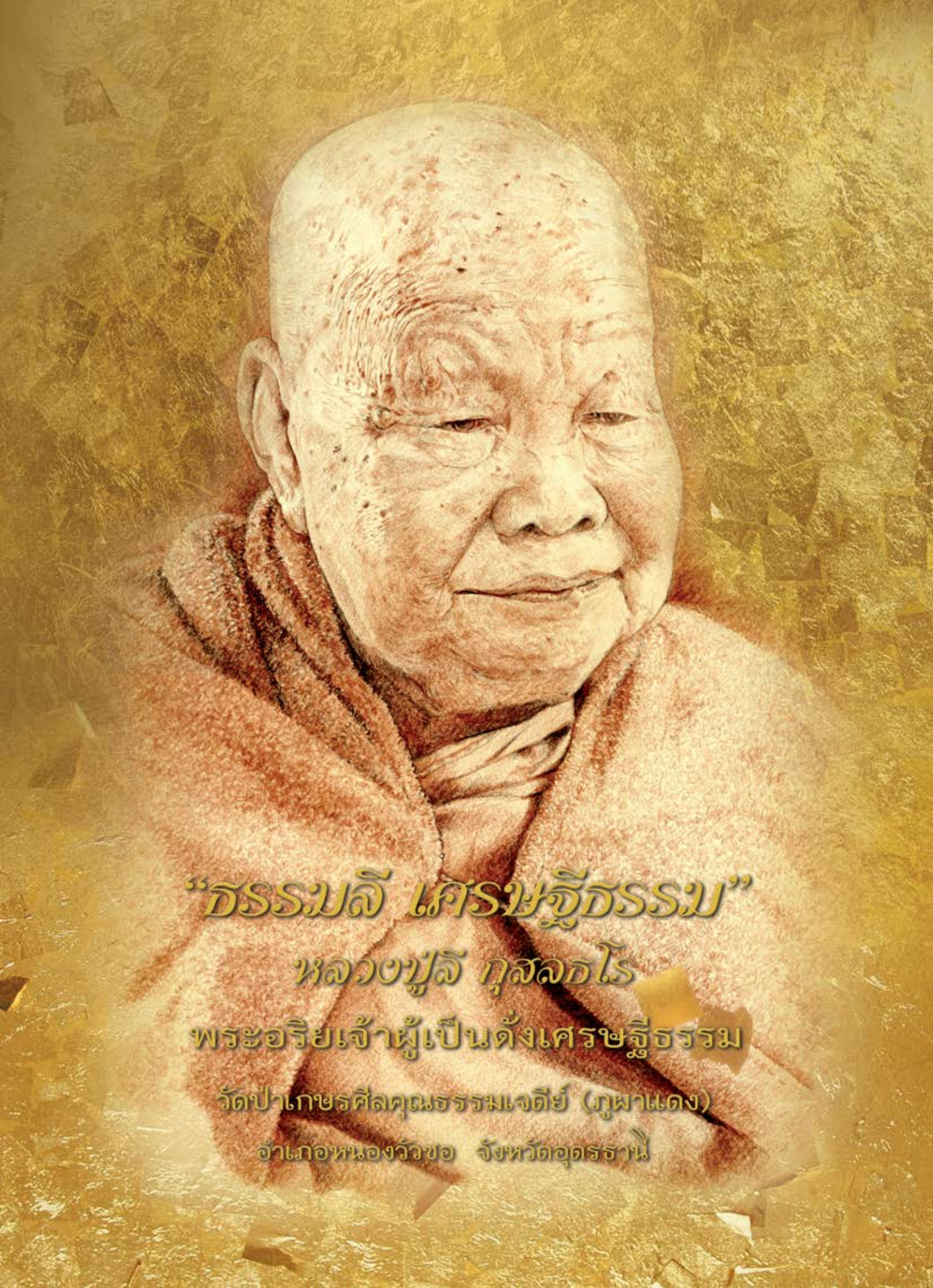

"ธรรมลี เศรษฐีธรรม"

หลวงปู่ลี กุสลธโร

พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม

วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง)

อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

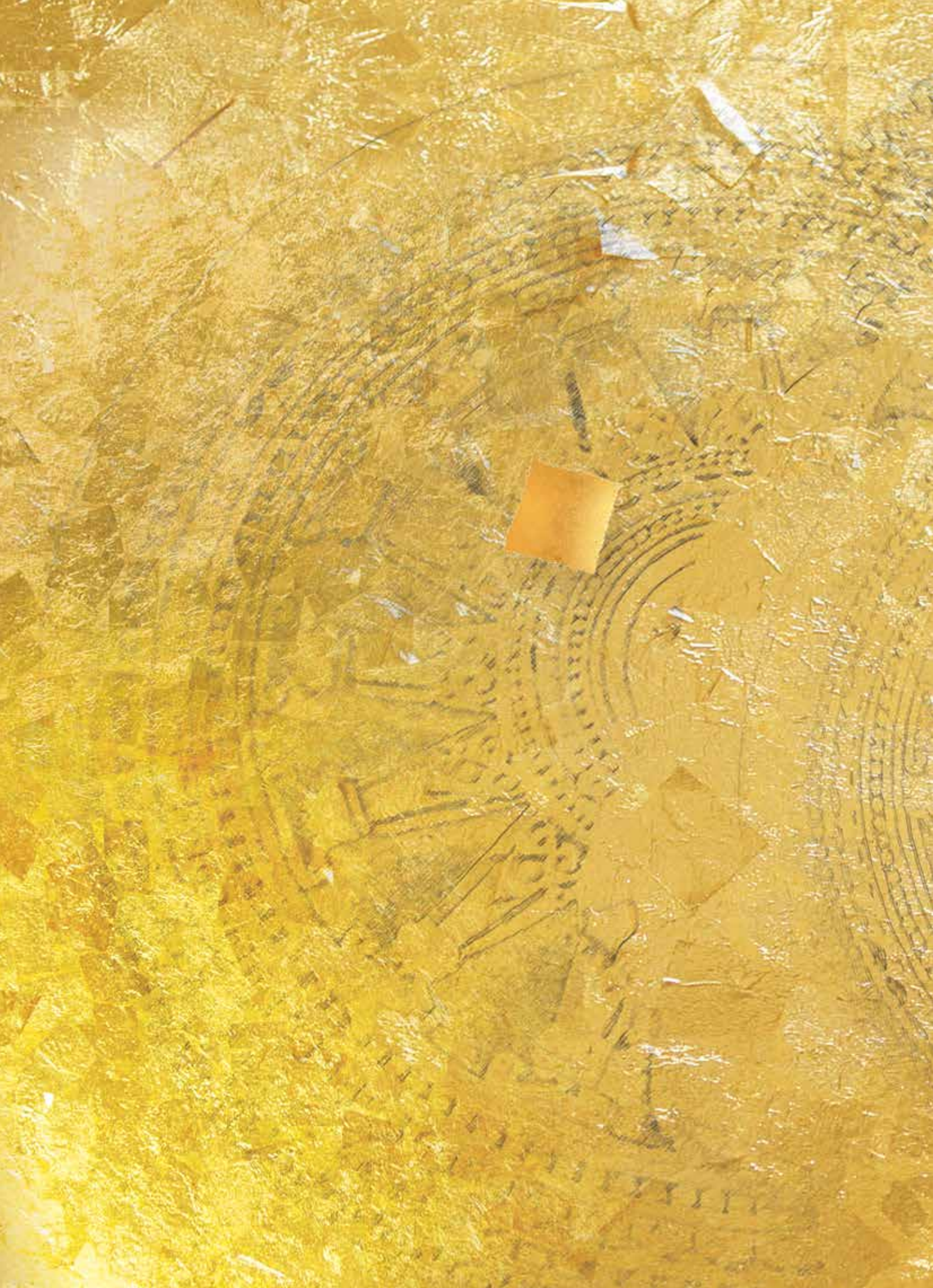

สิ่งที่ให้สัตว์โลกเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสาร
ทรมานทุกข์อยู่ในนรก และกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
แล้ว ๆ เล่า ๆ ไม่รู้สิ้นสุด
นี่มิใช่สิ่งอื่น ถ้าคือตัวกิเลสและตัวตัณหา

พระสิริกุศลธโร

หลวงปู่ลี กุสลธโร

พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม

เนื่องในวาระอันเป็นอภิมหามงคลสิริอายุครบ ๙๕ ปี ๖๘ พรรษา

วันอังคารที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

วัดป่าภูผาสูง ในนามคณะศิษย์ขอน้อมกตัญญูกตเวทิตาคุณ

ถวายอภิสัมมานะ แด่

พระเดชพระคุณพ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร

วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง) บ้านหนองสวรรค์ ตำบลหนองอ้อ

อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

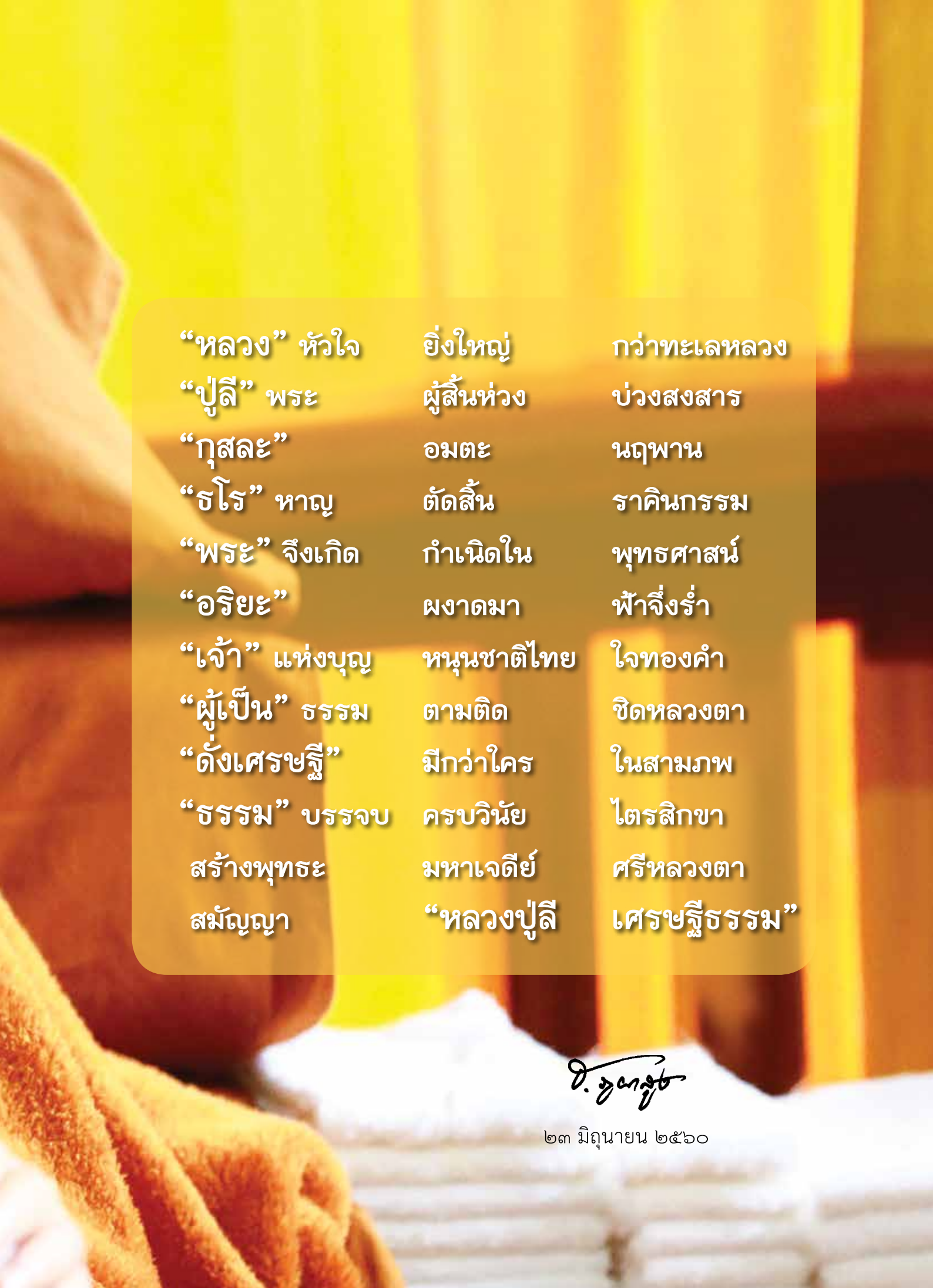

“หลวง” หัวใจ ยิ่งใหญ่ กว่าทะเลหลวง
“ปู่ลี” พระ ผู้สิ้นห่วง บ่วงสงสาร
“กุสละ” อมตะ นฤพาน
“ธโร” หาญ ตัดสิ้น ราคินกรรม
“พระ” จึงเกิด กำเนิดใน พุทธศาสน์
“อริยะ” ผงาดมา ฟ้าจึ่งร่ำ
“เจ้า” แห่งบุญ หนุนชาติไทย ใจทองคำ
“ผู้เป็น” ธรรม ตามติด ชิดหลวงตา
“ดั่งเศรษฐี” มีกว่าใคร ในสามภพ
“ธรรม” บรรจบ ครบวินัย ไตรสิกขา
สร้างพุทธะ มหาเจดีย์ ศรีหลวงตา
สมัญญา “หลวงปู่ลี เศรษฐีธรรม”

ป. ธมฺมปาโล

๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

พระสิกุศลธโร

หลวงปู่ลี กุสลธโร

พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม

• ความนำ • ๑๑
• **บทนำ** • ๒๑
• **ธรรมลี เศรษฐีธรรม** • ๒๓
• **เทือกเขาพระอรหันต์** • ๒๕
• **ประวัติอันงดงาม** • ๒๙
• **ชาติภูมิ** • ๓๑
• เดินทางจากจังหวัดเลยสู่จังหวัดอุดรธานี • ๔๐
• บ้านน้ำพ่นสู่บ้านหนองบัวบาน • ๔๒
• มารดาแต่งงานใหม่ • ๔๕
• บิดาบุญธรรมเป็นศิษย์สายพระกรรมฐาน • ๔๖
• สัณฐานและการศึกษา • ๔๗
• เล่นกีฬา...เตะฟุตบอลและวิ่งเปี้ยว • ๔๘
• คัดเลือกทหาร / ไม่ชอบสักลาย • ๔๙
• ป่วยสมัยก่อนมี ๒ โรค • ๕๐
• พ่อแม่เป็นเหมือนกระดานดำ • ๕๑
• เล่าเรื่องผีสมัยก่อน • ๕๒
• เฒ่าจ้ำ • ๕๓
• เป็นเด็กขี้กลัว • ๕๖
• เรื่องที่สมัยก่อนเขาหลอกให้กลัว • ๕๗
• เล่นต่อช้างและชนควาย • ๕๘
• เป็นเด็กเข็นฝ้าย • ๕๙
• ฆ่าสัตว์ • ๖๑
• ถือไตรสรณคมน์แล้วไม่ฆ่าสัตว์ • ๖๔
• นายพรานกลับบ้านเยี่ยงวีรบุรุษ • ๖๗
• โซ้นลาน คนขี้ตั๋ว • ๗๐
• แต่งงานมีครอบครัว • ๗๓
• นายกองมีเป็นเพื่อนสนิทของหลวงปู่ลี มาแต่ครั้งยังเยาว์วัย • ๗๔
• หมอลำกลอนฉลองงานแต่ง • ๗๖
• สาวกบารมีญาณกระตุ้นเตือน • ๗๗
• ฝากตัวเป็นศิษย์สายกรรมฐาน หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต • ๗๙
• เร่งความเพียรตั้งแต่ยังไม่บวช • ๘๑
• เขาเกี่ยวข้าว เราเกี่ยวธรรม • ๘๓
• เหมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยง • ๘๗
• หนีเมียออกบวช • ๘๘
• เอาอย่างเจ้าชายสิทธัตถะ • ๘๙
• ลาพ่อแม่ พ่อตาแม่ยาย แต่ไม่ลาเมีย • ๙๐
• จิตสว่างตั้งแต่เป็นฆราวาส • ๙๒
• ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน • ๙๔
• เหตุผลของการบวช • ๙๘
• เกิดใหม่ในร่มกาสาวพัสตร์ที่วัดศรีโพนเมือง • .. ๑๐๐
• คติธรรมอีสานที่วัดศรีโพนเมือง • ๑๐๑
• บวชบูชาพระกรรมฐานใหญ่ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต • ๑๐๒
• ประวัติย่อหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต • ๑๐๕
• พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ • ๑๐๘
• บันทึกงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต • ๑๐๙
• บวช ๑๑ วัน นิมิตบอกทางพระนิพพาน • ๑๑๗
• หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่มั่น สอนลูกศิษย์ • ๑๒๐
• หลวงปู่มั่นเคยเกิดเป็นสุนัขหมื่นชาติ • ๑๒๒
• ลีลาการแสดงธรรมของหลวงปู่มั่น • ๑๒๒
• ความสมบูรณ์พร้อมของประเทศไทย • ๑๒๕
• หลวงปู่มั่นสอนพุทโธหลวงตา • ๑๒๖
• ปฏิปทาหลวงปู่มั่น ไม่ก่อสร้างในพรรษา • ๑๒๗
• นิมิตเห็นร่างภรรยากลายเป็นผุยผง • ๑๒๗

พระสิกขาลงไว้

อายุ ๒๘ ปี

พรรษาที่ ๑ (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓)
จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ตำบลดงพระราม
อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ๑๓๑
- ใต้ร่มธรรมหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ๑๓๑
- เล่าเรื่องหลวงปู่สิงห์ ๑๓๒
- ธุระของพระพุทธศาสนา ๑๓๗
- ประวัติหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ๑๔๐
- ตามหาหลวงตามหาบัว ๑๔๖
- ธุดงค์อำเภอเขาวงกับหลวงตามหาบัว ๑๔๙
- วิธีการสอนของหลวงตามหาบัว ๑๕๑
- คณะธุดงค์ติดตามหลวงตามหาบัว ๑๕๒
- ตามหลวงตามหาบัวออกธุดงค์ ที่ป่าช้าชะโนดดง จังหวัดมุกดาหาร ๑๕๔
- สองหัวจักรใหญ่ ๑๕๙
- พระรุกขมูล ๑๖๓
- ขี่รถลากซุงเข้าเมืองมุกดาหาร ๑๖๗

อายุ ๒๙ - ๓๒ ปี

พรรษาที่ ๒ - ๕ (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ - ๒๔๙๗)
จำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย
อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ๑๖๙
- ภูมิธรรมหลวงปู่ลีที่ห้วยทราย ๑๖๙
- กรรมฐานยุคห้วยทราย ๑๗๐
- ป่วยหนักที่ห้วยทราย ๑๗๔
- หลวงตามหาบัวหาบน้ำเอง ๑๗๖
- หายกลัวผี ๑๗๗
- วิธีการไปดูอสุภะ ๑๗๘
- สติปัญญาอัตโนมัติ ๑๘๒
- ชาวบ้านห้วยทรายศรัทธาเหนียวแน่น ๑๘๔
- ติดตามหลวงตาไปจันทบุรี / ป่วยหนัก ๑๘๗
- อัศจรรย์พระธรรมวินัย ๑๘๙

อายุ ๓๓ ปี

พรรษาที่ ๖ (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘)
จำพรรษาที่วัดป่าหนองแซง
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๑๙๓
- วัดป่าบ้านหนองแซง ๑๙๓
- โปรดโยมบิดา ๑๙๗
- ช้างช่วยท่านพ่อลี ๒๐๐

อายุ ๓๔ ปี

พรรษาที่ ๗ (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙)
จำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง
อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ๒๐๗
- ปฐมวัดกรรมฐานจังหวัดเลย ๒๐๗

อายุ ๓๕ ปี

พรรษาที่ ๘ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านขี้นาค (วัดบุญญานุสรณ์)
บ้านขี้นาค หมู่ ๑๒ ตำบลวังบาล
อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒๑๗
- ลิขิตธรรม ๒๑๗
- พบพระกรรมฐานผู้เด็ดเดี่ยว ๒๑๘
- พระกรรมฐานสร้างวัดฉลอง ๒๕ ศตวรรษ ๒๒๒
- ตัวอุบาทว์ ๒๒๔
- เป็นหัวหน้านำสวดมาติกาบังสุกุลครั้งแรก ๒๒๖
- ประวัติโยมพ่ออุด ทองคำ โยมพ่อหลวงปู่ลี ๒๒๘
- คำสั่ง ๓ อย่างของหลวงตามหาบัว ๒๓๒

อายุ ๓๖ ปี

พรรษาที่ ๙ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑)
จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๒๓๕
- หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ พระคู่สวดหลวงปู่ลี ๒๔๐
- นิทานหลวงปู่อ่อน “ไม่ถึงคราวตาย” ๒๔๒
- หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พระคู่สวดหลวงปู่ลี ๒๔๓

อายุ ๓๗ ปี

พรรษาที่ ๑๐ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒)
จำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง
อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๒๔๙
- ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่สำคัญ ของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีต ๒๔๙
- ท่านพ่อลีได้นิมิตอัศจรรย์ที่ถ้ำผาบิ้ง ๒๕๐
- ปู่ชอบต้มหลวงปู่ลี ๒๕๓
- ยึดมั่นในคำสอนพ่อแม่ครูจารย์เยี่ยงชีวิต ๒๕๖
- เผชิญเสือกลางทางจงกรม ๒๕๙
- “บักงาลาก” ช้างพระโพธิสัตว์ที่ภูหลวง ๒๖๗
- บำเพ็ญเพียรที่ถ้ำนกแอ่น ๒๗๐
- หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ขาว หลวงปู่พรหม ตามหาหลวงปู่มั่น ๒๗๓
- ทำอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์ ๒๗๗
- หลวงปู่ชอบ เล่นกับเสือ ๒๗๘

อายุ ๓๘ ปี
พรรษาที่ ๑๑ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓)
จำพรรษาที่วัดกกกอก (ปริตตบรรพต)
ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๒๘๓
• ผู้เดียวเที่ยวไป...เพื่อหลุดพ้น •..... ๒๘๓
• ป่าช้าผีน้อยหรือกกกอก •..... ๒๘๖
• เร่งความเพียรขั้นสุดท้าย •..... ๒๘๘
• สิ้นสมมุติ •..... ๒๙๐
• วันเวลาที่สบายที่สุดในสามโลก •..... ๒๙๒
• อรหัตโลกุตรภูมิ ภูมิขั้น “ชำบายแล้ว” •..... ๒๙๔
• โปรดสัตว์วันแรกหลัง “ชำบายแล้ว” •..... ๒๙๗
• พระอรหันต์ตกกุฏิตาย •..... ๒๙๙

อายุ ๓๙ ปี
พรรษาที่ ๑๒ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี..... ๓๐๓
• สำเร็จธรรม...กลับมาหาพ่อแม่ครูจารย์ •..... ๓๐๓
• หมดงานภายใน...ถักไม้กวาดให้ลูกหลานดู •... ๓๐๖
• ได้ร่วมจำพรรษากับ “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง”•..... ๓๐๙
• หลวงตามหาบัวกล่าวถึงหลวงปู่เจี๊ยะ •..... ๓๑๐
• นิสัยเล่นไม่เป็น •..... ๓๑๓

อายุ ๔๐ ปี
พรรษาที่ ๑๓ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕)
จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี..... ๓๑๕
• ธรรมล้วนๆ •..... ๓๑๕
• ธุดงค์ภูเวียง โปรดเหล่ากายทิพย์ •..... ๓๑๖
• จำพรรษากับหลวงปู่อ่อน
เพื่อโปรดโยมมารดา •..... ๓๑๘
• พระอุปัชฌาย์ละสังขาร •..... ๓๒๒

อายุ ๔๑ ปี
พรรษาที่ ๑๔ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖)
จำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง
จังหวัดหนองบัวลำภู..... ๓๒๗
• ใต้ร่มธรรมหลวงปู่ขาว อนาลโย •..... ๓๒๗
• คำสอนหลวงปู่ขาว อนาลโย •..... ๓๒๙
• หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่ขาว ถ้ำกลองเพล •.... ๓๓๒

อายุ ๔๒ ปี
พรรษาที่ ๑๕ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗)
จำพรรษาที่สำนักสงฆ์ถ้ำพระนาผักหนอก บ้านกลางใหญ่
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี..... ๓๓๕
• อุณหิสสวิชัย ชัยชนะที่ไม่มีวันแพ้ • ๓๓๕
• อิ่มอ่อน • ๓๓๗
• ธุดงค์ภูวัว •..... ๓๔๔

อายุ ๔๓ ปี
พรรษาที่ ๑๖ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๘)
จำพรรษาที่วัดป่าภูกระแต (ปัจจุบัน ภูเขารัง)
บ้านตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.. ๓๕๑
• พญานาค บ้านนาเบี้ย อำเภอด่านซ้าย • ๓๕๑
• จำพรรษาภูกระแต บ้านตาลเลียน •..... ๓๕๙

พระสิกขาลิขิต

อายุ ๔๔ ปี

พรรษาที่ ๑๗ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙)
จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม อำเภอหนองวัวซอ
จังหวัดอุดรธานี..... ๓๖๓
- ภูผาสาด อำเภอภูเรือ / บิดาบุญธรรมเสียชีวิต •๓๖๓
- วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน • ๓๖๖
- โซ้นลานขี้ตั๋ว “ไปใส่ก่วง” • ๓๗๐
- พระธรรมเจดีย์ (จูม) ผู้ดำริสร้าง วัดป่านิโครธาราม •..... ๓๗๑
- หลวงปู่อ่อน เทศน์จนเหลือหมาอยู่ตัวเดียว • . ๓๗๕
- บิดาบุญธรรมตาย • ๓๘๐

อายุ ๔๕ ปี

พรรษาที่ ๑๘ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๐)
จำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง
จังหวัดหนองบัวลำภู..... ๓๘๓
- บันทึกธรรม• ๓๘๓
- เล่าเรื่องหลวงปู่ขาว อนาลโย • ๓๘๕
- หลวงปู่ขาว อนาลโย อาพาธหนัก ...ระลึกชาติ •..... ๓๘๗
- ประวัติย่อหลวงปู่ขาว อนาลโย •..... ๓๙๑

อายุ ๔๖ ปี

พรรษาที่ ๑๙ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๑)
จำพรรษาที่วัดป่าหนองแซง
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี..... ๓๙๕
- ไปเหมือนนก •..... ๓๙๕
- หลวงปู่บัว อาพาธ •..... ๓๙๖
- ประวัติโดยย่อหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ • ๓๙๙

อายุ ๔๗ ถึง ๕๐ ปี

พรรษาที่ ๒๐-๒๓ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ - ๒๕๑๕)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี..... ๔๐๓
- ดินแดนอริยธรรม •..... ๔๐๓
- ธรรมลี พระสำคัญอันดับหนึ่ง •..... ๔๐๖
- วัดต้นแบบของพระกรรมฐาน •..... ๔๑๑
- เตือนพระเณร มหาภัย ๕ อย่าง • ๔๑๗
- มหาปเทสและสิกขาบทเล็กน้อย •..... ๔๑๘
- การทำวัตรสวดมนต์ •..... ๔๑๙
- การสวดปาฏิโมกข์ • ๔๑๙
- การขอนิสัย •..... ๔๒๐
- หลักธรรมหลักวินัยเหนืออาวุโสภันเต •..... ๔๒๐
- การอดอาหาร อดนอน •..... ๔๒๐
- ถือธุดงค์เข้าพรรษา • ๔๒๑
- การเข้าพรรษา •..... ๔๒๒
- สัตตาหกรณียกิจ •..... ๔๒๒
- ประเคนหรือเทน้ำล้างบาตรก่อนบิณฑบาต •... ๔๒๒
- ไม่บิณฑบาตไม่ฉัน อานิสงส์บิณฑบาต• ๔๒๓
- บิณฑบาตซ้อนผ้าสังฆาฏิ •..... ๔๒๔
- การขบฉัน •..... ๔๒๔
- พิจารณาอาหาร ฉันสำรวม • ๔๒๕
- ฉันพอประมาณ เลือกที่สัปปายะ •..... ๔๒๕
- กาลิกระคนกัน •..... ๔๒๖
- ขนาดบาตรพระธุดงค์ • ๔๒๗
- การรักษาบาตร •..... ๔๒๘
- กัปปิยภัณฑ์ •..... ๔๒๘
- เงินทองตกหล่นในวัด •..... ๔๒๘
- ออกพรรษาแล้วเที่ยวธุดงค์ • ๔๒๙
- ปวารณาออกพรรษา •..... ๔๒๙
- งานกฐิน •..... ๔๓๐
- ไม่ใส่รองเท้าเข้าบ้าน •..... ๔๓๑
- เที่ยววิเวก •..... ๔๓๑
- ปะชุนผ้า ใช้ผ้าบังสุกุล • ๔๓๒
- ไปเมืองนอก..ประกาศหรือขายศาสนา • ๔๓๒

อายุ ๕๑ ปี

พรรษาที่ ๒๔ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖)
จำพรรษาที่ถ้ำพระนาหลวง บ้านนาหลวง
ตำบลคำด้วง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี.. ๔๓๕
- ประวัติหลวงตาหล้า •..... ๔๓๕
- โบราณสถาน • ๔๓๗
- คาถา ดาบคาบแก้วของพระพุทธเจ้า •..... ๔๔๓

อายุ ๕๒ ปี

พรรษาที่ ๒๕ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๗)
จำพรรษาที่วัดป่าสานตม
อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย..... ๔๔๗
- ย้อนอดีตที่วัดป่ากกกอก •..... ๔๔๗
- ระลึกชาติที่บ้านบง •..... ๔๕๐
- บ้านบงสถานที่สร้างพระแก้วมรกต • ๔๕๒
- หลวงปู่ชอบเล่าเรื่องอดีตชาติหลวงปู่ลี •..... ๔๕๗

• ขุดหาสมบัติบ้านบง • ๔๕๗
• หลวงปู่ชอบเคยเกิดเป็นช่างตีมีด • ๔๕๙
• จำพรรษาวัดป่าสานตม • ๔๖๑
• จักรเย็บผ้าแม่หมัก • ๔๖๓

อายุ ๕๓ ปี
พรรษาที่ ๒๖ (ปีพุทธศักราช ๒๕๑๘)
จำพรรษาที่ดงศรีชมภู (วัดป่าดานวิเวก)
บ้านแสงอรุณ ตำบลศรีชมพู
อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ ๔๖๗
• ธุดงค์ภูบ้านนาลานข้าว อำเภอด่านซ้าย • ๔๖๗
• กกโพธิ์วังกำดินแดนในอดีต • ๔๗๐
• พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาเมืองไทย / ถวายทานแก่พระกัสสปะ • ๔๗๔
• ที่มาของคำว่า กกโพธิ์วังกำ • ๔๗๕
• เรื่องเล่าวังสองห้อง • ๔๗๖
• อดีตชาติเป็นเณรพระอนุรุทธะ • ๔๗๗
• สอนพญานาคและภูตผี • ๔๗๙
• หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เข้าสู่นิพพาน • ๔๘๐
• จำพรรษาดงศรีชมภู / รักษางูกัด • ๔๘๖
• คุยกับหมี • ๔๙๑

อายุ ๕๔ ถึง ๕๕ ปี
พรรษาที่ ๒๗-๒๘
(ปีพุทธศักราช ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๐)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี ๔๙๕

อายุ ๕๖ ปี
พรรษาที่ ๒๙ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑)
จำพรรษาที่เสนาสนะกลางป่าห้วยอีน่อง
บ้านผาขาว อำเภอผาขาว จังหวัดเลย ๕๐๕
• ครูบาอาจารย์ชั้นยอดเข้าหาหลวงตา • ๕๑๔
• หลวงปู่อุ่น ชาคโร เปิดเผยความลึกลับของท่านพระอาจารย์มั่น • ๕๑๕
• ชีวิตพระกรรมฐาน • ๕๒๒
• ไม่ถูกกับบรรยากาศภาคเหนือ • ๕๒๖
• จำพรรษาที่เสนาสนะป่าห้วยอีน่อง • ๕๒๗
• สำรวจห้วยอีน่องสถานที่หลวงปู่ลีจำพรรษา • . ๕๒๘

อายุ ๕๗ ปี
พรรษาที่ ๓๐ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๒)
จำพรรษาที่วัดป่าถ้ำหีบ ตำบลจำปาโมง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ๕๓๓
• ธุดงค์ภูย่าอู่ • ๕๓๗
• หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่มั่น • ๕๔๓

อายุ ๕๘ ปี
พรรษาที่ ๓๑ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๓)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านกกกอก (วัดปริตตบรรพต)
ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๕๔๗

อายุ ๕๙ ปี
พรรษาที่ ๓๒ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔)
จำพรรษาที่ป่าช้าบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง
อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๕๕๗

อายุ ๖๐ ปี
พรรษาที่ ๓๓ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๕)
จำพรรษาที่วัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย)
บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๕๖๑

อายุ ๖๑ ปี
พรรษาที่ ๓๔ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๕๗๓
• คำทำนายของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต • ๕๗๓

อายุ ๖๒ ปี
พรรษาที่ ๓๕ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๗)
จำพรรษาที่วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านต้าย)
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ๕๗๙

อายุ ๖๓ ปี
พรรษาที่ ๓๖ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านสวนกล้วย
อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๕๘๕

พระสิกขาโศลโต

อายุ ๖๔ ปี

พรรษาที่ ๓๗ (ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙)
จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๕๙๑
• หลวงตามหาบัวรู้เหตุการณ์ในอนาคต • ๕๙๑

อายุ ๖๕ ปี

พรรษาที่ ๓๘ (ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐)
จำพรรษาที่วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านต้าย)
ตำบลบ้านต้าย อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดสกลนคร ๕๙๙
• รักษาสมบัติของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ • ๕๙๙
• หลวงปู่ลีรู้วาระจิตสามเณร • ๖๐๓

อายุ ๖๖ ปี

พรรษาที่ ๓๙ (ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑)
จำพรรษาที่วัดป่าห้วยลาด
อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ๖๐๗
• รักษาจิตให้ได้อย่างเดียว • ๖๐๗
• วัตรปฏิบัติที่วัดป่าห้วยลาด • ๖๑๐
• เปิดเผยคุณธรรม • ๖๑๓

อายุ ๖๗ ปี

พรรษาที่ ๔๐ (ปีพุทธศักราช ๒๕๓๒)
จำพรรษาที่วัดป่าภูทอง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ๖๑๗
• อยู่เหมือนราชสีห์ • ๖๑๗
• รักษาโรคกระดูกทับเส้น • ๖๑๙

อายุ ๖๘ ถึง ๗๗ ปี

พรรษาที่ ๔๑ -๔๙
(ปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ ถึง ๒๕๔๒)
จำพรรษาที่วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง)
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๖๒๙
• ภุมมะเทวดานามว่า “ท้าวคำสิงห์”
นิมนต์มาสร้างภูผาแดง • ๖๒๙
• เริ่มสำรวจภูผาแดง • ๖๓๕
• จุดเริ่มต้นของวัดป่าภูผาแดง • ๖๓๙
• โรคกำเริบ กรกฎาคม ๒๕๓๘ • ๖๔๔

อายุ ๗๘ ปี

พรรษาที่ ๕๐ (ปีพุทธศักราช ๒๕๔๓)
จำพรรษาที่วัดป่านาแองญาณสัมปันโน
บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ๖๔๗

อายุ ๗๙ ถึง ๙๕ ปี

พรรษาที่ ๕๑-๖๘
(ปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ ถึง ๒๕๖๐)
จำพรรษาที่วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง)
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ๖๕๕
• สถานที่สำคัญที่วัดป่าภูผาแดง • ๖๕๕
• หลวงตายกย่อง • ๖๖๒
• ช่วยชาติกับหลวงตามากกว่าใคร • ๖๖๘
• ปฏิปทาเผาศพไม่เก็บไว้นาน • ๖๗๑
• เฝ้าอาพาธหลวงตา • ๖๗๔
• หลวงตานิพพาน...หลวงปู่ลีเป็นแม่งาน • ๖๗๙
• หลวงปู่ลีเป็นต้นแบบ
การบวชงานถวายเพลิงฯ • ๖๘๖
• ปรากฏการณ์วันถวายเพลิงหลวงตามหาบัว • .. ๖๙๐
• สร้างพิพิธภัณฑ์
หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน • ๖๙๖
• สร้างพุทธเจดีย์
หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน • ๗๑๐
• น้ำมูตรกลายเป็นพระธาตุ • ๗๒๐

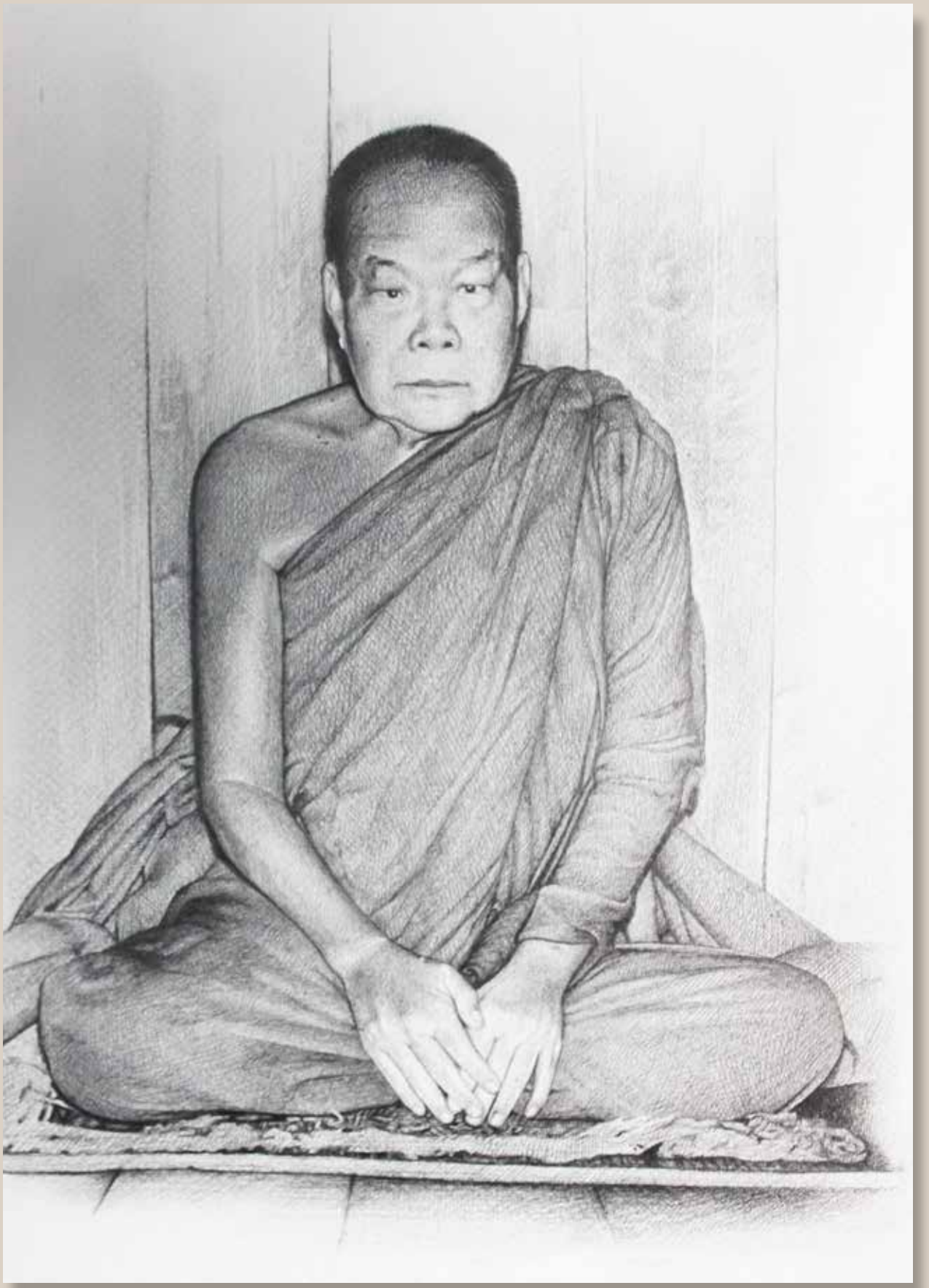

● ความนำ ●

สิ่งที่ควรเข้าใจก่อนอ่าน

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ...ผู้เขียนถูกรบเร้าจากพระเถระผู้ใหญ่หลายรูป ให้เขียนประวัติคติธรรมและปฏิปทาของหลวงปู่ลี กุสลธโร โดยให้เหตุผลว่าองค์พระหลวงตามหาบัวยกย่องนักหนาว่า **หลวงปู่ลี กุสลธโร แห่งวัดเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง) อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี** เป็นพระอรหันต์และเป็นพระผู้ถวายทองคำแด่องค์พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตาในยามที่องค์ท่านช่วยชาติบ้านเมืองให้พ้นภัยจากสงครามเศรษฐกิจในระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ ถึงปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้มากที่สุด รวม ๆ แล้วน่าจะมากกว่า ๓ ตัน (๓,๐๐๐ ก.ก.) ในพิภพไม่มีใครสู้ได้ **จนในที่สุดองค์หลวงตาสามารถยกชาติไทยให้พ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติได้อย่างสง่างาม** ซึ่งเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น คือ “สงครามเศรษฐกิจ (IMF)”

โดยองค์หลวงตามหาบัว ได้ยกย่ององค์หลวงปู่ลี กุสลธโร อยู่เนือง ๆ ว่า...

“ธรรมลี คือเศรษฐีธรรม ครองความเป็นเศรษฐีธรรม มีธรรมเต็มหัวใจ ...เป็นคลังสมบัติ มหาสมบัติอยู่ในนั้นหมด...รู้ได้ทุกอย่าง”

“ธรรมลีนี้นิสัยสนิทมากกับเรานะ ธรรมลีตั้งแต่บวชมาติดเราตลอดเลย สลัดไม่ออก แกะไม่ออกเหมือนปลิง คือนิสัยเราไปคนเดียว เราไม่ไปพร้อมกับใครคนอื่น เราไปเที่ยวคนเดียวตลอด

วันถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น วันนั้นพระบวชจำนวนมาก ธรรมลีนี้ก็องค์หนึ่ง เราไปในงานศพหลวงปู่มั่น เราอยู่เพียง ๕ วัน เห็นไหม ศพพ่อแม่ครูจารย์ แต่ทำไมถึงว่าอยู่ได้เพียง ๕ วัน ว่างไม่ได้ จิตว่างไม่ได้ นั่นหละถึงคราว คราวมันจะเป็นนะ... ไม่คุ้นกับใคร เราอยู่คนเดียว ๆ ทั้งวันทั้งคืน ว่างไม่ได้มันจะขาดงาน ธรรมะแก้กิเลสไปโดยอัตโนมัติ มันเป็นอย่างนั้นหละ...ธรรมลี...ติดสอยห้อยตามเราจนกระทั่งทุกวันนี้...”

ด้วยเหตุผลนี้เองผู้เขียนจึงตัดสินใจเข้ามารับใช้องค์หลวงปู่ลี ทั้งที่ก่อนหน้านี้ก็บ่ายเบี่ยงอยู่เสียนาน นานเป็น ๑๐ ปี ด้วยความเคารพองค์ท่านเหนือเศียรเกล้าฯ กลัวท่านจะดุว่า และ

ข้อครหานินทาจะตามมา ถึงวงการพระป่ากรรมฐานก็เถอะ สิ่งเหล่านี้ก็ไม่เคยเลือนหายไปสักที เหมือนที่เคยประสบมาแล้วในหนังสือหลายเล่มที่ทำมา จึงอยากอยู่เฉย ๆ ไม่อยากไปยุ่งเกี่ยว **ขออยู่คนเดียวสบาย ตายคนเดียวสะดวก** และเวลารับทำ ภาระต่าง ๆ ก็ตกที่ผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว คนที่พูดว่าให้ทำนั้นมันง่าย เวลาทำจริง ๆ นั้นมันยาก ดีก็เสมอตัวไป ไม่ดีก็ถูกถล่มแหลกยิ่งกว่าอาวุธนิวเคลียร์นิวตรอน แถมเขียนแล้วพิมพ์เป็นเล่มใช้เงินอีกหลายล้านบาท ถ้าจะไปบอกบุญใครเขาก็จะหาว่าเอาครูบาอาจารย์มาหากิน...ลำบากเหลือเกินหนังสือดี ๆ สักเล่มหนึ่งจะเกิดขึ้น และเวลาไปสัมภาษณ์ ฟังจากปากพ่อแม่ครูอาจารย์เอง คนที่ชวนให้ทำมักจะหายหน้าทุกที เพราะผู้เขียนเคยโดนดีสมัยเขียนหนังสือ **“พ่อแม่ครูอาจารย์”** ทั้ง ๆ ที่องค์หลวงตามหาบัวอนุญาตเองต่อมาประวัติหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท เวลาเข้าหาองค์หลวงปู่เจี๊ยะ พระอาจารย์ผู้มาขอให้ทำหนีหน้าหายไปเลย ปล่อยให้ผู้เขียนโดนสันพร้าล่อเป้าอยู่ตรงนั้น แต่ในที่สุดหนังสือประวัติ คติธรรม และปฏิปทาขององค์หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท **“พระผู้เป็นดั่งผ้าขี้ริ้วห่อทอง”** ก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยพระเมตตาขององค์หลวงปู่เจี๊ยะนั้นเอง

อีกเล่มประวัติหลวงปู่ศรี มหาวีโร **“พระผู้มากล้นด้วยบุญบารมี”** ก็เช่นเดียวกัน เวลาเข้าไปขอหลวงปู่ศรีเขียนประวัติจากคำขอร้องจากโยมและพระเถระผู้ใหญ่ผู้ใกล้ชิดกับองค์ท่านก็ปล่อยให้ผู้เขียนไปประจันหน้ากับพระอรหันต์ ผู้เขียนก็หวั่น ๆ ถึงแม้สิ่งที่ทำจะเป็นการประกาศคุณธรรมอันยิ่งขององค์ท่านให้โลกได้รู้ก็ตาม และด้วยพระเมตตาขององค์ท่านที่มีต่อพระผู้ยากไร้เยี่ยงผู้เขียน ทุกอย่างก็สำเร็จไปด้วยดีเสมอ แต่ละเล่มจะสำเร็จก็แบบหายใจไม่ทั่วท้อง และอีกหลายเล่มก็มีนัยเช่นเดียวกัน

ครั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เขียนจึงรู้สึกเข็ดหลาบ หลาบจำไปหลายกระทง เมื่อเข้าไปหาท่านตรง ๆ ก็ต้องโดนหมัดสวนจากองค์ท่านแท้เทียว พูด ๆ อยู่นี่ก็ยังเสียวสันหลังไม่หาย แต่มาคิดก็สุดแสนจะเสียดายเพราะถ้าหากไม่จารึกเอาไว้ ชีวิตพระอรหันต์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ก็จะสาบสูญเลือนหายไป อนุชนรุ่นหลังจะเสียประโยชน์มากมายมหาศาล องค์ท่านไม่ใช่พระอรหันต์ที่ว่ากันเอาเองหาที่มาที่ไปไม่ได้ อรหันต์แบบลูกศิษย์เขียนเชียร์อาจารย์ตนเอง ถ้าสมัยพุทธกาลเรียกว่า **อรหันต์ย่านไทร** (ถ้าอยากทราบก็จงโปรดไปอ่านดูในพระธรรมบท)

ถึงกระนั้นก็ตาม ครูบาอาจารย์และหมู่เพื่อนก็ยังรบเร้าอยู่เรื่อย ๆ ว่า เขียนรึยัง? เขียนถึงไหน? แล้วต่อมาวันหนึ่งพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ได้กล่าวให้ข้าพเจ้าฟังโดยยกองค์หลวงตาเป็นต้นเหตุแล้วจบลงที่องค์หลวงปู่ลีวัดภูผาแดงว่า สมัยที่หลวงปู่ลีเดินทางมาพักที่วัดป่าบ้านตาด หลวงตาได้บอกตรง ๆ กับพระรูปนั้นว่า **“ท่าน! ...ท่านอยากได้บุญมากมั้ย ไป ไป๊! ไปอุปัฏฐากท่านลี ไปปัดกวาดกุฏิให้ท่านลี ไปสรงน้ำให้ท่านลี ท่านลีเป็นพระอรหันต์นะ”**

อีกตอนหนึ่งในสมัยที่องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ประสบอุบัติเหตุในปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงเสด็จเยี่ยมองค์

หลวงตา ณ กุฏิวัดป่าบ้านตาด เวลานั้นภายในห้องมีเพียงองค์หลวงตา ฟ้าหญิงฯ และพระเถระผู้ใกล้ชิด ฟ้าหญิงฯ ได้ถามอาการอาพาธขององค์หลวงตาด้วยความห่วงใยว่า “ท่านพ่อเป็นอย่างไรบ้าง เสด็จพ่อ เสด็จแม่! เป็นห่วงท่านพ่อมาก ฝากมากราบเท้า”

หลวงตาจึงกล่าวว่า “เออ! บอกในหลวงกับพระราชินีด้วยว่าเรารับทราบแล้ว”

หลังจากนั้นฟ้าหญิงฯ ทรงตรัสขึ้นว่า “ท่านพ่อ! ลูกต้องขอขมาท่านพ่อ ถ้าหากคำถามของลูกผิดพลาดไป กลัวจะเป็นบาปเป็นกรรม”

หลวงตากล่าวตอบว่า “จะเป็นบาปเป็นกรรมอะไร ทูลกระหม่อมฯ ก็มาดี ๆ ไม่ได้มาทุบหม้อทุบไหวัดสักหน่อย (หัวเราะ) จะเป็นบาปเป็นกรรมได้อย่างไร มีอะไร ทูลกระหม่อมฯ ก็ย่อมตรัสถามได้” (หลวงตาเรียกฟ้าหญิงฯ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่งว่า “ทูลกระหม่อม”)

ฟ้าหญิงทรงตรัสและถามต่อไปด้วยพระกิริยาอันงามยิ่งว่า “คือ! มิใช่ลูกแช่งอะไร ท่านพ่อก็อายุมากแล้ว ถ้าหากท่านพ่อเกิดเป็นอะไรไปแล้ว ลูกจะไปพึ่งใคร?” (องค์ท่านถามเหมือนลูกน้อยถามบิดาผู้บังเกิดเกล้า) หลวงตาตอบด้วยน้ำเสียงที่เปี่ยมล้นด้วยเมตตาโดยไม่รีรอว่า “เอ้า! ก็ธรรมลีนั่นไง เราเป่าหัวให้โดยเฉพาะ เรานี่แหละเป่าหัวเป่ากระหม่อมให้ธรรมลี”

ฟ้าหญิงฯ น้อมรับคำว่า “เจ้าค่ะ! ๆ...”

หลวงตากล่าวต่อ “ธรรมลี! เราบวชให้ เราเป่ากระหม่อมให้เลย ติดสอยห้อยตามเรามาโดยตลอด แต่ว่าธรรมลีท่านไม่ค่อยสันทัดในภาษิตภาษา ปฏิสันถารก็ไม่ค่อยเป็น พระบ้านนอกบ้านนาพูดราชาศัพท์ไม่เป็น”

ฟ้าหญิงฯ ตรัสตอบว่า “ไม่เป็นไรท่านพ่อ พูดธรรมดาลูกก็ไม่ได้ว่าอะไร”

หลวงตาตอบว่า “**ธรรมลี! อาจจะพูดไม่ค่อยเป็นไม่ค่อยเก่ง แต่หัวใจเป็นธรรม ล้านเปอร์เซ็นต์**”

ฟ้าหญิงฯ ตรัสถามต่อว่า “ท่านพ่อ! แล้วหลวงปู่ลีองค์ท่านอยู่ ณ ที่ใด?”

หลวงตาตอบว่า “ก็อยู่ผาแดง หนองวัวซอนี่ไง อยู่ทางหลังวัดของเรานี้ ทางทิศตะวันตกของวัดนี่น่ะ (หลวงตาชี้มือ) ทางนี้เขาเรียก **“ภูเม็ง” ธรรมลี! หัวใจเต็มเปี่ยมเต็มไปด้วยธรรม ไม่มีข้อบกพร่อง สุดยอดเศรษฐีธรรม**”

“สุดยอดเศรษฐีธรรม” ฟ้าหญิงฯ อุทานตาม

หลวงตากล่าวต่อไปอีกว่า “เออนี่นะ! ถ้าจะพูดเรื่องทางโลก ธรรมลี! อาจจะพูดจาปราศรัยไม่ค่อยมีปฏิภาณโวหาร แต่ว่าธรรมนั้น โอ๊ย! เต็มเปี่ยม...หัวใจไม่มีบกพร่อง ถ้าทูลกระหม่อมฯ ภาวนาดี ๆ แล้ว ลองไปถามธรรมลีดูซิ ธรรมลีจะสามารถตอบได้ไหม”

ผู้เขียนได้ฟังแล้วปลื้มปีติยินดีเป็นยิ่งนัก ช่างเป็นวาจาสุภาษิตที่อิ่มเอมใจเสียเหลือเกิน ที่**พระมหาเถระผู้ทรงธรรมและบุตรีบุญธรรมผู้สูงศักดิ์ผู้มีจริยาวัตรอันงามยิ่ง** สนทนาด้วยโอชารสแห่งธรรม

โอกาสปะเหมาะในวันหนึ่ง ผู้เขียนจึงเข้าไปกราบองค์ท่านในช่วงเช้า เพื่อขออนุญาตเขียนประวัติที่ศาลาน้อยซึ่งอยู่ด้านหลังศาลาหอฉันภายในวัดป่าบ้านตาด ถูกองค์ท่านดุเอา เพราะขณะนั้น องค์หลวงตามหาบัวยังทรงธาตุขันธ์อยู่ แต่องค์ท่านก็พูดเลี่ยงไปว่า “จะมาถามแต่ผมได้ยังไง ศิษย์ผู้ใหญ่ขององค์หลวงตายังอยู่ ให้ไปถามหลวงปู่บุญมี และหลวงปู่เพียรเสียก่อน” ท่านพูดแสดงความเคารพไม่แซงหน้าแซงหลังให้เกียรติตามอายุพรรษาอย่างน่ายกย่องชมเชย ซึ่งองค์ท่านมิได้ปฏิเสธผู้เขียน แต่สอนให้รู้จักเคารพตามอาวุโสภันเต นั่นเอง

จากนั้นผู้เขียนจึงเดินทางไปพบ**หลวงปู่เพียร วิริโย** วัดป่าหนองกอง และ**หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** วัดป่าบ้านนาคูณ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตามที่องค์หลวงปู่ลีสั่งไว้ทุกประการ

ต่อมาหลังจากนั้นเมื่อได้โอกาสอันสมควรในวันอาทิตย์ที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีจอ ... ผู้เขียนจึงได้ฤกษ์เดินทางไปยังวัดภูผาแดง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี อีกครั้งหนึ่ง พร้อมคณะทำงานหลายท่าน เช่น ช่างภาพ ช่างวีดีโอ และครูบาอาจารย์อีกหลายรูป คราวนี้กิริยาท่าทางขององค์ท่านได้เปลี่ยนไปจาก **“ดุ”** เป็นการต้อนรับ**ปฏิสันถารด้วยโอชารสแห่งธรรมต่อด้วยธัมโมชปัญญา** จึงได้กราบเรียนท่านว่า “เกล้าฯ ได้ไปกราบเรียนถามประวัติหลวงปู่บุญมีและหลวงปู่เพียรเรียบร้อยแล้วขอรับ คราวนี้จึงตั้งใจจะมากราบขอโอกาสเรียนถามหลวงปู่ ขอหลวงปู่โปรดเมตตา” องค์ท่านนั่งยิ้มท่ามกลางสายฝนที่กระหน่ำลงมาอย่างแรง มีกิริยาแช่มชื่นเบิกบานอันเป็นกิริยาแห่งท่านผู้พ้นทุกข์ ถ้าจะพูดให้เต็มปากเต็มคำก็คือกิริยาพระอรหันต์นั่นเอง ผู้เขียนขออภัยด้วยที่พูดตามความเป็นจริงจากความรู้สึกข้างใน

ท่านนั่งพับเพียบบนชานน้อยในกุฏิที่สมถะสะอาดเกลี้ยงเกลา มีพระเณรนั่งห่าง ๆ คอยฟังอยู่หลายรูปทั้งด้านบนและด้านล่าง

ต่อมาในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ ได้เข้าไปกราบเรียนเรื่องจัดพิมพ์หนังสือประวัติขององค์ท่านอีกครั้งว่า **“เกล้าฯ เคยกราบเรียนถามหลวงปู่เอาไว้ หลวงปู่ก็ได้เล่านั่นเล่านี่ให้ฟัง เกล้าฯ ก็จะทำเป็นเล่มขึ้นมา หลวงปู่จะอนุญาตให้เกล้าฯ จัดทำหรือไม่?”**

ท่านกล่าวสั้น ๆ ว่า **“ทำโลด...**หมายถึง ทำไปเลย”

มีคำพูดหนึ่งที่องค์ท่านพูดติดใจผู้เขียนมาก คือ ท่านกล่าวว่า ***“ผมนี้ไม่ได้หวังว่าจะมาเป็นครูเป็นอาจารย์ของหมู่พวกนะ ผมไม่ได้ร่ำเรียนอะไร มีแต่ก้มหน้าก้มตาประพฤติปฏิบัติจะเอาตัวเองให้พ้นทุกข์เท่านั้น***

อีกหน่อยพระกรรมฐานคงไม่มีแล้ว วงศ์นักปฏิบัติไม่มีแล้ว ถูกกลืนไปหมด ปริยัติกลืนไปเสียหมด คราวหลวงปู่มั่นและท่านเจ้าคุณอุบาลีนั้น พระกรรมฐานมากจริงๆ เพราะท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ท่านส่งเสริมทางนี้นะ ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ท่านส่งเสริมฝ่ายปฏิบัติมากเดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว หมดไป ๆ”

จากนั้นในหลายโอกาสที่องค์ท่านเมตตาให้ผู้เขียนได้ทำประวัติอย่างเต็มที่ เมื่อผู้เขียนเข้าไปหาองค์ท่านไม่ว่า ณ ที่ใด จะเป็นวัดป่าบ้านตาดหรือวัดภูผาแดงก็ตาม ไม่ว่าในช่วงงาน

พระราชทานเพลิงศพองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว หรืองานเผาศพคุณแม่จันดี เป็นต้น ไม่มีครั้งใดเลยที่องค์ท่านจะไม่เล่าประวัติ ธรรมเทศนา หลักธรรม หลักวินัย ปฏิปทา วัตรปฏิบัติ ธุดงค์กรรมฐาน คุณธรรม เรื่องเทวดาและธรรมวิเศษที่องค์ท่านบรรลุ

ธรรมแท้จากดวงใจบริสุทธิ์ผุดผ่องขององค์ท่านถูกเปิดเผยออกมาเรื่อย ๆ ดั่งน้ำทิพย์โปรยลงมาจากฟากฟ้า ผู้เขียนจึงถึงซึ่ง **“บางอ้อ”** ที่องค์หลวงตากล่าวชมเชยองค์ท่านว่า **“ธรรมลี เศรษฐีธรรมภายในใจอย่างลึกลับ มีธรรมเต็มหัวใจแล้ว สมบูรณ์แบบ สมบูรณ์มานานแล้ว”** เป็นสิ่งที่นอกเหตุเหนือผลสุดที่ผู้เขียนจะพรรณนา เพราะเรื่องธรรมภายในใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องนี้ ผู้เขียนไม่ชำนิชำนาญ เห็นห่างมาก เพียงแต่ได้ยินข่าวว่าท่านองค์นั้น ๆ เป็นพระอรหันต์เท่านั้นก็ตื้นตันใจเหลือจะประมาณแล้ว

ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้เข้าไปเช็ดขาขององค์ท่านที่กุฏิ พอได้โอกาสจึงกราบเรียนถามท่านว่า

“เกล้าฯ นึกถึงสมัยพุทธกาลในหนังสือพระธรรมบทท่านกล่าวไว้ว่า **“ในคราวพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นานนัก มหาชนร้องไห้แล้ว เสียงร้องไห้ได้เป็นราวกะว่าเสียงแผ่นดินทรุดน่าสงสาร แม้กว่าเสียงร้องไห้ในวันปรินิพพานแห่งพระบรมศาสดา พวกมนุษย์ร้องไห้ร่ำไรอยู่ตลอด ๔ เดือน เที่ยวบ่นเพ้ออยู่ว่า “เมื่อพระเถระผู้รับบาตรจีวรของพระศาสดายังดำรงอยู่ได้ปรากฏแก่พวกเราเหมือนการที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่ บัดนี้ พระศาสดาของพวกเราปรินิพพานแล้ว”**

กราบเรียนท่านต่อไปอีกว่า พระอานนท์นิพพานคนร้องไห้มากกว่าตอนพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ในตำราบอกไว้ว่า “พระอานนท์อยู่ จึงเหมือนพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่”

จึงได้ความคิดว่า “**โอหนอ! ในคราวหลวงตานิพพานล่วงไปแล้ว คนร้องไห้เป็นจำนวนมาก ถ้าหากหลวงปู่ล่วงไปอีกองค์ ผู้คนจักร้องไห้มากกว่า เพราะอะไร ก็เพราะว่า หลวงปู่มีชีวิตอยู่ ก็ยังเป็นเหมือนหลวงตายังอยู่ ยังมโนภาพเห็นองค์หลวงตา ซึ่งมีองค์หลวงปู่เดินตามหลังไปทุกหนทุกแห่ง เมื่อใครย้อนรำลึกถึงภาพเช่นนี้ก็อดที่จะน้ำหูน้ำตาไหลมิได้ กว่าจะได้ธรรมมาครองมันแสนยากแสนลำบากจริง ๆ**

แม้ขณะที่ผู้เขียนพูด พระอาจารย์รูปหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ ก็อดที่จะน้ำตาไหลมิได้ แม้พระอุปัฏฐากก็พลอยน้ำตาไหลไปด้วย พระร้องไห้น้ำตาไหล เพราะในประวัติท่านกล่าวไว้อย่างนั้นจริง ๆ ว่า “**ในวันที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คนและเทวดาร้องไห้เป็นจำนวนมาก แต่ในวันที่พระอานนท์นิพพาน คนและเทวดาร้องไห้มากกว่า**” ทำไมถึงร้องไห้มากกว่า ก็เพราะพระอานนท์ยังอยู่ก็เหมือนพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ พระน้ำตาไหลเมื่อเทียบไปถึงองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวกับองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร

พระรูปหนึ่งกราบเรียนองค์ท่านแทรกขึ้นมาว่า “น้ำตามันไหลออกจริง ๆ ไม่ได้เสแสร้งแกล้งทำนะ เห็นรอยมือรอยเท้าและรอยธรรมทุกอย่าง เห็นความเทิดทูนทุกอย่างที่องค์หลวงปู่ลีมีให้กับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตานี่คือความเคารพบูชาอย่างยิ่งใหญ่แท้จริง”

องค์หลวงปู่ลีพระผู้ซึ่งไม่ปรารถนาลาภยศสรรเสริญนั่งฟังนิ่ง พอกล่าวถึงเรื่ององค์หลวงตาซึ่งเป็นองค์ธรรมที่นั่งอยู่ในบัลลังก์คือหัวใจของท่านเท่านั้น องค์ท่านนั่งนิ่งและนานกว่าปกติกำหนดจิตฟัง ขอบตามีน้ำตาปริ่ม ๆ จะเรียกว่าน้ำตาก็มิใช่ นี่คือขันธปัญจกแสดงตัวเท่านั้น เมื่อองค์ท่านนิ่ง ทุกอย่างภายในกุฏิหลังน้อยก็พลอยนิ่งตามไปด้วยประหนึ่งว่าโลกดับสูญ

เรื่องยังไม่จบเพียงเท่านั้น อารมณ์นี้ก็ยังคงอยู่ในใจข้ามไปอีกวัน ผู้เขียนจึงนำเรื่องนี้ไปเล่าให้พระเถระซึ่งเคยอยู่กับองค์ท่านมานานกว่าองค์อื่น เมื่อเล่าแล้วท่านก็พลอยน้ำตาไหลไปอีกรูป แม้ในขณะนี้ผู้เขียนเองก็ยังซึ้งอยู่ไม่รู้หาย น้ำตาเช่นนี้องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านกล่าวเอาไว้ว่า **“เป็นน้ำตาที่มีคุณค่าลึกซึ้งจริง ๆ”**

บรรยากาศในขณะนั้นวังเวง เหมือนดั่งว่าโลกจะหยุดหมุน สำหรับปุถุชนแล้วคงห้ามความคิดซุกซนไปต่าง ๆ นานาไม่ได้ แต่สำหรับองค์ท่านผู้พิจารณาเห็นธรรมแจ่มแจ้งแทงทะลุสามโลกธาตุย่อมมีสติรู้เท่าทันในชั่วพริบตา!

ขอย้อนกล่าวถึงการเขียนประวัติ...ถึงจะได้ข้อมูลมามาก เป็นข้อมูลตรงจากปากขององค์ท่านเองแล้วก็ตาม ผู้เขียนก็ยังค้างคาใจอยู่หลายอย่าง ปะเหมาะพอดีหมู่เพื่อนรูปหนึ่งชักชวนให้มาจำพรรษากับองค์ท่านที่วัดภูผาแดง และเมื่อย้อนนึกถึงคำพูดที่องค์หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท ได้สั่งกับผู้เขียนเอาไว้ว่า “ถ้าบวชให้หลวงพ่อพุธ ฐานิโย เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชแล้วให้ไปอยู่กับท่านอาจารย์ลี หรือถ้าไม่ได้อยู่กับท่านอาจารย์ลีก็ให้ไปอยู่กับท่านอาจารย์อุ่น ทั้งสองรูปนี้พึ่งได้... แล้วท่านจะหมดเวรหมดกรรม” เมื่อคิดเช่นนั้นผู้เขียนพระผู้มีเวรมีกรรมจึงกราบเรียนขออนุญาตจากองค์หลวงปู่ลี เพื่อร่วมจำพรรษา องค์ท่านก็เมตตาด้วยดี

ช่วงพรรษาทุกวัน เว้นมีเหตุจำเป็นอื่น ช่วงระยะเวลาประมาณ ๔ โมงเย็น ถึง ๒ ทุ่ม ผู้เขียนจะใช้โอกาสอันทรงคุณค่านี้สนทนาธรรมกับองค์ท่านที่กุฏิพำนักแล้วบันทึกเสียงทุกครั้ง ตามโอกาสอันเหมาะในช่วงขณะนั้น ๆ ธรรมของท่านจะผุดขึ้นมาเหมือนสายน้ำที่บริสุทธิ์ สุดแต่ใครจะสามารถตักตวงเอาไว้ได้ เมื่อเข้าพรรษามาได้เกือบเดือน ผู้เขียนคิดและพูดกับหมู่เพื่อนว่า **“ข้อมูลที่ได้มาครบถ้วนสมบูรณ์ทุกพรรษาแล้ว น่าจะเพียงพอกับการสร้างหนังสือเล่มโต ๆ สักเล่มหนึ่ง”** เมื่อคิดและกล่าวเช่นนั้น จากนั้นมาองค์ท่านก็ไม่ค่อยเล่าอะไรอีกเลย

นี้เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ในปรจิตตวิชชาขององค์ท่านอย่างหนึ่ง!

หนังสือ **“หลวงปู่ลี พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม”** นี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาขององค์ท่านที่เมตตามอบข้อมูลทั้งหมดโดยองค์ท่านเอง ซึ่งนับว่าเป็นบุญของลูกหลานทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาสผู้จะดำรงสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไป

ด้วยความเมตตาของหมู่เพื่อนและครูบาอาจารย์วัดภูผาแดง ทุกองค์ต่างมีใจโสมนัสยินดีกับการเขียนประวัติขององค์ท่านยิ่งนัก ต่างมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลเรื่องข้อมูลสุดส่วน ตลอดพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ เรื่องราวขององค์ท่านจึงถูกบันทึกแบบวันต่อวัน แต่ผู้เขียนนำมาเขียนเพียงเอกเทศเท่านั้น โดยเฉพาะเรื่องลี้ลับที่สายตามนุษย์สามัญอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ มองไม่เห็น โดยองค์ท่านอ้างว่าพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ไม่พาพูด เรื่องที่คนอื่นมองไม่เห็นเหล่านี้จึงถูกตัดออกไปบางส่วน เหลือไว้แต่ส่วนที่เรา ๆ ท่าน ๆ พอจะยึดเอาไปประพฤติปฏิบัติได้ เพื่อเป็นหนทางก้าวสู่พระนิพพาน

จริงทีเดียว! สมบัติคือพระนิพพานนั้น เป็นสมบัติเที่ยงแท้ยั่งยืนประเสริฐกว่าสมบัติอื่นใดในสามโลก ไม่ว่าจะเป็นสมบัติอะไร จะเป็นมนุษยสมบัติ เทวสมบัติ หรือพรหมสมบัติก็สู้นิพพานสมบัติไม่ได้ อันว่านิพพานสมบัตินี้ไซร้แสนสุขเกษมนักหนา หาที่จะเปรียบปานมิได้เลย

สมบัติเจ้าธรณีน่าอภิรมย์ และสมบัติอินทร์พรหมทั้งหลายก็ดี ถ้าจะเอามาเปรียบด้วยสมบัติในนิพพานนั้นก็ปานประดุจหิ่งห้อยเปรียบด้วยดวงจันทร์ ถ้ามิดังนั้น ดุจน้ำอันติดอยู่ปลายเส้นผม ดังฤๅจะเอามาเปรียบด้วยน้ำในมหาสมุทรแสนสุดจะลึกล้ำแปดหมื่นสี่พันโยชน์ได้ มิดังนั้น ดุจธุลีฝุ่นละอองอันน้อยนักหนา จะเอามาเปรียบบรรพตราชาภูเขาสิเนรุย่อมจะเปรียบกันมิได้เลย!

สมบัติในพระนิพพานแสนประเสริฐ พ้นประมาณหาที่จะเปรียบปานมิได้ ด้วยว่านิพพานสมบัตินั้นมิรู้อาพาธพยาธิ มิรู้เฒ่า มิรู้แก่ มิรู้ตาย มิรู้ฉิบหายวายป่วง มิรู้ร่วง มิรู้โรย มิรู้พลัด มิรู้พราก เป็นอมตสุขอันประเสริฐเลิศกว่าสมบัติในมนุษยโลก เทวโลก และพรหมโลก หลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นผู้ครองธรรมสมบัติคือพระนิพพานนั้นแล้ว

ทางที่จะให้ถึงพระนิพพาน อันเป็นวิธีการออกจากสงสารวัฏนั้น ในโลกนี้มีอยู่ช่องทางเดียวเท่านั้น คือ ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น...และเท่านั้น

ฉะนั้น การที่เราและท่านทั้งหลายเกิดมาในชาติไทยนี้ พอดีปะเหมาะมาพบพระพุทธศาสนายังไม่สูญสิ้นไปจากโลก พร้อมกับมีจิตใจเลื่อมใสยึดเป็นที่พึ่งของตน **ได้เห็นพระอรหันต์ด้วยตาตนเอง ดังเช่นองค์หลวงปู่ลีที่องค์พระหลวงตามหาบัวยกย่องนี้ ก็ขอจงรู้ตัวไว้เถิดว่าอันตัวของเรานี้โชคดีนักหนาเสียเหลือเกินแล้ว**

การที่หลวงปู่ลี กุสลธรมหาเถระ ได้บรรลุธรรมอันเกษม ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ พรรษาที่ ๑๑ ที่ป่าช้าผีน้อยบ้านกกกอก ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลยนั้น องค์ท่านได้ตัดวัฏฏะอันเป็นไปในไตรภูมิ กล่าวคือพวงดอกไม้ของมารพบพระนิพพานสมบัติอันเลิศล้ำมีค่ายิ่งกว่าสมบัติใด ๆ ในโลก นับว่าเป็น **“มหาคุรุ”** เป็น **“ยอดแห่งผู้เดินตามหลัง”** ในคราวหลวงตายังทรงธาตุขันธ์อยู่ และ **“เป็นยอดแห่งผู้เดินออกหน้า”** เมื่อคราวองค์หลวงตาละขันธ์เข้าสู่แดนพระนิพพาน คือเมื่อคราวจำเป็นที่ต้องเสียสละแล้ว องค์ท่านไม่รั้งรอหรือลังเลใจกับสิ่งใด ๆ เลย รีบแสดงตนเป็นคนแรกว่า พร้อมที่จะเสียสละเพื่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน พระผู้เป็นบูรพาจารย์ของท่านอย่างเต็มที่ ดังเช่น การบริจาคทองคำเพื่อช่วยชาติ การสร้างพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่วัดภูผาแดง และการสร้างพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารขององค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่วัดป่าบ้านตาด องค์ท่านดำริสร้างเป็นองค์แรกก่อนใคร ๆ

จึงสมเหตุสมผลแล้วกับสมัญญานามของท่านที่ว่า **“ธรรมลี เศรษฐีธรรม”** ที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ยกย่องโดยสุดส่วน

แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่สติปัญญาของผู้เขียนเรียนมาแต่ทางปริยัติ อันการปฏิบัติก็งู ๆ ปลา ๆ จึงไม่สามารถนำความจริงอันยิ่งใหญ่จากหัวใจดวงบริสุทธิ์ของท่านมาตีแผ่เปิดเผยได้ทั้งหมด นำออกมาได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เหมือนดั่งว่าค้นพบภูเขาทองคำตั้งตระหง่านอยู่ต่อหน้าต่อตาแต่สามารถหยิบทองคำออกมาได้เพียงน้อยนิดเท่านั้น เนื่องจากเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญาและเครื่องมือไม่เพียงพอนั่นเอง...ได้แต่เสียดาย...สุดแสนจะเสียดาย

เมื่อท่านทั้งหลายได้อ่านประวัติ คติธรรม ปฏิปทา และพระธรรมเทศนา ในหนังสือเล่มนี้ ท่านทั้งหลายก็จักถึงซึ่ง **“บางอ้อ” ว่า “พริกเกลือพอดี มันเป็นเช่นนี้เอง”** ●

ขอน้อมกราบหลวงปู่ลีด้วยเศียรเกล้า

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

พระสิริกุศลชาติ

• บทนำ •

พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม

จากนาข้าวที่เหลืองอร่ามกลายเป็นนาบุญแล้ว...

พระอริยปกติสาวก อุบัติขึ้นแล้วในโลก...

หน่อเนื้อแห่งพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่นเกิดขึ้นแล้ว...

ศิษย์ผู้กตัญญูรู้คุณในอาจารย์ก้าวเดินตามทุกย่างก้าวแล้ว...

พระผู้เป็นปัจฉาสมณะขององค์หลวงตามหาบัวเบ่งบานดั่งดอกบัวแล้ว...

พระผู้ทรงธุดงค์คุณถูกเปิดเผยแล้ว...

ธงทิวแห่งผ้าป่าช่วยชาติถูกยกขึ้นแล้ว...

พระมหาเจดีย์อันยิ่งใหญ่เหนือขุนเขาอันเกรียงไกรถูกสร้างขึ้นแล้ว...

พิพิธภัณฑ์อัฐบริขารอันทรงคุณค่าได้ถูกจารึกแล้ว...

ปฏิปทาแห่งมหาปราชญ์ถูกปูลาดด้วยศรัทธาแล้ว...

พระอรหันต์แห่งแผ่นดินสยามบันลือสีหนาทแล้ว...

พระผู้มักน้อยสันโดษโปรดสัตว์ผู้ยากไร้ให้น้ำตาเหือดแห้งแล้ว..

มหาเมตตา มหากรุณาหลั่งรินทั่วแผ่นดินไทยแล้ว....

กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว.....

พระผู้เป็นดั่งประทีปแก้วได้ส่องแสงสว่างไปทั่วทุกทิศแล้ว....

พระผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม ได้โปรยปรายอริยทรัพย์ทั่วแผ่นดินสยามแล้ว •

● ธรรมลี เศรษฐีธรรม ●

วาทะธรรมของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

“ธรรมลี” กุสลธโร แปลว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งความฉลาด

“ธรรมลี” มหาเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ มีธรรมใครไม่รู้

“ธรรมลี” เราเปิดให้เฉยๆ เห็นเงียบเอาเสียนักหนา มันตายแล้วหรือ จึงปลุกขึ้นมา

“ธรรมลี” เศรษฐีธรรม เราเปิดออกเสียบ้าง ถ้าเราไม่เปิดให้ก็ไม่มีใครรู้เลย

“ธรรมลี” เศรษฐีธรรม ของเล่นเมื่อไหร่ ความเพียรเก่ง ใจเด็ด

“ธรรมลี” เศรษฐีธรรมมานาน สมเหตุสมผล

“ธรรมลี” ครองธรรมอัศจรรย์เงียบ ๆ

“ธรรมลี” ธรรมภายในหัวอกหัวใจเต็มเม็ดเต็มหน่วย

“ธรรมลี” ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกัน

“ธรรมลี” เลิศครอบไปหมดแล้ว

“ธรรมลี” นิสัยเหมือนเซ่อ ๆ ซ่า ๆ แต่ว่าภายในเป็นเศรษฐีธรรม

“ธรรมลี” นิสัยเหมือนงุบ ๆ งับ ๆ แต่ว่าภายในสง่าจ้า

“ธรรมลี” ครองมหาสมบัติอยู่เงียบ ๆ ไม่กระโตกกระตาก

“ธรรมลี” เหมือนปลิงเกาะติดทุกแห่งหน

“ธรรมลี” ธรรมในใจพอแล้วออกช่วยโลก จึงเรียกว่า เศรษฐีธรรม

“ธรรมลี” ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นลูกศิษย์ของเรามาตั้งแต่ต้น

“ธรรมลี” เป็นคลังมหาสมบัติอยู่ในนั้น ไม่พูดไม่จา

“ธรรมลี” เรื่องความเพียรเก่ง สนองคุณครูบาอาจารย์

“ธรรมลี” รู้ได้ทุกอย่าง เราสอนทุกวิธี เป่ากระหม่อมให้หมด

“ธรรมลี” เหมือนเด็ก ไม่มีธรรมวินัยอะไรเลย เอาพ่อแม่กับลูกเข้าเลยเป็นใหญ่กว่า

“ธรรมลี” เป็นเพชรน้ำหนึ่ง ต่างกันที่นิสัยวาสนาที่ใช้ในแดนสมมุติเท่านั้น ส่วนวิมุตติเหมือนกันหมด

“ธรรมลี” อายุขนาดนี้แล้ว เป็นธรรมทั้งองค์แล้ว แต่ก็ยังปฏิบัติกับเราเหมือนสามเณรน้อย ๆ เกาะเราไม่ห่างไปไหน ●

หน้าผาแดง

• เทือกเขาพระอรหันต์ •

วัดภูผาแดง บ้านหนองสวรรค์ ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพาน อันทอดยาวมาจากจังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ ทอดยาวสู่จังหวัดอุดรธานี แต่หากตั้งอยู่ไม่ไกลนักจากวัดป่าบ้านตาด ซึ่งเป็นรมณียสถานที่พำนักของมหาปราชญ์แห่งภาคอีสานคือองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน วิสุทธิเทพผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี หนึ่งเดียวในยุคปัจจุบัน ศิษย์เอกผู้ใกล้ชิดและรักษาปฏิปทาของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต อย่างยอดยิ่งหาผู้เทียบเทียมได้ยาก

จังหวัดอุดรธานีนี้ มีวัดที่สำคัญยิ่งอีกวัดหนึ่ง คือ **วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์** หรือที่เรียกกันติดปากตามสถานที่ว่า **วัดภูผาแดง** เพราะมีเทพเจ้าผู้เป็นสัมมาทิฏฐินามว่า **“ท้าวคำสิงห์”** สถิต ณ หน้าผาแห่งภูผาแดง ได้ติดตามอาราธนานิมนต์พระมหาเถระคือองค์**หลวงปู่ลี กุสลธโร** ผู้ทรงศีลอันบริสุทธิ์ผู้มีญาณกว้างไกลให้เข้ามาอยู่ตั้งสำนัก ด้วยว่ามงคลสถานแห่งนี้เป็นเมืองเก่าเคยเจริญรุ่งเรืองแต่โบราณกาล มีเทพ ครุฑ นาคา สัตว์จตุบททวิบาทอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันขาดที่พึ่งคือการได้ยินได้ฟังเทศนาธรรมทางโสตทิพย์จากดวงจิตของท่านผู้บริสุทธิ์

ภูผาแดง หากมองจากตาเนื้ออาจมองเห็นเป็นเพียงภูผาป่าเขาต้นไม้ดงไพรผาหินอันรกรุงรังธรรมดาเท่านั้น แต่หากมองจากตาในซึ่งเป็นจักษุทิพย์อันบริสุทธิ์แล้วจักมองเห็นเป็นเมืองเก่าและอีกเล่าเป็นที่สถิตของเหล่ากายทิพย์ทั้งเบื้องสูง เบื้องกลาง และเบื้องต่ำ สถิตตามสถานขุนเขาอันเกรียงไกรดูอร่าม

ภูผาแดง ณ เพลานี้ ได้กลายเป็นที่สำคัญประดิษฐาน ***“องค์พุทธมหาเจดีย์พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน)”*** ตั้งตระหง่านโอฬารเสียดฟ้าท่ามกลางขุนเขาอันยิ่งใหญ่ที่เพียบพร้อมไปด้วยอลังการธรรมชาติที่สมบูรณ์ ลักษณะมหาเจดีย์ที่มองเห็นเป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ผู้สร้างมีความประสงค์ให้มีความสูงถึง ๙๘ เมตร เท่าอายุองค์หลวงตามหาบัว และสามารถทนทานสู้ฟ้าแดดลมฝนอยู่ได้นานถึง ๑,๐๐๐ ปี อีกทั้งยังจะสามารถ

มองเห็นได้จากวัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ประหนึ่งว่าดวงประทีปแก้วโชติช่วงแห่งแสงธรรมขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ผู้ทรงวิสุทธิธรรม ยังโชติช่วงชัชวาลล่วงกาลมิรู้สูญ จำเริญจำรูญในหมู่สงฆ์ผู้บริบูรณ์ด้วยคุณมีศีลเป็นต้น อันมีหลวงปู่ลี กุสลธโร ผู้เป็นทายาทธรรมสืบทอดมรดกอันล้ำค่านี้เอาไว้

กิร ดังได้สดับมา **อันว่าพระมหาเถระเจ้านามว่า หลวงปู่ลี กุสลธโร** นี้ ท่านมีอุปนิสัยสมบัติ ของสัตว์ผู้มีเผ่าพันธุ์ ที่จะพึงแนะนำเพื่อความตรัสรู้ ท่านมีรูปร่างปานกลาง สัณฐานสันทัด พูดจาสำเนียงอีสานล้วน ท่าทางองอาจ ไม่แยแสต่อกระแสโลก เป็นพระผู้ไม่ปรารถนาลาภยศสรรเสริญ และการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ อายุหย่อนร้อยปี ปูนปลายปัจฉิมวัย ท่านมีจักษุทอดลงต่ำ มีลักษณะผิวกายคล้ำ บ่งบอกถึงความเป็นผู้ตรากตรำในชีวิตและคืนวันที่ผ่านมา มีกริยาท่าทางสำรวม โดยเฉพาะในยามติดตามองค์ธรรมใหญ่คือองค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ไปในหมู่บ้าน ชนบท และหัวเมืองต่าง ๆ นั้น บ่งบอกว่าท่านเป็นยอดปัจฉาสมณะผู้มีจิตใจสงบและพอใจในวิเวก ลักษณะที่ห่มจีวรแบบไม่รัดแน่นเกินไปนั้น ส่อความเป็นผู้รัตตัญญูที่มาสู่ธรรมวินัยนี้นานแล้ว

ชาวไทยทั้งประเทศ ต่างพากันชื่นชมในข่าวการช่วยชาติขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่ประสบความสำเร็จเกินคาด สามารถฉุดลากชาติไทยให้พ้นจากภัยพิบัติจากการตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติโดยทางสงครามเศรษฐกิจในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้อย่างน่าอัศจรรย์

แต่อีกมุมหนึ่งผู้คนต่างชื่นชมพระมหาเถระรูปหนึ่งซึ่งคอยติดตามไปห่าง ๆ ไม่ใกล้ไม่ไกลจนเกินไป หากอยู่ในระยะพอประมาณ ซึ่งองค์พ่อแม่ครูอาจารย์อาจเรียกใช้ได้ทุกขณะ ท่านทั้งหลาย! การได้เห็นสมณะทั้งสองในคลองแห่งจักษุนั้น จึงนับได้ว่าเป็นบุญญเขตอย่างยิ่งสมดั่งคำที่ว่า ***“การเห็นพระอริยสงฆ์สาวก เป็นการเห็นที่นับว่าเป็นมงคลอย่างยิ่ง และจะเป็นโอกาสแห่งการได้สดับฟังพระธรรมคำสอน เป็นการได้ลาภอันประเสริฐ เป็นโอกาสจะได้ศึกษาไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นโอกาสอันประเสริฐจะได้ปรนนิบัติพระอริยสงฆ์สาวก ซึ่งนับได้ว่าเป็นโอกาสอันยอดเยี่ยม”***

ตทนนฺตรं...ตะวันบ่ายเหล่าภิกษุในวัดเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง) เตรียมปัดกวาดเสนาสนะ เวจกุฎีและโรงไฟเป็นการใหญ่ บางรูปเปียกปอนเมื่อฤดูฝนมาถึงเข้า ร่างของพระมหาเถระผู้เฒ่าได้เยื้องย่างออกจากห้องน้อยที่เรียบง่ายไม่มีความวิจิตรพิสดารอันจักยังใจให้ใหลหลงแต่อย่างใด ท่านออกมานั่งที่ชานเล็ก ๆ ซึ่งพอนั่งได้เพียงรูปเดียว

โดยกาลเพียงครู่เดียวเท่านั้น ชาวบ้านร้านตลาดทั้งใกล้และไกล ต่างพากันถือของหอมดอกไม้เป็นต้น มาถวายสักการบูชา และสดับพระธรรมเทศนาสั้น ๆ ที่กินใจ คนที่มั่งมีนั่งรถคันหรู ผู้มียศศักดิ์มาสวามิภักดิ์ขอเป็นศิษย์ แม้กระทั่งชาวนาที่หาเช้ากินค่ำ ต่างมีที่นั่งเสมอกัน

ไร้ขอบเขตกีดกั้นชาติชั้นวรรณะ กิเลสที่เคยหลงและทะนงตัวว่า ฉันดี ฉันเด่น ฉันจน ฉันรวย ฉันเป็นคนในเมือง ฉันเป็นคนบ้านนอก ถูกเพิกถอนทิ้งด้วยข้อจำกัดแห่งพระธรรมวินัย องค์ท่านมักมีของที่ระลึกมอบให้ผู้มาเยือนเพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ๆ

ตทนนฺตรํ...หลวงปู่ลีท่านนั่งนึกสักพักหนึ่งแล้วจึงเล่าถึงเมืองอุดรธานีในอดีตว่า *“การเดินทางไปยังเมืองอุดรฯ ตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็กน้อย ก็เดินไปกับล้อกับเกวียนเขา ไม่มีรถ พอเราออกบวช รถมีเฉพาะตอนหน้าแล้ง รถก็นาน ๆ จะมาสักคัน สมัยนั้นรถโดยสารจะมีไฟติดไว้ด้านท้าย คิด ๆ ดูความเจริญมันเจริญขึ้นเรื่อย ๆ อุดรฯ ทุกวันนี้ไปที่ไหนมีแต่ความเจริญ* ***แต่เก่าแต่ก่อนนั้นเป็นป่าไผ่เต็มไปหมด*** *แต่เดี๋ยวนี้เป็นบ้านเป็นเมืองไปหมด”*

เมืองหนองวัวซอ ที่ตั้งวัดภูผาแดง แม้จะไม่ใช่เมืองที่ตั้งอยู่ใกล้ลุ่มแม่น้ำโขง ชี มูล เหมือนกับเมืองอื่น ๆ แต่ก็มีความเจริญไม่น้อยกว่าเมืองเหล่านั้น มีภูผาป่าเขาแหล่งทำมาหากินได้อย่างสบาย ไม่แออัดยัดเยียด มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ บ่งบอกความเจริญทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดภูสำเภาทอง บ้านหนองแวงศรีวิไล ตำบลกุดหมากไฟ วัดป่าช่องชาติ ตั้งอยู่บนภูเขารอยต่อระหว่างอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี กับอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีธรรมชาติที่สวยงาม เมื่อขึ้นไปบนวัดมองลงมาด้านล่างจะสามารถมองเห็นเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ได้อย่างงดงาม วัดดอยบันไดสวรรค์ (วัดป่าหนองคำ) ซึ่งอยู่ห่างจาก อบต. ตำบลอูบมุง ประมาณ ๖ กิโลเมตร วัดดอยบันไดสวรรค์เป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ของท่านพระอาจารย์อุ่น ชาคโร อันเป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของชาวตำบลอูบมุงและชาวอำเภอหนองวัวซอทุกคน บริเวณวัดนั้นมีทัศนียภาพที่สวยงาม ร่มรื่น สงบ ห่างจากพิพิธภัณฑ์ของหลวงปู่อุ่น ชาคโร ขึ้นไปบนเขา ก็จะเห็นเจดีย์วัดดอยบันไดสวรรค์ที่สวยงาม

วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน หมู่ที่ ๙ ซึ่งหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ได้สร้างขึ้น และมรณภาพที่วัดแห่งนี้ เป็นวัดที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดอุดรธานี มากว่าครึ่งศตวรรษ ยังมีวัดที่สำคัญอีก เช่น วัดป่าหนองแซง วัดภูสังโฆ วัดถ้ำเกีย วัดถ้ำเต่า วัดถ้ำสหาย วัดเหล่านี้เป็นที่ศรัทธาของผู้คนทั้งทางใกล้และทางไกล

จากนั้นวัดที่ปรากฏชื่อลือนามที่คนทั้งประเทศรู้จักกันในยุคใหม่คือ **วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (วัดภูผาแดง)** ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองอ้อ ห่างจาก อบต. ประมาณ ๖ กิโลเมตร เป็นวัดที่องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้สร้างขึ้นมาใหม่ท่ามกลางขุนเขาอันกว้างใหญ่แบ่งอาณาเขตตามภูมิศาสตร์ออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. ภูผาแดง ๒. ภูเมง ทั่วบริเวณเต็มไปด้วยสัตว์ไพรและแมกไม้ ชุ่มฉ่ำด้วยสระอโนดาตท่ามกลางขุนเขาอันอลังการ หน้าผาสูงชัน ลานหินกว้างไกล พงไพรชูชัน และประดิษฐานพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่สูงเทียมเมฆ •

● ประวัติอันงดงาม ●

พระเดชพระคุณหลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านเป็นอาจารย์ทางวิปัสสนากรรมฐานซึ่งควรได้รับการยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่งจากบรรดาศิษย์และพุทธบริษัททั้งหลายว่าท่านเป็นคณาจารย์วิปัสสนาชั้นยอดในสมัยปัจจุบันองค์หนึ่ง องค์ท่านแม้มิใช่พระนักเทศน์ แต่เป็นพระนักปฏิบัติ จากปฏิปทาและข้อวัตรปฏิบัติของท่านนับว่าสมบูรณ์แบบเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ปราศจากความสงสัยในองค์ท่านว่ามีภูมิจิตภูมิธรรมอยู่ในขั้นใด เนื่องจากองค์ท่านได้รับการยกย่องจากองค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ว่า **“ได้ข้ามพ้นห้วงน้ำคือกิเลสมานานแล้ว เป็นพระอรหันต์ในศาสนาของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างเต็มภาคภูมิแล้ว”**

ประวัติของท่านงดงามมากโดยเฉพาะในเวลาทรงเพศเป็นนักบวช ทางเดินแห่งธรรมของท่านงามยิ่งนัก เกือบทั้งชีวิตอาศัยอยู่ตามโคนไม้ ป่าเขา อันเป็นที่หลีกเร้น สงบสงัด ห่างไกลหมู่บ้าน ผ่านการปฏิบัติในสมรภูมิรบกับกิเลสซึ่งเป็นอริศัตรูแห่งใจอย่างโชกโชน จนได้รับชัยชนะอย่างใหญ่หลวง เป็นผู้มีอินทรีย์สังวรดี ศีลบริสุทธิ์ สมาธิแน่วแน่ ปัญญาเที่ยงแท้ เห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง สามารถขจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปได้

ไม่ปรากฏว่าท่านได้ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับฆราวาสญาติโยมหญิงชายแต่ประการใดเลย ใช้ธรรมนำชีวิต ไม่ใช้กิเลสนำชีวิต แต่ในทางตรงกันข้ามปรากฏว่าท่านเป็นผู้ไม่คลุกคลี ยินดีในวิเวก ปรารภความเพียร มักน้อย บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงแก่นแท้คือวิมุตติธรรม ได้สละชีวิตเพื่อประพฤติพรหมจรรย์อย่างอาจหาญชาญชัยและได้ทำตนเป็นแบบอย่างให้สานุศิษย์อาจหาญด้วย ไม่มีความด่างพร้อยเลย มีแต่ความสะอาดบริสุทธิ์ซึ่งหาได้ยากมากในยุคนี้ ซึ่งเป็นยุคบูชาโลกีย์ แม้นักบวชเองผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้สละโลกกลับปรารถนาลาภยศชื่อเสียงจนเป็นที่น่ารังเกียจ อันไม่ต่างไปจากปุถุชนแต่อย่างใด แต่องค์ท่านไม่ติดอยู่ในลาภยศชื่อเสียงและความนินทาสรรเสริญนั้นเลย

ผู้ที่มีประวัติอันงามเด่นดั่งเช่นพระจันทร์ในวันเพ็ญนี้ ย่อมมีคุณอนันต์ มีค่ามหันต์ ส่องแสงสว่างให้แก่ชาวโลก มีค่ามากยิ่งกว่ามาก มากกว่าเพชรพลอยแก้วแหวนเงินทองเป็นไหน ๆ ซึ่งเพชรพลอยแก้วแหวนเงินทองอาจหาได้ในที่ทั่วไป แต่คำว่าพระอรหันต์นั้นหายากยิ่งนัก การงมเข็มในมหาสมุทรนั้นอาจหาได้ง่ายยิ่งกว่า ●

เจดีย์พระธาตุศรีสองรัก

• ชาติภูมิ •

พระเดชพระคุณหลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านถือกำเนิดในสกุล “**ทองคำ**” โดย **นายอุด** เป็นบิดา **นางโพธิ์** เป็นมารดา นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชีวิต มีอาชีพทำนาและค้าขาย

ชาติภูมิบิดาของท่านเป็นคนจังหวัดน่าน เชื้อสายญวน มีอาชีพเป็นช่างทองและขายผ้า บิดาของท่านได้นำผ้ามาขายทางอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จึงได้พบรักกับมารดาของท่านที่บ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ส่วนชาติภูมิฝ่ายมารดาของท่านเป็นคนไทด่านฯ เมืองผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นอำเภอแห่งเมืองประวัติศาสตร์ **“ดินแดนแห่งสัจจะและไมตรี”** และเป็นที่ตั้งของพระธาตุศรีสองรัก ปูชนียสถานที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นที่เคารพสักการะยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยาวนานกว่า ๔๕๐ ปี และยังเป็นดินแดนที่มีความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรมตลอด ๑๒ เดือน

ข้อสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์อ้างอิงได้ว่าชาวอำเภอด่านซ้ายเป็นชาวไทยที่อพยพมาจากลุ่มแม่น้ำโขง เข้ามาสู่แคว้นสุวรรณภูมิที่ขอม มอญและละว้าปกครองอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึง ๑๙

จากหลักฐานศิลาจารึกในการสร้างพระธาตุศรีสองรัก ซึ่งมีพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และภายในเจดีย์พระธาตุศรีสองรักยังบรรจุไว้ด้วยวัตถุมงคล แก้ว แหวน เงิน ทอง และเครื่องรางของขลังจำนวนมาก มีการบูชา คารวะ สักการะ และบนบานขอพรต่อองค์พระธาตุศรีสองรักด้วยความศรัทธาเคารพบูชา เป็นระยะเวลายาวนานจนล่วงถึงปัจจุบันสี่ร้อยกว่าปี ประกอบกับมีหอเจ้าประจำเมืองสถานที่พำนักของพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง อยู่ไม่ไกลจากองค์พระธาตุศรีสองรัก ซึ่งเชื่อว่าหอเจ้าทั้งเจ้าองค์หลวง (หอหลวง) และหอเจ้าแสนเมือง (หอน้อย) เป็นที่สถิตของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าหลวงและเจ้าแสนเมืองอันเป็นสถานที่ที่ชาวอำเภอด่านซ้ายเคารพนับถือ ทำให้มีพิธีกรรมการบูชาและบวงสรวงมาแต่โบราณกาล อันเป็นประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นและล้ำเลิศ โดยเฉพาะงานประเพณีบุญหลวงซึ่งจะรวมงานบุญ

นางโพธิ์ ทองคำ มารดาหลวงปู่ลี กุสลธโร

นายอุด ทองคำ บิดาหลวงปู่ลี กุสลธโร

ประเพณี ๒ อย่างรวมกัน คือ งานบุญพระเวส (บุญมหาชาติ) และงานบุญบั้งไฟ พร้อมทั้งมีการละเล่นผีตาโขนไปพร้อมกันกับงานประเพณีบุญหลวง

ขอเล่าถึงรากเหง้าขององค์ท่านหลวงปู่ลี กุสลธโร โยมตาของท่านมีชื่อว่า **“ขุนเทพ”** เป็นคนบ้านนาฮี ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ติดกับบ้านเก่า โยมยายของท่านมีชื่อว่า **“จันทร์ศรี”** เป็นคนบ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

มารดาของท่านเป็นธิดาคนที่ ๓ ในธิดา ๔ คนซึ่งเป็นบุตรีของขุนเทพและนางจันทร์ศรี ดังนี้ ๑. นางโต ๒. นางโด่ ๓. นางโพธิ์ (โยมแม่หลวงปู่ลี) ๔. นางโถ

บริเวณที่ท่านเกิดจากคำบอกเล่าของคนสมัยนั้นคือ **ยายเกียง ชีบุตรา** อายุ ๙๔ ปี ซึ่งอายุใกล้เคียงกับองค์ท่าน ได้กล่าวว่า บ้านเกิดของหลวงปู่ลี บริเวณนั้นเรียกว่า “**โพนหมาว้อ**” (เนินหมาบ้า) อยู่ด้านหลังโรงเรียนบ้านเก่าในปัจจุบัน มีลำห้วยน้ำหมันทอดยาวไหลผ่าน มีภูเขาตระหง่านโอบทั้งสองด้าน ไม้ตะเคียนใหญ่ซึ่งเป็นไม้ดั้งเดิมยังมีให้เห็นเป็นแห่ง ๆ สายน้ำและพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ยิ่งนัก

ในอดีตบ้านเก่ามีไม่กี่หลังคาเรือน แต่ทุกวันนี้มีผู้คนหนาแน่นมากกว่าร้อยหลังคาเรือน ระยะทางห่างจากอำเภอด่านซ้ายราว ๘ กิโลเมตรเป็นเส้นทางตรงไปยังชายแดนไทย-ลาว บริเวณภูเขามีหน้าผาชื่อว่า “**ผาแดด**” เป็นที่จาริกพักปฏิบัติภาวนาของพระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ชาวบ้านที่นี่ทำนาเป็นอาชีพหลัก

ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๗ เกิดทุกขภิกขภัยคือความแห้งแล้งเข้าครอบงำ ตระกูลของท่านจึงได้ตัดสินใจขายที่ดินย้ายมาอยู่ทางใต้ (คำว่าทางใต้ของชาวด่านซ้ายหมายถึงทางจังหวัดอุดรธานี) ซึ่งในปัจจุบันคงมีลูกหลานหลงเหลืออยู่ทางบ้านเก่าบ้างแต่ไม่มากนัก

กิร ได้ยินมาว่า ...บ้านเก่าที่ท่านเกิดในสมัยนั้นเป็นเสาไม้ปูพื้นด้วยฟาก และฝาผนังล้วนเป็นฟาก (ไม้ไผ่) เช่นเดียวกัน ราคาการซื้อขายในสมัยนั้น ที่ดิน ๓ งานขายกัน ๔๐๐ บาท บ้านหนึ่งหลังเสา ๑๖ ต้นขายในราคา ๔๗๐ บาท ที่ดินสมัยก่อนยังไม่มีโฉนด บ้านที่ท่านเกิดมีต้นมะพร้าวโดยส่วนมาก ปัจจุบันบริเวณที่ตรงนั้นยังว่างเปล่า มีถนนสี่แยกคอนกรีตตัดผ่าน มองดูแล้วก็น่าแปลกดี ยังเหลือที่อยู่แปลงเดียวไม่ถูกก่อสร้างอะไรเลย เหมือนมงคลสถานที่เกิดของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่บ้านคำบง จังหวัดอุบลราชธานี ตรงนั้นก็ไม่ถูกก่อสร้างอะไร

จากนั้นมาสถานที่แห่งนั้นกลายเป็นอนุสรณ์สถานบ้านเกิดของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่สำคัญ ทำให้ลูกหลานได้กราบไหว้บูชารำลึกนึกถึงตราบเท่าทุกวันนี้ ชาตสถานถิ่นเกิดของหลวงปู่ลี กุสลธโร และหลวงปู่มี ปมุตฺโต ก็เฉกเช่นเดียวกันนั่นแล

ยายเกียง ชีบุตรา
ผู้ชี้จุดบ้านเกิดหลวงปู่ลี

ณ บ้านเก่า เล่ากันว่าสมัยก่อนมีเสือออกจากป่ามาคาบเอาหมา วัว ควายของชาวบ้านไปกินบ่อยครั้ง สัตว์สาราสิงห์เหล่าอื่นเช่น เก้ง กวาง หมูป่า ฯลฯ ยังคงมีดาษดื่น

สมัยนั้นผียังเป็นเจ้าชีวิต หอผี ศาลปู่ตา ตูบผี หิ้งบูชาผีตามบ้านเรือนและท้องนามีอยู่ทุกหนแห่ง มี “**เฒ่าจ้ำ**” ซึ่งเป็นผู้สามารถ

บ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

สื่อสารกับวิญญาณผีได้คอยดูแลและชี้ผิดชี้ถูก แม้จะมีวัดวาอารามก็เป็นเพียงเครื่องประดับศาสนาเท่านั้น เพราะพระในสมัยนั้นก็ยังไม่พ้นการนับถือผี ผู้คนห่างเหินจากพระรัตนตรัยเอาหัวใจไปบูชาผีเป็นที่พึ่ง

บ้านเก่าเดิมเป็นป่าดงใหญ่มีไม้แดง ไม้รัง ไม้ชาติ ไม้ตะเคียนสลับสล้าง ชูยอดให้เห็นแต่ไกล ฯลฯ อาหารการกินล้วนเกิดจากแหล่งธรรมชาติ ใต้ต้นไม้เป็นป่าเห็ด มีเห็ดน้ำหมากเป็นจำนวนมากต้องเอาเข่งมาใส่ไม่มีการซื้อขาย มีอะไรก็แบ่งกันกินแบ่งกันใช้มีความสุขยิ่งกว่าโลกยุคที่ว่าเจริญ ๆ นี้เสียอีก

เมื่อโอกาสเหมาะผู้เขียนจึงเข้าไปกราบเรียนถามหลวงปู่ลีอีกว่า “พระพุทธเจ้ามีประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน พระสาวกทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน สถานที่เกิด ที่บรรลุธรรม ที่นิพพาน ย่อมมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เกล้าฯ ได้ไปเห็นมงคลสถานที่เกิดของหลวงปู่แล้ว เป็นที่เกิดแห่งร่างสุดท้าย ภพใหม่จะไม่มีอีกแล้ว”

กราบเรียนท่านต่อไปอีกว่า “พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวได้กล่าวไว้ว่า “***ธรรมลีนี้ เป็นพระกตัญญู***” ก็พอดีเมื่อวานนี้หลวงปู่ได้เมตตาเล่าถึงเรื่องของโยมพ่อ เกล้าฯ ฟังแล้วสะท้อนใจ พระพุทธเจ้ามีพระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระราชบิดา ผ่านมากว่า ๒,๐๐๐ ปี ก็ยังมีผู้รู้จักจดจำ แต่โยมพ่อขององค์หลวงปู่ในหนังสือหลายต่อหลายเล่มมิได้กล่าวถึงเอาไว้เลย กล่าวถึงแต่เพียง

ลำห้วยน้ำหมันทอดยาวไหลผ่านบ้านเก่า

บิดาบุญธรรมเท่านั้น พระคุณของบิดรมารดาบังเกิดเกล้าเหนือแผ่นดินแผ่นฟ้า **มาตาปิตุ อุปฏฺฐานำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ** การอุปัฏฐากบิดามารดาเป็นมงคลอย่างสูงสุด ขอหลวงปู่ได้เล่าเรื่องโยมพ่อให้เกล้าฯ ได้ฟังบ้าง?"

ท่านนั่งนิ่งอยู่พักหนึ่งแล้วกล่าวขึ้นว่า "เรื่องมันนานมาแล้วเราจำได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ทราบพอเลา ๆ ว่า เมื่อถึงฤดูแล้งทั้งพ่อทั้งแม่ต่างออกทำงานหาเงินเพื่อนำมาจุนเจือครอบครัว ด้วยความขยันขันแข็ง พ่อว่างจากทำนาก็ออกค้าขาย แม่ว่างจากทำนาก็ทำสวน

ตกถึงฤดูแล้งของทุกปี เมื่อว่างจากฤดูทำนา บิดามารดาต่างออกแสวงหาทรัพย์เพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัวให้อยู่เป็นสุข ท่านจึงให้เรา พี่สาว และพี่ชาย อยู่กับโยมตาและโยมยาย ส่วนท่านทั้งสองออกแสวงหาทรัพย์ในต่างถิ่น

โยมพ่อท่านเป็นคนขยันถนัดทางทำทองและค้าขาย ท่านจึงเดินทางไปรับจ้างทำทองและค้าขายผ้าทั่วทุกทิศ เดินทางไปค่ำที่ไหนก็นอนที่นั่น คราวที่ท่านไปค้าขายทางอำเภอหล่มเก่า บ้านวัดทุ่งธงชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ โยมพ่อเห็นว่าทำเลดี มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ข้าวกล้างอกงาม วิวทิวทัศน์สวยงาม ผู้คนก็อยู่กันอย่างสงบร่มเย็น จึงเกิดความชอบใจ ได้นำเงินที่ค้าขายซื้อที่ดินเอาไว้ หวังใจเอาไว้ว่าจะมาชวนเอาโยมแม่และลูก ๆ ให้ไปอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก แต่แน่นอนทีเดียว! ทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้อาจจะไม่ได้เป็นไปอย่างที่เราและท่านทั้งหลายใฝ่ฝัน โยมแม่ได้ฟังคำชักชวนของโยมพ่อแล้วก็ทัดทานไม่เห็นดีด้วย" หลวงปู่ลีท่านกล่าวเป็นภาษาอีสานในเรื่องนี้ว่า "เฒ่าพ่อ ไปค้าขายอยู่ เมืองหล่ม กะเลยไป ซื้อที่สวนที่นาอยู่เมืองหล่ม"

ส่วนโยมแม่ถนัดทางการทำไร่ทำนาจึงติดตามพี่สาวคือนางโตและนางโด่ เดินทางมาอยู่ที่บ้านน้ำพ่น อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โยมแม่เห็นว่าพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทุกอย่าง สามารถทำนาได้หลายครั้งต่อปี อีกทั้งพี่สาวทั้งสองก็ชักชวนโยมแม่ให้มาอยู่ด้วย ท่านเห็นว่าอุดมสมบูรณ์ทำเลดีจริง มองไปข้างหน้าจักเจริญรุ่งเรืองเป็นแน่แท้

เมื่อฤดูแล้งหมดไปก้าวเข้าสู่ฤดูฝน โยมแม่จึงเดินทางกลับไปยังบ้านเก่า อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ได้ชักชวนโยมพ่ออุดให้มาสร้างหลักปักฐานทางใต้ด้วยกัน (จังหวัดอุดรธานี) สำนวนหลวงปู่ท่านว่า "โยมแม่แล้วกะพี่หญิงเพิ่น น่ะ อยู่ใต้แล้ว กะเลยมายามพ่อแม่อยู่บ้านเก่า"

เมื่อต่างคนต่างชวนกันไปคนละทิศละทาง โยมพ่อชวนโยมแม่ไปสร้างอนาคตทางภาคเหนือตอนล่าง (จังหวัดเพชรบูรณ์) ส่วนโยมแม่ก็ชวนโยมพ่อให้มาตั้งหลักปักฐานทางใต้ (จังหวัดอุดรธานี) ทิฏฐิความเห็นของท่านทั้งสองไม่ตรงกัน จึงตัดสินใจแยกทางกันเดิน หลวงปู่จึงกล่าวว่า "โยมแม่จึงทิ้งสามี (โยมพ่อ) ไปกับพี่สาว ครั้นถึงเวลาโยมแม่จะไปจริง ๆ โยมพ่อก็อาลัยยิ่ง ท่านได้ให้เงิน ๖ ตำลึงแก่โยมแม่" เบื้องต้นโยมแม่ไม่ยอมรับเงินที่โยมพ่อให้ เมื่อโยมพ่อคะยั้นคะยอนานเข้าโยมแม่จึงใจอ่อน แล้วโยมแม่จึงนำเงินนั้นมาซื้อที่ดินไร่นาต่าง ๆ ที่จังหวัดอุดรธานี

นางโถ น้องสาวโยมมารดาหลวงปู่ลี

ท่างฝ่ายโยมตา (ขุนเทพ) จึงดุโยมแม่ว่า “...มึงจะไปอยู่ทางใต้ ลูกมึงให้อยู่กับกู ๑ คน” โยมตาห้ามอย่างไร โยมแม่ก็ไม่ฟัง จะไปกับพี่สาวอยู่ทางใต้ให้จงได้ หลวงปู่ลีท่านกล่าวพร้อมหัวเราะหึ ๆ ว่า “โยมแม่มาเยี่ยมบ้านเฉย ๆ โยมแม่ได้ลูกกลับอุดรธานีถึง ๒ คน คือพี่ชาย (ปู่มี) และเรา (ปู่ลี) ”

กราบเรียนถามท่านว่า “โยมพ่อหลวงปู่กินเหล้ารึเปล่าครับ?”

ท่านตอบว่า “โอ้ย!..เราไม่ได้อยู่ด้วย ครั้นจะตอบว่ากินก็ไม่รู้ ว่าไม่กินก็ไม่ใช่ หรือจะกินเราก็ไม่รู้จักหล่ะ”

ท่านทั้งหลาย! กาลเวลาและวารีไม่เคยคอยใคร สายน้ำไม่เคยไหลกลับ ชีวิตย่อมก้าวไปข้างหน้ามิอาจถอยหลังกลับได้ สัตว์ทั้งหลายย่อมมีกรรมเป็นของ ๆ ตน บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว พระศาสดาทรงอุปมา เมล็ดพืชเปรียบเหมือนวิญญาณ ผืนนาเปรียบเหมือนภพ น้ำเปรียบเหมือนนันทิราคะ เมื่อเมล็ดพืชตกลงไปในผืนนา เปรียบเหมือนวิญญาณเข้าไปตั้งอาศัยอยู่ในภพ เมล็ดพืชย่อมถึงความเจริญงอกงามได้ด้วยน้ำ เปรียบเหมือนวิญญาณเจริญงอกงามไพบูลย์ได้ด้วยความกำหนัดและความเพลิดเพลิน

กรรม นั้นแบ่งได้เป็น ๒ ประการ

กรรมเก่า อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้เป็นกรรมเก่า เป็นสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่งได้ เป็นสิ่งที่มีปัจจัยทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น เป็นสิ่งที่มีความรู้สึกต่ออารมณ์ได้

กรรมใหม่ อันได้แก่ ผัสสะ เป็นเหตุเกิดของกรรมใหม่ การประจวบพร้อมด้วยองค์ ๓ นี้เรียกว่า ผัสสะ เช่น ตาไปเห็นรูป หากจักษุวิญญาณเข้าไปตั้งอาศัย ย่อมเข้าไปเกลือกกลั้วอยู่ในรูป อันเป็นวิสัยที่จะรู้ได้ด้วยตา แล้วผัสสะทางตาย่อมถึงการเกิดขึ้น

กรรมและสุขทุกข์ ไม่ได้เกิดจากผู้อื่นดลบันดาล ไม่ได้เกิดจากตัวเองบันดาล ไม่ได้เกิดจากผู้อื่นและตนเองบันดาล ไม่ได้เกิดขึ้นเองลอย ๆ โดยปราศจากเหตุผล ทุกอย่างมีเหตุจึงต้องมีผล

การที่องค์ท่าน (หลวงปู่ลี) ต้องพลัดพรากจากบิดาผู้บังเกิดเกล้า ตาและยาย ตลอดจนหมู่ญาติอันเป็นที่รักทั้งหลายแต่เยาว์วัยนั้น เป็นผลแห่งกรรมอย่างหนึ่ง แต่เป็นไปในฝ่ายดีมีความสุขเป็นผล

ปิตุวิปโยค กาลเวลาแห่งความพลัดพรากจากบิดาบังเกิดเกล้ามาถึงแล้ว การพลัดพรากนำมาซึ่งความวิปโยคของชีวิต หยาดน้ำตาแห่งความเศร้าโศกสูญเสียไม่เคยแห้งเหือด โลกนี้มีความพลัดพรากหลากรูปแบบที่ไม่อาจคาดเดาได้ เมื่อคนเราพลัดพรากจากสิ่งที่รักย่อมเป็นทุกข์

รักมากก็ย่อมทุกข์มาก ความรักและความผูกพัน เป็นกับดักแห่งสังสารวัฏเช่นเดียวกันกับการพบเป็นจุดเริ่มต้นของการพลัดพราก หากไม่พบกันก็ไม่ต้องรักกัน เมื่อไม่พบกันก็ไม่ต้องผูกพันกัน ไม่มีเรื่องราวต่อกันที่จะทำให้การพลัดพรากมีความหมาย

เรื่องราวแห่งอริยสัจได้ปรากฏบนเส้นทางแห่งชีวิตของท่านแล้ว “**ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกข์เป็นของจริง**” ได้แสดงให้เห็นถึงบทเริ่มต้นแล้ว อันมนุษย์นั้นจะทราบหรือไม่ทราบ หากว่าทุกข์นั้นจะแสดงตัวของมันไปเรื่อย

หากมองอีกมุมหนึ่งจะเห็นได้ว่า การพบกันเป็นเพียงสิ่งชั่วคราวเท่านั้น แต่การพลัดพรากเป็นสิ่งที่ถาวร โลกมนุษย์มิใช่บ้านที่แท้จริง เป็นเพียงทางผ่านหรือที่พักอาศัยชั่วคราวแห่งจิตวิญญาณ...สุดท้ายก็ต้องจากกันไป

องค์ท่านเล่าต่อว่า “โยมป้า โยมแม่ เราและพี่ชาย จึงออกเดินทาง ทิ้งบิดาผู้อาลัยไว้เบื้องหลัง ข้างหน้าจะเป็นอย่างไรไม่รู้ แต่นี่คือบุญกรรม หากเชื่อว่าเรามีกรรมเป็นของ ๆ ตน เราก็ไม่ต้องกลัวอะไร จงก้าวไปข้างหน้าเหมือนพระอาทิตย์ลาขอบฟ้านี้เพื่อไปสู่ขอบฟ้าโน้น ๔ ชีวิต พร้อมไม้คานหาบสัมภาระ มือหนึ่งจูงลูกชายคนโต ส่วนเอวกระเดียดลูกชายคนเล็กไว้ พร้อมยกมือใส่หัวบอกผีป่าเทวดาอารักษ์จงโปรดคุ้มครองให้ลูกเดินทางในคราวนี้บรรลุผล ก้าวออกจากบ้านเก่าทิ้งฝุ่นคลุ้งกระจายไว้เบื้องหลัง มุ่งขึ้นสู่ภูเขาสูงด้านทิศใต้ ข้ามภูเขาอีกลูกสู่บ้านโคกงาม มุ่งตรงไปยังอำเภอภูเรือ ต่อไปยังจังหวัดเลย ผ่านจังหวัดหนองบัวลำภู อันมีแนวเขาสลับซับซ้อนแล้วจึงก้าวเข้าสู่เขตจังหวัดอุดรธานี ใช้เวลาเดินทางถึง ๑๕ คืน ๑๖ วัน ซึ่งโยมแม่ก็เหนื่อยมากมิใช่เล่น”

ท่านเล่าต่อว่า “โยมแม่เล่าให้ฟังว่า**เกิดเดือนสิบเพ็ง พุทธศักราช ๖๕ ปีจอ**” เมื่อนำมาเทียบกับปฏิทินร้อยปีแล้ว จึงตรงกับวันจันทร์ที่ ๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีจอ รัตนโกสินทร์ศก ๑๔๑ เกิดเวลาพระออกบิณฑบาตเป็นสมโณฤกษ์

ท่านเกิดที่บ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งวันนั้นเป็นวันบุญประเพณีข้าวสาก คือ การทำบุญถวายสลากภัตของชาวอีสาน **“เช้าทำบุญ บ่ายทำทาน”** ช่วงเช้าชาวบ้านเข้าวัดทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระเจ้าพระสงฆ์ ในช่วงบ่ายถึงกลางคืนทำอาหารเป็นทานไปวางไว้ตามวัดหรือใต้ต้นไม้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

“บุญเดือนสิบ บุญข้าวสาก” หมายถึง บุญที่ให้พระเณรทั้งวัดจับสลากเพื่อจะรับปัจจัยไทยทาน ตลอดจนสำรับ

ผีตาโขน สัญญลักษณ์ของชาวด่านซ้าย จังหวัดเลย

*บริเวณบ้านเกิดของท่าน “**โพนหมาว้อ**” (เนินหมาบ้า) ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*

กับข้าวที่ญาติโยมนำมาถวาย และบุญนี้จะทำกันในวันเพ็ญเดือนสิบ จึงเรียกชื่ออีกอย่างว่า **“บุญเดือนสิบ”** เพื่อจะทำให้ข้าวในนาที่ปักดำไปนั้นงอกงามได้ผลบริบูรณ์ และเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลถึงญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

ความเป็นมาของสลากภัตต์ทาน ในสมัยหนึ่งพระพุทธองค์ได้เสด็จไปยังกรุงพาราณสี ในคราวนั้นบุรุษเข็ญใจ พาภรรยาประกอบอาชีพตัดฟืนขายเป็นนิตย์เสมอมา เขาเป็นคนเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งนัก วันหนึ่งเขาได้ปรึกษากับภรรยาว่า **“เรายากจนในปัจจุบันนี้เพราะไม่เคยทำบุญให้ทาน ไม่เคยรักษาศีลเลย ดังนั้นจึงควรที่เราจักได้ทำบุญกุศล อันจักเป็นที่พึ่งของตนในสัมปรายภพ”**

ภรรยาได้ฟังดังนั้นแล้วก็พลอยเห็นดีด้วย ต่อมาเขาทั้งสองได้พากันเข้าป่าเก็บผักหักฟืนนำมาขายได้ทรัพย์แล้วจึงนำไปจ่ายเป็นค่าหม้อข้าว ๑ ใบ หม้อแกง ๑ ใบ อ้อย ๔ ลำ กล้วย ๔ ลูก จัดแจงลงในสำรับเรียบร้อยแล้วก็นำออกไปยังวัด เพื่อถวายเป็นสลากภัตตทานพร้อมอุบาสกอุบาสิกาเหล่าอื่น สามีภรรยาจับสลากถูกพระภิกษุรูปหนึ่งแล้วมีใจยินดี จึงน้อมภัตตาหารของตนเข้าไปถวาย เสร็จแล้วได้หลั่งน้ำทักษิโณทกให้ตกลงเหนือแผ่นดินแล้วตั้งความปรารถนาว่า **“ด้วยผลทานทั้งนี้หากข้าพเจ้าเกิดในปรภพใด ๆ ขึ้นชื่อว่าความยากจนเข็ญใจไร้ทรัพย์เหมือน**

ดั่งในชาตินี้ โปรดอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าทั้งสองเลย ขอให้ข้าพเจ้าทั้งสองเป็นผู้มั่งคั่งสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติและมีฤทธิ์เดชมากในปรภพภายภาคหน้าโน้นเทอญ!...” ดังนี้

ครั้นสองสามีภรรยานั้นอยู่พอสมควรแก่อายุขัยแล้วก็ดับชีพวายชนม์ไปตามสภาพของสังขาร ด้วยอานิสงส์แห่งสลากภัตตทาน จึงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดาในดาวดึงส์สวรรค์เสวยสมบัติอันเป็นทิพย์อยู่ในวิมานทองอันผุดผ่องโสภาตระการยิ่งนัก พร้อมพรั่งไปด้วยแสนสุรางค์นางเทพอัปสรห้อมล้อมเป็นบริวาร มีนามบรรหารว่า **“สลากภัตต์เทพบุตร สลากภัตต์เทพธิดา”**

นี้เป็นผลอานิสงส์แห่งบุญสลากภัตนั้น การที่องค์หลวงปู่ลีอุบัติขึ้นเกิดในวันเช่นนี้ ย่อมมิใช่สิ่งบังเอิญ ผลแห่งทานที่องค์ท่านทำมาแต่ปุเรชาติได้ส่งผลแล้วในปัจจุบัน ให้ท่านเป็นผู้มีภูมิแห่งการให้กว้างขวางไม่คับแคบตีบตัน อัศจรรย์สมเป็นเศรษฐีธรรมเป็นแน่แท้

องค์ท่านกล่าวย้ำอีกว่า ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ เป็นวันเกิด โยมแม่อดกินข้าวสากเพราะเรา (อาหารอร่อยในเทศกาล) ข้าวสากเขาเอากล้วยทำเป็นห่อ ๆ ท่านรำพันต่อไปอีกว่า การที่เราเกิดมา คนที่ลำบากที่สุดคือมารดา **“มารดามีพระคุณยิ่งนัก”**

องค์ท่านมีพี่น้องร่วมอุทรที่เกิดจากนายอุด และนางโพธิ์ ทองคำ ๓ คน ดังนี้

๑. นางวันดี เพ็งลี (ทองคำ)

๒. หลวงปู่มี ปมุตฺโต (ทองคำ) วัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย)
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร (ทองคำ)

หลวงปู่ลี กุสลธโร

หลวงปู่มี ปมุตฺโต

วันดี เพ็งลี

● เดินทางจากจังหวัดเลยสู่จังหวัดอุดรธานี ●

ชีวิตคือการต่อสู้ ศัตรูคือยาชูกำลัง การเดินทางเป็นกำไรของชีวิต ดวงอาทิตย์ตกได้ไม่นานประเดี๋ยวผ่านกาลเวลาดวงจันทร์ก็โผล่ขึ้นมาอีก ถ้าหากยังมีความเพียรก้าวไปข้างหน้าก็ไม่ต้องกลัวว่าจะมืดมน คนจักพ้นทุกข์ได้ก็เพราะความเพียร นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คำกล่าวนี้เป็นเครื่องเตือนใจและเทียบเคียงกับชีวิตขององค์หลวงปู่ลีได้เป็นอย่างดี การเดินทางจากถิ่นฐานบ้านเกิด เพื่อสู่ถิ่นอื่นอาจมิใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไป อาจเป็นลาภอันยิ่งใหญ่ในชีวิตขององค์ท่าน ที่จักได้พบขุมทองคำธรรมชาติล้ำค่ารออยู่เบื้องหน้า เพราะผู้ที่เดินจากเมืองเลยสู่ทางใต้ บ้านหนองบัวบาน จังหวัดอุดรธานี มิได้มีเพียงท่าน แม่ พี่ชาย และป้าเท่านั้น หากยังมีอีกหลายชีวิตที่ต้องดิ้นรนเสาะแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า ดังเช่นหลวงปู่ชอบ ฐานสโม พ่อแม่ครูอาจารย์ฝ่ายกรรมฐานที่สำคัญอีกรูปหนึ่ง ท่านได้เดินทางเส้นนี้แสวงโชคมาก่อนหน้าแล้ว เพียงแต่การเดินทางมิได้นัดหมายกัน ต่างกรรมต่างวาระมีกรรมเป็นทายาทเช่นเดียวกัน มีจุดรวมสถานเดียวกัน และยังมีอริยสาวกอีกหลายรูปที่ได้ล่องลอยตามสายทางแห่งธรรมเส้นนี้ เพื่อจุดหมายแห่งเดียวกัน... คือพบเจอท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ซึ่งในเรื่องนี้ท่านผู้มีญาณกว้างไกลเป็นอนาวรณญาณเท่านั้น ที่อาจทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าเช่นนี้ได้

หลวงปู่ลี กุสลธโร นั้นอันบิดามารดาในทางโลกท่านมีสมบูรณ์แล้ว หากขาดก็คือมารดาบิดาทางธรรม ซึ่งองค์ท่านยังต้องตามหาอีกต่อไป อุปมาเหมือนลูกโคซึ่งเที่ยวติดตามหาแม่ในป่ากว้าง เมื่อยังไม่พบก็ยังต้องร้องตามหาต่อไป ๆ ... หากพบจักปีติและปราโมทย์ร่าเริงสักปานใด

นางบุญก่อง ศรีบุญเรือง (สกุลเดิม ชาลีเชียงพิณ) น้องสาวต่างบิดา

จากคำบอกเล่าของ**นางบุญก่อง ศรีบุญเรือง** (สกุลเดิม ชาลีเชียงพิณ) ซึ่งเป็นน้องสาวต่างบิดาของท่านได้เล่าว่า...

“...บิดาของหลวงปู่ลีคือพ่ออุด ทองคำ เป็นคนเชื้อสายญวน มีอาชีพเป็นช่างทอง ชอบดื่มสุราหัวราน้ำ แม่ของท่านเล่าว่าพ่อของท่านเป็นคนขี้เหล้าและเห็นแก่ตัวมาก เมื่อทำงานได้เงินมามาก มักจะเอาเงินไปซื้อเหล้าและเนื้อมาทำลาบกิน กินก็กินคนเดียวไม่ให้ลูกให้เมียกินด้วย เมาแล้วทุบหม้อทุบไห ทุบถ้วยโถโอชามป่นปี้ บางครั้งถึงขั้นต้องเอาผู้เฒ่าทั้งสองฝ่ายมาคุยกัน พ่อถูกปรับไหมจากทางฝ่ายแม่ ๖ ครั้งถึง ๗ ครั้งก็ยังไม่เข็ดหลาบสมัยก่อนถ้าลูกเขยทำไม่ดีไม่งาม พ่อตาแม่ยายก็สามารถปรับสินไหมได้ ปรับสินไหมหลายครั้งหลายครา พ่อก็ไม่มีทีว่าจะเลิกเหล้าได้แม้แต่น้อย แม่จึงเกิดอาการเบื่อ จากเบื่อก็เปลี่ยนเป็นชัง จากชังก็เปลี่ยนเป็นแหนงหน่าย

หลวงปู่ลีท่านเล่าเสริมว่า “แม่จึงตัดสินใจหอบลูกชายทั้งสอง (คือหลวงปู่มี และหลวงปู่ลี) ไปตายเอาดาบหน้า หลวงปู่ลีท่านเล่าถึงการเดินทางอันแสนไกลในวัยเด็กว่า “อุ้มเจ้าของนี่หละอุ้มมา กะน้อง กับพี่ซายผู้หนึ่ง กะพามา ๆ” ...พี่สาวของโยมแม่ (ป้า) เป็นคนอุ้มเรามากับพี่ชาย (หลวงปู่มี) แล้วจึงเดินทางมาเรื่อยๆ ค่ำที่ไหนก็นอนที่นั่น

ขณะนั้นท่านอายุได้ ๒ ปี ไม่รู้เรื่องอะไรเลย ยังเป็นเด็กมาก โยมแม่หาบสิ่งของ โยมป้าเป็นคนอุ้ม พออุ้มเหนื่อย ป้าจึงให้ลงเดินบ้าง พอเดินไปสักหน่อยก็เหนื่อย ท่านก็เดินเตาะแตะๆ เดินบ้างล้มบ้าง ป้าเห็นแล้วสงสารจึงช่วยอุ้มบ้าง ส่วนโยมแม่หาบทัพพสัมภาระ อันเป็นเสบียงหล่อเลี้ยง ๔ ชีวิตระหว่างเดินทางให้อยู่รอดปลอดภัย”

“เฮาไห้แล้วกะย่าง ๆ แล้วกะอุ้ม” ...เราเดินมากเหนื่อยก็ร้องไห้ ป้าเห็นเราเดินไม่ไหวจึงอุ้มต่อ สับเปลี่ยนกันไปสับเปลี่ยนกันมาอยู่อย่างนี้ตลอดทางซึ่งเป็นป่าดงขึ้นเขาลงห้วย แทบมองไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน มีไข้ป่าชุกชุมมีสัตว์ร้ายนานาชนิด

“หลวงปู่เดินกันอย่างไร จากด่านซ้าย จังหวัดเลย มาถึงหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ระยะทางหลายร้อยกิโลเมตร...มันไกลอัศจรรย์”

ท่านเมตตาตอบว่า “ได้แต่เดินอย่างเดียว รถยนต์จะมีมาแต่ที่ไหน เครื่องบินจะมีได้อย่างไร เมื่อมาถึงบ้านน้ำพ่น จึงไปอาศัยอยู่กับบ้านโยมป้าเสียก่อน โยมพ่อไม่มาตาม ฝ่ายโยมแม่เห็นว่าโยมพ่อไม่มาตาม จึงมีผัวใหม่ ทางฝ่ายพ่อก็มีเมียใหม่เช่นเดียวกัน

ถึงโยมแม่จะแยกทางกับโยมพ่ออุดแล้วก็ตาม ด้วยความผูกพันทั้งสองท่านยังระลึกนึกถึงกันอยู่เสมอ หากมีบุญวาสนาคงได้พบกันอีก ท่านย้ำว่า **“ความรักความชังประกอบสัตว์ไว้ในโลกมีพระนิพพานเท่านั้นที่ไม่มีรักไม่มีชัง ความรักความชังนั้น ถ้าไม่มีมันก็ไม่ร้อนนะใจ ต้องแก้ให้มันถึงฐานของมัน ต้องพิจารณาให้มันถึงฐานของมัน ความสงบก็ให้มีเพียงพอ”**

ต่อมาพี่สาวแม่ (ป้า) จึงกลับไปบ้านเก่าจังหวัดเลย ด้วยความคิดถึงหลานคนโต (วันดี พี่สาวหลวงปู่ลี) จึงไปหลอกโยมพ่อ (อุด) ว่า “ผีส่งมาบอก ผีมันหลอก ผีมันกวน ผีมันให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ ด้วยเหตุว่าคนทางด่านซ้ายนับถือผียิ่งชีวิต โยมพ่อเชื่อตามนั้นจึงยอมยกลูกสาวคนโตให้ป้า ป้าจึงนำพี่สาวคนโต (วันดี เพ็งลี) กลับมาส่งให้โยมแม่ที่บ้านน้ำพ่น ตำบลน้ำพ่น อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยปลอดภัย

องค์ท่านเล่าอีกว่า “มาฮู่จักอยู่นี่แหล่ว บ้านน้ำพ่น บ้านหนองบัวบานนี่หละ มาอยู่ทีแรกมาอยู่บ้านน้ำพ่นเสียก่อน ...เรามารู้จักความอยู่ที่บ้านน้ำพ่น บ้านหนองบัวบานนี้เอง ย้ายมาอยู่ทีแรกมาอยู่บ้านน้ำพ่นเสียก่อน”

จากนั้นมารดาของท่านได้ย้ายถิ่นฐานจาก**บ้านน้ำพ่น ตำบลน้ำพ่น อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี** มาตั้งหลักปักฐานใหม่กับหมู่ญาติฝ่ายแม่ที่**บ้านหนองบัวบาน ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี**

ด้วยภูมิประเทศ อันมีลำห้วยซึ่งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ เป็นหนองน้ำที่มีดอกบัวบานสะพรั่งจึงตั้งชื่อว่า **“บ้านหนองบัวบาน”** บ้านหนองบัวบานในอดีตเป็นป่าดงพงลึกมีสัตว์ป่านานาชนิดมากมาย ด้วยเหตุนั้นผู้คนจากจตุรทิศ เช่น จังหวัดเลย จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมาถากถางจับจองที่ทำมาหากิน จึงกลายเป็นหมู่บ้านใหม่ที่มาจากนักเดินทางผู้แสวงหาสาระของชีวิต

● บ้านน้ำพ่นสู่บ้านหนองบัวบาน ●

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า “มาอยู่ทีแรกบ้านน้ำพ่น เห็นว่าไกลไร่ไกลนาไกลรั้วไกลสวนลำบากในการทำมาหากิน จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านหนองบัวบาน มาอยู่ใกล้ ๆ ไร่นารั้วสวนจะได้ไปมาสะดวก โยมแม่จึงเจาะป่า (ถางป่า) อาศัยอยู่ที่บ้านหนองบัวบาน เงินที่พ่อให้มา ๖ ตำลึง จึงเป็นเงินก้อนสำคัญในการบริหารชีวิต

ในสมัยนั้นหลวงปู่อายุประมาณ ๕ ปี ป่าสมัยก่อนสามารถถากถางจับจองเป็นเจ้าของได้ รัฐไม่หวงห้าม คนหนองบัวบานโดยส่วนมากเดิมเป็นกลุ่มคนที่ย้ายมาจากบ้านผาน้อย บ้านโคกมน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นคนไทเลยเหมือนกัน อัธยาศัย ภาษาสำเนียงเป็นอันเดียวกัน จึงอยู่ด้วยกันด้วยความผาสุก ด้วยว่าคนเหล่านี้ล้วนมีบุพเพกตบุญญตา เคยร่วมกันทำบุญมาแต่ชาติปางก่อน นอกจากนั้นยังเป็นกลุ่มคนที่มีฝัน ฝันที่จะใช้เรี่ยวแรงแสวงหาให้ชีวิตมีความสุขยิ่งขึ้น ดังคำที่ว่า...

บ้านน้ำพ่น ตำบลน้ำพ่น อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี (ปัจจุบัน)

หลวงปู่ชอบ ธานสโม

คนขยันย่อมหาศิลปวิทยาได้
คนมีศิลปวิทยาย่อมจะหาทรัพย์ได้
คนมีทรัพย์ย่อมมีเพื่อนที่ดีทุกหนแห่ง
คนมีเพื่อนที่ดีย่อมมีความสุข
คนมีความสุขย่อมแสวงหาบุญกุศลได้ทุกที่
และคนที่มีบุญกุศลนั้นแล จะบรรลุพระนิพพานได้

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อว่า ...บ้านหนองบัวบานตั้งขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ ในปีนั้นหลวงปู่ชอบท่านได้ออกบวช บวชแล้วท่านก็ออกเที่ยวธุดงค์ เดิมทีแม่ของหลวงปู่ชอบมาวัดป่าช้าบ้านหนองบัวบาน จึงนำท่านติดตามมาวัดด้วยทุกครั้งเพื่อประเคนของพระและทำกัปปิยการก ชื่อเดิมของหลวงปู่ชอบชื่อว่า “**บ่อ**” เมื่อเข้ามาสู่วัดพระสงฆ์องค์สามเณรถามสิ่งใดท่านก็มักตอบว่า “***ชอบ ๆ ๆ***” ไปเสียทุกครั้ง พระสงฆ์องค์สามเณรจึงเรียกท่านว่า “**ชอบ**” ตามกิริยานั้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เมื่อเด็กชายชอบมาวัดบ่อยเข้าจึงได้บวชเป็นพ่อขาว โยมแม่จึงได้มอบท่านให้เป็นศิษย์**ของหลวงปู่พา** หลวงปู่พาจึงนำท่านไปบวชที่วัดสร่างโศก (วัดศรีธรรมาราม) อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ในที่สุดหลวงปู่ชอบ ธานสโม ได้พบท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต สามารถประหารกิเลสได้ หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงเข้าสู่แดนพระนิพพาน ชาตินี้จึงเป็นชาติสุดท้ายขององค์ท่านเช่นกัน

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้บรรยายถึงบรรยากาศแห่งบ้านหนองบัวบานด้วยความเบิกบานใจว่า “เดิมทีภาคพื้นดินเต็มไปด้วยป่าข่า ปกคลุมไปด้วยไม้เชือก ไม้แดง ไม้ดู่ สมัยเป็นเด็กน้อย “หลกหน่อข่าไปขาย กับพี่หญิง ...เราขุดหน่อข่าไปขายกับพี่สาว” ป่าอะไรก็งามไปเสียทั้งนั้น มองเพลินงามแท้ ไม่มีอดอยากมีมากมายสุดสายตาสมบูรณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง

ป่าต้นบีปลาไหล (ผักบีเอี้ยน ผักชนิดหนึ่งมีรสขม เมื่อนำไปนึ่งแล้วรสขมก็หายไป) เต็มไปด้วยกบ กบซ่อนตัวอยู่ใต้ใบไม้ เสียงดังโอ๊บ! ๆ มีมากมาย กบก็เลือกจับเอาแต่ตัวใหญ่ ๆ ตัวเล็ก ๆ ไม่เอา ทุกอย่างไม่มีการซื้อขาย มีอะไรก็เอามาแลกกันกินกันใช้ทั้งหมู่บ้าน ป่าสมัยนั้น ปลาซ่อน ปลาดุก ปลาหมอ ทั้งปลาใหญ่ปลาเล็กมีมากมาย ในห้วยหลวง หนองกุดคล้า ห้วยกุดแคน เป็นหนองน้ำกว้างขวางสุดสายตา ไปไร่ไปนาเอาแต่ข้าวไป ส่วนอาหารหาเอาเองข้างหน้า...พูดก็พูดเถอะไม่ได้อดอยากเหมือนทุกวันนี้ ที่แย่งกันกินมือจะจิ้มตากันตาย ไม่เหมือนทุกวันนี้นะ ที่เขามีความสุขเพราะคนสมัยนั้นมีศีลธรรมและพอเพียงอุดมสมบูรณ์

ท่านบรรยายต่อไปว่า “สมัยที่เราเป็นตัวน้อย ๆ โขลงช้างป่ามันเดินมาจากทางภูพาน หากินลัดมาทางภูผาแดง เมื่อมันมาเส้นทางนี้ ต้องผ่านบ้านหนองบัวบาน มันเดินสง่าผ่ากลางหมู่บ้านมาเลย งวงของมันก็ถือค้อนป้องกันตัว เสียงแปร้น ๆ พวกชาวบ้านเห็นโขลงช้างเหล่านั้น เขาก็ไม่ทำอะไร ปล่อยให้มันเดินไปตามธรรมชาติ ส่วนเรา (หลวงปู่ลี) ก็กลัว...จึงวิ่งขึ้นไปอยู่บนเรือน มันผ่านหมู่บ้านเพื่อขึ้นมาหากินทางภูผาแดง ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์มากในสมัยนั้น”

เมื่อองค์ท่านกล่าวถึงช้าง ริมฝีปากขององค์ท่านจะยิ้มน้อย ๆ ขณะเล่ามือไม้แสดงกิริยาท่าทาง แล้วองค์ท่านก็จะกล่าวถึงกิริยาของช้างมากมาย ท่านสรุปความให้ฟังว่า องค์ท่านเคยเกิดเป็นช้างมาหลายชาติ...แล้วองค์ท่านก็ไม่กล่าวอะไรอีก...แต่พระใกล้ชิดองค์ท่านกล่าวว่า **“ในชาติก่อนครั้งกระโน้น ...ท่านเคยเกิดเป็นช้างทรงของพระราชา ส่วนหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เกิดเป็นพระราชา ท่านทั้งสองเกี่ยวข้องกันมาหลายภพชาติ”**

บ้านหนองบัวบาน ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● มารดาแต่งงานใหม่ ●

เมื่ออายุของท่านได้ ๕ ปี พี่ชาย (ปู่มี) อายุได้ ๗ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๙ โยมมารดาของท่านรอโยมพ่ออุดตามมาก็ไม่มีวี่แววว่าจะมาสักที ด้วยนึกถึงอนาคตของลูก ท่านจึงได้แต่งงานใหม่ กับ**นายบุ่น ชาลีเชียงพิณ** ที่บ้านเลขที่ ๔๓ บ้านหนองบัวบาน ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เมื่อแต่งงานแล้วบิดาเลี้ยงกับแม่ของท่าน รวมทั้งท่านและพี่ชายคือนายมี ได้อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้อย่างอบอุ่น ด้วยว่าพ่อเลี้ยงเป็นคนที่มีศีลธรรม เป็นศิษย์พระกรรมฐาน จึงเป็นที่รักของคนทั้งหลาย บ้านที่อยู่มีขนาด ๔ ห้องนอน ชั้นเดียว มีระเบียง มีเรือนครัว มีควาย ๕ ตัว มีล้อที่ใช้ควายลากเป็นพาหนะ มีที่นา ๕๑ ไร่ และมีน้อง ๆ ที่เกิดจากพ่อใหม่ถึง ๖ คน ดังนี้

๑. นายบัวคำ ชาลีเชียงพิณ

๒. นางบัวฮอง ชาลีเชียงพิณ

๓. เป็นเพศหญิง (คลอดออกมาแล้วก็ตาย)

๔. นายอินกอง ชาลีเชียงพิณ

๕. นางบัวทอง ชาลีเชียงพิณ

๖. นางบุญก่อง ศรีบุญเรือง (สกุลเดิม ชาลีเชียงพิณ)

นายบุ่น ชาลีเชียงพิณ
พ่อบุญธรรมหลวงปู่ลี

จากนั้นท่าน พี่สาว และพี่ชาย จึงใช้สกุลใหม่ตามบิดาบุญธรรมคือสกุล “**ชาลีเชียงพิณ**” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ส่วนสาเหตุที่ใช้นามสกุลใหม่นั้น ท่านกล่าวว่า “ด้วยความรักของแม่ที่มีต่อบุตรธิดา ท่านคิดว่า ถ้าหากจะใช้นามสกุลพ่อเดิมคือ “**ทองคำ**” โยมแม่เป็นห่วงว่าหากท่านล้มตายลง เราผู้เป็นลูกจะไม่ได้ทรัพย์สินสมบัติอะไร ท่านกลัวลูกของท่านจะไม่ได้ทรัพย์สมบัติจากพ่อใหม่ จึงให้ขึ้นเอานามสกุล **ชาลีเชียงพิณ** จากพ่อใหม่ทุกคน”

ท่านกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “ลูกเกิดกับแม่มี ๙ คน (กับพ่อเก่า ๓ คน กับพ่อใหม่ ๖ คน) เป็นชาย ๔ คน หญิง ๕ คน ตอนนี้ยังเหลือแต่น้องสาวคนสุดท้องก็คือนางบุญก่อง นอกนั้นตายกันไปหมดแล้ว น้องสาวอีกคนหนึ่งตายตอนอายุ ๑๙ ปี ขณะนั้นเราบวชแล้ว ทางญาติเขียนจดหมายไปหาขณะจำพรรษาอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย จึงเข้าไปกราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวให้ท่านทราบ ท่านสอนว่า **“บุญเขาก็ทำแล้ว งานทุกอย่างเขาก็ทำเสร็จแล้ว จะไปทำไม”** เราจึงไม่ได้มาร่วมงานศพน้องสาว

๑. หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
๒. หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี
๓. หลวงปู่ฝั้น อาจาโร
๔. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
๕. หลวงปู่ขาว อนาลโย
๖. หลวงปู่คำดี ปภาโส

• บิดาบุญธรรมเป็นศิษย์สายพระกรรมฐาน •

คุณพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ บิดาบุญธรรมของท่านเป็นศิษย์สายพระกรรมฐานของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ชอบทำบุญกับพระกรรมฐานเป็นประจำ อีกทั้งเป็นศิษย์ผู้โปรดของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ บิดามีนา ๕๑ ไร่ พาลูกพาเมียทำนา นา ๕๑ ไร่ สมัยก่อนได้ข้าวเยอะมาก ไม่มีโรงสีข้าว ถ้าจะกินต้องตำข้าวเอง แล้วนำมานึ่งในหวด ย่ำค่ำเสียงครกตำข้าวดังลั่นทั่วหมู่บ้าน หลวงปู่ลีท่านเล่า และแสดงท่าทีให้เห็นภาพในสมัยก่อน

พ่อบุ่นและแม่โพธิ์เข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำนิสัย ครูบาอาจารย์ลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เช่น ***หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่คำดี ปภาโส*** เป็นต้น ท่านเมตตาโยมพ่อโยมแม่เป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่านมีโอกาสเดินทางมาโปรดที่วัดหนองบัวบาน ซึ่งเป็นวัดป่าช้าเก่า พ่อกับแม่ไปทำบุญช่วยงานวัดมิได้ขาด ถึงวัน ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ วันพระน้อยและวันพระใหญ่ ท่านทั้งสองมักจะละหน้าที่การงานทางโลกเข้าวัดจำศีลถือไตรสรณคมน์อยู่เสมอ แล้วลูก ๆ ก็ได้นิสัยกรรมฐานเหมือนกับโยมพ่อโยมแม่นั้นแล ด้วยเหตุอันนี้เองหลวงปู่ลี ซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์ก็ได้โอกาสฟังธรรมจากพระกรรมฐานเป็นเนืองนิจเช่นเดียวกัน

● สัณฐานและการศึกษา ●

หลวงปู่ลี พระผู้มีฉายานามว่า “เศรษฐีธรรม” ท่านเป็นคนรูปร่างเล็กผิวขาวแดง มีนิสัยคล่องแคล่วขยัน กตัญญู มีความอดทนเป็นเลิศ เฉลียวฉลาดในการดำรงชีวิต ทำจริงและไม่มีนิสัยขี้เล่น ท่านเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี

ท่านเล่าว่า “แต่ก่อนชาวบ้านหนองวัวซอและชาวบ้านหนองบัวบาน สมัครสมานสามัคคีสร้างโรงเรียนร่วมกัน สองหมู่บ้านนี้รักใคร่กลมเกลียวกันดี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ทั้งบ้านหนองวัวซอและบ้านหนองบัวบาน ชายหนุ่มและหญิงสาวเขารักใคร่กัน...สามัคคีกัน...จึงก่อให้เกิดแต่ความสุข”

ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่เรียนหนังสือจบชั้นไหน?”

ท่านบอกว่า “เราเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ อายุมากแล้ว (๑๔ ปี) ทางโรงเรียนให้ออก เพราะเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี (บางคนเข้า ป.๑ อายุ ๑๔ ถึง ๑๕ ปี ก็มี)”

กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่คงจะเรียนหนังสือเก่งมากนะครับตอนสมัยเป็นเด็ก เพราะว่าความจำเรื่องพุทธศักราชต่าง ๆ หลวงปู่จำได้หมดทุกเรื่อง แม้แต่ชื่อผู้คนที่เกี่ยวข้องจำได้แม่นยำมาก”

ท่านตอบว่า “เราเข้าโรงเรียนตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ การศึกษาในสมัยนั้นมีเพียงชั้น ป.๓ ไม่มีชั้น ป.๔ เราเรียนจบชั้น ป.๓ จบแล้วทางโรงเรียนจึงให้ออก”

“โรงเรียนที่หลวงปู่เรียนอยู่ที่ไหน?”

“โรงเรียนอยู่ในหมู่บ้านหนองบัวบาน เป็นศาลากว้างอยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง”

“เคยถูกครูตีบ้างไหม?”

ท่านตอบว่า “เคย... เคยถูกครูหงส์ตีเหมือนกัน เอามะเหงกเขกกะบาล (พูดแล้วท่านก็หัวเราะลั่น)”

“ครูมีชื่อว่าอะไรบ้าง หลวงปู่จำได้รึเปล่า?”

“ครูใหญ่ชื่อ **“ครูหงส์ทอง”** ครูน้อยชื่อว่า **“ครูเพ็ง”** ครูเพ็งได้เมียเป็นคนบ้านหนองบัวบานนั่นแหละ ยังมีครูอีกคนหนึ่ง แกแก่มากแล้วจึงลาออกมาทำไร่ทำสวน นักเรียนมีประมาณ ๗๐ ถึง ๘๐ คน มีครูสอน ๒ คน

“เขาสอนวิชาอะไรบ้าง?” “ครูสอนให้ท่องหนังสือ ก. ไก่ สอนบวกลบคูณหาร”

“ชุดนักเรียนแต่งกันอย่างไรในสมัยนั้น?”

“ชุดนักเรียนใช้ผ้าที่ทอเอง นำมาตัดเอง ตัดคอโป่สวมลงไปให้พอดีกับตัว ไม่มีหรอกผ้าเจ๊กผ้าตลาด” (พูดแล้วท่านก็หัวเราะ)

● เล่นกีฬา...เตะฟุตบอลและวิ่งเปี้ยว ●

“สมัยทุกวันนี้เขามีเล่นกีฬา สมัยหลวงปู่มีหรือไม่?” กราบเรียนถามท่าน

หลวงปู่ตอบว่า “มี!...เล่นเตะฟุตบอลมีอยู่ ลูกฟุตบอลก็กลม ๆ เหมือนสมัยทุกวันนี้เอง”

“ฮ่วย! ได้เตะฮอดขาครูพุ่นตั้ว ...เราเตะแม้กระทั่งขาครู” พูดแล้วท่านก็หัวเราะน้ำหูน้ำตาไหลกันเลยทีเดียว พระที่นั่งฟังอยู่ก็พลอยหัวเราะไปด้วย เพราะไม่คาดคิดว่าคนอย่างหลวงปู่ผู้สงบยิ่งในบัดนี้ ในอดีตจะเคยเตะขาครูใหญ่

กราบเรียนท่านว่า “มิใช่เพราะครูเอามะเหงกเขกหัวรึปู่ หลวงปู่จึงคิดล้างแค้นครูเตะขาครูเอาบ้าง?”

“ตั้งท่าว่าสิเตะฟุตบอล มาซ้วนกัน เลยเตะขาครู ...เรามิได้มีเจตนาถึงอย่างนั้น เราก็ตั้งท่าว่าจะเตะลูกฟุตบอลนี่แหละ ครูก็เลี้ยง ๆ มา เราก็เตะสวนเลย ไม่โดนลูกฟุตบอลแต่โดนขาครูเข้าอย่างจัง”

ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “คุณครูมาเตะขาเราก่อนนะ เราจึงตั้งท่าเอาไว้ พอครูเลี้ยงลูกฟุตบอลมาเราก็ตั้งท่าไว้แล้ว มาถึงเตะป๊าป! ทันที ครูก็เฉยไม่เอาโทษเอาภัยอะไรกัน เล่นกันต่อไป กีฬามี ๒ อย่าง คือ เตะฟุตบอล และวิ่งเปี้ยว

วิ่งเปี้ยว เป็นการละเล่นไทยเดิม ซึ่งมีความสนุกสนาน และช่วยพัฒนาความแข็งแรงและความว่องไวของร่างกาย เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทำให้สุขภาพแข็งแรง นับเป็นการเล่นที่ดีอย่างหนึ่ง

แบ่งผู้เล่นออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายละอย่างน้อย ๔ คน จุดเริ่มต้นของทั้งสองฝ่ายจะมองเห็นได้ชัดเจน แต่ละฝ่ายถือผ้าหรือไม้ เมื่อกรรมการให้สัญญาณเริ่มการแข่งขัน แต่ละฝ่ายจะวิ่งไปทางด้านขวาของตนเอง พยายามวิ่งอ้อมหลักทั้ง ๒ หลักไล่ฝ่ายตรงข้ามให้เร็วที่สุด เมื่อวิ่งครบรอบหนึ่งคน ให้ส่งผ้าหรือไม้ให้คนต่อไป คนที่เพิ่งวิ่งเสร็จไปต่อหลังแถว และเวียนรอบไปเรื่อย ๆ เมื่อถึงระยะให้ใช้ผ้าหรือไม้ตีที่หลังคนหน้า หากทำได้สำเร็จ ก็เป็นฝ่ายชนะไป

เมื่อฟังท่านเล่าจนหัวเราะลั่นกุฏิแล้วจึงกราบเรียนถามท่านว่า “วิ่งเปี้ยวแข่งกับเขาเคยชนะหรือไม่?” คำตอบสุดท้ายของท่านคือ “บ่ ...แปลว่า...ไม่เคยชนะเลย”

ด้วยความสงสัยอย่างยิ่งของผู้เขียน ที่ไม่คาดคิดว่าเกือบร้อยปีแล้วก็ยังมีการเตะฟุตบอล แล้วรองเท้าที่ใส่เตะฟุตบอลจะเป็นแบบไหนจึงกราบเรียนถามท่านบ้าง

ท่านตอบว่า “ไม่มีรองเท้า มีแต่ตีนเปิ่ม” หมายถึงมีแต่ตีนเปล่า ๆ ยังไม่มีรองเท้าใส่กัน

“ตีนเปล่า ๆ” ผู้เขียนกราบเรียนย้ำ ท่านตอบ “แม่นแล่ว ...ถูกต้อง”

“ตอนเช้ามีเข้าแถว ๘ โมงเช้า ร้องเพลงชาติเหมือนทุกวันนี้มั้ยครับ?”

ท่านตอบว่า “มี!...แต่เป็นเพลงชาติไทยสมัยก่อน”

“คุณครูพาสวดมนต์ไหว้พระหรือไม่ขอรับ?”

ท่านตอบว่า “มีสวดมนต์ไหว้พระ มิได้สอนไหว้พระเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แม้นอกโรงเรียน หมายถึงที่บ้านที่เรือน ครูสอนให้นักเรียนทุกคนต้องแสดงความเคารพสูงสุดด้วยการกราบไหว้พ่อแม่เสียก่อน จึงจะมาโรงเรียนได้ ส่วนมากเรากราบแม่ เพราะพ่อออกไปทำงานโน่นนี่นั่นแต่เช้าตรู่ เรากราบแม่แล้วจึงไปโรงเรียน”

“คนมีศีลธรรมเก่งเด้แต่เก่าแต่ก่อนน่ะ สุมื่อนี้มันสิมีหยัง ...คนสมัยแต่เก่าก่อนถือศีลธรรมเคร่งครัดไม่เหมือนสมัยทุกวันนี้ ไม่เห็นมีศีลธรรมแต่อย่างใด”

สมัยที่เรามาตั้งวัดภูผาแดงทีแรก ยังมีคนเฒ่าคนแก่มารักษาศีล รักษาธรรมบ้าง ทุกวันนี้มีอยู่คนเดียว หมดไปเสื่อมไปเรื่อย ๆ

● คัดเลือกทหาร / ไม่ชอบสักลาย ●

เรียนถามท่านว่า “สมัยหนุ่มหลวงปู่เคยมีคนรักมั้ย เคยจีบสาวบ้างมั้ย?”

ท่านรีบตอบทันที “ไม่มี ๆ ทำแต่การแต่งาน ทำไร่ทำนากับพี่ชายกับพ่อกับแม่เท่านั้น”

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ ท่านอายุ ๒๐ ปี ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลก ท่านได้เข้ารับคัดเลือกทหารตามวิถีของชายไทย ในปีนั้นบ้านหนองบัวบานเพื่อนรุ่นเดียวกันกับท่านติดทหารถึง ๗ คน คือ นายสีไพร นายแนน นายลือ นายบุญตา นายเมตร นายสิน นายจวง

ส่วนท่านเมื่อถึงคิวเข้าไปคัดเลือกด้วยความที่ท่านตัวเล็กมาก นายทหารผู้คัดเลือกเขาจึงกล่าวว่า **“นายลี... เล็ก ไม่ได้ขนาด คัดออก”** ท่านจึงรอดพ้นจากการเป็นทหารในคราวนั้น

ท่านหันมาถามพระคนบ้านเดียวกันกับท่านว่า “บักบุญทันยังอยู่บ่? ...ไอ้บุญทันมันยังมีชีวิตอยู่หรือไม่?”

พระตอบท่านว่า “ยังอยู่ครับผม เพื่อนหลวงปู่ที่บ้านหนองบัวบาน ยังเหลืออยู่ ๒ คน นอกนั้นตายหมดแล้ว”

ท่านกล่าวว่า “รุ่นเดียวกันกับท่าน ๒ คน ๑. อ้ายบุญทัน ๒. ทิดบุญตา และตัวท่านเองที่ยังมีชีวิตอยู่ ในยามไปคัดเลือกทหารอ้ายบุญทันมันตัวน้อย ๆ จึงไม่ติดทหารเหมือนกับตัวท่านนั้นเองเพราะความสูงไม่ถึง”

ท่านเล่าในสมัยหนุ่มว่า “รุ่นเดียวกันเห็นเราตัวเล็กเขาไม่ให้ไปเที่ยวด้วย เวลาออกเที่ยวจึงไปกับรุ่นน้อง อายุน้อยกว่าเรา ๑ ปี คือ ทิดดิว และอ้ายทองดา อ้ายทองดาเกิดปีกุน ส่วนเราเกิดปีจอ หลังเรา ๑ ปี...เดี๋ยวนี้ตายหมดแล้ว”

ถามท่านว่า “แต่ก่อนในงานบุญประเพณี มีชกมวยกันบ้างมั้ย?”

“มี... มีมากในงานบุญต่าง ๆ ”

“หลวงปู่เป็นหนุ่มเคยชกมวยมั้ย?”

“ไม่เคย! เราไม่ดื้อถึงขนาดนั้น” ท่านตอบยิ้ม ๆ

ถามท่านว่า “แต่ก่อนเขานิยมมีรอยสักกัน เอาไว้อวดสาว ๆ หลวงปู่เคยสักบ้างมั้ย?”

ท่านตอบสั้น ๆ ว่า “บ่! ...ไม่! คาถาอาคมเราไม่เอาเลย จะสักลายไปทำไม มันเจ็บมากนะรู้มั้ย เราเห็นน้องแม่สักลาย เจ็บปวดทรมานมากร้องไห้ทุรนทุราย แต่อยากได้รอยสักแกก็อดทนเอา สักไปร้องไห้ไป เราจึงบอกว่า อย่าหยุดนะให้สักต่อไปให้สำเร็จ บางคนก็มีรอยสักที่ขาเพื่อให้มีลวดลายรอยสัก เพราะกลัวว่าสาว ๆ จะไม่รัก ยิ่งเป็นรอยสักที่ราวนมสักถี่ ๆ เสียงดังจับ ๆ อันนี้ทรมานที่สุด”

ส่วนคนที่ดื้อ รุ่นเดียวกันกับเราเขาก็เก่งกันหลายคน เขามีรอยสักลายที่ต้นขา เข้าบ้านจีบสาวเปิดผ้าโชว์ขาลายให้สาวดู ยามลงเล่นน้ำเหน็บโจงกระเบนเปิดผ้าขึ้นให้ผู้คนเห็นรอยสัก

เราไม่เคยทำผิดบ้านเมือง พวกคนแก่คนเฒ่ารักเราทั้งหมด ใคร ๆ ก็อยากได้ไปเป็นลูกเขย” ท่านพูดแล้วก็อมยิ้มที่ริมฝีปาก นัยน์ตาท่านบ่งบอกความงามอันมาจากจิตข้างในเป็นอย่างยิ่ง พระรูปหนึ่งกล่าวขึ้นว่า **“ใคร ๆ ก็อยากได้ไปเป็นลูกเขย ไม่ต้องสักลายให้เจ็บปวดทรมาน เพียงแต่เป็นคนขยันเท่านั้น”**

ท่านตอบว่า ***“อือ!...ใช่”*** พร้อมเสียงหัวเราะและรอยยิ้มพระอรหันต์

• ป่วยสมัยก่อนมี ๒ โรค •

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า...หลวงปู่มีบุพเพกตบุญญตา มีบุญสั่งสมมาตั้งแต่ชาติปางก่อนก่อนมาเกิดพ่อแม่ได้นิมิตฝันบ้างหรือไม่? บิดามารดาเคยเล่าให้ฟังหรือว่ามีเหตุผลดลบันดาลใจอย่างไรบ้างเป็นเครื่องสะดุดจิตใจ

ท่านอุทานว่า “โอ๊ย! ถึงพ่อแม่พูดเราก็จำไม่ได้มันนานมาแล้ว แต่ก็ไม่เห็นท่านพูดว่าอะไร เพียงแต่แม่บอกว่า ***“เกิดเดือนสิบเพ็ง พุทธศักราช ๖๕ ปีจอ”*** เป็นเด็กน้อยเคยป่วยหนักๆ เกือบเป็นเกือบตายหลายครั้ง (หัวเราะ) ป่วยไม่สบาย คนในสมัยก่อนมีอาการป่วยอยู่เพียง ๒ โรค คือ ๑. โรคเป็นไข้ ๒. โรคปวดท้อง ไม่ปรากฏว่าคนในสมัยนั้นจะป่วยเป็นโรคนั่นโรคนี่เหมือนสมัยปัจจุบันนี้ โรคมันมีเท่านี้จริง ๆ ยาก็มีสองประเภทที่ต้องรักษากันคือยาแก้ปวดท้องและเป็นไข้ เป็นไข้ก็ไม่ทราบว่าชื่อไข้มันว่าอะไร ทราบแต่ว่าเป็นไข้ อย่างไข้มาลาเรียนี้มาทราบชื่อเอาในภายหลัง

ไข้ก็คือไข้ พากันหายามารักษาไข้ **ปวดท้อง**ก็คือปวดท้อง หายามารักษาปวดท้อง

ส่วนจะเป็นมะเร็งหรือไม่? ไม่มีใครทราบ เพราะว่าแต่ก่อนไม่ทราบว่ามีโรคแบบนี้ ยาแต่ก่อนเป็นยารากไม้ โรงพยาบาลก็ไม่มี แม้เราบวชแล้วป่วยหนักที่วัดห้วยทราย จังหวัดมุกดาหารก็ได้ยารากไม้นี่แหละนำมาฝนกินเป็นเครื่องเยียวยาธาตุขันธ์ ทำให้รอดตายมาได้”

เรียนถามท่านว่า **“เป็นเด็กน้อยเคยป่วยหนัก ๆ จะเป็นจะตาย มีบ้างไหมปู่?”**

ท่านเมตตาตอบว่า “กะมีแหล่ว สิตายหลายเทือแหล่ว หึ! บ่ตายดอก (หัวเราะ) ...มีชิ... เราจะตายหลายครั้ง แต่มันก็ยังไม่ตาย”

“ครั้งเป็นเด็ก หลวงปู่ป่วยเป็นโรคอะไร?”

“ป่วยเป็นไข้นี้แหละ สมัยก่อน ไม่มีโรคนั่น โรคนี่ มีแต่เป็นไข้กับเจ็บท้องเท่านั้น ยารักษาก็มีเพียงแก้เจ็บท้องและเป็นไข้เท่านั้น”

● พ่อแม่เป็นเหมือนกระดานดำ ●

หลวงปู่ลีเล่าเรื่องในสมัยพ่อแม่ของท่านให้ฟังว่า “โลกนี้ดินฟ้าอากาศมันทรมานคน **ตั้งแต่สมัยพ่อแม่ไม่มีหรอกโรงพยาบาล** สมัยนี้โรงพยาบาลยิ่งมีมาก โรคก็ยิ่งมีมาก มันทันกัน สมมุติเอาทั้งหมดนะร่างกายนี้ โรคนี้แต่ก่อนมีแต่ปวดหัวเจ็บท้อง แล้วก็เป็นไข้เท่านั้น เดี๋ยวนี้แต่งขึ้นสมมุติขึ้นมามากมาย ไม่รู้โรคอะไรต่อโรคอะไร แล้วก็ยังมาหลงกันอยู่นั่นแหละ สมมุติขึ้นแล้วก็หลงกัน ของจริง ๆ แท้ ๆ นั้นมีแต่มืดกับสว่างเท่านั้นแหละ เดือนนั้นเดือนนี้มีแต่สมมุติทั้งหมด แล้วนี่เรามาวิ่งไปกับสมมุติ ถ้าใครพูดไม่ถูกใจ โกรธแล้วเหมือนจุดไฟมาเผาตัวเอง มันเป็นอยู่อย่างนั้นนะ โลกใบนี้เดี๋ยวดีใจเดี๋ยวเสียใจเป็นอยู่อย่างนั้น

ชีวิตของคนคิด ๆ แล้วน่าสลดใจ **เราก็มีพ่อแม่เหมือนกัน พ่อแม่นะเป็นกระดานหรือภาพสะท้อนให้ลูก ๆ ได้ดู เป็นกระดานดำให้ลูก ๆ ได้ดูทั้งหมดนั้นแหละ ทั้งพูดทั้งด่า ทั้งอิจฉา**

ท้องนาบ้านเก่า อำเภอนาหอ

ริษยากัน ทั้งนอกใจกัน เราเห็นมาหมดแล้ว แต่ก่อนไม่ได้ใคร่ครวญ เหมือนหนอนที่เห็นมันอยู่ในส้วมในถานนั่นแหละ แต่มันก็รู้นะว่าอะไรเป็นอะไร รู้ว่าขี้คืออาหารอันโอชะของมัน มันคิดว่านี่เป็นสิ่งที่ดีสำหรับมัน จิตใจของคนเราก็เหมือนกัน มันหลงอยู่นั่นแหละ ต้องพิจารณาใคร่ครวญจริง ๆ จัง ๆ จึงจะรู้

สมัยนี้เขาว่าโลกเจริญ มันเจริญอะไร? โลกฟืนโลกไฟมันเผากันอยู่อย่างนั้น ครอบครัวหนึ่ง ๆ ก็แย่งกันเป็นผู้ปกครอง เป็นผู้มีอำนาจ **ถ้าคนในครอบครัวนิสัยไม่ดี ไม่เหมือนกัน นิสัยเข้ากันไม่ได้ก็ยิ่งไม่น่าอยู่นะ อยู่ไปก็ไม่มีความสุข ถ้าพวกเราสงสัยยังไม่เข้าใจให้ดูพ่อแม่เรา เดี๋ยวผิดใจกัน เดี๋ยวดีกันอยู่อย่างนั้น ถ้าไม่ถูกใจกันก็เอาอีกแล้ว** แต่อยู่ด้วยกันได้ บางครอบครัวถึงขนาดฆ่ากัน แย่งกันเป็นใหญ่ แย่งกันเป็นผู้ปกครอง ตรงไหนที่ว่าเป็นความสุข...พิจารณาดูซิ

เอาเรื่องกิเลสมาพูด ก็เชื่อมันนะ เชื่อมันมาหลายภพหลายชาติ เชื่ออยู่อย่างนั้น เพราะตัวเองไม่อยากออกจากโลก ที่จริงทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าอย่างนั้นคนมั่งคนมีคนยากคนจน ความสุขความทุกข์ต้องเห็นกันอยู่อย่างนี้ไม่มีเปลี่ยนแปลง แต่มันเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยไม่ตั้งเที่ยง ข้าวเกิดในจานก็มี ข้าวเกิดในหม้อก็มี ความสุขของมนุษย์ดูมันให้ชัด ๆ อาบเหงื่อต่างน้ำเหมือนพวกเรานี้ก็มี หรือจนถึงขนาดที่ว่าไม่มีอะไรเลย ทั้งหมดนี้เพราะบุญกุศลนั่นแหละที่ทำให้เป็นไป คิดดูซิโลกใบนี้ ลองคิดอ่านดูดี ๆ มันเกิดขึ้นด้วยการกระทำนะ ท่านถึงพูดว่า **“ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”** ถ้าไม่สร้างสมบารมีเอาไว้ ก็มีแต่ทุกข์ตาย เกิดภพหน้า พบหน้าเห็นกันอยู่อย่างนั้นหละ **แค่ขนาดคลอดออกมาจากพ่อจากแม่เดียวกัน การทำอยู่ทำกิน เราสังเกตสังกาดูซิต่างกันสุด ๆ** ท่านถึงว่าอกุศลกับกุศล **กุสะลา ธัมมา อะกุสะลา ธัมมา อัพพะยากะตา ธัมมา**

ตั้งแต่เราเป็นเด็กน้อยมา ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงมาตลอด พอเฒ่าแก่ชรามาแล้วไม่เห็นมีอะไรเหมือนเก่าสักอย่าง สังเกตสังกาดูตัวเองซิ มันไม่เหมือนเก่าสักอย่าง แต่เก่าแต่ก่อนนี้ขึ้นภูขึ้นเขา หมู่พวกได้วิ่งตามหลัง ทุกวันนี้ไปไม่ไหวมันเปลี่ยนไปหมดแล้ว จากฝ่ามือเป็นหลังมือไปหมด ความเจ็บความปวดมันบีบคั้นอยู่อย่างนั้น เกาหยอกแหยก ๆ เพราะมีแต่ตัวหนอนซ่อนอยู่กินเนื้อกินหนังอยู่นั่น ของกินของเขานะ”

● เล่าเรื่องผีสมัยก่อน ●

กราบเรียนถามท่านว่า “สมัยหลวงปู่เป็นเด็ก มีพวกภูตผีปีศาจมาหลอกบ้างมั้ย?”

ท่านตอบว่า “โอ้ย!...ผีมันอยู่กับปากเรานี้เอง ถ้าเราไม่กลัว ผีก็ไม่มี ผี! คือตัวเราเองหลอกตัวเราเอง ถ้าเรามีศีลธรรมพวกผีเขาเคารพมาก มันไม่มาใกล้ เพราะมันเกรงกลัว สมัยก่อนคนนับถือผีเป็นส่วนมาก โลกสมัยปัจจุบันกำลังสร้างผี ดูซิ...รบราฆ่าฟันกันทุกวัน ตายไปเป็นผีต่อไปกุลบุตรสุดท้ายภายหลังจะนับถือผีอีก

สมัยพ่อแม่ของเรา ที่ตรงไหนก็มีศาลปู่ตา ปัจจุบันนี้เขาไปผุดไปเกิดเป็นคนหมดแล้ว เขาหมดกรรมแล้ว ไม่มากวนใครแล้ว สมัยที่เราเป็นเด็กน้อยอยู่กับพ่อแม่ที่บ้านหนองบัวบาน ยามค่ำคืนยังไม่ทันถึงหนึ่งทุ่มเลย ผีมันวิ่งรอบหมู่บ้านเสียงดังครื้น ๆ ๆ แต่ก็ไม่เห็นตัว ได้ยินแต่เสียงดัง ๆ ถ้าเห็นเหตุการณ์เช่นนี้ คนเฒ่าคนแก่ก็ไปพูดขอขมาหรือเลี้ยงผี เสียงที่น่ากลัวนั้นก็จะหายไป ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๐ ทุกหมู่บ้าน ทุกบ้านมีศาลปู่ตาทั้งนั้น

นี่แหละเรื่องกิเลสตัณหา (ฆ่ากันตายเป็นผีเหมือนภาคใต้) นินทาคนนั้นคนนี้ **มีแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชหรือในหลวงเท่านั้น ที่เทศน์เหมือนพระ สอนให้คนสมัครสมานสามัคคีกัน ท่านพูดขนาดนั้นเขาก็ยังไม่ฟังท่าน”**

กราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาส อำนาจธรรม อำนาจของครูบาอาจารย์สามารถช่วยได้ไหมครับ?”

ท่านตอบว่า “โอ!...กรรมของสัตว์ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านเทศน์สอนมาเท่าใด คนเขาก็ยังไม่ทำตาม ดูเอาเถอะ มีแต่ทะเลาะกันคนไทย ความมืดมนอนธกาลครอบงำ ให้สัตว์ทั้งหลายหลงมัวเมา”

● เฒ่าจ้ำ ●

วัฏฏะแห่งการต่อสู้ภัยธรรมชาติเพื่อเอาชีวิตรอด ธรรมชาติย่อมที่จะมีอิทธิพลทำให้มนุษย์กลัว สงสัยและอยากรู้ความเป็นจริง แต่สาเหตุที่มนุษย์ยังขาดความรู้และความเข้าใจในธรรมชาติที่แท้จริงคือขาดหลักธรรมและความเชื่อในหลักกรรม จึงทำให้มนุษย์มีความเชื่อว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้นเป็นเพราะมีอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลบีบบังคับให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโรคภัยไข้เจ็บ การอยู่ดีมีสุข การเกิด การตาย ล้วนแต่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเกิดจากสิ่งที่เหนือธรรมชาติทั้งสิ้น

ดังนั้นความเชื่อนี้จึงติดตัวมนุษย์ไม่ว่าจะยุคสมัยใดจะติดตัวไปตั้งแต่เกิดถึงตายว่ามีสิ่งลี้ลับดลบันดาล ที่จริงความเชื่อก็ถูกต้องแต่ไม่ถูกเกือบทั้งหมด จึงทำให้มนุษย์กราบไหว้ต้นไม้ ภูเขา ศาลปู่ตา เป็นต้น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงสั่งสอนพุทธบริษัทตั้งแต่สมัยพุทธกาลให้เลิกนับถือผี พระองค์แสดงไว้ใน**เขมาเขมสรณทีปิกคาถา**ว่า

พะหุง เว สะระณัง ยันติ ปัพพะตานิ วะนานิ จะ
อารามะรุกขะเจตยานิ มะนุสสา ภะยะตัชชิตา
เนตัง โข สะระณัง เขมัง เนตังสะระณะมุตตะมัง
เนตัง สะระณะ มาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะติ
โย จะ พุทธัญจะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ สะระณัง คะโต
จัตตาริอะริยะสัจจานิ สัมมัปปัญญายะ ปัสสะติ

ทุกขัง ทุกขะสะมุปปาทัง ทุกขัสสะ จะ อติกกะมัง
อะริยัญจัฏฐังคิกัง มัคคัง ทุกขูปะสะมะคามินัง
เอตัง โข สะระณัง เขมัง เอตัง สะระณะมุตตะมัง
เอตัง สะระณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะตีติ.

มนุษย์ทั้งหลายส่วนมากเมื่อเกิดมีภัยคุกคามแล้ว ก็ถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้บ้าง อารามบ้าง และรุกขเจดีย์บ้าง เป็นสรณะ นั่นมิใช่สรณะอันเกษมเลย นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด เขาอาศัยสรณะนั่นแล้ว ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง,

ส่วนผู้ใดถือเอาพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะแล้ว เห็นอริยสัจจ์ คือ ความจริงอันประเสริฐทั้งสี่ ด้วยปัญญาอันชอบ คือเห็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์เสียได้ แหละหนทางมีองค์แปดอันประเสริฐ เป็นเครื่องถึงความระงับทุกข์ นั่นแหละเป็นสรณะอันเกษม นั่นเป็นสรณะอันสูงสุด เขาอาศัยสรณะนั่นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ดังนี้.

ความเชื่อของชาวบ้านหนองบัวบานเกี่ยวกับวิญญาณหรือพิธีกรรมเหล่านี้จึงฝังแน่นถึงขั้นเอาผีเป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตาย จนกระทั่งภายหลังลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต คือหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ออกบวชในปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ และเมื่อท่านได้ถึงธรรมกลับมาสั่งสอนชาวบ้านจึงทำให้ละทิ้งพิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้มลายกลายเป็นถือพระรัตนตรัยทดแทน นี่แหละบุญคุณของพระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ที่ทำให้คนหูแจ้งตาสว่าง เคารพในสิ่งที่ถูกที่ควร

ขอเล่าถึงเรื่องติดต่อกับผีในสมัยนั้น ผู้ที่จะสามารถประกอบพิธีกรรมติดต่อกับผีปู่ตาได้นี้ คือ **เฒ่าจ้ำ**เพียงคนเดียวเท่านั้น

“**แม่จ้ำสด**” ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของหลวงปู่ลี เป็นบุตรีของ “**แม่โถ**” แม่โถเป็นน้องสาวของแม่โพธิ์ซึ่งเป็นมารดาของหลวงปู่ลี แม่จ้ำสดเป็นผู้มีชื่อเสียงในการประกอบพิธีเป็นแม่จ้ำที่พระธาตุศรีสองรัก อาจกล่าวได้ว่าแม้เครือญาติของท่านเองที่บ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ก็ยังเป็นผู้เคร่งครัดในวัตรคือการนับถือผี

แม่จ้ำสด (หลานหลวงปู่ลี)

ผู้ประกอบพิธีติดต่อกับผีหรือวิญญาณได้
ถ้าเป็นผู้ชาย เรียกว่า “เฒ่าจ้ำ”
ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่า “แม่จ้ำ”

คำว่า **จ้ำ** มาจากคำว่าประจำ **เฒ่าจ้ำ** มีหน้าที่ดูแลศาลปู่ตาให้เรียบร้อยเป็นประจำ ยังมีหน้าที่เป็นคนกลาง

ในการติดต่อระหว่างผีปู่ตากับชาวบ้าน เฒ่าจ้ำจึงคล้ายกับทหารคนสนิทของผีปู่ตา ใครทำอะไรผิดประเพณี ผีปู่ตาโกรธก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไปยังบุคคลที่กระทำผิด ผีปู่ตาต้องการให้ชาวบ้านปฏิบัติอย่างไร ก็จะบอกผ่านเฒ่าจ้ำไป ชาวบ้านจะติดต่อกับผีปู่ตาโดยตรงไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเฒ่าจ้ำเท่านั้น

คนที่เป็นเฒ่าจ้ำได้ต้องเป็นคนที่อยู่ในศีลในธรรม มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ และเป็นคนที่จิตใจเมตตาสามารถที่จะช่วยเหลือชาวในหมู่บ้านได้ทุกเมื่อ

ณ ศาลปู่ตา ในการทำพิธีจะมีอาหารหวานคาวบรรจุลงในกระทงกาบกล้วยรูปสามเหลี่ยม โดยใช้ไม้ไผ่เป็นโครง ภายในกระทงจะคั่นให้เป็นช่อง ๙ ช่อง แต่ละช่องจะบรรจุ หมาก ๑ คำ บุหรี่ ๑ มวน เมี่ยง ๑ คำ ขนมต้ม ๑ ชิ้น ข้าวดำ ข้าวแดงอย่างละก้อน กระทงรูปสามเหลี่ยมนี้เชื่อว่าจะเป็นเครื่องส่งเคราะห์ร้ายของครอบครัวไปให้พ้น ให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

นอกจากนี้ก็ยังมี เครื่องเซ่นปู่ตา ได้แก่ น้ำหอม ดอกไม้ ธูปเทียน เหล้าโรง ไก่ต้ม ไข่ต้ม ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของพิธีกรรม

หลวงปู่ลี พระอริยเจ้าผู้เกิดในดินแดนที่มีความเชื่อเรื่องผีฝังแน่น อันมีนามว่า เมืองผีตาโขน ท่านได้กล่าวว่า “สมัยก่อนบ้านหนองบัวบานมีหอปู่ตา ผู้คนนับถือผีเคร่งครัดมาก แบกฟืนมาจากทุ่งนาจะเข้าหมู่บ้าน หากพระอาทิตย์ตกดินแล้ว แบกไม้ฟืนเข้าหมู่บ้านไม่ได้เป็นอันขาด เขาถือกันว่าผิดผี ต้องทิ้งฟืนนั้นไว้ด้านนอกหมู่บ้านเสียก่อน รุ่งอรุณขึ้นวันใหม่จึงจะสามารถนำฟืนเข้าไปภายในหมู่บ้านได้ ถ้าใครไม่เชื่อไม่ทำตามต้องผิดผี คือผิดใจผี ผู้นั้นต้องวิบัติมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา

สมัยเราเป็นเด็ก ครั้นใครทำผิดผีแล้วไม่รีบไปขมาหรือบอกให้ “เฒ่าจ้ำ” ไปแก้ไขบอกกล่าวผี ผีมันจะวิ่งเหมือนฝูงวัว เหมือนฝูงควาย วิ่งเสียงดังบึ้ม ๆ รอบบ้านคน ๆ นั้น แต่มองไม่เห็นตัว ทำให้ลูกหลานว่านเครือกินไม่ได้นอนไม่หลับ เสียงนั้น เป็นที่น่าหวาดกลัวยิ่งนัก

เฒ่าจ้ำไปบอกกล่าว ผีจึงจะอ่อนลงและยอมให้อภัย เรื่องน่ากลัวเหล่านั้นจึงหายไป

เฒ่าจ้ำบ้านหนองบัวบานชื่อว่าอีผิว คนทุกวันนี้ไม่รู้จักหรอก ตายไปนานแล้ว”

หลวงปู่ลีท่านเล่าถึงอำนาจของพระพุทธศาสนาแผ่มาถึงบ้านหนองบัวบานว่า ชาวบ้านหนองบัวบานนับถือผีกันทั้งนั้น ไม่มีใครถือพระพุทธศาสนาเลย กาลต่อมา พระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่นธุดงค์มาเทศน์สอนให้รู้จักพระรัตนตรัยให้เลิกละการนับถือผี เมื่อหลวงปู่ชอบ ฐานสโม คนบ้านหนองบัวบานออกบวชเป็นคนแรกในสายพระกรรมฐาน ท่านมาเทศน์มาสอนธรรมะให้ชาวบ้านฟัง ภายหลังท่านหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ไปชวนหลวงปู่ขาว อนาลโย มาอยู่ที่วัดป่าบ้านหนองบัวบาน (วัดขันธเสมาราม ปัจจุบัน) ท่านทั้งสองได้อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เลิกนับถือผีหันกลับมานับถือพระรัตนตรัย เลิกถือเฒ่าจ้ำเป็นใหญ่ ให้ถือศีลธรรมเป็นใหญ่ มีความเป็นอยู่

ร่มเย็นเป็นสุขยิ่งขึ้น ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดผวา เหมือนกาลที่ผ่านมาอีกต่อไป

จากนั้นมาเฒ่าจ้ำจึงตกงาน ไม่มีใครสนใจหรือกลัววิญญาณภูตผีมาระรานอีกต่อไป แต่หันกลับมากลัวบาปกลัวกรรมที่ตัวเองกระทำชั่วด้วยกาย วาจา ใจ อันจะมีผลเป็นความทุกข์เดือดร้อนตลอดกาลนาน

• เป็นเด็กขี้กลัว •

รากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย คือ ผู้มีอำนาจเป็นใหญ่ ผู้เป็นใหญ่จะตัดสินถูกผิด เด็กดีต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและเชื่อฟังผู้ใหญ่ อำนาจการปกครองถูกลดหลั่นเป็นขั้น ๆ ตั้งแต่ราชอาณาจักรจนมาถึงชุมชนและครอบครัว และผู้ปกครองจะแสวงหาเครื่องมือที่ให้ปกครองง่ายที่สุด เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถูกใช้มากที่สุดก็คือ สร้างความกลัวขึ้นมา เช่น เด็กนอนไม่หลับ ผู้ใหญ่จะพูดว่า **“นอนไม่หลับ ตุ๊กแกจะมากินตับ”**

สำหรับเด็กมักจะโดนปลูกฝังเรื่องนี้มาตั้งแต่ต้น เด็กคนไหนซนหรือเกเรจะโดนข่มขู่ให้กลัวและยอมอยู่ในอำนาจการควบคุมของผู้ใหญ่ พอโตขึ้นมาสักหน่อยการข่มขู่ให้กลัวเริ่มไม่ได้ผลก็จะถูกสอนเรื่องความเคารพผู้ใหญ่แทน

เด็กส่วนใหญ่กลัวความมืด เพราะในเวลากลางคืนเราไม่สามารถมองเห็นอะไรได้ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ และจินตนาการไปเองว่ามีสิ่งที่น่ากลัวซ่อนอยู่ในความมืด จึงทำให้ความรู้สึกในการกลัวความมืดเกิดขึ้นได้

กลัวผีใต้เตียงหรือผีใต้บันได เนื่องจากเป็นที่ลึกลับและเป็นที่แคบ ทั้งยังมีความมืดมาร่วมอยู่ด้วย ประจวบกับอาจได้ยินคนพูดถึงหรือโดนหลอกเรื่องผีต่าง ๆ ดังนั้นความกลัวเรื่องผี หรือปีศาจจึงไม่ใช่ของแปลกที่จะเกิดขึ้นกับเด็กได้ โดยเฉพาะเด็กไทย

ในเรื่องความกลัวผีตอนเป็นเด็ก ผู้เขียนได้กราบเรียนถามองค์หลวงปู่ลีว่า “ตอนเป็นเด็กหลวงปู่กลัวผีบ้างไหม?”

ท่านตอบแล้วก็หัวเราะว่า “โอ้ย! กลัวมาก ตั้งแต่เป็นโยมเป็นเด็กน้อย คนนั้นก็หลอก คนนี้ก็หลอก ที่เขาหลอกเพราะไม่ต้องการให้ออกไปเที่ยว หลอกว่า **“ไทกินบี”** (คำนี้ผู้เขียนก็ไม่เข้าใจ อาจหมายถึง การพูดให้เด็กกลัวคนแปลกหน้าไว้ ไม่ประมาท ดู ๆ แล้วเหมือนสอนให้เด็กกลัวรถตู้ ผู้เขียนเคยประสบมาแล้ว รถตู้เมื่อไปจอดในหมู่บ้านห่างไกล เด็ก ๆ จะวิ่งหนีเข้าบ้านทันที...เพราะมีรถตู้ลักเด็ก) และหลอกอีกหลายอย่าง เมื่อผู้ใหญ่หลอกเด็กก็ต้องวิ่งเข้าบ้าน เป็นเด็กเขาหลอกหลายอย่าง เช่น เวลาขู่เด็กยามดื้อ **“เดี๋ยวจะจับกินดีเด็ก มันอร่อยดีนะ”** เป็นเด็กจึงเกิดความกลัวมาก เวลามาบวชแล้วสิ่งที่เขาหลอกตั้งแต่เป็นเด็ก บวชแล้วจึงเป็นคนขี้กลัวผีมาทราบทีหลังว่า ที่แท้ผู้ใหญ่หาอุบายมาหลอกเด็กไม่ให้ออกไปเที่ยวเล่นนั่นเอง”

ขออธิบายเพิ่มกับทัศนะของผู้เขียน ถ้าผิดก็อย่าว่ากัน คำว่า **“บี”** เป็นภาษาอีสาน ภาษาไทย คือ **“ดี”** ถุงน้ำดีที่มีรสขมเรียก **“บี”** มีบีงัว บีควาย อาหารจำพวกลาบต้องใส่บีจึงจะมีรสอร่อย ถ้าไม่ใส่บีไม่อร่อย การใส่บีในอาหารแบบนี้ทำให้คนอีสานน้ำลายสอ อย่างคำว่า “ลาบให้แซ่บต้องใส่เพี้ยกับบี ถ้าบ่มีถิ่มให้ผีมันกินดีกว่า...ลาบให้อร่อยต้องใส่เพี๊ยะกับบี (ดี) ถ้าไม่มีบีทิ้งให้ผีมันกินดีกว่า คำว่า “กินบีเด็ก” หมายถึง **“ดีของเด็กมันอร่อย”**

● เรื่องที่สมัยก่อนเขาหลอกให้กลัว ●

องค์ท่านก็เล่าเรื่องต่อไปว่า “แต่ก่อนเขาพูดกันมาว่า **จะสูญเสียดวงอาทิตย์ พวกมาหลอกเอาเงิน** ก็หาวิธีพูดอย่างนั้นอย่างนี้ กบกินเดือนหรือราหูอมจันทร์ มันจะกินหมดนะ (เอาชีวิตหมด) มีแต่คนมาหลอกเอาเงินกันเอง คนมาพูดให้ฟัง ที่จริงมันมีมาตั้งแต่สมัยพ่อสมัยแม่ของเราแล้ว เป็นอยู่อย่างนั้น เกิดขึ้นอยู่อย่างนั้น ตั้งแต่เกิดมาได้ยินแทบทุกปี ทั้งกบกินเดือนกินตะวัน (ปรากฏการณ์เกิดจันทรุปราคาและสุริยุปราคา)

แต่ก่อนตอนเป็นเด็กน้อย ทุกปีก็ว่าได้ ที่เห็นตอนกลางวัน บางทีเต็มดวงมืดเลย บางทีเป็นวงแหวน กว่าจะสว่างได้บ่ายสามบ่ายสี่นะ แต่บ่ายสองจะมืดมาเลย นี่แหละประเทศไทย

เราจะเห็นตั้งแต่ห้าโมงเช้าจนถึงบ่ายสอง พอมืดเกิดความกลัวแบบไม่มีเหตุผล มันก็มืดอยู่อย่างนี้ กลางคืนก็มืดไม่เห็นกลัวอะไร นักวิทยาศาสตร์เขาหาคำตอบได้ว่า โลกของเราหมุน พระจันทร์ พระอาทิตย์ หมุนเหมือนกัน แล้วโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน ทำให้ดวงจันทร์บังแสงจากดวงอาทิตย์ ทำให้แสงนั้นส่องมายังโลกไม่ได้ เป็นเหตุให้เห็นดวงอาทิตย์บางส่วนมืดหรือทั้งหมด มันเคยเห็นอยู่อย่างนั้นมานานแล้ว จะไปเสียเงินเสียทองทำไม เสียเงินก็เพื่อป้องกันเอาไว้ดีกว่า เพราะกลัวตายนะซิ ถ้าเอาเงินจำนวนนั้นไปซื้อขนมมากินยังทำให้มีแรง หรือไปซื้ออาหารมากินเลี้ยงกันยังจะดีกว่านะ แต่นี่เสียเงินจ้างเขามาปูเสื่อปูสาดผูกแขน (ผูกฝ้ายข้อมือกันเภทภัย...ต่อชะตา) ไม่รู้ว่าผูกทำไม? นี่แหละสมัยก่อนเขาหลอกเอาเงิน คิดอ่านดูให้ดี

● เล่นต่อช้างและชนควาย ●

เมื่อพูดถึงเด็กก็ย่อมต้องคู่กับของเล่น...สมัยหลวงปู่ลีเป็นเด็กก็ย่อมหนีไม่พ้นการละเล่นแบบเด็ก คนโบราณจะนิยมนำสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นใบมะพร้าว ก้านมะพร้าว กะลามะพร้าว มาประดิษฐ์เป็นของเล่นต่าง ๆ มากมาย ซึ่งหลายคนอาจจะพอคุ้นหูกันอยู่บ้างกับของเล่นที่ชื่อ **ม้าก้านกล้วย ปืนก้านกล้วย** ในแต่ละจังหวัดมีการละเล่นต่าง ๆ กันไป เช่น จังหวัดยโสธรเล่นโค้งตีนเกวียน จังหวัดนครราชสีมา (โคราช) เล่นมโหรี จังหวัดชัยภูมิเล่นวิ่งขาโถกเถก จังหวัดหนองคายเล่นการตีคลี จังหวัดอุดรธานีเล่นเดินกุบกับ เป็นต้น

อันว่าเด็กนั้น จะอยู่เฉยไม่ได้ เหมือนลิงย่อมอยู่นิ่งไม่ได้ ต้องมีของเล่นจึงจะอยู่เป็นสุขและไม่รบกวนผู้ใหญ่

แต่สำหรับเด็ก ๆ ชาวบ้านหนองบัวบานในสมัยปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ ถึง ๒๔๘๕ นั้น มีวิธีการเล่นที่แตกต่างออกไป ควรที่จะจารึกไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ทราบเพราะเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งเรื่องนี้ **พ่อบุญตา ยอดคีรี** อายุ ๙๔ ปี ซึ่งเป็นเพื่อนหลวงปู่ลีสมัยเป็นเด็ก ได้เล่าให้ฟังว่า “...เป็นเด็กแต่ก่อนเล่นกันสนุกมาก ทุกวันนี้เด็กไม่มีโอกาสเล่นเพราะมัวแต่ดูวีดีโอเกม ดูทีวี เล่นโทรศัพท์ สุขภาพเสีย สายตาเสื่อม สมัยก่อนการเล่นของเด็กเป็นการออกกำลังกาย คนสมัยก่อนอายุยืน ไม่ค่อยเห็นใครตายตอนเป็นเด็ก มีตายบ้าง...แต่มันน้อยมาก ๆ”

พ่อบุญตา ยอดคีรี

พ่อบุญตาซึ่งนั่งฟังวิทยุเสียงธรรมจากประชาชนวัดป่าบ้านตาดแบบแฟนพันธุ์แท้ ได้หรี่เสียงวิทยุลงหน่อยหนึ่งแล้วเล่าให้ฟังว่า สมัยเป็นเด็กอายุประมาณ ๗ ถึง ๑๐ ปี ยังไม่เข้าโรงเรียนเวลา

ว่างเยอะ พวกเราซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกันหลายคน คือ ๑. ปู่เกล้า (พี่ชายปู่ลี) ๒. ปู่ริน ๓. พ่อโฮม (ทิดฤทธิ์) ๔. ผม ๕. ปู่ลี และอีกหลายคน ได้เล่นต่อช้าง และชนควายกันเป็นประจำ

ชนควาย

การเล่นต่อช้าง ต้องมีผู้เป็นควาญช้าง ครั้งนั้นเด็กชายเกล้าเป็นควาญช้าง ที่เหลือเอาผ้าห่มคลุมศีรษะทำเป็นเหมือนช้าง เอาขายันพื้น เอามือยันพื้น ต่างคนต่างก้มเดินสี่ขาเป็นเหมือนช้าง เด็กชายเกล้าเป็นควาญช้างจับได้ตัวไหนก็ขึ้นขี่ตัวนั้น แล้วจึงไล่ล่าต่อช้างตัวอื่น ๆ ต่อไป ผู้เขียนถามว่า “มันสนุกตรงไหน?” พ่อบุญตาตอบว่า “สนุกตรงที่ว่าควาญช้างจะสามารถต่อช้างได้กี่ตัว” ส่วนวิธีต่อช้าง ใช้บ่วงคล้องที่ขาบ้าง ที่มือบ้าง ที่คอบ้าง

จากนั้นจึงเล่นชนควาย เอาหัวชนกัน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย นี่ควายกู นี่ควายมึง วิ่งชนกัน หัวไคโอ่งโหม่ง (หัวบวมเป่ง)

พอเล่นกันเหนื่อยแล้ว จึงชวนกันไปเล่นตามโรงเก็บฟางซึ่งเขาสร้างไว้ตามคอกวัว ซึ่งมีรั้วล้อมรอบด้าน โรงฟางอยู่ตรงกลาง นอนเล่นกันอยู่บนกองฟางอุ่นดีตามประสา เด็ก ๆ นอนเล่นกัน คุยกันสนุกสนาน ด้วยความเหนื่อยจึงผลอยหลับกันหมด พ่อแม่ตามหากันยกใหญ่ หากันทั้งคืนเกิดโกลาหลในหมู่บ้านว่าเด็กหาย พอว่าเด็กหายต้องยุ่งไปตามเฒ่าจ้ำให้ผีช่วยหา พอถึงรุ่งเช้าตื่นขึ้นมา ออกมาจากโรงฟาง พ่อแม่ญาติพี่น้องเมื่อพบเห็นก็ดีอกดีใจกันใหญ่นึกว่าผีสางนางไม้เอาชีวิตไปเสียแล้ว

ตามประสาเด็ก ๆ ที่ไหนสนุกมักจะไปในที่นั้น บางวันก็ไปตกปลาที่ลำห้วย สมัยเด็กก็เล่นกันเช่นนี้ พ่อบุญตา ยอดคีรี เพื่อนหลวงปู่ลีในวัยเด็ก กล่าวซ้ำท้ายในวันนั้น

● เป็นเด็กเข็นฝ้าย ●

การทำนาแต่เดิมชาวอีสานมักจะทำกันหลังฝนฟ้าตกลงมาแล้ว ในช่วงเดือน ๖ ถึงเดือน ๗ หลังจากสองเดือนนี้ชาวนาจะเริ่มลงมือปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวประมาณเดือน ๑ ถึงเดือน ๒ จากนั้นชาวบ้านจะมีเวลาว่างระยะหนึ่งหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวประมาณเดือน ๓ ถึงเดือน ๕ รวมเป็นเวลา ๓ เดือน ภายในระยะเวลานี้ผู้ที่ว่างจากงาน โดยเฉพาะผู้หญิงหรืออาจจะมีผู้ชายบ้าง จะหางานทำในยามว่าง เช่น การทำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้ใช้กันในวันข้างหน้า โดยเฉพาะปัจจัย ๔ อันได้แก่ เสื้อผ้า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม หมอน เป็นต้น

การทอผ้าได้ใช้สิ่งของซึ่งทำขึ้นเอง ฤดูกาลปลูกฝ้ายจะเป็นระยะเวลาที่จำกัด ผู้ปลูกจะต้องให้ฝ้ายแตกในฤดูหนาว ฉะนั้นเวลาเหมาะสมในการปลูกฝ้ายจึงอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมต่อเดือนมิถุนายน หรือเดือนกรกฎาคมต่อเดือนสิงหาคม

๓ ถึง ๔ เดือนนี้จะช่วยให้ฝ้ายรับฝนดี คือหลังการปลูกข้าวระหว่างรอให้กล้าโตทำการ

ปลูกฝ้าย เมื่อฝ้ายแตกสมอและมีปุยฟูเต็มที่แล้ว จะเลือกเก็บแต่ปุยที่สะอาด แล้วนำไปผึ่งให้แห้ง และจากนั้นทำฝ้ายให้เป็นเส้น โดยมีกรรมวิธีมากมายเรียกว่า **การเข็นฝ้าย อิ้วฝ้าย ดีดฝ้าย**

ในอดีตชาวบ้านปลูกฝ้ายเก็บปุยฝ้าย ปั่นฝ้ายแล้ว เมื่อได้ฝ้ายที่ต้องการจะนำมามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติจากวัสดุที่มีอยู่ในพื้นบ้าน โดยเฉพาะต้นคราม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ต้นครามเป็นพืชล้มลุก และเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่งมี ๒ สายพันธุ์ คือ ครามป่า และครามบ้าน ต้นครามที่นำมาแปรรูปทำน้ำสีย้อมผ้านั้น นิยมใช้ครามบ้าน ซึ่งให้ผลดีกว่าครามป่า การย้อมครามจะต้องมีคติความเชื่อว่าต้องพูดจาไพเราะ เอาอกเอาใจหม้อครามเหมือนหนึ่งบุรุษเอาใจสตรีนางหนึ่ง ครามถึงจะมีคุณภาพดี

ในเรื่องเครื่องแต่งกาย ผู้เขียนกราบเรียนท่านว่า “หลวงปู่ครับ! สมัยก่อน นุ่งห่มกันอย่างไร ตัดเย็บเสื้อผ้าใช้กันอย่างไร?”

ท่านเมตตาตอบว่า “โอ้ย! ฝึกหัดทำผ้านุ่งผ้าห่ม สมัยเป็นเด็กพ่อแม่ฝึกให้เข็นฝ้าย เข็นก็ไม่เก่งสักเท่าไหร่ ปีนั้นเขาขายผ้าขาวม้าผืนละ ๒๐ บาท พวกพ่อค้ามาหาซื้อ (ผ้าหายากเป็นช่วงสงครามโลก) พ่อแม่ไม่ได้ขายเหมือนคนอื่นเขา พ่อแม่ก็แก่แล้วแค่ทำให้ลูกหลานนุ่งห่มก็จะไม่ไหว อดอยากมาก ผ้าขาวม้าผืนละ ๒๐ บาท ถือว่าแพงมาก เขามาซื้อไปขายที่กรุงเทพฯ ผืนละ ๗๐ บาท”

หลวงปู่ท่านเล่าด้วยความขบขันเพิ่มเติมว่า “...พูดถึงคนทางจังหวัดจันทบุรีในสมัยนั้นอดอยากผ้านุ่งผ้าห่ม แม้ผ้าอื่นใดก็ไม่มี ทางจังหวัดจันทบุรีนั้นเขาเข็นฝ้ายกันไม่เป็น ต้องมาเอาจากทางภาคอีสานไปขาย ผืนละ ๗๐ บาท ผ้าขาวผ้าอะไรขายกันวาละ ๗๐ บาทไปขายทางใต้ซื้ออยู่จังหวัดอุดรธานีผืนละ ๒๐ บาท แม่โพธิ์ก็ให้ช่วยเก็บฝ้ายเพื่อจะนำมาทอขาย เพราะทางโน้นอดอยากฝ้ายต้องใช้กระสอบป่านทำผ้านุ่ง นุ่งแล้วก็อดที่จะหัวเราะกันเองมิได้ แม้แต่พระเณรเองจีวรก็ยังเป็นผ้าฝ้ายเลย ลูกบวบจีวรใหญ่ “***สำขา***” หมายถึง เท่ากับขาของเราเนี่ย”

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสปู่ ขณะนั้น วัวควายตัวละเท่าไหร่?”

ท่านกล่าวว่า “โตละ ๗ บาท โตละ ๕ บาท โตละ ๓ บาทงัวแม่ คั่นงัวผู้ใส่ล้อใส่เกวียนเค้าขายโตละ ๘ บาท โตละ ๗ บาท จั่งงัวแม่เค้าซื้อไปฆ่ากินกะมีโตละ ๓ บาท ...วัวควายมีหลายราคา ถ้าเป็นวัวตัวแม่ตัวละ ๗ บาท ๕ บาท ๓ บาท ถ้าเป็นวัวตัวผู้ใช้ลากล้อลากเกวียน

ตัวละ ๘ บาทหรือ ๗ บาท ถ้าเป็นวัวแม่ที่เขาซื้อไปฆ่ากินตัวละ ๓ บาทก็มี”

กราบเรียนท่านว่า ภาษิตอีสานท่านว่า **“งัวเห็นแก่หญ้า ขี้ข้าเห็นแก่กิน งัวบ่กินหญ้าอย่าได้ข่มเขาหัก หมูบ่กินฮำแสนสิตีก็ดังเว้อ”**

องค์ท่านฟังแล้วก็หัวเราะและตอบสั้น ๆ ว่า “แม่นแล่ว”...หมายถึงถูกต้อง

งัวเห็นแก่หญ้า ขี้ข้าเห็นแก่กิน ความหมายคือ คนที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว ทำอะไรเห็นแก่ได้ เป็นการเปรียบเปรยคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน กับวัวที่หวงหญ้าเอาไว้กินตัวเดียว หรือบ่าวรับใช้ที่เห็นแก่กิน ตะกละตะกลาม ถ้าเป็นพระก็คือผู้บวชเข้ามาแล้วติดอกติดใจในลาภสักการะชื่อเสียงสละไม่ออก เป็นขี้ข้าของกิเลสตัณหา

งัวบ่กินหญ้าอย่าได้ข่มเขาหัก หมายถึง อย่าบังคับใครให้ทำอะไรที่เขาไม่สมัครใจและไม่ชอบใจเลย เปรียบเปรยถึงวัวเลี้ยงบางพันธุ์จะไม่กินหญ้าแก่ ทางพระคือถ้าหากเขาไม่มีจิตใจยินดีในพรหมจรรย์เสียแล้ว ย่อมไม่มีใครที่จะสามารถบังคับเขาให้ประพฤติปฏิบัติได้

งัวบ่ก้มกินหญ้าแสนสิข่มกะเขาหัก หมูบ่กินฮำแสนสิตีกะดังเว้อ ความหมายโดยรวมเปรียบเทียบถึงพฤติกรรมของมนุษย์คือ กิจกรรมใดที่คนเขาไม่ชอบ แม้จะมีคนบังคับให้ทำสักปานใด หว่านล้อมด้วยสารพัดเหตุผลถึงความดีของกิจการงานเหล่านั้น แต่ถ้าหากเขาไม่ชอบงานก็ยากที่จะสำเร็จได้ เหมือนกับการงานในทางธรรมถ้าขาดฉันทะเสียแล้ว ถึงบังคับผู้นั้นให้ทำก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร

องค์ท่านเล่าเรื่องในอดีตแล้วยิ้มเยาะโลกที่จะไม่มีวันกลับไปเป็นเช่นนั้นอีกแล้ว

● ฆ่าสัตว์ ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านเล่าว่า ***“นกบินอยู่บนท้องฟ้าก็ไม่มี มนุษย์นี้กินฉิบหาย”***

ในบรรดาสัตว์ในภพภูมิทั้งหลาย มนุษย์นี้เอง องอาจสามารถฆ่าสัตว์กินได้ทุกชนิด สามารถฆ่าได้ตั้งแต่สัตว์ตัวเล็ก ๆ ไปจนถึงสัตว์ตัวใหญ่ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ช้าง ม้า วัว ควาย เสือ สิงห์สมิงร้าย ก็ถูกมนุษย์ใจหาญฆ่าตายมาเสียนักต่อนักแล้ว

นอกจากนั้น เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแท้ ๆ ก็ฆ่า ท่านผู้มีพระคุณต่าง ๆ เช่น บิดามารดา ครูบาอาจารย์ มนุษย์ก็ยังกล้าหาญกระทำปิตุฆาต มาตุฆาต เป็นอนันตริยกรรมได้

ท่านผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐในโลก คือ พระอรหันต์ทั้งหลาย มนุษย์ก็ยังมีใจกล้าฆ่าเอาได้ สูงยิ่งไปกว่านั้นแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นบรมโลกนาถ มนุษย์ผู้ใจสกปรกก็ยังคิดฆ่าเบียดเบียนบีฑาได้เช่นเดียวกัน

จะป่วยการกล่าวไปใยถึงพระอินทร์ พระพรหมที่มนุษย์จะไม่กล้าฆ่าเล่า

มองอีกมุมหนึ่งในฝ่ายดีก็อยู่ในหมู่มนุษย์นี้แล ถ้าได้รับคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องย่อมดีได้จนถึงที่สุด เป็นพระอรหันต์อย่างองค์ท่านหลวงปู่ลี กุสลธโร นี้แล

เอาเป็นว่า มนุษย์เรานี้กล้าหาญกระทำได้ตั้งแต่บุญเล็กน้อย จนกระทั่งถึงบุญกุศลอย่างอุกฤษฏ์ เช่น ทาน คือ การให้ รักษาศีล ภาวนา ถึงวิมุตติหลุดพ้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นมนุษย์และสั่งสอนให้มนุษย์ใจกล้าบำเพ็ญวิปัสสนาภาวนา จนกระทั่งได้สำเร็จมรรคผลเป็นพระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกิทาคามี และพระโสดาบันอริยบุคคลนับไม่ถ้วน

อนึ่งเล่า พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้มาอุบัติตรัสรู้แต่ลำพังพระองค์เดียวในกาลที่ว่างจากศาสนาก็ทรงเป็นมนุษย์

แน่นอนคนเราต้องผิดเสียก่อนแล้วจึงค่อยถูก ต้องเคยฆ่ามาก่อน มารู้ถูกรู้ผิดถึงจะเลิกละการฆ่านั้นเสียได้

อย่างองค์ท่านหลวงปู่ลีเอง สมัยท่านเป็นฆราวาสท่านก็เคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำผิดมาก่อน ท่านทำเพื่อปากเพื่อท้อง ภาษาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านเรียกว่า **“พุงหลวง”** คือกินเท่าไหร่ก็ไม่มีวันเต็ม อิ่มวันนี้พรุ่งนี้ก็ต้องกินอีก กินจนตายถึงจะเลิกกิน เมื่อต้องกินก็ต้องฆ่าเว้นแต่ว่าเป็นผู้รู้จักศีลธรรม

ย่างเข้าฤดูฝนในปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ ป่าแห่งภูผาแดงที่เขียวขจีอยู่แล้วยิ่งเขียวขจียิ่งขึ้น เสียงน้ำหยดตามผาหินกระทบพื้นดินดังเป๊าะแปะ! ๆ วันนั้น ผู้เขียนเข้าไปถวายอุปัฏฐากองค์ท่านและสนทนากับท่าน วันนั้นฝนฟ้าตกแรง เสียงอึ่งร้องสนั่นวัด องค์ท่านจึงปรารภขึ้นว่า...

“อึ่งมันอยู่ตามธรรมชาติของมัน มันมาอาศัยพระ คนเขาเอาไฟไปส่องจับเอามากิน เขาขายกิโลกรัมละ ๒๐๐ บาท พวกล่าอึ่งมันไม่เข้ามาแต่ในวัดเท่านั้นเพราะพระรักษา ถ้ามีคนมาล่า พระก็ลงมาบอก ถ้าพระไม่ดูแลฉิบหายสูญพันธุ์หมด พันธุ์สัตว์ประเทศนอกเขารักษา ประเทศไทยไม่รักษา ลองมองดูให้ดี นกที่บินอยู่บนท้องฟ้า ไม่มีแล้วเวลานี้ ภาคอีสานนี้มันกินกันจนฉิบหาย”

กราบเรียนท่านว่า “คนน่ากลัวมากนะขอรับ กินได้ทุกอย่าง”

ท่านกล่าวว่า “กินสุแนวโลด จุดจี่ขี้หมู่นั่น มันกินเบิดหล่ะ ยามแล้งนี่กะไข่มดแดงแล่ว โอ๊ย! อยากไข่มดแดง กินสุแนว ...คนกินทุกอย่างจริง ๆ แมงกุดจี่ขี้ก็กินกันจนเกลี้ยง ถึงฤดูแล้งก็กินไข่มดแดง โอ้ย!...อยากกินทุกอย่าง”

“มนุษย์กินทุกอย่างจริง ๆ สมัยก่อนที่หลวงปู่เป็นหนุ่มอึ่งร้องอย่างนี้ หลวงปู่เคยไปหาอึ่งหากบมากินบ้างมั้ย?”

ท่านตอบพร้อมหัวเราะว่า “โอ๊ย! กะคักโพด ...โอ้ย!...มันจะไปเหลืออะไร”

“หลวงปู่ก็ว่าแต่เขา ตอนยังไม่บวช หลวงปู่ก็เคยฆ่าเหมือนกันมั้ง”

ท่านกล่าวว่า “ขณะที่ยังไม่บวช เรื่องล่าสัตว์นี้เก่งนัก ฆ่ากบ ฆ่าเขียดมากมาย ฆ่าปลาก็มิใช่น้อย ส่วนสัตว์ใหญ่มีช้างเป็นต้นไม่เคยฆ่า แต่พี่ชายเคยฆ่า”

พระชี้จุดศาลาเก่าสมัยหลวงปู่ลีเป็นเด็ก วัดบ้านหนองบัวบาน วัดขันธเสมาราม (ปัจจุบัน)

แล้วองค์ท่านก็ให้โอวาทว่า “อย่างช้างเขาเอามาจากในดงในป่านู่น เอามันมาฝึกให้ทำประโยชน์ ใช้ลากนั่นลากนี้ให้ได้เงินได้ทอง จิตใจก็เหมือนกันฝึกให้เป็นศีล สมาธิ ปัญญา มันก็ได้ครบนะ

แต่ก่อนยังไม่ได้บวช การฆ่าสัตว์มันมีแต่ดึงกันลงไป จะมีอะไร เว้นไว้แต่ผู้มีสมบัติเป็นเจ้าฟ้าเจ้านายไปอย่างนั้น การฆ่าสัตว์เขาไม่มีหรอก มีแต่ซื้อสัตว์มาปล่อยเท่านั้นแหละ **แต่ชาวนานี้เหมือนเฉือนเอาเนื้อตัวเองมากินอยู่อย่างนั้น**

โลกสมัยปัจจุบันนี้ โลกเจริญ มันมีแต่เจริญเรื่องนี้แหละ มันขาดศีลธรรมขาดความเมตตาเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันมันไม่มีเลย ไม่มีธรรมในใจ มีแต่คำว่า **“กูเอาแน่!...”** เรื่องโลกมันเป็นอย่างนั้น เรื่องกิเลสตัณหามันไม่ยอมใครหล่ะ น่าสลดสังเวชมาก วัตถุแย่งกันอยู่อย่างนี้ เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่อย่างนี้ สัตว์ทั้งหลายไปทนทุกขเวทนาอยู่ในอบายภูมิโพ้นก็เพราะจิตเพราะใจอันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวงอันจะเกิดมีนั้นก็เพราะอาศัยจิตนี่เอง

พวกเราเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอย่างนั้น เปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติ เปลี่ยนพ่อเปลี่ยนแม่กันอยู่อย่างนั้น จิตมันกองอยู่ตรงไหนก็อยู่ตรงนั้น เหมือนกับควายที่เขาลากจูง เขาใช้เชือกผูกมันไว้ มันก็กองอยู่นั่นแหละ ถ้าคนไม่มาก็ตายอยู่นั่นแหละ อันนี้เหมือนกัน อารมณ์มันครอบงำ

จิตอยู่ นอนหลับก็ฝันเรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่อย่างนั้น ถ้าไปนั่งภาวนาก็อยากเห็นอย่างนั้นเห็นอย่างนี้ ก็ตัวกิเลสนั่นแหละที่อยากเห็นอยากให้มันทันอกทันใจ เขาปลูกต้นไม้ต้นไร่ กว่าจะได้รับผล ใช้เวลากี่ปี คิดดู!”

เมื่อองค์ท่านกล่าวธรรมอันวิจิตรจบลง องค์ท่านนั่งนิ่ง เหมือนพระบูชาที่อยู่บนหิ้งไม่ไหวติง พระทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่นั้น ก็พลอยนิ่งไปด้วยเช่นกัน ความนิ่งขององค์ท่านนั้น ซ่อนไว้ซึ่งความน่าเกรงขามและน่าศรัทธาเลื่อมใสยิ่งนัก!

• ถือไตรสรณคมน์แล้วไม่ฆ่าสัตว์ •

ขณะที่ผู้เขียนเข้าไปทำข้อวัตรต้นพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ ท่านบอกว่า “เปื่อย! ขึ้นมาเช็ดหลังแน่ โพดเด้หมู่เนี่ย โอย! หนักหน้า ชีวิตมันอยู่ได้จังใด๋ว่า ...ผิวหนังเปื่อย ขึ้นมาเช็ดหลังให้หน่อย ไขมันมากจริง ๆ โอ๊ย!...หนักไปข้างหน้า ไม่รู้ว่าชีวิตของเรามันอยู่ได้อย่างไรกัน”

“แล้วองค์หลวงปู่อยู่ได้อย่างไร? ขอรับ” กราบเรียนถามองค์ท่าน

“กรรม กรรมบ่เบิดมันบ่ไปดอก เสวยอยู่นี่...กรรม ...กรรมไม่หมด มันก็ไม่ตายหรอก เสวยกรรมอยู่เช่นนี้” ท่านกล่าวสอนเรื่องกรรม แม้พระอริยะยังต้องเสวย แต่เป็นเพียงกรรมทางกายเท่านั้น ส่วนทางด้านจิตของท่านสบาย

กราบเรียนท่านว่า “เมื่อหลวงปู่เป็นเช่นนี้ จึงเป็นโอกาสดีที่ให้พระลูกหลานได้มาอุปัฏฐาก จักได้อานิสงส์อันใหญ่หลวง อาจจะไม่ดีกับธาตุขันธ์ขององค์หลวงปู่ แต่เป็นโอกาสทองของพระอุปัฏฐาก หมู่พระกล่าวกันว่า หลวงปู่ไม่กลับมาเกิดให้พวกเราเช็ดถูอีกแล้ว ส่วนพวกเรายังต้องท่องเที่ยวไปในวัฏสงสาร ผู้ใดได้อุปัฏฐากเช็ดเนื้อตัวองค์หลวงปู่ ผู้นั้นก็ถือว่าได้ทำสิ่งที่สุดยอดแล้ว”

“อีกเรื่องหนึ่งขอกราบเรียนองค์หลวงปู่ สมัยเป็นเด็กน้อยเด็กหนุ่ม ได้ฟังธรรมจากท่านผู้ใดมาบ้าง?”

“...เอ้า! กะหลวงปู่ชอบ หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว แต่เป็นเด็กน้อย พระกรรมฐานเพิ่นมาจำพรรษาที่หนองบัวบาน ที่ห้วยหนอง หลวงปู่ชอบ เพิ่นไป เฮ็ดไว้ ...เอ้า! สมัยเป็นเด็กเราได้ฟังเทศน์จากหลวงปู่ชอบ (ฐานสโม) หลวงปู่เทสก์ (เทสฺรงฺสี) หลวงปู่ขาว (อนาลโย) พระกรรมฐานท่านมาพักจำพรรษาที่บ้านหนองบัวบาน (วัดขันธเสมาราม ปัจจุบัน) หลวงปู่ชอบท่านได้สร้างวัดนี้เอาไว้”

จริงทีเดียว ท่านผู้มีโอกาสได้ฟังธรรมจากพระอริยเจ้า ย่อมมีจำนวนน้อย จะมีสักกี่คนที่พระอริยเจ้ามาโปรดถึงหน้าบ้าน

ท่านทั้งหลาย! ผู้ครองเรือนที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ย่อมมีธรรม ๔ ประการนี้ คือ ๑. ความสัตย์ ๒. ความข่มใจ ๓. ความอดทน และ ๔. ความเสียสละ

ผู้มีสติปัญญาเข้าใกล้ท่านผู้รู้ แม้เพียงชั่วระยะเวลาเล็กน้อย ก็สามารถรับรู้ธรรมได้โดยพลัน เปรียบดังลิ้นที่รับรสแกง ฉะนั้น

หลวงปู่ลีในวัยหนุ่มผมดำสนิท ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้โอกาสอันเลิศนี้ พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนแสงสว่างที่ส่องโลก พระสาวกเป็นผู้คอยนำแสงสว่างนั้นมาแจกจ่ายแก่ปุถุชนคนผู้มืดบอดทั้งหลาย การฟังธรรมนับว่าเป็นการสร้างความดีให้เกิดขึ้นในตน ด้วยว่าโลกคือหมู่สัตว์ไม่คงที่เป็นปกติอยู่เสมอได้ โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่มีนิมิตเครื่องหมายว่ามันจะมาเมื่อไหร่ ถึงแม้เราอยู่ต่อไป ๆ เราก็ไม่รู้ว่าจะได้รับความทุกข์ความสุขสักเพียงไร เหตุภายในคือโรคภัยไข้เจ็บ เหตุภายนอกคือการเบียดเบียนกันและกัน แม้ที่สุดสัตว์เหาะไปได้ในอากาศก็ไม่พ้นการเบียดเบียนกัน ถ้าคนไม่มีศีลธรรม โลกก็แตก จะอยู่ดีมีความสุขก็ด้วยความเมตตาปราณี คือประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเอง

แลแล้วองค์หลวงปู่ลีจึงปรารภธรรมขึ้นว่า **พระพุทธเจ้ามีแต่บอกทางเท่านั้น เราจะเดินหรือไม่ นั้นเป็นเรื่องของเรา ท่านชี้ต้นทางให้ ไม่มีใครทำแทนให้กันได้** ความเจ็บความป่วย ความเป็นไข้เหล่านี้ มีแต่เราได้เสวยด้วยตัวของตัวเราเองนี่แหละ อาหารการอยู่การกิน ถ้าเราไม่กิน มันก็ไม่รู้สึกอิ่ม แล้วก็ไม่รู้รสชาติว่าเป็นอย่างไร ใครจะไปกินแทนกันได้ มีแต่เราต้องเสวยด้วยตัวเราเอง เราต้องทำด้วยตัวของเราเองทั้งหมด จะทำชั่วก็ทำเอาเอง จะเป็นลูกศิษย์เทวทัตต์ก็ทำเอาเอง จะเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าก็ทำเอาเอง

ขณะนั้นองค์ท่านกำลังนั่งดูสารคดีเรื่องงูอยู่ องค์ท่านจึงกล่าวขึ้นว่า “พุ่นนะงู! มีแต่โตบักใหญ่ งูหยังบุเนี่ย อ้วนกะด้อกะเดี้ย ...ดูนั่นสิ งูมีแต่ตัวใหญ่ ๆ งูอะไรตัวอ้วนพิลึก”

เมื่อได้โอกาสจึงกราบเรียนถามท่านทันทีว่า “หลวงปู่ในสมัยเป็นหนุ่มเคยฆ่างูบ้างหรือไม่?”

“เคยอยู่แหล่ว ...เคยฆ่าอยู่”

“บางแห่งเขากินเนื้องู ชาวบ้านหนองบัวบานกินเนื้องูหรือไม่?”

“โอ้ย! งูเหลือม งูสิงห์ขาว งูจงอาง เขานิยมกินกัน งูอย่างอื่นไม่ค่อยกิน เวลาจะกินงูจงอางเขาตัดหัวออกแล้วเอาเชือกผูกหางห้อยไว้ให้เลือดและน้ำในตัวมันไหลออกให้หมด ถ้าไม่ทำอย่างนั้นกลิ่นมันฉุน กินไม่อร่อย”

“โอ้ย! คนมันกินฉิบหายจริง ๆ เมื่อถือไตรสรณคมน์แล้วเราไม่เคยกินเนื้องู เพราะพระพุทธเจ้าห้ามกินเนื้อ ๑๐ อย่าง ๑. เนื้อมนุษย์ ๒. เนื้อช้าง ๓. เนื้อม้า ๔. เนื้อสุนัข ๕. เนื้องู ๖. เนื้อราชสีห์ ๗. เนื้อหมี ๘. เนื้อเสือโคร่ง ๙. เนื้อเสือดาว ๑๐. เนื้อเสือเหลือง”

กราบเรียนท่านว่า “สมัยก่อนคงลำบากมาก ถ้าเทียบกับสมัยนี้ หยูกยาก็ไม่มี รถยนต์ก็ไม่มี เครื่องบินก็ไม่มี โรงพยาบาลก็ไม่มี ฯลฯ”

ท่านตอบว่า “ฮ่วย!... แต่ก่อนนี่แสนจะสบายไม่ได้ยุ่งยากเหมือนทุกวันนี้ ป่วยก็ป่วย แต่ชีวิตอยู่ได้ยืนนานไม่ตายง่าย ๆ เหมือนสมัยทุกวันนี้ แต่ก่อนคนตายโดยส่วนมากก็มีแต่คนเฒ่าคนชราตายกัน ไม่เหมือนทุกวันนี้ เด็กอายุ ๓ ถึง ๔ ปีก็ตายกันแล้ว เผากันแล้ว”

“บ่อึด บ่อยากแหล่ว แต่เป็นเด็กน้อย” ท่านเล่าบรรยากาศให้ฟังด้วยความเพลิดเพลิน

เทือกเขาภูผาแดง-ภูเม็ง

แต่ละคำประกอบด้วยรอยยิ้มที่สลักอยู่ในใจผู้ฟังแบบมิรู้ลืม ทุกถ้อยประโยคล้วนออกมาจากสติวินัย จึงงามหาที่ต้องติมิได้ แม้ในวันที่ท่านเล่านั้นความดันของท่านวัดได้สูงถึง ๒๒๑ ถ้าเป็นคนธรรมดาอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ เส้นโลหิตในสมองแตกตายไปแล้ว คงไม่มีลมหายใจอยู่ได้ข้ามวันเป็นแน่แท้ แต่นี่องค์ท่านยังคงเล่าประวัติระงับเวทนาที่ท่านพูดเสมอว่า ***“เราอยู่ได้อย่างไร? จะตายก็ไม่ตาย ทรมานสังขารแท้ ๆ เป็นโรคกรรม”*** ท่านว่าอย่างนี้บ่อย ๆ

แลแล้วองค์ท่านก็สรุปให้เห็นความไม่เที่ยงของสังขารว่า ร่างกายเราไม่ไหว เป็นลมวิงเวียนศีรษะ เปื่อยตามร่างกาย จะตายก็ไม่ตายทรมานอยู่อย่างนั้น เป็นคำพูดที่ได้ยินแทบทุกวัน นั้นแสดงให้เห็น**ธรรมอย่างเอก คือ ธรรมดา** นั่นเอง!

● นายพรานกลับบ้านเยี่ยงวีรบุรุษ ●

ณ สัณฐานคารแห่งกุฏิน้อย ที่มีภิกษุเข้าออกเป็นระยะ บางรูปถือกระโถน บางรูปถือภาชนะสำหรับคิลานเภสัช บางรูปเตรียมน้ำสรง บางรูปเตรียมตั่งนั่งสำหรับสรง บางรูปคอยถือผ้าสำหรับเช็ดน้ำตามร่างกาย บางรูปนั่งอยู่ภายใน คอยเช็ดตามร่างกายให้พระมหาเถระหลวงปู่ลี กุสลธโร

ภายใต้ความเงียบแห่งสายัณหกาล อันปราศจากความหรูหราอันเป็นข่ายของมาร มีสามเณรน้อยอายุเพียงห้าขวบคอยเก็บผ้าออกมาวางไว้ เพื่อให้อุบาสกด้านนอกนำไปซัก มีภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาจำนวนมากจากต่างถิ่นคอยกราบอยู่ด้านนอก และแสดงความเคารพศรัทธาอย่างสูงสุด แม้เห็นองค์ท่านผู้นั่งอยู่ในวิหารธรรมอันสูงสุดเพียงราง ๆ ก็พอใจ

ภายใต้ความเงียบนั้น หากองค์ท่านมิได้เอ่ยกล่าวขึ้นก่อน พระผู้อุปัฏฐากทุกรูปต้องคอยเงี่ยโสตฟังไปเรื่อย จนกว่าท่านจะเอื้อนเอ่ยขึ้นเอง เมื่อองค์ท่านเอ่ยขึ้น จึงเป็นเหตุให้การสนทนาเริ่มต้นขึ้น ปัจจุสกาลในวันนั้นท่านกล่าวว่า ***“สังขารมีแต่หนักไปทางข้างหน้า ทรมาน มีไขมันออกตามร่างกาย จะตายก็ไม่ตาย ไม่รู้อยู่ได้อย่างไร?”***

องค์ท่านนั่งนิ่งไปพักนึง ก่อนจะกล่าวขึ้นอีกครั้ง ปรากฏรอยยิ้มน้อย ๆ ที่ริมฝีปาก หากเป็นกิริยาชักชวนสนทนา แล้วองค์ท่านก็กล่าวถึงชีวิตในอดีตเป็นภาษาอีสานสำเนียงไทยเลยว่า “ถ้ามีปืนโป้งป้าง ๆ”...หากวันใดมีเสียงปืนดังโป้ง! ๆ ปัง! ๆ มาจากทางเข้าหมู่บ้าน นั้นคือสัญญาณแห่งโชคลาภ อาจเป็นลาภปากที่อร่อยที่สุดในชีวิต ชาวบ้านต่างดีใจกันยกใหญ่ ตะโกนบอกต่อ ๆ ***“นายพรานป่ามาแล้ว ๆ”*** ...เสียงดังจากหัวบ้านยันท้ายบ้าน เหมือนปลุกคนในหมู่บ้านชนบทที่เหงียบเหงาให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาทันใด นายพรานบ้านหนองบัวบานมีเส้นทางล่าสัตว์อยู่ ๒ เส้นทาง ๑. ขึ้นล่าบนภูผาแดง ๒. ขึ้นล่าบนภูพาน

“ไทบ้านกะหลั่ง ไปฮับหาบ”...ทั้งบ่าวสาวไทบ้าน ทั้งเด็กน้อยและคนวัยชรา ต่างวิ่งไปรับหาบที่เต็มไปด้วยเนื้อสัตว์จากป่าหลากชนิด ใครวิ่งไปถึงนายพรานก่อนก็แย่งรับหาบมาหาบ

ก่อน ใครไปถึงทีหลังก็ช่วยหยิบช่วยถือเท่าที่จะช่วยได้ นายพรานเดินเข้าหมู่บ้านเยี่ยงวีรบุรุษ มีน้ำอะไร ๆ เย็น ๆ ก็นำมาให้นายพรานรับประทานก่อน ถ้าเป็นหญิงสาวก็จักกล่าวว่า “กินน้ำก่อนเด้อ้อย!...”

“นายพรานใหญ่กะย่างแต่โต ปืนเขากะพายให้ ...นายพรานใหญ่เหลือแต่ตัวเปล่า แม้กระทั่งปืนผาหน้าไม้ เครื่องใช้ส่วนตัว ถูกชาวบ้านแย่งสะพายให้ทั้งหมด”

“เด็กน้อยกะหลั่งนำแหล่ว ถืออันนั่นอันนี่ซอยขะเจ้า” ...แม้พวกเด็กน้อยที่พึ่งสิ้นกลิ่นน้ำนม ต่างสนุกสนานกัน วิ่งตามนายพรานเป็นพรวน ล้อมหน้าล้อมหลังเสียงดังลั่น แล้วก็แย่งสิ่งของมาช่วยถือ แล้วเปิดดูถุงเนื้อที่บรรจุจนเต็ม เป็นการมุงดูไปพร้อมกับการเดินเข้าสู่หมู่บ้านเยี่ยงวีรบุรุษ

“ของกะแจก ผู้นั่นแหน่ ผู้นี่แหน่ ได้เนื้อย่างแล่วเด้ ทอนั่นต่อน ทอนี่ต่อน กะเลิกกันแล่ว บ่ได้ซื้อได้ขายเด้ แจกกันไปกินแหล่ว” ...เนื้อสัตว์ที่ล่ามาได้ ไม่มีการซื้อขาย นำมาแบ่งสันปันส่วนให้ครบทุกคน คนนั้นเอาชิ้นนี้ คนนี้เอาชิ้นนั้น บ้านนั้นมีมากคนก็ให้มากหน่อย บ้านโน้นมีน้อยคนก็ให้น้อยหน่อย ทุกคนต่างพอใจในส่วนแบ่งไม่มีการคัดค้านประท้วง เพราะของที่ได้มานั้นล้วนเป็นเนื้อชั้นดี เป็นของฟรีและแบ่งกันกินอย่างเป็นธรรม

“เสียงดังแซว ๆ เสียงลมวอย ๆ ...เสียงชาวบ้านที่มาชุมนุมกันดังเจื้อยแจ้ว เสียงสายลมแผ่วเบา” พัดกิ่งไม้ระริกกระทบโสตและผิวกาย บ่งบอกถึงความสุขที่ทุกคนได้รับ เป็นบ้านที่มีน้ำใจไมตรีโอบอ้อมอารีต่อกัน เป็นหมู่บ้านที่มีความสุขกันมาก นายพรานผู้กล้า นั่งสง่างามท่ามกลางฝูงชน โดยไม่สนใจส่วนแบ่งที่ตนหามาได้อย่างยากลำบาก เขาจะแบ่งให้เท่าไหร่ก็เอาเท่านั้น เปรียบดั่งพระมหาเถระนั่งใน**อาสนะปริยันเต** ท้ายสุดแห่งอาสนะ พอใจในภัตตาหารที่ส่งต่อมาจากสามเณรน้อย โดยไม่ถือตัว

“คนแต่เก่า เขามีศีลธรรมเด้ บ่คือสุมื่อนี่ ...คนสมัยเก่า เขามีศีลธรรม ไม่เหมือนทุกวันนี้” แล้งน้ำใจ บ้านติดกันยังไม่คุยกัน แถมเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่อาจวางใจใคร ๆ ได้เลย

คนสมัยนี้บังคับตัวเองไม่เป็น เดี๋ยวนี้ดูสิ คนทำไร่ทำนาก็น้อยลงนะ ไม่เหมือนสมัยพ่อสมัยแม่ แต่ก่อนเราจะออกบวช ข้าวเกวียนละ ๓ บาท ทุกวันนี้ไม่เห็นมีอะไร แต่ก่อนควายกับวัวตัวละ ๕๐ บาท ตัวละ ๔๐ บาทก็มี แต่เดี๋ยวนี้ราคามันแพงขึ้นมากขนาดไหน

เรื่องของกิเลสมันหนามากนะ จะมาทำเล่น ๆ ไม่ได้หรอก ชาวไร่ชาวนากว่าเขาจะได้ข้าวมาใส่ในยุ้งไม่ใช่ง่าย ๆ นะ ถ้าเปรียบเทียบเหมือนเหงื่อที่ไหลออกไปนั้น ปล่อยไปตามน้ำได้เลย เพราะว่ากว่าจะได้ ต้องเสียเหงื่อมากมายจริง ๆ ทำนาทำสวน เราก็ได้ผ่านมาหมดแล้ว”

องค์ท่านเล่าต่อว่าอยู่มาวันหนึ่งได้ทราบข่าวว่า **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาพักจำพรรษาที่วัดป่าโนนนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ออกเดินทางด้วยล้อด้วยเกวียน

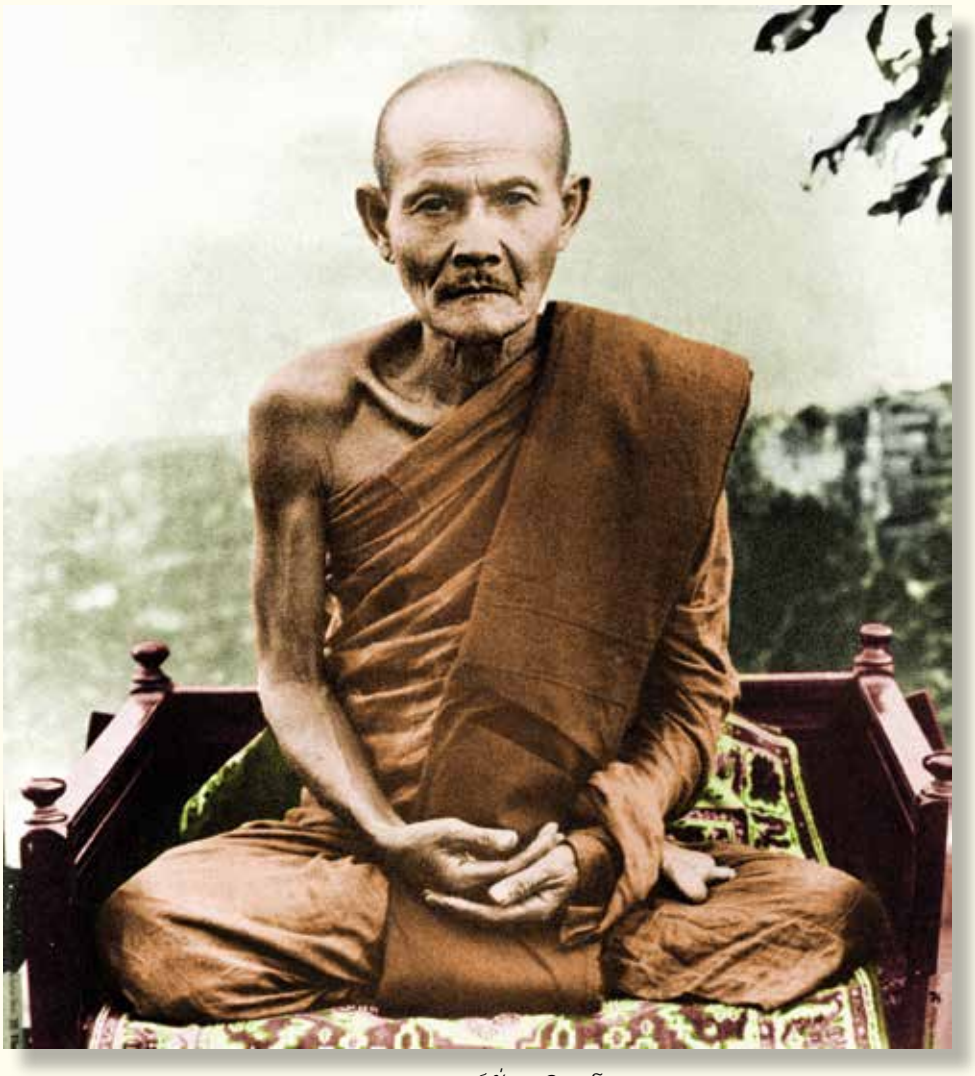

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

ไปกราบนมัสการทำบุญกันเป็นจำนวนมาก เราเป็นเด็กน้อยไม่ได้สนใจอะไร ตอนนั้นก็สนใจแต่เล่นเท่านั้น ส่วนเรื่องศาสนาไม่ได้สนใจเลย พ่อแม่พาไปทำบุญก็ไปทำ ไม่มีอะไรไปมากกว่านั้น ส่วนเรื่องการบวชเรื่องศีลธรรมไม่ได้คิดเลย มีแต่เล่นสนุกไปตามประสาเด็ก

หลวงปู่ลีท่านสรุปว่า "แต่เป็นเด็กน้อยมันบ่เข้าใจหยังดอก...มีแต่เล่นท่อนั่น ...ตั้งแต่เป็นเด็กไม่เข้าใจอะไรเลย มีแต่เล่นเท่านั้น"

องค์ท่านให้พระพยุงร่างขึ้นค่อย ๆ จับราวเข้าสู่ห้องนอนในคันธกุฏีอย่างช้า ๆ ประทีปคือแสงเทียนดวงเล็กถูกจุดขึ้น วิทยุเสียงธรรมของหลวงตาวัดป่าบ้านตาดถูกเปิดขึ้นได้ยินทั่วบริเวณ ท่านนอนท่าตะแคงแบบสีหไสยาสน์ให้พระนวดหลัง แขน และขา จนกระทั่งถึงเวลาทำวัตรสวดมนต์ท่านจะลุกขึ้นมาอีกครั้ง แล้วกล่าวคำว่า ***"วันนี้พอแล้ว...เลิกกัน"*** พระทุกรูปออกไปทางด้านนอก ซึ่งเป็นเวลาที่องค์ท่านจะแผ่เมตตาไปทั่วสามแดนโลกธาตุ

• โซ้นลาน คนขี้ตั๋ว •

วัฒนฉายากาลผ่านกึ่งฟ้ามานานแล้ว เจ้าดวงกลมโตที่ให้แสงสว่างดั่งดวงตาของโลกเริ่มห้อยตัวลงเบื้องต่ำ เป็นช่วงที่พระภิกษุสามเณรแห่งวัดภูผาแดงออกมาทำข้อวัตร บางรูปกวาดลานวัด บางรูปขัดถูศาลา บางรูปเติมเชื้อไฟที่โรงไฟ บางรูปตำสมอเพื่อเป็นยาระบาย บางรูปเตรียมน้ำสรงถวายแด่องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร บรรยากาศในยามนี้เหมาะแก่อนาคาริกมุนียิ่งนัก

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านประคองสังขารอันประกอบขึ้นเหมือนสัมภาระที่ใช้สอยมีเกวียนเป็นต้น เข้าสู่อาสนะภายในกุฏิหลังน้อย เสวยบรมสุขอันเกษมศานต์ เว้นจากการทรมานทางใจโดยประการทั้งปวง องค์ท่านซึ่งเป็นเสมือนองค์แทนแห่งองค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้รักษาปฏิปทาแสวงหาความวิเวกโปรดประชานิกรในคุณธรรมสัมมาปฏิบัติเป็นเวลาถึง ๕๖ ปี หลังการบรรลุธรรม ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓

หกโมงเย็นพระอาทิตย์ลับเหลี่ยมเขาแห่งภูผาแดงในวันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ แล้ว บางรูปเข้าปฏิบัติทำข้อวัตรต่อองค์ท่านภายในห้อง บางรูปเข้าพักปฏิบัติในเสนาสนะน้อย ๆ และเงื้อมถ้ำ ซึ่งมีอยู่ตามแนวผาและแนวป่า หลังหนึ่งเหมาะเพียงผู้เดียว เมื่อท่านรูปใดเข้าสู่ที่พักท่านรูปนั้นปูลาดนิสีทนะลงแล้วนั่งขัดสมาธิ หลับตาภาวนาด้วย ๓ อิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง ตลอดปฐมยามแห่งราตรี และพักผ่อนเมื่อกึ่งมัชฌิมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว

ในค่ำคืนวันนั้นองค์ท่านเล่าความเป็นมาในอดีตกว่าหนึ่งชั่วโมงเก้านาที รอยแย้มแห่งรอยยิ้มปรากฏให้เห็นเช่นนี้ไม่บ่อยครั้ง สำหรับพระมหาเถระผู้มีความเงียบขรึมซึ่งเป็นกิริยาประจำองค์

ท่านกล่าวขึ้นถึงญาติคนหนึ่ง ว่า **“โซ้นลาน”** (คำว่า โซ้น หมายถึง พ่อของพ่อ) เป็นเพื่อนสนิทสมัยเด็กกับหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ทั้งสองท่าน “ถึกกันดี เพิ่นเป็นเสี่ยวกัน ...ทั้งสองท่านถูกกันดี เป็นเพื่อนซี้กัน”

ถ้าหากเรื่องนั้นมันเป็นเรื่องขำขัน องค์ท่านยังไม่ทันได้เล่า ก็ยิ้มน้อยๆ แล้วเล่าว่า “โซ้นลาน...เฒ่าขี้ตั๋ว เขาเอิ้นว่าเฒ่าขี้ตั๋วทั้งนั่นหละ ...โซ้นลาน เขาเรียกว่า คนเฒ่าขี้โกหกทั้งหมู่บ้าน”

เอ้า! มาฟังเรื่องพ่อโซ้นลาน ผู้เฒ่าจอมโกหกประจำหมู่บ้าน ใคร ๆ เขาก็รู้ว่าแกชอบโกหก แต่ก็ต้องเชื่อแกทุกครั้งไป ใครเผลอเมื่อไหร่แกหลอกแหลกว่างั้นเถอะ เจอกันต่อหน้าต่อตาแกก็ยังหลอกได้เฉย ๆ เหมือนไม่มีอะไร ไม่เว้นพ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย ทราบว่าสมัยหลวงปู่ชอบเป็นหนุ่มก็โดนเสียตั้งหลายครั้ง ไม่เว้นแม้แต่พระเจ้าพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด คิดไปก็เป็นผู้ที่สร้างสีสันให้กับหมู่บ้านอยู่เสมอ จนถึงขั้นที่ว่าใครจะถือสาแกเสียมิได้ เพราะเป็นที่รู้กันว่าแกเป็นคนหลอกคน ถือเป็นกีฬาสนุกสนานของแกแบบนี้เอง

เช้าวันหนึ่ง พ่อทิดสาย ออกเดินทางไปยิงนก มือถือหน้าไม้ รอนกลงมากินน้ำที่ลำห้วย พ่อทิดสายก็ทำซุ้มสำหรับนั่งพักดักยิงนก ขณะนั่งพักอยู่ในซุ้มนั้น โซ้นลาน...เดินลุกลี้ลุกลนเข้ามาหา เห็นพ่อทิดสายกำลังดักยิงนกอยู่ แกก็เดินทำกุลีกุจอหน้าตาตื่นลุยโคลนลุยตมเข้ามาหาพ่อทิดสาย พ่อทิดสายก็รู้อยู่แล้วว่า โซ้นลานเป็นคนขี้ตั๋ว แกคิดว่าจะมาหลอกอะไรอีกน้อ วันนี้ ต้องเตรียมพร้อมให้ดี เดี๋ยวเสียทีให้แกเข้าไปอีก เหมือนคนทั้งหลายในหมู่บ้านที่เคยโดนแกหลอกเอาซะเสียคนมามากต่อมาก

พ่อทิดสายเห็นเข้าจึงถามขึ้นก่อนว่า **“พ่อโซ้น...จะมาตั๋ว(หลอก)อีหยังอีกหล่ะเมื่อนี่?”**

โซ้นลานเรียกพ่อทิดสายว่า “อาว” (น้องพ่อ) จึงกล่าวขึ้นว่า “ฮ่วย! พ่ออาว...สิมาเว่าเล่นเว่าหัวหยังตอนนี้ ตอนนี้บ่แม่นเวลาสิมาเว่าเล่นเด้...หน้าสิ่วหน้าขวานตั๋ว...แม่อาตกเฮือนเจ้าบ่ฮู้จักติ๊? ...อ้าว! พ่ออาวทิดสาย อย่ามามัวพูดเล่นพูดหัวอยู่นะ เวลานี้ไม่ใช่เวลาจะมาพูดเล่นกันนะ นี่เป็นเวลาหน้าสิ่วหน้าขวาน ไม่ทราบหรือว่าแม่อา (เมีย) ตกเรือน?”

พ่อทิดสายตกใจ รีบกล่าวขึ้นว่า “ฮ่วย! มันไปตกยามใด๋? ...ฮ่วย! มันตกเรือนตอนไหน?”

พ่อโซ้นตอบทันทีว่า “ฮ่วย! เป่าน้ำ เขากำลังสิย่างกันอยู่หั่นหละ...ฟ้าวเมือบ้านท่ำแหม๊ ...ฮ่วย! อาการหนักถึงขั้นต้องเป่าน้ำเชียวนะ เขากำลังรักษาด้วยการย่างไฟกันอยู่...ให้รีบกลับบ้านไปดูใจกันโดยด่วน!”

“แม่นอีหลีติ๊? ...จริง ๆ หรือ?” “อีหลี...ข้อยฟ้าวมาบอก...จริง ๆ จึงรีบมาบอก”

หลวงปู่ลีเล่าพร้อมกับเอามือเช็ดขอบตาด้วยความขำขัน ว่า “ทางนั่นเปิงเหวิง ๆ แล่นถี่ลี้ ๆ ทิ้งสิ่งของ แล่นกลับบ้าน...ไผสิว่าจั่งใด๋กะบ่สน แล่น ๆ ๆ เพิ่นห่วงเมีย พอแล่นมาเถิงบ้านเห็นแต่เมียนั่งงอม ๆ เล่นอยู่หั่น ...ทางพ่อทิดสายได้ยินดังนั้นก็ลุกปุบปับ ทิ้งสิ่งของวิ่งหน้าตั้งกลับบ้านทันที ใครจะเรียกทักอย่างไรแกก็ไม่สนใจ...วิ่ง ๆ ๆ ...เป็นห่วงเมีย...พอมาถึงบ้าน

เห็นเมียนั่งเล่นนั่งยิ้มอยู่”

เมียเห็นผัวว่ิงมาเช่นนั้นก็ตกใจว่า “เจ้าคือแล่นเปิงเวิงมาแท้เฒ่า? ...คุณทำไมว่ิงขาขวิดมาเช่นนั้น?”

“เอ้า!...พ่อโซ้นลานคือว่าเจ้าตกเฮือน ...เอ้า! พ่อโซ้นลานทำไมว่าเธอตกเรือน”

“โอ้ย!...เจ้าถูกพ่อโซ้นลานตั๋วแล้ว ...โอ้ย! คุณนั่นแหละถูกพ่อโซ้นลานหลอกเอาอีกแล้ว”

ว่าแล้วพ่อทิดสายก็ยกมือหนึ่งขึ้นเท้าสะเอว อีกมือหนึ่งก็ยกขึ้นเกาหัวตัวเองพร้อมกับบ่นพึมพำปนหัวเราะว่า “**เสียท่าให้โซ้นลานหลอกอีกแล่วเนาะเฮานี่เนาะ!**”

หลวงปู่ลีกล่าวว่า “มาฮอดหยัง ทางนั่นกะเฉย เมียนะ ตั๋วเข้าซุ่มเด้ โก่งหน้าไม้ยิงนกลงมากินน้ำนะ แล่วกะยิง ...พอทิดสายว่ิงมาถึงบ้าน เห็นเมียนั่งเฉย ทางพ่อโซ้นลานที่อยู่ทางทุ่งก็เข้าซุ้มนั่งดักโก่งหน้าไม้ยิงนกที่ลงมากินน้ำแทน”

หลวงปู่ลีกล่าวว่าแม้แต่นั่งอยู่ต่อหน้าต่อตาแกก็ตั๋วได้ “ตั๋วเก่งแท้เด้ ...หลอกเก่งแท้ ๆ ... ผู้ใด๋ คันเว่ามีแต่บักขี้ตั๋วโลดนะ เฮาเป็นเด็กน้อยสิไปเว่าคือผู้เฒ่า บ่ได้หละ ...ใคร ๆ ก็เรียกแกว่า **“บักขี้ตั๋ว”** ทั้งนั้น เราเป็นเด็กน้อยจะไปเรียกแกเหมือนคนเฒ่าเรียกไม่ได้หรอก” หลวงปู่ลีท่านย้ำ

กิตติศัพท์ของแกระบือไปไกล จนกระทั่งมีคนต่างบ้านมาทดสอบ เขาถามแกว่า “ทราบว่าเป็นนักตั๋ว (หลอกเก่ง) หรือ?” แกตอบว่า “อือ!...เออ!”

“งั้นตั๋วผมหน่อยสิ ผมนั่งอยู่ตรงนี้แหละ สามารถตั๋วให้ผมลุกขึ้นได้มั้ย?”

แกบอกว่า แกตั๋วตอนคนนั่งอยู่ไม่ได้มันผิดครู ต้องลุกขึ้นก่อน คนนั้นจึงรีบลุกขึ้นยืนปั๊บ!” แกจึงบอกว่า “นั้นแหละแกตั๋วแล้ว (หลอกแล้ว) ให้ยืนได้แล้ว” คนที่มาทดสอบ ทำหน้าเหลอหลา ไม่นึกว่าจะโดนแกหลอกได้อย่างง่ายดายขนาดนั้น

เสียงหัวเราะจบลง หลวงปู่ลีเหมือนคนละองค์ กิริยาของท่านเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม ปกติท่านไม่มีนิสัยเล่นกับใคร การสนทนาครั้งนี้จึงเป็นกรณีพิเศษในรอบหลายทศวรรษ

แลแล้วองค์ท่านก็กล่าวขึ้นว่า บ้านหนองบัวบานเป็นบ้านที่ชุ่มเย็น หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ออกบวชตั้งแต่อายุประมาณ ๑๓ ถึง ๑๔ ปี หลวงปู่พา นำไปบวชยังจังหวัดยโสธร

จากนั้นไปเป็นลูกศิษย์**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ท่านไปได้ธรรมมาแล้ว จึงนำธรรมนั้นมาสอนชาวบ้านให้เลิกนับถือผี ท่านจึงชวนหลวงปู่ขาว อนาลโยมาด้วย หลวงปู่ขาวบวชฝ่ายมหานิกายอยู่ถึง ๑๐ พรรษา พวกเราได้เชื้อบวชมาจากท่านนั้นเอง

เมื่อหลวงปู่ชอบกับหลวงปู่ขาว ท่านธุดงค์ไปทางจังหวัดเชียงใหม่ **หลวงปู่อุ่น กลฺยาณธมฺโม** จึงมาอยู่วัดป่าช้าหนองบัวบานต่อ หลวงปู่อุ่น กลฺยาณธมฺโม รูปนี้เอง ที่ท่านฉันอาหารเจจนกระทั่งท่าน**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ดัดนิสัยดังปรากฏในหนังสือประวัติหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท **“พระผู้เป็นดั่งผ้าขี้ริ้วห่อทอง”** ที่ผู้เขียนได้บันทึกเอาไว้ ผู้สนใจพึงหาศึกษาเองเถิด

๑. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
๒. หลวงปู่ขาว อนาลโย
๓. หลวงปู่อุ่น กลฺยาณธมฺโม
๔. หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท

ที่จริงในเรื่องนี้หลวงปู่ลีท่านก็เล่าให้ฟัง เห็นว่าหากนำมากล่าวในที่นี้จะยืดยาวจนเกินไป จึงขอยุติเรื่องนี้ไว้เพียงแค่นี้ก่อน

● แต่งงานมีครอบครัว ●

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ หลวงปู่ลีอายุได้ ๒๕ ปีท่านได้แต่งงานกับ**นางสาวชาตรี ยอดคีรี** อายุ ๒๐ ปี ท่านเล่าเรื่องราวก่อนจะมีชีวิตคู่ว่า “ทางโลกเราได้ผ่านมาแล้ว สุขทุกข์ก็ได้รับทราบมาแล้ว อยู่ทางโลกครองเรือนก็มีครอบครัวเหมือนคนทั้งหลาย แต่ว่าเรื่องแต่งงานนี้บิดามารดาเป็นผู้จัดแจงแต่งให้ ไอ้ตัวเราเองไม่เคยรักชอบใคร ๆ เลย รู้สึกเฉย ๆ

ปีนั้น (๒๔๙๐) เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ปีกุน เรานอนอยู่ทุ่งนาโน่น กำลังไถนาสนุกสนานอยู่กับฟ้ากับฝน ใกล้จะปักดำเต็มที ก้มหน้าก้มตา หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน ทำการทำงานอยู่ไม่ได้รู้เรื่องอะไร พ่อแม่มาบอกว่าหาเมียให้แล้ว เมื่อพ่อแม่ว่าดังนั้น เราผู้เป็นลูกจักทำอะไรได้ต้องเชื่อฟังคำของพ่อของแม่ หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า **“หากลูกไม่เชื่อฟังคำของพ่อแม่ผีจะลากเข้าหม้อนรก”** ท่านพูดด้วยความภาคภูมิใจ ที่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดาไม่ฝ่าฝืน ทำให้บิดามารดาพอใจและเกิดความสุข

ท่านทั้งหลาย! ผู้ที่ทำประโยชน์ให้ชื่อว่า**เป็นญาติพี่น้อง** ผู้ที่เลี้ยงดูชื่อว่า**เป็นบิดามารดา** ผู้ที่มีความคุ้นเคยไว้ใจชื่อว่า**เป็นเพื่อน** หญิงที่ทำให้สามีสบายใจได้ชื่อว่าเป็น**ภรรยา**

(จากซ้าย) นางจำปี ยอดคีรี (น้องสาวนางชาตรี) และนางชาตรี ยอดคีรี อดีตภรรยาหลวงปู่ลีกับญาติพี่น้อง

ท่านย้ำเป็นภาษาอีสานอีกว่า “โอ้ย! มันทุกข์ มันเกิดโรค มันเป็นโรคไปเอาครอบครัวหน่ะบ่ชำบายจักเทื่อ มีตะคิดสิหนีอยู่จั่งซั่น มันป่วยบ่แม่นเจ้าของกะแม่นผู้อื่นเป็น ฮ่วย! คันบ่หนีมาบวช ตายแล่วป่านเนี่ย มันเป็นโรค เมียซื่ออีขันตี โอ๊ย! ปานนี่มันเฒ่าแล้วปานแฮ้ง ...โอ้ย! แต่งงานมีครอบครัวแล้ว มันทุกข์ มันเกิดโรค ไม่สบายสักครั้ง มีแต่คิดที่จะหนีออกบวชอยู่อย่างนั้น หากตัวเราไม่ป่วยคนอื่นก็ป่วย แหม! ถ้าไม่หนีออกบวชคงตายไปแล้ว ชีวิตนี้มันมีแต่โรค เมียชื่อชาตรีป่านนี้เฒ่าแล้วคงแก่ปานอีแร้ง”

ขออภัยอย่างแรงที่ผู้เขียนต้องรักษาสำนวนอันเป็นอรรถรสของหนังสือเล่มนี้

อันว่า**นางสาวชาตรี ยอดคีรี** นี้ มีบิดาชื่อว่า **เสน** มารดาชื่อว่า **ปี่** มีพี่น้อง ๘ คนคือ ๑. นางจันดี ๒. นางกาสี ๓. นายกองมี ๔. นางชาตรี (อดีตภรรยาของหลวงปู่ลี) ๕. นางจำปี ๖. นางจำปา ๗. นายบัวลา ๘. นางลำมา

● นายกองมีเป็นเพื่อนสนิทของหลวงปู่ลี มาแต่ครั้งยังเยาว์วัย ●

นางชาตรี ถึงจะไม่ใช่คนสวย แต่ว่าเป็นสาวที่เรียบร้อย เป็นคนเงียบไม่ค่อยพูด ถึงท่านจะไม่ได้รักภรรยามากแต่ภรรยารักท่านมาก ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีมิบกพร่อง ดังคำโบราณอีสานที่ว่า

เรือนเหย้าตนอยู่นั้น อย่าหมอง
เรือนชะตาแผ่นทอง วาดไว้
เรือนผมอย่ายุ่งหยอง หวีหย่ง ไว้นา
สามประการนี้ให้ หมั่นสู้ สงวนงามฯ

ตระกูล **“ชาลีเชียงพิณ”** และ ตระกูล **“ยอดคีรี”** นั้น เป็นตระกูลเสมอกัน ทั้งฐานะความเป็นอยู่และหน้าตาในหมู่บ้าน เดิมท่านและภรรยาไม่ได้รักกันมาก่อน แต่ฝ่ายบิดามารดาทั้งสองชอบพอกัน โดยเฉพาะฝ่ายพ่อตาแม่ยายกล่าวว่า “ไอ้ลี มันเป็นคนขยัน ทำนาเก่ง ดำนาเก่ง อยากได้มันมาเป็นลูกเขย มันเป็นคนไม่กิน ไม่เที่ยว ลูกสาวจะได้ฝากผีฝากไข้”

หลวงปู่ลีท่านกล่าวไว้ตอนนี้น่าฟังมากว่า ก่อนแต่งงานเราก็ได้ฟังเทศน์ฟังธรรมจากครูบาอาจารย์มามากแล้ว ท่านเทศน์ถึงโทษแห่งการครองเรือน เรือนที่ครองไม่ดีย่อมก่อทุกข์ก่อโทษ การเป็นหนี้เป็นสินเป็นทุกข์ในโลก ความจนเป็นทุกข์ในโลก เหย้าเรือนที่ปกครองไม่ดี นำทุกข์มาให้ **สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา** สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทรงละทิ้งสิ่งเหล่านี้เสียสิ้น แต่เรากำลังจะไปติดบ่วงที่หมู่มารขึงดักสัตว์โลกเอาไว้ ดังคำโบราณที่ครูบาอาจารย์สอนไว้ว่า

มีบุตรหนึ่งเกี่ยว พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคลอ หน่วงไว้
ภริยาเยี่ยงบ่วงปอ รึงรัด มือนา
สามบ่วงใครพ้นได้ จึ่งพ้นสงสาร

ปุตโต คีเว...มีบุตรหนึ่งเกี่ยว พันคอ...บุตร ธิดา เป็นเสมือนบ่วงผูกคอ...พ่อแม่จะกินอะไรก็จุกคอหอย แทบจะคายออกมาเก็บไว้ให้ลูกกิน

ติดลูกเมีย เรียนถามท่านว่า “ติดอย่างไร?” ท่านตอบว่า “***ก็ติดเนื้อติดหนัง หลงเนื้อหลงหนัง เห็นว่าวิเศษวิโสกว่ามรรคผลพระนิพพาน***”

ธนัง ปาเท... ทรัพย์ผูกบาทาคลอ...หน่วงไว้...ทรัพย์สินทั้งหลายเป็นเสมือนบ่วงผูกเท้า มีทรัพย์ มีบ้าน มีที่ดิน จะไปไหนไกล ไปไหนนาน ๆ ก็ไม่ได้ ต้องกลับมาพันผูก

ติดถิ่น วันหนึ่งท่านนั่งดูสารคดีสัตว์โลก ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า “หมีขั้วโลกเหนือมันหนาวมันอยู่ได้อย่างไร?” ท่านตอบว่า **“*สัตวโลกติดถิ่น มันจะไม่รู้สึกรู้สาอะไรเลยกับหนาวร้อนอ่อนแข็ง เมื่อมันได้ติดถิ่นเสียแล้ว ถอนยาก*”** เหมือนมนุษย์ติดโลกมนุษย์ ย่อมติดถิ่น อยากเกิดเป็นมนุษย์อีก

ภริยา หัตเถ...ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ...รึงรัด มือนา...ภรรยาสามี เป็นบ่วงผูกข้อมือ...มีภาระภรรยาหรือสามี จะยื่นมือทอดไมตรี จะแบ่งปันสิ่งใดแก่ใครก็ติด ๆ ขัด ๆ

องค์ท่านเมตตาสอนว่า “นี่แหละ ขอให้มองเห็นทุกข์ของการมีครอบครัว ว่าเป็นการเพิ่มบ่วงผูกมัดตัวเอง บ่วงทั้ง ๓ นี้เอง ผูกมัดคน สัตว์ ในวัฏสงสาร ให้จมอยู่ในห้วงกองทุกข์ ไม่ให้หลุดพ้นไปได้ ต่อเมื่อใด ได้ตัดบ่วงทั้ง ๓ นี้ขาดแล้ว จึงจะพ้นจากทุกข์ได้”

ท่านเล่าอดีตในตอนนี้เพิ่มอีกว่า “เจ้าของว่าสิบ่เอา กำลังเฮ็ดนาอยู่ เดือนเจ็ดแล้ว อยู่บ่ได้ใจมันอยากหนี เฮ็ดจังใด๋ หมู่พี่น้องสิบ่ผิดกัน พี่น้องกันเด้กับนั่นนะ แต่กี้กะเป็นเพื่อนกันกับหมู่เดียวกัน คราวแรกฮ่วมกัน พี่ชายนะ กองมี ซื่อนะ แล้วกะผู้เฒ่าหาให้เด้เนี่ย เจ้าของบ่ได้

เกี่ยวอิหยัง ...เราว่าจะไม่แต่งงาน ขณะนั้นกำลังทำนาอยู่ เดือนเจ็ดแล้ว จิตใจนั้นอยู่กับโลกไม่ได้แล้ว ใจมันอยากหนี (วัฏสงสาร) จะทำอย่างไร ถ้าเราหนีญาติพี่น้องที่ตกลงกันไว้จะผิดใจกัน ไอ้กองมีพี่ชายของฝ่ายหญิงก็เป็นเพื่อนกัน เรื่องเมีย คนเฒ่าคนแก่หาให้ เราไม่ได้เกี่ยวข้องเลย

กราบเรียนถามท่านว่า “ไม่ได้รักเลยหรือครับหลวงปู่?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “อือ! ...พอมันหนีได้หละแม๊ะ! เฮ็ดจังใด๋ผู้เฒ่าสิบ่ผิดกัน มาคิดอยู่ฮั่นน่ะ อยู่นำเขานะ บ๋ให้เขาเคียด เข้าบวชดี บ่ผิด เลยเข้าบวชเลย เท่าเดียวนี้แหล่ว ...ใช่ ที่เราหนีออกบวชได้ก็เพราะเหตุนั้น คิดว่า ทำอย่างไร คนเฒ่าคนแก่จะไม่ผิดใจกัน คิดอยู่หลายวัน คิดไว้ในใจว่า อยู่กับเขาเสียก่อน ไม่ให้เขาโกรธ กาลภายหลังจึงจะออกบวช การกระทำแบบนี้คงไม่ทำให้พี่น้องผิดใจกัน”

● หมอลำกลอนฉลองงานแต่ง ●

คุณแม่บุญก่อง น้องสาวต่างบิดาของหลวงปู่ลี เล่าให้ฟังว่า “ถึงเวลาแต่งงานท่านก็แต่งตามประเพณีไม่มีขัดขืน เป็นไปตามประเพณีของโลก เหมือนคนทั้งหลายที่เขาเกิดมาก็มีผัวมีเมีย เป็นปกติธรรมดา เขาพาทำอย่างไร? ไปอย่างไร? กินอย่างไร? ก็ทำตาม ๆ เขาไปอย่างนั้น”

ในคราวแต่งงานนั้น ด้วยบิดามารดาก็พอมีหน้ามีตาในหมู่บ้านอยู่ มิใช่คนกระจอกงอกง่อยแต่อย่างใด งานแต่งงานนั้นก็จัดเป็นงานใหญ่พอสมควร ได้จัดตามแบบอย่างประเพณีชนบท ในช่วงกลางวัน มีพิธีสู่ขวัญเลี้ยงอาหารคาวหวานมีเหล้ายาปลาปิ้งเป็นธรรมดานิยม ได้ว่าจ้าง

บริเวณเรือนหอเก่าของนายลี (หลวงปู่ลี) กับนางชาตรี ที่บ้านหนองบัวบาน

หมอลำกลอนที่มีชื่อเสียงในแถบนั้น หมอลำในงานแต่งครั้งนั้น ฝ่ายผู้ชายชื่อว่า **หมอลำตาล** ฝ่ายผู้หญิงชื่อว่า **หมอลำเลี่ยม** มีหมอแคนคอยเป่าให้ทำนองสนุกสนาน เฉลิมฉลองมงคลสมรส

มีคนเล่าว่าหลวงปู่ลีในคราวที่ท่านเป็นหนุ่มมักไว้ผมสั้น เป็นทรงนิยมในสมัยนั้น ท่านเคยกินเหล้าอยู่ครั้งหนึ่ง กินกับเพื่อนเกลอทั้ง ๒ ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน คนหนึ่งชื่อว่า **“อ้ายทองดา”** อีกคนชื่อว่า **“อ้ายสวน”** ซึ่งเป็นลูกของน้องสาวแม่

ด้วยความที่ท่านไม่เคยกินเหล้ามาก่อน จึงเมาอย่างหนัก กินแล้วเมาหัวเราะทั้งวัน พอเมาแล้วไม่ทำอะไรมีแต่หัวเราะ ใครเห็นเขาก็รู้สึกทั้งขบขันทั้งสงสารพูดว่า “อ้ายลี...ลาวเมาแล้วเป็นตาหลีโต๋นแท้ ...อ้ายลี! เมาเหล้าแล้วช่างน่าสงสารเสียเหลือเกิน” บิดามารดาเห็นเช่นนั้นก็รีบจัดแจงแต่งขันหมากเบ่งให้เฒ่าจ้ำนำไปทำพิธีขอขมาผีปู่ตา ปรากฏว่าอาการหัวเราะไม่หยุดก็หายไปในที่สุด

นางจำปี ยอดคีรี น้องสาวของนางชาตรีซึ่งเป็นอดีตภรรยาท่านได้เล่าให้ฟังว่า

“เมื่อแต่งงานแล้วท่านย้ายมาอยู่กับพ่อเสน-แม่ปี๋ ยอดคีรี ซึ่งเป็นพ่อตาแม่ยาย ที่รักท่านมาก บ้านพ่อตาแม่ยายเป็นบ้านหลังใหญ่ขนาด ๔ ห้อง เสา ๑๖ ต้น มีที่นา ๒ แปลง แปลงที่ ๑ อยู่ที่กุดคล้าเนื้อที่ ๓๐ ไร่ แปลงที่ ๒ อยู่ที่หนองดู่เนื้อที่ ๓๐ ไร่ อยู่ห่างจากบ้านราว ๓ กิโลเมตร มีควายราว ๕ ตัว มีวัวคู่งามและเกวียนสำหรับขนข้าวมาใส่เล้า ว่ากันว่าข้าวงามจนข้าวเต็มเล้าทุกปี การเดินทางไปนาต้องบุกโคลนบุกตมไป ออกบ้านตั้งแต่เช้าถึงที่นาราวเก้าโมงเช้า ที่นาของภรรยาท่านติดกับนาของ **“นางพลู”** ซึ่งเป็นภรรยาของ **“อ้ายบัวคำ”** (หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร) ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของท่าน (หลวงปู่ลี)

ได้ยินว่า ที่นาของอ้ายบัวคำ มี**สากมอง** (ครกใหญ่) สำหรับตำข้าว อ้ายลีจึงนำข้าวเปลือกไปตำที่นั่นเป็นประจำ และในโอกาสนี้ท่านทั้งสองจึงได้โอกาสสนทนาธรรมกันเนืองๆ

ท่านและภรรยาอยู่กินกันมาราว ๑ ปี ภรรยาตั้งครรภ์แต่ร่างกายไม่แข็งแรง ๙ เดือนคลอดบุตร คลอดออกมาเป็นลูกผู้ชายอยู่ได้ไม่นานลูกก็ตาย ท่านอยู่กินกับภรรยาด้วยความไม่ราบรื่นได้ ๒ ปี กับ ๖ เดือน ก็ออกบวช ท่านย้ำว่า “เอ้า!...กะอยากบวช ก็ออกบวช หนี ๆ ไปบวชเลยแหล่ว”

● สาวกบารมีญาณกระตุ้นเตือน ●

พออายุได้ ๒๘ ปี สาวกบารมีญาณกระตุ้นเตือนให้**หลวงปู่ลี กุสธโร** สมัยยังครองฆราวาสเห็นภัยในวัฏสงสารว่า “เป็นภัยที่น่ากลัวกว่าสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลายในโลก การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร อันจะเที่ยงแท้แน่นอนยั่งยืนมิได้มีเลย คำกล่าวที่ว่า **กาเป็นผู้ร้ายในหมู่นก หนูเป็นผู้ร้ายในเรือน วานรเป็นผู้ร้ายในป่า อวิชชาเป็นผู้ร้ายในสามโลก** ช่างเป็นความจริงเสียนี่กระไร!

การเวียนตายเวียนเกิดในวัฏสงสาร ที่จะตั้งเที่ยงแท้แน่นอนยั่งยืนนั้นมิได้มีเลย ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปเกิดในโลกดีบ้างชั่วบ้าง สุขบ้างทุกข์บ้างปะปนกันไปอยู่เช่นนี้ ถ้าไปเกิดในโลกที่ดีมีความสุข เช่น เทวโลก พรหมโลกก็นับว่าเป็นการดี แต่ทีนี้ถ้าพลาดพลั้งลงไปเกิดในโลกชั่ว เช่นอบายภูมิแล้ว ย่อมเป็นการยากนักหนาที่จะยกตนขึ้นมาจากโลกชั้นต่ำได้ ต้องเสวยทุกขเวทนาไปแสนนาน

อีกประการหนึ่ง การท่องเที่ยวในวัฏสงสารนี้ ยังเป็นการท่องเที่ยวไปไม่มีวันสิ้นสุดอีกด้วย ข้อนี้สิร้ายมาก ลองหลับตานึกวาดภาพดูเถิดว่า ตัวเรานี้ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่อย่างนี้ตลอดไป ไม่ว่าจะเกิดครั้งใด เป็นต้องตายลงไปครั้งนั้น ซ้ำซากอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันหยุดยั้ง ตัวเรานี่แหละเกิดตายมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน แต่ไม่รู้ตัวมาหลงลืมเสียเพราะชาติภพปิดบังไว้เท่านั้นเอง และอีกไม่นานตัวเราก็จะตายแล้วใช่ไหมเล่า ตายแล้วก็เกิดอีก แต่เฝ้าตายเฝ้าเกิดอยู่อย่างนี้ตลอดไปไม่มีวันสิ้นสุดลงได้

ด้วยเหตุนี้ วัฏสงสารนั้นจึงเป็นภัยที่น่ากลัวกว่าสิ่งที่น่ากลัวทั้งหลายในโลก คราวนี้มีปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะออกจากวัฏสงสารซึ่งมีภัยอันใหญ่หลวงนี้เสียได้? สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ผู้ทรงสัพพัญญุตญาณ ซึ่งทรงทราบชัดทุกสิ่งทุกประการ ได้ทรงชี้ลงไปอย่างเด็ดขาดว่าการที่จะทำตนให้พ้นจากวัฏสงสารได้นั้น ต้องถึงซึ่งพระนิพพาน ได้นิพพานสมบัติเมื่อใด เมื่อนั้นจึงจะพ้นภัยในวัฏสงสารนี้ได้”

หลวงปู่ลีในขณะเป็นหนุ่มนั้น เมื่อสาวกบารมีญาณกระตุ้นเตือนในความเป็นพระอริยปกติสาวก

คำว่า **“สาวก”** หมายถึง ผู้ฟังพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ฟังคำของบุคคลอื่น

คำว่า **“พระอริยปกติสาวก”** หมายถึง สาวกธรรมดา คือ ในยามที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน (สิ้นพระชนม์ชีพ) ก็มีเหล่าพระอริยปกติสาวกนี้แล เป็นผู้สืบทอดต่ออายุของพระพุทธศาสนาดำเนินต่อไปเป็นเวลายาวนานตามยุคตามสมัย พระอริยสาวกที่ไม่ใช่พระอัครสาวกและพระมหาสาวก แต่เป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ กันไป ตามการสะสมบารมี ซึ่งท่านอธิบายว่า **“พระอริยสาวกเหล่าใด เปรียบ (ด้านคุณวิเศษ) ไม่ได้เลยกับพระอัครสาวกและพระมหาสาวก โดยที่แท้มีเป็นร้อย เป็นพัน พระอริยสาวกเหล่านั้น เป็นพระปกติสาวก”** ซึ่งการบำเพ็ญบารมีของปกติสาวกก็มากน้อยต่างกันตามควรแก่เหตุปัจจัยของสภาวธรรมที่ได้สะสมมา

พระอริยปกติสาวก เมื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์ ย่อมดำรงคุณประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายมากมายเป็นอย่างยิ่ง เหมือนพลุที่ส่องแสงสว่างจำรัสจ้าด้วยแสงที่สวยสดงดงาม ให้สัตว์ทั้งหลายต่างเพียรเพื่อบรรลุนิพพาน สืบทอดต่อไปจวบจนสิ้นอายุพระพุทธศาสนา

อันบารมีทั้งหลายมีทานบารมีเป็นต้น บำรุงเลี้ยงแล้ว ย่อมก่อตัวให้เจริญแก่กล้า ยังพระปัจเจกโพธิญาณและพระสาวกโพธิญาณให้บริบูรณ์ตามลำดับโดยสมควร

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านเป็นประเภทปกติอริยสาวก เมื่อท่านได้ฟังเทศน์จาก**พระอาจารย์เดือน** ซึ่งเป็นพระกรรมฐานศิษย์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่เสนาสนะป่าช้าบ้านหนองบัวบาน มีศรัทธาอยากบวชเป็นกำลัง จึงได้ลาบิดามารดา ท่านก็อนุญาตไม่ขัดศรัทธา ท่านถือโอกาสบวชอุทิศถวายในงานประชุมเพลิงท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต โดยไปเป็นเข้านาคที่เสนาสนะป่าช้าบ้านหนองบัวบาน (ปัจจุบัน วัดขันธเสมาราม) ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● ฝากตัวเป็นศิษย์สายกรรมฐานหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ●

ก่อนที่ท่านจะออกบวช บิดามารดานำท่านเข้าวัดฟังธรรมในวันศีลวันพระ ท่านได้ฟังเทศน์จาก***ท่านพระอาจารย์เดือน*** ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ท่านเดินธุดงค์มาจากวัดหนองผือ จังหวัดสกลนคร มาพักจำพรรษาที่เสนาสนะป่าช้าบ้านหนองบัวบาน ชาติภูมิเดิมของพระอาจารย์เดือนมาจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านมีปฏิปทาที่น่าเลื่อมใสยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อทราบว่าเป็นศิษย์ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ก็ยิ่งเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก หลวงปู่ลีขณะยังหนุ่มอายุได้ ๒๘ ปี ได้ไปฟังเทศน์ก็เกิดความเลื่อมใสเป็นที่ยิ่ง จึงได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของท่าน

หลวงปู่ลีเล่าถึงตอนนี้ว่า “ท่านอาจารย์เดือน ท่านมาอยู่ป่าช้าเลย มันเป็นดอนอุ้มลุ้ม

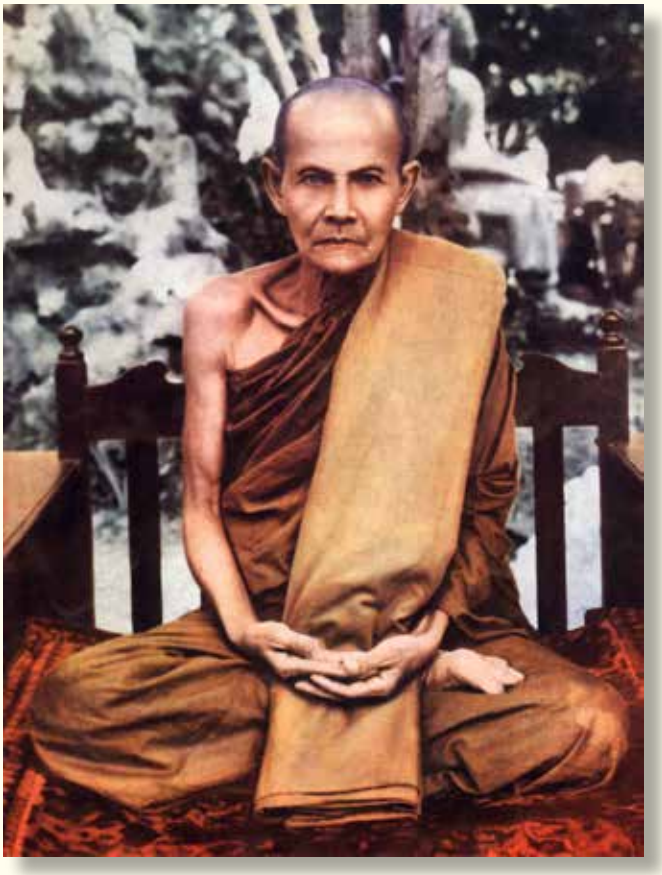

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

อยู่หั่น เป็นวัดป่าช้าเผาผี หลวงปู่อ่อน ท่านยังบ่ทันมาอยู่ มันกะเลยมีสายภาวนาตั้งแต่หลวงปู่ชอบ พุ่นแหล่ว ภาวนาเป็นแต่เป็นโยมพุ่นแหล่ว ...พระอาจารย์เดือนท่านมาอยู่ป่าช้า ซึ่งเป็นที่ดอนทรงกลมเป็นป่าช้าเผาผี สมัยนั้นหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ยังไม่ได้มาสร้างวัด (วัดนิโครธาราม) ชาวหนองบัวบานสืบสายปฏิบัติสมาธิภาวนามาแต่สมัยหลวงปู่ชอบ ฐานสโม เราเองจึงภาวนาเป็นตั้งแต่ครั้งยังเป็นฆราวาส”

เรียนถามท่านว่า “เรื่องเป็นมาเป็นไปอย่างไร ด้านจิตใจของหลวงปู่ถึงสงบอย่างนั้น ท่านสอนอย่างไร ถึงได้โน้มน้าวจิตใจหลวงปู่ได้?”

ท่านตอบว่า “มันเกิดจากใจเจ้าของเองดอกอันนี้ เฮ็ดไป ๆ เพิ่นกะให้ภาวนาพุทโธ เพิ่นกะสอนพุทโธ เอาพุทโธเด้อผู้ใด๋กะเอาพุทโธ ...ความสงบมันเกิดจากจิตใจของตนเอง ทำเข้าไป ๆ ท่านอาจารย์เดือนสอนให้ภาวนา “**พุทโธ**” “**ท่านสอนพุทโธ**” ให้เอาพุทโธนะ คนอื่นท่านก็สอนให้บริกรรมภาวนาว่า **พุทโธ...**”

กราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ ขณะเป็นฆราวาสหลวงปู่ไปวัดบ่อยมั้ย?”

ท่านกล่าวตอบว่า “ไป ๆ ลังเทือ กะอยู่โนนอยู่นาพุ่นกะไปแล่ว มาวัดพี่แล่ว ...ไปซิบางครั้งอยู่ที่ทุ่งนา ก็ตรงเข้ามาที่วัด”

ถามท่านว่า “หลวงปู่ครับ! สมัยเป็นฆราวาสจิตเคยลง (สมาธิลึก) มั้ย?”

ท่านเมตตาตอบว่า “เป็น ๆ เชื้อมาแต่พุ่น ...เป็นสมาธิ เป็นเชื้อธรรมะมาตั้งแต่สมัยนั้น”

เรียนถามท่านว่า “คงเป็นเหมือนกับหลวงตามหาบัวท่านกล่าวว่า เป็นแล้วจำไม่ลืมใช่มั้ยครับ?”

ท่านกล่าวว่า “จำบ่ลืมเป็น ...จำได้ไม่มีวันลืมเลือน”

หลวงปู่ลีท่านนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง ภิกษุที่นั่งฟังอยู่ ณ ที่นั้นต่างแสดงความสนใจอย่างเห็นได้ชัด เกิดปีติทั่วสรรพางค์ สิ่งที่หลวงปู่ลีเล่าถึงจริยาบางตอนที่ท่านประสบมาในชีวิต ช่างเป็นเครื่องประดับความรู้ เพิ่มพูนศรัทธาปสาทะความเชื่อความเลื่อมใส เป็นเครื่องจรรโลงจิตใจให้ได้ธรรม

จักษุ สมกับท่านเป็นผู้มุ่งสู่สันติวรบทตั้งแต่แรกเริ่มแห่งการบรรพชา

ดูก่อนท่านทั้งหลาย! บิดาของพระกรรมฐานยุคปัจจุบันคือท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ท่านได้ให้โอวาทว่า “พระธรรมถ้าจะเปรียบแล้วก็เหมือนห้างสรรพสินค้า มีสินค้าทุกชนิดให้เลือกสรรจับจ่ายใช้สอยตามชอบใจ ขอเพียงให้มีเงินเท่านั้น มีทั้งอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด ธัมมะทั้งหลายก็คอยต้อนรับพุทธบริษัททั้งหลาย ทั้งเด็ก หนุ่ม แก่ชรา ทั้งหญิง ทั้งชาย ทั้งบรรพชิต ทั้งคฤหัสถ์ มีสิทธิที่จะประพฤติปฏิบัติ ขอเพียงมีทรัพย์คือศรัทธาเท่านั้น

ธรรมแท้คือธรรมชาติภายในจิต และบำเพ็ญเพียรให้รู้ตามธรรมชาติ จึงชื่อว่ารู้อริยสัจ มนุษย์อยู่ในท่ามกลาง ข้างบนเป็นพวกเทวดา ข้างล่างเป็นพวกอบายภูมิ ท่ามกลางคือเมืองมนุษย์นี้เอง

มนุษย์อยู่ในท่ามกลาง ชาติที่เกิดของมนุษย์พออริยสัจ จึงปฏิบัติสำเร็จอรหันต์ คล้าย ๆ กับแม่ครัว **แกงมันพอพริกพอเกลือเอร็ดอร่อยมาก** ไม่ควรเหยียบย่ำชาติที่เกิดของตัวให้ตกต่ำตกนรก เป็นเปรต เป็นอสูรกาย ควรพากันปฏิบัติในศาสนา เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี ควรแก่การจะได้รับมรรคผล เดินปฏิบัติสายกลางให้สำเร็จ

สัตว์ทั้งหลายรู้จักกิน รู้จักนอน รู้จักสืบพันธุ์ รู้จักทำความดีและความชั่ว ไปนรก สวรรค์ได้ทั้งนั้น มนุษย์นั้นระคนด้วยบุญบาป ชื่อว่า **“คน”** ก็ได้ ชื่อว่า **“มนุษย์”** ก็ได้ ไม่ผิดแปลกกัน

ราคะ โทสะ โมหะ ต้นไม้ ภูเขา สัตว์ ก็เป็นธรรมชาติของเขา เป็นเช่นนั้นแต่ไหนแต่ไรมา เราไม่ควรไปยึดไปแต่งให้เป็นตัณหา ธรรมชาติแสดงธรรมให้เราฟังทั้งกลางวันกลางคืน ทั้งนอกและทั้งใน ประกาศลั่นทั่วไป ก็ทำไมจิตไม่เห็น เพราะอย่างไร ก็เพราะอวิชชานั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ เราฟังเทศน์ฟังธรรมอยู่เรื่อย ๆ นักฟังเทศน์เอก เมื่อเห็นความแปรปรวนของสังขาร จิตจะไม่มัวเมาประมาท

ปัจจุบันคือที่สถิตแห่งธรรม ธรรมไม่อยู่กับที่ผู้ตายไปแล้ว และไม่อยู่กับผู้ที่ยังไม่มาเกิด ไม่อยู่ในอดีต ไม่อยู่ในอนาคต ไม่อยู่ใกล้ ไม่อยู่ไกล จะชนะกิเลสได้ด้วยปัจจุบัน ธรรมทั้งหลายเป็นของกลางตามอริยสัจ ไม่รักไม่ชัง ไม่สุขไม่ทุกข์ ไม่เกิดไม่ตาย ดังนี้

● เร่งความเพียรตั้งแต่ยังไม่บวช ●

องค์ท่านได้เล่าประวัติต่อไปอีกว่า **ท่านพระอาจารย์เดือน**ท่านเป็นพระพูดเก่งเทศน์ดี มีพระอยู่กับท่านราว ๖ ถึง ๗ รูป รูปร่างของท่านงามไม่สูงไม่ต่ำพอดี ท่านออกบิณฑบาตที่บ้านหนองบัวบาน โยมพ่อโยมแม่ใส่บาตรเป็นประจำ

หลวงปู่ลีท่านได้ฟังธรรมจากพระกรรมฐานคือพระอาจารย์เดือนแล้ว ด้วยจิตใจตั้งมั่นแน่วแน่ นำไปประพฤติปฏิบัติไม่หยุดหย่อน สิ่งที่ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็ได้รู้ ท่านสอนตนเองว่า ***“พระพุทธเจ้ามีแต่บอกทางเท่านั้น เราจะเดินหรือไม่นั้น เป็นเรื่องของเรา***

พระองค์ชี้ต้นทางให้ ไม่มีใครทำแทนกันได้ *ความเจ็บความป่วยความเป็นไข้เหล่านี้ มีแต่เราได้เสวยด้วยตัวเอง อาหารการอยู่การกิน ถ้าเราไม่กิน มันก็ไม่รู้สึกอิ่ม แล้วก็ไม่รู้รสชาติว่าเป็นอย่างไร ใครจะไปกินแทนกันได้ มีแต่เราต้องเสวยด้วยตัวเอง เราต้องทำด้วยตนเองทั้งหมด ทำชั่วก็ทำเอง* ***จะเป็นลูกศิษย์เทวทัตก็ทำเอง จะเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าก็ทำเอง มีแต่ความดีกับความชั่วเท่านั้น ที่ฝากไว้ในโลก****”*

ครั้นเมื่อองค์ท่านพากเพียรพยายามปฏิบัติมากเข้า จิตสงบรวมลงเป็นเอกัคคตารมณ์ เกิดแสงสว่างขึ้นภายในจิตใจ ปัญญาเกิด ท่านเทียบว่า **มันตื่นเต้นดีใจ เหมือนคนที่ไม่เคยมีเงิน เมื่อมีเงิน มือก็ต้องกำเงินไว้ในมือแน่น กำจนเหงื่อออก ด้วยกลัวว่าเงินที่กำไว้นั้นจะหายฉันใด**

จิตสงบสว่างตั้งแต่เกิดมาเราก็ไม่เคยพบ ไม่เคยเห็น ไม่เคยเป็น ไม่เคยมี มันตื่นเต้นดีใจยิ่งกว่าได้เงินได้ทองเสียอีก จึงพยายามเก็บรักษาไว้ไม่ให้มันสูญหาย อันเรื่องสมาธิภาวนานี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

แม้ยังครองเรือน แต่องค์ท่านก็เร่งความเพียรเต็มที่ ในท้องไร่ปลายนาท่านสร้างให้เป็นที่นั่งสมาธิและที่เดินจงกรมเจริญเมตตาภาวนา ท่านเดินจงกรมทุกวันมิได้ขาด จนชาวบ้านเขา

นาข้าวชาวบ้านหนองบัวบาน

เล่าลือกัน โดยเฉพาะวันพระวันโกน ท่านก็เข้ามารับโอวาทธรรมจากพระอาจารย์เดือนเสมอ ๆ

อโห อจฺฉริยํ ...โอ! น่าอัศจรรย์จริง การงานทางโลกที่ท่านเคยทำ กลับกลายเป็นการงานทางธรรม ท่านได้เห็นอริยทรัพย์ภายในคือศรัทธาต่อองค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ...ท้องนาซึ่งเคยเป็นที่หาอยู่หากินฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทางโลกีย์ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา แต่บัดนี้ได้กลับกลายเป็นท้องธรรม เป็นที่แสวงหาโลกุตระ เพื่อหาทางหลุดพ้น

น่าอัศจรรย์จริง! เรื่องที่ไม่เคยมีไม่เคยเป็นมาก่อน คราวนี้ได้มีได้เป็นเสียแล้ว

ท่านเทียบให้ผู้เขียนฟังอย่างถึงใจว่า *“เหมือนวัวควาย ถ้าเราปล่อยมันตามวาระ มันก็ไปตามเรื่องของมัน แต่ถ้าเราผูกมัดมันไว้กับหลักแล้ว มันก็หากินรอบหลักนั่นแหละ มันไม่สามารถวิ่งตามไปใจมันได้ นี้เหมือนกันกับจิตใจของเรา ตัวเราต้องทำด้วยตัวเราเอง ครูบาอาจารย์มีแต่บอกทางเท่านั้น จะไปทำแทนกันไม่ได้ เหมือนความเจ็บความปวดนั่นแหละ คิดซิ! เจ็บปวดตรงนี้ตรงนั้น มีแต่ถามหาอาการเท่านั้น ปวดหัวตัวร้อน ก็มีแต่ถามหาอาการเท่านั้น จะไปเจ็บปวดแทนกันไม่ได้ เหมือนกับการกินข้าว ถ้าเราไม่กินก็ไม่รู้จักรสชาติ ไม่รู้จักความอิ่ม นี่ก็เหมือนกันนั่นก็อร่อย นี่ก็อร่อย ถึงใครจะบอกอะไรเรา ถ้าเราไม่รับไม่กินก็เท่านั้น ไม่รู้เรื่อง*

ฉะนั้น การปฏิบัติครูบาอาจารย์ เมื่อท่านบอกท่านเทศน์ เราเองต้องลงมือประพฤติปฏิบัติ เราต้องทำอย่างที่ท่านบอก เราถึงจะเห็นเป็นปัจจัตตัง กำหนดสติพรึบ! ทันทีทันใด รักษาสติให้เป็น ถ้าถูกต้อง มันเป็นมหาสติมหาปัญญามันจะทันกันอยู่นั่นแหละ

*ถ้าปัญญาแก่กล้าเข้าไป ก็เปรียบเสมือนยามรักษาการ มีอะไรเกิดขึ้นมา ก็รู้เท่าทันไปหมด พูดง่าย ๆ ว่า **“เป็นยาม”** ถ้าถึงขั้นนั้นแล้ว ก็มียามรักษาความปลอดภัย”*

● เขาเกี่ยวข้าว เราเกี่ยวธรรม ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ในวัยหนุ่มท่านสุภาพอ่อนโยนเป็นอย่างยิ่ง ความสุภาพอ่อนโยน ขยันและน่ารัก จึงทำให้ภรรยาและคนทั้งหลายรักท่านเป็นอย่างยิ่ง

ฤดูเก็บเกี่ยวในปลายปีพุทธศักราช ๒๔๙๒ นั้น ท่านและภรรยาได้นอนค้างแรมเก็บเกี่ยวที่ทุ่งนาอาศัยกระท่อมน้อยเป็นที่เอนกายเอาฟ้าเป็นมุ้งเอายุงเป็นเพื่อน กลางวันซึ่งอากาศร้อนอบอ้าวมีเหงื่อโทรมกาย ท่านและภรรยาฝ่าเปลวแดดทำนาเกี่ยวข้าวด้วยความขยันขันแข็ง

ช่วงกลางคืนดึกสงัด ท่านคิดถึงชีวิตแห่งนักบวช สะกดใจไว้ไม่ไหวที่จะไม่ให้คิดถึงเพศพรหมจรรย์ กุศลธรรมแต่ปางบรรพ์ตักเตือนท่านแล้ว เพียงนึกถึง **“พุทโธ”** เท่านั้นปีติก็ซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์ ปรารถนาเหลือเกินที่จะได้ออกบวชในเวลานั้น แต่บังเอิญยังมีภรรยาอยู่ข้างกาย จิตใจท่านกังวลถึงแต่เรื่องที่จะบวชถือเพศเป็นบรรพชิต ไม่อาจข่มตาให้หลับได้อย่างปกติ อีกใจหนึ่งก็ห่วงคนที่อยู่ข้างกาย

ท่านผุดลุกผุดนั่งหลายครั้ง จึงปลีกตัวออกไปปฏิบัติสมาธิภาวนาในอิริยาบถทั้ง ๔ โดยมิให้ภรรยารู้ ท่านปฏิบัติด้วยการนั่งสมาธิและการเดินจงกรมริมลำห้วยกุดคล้าไม่หยุดหย่อน บางวันท่านภาวนากระทั่งฟ้าสาง เสียงไก่ขันรับอรุณแว่วมาตามสายลม เสียงธรรมกระตุ้นเตือนเหมือนเสียงทิพย์ลอยมาจากอากาศว่า “อ้ายลี...อ้ายจะแสวงหานาข้าว หรือจะแสวงหานาบุญ อ้ายจะเก็บเกี่ยวข้าว หรือจะเก็บเกี่ยวบุญ” ความคิดและการเลือกเส้นทางเดินนี้ เป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับมนุษย์คนหนึ่งซึ่งยังมีกิเลส ท่านจะถอยกลับไปแสวงหานาข้าว หรือจะเดินต่อไปเพื่อแสวงหานาบุญ

“เราจะแสวงหานาบุญ” เป็นคำตอบที่ผุดขึ้นในใจ เพราะนั่นเป็นทางเดียวที่จะพ้นทุกข์ได้ ด้วยว่าบนพื้นปฐพีนี้เกลื่อนกล่นไปด้วยร่างกระดูกตายทับถมด้วยความทุกข์และโทมนัส บนพื้นแผ่นดินนี้ไม่มีช่องว่างเลยแม้แต่นิดเดียวที่สัตว์คือเราจะไม่เคยตาย เป็นที่น่าสลดสังเวชยิ่งนัก หลวงปู่ลีท่านชี้ไปที่กุฏิหลังเดิมของท่านด้านข้างศาลาว่า “แม้ที่ตรงนั้นก็ยังเป็นที่ฝังกระดูกของเราในอดีตชาติ”

เมื่ออรุณเบิกฟ้า แสงแดดในยามเช้าส่องประกาย ให้ความชุ่มชื่น ภรรยาของท่านเห็นรอยเท้าในทางเดินจงกรมเป็นทางยาวมีรอยลึกอย่างนั้น นางคิดว่า ***“สามีคงเดินจงกรมทั้งคืนไม่หลับนอน”*** นางกลัวว่าท่านจะออกบวช จึงตัดหนามไม้ไผ่ลากมาปิดขวางทางเดินจงกรมของท่านอย่างแน่นหนา ท่านไม่เคยถือโกรธภรรยาเลยแม้แต่น้อย ด้วยเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้หญิงที่มีสัญชาตญาณว่า สามีอาจจะต้องจากไปในเวลาอันไม่นานนัก

๑. อ้ายบัวคำ (หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร)
๒. อ้ายลี (หลวงปู่ลี กุสลธโร)

น่าอัศจรรย์! ชาวบ้านทั้งหลาย เขาเกี่ยวเอาแต่ข้าว ส่วนท่านเกี่ยวเอาพระธรรม

ทุ่งนาเยื้องกันไปไม่ไกลเท่าไหร่นัก เป็นนาของ **“อ้ายบัวคำ”** ซึ่งเป็นเพื่อนของท่าน อ้ายบัวคำมีอายุน้อยกว่าท่าน ๒ ปี เคยบวชเป็นสามเณรมาก่อน เมื่อได้ฟังธรรมจากพระอาจารย์เดือนจึงเกิดศรัทธาตั้งใจประพฤติปฏิบัติเดินจงกรมและนั่งสมาธิในช่วงเวลากลางคืนเช่นเดียวกัน

ถัดไปอีกเป็นนาของ **“อ้ายบัวทอง”** อ้ายบัวทองก็มีความหวังว่าจะออกบวชในงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เช่นเดียวกัน

คราวหนึ่งอ้ายบัวคำกับอ้ายลี ไปเลี้ยงควายที่ห้วยกุดคล้า ขณะที่แสงแดดแก่กล้าแผดเผาทั้งสองได้อาศัยร่มไม้ต้นใหญ่ใบดกหนาเป็นที่นั่ง เริ่มต้นสนทนากันตามประสาคนเลี้ยงควาย แล้วมาจบลงด้วยการสนทนาธรรม อ้ายบัวคำซึ่งเคยบวชมาก่อนได้กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติในพระพุทธศาสนาว่าเป็นของดีล้ำเลิศ โดยเฉพาะพระนิพพาน

“ในโลกานี้ไม่มีอะไรดีประเสริฐเท่าพระนิพพาน พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ท่านไม่แสวงหาอะไร ท่านหาพระนิพพานอย่างเดียว สวรรค์เทวโลกมีความสุข ก็มาเกิดตายเหมือนเดิม พระนิพพานมีความสุขชั้นเยี่ยมเป็นของเที่ยงอยู่อย่างนั้น พระนิพพานเป็นสุขอย่างยอด ชีวิตของพวกเรานี้ เป็นอยู่ด้วยความฝืดเคืองยิ่งนัก หาความสุขแทบไม่ได้เลย พระอริยเจ้าท่านเบื่อหน่ายมากมาย ท่านยิ่งทำความเพียรให้ถึงพระนิพพาน พระนิพพานอยู่เหนือตาย ต้องออกบวชทำความเพียร กัดเหล็ก กัดขางเข้าไป อดทน เอาเป็นเอาตาย จึงจะได้ซึ่งพระนิพพานอันเป็นบรมสุขเกษมศานต์”

อ้ายลีได้ฟังดังนั้นซึ้งใจเป็นนักหนาจิตคล้อยตามเทศนาธรรมที่อ้ายบัวคำเล่าให้ฟัง จิตน้อมไปสู่พระนิพพาน มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ พร้อมกับกล่าวขึ้นว่า “บัวคำ...เฮาคืออยากได้พระนิพพานหลายแท้!...”

เป็นอันว่าทุ่งนาที่เคยเป็นที่ฆ่าสัตว์ เบียดเบียนชีวิตสัตว์นำมาเป็นอาหาร ได้กลายเป็นที่เมตตาภาวนา ละเสียสิ้นซึ่งอาชญาและการเบียดเบียนเสียแล้ว

นอกจากนั้นยังมีกลุ่มเพื่อนของท่านอีกราว ๖ คน รวมกับท่าน อ้ายบัวคำ แลอ้ายบัวทอง เป็น ๙ คน ก็ได้ร่วมเป็นศิษย์พระอาจารย์เดือน ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด จึงเป็นที่เลื่องลือของชาวหนองบัวบานเป็นอย่างยิ่ง ถึงการประพฤติปฏิบัติที่เรียกได้ว่าทวนกระแสโลก ของคนวัยหนุ่มในสมัยนั้น

ท่านย้ำกับผู้เขียนถึงการปฏิบัติในครั้งนั้นว่า “เฮาเดินจงกรมเก่งแท้ ๆ กะได้บวชกะมีเด้หมู่เดียวที่บวชนำกัน เดินจงกรมภาวนานำกันตั้ง ๘ คน ๙ คนพุ่นนะ ได้ ๒ คน ครูอาจารย์บัวคำผู้หนึ่ง บัวคำเพิ่นตายแล้ว อัศจรรย์พระพุทธเจ้า จั่งได้ตัดสินใจว่าต้องบวชให้ได้ คิดไว้ในใจบ่ได้บอกผู้ใด๋เด้ ...เราเดินจงกรมเก่งมาก เพื่อนที่ปฏิบัติด้วยกันในคราวนั้นได้บวชก็มีอยู่ เดินจงกรมภาวนาคราวนั้นประมาณ ๘ ถึง ๙ คน แต่ได้บวช ๒ คน คือพระอาจารย์บัวคำเป็นคนหนึ่งที่บวชในคราวนั้น ท่านตายแล้ว การปฏิบัติคราวนั้นอัศจรรย์พระพุทธเจ้า จึงตัดสินตัวเองว่า **“ต้องบวชให้ได้”** เพียงแต่คิดไว้ในใจ ยังไม่ได้บอกผู้ใด”

เรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสหลวงปู่ ในขณะเป็นหนุ่มครองเรือนอยู่นั้น ทำสมาธิภาวนาแล้วกลับเข้าบ้าน ไปเห็นเมีย เห็นชาวบ้านชาวเมือง จิตใจเป็นอย่างไรบ้าง?”

ท่านตอบว่า “เรื่องอันนี่ซำบายเด้ ผมบ่ได้เกี่ยว มันเห็นแล้วกะแล้ว ๆ ไป ซือ ๆ นะบ่มีหยัง บำเพ็ญเป็นปีพุ่นแหล่ว ปีกว่าพุ่นแหล่ว จึงได้บวช ...เรื่องอันนี้ (ราคะ) ผมสบาย ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวแล้ว มันเห็นแล้วก็แล้วไป เฉย ๆ ไม่มีอะไรใหลหลง บำเพ็ญภาวนาเป็นเวลาปีกว่าจึงได้ออกบวช”

ดูก่อนท่านผู้เห็นภัยในวัฏสงสารทั้งหลาย! ท่านผู้เห็นภัยย่อมสะดุ้งกลัวต่อบาป คิดหาทางที่จะออกจากทุกข์ เหมือนเนื้อติดบ่วงย่อมพยายามสลัดบ่วง ไม่ว่าภพไหน ๆ ย่อมมีลักษณะเหมือนกองเพลิงทั้งนั้น มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายดิ้นรนอยู่ในกองเพลิง คือ ความทุกข์เหมือนปลาที่เขาโยนลงหม้อต้ม หรือเหมือนหมู่แมงเม่าที่บินเข้าสู่กองไฟใหญ่ ฉะนั้น

● เหมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยง ●

นางจำปี ยอดคีรี น้องสาวของนางชาตรี ยอดคีรี (อดีตภรรยาของหลวงปู่ลี) เล่าถึงการที่ภรรยาของท่านไม่เห็นด้วยในการออกบวชว่า

ชีวิตคู่ของท่านทั้งสองไม่ได้มีความผิดพลาดต่อกันแต่ประการใด วันหนึ่งท่านก็บอกกับภรรยาว่า “***ตอนนี้บุญบวชมาถึงแล้ว จะขอออกบวชก่อน***”

นางชาตรีได้ฟังดังนั้นเหมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยง! ลงบนกระหม่อม นางรู้สึกร้อนผ่าวไปหมดทั้งร่าง สิ่งที่กังวลมานานวันที่กลัวว่าสามีจะออกบวชได้เป็นจริงเสียแล้ว แต่ด้วยความรักที่นางมีต่อสามีจึงไม่ยินดีและไม่ยินยอมให้ออกบวช หลวงปู่ลีท่านเอ่ยว่า “***บวชแล้วจะได้บุญด้วยกัน***”

นางโกรธมากจึงตอบออกไปว่า “***ไม่ยอม ไม่เอาบุญด้วย ถ้าหากต้องการบุญจะไปทำกับพระองค์อื่น ไม่เอาบุญผัวบวช***” นัยน์ตาและใบหน้าซึ่งเคยมีไมตรีต่อกันได้ถูกไฟโทสะทำให้ลุกโชนแล้ว

ทางฝ่ายสามี (หลวงปู่ลี) ก็ฝืน หาฟังคำทัดทานของภรรยาไม่ กลับแสดงความไม่อาลัยไยดี ท่านได้กราบลาพ่อกับแม่ของท่าน และไปกราบลาพ่อตากับแม่ยาย แต่ไม่บอกลาภรรยา แล้วจึงออกบวชดังท่านประสงค์

เวลาผ่านไป ๓ ปี หลังจากที่ท่านหลวงปู่ลีออกบวช นางจำปีผู้เป็นน้องสาวก็รู้สึกเวทนาสงสารพี่สาวคือนางชาตรียิ่งนัก เฝ้านั่งรำพึงรำพันรอผัวสึกออกมาครองรักครองเรือน ผู้หญิงคนเดียวตรากตรำทำงานหนัก ต้องอดทนรอวันหวนกลับมาของสามีโดยมิรู้กำหนด จึงพูดกับพี่สาวว่า “เมื่อท่านขอบวชแต่ชาตรีไม่ยอม ห้ามเท่าไรท่านก็ไม่ฟัง เมื่อไม่ฟังท่านก็ไป ไม่ได้ผิดพลาดอะไรต่อกัน อยู่ ๆ ท่านก็หนีไปบวช แล้วปล่อยไว้ให้ทำมาหากิน ผู้หญิงอย่างเราจะทำอะไรได้ล่ะ! จะอยู่แบบไหนกันล่ะ! ทำไร่ทำนามันก็ทำไม่ไหว แรงของผู้หญิงจะสู้ได้สักเท่าไหร่! ท่านไปแล้วเราก็เอา (ผัว) ใหม่เถอะ จะรอทำไม! ไม่ต้องรอ! หากมีคนมาขอมาเอาก็เอาเลย”

ด้วยที่พี่สาวเป็นคนเงียบ ๆ ไม่ค่อยพูดกับใคร นางจำปี ผู้เป็นน้องสาวจึงเป็นผู้จัดแจงจัดหาเป็นธุระหาผัวใหม่ให้

นางจำปีได้ทราบภายหลังว่า ก่อนที่หลวงปู่ลีท่านจะออกบวชได้ไหว้วานแม่และญาติพี่น้องของท่านให้ช่วยดูแลนางชาตรี (ภรรยา) ในระหว่างที่ท่านออกบวช โดยให้นำข้าวมาให้ภรรยาท่านปีละ ๒๐ กระสอบ ให้คอยดูแลจนกว่าท่านจะลาสิกขากลับมา

แม่จำปีกล่าวต่อว่า “หลังจากที่องค์หลวงปู่ลีบวชแล้ว ท่านก็ไม่กลับมา...ไม่หวนกลับมาเป็นอย่างเดิมที่เคยเป็นอีกแล้ว ท่านไปเอาบุญ ทางนี้ก็สร้างฐานะใหม่ ทางนั้นก็บวชไปเลย บวชจนเป็นพระอรหันต์ไปแล้ว เป็นบุญของท่านจริงแท้”

ภายหลังนางชาตรี ได้แต่งงานใหม่และมีลูกกับสามีใหม่ ๖ คน เมื่อมีโอกาสก็ยังคงแวะเวียนมาทำบุญกับองค์หลวงปู่ลีเสมอ ๆ จนกระทั่งตาย... สุดท้ายก็ตาย... ต่างคนต่างไป... อนิจจา... ไม่เที่ยง... หลวงปู่ลี ท่านเห็นล่วงหน้าแล้วซึ่งกฎแห่งกรรมเหล่านี้

สมดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ***สงสารนี้ กำหนดที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่กางกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ ฯ***

● หนีเมียออกบวช ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร แม้ในคราวที่ท่านยังครองเรือน ท่านเป็นผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัยแล้ว ประตูแห่งอมตะธรรมพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปิดไว้รอแล้ว ขอเพียงแต่ท่านตั้งใจเงี่ยโสตฟัง นำไปประพฤติปฏิบัติ จักต้องข้ามพ้นห้วงมหรรณพอันแสนข้ามได้โดยยาก คือ ความเกิด แก่ เจ็บ และตาย ได้อย่างแน่นอน

คำร่ำลือที่ว่าคนหนุ่มแห่งบ้านหนองบัวบานจะทิ้งลูกทิ้งเมียออกบวช ก็ลือกันไปไกลเสียทีเดียว มิได้ร่ำลือชื่นชมถึงการที่ผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาออกบวชเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อีกมุมหนึ่งยังร่ำลือติฉินนินทาถึงการที่สามีทิ้งภรรยาออกบวชด้วย ก็ด้วยเหตุว่า ผู้ที่เข้านาคเกือบทั้งหมดเป็นคนมีครอบครัวเหย้าเรือนแล้วทั้งนั้น ดังนั้นการทิ้งสตรีไว้ดูแลครอบครัวและลูกเพียงลำพัง แล้วผู้เป็นสามีออกบวชไปหาทางพ้นทุกข์ย่อมมีข้อครหานินทาอย่างแน่นอน แต่ก็ด้วยว่าเนติแบบอย่างนี้องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์พาดำเนินมาก่อนแล้ว หากมีผู้จะกระทำตามแบบอย่างนี้ ก็คงจะพอมีผู้ที่เข้าใจบ้าง **นาคลี นาคบัวคำ นาคบัวทอง** และอีกหลายนาคในคราวนั้น ต้องต่อสู้กับกิเลสอย่างใหญ่หลวงอันเป็นอุปสรรคขวางกั้นทางแห่งพระนิพพาน แต่ถ้าผู้ใดโอปนยิโกน้อมเอาพระพุทธองค์มาเป็นแบบอย่างทางดำเนินโดยไม่สนใจใครมุ่งไปข้างหน้าไม่รอเวลาให้กิเลสขย้ำ ประตูแห่งพระนิพพานอันเลิศล้ำย่อมเปิดโล่ง รอผู้นั้นอย่างแน่นอน

จริงทีเดียวว่า ภาวะแห่งจิตใจอันแน่วแน่ ย่อมสำคัญกว่าความคิดปรุงแต่ไม่ลงมือทำ ในบรรดานาคทั้งหลาย นาคบัวคำปรารถนาเป็นพระอัครสาวก นาคลีปรารถนาพ้นทุกข์อย่างเดียวเท่านั้น **นาคทั้งสองภาวนาดีเป็นที่อัศจรรย์** ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์แท้จริงไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน

คำว่า **“ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แท้จริง”** คือหมายความว่า บางขณะจิตนิวรณ์ปกคลุมจิตใจ ใจฟุ้งซ่านไปด้วยอารมณ์ต่าง ๆ บุคคลนั้น เมื่อไปฟังเทศน์ก็ดี สิ่งเหล่านั้นก็สงบไป บุคคลนั้นเข้าที่นั่งสมาธิ จิตสงบ สิ่งเหล่านั้นก็หายไป เกิดปีติสุขดังนี้ จึงได้นามว่า **“เข้าถึงพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง”**

ภาพแห่งธรรมที่นาคลีและนาคบัวคำรู้เห็นและได้ฟังมาแล้วว่า *“ชีวิตนี้ไม่มีอะไรเดี๋ยวก็แก่เจ็บตาย ไม่มีอะไรจะต้านทานไว้ได้ เป็นอนัตตา ไม่มีอะไรเป็นของตน ห่วงหวงแค่ไหนจำต้องละทิ้งกันไป มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายตกเป็นทาสของตัณหาไม่มีวันอิ่ม ไม่มีวันพอ”* เมื่อท่านพิจารณาเห็นชัดดังนี้แล้ว จึงไม่สามารถครองชีวิตแบบฆราวาสต่อไปได้อีก ดวงจิตนี้จึงมุ่งตรงเพื่อหาทางออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเท่านั้น

การทำความดีนั้น บรรดาคนดีและหมู่เทวาย่อมมาร่วมอนุโมทนาสาธุการและช่วยเหลือ ส่วนพญามารหรือเหล่าคนชั่วเล่า ย่อมไม่ต้องการให้ใครทำดีได้ดี การออกบวชในภาวะที่มีครอบครัวเช่นนี้ ถ้าจิตใจไม่เด็ดเดี่ยวแน่วแน่จริง ๆ ย่อมหาทางออกบวชได้ยาก เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้แล้วว่า “**การออกบวชเป็นของยาก**”

● เอาอย่างเจ้าชายสิทธัตถะ ●

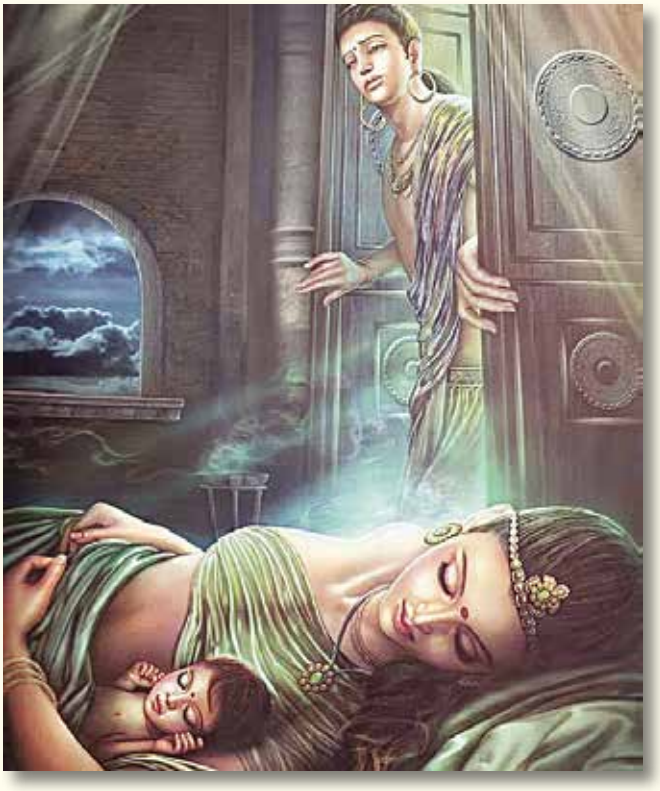

ดูอย่าง พระมหาบุรุษเจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนเสด็จออกบรรพชา ทรงพระดำริว่า

“มนุษย์ทั้งหลาย มีความทุกข์เกิดขึ้นครอบงำอยู่ตลอดเวลาก็จริง เกลียดความทุกข์อยู่ตลอดเวลาก็จริง แต่ทำไมมนุษย์ทั้งหลาย ยังมัวแสวงหาทุกข์ร้อนใส่ตัวอยู่ตลอดเวลา แล้วทำไมเราต้องมามัวนั่งแสวงหาทุกข์ใส่ตัวอยู่อีกเล่า!...”

ความคิดเช่นนี้ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะถึงกับตั้งพระทัยออกผนวชด้วยพระดำริว่า

“เมื่อรู้ว่าการเกิดมีทุกข์เป็นโทษแล้ว เราพึงแสวงหา “พระนิพพาน” อันไม่มี

ความเกิด อันเป็นธรรมที่เกษมจากเครื่องร้อยรัด ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าเถิด

ชีวิตแบบฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนบรรพชาเป็นโอกาสแสงสว่าง ผู้อยู่ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวเหมือนสังข์ที่เขาขัดดีแล้ว โดยง่ายนั้นไม่ได้ ถ้าไฉน เราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้าย้อมด้วยน้ำฝาดออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนเถิด”

วันที่เจ้าชายราหุลประสูตินั้น เป็นวันที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ด้วยทรงเบื่อในเพศฆราวาสอันเต็มไปด้วยกิเลส จึงทรงเห็นว่าเพศบรรพชิตเท่านั้นที่ประเสริฐ และสามารถจะหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้ เมื่อตัดสินพระทัยจะออกผนวช จึงได้ตรัสให้นายฉันนะเตรียมม้าพระที่นั่ง แล้วเสด็จไปเยี่ยมพระโอรสกับพระชายา เมื่อพระองค์เห็นพระนางพิมพาบรรทมหลับสนิท พระกรกอดพระโอรสอยู่ ทรงพระดำริจะอุ้มพระโอรสขึ้นชมเชยเป็นครั้งสุดท้าย แต่ก็เกรงว่าพระนางพิมพาจะตื่นบรรทม เป็นอุปสรรคขัดขวางการเสด็จออกบรรพชา จึงตัดพระทัยระงับความเสน่หาในพระโอรส เสด็จออกจากห้อง ทรงม้ากัณฐกะ เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อทรงบรรพชา

ในราตรีกาลวันเพ็ญแห่งอาสาฬหมาส พระองค์มีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา เสด็จออกจากวังพร้อมด้วยนายฉันนะและม้ากัณฐกะ เพื่อแสวงหาโมกขธรรม เมื่อเสด็จมาถึงฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ก็ทรงเปลื้องเครื่องทรงกษัตริย์ มอบให้นายฉันนะ และรับสั่งให้นำม้ากัณฐกะ กลับคืนสู่พระนคร เพื่อแจ้งข่าวแก่พระประยูรญาติและพระราชบิดา ก่อนจากไป นายฉันนะและม้ากัณฐกะ ได้แสดงความโศกเศร้าโศกาอาดูร ด้วยความจงรักภักดีและอาลัยรัก

เจ้าชายสิทธัตถะผู้ทรงมั่นคงเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ในอุดมคติว่า ***สาธุ โข ปพฺพชฺชา*** การบรรพชาเป็นสิ่งดีแท้ ทรงอธิษฐานเพศบรรพชิตได้ประทับนั่งบนแผ่นศิลา บ่ายพระพักตร์ไปสู่ฝั่งชล มีหมู่เทพและพรหมถวายความเคารพ และน้อมถวายสมณบริขาร คือ บาตรและกาสาวพัตร์ พระองค์ทรงตัดพระเมาฬีด้วยพระแสงขรรค์ แล้วทรงรับเครื่องสมณบริขารเหล่านั้น มาครองเพศเป็นเพศบรรพชิต

หลวงปู่ลีในครั้งเป็นนาคนั้น ท่านอายุ ๒๘ ปี หย่อนกว่าเจ้าชายสิทธัตถะ ๑ ปี ท่านเดินตามรอยพระบรมครู เอาอย่างเจ้าชายสิทธัตถะที่ละบ้านเรือนออกบวช อย่างองอาจกล้าหาญเช่นเดียวกัน

● ลาพ่อแม่ พ่อตาแม่ยาย แต่ไม่ลาเมีย ●

เพื่อเพิ่มอรรถรสและตีแผ่ชีวิตจริงจึงขอนำเรื่องน้องสาวอดีตภรรยาของท่าน คือ **นางจำปี** นางได้เล่าเรื่องนี้ให้ฟังว่า ท่าน (หลวงปู่ลี) ลาเมียออกบวชว่า “ขอไปบวชเฉย ๆ” ภรรยาท่านไม่ยินยอม ท่านบอกว่า “ให้อนุโมทนาเอาบุญใหญ่ด้วยกัน” ภรรยาท่านก็ไม่เอา “ถ้าจะเอาบุญ

ทำบุญจะไปทำกับพระรูปอื่น” ท่านลาบวช เมียก็ไม่ให้ไปบวช บุญแบ่งให้ก็ไม่รับส่วนบุญ ท่านจึงทิ้งไปเฉยเลย ทิ้งภรรยา ภรรยาท่านโกรธมาก ผู้หญิงจะหาอยู่หากินยังไงเมื่อผัวไม่อยู่ เมื่อผ่านไป ๓ ปี อดีตภรรยาของท่านจึงแต่งงานใหม่กับนายบัว โพธิ์ทอง มีลูกด้วยกัน ๖ คน และอดีตภรรยาของท่านคือนางชาตรี ได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๔ อายุ ๘๗ ปี (ผู้เขียนได้เคยสนทนาด้วย นางชาตรีเป็นผู้หญิงที่พูดน้อยและเรียบร้อยจริง ๆ)

นางจำปีน้องเมียของท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “กาลต่อมา นางชาตรีเมื่อทราบว่าหลวงปู่ลีกลับมาเยี่ยมบ้าน ได้เคยนำบุหรี่ หมากพลูไปถวาย เมื่อน้อมเข้าไปถวายท่าน ท่านหันหลังให้ทุกครั้ง และองค์ท่านไม่เคยสนทนาหรือถามไถ่แต่อย่างใดเลยสักครั้ง... ทำให้นางชาตรีไม่กล้าเข้าไปหาท่านอีกเลย ซึ่งองค์หลวงปู่ลีได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้ว่า ***“ตั้งแต่เราออกบวชมา ไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิง”*** เป็นจริงอย่างนั้นทุกประการ

ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า “การบวชได้บอกใครบ้างรึเปล่าหลวงปู่?”

ท่านกล่าวว่า ***“ได้บอกพ่อแม่ให้ทราบเท่านั้นว่าจะบวช ท่านก็ตามใจ”***

กราบเรียนถามท่านว่า “แล้วเมียละครับปู่ ได้บอกบ้างไหม?”

ท่านตอบว่า “เมียนี่ กะหนีเลยแหล่ว บ่เว่า ลาพ่อเฒ่าแม่เฒ่าแล่วกะเปิดเลย ...ส่วนเมียนี้เราก็ทิ้งไปเลย ไม่ได้บอกลา ลาแต่พ่อตาแม่ยายแล้วก็เปิดเลย”

คำว่า **“เปิดเลย”** เป็นกิริยาแห่งการหนีออกไปแบบไม่เหลียวหลัง

ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “กะจั่งว่า ๙ คน ออกบวชได้ ๒ คนเด้ อาจารย์เดือนเพิ่นว่าเด้บัวคำกับเจ้าหล่ะ เหลือบางคนกะสิไปตามหลังเด้อ บางคนกะบ่ไป...ดังที่กล่าวแล้วนั่นแหละว่าเป็นนาคถึง ๙ คน ออกบวชได้ ๒ คน วันที่ไปบวชอาจารย์เดือนท่านกล่าวว่า ได้นาคบัวคำกับเราที่เหลือจะตามไปทีหลัง บางคนเขาก็ไม่ไป”

ขอกล่าวถึงนาคบัวคำไว้เพื่อเป็นคติเครื่องเตือนสติสักเล็กน้อย นาคบัวคำได้ขอภรรยาออกบวช แต่ภรรยาไม่ยินดีให้บวช ท่านจึงนำเรื่องที่ตนเองอยากจะออกบวชมาเล่าให้ **“นาคบัวทอง”** ฟังว่า “บัวทอง...กูอยากจะบวชหลาย กูอยู่ร่วมบ้านร่วมเมืองกับคนไม่ได้อีกต่อไปแล้วอยู่เป็นคนบ้านคนเมืองมันร้อนรุ่มวุ่นวายหลาย กูจะหนีไปบวชกับเพิ่นลี (หลวงปู่ลี กุสลธโร) ในงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จังหวัดสกลนคร”

คืนหนึ่งนาคบัวคำได้บอกนางพลูซึ่งเป็นภรรยาและลูกทั้งสองว่า ***“จะออกมาปัสสาวะ”*** ท่านอาศัยจังหวะที่ภรรยาเผลอนั้นเองแอบหนีไป รีบติดตามคณะพระอาจารย์เดือนมุ่งสู่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร คราวนั้นนาคลีจึงมี **พระอาจารย์วัน อุตฺตโม** เป็นพระอาจารย์หัดสอนขานนาคให้

ยังเหลืออีกผู้หนึ่งคือ **นาคบัวทอง** ใจก็ร่ำร้องคิดอยากจะบวชนักหนา แต่ว่าภรรยารู้ทันด้วยเหตุนี้ภรรยาของนาคบัวทองจึงเกิดระแวงเป็นยิ่งนัก กลัวว่าสามีจะแอบหนีไปบวชเหมือน

กับนาคบัวคำและนาคลี เวลากลางคืนภรรยาของท่านจึงเอาเชือกมาผูกข้อมือของท่านไว้ ด้วยกลัวว่าผัวจะหนี เวลาที่ท่านจะเข้าห้องน้ำในเวลากลางคืน ภรรยาก็จะออกมานั่งเฝ้า และมักจะเป็นแบบนี้อยู่เสมอ นาคบัวทองรอการออกบวชอยู่เป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งภรรยาตายในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ จึงสามารถออกบวชตามหลวงปู่บัวคำ มหาวีโร และหลวงปู่ลี กุสลธโร ได้ *(ภายหลังนาคบัวทอง ได้บวชเป็นพระอาจารย์บัวทอง กนฺตปทุโม ศิษย์สำคัญองค์หนึ่งของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ท่านได้ครองวัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ต่อจากพระอาจารย์บัวคำ มหาวีโร)*

นับเป็นเวลาปีกว่าที่นาคลี ท่านบำเพ็ญภาวนาไม่ขาดสาย เอาทุ่งนาเป็นทุ่งธรรม เอาแสงเดือนแสงตะวันเป็นแสงแห่งพระธรรม เอานาข้าวเป็นนาบุญ อาศัยท้องนาเป็นทางเดินจงกรม ท่านเล่าว่า “เมื่อถึงเวลากลับจากทุ่งนาเข้าสู่บ้านเรือน จิตของท่านเห็นเมียไม่มีราคะกำเริบสักนิด จิตเป็นอยู่อย่างสบาย ไม่เกี่ยวข้องทางกายด้วยจิตปฏิพัทธ์เลย”

ท่านกล่าวเพิ่มเติมว่า ***“ความรักความชังนั้น ถ้าไม่มี มันก็ไม่ร้อนใจ ต้องแก้ให้มันถึงฐานของมัน ต้องพิจารณาให้ถึงฐานของมัน ความสงบก็ให้มีเพียงพอ***

ในโลกนี้มีแต่ความมืดกับความสว่างเท่านั้น ความจริงมีเท่านั้นนะ นอกนั้นมีแต่เรื่องที่สมมุติขึ้นมาหมด คิดไปคิดมา ดูซิ มันหลงสมมุติอยู่อย่างนั้น หลงรักหลงชัง หลงดีหลงชั่ว”

● จิตสว่างตั้งแต่เป็นฆราวาส ●

ถึงตอนนี้ผู้เขียนจึงเรียนถามท่านว่า “ทราบว่าหลวงปู่ฟังเทศน์ครูบาอาจารย์ ถึงขนาดสร้างทางจงกรมอยู่หัวไร่ปลายนาใช่ไหมครับ?”

ท่านเมตตาตอบแล้วอมยิ้มว่า “เฮ็ดอยู่แหล่ว เดินจงกรมแหล่ว เดินสุ่มื้อ อู๊ย! ภาวนามันเกิดแสงสว่าง อัศจรรย์แสงสว่างหละ นั่งก็ลงเร็ว ...สร้างทางเดินจงกรมที่ทุ่งนา เดินทุกวันมิได้ขาด โถ...ภาวนาจิตเกิดแสงสว่าง อัศจรรย์แสงสว่าง นั่งสมาธิจิตก็สงบลงเร็ว”

“คราวนั้น จิตหลวงปู่ เคยลงไปหลาย ๆ ชั่วโมงหรือไม่ ปรากฏนิมิตในสมาธิหรือไม่?”

ท่านกล่าวว่า “ฮ่วย! นั่งตลอดแจ้งกะได้ เด๊ะ! นิมิตกะเคยเกิด เคยเกิดกะมีแต่คนมาตายใส่อยู่จั่งซั่น คนมาไคอึงหลึ่งจั่งซั่นกะมี มีแต่เห็นเรื่องอสุภะนี่หลาย ...เรานั่งทะลุสว่าง ก็ได้นิมิตอันเกิดแต่สมาธิ ปรากฏภาพคนตายต่อหน้า พุพองน้ำเหลืองไหลเยิ้ม จิตในขณะนั้น ปรากฏเห็นแต่ความไม่สวยไม่งามมากมาย”

ท่านอธิบายละเอียดลออจนข้าพเจ้าตื่นเต้นในการปฏิบัติของท่าน แต่องค์ท่านพูดเป็นภาษาอีสานล้วน ท่านพรรณนาโวหาร เพื่อความเข้าใจ ขอสรุปให้ฟังดังนี้

ท่านภาวนาเกิดแสงสว่างในดวงจิตเป็นที่น่าอัศจรรย์และการนั่งสมาธิจิตก็สงบได้โดยรวดเร็ว บางครั้งสงบเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง บางวันสงบนิ่งออกจากสมาธิก็เป็นเวลาฟ้าสาง

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

ในบางครั้งสมาธินิมิต มีคนมานอนตายต่อหน้าต่อตา น้ำเลือดน้ำเหลืองพุพองนองไหล ปฏิกูล โสโครก น่าเกลียด โดยส่วนมากปรากฏเป็นภาพอสุภกรรมฐาน พิจารณาเห็นคนทั้งหลายล้วนแต่เป็นซากศพทั้งนั้น ธรรมทั้งหลายเป็นของกลางตามอริยสัจ ไม่รักไม่ชัง เป็นความจริงล้วน ๆ ทั้งสิ้น ธรรมที่ไม่เคยรู้ ก็ปรากฏขึ้นมา สังขารมันไม่เที่ยง หมดไปเรื่อย ๆ หันไปหาความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะเราอยู่ในระหว่างไตรลักษณ์ **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** สังขารที่มีวิญญาณก็ดี ไม่มีวิญญาณก็ดี ถูกไตรลักษณ์เบียดเบียนไปสู่มรณะ รีบเร่งทำความเพียรให้ทุกข์สิ้นไป ระยะชีวิตอยู่ระหว่างภูเขาทั้ง ๔ เตรียมกลิ้งมาบดเราให้เป็นจุณไป ไม่วันใดก็วันหนึ่ง จะต้องตายแน่นอน ในระหว่างความเร็วและความช้าของสังขาร ให้พิจารณาความตายพลัดพรากจากกัน เตรียมชมเหตุใหญ่ มรณะคือความตาย

ตายในศีลทานภาวนา แปลว่า **“ตายดีตายงามในทางพระพุทธศาสนา ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ พระนิพพาน”**

องค์ท่านพิจารณาว่า การอยู่เป็นฆราวาสคับแคบยิ่งนัก สู้ออกบวชไม่ได้ มีโอกาสเต็มที่ที่จะทรมานจิตตัวดิ้นรน มนุษย์เกิดมาในโลก มีบิดามารดา พี่ ๆ น้อง ๆ และวัตถุข้าวของในปัจจุบันที่เกิดนั้น ประกอบด้วยจิตมี ราคะ โทสะ โมหะ เหล่านี้ พากันรักใคร่เพลิดเพลินเห่อกัน

ฉะนั้น มีราคะโทสะโมหะ เพราะติดภพ ติดชาติ ติดโลกธรรม ๘ ประการ ไม่เพียงพอ อยากได้โน่น อยากได้นี่ ความพอความอิ่มในดวงจิตไม่เพียงพอ แม้แม่น้ำทะเล ยังรู้จักบกพร่องหรือเต็มเอ่อ

เรื่องตัณหาของโลก จึงพากันประพฤติทุจริตต่าง ๆ พากันทำบาปนานัปการ เมื่อบุคคลฟังโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ารู้สึกตัว ปฏิบัติมรรคผลให้เกิดขึ้นก็พ้นโลกไป แต่จะต้องอบรมใจในทางศาสนาให้มาก ๆ เพื่อแก้สันดานที่หยาบ ๆ ของตนให้ถึงมรรคผล ให้เชื่ออริยสัจความจริงของศาสนา นรก สวรรค์ นิพพาน มีจริง ๆ ให้เกิดความเลื่อมใส ควรเกิดสังเวช น้อมเข้ามาในตน ภาวนาไตรลักษณ์ไม่ให้มัวเมาในโลก

เห็นรึยังท่านทั้งหลาย! หากไม่มีบุญวาสนาต้องมีอันเป็นไป มิได้บวชในงานถวายเพลิงพระอรหันต์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เป็นแน่แท้ ผู้มีบุญอันสั่งสมอบรมมาดีแล้วเท่านั้น จึงจะประสบหนทางแห่งบุญอันยิ่งใหญ่ ดังเช่นหลวงปู่ลี กุสลธโร พระผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรมนี้แล

หลวงปู่ลีท่านว่ายิ่งทำสมาธิภาวนายิ่งอัศจรรย์พระพุทธเจ้า จึงคิดไว้ในใจว่า เราจักต้องออกบวชให้จงได้ จึงเข้าไปพูดให้แม่และพ่อบุญธรรมได้ทราบว่า “**จะออกบวช**” ท่านทั้งสองไม่ว่าประการใด ตามใจทุกอย่าง ส่วนเมียเขาไม่อนุโมทนาด้วยเราจึงไม่ได้บอก จึงกราบลาพ่อตาแม่ยาย จากนั้นก็เผ่นทันที ไม่ยินดีที่จะเหลียวหลังกลับ หวังเดินทางไปข้างหน้าหาทางพ้นทุกข์ให้จงได้

โครงการบวชในคราวนั้น คือบวชบูชาคุณ ในงานถวายเพลิงศพพระปรมาจารย์กรรมฐานสุดยอดแห่งยุคคือหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

● ฝากตัวเป็นลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ●

ต้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ พระอาจารย์เดือนนำคณะออกเดินทางจากจังหวัดอุดรธานีไปสู่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เพื่อร่วมงานประชุมเพลิงสรีระสังขารของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต แล้วพระอาจารย์เดือนก็ให้โอวาทว่า “**บวชคราวนี้บวชเพื่อปฏิบัติ ให้ออกกรรมฐานตามรอยพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ไม่ให้กลับวัดบ้านเกิด**”

พระอาจารย์เดือนจึงนำนาคทั้ง ๒ คือ

“**นาคบัวคำ**” *(พระอาจารย์บัวคำ มหาวีโร อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสัมมานุสรณ์ จังหวัดเลย เป็นศิษย์หลวงปู่ชอบ ฐานสโม)* นำไปฝากตัวเป็นศิษย์**พระอาจารย์สวด เขมิโย** (ภายหลังท่านลาสิกขา)

ส่วน “**นาคลี**” (หลวงปู่ลี กุสลธโร) พระอาจารย์เดือนนำไปฝากตัวเป็นศิษย์องค์**พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** องค์หลวงตาปฏิเสธมิได้รับไว้ ด้วยว่าท่านยังท่องเที่ยวธุดงค์ไม่ต้องการมีภาระให้ผู้ใดติดตาม โดยบอกให้ไปอยู่วัดป่าหนองผือ ซึ่งเป็นวัดเดิมของหลวงปู่มั่นเสียก่อน และในขณะนั้นองค์ท่านเร่งความเพียรอย่างหนัก จิตหมุนไปด้วยมหาสติมหาปัญญา ตาสติ หูสติ จมูกสติ ลิ้นสติ กายสติ ใจสติ ทุกขณะจิตประกอบด้วยมหาสติ

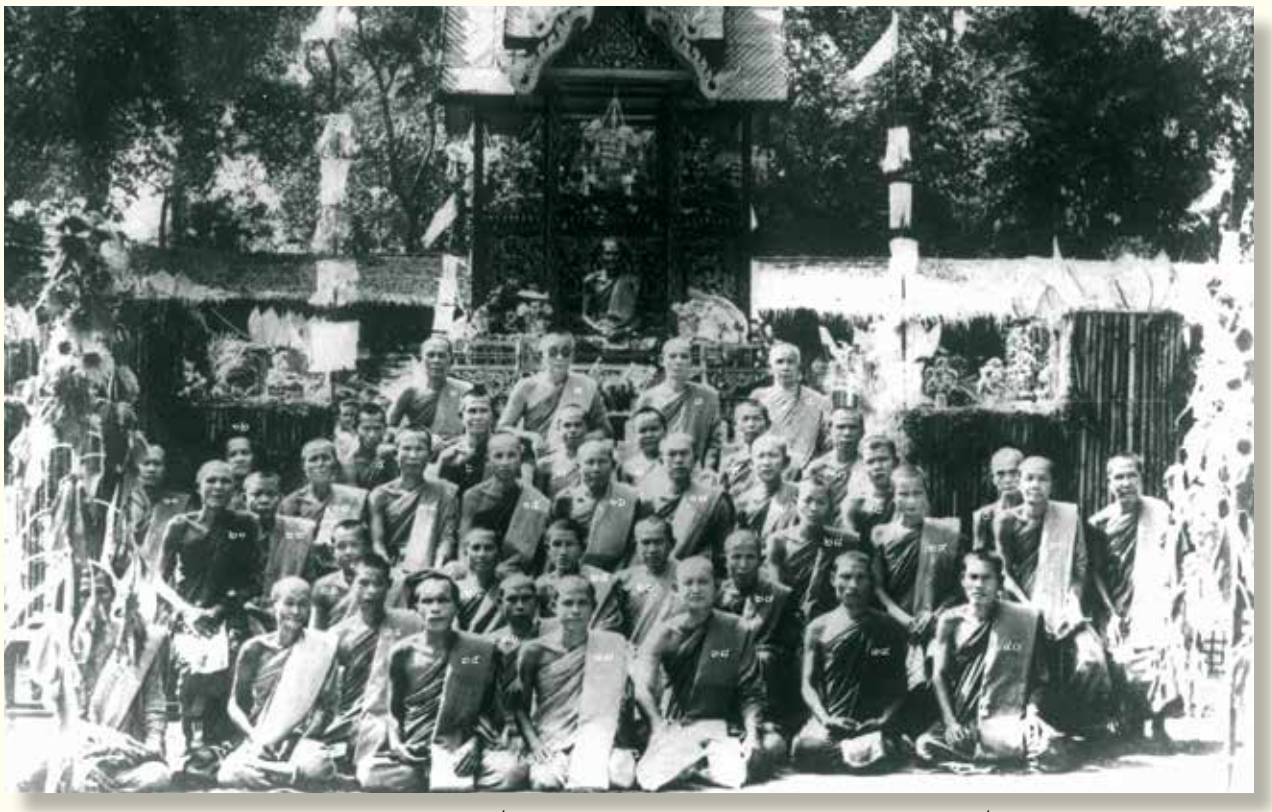

บรรดาศิษยานุศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ในวันพิธีศพของพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ
วันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓

ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)

พระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

มหาปัญญาทั้งนั้น รู้รอบทางกาย รู้รอบทางจิต เข้าด้ายเข้าเข็มสู่จุดสำคัญแห่งโมกขธรรม

หลวงปู่ลีกล่าวว่า “พระอาจารย์เดือนท่านมีความเลื่อมใสในปฏิปทาขององค์หลวงตามหาบัวเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาอันเหมาะสมพระอาจารย์เดือนจะนำนาคลีเข้าไปนวดเส้นถวายองค์หลวงตาเป็นประจำ และในโอกาสนวดเส้นถวายนี้แล องค์หลวงตาได้พูดธรรมะให้ฟังอย่างถึงใจ หลวงปู่ลีกล่าวว่า เมื่อมีโอกาสเราจึงได้เล่าเรื่องภาวนาให้หลวงตาฟัง ท่านได้สอนเราตั้งแต่ยังเป็นผ้าขาว (นาค) มีความซาบซึ้งใจในธรรมและข้อวัตรปฏิบัติของท่านเป็นอย่างยิ่ง องค์ท่านได้สอนตั้งแต่โคนไปถึงยอด หมายความว่า สอนตั้งแต่การตั้งกาน้ำ กระโถน ไปจนถึงพระนิพพาน

เมื่อองค์หลวงตาสอนธรรมเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจแล้ว จึงสอนให้ยกจิตขึ้นที่สูง คือการตั้งสติ จะทำพูดคิดให้มีสติไว้ ควบคุมสติไว้ให้ดี สำรวมอินทรีย์และกายวาจาใจให้เรียบร้อย อย่าให้กิเลสตัวใดครอบงำจิตใจได้อันนี้เป็นส่วนภายใน ส่วนภายนอกให้ละเอียดลออภายนอกเสียก่อนแล้วจะละเอียดลออภายในตาม การตั้งกาน้ำ จัดบาตร วางจีวร ตลอดจนเครื่องใช้ของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ของสงฆ์ ต้องมีสติบังคับเสมอ สิ่งใดเคยตั้งและวางไว้ในที่ใด ให้ตั้งและวางในที่นั้นอย่างเดิม และให้ทำทุกอย่าง อย่างมีสติ กิจวัตรทั้งมวลต้องประกอบด้วยสติ แล้วทุกสิ่งจะประมวลมาเป็น **“สติธรรม ปัญญาธรรม”**

กราบเรียนถามท่านอีกว่า “ในตอนนั้นหลวงปู่เรียกหลวงตาว่าอย่างไร เรียกว่า “พ่อแม่ครูจารย์ หรือยัง?”

ท่านเมตตาตอบว่า ยังไม่ได้เรียกหลวงตาว่า “พ่อแม่ครูจารย์” พระอาจารย์เดือนนำเราผู้เป็นผ้าขาวเข้าไปถวายตัวเป็นลูกศิษย์ องค์ท่านหลวงตากล่าวว่า “เอ้อ! อีหยังผมยุ่งอยู่เนี่ย ผมจะไปเที่ยวเนี่ย ผมบ่เอาหมู่ไป ...เออ! เรื่องภายในของผมกำลังยุ่งอยู่ ผมจะไปเที่ยว (ธุดงค์ภาวนา) ผมไม่เอาใครไปด้วย” แล้วพระอาจารย์เดือนจึงกราบเรียนท่านว่า “สิเอาไปอยู่หนองผือดอก...จะเอาไปอยู่ที่วัดป่าหนองผือก่อน”

องค์หลวงตาตอบว่า “เออ! ไปอยู่วัดป่าหนองผือพุ้นหละ ...เออ! ให้ไปอยู่วัดหนองผือ”

“เพิ่น บ่รับเด้ ...องค์หลวงตาท่านยังไม่รับไว้” *(หัวเราะ)*

หลวงตามหาบัวในขณะนั้นท่านเข้มงวดมาก องค์ท่านมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีใจอารีคำพูดทุกคำจะดุดัน ทุกวจีที่เปล่งไพเราะ มีกิริยาสุภาพ เหล่านี้เป็นกิริยาแห่งนักบวชผู้ทรงธรรม

ฤดูเหมันต์สายลมหนาวพัดแผ่วมาเป็นระยะ ๆ เป็นปัจฉิมกาลแห่งสรีระสังขารของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต แต่เป็นปฐมกาลแห่งการบวชของหลวงปู่ลี กุสลธโร เหมือนดั่งว่าพระอาทิตย์อัสดงความมืดเข้ามาครอบงำ แต่อีกไม่นานพระจันทร์ก็โผล่ขึ้นมาเหนือขอบฟ้าจะยังความยินดีปรีดาให้ผู้พบเห็นสักปานใด แม้ท่านไม่ได้เห็นองค์จริงของหลวงปู่มั่นที่ยังทรงธาตุขันธ์อยู่ เพียงเห็นสานุศิษย์ของท่านก็ยังศรัทธาปสาทะให้เกิดอย่างมากล้น วัดป่าสุทธาวาสในยามนั้นเปียกชุ่มไปด้วยอัสสุชลธาราแห่งมหาชนผู้เศร้าสลดสุดประมาณ แม้กาลนิพพานของ

วัดศรีโพนเมือง ถนนกำจัดภัย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ท่านจะผ่านมานานถึง ๓ เดือนแล้วก็ตาม แต่มหาชนยังหลั่งน้ำตาด้วยความศรัทธาเคารพรักและอาลัย ท้องฟ้ากลายเป็นสีเขียวสดในบางครั้ง เหมือนจงใจบูชาภูริทัตตะสรีระแห่งจอมปราชญ์ ซึ่งเป็นพระปรมาจารย์กรรมฐานยุคปัจจุบัน ท่ามกลางหมู่มหาชน พุทธบริษัทและพระเณรเป็นจำนวนมาก เงียบสงบวังเวง ได้ยินอยู่บ้างคือเสียงสวดบังสุกุลสลับเสียงสะอึกสะอื้นและทอดถอนใจของบางคนที่เพิ่งมาจากทิศต่าง ๆ เพื่อบูชาภูริทัตตะสรีระเป็นปัจฉิมกาล วัดป่าสุทธาวาสจึงเป็นสังเวชนียสถาน สาราณียสถานสำหรับระลึกถึงและเดินตามรอยธรรมของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

อีกมุมหนึ่งของวัดป่าสุทธาวาสนั้น พระอาจารย์เดือน นำนาคลี เข้าไปทำข้อวัตรมีการนวดเส้นเป็นต้นถวายแด่องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ท่านได้เทศน์ให้ฟังเป็นระยะ อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสโดยปกติ แต่เศร้าหมองไปเพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสนานาชนิด ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตให้ขาวสะอาดดังเดิม จิตที่ฟอกดีแล้ว ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

ปกติจิตเป็นสิ่งที่ผ่องใส และพร้อมที่จะสัมผัสสัมพันธ์กับทุกสิ่งทุกอย่างอยู่เสมอ สภาพทั้งหลายเป็น **“ไตรลักษณ์”** ตกอยู่ในกฎแห่ง **“อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา”** ด้วยกันทั้งนั้นไม่มีเว้น

แต่ธรรมชาติของจิตที่แท้จริงนั้นไม่ได้อยู่ในกฎนี้ เท่าที่จิตเป็นไปตามกฎของ **“อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา”** ก็เพราะสิ่งที่เป็นไตรลักษณ์ คือสิ่งที่หมุนเวียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับจิต จิตจึงหมุนเวียนไปตามเขา แต่หมุนเวียนไปด้วยธรรมชาติที่ไม่แตกไม่สลาย หมุนไปตามสิ่งที่มีอำนาจให้หมุนไป แต่ที่เป็นอำนาจของจิตอยู่โดยหลักธรรมชาตินั้น คือ **“รู้และไม่ตาย”** ความไม่ตายนี้แลเป็นสิ่งที่เหนือความแตก ความไม่แตกสลายนี้แลเป็นสิ่งที่เหนือกฎไตรลักษณ์และ**“หลักสากลนิยม”** ทั้งหลาย แต่ที่ไม่ทราบก็เพราะธรรมชาติที่เป็นสมมุติเข้าไปเกี่ยวข้องรุมล้อมจิตเสียหมด จิตจึงกลมกลืนกับเรื่องเหล่านี้ไปเสีย

หลังจากฟังพระธรรมเทศนาจากองค์หลวงตามหาบัวจบลงแล้ว จากนั้นเมื่อได้โอกาสพอเหมาะองค์หลวงปู่ลี จึงได้เล่าความเป็นมาแห่งการประพฤติปฏิบัติตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงปัจจุบันให้หลวงตาทราบ หลวงตามหาบัวมีมหากรุณาต่อนาคลีเป็นอย่างยิ่ง ประหนึ่งบิดาปฏิบัติต่อบุตรสุดที่รักมีสมบัติใด ๆ บิดานั้นย่อมสามารถยกให้ทั้งหมดไม่อาลัยเสียดาย

ในกาลภายหลังหลวงตายังได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า **“ธรรมลี เราเป็นคนเป่ากระหม่อมให้เอง”**

● เหตุผลของการบวช ●

หลวงปู่ลีได้เล่าถึงเหตุผลในการบวชดังนี้

กราบเรียนถามท่านว่า **“กราบขอโอกาส ก่อนบวชครูบาอาจารย์รูปใด เป็นผู้สอนนาค”**

“ครองนาค กะหัดทีแรกกะอาจารย์เดือนแหล่ว ออกไปงานจูดศพหลวงปู่มั่น กะหลวงปู่วัน ไปซ้อมอยู่พุ่น ฯลฯ...เราเข้าฝึกนาคครั้งแรกกับพระอาจารย์เดือน จากนั้นจึงเดินทางต่อไปยังวัดป่าสุทธาวาส ร่วมงานประชุมเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มีหลวงปู่วัน (อุตฺตโม) เป็นผู้ฝึกซ้อมสอนนาค เพื่อให้หมู่คณะทั้งหลายได้ทรงจำ ช่ำชอง คล่องปากซึ่งพระบาลีและถูกต้องตามอักขระฐานกรณ์”

เราบวชมาก็เพื่อชำระกิเลส ถ้าไม่ชำระสิ่งนี้ออกไป ไม่เห็นนะ นี่แหละที่มันวิ่งตามโลกตามสงสารอยู่อย่างนั้น มันจะอัศจรรย์อะไร เขาไม่ได้บวชเขายังทำได้ ความโลภความโกรธความหลงนี่เหมือนกัน เขาก็ยังทำได้ ไม่ได้ต่างจากทางโลกเลย ถ้าไม่มีศีลไม่มีธรรม บังคับจิตให้มันอยู่ในศีลในธรรมในสติในปัญญา ไม่ได้วันใดต้องได้วันหนึ่ง จิตมันจะตะล่อมเข้ามา ๆ คล้ายกันกับการหว่านแห พอเหวี่ยงแหให้แผ่กว้างออกไปเพื่อจับปลา พอเราดึงเชือกที่ปลายแหขึ้น แหที่แผ่กว้างออกไปมันก็มารวมกัน มันจะตะล่อมเข้า ๆ แต่นี่จิตใจของมนุษย์มันก็หว่านเต็มไปหมดเหมือนกันกับแห สังเกตให้ดี พอไปนอนหลับมันเป็นอย่างไร นอนหลับก็ละเมอเพ้อฝันไปต่าง ๆ นานา ตัวรู้ มันก็รู้อยู่อย่างนั้นนะว่า วันนี้นอนหลับสนิทจนไม่รู้เนื้อรู้ตัว มันก็รู้ วันนี้นอนหลับฝันเรื่องนั้นเรื่องนี้ มันก็รู้อยู่

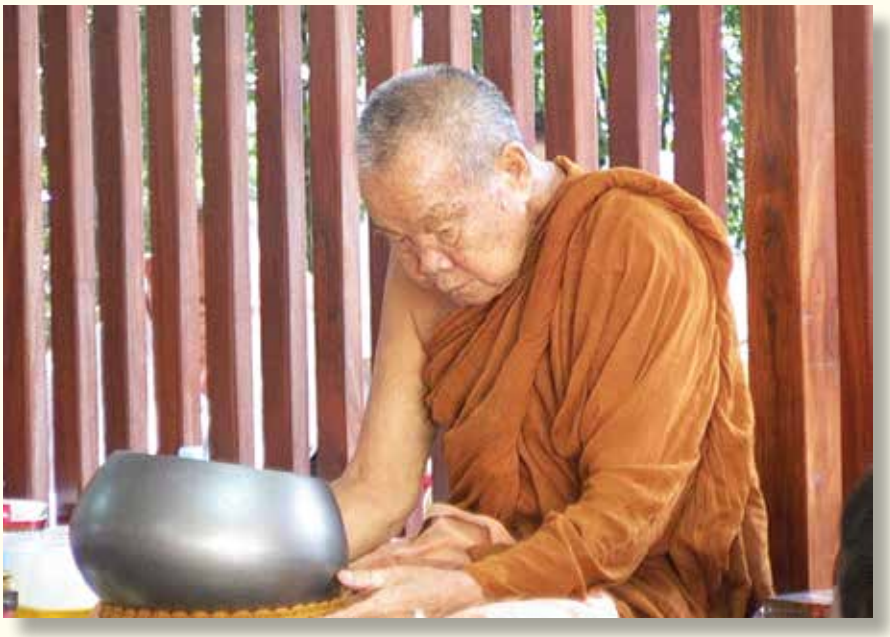

ส่วนบารมีของเรานั้น ก็ได้ทำมาแล้ว ถึงได้มาบวช ถ้าเราไม่มีบารมีก็มาบวชไม่ได้ เหมือนกันกับควายกับวัว มันจะรู้อะไร มีแต่ก้มหน้าก้มตากินหญ้าอยู่อย่างนั้นไม่เห็นหรือ

ตัวเรานะสอนตัวเรา จะให้แต่คนอื่นมาสอนก็เท่านั้นแหละ ถ้าเราไม่สอนตัวเราเอง ไม่ได้นะไม่ได้เลย **เข้ามาบวชก็หวังสิ่งเดียว จะเอาพ้นทุกข์ให้ได้** ต้องแก้จิตใจตัวเองอยู่อย่างนั้น สู้กันอยู่อย่างนั้น ถ้าจิตมันภาวนาดี ๆ แล้ว มันจะไม่ไปสุงสิงกับใคร ไม่ไปหยอกไปเล่นกับใคร มันไม่ได้ชินชากับผู้ใด ฝึกตัวเองอยู่อย่างนั้น

เราเพิ่งจะเริ่มฝึกหัดใหม่ มันต้องบังคับตัวเอง คล้ายกันกับควายที่เขาจะต้องฝึกหัดมันให้มันใส่ล้อใส่เกวียน หรือฝึกหัดให้มันใส่แอกใส่ไถเวลาทำนา ถ้าควายมันไม่เคยแบกแอกแบกไถ มันก็ต้องดิ้นหนีเสียก่อน

จิตใจของเราก็เหมือนกัน บังคับด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะมันไม่เคยชำนาญทางนี้ มันก็ต้องวิ่งไปทางเก่าของมันเป็นธรรมดา เมื่อเราฝึกเข้า ๆ มันก็ต้องชินเข้า ๆ ตัวเรานะต้องฝึกตัวของเราเอง ขอให้จิตรวมได้สักครั้งสองครั้ง

จิตใจของเราเหมือนกันถ้าไม่ปฏิบัติ อีกหน่อยความโลภ ความโกรธ ความหลงมาถึงเอาไปกินหมด แล้วก็ไม่เห็นอรรถเห็นธรรม อีกหน่อยก็จะหาโทษใส่ตัวเองอีกว่า ไม่มีมรรคผลนิพพาน **อีกหน่อยก็ทิ้งบาตร เอาไปทำรังไก่ก็มี** เพราะไม่สู้กิเลส กิเลสกล่อมเรามาหลายภพหลายชาติแล้ว มันเทียวเกิดเทียวตาย

อย่างครูบาอาจารย์ท่านว่า **“ทำให้สุด ขุดให้ถึง”** มันจะประมวลมาเองนะ ธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านเห็นอย่างไรผู้ปฏิบัติก็ต้องเห็นอย่างนั้น เรื่องภพชาติหรือเรื่องอะไรก็ตาม มันเกิดขึ้นเองนะ นั่นแหละมันถึงจะเห็น ถ้าไม่เห็นไม่พบอะไร ความเกียจคร้านก็เข้าครอบงำนะซิ

...พระพุทธเจ้าและอริยสงฆ์สาวกท่านมีอวัยวะทุกส่วนเหมือนกับพวกเรา เป็นชาติมนุษย์เหมือนกัน ท่านก็สำเร็จได้ เราก็อาจทำสำเร็จได้เหมือนกัน ให้พิจารณาอยู่เสมอว่า ประเดี๋ยวไข้ ประเดี๋ยวแก่ ประเดี๋ยวตาย อยู่อย่างนี้ทั้งโลก เพราะเป็นเรื่องของทุกข์ของโลก ทางที่ดับทุกข์ ไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ต้องบวชในพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า เดินตามทางที่ท่านชี้ไว้ ท่านชี้ไว้อย่างไร ก็เดินตามทางนั้น ก็อาจสำเร็จตามปรารถนา

เราทุกคนก็มีอวัยวะทุกส่วนสมบูรณ์ดุจพระพุทธองค์ ความคิดความประพฤติก็ไม่เสียหายอะไรสักอย่าง ทำไมจึงไม่สำเร็จตามท่านได้"

● เกิดใหม่ในร่มกาสาวพัสตร์ที่วัดศรีโพนเมือง ●

ในการบวชถวายเป็นการปฏิบัติบูชาในงานถวายเพลิงสรีระสังขารของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต นั้นมีกำหนดการให้บวชที่วัดศรีโพนเมือง เลขที่ ๒๙๗ ถนนกำจัดภัย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ผู้เขียนขอเล่าถึงประวัติวัดศรีโพนเมือง ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่ลี กุสลธโร อุปสมบท เพราะพัทธสีมาที่ท่านอุปสมบทย่อมเป็นประวัติศาสตร์แห่งชีวิตนักบวช การบวชจึงเป็นการเปลี่ยนชีวิตจากคนสู่ความเป็นพระ จากพระธรรมดาสู่ความเป็นอริยะ จากอริยะสู่ความเป็นอรหันต์ คนที่ประพฤติปฏิบัติได้อย่างนั้นย่อมเหนือกว่าบรรดามนุษย์ทั้งหลาย

วัดศรีโพนเมือง เป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนครที่มีอายุได้ร้อยกว่าปี สร้างขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๑ ตรงกับวันแรม ๑๒ ค่ำเดือน ๕ ปีชวด และในปีเดียวกันนี้ทางวัดได้สร้างกุฏิและพระอุโบสถพร้อมผูกพัทธสีมา ขึ้นในวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ในวันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๓ ได้ประกาศเป็นวัดขึ้นอย่างเป็นทางการ และเวลาต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ทางวัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

วัดศรีโพนเมือง เป็นวัดที่สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องทำในสมัยนั้น เป็นวัดแห่งแรกที่จะตอบสนองให้กับประชาชนได้ แต่การสร้างวัดมักจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้นำ และเป็นบุคคลที่สำคัญของชุมชนนั้น อันได้แก่ เจ้าเมืองเป็นผู้ร่วมในการสร้างวัดด้วย **พระยาประจันตะประเทศธานี** (โง่นคำ พรมสาขา ณ สกลนคร) เจ้าเมืองสกลนครพร้อมด้วยอุปฮาดราชวงศ์เจ้ากรมการเมืองสกลนครและชาวคุ้มตำบลสะพานหิน (ปัจจุบันคือตำบลธาตุเชิงชุม) ที่มาของชื่อวัดเดิมวัดศรีโพนเมืองมีชื่อว่า **วัดกัลยาณมิตรโพนเมือง** (อันมีความหมายถึงการสร้างวัดโดยอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของ

ประชาชน ที่มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา) ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน ชื่อวัดได้ถูกตัดคำบางคำคงเหลือไว้แต่คำว่า “**โพนเมือง**” แล้วเติมคำว่า “**ศรี**” ไว้ข้างหน้า ชื่อวัดจึงเป็น “**วัดศรีโพนเมือง**” มาจนถึงปัจจุบัน

วัดศรีโพนเมืองเดิมเป็นวัดที่ตั้งอยู่บนริมคูเมืองโบราณ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของตัวเมืองสกลนคร ปัจจุบันวัดศรีโพนเมืองไม่มีสภาพเหมือนในอดีต ไม่หลงเหลือสภาพคูเมืองโบราณคงปรากฏแต่ชุมชนที่ล้อมรอบอยู่ทุกด้าน และมีอาณาเขตพื้นที่วัดจำนวน ๔ ไร่

● คติธรรมอีสานที่วัดศรีโพนเมือง ●

“บ่อนใดผิดพลาดพลั้ง ยังบ่แม่นคลองธรรม ให้ท่านไลลืมเสีย อย่าจื่อจำเอาไว้
บ่อนใด๋เป็นธรรมแท้ ของจริงจำจื่อ คือดั่งกินหมากไม้ ขนุนมี้ม่วงมัน
เขาหากกินแต่เนื้อ เหลือแต่ทางใน บ่ใช่กินทั้งหมด เปลือกมันเอาถิ้ม
อันนี้ฉันใดแท้ ก็คือธรรมปุนเปรียบกันแหล่ว เขาก็จำแต่ข้อ ธรรมนั้นบ่จำ”

.....

“อันว่าเงินทองนี้ ของดีก็หากแม่น แต่บ่เป็นแก่นหมั่น เสมอด้ามดั่งนิพพาน
ยามเมื่อบุญมากล้น เฮาอยู่เป็นคน ดูดังเป็นของเฮา สู่อันของใช้
คันเฮาตายไปแล้ว แนวใด๋ก็สูญเปล่า เอาไปนำบ่ได้ ไลถิ่มสู่อัน
แมนว่าสังขารเนื้อ ตัวเฮาก็บ่เที่ยง ยามเมื่อธาตุแตกม้าง ก็ยังฮู้เปื่อยเพ
ทั้งเหล่าแสนโศกฮ้าย เหม็นเน่าหนองไหล ก็บ่ไปนำโต ท่อใยยองน้อย”

.....

“คำว่าศีลนี่ มีคุณยศยิ่ง หาสิ่งใดเปรียบบ่ได้ ศีลพระเจ้าหน่อพุทโธ
แม่นว่าเงินคำแก้วพลอยนิลพิฑูรราช ชาวโลกสมมุติไซร้ ยังบ่ล้ำท่อศีล
ศีลนี้วิเศษล้น เกินกว่าเงินพลอย บ่ห่อนมาราคา เปรียบปุนปานได้
ศีลพระจอมไตรแก้ว ดีจริงท่านกล่าว เป็นผู้สาวแห่งโก้ ถือได้แห่งดี
ถึงสิมีวัยน้อย รักษาศีลก็คือใหญ่ ฝูงหมู่นักปราชญ์เจ้า ยกย่องว่าดี
ผู้เพิ่นมีศีลนั้น ผิวพรรณกะผุดผ่อง มีกลิ่นหอมห่วงเฮา เสมอคู้แก่นจันทร์
ทั้งเล่าอัศจรรย์ ด้วยหอมไปได้ทุกท่า บอกว่าเหนือและใต้ หอมเท่าทั่วทะลัง
บ่คือจันทร์และคู้ หอมชั่วยามดม หอมแต่ยามลมพัด กลิ่นละอองมาต้อง
ศีลนั้นหอมไปได้ ทวนลมบ่เลือกบ่อน ขจรไปทั่วด้าว ไกลใกล้ก็ส่งถึง”

.....

“การว่าฟังธรรมนี้ ฟังดีจึงฉลาด ฟังโอวาทของพระพุทธเจ้า ฟังแล้วเบื่อบ่เป็น
บางคนมาฟังเล่น ตามธรรมเนียมชาวบ้านเพิ่น บ่คิดเห็นบ่อนได้ ดีฮ้ายฝ่ายกระทำ
ปล่อยจิตใจไปนำเชื้อ ตามอารมณ์อันบ่แม่น คั่นพระเทศน์บ่แจ้ง ติเตียนซ้ำว่าบ่ดี
โตบ่มีสติตั้ง คอยจำผัดบ่ว่า มาฟังธรรมสู่มื้อ จักบุญได้อยู่ไส”

.....

“คันบ่มีใจหมั่น ใจใสตั้งต่อ นั่งนบมืออยู่จ้อก้อ งอเว้าตั้งแต่กัน
เหลือแต่ผันมาเว้า ฟังธรรมผัดบ่จื่อ บาดว่ากลับสู่บ้าน เลยบ่ค้างอยู่คิง”

.....

นี้คือ **“ผญาคำสอนที่วัดศรีโพนเมือง”** จังหวัดสกลนคร เป็นคำสอนของบรรพบุรุษอีสานที่ทุกคนควรจดจำ ผู้เขียนคัดมาบางตอนเท่านั้น

● บวชบูชาพระกรรมฐานใหญ่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านอุปสมบทเพื่อบูชาคุณในงานถวายเพลิงศพ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต นับว่าเป็นการปฏิบัติบูชาและมหาบริจาคอย่างหนึ่ง คือ **ชีวิตปริจาโค** บริจาคชีวิตถวายไว้ในพระพุทธศาสนา **สาสเน อุรๆ ทตฺวา** ถวายหัวอกหัวใจไว้เป็นพุทธบูชา ตราบเท่าชีวาจะหาไม่

ดูก่อนท่านทั้งหลาย! ผู้ใดเอาชีวิตบูชาอย่างนี้ได้ชื่อว่า บูชาเคารพนับถือ ต่อพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า และท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ด้วยอาการอันยอดยิ่ง ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ไม่เสื่อมจากพระนิพพาน

หนังสือสุทธิหลวงปู่ลี

พระประธานภายในอุโบสถวัดศรีโพนเมือง ซึ่งเป็นพัทธสีมาที่หลวงปู่ลีอุปสมบท

หลวงปู่ลี กุสลธโร จึงเป็นพระมหาเถระเพียงรูปเดียวที่บวชในงานศพหลวงปู่มั่นที่ยังมีชีวิตอยู่ การบวชปฏิบัติบูชาจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่น่ายินดียิ่งนัก

พระพุทธองค์ทรงตรัสปรารภยกย่องในเรื่องนี้ไว้ว่า “พุทธบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทำสักการบูชาเราด้วยเครื่องบูชาสักการะทั้งหลายอันเป็นอามิส เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น หาชื่อว่าบูชาตถาคตด้วยการบูชาอันยิ่งไม่

ผู้ใดปฏิบัติตามธรรมอันชอบยิ่ง ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมแก่ธรรม ผู้นั้นแล ชื่อว่า สักการบูชาเราด้วยการบูชาอันยอดยิ่ง”

หลวงปู่ลีได้ออกบวชปฏิบัติบูชาพระอรหันต์ผู้ยิ่งใหญ่ที่นิพพานอยู่เบื้องหน้านี้แล้ว ชีวิตท่านที่สละโลกออกบวช ย่อมมีผลและอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ สุดจะประมาณได้

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ณ วัดป่าสุทธาวาสแห่งนี้ หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล และ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้รับอาราธนาจากอุบาสิกาสามพี่น้อง ได้แก่ **นางนุ่ม นางนิล ชุวานนท์** และ**นางลูกอินทร์ วัฒนสุชาติ** ผู้มีความเลื่อมใสในพระอาจารย์ทั้งสอง มาจำพรรษา ณ เสนาสนะป่าบ้านบาก ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๙ ต่อมาจึงได้จัดสร้างเป็นวัดป่าสุทธาวาสในเวลาต่อมา

ภายหลังที่ท่านจากภาคเหนือมาจำพรรษาที่วัดป่าโนนนิเวศน์ จังหวัดอุดรธานีแล้ว คณะศรัทธาชาวจังหวัดสกลนครได้กราบอาราธนาท่านมาจำพรรษา ณ วัดป่าสุทธาวาสอีกครั้งในปีพุทธศักราช ๒๔๘๔ แล้วท่านจึงไปจำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านโคก จวบจนวาระที่ท่านใกล้มรณภาพจึงได้มาทิ้งขันธ์ ณ วัดป่าสุทธาวาสในปีพุทธศักราช ๒๔๙๒

ผู้เขียนขอนำประวัติย่อขององค์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มากล่าว เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเข้าใจว่าองค์ท่านมีความสำคัญมากเพียงใดในวงศ์พระกรรมฐาน จะว่าท่านเป็นผู้ตั้งวงศ์พระกรรมฐานยุคปัจจุบันก็ไม่ผิด อาจกล่าวได้เต็มปากเต็มคำ ไม่กระดากอายเลยว่าหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต วัดป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ***"เป็นบิดาของพระกรรมฐานยุคกรุงรัตนโกสินทร์"***

● ประวัติย่อหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ●

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต *ท่านเป็นสุดยอดพระอรหันต์แห่งยุค เป็นบิดาของพระกรรมฐาน ตำนานชีวิตและปฏิปทาของท่านถูกกล่าวขานกันไม่รู้จบ ท่านสำเร็จปฏิสัมภิทานุศาสน์ ๔ อย่าง คือ ๑. ธัมมปฏิสัมภิทา คือ แตกฉานในธรรม ๒. อัตถปฏิสัมภิทา คือ แตกฉานในอรรถ ๓. นิรุตติปฏิสัมภิทา คือ แตกฉานในภาษา ๔. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา คือ แตกฉานในปฏิภาณ*

ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๘ ท่านบรรลุธรรมชั้นสูงสุดที่ ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นองค์ท่านได้ธุดงค์ไปยังดอยนะโม ท่านได้พูดกับลูกศิษย์คือหลวงปู่ขาวว่า

"ผมหมดงานที่จะทำแล้ว ก็อยู่สานกระบุงตะกร้า พอช่วยเหลือพวกท่านและลูกศิษย์ลูกหาได้บ้างเท่านั้น"

ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ เป็นครู เป็นพ่อ และเป็นต้นแบบของพระกรรมฐานที่ยึดมั่นในหลักพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ท่านถือธุดงค์และทรงผ้าบังสุกุลตลอดชีวิต ท่องเที่ยวธุดงค์ทางภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคเหนือ ในประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเขมร ประเทศพม่า ชอบอยู่ตามถ้ำและป่าลึก อาศัยบิณฑบาตกับชาวป่าชาวเขา เป็นผู้สมถะสันโดษมักน้อยในลาภสักการะ มีชีวิตเป็นอยู่ด้วยพระธรรมวินัยทุกอิริยาบถ

ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยยังไม่มีพระมหาเถระรูปใดจะยิ่งใหญ่ด้วยวัตรปฏิบัติ ปฏิปทา ถึงพร้อมด้วยศีลธรรม มีอำนาจจิตยิ่งใหญ่ครอบโลกธาตุ เป็นที่เคารพบูชาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายได้ถึงเพียงนี้ พระอรหันต์ในประเทศไทย ล้วนเป็นศิษย์ของท่านแทบทั้งนั้น เดิมท่านปรารถนาพุทธภูมิ แต่ด้วยเห็นว่าจะเป็นการเนิ่นช้า จึงถอนความปรารถนานั้นเสีย ณ วัดป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี มุ่งมั่นเป็นพระอรหันต์ในปัจจุบันชาติ

ท่านเป็นคนร่างเล็ก มีผิวขาวบาง แข็งแรง ว่องไว สติปัญญาดีมาตั้งแต่กำเนิด ฉลาด เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายในทางที่ถูก ไม่ยอมทำตามในทางที่ผิด

ท่านเกิดวันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๑๓ ที่บ้านคำบง ตำบลโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายคำด้วง และนางจันทร์ แก่นแก้ว เมื่อท่านอายุได้ ๑๕ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรในสำนักวัดบ้านคำบง

๑. หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล
๒. พระอริยกวี (อ่อน) พระอุปัชฌาย์
๓. พระครูสีทา ชยเสโน พระกรรมวาจาจารย์

พออายุได้ ๑๗ ปี บิดาขอร้องให้ลาสิกขาเพื่อช่วยการงานทางบ้าน เมื่อลาสิกขาแล้ว จิตยังหวนคิดถึงร่มกาสาวพัสตร์อยู่เสมอ เพราะติดใจในคำสั่งสอนของยายว่า **“เจ้าต้องบวชให้ยาย เพราะยายเลี้ยงเจ้ายาก”**

ครั้นอายุได้ ๒๒ ปี มีความอยากบวชเป็นกำลัง ได้เข้าศึกษาพระธรรมในสำนักหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล วัดเลียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้อุปสมบท ณ วัดศรีอุบลรัตนาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๓๖ โดยมี พระอริยกวี (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูประจักษ์อุบลคุณ (สุ่ย) เป็นพระอนุสาวนาจารย์

อุปสมบทแล้วได้กลับมาศึกษากรรมฐานภาวนาในสำนักหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล ณ วัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานี ใช้คำบริกรรมภาวนาว่า ***“พุทโธ”***

อยู่มาวันหนึ่งท่านบังเกิดสุบินนิมิตว่า “ได้เดินออกจากหมู่บ้าน ๆ หนึ่ง มีป่า เลยป่าออกไปก็ถึงทุ่งเวิ้งว้าง จึงเดินตามทุ่งไป ได้เห็นต้นชาติต้นหนึ่งที่บุคคลตัดให้ล้มลงแล้ว ปราศจากใบ ตอของต้นชาติสูงประมาณ ๑ คืบ ใหญ่ประมาณ ๑ คนโอบ ท่านขึ้นสู่ขอนชาตินั้น พิจารณาดูอยู่ว่าผุพังไปบ้างและจักไม่งอกขึ้นได้อีก ในขณะที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น มีม้าตัวหนึ่งไม่ทราบว่ามาจากไหน มาเทียมขอนชาติ ท่านจึงขี่ม้าตัวนั้น ม้าพาวิ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเต็มฝีเท้า ขณะที่ม้าพาวิ่งไปนั้นได้แลเห็นตู้ใบหนึ่งเหมือนตู้พระไตรปิฎก ตั้งอยู่ข้างหน้า ตู้นั้นวิจิตรด้วยเงินสีขาววาววับเป็นประกายยิ่งนัก ม้าพาวิ่งเข้าไปสู่ตู้นั้น ครั้นถึงม้าก็หยุดและหายไป ท่านลงตรงมายังตู้พระไตรปิฎกแต่มิได้เปิดตู้ดู ไม่ทราบว่ามีอะไรอยู่ในนั้น แลดูไปข้างหน้าเห็นเป็นป่าชัฏเต็มไปด้วยขวากหนามต่าง ๆ จะไปต่อไม่ได้” เลยรู้สึกตัวตื่นขึ้นมา

เมื่อท่านพิจารณาสุบินนิมิตนั้นจึงได้ความว่า การที่ท่านออกบวชในพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามอริยมรรคนั้น ชื่อว่าออกจากบ้าน บ้านนั้นคือความผิดทั้งหลาย และป่านั้นคือกิเลส ซึ่งเป็นความผิดเหมือนกัน ขอนชาติ ได้แก่ ชาติความเกิด ม้า ได้แก่ ตัวปัญญาวิปัสสนา จักมาแก้ความผิด การขึ้นสู่ม้าแล้วม้าพาวิ่งไปสู่ตู้พระไตรปิฎกนั้นคือ เมื่อพิจารณาไปแล้วจักสำเร็จเป็นปฏิสัมภิทานุศาสน์ ฉลาด

รู้อะไร ๆ ในเทศนาวิธีทรมาน แนะนำสั่งสอนสานุศิษย์ทั้งหลายให้ได้รับความเย็นใจ ในข้อปฏิบัติทางจิต แต่จะไม่ได้ในจตุปฏิสัมภิทาญาณ เพราะไม่ได้เปิดดูตู้นั้น

สุบินนิมิตนี้เป็นบุพพนิมิต บอกความมั่นใจในการทำความเพียรของท่าน ท่านจึงตั้งหน้าตั้งตาทำความเพียรประโยคพยายามมิได้ท้อถอย มีการเดินจงกรมบ้าง นั่งสมาธิบ้าง ข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ก็มิได้ทอดทิ้ง คงดำเนินตามข้อปฏิบัติอันท่านโบราณบัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ทรงบำเพ็ญตามทางแห่งอริยมรรค

*ท่านได้แสวงหาวิเวกบำเพ็ญสมณธรรมในที่ต่าง ๆ ตามราวป่า ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง หุบเขา ซอกเขา ห้วยธาร เงื้อมผา ท้องถ้ำ เรือนว่าง ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงบ้าง แล้วลงไปศึกษากับ**เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** ๓ พรรษา แล้วออกแสวงหาวิเวกในถิ่นภาคกลางคือ ถ้ำสาริกา เขาใหญ่ นครนายก ถ้ำไผ่ขวาง เขาพระงาม และถ้ำสิงโต จังหวัดลพบุรี ขึ้นไปทางภาคเหนือจำพรรษาที่วัดเจดีย์หลวง ๑ พรรษา ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวงและเป็นพระอุปัชฌาย์ แต่ท่านไม่รับตำแหน่ง หนีเข้าป่าอาศัยอยู่ตามดอยมูเซอ ถ้ำเชียงดาว เป็นต้น แล้วออกไปพักตามที่วิเวกต่างๆ ในเขตภาคเหนือหลายแห่งเพื่อสงเคราะห์สาธุชนในที่นั้น ๆ นานถึง ๑๑ ปี จนได้รับความรู้แจ่มแจ้งในพระธรรมวินัย สิ้นความสงสัยในสัตถุศาสน์ บรรลุพระอรหัตผล ที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จึงกลับมาภาคอีสาน*

วาระสุดท้ายท่านจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ท่านละสังขารเข้าสู่แดนอนุปาทิเสสนิพพาน ที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๒ เวลา ๐๒:๒๓ น. สิริอายุ ๘๐ ปี ๕๖ พรรษา

*ประวัติของหลวงปู่มั่นที่กล่าวมาเพียงโดยย่อ ก็คงเพียงพอกับคำกล่าวที่ว่าท่านเป็นบิดาของพระกรรมฐานยุคปัจจุบัน และเป็นปูชนียบุคคลที่ควรบูชาอย่างยิ่ง การที่องค์หลวงปู่ลี ได้นับหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาจนกระทั่งถึงสูญ คือ **นิพพานำ ปรมำ สุญญำ** เริ่มจากหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต วัดป่าสุทธาวาสแผ่นดินแห่งจังหวัดสกลนครนี้เอง •*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)

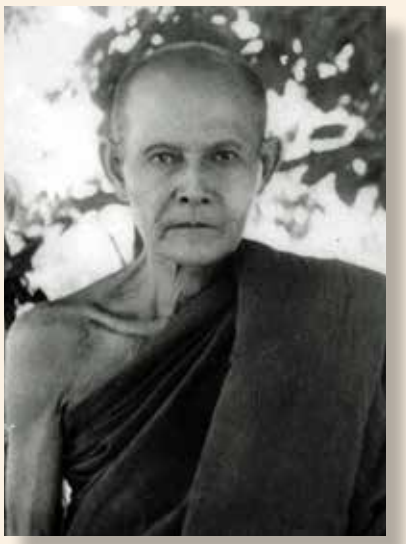

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

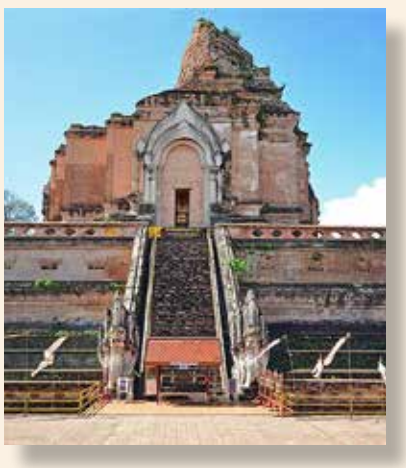

วัดเจดีย์หลวง

๑. พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) พระอุปัชฌาย์
๒. พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระกรรมวาจาจารย์
๓. พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอนุสาวนาจารย์

• พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ •

ผู้เขียนกราบเรียนถามหลวงปู่ลีในเหตุการณ์งานบวชบูชาถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต องค์ท่านได้เล่าให้ฟัง ดังนี้

"วันที่ ๒๙ เคลื่อนโลงศพไปเมรุ" ...ในวันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ เคลื่อนโลงศพของท่านพระอาจารย์มั่นจากศาลาไปสู่เมรุพิเศษ วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

"ไปบวชกะวันที่ ๓๐" ...ในวันจันทร์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ตรงกับขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ วันบรรพชาและอุปสมบทถวายบูชาคุณท่านพระอาจารย์มั่น ที่วัดศรีโพนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

"บวชที่พัทธสีมาวัดศรีโพนเมือง เจ้าคุณจูม เป็นอุปัชฌาย์ คู่สวดนาคกะแม่นหลวงปู่ฝั้นกับหลวงปู่อ่อน" ...ในการบวชวันจันทร์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ นั้น แบ่งเป็นบวชพระ ๑๒ ชุด ชุดละ ๓ รูป รวม ๓๖ รูป และบรรพชาเป็นสามเณร ๑๘ ชุด ๆ ละ ๓ รูป รวมเป็น ๕๔ รูป รวมพระเณรที่มีจิตศรัทธาบวชถวายหลวงปู่มั่น ๙๐ รูป อุปสมบทเมื่อเวลา ๑๖.๑๒ น. ณ พัทธสีมาวัดศรีโพนเมือง เลขที่ ๒๙๗ ถนนกำจัดภัย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยมี.-

พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์
พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ได้ฉายานามว่า **"กุสลธโร"** แปลว่า **"พระผู้ทรงไว้ซึ่งความดี"**

พระอุดมญาณโมลี (หลวงปู่จันทร์ศรี จนฺททีโป)

และพระที่นั่งหัตถบาสในงานบวชหลวงปู่ลีในครั้งนั้นที่ปรากฏนามคือ **พระอุดมญาณโมลี (หลวงปู่จันทร์ศรี จนฺททีโป) วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี**

"พอวันที่ ๓๑ กะจูดศพหลวงปู่มั่น" ...หลังจากบวชแล้ววันรุ่งขึ้นคือวันอังคารที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ตรงกับ

วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ ณ วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนครก็ได้ร่วมพิธีประชุมเพลิงสรีระสังขารของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ร่วมกับพ่อแม่ครูอาจารย์จากจตุรทิศ

"เดี๋ยวนี้ คึดหาหมู่บวชพร้อมกัน บ่ยังจั๊กคน ...เดี๋ยวนี้ คิดหาหมู่เพื่อนที่บวชพร้อมกันไม่เหลือสักคน" "เทิงตาย เทิงสิกหล่ะ...ทั้งตาย ทั้งลาสิกขา"

องค์ท่านกล่าวสรุปในตอนท้ายอย่างองอาจสมเป็นพงศ์พันธ์แห่งอริยะ ผู้ฟังนั่งนิ่ง ก้มหน้าฟังท่านอยู่เสียนาน เมื่อเงยหน้ามองดูท่านอีกครา ณ คราวนั้น องค์ท่านสง่างามยิ่งนัก

สังฆานุภาพอันเป็นผลแห่งบารมีธรรม หรือคุณความดีที่สั่งสมอบรมมาดีแล้ว ก็องค์ท่านเคยเสียสละชีวิตเลือดเนื้อสั่งสมบารมีมามากหลาย จุดมุ่งหมายก็เพื่อโมกขธรรมอันประเสริฐ สังฆานุภาพหรือลาภสักการะที่หลั่งไหลมาไม่ขาดสายเพื่อบูชาองค์ท่านในปัจจุบันนั้น เป็นผลเบื้องปลายเท่านั้นเอง องค์ท่านได้สละชีพออกบวชใช่แต่เพียงชาตินี้เท่านั้นก็หาไม่ แม้ในอดีตชาติก็ได้ทรงสละชีพออกบวชมาแล้วนับไม่ถ้วน โดยมีจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียวคือความพ้นทุกข์เท่านั้น

● บันทึกงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ●

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระบูรพาจารย์ใหญ่ฝ่ายกรรมฐาน นิพพานแล้ว ร่างกายของท่านก็เหมือนคนทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎอนิจจัง แต่ความบริสุทธิ์และเกียรติคุณยังคงอยู่คู่โลกสงสารไปตราบนานเท่านาน ไม่อาจกำหนดได้

ในวันมหาวิปโยคเช่นนั้น มีเหตุอัศจรรย์บันดลบันดาลให้เทวดาและมนุษย์ได้เห็นถึงบารมีธรรมที่บำเพ็ญมายาวนาน จึงเกิดเหตุการณ์ปรากฏดังว่าแผ่นดินจะกัมปนาทการหวั่นไหว เสียงปริเวทนาการแซ่ซ้องสาธุโสกาดูรกำสรด ท้องฟ้ากลายเป็นสีเขียวสดสลัว ปฐพีมณฑลแห่งวัดป่าสุทธาวาสจังหวัดสกลนครนั้นคราคร่ำไปด้วยศาสนิกชน พุทธบริษัท อร่ามไปด้วยผ้าย้อมน้ำฝาดอำไพพรรณ สลับสีเหลืองหม่น ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญญวาสี

ผู้เขียนขอนำบันทึกบรรยากาศงานบำเพ็ญกุศลและถวายเพลิงสรีระสังขารหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ครูบาอาจารย์ที่เป็นศิษยานุศิษย์ในองค์ท่านที่เคยอยู่ร่วมในเหตุการณ์ได้บันทึกบรรยากาศงานประวัติศาสตร์ถวายเพลิงภูริทัตตสรีระไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

• **หลวงปู่ลี กุสลธโร** ได้เล่าถึงบรรยากาศวันงาน**พิธีถวายเพลิงสรีระสังขาร หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ให้ฟัง (ในวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๙ เวลาหกโมงเย็น) ดังนี้

"หามศพเพิ่นไปเมรุแหล่ว แต่เป็นพ่อขาว มี ๒ คน กับอาจารย์บัวคำ เป็นนาคนำกัน เพิ่นเคลื่อนศพไปเมรุ วันที่ ๒๙ เคลื่อนศพไป" ...ในวันอาทิตย์ ที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๓ ปีขาล เคลื่อนโลงศพเพื่ออัญเชิญภูริทัตตสรีระขึ้นสู่เมรุ ในงานคราคร่ำไปด้วยคณะพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นศิษยานุศิษย์ภายใต้ร่มธรรมของ

๑. คณะกรรมการจัดงานศพพระอาจารย์มั่น
๒-๓. ผู้คนจำนวนมากหลั่งไหลมาร่วมงานศพพระอาจารย์มั่น

องค์ท่าน ในเวลานั้นหลวงปู่ลีกับหลวงปู่บัวคำ ก็คือ**นาคลี ชาลีเชียงพิณ** และ**นาคบัวคำ จันทรงค์** ซึ่งอยู่ในชุดขาว เพื่อเตรียมเข้าพิธีบวชเพื่อบูชาคุณขององค์ท่านในวันจันทร์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ปีขาล ก็ได้ร่วมในพิธีด้วย”

ในบรรดาผู้ที่อัญเชิญ (แบก) โลงภูริทัตตสรีระขึ้นสู่เมรุอันเป็นมณฑปจตุรมุข ล้วนเป็นพระผู้ครองจีวรทั้งสิ้น มีตั้งแต่อริยะบุคคลชั้นโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และพระอรหันต์ จะมีก็แต่นาคผู้สวมชุดขาวที่เรียกว่า “**พ่อขาว**” มีเพียง ๒ คนก็คือนาคลีและนาคบัวคำ จึงเป็นที่สะดุดตาแก่บรรดาผู้ร่วมงานเป็นอันมาก ซึ่งท่านทั้งสองก็ไม่สนใจคำทัดทานของผู้ใด ยังคงมุ่งมั่นถวายงานช่วยอัญเชิญโลงบรรจุภูริทัตตสรีระขึ้นสู่เมรุต่อไป

เครื่องสักการบูชาบนมณฑปล้วนเป็นชั้นเลิศในสมัยนั้น เสา ซุ้ม และบันได ถูกจัดแจงเป็นอย่างดีที่สุด บุปผชาตินานาพันธุ์หลากสีที่มีกลิ่นหอมประทินใจ ต่างมาประชุมกัน ณ ที่นั้น ลานสถานถูกจัดแต่งอย่างดีเพื่อพุทธบริษัทเป็นจำนวนมาก

ว่ากันว่า นาคทั้งสองถูกพระขับไล่ให้ออกไปจากบริเวณเมรุ นาคบัวคำทนฟังคำพระขับไล่ไม่ไหวจึงยอมถอยออกไป ส่วนนาคลีใครจะไล่อย่างไรก็ไม่สนใจ ทนอยู่จนกระทั่งพิธีเคลื่อนศพแล้วเสร็จ

หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ

ในเรื่องนี้หลวงปู่ใหญ่ **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** ขณะนั้นท่านเป็นพระหนุ่ม มีพรรษา ๓ เป็นพระฝ่ายแรงงาน คือทำส้วม ทำที่พักพระในป่า สมัยนั้นไม่มีกุฏิ ได้กล่าวว่า “พอฉันจังหันแล้วก็เริ่มพิธีเคลื่อนศพ มีผ้าขาว ๒ คน หามศพหลวงปู่มั่น เขาไปดึงออกกะบ่ออก เขาด่ากะบ่ออก ผ้าขาวคือพระอาจารย์ลีกับท่านอาจารย์บัวคำ”

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “วันที่ ๓๑ กะแม่นจูดศพตอนสองทุ่มเนี่ย มีฝนปรอย ๆ นำ ...ในวันอังคารที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีขาล เมื่อพิธีถวายเพลิงภูริทัตตสรีระพร้อมแล้ว พระลี (หลวงปู่ลี) และพระบัวคำ (หลวงปู่บัวคำ) ในเพศบรรพชิตซึ่งบวชได้เพียง ๒ วัน ยังเป็นผู้มีจิตอาสาแบกหามเครื่องครอบ เครื่องประดับโลงศพ (ภาษาอีสานเรียกเครื่องเอ้) เพื่อนำไปเก็บรักษาไว้ใต้ถุนศาลาวัดป่าสุทธาวาสต่อไป

“เขาเลื่อยเป็นท่อน ๆ แล่วแดกเข้า เป็นสี่เหลี่ยม ๆ สำแขน ๆ นี่หละ เขาซอยๆ คาศอก คาแขนนี่ ...ไม้เผาศพเป็นไม้หอมจากประเทศลาว เขาเลื่อยเป็นท่อนสี่เหลี่ยมขนาดยาวเท่าแขนและขนาดสั้นเท่าศอก แล้ววางสลับเข้าไปที่จิตกาธาน”

หลวงปู่ลีและหลวงปู่บัวคำได้อยู่ถวายงานรับใช้พ่อแม่ครูบาอาจารย์ในงานพิธีถวายเพลิงภูริทัตตสรีระ จนถึงวันงานแล้วเสร็จ

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้เมตตาเล่าถึง **“ความอัศจรรย์”** ที่เกิดขึ้นในวันงานคือ ในขณะที่มีการจูดศพ (เผาศพ) มีฝนตกปรอย ๆ ในเดือน ๓ พอให้ชุ่มเย็น ถ้าจะพูดแล้วก็เหมือนกับพัดลมไอน้ำ คนที่มาร่วมงานไม่ร้อนเลย **นี้เป็นที่น่าอัศจรรย์! ข้อที่หนึ่ง**

ในระหว่างงานของซื้อของขายจะมีแต่ภายนอกวัด ภายในบริเวณวัดไม่มี ของทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อเข้ามาภายในเขตวัดป่าสุทธาวาส เป็นของทานทั้งสิ้น ครั้งนั้นมีพ่อค้าแม่ขายก๋วยเตี๋ยวชาวแกว เมื่อทราบข่าวว่ามีงานศพ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งเป็นงานใหญ่ก็ตั้งใจจะมาโกยเงินเต็มที่ แต่เมื่อย่างกรายเข้าไปภายในบริเวณวัดเกิดเห็นผู้คนตั้งโรงทานจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า ความคิดเดิมที่จะหวังเงินได้มลายสิ้น กลายเป็นคิดหวังบุญกุศล จึงตั้งโรงทานก๋วยเตี๋ยวแจกจ่ายผู้คน ถึงแม้จะมีผู้คนมาร่วมงานเป็นจำนวนมากแกก็ไม่ยอมแพ้ ญาติโยมพระเณรเห็นแล้วสงสารจึงรวบรวมเงินบริจาคสมทบด้วย ยังมีโรงทานอื่นอีกมากมายที่สละทรัพย์เป็นทานเพื่อเลี้ยงคนที่มาร่วมงานแบบไม่อั้น **นี้เป็นอัศจรรย์! อีกข้อหนึ่ง**

ในระหว่างงานที่มีผู้คนคราคร่ำแสดงอาการคร่ำครวญถึงหลวงปู่มั่นผู้จากไป ประดุจบิดาแห่งตน ๆ สิ้นชีพลงพร้อม ๆ กัน ดังคำที่ว่า **ปุถุชนร้องไห้ อริยะปลงธรรมสังเวช นี้เป็นอัศจรรย์! อีกข้อหนึ่ง**

อีกมุมหนึ่งเสียงสวดซ้อมขานนาคดังสนั่น มีพ่อนาคท่านหนึ่ง ได้ขออนุญาตพระพี่เลี้ยงกลับบ้านเพื่อทำธุระบางประการ พอไปถึงบ้าน เพื่อนเก่าก็กอดคอ กรอกเหล้าเข้าปาก เพียงแค่จอกเล็ก ๆ จอกเดียวเท่านั้น แม้นาคนั้นจะไม่ยินดีในรสชาติแห่งสุราเลยก็ตาม แต่สุรานั้นได้ผ่านปากลงถึงท้องแล้ว ผิดศีลข้อที่ ๕ แล้ว

นาคท่านนั้นกลับเข้าวัดพอจะก้าวขาเข้าประตูวัดก็เกิดอาการหน้ามืดตามัวขึ้นมาทันทีทันใด พอเดินถอยหลังห่างจากวัดตาก็สว่าง เขาได้พยายามถึง ๓ ครั้งก็ไม่สามารถจะก้าวผ่านประตูซึ่งเปิดโล่ง เขาเข้าไปไม่ได้เลย ประดุจกำแพงมหึมาที่มองไม่เห็นขวางกั้น ผู้คนทั้งหลายจึงพากันแห่ไปถามว่า “เกิดอะไรขึ้น?” เขาจึงเล่าความเป็นไปทั้งหมดให้ฟัง เขาจึงก้มหน้าเดินทางกลับบ้าน รอจนกระทั่งเหล้าหมดฤทธิ์จึงสามารถเดินเข้าประตูวัดได้ **นี้เป็นอัศจรรย์! อีกข้อหนึ่ง**

หลวงปู่ลีเล่าต่อ ผู้เขียนฟังเคลิ้มไปดังถูกสะกดให้อยู่ในเหตุการณ์นั้น แบบสด ๆ ร้อน ๆ ดังว่าภูริทัตตสรีระในสุทธาวาสอาราม ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้า เป็นเหตุอัศจรรย์บันดาลที่ท่านพระอาจารย์มั่น พระผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ละทิ้งวิบากขันธ์อันทรมานเข้าสู่มหานฤพาน

“ศพองค์หลวงปู่มั่น ท่านจะใส่แว่นตา” หลวงปู่ลีกล่าวเสียงเรียบ ๆ นิ่ม ๆ ท่านนิ่งอยู่พักหนึ่งพิจารณาว่าสิ่งที่จะพูดต่อไปขัดกับสาวกประเพณีหรือไม่ แล้วองค์ท่านก็กล่าวขึ้นว่า “มีพระบางรูปอยากลองดี เข้าไปกราบคารวะศพท่าน ก็ต้องตกใจ เผ่นออกมา เมื่อเห็นศพองค์หลวงปู่มั่นแลบลิ้น ลืมตาโพร่งใส่ หมู่ฆราวาสญาติโยมทั้งหลายก็พากันแตกฮือพากันไปมุงดู หลวงปู่มั่นท่านจะแสดงให้เห็นเป็นต่าง ๆ ฆราวาสญาติโยมก็จะเห็นแบบหนึ่ง พระก็จะเห็นเป็นอีกแบบหนึ่ง แล้วพระแต่ละองค์ก็จะเห็นไม่เหมือนกัน ทำให้เกิดข้อถกเถียงวิจารณ์กันในหมู่พุทธบริษัท บ้างก็ว่าตนเห็นเป็นอย่างนี้ ๆ บ้างก็ว่าตนเห็นเป็นอย่างนั้น ๆ เพราะท่านแสดงอภินิหารให้เห็นไม่เหมือนกัน เป็น **ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ** ผู้รู้พึงรู้เฉพาะตน **นี้เป็นอัศจรรย์! อีกข้อหนึ่ง**

• บันทึกของหลวงปู่หล้า เขมปตฺโต เรื่องถวายเพลิงภูริทัตตสรีระ ดังนี้

หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต

...ภายหลังจากที่องค์หลวงปู่มั่น ได้มรณภาพในคืนวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๒ เวลาประมาณตีสอง จากบันทึกของหลวงปู่หล้า เขมปตฺโต ในชีวประวัติ พระหล้า เขมปตฺโต ได้บันทึกเกี่ยวกับการจัดการศพหลวงปู่มั่น ภายหลังจากที่ท่านมรณภาพไว้ดังนี้

“...ต่อไปเรื่องศพขององค์หลวงปู่ ครั้นถึงเวลาเย็นในวันนั้นก็กราบศพเอาเข้าหีบไม้ที่เห็นว่าเป็นหีบชั้นที่หนึ่งในสมัยนั้น แล้วก็เอาไว้ที่ศาลาโรงฉัน แล้วสามทุ่มตอนกลางคืนมีการสวดมนต์ ธรรมจักรบ้าง อนัตตลักขณสูตรบ้าง อาทิตตปริยายสูตรบ้าง ธรรมนิยามบ้าง อภิธรรมบ้าง วนไปวนมาและมีการฟังเทศน์ทั้งโยมทั้งพระรวมกันตอนกลางคืนด้วยทุกคืน ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์เป็นประธานแต่งพระเถระทั้งหลายเปลี่ยนวาระกันเทศน์เข้าคิว สมัยนั้นพระอาจารย์มหาบัว ยังมิได้เข้าคิวเทศน์ดอก องค์ท่านกำลังเร่งความเพียร ออกไปวิเวกองค์เดียว ๗ วัน จึงเข้ามาเยือนหนหนึ่ง

พระมาจากต่างทิศบางวันถึง ๘๐๐ รูปก็มี บางวัน ๔๐๐ รูปขึ้นไป ๕๐๐ รูป ถึง ๗๐๐ รูป อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๔๐๐ รูป ตลอด ๓ เดือน การขบฉันก็เหลือแหล่ ไม่มีโจรผู้ร้ายพอที่จะว่าเดือดร้อน

๗ วันที่เรียกว่า “**สัตตมวาร**” ในสมัยนั้นทำบุญครั้งหนึ่ง แต่ก็เท่ากับว่าทำทุกวันอยู่ในตัว เพราะพระมาก ถ้าคิดเฉลี่ยแล้วเอา ๖๐๐ มาคูณ ๙๐ แล้วจะเป็นพระกี่องค์เล่า ก็เป็นพระ ๕๔,๐๐๐ องค์ทีเดียวล่ะ พระมหาเถระ พระราชาคณะทางกรุงเทพมหานครก็มาหลายองค์อยู่

สมัยนั้นวัดป่าสุทธาวาสเป็นวัดกว้างขวางวังเวงเพราะไม่มีสวน ไม่มีบ้านท่านผู้ใดเป็นดงบ้าง เป็นป่าบ้าง กางกลดกางมุ้งอยู่ไหน ๆ ก็ได้ไม่คับแคบ ...”

หลวงปู่วิริยังค์ สิรินฺธโร

• บันทึกของหลวงปู่วิริยังค์ สิรินฺธโร เรื่องถวายเพลิงภูริทัตตสรีระ ดังนี้

...จากบันทึกของ **ท่านเจ้าคุณพระเทพเจติยาจารย์ (หลวงปู่วิริยังค์ สิรินฺธโร)** ในประวัติพระอาจารย์มั่นฉบับสมบูรณ์ และใต้สามัญสำนึก ได้กล่าวถึงวันประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

"ณ วันนี้ที่จะต้องจารึกเป็นประวัติศาสตร์ คือวันเคลื่อนศพจากศาลาสู่เมรุที่จัดไว้อย่างธรรมดาไม่หรูหราและไม่เลวนัก ประชาชนทั่วไปได้ฟังประกาศว่า บัดนี้จะได้เคลื่อนศพแล้ว ซึ่งเวลานั้นเป็นเวลา ๑๑:๐๐ น. บรรดาพระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาทั้งในบริเวณนอกวัดและบริเวณในวัดต่างก็รีบเดินเข้ามาดุจนัดหมายกันเอาไว้ พรึบเดียวเท่านั้นแน่นขนัดไปทั่วบริเวณ บรรยากาศในขณะนี้เป็นบรรยากาศเศร้าสลด หมายถึงว่าทุกคนในขณะศพกำลังถูกยกเคลื่อนที่จากที่ตั้งบนศาลากำลังเคลื่อนลงมาอย่างช้า ๆ ขณะนั้นนั่นเองน้ำตาของทุกคนจากดวงตาหลายหมื่นดวงได้ร่วงพรูลงพร้อมกันเหมือนกับนัด พร้อมทั้งผู้เขียนที่ยืนเคารพศพอยู่ข้าง ๆ นั้น ผู้เขียนได้มองไปทั่วบริเวณเห็นน้ำตาอันบริสุทธิ์หลั่งไหลจากดวงตาของทุกคนทุกเพศทุกวัยนี้ นั้นเป็นสิ่งหนึ่งในหลายสิ่งที่บอกเหตุแห่งความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ผู้เขียนรู้สึกใจหายวาบ ๆ เป็นครั้ง ๆ ทุกคนที่ยืนอยู่กันอย่างสงบดุจตุ๊กตาไม่มีการเคลื่อนไหว ร่างกายเงียบกริบไม่มีแม้กระทั่งเสียงไอและจาม เป็นการหยุดเหมือนถูกสะกด ในขณะที่ศพกำลังถูกเคลื่อนออกจากศาลาไปสู่เมรุอย่างช้า ๆ

ขณะนั้นเหลือเวลาอีก ๓ วันที่จะถึงวันประชุมเพลิง บรรดาพระภิกษุสามเณร ประชาชนทั้งทางไกลและใกล้ต่างได้สละเวลาอันมีค่าของตนมาพร้อมกันแล้ว ณ ที่วัดสุทธาวาสเป็นจำนวนมาก บรรยากาศในขณะนั้นมีการบำเพ็ญกุศลทอดผ้าบังสุกุลตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้เขียนได้สังเกตดูเป็นผ้าที่ชาวบ้านทอกันเองเป็นส่วนมาก ญาติโยมก็หานิมนต์พระภิกษุสามเณรที่มาในงานรับผ้าบังสุกุล ดูก็เป็นธรรมชาติดีเหลือเกินเพราะไม่ต้องมีพิธีรีตองอะไร ใครมาเมื่อไรก็ได้ บังสุกุลเมื่อไรก็ได้ พระภิกษุสามเณรมารับเมื่อไรก็ได้ ผู้เขียนก็ถูกนิมนต์ให้รับหลายครั้ง รู้สึกว่าทุกคนที่บำเพ็ญกุศลไม่มีการหวงห้ามหรือปิดกั้นขั้นเวลาต่าง ๆ ญาติโยมได้หลั่งไหลเข้ามาสู่เมรุ เพื่อทอดผ้าบังสุกุลไม่ขาดสายตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน บรรยากาศอย่างนี้คงหาดูได้ยาก แม้จะมีการประชุมเพลิงพระอาจารย์องค์ใด ๆ ก็คงไม่เหมือนงานศพของพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เพราะเป็นศรัทธาในตัวของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาที่มีต่อท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต อย่างเปี่ยมล้นด้วยกัน

ฉะนั้นเมื่อมีการบำเพ็ญกุศลใด ๆ โดยเฉพาะงานประชุมเพลิงเป็นงานขั้นสุดท้าย ทุกคนจึงแสดงออกแห่งศรัทธาอันยิ่งยวดในใจออกมาเป็นภาพที่มีความดื่มด่ำ พลังแห่งความนึกคิด

เป็นปรากฏการณ์ออกมาให้ทุกคนได้ทึ่งและอัศจรรย์ ดังนั้นพลังศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่ห้ามกันไม่ได้ และสามารถนำไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ในทุก ๆ กรณี

เวลา ๑๗ นาฬิกาของวันเผา คือรวมกันวางดอกไม้จันทน์ หรือเรียกว่าเผาหลอก ประชาชนแน่นขนัดในบริเวณวัดเนื้อที่ ๕๐ ไร่ แม้เขาเหล่านั้นจะวางดอกไม้จันทน์กันแล้วทุกคนไม่กลับรอคอยประชุมเพลิงจริง (เผาจริง) ดังนั้นถึงคราวเผาจริง คนจึงยิ่งมาเพิ่มขึ้นในเวลา ๒๒.๐๐ น.”

• บันทึกของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เรื่องถวายเพลิงภูริทัตตสรีระ ดังนี้

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

...จากบันทึกของ**พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ได้บันทึกไว้ใน ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ในส่วนที่เกี่ยวกับบรรยากาศตอนถวายเพลิงศพจริง ดังนี้

“...พอถึงเวลาถวายเพลิงท่านจริง ขณะนั้นปรากฏมีเมฆก้อนหนึ่งขนาดย่อม ๆ ไหลผ่านเข้ามาและโปรยละอองฝนลงมาเพียงเบา ๆ พร้อมกับขณะที่ไฟเริ่มแสดงเปลวและโปรยอยู่ประมาณ ๑๕ นาที เมฆก็ค่อย ๆ จางหายไปในท่ามกลางแห่งความสว่างแห่งแสงพระจันทร์ข้างขึ้น จึงเป็นที่น่าประหลาดและอัศจรรย์อย่างสุดจะคาดจะเดาได้ถูกว่าทำไมจึงดลบันดาลให้เห็นเป็นความแปลกหูแปลกตาขึ้นมาในท่ามกลางแห่งความสว่างแห่งแสงเดือนเช่นนั้น เพราะปกติฟ้าก็แจ้งขาวดาวสว่างในฤดูแล้งธรรมดาเราดี ๆ นี่เอง แต่พอถึงเวลาเข้าจริง ๆ มีเมฆลอยมาและมีละอองฝนโปรยปรายลงมา ทำให้แปลกตาสะดุดใจระลึกไว้ไม่ลืมจนบัดนี้

เหตุการณ์ทั้งนี้บรรดาท่านที่อยู่ในวงงานขณะนั้น ไม่มีใครกล้าปฏิเสธได้ว่าไม่จริง เรื่องมิได้เป็นไปในทำนองนั้น เป็นแต่ผู้เขียนอุตริขึ้นมาเอง เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ผู้เขียนประสบมาเองอย่างประจักษ์ตาและสะดุดใจตลอดมา พอท่านที่อยู่ในวงงานขณะนั้นได้อ่านตอนนี้ อย่างไรต้องเพิ่มความจำ และความสะดุดใจขึ้นมาในทันทีว่า เหตุการณ์ได้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ

การถวายเพลิง ไม่ได้ถวายด้วยฟืนหรือถ่านดังที่เคยทำกันมา แต่ถวายด้วยไม้จันทน์ที่มีกลิ่นหอม ซึ่งบรรดาศิษย์ท่านผู้เคารพเลื่อมใสในองค์ท่านสั่งมาจากฝั่งแม่น้ำโขง ประเทศลาว เป็นพิเศษจนเพียงพอกับความต้องการและผสมด้วยธูปหอมเป็นเชื้อเพลิงตลอดสาย ผลเป็นความเรียบร้อยเช่นเดียวกับที่เผาด้วยฟืนหรือถ่าน นับแต่เริ่มถวายเพลิงท่าน ได้มีกรรมการทั้งพระและฆราวาสคอยดูแลกิจการอยู่เป็นประจำตลอดงานนั้น และมีการรักษาอยู่ตลอดไป จนถึงเวลาเก็บอัฐิท่าน”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ในวัยหนุ่ม

● บวช ๑๑ วัน นิมิตบอกทางพระนิพพาน ●

หลังพิธีถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโตผ่านไปเพียง ๑๐ วันเท่านั้น ในวันศุกร์ที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๙๓ ตรงกับแรม ๘ ค่ำ เดือน ๓ องค์หลวงปู่ลีท่านบวชได้เพียง ๑๑ วัน เท่านั้น ด้วยตบะและเดชะแห่งอุบายธรรมอันลึกล้ำที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เมตตาอบรมสั่งสอน อีกทั้งองค์ท่านตั้งใจภาวนาไม่ลดละความพากเพียร ดังราตรีที่มีพระจันทร์ลอยเด่นเป็นไปด้วยการเดินจงกรมและนั่งสมาธิภาวนา ดวงจิตของท่านในเวลานั้นแจ่มจรัสดั่งพระจันทร์ในวันเพ็ญ ท่านมิได้กำหนดอธิษฐานนึกถึงสิ่งใด กำหนดจิตให้เป็นไปด้วยสติ ขันติ และปัญญา

ครั้นเมื่อจิตยังหมุนไปด้วยความพากเพียรและตรากตรำ ในเวลาใกล้รุ่ง ร่างกายจึงอ่อนเพลียเป็นอย่างมาก ท่านจึงเอนพักผ่อนราวกับนิมิตผุดขึ้นมาว่า...

“ตนเองเดินทางเข้าไปในป่าดงพงกว้าง พบหนองน้ำใหญ่ใสสะอาด ยาวสุดลูกหูลูกตา มีห้วยหนองคลองบึงเป็นสาขา เห็นขอนไม้ชาติยาวใหญ่ดำสุดสายตา ท่านจึงเดินปีนขึ้นไปไต่ตามขอนนั้นไปเรื่อย ๆ พอสุดปลายขอนไม้ชาตินั้น พลันเจอป่าอันรกชัฏมีขวากหนามรกรุงรังจะหันหลังกลับก็ไม่ได้ ทางเดียวที่มีคือต้องพยายามแหวกคมหนามมุดมอดบุกฝ่าเข้าไปให้ผ่านป่าอันแสนรกและข้ามได้ยากนั้น เมื่อผ่านความยากลำบากนั้นได้ จึงพบทุ่งโล่งอันเวิ้งว้างสุดจะประมาณได้ เห็นหอพระไตรปิฎกอันวิจิตรตระการตา ตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่เฉพาะหน้า ท่านจึงค่อยๆ ก้าวเดินขึ้นไป เห็นห้องหอประตูตู้ ขณะกำลังจะเดินเข้าไปเปิด ยังไม่ทันได้เปิด ได้แต่เพียงเข้าไปถึงเท่านั้น จิตก็ถอนออกจากนิมิตนั้น เพราะเสียงพวกพ่อขาวไล่วัวไล่ควายเข้ามารบกวน

นิมิตอันนี้เป็นที่แปลกและน่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อออกจากนิมิตนั้นแล้ว องค์ท่านยังอาลัยเสียดายอยู่ไม่หาย เพราะเหลืออีกเพียงนิดเดียวก็จะได้เปิดตู้พระไตรปิฎกนั้นได้แล้ว”

ท่านสรุปให้ผู้เขียนฟังด้วยความตื่นเต้นในธัมโมชปัญญาว่า

คำว่า **“ข้ามหนองน้ำสุดลูกหูลูกตา”** นั้น หมายถึง ก้าวข้ามห้วงโอฆะทั้ง ๔ คือ **กามโอฆะ** ห้วงน้ำคือกาม **ภวโอฆะ** ห้วงน้ำคือภพ **ทิฏฐิโอฆะ** ห้วงน้ำคือทิฏฐิ **อวิชชาโอฆะ** ห้วงน้ำคืออวิชชา

โอฆะ คือ ห้วงน้ำ เป็นห้วงน้ำที่ไหลวน มีลักษณะที่ดูดสัตว์ให้จมลงสู่ที่ต่ำ กล่าวคือ จมอยู่ในระหว่างอบายภูมิถึงพรหมภูมิ จนกว่าจะแหวกว่ายขึ้นมาได้

คำว่า **“ไปจนสุดปลายขอนชาติ”** นั้น คือชาตินี้เป็นปลายชาติคือชาติสุดท้าย เป็นร่างสุดท้ายที่ครองความบริสุทธิ์โดยรอบ หมายถึง **ปาริสุทธิศีล**

ตู้พระไตรปิฎกสร้างจากไม้พันชาติ ที่หลวงปู่ให้สร้างไว้ที่ถ้ำย่างไก่ วัดป่าภูผาแดง
เป็นอนุสติที่ระลึกถึงนิมิตรของท่าน

คำว่า **“ป่ารก”** นั้น หมายถึง **กิเลสมาร** ได้แก่ **นิวรณ์** เป็นเครื่องกั้นกระแสจิตไม่ให้รวมกำลัง ต้องตัดนิวรณ์เสียก่อนจิตถึงจะรวมกำลังได้

คำว่า **“ขวากหนาม”** นั้น หมายถึง **สมาธิภาวนา** ท่านต้องฝ่าฟันและต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างหนักหน่วงจึงจะถึงวิมุตติ

คำว่า **“พบทุ่งโล่ง”** นั้น หมายถึง **ตัวปัญญา** เมื่อข้ามทางอันแสนทรหดกันดารมาได้ย่อมเป็นผู้ถึงความสบายกายสบายใจ โล่งโปร่งจากกิเลสตัณหา ไม่มีหนามคือกิเลสตัณหาใดๆ เข้ามาทิ่มตำได้

คำว่า **“พบตู้พระไตรปิฎก”** นั้น หมายความว่า **พบวิมุติธรรม** คือเห็นธรรมที่สัมผัสด้วยใจทั้งพระอภิธรรม พระสูตร และพระวินัย

คำว่า **“เข้าถึงแต่ไม่ได้เปิดดู”** นั้น หมายความว่า **ถึงธรรมแล้ว** แต่ไม่เก่งกาจในเทศนาโวหาร ในการสอนคน ไม่บรรลุในปฏิสัมภิทา ๔

ผู้เขียนได้โอกาสจึงกราบเรียนถามท่านเพิ่มเติมว่า “ได้ฟังหลวงปู่เล่าแล้วซึ้งใจมาก นับว่าเป็นบุญของลูกหลานที่ได้ฟังจากปากของหลวงปู่เล่า”

“เมื่อได้อรรถได้ธรรม ย่อมเกิดความอัศจรรย์” องค์ท่านกล่าวเน้น ถึงปฏิปทาและนิมิตชี้บอกแนวทาง นิมิตบอกแล้วว่า **“จะพบตู้พระไตรปิฎก”** หากไม่ลดละความพากเพียรต้องได้พบอย่างแน่นอน สถานที่บรรจุพระไตรปิฎกคือธรรมแท้มิได้อยู่ที่อื่นใด อยู่ที่ใจของเรานี้แล

ท่านทั้งหลาย! เมื่อได้ฟังท่านเล่ากระแสแห่งธรรมของท่านกระทบกายแต่ละครั้งทำให้รู้สึกอบอุ่นซาบซึ้งเป็นยิ่งนัก ความรู้สึกในขณะนั้น ประหนึ่งว่าโลกนี้เป็นที่ตั้งแห่งความสุข หากทุกคนประพฤติธรรม ไม่แต่เพียงโลกนี้เท่านั้น แม้โลกทั้งปวงย่อมพลอยระงับดับกิเลสไปด้วย

ธรรมนี้ออกมาจากป่า ได้มาจากป่า จะหาฟัง ก็ได้จากท่านผู้อยู่ในป่า ยินดีในเสนาสนะป่าอันสงบสงัด

อีกเรื่องขอถามหลวงปู่หน่อยว่า *“เทวบุตรเทวดา พวกกายทิพย์กายเทพ รูปร่างหน้าตาเขาเป็นอย่างไร ลูกหลานหูหนวกตาบอด หลวงปู่ผู้ตาดีใจสว่างโปรดเล่าเรื่องนี้ให้ฟังด้วยขอรับ”*

ท่านเมตตาตอบว่า *“พวกกายทิพย์เขาก็มีประจำอยู่นั่นแล เป็นเรื่องธรรมดามิได้แปลกอะไร เป็นจิตวิญญาณดวงหนึ่งเหมือนสัตว์ทั้งหลาย เรื่องเหล่านี้แม้เห็นอยู่ตำลูกตา หากว่าไม่มีเหตุผลก็ไม่นำมาเล่า เพราะพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ท่านไม่พาเล่า เราจึงไม่เล่าเฉย ๆ นี้แล”* องค์ท่านพูดเพียงเท่านั้นแล้วท่านก็ยิ้มน้อย ๆ แต่พองาม ซึ่งเป็นกิริยาน่ารักประจำองค์

● หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่มั่น สอนลูกศิษย์ ●

“กว่าจะได้ธรรมอันวิเศษมาสอนโลกแทบเอาชีวิตไปทิ้ง” พระกรรมฐานทั้งหลายท่านจึงกล่าวว่า **พระนิพพานอยู่ฟากตาย ใครเสียดายชีวิตจักไปไม่ถึงพระนิพพาน**

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้กล่าวถึงคำสอนปฏิปทาข้อวัตรปฏิบัติของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่ท่านได้ฟังมาจากโอษฐ์ของพ่อแม่ครูอาจารย์ในคราวงานบวชบูชาคุณหลวงปู่มั่น ที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร และอีกหลายวาระที่องค์ท่านได้แสดงไว้หลายตอนหลายบท จึงนำมารวบไว้เพื่อเป็นคติธรรมคำสอนแห่งสัมมาปฏิบัติดังนี้

พระอาจารย์มหาทองสุก สุจิตฺโต

หลวงปู่มั่นสอน **พระอาจารย์มหาทองสุก สุจิตฺโต** ว่า **“อย่าให้ความอยากเกิด”**

“ดูครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติมา อย่าง**พ่อแม่ครูจารย์มหาทองสุก สุจิตฺโต** ท่านเรียนมาจนได้ประโยค ๖ ประโยค ๗ ไปอยู่กับหลวงปู่มั่น ท่านสอนพุทโธ ให้อยู่กับพุทโธ ที่เรียนมานั้นให้เก็บเข้าตู้เข้าหีบ อย่านำเอามาเป็นสัญญาอารมณ์ ท่านให้เรียนพุทโธเป็นปีสองปี

พ่อแม่ครูจารย์มหาทองสุก สุจิตฺโต ท่านพูดให้ฟังว่า เวลาเมื่อจิตจะสงบนั้น จิตอยู่กับพุทโธเกิดแสงสว่างขึ้น คล้ายกันกับเดินไปกลางทางแล้วสะดุด ทำให้ศีรษะเราโน้มเอียงไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว เหมือนเราจะล้มลง แต่ด้วยสัญชาตญาณของเราก็ดึงตัวกลับมาอย่างรวดเร็วเช่นกัน เพื่อไม่ให้ตัวเราล้มลง ทำให้หน้าเราเงยขึ้นอย่างรวดเร็ว

พอหน้าเงยขึ้นก็เกิดแสงสว่างจ้าขึ้นทุกทิศทุกทาง ปรากฏว่าตัวเราไปยืนอยู่ห่างกองกระดูกที่มีมากมาย จิตท่านรวมได้เป็นอย่างนั้นนะ ท่านทำอย่างนั้นหละ ท่านว่าไม่ให้จิตคิดเรื่องอื่น พอจิตถอนขึ้นมา ไม่รู้ว่าความแจ้งความสว่างมาจากไหน ท่านตั้งความอยาก คืออยากให้เห็น

เหมือนอย่างที่เคยเห็นในสมาธิ ท่านก็ได้เห็นอยู่นิดหน่อย

ท่านกล่าวว่า ถึงเวลาต้องไปปฏิบัติหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ไปปัดกวาดในศาลา ไปปัดกวาดในกุฏิหลวงปู่มั่น เห็นท่านนั่งอยู่ด้านนอกก็เข้าไปกราบ ท่านเทศน์สอนเหมือนถอดหัวใจลูกศิษย์ออกมาตีแผ่ดูว่า **“ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่ปฏิบัติด้วยความอยาก ไปทำเหตุให้มันพอดอกผลมันจะเกิดเอง อย่างชาวนาเขาไม่ได้ปรารถนารวงข้าว แต่รวงข้าวมันเกิดขึ้นเองเมื่อถึงคราว ชาวนาปลูกข้าวก็ปรารถนาเอาเมล็ดข้าว ถ้าปฏิบัติด้วยความอยากจะไม่เห็นอรรถเห็นธรรม”** พอหลวงปู่มั่นสอนอย่างนั้นแล้ว ท่านพระอาจารย์มหาทองสุข จึงตั้งจิตกั้นความอยากไว้ พอจิตคิดไปทางอยาก ท่านก็กำหนดไม่ให้มันอยาก พอจิตอยู่กับพุทโธอีก จิตรวมลงปุ๊บ! เกิดแสงสว่างมากขึ้นและนานขึ้นเป็นอย่างนั้นนะ ครูบาอาจารย์ท่านบำเพ็ญมา

...ท่านไม่ได้ทำเล่นนะ ท่านทำถึงขนาดนั้นนะ นอนหลับอยู่พอรู้สึกตัว หัวใจอยู่กับพุทโธ กินข้าวก็อยู่กับพุทโธ พอมันเข้าถึงใจแล้วเป็นอย่างนั้น เหมือนกันกับเราเรียนหนังสือ เริ่มแรกครูก็จับมือเราเขียน เขียนตัวนั้นยาว ตัวนี้สั้น หัวยาว ขายาวออกไป พอเรามีความชำนาญเข้ามันก็เขียนคล่องขึ้น การอ่านก็คล่องขึ้น สระ อุ สระ อิ สระ อี มาผสมกันเข้า ตัวนั้นมารวมกับตัวนี้ ถ้าเราเรียนจบแตกฉานแล้ว หลับตาเขียนก็ได้ไม่ยาก เพราะมันถึงใจแล้วนะ มันเข้าในใจ

...ในสมัยท่านพระอาจารย์มหาทองสุขไปอยู่กับหลวงปู่มั่น ถ้าออกไปเที่ยวกรรมฐานแล้วกลับมา หลวงปู่มั่นท่านจะถามเรื่องการภาวนา ถ้าถามแล้วไม่ได้เรื่องอะไรท่านไล่ออกไม่ให้จำพรรษาด้วยเลย ถ้าออกไปเที่ยวกรรมฐานแล้วต้องมีอุบายธรรมมาพูดให้ท่านฟัง หลวงปู่มั่นท่านกลั่นกรองขนาดนั้น **ปฏิปทาของท่าน ออกไปภาวนา ต้องได้คำมาพูดให้ท่านฟัง ถ้าไม่ได้อย่าคืนกลับมา ถึงจะกลับคืนมา ก็ไม่ได้อยู่ในสำนักของท่านเป็นอันขาด**

นี่แหละครูบาอาจารย์ท่านถึงได้เกิดขึ้น ลูกศิษย์หลวงปู่มั่นถึงเก่งกาจสามารถ องค์ไหนๆ เหมือนกันหมด ทุกวันนี้มันโลเลไปหมดแล้ว ทุกวันนี้มันไม่มีแล้ว เก้าวัดสิบวัด จะเป็นปริยัติไปหมดแล้วทุกวันนี้ สมภารอยู่นู่น เลี้ยงไก่ตี

...สมัยนี้ไม่เหมือนครั้ง **หลวงปู่ใหญ่หลวงปู่มั่น** ท่านพาดำเนินมา ผู้ที่จะประกอบความพากเพียร มันต้องมีสติกำกับจิตอยู่อย่างนั้น ไม่ให้ออก ใจนี่แหละที่จะรู้ ใจนี้แหละจะเป็นศีล เป็นสมาธิ ก็ใจตัวนี้ ปัญญาก็ใจตัวนี้ จะไปเอาอะไรมาอีก ให้จดจ่ออยู่อย่างนั้น ถ้าใจมันคิดไปเรื่องไม่ดีดึงมันคืนกลับมา ฝึกอยู่อย่างนั้น ดูเถอะ! เขาฝึกช้างเพื่อเอามาใช้งาน เขายังฝึกได้ขนาดมันอยู่ในป่าในดง ฝึกวัวฝึกควายเขาก็ยังฝึกได้ แต่ฝึกตนเองนี่แหละสำคัญ พระพุทธเจ้าท่านฝึกฝนตนเองมาจนเต็มที่แล้ว ท่านถึงได้มาประกาศพระพุทธศาสนา

หลวงปู่ลี ท่านเล่าต่อว่า “***พ่อแม่ครูจารย์เนตร กนฺตสีโล*** ท่านเร่งความเพียร ท่านไม่นอนตอนกลางคืน แต่ตอนกลางวันท่านจะนอนบ้าง กลางคืนทำความเพียรทั้งคืน ท่านไม่นั่งสมาธิท่านก็จะเดินจงกรม ตอนกลางวันท่านว่ามีแต่ผู้คนพลุกพล่าน ท่านเข้าในห้องปิดประตูอยู่อย่าง

สงบ ท่านเร่งความเพียร ไม่เห็นองค์ท่านง่ายๆ ท่านประกอบความพากเพียร ไม่สุงสิงกับใคร จะเห็นท่านก็แต่ตอนท่านออกไปฉันน้ำร้อนกับหมู่พวก แล้วมากวาดตาดเท่านั้น จิตใจท่านออกไปทางการงานที่ทำจริง ๆ ท่านถ่อมตัวมาก เราไปถามอะไร ๆ ท่านปิดเงียบ ท่านปฏิบัติธรรมขนาดนั้น ท่านเป็นคนไม่ถือเนื้อถือตัว นี้เป็นปฏิปทาทางดำเนินขององค์ท่าน

● หลวงปู่มั่นเคยเกิดเป็นสุนัขหมื่นชาติ ●

หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่มั่นว่า... “อย่างองค์หลวงปู่มั่น ท่านได้บำเพ็ญเพียรจนสลบถึงสามครั้ง คิดดูไม่ใช่ของง่าย ท่านทำความเพียรเอาชีวิตเข้าแลกรอดตายมา ถึงได้ธรรมอันยิ่งมาสอนโลก”

...ท่านไปพูดกับเพื่อนสหธรรมิกได้สักพัก ธรรมก็เกิดขึ้นภายในจิตใจ ท่านมาใคร่ครวญหาเหตุผลอยู่อย่างนั้นทั้งวันทั้งคืน ท่านไม่ได้ไปสุงสิงกับใคร ธรรมมันเกิดอยู่อย่างนั้น ธรรมปรากฏอยู่อย่างนั้น มันจะมาเอง เพราะคลื่นจิตของท่านนั้นตรงกับเขา แต่คลื่นจิตของพวกเรานั้นไม่ตรงกับอะไรเลย ไปตรงแต่เรื่องทางโลกเรื่องสงสารไปอย่างนั้น ก็มันเคยชินกับทางโลกมาแล้ว การทำงานก็เหมือนกัน ***ถ้าเราเคยชินกับการงานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ผลการทำงานก็ออกมาดีออกมาสวยงามไปหมด อย่างเขาเอากบมาไสไม้ ไสไม้เข้าไปครั้งแรก ไม้มันก็ยังไม่เรียบ พอไสเข้าไปหลาย ๆ ครั้ง มันเรียบเป็นเงาสวยงาม*** นี่เหมือนกันให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

...หลวงปู่มั่นท่านปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า ท่านบำเพ็ญมาตั้งเท่าไหร่แล้ว ท่านเข้าสมาธิภาวนาระลึกชาติได้ว่า **เคยเกิดเป็นสุนัขตั้งหมื่นชาติ จึงเกิดความสลดสังเวชตัวเองเรื่องที่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า**

ท่านจึงขอสละความปรารถนา คิดว่า **จะเอาแต่ตัวท่านให้รอด** ท่านก็ล้มเลิกความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า เรื่องบารมีของท่านที่สร้างสมมาเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้านั้นประมวลเข้ามาเกิดแตกฉานเร็วขึ้น ความปรารถนานั่นแหละที่พิสดารกว่ากัน อย่างสาวกบางองค์ก็เหมือนกัน ที่ท่านได้จารึกไว้ก็มีแต่องค์เด่น ๆ ผู้ที่เด่นหรือเป็นกลาง ๆ ไม่ได้ยกมาไว้ให้พวกเราได้อ่านได้ศึกษากัน ความปรารถนามันผิดกัน สมัยนี้ก็เหมือนกันมีมากที่ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า

● ลีลาการแสดงธรรมของหลวงปู่มั่น ●

เมื่อกล่าวถึงท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ผู้เขียนขอนำข้อความจากหนังสือ **“รำลึกวันวาน”** ที่ **หลวงตาทองคำ** ซึ่งเคยเป็นพระอุปัฏฐากท่านพระอาจารย์มั่น ในยุคนั้นรูปหนึ่งเห็นว่าเป็นคติดี เพื่อที่ท่านทั้งหลายจักได้ไปพิจารณาเพิ่มเติม ดังนี้

“...ท่านพระอาจารย์มั่นเทศน์ ผู้ฟังไม่ลุกหนี เพราะลีลาการแสดงธรรมของท่าน มีอ้างคัมภีร์บ้าง เช่น **พระธรรมบท ขุททกนิกาย** หนังสือที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่

บุคคลนั้นที่นั้น เป็นต้น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

หากแสดงแก่บรรพชิต คือ พระที่เข้าไปนมัสการฟังธรรมเป็นครั้งคราว หรือศิษย์ที่อยู่ประจำ ดูจะอ้างคัมภีร์มากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะหนังสือที่ทรงรจนาโดย**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** และ **สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส** เช่น บทสวดต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดง มี**จตุรารักขกัมมัฏฐาน** เป็นต้น ส่วนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ นั้น จะเน้น **นวโกวาท วินัยมุข** และ**พุทธประวัติ** พุทธประวัตินั้นท่านจะไม่ละเลยแม้แต่ครั้งเดียว

ลีลาการแสดงธรรมต่าง ๆ ของท่านพระอาจารย์มั่น ท่านเอามาจากพระไตรปิฎกบ้าง แม้ในคัมภีร์ในนิทานต่าง ๆ เช่น **คัมภีร์พระเวสสันดร อุณหิสสวิชัยสูตร ปัญญาปารมีสูตร** หรือพระนิพนธ์ต่าง ๆ ของสองพระองค์ดังกล่าว ก็นำมาแสดง ท่านมิได้แสดงเป็นอย่างอื่น แต่ทำไมศิษย์และผู้ฟังจึงเคารพเชื่อฟังและเลื่อมใส

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

ท่านว่า ***“ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นสัจธรรม สามัญชนพูด มีค่าเท่ากับ สามัญโวหาร กัลยาณชนพูด มีค่าเท่ากับ วิสามัญโวหาร พระอริยเจ้าพูด เป็นพระอริยโวหาร มีค่าต่าง ๆ กันดังนี้ เปรียบด้วยข้าว เปลี่ยนให้มีรสชาติยิ่งหย่อนกว่ากันได้”***

ท่านพระอาจารย์มั่นคงจะมีเหตุผลกลใดสักอย่าง จึงยอมรับนับถือ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** และ **สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส** เป็นกรณีพิเศษ แบบแผนขนบธรรมเนียม บทสวด**พระปริตร**และ**ปาฐะ**ต่าง ๆ รวมทั้งพระราชนิพนธ์ พระนิพนธ์ของทั้งสองพระองค์นี้ ท่านจำได้ทั้งหมด ทั้งบาลี ทั้งแปล อธิบายสลับกับพระธรรมเทศนา ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง จะเป็น**โมกขุปายคาถา** และ**จตุรารักขกัมมัฏฐาน**ก็ดี นับเป็นพระธรรมเทศนาประจำทีเดียว รวมทั้งขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ท่านมักอ้าง

๑. พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ
๒. ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร (หนู ธิตปญฺโญ)

เสมอว่า **“แบบพระจอมฯ แบบพระจอมฯ”** ทำนองนี้

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงมีกฎบังคับว่า ผู้จะศึกษากับพระอาจารย์เสาร์ และพระอาจารย์มั่น ต้องท่องนวโกวาท ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน และปาฏิโมกข์ให้ได้ อย่างช้าให้เวลา ๓ ปี ถ้าไม่ได้ไม่ให้อยู่ร่วมในสำนัก ส่วนหนังสืออ่านประกอบนั้น วินัยมุข เล่ม ๑ เล่ม ๒ และเล่ม ๓ และพุทธประวัติ เล่ม ๑ เล่ม ๒ และเล่ม ๓ นอกจากนี้ห้ามอ่าน ถึงขนาดนั้น ท่านว่าหากได้อย่างว่าจะอยู่ในศาสนาก็พอจะรักษาตัวได้ ถึงจะไม่ได้ศึกษามาก ก็รักษาตนคุ้มแล้ว

ตัวอย่างเช่น **พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ** เป็นพระมหานิกาย มาขอศึกษาข้อปฏิบัติและขอญัตติกรรมเป็นพระธรรมยุต ท่านว่าให้ท่องปาฏิโมกข์ให้ได้ จึงจะญัตติให้ ท่านอาจารย์กงมาอ่านหนังสือไม่ออก เพราะไม่ได้เข้าโรงเรียน จึงเรียนปาฏิโมกข์ปากต่อปาก คำต่อคำ และหัดอ่านพร้อมกันไปด้วย ใช้เวลาถึง ๓ ปีจึงสวดได้ และอ่านหนังสือออก จึงได้มาญัตติที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี โดย**ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร** (หนู ธิตปญฺโญ) เป็นพระอุปัชฌาย์

รูปที่สอง คือ **พระอาจารย์ชอบ ฐานสโม** ท่านท่องปาฏิโมกข์ ๘ ปี จึงสวดได้ และอีกรูปหนึ่งคือ **พระอาจารย์คำพอง ติสฺโส** ก็อ่านหนังสือไม่ออก เพราะไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่ธรรมเทศนาของท่านไพเราะขนาดไหน ผู้เล่าเคยอยู่ด้วยกันกับท่านที่วัดป่าบ้านหนองผือ ท่านทั้ง ๓ รูปนี้เป็นศิษย์ท่านพระอาจารย์มั่นซึ่งผู้เล่าขอถวายนามว่า **“วีรบุรุษ”** เหมือนครั้งพุทธกาลมีพระจักขุบาลเป็นวีรบุรุษในยุคนั้น

แม้ในเรื่องมังสะ ๑๐ อย่าง ท่านพระอาจารย์มั่นกล่าวว่า ทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงห้าม ท่านอธิบายให้ฟังว่า เนื้อมนุษย์ไม่เป็นค่านิยม ผู้รู้ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ทรงติเตียน เพราะความเป็นมนุษย์มีค่ามาก เกิดกินกันขึ้น มหันตภัยก็เกิดขึ้นแก่โลกไม่สิ้นสุด สัตว์นอกจากนี้เป็นอันตราย สมัยก่อนมีมาก พระออกธุดงค์บริโภคเนื้อสัตว์อันตรายเหล่านี้ กลิ่นของสัตว์จะออกจากร่างกายผู้บริโภค เช่น ฉันเนื้องู กลิ่นงูก็ออก งูได้กลิ่นก็เลื้อยมาหา นึกว่าเป็นพวกเดียวกัน พอมาถึงไม่ใช่พวกเดียวกัน ก็ฉกกัดเอา เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ตั้งใจมาเจริญสมณธรรมเลยไม่ได้อะไรเพราะตายเสียก่อน พระพุทธเจ้าจึงทรงห้าม

๑. พระอาจารย์ชอบ ธานสโม
๒. พระอาจารย์คำพอง ติสฺโส

● ความสมบูรณ์พร้อมของประเทศไทย ●

เรื่องอริยบุคคลนี้ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต องค์ท่านได้ปรารภไว้หลายสถานว่า “ชาวพุทธมีหลายประเทศ แต่จะขอกล่าวเฉพาะใกล้เคียง **เขมร ลาว เวียดนาม และพม่า** นอกนี้ไม่กล่าว” ท่านพระอาจารย์มั่นบอกว่า **“เราไม่ได้ว่าเขาเหล่านั้น แต่ได้พิจารณาแล้ว ไม่มีก็ว่าไม่มี มีก็ว่ามี”**

ท่านพระอาจารย์มั่นหมายถึง พระอริยบุคคลในประเทศเหล่านี้ มีที่ประเทศพม่าเพียงคนเดียว คือ หมู่บ้านที่ท่านไปจำพรรษา เป็นผ้าขาว ที่ผู้เล่าเคยเล่าว่า บุตรสาว บุตรเขย และบุตรชายของตาผ้าขาวนั้นล่ะ ที่มาจัดเสนาสนะถวายท่านพระอาจารย์มั่นและท่านเจ้าคุณบุญมั่น ครั้งจำพรรษาที่ประเทศพม่า

ท่านพระอาจารย์มั่นท่านตอกย้ำว่า **“ยกเว้นสยามประเทศแล้ว นอกนั้นไม่มีพระอริยบุคคล”**

“สำหรับสยามประเทศ ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน มีติดต่อมาโดยไม่ขาดสาย ทั้งคฤหัสถ์ชายหญิงและบรรพชิต แต่มรรคขั้นต้นคฤหัสถ์มากกว่า ทั้งปริมาณและมีสิกขาน้อยกว่า”

ท่านเล่าต่อไปว่า เราไม่ได้ว่าเขา เราไม่ได้ดูหมิ่นเขา เพราะประเทศเหล่านั้นขาดความพร้อม คือ คุณสมบัติหลายอย่าง เช่น เรื่องอักขระ ที่ไม่เป็นพุทธภาษา คือ ฐานกรณ์วิบัติ และองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ **องค์พระมหากษัตริย์ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานี้ก็สำคัญ ขาดไม่ได้** ถ้าขาดไป อริยบุคคลก็ขาดไปด้วย

ท่านพระอาจารย์มั่นกล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าจะทรงประกาศพระศาสนา ทรงหาหลักค้ำประกันอันมั่นคง คือ มุ่งไปที่**พระเจ้าพิมพิสาร** ความสำคัญอันนี้มีมาโดยตลอด หากประเทศใดไม่มีองค์ประกอบนี้ ซึ่งเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ก็ปฏิเสธได้เลย

เปรียบด้วยกับก้อนเส้า ๓ ก้อน

พระแก้วมรกต

ก้อนที่ ๑ คือ ความเป็นชาติ
ก้อนที่ ๒ มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ
ก้อนที่ ๓ มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นเอกอัคร ศาสนูปถัมภก

หากขาดไปก้อนใดก้อนหนึ่ง ก็จะขาดความสมบูรณ์ไป ไม่สามารถจะใช้นึ่งต้มแกงหุงหาอาหารได้

ท่านพระอาจารย์มั่นแสดงธรรมถึงความมหัศจรรย์ของพระแก้วมรกต ว่า **“พระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ในประเทศใด ประเทศนั้นจะไม่ว่างจากพระอริยบุคคล พระอริยบุคคลมีอยู่ในประเทศใด ประเทศนั้นจะไม่ฉิบหายด้วยภัยแห่งสงคราม”**

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ เป็นหน่อเนื้อพุทธางกูร คือ จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในกาลข้างหน้า ต่างแต่วาสนาบารมีมากน้อยต่างกันเท่านั้น ท่านจึงทรงรู้พุทธอัธยาศัยเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า

● หลวงปู่มั่นสอนพุทโธหลวงตา ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม ได้เล่าเรื่อง**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ด้วยความเทิดทูนและบูชาเป็นอย่างยิ่ง และองค์ท่านก็อดเสียมิได้ ที่จะเล่าถึงองค์**พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ผู้เป็นเจ้าแห่งชีวิตและจิตใจ เมื่อกล่าวถึงทุกครั้งกิริยาของท่านเหมือนว่าองค์พระหลวงตานั่งอยู่เฉพาะหน้า แสดงกิริยานอบน้อมเป็นอย่างยิ่ง ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า

“อย่างหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านสอนพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ให้บริกรรม **“พุทโธ”** ท่านให้อยู่กับพุทโธ ที่เรียนก็เรียนมาให้เก็บเข้าตู้เข้าหีบไว้ อย่าเอามาเป็นสัญญาอารมณ์ เรียนอยู่กับพุทโธ ท่านเรียนถึงหนึ่งปีหกเดือน จิตท่านถึงอยู่กับพุทโธได้

นี่คือการฝึกหัดสติให้เป็นมหาสติ ฝึกหัดปัญญาให้เป็นมหาปัญญา พอได้เห็นมันเกิดกับตัวเองแล้ว มันจะรู้มันจะเกิดเองหรอกถ้าจิตมันสงบ พอจิตสงบเข้าไปมันต้องมีแสง บางทีก็เดี๋ยวเดียว คล้ายแสงของหิ่งห้อย บางทีก็เกิดแสงสว่างอย่างไฟฉาย ภาพมันก็เกิด นี่แหละคือคลื่นจิต เหมือนกันกับวิทยุของเรานี้แหละ ถ้าวิทยุของเรามันไม่ดี เขาเปิดทุกสถานีแล้ว แต่เราเปิดรับสถานีเขาไม่ได้ จิตของเราก็เหมือนกันนะ เพราะมันสกปรกเลยรับของเขาไม่ได้ จะพูดอะไรเรื่องกายทิพย์หูทิพย์ แต่กายของตัวเองก็ยังไม่เห็นเลย เพราะใจของเรามันไม่สะอาด ถ้าเราทำใจให้สะอาดดูซิ มันจะเห็นเองแหละ”

● ปฏิปทาหลวงปู่มั่น ไม่ก่อสร้างในพรรษา ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมตตาเล่าถึงปฏิปทาพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งเป็นปราชญ์ในทางพุทธจักรไว้ว่า

“ปฏิปทาหลวงปู่มั่นทิ้งกันหมดแล้ว เพราะเห็นปีนั้นก็มีพระมาขอยืมของ ยืมอุปกรณ์กลางพรรษา เราว่าจะไปทำยังไงกลางพรรษา เขาว่าจะไปทำกุฏิ **แต่ปฏิปทาของหลวงปู่มั่นท่านไม่ได้พาทำในช่วงเข้าพรรษานะ ท่านมีแต่เดินจงกรมภาวนากันเท่านั้นเอง ระเบียบของครูบาอาจารย์ถึงขนาดนั้น ก็ยังว่าตัวเองเป็นสายพระอาจารย์มั่นอยู่นะหรือ** ก็เลยเข้าสมาธิในงานนั้นแหละ แล้วแบกกันอยู่อย่างนั้น มีแต่แข่งขันกัน คนนั้นทำสวย คนนี้ทำสวยกว่า วัดนั้นสวย วัดนี้สวยกว่า เป็นไปอย่างนั้นแหละ

หัวใจมันสวยหรือไม่ก็ไม่ยอมดู ความสวยความงามในจิตใจไม่ยอมดูเลย ดูแต่ภายนอกเดี๋ยวนี้เป็นไปแล้ว ถ้าปฏิบัติมาแล้วมันไม่เกิดขึ้น มันไม่มีหรอก ถ้าเราตั้งใจปฏิบัติจริง ๆ ตั้งใจพิจารณา มันก็ต้องเอาตั้งแต่อัตภาพร่างกายของเรา ตั้งแต่ศีรษะลงมาถึงพื้นเท้า ตั้งพื้นเท้าขึ้นไปถึงศีรษะ ไม่ให้ออกจากงานนั้น

ธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่ที่นี่ ลองตั้งใจดูสิ ให้บริกรรมพุทโธ ๒๔ ชั่วโมงให้อยู่กับพุทโธสิ ถ้าอยากเห็นจริง ๆ ให้ฝึกหัดสติเป็นมหาสติ ฝึกหัดปัญญาเป็นมหาปัญญา พระพุทธเจ้าเป็นมหาสติอยู่อย่างนั้น ท่านเห็นหมดทุกอย่างนะ อย่างหลวงปู่มั่น ท่านก็เห็นหมดทุกอย่าง

● นิมิตเห็นร่างภรรยากลายเป็นผุยผง ●

ครูบาอาจารย์และศิษย์ทั้งหลาย! เมื่องานถวายเพลิงท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต จบลงต่างองค์ต่างมุ่งหน้าสู่ป่าเขาลำเนาไพร บางรูปอายุพรรษามากแล้วได้ตั้งสำนักสั่งสอนศิษยานุศิษย์ทิ้งวัดป่าสุทธาวาสไว้เบื้องหลัง รำลึกเป็นอนุสรณ์สถานที่ไม่อาจลืมเลือนจากความทรงจำไปได้

นี่แลท่านผู้เจริญทั้งหลาย! ประวัติความทุกข์ยากของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโตกับการท่องเที่ยวธุดงค์ออกวิเวกภาวนาตามหุบผาป่าเขาทุ่งโล่งเรือนว่างรุกขมูล ท้องถ้ำหรือตามอารามเก่าที่ถูกทอดทิ้ง ย่อมเป็นคติเตือนใจให้พุทธบริษัททั้งหลายเป็นคนเข้มแข็งอดทนไม่ยอมประพฤติตนเสียหาย เพราะเห็นแก่ปากแก่ท้องได้เป็นอย่างดี

พระกรรมฐานก็แยกย้ายกันไปตามสายต่าง ๆ ตามแต่ตนจะคุ้นเคยและสนิทใจกับพ่อแม่ครูบาอาจารย์องค์ใด บางท่านก็ธุดงค์ไปทางภาคเหนือ บางองค์ก็เที่ยวอยู่แถวภาคอีสาน บางองค์ก็ลงทางภาคใต้กับ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี** บางองค์ก็จดจำคำพูดของหลวงปู่มั่นที่ว่า **“ท่านขาว (หลวงปู่ขาว) พึ่งได้”** หรือ **“เมื่อเราตาย มหาบัวพึ่งได้”** ดังนี้เป็นต้น ก็ได้ติดตามหา**หลวงปู่ขาว หลวงปู่เทสก์** และ**หลวงตามหาบัว** เพื่อเอาเป็นที่พึ่ง พึ่งเป็นพึ่งตายในทางการปฏิบัติ

จริงทีเดียวพ่อแม่ครูบาอาจารย์ในสายกรรมฐานเวลาองค์ท่านจะล่วงไป ท่านมักจะบอกถึงทายาทธรรมองค์สำคัญ ๆ เพื่อให้ผู้ที่ยังไม่มีหลักใจได้เข้าไปอาศัยร่มเงาหาทางพ้นทุกข์ และองค์ที่ท่านกล่าวถึงนั้นก็ล้วนเป็นเพชรน้ำหนึ่งทั้งนั้น อีกทั้งไม่ต้องไปวิเคราะห์วิจารณ์ว่าจริงไม่จริง เป็นอันว่าถ้าท่านได้กล่าวออกมาจากโอษฐ์แล้ว เป็นอันเชื่อแน่ได้ล้าน ๆ เปอร์เซ็นต์ เรื่องนี้ท่านพระอาจารย์มั่นไม่เคยลดละที่จะส่งต่อทายาทธรรม

ราวเดือนมีนาคม ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ สำหรับองค์หลวงปู่ลีแล้วใจของท่านในขณะนั้นเป็นพระนวกะคือพระบวชใหม่ ก็ยังเคว้งคว้างอยู่ พระอาจารย์เดือนได้ฝากองค์ท่านไว้กับหลวงตามหาบัว หลวงตาท่านก็รับแล้ว แต่ให้ไปอยู่วัดป่าหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เสียก่อน ส่วนองค์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ท่านเข้าป่าเข้าเขาไปเพียงองค์เดียวไม่ให้ใครติดตาม ดังที่เราทั้งหลายทราบกันอยู่แล้วว่า หลังจากวันถวายเพลิงสรีระสังขารหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ล่วงไปแล้ว ๔ เดือน ในวันอังคารที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล เวลา ๕ ทุ่มตรง ท่านได้บรรลุธรรมขั้นสูงสุด ณ วัดดอยธรรมเจดีย์ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวได้พาผู้เขียนไปที่วัดดอยธรรมเจดีย์ แล้วชี้จุดที่องค์ท่านบรรลุธรรม และทางเดินจงกรมที่มีแนวหินทรายคล้ายกำแพงอยู่สองฝั่ง ให้ผู้เขียนดู ท่านกล่าวว่า **“กุฏิเดิมที่เราเคยพักไม่มีแล้ว ตอนนี้มีแต่กุฏิที่สร้างขึ้นมาใหม่”** ขณะนั้นจิตขององค์ท่านหมุนไปเป็นมหาสติมหาปัญญา ไม่มีวันคืนเป็นผู้มีราตรีเดียว ไม่สามารถที่จะให้ใครติดตามไปได้

หลวงปู่ลีซึ่งเป็นพระบวชใหม่มีใจประสงค์จะเดินทางไปที่วัดหนองผือเพื่อรอองค์หลวงตามหาบัวเดินทางกลับมาจากการท่องเที่ยวธุดงค์ในพงไพร เพราะทราบดีว่า องค์หลวงตาจะกลับมาจำพรรษาที่นั้น หลวงปู่ลีท่านก็ไปไม่ถูก ครั้นจะหาใครผู้รู้ทางไปส่งก็ไม่มี เพราะแต่ก่อนไม่มีถนนหนทาง ไม่มีรถยนต์ ต้องเดินทางไปด้วยเท้าเท่านั้น อีกทั้งเป็นพระนวกะยังมีความกลัวอยู่ องค์ท่านจึงตัดสินใจเดินทางหวนกลับมาที่วัดป่าช้าหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี กับคณะพระอาจารย์เดือน เพื่อโปรดโยมมารดาและญาติๆ เสียก่อน

ขณะเดียวกันนั้น องค์ท่านก็เร่งความเพียรภาวนาโดยไม่ลดละ ในตอนนี้ผู้เขียนได้กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่กลับมาที่วัดบ้านเกิด ได้เทศน์โปรดโยมพ่อโยมแม่บ้างหรือไม่ แล้วพักอยู่ที่ไหน พักอยู่ที่วัดบ้านเกิดนั้นหรือเปล่า? แล้วโยมเมียหล่ะครับ หลวงปู่กลับมาบ้านเขาเอาผัวใหม่รึยัง?”

องค์ท่านกล่าวด้วยรอยยิ้มเยาะหมู่กิเลสทั้งหลายอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ ที่นั่งมะงุมมะงาหราไม่รู้ทิศรู้ทางอยู่ตรงหน้าท่านว่า “โอ๊ย! บ่ได้เทศน์แหล่ว (หัวเราะ) ผมบ่มีความรู้ป่านนั่นเด้! ปิดปี๊บเลยเด้ผม มันเรียนท่องเอาไปเว้าให้หมู่ฟังกะบ่ได้ จั๊กเป็นจั่งใด๋ นิสัยบ่มี ไปเยี่ยมบ้านเด้ ไปบอกพ่อบอกแม่แหล่ว พักอยู่วัดป่าแหล่ว

จิตปีนั่น ภาวนาบริกรรม “พุทโธ ๆ” เนี่ย อั่น พอเกิดแสงสว่าง ว๊าบ! ไปจั่งซี่ เห็นเมียมาหาเนี่ย เขามาหา ย่างเข้ามา ทางนี้นั่งภาวนา นั่นย่างมาแล่วในราววากั่วนี่ล่ะ มาล้มลงหั่นนะ แตกพ๊าก แตกพ๊ากเลย จั๊กบ่เห็นฮอดกระดูกอีหยัง หายไปเลยนะ เป็นจั่งซั่นกะมี บริกรรมพุทโธ ๆ นี่ แสงสว่างขึ่น แต่นั่นหล่ะสัญญาบ่มีติดเลย บ่ได้เกี่ยวเลย ...โอ๊ย! ไม่ได้เทศน์เลย ผมไม่ได้มีความรู้มากขนาดนั้น แม้รู้ก็ปิดไว้อย่างสนิท นิสัยผมถึงเรียนท่องจำได้แม่นก็เอาไปเล่าให้หมู่เพื่อนฟังไม่ได้ ไม่รู้เป็นอย่างไร นิสัยในการเทศน์สอนไม่มี ไปเยี่ยมบ้าน ไปบอกพ่อบอกแม่ พักอยู่ที่วัดป่า (ป่าช้าหนองบัวบาน)”

จิตในปีนั้น นั่งสมาธิภาวนาบริกรรม พุทโธ ๆ ๆ จิตสงบเกิดแสงสว่างฉายวาบเข้ามาในภาพนิมิต เห็นเมียเดินเข้ามาหา มาได้ระยะห่างประมาณวากว่า ๆ แล้วล้มลงกองอยู่กับพื้นทันใดนั้น ร่างนั้นได้แตกกระจุยกระจายกลายเป็นผุยผงในทันใด จากนั้นจึงเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว แม้แต่กระดูกก็ไม่เห็น ปลาสนาการหายไปในพริบตา ภาพนิมิตปรากฏอย่างนี้ก็มีบริกรรม **“พุทโธ ๆ”** เกิดแสงสว่างขึ้น ตั้งแต่นั้นมา สัญญาความจำได้หมายรู้ไม่มีติดเลย ส่วนเรื่องอดีตเมียท่าน ท่านก็ไม่ได้เกี่ยวข้องด้วยเลย

ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า **“สัญญาความจำได้หมายรู้ในรูปนามไม่ยึดไม่ติด การภาวนาจะเป็นแบบนี้ได้ต้องเกิดแสงสว่างเสียก่อน จากนั้นการออกพิจารณาทางด้านปัญญาไหลคล่องตัวเหมือนสายน้ำตกจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำไม่มีติดขัด”**

ขณะที่องค์ท่านพักภาวนาอยู่ที่ป่าช้าหนองบัวบาน องค์ท่านได้พบกับ**พระอาจารย์บัวไล** เมื่อสนทนาธรรมกันเป็นที่ชอบใจในโอชารสแห่งธรรม หลวงปู่ลีจึงกราบลาพระอาจารย์เดือนเพื่อออกธุดงค์ไปกับพระอาจารย์บัวไล จุดมุ่งหมายคือภูผาป่าเขาทางจังหวัดนครราชสีมา •

นางชาตรี ยอดคีรี
อดีตภรรยาหลวงปู่ลี

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

อายุ ๒๘ ปี

พรรษาที่

๑

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓

จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ตำบลดงพระราม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

● ใต้ร่มธรรมหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ●

หลวงปูลี กุสลธโร ท่านมีความคิดที่จะท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เมื่อองค์ท่านได้พบกับพระอาจารย์บัวไล ท่านจึงขอติดตามพระอาจารย์บัวไล มายังจังหวัดนครราชสีมา พักปฏิบัติที่เมืองนครราชสีมาพอสมควรแล้ว จึงเดินทางต่อไปยังภาคตะวันออก จุดมุ่งหมายคือจังหวัดปราจีนบุรี

นิสัยพระกรรมฐานของท่านเริ่มฉายแววแห่งนักเดินท่องธุดงค์ จากบ้านสู่บ้าน จากเมืองสู่เมือง จากภูเขาสู่ภูเขา เมื่อท่านจะก้าวเดินอย่างพระบูรพาจารย์กรรมฐาน ท่านจงจำไว้ว่า **“ท่านจะต้องไปให้สุดบ้าน และจะต้องไปให้สุดทาง”**

ผู้เขียนเรียนถามท่านในตอนนี้ว่า “พรรษาแรกหลวงปู่จำพรรษาที่ไหน ?”

องค์ท่านตอบว่า “ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ ผมไปจำพรรษากับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ที่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี เดิมทีพระอาจารย์บัวไล ท่านอยู่โคราช ผมจึงได้เดินทางติดตามท่านมา”

“ไปบิณฑบาตอยู่โคราชซะก่อนแหล่ว ออกจากหั่น กะไปปราจีนบุรี ...เราพักบิณฑบาตฉันที่เมืองโคราชเสียก่อน ออกจากโคราช จึงเดินทางต่อไปยังจังหวัดปราจีนบุรี

“ค่ำกะเลยไปกราบ ๆ พาไปกราบหลวงปู่สิงห์ อยู่วัดพุ่น เพิ่นเลยฝากไว้นำหลวงปู่สิงห์หั่น มีเณร ไปนำนะ เจ้าของกะเลยเข้าพรรษาอยู่กับหลวงปู่สิงห์ หลวงปู่สีโห ท่านไปจำพรรษาอยู่ที่หั่น ...ไปถึงในตอนค่ำ พระอาจารย์บัวไล จึงพาเข้ากราบฝากตัวเป็นศิษย์หลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ที่วัดป่าทรงคุณ มีสามเณรติดตามไปด้วย ๑ รูป ผม (หลวงปู่ลี) จึงได้จำพรรษากับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม และหลวงปู่สีโห เขมโก ท่านก็จำพรรษาอยู่ที่นั้นด้วย”

“ไปแล่วกะไปฝากไว้พุ่นแล่ว กะกลับคืนมา ...เมื่อพระอาจารย์บัวไลฝากเราไว้กับหลวงปู่สิงห์แล้ว องค์ท่านจึงเดินทางกลับโคราช และต่อมาภายหลังท่านได้ลาสิกขาไป”

ในพรรษาแรกนี้ หลวงปู่ลีได้ร่วมจำพรรษากับท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ที่วัดป่าทรงคุณ ตำบลดงพระราม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ในพรรษานี้ท่านได้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติของพระธุดงค์กรรมฐานจนเป็นที่เข้าใจ

ตามพระวินัยท่านแสดงเอาไว้ว่า พระสงฆ์รูปใดไม่เข้าจำพรรษาอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงปรับอาบัติแก่พระสงฆ์รูปนั้นด้วยอาบัติทุกกฎ

ส่วนพระสงฆ์ที่อธิษฐานรับคำเข้าจำพรรษาแล้วจะไปค้างแรมที่อื่นไม่ได้ แต่ถ้าหากเดินทางออกไปแล้วและไม่สามารถกลับมาในเวลาที่กำหนด คือ ก่อนรุ่งสว่าง ก็จะถือว่าพระภิกษุรูปนั้น “ขาดพรรษา” และต้องอาบัติทุกกฎ รวมทั้งพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่ได้รับอานิสงส์พรรษา ไม่ได้อานิสงส์กฐินตามพระวินัย และทั้งยังห้ามไม่ให้นับพรรษาที่ขาดนั้นอีกด้วย

● เล่าเรื่องหลวงปู่สิงห์ ●

ท่านผู้สืบอริยวงศ์ทั้งหลาย! เรื่องใดเล่าจะน่าปีติยินดียิ่งไปกว่าได้พบท่านผู้ทรงศีลธรรม การผิดหวังจากที่หนึ่ง แล้วไปพบสิ่งที่น่าปลื้มใจยิ่งกว่า เหมือนขุดหาตะกั่วแต่ได้ทองคำ ย่อมเป็นความบังเอิญที่เพิ่มคุณค่าอเนกอนันต์ การเดินทางออกจากบ้านที่เคยอยู่ อู่ที่เคยนอน ไปแบบลม ๆ แล้ง ๆ แต่ไปเจอแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ใจที่เคยเหี่ยวเฉาย่อมเบ่งบานดั่งดวงจันทร์ในวันเพ็ญ ชายใจสิงห์เมื่อได้ก้าวออกจากบ้านสู่เพศบรรพชิต มีผ้าเหลืองเป็นธงชัย ย่อมไม่มีวันถอยกลับ

...คราวนั้นแลพระพุทธภาษิตได้ปรากฏขึ้นมาว่า **“ท่านทั้งหลายจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย เราตถาคตเองเป็นที่พึ่งแก่ท่านทั้งหลายไม่ได้ ตถาคตเป็นแค่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น ส่วนความเพียรพยายามเพื่อเผาบาปอกุศล ท่านทั้งหลายต้องทำเอาเอง ทางมีอยู่เราชี้แล้วบอกแล้ว ท่านทั้งหลายต้องเดินเอง”**

จริงทีเดียว! พระพุทธเจ้าเหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ ซึ่งทุกคนย่อมรู้สึกเหมือนกันว่า จงใจจะส่องแสงสว่างอันยองใยไปให้แก่ตนเพียงคนเดียว

หลวงปู่ลี กุสลธโร ขณะนั้นพรรษาที่ ๑ ยังไม่ผ่าน ท่านพยายามปลดเปลื้องสังโยชน์คือกิเลสเครื่องร้อยรัดจิตใจทีละชั้น หวังสิ้นกิเลสในชาติปัจจุบัน

ท่านเล่าการภาวนาในพรรษาแรกว่า **“การทำไร่ ทำนา ทำรั้ว ทำสวน มาคิดใคร่ครวญดู การค้าขายก็มาคิดใคร่ครวญดู เปรียบเทียบกับเราบวชปัจจุบันนี้ว่าการกระทำนั้นเป็นอย่างไร เอามาสั่งสอนตัวเองดูซิ ต้องวางใจให้เป็นแผ่นดินเลยนะ มันถึงจะเป็นสัปปายะ จิตมันถึงจะรวมได้ มันถึงจะเกิดอัศจรรย์ได้”**

วัดป่าทรงคุณ ตำบลดงพระราม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี

เรียนถามท่านว่า **“ขอให้หลวงปู่เล่าเรื่องหลวงปู่สิงห์ (ขนฺตฺยาคโม) ให้ฟังด้วยครับ เกล้าเคยได้ยินแต่ชื่อเสียงขององค์ท่าน ข้อวัตรปฏิบัติท่านสอนอย่างไรบ้าง?**

ท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่า “โหย! เพิ่นสอนดีแหล่ว แต่เพิ่นให้สร้างโครงกระดูกให้จู๋ฟ้าพุ่น เพิ่นแฮงเว้าจั่งซั่น เพิ่นสร้างโครงกระดูกให้จู๋ฟ้า ว่าซั่น ข้อวัตรเพิ่นกะดีอยู่เด้! เพิ่นกะเอาปฏิปทาครูบาอาจารย์นี่หละ ฉัน เพิ่นกะฉันในบาตรคือกัน บ่ได้ฉันพาหยัง! ความจริงเพิ่นปรารถนาพุทธภูมิ! ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าพุ่นนะ สร้างโครงกระดูก โอ๊ย! ตะอยู่หลวงปู่มั่นนี่ ความฮู้เพิ่นของค่อยตื๊ คึดเบิ่งเด้! อั่นอยู่บ้านวาอากาศเนี่ย อั่นหลวงปู่มั่นเนี่ย สิงห์ เอ๊ย! พิจารณาน้ำเด้! ก่นส่างบั่นใด๋กะบ่ออกนะ มื้อเช้ามา กะเออ! ใต้ต้นสะแบงฮั่นนะ ก่นลงไป ๑๑ เมตร เถิ่งน้ำหละว่าซั่น หม่องนั่นหละมีน้ำ ก่นลงไปเปื๊ยะ ถึง ๑๑ เมตรว่าซั่น น้ำพุ่งขึ้นเลย เพี้ยะเคริงส่างข่อนส่างขึ้นพุ่นนะ ได้ใช่เท่าสู่มื้อนี่แหล่ว วัดบ้านวาอากาศ อำเภออากาศ หลวงปู่ต่อไปแม่นหลวงปู่สีโห ต่อไปกะหยังหลวงปู่หยังหละลืมซือเพิ่น หลวงตาแก่ อาจารย์สีโห ลาวเป็นพี่หมู่ หลวงปู่มหาปิ่น! บ่ใด๋ฮ่วม เพิ่นตายแต่ก่อนผมบวชพุ่นเว๊ย!”

(แปล...ท่านหลวงปู่สิงห์เทศน์สอนดีมาก สอนให้ตั้งปฏิภาคนิมิตเป็นโครงกระดูกจากดินจรดฟ้า แต่เราไม่ได้ทำอย่างนั้น ข้อวัตรปฏิบัติของท่านดีเป็นอย่างมาก ท่านเอาปฏิปทาของหลวงปู่มั่นมาเป็นแบบฉบับทางดำเนิน ฉันในบาตร ความจริงหลวงปู่สิงห์ท่านปรารถนาพุทธภูมิ ความรู้ของท่านกว้างขวางมาก สมัยที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านอากาศอำนวย หลวงปู่มั่นบอกว่าสิงห์เอ้ย... ปีนี้น้ำมันแล้ง ไปขุดบ่อตรงไหนก็ไม่มีน้ำ เธอไปพิจารณาดูสิว่าตรงไหนมันพอมีน้ำบ้าง

พระศรีสรรเพชญ์(หลวงพ่อดำ)

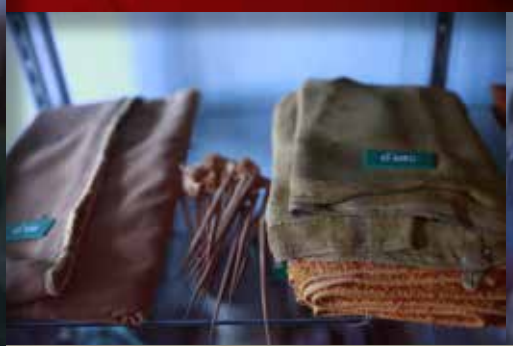

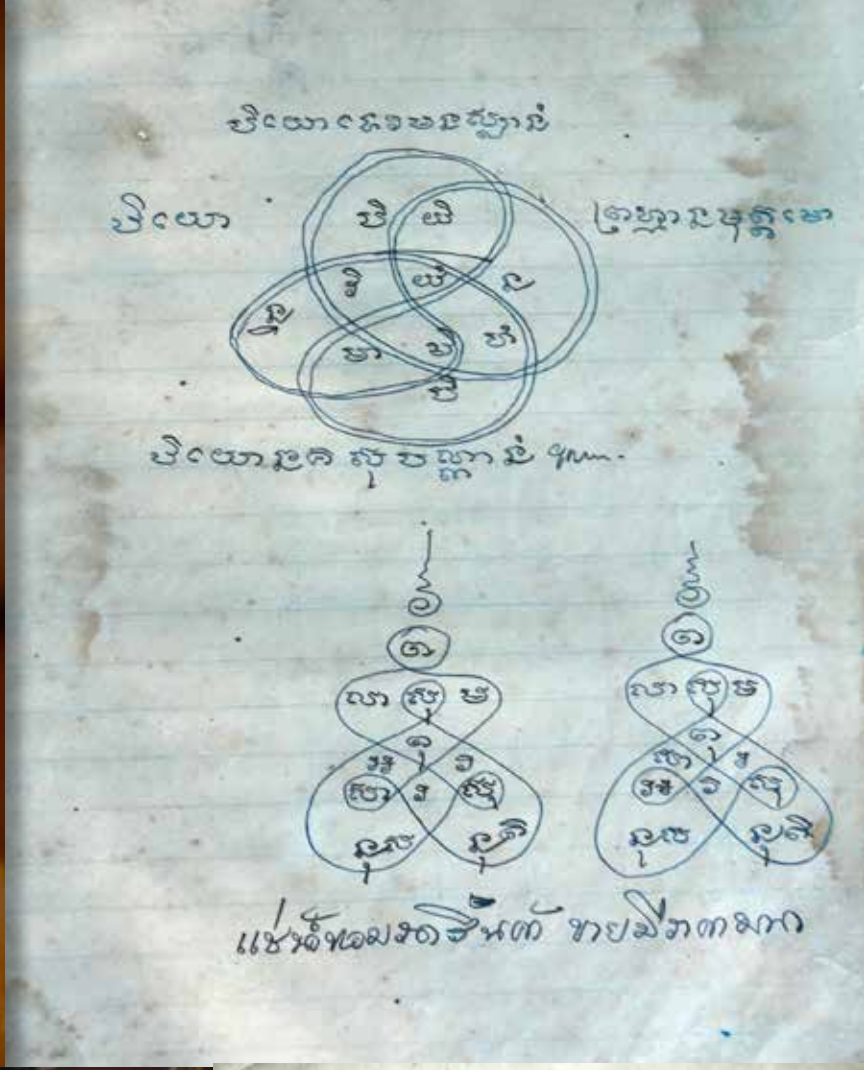

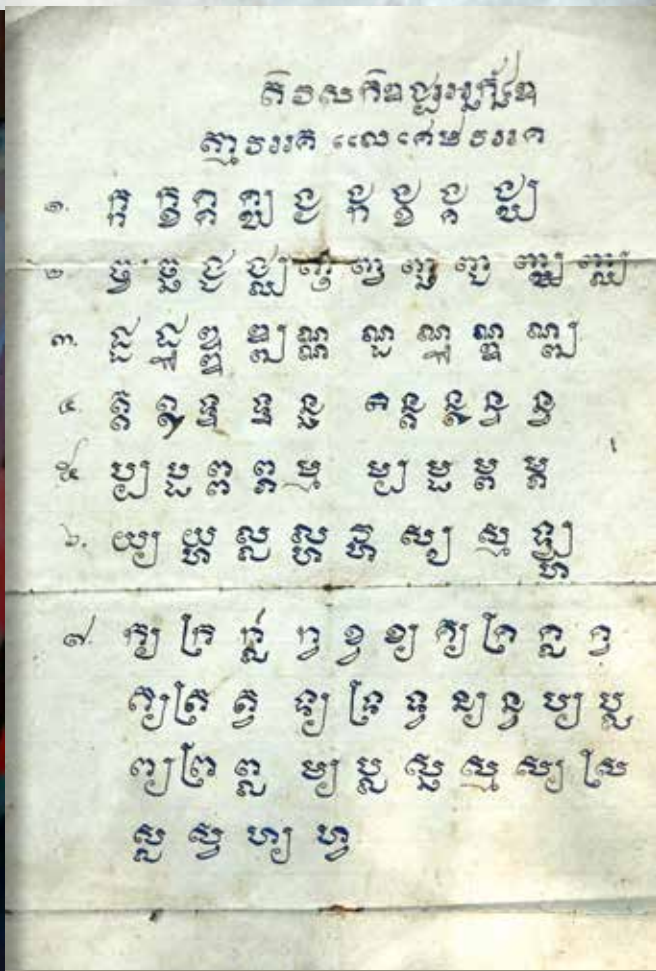

พระศรีสรรเพชญ์ (หลวงพ่อดำ) รูปหล่อ อัฐธาตุ อัฐบริขารและลายมือของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ที่วัดป่าทรงคุณ

๑

๑. หลวงปู่สีโห เขมโก
๒. พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล

๒

ท่านไปพิจารณาน้ำ ได้ทราบว่า มีตาน้ำอยู่ใต้ต้นสะแบง เมื่อถึงยามเช้าจึงมากราบเรียนหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านจึงให้คนไปขุด ขุดลงไปได้ ๑๑ เมตรก็เจอตาน้ำ น้ำพุ่งขึ้นได้ใช้จนทุกวันนี้ เป็นที่น่าอัศจรรย์ นี่เป็นความรู้พิเศษในญาณของท่าน

องค์รองหลวงปู่สิงห์ คือหลวงปู่สีโห เขมโก สมัยนั้นองค์หลวงปู่ลีถือว่าท่านเป็นพี่ชายใหญ่ ส่วนพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล น้องชายหลวงปู่สิงห์ ท่านไม่เคยอยู่ร่วม เพราะท่านละสังขารไปก่อนแล้ว (พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล ท่านละสังขาร เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙)

ด้วยว่านักปฏิบัติกรรมฐาน จะต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ในขั้นพื้นฐาน ๔ ประการ คือ

*๑. **นอนทีหลังอาจารย์** เมื่ออาจารย์เข้านอนแล้ว ก็จะต้องเก็บกวาดข้าวของเสนาสนะแล้วจึงเตรียมตัวเข้านอน เรียกว่านอนทีหลังอาจารย์*

*๒. **ตื่นก่อนอาจารย์** หมายถึงว่าต้องตื่นลุกขึ้นก่อนอาจารย์จะตื่น เมื่อตื่นขึ้นมาแล้วต้องรีบจัดสิ่งของให้อาจารย์ เช่น น้ำล้างหน้า ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดหน้า สบู่ เป็นต้น เสร็จแล้วจึงไปจัดเสนาสนะปูผ้านั่ง จัดเตรียมบาตร จีวร เพื่อออกบิณฑบาต*

*๓. **ฉันทีหลังอาจารย์** หมายถึงต้องจัดอาหาร แบ่งอาหาร จัดแจงให้อาจารย์ อาจารย์ลงมือฉันแล้วจึงฉัน*

*๔. **อิ่มก่อนอาจารย์** หมายถึงการฉันเราต้องอิ่มก่อนท่าน เพื่อจะได้จัดน้ำล้างมือถวายท่าน เก็บบาตร ล้างบาตร เก็บบริขารให้อาจารย์*

หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า “ในสมัยนั้น มีพระบวชใหม่รูปหนึ่งได้มาปฏิบัติหลวงปู่สิงห์ใหญ่ อานิสงส์ที่เขาได้ปฏิบัติครูบาอาจารย์ พอเขาสึกจากพระไป เขาไปทำงานเป็นทหารได้ยศสิบเอก เขาว่าเมียเขานี้เวลาอาบน้ำก็มาถูหลังให้ เวลาร้อน ๆ ก็เอาผ้าชุบน้ำมาเช็ดให้ ซึ่งก่อนบวชไม่เคยทำให้เลย เขามาคิดพิจารณาใคร่ครวญดูแล้ว คงเป็นเพราะอานิสงส์ที่ได้มาปฏิบัติครูบาอาจารย์เป็นแน่แท้”

● ธุระของพระพุทธศาสนา ●

หลวงปู่ลีเล่าต่อไปด้วยความตั้งใจ ท่านเล่าไปพิจารณาไปพร้อม บางช่วงท่านเงียบไปพักหนึ่ง พอธรรมปรากฏสัมผัส ท่านจึงเล่าต่อไปอีก ข้อนี้เป็นอัธยาศัยเฉพาะองค์ท่าน ใครพูดแทรกในตอนนี้ ท่านจะหยุดเล่าทันที ท่านนั่งพับเพียบ...เสียงเงียบสนิท...แล้วกล่าวต่อไปอีกว่า “เมื่อกล่าวถึง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ขุนพลเอกแห่งกองทัพธรรมสายกรรมฐานของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโตแล้ว ก็ควรที่จักกล่าวถึงภารกิจอันสำคัญของผู้บวชในพระพุทธศาสนาในสายกรรมฐานนี้ เพราะท่านเน้นหนักมาตั้งแต่พระบูรพาจารย์สายพระกรรมฐานว่า ในพระพุทธศาสนามีธุระสำคัญ ๒ ประการที่ผู้ออกบวชจักต้องศึกษาและปฏิบัติตาม คือ

๑. **คันถธุระ** ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ ให้มีความรู้ พระธรรมพระวินัยเพื่อดำรงรักษาตำราไว้มิให้เสื่อมสูญ จะได้เป็นแบบแก่ผู้ต้องการศึกษาปฏิบัติ

๒. **วิปัสสนาธุระ** ได้แก่ การศึกษาอบรมจิตใจตามหลักสมถะและวิปัสสนาเพื่อให้รู้แจ้งในธรรมและกำจัดกิเลสออกจากจิตใจ

ธุระทั้งสองนี้ได้มีมาตั้งแต่แรกตั้งพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงธรรมและบัญญัติวินัยขึ้นอย่างใด พระสาวกย่อมเอาธุระจดจำและสังวัธยายบ่อย ๆ

ขณะเดียวกันก็เอาธุระปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น จนสามารถรู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสออกจากจิตใจได้เด็ดขาด โดยเอกเทศบ้าง โดยสิ้นเชิงบ้าง

ท่านผู้กำจัดกิเลสได้เด็ดขาดสิ้นเชิงแล้ว เรียกว่า **พระอรหันต์** ย่อมเอาธุระจดจำพระพุทธวจนะและช่วยพระบรมศาสดาทำการอบรมสั่งสอนประชาชน

ครั้งพระบรมศาสดาเสด็จปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ทั้งหลาย ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสปะเถระเป็นต้น ล้วนแต่ผู้สำเร็จอภิญญาและปฏิสัมภิทาญาณ ได้ชุมนุมกันรวบรวมพระธรรมพระวินัย ที่พระบรมศาสดาทรงแสดงและทรงบัญญัติไว้มาร้อยกรอง จัดเข้าระเบียบหมวดหมู่สำเร็จเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นตำราของพระพุทธศาสนานำสืบกันมาจนตราบเท่าปัจจุบันนี้

พระพุทธศาสนาได้มาประดิษฐานในประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศักราช ๓๐๐ ถึง ๔๐๐ ปี โดยการนำของพระเถระ ๒ รูป คือ**พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ** สมณวงศ์ในประเทศของเราไม่เคยปรากฏว่าขาดสูญ พระมหากษัตริย์ทรงเอาพระราชธุระบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดมาทุกสมัย ครั้นปรากฏว่าสมณวงศ์ในประเทศอื่นประพฤติดีงามน่าเลื่อมใส ก็เอาพระธุระอาราธนามาซ่อมแปลงสมณวงศ์ในประเทศให้ดีงามขึ้น เช่น

ในสมัยสุโขทัย พระร่วงเจ้าทรงอาราธนาพระสงฆ์ชาวลังกามาไว้ในพระราชอาณาจักร กุลบุตรผู้เลื่อมใสก็ได้บรรพชาอุปสมบทในพระสงฆ์ชาวลังกา แม้พระภิกษุสามเณรบางองค์ก็ได้บวชแปลงใหม่ในพระสงฆ์ลังกาด้วย

ในสมัยอยุธยาก็เช่นเดียวกัน ปรากฏว่าพระสงฆ์แบบลังกา ได้รับพระราชูปถัมภ์ไว้ในพระราชอาณาจักร กุลบุตรเลื่อมใสศรัทธาบรรพชาอุปสมบทในคณะสงฆ์นั้นสืบมา ตั้งแต่แรกตั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงเสียกรุง

การคณะสงฆ์ในสมัยโบราณของประเทศเรา ได้แบ่งงานออกเป็นสองฝ่าย คือ

ฝ่ายคันถธุระ เรียกว่า **คามวาสี** เอาธุระทางศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ มีพระสังฆราชเป็นประมุข และมีสังฆนายกผู้รับสนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้น

ส่วนฝ่าย**วิปัสสนาธุระ** เรียกว่า **อรัญญวาสี**บ้าง **วนวาสี**บ้าง เอาธุระศึกษาอบรมทางสมถะและวิปัสสนา มีพระสังฆราชเป็นประมุข และมีสังฆนายกผู้รับสนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้น เช่นเดียวกัน

ระเบียบนี้ได้ดำเนินมาจนถึงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาจึงเปลี่ยนแปลง ให้มีพระสังฆราชเพียงองค์เดียว แต่คงให้มีสังฆนายกสองฝ่าย คือคามวาสีและอรัญญวาสี หรือเรียกอีกอย่างว่าฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย ต่างก็รับสนองพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชไปบริหารงานในฝ่ายของตน

ระเบียบนี้ได้มีมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ) พึ่งเลิกล้มไปเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ (พุทธศักราช ๒๔๔๕) โดยจัดการปกครองอนุโลมฝ่ายบ้านเมือง เจ้าคณะผู้บริหารการคณะในท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บริหารทั้งทางคันถธุระ ทั้งทางวิปัสสนาธุระ เมื่อความเปลี่ยนแปลงจากทางฝ่ายบริหารเป็นอย่างนี้ ธุระทั้ง ๒ จึงได้รับความเอาใจใส่ไม่เท่ากัน **งานฝ่ายคันถธุระได้เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่งานฝ่ายวิปัสสนาธุระได้ซบเซาลง** การที่ยังคงมีอยู่ก็โดยอุปนิสัยของพระเถรานุเถระผู้เห็นความสำคัญของงานฝ่ายนี้ได้เอาใจใส่ปฏิบัติ แนะนำศิษยานุศิษย์ในทางนี้สืบ ๆ กันมา

ภิกษุสามเณรในคณะธรรมยุติชั้นแรก เอาธุระทั้ง ๒ อย่าง หน้าฝนซึ่งเป็นฤดูกาลจำพรรษาได้เอาธุระศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ พอตกหน้าแล้ง มักเอาธุระทางวิปัสสนา ออกแสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรม แม้**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ผู้ทรงสถาปนาคณะธรรมยุติขณะยังทรงผนวชอยู่ก็ทรงเอาธุระทางวิปัสสนาด้วย ได้เสด็จธุดงค์ไปถึงหัวเมืองเหนือ เช่น เมืองสุโขทัย เป็นต้น

พระเถระผู้ใหญ่ในคณะธรรมยุติรุ่นแรก มีชื่อเสียงทางวิปัสสนาธุระหลายรูป เช่น **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี)** วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร **พระอมราภิรักขิต (เกิด)** วัดบรมนิวาส พระนคร **พระครูศิริปัญญามุนี (อ่อน)** วัดเทพนิมิต จังหวัดฉะเชิงเทรา **ญาท่านพระพนฺธุโล (ดี)** วัดสุปัฏน์ และ**ญาท่านพระเทวธมฺมี (ม้าว)** วัดศรีทอง จังหวัดอุบลราชธานี รุ่นต่อมามี**สมเด็จพระพุฒาจารย์ ญาท่านเจ้า (เขียว)** วัดราชาธิวาส และ**สมเด็จพระวันรัต (พุทธสิริ ทับ)** วัดโสมนัส พระนคร เป็นต้น

๑. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺทเถระ จันทร์)
๒. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺสเถระ อ้วน)
๓. พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล
๔. พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต
๕. พระปัญญาพิสาลเถร (หนู)
๖. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม

พูดเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **ญาท่านพระพนฺธุโล (ดี)** ปุราณสหธัมมิก และ **ญาท่านเจ้าพระเทวธมฺมี (ม้าว)** สัทธิวิหาริก ของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** สมัยทรงผนวช ท่านทั้งสองได้นำแบบแผนการปฏิบัติพระธรรมวินัย ตามแบบคณะธรรมยุติขึ้นมาเผยแผ่ ได้ตั้งการศึกษาอบรมทั้งทางคันถธุระ ทั้งทางวิปัสสนาธุระ ณ วัดสุปัฏน์ และวัดศรีทอง จังหวัดอุบลราชธานี และขยายไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด มีจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น เป็นต้นโดยลำดับ

สมัยต่อมา **เจ้าประคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺทเถระ จันทร์)** สัทธิวิหาริกของ **ญาท่านพระเทวธมฺมี (ม้าว)** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้มาอยู่เป็นผู้อำนวยการศึกษาและเป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน

ท่านก็ได้เอาธุระทั้งสองอย่าง แม้องค์ท่านเองก็ออกเดินธุดงค์ แสวงวิเวกบำเพ็ญภาวนา ภายหลังท่านเข้าไปอยู่ในพระนคร ก็เอาธุระทั้งสองตลอดชีวิต มีชื่อเสียงเด่นทางวิปัสสนาธุระองค์หนึ่ง เป็นที่รู้จักและเคารพนับถือของพุทธบริษัททั่วไป

สมัยต่อมาอีก **เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺสเถระ อ้วน)** เป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน สืบต่อจากเจ้าประคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้มีพระอาจารย์สองรูปคือ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถระ** และ**เจ้าประคุณพระปญฺญาพิสาลเถร (หนู)** เอาธุระทางวิปัสสนาธุระเป็นกำลังของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ทางด้านวิปัสสนาธุระ ครั้นเจ้าประคุณพระปัญญาพิสาลเถรได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เข้าไปเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวันแล้ว ก็ยังเหลือแต่พระอาจารย์เสารเพียงองค์เดียวนำหมู่คณะทางวิปัสสนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมัยนั้น**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ศิษย์สำคัญองค์หนึ่งคือ**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ทำให้ได้กำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระมากขึ้น และพระอาจารย์มั่นได้ศิษย์สำคัญองค์หนึ่ง คือ **พระญาณวิศิษฏ์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม)** ทั้ง ๓ ท่านได้ร่วมจิตใจกันเอาธุระทางวิปัสสนาอย่างเต็มกำลัง ทำให้พระสายป่าได้รับอานิสงส์มีคนเคารพนับถือมากตราบเท่าทุกวันนี้

● ประวัติหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ●

ผู้เขียนขอนำประวัติหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ขุนพลเอกแห่งกองทัพธรรมพระกรรมฐาน ซึ่งเป็นปฐมอาจารย์ของหลวงปู่ลีอีกรูปหนึ่ง มากล่าวไว้ พอประเทืองปัญญาให้ทราบที่มาที่ไปสักเล็กน้อย

“พระเดชพระคุณ พระคุณเจ้าหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม เป็นบุคคลที่มีใจหนักแน่นมั่นคงในความคิด เมื่อได้ตั้งใจบำเพ็ญวิปัสสนาธุระก็ได้บำเพ็ญจนตลอดชีวิตไม่ย่อท้อถอยหลัง ปฏิบัติก้าวหน้าเรื่อยไปแม้ได้ประสบอุปสรรคอย่างหนักหน่วงก็ไม่ละทิ้ง ได้ตั้งหน้าประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ตลอดรอดฝั่ง เมื่อรู้ว่าใครมีความรู้ความสามารถดีกว่า แม้ผู้นั้นอ่อนอาวุโสกว่าก็ไม่ถือ ยอมตนลงศึกษาปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของผู้นั้น โดยถือเอาเป็นครูบาอาจารย์ทั้งได้แสดงคารวะต่อผู้นั้นด้วยการทำสามีจิกรรมอย่างเปิดเผย ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างแก่ผู้มุ่งศึกษาปฏิบัติธรรมเพื่อความดีงามของตนเอง

อนึ่ง ท่านเป็นผู้มุ่งดีต่อหมู่คณะและพระศาสนาอย่างยิ่ง ได้เอาธุระของครูบาอาจารย์และทำการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระเต็มสติกำลัง เมื่อทางการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหารก็ไม่ขัดข้อง ยินดีรับภารธุระ และเอาใจใส่ปฏิบัติการด้วยความเต็มใจยังกิจการของหมู่คณะให้ดำเนินไปด้วยดี ข้อนี้ควรเป็นคติตัวอย่างแก่ผู้หวังดีต่อหมู่คณะและพระศาสนา

เมื่อภาระยังไม่มาถึงตัวไม่ไขว่คว้า แต่เมื่อภาระมาถึงตัวก็ไม่หลีกเลี่ยงยินดีรับภาระด้วยความเต็มใจ และเอาใจใส่ประกอบภารกิจของหมู่คณะพระศาสนาจนสุดกำลังความสามารถ ผู้เช่นนี้ย่อมยังหมู่คณะและพระศาสนาให้งาม ได้ชื่อว่า “คณโสภณ ศาสนโสภณ” เป็นคนดีของหมู่คณะและพระศาสนา ควรแก่การสรรเสริญ กิงฺกรณีเยสุ ทกฺขตา ความขยันขันแข็งเอาการเอางานในกรณียะของหมู่คณะของพระศาสนาเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งของผู้อยู่ในหมู่คณะในพระศาสนาทำให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะของพระศาสนา และทำตนเองให้ได้ที่พึ่งพาอาศัยเป็นหลักฐาน ไม่เป็นคนหลักลอย

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์ เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรม ตามวินัย เอาใจใส่ศึกษาสำเหนียกพระธรรมวินัย มีความรู้ ความเห็นลึกซึ้ง มีปฏิภาณเทศนาแจ่มแจ้งไพเราะจับใจผู้ฟัง

พระสิกฺขาสิกฺขาสิกฺขา

ครั้งหนึ่งไปอยู่จำพรรษาในถ้ำผาบิ้ง บ้านนาแก ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันเรียกตำบลนาทราย) อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย คืนวันหนึ่งท่านทอดกายลงนอนมีอาการเคลิ้มคล้ายจะหลับแต่ไม่หลับ ปรากฏเห็นคนเหมือนกำนันตำบลหนองหอย พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกาหลายคนในตำบลนั้น มานั่งล้อม แล้วอาราธนาว่า “ขอให้อยู่จำพรรษาในถ้ำนี้ตลอดไตรมาส” ท่านได้ถามว่า “อาตมาอยู่ในถ้ำนี้มีคุณประโยชน์ดีหรือ?”

กำนันตอบว่า “มีประโยชน์ดี พระภิกษุบางองค์มาอยู่ในถ้ำนี้มีทิฏฐิมานะมาก” ปรากฏเพียงเท่านี้แล้วก็หายไป ท่านเข้าใจว่า “คงเป็นเทพเทวดามาอาราธนา” จึงตกลงใจอยู่จำพรรษาในถ้ำนั้นตลอดไตรมาส

ภายในพรรษากลางวันวันหนึ่ง หลังจากบิณฑบาต จังหันแล้วได้เดินจงกรมทำวัตรไหว้พระ เจริญสมาธิภาวนาเสร็จแล้วจำวัตรตื่นขึ้นเวลาบ่าย ได้ยินเสียงดังในถ้ำคล้ายเสียงคนโยนก้อนหินทีละก้อน ๆ เป็นจำนวนมาก เสียงไม่ขาดระยะ เข้าใจว่าเป็นเสียงกระทำของเทพยดา จึงลุกเดินเข้าไปในถ้ำ แล้วประกาศแก่เทพยดาว่า

“ดูก่อนเทพยดาทั้งหลาย! ข้าพเจ้าได้มาอยู่ในถ้ำผาบิ้งนี้ มิได้มีความมุ่งมาดปรารถนาทรัพย์สินสมบัติพัสถาน ข้าวของเงินทองสิ่งของสารพัดทั้งปวงสักสิ่งสักอย่าง มีแต่เจตนามุ่งต่อการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระโดยอย่างเดียว เพราะฉะนั้น ขอเทพยดาเจ้าทุกถ้วนหน้า จงช่วยอุปการะให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุนพระวิปัสสนาธุระ (ปฏิบัติสัทธรรม) ให้เจริญรุ่งเรือง เพราะพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ ฝ่ายพระปริยัติสัทธรรมเจริญรุ่งเรืองมากแล้ว แต่ฝ่ายพระวิปัสสนาธุระยังไม่เจริญรุ่งเรือง หากเทพยดาเจ้าเห็นชอบตามที่ข้าพเจ้าประกาศนี้ ขอให้สงบเสียงที่เกิดขึ้นในถ้ำ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป” ได้สังเกตดูเสียงก็สงบไปตั้งแต่วันนั้นจนตลอดไตรมาส

ออกพรรษาแล้ว จึงไปหาท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ขออาราธนาให้เป็นหัวหน้านำหมู่คณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ท่านก็ยินดีรับ

ในสมัยหนึ่งนั้นท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต กลับจากเขาสาริกา จังหวัดนครนายก ไปจำพรรษา ณ วัดบูรพาราม ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี มีเกียรติศัพท์ขจรไปว่า ท่านได้สำเร็จธรรมขั้นอนาคามีจากเขาสาริกา หลวงปู่สิงห์ได้ไปศึกษากรรมฐานจากท่าน ท่านให้กรรมฐานกายคตาสติ ข้อ ปัปผาสะปัญจกะ คือ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ ให้เป็นบทบริกรรม ได้ฝึกทำสมาธิในสำนักของท่าน จิตใจสงบดีมีความสังเวชสลดใจ เกิดเหนื่อยหน่ายในการประกอบคันถธุระเชื่อแน่ว่ายังไม่หมดเขตสมัยมรรคผลนิพพาน เพราะหนทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีอยู่ จึงตกลงใจบำเพ็ญวิปัสสนาธุระสืบไป

หลวงปู่สิงห์ท่านอาพาธในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ รักษาพยาบาลทุเลามาพอทำการงานได้ ครั้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ โรคกำเริบมากได้เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

เกล้าฯ พญาไท พระนคร นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดเอาเนื้อร้ายในถุงน้ำดีออก เมื่ออาการป่วยค่อยทุเลาแล้ว ได้ออกจากโรงพยาบาลมาจัดงานผูกพัทธสีมา ณ วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ ถึง ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ เมื่อเสร็จงานแล้ว โรคได้กำเริบมากขึ้น จึงได้ไปรับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ อีก นายแพทย์ทำการผ่าตัดดูภายในพบว่าโรคมะเร็งได้เกิดขึ้นภายในลำไส้ และลุกลามเข้าในกระเพาะ สุดความสามารถที่จะรักษาเยียวยาได้ เมื่อการรักษาบาดแผลผ่าตัดพอทุเลาแล้ว นายแพทย์อนุญาตให้ออกจากโรงพยาบาลมารักษาพยาบาล ณ วัดป่าสาลวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔

ท่านรักษาทั้งด้วยยาแผนโบราณ แผนปัจจุบัน และน้ำมนต์น้ำมัน โรคก็ทุเลาบ้างนิดหน่อย ครั้นมาเมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๐๔ โรคกำเริบมากขึ้นอีก สุดวิสัยที่จะรักษาเยียวยาได้ จึงชุมนุมการสวดพระอภิธรรมถวาย พอสวดไปถึงบท นิโรโธ โหติ ซึ่งแปลว่า เป็นผู้ดับทุกข์ ก็พอดีท่านสิ้นลมปราณ เป็นการน่าอัศจรรย์! สมกับที่ท่านได้เอาใจใส่ฝึกฝนทางกรรมฐานมาเป็นเวลานาน และมรณภาพด้วยอาการสงบ มีสติสัมปชัญญะจนถึงเวลาสิ้นสุดแห่งลมหายใจ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๔ เวลา ๑๐:๒๐ น. คณะศิษยานุศิษย์มีพระครูวินัยธรภุมมีเป็นประธาน

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์ ได้กำเนิดขึ้นในโลกเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๓๒ ดำรงชีวิตในเพศบรรพชิตตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี ตลอดมาถึงกาลอวสานของชีวิต รูปร่างกายของท่านได้สลายไปแล้ว แม้ชื่อและโคตรของท่านก็จะเลือนหายไปจากความทรงจำของบุคคลในกาลต่อไปด้วย ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามกฎธรรมดาของสังขาร ขึ้นชื่อว่า สังขาร คือสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่ง

ทั้งมวลที่จะคงอยู่ตลอดไปมิได้มี ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงแปรไปและสลายไปได้ดังในพระบาลีว่า **“รูปั ชีรติ มจฺจานำ นามโคตฺตมฺปิ ชีรติ”** รูปร่างกายของผู้ต้องตายย่อมทรุดโทรมไป แม้ชื่อและโคตรก็จะสลายไปเหมือนกัน

ในร่างกายคือรูปกับนามของคนเรานั้น มีจิตซึ่งเป็นธาตุรู้ อาศัยอยู่จิตใจนั้นเป็น เอกธรรม มีหนึ่งโดยธรรมชาติและเป็นสภาพกลาง น้อมไปทางดีก็ได้ น้อมไปทางเลวก็ได้ เมื่อปล่อยไปตามยถากรรม ย่อมตกไปในอำนาจฝ่ายต่ำ คือกิเลสตัณหานำมาซึ่งความพินาศฉิบหายใหญ่ แต่ถ้าได้รับการฝึกฝนอบรมดี มีคุณธรรมสูงก็เจริญรุ่งเรือง นำความสุขความเจริญมาให้เหลือล้น ยิ่งกว่าพ่อแม่พี่น้องทำให้

จิตใจเป็นชาติอมตะ เมื่อได้รับการชำระให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากกิเลสตัณหาแล้ว ย่อมผ่องแผ้วเหมือนแก้วมณีโชติ มีรัศมีแจ่มจ้าดังดวงอาทิตย์ บรรลุถึงสภาพปราศจากสังขารคือพระนิพพาน เป็นอสังขตะอันปัจจัยใด ๆ ปรุงแต่งอีกไม่ได้ จิตใจเช่นนั้นพ้นจากสภาพสังขตะถึงความเป็นดวงธรรมอันบริสุทธิ์ เมื่อหลุดพ้นจากรูปกายด้วยอำนาจสมาธิหลุดพ้นจากนามกายด้วยอำนาจวิปัสสนาญาณชั้นสูงสุดแล้ว ย่อมเป็นอิสระเสรี

แม้ยังอยู่ในร่างกายก็ไม่ติดร่างกายเหมือนน้ำกลิ้งบนใบบัว เมื่อรูปกายนามกายแตกดับลง ย่อมออกไปมิได้ดับสูญ เป็นแต่หมดบัญญัติทางภาษาที่จะพูดจากันว่า ไปอยู่ที่ไหน อย่างไร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสความข้อนี้ไว้ว่า

“อจฺจิ ยถา วาตเวเคน ขิตฺตำ อตฺถำ ปเลติ น อุเปติ สงฺขำ
เอวำ มุนี นามกายา วิมุตฺโต อตฺถำ ปเลติ น อุเปติ สงฺขำฯ

เปลวไฟที่ถูกกำลังลมพัดดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันใด,
ผู้รู้พ้นไปแล้วจากนามกาย ดับวูบไป ย่อมกำหนดนับไม่ได้ฉันนั้น.

เพราะฉะนั้น มุนี คือพระอรหันต์จึงไม่ดับสูญ แต่บัญญัติไม่ได้ว่าไปอยู่ที่ไหน หากคงอยู่ในสภาพอมตะตลอดไป ผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้วย่อมเห็นได้ ดังมีพระบาลีรับรองความข้อนี้ว่า “พระอรหันต์ทั้งหลาย! เมื่อรูปร่างกายของท่านยังดำรงอยู่ เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมเห็นท่านได้ แต่ครั้นรูปร่างกายของท่านสลายแล้ว เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมไม่เห็น เว้นแต่พรหมบางพวกผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้ว” ดังนี้

หลวงปู่สิงห์ท่านได้ฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยสมถะและวิปัสสนามานาน ตั้งแต่ยังหนุ่มมีพรรษาอายุกาลเพียง ๖ พรรษา ประพฤติพรหมจรรย์ยั่งยืนก้าวหน้าไม่ถอยหลัง **พรหมจริยปรา ยโน** ประพฤติพรหมจรรย์ตลอดรอดฝั่ง ถ้าจิตใจของท่านหลุดพ้นจากรูปกายและนามกายแล้ว ท่านก็เป็นผู้ไม่ตาย เป็นผู้เที่ยงแท้มีสุขสถาพร เห็นได้ในขณะท่านอาพาธหนัก จิตใจของท่านไม่เดือดร้อน ขณะมรณภาพก็ปรากฏว่าชีวิตดับไปโดยสงบ ไม่ส่อแสดงว่าจิตใจเดือดร้อน

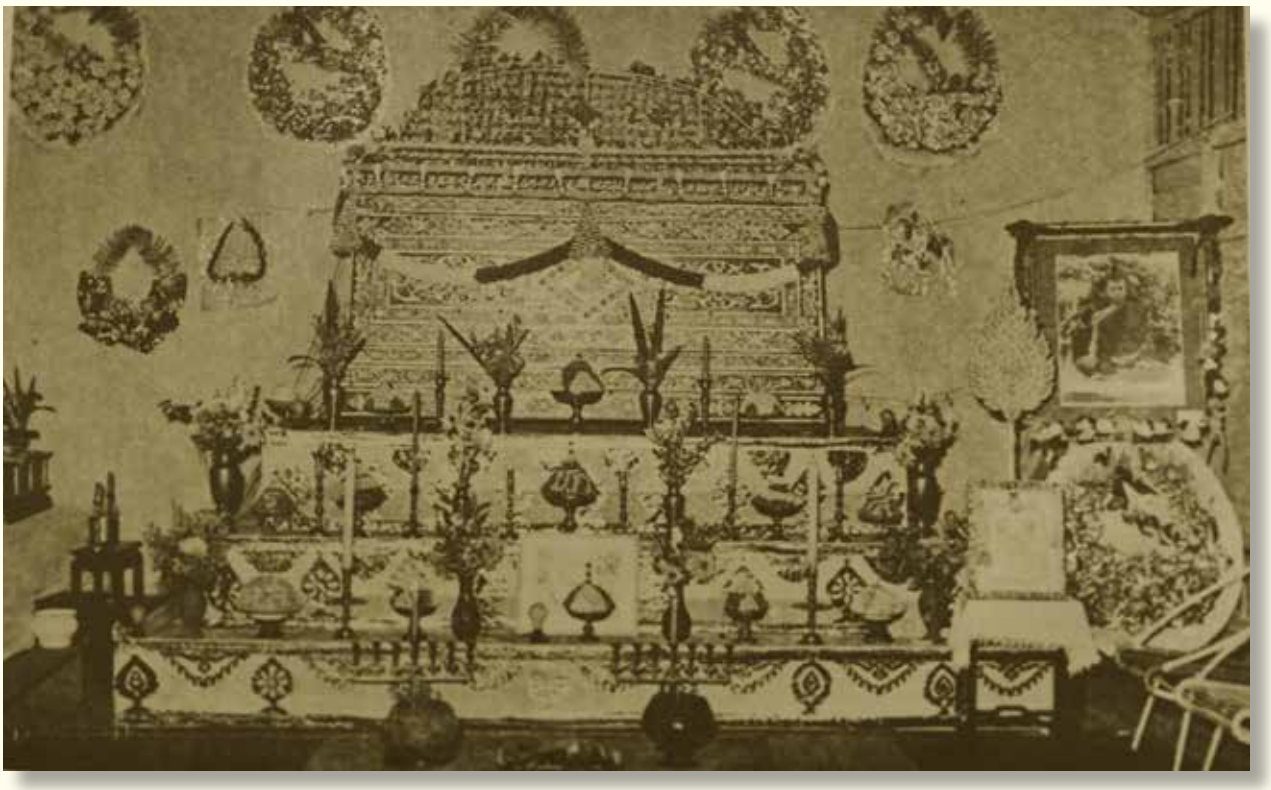

โลงบรรจุสรีระสังขารพระญาณวิศิษฏ์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม)

ทุรนทุรายประการใด นับว่าไม่เสียทีที่ได้พากเพียรเจริญภาวนามาตั้งแต่ยังหนุ่มจนแก่เฒ่าชรา คำนวณเวลาประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์เจริญภาวนาพากเพียรอบรมจิตใจจริงจังได้ ๔๗ ปี ประวัติหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ยังมีอีกมากหลาย ที่นำมาเล่านี้ เพียงส่วนน้อยเท่านั้น เพียงน้ำในตุ่ม เมื่อเทียบกับน้ำในคลองบึงห้วยละหาน ก็เพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้น

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระผู้ไม่ย่อท้อมีแต่พุ่งไปข้างหน้าเพื่อความพ้นทุกข์ได้เล่าว่า

“หลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม ท่านประชุมพุทธบริษัทวัดป่าทรงคุณ อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจริง ๆ ให้เป็นไปเพื่อความสามัคคีพร้อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประชุมพระภิกษุสามเณร อบรมสั่งสอนให้มีระเบียบและประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยโดยถูกต้อง ได้กำหนดเวลาประกอบศาสนกิจไว้ดังนี้

เวลา ๐๔:๐๐ น. ลงประชุมพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ ทำวัตรสวดมนต์ และนั่งสมาธิภาวนา

เวลา ๐๖:๐๐ น. ทำกิจวัตรต่าง ๆ เช่น ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน ปัดกวาด ทำความสะอาด บิณฑบาตโปรดสัตว์ ทำภัตกิจเสร็จ ฟังโอวาท

เวลา ๑๙:๐๐ น. ประชุม ณ ศาลาการเปรียญทำวัตรค่ำ สวดมนต์และฟังโอวาท เสร็จแล้วเลิกประชุมไปทำความเพียรเจริญภาวนา ณ ที่อยู่ของตน ๆ

● ตามหาหลวงตามหาบัว ●

ดังที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นนั้นแลว่า บุพเพชาติในหนหลังนั้น หลวงปู่ลีท่านระลึกชาติได้ว่าเคยเกิดเป็นช้างทรงของพระราชา หลวงตาเป็นพระราชา องค์ท่านเป็นช้างให้หลวงตาขี่คอและเคยเกิดเป็นหมาของพระราชา หลวงตาเกิดเป็นพระราชา หลวงปู่ลีเกิดเป็นหมาของพระราชา และในอีกหลายภพชาติ นิสัยวาสนาอันนี้ท่านทั้งสองเกี่ยวข้องกันมานานแสนนานสุดที่จะขานไข

ด้วยว่าท่านทั้งสองเกี่ยวข้องกันมาหลายภพชาติ ครั้นมาถึงปัจฉิมชาติ บุพเพอันนี้แลนำส่ง ต้องพบกันแล้วสอนธรรมนำกันไปสู่ความพ้นทุกข์ เรื่องภพเรื่องชาติเป็นเรื่องลึกลับซับซ้อนแห่งจิตวิญญาณ เคยเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่เคยเกิดเป็นอะไรบ้าง?”

“เกิดเป็นสุแนว” ท่านบอกว่า เคยเกิดเป็นทุกอย่าง ยากที่ปัญญาสามัญอย่างเรา ๆ ท่านๆ จะคาดเดาเอาได้ ไม่มีวิทยาศาสตร์ใดจะช่วยให้มองเห็นได้เว้นบำเพ็ญบารมีจนเกิดอภิญญาเท่านั้น เพราะเป็น **“อนมตมคฺโค”** ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายอันใคร ๆ ไปตามรู้ไม่ได้เลย เว้นพุทธวิสัยเท่านั้น

ท่านทั้งสองพอก้าวมาถึงปัจจุบันชาติ ซึ่งเป็นปัจฉิมชาติ บารมีเต็มแล้วเหมือนถูกกำหนดเอาไว้ว่าต้องเป็นอย่างนี้ ต้องสิ้นกิเลสเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น ไม่มีภัยใด ๆ ทำให้เสียชีวิตได้ในระหว่างบำเพ็ญก่อนสิ้นกิเลส

หลวงปู่ลีเกิดที่กลางหุบเขาเมืองผีตาโขน คือบ้านเก่า ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่ถูกโอบด้วยภูเขาทั้งสองด้าน มีห้วยน้ำหมันไหลผ่าน (หลวงปู่ชอบกล่าวว่าบริเวณนั้นเป็นทางผ่านของพญานาค) โยมมารดาของหลวงปู่ลีก็ยังสู้อุตส่าห์หอบท่านในวัย ๒ ขวบผ่านป่าเขาหลายร้อยกิโลเมตรเดินด้วยเท้าเปล่าเท่านั้น มาอยู่ที่บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี นี้เป็นปุพเพกตปุญญตา ให้ท่านขยับเข้ามาใกล้หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

หลวงตามหาบัว เกิดปีพุทธศักราช ๒๔๕๖ หลวงปู่ลีเกิดปีพุทธศักราช ๒๔๖๕ อายุห่างกัน ๙ ปี หลวงปู่ลีมาอยู่บ้านหนองบัวบาน ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๗ อายุ ๒ ขวบ ขณะที่องค์หลวงตามหาบัวอายุ ๑๒ ปี หลวงตามหาบัวออกบวช ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ อายุ ๒๑ ปี ขณะนั้นหลวงปู่ลีอายุ ๑๒ ปียังไม่เข้าโรงเรียน

เป็นอันว่าเลขกลับกันไปกลับกันมา หลวงตาเกิด ๒๔๕๖ หลวงปู่ลี ๒๔๖๕ หลวงตาออกบวช ๒๑ หลวงปู่ลีเข้าโรงเรียน ๑๒ เป็นเลขกลับกัน

ท่านทั้งสองพบกันครั้งแรกที่วัดป่าสุทธาวาส ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ หลวงตาอายุ ๓๗ ปี และสิ้นกิเลสในกลางปีนั้น ส่วนหลวงปู่ลีอายุ ๒๘ ปี เพิ่งออกบวชเร่งความเพียรในปีนั้น

ที่กล่าวย้อนไปย้อนมาทั้งหมดนี้เพื่อให้เห็นภาพที่อาจบอกได้ว่า **“ท่านทั้งสองสั่งสมบารมีร่วมกันมานาน ร่างสุดท้ายจะมีในชาติปัจจุบันเท่านั้น จะไม่มีร่างใหม่อีกต่อไป”**

หลวงตามหาบัว
ญาณสมฺปนฺโน

เมื่อออกพรรษากรานกฐินจากวัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ เรียบร้อยแล้ว

ลุถึงปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ หลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งเป็นพระหนุ่มรำพึงคำนึงถึงที่จะติดตามองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ยังฝังอยู่ในดวงจิตดวงใจของท่านเสมอ มิได้ฝังจิตฝังใจเพียงในปัจจุบันชาติเท่านั้น หากฝังมานมนานแล้ว จะสุดหล้าฟ้าเขียวเหลียวไกลสุดสายตาเพียงใดก็ตาม ท่านก็จักตามไปให้ถึง เหมือนว่าปลายฟ้าก็อยู่แค่ปลายตา ไกลเพียงไหนก็มองเห็นได้ ไม่เกินวิสัยที่จักดั้นด้นไปให้ถึง

เช้าวันหนึ่ง **ณ วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี** ซึ่งเป็นวัดตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดมากนัก มองอีกด้านก็จักเห็นทิวเขาใหญ่ทอดยาว รอบวัดชาวไร่ยังทำไร่ทำสวน นาข้าวสีเหลืองทองแล้ว ลมทางทิศใต้ยังพัดเฉื่อยฉิว ท่านได้ปะเหมาะพูดคุยกับพ่อขาวคนหนึ่งซึ่งเป็นคนบ้านเต่างอย จังหวัดสกลนคร เป็นศิษย์ของหลวงปู่สีโห เขมโก มาพักปฏิบัติธรรมจำพรรษาร่วมที่วัดป่าทรงคุณ เธอมีความคิดจะเดินทางกลับจังหวัดสกลนคร หลวงปู่ลีทราบดังนั้นก็ดีใจเป็นนักหนา จึงถือโอกาสนี้กราบลาหลวงปู่สิงห์ ขนฺตฺยาคโม เดินทางกลับไปยังจังหวัดสกลนครในจิตใจของท่านคิดอย่างเดียวคือตามหาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

เมื่อถึงจังหวัดสกลนคร พ่อขาวคนนั้นจึงได้นำท่านไปส่งยังทางเพื่อเดินลัดข้ามป่าเขาเข้าไปยัง**วัดป่าบ้านหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร** ซึ่งเป็นสำนักที่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต อยู่จำพรรษานานที่สุดจนวาระสุดท้าย หลวงปู่ลี ท่านเล่าให้ฟังว่า

“เราไม่ได้ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า เราปรารถนาเอาตัวรอดเป็นยอดดีเท่านั้น หน้าที่พระโพธิสัตว์เป็นอีกอย่างหนึ่ง ส่วนหน้าที่พระสาวกอย่างพวกเรา เอาตัวให้รอดให้มันสมบูรณ์ด้วยคุณธรรมเถอะ”

กราบเรียนถามท่านว่า “หลังจากออกพรรษาปี ๒๔๙๓ ที่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรีแล้ว หลวงปู่ไปที่ไหนต่อ?"

องค์ท่านตอบพร้อมหัวเราะ หึ หึ อันเป็นกิริยาประจำองค์ แล้วก็บ้วนน้ำหมากหนึ่งครั้งพร้อมกับเอาผ้าเช็ดหน้าสีขาวผืนเล็กเช็ดไปที่บริเวณแขนและขา กล่าวเสียงเครือๆว่า

“ออกพรรษาปี ๙๓ แล่ว ลาหลวงปู่สิงห์ กะว่าสิมาหาพ่อแม่ครูจารย์ ที่หนองผือ แล่วกะมีพ่อขาวบ้านเต่างอย สิกลับมาบ้านมาเยี่ยมบ้านเพิ่น เพิ่นไปอยู่นำเพิ่นจารย์สีโห กะได้ขอลาเพิ่นหลวงปู่สิงห์ กะเลยมานำพ่อขาว พ่อขาวกะไปส่งทาง ส่งทางลัดไปใส่บ้านหนองผือแล่วฝากไป ...พอออกพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ จึงกราบลาหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เพื่อเดินทางมาหาพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ที่วัดป่าบ้านหนองผือ ได้นัดหมายกับองค์หลวงตาและหมู่เพื่อนไว้ก่อนนานแล้วว่า “นัดกันทีแรกก่อนมาเด้ เดือน ๑๒ เพ็ง นัดกันเด้” วันเพ็ญเดือน ๑๒ (ตรงกับวันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ ปีขาล) จะเข้ามาพบท่านที่วัดป่าบ้านหนองผือ”

“มากะเลยเข้าไปหนองผือ เพิ่นไปวิเวกแล่วว่าซั่น เดี๋ยวนี้เพิ่นพักอยู่บ้านกุดไห ...เมื่อท่านเดินทางมาถึงวัดป่าบ้านหนองผือ ถามพระเณรที่อยู่ที่นั่นได้ความว่า องค์หลวงตามหาบัวท่านออกไปเที่ยววิเวก (ธุดงค์) แล้ว ขณะนี้ทราบข่าวว่าท่านพักบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่บ้านกุดไห”

“เข้าไป เณรพิณ อยู่หั่นเพิ่นกะสิติดตามหลวงตามหาบัว เออ! รอก่อน กะเก็บพลู เก็บหยังเอาไปต้อนเพิ่นก่อน ...เรากะจะรีบติดตามองค์หลวงตาไปในทันทีทันใด แต่สามเณรพิณขอติดตามไปด้วย เณรบอกว่า “รอก่อน ขอเก็บหมากเก็บพลูไปถวายองค์หลวงตาด้วย” จึงทำให้การเดินทางล่าช้าไปหนึ่งวัน

“เณรพิณกะไปนำกัน ติดตามไป ๆ พุ่น ไปฮอดกุดไห โอ้ เพิ่นออกไปมื่อเซ่าเนี่ย ไปกะเลยพากันพักนั่นเสียก่อน บ้านกุดไห ...เรากับเณรพิณเร่งฝีเท้าก้าวเดินติดตามไปให้ทันองค์ท่านที่บ้านกุดไห ปรากฏว่าไม่ทัน ชาวบ้านเขาบอกว่า ท่านออกไปเมื่อตอนเช้านี้เอง เราและเณรพิณจึงพักอยู่ที่บ้านกุดไห อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร เสียก่อน”

“โอ๊ย! กะมีแต่ย่างหละแต่เก่า สิได้รถไสน้อ รถกะมีแต่รถกรมทางเน๊าะ กับรถลากซุง รถโดยสารบ่มีดอก หลายคือสุมื้อนี่บ่มีแหล่ว หนทางกะบ่มี มีกะทางลูกรัง โอ๊ย! ถ้าขี่รถมีแต่ขี้ผง

เต็มหัวแหล่ว แดงจิ่งคึ่ง ...สมัยก่อนมีแต่เดิน ไม่มีรถยนต์แต่ที่ไหน หากมีเป็นพวกรถกรมทาง รถลากซุง รถโดยสารไม่มีเลย แม้แต่ถนนหนทางก็ยังไม่มี จะมีบ้างก็เป็นทางลูกรัง ถ้าได้ขี่รถก็มีแต่ผงขี้ฝุ่นสีแดงเถือกเต็มหัว”

ท่านเล่าต่อไปว่า “มื้อเช้ามา กะเปิดติดตามไป ไปทันท่านอยู่ที่บ้านส่างอีเติ่ง ไปทันอยู่นี่หละ ท่านไปนอนอยู่ในป่านอนเฟืองแหล่ว เอาเฟืองปูแล่วกะนอน อยู่ในป่า เฮากะไปมีเณรพิณติดตามไป มันสิกแล่วหละ สิกแต่เป็นเณรพุ่น คนสกลฮั่นหละ ...รุ่งเช้าอีกวันรีบออกติดตามให้ทันองค์ท่าน (หลวงตา) ที่บ้านส่างอีเติ่ง (ปัจจุบัน บ้านนางเติ้ง ตำบลโคกภู อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร) ท่านพักอยู่ในป่า เอาฟางข้าวปูเป็นที่นอนอยู่เพียงรูปเดียว เรามีสามเณรติดตามไปด้วย ๑ รูปชื่อสามเณรพิณ สึกแล้ว เป็นคนจังหวัดสกลนคร”

“เพิ่นไปพักอยู่ในป่า บ้านส่างอีเติ่ง ๖-๗ วันเพิ่นกะพาย่างต่อไป ...ท่าน (หลวงตามหาบัว) ให้พักปฏิบัติอยู่ด้วยที่ป่ารุกขมูลบ้านส่างอีเติ่ง ๖-๗ วัน แล้วองค์ท่านจึงพาออกเดินทางต่อไป”

● ธุดงค์อำเภอเขาวงกับหลวงตามหาบัว ●

“ออกจากหั่น เพิ่นกะพาไปเที่ยวอยู่ อยู่พุ่นแหล่ว อำเภอเขาวง ...ออกจากที่นั้นแล้ว พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตามหาบัวท่านพาเราท่องเที่ยวธุดงค์ต่อไปยังบ้านกุดสิม บ้านกุดปลาค้าว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์”

ญาติโยมเขาเกิดศรัทธานิมนต์พ่อแม่ครูจารย์เทศน์ องค์ท่านไม่เทศน์ ท่านไม่อนุโลมตามญาติโยม หลวงปู่ลีกล่าวต่อไปว่า “แล่วกะไปนำเพิ่นแหล่ว ไปตะกี้มี ๖-๗ หลวงปู่อ่อนสานี่กะไปนำ กะบักหลึม เป็นเณร พอดีไปฮอด ไปพักอยู่ ไปเขตกาฬสินธุ์ บ้านน้อยนาตาหลิ่ว ไปพักอยู่หั่น บักหลึม กับเพิ่นอาจารย์อ่อนสา สิไปบ้านห้วยทรายเด้ บักหลึม เป็นคนบ้านห้วยทราย พาเณรไปมันอยู่หั่น ...คณะธุดงค์ที่ติดตามมาหาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวราว ๖ ถึง ๗ รูป เช่น **หลวงปู่อ่อนสา (สุขกาโร)** นี้ก็ไปด้วยเช่นเดียวกัน ท่านมีสามเณรติดตามมาด้วยชื่อ**สามเณรหลึม** (สึกแล้ว) ไปพักที่บ้านน้อยนาตาหลิ่ว เขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จากนั้นหลวงปู่อ่อนสาท่านก็แยกออกไปทางบ้านห้วยทราย เพราะสามเณรหลึมเป็นคนบ้านห้วยทราย”

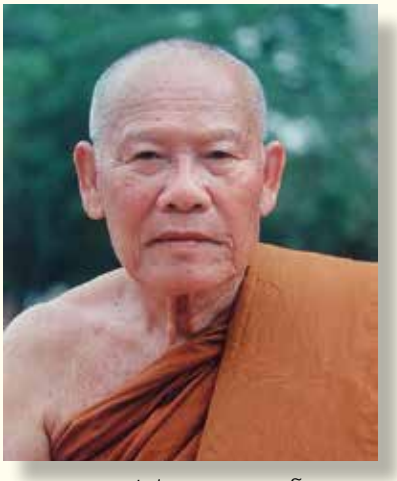

หลวงปู่อ่อนสา สุขกาโร

เมื่อมาอยู่กันมากรูป ย่อมเป็นความลำบากกับชาวบ้าน เพราะเป็นบ้านเล็กบ้านน้อย องค์หลวงตาท่านจึงให้แยกสายบิณฑบาต เพื่อสงบจิตและพิจารณาธรรมทั้งหลายไปด้วย

“เจ้าของนี่เพิ่นให้ไปองค์เดียว บิณฑบาตบ้านโพน พ่อแม่ครูจารย์บิณฑบาตบ้านนาตาหลิว เพิ่นครูบาสีทา กับเณรพิณ ไปบ้านหนองผือ จารย์กายนี่กับเณรกันต์ ไปบ้านโนนตูม แยกกันไป ๔ บ้านแหล่ว ...เรา (หลวงปู่ลี) ไปบิณฑบาตบ้านโพนเพียงรูปเดียว องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวไปบิณฑบาตบ้านนาตาหลิ่ว ครูบาสีทาและสามเณรพิณ ไปบิณฑบาตบ้านหนองผือ พระอาจารย์กายและสามเณรกันต์ไปบิณฑบาตบ้านโนนตูม”

“ไปบิณฑบาตพอดี มื้อหนึ่งกะฝนตก โอ๊ย! แข่งฝนแหล่ว แข่งฝนไป ...หลวงปู่ลีท่านกล่าวแล้วก็อมยิ้มอย่างมีความสุข จึงกราบเรียนท่านว่าได้ฟังองค์หลวงปู่เล่าแล้วก็มีความสุข”

ท่านเล่าว่าเช้าวันนั้น เสียงฟ้าดีดดังครืนๆ ระลอกแล้วระลอกเล่า ขณะบิณฑบาตฝนเทลงมาเหมือนฟ้ารั่ว เราลุยฝนบิณฑบาต แม้สายอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน จีวรเปียก ข้าวเปียก อาหารเปียก เปียกทุกอย่าง ฝนแรงไม่มีที่ให้หลบหลีก น้ำนองพื้นถึงครึ่งแข้ง ฟ้าก็ผ่าเปรี้ยง ๆ ! เราเดินฝ่าฟ้าฝน น้ำฝนไหลอาบหน้าใช้มือปาดหน้ามาอยู่อย่างนั้น

“พ่อแม่ครูจารย์เลยบอกให้ไปลัดเจ้าของไปฉันอยู่ตูบเขา บ้านเขาเฮ็ดตูบไว้ ฉันอยู่นอกเพิ่นฉันอยู่นั่นเด้ ...พอเดินกลับมาได้ครึ่งทางพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านให้คนไปดักบอกให้เข้าไปฉันที่กระท่อมแห่งหนึ่ง ซึ่งองค์ท่านก็เปียกนั่งรออยู่ก่อนแล้ว ด้านนอกมีระเบียงเล็ก ๆ พอนั่งฉันได้”

โยมคนหนึ่งเห็นแล้วคงสงสารพระจึงกล่าวขึ้นมาว่า “มันเปียกหมดเนี่ย เขากะนิมนต์ฉันอยู่นี่กะได้ตั้ว ว่าซั่น เขาเฮ็ดฮ่านไว้ ไทบ้านกะหลั่งมาจังหัน ...เปียกหมดแล้ว นิมนต์พระคุณเจ้าเข้ามาฉันตรงนี้ก็ได้ เขาสร้างเพิงเอาไว้พักชั่วคราว พวกชาวบ้านทราบข่าวก็มาจังหันกันมาก”

“ฉันแหล่ว ๆ ผ้าเช็ดอีหยังกะบ่มี บาตรกะ ฉันแล่วกะบ่มีผ้าเช็ด กะพายบาตรไปล้างอยู่วัดพุ่นแหล่ว ฉันแล่ว ๆ กะพายบาตรเปล่ากับทอนั่นตั้ว อาหารกะจกออกเหมิดแล่วบ่มีผ้าเช็ดอีหยัง เฮากะเอาบาตรเปล่าไป ...ในชุดครองจีวรที่เปียกชุ่ม นั่งฉันในบาตรเสร็จแล้ว ผ้าเช็ดบาตรก็ไม่มี สะพายบาตรเปล่ากลับมาล้างที่วัด อาหารก้นบาตรก็นำออกเสียจนหมด สะพายบาตรกลับพร้อมจีวรที่เปียกปอน ด้วยความทุลักทุเล ท่านว่า**วันนั้นเป็นวันกรรมฐานบาตรเปล่า**”

“ทางนี่กะรออยู่พุ่นแหล่ว จารย์กายกับครูบาสีทากับเณร เณรกันต์ กับเณรพิณ เพิ่นคลองพ่อแม่ครูจารย์เทศน์ เบิ่งคลองหยัง เพิ่นกะจั่งค่อยพากันฉัน ...ฝ่ายทางวัดก็รอ มองทางรอรอว่าเรากับพ่อแม่ครูจารย์จะมาเมื่อไหร่ จะฉันก่อนก็ไม่กล้า ทั้ง ๔ รูปคือ พระอาจารย์กาย ครูบาสีทา สามเณรกันต์ สามเณรพิณ แลทางด้วยความกังวลใจว่าเมื่อไหร่หลวงตาจะกลับมาถึง เมื่อหลวงตากับเรามาถึงก็ดีใจ หลวงตาจึงกล่าวว่า รอทำไม ท่านเหล่านั้นจึงลงมือฉันข้าวเล่นเอาตะวันสายโผล่เกือบจะถึงกึ่งฟ้า

“กรรมฐานสุมื้อนี้ซำบายโพด” ...หลวงปู่ลีย้ำท้ายว่า “พระกรรมฐานทุกวันนี้สบายเหลือเกิน ไม่เหมือนสมัยเราเดินตามหลังพ่อแม่ครูจารย์” กล่าวแล้วองค์ท่านก็ยิ้ม แล้วบอกพระ

เช็ดหลังให้หน่อย วันนี้ไขมันเยอะ จะตายก็ไม่ตาย จะเป็นก็ไม่เป็น ทรมานสังขาร โรครุมเร้าไม่รู้มีชีวิตอยู่ได้อย่างไร ซึ่งในขณะนั้นบางวันวัดความดันสูงถึง ๒๕๑

● วิธีการสอนของหลวงตามหาบัว ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระผู้เป็นยอดแห่งการเดินตามหลังพ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านยกวิธีการสอนขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวมาเล่าให้ฟังว่า

“ขอยกตัวอย่างพ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านฝึกหัด ท่านพักห่างไกลหมู่บ้านมาก ท่านว่าถ้าร่างกายไม่เหนื่อย จิตจะไม่เห็นธรรมนะ จิตมันจะวิ่งๆ ไปตามโลกเขา จิตมันชำนาญอยู่แล้วงานแบบนี้ เพราะมันเคยเกิดเคยแก่เคยเจ็บเคยตายมาแล้ว จิตมันจะวิ่งอยู่อย่างนั้น ไม่ว่าเวลาไหนวันไหน มันก็เป็นอยู่อย่างนั้น ถ้าได้เห็นธรรมแล้ว มันจะไม่เป็นอย่างนี้”

เมื่อฉันจังหันแล้ว องค์ท่านให้เจริญธาตุขันธ์ดูอาการ ๓๒ ตั้งแต่เกศาลงไปจนถึงพื้นเท้า ตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมาถึงเกศา ให้พิจารณาธาตุประกอบธาตุ ให้พิจารณาอยู่ในอัตภาพร่างกายของเรา ถ้าเราไปพิจารณาที่อื่น ก็มีแต่ความอยากจะได้ มีแต่คาดเดาเอาว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ สักหน่อยก็เสียจริตเป็นโรคประสาทเกิดขึ้นอีก มันไม่ใช่ทาง ทางมันเกิดขึ้นจากกายกับใจนี้เอง ท่านหัดให้ฝึกจิตให้สงบเสียก่อน บริกรรมพุทโธให้อยู่ในพุทโธให้มันเห็นความอัศจรรย์ของความสงบในตัวเอง”

ฝึกหัดครั้งแรกกับพ่อแม่ครูจารย์ ท่านถามว่า “ท่านลีนั่งสมาธิตลอดทั้งคืนจนสว่างได้อยู่หรือ?” ไม่รู้จะอธิบายกับท่านว่าอย่างไร จึงตอบท่านว่า “ตัวของผมไม่รู้สึกตัว เพียงรู้สึกว่าตัวเองนั่งอยู่ แล้วก็ไม่รู้ว่าตัวเองนอนตอนไหน” ท่านหัวเราะ จึงกล่าวว่า “ไป ๆ นั่งสมาธิอยู่บนก้อนหินก้อนนั้น ถ้าไม่มีสติขนาดนั้นให้มันตกลงมาตายเลย”

พอได้ฟังท่าน คิดว่า “ท่านยังพูดได้ แล้วเราจะทำไม่ได้หรือ? ใจมันค้านกันอยู่ โอ้ย! มันจะเผลอสติได้หรือ มันกลัวตาย สู้อยู่อย่างนั้นแหละ ดัดมันอยู่อย่างนั้น

อย่างพระพุทธเจ้าก่อนออกผนวช กิเลสท่านก็มีเหมือนกัน ครูบาอาจารย์ท่านพ้นไปได้ก่อนบวชท่านก็มีกิเลสเหมือนกับเรา ไม่สามารถปิดบังมันได้ใช้ใจเราปักเข้าไปดูซิ มันต้องเห็นแน่”

หลวงปู่ลีท่านเล่าทำเอาผู้เขียนฟังเพลิดเพลินนึก ๆ อยากไปอยู่ในเหตุการณ์ตามหาพระอรหันต์อย่างท่านบ้าง เพราะในโลกนี้มีแต่ผู้หญิงตามหาผู้ชาย ผู้ชายตามหาผู้หญิง พ่อแม่ตามหาลูก ลูกตามหาพ่อแม่ ส่วนเพศแปลก ๆ ก็ตามหากันในเรื่องแปลก ๆ แต่จะตามหาพระอรหันต์ดั้นด้นไปเพื่อความพ้นทุกข์แบบองค์หลวงปู่ลี ในโลกนี้ จะมีสักกี่คน

• คณะธุดงค์ติดตามหลวงตามหาบัว •

หลวงปู่ลี กุสลธโร สมัยยังหนุ่มแน่นท่านปรารถนาออกธุดงค์ติดตามพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตามหาบัว แสวงหาช่องทางหลุดพ้น เมื่อท่านได้พบองค์หลวงตาแล้วจิตท่านเหมือนปลา

ได้น้ำฉ่ำเย็นเป็นอย่างยิ่ง พระผู้รักษาธุดงค์จักเป็นผู้ชื่อว่าตั้งอยู่ในอริยวงศ์คือประเพณีของพระอริยเจ้าทั้งหลายโดยแท้

คำว่า **“ธุดงค์”** หรือ **“ธุตธรรม”** คือ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความมักน้อย สันโดษ ปฏิบัติขัดเกลากิเลส อยู่ในป่าที่สงบสงัด ผู้ประพฤติธุดงค์ย่อมกำจัดความโลภในวัตถุที่ต้องห้ามทั้งหลายได้ด้วยอโลภะ กำจัดความหลงอันกำบังโทษในวัตถุที่ต้องห้ามเหล่านั้นนั่นแลได้ด้วยอโมหะ

อนึ่ง ย่อมกำจัดความหลงใหลในกามได้ด้วยอโลภะ กำจัดถือตัวถือตนอันเป็นไปทางเคร่งเครียดเกินไปด้วยอโมหะ

ผู้ปฏิบัติธุดงค์ ชื่อว่ามีมลทินอันล้างแล้วด้วยน้ำคือคุณ มีความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลาความสงัด ความไม่สั่งสมกองกิเลส ความปรารภความเพียร และความเป็นผู้เลี้ยงง่าย เป็นต้น ก็จักเป็นศีลบริสุทธิ์ดีแท้ และข้อวัตรทั้งหลายก็จักถึงพร้อม

แท้จริง ธุดงค์ ๑๓ ข้อ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอนุญาตไว้สำหรับกุลบุตรทั้งหลายผู้สละโลกามิสได้ไม่อาลัยในร่างกายและชีวิต เป็นสัมมาปฏิบัติอันสมควรแก่พระนิพพาน

การเสพธุดงค์เป็นที่สบายแก่บุคคลที่เป็นราคะจริตกับโมหะจริต ข้อปฏิบัติที่ลำบากและเป็นการอยู่อย่างขัดเกลากิเลส ราคะย่อมสงบลงเพราะอาศัยการปฏิบัติลำบาก ผู้ไม่ประมาทย่อมละโมหะได้เพราะอาศัยความขัดเกลากิเลส ธุดงค์ ๑๓ ข้อดังนี้ คือ

๑.	ปังสุกูลิกังคะ	ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
๒.	เตจีวริกังคะ	ถือผ้า ๓ ผืนเป็นวัตร
๓.	ปิณฑปาติกังคะ	ถือการเที่ยวไปบิณฑบาตเป็นวัตร
๔.	สปาทานจาริกังคะ	ถือการเที่ยวไปตามลำดับเรือนเป็นวัตร
๕.	เอกาสนิกังคะ	ถือการฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร (ฉันมื้อเดียว)
๖.	ปัตตปิณฑิกังคะ	ถือเอาก้อนข้าวในบาตรเป็นวัตร (ฉันในบาตร)
๗.	ขลุปัจฉาภัตติกังคะ	ถือการไม่ฉันปัจฉาภัตรเป็นวัตร (ไม่รับอาหารตามมาส่ง)
๘.	อารัญญิกังคะ	ถือการอยู่ในป่าเป็นวัตร
๙.	รุกขมูลิกังคะ	ถือการอยู่ในโคนไม้เป็นวัตร
๑๐.	อัพโภกาสิกังคะ	ถือการอยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร
๑๑.	โสสานิกังคะ	ถือการอยู่ในป่าช้าเป็นวัตร
๑๒.	ยถาสันถติกังคะ	ถือการอยู่ในเสนาสนะตามที่ท่านจัดให้เป็นวัตร
๑๓.	เนสัชชิกังคะ	ถือการอยู่ด้วยความนั่งเป็นวัตร (ไม่นอน)

● ตามหลวงตามหาบัวออกธุดงค์ที่ป่าช้าชะโนดดง จังหวัดมุกดาหาร ●

เมื่อได้โอกาสอันดีผู้เขียนจึงกราบเรียนถามองค์ท่านถึงการออกเดินเที่ยวธุดงค์กรรมฐาน ว่า “หลวงปู่ครับ เกล้าฯ ในนามลูกหลาน อยากได้ยินได้ฟังเรื่องที่หลวงปู่ออกเที่ยวธุดงค์กับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ขอหลวงปู่ได้โปรดเมตตาเล่าขอรับ”

ท่านยิ้มน้อย ๆ เมตตาเล่าด้วยเสียงใส ๆ เป็นภาษาอีสานล้วน ๆ แต่ผู้เขียนขอแปลเป็นภาษากลางเพราะเนื้อความตอนนี้ค่อนข้างยาวมาก ท่านผู้อ่านคงเข้าใจ ถ้าพูดไทยคำ อังกฤษคำ เขาว่าดัดจริต แต่ถ้าผู้เขียน เขียนไทยกลางบ้าง อีสานบ้าง ปนกันไปปนกันมาคงไม่ว่ากัน

ท่านเล่าว่า “ในคราวนั้นเราออกธุดงค์ติดตามพ่อแม่ครูอาจารย์ เดือน ๓ ปี ๒๔๙๔ มีผู้ติดตามท่านหลายองค์ ท่านลงมาจากจังหวัดอุดรธานี แล้วมาพักที่วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร พวกเราก็มารวมกัน ที่พอจำได้มี**เรา (หลวงปู่ลี) หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ หลวงปู่ศรี มหาวีโร พระอาจารย์บัวคำ มหาวีโร และสามเณรเสน (หลวงปู่เสน)** และอีกรูปหนึ่งจำชื่อไม่ได้ลาสิกขาไปแล้ว ท่านพาออกธุดงค์ไปทางบ้านหนองสูง และต่อไปยังบ้านสามผง บ้านขามเฒ่า จังหวัดนครพนม และต่อไปยังบ้านชะโนดดง จังหวัดมุกดาหาร

หลวงปู่ลีกล่าวว่า “ผมกะได้ไปนำเพิ่น กั่วสิได้อยู่ชะโนดดงนะ (หัวเราะ) ผมกะเลยบ่ไปนำหมู่ คั่นไล่ไปกะบ่ไป ฯลฯ ...ที่ป่าช้าบ้านชะโนดดง มีเพียงเรากับท่าน(หลวงตา) คนอื่นท่านไล่หนีหมด กว่าจะได้อยู่ได้ติดตามท่าน มิใช่เรื่องง่าย ๆ สำหรับเรา ท่านไล่หนียังไงก็ไม่ไป ดื้อแพ่งอยู่อย่างนั้น”

เมื่อท่านไล่ไม่ไป ท่านจึงเมตตาให้อยู่ด้วย ท่านคงสงสาร เมื่อเดินไปถึงป่าช้า ซึ่งเป็นป่าช้าผีดิบผีสุก เป็นป่าช้าที่ชุ่มเย็นวิเวกวังเวงห่างไกลผู้คนสัญจรไปมา ท่านกล่าวว่า “ป่าแถบนี้กว้างขวางดี เป็นป่าช้าเผาผี สถานที่แบบนี้ดี ไม่มีคนเข้ามาใกล้มายุ่ง” แล้วพ่อแม่ครูจารย์องค์ท่านก็ไล่เราให้ไปอยู่ทางโน้นซึ่งมิใช่ป่าช้า เป็นริมทุ่งนา เราจึงออกมาหาที่อันเหมาะสมเจริญสมณธรรม ในใจก็กระหยิ่มว่า “ท่านรับไว้ให้อยู่กับองค์ท่านเป็นแน่แท้”

สักเดี๋ยวท่านจึงเรียกมาพูดกำชับว่า “ท่านลี หากผมยังอยู่ร้านนี้ (หมายถึงเพิงพักเล็กๆนี้) ท่านอย่าเข้ามาทำกิจวัตร อย่าเข้ามายุ่ง ไม่ต้องเข้ามาทำข้อวัตรใด ๆ ให้ผมออกไปข้างนอกเสียก่อน ท่านจึงค่อยเข้ามาทำ จำได้มั้ย” เราตอบท่านว่า “จำได้ขอรับ”

“อยู่มามื้อหนึ่งฮั่นเนี่ย!” สำนวนหลวงปู่ลี แปลว่า **อยู่มาวันหนึ่ง**

ตทนนฺตรํ ลำดับนั้น เห็นพ่อแม่ครูจารย์ท่านออกเดินจงกรม จึงเอาบาตรของท่านเข้าไปเก็บไว้ในที่พักของตน องค์ท่านเดินจงกรมตั้งแต่หลังจังหัน ไปจนถึงบ่ายอันเป็นเวลากวาดตาด ถึงเวลากวาดตาดองค์ท่านก็กวาดตาดอันเป็นกิจวัตร บางครั้งท่านอยากนั่งเคี้ยวหมาก ท่านก็นั่ง

เคี้ยวหมากตามอัธยาศัย สักพักองค์ท่านก็ภาวนาต่ออีก เรื่องความเพียรประจำวันองค์ท่านเก่งมาก หาผู้เทียบได้ยาก ไม่มีพักผ่อนนอนสบาย นี้หมายถึงความเพียรที่องค์ท่านสิ้นกิเลสแล้ว ไม่มีกิจที่ต้องทำแล้วเป็น**อเสขบุคคล**แล้ว

“เรื่องของเรื่องฮั่นเนี่ย” เรื่องของเรื่องมันเป็นอย่างนี้ มิรู้อะไรดลบันดาล ทำให้ลืมคำที่องค์พ่อแม่ครูจารย์สั่งเอาไว้ทุกประการว่า **“ถ้าองค์ท่านอยู่ในที่พักห้ามเข้าไปทำข้อวัตรเด็ดขาด”**

“มื้อมันสิลืม” วันที่เราจะลืมคำสั่งของท่านอย่างสนิท เห็นองค์ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจิตของเรามันก็เกิดกุศลปลื้มปีติบอกไม่ถูก อารมณ์มันอยู่กับธรรมะขององค์ท่านตลอดเวลา เรามองเข้าไปยังที่พักอันเป็นเพิงเล็ก ๆ ขององค์ท่านยามใด “มิดซี่ลี่ๆ ...เงียบสนิท” เห็นองค์ท่านนั่งเข้าสมาธิตลอดเวลาเพราะที่พักไม่มีฝาผนัง เราก็ไปแอบดูท่านตลอดเวลา จิตใจมันเกิดศรัทธาอย่างแรงกล้าคิดไว้ในใจว่า “โอหนอ! องค์ท่านคงเข้านิโรธสมาบัติเหมือนพระมหากัสสปะเถระในครั้งสมัยพุทธกาลเป็นแน่แท้ เราเคยอ่านในตำรับตำราว่าพระที่เข้านิโรธสมาบัติแล้วเมื่อออกจากนิโรธสมาบัติ ผู้ใดได้ถวายของหรือทำบุญทำทานเป็นคนแรกย่อมมีอานิสงส์มากที่สุด

“โอ! เพิ่นเข้านิโรธสมาบัติดิเนี่ย เฮาเอาน้ำเย็นๆ ไปให้เพิ่นฉันคื่อสิดีเนาะ คื่อสิได้บุญหลาย ...โอ! องค์ท่านเข้านิโรธสมาบัติเป็นแน่แท้ เราเอาน้ำเย็น ๆ ชื่นใจ เข้าไปถวายให้องค์ท่านฉันย่อมจะเป็นการดี คงได้บุญมาก” คิด ๆ ก็เกิดปีติขนลุกขนพองขึ้นมา ณ คราวนั้น

“เกิดปีติแล่ว ข่อยกะลวงใส่โลดแล๊ว ...จิตเกิดปีติอย่างแรง ลืมไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง” จิตใจจ้องแต่จะถวายน้ำแด่องค์ท่านผู้ออกจากนิโรธสมาบัติเป็นคนแรกให้จงได้ ทั้งที่อยู่กับท่าน

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

เพียง ๒ รูปแต่จิตมันก็ปรุงไป พอมองเห็นท่านออกจากสมาธิเท่านั้น เราจึงรีบลุกขึ้นถือขันน้ำเดินดิ่งมุ่งตรงเข้าไปหาท่านอย่างองอาจกล้าหาญ มองดูผ้าของท่านเปียกชุ่มไปด้วยเหงื่อหมด เหงื่อไหลโชกไปตามหน้าและร่างกาย ท่านกำลังจะเคี้ยวหมาก เราก็โผล่เข้าไปพอดี

ท่านพูดเสียงดังว่า **“อย่ามายุ่ง”** เราผู้มีจิตใจปีติก็เฉยไม่ตอบอะไร ยกขันน้ำเทิดขึ้นทูนถวายท่านทันที “ผมบอกท่านแล้วมิใช่หรือ?” ท่านรับขันน้ำแล้วก็สาดทิ้งเข้าป่า “ผมเคยพูดกับท่านว่าอย่างไร หึ! ผมจะหนีไปแล้วนะ ผมบอกให้ท่านไปกับหมู่กับเพื่อนแล้ว ท่านก็ไม่ไป อย่ามายุ่งกับผมนะ” เสียงท่านดังฟังชัด “ป๊าป...แหล่ว” เหมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยง! ลงบนกระหม่อม จึงค่อย ๆ กราบท่านแล้วคลานหนีออกมา

“ยามมื้อแลงเพิ่นเอิ้นไปหาอีก เพิ่นเทศน์อีก ...ถึงตอนค่ำท่านเรียกให้เข้าไปหา ท่านเทศน์สอนอย่างหนัก” จึงสารภาพกับท่านว่า **“พ่อแม่ครูจารย์! เกล้าฯ ทำผิดพลาด เกล้าฯ ยอมรับผิดทุกประการ เพราะความคิดผลุนผลันขึ้นมาว่า หากมีวาสนาได้เอาน้ำเย็น ๆ ไปถวายพ่อแม่ครูจารย์ ผู้ออกจากนิโรธสมาบัติ คงจักได้บุญมากล้น เหมือนครั้งสมัยพุทธกาลที่ให้ทานแก่พระมหากัสสปะเถระผู้ออกจากนิโรธสมาบัติ”** ท่านฟังแล้วผินหน้าเข้าป่ากลั้นหัวเราะ คึ ๆๆ ในลำคอ ท่านคงสลดสังเวชเราผู้ไม่รู้ประสีประสาอะไรเลย

ทีนี้ด้วยความกลัวว่าท่านจะแอบหนีไปในเวลากลางคืน วันนั้นไม่ได้หลับไม่ได้นอน ๓ วัน ๓ คืน คอยมองคอยเฝ้าท่านอยู่อย่างนั้น ไปแอบมองดูมุ้งกลดและบริขารของท่าน หากกลดยัง

กางอยู่ก็หวนคืนกลับที่พักของตน จะข่มตาหลับก็หลับไม่ลง ผุดลุกผุดนั่งอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งได้อรุณ

"จั๊กสิไปจั่งใด๋ บวชใหม่เด๊! โอ! ทุกข์หลายแหล่ว ...คิดในใจว่า ถ้าหากท่านหนีไปเราจะอยู่จะไปอย่างไร? เราเป็นพระบวชใหม่ มีความทุกข์มากในตอนนั้น

"คึดเห็นควมเว่าครูบาสีทา เพิ่นสั่งไว้ว่า "อย่าไปป่าเพิ่นเด้อ เห็นต้องติดโลด ...คิดถึงคำพูด**ครูบาสีทา** ซึ่งเคยออกธุดงค์กับพ่อแม่ครูจารย์(หลวงตา)

เมื่อคราวที่เราอยู่วัดสุทธาวาสด้วยกันกับครูบาสีทา ท่านเคยสั่งเราเอาไว้ว่า "อย่าทิ้งห่างองค์ท่าน(หลวงตา) เห็นแล้วต้องรีบตามติด ๆ ท่านจะดุด่าว่ากล่าวอย่างไรก็ให้เราเฉยไว้ หัดเป็นคนดื้อถ้าจะตามท่าน(หลวงตา)" คำพูดคำนี้แหละ มันย้อนมาสอนใจเรา

"บ่น้อยใจเด้หละ ความเฮาบ่ดี มีแต่เพิ่นสอนเฮา ฟังเหตุฟังผลของเพิ่นเว่าทรมานเฮาซือ ๆ ...ไม่เคยน้อยใจสักครั้งสักครา ที่องค์ท่านสอนเราเพราะว่าเรายังไม่ดีพอ ฟังเหตุผลที่ท่านสั่งสอนมาพิจารณาดู ท่านทรมานกิเลสของเราต่างหาก" เดินตามท่านก็เดินเท้าเปล่า ไม่มีรองเท้าใส่ มีแต่พ่อแม่ครูจารย์มีรองเท้า ส่วนเราไม่เคยมี สมัยก่อนครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่เท่านั้นถึงจะมีรองเท้าใส่ นาฬิกาก็เหมือนกันพระผู้น้อยอย่างเราไม่เคยมี เท้านี้หนาเหยียบหนามหักส่วนนาฬิกาเล่าก็ต้องอาศัยคอยมองท้องฟ้าหรือฟังสำเนียงสัตว์เทียบเวลาเท่านั้น

"เพิ่นพักเสียก่อนแหล่ว คั่นเพิ่นสิออกเดินทาง นิสัยเพิ่นต้องย่างออกเบิ่งพุ่นเบิ่งพี่เสียก่อน...ก่อนออกเดินทางธุดงค์ต่อไป วันนั้นท่านจะต้องพักเสียก่อน นิสัยขององค์พ่อแม่ครูจารย์ท่านจะต้องออกมาเดินดูตรงนั้นตรงนี้เสียก่อน" เป็นสัญญาณว่าท่านจะไปแล้ว เราเห็นแล้วต้องรีบเตรียมบริขาร มิฉะนั้นจะไม่ทัน ท่านจะไม่บอก ท่านจะไปทันทีเลย ทันก็ทัน ไม่ทันก็ไม่ทัน ท่านนิยมออกเดินธุดงค์ตอนบ่าย

"เพิ่นครูบาสีทา เพิ่นเคยไปนำเพิ่นเด้ บอกไว้เบิ๊ด เป็นจั่งซั่นเป็นจั่งซี่ ...ท่านครูบาสีทาเคยอุปัฏฐากเคยเที่ยวธุดงค์กับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวมาก่อน ท่านบอกไว้ทุกสิ่งทุกอย่างว่า ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ เหลี่ยมนั้นเหลี่ยมนี้ ต้องรู้อัธยาศัยของท่านเสียก่อน" ครูบาสีทาท่านมรณภาพอยู่ที่วัดป่าสุทธาวาส ด้วยโรคปอด

พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) ท่านสอนแบบไม่ให้ลืมหูลืมตา ไม่ให้ลืมตาอ้าปาก ข่มไว้โดยตลอด ปรามไว้โดยตลอด ท่านทรมานเราอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งจิตใจมันอ่อน จึงเข้าไปกล่าวกับท่านว่า **"ข้าน้อยสิขอปฏิบัติพ่อแม่ครูจารย์"** ถึงจะลำบากเพียงใด เกล้าฯก็จะขอปฏิบัติติดตามพ่อแม่ครูจารย์โดยตลอด

หลวงปู่ลีท่านเล่าในตอนนี้ด้วยความรื่นเริงในธรรมและซึ้งใจ แล้วแสดงกิริยาท่าทางอ่อนน้อมประกอบ ทำให้ภาพระหว่างศิษย์กับอาจารย์คือหลวงปู่ลีกับหลวงตา ผู้เคยร่วมสุขร่วมทุกข์กันมาหลายภพหลายชาติ จนกลายเป็นความคุ้นเคยยิ่งกว่าญาติพี่น้องที่คลานตามกันมา

ในปัจจุบันชาติ

ในขณะนั้นองค์พ่อแม่ครูจารย์ท่านได้ผ่านพ้นไปจากกองกิเลสแล้ว ยังเหลือแต่องค์หลวงปู่ลีที่องค์หลวงตาต้องดึงให้ข้ามพ้นไปด้วย ดังคำที่ว่า **“ท่านพ้นแล้ว ท่านก็ดึงบริษัทบริวารของท่านให้พ้นทุกข์ไปด้วย”**

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้กล่าวถึงหลวงปู่ลีเมื่อคราวธุดงค์บ้านชะโนดดงว่า ***“ธรรมลี(หลวงปูลี)เหมือนปลิงนะ เกาะติดดึงไม่ออก บวชแล้วติดตามเราไปเรื่อยไม่ยอมปล่อยนะ ไล่อย่างไรก็ไม่ไป ไปพักอยู่ทางบ้านชะโนดดง จังหวัดมุกดาหาร ในป่าลึกๆ มีป่าช้าอยู่ที่นั้น ธรรมลีกลัวผี เราไม่รู้ว่าธรรมลีกลัวผี เราไล่ให้ไปอยู่ริมทุ่งนา ส่วนเราเข้าไปอยู่ในป่าช้าเป็นที่เผาศพ พอเช้าออกบิณฑบาตมาเจอกัน มาบอกเราว่า “หายใจโล่ง ท่านให้พักอยู่ริมทุ่งนา ถ้าท่านให้พักในป่าช้า ตายแน่ ๆ”***

เรา(หลวงตา)ขโมยหนีจากหมู่เพื่อนไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ถ้าตกนรก เราตกนรกหลุมลึกที่ขโมยหนีจากพระ พระรุมตาม เราไม่ชอบ เราจะไปคนเดียว พอดีตอนนั้นธรรมลีติดตาม ถ้าหากเรารู้ว่าธรรมลีกลัวผี เราจะไล่ธรรมลีเข้าไปอยู่ในป่าช้า เราจะไปอยู่ข้างนอก เปิดหนีเลย เลยหนีไม่ได้ในตอนนั้น”

หลวงปู่ลี ท่านได้กล่าวถึงองค์หลวงตาผู้เป็นบูรพาจารย์ของท่านว่า **“พ่อแม่ครูจารย์ท่านเทศน์ ถ้าจิตไม่อยู่กับคำบริกรรมภาวนา มันจะเกิดความฟุ้งซ่านรำคาญ ให้เราพิจารณาร่างกายนี้ เมื่อพิจารณาเข้าไปเรื่อย ๆ จิตรวมกันปุ๊บ เป็นสมาธิ นี่คือ ปัญญาอบรมสมาธิ”**

ท่านทั้งหลาย! สุขก็ดีทุกข์ก็ดี บาปบุญคุณโทษก็ดี ย่อมอยู่ที่เรา จะเข้าใจว่าบาปบุญอยู่ภายนอกตัว ทำบุญแล้วคอยท่าบุญจักมานำเอาตัวเราไปสู่สุคติ คิดอย่างนี้ตั้งร้อยชาติแสนชาติก็ไม่อาจได้ อันว่าบุญบาปสุขทุกข์ย่อมไม่มี ณ ภายนอกตัว บุญกุศลแลความสุขนั้นก็คือดวงจิต ส่วนบาปกรรมทุกข์โทษนั้นคือหมู่แห่งตัณหา

ตัณหานั้นจักมี ณ ที่อื่น นอกจากตัวตนของเราแล้วไม่มี ตัวบุญแลตัวบาปก็อยู่ที่ใจของเรา เมื่อตัวไม่ชอบความทุกข์ อยากได้ความสุขก็จงพยายามแก้ไขใจของเรานั้นเถิด ถ้าเรา ไม่เป็นผู้แสวงหาความสุขและทำตนให้พ้นจากความทุกข์แล้ว ใครเขามาช่วยตัวเราให้พ้นจากทุกข์ให้ได้รับความสุขได้เล่า เพราะสุขทุกข์อยู่ที่ตัวของเรา เมื่อเราหามิได้แล้ว คนอื่นใครอื่นที่ไหนเขาจะมาหาให้เราได้ บุญกุศล สวรรค์ และพระนิพพาน เกิดจากตัวเราเอง ไม่มีผู้ใดนำมาให้

ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย! ใครเล่าจะห้ามดวงอาทิตย์ไม่ให้ขึ้นและตกได้ ใครเล่าจะห้ามลมมิให้พัด ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปตามธรรมดาแห่งตน ในทำนองเดียวกันผู้สั่งสมบุญบารมีมาทางใด ย่อมน้อมใจไปในทางนั้นอยู่เสมอมิเว้นวาย

หลวงปู่ลี กุสลธโร ก็เฉกเช่นนั้น ในการแสวงหาพระนิพพาน องค์ท่านได้บากบั่นทำด้วยบารมีของท่านเองอย่างน่าชมเชย!

• สองหัวจักรใหญ่ •

ในตอนนี้มีเรื่องเล่าเพิ่มเติมที่ชวนให้สนใจ ประกอบให้เกิดธัมโมชปัญญา สำหรับผู้ใฝ่ธรรม โดยเฉพาะเรื่องราวพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ว่ากันว่าเรื่องตาดีหูดี เรื่องแสวงหาครูบาอาจารย์ผู้ประเสริฐทรงอรรถทรงธรรม ซอกแซกหา ไม่มีใครเกินพระกรรมฐาน ท่านผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ไปหลบหลีกปลีกตัวในป่าเขาลึก ๆ เพียงใด ท่านก็ไปหากันจนเจอ ไม่กลัวเป็นกลัวตายเดินบุกป่าฝ่าดง ไม่กลัวอดกลัวหิว วิถีจิตมุ่งตรงไปทางพระนิพพาน ส่วนเรื่องปากท้องความทุกข์ทรมานท่านทิ้งไว้เบื้องหลัง ถึงท้องจะร้องหิว แต่ใจท่านไม่หิวโหยโรยแรง เวลาท่านสนทนากัน ท่านมักสนทนาถึงเรื่องป่าเขาอันเป็นสนามปราบปรามกิเลสตัวดื้อรั้น ท่านออกกรรมฐานประหนึ่งนักรบออกรบกับข้าศึก ข้าศึกศัตรูตัวไหนขวางหน้าองค์ท่านฆ่าเรียบ ถ้ามันไม่ตายท่านก็ต้องตาย ถ้าสติปัญญา ศรัทธาและความพากเพียรย่อหย่อน ต้องเอาชีวิตไปทิ้งไว้กลางป่าเขา แต่อย่างน้อยก็มีสวรรค์ พรหมโลก เป็นที่ไปในเบื้องหน้า นักกรรมฐานจึงเป็นนักต่อสู้กับกิเลสแบบไม่ลดราวาศอก กัดกิเลสแบบที่เรียกว่าฟันใครคมกว่ากัน คนนั้นก็มีชีวิตอยู่รอด กลับออกมายืดอกให้โลกรู้ถึงความเป็นศิษย์พระตถาคตเจ้า

ขอกล่าวถึงพระมหาเถระรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ธุดงค์ประวัติศาสตร์ครั้งนั้น คือ **หลวงปู่เสน ปณฺณาธโร** หรือ**สามเณรเสน** ที่องค์หลวงปู่ลีได้กล่าวอ้างถึง

ขณะนี้ท่านอยู่ในวัย ๘๒ ปีได้เล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้น เหมือนนักรบออกรบเมื่อชนะข้าศึกกลับมา ย่อมนำชัยมาเล่าให้ลูกหลานฟังถึงวีระความกล้าหาญแห่งตนที่ผ่านมาได้อย่างโชกโชน หรือบางทีอาจจะเล่าถึงความไม่เอาไหนของตัวเองที่ถูกข้าศึกศัตรูปู้ยี่ปู้ยำจนถึงขั้นที่เรียกว่ารอดตายมาได้แบบทุลักทุเล เพราะว่าในการรบย่อมต้องมีแพ้มีชนะ มิใช่ว่าทุกคนจะชนะเสมอไป ถ้าชนะได้หมดทุกคน ก็ออกกรรมฐานกันเสียทั้งโลก จะได้ไม่มีคนมีกิเลสเหลือค้างโลก แต่มันไม่เป็นเช่นนั้น แม้เดินตามพระพุทธเจ้าอยู่ฉับ ๆ หากพลั้งพลาดพลั้งเผลอให้กิเลสขยำอาจต้องตกนรกอเวจีไปนานแสนนานก็เป็นได้

หลวงปู่เสนกล่าวขึ้นว่า หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เล่าให้ฟังว่า หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ร่มโพธิ์

๑. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ
๒. หลวงปู่เสน ปณฺณาธโร

ร่มไทรใหญ่นิพพานแล้ว....เวลานั้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ มีหัวจักรใหญ่อยู่ ๒ หัวจักร สุดแต่ใครจะเลือกเดินไปกับหัวจักรใด

หัวจักรที่ ๑ คือ พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน อยู่บ้านสามผง

หัวจักรที่ ๒ คือ พระอาจารย์สวด เขมิโย

นี้เป็นคำกล่าวของ...**หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ พระผู้บวชในวัยชรา ศิษย์ผู้รัตตัญญูขององค์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ...เมื่อท่านกล่าวจบลงบรรดาพระทั้งหลายก็ตัดสินใจเลือกหัวจักรที่ตนศรัทธาอันจะเป็นที่พึ่งพาอาศัยในใบบุญบารมีแห่งนาวาธรรม..

สำหรับหลวงปู่เสนเองท่านเลือกติดตามหลวงปู่บัว และหลวงปู่บัวก็เลือกที่จะเดินตามหลวงตามหาบัว เนื่องเพราะหลวงปู่บัว เคยได้รับฟังคำทำนายจากองค์หลวงปู่มั่นว่า ***"ผู้ที่จะถอดถอนทุกข์สอนให้หลวงปู่บัวออกจากความไม่รู้(อวิชชา)ได้ คือพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน"***

นับย้อนหลังไปเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ ที่วัดป่าบ้านหนองผือ ก่อนที่หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จะเข้าสู่แดนอนุปาทิเสสนิพพาน องค์ท่านได้กล่าวถึงหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ว่า "ไผฮู้จัก ไผได้ศึกษาธรรมะ หลวงปู่บัว คนร้อยเอ็ด เด๊ะ ผู้เฒ่าเป็นโสดาฯ ตั้งแต่เป็นโยม เด๊ะ ...ใครรู้จัก ใครได้ศึกษาธรรมะกับหลวงปู่บัว คนจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้เฒ่าท่านนี้ปฏิบัติธรรมสำเร็จขั้นโสดาบันตั้งแต่สมัยเป็นฆราวาส"

เมื่อ**พระอาจารย์สวด เขมิโย** ศิษย์ผู้หนึ่งของหลวงปู่มั่น ได้ยินดังนั้น และท่านก็รู้ว่า **"หลวงปู่บัว จำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผักตบ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร"** จึงเดินทางไปตามหาหลวงปู่บัว ตามไปจนถึงบ้านหนองผักตบ เมื่อได้พบหลวงปู่บัว กับหลวงปู่ศรี อยู่พร้อมหน้ากัน หลวงปู่สวดจึงแจ้งให้ทราบว่า หลวงปู่มั่น ถามหาหลวงปู่บัว หลวงปู่บัวถึงกับอุทานด้วยความประหม่าระคนดีใจว่า "หลวงปู่มั่นถามหาสิเฮ็ดจั่งใด๋?" เนื่องเพราะหลวงปู่บัวเคยได้ยินกิตติศัพท์ที่เขาร่ำลือต่อ ๆ กันมาว่าหลวงปู่มั่น นี้ ๑. พระผู้เฒ่าท่านจะไม่รับอยู่ในสำนัก ๒. พระท่องปาฏิโมกข์ไม่ได้ ท่านจะไม่รับอยู่ในสำนัก

หลวงปู่บัวทราบถึงเงื่อนไข ๒ ข้อนี้จึงมีความกลัวไม่กล้าไปขอถวายตัวเป็นลูกศิษย์ แต่เมื่อทราบจากหลวงปู่สวดว่าหลวงปู่มั่นท่านถามหาตน ด้วยความดีใจนักหนา วันรุ่งขึ้นหลังจากฉันจังหันเสร็จจึงจัดแจงสะพายบาตรรีบออกเดินทางไปพบ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พร้อมกับ**หลวงปู่ศรี มหาวีโร** ในทันที ซึ่งใช้เวลาเดินทางแบบไม่หยุดถึง ๒ คืนเลยทีเดียว

เมื่อเดินทางมาถึง หลวงปู่มั่น ก็ทักขึ้นว่า "เฒ่านี่นั่งจั่งใด๋ ๓ มื้อ ๓ คืน นั่งจั่งใด๋? ...พระผู้เฒ่ารูปนี้นั่งภาวนาอย่างไรถึงนั่งได้นานถึง ๓ วัน ๓ คืน นั่งอย่างไรเล่าให้เราฟังซิ"

หลวงปู่บัว ก็ตอบท่านว่า "นั่งสมาธิเข้าถึงจิตเดิม เข้าจิตถึงจิตปฏิสนธิขอรับ"

หลวงปู่มั่นตอบแย้งขึ้นทันทีว่า "เธอเดินผิดทางแล้ว ...ตายไม่ได้เกิดง่าย ๆ อายุเป็นล้าน ๆ ปี (หมายถึงจิตขั้นนี้ถ้าตายแล้วจะไปเกิดในพรหมโลกซึ่งมีอายุยืนยาว)"

หลวงปู่บัวท่านว่า “ไปศึกษาที่ไหนกับอาจารย์ท่านใดก็บอกว่า จิตขั้นนี้คือ จิตพระนิพพาน ให้รักษาสภาพจิตนี้เอาไว้” แต่องค์หลวงปู่บัวเองก็ทราบดีว่า “นี่ไม่ใช่พระนิพพาน” ท่านพูดกับตัวเองเสมอว่า ***“จิตแบบนี้ไม่ใช่จิตพระนิพพาน เพราะอรูปราคะมันยังคงแสดงให้เห็นอยู่ หากนี้คือจิตพระนิพพานจริงจะต้องไม่มีตัวนี้”*** ท่านเก็บความสงสัยไว้เพื่อรอวันที่ผู้รู้แจ้งเห็นจริงมาช่วยแก้ไขปริศนาธรรมให้

หลวงปู่มั่นจึงสอนท่านว่า ***“ผู้เฒ่าเดินผิดทางแล้ว! เอาของคนต่างด้าวต่างบ้านมาเป็นเจ้าของบ้านของเรือน ไม่ถูกต้อง! ผิดทาง! ให้ตั้งต้นเสียใหม่?”***

“ได้ขอรับ” หลวงปู่บัวรับคำทั้ง ๆ ที่องค์ท่านเองยังไม่ได้ลองทำ แต่ด้วยความดีใจตื้นตันใจว่าจะมีผู้นำพาแสงสว่างมาสู่ตนเพื่อนำให้พ้นจากความมืดมิดแห่งความไม่รู้อันนี้ได้

ว่าดังนั้นแล้วนับตั้งแต่ ๖ โมงเย็นของวันนั้น ท่านก็เข้าฝึกสมาธิภาวนาจนถึงขณะจิตของท่านรวมลงจากจุดหนึ่ง ...ไปยังจุดหนึ่ง...ตามลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงจุดที่มีแต่ความว่างเปล่า แต่ทว่า **“ไปแต่จิต สติไม่ไป”** ท่านทราบถึงผลของการภาวนาในคืนนั้นคือ “ไปแต่ผู้รู้ สติไม่มี ว่ารู้ๆๆๆ รู้ปั๊บ”

ครั้นถึงรุ่งเช้าท่านก็มาพบหลวงปู่มั่น ๆ ท่านยิ้มแล้วกล่าวว่า “เป็นจั่งได๋ เฒ่าขี้กะตืก...เป็นอย่างไรบ้างเฒ่าพยาธิตัวตืด” หลวงปู่บัว ยอมรับความผิดพลาดของผลการภาวนาที่เกิดขึ้น กล่าวว่า “โอ้ย! ติดขัดแล่วข้าน้อย” “ติดหม่องใด๋?” หลวงปู่มั่นถาม

“ไปแต่ผู้รู้ สติบ่มี” หลวงปู่บัวตอบ

“นั่นแหล่วตายบ่ได้เกิดง่ายแหล่ว อายุเป็นล้าน ๆ ปี บ่ได้มาเกิดดอก เอ้า! ดีแล่วทางอยู่ข้างหน้ายังกว้างกว่าทางอยู่ข้างหลังเด้อ ...จิตแบบนี้แล ตายแล้วไม่ได้กลับมาเกิดง่าย ๆ อายุยืนเป็นล้าน ๆ ปี เอ้า! เท่าที่ท่านได้ปฏิบัติมาก็ดีแล้ว ขอเพียงท่านพากเพียรพยายามทางข้างหน้ายังเปิดโล่งกว่าข้างหลัง” หลวงปู่มั่นกล่าวต่อว่า “ให้หยุดอยู่นี่ ให้รักษาอยู่นี่ไว้ สิมีผู้มาโปรดเด้ ...ให้รักษาจิตให้อยู่ในระดับนี้ไว้ และรอจะมีคนมาโปรด เพราะในขณะนั้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ ถึง ๒๔๙๒ ธาตุขันธ์หลวงปู่มั่นเพียบด้วยโรคชรา ต่อมาไม่นานนักองค์ท่านจึงละสังขารเข้าสู่แดนอนุปาทิเสสนิพพาน

หลวงปู่เสน ท่านบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ ในคราวพิธีถวายเพลิงสรีระสังขารหลวงปู่มั่น ภูริทัตตะมหาเถระ หลวงปู่เสนท่านว่าท่านเกิดปีจอ ปีเดียวกันกับหลวงปู่ลี แต่คนละรอบ ท่านได้ไปร่วมงานเผาศพหลวงปู่มั่น กับท่านพระอาจารย์เดือน ในคราวนั้นมีพระสงฆ์สามเณรที่ไปจากหนองบัวบานประกอบด้วย **ท่านพระอาจารย์เดือน หลวงปู่ลี หลวงปู่บัวคำ สามเณรเหลิม สามเณรมี สามเณรเสน พระอาจารย์บัวไล** ซึ่งพระอาจารย์เดือนจะพาหลวงปู่ลีกับหลวงปู่บัวคำไปร่วมงานก่อนแล้วหลวงปู่เสนตามไปภายหลัง

ท่านเล่าต่อว่า ตั้งแต่บัดนั้นท่านกับหลวงปู่บัว ก็ออกติดตามหาหลวงตามหาบัว ท่านพา

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก

ไปนอนที่แห่งหนึ่งจำได้ไม่ลืมคือ ด้วยความที่เดินธุดงค์เท้าเปล่าทั้งวัน เท้าก็พุพอง เหนื่อยก็เหนื่อย พอถึงที่ก็ล้มตัวลงนอน ปรากฏว่านอนทับรังมดคันไฟ ทำเอาคืนนั้นทั้งคืนคันจนไม่ได้หลับไม่ได้นอน ธุดงค์สมัยนั้นไม่มีรองเท้าใส่ เหยียบหินลูกรังสะพายบาตร สุดแสนลำบาก เดินจากจังหวัดอุดรธานี ไปจนถึงบ้านห้วยทราย ปาเข้าไปกลางเดือน ๖ (พฤษภาคม)

เริ่มออกธุดงค์กับหลวงตามหาบัวครั้งแรกที่บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ในเรื่องนี้องค์หลวงตามหาบัวได้กล่าวถึง**พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** วัดป่าบ้านสามผงว่า

“ท่านอาจารย์เกิ่ง นี้เป็นคนสามผง ลูกศิษย์องค์สำคัญองค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น ท่านเป็นพระที่จริงจังมากนะ เด็ดเดี่ยว ท่านอาจารย์เกิ่ง เราก็คุ้นเคยกับท่านอยู่แล้ว อันนี้เราไม่ได้เห็นด้วยตาตัวเอง ได้ทราบว่าอัฐิของท่านเป็นพระธาตุ เราเชื่อไว้ก่อนแล้วแหละ เรายังไม่ไปเห็นแต่เราก็เชื่อแน่แล้ว เพราะเชื่อปฏิปทาการดำเนิน ความสัตย์ ความจริงของท่านเคร่งครัดในธรรมวินัยมาก เพราะเชื่อปฏิปทาของท่านเป็นความเด็ดเดี่ยวจริงจังมากทุกอย่าง คล้ายคลึงกับนิสัยพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเรา นิสัยเด็ดเดี่ยวจริง ๆ ว่าอะไรเป็นอันนั้นเลยทีเทียว นี่แหละหลวงปู่มั่นเราเป็นอย่างนั้น เด็ดเดี่ยว ว่าอะไรเป็นอันนั้น ท่านอาจารย์เกิ่งก็เหมือนกัน นิสัยแบบเดียวกัน”

หลวงปู่เสน เล่าถึงความประทับใจที่ได้เดินทางกับหลวงตามหาบัวว่า หลวงตาพาขี่เรือข้ามแม่น้ำสงครามมีฝูงปลาสร้อยกระโดดเข้าเรือเอง กระโดดโด่งๆ ๆ สมัยก่อนปลาเยอะมาก หลวงตาท่านเคี้ยวหมาก ท่านก็จะไม่ถ่มน้ำหมากลงในแม่น้ำท่านจะถ่มน้ำหมากใส่มือ เสร็จแล้วท่านจะก้มล้างมือในแม่น้ำ ปรากฏว่ามีฝูงปลากะโดดเข้ามือท่าน โด่งๆ ๆ

หลังจากคณะเดินทางเหนื่อยแสนเหนื่อย เมื่อไปถึงบ้านโยมแห่งหนึ่ง เขาถวายต้มปลาใส่หม้อ ปลาแม่น้ำสงคราม “หลวงปู่เฮาแซบหลายยกถ้วยซดเลย ...หลวงปู่บัวฉันอร่อยมาก ยกถ้วยซดเลย”

จนเวลาผ่านมา เมื่อมีโอกาสพบปะสนทนากันระหว่างหลวงตามหาบัว กับหลวงปู่บัว หลวงตาองค์ท่านยังพูดเย้ยกันว่า **“โอ๊ย! คิดฮอดแต่ต้มปลาสร้อย”** พูดถึงทีไรเป็นอันได้หัวเราะขำขันกับเหตุการณ์ครั้งนั้นทุกครั้งไป

● พระรุกขมูล ●

เมื่อกล่าวถึงการธุดงค์ผู้เขียนก็เกิดความสงสัยเป็นอย่างยิ่ง ครูบาอาจารย์ท่านผู้ผ่านพ้นไปจากกองกิเลสทำไมต้องธุดงค์ และธุดงค์จริง ๆ ท่านปฏิบัติเช่นไร

ด้วยความสงสัยจึงกราบเรียนถามหลวงปู่ลีว่า “ขอโอกาสหลวงปู่กรุณาเล่าเรื่องที่ไปธุดงค์กับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตา ...ทราบมาว่า องค์ท่านเดินเร็ว เข้าทางโค้งทางป่า ถ้าหากเซ่อซ่าซุ่มซ่าม จะไปไม่ทันองค์ท่าน บาตรหลวงตาท่านสะพายเองหรือหลวงปู่เป็นผู้สะพายให้?”

ท่านเมตตาตอบว่า “บาตรเพิ่นบ่ให้สะพายดอก ฯลฯ” บาตรท่านรักษาเอง สะพายเอง สะพายใครสะพายมัน ผ้าครองขององค์ท่านเอาใส่บาตรของท่าน ๆ เดินอย่างรวดเร็ว ถ้าในระหว่างทางพบลูกสมอที่ร่วงอยู่ตามพื้นดินซึ่งเป็นยาวชีวิก เป็นสิ่งที่จักฉันเพื่อเป็นยา ท่านให้เก็บเราก็เก็บ ท่านบอกว่า **“เก็บไปประเคนข้างหน้า”**

ขณะออกธุดงค์กับท่านพวกสัตว์ร้ายมีเสือช้างเป็นต้นก็มีเป็นธรรมดา ในช่วงกลางคืนสัตว์เหล่านี้ก็ร้องกันสนั่นไพร เราอยู่เชิงเขามันก็มาร้องมาดูคน แต่มันไม่เข้ามาใกล้ หรืออาจจะเข้ามาใกล้ก็ได้ เพราะมันเดินเท้าเบาไม่มีเสียง มันทราบว่าเรามาอยู่ในถิ่นของมัน ก็ย่องเงียบ ๆ เข้ามา ๆ เวลาพักนอนจำวัดหรือปฏิบัติธรรม จะพักตามร่มไม้ กวาดให้สะอาดให้ “แปน ๆ ... ให้เกลี้ยง ๆ” เอาเฟืองข้าวมาปูถ้ามี หรือบางทีชาวบ้านเขาเห็น เขาก็เอาสื่อมาให้ปู พักอยู่ตามร่มไม้เท่านั้น

“ฝนบ่ฮำดอก แต่น้ำหมอกคือจั่ง โอ๊ย! มุ้งกะเปียกเหมิดแล่ว บ่คือสุมื้อนี้เด้ ยามคลองตะเว็นตกดินมืดแล้วย้อยลง เสียงดังโปกปักๆ ตั๊วะ ...ฤดูหนาวออกธุดงค์ ฝนไม่ตกใส่เลย แต่น้ำหมอกมีมาก มุ้งกลดเปียกปอน ไม่เหมือนสมัยทุกวันนี้นะ ยามพระอาทิตย์ละคลองแห่งจักษุตกดิน ค่ำมืดแล้ว น้ำหมอกย้อยลงไม่ขาดสาย เสียงน้ำหมอกน้ำค้างกระทบผ้ากลดดังโป๊กปัก ๆ ๆ หมอกแรงมาก”

พอถึงรุ่งเช้าจึงนำมุ้งไปผึ่งแดดกันเชื้อรา “ผมอยู่รุกขมูลเว้ย!” ท่านย้ำว่า ท่านอยู่รุกขมูลถือรุกขมูล การอยู่โคนไม้เป็นวัตร เพราะพระพุทธเจ้าท่านประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพานใต้โคนไม้ พระกรรมฐานจึงเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นอาจารย์ใหญ่ในการอยู่ป่า

การโคจรบิณฑบาตระยะทางราวกิโลกว่า ๆ หากออกเดินธุดงค์พ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตาจะไม่เดินผ่านหมู่บ้าน ท่านจะไม่พักในวัดบ้าน สถานที่ท่านพักจะอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ได้ยินเสียงไก่ขันพอแว่ว ๆ

ถ้าหากวันใดเดินไปถึงที่พักพลบค่ำ เราผู้ติดตามองค์พ่อแม่ครูจารย์(หลวงตา) ก็จะรีบทำความสะอาดใต้ต้นไม้ที่ท่านเลือกประสงค์จะพัก แล้วรีบปัดกวาด ปัดกวาดก็เอาเศษไม้พอจับได้ปัดกวาด เมื่อเสร็จแล้วจึงเก็บเอาใบไม้แห้งที่อยู่บริเวณนั้นมารวมกันปูเป็นพื้นให้เป็นที่พักนอนจำวัดของท่าน

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

แต่ในบางครั้งฝนฟ้ามันผิดฤดู โผล่มาเปรี้ยงปร้าง ฟ้าผ่า ฟ้าร้อง ก็อยู่ใต้ต้นไม้นั่นแหละ ไม่ได้ไปไหน ในยามออกบิณฑบาตเอามุ้งกลดออก ตั้งกลดเอาไว้ป้องกันบริขารอื่นเปียก ส่วนตัวเราก็เดินเปียกฝนบิณฑบาต เราเปียกไม่เป็นไรแต่อย่าให้ชุดครองเปียก ปีนั้นเราก็เปียก พ่อแม่ครูอาจารย์ (หลวงตามหาบัว) ท่านก็เปียกเช่นเดียวกัน

ชาวบ้านแต่ก่อน เขารู้จักพระป่าธุดงค์กรรมฐานเป็นอย่างดี เพราะอาศัยบารมีของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต องค์ท่านเที่ยวธุดงค์ทางจังหวัดสกลนครแทบทุกแห่ง ไม่มีใครที่ไหนที่จะไม่รู้จักท่าน ท่านท่องเที่ยวไปไกลถึงแม่น้ำกก ไปถึงประเทศลาว ท่านไปธุดงค์มาแทบทั้งสิ้น

“ฮู้จักกะส่ำนั่น อาหารการกินกะส่ำนั่น ...ถึงชาวบ้านเขาจะรู้จักเราก็เท่านั้น อาหารการกินก็อย่างนั้นหล่ะ” บางครั้งฉันข้าวในดอกคือข้าวเปล่าก็มี สำหรับเราเองกินข้าวเปล่าก็หลายครั้ง กินข้าวเปล่าบ่อยมันก็มีรสหวาน ๆ เพราะเขาก็ไม่มีจะกินเช่นกัน จะไปว่าเขาก็ไม่ได้

บางครั้งก็มีแจ่ว แจ่วผง เขาถวายให้ เรากินก็เหมือนเขากินนั่นแหละ คนไร่คนป่าเขาทำไร่ทำสวนเขาก็กินกันอย่างนี้

อาหารนี้รับเฉพาะบิณฑบาตในหมู่บ้าน พักภาวนาในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ราว ๑๕ วัน พ่อแม่ครูจารย์ท่านไม่อยู่นาน เดินต่อไปเรื่อย ปฏิบัติไปเรื่อยไม่ติดถิ่นไม่ติดที่

สมัยก่อนเขาคิดว่า พระกรรมฐานไม่ฉันปลา ไม่ฉันเนื้อ เขาพูดกันไปในวงกว้าง เมื่อเจอพระกรรมฐานเขาก็หาแต่ถั่วแต่งามาใส่บาตร

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านกำหนดทิศทางในการออกธุดงค์แต่ละครั้ง “ทิศนี้บ่อนใด๋เขาฮู้จักแล่ว เพิ่นบ่พาไปอีกเด้ เพิ่นบ่ไปซ้ำหม่องเก่า ...ทิศทางใดที่เขารู้จักท่านแล้ว ท่านจะไม่ไปในทิศทางนั้นอีก ท่านจะไม่พาไปธุดงค์ซ้ำที่เดิม” ขณะเดินตามหลังท่านใจต้องจดจ่อต่อเนื่อง พอถึงทางโค้งบางเวลาต้องแอบวิ่งตามเพราะองค์ท่านเดินเร็วมาก “ทางโค้ง ๆ ...ย้านเพิ่นเหลียวมาเบิ่ง แลนนำบ่ซั่น ...เมื่อถึงทางโค้ง ๆ ต้องแอบวิ่งตาม ทางตรงทำไม่ได้เพราะกลัวท่าน (หลวงตา) จะมองเห็น ไปธุดงค์กับท่านเพียง ๒ องค์เท่านั้น ท่านไม่ให้ใครติดตามได้ง่าย ๆ

เรา (หลวงปู่ลี) ติดตามท่านออกธุดงค์หลายครั้ง ท่านดุเก่ง ท่านไล่เก่ง ท่านไล่หนีหลายครั้ง แต่เราไม่หนี กะจะตามท่านไปจนตาย คิดเสียว่า “เพิ่นบ่ฆ่าบ่ตีดอกว๊ะ! ...ท่านไม่ฆ่าไม่ตีหรอกน่ะ” ท่านไล่หนี เราเฉย ท่านก็เงียบไป เราทนเอา ท่านทรมานกิเลสของเรา เพราะกิเลสเรามันมาก ท่านจึงต้องสอนแรง ๆ

ผู้เขียนถามแทรกขึ้นมาว่า “เพราะเหตุใด หลวงปู่จึงเคารพรักหลวงตามากขนาดนี้”

“เห็นแล้วก็มักเลย มันติดมาแต่ใด๋แล้ว” หลวงปู่ลีเล่าว่า เห็นองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาแล้วก็ชอบเลย มันติดใจมาหลายภพชาติแล้ว เมื่อเราติดตามท่านไป ท่านสอนเราอย่างนั้นอย่างนี้แรง ๆ ถ้ามีพระเณรอยู่ในที่นั้นท่านดุเราเพื่อสอนคนอื่น ตีวัวกระทบคราด พระบางรูปยังไม่รู้ตัวว่าองค์ท่านสอนตัวเอง

เราธุดงค์กับพ่อแม่ครูจารย์มีแต่อยู่รุกขมูลร่มไม้ไม่เคยอยู่ในถ้ำ เมื่อเดินธุดงค์ไปถึงที่ต้องการจะพักแล้ว จัดทำที่พักเสร็จเรียบร้อย จากนั้นจึงทำทางจงกรม ทำทางจงกรมไม่ต้องให้ใครมาทำ ทำเอง เรามองดูบริเวณที่พอจะเดินได้ เราก็วาดใบไม้ออก มันจะเป็นที่สูง ที่ต่ำ ขรุขระก็ช่างมัน ที่ไม่เรียบก็ช่าง “ย่างเลย เดินได้โลด ...เดินจงกรมได้เลย” เราต้องทำให้พ่อแม่ครูจารย์เสียก่อน มีรากไม้เครือไม้แถบนั้นก็นำมาเป็นไม้กวาดชั่วคราว ทุกอย่างต้องทำให้ท่านก่อน ของเราเอาไว้ทีหลัง เดินจงกรมทั้งวันไม่มีแสงแดดส่อง ต้นไม้ใหญ่สูงระฟ้าใบดกหนาปกคลุมทั่วบริเวณ เพราะแต่ก่อนต้นไม้มากมาย “ข้างใต้ มันแปลนเอ๊ิดเต๊ิดเด้ ...ใต้ต้นไม้มันเกลี้ยงเกลา” หากมีก็มีแต่ใบไม้แห้ง ใต้ต้นไม้มันชุ่มเย็น กวาด ๆ ก็เปียกแฉะ เพราะน้ำค้างน้ำหมอกมันมาก แต่ก่อนป่าไม้มาก เดินจงกรมแสนสบายไม่มีห่วงกังวล อยู่สบายตายสะดวก มีต้นไม้ใหญ่ใบดกหนาปกคลุม ทำเพิงพักเล็ก ๆ เป็นที่พัก พ่อแม่ครูจารย์ท่านถือเคร่งในการอยู่โคนไม้ท่านใช้เท้าเขี่ยใบไม้ที่ร่วงหล่นแล้วอยู่ปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติจริง ๆ ท่านไม่ยุ่งยากนะ

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านสอนว่า **“ธุดงค์ข้ออยู่รุกขมูลคือร่มไม้นี้ พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญมาก่อนธุดงค์ทั้งหลาย วันตรัสรู้ธรรมแดนโลกธาตุหวั่นไหวทั่วไตรภพ ก็ตรัสรู้ใต้ร่มไม้คือร่มพระศรีมหาโพธิ์ ที่พุทธบริษัทถือเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์คู่เคียงพระศาสนาและพระศาสดามาจนทุกวันนี้ เวลาปรินิพพานก็ทรงนิพพานใต้ร่มไม้คือนางรังทั้งคู่ ที่เรียกว่า “รุกขมูลแห่งธุดงค์”**

การอยู่ในกุฎีที่มุงที่บังมิดชิดปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ กับการอยู่ใต้ร่มไม้ มีความแตกต่างกันมาก ข้อนี้จะทราบได้ชัด จากผู้ที่เคยอยู่ทั้งที่มุงที่บังคือกุฎีวิหาร ทั้งเคยอยู่รุกขมูลคือร่มไม้เปลี่ยว ๆ มาแล้ว ใจจะรู้สึกและว้าเหว่ต่างกันมาก ยิ่งกุฎีในป่าเปลี่ยวและร่มไม้ในป่าเปลี่ยวที่เต็มไปด้วยสัตว์ เสือ ด้วยแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าระหว่างกุฎีกับร่มไม้มีความแปลกต่างกันอยู่มาก”

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระผู้เด็ดเดี่ยวติดตามองค์หลวงตามหาบัวอย่างอาจหาญ ในครั้งนั้นได้เล่าเรื่องนี้ว่า

“พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านนั่งภาวนาอยู่กลางแจ้งใต้ต้นไม้ จิตท่านไม่สนใจอะไร นั่งตลอดทั้งคืนเพราะท่านเห็นความอัศจรรย์ภายใน ท่านปฏิบัติภาวนาอยู่ พอท่านลืมตาขึ้นมา มันก็ยังไม่สว่างพอที่จะมองเห็น ท่านกำหนดจิตดูอัตภาพร่างกายของท่าน สามารถนับกระดูกเป็นชิ้น ๆ ในร่างของท่านนั้นได้หมดทุกชิ้นทุกส่วน ท่านมีความรู้แจ้งเห็นจริงมาก จนเกิดความอัศจรรย์ท่านนั่งอยู่กลางแจ้ง มีทั้งยุงที่เป็นพาหนะนำโรคไข้มาลาเรียด้วย

หมู่พวกเรานี้กลัวแต่ว่าหมอนหนุนนอนจะออกจากศีรษะตัวเอง ถ้าเดินจงกรมก็ยังไม่ถึงสามสิบนาที ก็เหลียวมองดูแต่กุฎีตัวเองอยู่อย่างนั้น แล้วจะไปเห็นมรรคเห็นผลได้อย่างไร มีแต่กลัวตายอยู่อย่างนั้น วิมุตติธรรมจึงไม่เกิดสักที ครูบาอาจารย์ท่านทำมาอย่างนั้น

มองดูหมู่พระเณรสมัยนี้แล้ว เห็นความย่อหย่อนมาก เรื่องความพากเพียรและศรัทธาก็ถดถอยลงมาก ไม่ว่าจะจับจ้องมองทางไหน ก็มีแต่กิเลสที่โผล่ออกมาให้เห็นแล้ว จะมาหาอรรถหาธรรมได้อย่างไร ลองพิจารณาดูซิ แล้วยังจะมาว่าจะเอาตัวเองให้พ้นทุกข์ คิดดูว่า **มันจะไปพ้นทุกข์ได้อย่างไร ในเมื่อมีแต่อุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นเต็มหัวใจอยู่อย่างนั้น แบกกองทุกข์อยู่อย่างนั้นแล้ว จะไปเห็นอะไร**

นี้แลท่านทั้งหลาย! ผู้ประพฤติตามพระพุทธวจนะยังคงมีปรากฏอยู่ในโลก ดังเช่นองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโนและองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร พระพุทธศาสนาเจริญในเมืองสยามก็เพราะท่านผู้ทรงมรรคผลพระนิพพาน มิใช่เพราะผู้อื่น หรือสิ่งอื่น พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้ว่า **การบวชอาศัยเสนาสนะคือโคนไม้ เป็นผู้มีปัจจัยอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรรเสริญ ปัจจัยเหล่านั้นเป็นสิ่งเล็กน้อยด้วย หาได้ง่ายด้วย เป็นการยังอนิจจสัญญาให้ปรากฏ ด้วยได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของใบไม้ ไม่มีความตระหนี่เสนาสนะและความหลงยินดีการงาน เป็นผู้มีการอยู่ร่วมกับรุกขเทวดาทั้งหลาย มีความประพฤติสมควรแก่คุณมีความสันโดษ** เป็นต้น

ที่อยู่อาศัยของภิกษุผู้ชอบความสงัด อันพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงสรรเสริญและเชยชม แล้วว่า **เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยที่จะเปรียบเสมอด้วยโคนไม้ จะมีแต่ที่ไหน**

จริงอยู่ ภิกษุผู้อาศัยอยู่ที่โคนไม้สงัด เป็นที่นำออกซึ่งความตระหนี่อาวาส อันเทวดาอภิบาลรักษา ย่อมเป็นผู้มีวัตรปฏิบัติอันดีงาม

เมื่อ “**รุกขมูลิกภิกษุ**” คือภิกษุผู้ถือการอยู่โคนไม้ ได้เห็นใบไม้หลายชนิด คือชนิดที่แดงเข้มบ้าง ชนิดที่เขียวสดบ้าง ชนิดที่เหลืองซึ่งร่วงหล่นแล้วบ้าง ย่อมจะบรรเทา นิจจสัญญาคือความหมายว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของเที่ยงเสียได้

เพราะฉะนั้นแหละ ภิกษุผู้เห็นแจ้ง อย่าได้พึงดูหมิ่นโคนไม้อันสงัด อันเป็นมรดกที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้ และเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ยินดีแล้วในการภาวนา ดังนี้แล

● ขี่รถลากซุงเข้าเมืองมุกดาหาร ●

ปุริมิกา วสฺสูปนายิกา กาลใกล้เข้าพรรษามาแล้ว ภิกษุผู้ออกเที่ยวธุดงค์ย่อมต้องแสวงหาที่จำพรรษา เป็นธรรมเนียม ห้ามภิกษุเที่ยวจาริกไปในฤดูฝน เพื่อป้องกันเหตุ หรือปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจตามมาแก่ภิกษุ พระพุทธองค์จึงทรงมีการห้ามภิกษุจำพรรษาตามสถานที่ ต่อไปนี้ คือ ***..กระท่อมผี ..ในร่มที่เป็นกลดพระธุดงค์หรือกุฏีผ้าเต้นท์ ...ในตุ่ม ...ในโพรงไม้ ...บนคาคบต้นไม้*** ฟัง ๆ ดูก็น่าคิดเหมือนกันในสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไว้ เพราะในโลกนี้อาจมีคนหรือพระแปลก ๆ ดังที่เราทราบกันอยู่แล้วไปอยู่ในที่เช่นนั้นก็ได้ เพราะญาติโยมก็ชอบของแปลกกัน

การจำพรรษาของพระผู้ทรงคุณธรรม รู้ความภายในด้วยญาณกระจ่างใสแจ๋วดังเช่นองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวย่อมมีเหตุผลอย่างแน่นอน ท่านมุ่งไปยังจังหวัดมุกดาหาร เพื่อโปรดคู่บารมีขององค์ท่านคือ **“แม่ชีแก้ว เสียงล้ำ”** นั่นเอง

“มีแต่ย่างแหล่ว พายบาตรแล่วกะไปอยู่จั่งซั่น บ่มีรถดอก มีแต่รถลากซุงแหล่ว” หลวงปู่ลีท่านได้เล่าตอนนี้เอาไว้ว่า “มีแต่เดินกับเดิน สะพายบาตรแล้วเดินต่อไปเท่านั้น ไม่มีรถมีก็แต่รถลากซุงกับรถกรมทาง” ขณะเดินอยู่นั้นมีรถลากซุงขนไม้ เสียงหึ่ง ๆ! ใกล้เข้ามา พ่อแม่ครูจารย์เข้าไปหาเขา เขาถามขึ้นก่อนว่า “ท่านอาจารย์จะไปไหนหล่ะ?” “ไปมุกดาหาร”

“รอผมเอาไม้ขึ้นรถก่อน ไปพร้อมผมก็ได้” ท่านพาขึ้นขี่รถบรรทุกไม้ลากซุง พ่อแม่ครูจารย์นั่งด้านหน้า ส่วนเรานั่งด้านหลังบนหัวเก๋ง รักษาบาตรทั้งของตนและของท่าน นั่งหัวควยหมายถึงนั่งหัวโยกเยกไปโยกเยกมา จนกระทั่งมาถึงเมืองมุกดาหาร จึงเข้าพักที่วัดป่าในตัวเมืองจังหวัดมุกดาหาร

เริ่มแรกทีเดียวองค์ท่านตั้งใจจะพาเราไปธุดงค์ยังประเทศลาว แต่ข้ามไปไม่ได้เพราะขณะนั้นเขากำลังเกิดศึกสงคราม ระหว่างประเทศลาวกับประเทศฝรั่งเศส

ต่อจากนั้นองค์ท่านจึงนำเรามุ่งหน้าสู่บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ●

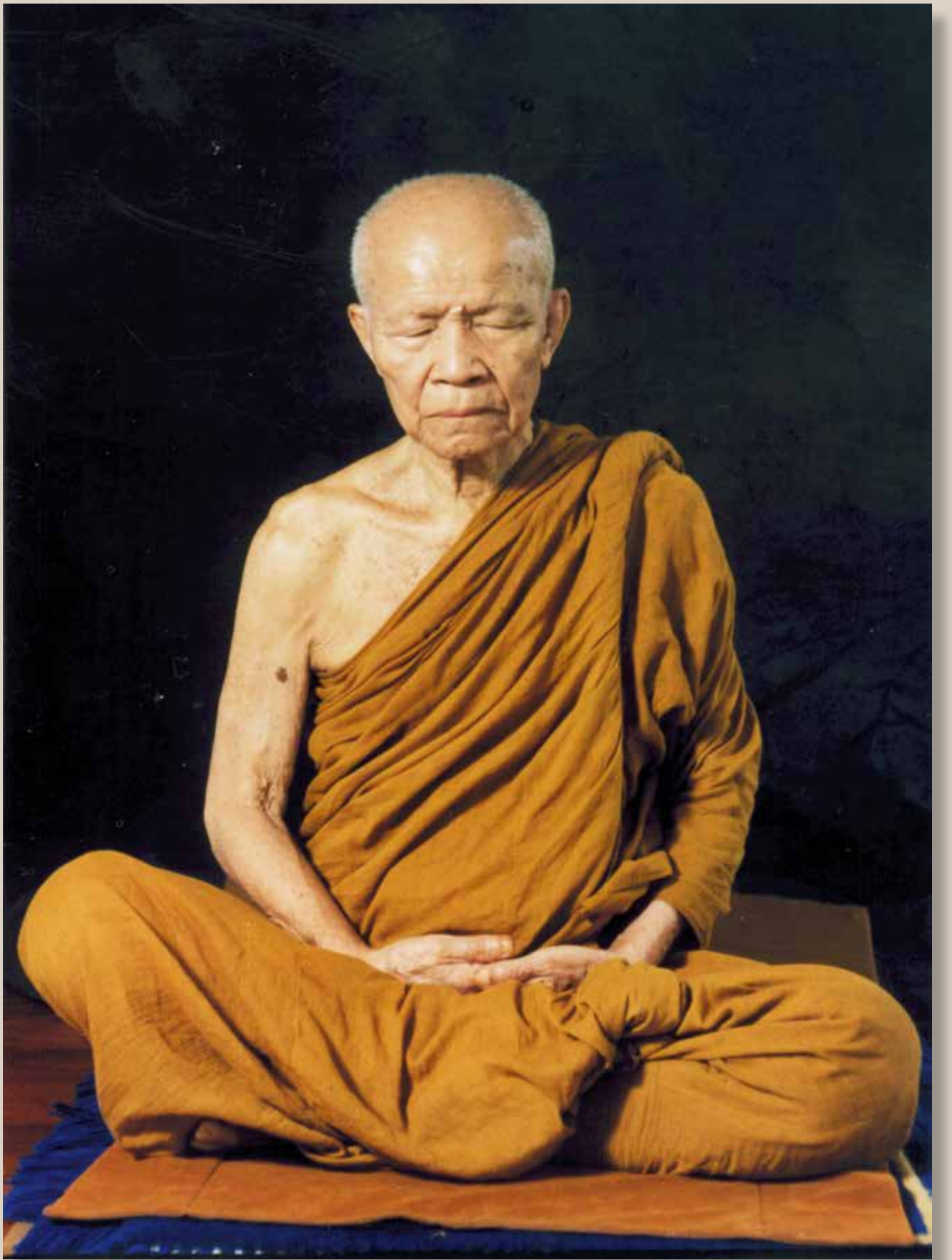

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

อายุ ๒๙-๓๒ ปี

พรรษาที่

๓-๕

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔-๒๔๙๗

จำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

● ภูมิธรรมหลวงปู่ลีที่ห้วยทราย ●

“การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์เป็นของยาก การดำรงชีพอยู่ของสัตว์ทั้งหลายเป็นของยาก การได้ฟังธรรมของสัตบุรุษเป็นของยาก และการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นของยาก”

พระพุทธพจน์นี้โด่งดังมาสองพันกว่าปี ไม่มีวี่แววว่าจะเลือนหายไปจากโลก เป็นธรรมอุโฆษแห่งพระพุทธศาสนา เพราะเหตุนั้น การแสดงธรรมของสัตบุรุษก็ตาม การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าก็ตาม ล้วนเป็นเหตุนำความสุขมาสู่โลก

คำว่า **สัตบุรุษ** แปลว่า คนดี คนสงบใจสว่าง คนที่พร้อมมูลด้วยธรรมสมบัติ

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เป็นผู้มีคุณสมบัติ แลธรรมสมบัติพร้อมมูล องค์ท่านเป็นทั้งสัตบุรุษ มหาบุรุษและเป็นพระขีณาสพแล้ว เพราะกิเลสได้สิ้นไปจากใจ เครื่องจักรคือธรรมของท่านจึงหมุนไปเพื่อบดขยี้กิเลสาสวะทั้งปวง ไม่มีใครสามารถให้หมุนกลับได้ ท่านจึงเป็นธรรมจักรประดุจหัวจักรใหญ่ฝ่ายกรรมฐาน หลังท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต นิพพานแล้ว... นำหมุนต่อไปในศาสนาของพระสมณโคดม เพื่อสืบสานศาสนทายาทแท้มิให้เสื่อมสูญ... เป็นล้อแห่งจักรคือธรรมที่หมุนไปในทางที่ถูกแล้ว หมุนไปเพื่อความเบื่อหน่ายในภพ เพื่อคลายกำหนัด เพื่อระงับดับทุกข์ร้อน และเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

ก่อนจะเข้าเรื่องยุคห้วยทราย ขอยกคำพูดของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ที่องค์ท่านกล่าวชมเชยหลวงปู่ลีซึ่งขณะนั้นเพิ่งบวชได้เพียง ๒ พรรษาเท่านั้น ซึ่งปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันความเพียรของท่านได้เป็นอย่างดี ดังนี้

“ธรรมลี! บวชแล้วพุ่งเลย ภาวนาเก่ง เด็ดมาแต่ไหนแต่ไร ความเพียรเก่งมาก อยู่ห้วยทรายจิตท่านหมุนผ่านเวทนา ...จากนั้นไม่นาน ท่านผ่านได้เลย....

นี่แหละเศรษฐีธรรมคนหนึ่ง ธรรมลี! สมบูรณ์แบบ สมบูรณ์มานานแล้ว”

คำว่า **“จิตท่านหมุนผ่านเวทนา”** คือ จิตก้าวสู่ขั้นอนาคามี หมายความว่า ขณะที่องค์หลวงปู่ลีปฏิบัติที่ห้วยทราย จิตท่านอยู่ในขั้นอนาคามี กำลังหมุนไปเพื่อความสิ้นกิเลสโดยถ่ายเดียวเท่านั้น จะไม่เป็นอย่างอื่น

ท่านผู้ปฏิบัติโลกุตรภูมิชั้นนี้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน มีอินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ได้ส่วนสมดุลเสมอกันดี และวาสนาบารมีถึงที่แล้ว สภาวญาณเกิดขึ้น ต้องเป็นผู้มีสมาธิปัญญาอย่างดีเยี่ยมเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ **ประหารกามราคะ** ความติดอยู่ในกามคุณอารมณ์ทุกชนิดได้อย่างเด็ดขาด **ประหารปฏิฆะ** คือ ความไม่พอใจในอารมณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาด พูดง่าย ๆ ก็ว่าไม่มีโทโสโกรธา ตัดความโกรธได้ด้วยอำนาจของพระอนาคามิมรรค

หากผู้ปฏิบัติถึงขั้นนี้ตายลง จะไม่กลับมาปฏิสนธิในกามภูมิ เช่น มนุษยโลกและเทวโลกอีกเลย ท่านย่อมไปอุบัติเกิดในสุทธาวาสพรหมโลก แล้วก็จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ และปรินิพพานบนโน้นเลย หากยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันชาติ เร่งความเพียรไม่ท้อถอยจักสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในปัจจุบันชาติโดยแน่นอน

● กรรมฐานยุคห้วยทราย ●

บัดนี้จะเล่าถึงกรรมฐานยุคห้วยทราย อันถือได้ว่าเป็นกรรมฐานยุคต่อจากยุคหลวงปู่มั่น วัดป่าบ้านหนองผือ ปรากฏหลักฐานเป็นที่ชัดเจนมากว่า กรรมฐานยุคห้วยทรายที่องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เป็นผู้นำ ท่านคัดสรรพระดั่งคัดสรรเพชรนิลจินดา ด้วยว่าพระเณรที่ปฏิบัติจนพ้นทุกข์ย่อมมีค่ากว่าเพชรนิลจินดาเป็นไหน ๆ องค์ท่านจึงพิถีพิถันเป็นอย่างมากการรับพระอยู่ร่วมสำนัก สูงสุดไม่เกินสิบกว่ารูปเท่านั้น ท่านได้สร้างพระธรรมดาให้กลายเป็นพระอริยะ ดังเช่น **หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต หลวงปู่ศรี มหาวีโร พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ หลวงปู่เพียร วิริโย หลวงปู่ลี กุสลธโร หลวงปู่คำตัน จิตธมฺโม** เป็นต้น ฝ่ายสาวิกา คือ **แม่ชีแก้ว เสียงล้ำ** ดังรายนามที่กล่าวมานั้น ไม่มีท่านรูปใดพลาดในการบรรลุคุณวิเศษแม้แต่รูปเดียว นี้จึงเป็นสิ่งที่อัศจรรย์มิใช่น้อย

ด้วยว่ากรรมฐานยุคห้วยทรายได้รักษาต้นแบบจากยุคหนองผือไว้ทุกกระเบียดนิ้ว ยังไม่มีลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต รูปใดที่จะสามารถสืบทอดมรรคปฏิปทาได้เท่าองค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ หลวงปู่ลี กุสลธโร ขณะออกบิณฑบาต

ยุคห้วยทรายจึงเป็นยุค **“สร้างชื่อลือกระฉ่อน”** ตราบจนถึงปัจจุบัน เอาเป็นว่าผู้ไม่มีความอดทนจะอยู่ร่วมกับท่านไม่ได้ เพราะแต่ละท่านแต่ละองค์**ไม่อาลัยในร่างกายและชีวิต ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระนิพพาน เท่านั้น! สมาธิภาวนาเป็นจิณณวัตร ไม่มีงานบุญกฐินผ้าป่า ไม่มีการก่อสร้างในพรรษา ธำรงไว้ซึ่งปฏิปทาเหมือนท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ยังทรงธาตุขันธ์อยู่**

ผู้เขียนได้เคยเขียนเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ **“พ่อแม่ครูจารย์”** ประวัติขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน และหนังสือ **“พระผู้มากล้นด้วยบุญบารมี”** ประวัติของหลวงปู่ศรี มหาวีโร ไว้บ้างแล้ว จึงขอยกมากล่าวไว้ในที่นี้ ดังนี้

...**ท่านพระอาจารย์มหาบัว** ท่านอยู่ในวัยหนุ่ม ร่างกายแข็งแรง ปราดเปรียว ทำความพากเพียร เป็นแบบอย่างในทุกอิริยาบถ เป็นที่พึ่งอันมั่นคงของพระเณรเหมือนอย่างที่ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต สั่งลาก่อนปีที่ท่านจะนิพพานว่า **“เมื่อเราตายให้หมู่เพื่อนพึ่งมหาบัว”**

ท่านพระอาจารย์มหาบัว เข้มงวดกวดขันกับพระเณรที่ไปปฏิบัติกับท่านมาก ยามค่ำคืนท่านจะเดินตรวจพระเณรในวัดโดยไม่ใช้ไฟฉายท่านจะตรวจดูว่า รูปไหนทำความเพียรเจริญสมาธิภาวนา รูปไหนไม่ทำความเพียรแผดเผากิเลส ถ้ามองเห็นจุดไฟอยู่ท่านจะไม่เดินเข้าไป ถ้ารูปใดดับไฟท่านจะเดินเข้าไปใต้ถุนกุฏิเงียบ ๆ แล้วฟังเสียงว่า นอนหรือว่าปฏิบัติสมาธิภาวนา เพราะถ้านอนหลับ เสียงหายใจจะดังแรงแผ่วออกมาด้วยว่าบรรยากาศยามค่ำคืนเงียบสงัด

ในสมัยนั้นสมถะสันโดษมาก กระโถนใช้กระบอกไม้ไผ่แทน เสนาสนะกุฏิกั้นด้วยใบตองและฟาง แม้กุฏิท่านพระอาจารย์มหาบัวเองก็ยังเป็นฟากมุงด้วยหญ้าคา ประตูหน้าต่างทำเป็นงวงฝาแถบตองผลักไปมาหรือเวิกออกแล้วก็ค้ำเอา

ข้อปฏิบัติที่ท่านถือเคร่งในยุคนั้น คือ ปฏิบัติอย่างหยาบ ๆ ห้ามนอนก่อน ๔ ทุ่ม ถ้าใครนอนก่อน ๔ ทุ่ม ต้องตื่นขึ้นมาทำความเพียรก่อนตี ๔ ถ้าผิดจากนี้ ได้ตักเตือนถึงสามครั้ง ถ้าทำไม่ได้ท่านจะไล่หนีจากวัดทันที

พระกรรมฐานยุคห้วยทรายโดยท่านพระอาจารย์มหาบัวเป็นผู้นำ ปฏิปทาถอดแบบมาจากท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ยุคหนองผือทุกกระเบียดนิ้ว ท่านตีและเข่นพระเณรโดยมิเห็นแก่หน้า พากเพียรเป็นอย่างมาก วันคืนที่ผ่านไปล้วนแต่ประกอบ จิตภาวนาในอิริยาบถทั้ง ๔ ยืน เดิน นั่ง นอน ประกอบความพากเพียรด้วยสติปัญญาตลอด มองไปทางด้านใดเห็นพระเณรต่างเร่งความเพียรเหมือนว่าจะสิ้นกิเลสกันไปหมดทุกคน กิริยาแห่งความขี้เกียจขี้คร้านไม่มีให้เห็น ทุกรูปทุกนามต่างก็เร่งความเพียรเหมือนจะสิ้นกิเลสในวันนี้...พรุ่งนี้...ชาตินี้

เรื่องอาหารการขบฉัน ชาวบ้านเขามีอะไรเขาก็ถวายตามมีตามเกิด อย่างเช่น กบเขียดเพียงตัวเดียวแบ่งใส่บาตรพระเณรได้ถึง ๔ รูป มะเขือลูกเดียวเขาจะแบ่งใส่บาตรพระเณรได้ถึง ๔ รูป ในยามแห้งแล้ง น้ำในบ่อก็เหือดแห้ง ต้องเดินไปตักถึง ๓ กิโลเมตร น้ำปานะก็ได้อาศัย

๑. หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร
๒. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ
๓. หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต
๔. หลวงปู่ศรี มหาวีโร
๕. พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร
๖. พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม
๗. พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต
๘. หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ
๙. หลวงปู่เพียร วิริโย
๑๐. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๑๑. หลวงปู่คำตัน จิตฺตธมฺโม
๑๒. แม่ชีแก้ว เสียงล้ำ

แก่นไม้ รากไม้ ตามธรรมชาติ ให้สามเณรนำมาต้มให้ฉัน นาน ๆ ทีจะมีน้ำอ้อยสักก้อนหนึ่ง

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้กล่าวถึงกรรมฐานยุคห้วยทรายไว้ดังนี้ ว่า

อยู่กับพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) แต่คนก็ไม่มากขนาดนี้ เหมือนที่อยู่บ้านตาด อยู่ห้วยทรายก็มีไม่ถึง ๑๐ องค์ มี ๔ องค์ ทั้งพระทั้งเณร มันก็ไม่มาก

แต่ก่อนอยู่บ้านห้วยทราย ท่านไม่รับพระมาก บางทีก็ ๔ องค์ บางทีก็ ๕ องค์ สมัยก่อนนะ

นอนตามดินตามหญ้า ศรัทธาสมัยก่อนไม่เหมือนสมัยนี้ สมัยก่อนไปบิณฑบาตก็ได้แต่ข้าวเปล่ามาฉัน แล้วก็ไปภาวนา โยมเขาไม่มาวุ่นวาย เขาไม่มาสนใจเรื่องพระกรรมฐานหรอก มันต่างกันกับสมัยนี้นั่งภาวนายังกับหัวตอ พอกินอาหารมาก ๆ ก็มีแต่จะง่วงนอน เวทนาก็ทับเอา มันผิดกันมาก ถ้าเราสังเกตสมัยก่อนกับสมัยนี้

ถ้าจะบริกรรมพุทโธก็ให้อยู่กับพุทโธ ถ้าจะพิจารณาก็พิจารณาตั้งแต่เกศาลงมาจนถึงพื้นเท้า พิจารณาดูซิอย่าให้มันออกจากนั้น ธรรมเกิดก็เกิดอยู่ที่นี่ ทำอย่างไรมันถึงจะเป็นไปได้ เราก็ต้องทำ ต้องสอนตัวเอง ฝึกตัวเอง ผู้ที่จะเห็นอรรถเห็นธรรมจริง ๆ ก็คือตัวผู้ฝึกเอง พระพุทธเจ้าท่านเพียงแต่บอกทางเท่านั้น จะรู้ก็รู้ตัวผู้ปฏิบัติเอง พอเราค้นคิดพิจารณาไป ก็พอรู้ขึ้นมา ก็นึกได้ว่าพ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านเคยเทศน์ให้เราฟังมาแล้ว มีแต่ตัวเราต้องลงมือปฏิบัติทำเอาเองเรื่องการภาวนา ไม่เหมือนฝ่ายปริยัติ ท่องจำเหมือนนกแก้วนกขุนทอง ท่องเหมือนสวดปาฏิโมกข์ก็ท่องได้ ถ้าได้เรียน แต่ด้านจิตใจของเรามันต่างกัน การโปรดชาวโลกก็แตกต่างกัน

เราอยู่บ้านห้วยทราย ยังไม่มีเทปที่ใช้บันทึก ตอนอยู่บ้านห้วยทราย ท่านก็ไม่ค่อยเทศน์ให้ญาติโยมฟัง อยู่นั่นเหมือนไม่มีวันพระ เพราะญาติโยมเขาไม่ได้มาวัดกัน แต่ท่านก็เทศน์ให้พระฟังมาก

“เทศน์สั่งสอนพระให้เป็นพระสักองค์หนึ่ง ท่านว่าอานิสงส์ไม่มีประมาณ” หลวงปู่มั่นท่านว่าอย่างนั้น เพราะพระต้องออกไปสั่งสอนประชาชนอีก ออกไปสั่งสอนพระด้วยกันต่อไป

อีกอย่างหลวงปู่มั่น หลวงปู่ขาว ท่านเทศน์ให้ญาติโยมฟังเท่านี้ว่า **“ให้พากันละบาปบำเพ็ญบุญ”** แล้วท่านก็พูดไปสักประโยคสองประโยค แล้วท่านก็ไปเท่านั้น

แต่ถ้าเทศน์สอนพระสอนเณร หลวงปู่มั่นท่านเทศน์ ๔ ชั่วโมง ผู้ฟังก็ไม่มีถอยเหมือนกัน ส่วนญาติโยมฟังไปแล้วก็เอาไปเก็บใส่หม้อข้าวหม้อแกงหมด

● ป่วยหนักที่ห้วยทราย ●

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า “อยู่ห้วยทราย ทราบว่าครูบาอาจารย์หลายองค์ เช่น หลวงปู่ศรี ป่วยเป็นไข้มาลาเรียแทบตาย หลวงปู่เคยเป็นไข้มาลาเรียหรือไม่?”

ท่านตอบว่า “เป็นไข้ หนาวจนสั่นเวิก ๆ ๆ พ่อแม่ครูจารย์แหล่ว เอาผ้าห่มให้ เอาท่อใดกะหมด มันหนาวกะห่ม บัดมันฮ้อน เหงื่อตามโตย้อยลง อาจารย์สิงห์ทอง อาจารย์สม นี่แหล่วมาคุมให้ ติงกะบ่ได้ ฯลฯ... เราเป็นไข้มาลาเรีย หนาวสั่นงก ๆ พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) เอาผ้าห่มมาห่มให้ เอามาเท่าไหร่ก็ไม่พอ เมื่อเกิดอาการหนาวขึ้นมา ยามเมื่อมันร้อน เหงื่อไหลไคลย้อยไปทั้งร่าง พระอาจารย์สิงห์ทอง (ธมฺมวโร) พระอาจารย์สม (โกกนุทฺโท) มาคอยดูแลไข้เราขยับตัวไม่ได้” พระอาจารย์ทั้งสองคอยจับเปลี่ยนอิริยาบถคนละข้าง ตอนกลางคืนต้มน้ำเอาไว้ ไข้พ่อตาแม่ยายรังเกียจ เดี๋ยวก็หาย เดี๋ยวก็เป็น ต้มยาสมุนไพรฉัน หมอชาวบ้านเขาเอา

มาถวาย เขาเรียก **“รากแต”** จึงหายมาตั้งแต่โน้น ขาดมาตั้งแต่โน้น

“สมัยอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์ลำบากหรือไม่ขอรับ?” กราบเรียนถามท่าน

ท่านตอบว่า “ก็บ่ลำบากเด้หละ ...ก็ไม่ลำบากเท่าไหร่” (ขออภัย..ผู้เขียนถามมาหลายองค์แล้วบอกว่าลำบาก มีแต่หลวงปู่ลีนี้แหละบอกว่าไม่ลำบาก) ของอยู่ของกินก็พอมีใช้อยู่ แต่ก่อนบิณฑบาตได้กล้วยมา ๔ หน่วย(ลูก)บ้าง ๖ หน่วยบ้าง ...พระ ๔-๕ รูปตัดแบ่งกัน น้ำพริกน้ำพริกผง กินกับข้าวเหนียว อาหารการกิน มันไม่เหมือนสมัยนี้

ความเจ็บความป่วยความเป็นไข้เหล่านี้ มีแต่เราได้เสวยด้วยตัวเอง มันจะหนาวมากขนาดไหนก็ตาม ให้เดินจงกรมอยู่อย่างนั้นแหละ ถ้าเราไม่เหนื่อยก็จับหลักของจิตไม่ได้นะ จิตมันวิ่งไปกับอารมณ์ ความอยากตัวนั้นแหละเป็นตัวล่อหลอก

นั่งสมาธิภาวนาตลอดทั้งคืนจนสว่าง ธรรมเกิดขึ้นในใจแน่ ๆ ถ้าสู้จริง ๆ โดยมากมันไม่สู้กิเลสนะซิเพราะกลัวตาย ของมันเคยตายมาหลายภพหลายชาติแล้ว จะไม่ให้มันกลัวตายได้อย่างไร ความจริงมันไม่มีอะไรที่ตายนะ ธาตุดินก็กลายไปเป็นดินของเก่าธาตุ น้ำก็ไหลไปของเก่ามัน ธาตุลมธาตุไฟก็ไปเป็นของเก่า ผู้รู้คือใจ รู้ไปอย่างนั้น

ถ้าได้ทำดีไว้มันก็ไปทางดี ถ้าได้ทำชั่วไว้มันก็ไปทางชั่ว ถ้าค้นจนพบธรรมแล้ว จะได้กราบพระพุทธเจ้า กราบแล้วกราบอีก ขอให้จิตมันรวมได้เถอะ

จิตนี้ไม่มีสมัยนะ มันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น เอาธรรมของพระพุทธเจ้านั้นมาใส่ในใจดูซิ แต่ครั้งพุทธกาลเป็นอย่างนั้น

เราต้องสู้นะ มันจะเจ็บจะทรมานเท่าไรก็ต้องอดทน ถ้าความเจ็บปวดมันเกิดขึ้นถึงสามครั้งแล้ว ครั้งที่สามคิดว่าผมบนศีรษะมันหลุดหมดศีรษะแล้วนะ ส่วนมือที่วางซ้อนกันอยู่นั้นเหมือนมันเป็นไฟไปหมดแล้ว มีแต่คิดว่า **“ตายตายเท่านั้น”** ถ้าตายก็ตายไป พอสงบลงจิตรวมปุ๊ปทันที ถ้าไม่สู้เสียก่อน ไม่เห็นความอัศจรรย์นะ ต้องทิ้งความตายไปเลย นักภาวนาถ้าไม่ทิ้งความตายก็ไม่เห็นธรรมอันประเสริฐ

บางปีพระเณรเกิดล้มป่วยเป็นไข้มาลาเรียกันหมดทั้งวัด ยังเหลือแต่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวและพระอีกองค์หนึ่ง เป็นผู้ทำกิจวัตรประจำวัน เช่น ปัดกวาดลานวัด และตักน้ำใช้น้ำฉัน รักษาความสะอาดเสนาสนะต่าง ๆ บางครั้งครูบาอาจารย์บางองค์เกิดป่วยหนักจนชาวบ้านได้พากันออกมานอนเฝ้ารักษา แต่ท่านก็ปรารภว่า ได้กำลังใจดีในเวลาป่วย เพราะไม่มีที่พึ่ง จะพึ่งกายก็ไม่สบายป่วยไข้ ได้มีโอกาสพิจารณามาก เมื่อพิจารณากันอยู่ไม่หยุดไม่ถอยมันก็รู้ก็เข้าใจในเรื่องของกายของจิต

ครูบาอาจารย์สมัยก่อน ท่านได้กำลังใจเพราะการป่วยไข้นี้มีมากและกำลังใจท่านก็เข้มแข็งไม่เหมือนพระนักปฏิบัติทุกวันนี้ เอะอะ! ก็หาหมอๆ นิโรธของนักปฏิบัติก็เลยอยู่กับหมอ ไม่ได้อยู่กับธรรมของพระพุทธเจ้า กำลังใจก็อ่อนแอเอามาก ๆ เลย

● หลวงตามหาบัวหาบน้ำเอง ●

“เพิ่นยางพุ่นยางพี่มองพุ่น หมู่กะจอบเบิ่ง เพิ่นแต่งของแล่ว มาบอกหมู่กะปุ๊บปั๊บแล่ว ฯลฯ” หลวงปู่ลี ท่านได้เล่าถึงการออกธุดงค์กับหลวงตามหาบัว ขณะที่จำพรรษาอยู่ที่ห้วยทราย ว่า “เวลาท่าน(หลวงตา)จะออกธุดงค์ ท่านจะเดินรอบวัด แล้วมองด้านโน้นด้านนี้ ตรวจดูบริเวณเสียก่อน หมู่พระเณรก็คอยแอบมอง ท่านแต่งบริขารเสร็จเรียบร้อย ท่านจะบอกหมู่เพื่อนทันทีว่า จะออกธุดงค์ ใครฉลาดก็หลอย(ลัก)เอาสังฆาฏิของท่านไว้ กาน้ำ บาตร กลด มุ้งของท่านมาเก็บไว้กับตน แต่ก่อนท่านไม่ได้ฟังใคร ท่านไม่พูดกับใครง่าย ๆ”

ครั้งหนึ่งออกไปเที่ยวธุดงค์กับองค์ท่าน เสือซึ่งเป็นสัตว์น่ากลัวยังมีอยู่ทั่วไปตามป่าเขา “จิตมันบ่ฟุ้งซ่านเด๊ะ มันกลัวเสือนั่นแหล่ว บ่ได้ป๋าพุทโธจั๊กเทือดอก ...ถ้าหากกลัวเสือ จิตจะไม่ฟุ้งซ่าน จิตจะอยู่กับพุทโธเป็นประจำ มีที่พึ่ง” แม้แต่หลวงปู่มั่นท่านก็เอาพุทโธ ให้เอาพุทโธไว้ประจำใจ มีพุทโธอยู่ในใจแล้ว เสือช้างมันมาเอาเราไปกินไม่ได้

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า “ผมออกผู้เดียว มีอยู่เทือหนึ่ง ...มีอยู่ครั้งหนึ่ง ผมออกไปเที่ยวธุดงค์องค์เดียว” ขณะเดินจงกรมอยู่ เสือมันรวดเร็วมาก ครั้งแรกร้องมันอยู่ทางตะวันออกนี้ เราเดินจงกรมไปได้ครึ่งทาง มันก็มาร้องอยู่ทางทิศตะวันตกแล้ว ชาวบ้านเขาก็บอกอยู่ว่า มีเสือใหญ่ตัวหนึ่งมันเที่ยวไปมาอยู่บริเวณนี้ สักพักหนึ่งมันก็มาอยู่กลางทางจงกรม ประจันหน้ากับมันตรง ๆ ตัวมันใหญ่มาก จิตเรารวมตอนไหนก็ยังไม่รู้ ถอนสมาธิออกมาความกลัวหายไปหมด เรามาหาธรรม ต้องได้ธรรมมาครอง นี้เสือมันสอนคน ถ้าไม่แน่จริงก็กลายเป็นอาหารอันโอชะของมัน

ท่านเล่าต่ออีกว่า “อยู่ ๓ องค์กับพ่อแม่ครูจารย์ ไปส่างศาลาทีแรก ...อยู่กับพ่อแม่ครูจารย์(หลวงตามหาบัว) เพียง ๓ รูปไปสร้างห้วยทรายครั้งแรก” ท่านสวาท(พระอาจารย์สวาท) ขอลาท่านออกเที่ยวธุดงค์ ท่านก็อนุญาต เราจึงกล่าวขึ้นว่า “ถ้าท่าน(อาจารย์สวาท)ไปเที่ยวธุดงค์แล้วใครจะอุปถัมภ์ปัฏฐากพ่อแม่ครูจารย์ ใครจะหามน้ำกับผม” พอดีอาจารย์สวาทท่านป่วยเป็นไข้ไปไม่ได้ ท่าน(หลวงตา)จึงมาเยี่ยมไข้ ท่านมาเห็นนอนห่มผ้าดูแลกันอยู่ พอยามเย็นท่านไม่ให้อาจารย์สวาทมาหามน้ำ ท่านมาหามน้ำกับผม(ปู่ลี)ด้วยองค์ท่านเอง

ในวันนั้นโยมในหมู่บ้านชื่อว่า “ไอ้เบ้า” เขาเข้ามาที่วัดมาเห็นท่านหามน้ำกับผมเข้า เขาจึงไปบอกชาวบ้านว่า **“รู้หรือไม่ว่า พ่อแม่ครูจารย์พระมหาบัว ท่านหามน้ำเอง”** วันต่อมาออกไปบิณฑบาตกับท่าน เขาพากันเข้ามาหามน้ำใส่ตุ่มจนเต็มทุกตุ่ม คุถังก็เต็มไปหมด จากนั้นก็ไม่ได้หามน้ำ ชาวบ้านเขามาช่วยกันทำให้หมด ของใช้ไม้สอย เช่น แก้วน้ำ กระโถน พ่อแม่ครูจารย์ท่านเอาไม้ไผ่มาตัดทำ ใช้การได้เป็นอย่างดี

กราบเรียนถามท่านอีกว่า “ขอโอกาสผม หลวงปู่เดินจงกรมเจอเสืออยู่กลางทางจงกรม จิตแจ้งสว่าง ได้เห็นอดีตทุกภพทุกชาติไหม?”

ท่านตอบว่า “โอ๊ย กะบ่เบิ๊ดแหล่ว ...ระลึกชาติได้ไม่หมด” เพราะเราไม่ได้ปรารถนาเป็น

พระพุทธเจ้า เราปรารถนาเอาโต (ตัว) รอดเป็นยอดดีเท่านั้น (พระเณรหัวเราะ) เราไม่มุ่งมาเอาหมู่เอาพวก อันนั้นเป็นหน้าที่ของพระโพธิสัตว์ หน้าที่พวกเรา ให้ปรารถนาเอาตัวให้รอดกันเถอะ เพียงแค่นี้ก็สมบูรณ์แล้ว

นี้คือ มโนปณิธานอย่างหนึ่งของหลวงปู่ลี เศรษฐีธรรม

● หายกลัวผี ●

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อว่า “ไปอยู่หั่น เซาย่านตั๋ว ...เราหายจากการกลัวผีที่ห้วยทราย เพราะฝึกการเข้าไปอยู่ในป่าช้า กลัวตรงไหนไปอยู่ตรงนั้น ฝึกตนเอาชนะความกลัว วันไหนคนตาย ถึงเวลาเขานำศพมาเผา เขาเผาตอนบ่าย ตอนกลางคืนเราจะไปเฝ้าดูพิจารณาซากศพ กลางคืนไฟยังไหม้ซากศพอยู่ กิเลสมันหลอกให้เรากลัว “กะไปเบิ่ง ๆ บ่มีหยังกะจำไว้ ๆ เจ้าของตั๋วเจ้าของดอก ...เราเพ่งดู ไม่เห็นมีอะไร รู้เอาไว้ ตัวเองหลอกตัวเอง เราเป็นพระเป็นเณรแล้ว ผีมันจะมาใกล้เราได้หรือ มันคนละโลกกันแล้ว มันกลัวอะไร

“ท่านสวาทนี่ อ้าปากติ๊ ไปทางศีรษะ อ้าปากตี๊ แก้วตากะเด็นเข้าปาก คายป๊อกพุ่นนะ ...ท่านสวาท ไปยืนอยู่ทางศีรษะศพ ที่เขาเผาไฟกำลังคุกรุ่นไหม้อย่างแรงกล้า ยืนอ้าปากพอดี ลูกนัยตาผีโดนไฟเผาไหม้กระเด็นออกจากเบ้า เสียงดังป๊อก! เข้าปากท่านสวาทพอดี ท่านร้องโอ้ย! ด้วยความร้อนท่านรีบคายออกจากปากทันที” ....นี้เป็นอสุภะอันหนึ่งที่พึงรังเกียจมาก

ร่างกายนี้เป็นของไม่สะอาด ปฏิกูล แต่เพราะถูกเครื่องปิดบังเอาไว้ และกิเลสที่บังใจ ทำให้มนุษย์ไม่เข้าใจความเป็นจริงของร่างกาย ก่อให้เกิดความหลงติดในร่างกาย

(ซ้าย) หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท หลวงปู่จันทร์โสม กิตฺติกาโม หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ หลวงปู่เพียร วิริโย หลวงปู่ลี กุสลธโร

ร่างกายนี้ที่ชื่อว่าเป็นของน่ายินดีแม้น้อยหนึ่งไม่มีเลย เพราะชิ้นส่วนในร่างกาย เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน น้ำลาย น้ำมูก อุจจาระ และปัสสาวะ แม้ส่วนหนึ่งที่ตกไปจากร่างกายแล้ว คนทั้งหลายก็ไม่ปรารถนาจะถูกต้องแม้ด้วยมือ ย่อมสะอิดสะเอียน ขยะแขยง เกลียดชัง ชิ้นส่วนใด ๆ ที่ยังเหลือในร่างกายนี้ แม้ว่าชิ้นส่วนนั้น ๆ จะเป็นสิ่งปฏิกูล แต่คนเราก็ยังพากันยึดถือเอาว่า เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่ เป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นตัวตน ทั้งนี้ก็เพราะถูกความมืดคืออวิชชาห่อหุ้มไว้ เพราะถูกความเห็นแก่ตัวครอบงำ จึงถือเอาโกฏฐาสเหล่านั้นแม้เป็นของปฏิกูล ว่าเป็นของน่าใคร่ น่าปรารถนา

เมื่อสัตว์เหล่านั้นยึดถือด้วยอาการอย่างนี้จึงถึงความเป็นผู้เสมอด้วยสุนัขจิ้งจอกแก่ที่เห็นต้นทองกวาวในป่าออกดอกแล้วรีบวิ่งไป ด้วยความสำคัญผิดว่า ตนได้ต้นไม้เนื้อ เกิดตะกละคาบเอาดอกทองกวาวที่หล่นลง ๆ แม้รู้แล้วว่านี้มิใช่เนื้อ ก็ยังยึดถืออยู่ว่าดอกที่อยู่บนต้นเป็นเนื้อ

อสุภะ หมายถึง **ไม่สวยงาม** มุ่งหมายถึงความเปลี่ยนแปลงของร่างกายของคนที่ตายไป การเจริญอสุภกัมมัฏฐาน คือ การพิจารณาซากศพในลักษณะต่าง ๆ กัน ๑๐ ลักษณะให้เห็นความน่าเกลียด ไม่สวยงาม โดยจะพิจารณาซากศพอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ใน ๑๐ ลักษณะ ได้แก่

๑. **อุทฺธุมาตกอสุภ** ซากศพที่ขึ้นอืดพอง
๒. **วินีลกอสุภ** ซากศพที่มีสีเขียวคล้ำ
๓. **วิปุพฺพกอสุภ** ซากศพที่มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มในที่แตกปริ
๔. **วิจฺฉิทฺทกอสุภ** ซากศพที่ถูกฟันขาดออกจากกันเป็น ๒ ท่อน
๕. **วิกฺขายิตกอสุภ** ซากศพที่ถูกสัตว์ เช่น สุนัข กา แร้ง กัดกินโดยอาการต่างๆ
๖. **วิกฺขิตฺตกอสุภ** ซากศพที่กระจายเรี่ยราด ศีรษะ มือ เท้า อยู่คนละทาง
๗. **หตวิกฺขิตฺตกอสุภ** ซากศพที่ถูกสับฟันด้วยมีด ถูกแทงด้วยหอกจนเละ และทิ้งกระจาย
๘. **โลหิตกอสุภ** ซากศพที่มีเลือดไหลอาบ
๙. **ปุฬุวกอสุภ** ซากศพที่มีหนอนไชอยู่ทั่วร่าง
๑๐. **อฏฺฐิกอสุภ** ซากศพที่เหลือแต่กระดูก

• วิธีการไปดูอสุภะ •

ขอกล่าวถึงวิธีการไปดูอสุภะกรรมฐาน ดังนี้

๑. **บอกแก่พระเถระ** เมื่อจะไปดูอสุภะ ควรบอกแก่พระเถระหรือพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงรูปใดรูปหนึ่งก่อนแล้วจึงไป เพราะว่าถ้านักปฏิบัติธรรมได้พบเห็นหรือได้ยินเสียงของอมนุษย์หรือสัตว์ร้ายอื่น ๆ รบกวนเอา ก็จะทำให้เกิดอาการหวาดกลัว หรือเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นได้ พระเถระนั้น เมื่อทราบข่าว ก็จะได้คอยช่วยเหลือ ส่งคนมาคอยดูแลรักษา อีกประการหนึ่งในป่าช้าอาจมีพวกโจรที่ไปทำการโจรกรรมแล้วหนีมาแอบซ่อนตัวอยู่ หรือรีบหนีไปแล้วทิ้งทรัพย์ที่

ขโมยมาทิ้งไว้ หากเจ้าของทรัพย์ หรือทางราชการติดตามมาในที่นั้น ก็จะทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่า นักปฏิบัติธรรมนั้นเป็นโจร แล้วก็จะทำการจับกุมหรือทำร้ายเอาได้ ดังนั้นการแจ้งเรื่องไว้แก่พระเถระหรือ พระภิกษุที่มีชื่อเสียง จะทำให้สามารถรอดพ้นจากข้อกล่าวหานั้นได้

๒. สังเกตดูสภาพแวดล้อมโดยรวม เมื่อเข้าไปถึงสุสานแล้ว ควรพิจารณากำหนดทางที่มาที่ไป สังเกตดูทิศต่าง ๆ และสังเกตดูสภาพแวดล้อมโดยรวม ว่าในที่แห่งนั้นมีอะไรบ้าง ต้นไม้อยู่ตรงนี้ มีลักษณะสูง ต่ำ เล็ก ใหญ่ สีเป็นอย่างไร เป็นต้นไม้อะไร ก้อนหินอยู่ตรงนี้ เล็กใหญ่ จอมปลวกอยู่ตรงนี้เป็นจอมปลวก สูงหรือต่ำ เล็กหรือใหญ่ พุ่มไม้อยู่ตรงนี้ เป็นพุ่มเล็กพุ่มใหญ่ สูงต่ำ เป็นต้น การที่พิจารณาสภาพแวดล้อมโดยรอบ ท่านกล่าวว่ามีประโยชน์ เพราะหากนักปฏิบัติมายังที่พิจารณาอสุภะแล้ว ไม่กำหนดสภาพแวดล้อมโดยรอบ อาจทำให้ตระหนกตกใจในกรณีที่เห็นเงาคุ่ม ๆ เคลื่อนไหว คิดว่าเป็นอมนุษย์ หรือบางคนในขณะที่กำลังหลับตาดูอสุภนิมิตนั้น ร่างศพจะปรากฏขึ้นเหมือนลุกขึ้นยืน และไล่ติดตามนักปฏิบัติ เมื่อได้เห็นเช่นนั้นแล้ว อาจทำให้สะดุ้งหวาดกลัว จิตฟุ้งซ่านเหมือนจะเป็นบ้า ดังนั้นจึงควรตั้งสติไว้ให้ดี บรรเทาความกลัวและสอนตนว่า ร่างกายของคนเราที่ตายแล้วจะลุกขึ้นมาติดตามไม่ได้ จริงอยู่ ถ้าก้อนหินหรือต้นไม้ที่อยู่ใกล้อสุภนิมิตนั้น จะลุกเดินมาได้ แม้ร่างศพก็จะเดินมาได้ แต่แท้จริงแล้ว ก้อนหินหรือต้นไม้เหล่านั้นเดินมาไม่ได้ แม้ร่างศพก็เช่นเดียวกัน เดินมาไม่ได้ อาการที่ปรากฏขึ้นนี้เกิดขึ้นจากสัญญา อย่ากลัวไปเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ นักปฏิบัตินั้นก็จะยังจิตให้ร่าเริง บำเพ็ญอสุภกัมมัฏฐานได้ถึงที่สุด

หลังจากที่ดูสภาพแวดล้อมแล้ว จึงทำการพิจารณาซากศพหรือเจริญอสุภกัมมัฏฐาน โดยมีข้อปฏิบัติในการพิจารณาคือ

๑. ผู้ปฏิบัติต้องยืนอยู่เหนือลม อย่ายืนใต้ลม เพราะกลิ่นเน่าเหม็นของศพจะรบกวน หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ ควรใช้ผ้าปิดปาก ปิดจมูก

๒. อย่ายืนใกล้หรือไกลเกินไป เพราะถ้ายืนใกล้เกินไป จะทำให้เกิดความกลัว ยืนไกลเกินไปจะเห็นนิมิตได้ไม่ชัด ต้องยืนในระยะให้เห็นซากศพชัดเจนทั้งร่าง และควรยืนกลางลำตัวศพ

พิจารณาอสุภะกรรมฐาน

อย่ายืนด้านศีรษะหรือปลายเท้าของศพ อันจะทำให้อสุภะไม่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอทั่วทั้งหมด

๓. ศพที่ใช้พิจารณาควรเป็นเพศเดียวกับผู้พิจารณา คือ ถ้าผู้พิจารณาหรือเจริญอสุภะกัมมัฏฐานเป็นผู้หญิงก็ควรใช้ศพเพศหญิง ถ้าเป็นชายก็ควรใช้ศพเพศชาย เพื่อป้องกันกามราคะที่จะเกิดขึ้นได้ นอกจากจะพิจารณาซากศพตามหลักไตรลักษณ์จึงจะใช้ศพเพศใดก็ได้ เช่น ในกรณีของพระกุลละเถระที่หลงรูปโฉมนางสิริมาหญิงงามเมือง ครั้นนางสิริมาสิ้นชีวิตลง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงใช้ให้พระกุลละเถระผู้มีราคะจริต พิจารณาศพของนางสิริมาที่พระภิกษุหนุ่มหลงรักจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ จนมองเห็นความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถ่ายถอนความลุ่มหลงรักใคร่ได้ในที่สุด

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อไปอย่างท่านผู้เจนจัดแทงทะลุในการพิจารณาอสุภะกรรมฐาน

“ไปหัดอยู่บ้านห้วยทรายแหล่วเรื่องนี่ ...เราไปฝึกอสุภะกรรมฐานที่บ้านห้วยทราย” มีท่านสวาท มันลาสิกขาแล้ว บวชปีเดียวกัน ปีนั้นเขาเผาศพ จึงไปนั่งภาวนากัน พวกชาวบ้านเขาหนีกลับไปบ้านแล้ว จึงพากันเอาไม้พลิกศพที่ดำเหมือนตอตะโกออกดู นั่งหลับตาแล้วก็ลืมตาเบิ่งใส่ ดูให้มันชัดเจนในซากศพนั้นๆ

“ตะกี้เก่งย่านผี ไปลึ่งอยู่หั่นหละ ...แต่ก่อนเรานี้เป็นจอมกลัวผี มาคุ้นเคยกับซากผีอยู่ที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทรายนี้เอง”

ฤดูหนาวช่วงดึก ๆ เราลงไปตรวจดูซากผีที่เขาเอามาเผา เดินจงกรม หน้าหนาวมันอุ่นดีสักเดี๋ยวพ่อแม่ครูจารย์ท่านลง “เพิ่นเปิดดากขางไฟ ...ท่านเปิดก้นผิงไฟ” (หัวเราะ)

ท่านเล่าต่ออีกว่า “วันหนึ่งขณะท่านนั่งภาวนา เดินจงกรมไปแล้ว “โอ้! เหนื่อยจัง ท่านจึงเปลี่ยนอิริยาบถเข้าสมาธิด้วยท่านั่งบ้าง “แล่วจิตมันย๊าบ! ออก ...จิตมันสว่างโร่” มองเห็นเป็นกระดูกขาตัวเองขาวจั๊วะ แล้วว่าจิตมันถอน เกิดอาการขาดสติ นึกเสียดาย ว่าวันหลังมาเร่งความเพียรใหม่ จะเอาให้ได้อย่างเดิม แล้วไปทำข้อวัตรพ่อแม่ครูจารย์ องค์ท่านคงทราบด้วยญาณวิถี จึงกล่าวกับเราว่า “ธรรมของพระพุทธเจ้า เพิ่นบ่ให้อยากเด้ ...ธรรมของพระพุทธเจ้าท่านไม่ให้ปฏิบัติด้วยความปรารถนาด้วยความอยาก”

ท่านเร่งความเพียรขึ้นอีก ด้วยคิดว่า ครั้งนี้กลับออกไปอีก นั่งภาวนาไปอีก โอ๊ย! เห็นขากระดูกตัวเอง “ขาวจ๊านพาน ...ขาวจั๊วะ” แล้วเกิดเป็นดินถมเข้ามา ๆ ๆ จนหมด จิตจึงค่อยถอน แล้วเราก็ได้นั่งสมาธิภาวนาตลอดคืนยันรุ่ง เราตั้งหลักของจิตได้ตั้งแต่คราวนั้น

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อไปอีกว่า “ทุก ๆ วัน ต้องได้ไปกวาดใต้ถุนกุฏิให้องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา ใต้ถุนกุฏินั้นมีรังแตน ในแต่ละวันที่ไปกวาดตาด องค์ท่านจะคอยตักเตือนเสมอว่า ***“เอ้อ! ท่านลี ดูด้วย รังแตน!”*** เราก็ระวังตัวจากรังแตนเรื่อยมา วันหนึ่งเข้าไปกวาดตาดบริเวณใต้ถุนกุฏิขององค์ท่านอีก แต่คราวนี้องค์ท่านไม่ได้ตักเตือน เราก็เผลอไปกวาดรังแตนเข้า โดนแตนรุมต่อยหลายตัว

หลวงปู่คำตัน ธิตธมฺโม

ท่านว่า “อุ้ย! พระนี่ เป็นอย่างไร วันไหน ๆ ก็บอก วันนี้ไม่ได้บอกจึงถูกแตนต่อย”

พ่อแม่ครูจารย์ตวาดเสียงดัง เราได้ยินวิ่งหนีทั้งจากหลวงตาและฝูงแตน...ตกยามกลางคืนจึงอุทานในใจว่า “ตัวกู! ทำไมถึงชั่วขนาดนี้ “เพิ่นบ่บอกมื้อเดียวแตนตอด ...ท่านไม่บอกเพียงวันเดียวเท่านั้น เราเผลอให้แตนต่อย” เราจะนั่งสมาธิให้มันตายให้ดู!” ว่าแล้วท่านก็ตั้งคำสัจจะอธิษฐานนั่งสมาธิภาวนาตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่งสว่างถึงเวลา ๖ โมงเช้า

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้เล่าอาการของธาตุขันธ์ในระหว่างนั่งสมาธิครั้งนั้นว่า ทีแรกจะรู้สึกปวดตรงบริเวณหัวเข่าก่อน ต่อมาเวลาประมาณเกือบ ๆ ๖ ทุ่ม จะมาเจ็บที่บริเวณเอว ท่านก็อดทนไม่ยอมออกจากสมาธิ ต่อมาอีกเป็นเวลาประมาณเลย ๖ ทุ่มจะเข้าตีหนึ่งเวทนาความเจ็บปวดไต่ขึ้นมาตามสันหลัง พอถึงเวลาตีหนึ่งกว่า ๆ จะเข้าตีสอง เวทนาความเจ็บปวดไต่ขึ้นมาบริเวณศรีษะ ความรู้สึกตอนนั้นมันร้อนผ่าวไปทั่วสรรพางค์คล้าย ๆ กับว่าไม่มีเนื้อหนังห่อหุ้มร่างกายเลยเหมือนกับว่าร่างกายจะแตกสลาย จนไม่สามารถจับคำบริกรรมภาวนาว่า**“พุทโธ”**ได้ จับได้แต่คำว่า **“ตาย ๆ อย่างเดียว”** เวลาล่วงมาถึงประมาณตีสองกว่า ๆ ท่านจับไม่ได้ว่าจิตสงบนิ่งลงไปตั้งแต่เมื่อไร มารู้สติอีกทีก็ล่วงถึง ๖ โมงเช้า ท่านจึงกำหนดรู้สติ พยายามพยุงธาตุขันธ์ให้ลุกขึ้นด้วยการอิงข้างฝาแล้วจึงเดินลงจากกุฏิไปยังศาลา

เสนาสนะป่าห้วยทรายเป็นสถานที่ฝึกพระเณรอย่างดีเยี่ยม พระกรรมฐานหลั่งมาไม่มีหยุด **หลวงปู่คำตัน ธิตธมฺโม** ท่านก็มาบวชอยู่ที่นั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๗ เดิมเป็นตาปะขาวอยู่ที่หนองผือ ติดตามพ่อแม่ครูจารย์จนพบที่บ้านห้วยทราย ท่านจึงสงเคราะห์บวชให้ เพราะเคยเป็นตาปะขาวอยู่ที่วัดป่าบ้านหนองผือกับองค์ท่าน

หลวงปู่ลี กุสลธโร

• สติปัญญาอัตโนมัติ •

หลวงปู่ลี กุสลธโร ขณะที่ท่านอยู่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทรายกับองค์**พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ด้วยความเพียรแผดเผากิเลสของท่านเด่นมาก หลวงตาถึงกับออกปากชมว่า **“เศรษฐีธรรมนี่แหละ พอบวชแล้วมันพุ่งเลย (หมายถึงจิตที่เป็นสมาธิ ทะยานขึ้นไปเพื่อความหลุดพ้น) ความเพียรท่านเก่งตั้งแต่อยู่ห้วยทราย อยู่ห้วยทรายเร่งความเพียรจนกระทั่งผ่านได้นานแล้วนะ ติดเราเหมือนเด็ก เลยไม่มีคัมภีร์วินัยนะกับเรา”**

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามท่านเรื่องการปฏิบัติที่ห้วยทราย พอสรุปได้ดังนี้

“พิจารณาเรื่องอสุภะนี่ ไปอยู่บ้านห้วยทรายแหล่ว พอจ่อใส่ร่างกายนะ มันเกิดแสงสว่างตะว่านี่หล่ะ เปื่อยเหมิดลงอัตภาพร่างกาย เปลื่อยย้าว ๆ ลงไป มีแต่ห่างกระดูกก๊ากซากแหล่ว อันนี่มันเป็นเองเด๊ะ! ...เราอยู่ที่ห้วยทราย การพิจารณาเรื่องอสุภะกรรมฐาน พอกำหนดจิตจ่อใส่ร่างกายเท่านั้น แสงสว่างมันเกิด อัตตภาพร่างกายเปื่อยพุพังอย่างรวดเร็ว เหลือแต่ซากกระดูก อันนี้มันเป็นเอง ไม่มีสัญญาความปรุงแต่งมาเกี่ยวข้อง คือจิตนี้ไม่ได้พิจารณาอะไร เพียงกำหนดลงในร่างกายเท่านั้น มันทำหน้าที่ทำลายของมันโดยอัตโนมัติเสร็จสรรพ เหลือแต่กระดูก” จึงพิจารณาว่า กระดูกนี้ย่อมกลายเป็นดินเหมือนกัน สภาพร่างกายสุดท้ายก็เปื่อยลงเป็นธาตุดิน

ทีนี้เรื่องปัญญาไม่รู้มันฉลาดมาแต่ชาติปางไหน หลั่งไหล ๆ เหมือนสายน้ำธรรมชาติไหลไม่มีหยุด มองทะลุปรุโปร่งในอัตภาพทั้งหมด จิตจ่อไปที่ไหนมันเห็นได้หมด แต่การภาวนาจะรู้เห็นได้อย่างนี้ จิตจะต้องมีแสงสว่างเสียก่อน

จิตหมุนไปไม่หยุดเป็นเดือน ๆ ถ้าเป็นอาวุธก็แหลมคมที่สุด ขึ้นชื่อว่ากิเลสความหลงอยู่ที่ไหนมันตามหาของมันเอง ร่างกายไม่สนใจพุ่งไปที่ดวงจิตเพียงอย่างเดียว

หลักเกณฑ์การพิจารณาอันนี้ เราได้หลักตั้งแต่คราวบวชใหม่ ๆ ที่วัดป่าช้าหนองบัวบาน เอาอันนั้นหล่ะมาอุ่นกิน(พิจารณา)เรื่อย ๆ “มันไค่จึ่งคึ่ง เมียมาล่มลงเป็นดินเป็นซายเป็นหญ้าเนี่ย มันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันเป็นไตรลักษณ์ มันบ่เที่ยงจั่งซี่แหล่ว ร่างกายเฮาเนี่ย กะเอาอันนั่นหละมาอุ่นใช้อยู่จั่งซัน มันเป็นจั่งซันเจ้าของภาวนา ...จิตคราวนั้น พุทโธ ๆ ๆ จิตสงบ เกิดแสงสว่าง เห็นอดีตภรรยาร่างกายพุพองขึ้นอืด แล้วล้มลงต่อหน้า กลายเป็นดินเป็นทรายเป็นหญ้าไปในทันใด มันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันเป็นไตรลักษณ์ ร่างกายเห็นชัดว่ามันไม่เที่ยงอย่างนี้เอง เราจับหลักอันนั้นได้แล้วนำมาพิจารณาอยู่เสมอ เรื่องการภาวนาของเราเป็นมาอย่างนี้”

หลวงปู่ลีท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “ห้วยทรายกะเป็นหม่องที่เฮาจำบ่ลืมเด๊ะ ...เสนาสนะป่าบ้านห้วยทรายเป็นสถานที่เราจำไม่ลืม” เพราะการปฏิบัติในขณะนั้นหมุนไปโดยตลอด

“ห้วยทราย เป็นหม่องสำคัญที่สุดเลยบ่ปู่” จึงกราบเรียนถามท่านว่า ห้วยทรายเป็นสถานที่สำคัญที่สุดเลยใช่มั้ยปู่?”

“อือ! กะดีอยู่” ท่านตอบว่า “ก็ดีอยู่”

คำว่า **“ก็ดีอยู่”** คือ เป็นสถานที่สำคัญ จิตท่านหมุนด้วยมหาสติ มหาปัญญา แต่ว่ายังไม่สิ้นกิเลส ยังไม่ใช่สถานที่ ๆ สำคัญที่สุด

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ได้กล่าวสอนถึงขั้นของจิตระดับสูงนี้ไว้ว่า

“อันนี้ในตำราท่านมีหรือไม่มีก็ไม่ทราบนะ ได้ยินแต่ว่า **ทุกฺขำ อริยสจฺจำ** ท่านว่าอย่างนั้น แต่เวลาปฏิบัติแล้วมันไม่เป็นอย่างนั้น ในทางภาคปฏิบัติที่รู้เห็นกันมา

ทุกฺขำ อริยสจฺจำ นี้เป็นสิ่งที่โลกเห็นได้อย่างชัดเจน โลกมีความเกลียดหน่าย เบื่อต่อความทุกข์และกลัวความทุกข์ที่สุด

สุขำ อริยสจฺจำ นี้โลกมีความติดพัน ความติดพันนี้ก็เป็นกิเลสประเภทหนึ่ง เพราะหลงความสุขนั้น

เพราะฉะนั้นความสุขนั้นจึงเป็นสัจธรรมประเภทหนึ่งที่เราจะต้องพิจารณาให้รู้เท่าทัน เวลาถึงขั้นมันเป็นแล้วมันเป็นอย่างนั้นนะ นี่เป็นทางภาคปฏิบัติเองโดยไม่มีใครบอก

มันก็ตามทั้งสุขทั้งทุกข์ เวลาจิตมีความผ่องใสขนาดไหน มีความสุขก็รู้ว่านี่คือความสุข อันนี้เป็นสุขเวทนา สุขเวทนานี้ก็เป็นสัจธรรม ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะยึดจะถือ แยกเข้าไป ๆ จนกระทั่งเข้าใจทั้งเวทนา ทั้งสัญญา ทั้งสังขาร ทั้งวิญญาณ เป็นอาการหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นตัวจริงอะไรเลย แล้วหยั่งลงไปกระทั่งถึงจิต

อาการเหล่านี้มาจากไหนถ้าไม่มาจากจิต อะไรเป็นตัวการอยู่ภายในจิต เมื่อพิจารณาถึงขนาดนั้นแล้วจิตมันจะว่างหมดนะ มันว่างเหมือนเป็นอากาศธาตุทั้งหมด ถึงขั้นมันว่าง คือ

จิตว่างมีอยู่ ๓ ขั้นของการปฏิบัติ

๑) **ว่างในเวลาสมาธิ** จิตเข้าสู่สมาธิแล้วจิตก็ว่าง ว่างจากอารมณ์สัญญาอะไร ถึงแม้สิ่งใดจะมีอยู่ก็ตาม แต่จิตไม่สนใจ เหลือแต่ความรู้อยู่ว่างเปล่าเท่านั้นก็เรียกว่าว่าง เมื่อถอนออกจากสมาธิแล้วก็ไม่ว่าง

๒) **จิตว่าง** พิจารณาร่างกายจนหมดไม่มีอะไรเหลือ ปล่อยวางร่างกายได้ด้วย แล้วทีนี้จิตก็จะว่าง จนกระทั่งอวิชชากระจายตัวออกด้วยอำนาจของสติปัญญาที่ทันสมัย ได้แก่สติปัญญาอัตโนมัติหรือมหาสติมหาปัญญา

๓) **ว่างแท้** เรียกว่าว่างโดยประการทั้งปวงว่างทั้งจิตด้วย ว่างทั้งสิ่งทั้งหลายด้วย ว่างทั้งจิตด้วยไม่ยึดมั่น ว่างทั้งสิ่งทั้งหลายด้วย เรียกว่าปล่อยวางทั้งภายนอกปล่อยวางทั้งจิต รู้ตามเป็นจริงทุกอย่าง เหลือแต่ความรู้อันบริสุทธิ์ล้วน ๆ

นั่นแล คือ **มัชฌิมาปฏิปทา** โดยหลักธรรมชาติ

● ชาวบ้านห้วยทรายศรัทธาเหนียวแน่น ●

เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติของพระกรรมฐานยุคบ้านห้วยทรายแล้ว ซึ่งที่อำนวยการปฏิบัติได้อย่างดีเยี่ยมอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยหนุนนั้นก็คือ ชาวบ้านผู้อุปถัมภ์ปัฏฐาก ด้วยว่าไม่มีปัจจัยสี่เกื้อหนุน มีหรือจะปฏิบัติได้สะดวก ดังคำที่ว่า “ซาวบ้านห้วยทราย ดีอยู่เด้ พ่อแม่ครูจารย์ย่อง”

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า ชาวบ้านห้วยทรายเป็นคนดี พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านยกย่อง แล้วคนบ้านนี้หลวงปู่มั่นได้สอนไว้ดีแล้ว เขารู้จักวัตรปฏิบัติของพระกรรมฐานเป็นอย่างดี มีจิตศรัทธาเลื่อมใสต่อพระเจ้าพระสงฆ์ดี

อีกทางด้านโน้นวัดเก่าหลวงปู่มั่น พวกแม่ขาวนำโดยแม่ชีแก้วก็ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมกันบ้านนี้เป็นบ้านนักบวชที่สำคัญกว่าบ้านอื่น ๆ ในแถบนั้น

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวองค์ท่านขึ้นไปอยู่บนภูเขา เป็นภูเขาลูกน้อย ๆ ท่านให้สามเณรองค์หนึ่งและครูบาสีทาขึ้นไปอุปัฏฐากท่าน นอกนั้นท่านห้ามขึ้นไปรบกวน ยามเช้าขึ้นไปอุปัฏฐากพอถึงยามเย็นจึงลงมา ผู้อุปัฏฐากต้องรู้จักกาลอันควรหรือไม่ควร

ส่วนด้านวัดห้วยทราย มี **หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ พระอาจารย์ศรี มหาวีโร** และรูปอื่น ๆ รวม ๑๒ รูป และมีสำนักปฏิบัติที่ห่างกันออกไปทางคำชะอี คือสำนักของ**พระมหาชุด หลวงปู่อ่อนสา สุขกาโร** เป็นผู้นำ

“หลวงปู่หล่า กะ ๙๖ เพิ่นจั่งค่อยเข้าไปหั่น เพิ่นไปอยู่อั่นปักษ์ใต้นำหลวงปู่เทสก์ ๓ ปี พุ่นเด๊ ๙๓ ๙๔ ๙๕ แล่ว ๙๖ เพิ่นกลับมา เพิ่นกะเลยไปหาพ่อแม่ครูจารย์”

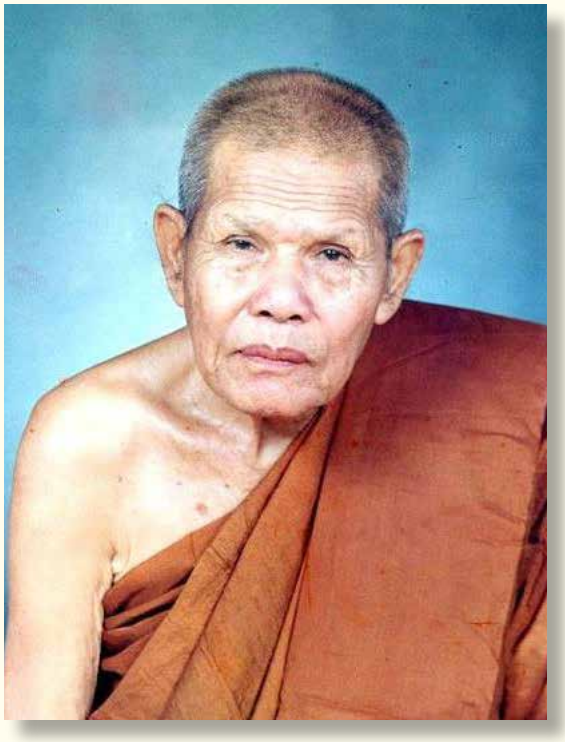

หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร

ในพรรษาปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ นี้ หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต ได้กลับขึ้นมาจากภาคใต้และได้มาอยู่ร่วมจำพรรษาด้วย ซึ่งในปีนั้นมีพระทั้งหมด ๑๐ รูป สามเณร ๔ รูป รวม ๑๔ รูปดังนี้

๑. **องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน**
๒. **ท่านพระอาจารย์สม โกกนุทฺโท** (วัดเวียงสวรรค์ จังหวัดลำปาง)
๓. **ท่านพระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร** (วัดป่าแก้วชุมพล จังหวัดสกลนคร)
๔. **หลวงพ่อนิล ญาณวีโร** (วัดป่าประดู่ จังหวัดปราจีนบุรี ท่านเป็นพ่อของสามเณรบุญยัง)
๕. **หลวงปู่เพียร วิริโย** (วัดป่าหนองกอง จังหวัดอุดรธานี)
๖. **ท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม** (วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี จังหวัดสกลนคร)
๗. **หลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิรโต** (วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู)
๘. **พระอาจารย์สีหา** (ภายหลังได้ลาสิกขาบท)
๙. **หลวงปู่ลี กุสลธโร** (วัดภูผาแดง จังหวัดอุดรธานี)
๑๐. **พระอาจารย์สวาท** (ภายหลังได้ลาสิกขาบท)
๑๑. **สามเณรน้อย** (ภายหลังคือท่านพระอาจารย์น้อย ปญฺญาวุโธ วัดป่านานาชาติสหรัฐฯ)
๑๒. **สามเณรน้อย** (อีกรูป)
๑๓. **สามเณรโส**
๑๔. **สามเณรบุญยัง** (ต่อมาก็คือท่านพระอาจารย์บุญยัง ผลญาโณ วัดป่าบ้านบาก อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ)

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ! เรื่องการภาวนาอยู่ห้วยทราย จิตของหลวงปู่เป็นอย่างไรบ้าง?”

ท่านเมตตาตอบว่า “จิตอยู่ห้วยทรายมันกะซำบายอยู่ บ่เกี่ยวหยัง ดีอยู่หล่ะภาวนา จิตรวมใด๋ จิตสงบใด๋ แต่เรื่องนิมิตอีหยังมันโดยมากพ่อแม่ครูจารย์บ่ให้ติดตาม มีแต่ให้ข้นเข่า ๆ ไปหาโตรู้ ไปหาโตรู้โลด ...จิตขณะอยู่ที่ห้วยทรายสบายมาก ไม่เกี่ยวเกาะกับสิ่งใด ภาวนาดี จิตรวมได้ จิตสงบได้ แต่เรื่องนิมิตทุกอย่าง พ่อแม่ครูจารย์(หลวงตา)ท่านไม่ให้ติดตาม มีแต่ให้ค้นเข้าไปหาตัวผู้รู้”

แล้วองค์หลวงปู่ลีท่านจึงยกตัวอย่างให้ฟังว่า อย่างเช่น “พ่อแม่ครูจารย์(หลวงตา)ท่านไล่แม่ขาวแก้วลงจากภูเขา (หัวเราะ)” ท่านสอนแม่ชีว่า “อย่าส่งจิตออกไปข้างนอกได้มั้ย” แม่ชีบอกท่านว่า “ไม่ได้” ขึ้นมาหาท่านตอนไหน ท่านไล่ลงจากภูเขาตอนนั้น

ท่านดุเอาว่า “ไม่ฟังกัน จะสอนกันอย่างไร พวกนักปราชญ์ใหญ่ อย่าขึ้นมานะ”

สุดท้ายโดนท่านดุหนักเข้า แม่ชีแก้ว กำหนดจิตเข้าข้างใน บังคับไม่ให้ออกรู้ เมื่อเดินมรรคเข้าข้างใน ๆ จิตจึงเข้าไปสู่จุดแห่งความจริง เมื่อได้หลักเกณฑ์จึงขึ้นมาหาท่านบนภูเขาอีกครั้ง

หลวงตาเห็นแม่ชีแก้วกุลีกุจอขึ้นมาหา ท่านก็ดุทันทีว่า “โอ๊ย! แล่นมาหยังบอกว่าบ่ให้มา ...ขึ้นมาหาเราทำไม” ทางแม่ชีก็ว่า “เดี๋ยวฟังก่อน ให้พูดก่อน” สุดท้ายแม่ชีแก้วก็ได้สำเร็จธรรมในปีนั้นหล่ะ ปีพุทธศักราช ๒๔๙๕

ผู้เขียนเรียนถามย้ำท่านว่า “หลวงปู่ จิตหมุนตลอดเวลาใช่มั้ย ขณะที่อยู่ห้วยทราย”

“แม่นแล่ว ...ถูกต้อง”...เป็นคำตอบสุดท้ายที่สนทนาธรรมกับท่านในวันนั้น

คุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ

อัฐิธาตุ คุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ

หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท

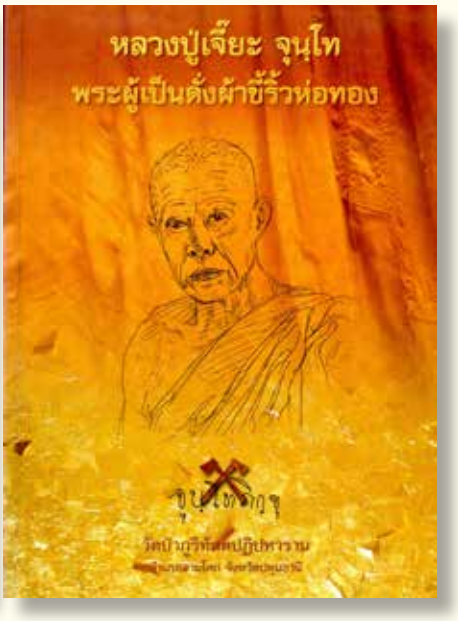

• ติดตามหลวงตาไปจันทบุรี / ป่วยหนัก •

หลวงปู่ลี ท่านได้ติดตามองค์หลวงตามหาบัว ไปเที่ยวปลีกวิเวกที่วัดใกล้สถานีทดลองเกษตรกร อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ในตอนนี้ผู้เขียนได้เขียนไว้ใน **“ประวัติหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท พระผู้เป็นดั่งผ้าขี้ริ้วห่อทอง”** จึงขอยกมาประกอบไว้ในตอนนี้ ดังนี้

ในช่วงฤดูแล้งก่อนเข้าพรรษาปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ ในปีนั้น องค์หลวงตามหาบัว ท่านได้ไปพักภาวนาที่วัดยางระหง(วัดธรรมหรรษาราม)ก่อน พักอยู่นั่นประมาณ ๓ เดือน ต่อจากนั้นจึงได้เดินทางต่อไปยังสถานีทดลองเกษตรกร สี่แยกน้ำตกพลิ้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ไปพักปฏิบัติธรรมที่นั่น โดยหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท เป็นผู้สร้างถวาย พร้อมกับโยมพี่สาวของหลวงปู่เจี๊ยะ เจ๊ลุ้ย คุณรัตน์ ได้มีจิตศรัทธาน้อมถวายที่ดินประมาณ ๒๖ ไร่ ๓ งาน ๕๓ ตารางวา เป็นจำนวนเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) เพื่อจัดสร้างขึ้นเป็นวัดกรรมฐาน อีกทั้งญาติโยมแถวนั้นก็ภาวนาเก่งกันหลายคน

ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดชากใหญ่ หลวงปู่เจี๊ยะสร้างให้เสร็จหมดเลยทุกอย่าง กุฏิและเสนาสนะมีครบทั้งพระทั้งชี ซึ่งองค์หลวงตามหาบัว ได้เคยปรารภอยู่เสมอ ๆ ว่า **“อาจารย์เจี๊ยะ เป็นผู้มีบุญคุณต่อเรามาก เราไม่เคยลืมนะ ฝังลึกมาก เรานี้ไม่เหมือนใคร ถ้าฝังอะไรต้องฝังลึกมาก”**

ผู้เขียนได้กราบเรียนหลวงปู่ลีว่า “ขอโอกาส! จากห้วยทรายแล้ว หลวงปู่ไปที่ไหนต่อ?”

องค์ท่านกล่าวว่า “ไปจันทบุรี สร้างวัดที่สถานีทดลองฯ แหลมสิงห์ เรื่องของเรื่องคือเมื่อหลวงตานำโยมมารดามาเที่ยวภาวนาอยู่ทางจันทบุรี เพื่อให้ห่างลูกหลานบ้าง หลวงปู่เจี๊ยะ

๑. หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
๒. หลวงปู่สิงห์ทอง ธมฺมวโร
๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร

จึงอยากให้พี่สาวได้บุญได้กุศล จึงบอกให้พี่สาวซื้อที่สร้างวัดถวายองค์หลวงตา และขออาราธนาให้หลวงตาจำพรรษาที่จันทบุรีและสงเคราะห์พี่สาว ที่ชื่อว่า “เจ๊ลุ้ย”

หลวงปู่เจี๊ยะท่านว่า “กูสิเอาป่ายางนี่หล่ะเฮ็ดวัด ...เราจะเอาป่ายางนี้แหละสร้างเป็นวัด” พี่ ๆ น้อง ๆ ญาติ ๆ ของหลวงปู่เจี๊ยะ ท่านให้สร้างกุฏิถวายหลวงตาคนละหลัง

“เฮ็ดกุฏิ คราวเดียวกะแล่วแล้ว ...สร้างกุฏิไม่นานเท่าไรก็สำเร็จ” แม้กระทั่งศาลาเจ้าภาพเป็นเจ้าของโรงเลื่อยก็เป็นญาติของท่านเช่นกัน

“พี่น้องเพิ่นสายยาวคือกัน ...พี่น้องท่าน(ปู่เจี๊ยะ) มีเป็นจำนวนมาก”

“เพิ่นบ่มักพ่อแม่ครูจารย์ดอก เพิ่นซิไปเอาอาจารย์เพิ่นอยู่ลพบุรีพี้ ...ไปทีแรกพี่สาวของหลวงปู่เจี๊ยะไม่ชอบพ่อแม่ครูจารย์เลย หากสร้างวัดเขาจะไปเอาอาจารย์ของเขาอยู่ทางจังหวัดลพบุรีมาอยู่” ขณะนั้นเรา(ปู่ลี)พักอยู่ที่โรงน้ำตาลหีบอ้อย ได้ยินพี่น้องคุยกันเสียงดังเหมือนว่าทะเลาะกันรุนแรง ได้ยินทุกคำพูดไม่ได้แอบฟัง มันได้ยินเอง

“อีลุ้ย! อาจารย์มึงบ่ท่อขนขาอาจารย์กูดอก คั่นบ่ดี กูบ่เอามาให้มึงดอก ให้มึงเบิ่งไปโลด” หลวงปู่เจี๊ยะพูดขึ้นเสียงสูงว่า “อีลุ้ย อาจารย์มึง ไม่เท่าขนขา (ขนหน้าแข้ง) อาจารย์กูหรอก ถ้าไม่ดีจริง กูไม่เอามาให้มึงหรอก ให้มึงดูท่านไปนานๆ” เจ๊ลุ้ยได้ฟังก็เก้ ๆ กังๆ เจอหลวงปู่เจี๊ยะท้าทาย

หลวงปู่เจี๊ยะท่านเป็นพระโผงผาง น้องชายของท่านก็ไม่เข้ามาใกล้ มีแต่หลานชาย ๒ คนที่กล้าเข้ามาหา

ท่าน(ปู่เจี๊ยะ)ปรารถนาสร้างวัดถวายหลวงตา เวลาท่านเข้าไปหาพี่สาวที่บ้าน กระซิบบอกพวกเด็ก ๆ ว่า “ให้พวกมึงไปบอกอีลุ้ยมาหากูหน่อย แต่พวกมึงอย่าบอกว่ากูมานะ ให้บอกว่าพระมาหาก็พอ จำไว้นะให้พูดเท่านี้ ถ้าบอกว่ากูมา มันจะไม่ออกมาหากู”

“สุดท้ายเพิ่นดีปานหยังแหล่ว” ด้วยสัมมาปฏิบัติและธรรมเทศนาอันกินใจ สุดท้ายพี่สาวหลวงปู่เจี๊ยะศรัทธาหลวงตาเป็นอย่างมาก ทำดีทุกอย่างถวาย ยอมหลวงปู่เจี๊ยะหมดทุกอย่าง

“เดือน ๗ ข้างแรม ได้กลับมาเด้เดี๋ยวเนี่ย บ่ได้อยู่นำเพิ่นเด้” พอถึงเดือน ๗ ข้างแรมตรงกับเดือนมิถุนายน ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ เราได้เดินทางกลับ ไม่ได้อยู่จำพรรษากับท่าน(หลวงตา) เพราะเหตุว่าไปฉันอาหารทะเลโรคริดสีดวงกำเริบ นั่งฟังท่านเทศน์ ท้องร้องปั่นป่วนตลอดเวลา เสียงโอ๊กอ๊าก ๆ “ฮ่วยของทะเล มันคือจั่งฮ้องแท้ มันเป็นจั่งใด๋” พระอาจารย์สิงห์ทองกล่าวขึ้น ของทะเล ทำไมมันร้องเสียงดังแท้ มันเป็นอะไร

ทีนี้เรากับท่านพระอาจารย์สิงห์ทองเข้าส้วมเดียวกันเป็นส้วมชั่วคราว “ถ่ายนี่ ปานน้ำล้างเนื้อแดงจึ่งขึ้งแหล่ว ...เราถ่ายออกมาเหมือนน้ำล้างเนื้อแดงสด” ท่านพระอาจารย์สิงห์ทองเห็นอาการเช่นนั้น ท่านจึงบอกว่า “ให้เรากลับไปรออยู่ทางภาคอีสานก่อน”

“พ่อแม่ครูจารย์แต่งออกมา” พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ทราบอาการป่วยของเรา(ปู่ลี) เช่นนั้น ท่านจึงให้ลงมาจำพรรษาที่จังหวัดอุดรธานี

การเดินทางกลับในคราวนั้น ท่านเล่าว่า พี่สาวหลวงปู่เจี๊ยะ คือ โยมลุ้ย คุณรัตน์ เป็นผู้นำรถมาส่งถึงกรุงเทพมหานคร จากนั้นจึงขึ้นรถไฟตรงไปยังจังหวัดอุดรธานี

ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้จำพรรษาที่เสนาสนะใกล้สถานีทดลองการเกษตรพลิ้ว จังหวัดจันทบุรี ส่วนองค์หลวงปู่ลีแยกมารักษาอาการป่วยและจำพรรษากับหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ที่วัดหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เพราะท่านเคยอยู่ร่วมกันมาแล้วในยุคห้วยทราย

● อัศจรรย์พระธรรมวินัย ●

ดูก่อนท่านทั้งหลาย! ความตั้งใจของ**หลวงปู่ลี กุลสธโร**นั้นมั่นคงยิ่งนัก และองค์**หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ผู้เป็นอาจารย์ก็เด็ดเดี่ยวเหลือหลาย

ยุคกรรมฐานห้วยทราย ต่อเนื่องถึงยุคกรรมฐานวัดป่าบ้านตาด จึงกลายเป็นประวัติศาสตร์ฝ่ายพุทธจักรอรัญญวาสียุคกึ่งพุทธกาล ที่คณะสงฆ์ทั่วโลกต้องหันมาศึกษา เพราะผู้ปฏิบัติได้บรรลุมรรคผลทั้งฝ่ายภิกษุและฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา ตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันจนถึงขั้นพระอรหันต์ตามลำดับ อันเป็นการประกาศพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอย่างน่าอัศจรรย์

ดังพระพุทธองค์ทรงแสดงความอัศจรรย์แห่งพระธรรมวินัย ๘ ประการเปรียบด้วยความอัศจรรย์แห่งมหาสมุทรดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรย่อมลึกลงโดยลำดับ ลาดลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนภูเขาขาด ฉันใด พระธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีการศึกษาตามลำดับ การปฏิบัติตามลำดับ การบรรลุตามลำดับ ลุ่มลึกตามลำดับ

ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรแม้จะมีน้ำมากอย่างไร ก็ไม่ล้นฝั่ง คงรักษาระดับไว้ได้ฉันใด

พระแก้วมรกตสร้างจากหินมรกตมีค่ามาก ที่หลวงปู่ลีสร้างประดิษฐาน ณ ถ้ำย่างไก่ วัดป่าภูผาแดง

ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น ภิกษุสาวกของเรา ย่อมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบท ที่เราบัญญัติไว้ แม้จะต้องลำบากถึงเสียชีวิตก็ตาม

ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรย่อมซัดสาดซากศพ ที่ตกลงไปขึ้นฝั่งเสีย ไม่ยอมให้ลอยอยู่นาน ฉันใด ในธรรมวินัยก็ฉันนั้น สงฆ์ย่อมไม่อยู่ร่วมด้วยภิกษุผู้ทุศีลมีใจบาป มีความประพฤติไม่สะอาดน่ารังเกียจ มีการกระทำที่ต้องปกปิด ไม่ใช่สมณะปฏิญาณตนว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี เป็นคนเน่าใน รุงรังสางได้ยาก เหมือนกองหยากเยื่อ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วย่อมขับภิกษุนั้นออกเสียจากหมู่ ภิกษุเช่นนั้นแม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลสงฆ์ และสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากภิกษุเช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย! แม่น้ำสายต่าง ๆ ย่อมหลั่งไหลลงสู่มหาสมุทร และเมื่อไปรวมกันกับน้ำในมหาสมุทรแล้วย่อมละชื่อเดิมของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันหมดฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น กุลบุตรผู้มีศรัทธา ปรารถนาจะบวช ออกจากตระกูลต่าง ๆ วรรณะต่างๆ เช่น วรรณะพราหมณ์บ้าง กษัตริย์บ้าง ไวศยะบ้าง ศูทรบ้าง คนเทหยากเยื่อบ้าง จัณฑาลบ้าง แต่เมื่อมาบวชในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ละวรรณะ สกุลและโคตรของตนเสีย ถึงซึ่งกาลนับว่าสมณศากยบุตรเหมือนกันหมด

ภิกษุทั้งหลาย! ความพร่องหรือความเต็มเอ่อย่อมไม่ปรากฏแก่มหาสมุทร แม้พระอาทิตย์จะแผดเผาสักเท่าใด น้ำในมหาสมุทร ก็หาเหือดแห้งไปไม่ แม้แม่น้ำสายต่าง ๆ และฝนจะหลั่งลงสู่มหาสมุทรสักเท่าใด มหาสมุทรก็ไม่เต็ม ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น แม้จะมีภิกษุเป็นอันมาก นิพพานไปด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ แต่นิพพานธาตุก็คงอยู่อย่างนั้นไม่พร่องไม่เต็มเลย แม้จะมีผู้เข้าถึงนิพพานอีกสักเท่าใด นิพพานก็คงมีให้ผู้นั้นอยู่เสมอ ไม่ขาดแคลนหรือคับแคบ

ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรมีภูตคือสัตว์น้ำเป็นอันมาก มีอวัยวะใหญ่และยาว เช่นปลาติมิปลาติมิงคะละ ปลาวาฬ เป็นต้น ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีภูตคือพระอริยบุคคลเป็นจำนวนมาก มีพระโสดาบันบ้าง มีพระสกทาคามีบ้าง มีพระอนาคามีบ้าง พระอรหันต์บ้าง จำนวนมากหลายเหลือนับ

ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรมีนานารัตนะ เช่น มุกดา มณี ไพฑูรย์ เป็นต้นฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีนานาธรรมรัตนะ เช่นสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น

ภิกษุทั้งหลาย! น้ำในมหาสมุทรย่อมมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีรสเดียวคือ วิมุตติรส หมายถึง ความหลุดพ้นจากกิเลส เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ แห่งพรหมจรรย์ที่เราประกาศแล้ว ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร

อายุ ๓๓ ปี

พรรษาที่

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘

จำพรรษาที่วัดป่าหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● วัดป่าบ้านหนองแซง ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งเป็นพระหนุ่มผ่าน ๕ ฝนแล้ว กำลังก้าวสู่ฝนที่ ๖ อายุ ๓๓ ปี ท่านได้บ่มบำเพ็ญอินทรีย์มีศรัทธาเป็นต้น แก่กล้าควรแก่การรับฟังพระธรรมเทศนาอันละเอียดลึกซึ้ง อีกไม่นานจักเป็นสาวกผู้เป็นอริยะอย่างเต็มภูมิ ด้านร่างกายท่านตีแตกด้วยอริยสัจเรียบร้อย ไม่มีอะไรขัดข้อง เห็นเป็นเพียงก้อนทุกข์ก้อนหนึ่งเดินไปเดินมาเพียงเท่านั้น

ท่านเร่งความเพียรเดินตามพระอรหันต์คือหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน อย่างไม่ลดละ ไม่มีบ่วงมาร บ่วงของมนุษย์หรือบ่วงทิพย์ของเหล่าเทพยดาทั้งหลาย จักมาล่อลวงท่านได้อีกแล้ว ท่านจาริกตามหลัง ๆ พ่อแม่ครูบาอาจารย์ไปเพื่อประโยชน์สูงสุดคือความพ้นทุกข์ ความพ้นทุกข์จักมีแก่ท่านเป็นแน่แท้ สมแล้วที่พระพุทธองค์ทรงทำนายเอาไว้ว่า **“วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ คนจักล่วงทุกข์ไปได้ก็เพราะความเพียร”**

ท่านได้เมตตาเล่าประวัติต่อไปอีกว่า “เฮาไปจันทบุรี ป่วย เพิ่นส่งมา แล่วกะมาจำพรรษาอยู่นำหลวงปู่บัวหนองแซง ฝนเดียว ปี ๙๘ ...เราไปจันทบุรี (กับหลวงตา) ป่วยหนัก ท่าน (หลวงตา) จึงส่งมา จึงได้มาจำพรรษากับหลวงปู่บัว ที่วัดป่าหนองแซง อยู่กับหลวงปู่บัว พรรษาเดียว ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘

ผู้เขียนได้เขียนเรื่องราววัดป่าหนองแซงไว้แล้วในหนังสือ **“พระผู้มากล้นด้วยบุญบารมี”** ประวัติหลวงปู่ศรี มหาวีโร จึงขอยกมาประกอบดังนี้

อันว่าวัดป่าหนองแซงนี้ เดิมเป็นที่ที่ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์มาจับจองไว้เพื่อสร้างเป็นวัดกรรมฐาน มีเนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ห่างไกลจากบ้านผู้คน ท่านดำริว่ามีวัดมันก็ต้องมีบ้าน

ภาพมุมสูงวัดป่าหนองแซง

ท่านจึงแบ่งที่ดินเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนของวัด ๓๐๐ ไร่ ให้ชาวบ้านช่วยรักษาและได้อาศัยทำไร่ทำนา ๒๐๐ ไร่ ในขณะนั้นมีชาวบ้านอยู่ ๓ หลังคาเรือน (ภายหลังทางวัดเอาที่คืนไม่ได้และที่วัดถูกชาวบ้านรุกเหลือเพียง ๑๐๐ ไร่ แต่ปัจจุบันทางวัดได้ซื้อคืนจากชาวบ้านมาจนครบ ๕๐๐ ไร่เหมือนเดิม) ส่วนทางสำหรับภิกขาจารบิณฑบาต ถ้าเป็นฤดูฝน ต้องบุกลุยผ่านขี้โคลนขี้ตมผ่านไร่ผ่านนาถึง ๕ กิโลเมตร เพื่อไปบิณฑบาตที่ตำบลหนองบัวบาน

เดิมป่าแห่งนี้เป็นป่าโคก พันธุ์ไม้นานาชนิด เช่น ไม้เก้า ไม้ติ้ว ไม้ตูมกา ไม้เต็ง เป็นจำนวนมาก สัตว์ป่ายังชุกชุมมากโดยเฉพาะ เก้ง กวาง ลิง ค่าง บ่าง ชะนี เช้าสายบ่ายเย็นมีเสียงสัตว์ร้องสนั่นไพร สถานที่แห่งนี้ เป็นที่เที่ยวผ่านไปมาของพระกรรมฐานเสมอ พระกรรมฐานที่เคยมาพัก คือ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร หลวงปู่คำดี ปภาโส**

สำหรับพระกรรมฐานแล้ว มีข้าวปั้นก้อนหนึ่งก็อยู่ได้แล้ว พระกรรมฐานไม่วุ่นวายกับการกินการอยู่ การหลับการนอน พระกรรมฐานมีชีวิตอยู่เพื่อชำระสะสางกิเลส ส่วนเรื่องเกิดแก่เจ็บป่วยไข้ไม่สบาย หรือหากว่าจักต้องตายไปด้วยวิธีใดก็ตาม ท่านก็ไม่ได้สนใจมากเท่าอรรถธรรมภายในใจ

หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ท่านระลึกชาติด้วยอตีตังสญาณว่า ท่านเคยเกิดเคยตายอยู่ที่บริเวณป่าหนองแซงนี้ เป็นเวลานานถึง ๔ ชาติ และชาตินี้เป็นชาติที่ ๕ ที่จักต้องมาตาย ณ ที่แห่งนี้ ชาติที่ ๕ นี้เป็นชาติสุดท้ายของท่าน

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม *หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร* *หลวงปู่คำดี ปภาโส*

ในอดีตชาติของหลวงปู่บัว ท่านเคยเกิดเป็นหมูป่าและชาติต่อมาก็เป็นควายป่า ถูกนายพรานผู้มีใจบาปยิงตาย ก่อนจะตายได้รับทุกข์ทรมานเป็นที่ยิ่ง นายพรานผู้มีใจบาปนี้เที่ยวล่าและฆ่าสัตว์เป็นจำนวนมาก ไม่เคยก่อสร้างบุญกุศล เมื่อเขาตายไปได้เป็นผีหาภพใหม่ไม่ได้ ได้เสวยกรรมอันเผ็ดร้อนอยู่บริเวณวัดป่าหนองแซงแห่งนี้

หลวงปู่ลีกล่าวถึงธรรมะและปฏิปทาของหลวงปู่บัว ไว้ดังนี้

“จะเอาธรรมะหลวงปู่บัวมาพูดให้ฟัง ท่านเร่งความเพียร ท่านภาวนาตั้งแต่ท่านเป็นฆราวาสโน้น โดยมากหลวงปู่บัวท่านมีแต่นั่ง (สมาธิ) เป็นส่วนมาก แต่เดิน (จงกรม) นั้นไม่เท่าไหร่ ท่านไม่ถนัดเดินจงกรม แต่หากเป็นการนั่งภาวนาแล้ว ท่านนั่งได้ตลอดทั้งคืน

เราต้องฝึกดวงจิตให้เกิดความสงบ แล้วจะทำอย่างไรถึงจะสงบ? เราต้องเห็นธรรมของพระพุทธเจ้า ทำให้เกิดกับใจตัวเอง แล้วธรรมมันจะเกิดขึ้นเอง ถ้าภาวนาก็ให้ท่องพุทโธ ๆ

พุทโธนั้นก็คล้ายกันกับบันไดที่จะให้ขึ้นไปหากุฏินั้นแหละ ก็ต้องมีราวจับ ถ้าไม่มีราวจับเวลาขึ้นอาจเซคะมำได้ ถ้าจิตมันสงบแล้ว มันจะปล่อยวางเอง เหมือนกันกับเราขึ้นกุฏิ ถ้าเราขึ้นกุฏิไปแล้ว เราจะไปจับราวบันไดอยู่ทำไม เราก็ต้องปล่อยมือจากราวบันได การบริกรรมก็เปรียบเหมือนบันไดที่มีราวจับ เราต้องใช้เพื่ออาศัยขึ้นกุฏิเท่านั้น เพื่อเป็นทางผ่านขึ้นไปเท่านั้นเอง

ที่ให้บริกรรมพุทโธ ก็เพื่อไม่ให้จิตวิ่งไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ถึงให้บริกรรมพุทโธไว้ ถ้ามีพุทโธแล้ว เสือก็ไม่กลัว ผีก็ไม่กลัว ไม่มีสิ่งที่กลัวเลย เพราะจิตไม่ได้ส่งออกไปภายนอกเลย

๑. หลวงปู่ขาว อนาลโย
๒. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ

ให้อยู่แต่ภายใน ให้อยู่กับพุทโธ แต่ที่ทำให้เรากลัว ก็เพราะจิตเราคิดไปหาผี หาสิ่งที่เรากลัว ที่นั่นที่นี่ก็เลยกลัว บางครั้งตุ๊กแกปีนขึ้น เขาก็ว่าเป็นผี แล้วหลอกตัวเองไปเลย คิดอะไรเห็นอะไรเป็นผีไปหมดเลย เพราะใจไม่มีพุทโธนะ ถ้าใจมีพุทโธแล้วไม่กลัวอะไรนะ ทั้งความเจ็บความตาย ถ้ามีพุทโธแล้วหายไปหมด ให้จิตจดจ่ออยู่กับพุทโธดูสิ ถ้านั่งภาวนาเข้าแล้ว มีแต่ความอยากเห็นสวรรค์เห็นนิพพานไปนู่น แต่หัวใจตัวเองกลับไม่เห็นสักที มันต้องเห็นหัวใจตัวเองเสียก่อน ถ้าไม่เห็นกิเลสที่อยู่ในจิตใจตัวเองแล้วไม่เห็นหรอกสวรรค์นิพพาน

จิตใจของเราไปกับสิ่งใด ให้สังเกตดูตัวเอง การปฏิบัตินั้นมันต้องสังเกตทั้งหมด ไม่ว่าจะกินมากจะนอนมากหรือเดินมาก แล้วนั่ง(สมาธิ)ตอนนั้นมันเป็นอย่างนั้น นั่งตอนนี้เป็นอย่างนี้ ต้องสังเกตตัวเอง ถึงจะจับหลักได้ จิตของเราสามารถประยุกต์หรือสามารถปรับตัวเองได้ แต่บางครั้งตัวเราไม่รู้ก็มี พอจิตของเรามันละเอียดมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงจะรู้ก็มี การฝึกหัดใหม่ๆ ก็เหมือนเขาฝึกหัดวัวหัดควายนั่นแหละ เพราะเป็นทางที่เราไม่เคยเดินนะ เหมือนกับเราเข้าเรียนใหม่ๆ นั้นแหละหัดเขียนตัวหนังสือถึงขนาดที่ครูต้องมาจับมือพาเขียน เพราะเราเขียนไม่เป็น แต่พอเรียนจนเข้าใจถึงใจแล้ว เขียนเป็นหมด หลับตาแล้วก็ยังเขียนได้เพราะมันเข้าถึงใจ ถ้าเข้าถึงใจแล้วสระตัวนั้นผสมกับตัวนั้น เขียนไปได้หมด เพราะมันเข้าถึงใจแล้ว

หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ หลวงปู่ขาว อนาลโย ตั้งแต่เราเคยไปท่องเที่ยวด้วยกันกับท่าน ท่านเก่งนะ และมีอาจารย์อีกหลายองค์ที่เก่งเรื่องภาวนา ไปจำพรรษาด้วยกันกับท่าน อยู่ถ้ำกลองเพล ท่านไม่ได้นอน ท่านนั่งภาวนาเดินจงกรม ท่านสู้จริง ๆ ท่านไม่กลัวความตาย ท่านทิ้งตาย ถึงจะได้ความเพียร ถึงจะได้ธรรมเกิดขึ้น

หลวงปู่บัว บางครั้งท่านก็ไม่เห็นอสุภะ ท่านนั่งภาวนาอยู่สามวันสามคืน ท่านพูดถ้าจิตไม่เห็นความอัศจรรย์ ถ้านั่งภาวนาจนถึงว่าจิตมันจดจ่อเข้าแล้ว อัตภาพร่างกายมันจะเป็นไปเองหรอก มันจะกลายเป็นดินเป็นน้ำไปหมด นั่งอยู่ก็มีแต่โครงกระดูก กระดูกนี้ก็จะกลาย

ไปเป็นดินนั่นแหละ พอคิดได้อย่างนั้น ในจิตก็เกิดแสงสว่างทันทีทันใด เกิดความอัศจรรย์ขึ้น ถ้าเป็นอย่างนี้ไม่มีเสีย มีแต่จะก้าวหน้า

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อกล่าวถึงพ่อแม่ครูบาอาจารย์จบลงแล้ว ท่านจึงกล่าวตักเตือนภิกษุสามเณรอย่างเผ็ดร้อนว่า ถ้าตั้งใจจริงๆ ก็ทำ ถ้าไม่ตั้งใจ ก็พากันลาสึกออกไปก็ได้ โลกใบนี้ไม่ได้แคบถึงขนาดที่ไปไหนไม่ได้ ถ้าอยากได้ลูกได้เมียก็ออกไปเอาเลย จะไปเอาวันละคนสองคนหรือวันละสามก็ไป เกิดแล้วตายตายแล้วเกิดอยู่อย่างนั้น คนหวังความดีต้องทำอย่างนั้น แต่ผมดูท่ามันจะไปทางโลกมากกว่า มันวิ่งตามโลก มันไปเอาแบบทางโลกนั่นแหละมาเป็นอาจารย์ มันไม่ยอมเอาหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาเป็นอาจารย์ สักเดี๋ยวมันก็ว่าศาสนาไม่ดี มันเป็นไปอย่างนั้นแล้วนะเดี๋ยวนี้ ถ้าจิตใจมันไม่เป็นไปทางธรรมแล้ว มันไม่ต้องกลัวว่าจะไม่มีที่อยู่นะ ออกไปอยู่ทางโลกดีกว่า อย่ามาเบียดเบียนศาสนา

หลวงปู่ลี ท่านปฏิบัติธรรมที่วัดป่าหนองแซงด้วยความผาสุกเย็นใจ ด้วยว่าหลวงปู่บัวกับองค์ท่านเคยจำพรรษาร่วมกันที่ห้วยทรายมาแล้ว ท่าน(ปู่ลี)ถือหลวงปู่บัวเป็นครูบาอาจารย์องค์หนึ่ง เมื่อได้โอกาสมาจำพรรษาร่วมอีกครั้งท่านจึงถือโอกาสปรนนิบัติหลวงปู่บัวอย่างใกล้ชิดด้วยความเคารพ ดังคำที่ว่า **“ผู้ใดได้รับใช้ใกล้ชิดพระอริยเจ้าทั้งหลาย ผู้นั้นเป็นคนดีแท้ มีวิจารณญาณ”** ดังนี้

● โปรดโยมบิดา ●

หลังออกพรรษาที่วัดป่าหนองแซงแล้ว องค์ท่านมีดำริเพื่อโปรดโยมบิดา แต่เบื้องต้นต้องไปตามหาให้พบเสียก่อน ทราบข่าวจากญาติ ๆ ว่าบ้านของโยมบิดาอยู่บริเวณหัวฝาย อันเป็นทางไหลผ่านแห่งสายน้ำพุง ที่มีต้นกำเนิดมาจากอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไหลทอดยาวสู่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า **“พ่อแม่เป็นเหมือนกระดานหรือภาพสะท้อนให้ลูกๆ ได้ดู ทั้งพูดทั้งด่า ทั้งอิจฉาริษยากัน ทั้งนอกใจกัน เราเห็นมาหมดแล้ว”** ...แต่ถึงอย่างไรก็ตามบุญคุณนั้นใหญ่หลวงนัก ตั้งแต่อายุ ๒ ขวบ จวบจนอายุ ๓๔ ปี รวมเป็นเวลา ๓๒ ปี ที่พลัดพรากจากกันมาเป็นตายร้ายดีอย่างไรยังไม่มีโอกาสได้คุยกันสักครั้ง

“ออกพรรษาไปลาหลวงปู่บัว เจ้าของอยากไปเที่ยว หมู่กะเลยขอไปนำ แล้วกะออกเดินทางแล่ว ...ออกพรรษาแล้วจึงเข้าไปกราบลาหลวงปู่บัว (สิริปุณฺโณ) เราปรารถนาออกเที่ยววิเวก จึงออกเดินทางจากวัดป่าหนองแซง มีพระขอติดตามไปด้วยหนึ่งรูป”

“กะย่างไปแล่ว ไปหาพ่อ ไปกับหมู่ ...ไปหาโยมพ่อก็เดินไป” จงกรมภาวนาไปด้วย หากจิตยังไม่ได้เสวยวิมุติ บวชมาก็เท่านั้น เหมือนกระดาษชำระไม่รู้จักรสชาติในศาสนา เราตั้งใจภาวนาอยู่ในป่าในดง ฉันจังหันเสร็จก็รีบเข้าป่า เดินจงกรมภาวนาอยู่ใต้ร่มไม้ตรงไหนที่มันสงบสงัด แสวงหาอย่างนั้น หากไม่แสวงหาแล้วก็ไม่เห็นหรอก เดินไปภาวนาไป ยิ่งเดินมากจิตยิ่งได้รับการอบรมทางสมาธิภาวนามาก

หลวงปู่ลี กุสลธโร

เดินจนกระทั่งจิตรวม ขณะจิตมันกำลังจะรวม บางทีมันมีอาการเหมือนใจจะขาด บางทีก็เหมือนกับลงเหวลงบ่อน่ะ บางทีก็คล้ายกับเราลอยอยู่บนพื้น มันเบาขึ้น ๆ แต่พวกนี้มันปรากฏกับใจเรา หากปฏิบัติไป ๆ ถ้าเข้าขั้นอัปปนาสมาธิแล้วก็จะเกิดแสงสว่างขึ้นเลย บางทีก็จะเกิดนิมิตขึ้นมาแปลก ๆ เช่น คล้ายกับว่าตัวเราทั้งตัวนี่เป็นพระพุทธรูปไปทั้งตัวเลย ให้คำนึงอยู่นั่นเสวยอยู่นั่น...

...ถ้าถอนออกมาแล้ว แม้ขณะเดินไปบิณฑบาตก็ยังรู้สึกว่าใจมันยังอยู่ในนั้นนะ มันไม่ออกจากนั่นนะจิตน่ะ นี่ล่ะเรียกว่าเกิดปัญญา..

...ปัญญามันก็ไปด้วยตลอด ถ้าภาวนาไปเรื่อย ๆ ค่อยคิดค่อยค้นไปเรื่อย ๆ สุดท้ายทุก ๆ อย่างก็จะค่อย ๆ ปรากฏขึ้นมาได้ สว่างจ้าอยู่อย่างนั้น แล้วก็จะเกิดพลิกไปทางอื่น พอดูตนเองอีกทีก็กลายเป็นกระดูกไปทั้งตัวทั้งตน

“จังหวัดเลย กะบ่มีทางรถ รถมันอึดแต่เก่า มีแต่ย่างกันแล่วเดียวนี้ กะไปเลยย่างตามกันไป” จังหวัดเลยในสมัยก่อนไม่มีทางรถ จากจังหวัดอุดรธานีไปจังหวัดเลย มีแต่เดินเท่านั้น เดินไปตามป่าพิจารณาเอาปัญญาอบรมสมาธิไปด้วย เมื่อเหตุผลมันลงกันแล้ว จิตมันก็จะรวมลงพรึ่บ! เดินจงกรมภาวนา โอ๊ย!...ให้ไปเดินบนภูบนเขาโน่น ฉันจังหันเสร็จแล้วให้เดินอยู่อย่างนั้น ตั้งใจทำให้มันจริง ๆ จัง ๆ ถ้าไม่ตั้งใจทำจริง ๆ มันไม่เห็นอะไรหรอกไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรม

“พักอยู่วัดหลวงปู่ชอบ ซะก่อน จังย่างไป ภูหลวง ไปภูหอ ไปเมียงหล่ม” เดินจากหนองแซงไปพักที่วัดป่าท่าสวยกับหลวงปู่ชอบ ฐานสโมเสียก่อน จากนั้นจึงออกเดินทางต่อ

มุ่งหน้าสู่อำเภอภูหลวง ผ่านทางภูหอ ขึ้นปีนภูหลวง จากนั้นจึงลงสู่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ท่านว่าเป็นทางเดินมุดมอดไป ค่ำไหนก็นอนนั่น บิณฑบาตกับชาวเขา ค่ำลงตรงไหนก็นอนตรงนั้น หาที่ภาวนากันตรงนั้น แล้วตั้งจิตภาวนา การภาวนาหากบริกรรมบทใดก็ให้อยู่กับคำบริกรรมบทนั้น ๆ หากจิตมันเกิดเป็นสมาธิ เกิดรวมลงได้แล้ว เออ! ...มันจะผุดขึ้นมาเองธรรมะน่ะ ...มันจะเร่งเองความเพียร เดินจงกรมก็ไม่ได้บังคับมันยาก มันจะรื้อภพชาติที่เคยเกิดเคยตายมา เป็นสัตว์เดรัจฉานให้เขาตีอยู่ตุ๊บ ๆ อยู่อย่างนั้นก็มี โห!...เกิดสลดสังเวชตัวเอง น้ำตาร่วงขณะภาวนาไปก็มี เห็นสิ ...พระพุทธเจ้าท่านพาเห็น ทำไมจะไม่เห็น องค์ท่านพูดอย่างน่าตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก

“ไปบ้านเฒ่าพ่อ อยู่บ้านกกกะทอน หัวฝาย เฮียนเฒ่าพ่อ **...**เมื่อถึงเขตอำเภอหล่มเก่าแล้วจึงมุ่งสู่บ้านกกกะทอน บ้านโยมพ่ออยู่ตรงบริเวณหัวฝาย” (ปัจจุบันคือบ้านวัดทุ่งธงชัย อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มองเห็นยอดภูทับเบิกอย่างถนัดตา)

เมื่อองค์ท่านได้พบกับโยมพ่อแล้วก็ดีใจเป็นนักหนา ท่านทั้งสองได้สนทนากันตามประสาพ่อลูก โยมพ่อได้เห็นท่านก็นับว่าเป็นบุญตาที่เห็นพระลูกชายอยู่ใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ท่านได้สั่งสอนโยมพ่อพอประมาณ ได้ชักจูงด้วยอุบายต่าง ๆ เพื่อดึงโยมพ่อเข้าสู่พระศาสนาถือศีลปฏิบัติธรรม ท่านพักอยู่ที่บริเวณหัวฝายไม่นานนัก เพราะพระที่ติดตามทนความลำบากไม่ไหว ท่านจึงเดินทางกลับมาทางจังหวัดเลย

ท่านได้กล่าวสอนถึงความเพียรในตอนนี้ว่า “ถ้าเราพยายาม ของมันอยู่กับศรัทธา การภาวนามันไม่ยาก อิริยาบถทั้งสี่ เป็นความเพียรของพระพุทธเจ้า นั่งก็ได้ นอนก็ได้ ยืนก็ได้ เดินก็ได้ เรื่องความเพียร

ถ้าภาวนาเก่ง ๆ แม้นอนอยู่มันก็ไม่หลับหรอกภายในใจน่ะ มันไหลอยู่อย่างนั้น มันเห็นอันนั้นอันนี้บ้าง ก็ม้วนนี้จบ ก็ขึ้นม้วนต่อไปอีก มันคล้ายกับการดูภาพยนตร์ มันจะเป็นม้วน ๆ อยู่อย่างนั้น หากไม่เห็นภายในตัวเองแล้ว มันก็ไม่เป็นหล่ะ หากมันเห็นจริงแล้ว โห!...ความเพียรมันไม่รู้มาจากไหน มันเป็นไปเอง เรื่องอันนั้นน่ะ..

ขอให้จิตมันอยู่ ธรรมะจะโผล่ขึ้นมาเอง ความเพียรนี่ พอเห็นแล้วก็คิดแต่เรื่องว่า จะพ้นทุกข์ไหมหนอ ๆ เท่านั้นหล่ะ ดีก็ไม่อยู่ ชั่วก็ไม่อยู่หล่ะ โลกใบนี้...โห!...ถ้าถึงขนาดนี้แล้ว ความเพียรไม่รู้มันมาจากไหนหละ ทีแรกก็ต้องบังคับ ต่อไปไม่ได้บังคับหรอก มันเป็นไปของมันเอง”

ฤดูแล้งผ่านไป ฤดูฝนใกล้เข้ามา อีกทั้งพระที่ติดตาม ก็แทบจะสู้ไม่ไหว อ่อนล้ากับการเดินทางเป็นอย่างยิ่ง ท่านธุดงค์จากอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ย้อนกลับมาทางเดิม คือขึ้นภูหลวง จากบ้านสู่บ้าน เขาสู่เขา อาศัยชาวเขาเป็นที่ภิกขาจาร ด้วยใจที่ชื่นบาน ภารกิจที่ตั้งไว้ในดวงมโนคือให้โยมพ่ออุด ทองคำ ได้เห็นชายผ้าเหลือง ให้น้องสาวต่างมารดาได้รู้จักพระพี่ชายซึ่งบวชในฝ่ายกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต บริบทเพียงแค่นี้การเดินทางแสนไกลใช้เวลาแรมเดือน ท่านสละโลกเพื่อโลก คือ โลกิยารมณ์อันใดที่ท่านสละได้แล้ว

ธรรมใดที่ท่านรู้แล้ว ท่านยังนำสิ่งนั้นและธรรมนั้นมาสั่งสอนหมู่ญาติให้รู้เห็นแลสัมผัส ที่เรียกว่า **“ญาตัตถจริยา ประพฤติประโยชน์เพื่อหมู่ญาติ”** นั่นเอง

● ช้างช่วยท่านพ่อลี ●

ผู้เขียนได้เขียนตอนนี้ไว้ในหนังสือประวัติ **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร “พระอริยเจ้าผู้มีพลังจิตแก่กล้า”** วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการแล้ว ซึ่งบทเขียนนี้ก็มาจากปากหลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นผู้เล่าให้ผู้เขียนฟังคราวสัมภาษณ์ประวัติท่านนั้นเอง จึงขอยกมากล่าวไว้ดังนี้

ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ ท่านพ่อลีได้ธุดงค์ไปยังจังหวัดลำปางต่อไปทางจังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ณ ที่แห่งนั้น **พระอาจารย์ลี กุสลธโร** ซึ่งเดินธุดงค์หาสถานที่วิเวก เพื่อบำเพ็ญภาวนา ได้มากราบนมัสการ**ท่านพ่อลี ธมฺมธโร**

พระอาจารย์ลี กุสลธโร ท่านได้เล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า เมื่อท่านได้พบท่านพ่อลีแล้ว ท่านจึงเข้าไปคารวะท่านพ่อลี และขอโอกาสนวดเส้นถวาย ในขณะที่นวดเส้นถวายนั้น ท่านพ่อลีได้เล่าเรื่องประสบการณ์ธุดงค์ต่าง ๆ ที่ผจญมาจากทั่วหล้าให้ฟังไปเรื่อย ๆ จนคนที่นวดถวายลืมเวล่ำเวลาฟังแล้วหูตาแจ้งไม่ง่วงนอน เพลินใจตื่นเต้นสนุกสนานในธรรมลีลาของท่านเป็นยิ่งนัก

กราบเรียนถามท่านว่า***“ทราบมาว่าหลวงปู่ไปธุดงค์ทางเพชรบูรณ์ ได้พบกับท่านพ่อลีในเรื่องนี้เป็นอย่างไรบ้าง?”***

“ไปเที่ยวนี่แหล่ว ไปจับเส้นให้ เพิ่นเล่าให้ฟังอยู่ ๆ หล่มเก่า ...เราไปเที่ยวธุดงค์นี่แหละได้นวดเส้นถวายท่านพ่อลี ท่านพ่อลีก็ได้เล่าเรื่องช้างมาช่วยชีวิตท่านให้เราฟังที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์”

ท่านพ่อลีเล่าว่า...“ขณะที่ท่านท่องเที่ยวธุดงค์เดินไปตามป่าเรื่อย ๆ ค่ำที่ไหนก็อาศัยนอนที่นั้นไม่หวั่นต่อมรณภัยใด ๆ รักษาแต่ใจตัวที่ชอบท่องเที่ยวพาเกิดพาตาย เป้าหมายอันสูงสุดคือ **วิมุตติธรรม** ท่านเที่ยวเพลินอยู่ในป่าใหญ่ที่มีต้นไม้สูงระฟ้า ลิง ค่าง สัตว์เสือ ช้างป่า ร้องลั่นสนั่นไพร เหมือนเพลงขับกล่อมย้อมใจให้หลงใหล ในรสธรรมชาติ ท่านอุทานว่า

“ธรรมชาตินี้ ช่างดี! งามล้น ไม่มีการเสแสร้งแกล้งทำ ส่วนมนุษย์นี่ซิแสร้งทำตัวสงบเสงี่ยมแต่ใจเหมือนเปรตเหมือนผี...**พระบรมศาสดาสอนว่า ไม่ควรไว้ใจคนที่แสร้งทำตัวสงบเสงี่ยม**”

ทิวากำลังผ่าน ราตรีกำลังล่วงเข้าเหล่าสัตว์กลางคืนกำลังลืมตาเตรียมตนเพื่อออกหากิน แล้วท่านก็เดินชมถ้ำชมทิวผาแมกไม้เถาวัลย์ในเวลาย่ำค่ำไปเรื่อย ๆ ประคองกายและสติพิจารณาธรรมบางประการไปพร้อม ๆ กับย่างเท้าก้าวเดิน

ขณะที่เดินเพลินไปเรื่อยนั้นไม่ทราบว่าได้หลงทางหลงป่ามาไกลเพียงไร แหวกม่านป่าไปทางใดก็ไม่มีวี่แววว่าจะพบมนุษย์สักคน

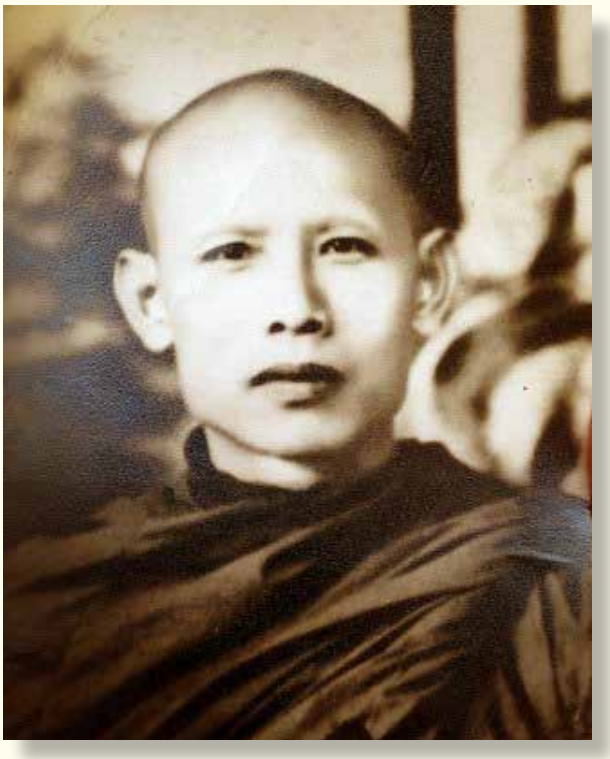

ท่านพ่อลี ธมฺมธโร

...พบแต่ทางช้าง ทางเสือ ทางสัตว์ร้าย...ทางแห่งอันตราย!

สักพัก...เสียงร้องกระหึ่มของเจ้าป่าดังก้องกัมปนาท มันร้อง เพียงครั้งสองครั้งก็เพียงพอที่จะให้ป่าสงบสงัดในทันที...เสียง...อันแสดงแสนยานุภาพแห่งพลังอำนาจขณะนั้น....ทำให้สัตว์ที่ได้ยินขนพองสยองเกล้า เหล่าสัตว์จตุบททวิบาทระมัดระวังตัวแจ...แอบหลีกลี้หนีหายพรางกายเข้าที่ซ่อนเร้นโดยเร็วพลัน

ป่าสงบนิ่ง...ราวกับว่าไร้สิ่งมีชีวิต!

แต่ท่านพ่อลี ท่านยังคงเดินดุ่ม ๆ เหมือนเดิม โดยไม่แสดงอาการตื่นเกรงกลัวแม้แต่น้อย แม้เสียงเจ้าป่าจะสะเทือนก้องในที่ไม่ไกล ใจก็ไม่หวั่นไหว เมื่อท่านย่างผ่านไป เจ้าป่านั้นเองเป็นผู้หมอบคอยสงบ เพราะมันยำเกรงอย่างยิ่งสัญชาตญาณ ทำให้มัน “รู้” ว่า ร่างนั้นคือ...ผู้ทรงอำนาจมากด้วยเมตตาคุณ...มีรัศมีครอบกาย...มันจึงสงบ

... ๑ วัน ๒ วัน ๓ วันผ่านไป มีแต่ **“...เดิน! ๆ ๆ ...บุก! ๆ ๆ ...ลุย! ๆ ๆ”**

ปีนผาหิน มุดซอกถ้ำ คลานลอดขอนไม้ใหญ่ที่ล้มขวางทาง

ข้าวไม่ได้กิน อาศัยน้ำพอประทังชีวิต ๓ วัน ๓ คืนนั้นท่านประจักษ์ใจว่าป่านี้ช่างกว้างใหญ่ไพศาลเสียจริง ๆ กี่สิบกี่ร้อยกิโลเมตรก็ไม่มีวี่แววว่าจะเจอบ้านคน หรือทางคนเดินเลย...แล้วจะออกไปยังไง? ท่านพ่อลี ว่า

“ความเหนื่อยล้า...เป็นอุปสรรคสำหรับคนเดินทางไกล

...แต่การเดินทางไกลหรือหลงทางย่อมดีกว่าเดินทางผิดหรือมีจิตตั้งไว้ผิด

...เพราะการคบหากับคนที่ไม่ดี คนที่พอจะดีได้กลับกลายเป็นคนชั่วไปเสียนี่ เปรียบเหมือนทางที่รกรุงรังเต็มไปด้วยขยะมูลฝอย แม้จะเป็นทางตรง จะถือว่าเป็นทางที่ดีก็ไม่ได้

...ส่วนผู้ที่คบหากับกัลยาณมิตรมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นย่อมดียิ่งขึ้น ๆ เหมือนทางป่าที่รกรุงรังด้วยต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาไม่ร้อน แม้จะเป็นทางอ้อม ก็ถือว่าเป็นทางที่ดีได้”

ด้วยความเหนื่อยล้าอ่อนแรง... หมดสรรพกำลัง... มีเพียงลมหายใจที่แผ่วเบาท่ามกลางสรรพสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็น... เขามองเห็นเรา... แต่เรามองไม่เห็นเขา... ตายหรืออยู่ก็มีบุญกรรมเป็นเพื่อนสอง!

ท่านหยุดพักปูผ้ายางพลาสติกผืนน้อยกันชื้น นั่งพักใต้ร่มไม้ใหญ่ใบดกหนาผูกเชือกรัดต้นไม้ กางกลดกำหนดสติแล้วนอนหลับไป แต่ทางที่ท่านกลางกลดนอนพักนั้น ท่านหาทราบไม่ว่าเป็นทางสัตว์ใหญ่ใช้เป็นทางเที่ยว

ท่านนอนสบายจนถึงรุ่งเช้าอีกวัน ร่างกายสดชื่นเมื่อได้พักผ่อน มองทอดเทือกเขาอันติดกันเป็นพรืน สูง ๆ ต่ำ ๆ งามวิจิตรด้วยแสงแรกแห่งตะวันสาดส่องเป็นลำผ่านช่องแมกไม้เป็นแฉกสีรุ้ง วิหคบินออกจากรังเป็นสาย เสียงเซ็งแซ่ เป็นสัญญาณบอกว่าทิวากาลเริ่มแล้ว

เมื่อท่านตื่นนอนกำหนดสติดั่งราชสีห์... เห็นว่าทิศที่ท่านล้มตัวลงนอนไม่ได้เป็นเช่นนี้ ก่อความสงสัยให้เกิดคำถามขึ้นภายในใจเป็นอย่างยิ่ง

ท่านเคลื่อนร่างกายอันบางเขาออกจากกลดมายืนพิจารณาดูบริเวณโดยรอบ “กลดก็ถูกย้ายที่ ที่นอนก็ถูกย้ายที่ แล้วใครมาย้ายที่นอนให้เรา” ท่านยืนคิดอย่างฉงน พร้อมกับมองเห็นรอยเท้าช้างเต็มไปหมด

“แล้วเราพักอยู่ตรงนั้นพลันมาอยู่ตรงนี้ได้อย่างไร?” ท่านถามตัวเอง คิดทบทวนไปมา

“ผี มนุษย์ อสุรกาย นาคา ครุฑ เทวดา หรือพรหม ที่ไหนอาจสามารถทำเช่นนั้นได้ หรือว่าเราเป็นคนบ้าเป็นคนหลงสติไปเสียแล้วนี่ จึงนอนกลับหัวกลับทิศ จึงจำทิศทางที่ตัวเองนอนไม่ได้ อย่างนี้ต้องพิสูจน์กันหน่อย...เรานี้มีครูดีสั่งสอนมามิใช่ย่อย...จะมามัวนั่งละห้อยคิดให้เสียการณ์นานช้าไปใย” ท่านบ่นพึมพำในใจ แล้วจึงนั่งเข้าที่กำหนดจิตดูภาพย้อนหลัง ฟัง ๆ ดูเหมือนในหนังละครทีวีรีเพลย์เทปกลับมาดูได้ใหม่

มาถึงตอนนี้ผู้เขียนอดใจไม่ไหวจึงรีบแทรกถามหลวงปู่ลี วัดถ้ำผาแดง ขึ้นทันทีว่า “เหตุการณ์มันผ่านมาแล้ว ย้อนกลับไปดูได้อีกหรือปู่?”

ท่านตอบเป็นภาษาอีสานพร้อมด้วยรอยยิ้มอันแสนจะน่ารักว่า “เป็นหยังสิบ่ได้ ...ทำไมจะไม่ได้” พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ท่านระลึกชาติย้อนหลังได้เป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่นแสนชาติ นี่เพิ่งผ่านมาคืนเดียวทำไมจะระลึกย้อนดูอดีตนั้นไม่ได้ ถ้าอย่างนั้น ท่านจะมาสอนสัตว์โลกที่โง่งมงายได้หรือ ถ้าท่านไม่แน่จริง!” ท่านตอบอย่างฉะฉานอาจหาญ ทำให้เราหมอบทั้งกายใจและแววตา

“แล้วจากนั้นท่านพ่อลี ท่านทำยังไงครับ?” ผู้เขียนเรียนถาม หลวงปู่ลี

“ท่านก็เข้าสมาธิภาวนานะสิ!” ท่านตอบแล้วก็เมตตาเล่าต่อจนพระเณรที่ฟังกันอยู่อ้าปากค้าง ! บางองค์ป่านนี้ยังไม่ได้งับปากเลย เสร็จจากเขียนหนังสือเล่มนี้จะไปนิมนต์ให้ท่านงับปากซะเดี๋ยวลมเข้าท้องแตกตายก่อน...เพราะความเพลินที่ได้ฟังสิ่งที่ดี ๆ ที่ท่านเล่า

ก็พระอริยเจ้าเป็นผู้เล่าให้เราฟัง เราควรจะภูมิใจกระหยิ่มสักเพียงไร เพียงเห็นท่านก็เป็น**ทัสสนานุตตริยะ**แล้ว

แต่นี่ได้นั่งสนทนาใกล้ ๆ จะประเสริฐเพิ่มขึ้นอีกเพียงไร

แล้วท่านหลวงปู่ลีก็เล่าเป็นภาษาอีสานด้วยความนิ่มนวล แต่ผู้เขียนแปลเป็นภาษากลางต่อไปว่า

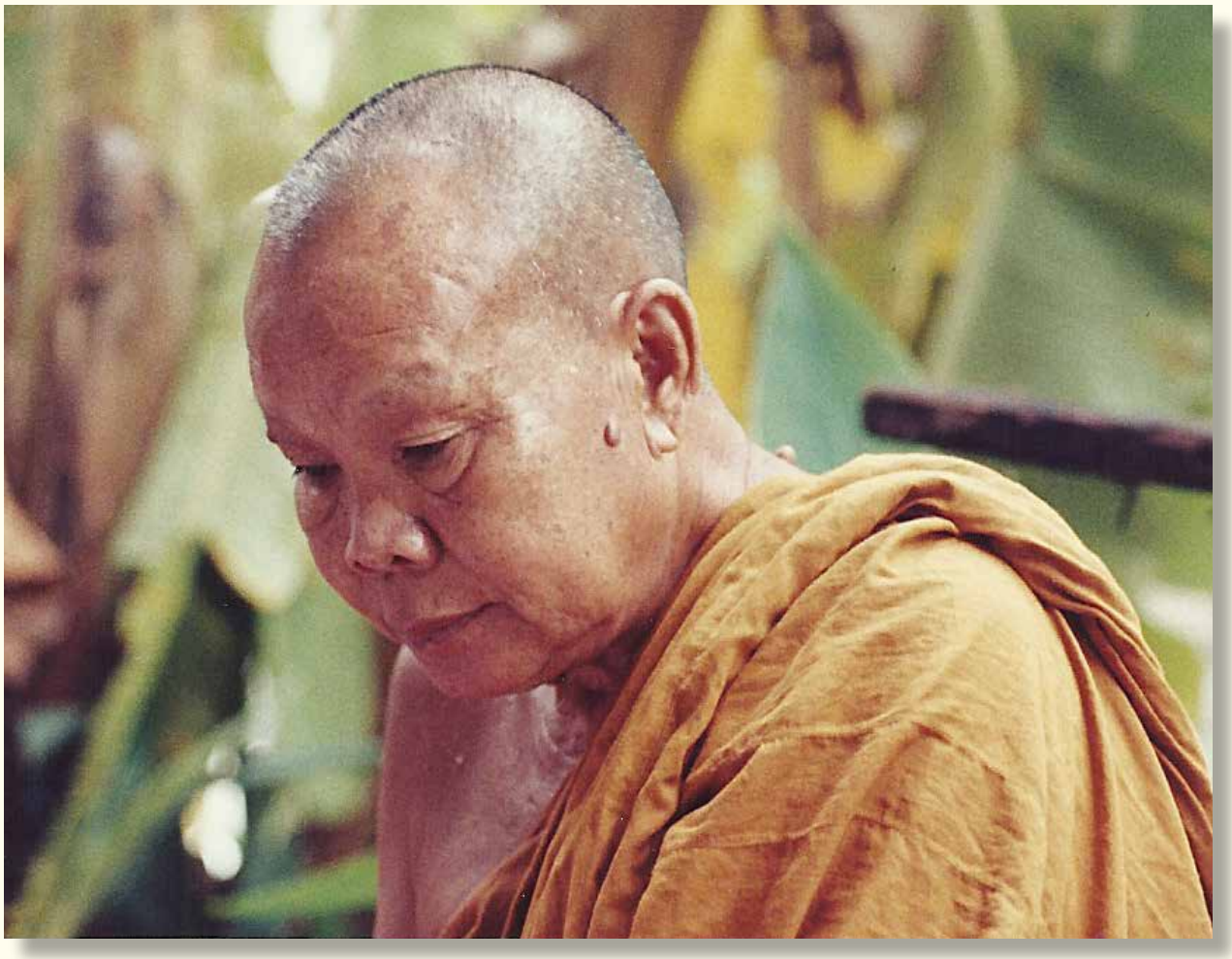

“ท่านพ่อลีประคองร่างอันผอมบาง ขัดสมาธิ เมื่อภาวนา ท่านได้เกิดความรู้ในญาณขึ้น มองทะลุภาพในอดีตได้ว่า...

...เห็นร่างท่านเอง นอนหลับสนิทในกลดน้อยใต้ร่มไม้ใหญ่

ทันใดนั้นเองมีสัตว์ใหญ่เงาสีเทาร่างดำทึบ เยื้องย่างผ่านเข้ามา เหมือนภูเขาลูกน้อยๆ เคลื่อนที่ได้ สักพักปรากฏรูปให้เห็นชัด...นั่นคือ**ช้างใหญ่**

ท่านได้นอนขวางทางช้างโขลงใหญ่

ตัวจ่าฝูงเดินนำมาก่อน เมื่อมาเห็นร่างท่านที่นอนสงบนิ่งอยู่ในกลดผ้าบาง ๆ มันหลีกเลี่ยงเดินเหยาะย่างรอบ ๆ ห่าง ๆ มันเห็นรัศมีในกายระยับ เหมือนกายทิพย์ที่เทวดาเฝ้าคุ้มครอง มันตาตกหมอบลงเฝ้ามองอย่างพิศวง!

มันรู้ด้วยสัญชาตญาณว่าร่างนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม มันมิบังควรรบกวน หรือให้สัตว์อื่นรบกวน แต่ทางนั้นเป็นทางช้างผ่าน มันจำเป็นต้องโยกย้ายร่างท่านไปไว้ที่อื่นก่อน

ด้วยเดชะแห่งบุญกรรมในบุพเพชาติที่มีต่อกัน ภาษา “ใจ” ที่สื่อสาร ทำให้มันเกิดความรักและเคารพต่อท่านในทันที

มันจึงปฏิบัติต่อท่านด้วยความละมุนละไม

ค่อย ๆ เอางวงที่ใหญ่ยาวมีเรี่ยวแรงมหาศาล อุ้มท่านที่หลับสนิทย้ายไปอีกฟากหนึ่งในที่ไม่ไกลกันนักเหมือนย้ายปุยนุ่น

มันค่อย ๆ เอางวงจับที่นอนมาปูและบริขารอื่น เอาท่านมาวาง เอาเชือกมาผูกแล้วจึงย้ายกลดมาห้อย ดึงผ้ากลดปิดลงให้เรียบร้อย มันทำอย่างแนบเนียนและมีสติ เหมือนกับมนุษย์ผู้ฉลาดทำ เสร็จแล้วยืนขวางกั้นอยู่

เมื่อมันจัดที่นอนถวายท่านเสร็จ ฝูงช้างนับร้อยก็กรูเข้ามารอบทิศ แต่ผ่านตรงที่ท่านพ่อลีนอนไม่ได้ ช้างใหญ่นั้นได้ยืนเอาตัวขวางอยู่ ไม่ให้ช้างตัวใดมากล้ำกรายล่วงเกินได้

เมื่อตัวไหนเข้ามาใกล้จะรบกวน มันก็ขู่และเอาตัวมันเบียดให้หนี เมื่อฝูงช้างไปหมดแล้ว มันเห็นว่าปลอดภัยดีแล้ว ตัวมันจึงตามไปทีหลัง”

“อัศจรรย์จริง ๆ นะปู่” ผู้เขียนกราบเรียนหลวงปู่ลี กุสลธโร

“วิมุตติพระนิพพานอัศจรรย์ยิ่งกว่านี้เป็นพันทวีอีกนะท่าน” หลวงปู่ กล่าวถึงบรมธรรม

“อัศจรรย์! จนไปเล่าให้ใครฟังไม่ได้ เพราะเขาไม่เชื่อ เดี๋ยวเขาหาว่า “**บ้า**” ท่านย้ำอย่างน่าคิด ท่านเล่าต่อท่ามกลางสายฝนพรำ ฟ้าร้องโครมครืนว่า

“...ช้างตัวนั้นมันก็มีธรรมเหมือนกันนะ...มันมาช่วยชีวิตและท่านพ่อลีก็ได้อาศัยเดินตามทางช้างนั้นออกมาจากป่าได้ อย่างปลอดภัย” หลวงปู่ลีเล่าพร้อมยกแก้วน้ำขึ้นฉันอย่างอริยมุนีที่มีสติรอบกาย

แล้วเล่าต่ออีกเหมือนเพิ่มรสเด็ดให้อาหารจานโปรดในทางธรรมว่า

“มนุษย์หรือสัตว์ก็มีจิตอันเดียว ผู้ไม่เคยเป็นญาติพี่น้องกัน ไม่มีในโลก บางทีเขาเคยเกิดเป็นมนุษย์ เคยบวช เคยเป็นเพื่อน จิตอันเดียวกันนี่แหละแต่เสวยวิบากกรรมต่างกัน ทำให้ชาตินี้เขาเกิดมาเป็นช้าง แต่ก่อนเขาคงมีอะไรเกี่ยวข้องกับท่านพ่อลี คงเป็นศิษย์อาจารย์กันมา อย่าว่าแต่ช้างเลยท่าน พวกเรานี้เกิดตายเป็นสัตว์มาสักเท่าไหร่ มีใครรู้เห็นได้บ้าง

พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้มีศีลธรรม ให้รักษามนุษย์สมบัติเอาไว้ ไม่อย่างนั้นจะตายไปเกิดเหมือนสัตว์ทั้งหลาย

“ให้สังเกตง่าย ๆ นะ” ท่านกล่าวย้ำอย่างน่าสนใจให้นำไปคิดถึงตัวเอง

“...**ถ้าจิตใจวุ่นวาย จะตายไปเกิดเป็นสัตว์ทันที**”

ท่านพูดจบแล้วยิ้มน้อย ๆ แต่พองาม สมเป็นอริยมุนี ผู้มีสติรอบกาย •

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ผู้ก่อตั้งวัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง

อายุ ๓๔ ปี

พรรษาที่

๗

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙

จำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

● ปฐมวัดกรรมฐานจังหวัดเลย ●

บุคคลจะทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้ ก็เพราะเป็นผู้มีความพยายามพากเพียรไม่หยุดยั้งเป็นเวลาหลายปี ในการฝึกเจริญสมาธิภาวนาจนกระทั่งเข้าใจและเห็นแจ้งในความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง โดยทำนองเดียวกันกับพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระบูรพาจารย์ที่ได้ทรงรู้เห็นแล้ว แต่ในการฝึกแบบพระกรรมฐานรู้สึกจะลึกลับซับซ้อนอยู่ไม่น้อย เนื่องจากการผจญภัยของท่านเป็นเรื่องเฉพาะตนบุคคลภายนอกจึงรับรู้เรื่องราวของท่านได้ยาก หากจะรู้ก็เมื่อตอนที่องค์ท่านออกจากสนามรบมาสู่โลกภายนอกได้รับชัยชนะมาแล้ว บุคคลผู้คลุกอยู่วงในเท่านั้นนำเรื่องเหล่านี้ออกมาเล่า ผู้ที่อยู่วงนอกจึงจะสามารถรับรู้กันได้ เพราะท่านอยู่ในป่าเขาลึกมักมีเทวดาหรือสัตว์ร้ายมาเกี่ยวข้องไม่มากก็น้อย หากไว้ใจกันไม่ได้หรือไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันท่านจะไม่เล่าให้ฟัง บางทีอยู่กับท่านมาแสนนานอาจไม่รู้เลยว่าท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ก็มี ผู้เขียนเคยประสบมาแล้วก็อดสลดสังเวชมนุษย์ตาดำ ๆ แต่อวดรู้อวดฉลาดไม่ได้ เช่น **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** คราวอยู่จำพรรษาที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ท่านชอบตีเหล็กทำมีดทำขวาน ทำตัวง่าย ๆ สบาย ๆ อยู่ง่ายกินง่ายไปนั่งที่ไหนไม่ต้องมีเก้าอี้มุก เก้าอี้หลุยส์มาคอยต้อนรับ ผู้เขียนเคยแอบ ๆ ถามทั้งพระทั้งโยม บางองค์เป็นพระเถระผู้ใหญ่แล้ว **ยังบังอาจว่า หลวงปู่เจี๊ยะท่านเป็นบ้า** คิด ๆ ไปก็คงเหมือนที่**หลวงปู่ชา สุภทฺโท** พูดว่า “พระอรหันต์กับคนบ้ามันใกล้ ๆ กัน ดูออกยาก แต่ผู้ที่ดูออกต้องระดับจิตเดียวกันเท่านั้น”

ท่านผู้มีระดับจิตสูงแล้ว กลางวันท่านก็ทำหน้าที่การงานเหมือนผู้คนทั้งหลาย แต่กลางคืนท่านจะถอดจิตออกไปสอนเทวบุตร เทวดา ภูต ผี ปีศาจ ครุฑ นาคา ตามโอกาสอันควรในสถานที่นั้น ๆ ที่เข้ามาสัมผัสในสมาธิและญาณของท่าน

หลวงปู่ลี กุสลธโร หากดูด้วยตาเนื้อก็เหมือนพระทั้งหลาย ป่วยไข้ไม่สบาย มีบ่นมีดุบ้าง ตามโอกาสบางทีท่านดุพระเณรถึงขนาดหน้าแดงมือสั่น แต่ข้างในของท่านสว่างจ้า คนตาบอดอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ จะรับรู้ได้อย่างไรว่าท่านไม่โกรธ เว้นแต่ผู้ที่มีระดับจิตอย่างเดียวกันกับท่านเท่านั้นจะทราบเรื่องของท่านได้ ก็ท่านไม่มีกิเลสเครื่องโอ้อวด ไม่เผยอเย่อหยิ่ง จึงถูกปิดเงียบเหมือนท้องพระคลังหลวงที่เก็บทองคำมหาศาล บุคคลภายนอกจะเข้าไปเห็นไม่ได้เลย

สิ่งที่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ได้เสาะแสวงหามาเป็นเวลานาน ท่านได้สละชีวิต เลือดเนื้อ ทรัพย์สมบัติ และบุตรภรรยามาเป็นเวลานาน เพื่อสิ่งใดก็เพื่อความพ้นทุกข์และดึงบุคคลอื่นให้พ้นตามไปด้วยจึงมีผญาเป็นภาษาอีสานให้ฉุกคิดว่า **“คันเจ้าได้ขี่ช้าง กั้งฮ่มสัปทน อย่าได้ลืมคนจน ผู้แห่นำตีนช้าง** ...แปลว่า ถ้าได้ดิบได้ดีหรือได้เป็นใหญ่แล้วอย่าได้ลืมผู้คนรอบข้าง” เทียบทางธรรมคือไม่ลืมดึงบริษัทบริวารให้พ้นทุกข์ไปด้วย

พระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวก จึงอุบัติขึ้นเพื่อเป็นนาถะของโลก เพื่อประโยชน์แก่โลก

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระผู้มีวิถีจิตปรารถนามุ่งตรงต่อพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายในทางข้อสัมมาปฏิบัติ ท่านพิจารณาอยู่เสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะได้บรรลุผลสำเร็จแห่งความปรารถนานั้น ภูมิธรรมชั้นต้น ชั้นกลาง ท่านได้บรรลุสมความประสงค์แล้ว ยังเหลือแต่ขั้นสูงสุดเท่านั้น องค์ท่านได้ให้โอวาทธรรมเอาไว้ว่า

“ผู้ปฏิบัติธรรม คืออบรมจิตให้กว้างขวาง มีความเผื่อแผ่เจือจาน มักน้อย สันโดษ ประกอบด้วยเมตตาภาวนาเฉลียวฉลาดในการพิจารณาธรรมทั้งหลาย

ธรรม สอนโลกอยู่เช่นนั้น ไม่ขาดสูญหายไปจากโลก ชาติทุกข์ ชราทุกข์ มรณทุกข์ สอนโลกอยู่เช่นนั้น ทุกข์ สุข นิพพาน มีอยู่ในโลกไม่ขาดสาย พระพุทธเจ้าไม่เกิดก็มีอยู่เช่นนั้น ของจริงและของไม่จริงมีอยู่เช่นนั้น พระนิพพานก็มีอยู่เช่นนั้น ไม่สูญไปจากโลก พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ก็มีอยู่ในโลก สร้างบารมีอยู่เช่นนั้น นรก สวรรค์ พระนิพพานก็มีอยู่เช่นนั้น กุศล อกุศล อพยากฤต ก็มีอยู่เช่นนั้น เราต้องขวนขวายสร้างบารมีเพื่อจะให้สิ้นทุกข์ไปให้ได้ คนดีคนชั่วก็มีประจำอยู่ในโลกเช่นนั้น โลกีย์ โลกุตระ เป็นคู่ปรับกัน มืดสว่างอยู่ในโลกนี้ทั้งนั้น ครบบริบูรณ์ทุกอย่าง แล้วแต่เราจะปฏิบัติเลือกเอา

ส่วนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีกิเลส มีแต่ความวาง จิตมันผ่องใสแล้วมันเห็นเอง ขอให้จิตมันผ่องใสบริสุทธิ์เป็นกระจกเถอะนะ จะสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยตาภายใน”

นี้เป็นโอวาทเพียงบางส่วนของหลวงปู่ลี จากนั้นองค์ท่านจึงเมตตาเล่าเรื่องราวในอดีตเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ คราวที่ท่านจำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลยว่า “วัดป่าท่าสวยเป็นวัดที่หลวงปู่ชอบ ฐานสโม เป็นผู้สร้างเอาไว้ เราอยู่จำพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ ขณะนั้นพระจำพรรษาอยู่เพียง ๒ รูป คือ เรากับเพื่อนสหธรรมิก หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร และสามเณรอีก ๓ รูป ซึ่งเป็นเด็กน้อยที่พบระหว่างเดินทางธุดงค์จึงนำติดตามมาอยู่ด้วย

ศาลาเก่าวัดป่าท่าสวย ที่หลวงปู่ลีร่วมสร้าง

ในระหว่างที่จำพรรษาอยู่นั้นหลวงปู่ชอบ ดำริให้เลื่อยไม้เพื่อสร้างกุฏิ เรากับหลวงปู่บัวคำก็ทำการเลื่อยไม้ลำพังเพียงสองรูป กุฏิสมัยนั้นเป็นเพียงกระต๊อบน้อย ๆ ไม่ได้เป็นอย่างทุกวันนี้ที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ “เลื่อยแล่วกะเมื่อย แล่วกะ ฮ่วย! ไปเที่ยวแหล่ว สิมาเลื่อยไม้อยู่จั่งซี่บ่ไหวแหล่ว สิมาเลื่อยไม้อยู่จั่งใด๋ ว่าเบื่องานแล่วถึงมาบวชนี่วั๊ะ! ...เลื่อยไม้ไป ๆ ก็รู้สึกเหนื่อย จึงอุทานในใจว่า จะให้มาเลื่อยไม้อยู่อย่างนี้ได้อย่างไร ไม่ไหวแล้ว เพราะเบื่องานทางโลกถึงได้มาบวชนี่นา”

ขอเล่าถึงความเป็นมาของวัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ทราบว่าเป็นวัดป่าสายธรรมยุตวัดแรกของจังหวัดเลย ซึ่งหลวงปู่ชอบ ธานสโม เป็นผู้ดำริสร้างในปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ ซึ่งขณะนั้นหลวงปู่ชอบบวชได้ ๒๓ พรรษา จากนั้นท่านอยู่จำพรรษาต่อเนื่องมาอีกถึงปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ และในปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ ท่านย้อนกลับมาจำพรรษาอีกครั้ง รวมเวลาที่หลวงปู่ชอบ จำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย ๕ ปี

วัดป่าท่าสวย เป็นวัดตั้งอยู่บนพื้นที่กว่า ๔๖ ไร่ มีแม่น้ำสวย ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากห้วยปลาดุก อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย พื้นที่ของวัดกว่าครึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำท่าสวย

ที่ชื่อว่า **“วัดป่าท่าสวย”** ก็เพราะว่าแนวเขตวัดติดกับลำน้ำซึ่งทอดยาวมาจากภูเขาห้วยปลาดุก อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย มีโขดหิน ดินโป่ง หาดทราย เป็นที่ชอบใจของบรรดาสัตว์ทั้งหลาย แต่เดิมในยามเย็นสัตว์ทั้งหลายจะมารวมกันกินน้ำในบริเวณท่าน้ำแห่งนี้ มองดูแล้วน่าเพลินตาเพลินใจ อีกทั้งมีแมกไม้นานาพันธุ์สลับสล้างชูชันสวยงาม เช่น ไม้มะม่วงขี้หนอน

ไม้ยาง ไม้ไผ่ ไม้สะเดา ไม้จิก ไม้แดง ต้นตาว (แกงกินได้) ไม้ประดู่ ไม้มะขาม ไม้มะกอก ต้นมะพร้าว ฯลฯ เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วนั้นหลวงปู่ชอบท่านจึงเรียกบริเวณนั้นว่า **“ท่าสวย”** ภายหลังตั้งชื่อวัดจึงใช้ชื่อว่า **“วัดป่าท่าสวย”** ลำน้ำแห่งนี้เองที่ไหลผ่านจึงเป็นดั่งเส้นเลือดคอยหล่อเลี้ยงคนในอำเภอวังสะพุง-เอราวัณ สายน้ำแห่งนี้ก็มีชื่อว่า **“แม่น้ำสวย”** ตามที่หลวงปู่ชอบดำริ

สิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัดในปัจจุบันประกอบด้วย เมรุ ศาลาไม้หลังใหญ่ ศาลาก่ออิฐถือปูนทรงสมัยใหม่ กุฏิทรงไทย และกุฏิทั่วไป ๑๑ หลัง วัดตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านเป็นระยะทางที่ต้องเดินบิณฑบาตประมาณ กิโลกว่า ๆ แต่ก่อนบ้านอยู่ห่างไกลจากวัดมาก แต่ปัจจุบันบ้านได้ขยับขยายเข้ามาใกล้ ๆ วัด แผ่ออกจนเป็นทางรถวิ่งเข้ามาได้ ขณะนี้มีบ้านเรือนอาศัยอยู่ประมาณ ๑๐๐ กว่าหลังคาเรือน บรรยากาศชุ่มชื้นดีน้ำท่าบริบูรณ์ เมื่อเข้าไปจะพบศาลาหลังใหญ่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัย หลวงปู่ชอบ หลวงปู่พา หลวงปู่ลี และหลวงปู่บัวคำ ภายในศาลามีพัก ๒ พัก พื้นศาลา เสาศาลา ทำด้วยไม้ที่ชาวบ้านมีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคซึ่งเป็นไม้ที่มีอยู่ตามหัวไร่ปลายนา ชาวบ้านคนใดมีต้นไม้ใหญ่ ๆ ก็เอามาถวายวัด เสาตะเคียน เสาไม้จิก ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้แยงเงา (ไม้อยู่ใกล้ห้วย ใกล้น้ำ มีเงาอยู่ในน้ำ) ชาวบ้านเขาถือกันว่ามีเข็ดมีขวางเขาไม่เอาก็นำมาถวายวัด

ทำไมวัดป่าท่าสวยจึงเป็นวัดแรกของจังหวัดเลยในสายพระกรรมฐาน และทำไมหลวงปู่ชอบ จึงดำริสร้างขึ้น ณ สถานที่ตรงนั้น อาจเป็นคำถามเกิดขึ้นในใจของท่านทั้งหลาย

แน่นอนทีเดียวพระระดับหลวงปู่ชอบซึ่งเป็นผู้ทรงอภิญญาย่อมสามารถมองเห็นอดีตและอนาคตได้อย่างแม่นยำยิ่งกว่าตาเห็น!

พระเถระรูปหนึ่งซึ่งมีร่างกายกำยำดูสง่ามีแววตาเข้มแข็ง ลักษณะการพูดไม่เกรงกลัวผู้ใดบ่งบอกว่าเป็นนักบวชผู้ผ่านสมรภูมิแห่งธรรมมาไม่น้อย ทราบว่าท่านผ่านสนามธุดงค์จากประเทศไทยสู่ประเทศพม่าเจดีย์ชเวดากอง ต่อไปยังประเทศลาวภูเขาควาย และติดตามพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ลี ออกเที่ยวธุดงค์ในพงไพรมาอย่างโชกโชน ท่านเริ่มจากความเป็นสามเณรสู่ความเป็นพระที่องค์หลวงปู่ชอบปั้นขึ้นมาอย่างองอาจ ได้กล่าวให้ฟังดังนี้

วัดป่าท่าสวยนี้เคยเป็นเส้นทางที่**องค์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** จาริกผ่านมายังจังหวัดอุดรธานีเพื่อไปสู่ผาสามยอด อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย แล้วผ่านมาพักที่วัดป่าท่าสวยแห่งนี้ก่อนที่ท่านจะเดินทางธุดงค์ต่อไปยังภาคเหนือ แต่สถานที่ที่องค์หลวงปู่มั่น ปักกลดนั้นตั้งอยู่คนละฟากฝั่งแม่น้ำกับที่ตั้งของวัดในปัจจุบัน และนี้ก็อาจจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่บริเวณนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ก็ด้วยว่าที่แห่งนี้เคยเป็นที่พักทางเที่ยวขององค์หลวงปู่มั่น พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งมีคุณอเนกอนันต์และเป็นผู้มีความสำคัญต่อการสืบสายวงศ์พระกรรมฐานแห่งแผ่นดินสยามนั่นเอง

องค์พระเถระได้เล่าถึงที่มาที่ไปของการสร้างวัดป่าท่าสวย และต่อเนื่องไปถึงการสร้างวัดป่าสัมมานุสรณ์ ขององค์หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ว่า

นับย้อนหลังไปเมื่ออดีตชาติครั้งกระโน้น หลวงปู่ชอบท่านเกิดเป็นชาวไร่ในวัยหนุ่มขยันขันแข็ง วันหนึ่งท่านกับพี่ชายมาแผ้วถางป่าช่วยกันทำไร่ทำสวนในบริเวณที่เป็นวัดป่าท่าสวยปัจจุบันนี้ ขณะกำลังถางป่าอยู่นั้นท่านมีอาการเจ็บท้องโดยเฉียบพลัน จึงบอกกับพี่ชายที่กำลังถางป่าอยู่นั้นว่า “ไม่ไหวแล้วรู้สึกเจ็บท้องอย่างรุนแรงขอกลับบ้านก่อน...”

ท่านจึงนำ “**หินลับมีด**” ไปฝังไว้ในดินใต้ต้นไม้ต้นหนึ่ง ซึ่งเป็นความนิยมของคนในยุคสมัยนั้น โดยหวังว่าในวันต่อมาจะได้นำหินลับมีดนั้นขึ้นมาลับมีดให้คมกริบเพื่อใช้ถางป่าอีกต่อไป

ครั้นเมื่อท่านเดินทางกลับถึงบ้านแล้ว อาการเจ็บท้องยิ่งกำเริบหนัก ทำให้ท่านไม่สามารถทนต่อความเจ็บปวดนั้นได้จึงเสียชีวิตในทันที

ท่านทั้งหลาย! กาลเมื่อสัตว์ทั้งหลายใกล้จะถึงแก่มรณะเข้าไปสู่แดนมฤตยู แล้วจะไปบังเกิดอยู่ในโลกอื่นต่อไปนั้น ใน **มรณาสันนวิถี** คือวิถีจิตใกล้จะตายย่อมมีอารมณ์ ๓ ประการ ปรากฏเป็นอารมณ์แห่งปฏิสนธิจิตก่อน

๑. กรรมารมณ์ ได้แก่กรรมที่ตนเคยทำไว้แต่ก่อน ๆ มาปรากฏให้ระลึกขึ้นได้ในขณะที่กำลังร่อแร่จะตายไปในพริบตานี้ ถ้าเป็นผู้มีบาปเคยทำอกุศลกรรมไว้ ในขณะนี้ก็จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นชัดเจนในมโนทวาร เช่น ตนเคยฆ่าคนไว้ภาพที่ตนฆ่าคนก็มาปรากฏ ตนเคยเตะถีบด่าว่าพ่อแม่เอาไว้หรือเป็นคนติดเหล้าดื่มสุราเมรัยเป็นประจำ เคยทำอทินนาทานลักขโมยและปล้นคนอื่น เคยประพฤติกามมิจฉานอกใจภรรยาสามีเอาไว้ก็จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นชัดเจนอย่างที่ตัวทำไว้ไม่ผิดเพี้ยน แล้วจิตก็ยึดหน่วงเอาภาพเหล่านั้นเป็นอารมณ์ เมื่อดับจิตตายลงไปแล้วก็น้อมนำไปเกิดในทุคติภูมิ เช่น โลกนรกเป็นต้น หากว่าคนเคยทำกุศลกรรมไว้ในขณะนี้ก็จะปรากฏเป็นภาพให้เห็นอย่างชัดเจนในมโนทวาร คือทางใจเหมือนกัน เช่น ตนเคยบริจาคทาน เคยทำบุญเลี้ยงพระ เคยขุดสระสร้างศาลา เคยรักษาศีล ก็จะเห็นภาพของตัวเองกำลังกระทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น อย่างแจ้งชัดจำได้ ทำให้ใจคอชุ่มชื่นแล้วดับจิตตายลงไปทันใด อารมณ์อันดีงามนี้ก็น้อมนำไปเกิดในสุคติ

๒. กรรมนิมิตตารมณ์ ได้แก่อุปกรณ์ของการกระทำในอดีตมาปรากฏให้เห็น เพราะตามธรรมดาในการประกอบกรรมทุกชนิดย่อมมีอุปกรณ์เครื่องมือทั้งสิ้น เช่น จะทำปาณาติบาต ฆ่าสัตว์ ฆ่าคน หรือจะทำบุญทำทานก็ต้องมีอาหารเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์เหล่านี้จะมาปรากฏเป็นกรรมนิมิตในขณะที่จะดับจิตมองเห็นเป็นภาพชัดเจนยิ่งนัก ในทางอกุศลก็จะปรากฏเครื่องมือของการทำบาปให้เห็นในขณะนี้ เช่น เห็นมีด ปืน หอก ดาบ เครื่องมือการพนัน การชนไก่ ตัดป่า เรือกสวนไร่นาที่โกงเขาไว้อะไรเหล่านี้ เป็นต้น สุดแต่ตนจะเคยทำชั่วด้วยสิ่งใด ก็จะมาปรากฏให้เห็นระลึกได้ จิตยึดหน่วงไว้เป็นอารมณ์ ดับจิตตายไปก็น้อมนำไปเกิดใน

วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

ศาลาหลังเก่าสมัยหลวงปู่ลีมาจำพรรษา

ทุคติภูมิ ในทางกุศลถ้าตนเคยทำบุญไว้ด้วยสิ่งใด สิ่งนั้นก็จะมาปรากฏให้เห็นเหมือนกัน เช่น เห็นผ้าไตรเครื่องกฐินที่ตนเคยทอดถวายไว้ เห็นเครื่องสักการบูชาดอกไม้ที่ตนเคยทำการบูชาไว้ เห็นขบวนแห่ในการทำบุญต่าง ๆ เห็นกุฏิวิหารที่ตนเคยสร้างไว้ ถ้าเป็นคนภายนอกศาสนา เช่น ฝรั่งมังค่าก็เห็นโรงพยาบาลหรือสถานที่สาธารณะที่ตนมีน้ำใจเป็นกุศลสร้างเอาไว้ อะไรเหล่านี้อันเป็นแล้วดับลงก็ตรงไปอุบัติบังเกิดในสุคติภูมิ

๓. คตินิมิตตารมณ์ ได้แก่นิมิตต่าง ๆ อันบ่งบอกถึงคติของโลกที่ตนจะต้องไปเกิดในเวลาที่ดับจิตไปแล้ว ปรากฏขึ้นให้เห็นชัดทางมโนทวาร บางทีก็เป็นภาพที่ตนเคยเห็น บางทีก็เป็นภาพที่ตนไม่เคยเห็น แต่ส่วนมากเป็นภาพที่ตนไม่เคยเห็นทั้งสิ้น ขอยกตัวอย่างบางส่วน เช่น ผู้ที่ตายไปนั้นจะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ย่อมเห็นคตินิมิตเป็นทุ่งหญ้า ป่าไม้ เชิงเขา ชายน้ำ กอไผ่ ภูเขา บางทีก็เห็นเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ มาปรากฏ เช่น เห็นเป็นเนื้อถึก โคกระบือ เก้ง กวาง หมู หมา เป็ด ไก่ ตุ๊กแก จิ้งจก ไส้เดือน เหล่านี้เป็นต้น มาปรากฏอย่างชัดเจนแจ่มใสทางมโนทวารคือทางใจ อย่างนี้ก็เป็นนิมิตชี้ให้รู้ว่าเขาผู้นั้นจะได้ไปบังเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

จึงเป็นอันว่า หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ในชาติที่เกิดเป็นมนุษย์ชาวไร่ ในขณะที่กำลังย่างเข้าสู่แดนมฤตยูนั้นคตินิมิตตารมณ์ปรากฏเห็นป่าที่ท่านกำลังถากถางค้างคาอยู่ เมื่อดับจิตลงชาติต่อมาท่านจึงได้บังเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน คือ **“เก้ง”** ระลึกได้ว่าตนเคยฝังหินลับมีดไว้ใต้ต้นไม้ จึงเดินไปยังบริเวณที่ท่านเคยถางป่าเพื่อไปหาพี่ชายและบอกที่ฝังหินลับมีด ใกล้บริเวณนั้นมีมะกอกต้นใหญ่ผลดกหล่นเกลื่อนกล่นอยู่ใต้ต้น ท่านก้มกินลูกมะกอกด้วยความเอร็ดอร่อยตามประสาสัตว์ระหว่างรอพี่ชาย

ธรรมดาสัตว์เดรัจฉานเป็นธรรมชาติซื่อตรงไม่คดโกงเหมือนมนุษย์ ทันทีที่ได้พบพี่ชายจึงกระโจนลิงโลดเข้าหาด้วยความดีใจ แต่พี่ชายท่านเป็นผู้มีดบอดจึงไม่ทราบเรื่องราวในอดีต พอเห็นเก้งก็เหมือนเห็นอาหารอันโอชะคิดในใจว่า “โอ!...ลาภปากของเรามาถึงแล้ว” จึงคิดปลิดชีพลั่นปืนเพลิงใส่เก้งในทันทีทันใด ด้วยความที่เก้งตัวปราดเปรียวกระสุนจึงพลาดเป้าไปอย่างเฉียดฉิว

ต่อมาท่านก็พยายามจะเข้าหาพี่ชายอีก ตามประสาสัตว์ที่ระลึกชาติได้จึงพยายามจะร้องบอกให้พี่ชายรู้ว่านี่คือตน ท่านพยายามร้องส่งสัญญาณบอกด้วยเสียงดังลั่นว่า “***เป๊ก!... เป๊ก!... เป๊ก!***... (อย่ายิง ๆ... นี้คือน้องเอง! ๆ) ***...เป๊ก!...เป๊ก!... เป๊ก!...***(หินลับมีดอยู่ใต้ต้นไม้ ๆ)” แต่พี่ชายหาฟังภาษาสัตว์เข้าใจไม่ ด้วยธรรมชาติโหดของมนุษย์ที่เห็นการฆ่าสัตว์อื่นเป็นเรื่องธรรมดาประกอบกับเห็นชีวิตสัตว์เป็นอาหารอันโอชามาแต่ดึกดำบรรพ์ จึงได้ลั่นปืนเพลิงยิงใส่เก้งในทันที

คราวนี้กระสุนปืนไม่พลาดแล่นไปถูกหัวใจ เก้งตัวน่าสงสารยังไม่ขาดใจตายในทันที ยังคงวิ่งหนีกระเจิดกระเจิงด้วยความตกใจล่องไปทางทิศใต้ของลำน้ำสวย เก้งเลือดตกในได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส เมื่อถึงที่แห่งหนึ่งเห็นว่าเป็นที่หลีกเร้นจากหมู่มนุษย์จึงหยุดวิ่งและรู้สึกหิวกระหายน้ำเป็นที่สุด จึงเดินลงไปยังลำห้วยก้มลงกินน้ำ ในที่สุดเก้งก็ทนพิษบาดแผลไม่ไหว

ทรุดตัวลงขาดใจตาย ณ ที่นั้นนั่นเอง สถานที่แห่งนั้นคือที่สร้างวัดป่าสัมมานุสรณ์ในปัจจุบัน

ต้นมะกอกที่ท่านเคยกินก่อนจะถูกพี่ชายยิงนั้นมาชาติปัจจุบันลำต้นได้โค่นลง หลวงปู่ชอบท่านจึงได้นำต้นมะกอกมาปลูกขึ้นใหม่ทดแทน

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม เมื่อตายจากชาตินั้นแล้วจิตวิญญาณของท่านก็ยังคงวนเวียนอยู่ที่บ้านโคกมนเช่นเคย ในชาติต่อมาท่านได้เกิดเป็น “**หมี**” ชอบกินแตงโม (แม้ในชาติปัจจุบันองค์ท่านก็ชอบฉันแตงโม) เมื่อถึงฤดูทำนาปลูกข้าวญาติของท่านที่เป็นมนุษย์จะปลูกต้นแตงโมไว้ตามคูคันนา ท่านเป็นหมีก็ชวนเพื่อน ๆ มากินแตงโม ญาติที่เป็นมนุษย์เหลือบเห็นเข้าคว้าได้มีดพร้าเล่มใหญ่ วิ่งปรี่ตรงเข้ามายังฝูงหมีเพื่อขับไล่ เหล่าเพื่อนหมีเห็นเจ้าของถือมีดมาไล่จึงพากันวิ่งหนี เหลือก็แต่หลวงปู่ชอบท่านไม่วิ่งหนีเพราะเข้าใจว่าเป็นญาติของตน ท่านคำรามบอกเพื่อนด้วยภาษาหมีว่า “***อ้าวว!...อ้าวว!...อ้าวว!...***(ไม่ต้องวิ่งหนี ๆ นี่เป็นญาติของเราเองๆ)” พอญาติท่านมาถึงก็เอามีดฟันศีรษะท่าน ท่านก็ยกมือค้างไว้ เขาก็ฟันที่มือท่านอีก ท่านพยายามบอกชื่อท่านให้ญาติฟังเขาก็ไม่ฟัง เขาก็ฟันต่อ ท่านจึงได้วิ่งหนีทั้งๆ ที่เลือดไหลโทรมกายไม่หยุด ท่านรู้สึกหิวกระหายน้ำจึงลงไปกินน้ำแล้วก็ขาดใจตาย ณ ที่ตรงนั้น ปัจจุบันเรียก “**วังหินโง่น**”

หลวงปู่ชอบ ท่านเคยดำริว่า “ถ้าบ้านไหนมีวัดแล้วห้ามสร้างวัด บ้านหนึ่งห้ามมี ๒ วัด” พระเถระจึงเอ่ยถามท่านว่า “อ้าว! หลวงปู่ ไหนท่านเคยบอกกับพระเณรและลูกศิษย์ทั้งหลายว่าบ้านหนึ่งไม่ให้มี ๒ วัด จะทะเลาะกัน แต่หลวงปู่ทำไมมาสร้าง?” หลวงปู่ตอบว่า “ตรงนี้เนี่ย! อดีตชาติเราเคยมาที่นี่ แล้วพ่อแม่ครูจารย์มั่น ก็เคยมาพักที่นี่”

จึงเป็นเหตุให้หลวงปู่ชอบ ฐานสโม สร้างวัดขึ้น ๒ แห่ง ที่บ้านโคกมน ได้แก่

พระอุโบสถกลางน้ำ วัดป่าสัมมานุสรณ์

แห่งที่ ๑ คือ **วัดป่าสัมมานุสรณ์** เป็นที่ซึ่งหลวงปู่มั่น เคยมาปักกลดพำนัก และเพื่อระลึกถึงอดีตชาติเมื่อครั้งเกิดเป็นเก้งถูกยิงแล้ววิ่งไปขาดใจตาย ณ ที่นั้น

แห่งที่ ๒ คือ **วัดป่าโคกมน** เป็นที่ ๆ ท่านมีอดีตชาติเวียนว่ายตายเกิดหลายภพหลายชาติ

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ท่านได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานความเป็นอยู่ลำบากกว่ามนุษย์มากมายนักเพราะเป็นสัตว์มีภัยแห่งชีวิตรอบด้าน ชีวิตจะอยู่รอดในแต่ละวันก็แสนจะลำบากยากเย็น เป็นชีวิตที่ตกต่ำแสนอาภัพ ได้รับแต่ความไม่สบายรอบด้าน ต้องแสวงหาอาหารกินตลอดเวลากว่าจะได้ก็ยากนักหนา ดูอย่างหมู หมา กา ไก่ ที่อยู่ใกล้ ๆ เป็นตัวอย่าง ต้องระแวงภัยอยู่เนืองนิตย์ เกิดความสะดุ้งจิตไม่มีหยุด ไหนจะภัยจากมนุษย์คอยตีฆ่า ไหนจะภัยจากสัตว์ใหญ่กว่าคอยประหาร ครั้นป่วยไข้ไม่สบายก็ไม่อาจบอกแก่ใคร ๆ ได้ ต้องทนทุกข์ทรมานเป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

คราวหนึ่ง หลวงปู่ชอบ ท่านเดินทางมาที่วัดป่าท่าสวย ท่านได้ชี้นิ้วของท่านไปที่แผ่นดินแล้วพูดว่า *“**นี่หละที่ ๆ เราตาย**...”* ท่านบอกให้พระเถระซึ่งขณะนั้นเป็นสามเณรทราบถึงจุดที่ท่านได้สิ้นใจเมื่อครั้งอดีตชาติ และได้ชี้บอกจุดที่ท่านได้ฝังหินลับมีดเอาไว้ และให้พระเถระซึ่งขณะนั้นเป็นสามเณรไปขุดลึกประมาณ ๕ เมตร จึงนำหินลับมีดขึ้นมาเพื่อเก็บไว้เป็นอนุสรณ์แห่งการเวียนว่ายตายเกิดต่อไป

เรื่องราวของวัดป่าท่าสวยยังมีอีกหลายมุมมอง จักกล่าวถึงข้างหน้าเมื่อหลวงปู่ลีท่านย้อนกลับมาจำพรรษาอีกครั้ง ท่านทั้งหลาย! บุคคลผู้ได้บรรลุแล้วซึ่งธรรมอันประเสริฐในชั้นต่าง ๆ ย่อมเป็นผู้มีความอดทนเป็นอย่างยิ่งต่อความเย็น ร้อน หิวกระหายและสัมผัสร้าย อันเกิดจากเหลือบยุงลมแดดและสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เป็นผู้อดทนอย่างยิ่งต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากอาพาธประเภทต่าง ๆ อันเกิดขึ้นอย่างกล้าแข็ง ยากที่บุคคลทั่วไปจะทนได้ เป็นผู้อดทนอย่างยิ่งต่ออารมณ์อันมายั่วยวน หลวงปู่ลีในขณะนั้นการปฏิบัติขององค์ท่านตัดกามราคะความติดอยู่ในอารมณ์ทุกชนิดได้อย่างเด็ดขาด ไม่มีโทโส โกรธา ท่านสามารถเข้าอนาคามิผลสมาบัติเสวยอารมณ์พระนิพพานตามจิตปรารถนาได้อีกด้วย

อินทรีย์ ๕ และวาสนาบารมีของท่านได้ส่วนสมดุลเสมอกันดีถึงที่แล้ว สภาวญาณเกิดขึ้นที่กล่าวมาทั้งนี้ดูเหมือนสำเร็จกันได้ง่ายๆ แต่ความจริงไม่ใช่ของง่ายเลย ศีลสมาธิต้องบริบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง สำหรับท่านในขณะนั้นยังขาดแต่ความบริบูรณ์ทางด้านปัญญาเท่านั้น

เมื่อออกพรรษาจากวัดป่าท่าสวยบ้านวังม่วงในปีนั้นแล้ว ท่านกล่าวว่า “ออกพรรษาแล่วหนีโลดแหล่ว เข้าบ้านตาด ซอยงานพ่อแม่ครูจารย์ ...ออกพรรษา (จากวัดป่าท่าสวย)แล้วท่านออกทันทีไม่มีรีรอ ไม่อยู่ที่ไหนนาน ๆ จากนั้นจึงเข้าวัดป่าบ้านตาด เพื่อช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน” ซึ่งขณะนั้นกำลังเริ่มก่อสร้างวัดป่าบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อสงเคราะห์โยมมารดาคือ **นางแพงศรี โลหิตดี** •

วัดป่าบ้านขี้นาค (วัดบุญญานุสรณ์ ปัจจุบัน) อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ศาลาการเปรียญวัดป่าบ้านขี้นาค

อายุ ๓๕ ปี

พรรษาที่

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านขี้นาค (วัดบุญญานุสรณ์ ปัจจุบัน) บ้านขี้นาค หมู่ ๑๒ ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

● ลิขิตธรรม ●

ในสมุดบันทึกเล่มเก่า ๆ ของหลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นสมุดบันทึกในสมัยท่านออกบวชใหม่ ๆ แสดงถึงนิสัยใฝ่การศึกษาขององค์ท่าน ๆ ได้ลิขิตธรรมเอาไว้ว่า

“ทำดีแม้น้อย ด้วยใจอันบริสุทธิ์ ดีกว่าทำมากด้วยใจริษยาหรือความเย่อหยิ่งจองหอง และมายาสาไถย ทำเล็กน้อยแต่ให้ดีจริง ๆ ทำด้วยความเมตตากรุณาย่อมเป็นคุณประโยชน์มาก เหมือนแก้วหัวแหวนอันมีน้ำบริสุทธิ์ก็ย่อมจะมีค่ามาก ตายเสียด้วยทำความดี ประเสริฐกว่าที่เป็นอยู่ด้วยทำความชั่ว เพราะว่าตายด้วยทำความดีนั้น จะมีสิ่งที่ต้องเสียไปก็แต่เพียงร่างกายเท่านั้น แต่จิตนั้นจะผ่องใสเป็นปกติดีอยู่ เป็นอยู่ด้วยทำความชั่วนั้น ถึงจะดีก็แต่ร่างกายเท่านั้น แต่จิตใจนั้นจะเศร้าหมองหาดีไม่

จิตนั้นสำคัญยิ่งกว่าร่างกาย เหมือนเพชรอันมีค่าควรจะสงวนรักษาไว้ให้ดียิ่งกว่าเรือนแหวนอันเป็นแต่ทองคำสามัญ ความดีฝ่ายโลกนั้นคือ ถ้ามนุษย์จะทำสิ่งอันใดเหมือน ๆ กันแล้ว ให้เกิดเป็นความสุขความเจริญแก่กันแลกันทวียิ่งขึ้นได้อย่างนั้น พึงรู้เถอะว่าเป็นความดีฝ่ายโลก ความดีฝ่ายธรรมนั้นคือ ถ้ามนุษย์จะทำสิ่งอันใดแล้ว จิตนั้นจะวิมุติหลุดพ้นจากโลกไปได้ และพึงรู้เถิดว่าเป็นความดีฝ่ายธรรม”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านให้โอวาทธรรมเอาไว้ว่า “ให้ปฏิบัติให้มันเกิดขึ้นในใจตัวเอง มันจะรู้ขึ้นมาเอง จิตสว่างขึ้น ๆ มันจะมีให้เห็น เรื่องภายในผุดขึ้นมา ไม่ว่าเรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง จิตมันจะฟอกตัวเองอยู่ตลอดเวลา การภาวนาหากไม่มีหลักแล้ว มันมักจะไปตามสัญญา ตามหนังสือ ตามครูบาอาจารย์ว่า หากรู้ได้ด้วยตัวเองจะไม่เป็นอย่างนั้นเลย มันจะไปตามเรื่องของสมาธิ

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงให้เอาศีล สมาธิ ปัญญา เพราะสติสำคัญมาก ยึดคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่าทำเล่น แล้วมันจะเห็นความจริง ส่วนคำพูดใครก็พูดได้...ถ้าพูดตามหนังสือแต่ใจของเรามันโลเลอยู่นั่น ยังกับไม้ปักรั้ว ลมพัดมาก็ล้มไปหมด แต่โอชารสที่ซึมซาบเข้าในจิตใจแล้วไม่รับรู้เลย การปฏิบัติมีแยบคายหลากหลายกว่านั้น ให้ปฏิบัติอย่าทำเล่น”

● พบพระกรรมฐานผู้เด็ดเดี่ยว ●

กราบเรียนถามท่านว่า “ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ หลวงปู่จำพรรษาที่ไหนครับ?”

ท่านตอบว่า “ปี ๒๕๐๐ เฮาไปเที่ยวทางพุ่น ไปจำพรรษาอยู่หล่มเก่า บ้านขี้นาค เพชรบูรณ์ อยู่นำเพิ่นครูจารย์คำบุ ๆ เพิ่นเป็นหัวหน้า ...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ เราไปเที่ยวธุดงค์ทางโน้น! ไปจำพรรษที่บ้านขี้นาค อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ กับท่านพระอาจารย์คำบุ ธมฺมธโร ท่านเป็นหัวหน้า”

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ เมื่อช่วยเหลืองานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี พอสมควรแล้ว หน้าที่ของพระป่าในยามออกพรรษาสมัยนั้น คือการออกท่องเที่ยวธุดงค์ แสดงถึงการไม่ติดถิ่นไม่ติดสถานที่ และเป็นการทรมานกิเลสตัวดื้อด้านภายในจิตใจได้เป็นอย่างดี เมื่อกราบลาองค์หลวงตาแล้วท่านจึงมุ่งสู่ทางจังหวัดบ้านเกิดคือจังหวัดเลย ซึ่งมีป่าเขาอุดมสมบูรณ์เป็นสัปปายะอย่างมาก เบื้องต้นแวะเข้ากราบหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ที่บ้านโคกมน ศึกษาและปฏิบัติกับท่านสักระยะหนึ่ง จึงเดินทางต่อไปยังเทือกเขาภูโปกพักอยู่ป่าช้าผีน้อย บ้านกกกอก ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่อยู่กลางหุบเขาลึก

คราวนี้มีพระอาจารย์บัวคำ มหาวีโร ซึ่งเป็นสหธรรมิกของท่านและลูกศิษย์พระอาจารย์บัวคำ มีเด็กชายต่วน เด็กชายคิด ซึ่งเป็นเด็กน้อยได้มาแต่บ้านหยวก บ้านขี้นวล ติดตามไปด้วย

เมื่อคณะของหลวงปู่ลี พักปฏิบัติสมาธิภาวนาอยู่ที่วัดป่าบ้านกกกอก ได้ไม่นานเท่าไรนัก มี **พระอาจารย์คำบุ ธมฺมธโร** และลูกศิษย์ของท่านคือ **พระอาจารย์บุญมา คมฺภีรธมฺโม** เดินธุดงค์ข้ามภูเขาเข้ามาพักสมทบด้วย

พระอาจารย์คำบุ เป็นลูกศิษย์ **พระอาจารย์สิงห์ สหธมฺโม** วัดพระธาตุฝุ่น อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผู้เขียนขอเล่าประวัติของท่านพระอาจารย์สิงห์ สหธมฺโม อันมีลีลาเด็ดเดี่ยว ซึ่งแสดงถึงลวดลายเขี้ยวเล็บของพระกรรมฐาน ก่อนที่องค์ท่านจะละสังขารสักเล็กน้อย

พระอาจารย์สิงห์ สหธมฺโม ท่านป่วยด้วยโรคมะเร็งลำไส้ เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพฯ คณะแพทย์ได้ทำการรักษาด้วยการผ่าตัดเอาลำไส้ส่วนที่เป็นมะเร็งออก แล้วทำการเย็บบาดแผล

ก่อนทำการผ่าตัด แพทย์ได้ให้ท่านอดอาหารเป็นเวลาหลายชั่วโมง เมื่อการผ่าตัดแล้วเสร็จ

หลวงปู่คำบุ ธมฺมธโร

ท่านรู้สึกหิวอาหาร จึงสั่งให้น้องชาย (นายนิล) ไปหาอาหารมาให้ฉัน เมื่อฉันอาหารเข้าไปลำไส้ที่เพิ่งผ่าตัดใหม่ก็เลยแตกทำให้ท่านถึงแก่มรณภาพ

การตายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ว่าการตายของพระอาจารย์สิงห์ สหธมฺโม ไม่ธรรมดา ถ้าเป็นแผลเย็บแล้วแตกในสมัยนี้ หมอก็คงจะช่วยชีวิตไว้ได้ พอแผลที่ผ่าตัดแตกแล้ว ท่านเห็นว่าชีวิตจะไปไม่รอดแน่คราวนี้ ท่านพระอาจารย์สิงห์ซึ่งมีนิสัยเด็ดเดี่ยวมาก ท่านบอกกับน้องชายว่า *"**บักนิล! มึงมาสวดมาติกาบังสุกุลให้กูหน่อยได้ไหม?**"*

"ผมท่องไม่ได้ ผมไม่ได้บวช" หลานตอบ

*"**มึงไม่ได้ กูเอาเอง**"* ว่าแล้วท่านก็สวดมาติกาให้กับตัวเอง ท่านเข้าที่นั่งขัดสมาธิ พระที่ป่วยรักษาตัวอยู่ที่นั่น ต่างก็พากันไปรุมดูท่าน ทั้งหมอทั้งพยาบาล มามุงดูพระนั่งตาย ถ้าเป็นสมัยนี้คงดังไปเลย ไม่ใช่ธรรมดา ท่านสวดมาติกาบังสุกุลจบลงแล้ว กล่าวคำบอกลาอย่างอาจหาญ จึงถึงแก่มรณภาพในขณะนั้นนั่นเอง

หลวงตามหาบัว ก็ได้เล่าว่าท่านฉันส้มตำหรือก๋วยเตี๋ยว ท้องแตกพัวะ! มาติกาบังสุกุลให้กับตัวเอง นั่งสมาธิตายเลย **หลวงปู่สิงห์น้อย** เป็นชื่อที่เขาเรียกกัน เพื่อไม่ให้พ้องกับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่งเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ฝ่ายกรรมฐาน

ขอย้อนเล่าเรื่องพระอาจารย์คำบุเป็นนักปฏิบัติที่สำคัญยิ่งรูปหนึ่ง ประวัติของท่านอาจหาญยิ่งนักเหมือนอาจารย์ของท่าน บ้านเดิมท่านอยู่ที่บ้านหนองขัว อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามประวัติของท่าน ๆ ได้อุบายภาวนาที่สำคัญอันจักนำไปสู่ทางพ้นทุกข์อยู่ ณ วัดป่าบ้านกกกอก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย นี้เอง

วันหนึ่งท่าน (พระอาจารย์คำบุ) เข้าสมาธิภาวนาที่วัดป่าบ้านกกกอก ปรากฏภาพนิมิตในสมาธิระลึกชาติได้ว่า **“ท่านประมาทพระอรหันต์ ใช้วาจาหยาบคายแสดงกิริยาโหดร้ายจะเอามีดฟันหัวพระอรหันต์”** ด้วยอำนาจแห่งอกุศลกรรมในครั้งนั้น เมื่อตายลงจึงบันดาลให้ไปเกิดในโลกันตนรก ซึ่งมีปกติมืดอยู่เป็นนิตย์ แสงดาวเดือนแลแสงดวงตะวันส่องไปไม่ถึง เป็นโลกมืดมนอนธการ สามารถห้ามเสียซึ่งแสงแห่งจักษุวิญญาณ มืดแสนมืดมองไม่เห็นแม้เพื่อนสัตว์นรกด้วยกัน เปรียบปานดังคนหลับตาในคราวเดือนดับ ฉะนั้น เพราะอยู่นอกจักรวาล พ้นจากโลกสวรรค์-โลกมนุษย์-โลกนรกออกไป เป็นนรกนอกนรก

ต่อเมื่อมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ในโลก จึงจะมีโอกาสปรากฏเห็นแสงสว่างขึ้นนิดหนึ่งชั่วฟ้าแลบ หรือชั่วระยะเวลามาตรว่าลัดนิ้วมือเดียวเท่านั้น ดังที่ท่านแสดงเอาไว้ว่า “**อปาเยสุ หิ กัมมะเมว ปมาณัง** ในอบายภูมิทั้งหลาย อกุศลที่ทำไว้นั่นเอง เป็นเครื่องประมาณอายุของสัตว์นรก”

เมื่อพ้นโทษจากเมืองนรกแล้ว จึงได้มาเกิดเป็นหมาให้เขาเอามีดฟันหัวเป็นแผล มีหนอนเจาะหัวยั้วเยี้ย ๆ อยู่ตลอดเวลา ๕๐๐ ชาติ ในสมาธินิมิตพระอาจารย์คำบุนั้น หมาตัวนั้นมานอนหมอบบนตักท่าน ท่านเหลียวมองหัวของหมาตัวนั้นมีแต่หนอนตัวโต ๆ ชอนไชดูดกินน้ำเลือดน้ำเหลือง ยุบยับ! ๆ ๆ อยู่ นิมิตบอกขึ้นมาว่า **“นี้หละ! โทษของการพูดว่าจะเอามีดพร้าฟันหัวพระอรหันต์”**

เมื่อพ้นโทษเสวยกรรมจากกำเนิดดิรัจฉานนั้นแล้ว จึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์เสวยกรรมถูกเขาเอามีดฟันหัวอยู่ถึง ๕๐๐ ชาติ ชาติสุดท้ายนี้ท่านก็ถูกเขาเอาขวานทองสับหัวอีก เมื่อท่านทราบเรื่องกรรมในอดีตชาติถึงกับอุทานขึ้นมาว่า *“**โอ! ผลของกรรม! ถึงขนาดนี้เชียวหรือ!**”* เกิดสลดสังเวชสุดประมาณ ขณะนั่งสมาธิภาวนาน้ำตาของท่านไหลหยดหยาดลงบนผ้าจีวรผืนบางจนเปียกชุ่ม น้ำตาขังอยู่บนตักราวสายฝนหลั่งริน เมื่อท่านรู้อดีตชาติแล้ว ท่านจึงเร่งความเพียรอย่างหนัก ถึงขั้นเอาชีวิตแลกเป็นแลกตายได้อุทานอีกว่า **“โธ่! ๆ ๆ มันถึงขนาดนี่เลยเหรอ เรื่องภพชาติมิใช่ธรรมดาเลย”**

ในวันต่อมาพระอาจารย์คำบุ ธมฺมธโร ได้เข้าสมาธิอีก ปรากฏพระรูปหนึ่งมาปรากฏในข่ายคือสมาธินิมิตของท่าน รูปร่างผิวพรรณงดงามมาก ถึงขนาดท่านอุทานในจิตว่า **“โอ๊ย! คนอะไรช่างงามแท้”** สีผิวจะว่าแดงก็ไม่ใช่ จะว่าเหลืองก็ไม่ใช่ สีขานกพิราบงามอย่างใดนั่นหละคือสีผิวพระรูปที่ปรากฏในนิมิตนั้น

วันรุ่งขึ้นเวลาฉันจังหัน ท่านจึงออกอุบายถามโยมว่า “เอ๊ะ! วัดนี่มีครูบาอาจารย์ท่านมามรณะอยู่สักรูปไหม?”

โยมจึงตอบว่า “มี ชื่อว่า **พระอาจารย์คำดี** เป็นน้องชายพระอาจารย์สิม พุทฺธาจาโร”

แล้วญาติโยมชาวบ้านกกกอกจึงเล่าให้ท่านฟังว่า ช่วงนั้นหลวงปู่เอียยังเป็นตาปะขาว

ได้อยู่อุปัฏฐากพระอาจารย์คำดี (ผู้ตาย) สาเหตุที่ตายนั้น กุฏิแต่ก่อนเป็นฝาเพิง ประตูเข้าอยู่ทางด้านใน ประตูเป็นแบบใส่บั้งไม้ไผ่ เวลาจะเปิดก็เสียงดัง กี้ด! แต่ว่าหน้าต่างไม้เป็นแบบไม้ค้ำรบ อาจารย์คำดีเข้าใจว่าทางหน้าต่างนี้เป็นประตู ท่านก็เพิกออกไป ๆ เพราะว่าหมายจะออกไปไล่ควายอีตู้ของเฒ่าพ่อเชียงเพียงที่มันไปล้มต้นกล้วยอยู่ในวัด แต่ละวันก็ไปไล่ตอนกลางคืน ไล่ไปไล่มาก็คงจะลืม คราวนั้นอย่างไรไม่ทราบ ท่านเพิกฝาหน้าต่างตกลงไป ก็คงจะเอาด้านหน้าอกลงใส่พื้น อกกระแทกพื้นตับแตกตาย

ก่อนหน้า ประมาณ ๓ วัน ตาปะขาวเอีย ซึ่งมีความรู้ภายในแปลก ๆ จึงบอกพระอาจารย์คำดีว่า “ขอโอกาส ข้าแต่ท่านอาจารย์! ให้ท่านอาจารย์หลบหนีออกจากที่นี่ซะก่อนภายใน ๓ วัน ถ้าไม่หนีจะมีภัยเกิดขึ้น”

แล้วตาปะขาวจึงเล่าอุบายที่รับทราบมาแต่เมื่อคืนนี้ให้พระอาจารย์คำดีฟัง

พระอาจารย์คำดีตอบว่า “เราไม่ไป! สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม” “ท่านอาจารย์ไม่ไปจริงเหรอขอรับ?” ตาปะขาวถามย้ำ “ไม่” พระอาจารย์คำดีย้ำเจตนาเดิม “ถ้าเช่นนั้นข้าน้อยก็ขอกราบลา” พอตาปะขาวไปครบวันที่ ๓ ก็เกิดเหตุพระอาจารย์คำดีก็ตกกุฏิตายจริง ๆ ผู้เขียนขอพักเรื่องนี้ไว้ก่อนจักกล่าวข้างหน้าตอนหลวงปู่ลีย้อนกลับมาจำพรรษาที่บ้านกกกอก

กุฏิเก่าวัดป่ากกกอก

● พระกรรมฐานสร้างวัดฉลอง ๒๕ ศตวรรษ ●

ขอกล่าวถึงคณะธุดงค์ที่นำโดย **พระอาจารย์คำบุ ธมฺมธโร** อันมี **หลวงปู่ลี กุสลธโร หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร** เป็นต้น ติดตามท่านนำคณะออกจากบ้านกกกอกข้ามภูเขาอันสลับซับซ้อน ย้อนมาทางจังหวัดอุดรธานี เดินไปทางบ้านนาปะบ่า ออกไปทางเส้นอำเภอกุดจับ ต่อไปยังบ้านหินฮาว ต่อไปบ้านวังฮู้ แล้วไปพักอยู่บ้านห้วยหอย แล้วพากันไปขึ้นเขาหล่มภูหินร่องกล้า ภูทับเบิก เป็นที่อยู่ของพวกม้ง มุ่งตรงไปทางภาคเหนือ มีจุดมุ่งหมายคือจังหวัดเชียงใหม่ อันเส้นทางผ่านป่าเขาลำเนาไพรเหล่านี้ หลวงปู่ลี ท่านเดินจนชำนิชำนาญผ่านมาโปรดโยมบิดาครั้งหนึ่งแล้วในปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ และในคราวนี้ท่านก็อดที่จะชักชวนหมู่คณะแวะที่อำเภอหล่มเก่าไม่ได้ นั่นเป็นเพราะท่านหวังจะโปรดโยมบิดาคือนายอุด ทองคำ ซึ่งอายุมากแล้วแต่ยังลุ่มหลงอยู่กับรสสุราเมรัยอันเป็นนิสัยเดิม

เมื่อคณะธุดงค์เดินทางลงมาจากยอดภูอันสูงชันมาถึงบ้านขี้นาค อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ตั้งอยู่ติดกับเชิงเขาภูทับเบิกอันสูงใหญ่ อันเป็นประดุจป้อมปราการขั้นสุดท้ายกั้นระหว่างภาคเหนือและภาคอีสาน เมื่อเห็นต้นมะม่วงป่าต้นใหญ่ต้นหนึ่งซึ่งอยู่ริมไร่ เป็นที่โล่งอากาศถ่ายเทสะดวกเป็นที่สัปปายะ พระอาจารย์คำบุ จึงนำหมู่คณะปักกลดพักแรม มีโยมคนหนึ่งซึ่งเป็นชาวบ้านห้วยหอยขอนิมนต์ให้ ท่านอยู่จำพรรษา และสร้างวัดป่าถวายเป็นพุทธบูชาฉลอง ๒๕ ศตวรรษกึ่งพุทธกาล องค์พระอาจารย์คำบุก็เห็นด้วยและหลวงปู่ลี ก็ยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จักได้โอกาสโปรดโยมบิดาตามความประสงค์

จึงเริ่มพากันสร้างวัดตัดถนนหนทางที่ลงมาจากภูเขาให้เป็นทางตรง พระอาจารย์รูปหนึ่งท่านเอ่ยประมาทญาติโยมที่ขันอาสาว่า “เก่งปานใด๋โยม ตัดถนนใส่โพนหน้าแล้ง ...พวกญาติโยมจะเก่งขนาดไหน ถึงจะสามารถขุดถนนผ่านจอมปลวกใหญ่ในฤดูแล้งซึ่งดินแข็งอย่างกับหิน” พระอาจารย์คำบุ ท่านก็จัดการนำญาติโยมขุดจอมปลวกออกแบบราบคาบพิสูจน์ศรัทธาว่ามั่นคงเพียงใด

ช่วงเข้าพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ มีพระจำพรรษาอยู่ ๑๒ รูป ทุกวันที่ตรงกับวัน ๗ ค่ำ หมู่พระจะมารวมกันที่ศาลาไหว้พระสวดมนต์ ปฏิปทาก็พากันดำเนินตามที่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินมา พาเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา พิจารณาธรรมทั้งหลายเป็นหลัก การสวดปาฏิโมกข์ในปีนั้น มี **หลวงปู่ลี หลวงปู่บุญมา พระอาจารย์นวล** สลับกันสวดในพรรษา โดยมีหลวงปู่คำบุ เป็นหัวหน้า หลวงปู่บัวคำ ได้อยู่ร่วมในช่วงแรก พอใกล้จะเข้าพรรษา มีคนส่งข่าวไปว่าญาติของท่านป่วย ท่านจึงเดินทางกลับ

ในปีนั้นพระทั้งหลายล้วนป่วยเป็นไข้มาลาเรียทั้งวัด คนที่ไม่สบายเป็นไข้เริ่มแรกคือพระอาจารย์คำบุ ๆ ฉันยา ๒ วัน ๓ วัน ฉันเท่าไรก็ไม่หายอาการยิ่งกำเริบหนัก ท่านจึงอธิษฐานจิตว่า **“...ยานี่ฉันมา ๒ ถึง ๓ วันแล้ว อาการไม่ลดลง มีแต่จะทวีขึ้น หรือว่าวาระแห่งชีวิต**

กุฏิสมัยเก่า และต้นโพธิ์ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ปลูกเป็นที่ระลึกสมัยกึ่งพุทธกาล พุทธศักราช ๒๕๐๐

ของเรามาถึงเพียงแค่นี้ ท่านพิจารณาว่า หากแม้นจะมีชีวิตอีกต่อไปอยู่ในดงพระศาสนานี้ ก็ให้ไข้นี้หายวันหายคืนไปภายใน ๓ วัน” แล้วท่านก็ **หยุด**! ทุกอย่าง หยุดฉันยา หยุดฉันอาหาร เข้าที่นั่งสมาธิภาวนาสู้กันกับทุกขเวทนา ปรากฏว่าจิตสงบรวมใหญ่ ปล่อยเวทนาทั้งหลายทั้งปวง เป็นเวลาหลายชั่วโมง จิตถอนออกมา อาการไข้รุนแรงได้หายด้วยธรรมโอสถ จากนั้นท่านจึงออกไปบิณฑบาตได้ตามปกติ

เมื่อพระเณรทั้งหลายป่วยหนักขึ้นเรื่อย ๆ หลวงปู่ลีท่านเอายาวางไว้ให้หมู่เพื่อนโดยไม่พูดอะไร เอาไปวางไว้เฉย ๆ มีทั้งยาซาลิดอน ทั้งยาซาโลติน ยาเม็ดเม็ดสีชมพู ยาแก้ปวดเม็ดสีขาว ท่านรูปใดป่วยก็หยิบไปฉันได้ แต่ท่านไม่บอกว่าฉันอย่างละกี่เม็ด คราวนั้นพระเณรจึงได้คติธรรมจากพระอาจารย์คำบุว่า **“เรามาครองเพศนักบวช เราก็คงจะเป็นเช่นเดียวกันกับท่านพระอาจารย์คำบุ หากจะตายก็ให้ตายเลย พระอาจารย์คำบุท่านเป็นหนักกว่าเรา ท่านก็ยังไม่ตาย”**

ในปีนั้นบางรูปเป็นหนักถึงขนาดเดินไม่ไหวต้องคลานกันเลยทีเดียว แม้นั่งก็ไม่ไหว กระวนกระวายผุดลุกผุดนั่ง ว่าจะนั่งสมาธิภาวนาก็นั่งไม่ได้ จนในที่สุดตั้งสัจจะอธิษฐานนอนภาวนา ในเมื่อมันนั่งสมาธิภาวนาไม่ได้ก็จะขอนอนสมาธิภาวนาอย่างเดียว

การนอนภาวนานั้นท่านทำอย่างนี้คือ ๑. ไม่ลุก ๒. ไม่กระดุกกระดิก ๓. อยากตายก็ให้นอนตายไปเลย **“เอาให้คึกคัก ๆ”** ปฏิบัติกันให้เต็มที่ บางรูป เหงื่อแตก หรือจะเป็นเพราะฤทธิ์ยาก็ไม่รู้ เหงื่อซัดออก... ร่างกายเมื่อมันถึงขีดแดงมันก็หมดกำลัง ไข้มันขึ้นเต็มที่แล้วสุดท้ายมันก็วางเหมือนกัน วางเวทนา วางทุกสรรพสิ่ง... ท่านรำพึงรำพันในใจขึ้นว่า “ไอ้ตัวเวทนามันอยู่กับใคร มันอยู่กับเรานี่”

กำหนดดูอยู่ในจิตก็ไม่มี อยู่ในกายก็ไม่มี ถ้าเช่นนั้นมันอยู่ที่ไหน? เวทนาอยู่ไหน? มาพิจารณาดู กำหนดเข้ามาพิจารณา ค้นเข้ามาพิจารณา ได้ความว่าเวทนาคือ **ตัวอุบาทว์**

ตัวอุบาทว์อยู่ไหน? ตัวอุบาทว์มันไม่มีตัวไม่มีตน และแล้วมันก็ดับ รูปร่าง กายตัวตนทั้งสิ้นก็ดี คือ **นาม** ได้แก่ จิตเจตสิกทั้งหลายก็ดี ก็ให้ปลงธุระเสีย อย่าถือว่ารูปร่างกายจิตเจตสิกเป็นตัวตน และอย่าเข้าใจว่าเป็นของ ๆ ตน ทุกสิ่งทุกอย่างคือความจริงเป็นของภายนอกทั้งสิ้น

เกิดมาสำคัญว่าเป็นสุข ความจริงก็สุขไปอย่างนั้นเอง ถ้าจะให้ถูกต้องกล่าวว่า เกิดมาเพื่อทุกข์ เกิดมาเจ็บ เกิดมาไข้ เกิดมาเป็นพยาธิ เจ็บปวด เกิดมาแก่ เกิดมาตาย เกิดมาพลัดพรากจากกัน เกิดมาหาความสุขมิได้

• ตัวอุบาทว์ •

เลยไปนึกถึงนิทานตัวอุบาทว์เมืองลาวสมัยนั้น ตัวอุบาทว์เป็นใคร?

เรื่องราวเป็นดังนี้ พระราชารับสั่งให้นายทหารผู้หนึ่งไปหาตัวอุบาทว์มาให้เหล่าไพร่ฟ้าเสนาอำมาตย์ดูภายใน ๗ วัน ถ้าหาตัวอุบาทว์มาให้ทอดพระเนตรไม่ได้จักต้องคอขาด

เมื่อครบกำหนดนายทหารก็นำกระบอกไม้ไผ่มาตัดให้เป็นรูแล้วทำฝาปิดไว้อย่างดี นำไปถวายแด่พระราชา ๆ ตรัสถามว่า “เจ้าถือบั้งกระบอกอะไร?” “อ๋อ! นี้คือบั้งกระบอกตัวอุบาทว์พระเจ้าค่ะ!” พระราชาจึงสั่งเสนาอำมาตย์ให้เข้าไปดูตัวอุบาทว์ใกล้ ๆ “ไปดูซิว่าตัวอุบาทว์เป็นตัวอย่างไร” นายทหารก็ร้องเตือนขึ้นว่า “อย่าไปเปิดกว้างนะ เพราะเดี๋ยวตัวอุบาทว์มันจะแล่นหนี” เหล่าเสนาอำมาตย์ต่างก็ผลัดกันไปส่องดูข้างในบั้งกระบอกไม้ไผ่ ผู้หนึ่งก็ว่าเหมือนตุ๊กแก ผู้หนึ่งก็ว่าเหมือนจิ้งจก ผู้หนึ่งก็ว่าเหมือนตะกวด ต่างคนก็ต่างเห็นไม่เหมือนกัน จึงเกิดการทะเลาะวิวาทกันใหญ่โต พระราชาเห็นดังนั้นก็ยิ่งอยากเห็นตัวอุบาทว์ยิ่งนัก จึงรีบคว้ากระบอกบรรจุตัวอุบาทว์มาแล้วยกกระบอกเทลงในทันที กลับเจอแต่ความว่างเปล่าจึงได้รู้ว่าแท้จริงแล้วตัวอุบาทว์ไม่มีตัวตน ถ้าจะเทียบกับธรรมะคือ **อนัตตา**

หลวงปู่ลี ได้เล่าเรื่องการภาวนาในครั้งนั้นให้ฟังว่า “ถ้าจิตมันภาวนาเป็น มีแต่เร่งความเพียรว่า จะพ้นทุกข์วันไหน? จะพ้นทุกข์วันไหน? เดินจงกรมนั่งสมาธิมันไม่กลัวตายเลยสักนิดเดียว ขอให้เห็นเถอะ ความเกียจคร้านไม่มี มีแต่เร่งความเพียร จะไปพูดคุยกับหมู่พวกนี้กลัวจะเสียเวลา เพราะมันทำงานทางใจอยู่ มีแต่หลบเข้าป่า ๆ ขอให้เห็นเถอะธรรมของพระพุทธเจ้า

การบำเพ็ญเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ต้องทำในสมัยเป็นคนหนุ่ม ๑

เป็นผู้มีอาพาธน้อยมีโรคน้อย ๑

แหล่งทำเลที่ไปเที่ยวภาวนา ข้าวกล้างาม บิณฑบาตหาง่าย สะดวกที่จะยังชีวิตให้เป็นไปด้วยความพยายามแสวงหาบิณฑบาต ๑

ณ ที่แห่งนั้นมนุษย์ทั้งหลายสมัครสมานชื่นบานต่อกันไม่วิวาทกัน กลมเกลียวกัน ประหนึ่ง

ว่านมประสานกับน้ำ มองดูกันและกันด้วยปิยจักษุ คือสายตาของคนที่รักใคร่กัน ๑

หมู่เพื่อนที่ไปด้วยกันต้องพร้อมเพรียงกัน ปรองดองกันไม่วิวาทกัน ไม่ขับไล่กันและกัน ไม่กล่าวโทษกันและกัน ย่อมไม่ละทิ้งกันและกัน ยังศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ชนทั้งหลายที่ยังไม่เลื่อมใส ก็ย่อมเลื่อมใส ที่เลื่อมใสอยู่แล้วก็เลื่อมใสยิ่งขึ้น ๑

ทั้งนี้การออกธุดงค์บำเพ็ญเพียรเป็นการประกาศพระศาสนาว่านักรบธรรมของพระพุทธเจ้าไม่อาลัยในชีวิตได้ออกรบกับกิเลสทั้งหลายแล้ว

"การบำเพ็ญด้วยการอดอาหารนี้ โธ่เอ๊ย! เราก็เคยทำมาแล้ว ฤดูร้อนนี้ไม่ได้ผลอะไรกับเขา มันที่อไปหมดปัญญาไม่มี มันเผามันร้อน อากาศมันร้อน สังเกตตัวเองดูซิ การผ่อนอาหารกินแค่หกคำก็ได้นะ ให้กินเพียงแค่หกคำเท่านั้นแหละก็พอเลย ดัดมันถึงขนาดนั้นนะเรื่องกิเลสถ้าไม่อย่างนั้นไม่ทันมันกิเลส มันเอาไปหมด มันอยากนอนมาก เราไม่นอน

เดินจงกรมจนเช้าก็มี ไม่ยอมเข้ากุฏิ อธิษฐานไว้ไม่ให้มันเข้าไปนอนมันอยากนอน ดัดมันอย่างนั้นนะดัดตัวเอง ถ้ามันเหนื่อยแล้ว จิตมันไม่ออกจากกายหรอก สิ่งไหนที่มันจะมัดตัวเองมันมัดตัวเองหมดนั่นแหละ!

แม้จะบวชมานานเท่าไหร่ก็ได้เท่านั้นแหละ เดี๋ยวมืดเดี๋ยวสว่าง เป็นอยู่อย่างนี้ ปีนั้นเดือนนี้ก็ของเก่านั่นแหละ พระพุทธเจ้าท่านมาตรัสรู้ก็มาตรัสรู้เรื่องหลงของเก่านั่นแหละ วัฏฏะนี้เวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนั้น ตะเกียกตะกายอยู่อย่างนั้น วิ่งอยู่อย่างนั้น วัฏฏะนี้ไม่มีคนไหนรอด"

หลวงปู่ลีเล่าว่า ท่านอาจารย์คำบุ ชาวบ้านเขามานิมนต์เขาอยากได้วัด แล้วเขาก็ทำพิธีขอผีปู่ตาแล้ว พอตกกลางคืนพระอาจารย์คำบุก็ไปนั่งภาวนาในที่ไม่ไกลจากวัดนัก เป็นที่ดอนของผีปู่ตา (คนที่นั่นเขานับถือผี) ท่านนั่งสมาธิภาวนากำหนดจิตเทศน์โปรดผีให้รู้จักธรรมะ เอาผีมาเป็นลูกศิษย์ วันต่อมาผีปู่ตามาเข้าฝันน้องของเฒ่าจ้ำ มาบอกว่า ***"กูจะไปแล้ว พระธรรมท่านมาโปรดกูแล้ว มาหลงอยู่กับพวกมึงเสียนาน กูจะหนีแล้ว กูจะไปอยู่บนสวรรค์โน่น กูจะไม่คืนกลับมาอีกแล้ว"*** ผีปู่ตาบอกพวกที่นับถือให้เลิกหลงงมงายกับการบูชาที่ไม่มีผลไม่มีอานิสงส์

เฒ่าจ้ำอยากทดสอบว่าผีปู่ตาไปแล้วจริง ๆ หรือ ด้วยว่าผีปู่ตาหวงต้นไม้ยิ่งนัก จึงทำการโค่นต้นไม้ลง ทั้งไม้แดง ไม้ดู่ ปรากฏว่า "มิดออนซอน ...เหตุการณ์สงบ" ไม่มีอะไรเกิดขึ้น หลวงปู่ลีเล่าว่าปะเหมาะพอดีกับชาวบ้านเขาอยากได้วัด เฒ่าจ้ำจึงได้นำต้นไม้ที่โค่นลง ไปถวายวัดจนหมด...ชาวบ้านเขาก็ร่วมแรงร่วมใจช่วยกันเลื่อยไม้ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผู้หญิงเมืองหล่มเขาก็เลื่อยไม้เก่ง อยากจะทำศาลาก็เอาไม้ของผีปู่ตานี้แหละ มีทั้งไม้ดู่ ไม้แดง ได้สร้างทั้งศาลาทั้งกุฏิ ทำครบหมด พระเณรจำพรรษาสะดวกสบายได้ผีช่วยก่อสร้าง

หลวงปู่ลี เล่าเรื่องไปโปรดโยมบิดาปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ ว่า คราวพักจำพรรษาที่บ้านขี้นาค ถามโยมแถบนั้นว่ารู้จักโยมพ่อมั้ย บอกชื่อเขา ๆ ก็ไปตามหา เมื่อโยมพ่อทราบจึงเข้ามา

หลวงปู่หลอด ปโมทิโต

วัดโนนโป่งตูม เป็นสถานที่หลวงปู่ลี ชักชวนโยมพ่อมาจำศีล เป็นวัดที่หลวงปู่หลอด ก่อตั้ง

กราบและมาจังหันทุกวัน เนื่องจากวัดป่าบ้านขี้นาคทุรกันดารห่างไกลความเจริญ ไปมาลำบาก ท่านจึงนำโยมพ่อไปจำศีลที่วัดป่าโนนตูม ซึ่ง **หลวงปู่หลอด ปโมทิโต** สร้างเอาไว้ ถือว่าเป็นวัดธรรมยุตวัดแรกของอำเภอหล่มเก่าเลยทีเดียว ห่างจากตัวเมืองไม่มากนัก ท่านถือโอกาสนี้สั่งสอนบิดาให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและอบรมสั่งสอนน้อง ๆ ซึ่งต่างมารดา ให้เข้าวัดฟังธรรมรักษาศีล น้องต่างมารดาบางคน องค์ท่านนำกลับมาสงเคราะห์ให้บวชเรียนเขียนอ่าน แต่ว่าไปไม่รอดในทางธรรม

● เป็นหัวหน้านำสวดมาติกาบังสุกุลครั้งแรก ●

ท่านทั้งหลาย! พระป่าท่านไม่ค่อยเข้าไปยุ่งสุงสิงวุ่นวายกับบ้านกับเมือง เหมือนเสือวิ่งเข้าป่า ปลากระโดดลงน้ำ ธรรมชาติของพระป่าก็เช่นเดียวกัน รองเท้าท่านก็ไม่ใส่ ฉันข้าวท่านก็ไม่ใช้ช้อน จีวรครึ่งเดือนท่านต้มน้ำฝาดซักย้อมทีหนึ่ง ท่านไม่ได้มาบวชเอากลิ่นหอมกลิ่นเหม็นกับสิ่งเหล่านี้ ท่านทำตามกิจวัตรและพระธรรมวินัยที่ทรงมีพระ พุทธานุญาต โดยเฉพาะในเมืองท่านจะหลีกเลี่ยงเสียห่างไกล เวลาเข้าสังคมท่านอาจจะเก้อเขินบ้างถ้าเป็นแบบประเพณีโลก แต่ถ้าเป็นประเพณีธรรมท่านอาจหาญชาญชัยเหมือนช้างศึกเลยทีเดียว

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย *เล่าให้ฟังว่า พระอาจารย์รูปหนึ่งท่านทรงอภิญญาแต่ว่าท่านไม่เข้าสู่บ้านเมือง ปริยัติท่านไม่เรียน ท่านเรียนวิชารักษาจิตใจอย่างเดียว ท่านสวดมนต์ไม่ถูก* **อิติปิโส ภะคะวา** *ท่านก็สวดเป็น* **อิติปิโส ภะคะวือ** *ลูกศิษย์ท่านไปเรียนภาษาบาลีในเมืองมา*

ก็ว่าอาจารย์สวดผิด ให้ท่านอาจารย์ฝึกสวดเสียใหม่อายญาติโยมเขา ทีนี้เวลาอาจารย์จะฉันข้าวท่านเพ่งดูบาตรแล้วสวด อิติปิโส ภะคะวือ ด้วยจิตอภิญญาของท่านอาหารวิเศษปรากฏเต็มบาตร ลูกศิษย์สวดถูกแต่ไม่มีอภิญญาสวดยังไงก็ยังเป็นบาตรเปล่าสู้ท่านไม่ได้ แม้นำบท อิติปิโส ภะคะวือ มาสวดบ้างก็ยังได้บาตรเปล่าไม่มีข้าวสักก้อนอยู่นั่นแหละ จึงได้ข้อคิดว่า **อาจารย์ของเราจิตบริสุทธิ์ ท่านสวดบทไหนก็มีมนต์ขลังทั้งนั้น** *จะสวดถูกสวดผิดก็ขลังเพราะขลังมาจากดวงจิตของท่าน ท่านสามารถรักษาจิตของท่านได้ ส่วนเราใบลานเปล่าได้แต่ความจำ นำมาใช้จริงไม่ได้สักอย่าง นี้เป็นคติธรรมอันดีอย่างหนึ่ง บางคนมานั่งดูพระกรรมฐาน แล้วเอาตำรามาเปิดดูว่าท่านละสังโยชน์ได้กี่ข้อ นี้แหละพวกใบลานเปล่าสมองหมาปัญญาควาย*

หลวงปู่บุญมา คมฺภีรธมฺโม

หลวงปู่บุญมา คมฺภีรธมฺโม วัดป่าสีห์พนมประชาคม ตำบลบงใต้ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อนสหธรรมิกที่ร่วมจำพรรษาในปีนั้น ได้เล่าถึงเหตุการณ์ในตอนหนึ่งว่า ด้วยที่หลวงปู่ลีกุสลธโร ท่านไม่ค่อยรับภาระเป็นหัวหน้าหมู่คณะ อีกอย่างท่านก้มหน้าก้มตาประพฤติปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นอย่างเดียว ไม่สนใจอาลัยอาวรณ์กับโลกภายนอก เวลาเข้าสู่งานพิธีท่านอาจเก้อเขินบ้าง

อยู่มาวันหนึ่งมีโยมบ้านขี้นาคมานิมนต์พระให้ไปสวดมาติกาบังสุกุล คราวนั้นพระอาจารย์คำบุท่านติดภารกิจ จึงได้มอบหมายให้คณะสงฆ์ไปในงานดังกล่าวแทน

ท่านว่า “***ไป ๆ ท่าน ให้อาจารย์ลีไปเป็นหัวหน้า***”

ครั้นเมื่อถึงเวลาทอดผ้าบังสุกุล พระผู้นำต้องขึ้นต้นบทสวดด้วยคำว่า “**อนิจจา วะตะ สังขารา**” แต่องค์หลวงปู่ลี กลับขึ้นนำว่า “**อนิจจา วะตะ สังขาโย**”

หลวงปู่บุญมาเล่าต่อว่า “พระผีบ้าหมู่ไปด้วยกันแทนที่จะรับต่อกันก็ไม่รับ พากันหัวเราะทับ เฮ! ไปกันใหญ่ ดูหน้าหลวงปู่ลีเสียหมด โอ๊ย! ที่หัวเราะก่อนหมู่ก็คือพระผีบ้านวล (ภายหลังเกิดวิบัติลาสิกขา) นี่หละ ไม่สำรวม เห็นว่าท่านพูดไม่ถูกก็น่าจะต่อเลยกลับไม่ต่อยังพากันไปหัวเราะทับถมท่าน สงสัยท่านจะตั้งใจเกินไปนี่หละ เอาเข้าจริง ๆ มันลืม”

หลวงปู่บุญมา ท่านพูดต่อว่า หลวงปู่ลีท่านไม่ค่อยเทศน์ พระทุกวันนี้ทำไมเทศน์ไวจัง... พระหนุ่มอายุน้อยก็เทศน์เป็นแล้ว... ทุกวันนี้พระไม่รู้จักครูบาอาจารย์ มันเปลี่ยนไปตั้งแต่มีประชาธิปไตย มาช่วงหนึ่งมันลามขึ้นมาถึงวัด ถึงขนาดเณรกับพระจะเอามาเสมอกัน โอ๊ย! ทำไมเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนนี้ขนาดบวชพรรษาเดียวกัน เวลาจะพูดกันต้อง “***ขอโอกาส***” เสียก่อน ทุกวันนี้ไม่มีสัมมาคารวะ เรานั่งอยู่ยืนคุยกับเราเฉย ไม่เห็นหัวผู้ใหญ่ขาดความเคารพนอบน้อม ทั้งที่พรรษายังน้อย

พ่ออุด ทองคำ โยมพ่อหลวงปู่ลี

• ประวัติโยมพ่ออุด ทองคำ โยมพ่อหลวงปู่ลี •

ขอกล่าวถึงญาติฝ่าย **พ่ออุด ทองคำ** ทางอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่องค์ท่านหลวงปู่ลีเดินธุดงค์ไปโปรดถึง ๒ ครั้ง ได้แก่ ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ และปีพุทธศักราช ๒๕๐๐

กราบเรียนท่านว่า “เมื่อวานนี้ (๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙) หลวงปู่เล่าให้ฟังว่า ไปโปรดโยมพ่อในปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ โอ๊ย! สะท้อนใจ บุญคุณพ่อแม่มากมายมหาศาล เกล้าฯ พูดกับหมู่เพื่อนว่า **“โอ๊ย! พระพุทธเจ้าครั้งเกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ มีพระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระราชบิดา มีพระนางสิริมหามายาเป็นพระราชมารดา อภิเษกกับพระนางพิมพา มีบุตร ๑ คน คือ พระราหุล โดยมีพระเจ้าสุปปพุทธะเป็นพระสัสสุระ (พ่อตา) พระนางอมิตาเทวี เป็นพระสัสสุ (แม่ยาย)** เรื่องราวชีวิตของหลวงปู่ก็มีเรื่องราวเกือบครบหมด ยกเว้นโยมพ่อ ที่ไม่มีใครรู้ความเป็นมาเป็นไป แม้แต่รูปภาพก็ยังไม่มีใครเคยเห็นว่าหน้าตาเป็นอย่างไร พระคุณบิดาก็ไม่ยิ่งหย่อนกว่ามารดา พระคุณหนักดุจแผ่นฟ้าแผ่นดิน **มาตาปิตุ อุปัฏฐานัง ปุตตะทารัสสะ สังคะโห** ขอหลวงปู่โปรดเมตตาชี้ทางในเรื่องนี้ด้วยเถิด”

ท่านตอบ แล้วบอกเส้นทาง ไปหาประวัติเก่าโยมพ่อของท่านว่า “อุ๊ย! ไปหาบ้านโยมพ่อจะไปหายากอะไร “ไปอาดหลาดโลด” (ไปสะดวก) จากวัดภูผาแดง ไปอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ไปทางภูหอ อำเภอภูหลวง ขึ้นภูเขาไปตามทาง ถึงทางแยกไปอำเภอน้ำหนาว เลี้ยวขวาลงหมู่บ้านกกกะทอน อำเภอหล่มเก่า ตรงดิ่งใส่บ้านโยมพ่ออยู่หัวฝายโลด (ทันที)

ท่านเล่าย้ำท้ายว่า “แต่ก่อนเราเดินธุดงค์ไปโปรดโยมพ่อ เดินจากภูหอข้ามภูหลวงพักตามป่า บิณฑบาตกับชาวเขา ใช้เวลา ๕ วัน ๕ คืน ก็ถึงแล้ว จะไปยากอะไร ทุกวันนี้มีรถ ขี่รถไป”

นายสอน และนางสุกร ทองคำ น้องต่างมารดาของหลวงปู่ลี

ผู้เขียนได้แผนที่จากองค์ท่านแล้ว จึงเดินทางไปตามนั้น กว่าจะค้นพบใช้เวลานานเป็นเดือน เนื่องจากสถานที่สมัยก่อนเป็นเพียงภาษาพูด อาจไม่มีในแผนที่ เช่น ท่านบอกว่า บ้านพ่ออยู่หัวฝาย เลยบ้านกกกะทอนไป แต่ก่อนท่านคงเดินจนเคยชิน ความจริงแล้ว คำว่าหัวฝายก็ไม่มีแล้วและไม่มีใครทราบ และอยู่ห่างไกลจากบ้านกกกะทอนราว ๓๐ กิโลเมตร แต่การทำประวัติของท่านเมื่อเราไม่ทราบในสิ่งใด เราก็จงอธิษฐานขอบารมีขององค์ท่านช่วย ไม่นานเรื่องนั้นก็จะรู้จนได้ เอาไปเอามามีโยมที่ตั้งโรงทานอยู่ที่เจดีย์มาบอกว่า “น้องสาวหลวงปู่เคยมากราบเจดีย์ให้เบอร์โทรศัพท์ไว้” เท่านั้นล่ะ เรื่องราวที่เราแสวงหามานานก็ถูกเปิดเผย คำว่าบ้านหัวฝายในสมัยนั้น ก็คือ **บ้านวัดทุ่งธงชัย** ในปัจจุบัน

“บิดาท่านเป็นช่างทอง หลวงปู่ลีท่านเกิดในตระกูลช่างทอง” นางประจักษ์ (น้อย) แสนคำ ซึ่งเป็นน้องสาวสุดท้องต่างมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่กล่าวขึ้น แล้วนางจึงนำเอาสมบัติพ่อคืออุปกรณ์ของช่างทองซึ่งบรรจุในหีบไม้ไว้อย่างดีมาแสดง ซึ่งมีมากกว่า ๕๐ ชิ้น ยกตัวอย่างเช่น ๑. สูบเหยียบไฟ ๒. ตราชั่งน้ำหนักทอง ๓. คีมคีบทอง (ทำเป็นห่วง) ๔. หลอดไฟหลอมทอง ๕. เครื่องเจียทอง ๖. เครื่องรีดทอง ฯลฯ

แล้วนางประจักษ์จึงเล่าให้ฟังว่า “หลังจากแยกทางกับแม่โพธิ์ (โยมแม่หลวงปู่ลี) แล้วพ่ออุดได้เดินทางไปตั้งหลักปักฐานที่บ้านวัดทุ่งธงชัย ตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่งงานใหม่กับ **นางหม่อน ทองคำ** มีบุตรธิดา ๓ คน คือ ๑. นายสอน ทองคำ ๒. นางสุกร ทองคำ ๓. นางสุกัน ทองคำ

เครื่องมือตีทองของพ่ออุด ที่บ้านวัดทุ่งธงชัย หมู่ที่ ๗ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๑. นางคำมี ทองคำ
ภรรยาที่ ๓ ของพ่ออุด
๒. นางประจักษ์ (น้อย) แสนคำ
น้องสาวสุดท้องต่างมารดา
ของหลวงปู่ลี

หลังจากแม่หม่อน ทองคำ เสียชีวิตลง พ่ออุดจึงแต่งงานใหม่อีกครั้งกับ **นางคำมี ทองคำ** มีบุตรธิดา ๒ คนคือ ๑. นายสุธรรม ทองคำ ๒. นางประจักษ์ (น้อย) แสนคำ (สกุลเดิม ทองคำ) แม้อายุมากแล้วก็ยังดื่มสุราอย่างหนัก นางคำมี ซึ่งเป็นภรรยาคนที่ ๓ จึงขอแยกทางไปมีสามีใหม่

ถึงแม้พ่ออุดจะเป็นนักเลงสุราตัวยงก็จริง แต่ว่าน้ำใจกว้างขวางมาก ท่านปลูกผลหมากรากไม้ไว้ในสวนเยอะแยะ ใครต้องการกินมาเก็บกินได้เลยท่านไม่หวงห้าม

หลังจากหลวงปู่ลีพระลูกชายมาโปรดในปี ๒๕๐๐ แล้ว พ่ออุดก็เปลี่ยนไปจากเดิม เลิกสุราเมรัย เข้าวัดฟังธรรม ตักบาตรทำบุญทุกเช้า ในช่วงเข้าพรรษารักษาศีลประพฤติธรรมที่วัดทุ่งธงชัยมิได้ขาด เป็นอันว่าหลวงปู่ลีท่านสามารถดึงโยมพ่อของท่านขึ้นสู่สวรรค์ได้อย่างแน่นอน

พ่ออุด ทองคำ เกิดเมื่อวัน ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๒๘ และมรณะ ในวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ เผาศพที่วัดป่าโนนตูม อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้สงเคราะห์ญาติทางฝ่ายอำเภอหล่มเก่ามากมาย ผู้เขียนไม่ได้นำมากล่าวในที่นี้

แน่นอนทีเดียวญาติโยมทั้งหลาย! การที่คนจะก้าวไปข้างหน้า ผู้เป็นปราชญ์ย่อมไม่ลืมคนข้างหลัง ปราชญ์ไม่ลืมพระคุณบิดามารดา แน่นอนที่เราก้าวไปข้างหน้าได้ เพราะเรามีเท้าหลังคอยยัน จริงทีเดียว นักปราชญ์มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ท่านไม่ลืมหลัง เมื่อท่านก้าวไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง ก้าวหลังก็ต้องยันไปด้วย

ฉันใดก็ฉันนั้น ไม่ว่าจะเป็นน้องต่างบิดาหรือว่าต่างมารดา ท่านเหล่านี้ถือว่าเป็นเชื้อเป็นสาย เป็นเหล่าเป็นกอ เป็นกัมมัสโกมหิ เป็นกัมมพันธุ เป็นกัมมทายาโท มีกรรมร่วมกันมากับหลวงปู่ลี กุสลธโร อันถือว่า ได้ร่วมเลือดเนื้อเชื้อไขกับพระอรหันต์”

ท่านทั้งหลาย! ในคิริมานนท์สูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้ว่า “อย่าว่าแต่พระนิพพานเลย แม้จะกระทำการสิ่งใดก็ดี เป็นต้นว่า ช่างเงิน ช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่างวาดเขียนต่าง ๆ เป็นต้น ต้องรู้ด้วยใจหรือเห็นด้วยตาเสียก่อนจึงจะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ ผู้ปรารถนาพระนิพพานก็ต้องศึกษาให้รู้จักพระนิพพานไว้ก่อนจึงจะได้ จะมาตั้งหน้าปรารถนาเอาโดยความไม่รู้นั้น จะมีทางได้มาที่ไหน

ดูกรอานนท์! บุคคลทั้งหลายควรจะศึกษาให้รู้ให้แจ้งทางของพระนิพพานไว้ให้ชัดเจนแล้วไม่ควรประมาท แม้ปรารถนาจะไปก็ไป แม้ไม่ปรารถนาจะไปก็อย่าไป ครั้นเห็นดีแล้ว จิตประสงค์แล้ว ก็ให้ปฏิบัติในทางของพระนิพพานด้วยจิตอันเลื่อมใสก็อาจจะสำเร็จ ไม่สำเร็จ ก็จะเป็นอุปนิสัยต่อไป ผู้ที่ไม่รู้แม้ปรารถนาจะไป หรือไปอยู่ใกล้ที่นั้นบ่อย ๆ ก็ไม่อาจถึง เพราะเข้าใจผิดคิดว่าอยู่ที่นั้นที่นี้ ก็เลยผิดไปตามจิตที่คิด หลงไปหลงมา อยู่ในวัฏสงสาร ไม่มีวันที่จะถึงพระนิพพานได้

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านปรารถนาพระนิพพาน และเหยียบขอบปากพระนิพพานแล้ว รอเวลาที่จะเปิดประตูเข้าไปเท่านั้น...เพียงเท่านั้น

ภาพงานศพ พ่ออุด ทองคำ บิดาหลวงปู่ลี กุสลธโร

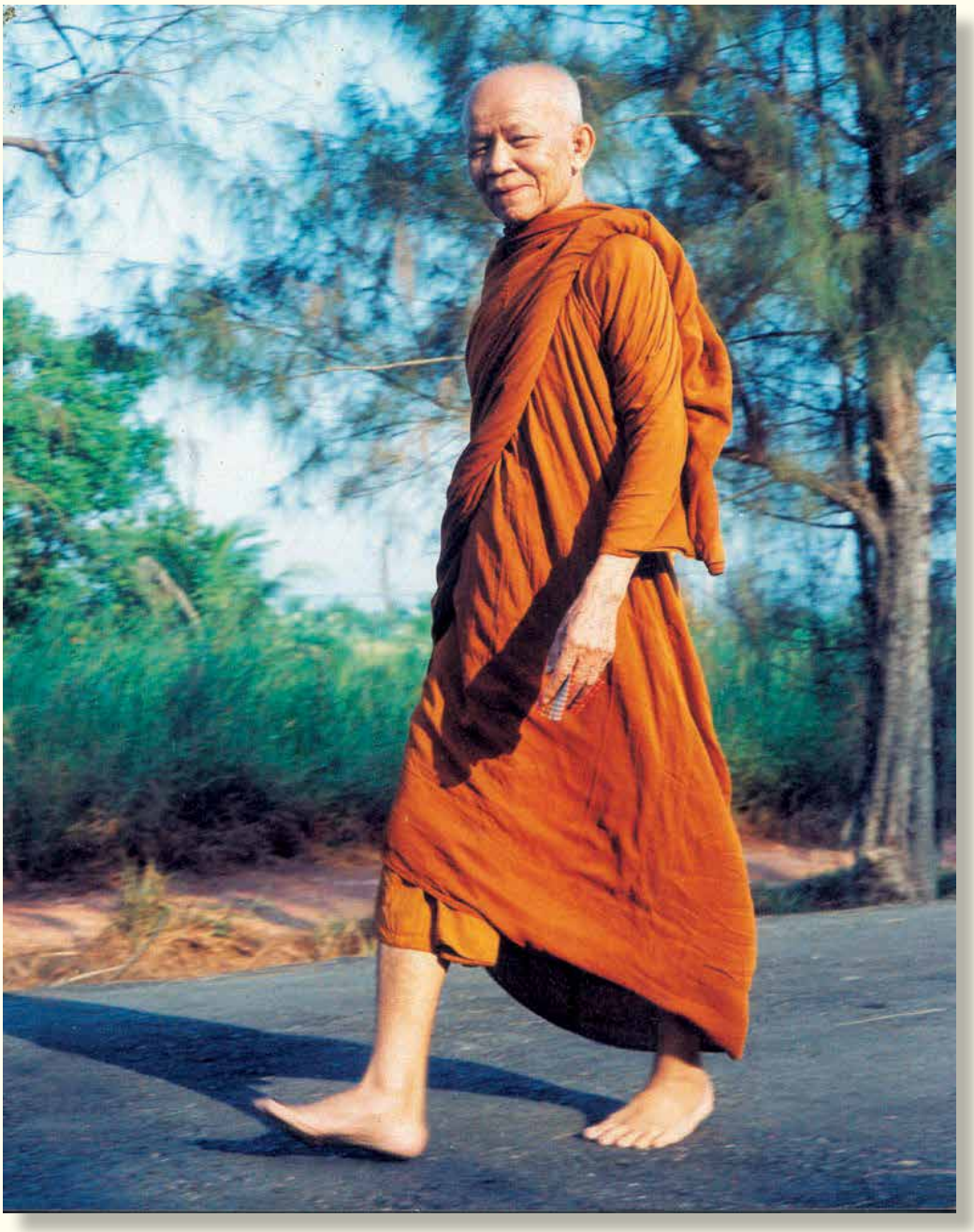

• คำสั่ง ๓ อย่างของหลวงตามหาบัว •

เมื่อได้ศึกษาข้อวัตรและกรรมฐานในสำนักวัดป่าบ้านขี้นาคกับครูบาอาจารย์แล้ว หลังออกพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ ท่านบอกคืนเสนาสนะแก่ **เสนาสนคาหาปกะ**คือพระผู้จัดเสนาสนะสำหรับภิกษุทั้งหลายแล้วเดินทาง ออกจากจังหวัดเพชรบูรณ์แล้ว หันหน้าขึ้นภูหันหลังให้เบื้องล่าง ไปให้ไกลสุดป่า ไปให้ไกลสุดบ้าน เที่ยวปลีกวิเวกเสพเสนาสนะป่าต่อไป การเที่ยวไปภาวนาตามป่าตามเขาเป็นที่สบาย การอยู่ป่า เที่ยวบิณฑบาต ทรงผ้าบังสุกุล และทรงผ้าสามผืนเป็นวัตร ยึดป่าเป็นบ้าน จากที่นี้ไปที่นั้นจนทั่วป่า ต้องตรากตรำลำบากในการบุกป่าฝ่าดง การกินการนอนในที่กันดาร หาความสุขกายมิได้ แต่ใจนี้เด่นดวงมีความสุขสงบยิ่งนัก

สำหรับนักปฏิบัติเพื่อรื้อถอนภพชาติแล้ว ความเพียรไม่มีวันไม่มีคืน เป็นผู้มีราตรีเดียวคืออยู่ด้วยอารมณ์อันเป็นปัจจุบัน เวลาใกล้รุ่ง เป็นเวลาที่ชาวโลกผู้ตรากตรำทำงานมาตลอดกลางวันกำลังหลับสนิท ฝนซึ่งตกพรำมาแต่หัวค่ำ เพิ่งขาดเม็ดเหลือหยาดน้ำค้างบนใบไม้บ้าง เมื่อลมพัดก็หล่นพรูลงสู่พื้นเป็นประกาย เพราะต้องแสงสลัวแห่งดวงจันทร์ อากาศเย็นเยือก แต่สิ่งเหล่านี้มิได้ทำให้ท่าน (ปู่ลี) แม้ยังเป็น ๆ **เสขะ** (พระผู้ยังต้องศึกษา ระดับโสดาบัน - อนาคามี) รู้สึกท้อแท้ย่อหย่อนในการลุกขึ้นเจริญสมณธรรมไม่ ท่านยังเป็นผู้ยับยั้งอยู่ในวิหารธรรม ตลอดยามสุดท้ายแห่งราตรี เดินจงกรม กำหนดหัวข้อกรรมฐาน นั่งสำรวมใจ ตั้งสติกำหนดลม **อัสสาสะ ปัสสาสะ** ท่านรู้สึกอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง พลางคิดไปว่า **“แปลกจริง! เดินไกลแค่ไหนไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย เดินไปบนดินเหมือนเดินลอยไปในอากาศ”**

ท่านว่าใช้เวลานานพอสมควรทีเดียวในการท่องไพรจากจังหวัดเพชรบูรณ์สู่วัดป่าบ้านตาด นับว่าเป็นเวลาแรมปีกับการจากไปจำพรรษาที่อื่นที่ซึ่งห่างไกลจากรัศมีธรรมของพ่อแม่ครูจารย์ การได้เข้ามาร่วมสำนักกับท่าน อุปัฏฐากรับใช้ท่านอีกครั้ง จึงเป็นที่อบอุ่นใจยิ่งนัก แม้หากข้อธรรมอันใดที่องค์ท่านจักถามขึ้นมาก็พร้อมตอบไม่เก้อเขิน การเหินห่างจากองค์ท่าน (หลวงตา) ตลอดกาลช้านาน เมื่อมาได้ฟังเทศนาอันหลักแหลม จึงรู้สึกชุ่มชื่น เหมือนคนเดินทางที่เหนื่อยอ่อน ได้พักผ่อนที่ร่มเงา และลงสนานกายในสระน้ำใสสะอาด หรือเหมือนต้นไม้ที่เหี่ยวเฉาได้ละอองฝนโปรยปรายให้สดชื่น ตัวเบาอยู่ด้วยความเลื่อมใสซาบซ่านในเมตตาและภาษิตธรรมสั้น ๆ แต่ดูดดื่มซึ้งถึงใจ

หลวงปู่ลีท่านได้เล่าว่า “ปี ๒๕๐๑ เด้! เพิ่นบอกให้ไปเที่ยว พ่อแม่ครูจารย์นะ เฒ่าแม่ป่วย พี่ชายมาฮับไป ไปแล่วกะไปลาเพิ่น “เอ้อ! ออกไปเที่ยวเด้อ ๑. อย่าเป็นนักก่อสร้าง ๒. อย่าเป็นนักเทศน์ ๓. อย่าบอกเบอร์ คันบอกเบอร์อย่าเข้ามาบ้านตาด...บอกเบอร์มันผิดเด้ อยากให้ผู้หนึ่งได้ ผู้หนึ่งแถมอยากได้อีก ของ...ผิดธรรมวินัย ...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ ครึ่งปีแรกได้อยู่กับองค์หลวงตาที่วัดป่าบ้านตาดด้วยความผาสุกเย็นใจ ท่านบอกให้ออกเที่ยวกรรมฐาน พอดีโยมแม่ป่วย พี่ชาย (หลวงปู่มี ปมุตฺโต) มารับ จึงเข้าไปกราบลาองค์หลวงตาท่านจึงสั่งสอนว่า “ออกไปเที่ยวกรรมฐานนะ ให้หาที่ภาวนา...เออ! ท่านออกไปเที่ยวแล้ว ให้ปฏิบัติโดยเคร่งครัด ๓ ข้อ

๑. อย่าเป็นนักก่อสร้าง

๒. อย่าเป็นนักเทศน์

๓. อย่าบอกเบอร์

ถ้าทำ ๓ ข้อนี้ไม่ได้อย่ากลับเข้ามาบ้านตาด บอกหวยบอกเบอร์มันผิด อยากให้ผู้หนึ่งได้ผู้หนึ่งแถมอยากได้อีก ของ...ผิดธรรมวินัยนะ” ●

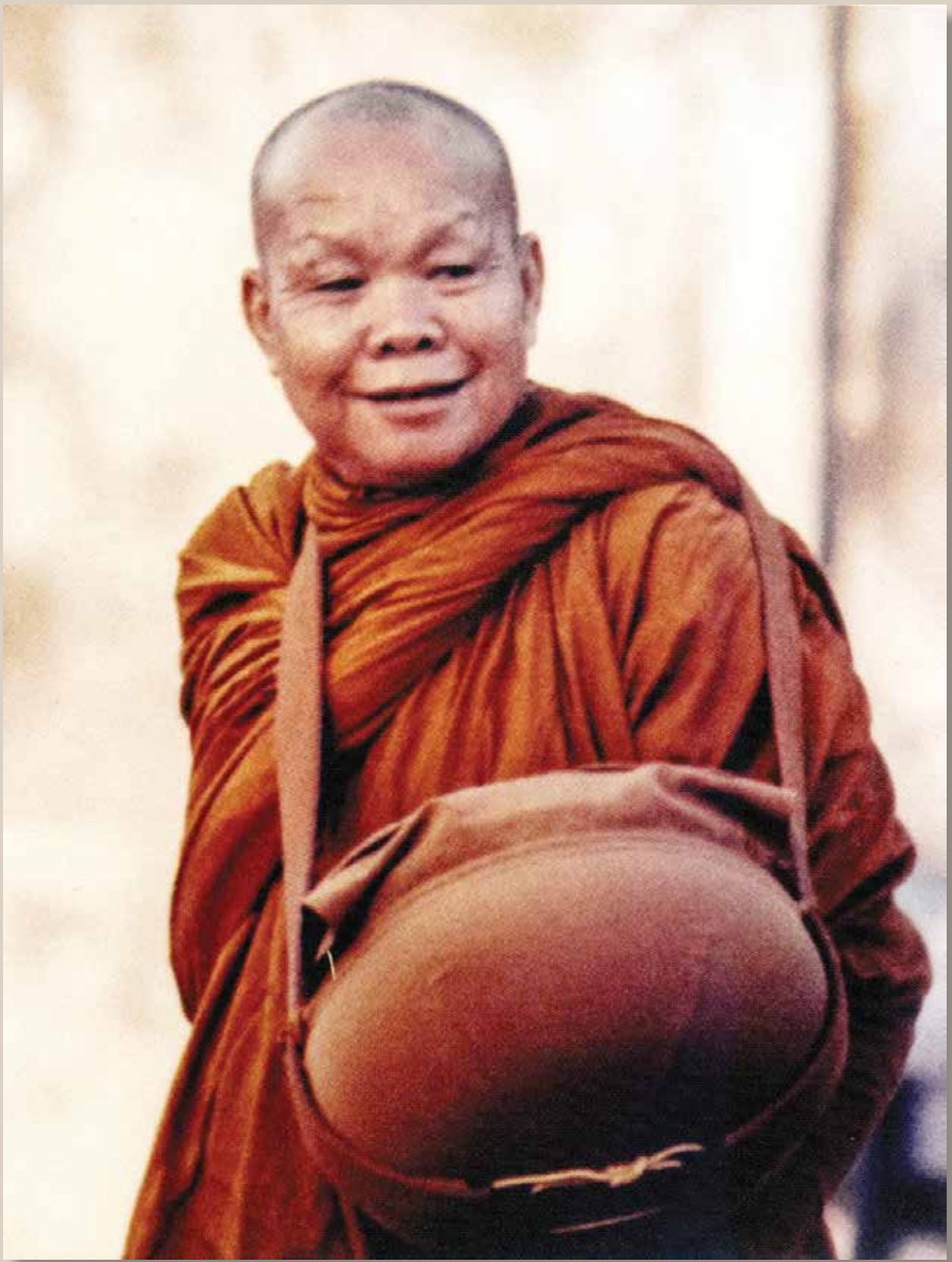

หลวงปู่ลี กุสลธโร

อายุ ๓๖ ปี

พรรษาที่ ๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑

จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

สมุดบันทึกเล่มเก่าของหลวงปู่ลี กุสลธโร ที่ขาดวิ่นบางส่วน อาจเป็นหนังสือที่ท่านพกพาติดตัวเพราะมีบทสวดและคาถาต่าง ๆ มากมาย ท่านได้ลิขิตธรรมเอาไว้ว่า

เป็นมนุษย์ต้องมีที่พึ่งจึงจะอยู่เป็นสุข
ถ้าไม่มีที่พึ่งแล้วย่อมเป็นทุกข์
ทาน นั้นเป็นที่พึ่งของผู้ที่บริจาคทาน
ศีล เป็นที่พึ่งของผู้ที่รักษาศีล
สมาธิ ก็เป็นที่พึ่งของผู้ที่เจริญสมาธิ
ปัญญา ก็เป็นที่พึ่งของผู้ที่เจริญปัญญา
วิมุติ ก็เป็นที่พึ่งของผู้ที่วิมุติ
แต่ **พระรัตนตรัย** ย่อมเป็นที่พึ่งแห่งบุคคลทั้งหมด

สมุดบันทึกลายมือหลวงปู่

บรรดาที่กล่าวมานี้ยศศักดิ์อำนาจวาสนาทรัพย์สินสมบัติแลบริวารเหล่านี้ย่อมให้ความสุขได้แต่ในเวลาที่ไม่วิบัติ ถ้าเกิดวิบัติขึ้นเมื่อใด บุคคลต้องพลัดพรากไปจากสิ่งเหล่านี้หรือสิ่งเหล่านี้พลัดพรากไปจากบุคคลแล้ว ก็กลับจะทวีทุกข์มากยิ่งกว่าที่ให้สุขเสียอีก ผู้มีปัญญาควรระวังสิ่งเหล่านี้ เหมือนดังระวังสัตว์ที่มีพิษ ถ้าเผลอสติเลินเล่อก็จะถูกกัดเอาเป็นแน่แท้ไม่ต้องสงสัย ทรัพย์สินสมบัติยศศักดิ์บริวารแลอำนาจวาสนาถ้าตกอยู่กับบัณฑิตย่อมให้ความสุขเป็นสาธารณะแก่คนทั้งหลาย แลจะเป็นเหมือนบันไดส่งเขาให้ขึ้นไปสู่สวรรค์

ถ้าสิ่งเหล่านี้ตกอยู่กับคนพาลแล้วย่อมให้สุขประโยชน์แต่เล็กน้อยคับแคบที่สุด ใช่แต่เท่านั้น กลับจะเป็นก้อนหินผูกติดอยู่ที่คอของคนพาลแล้วถ่วงเขาให้จมลงไปในขุมนรกอีกด้วย ร่างกายนั้นต้องการบริหารเลี้ยงดูด้วยอาหารจึงจะเจริญอ้วนพีมีความสุขสำราญได้ แลใจนั้นต้องการบริหารเลี้ยงดูด้วยอาหารเหมือนกันจึงจะมีกำลังเจริญยิ่งขึ้นแลเป็นสุขสำราญได้ แต่อาหารที่เลี้ยงกายนั้นจะเอาไปเลี้ยงใจไม่ได้ กายนั้นต้องเลี้ยงด้วยข้าวสุกแลขนมกับทั้งอาหารอื่น ๆ ข้างฝ่ายโลก แต่ใจนั้นต้องเลี้ยงด้วยวิชาความรู้ต่าง ๆ ข้างฝ่ายธรรม

คนพาลมัวเพลินเป็นธุระเลี้ยงแต่ร่างกายฝ่ายเดียว ครั้นกายทำลายแล้วใจก็เหี่ยวแห้งทุพลภาพด้วยอดอาหารได้แต่รับความทุกข์ยากลำบากมาก ผู้มีปัญญาเป็นผู้ไม่ประมาทเป็นธุระเลี้ยงดูทั้งกายแลใจให้อ้วนพีมีความเจริญทั้งสองฝ่าย

เพราะฉะนั้นผู้มีปัญญาจึงประสบความสุขทั้งโลกนี้แลโลกหน้า

หลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นพระผู้ละเอียดอ่อน เราอาจสัมผัสได้ถึงคุณธรรมที่อยู่ข้างในทรวงอก คือหัวใจของท่าน สิ่งสูงค่าที่สถิตอยู่ภายในนั้นถูกเปล่งออกมาทางวาจา วาจาของท่านจึงเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ไม่มีลาภยศอามิสเจือในวาจา ท่านเทศน์แม้เป็นวลีสั้น ๆ แต่ขลังดี พูดถูกธรรม ตรงไปตรงมา ไม่เห็นแก่หน้าบุคคลและอามิส

ตั้งแต่ออกบวชเข้าสู่วงศ์กรรมฐาน ท่านไม่ปรารถนาเสวยความสุขในโลกทั้ง ๓ ปรารถนาออกจากทุกข์คือปรารถนาพระนิพพานเท่านั้น ซึ่งเป็นสุขจริงไม่มีแปรผันเป็นอย่างอื่น

ท่านจึงอุทิศชีวิตเพื่อพระนิพพาน ด้วยการทำความเพียรอย่างยิ่ง จึงอดหลับอดนอน อดกินทุกอย่าง ถือธุดงควัตรเคร่งครัดภาวนา ไม่ปล่อยวันเวลาให้ล่วงเลยไปเสียเปล่า นี้เป็นที่พระประสงค์ของพระศาสดา

เพศนักบวชจึงเป็นอุดมเพศ เป็นเพศวิเศษ ทรงผ้ากาสาวพัสตร์ อันเป็นธงชัยของพระอรหันตขีณาสพ เพศนี้เป็นเพศที่เยือกเย็น ซึ่งปรากฏอยู่ในโลกสมัยนี้ เป็นเพศชั้นสูง ปราศจากกาม ไม่กังวล ปฏิบัติตรงต่อธรรม

พรรษาที่ ๙ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ ท่านกลับมายังบ้านเกิด จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

การมาจำพรรษาที่วัดแห่งนี้เหมือนการมาพักเหนื่อย โปรดบิดามารดา เมื่อท่านอาพาธคราวใด ท่านก็จะมาพักรักษาตัว หรือบิดามารดาป่วยท่านก็จะมาอาศัยวัดแห่งนี้จำพรรษาเพื่อดูแล และที่สำคัญวัดแห่งนี้บิดาบุญธรรมของท่าน (พ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ) เป็นผู้ร่วมสร้างมากับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ตั้งแต่แรกเริ่ม

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่เคยอยู่จำพรรษากับพระอุปัชฌาย์ และพระกรรมวาจาจารย์หรือไม่?”

๑. รูปหล่อโลหะหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
๒. เจดีย์พิพิธภัณฑ์หลวงปู่อ่อน ที่วัดป่านิโครธาราม

ท่านตอบว่า“เจ้าคุณธรรมเจดีย์เป็นพระอุปัชฌาย์ หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่อ่อนเป็นพระคู่สวด เราไม่เคยได้อยู่กับพระอุปัชฌาย์ เราไปอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) จึงไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติรับใช้พระอุปัชฌาย์”

“มาอยู่ หลวงปู่อ่อน บ้านนี่ จำพรรษานำเพิ่น ๓ พรรษา เกี่ยวกับแม่ออกอยู่หนองบัวบาน เนี่ยแม่ออกป่วยหลาย เลยมานอนปัว จำพรรษานำเพิ่น ๓ พรรษา ๒๕๐๑ แล่ว ๒๕๐๕, ๒๕๐๙ ทอนั่น เกี่ยวกับแม่ แม่บ่ซำบาย กะเลยมาวัดนิโครธาราม ...เรามาอยู่กับหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ที่บ้านหนองบัวบาน จำพรรษากับท่าน ๓ พรรษา สาเหตุที่ได้มาอยู่ ก็เพราะโยมแม่ป่วยมาก จึงดูแลรักษาเป็นกำลังใจ จำพรรษากับท่าน ๓ พรรษา ปี ๒๕๐๑, ๒๕๐๕, ๒๕๐๙ โยมแม่ไม่สบายมาก เราจึงมาอยู่วัดนิโครธารามกับหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ”

“เว้นไว้แต่บ้านตาด คันออกจากบ้านตาดไปแล่ว พรรษาเดียว พรรษาเดียวไปเลย บ่ได้ไปซ้ำของเก่า จนกว่า ๔๐ พรรษา **...หลวงปู่ลีท่านจึงตั้งสัจจะอธิษฐานว่า จะจำพรรษาไม่ซ้ำที่เดิม ปรารภความเพียรไปเรื่อย ไม่ติดถิ่น ไม่ติดบุคคล ยกเว้นวัดป่าบ้านตาดกับพ่อแม่ครูจารย์เท่านั้น เมื่อออกจากวัดป่าบ้านตาดไปแล้ว จะจำพรรษาวัดละ ๑ พรรษา ไม่ให้ซ้ำที่เดิม จนกว่าจะถึงพรรษา ๔๐**”

วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

ท่านเล่าต่ออีกว่า “ตามปกติเราว่าจะไม่อยู่ที่เดิมนาน ๆ ไปที่นั่นที่นี่คอยหลบ ไม่ชอบสถานที่เก่าที่เคยไป เว้นไว้แต่ที่บ้านตาด ตอนจำพรรษาอยู่กับครูบาอาจารย์ก็อยู่ เว้นไว้แต่บ้านตาดนี้อยู่ประจำ ๔ ฝน ๕ ฝน ก็อยู่ได้ อยู่กับท่านมาตั้งแต่บวชก็เลยอยู่ไป ถ้าที่อื่นอยู่พรรษาเดียว พระเณรมามาก มาศึกษาอย่างนี้ จวนจะเข้าพรรษาแล้ว หมู่พวกไม่มีที่อยู่ จึงออกไปให้หมู่พวกได้อยู่ ให้หมู่พวกได้อานิสงส์นะ เราก็ไปหาอยู่วัดถ้ำกลองเพลบ้าง วัดป่าหนองแซงบ้าง”

มีผู้คนมาถามท่านว่า “จะอยู่ที่หนองบัวบานนานไหม?” ท่านตอบว่า “มารดาหายนี่ผมจั๊กสิไปทางใด๋หล่ะ ...ถ้าหากมารดาหายป่วยแล้ว ท่านจะไปทางไหน ก็ไม่แน่นอน บอกไม่ได้ถึงเวลาไปเลย ไม่ต้องมาห่วงกังวลกับท่าน แต่จะไปที่ไหน ๆ ก็ตาม ถึงเวลากาลออกพรรษาของทุกปีต้องเข้ามาหาพ่อแม่ครูจารย์ ที่วัดป่าบ้านตาด เพื่อรับใช้องค์ท่าน”

เมื่อโยมมารดาหายแล้ว ท่านจึงกราบลาหลวงตามหาบัวออกไปเที่ยวธุดงค์ทางจังหวัดเลย เราก็ปฏิบัติตามคำสั่งพ่อแม่ครูจารย์ มิได้ก่อสร้างอะไร อยู่ที่ไหนก็อยู่แต่กระต๊อบ

จนกระทั่งบิดามารดา เป็นห่วงกล่าวว่า “***พระรูปอื่นเขาก็มีวัดเป็นของเขาเองกันหมดแล้ว แต่อาจารย์ลี พรรษาก็มากแล้ว ไม่มีวัดเป็นของตัวเอง อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง***” โยมมารดาบ่นเป็นห่วง เมื่อเราไปอยู่ที่ไหน เมื่อท่านทราบท่านก็จะให้ลูก ๆ ตามไปดู เอาของไปถวาย แต่เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่มารดาจะต้องมีใจอ่อนด้วยความรักบุตร และแข็งกล้าอย่างยิ่งในเมื่อรู้สึกว่าตนจะต้องช่วยเหลือให้บุตรนั้นพ้นภัย

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อท่านมาเฝ้าไข้โยมมารดา ท่านใช้ความพยายามแนะนำมารดาและบิดาบุญธรรมเข้าวัดฟังธรรมจำศีล และสั่งสอนคลองแห่งทางมนุษยสุคติ สวรรค์สุคติ เป็นต้น สอนให้รู้จักทาน ให้รู้จักศีล ๕ ศีล ๘ รู้จักคลองแห่งกุศลกรรมบถ ให้รู้จักอุปัฏฐากอุปัชฌาย์อาจารย์ ให้รู้จักก่อสร้างบุญกุศลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น

ส่วนความสุขที่ยิ่งกว่านั้น ท่านสอนปฏิบัติให้จริงในศีล ๕ ศีล ๘ เสียก่อน จึงชื่อว่าเข้าใกล้ทาง มีโอกาสที่จักได้ถึงโลกุตระนิพพานโดยแท้

ท่านว่า การที่เราเกิดมารอดอยู่เป็นผู้เป็นคนนี้ก็เพราะบิดามารดาแสดงความเมตตาเลี้ยงดูเรามา ครั้นเติบโตขึ้นเราก็ได้อาศัยครูบาอาจารย์มีความเมตตาสั่งสอนให้เรามีวิชาความรู้ เมื่อระลึกได้อย่างนี้ควรที่เราจะแสดงกตัญญูกตเวทิตาต่อท่านเป็นอย่างยิ่ง

ท่านสรุปเป็นภาษาอีสานในการมาจำพรรษาที่วัดนิโครธาราม ซึ่งเป็นวัดใกล้บ้านว่า

“เฮาอยู่นี่เฮามาอยู่ปัวมารดาซือ ๆ เด้ เฮาบ่ได้ว่าสิอยู่นี่เด้ เฮาบ่ได้ก่อสร้างหยัง แต่เก่าอยู่แต่กระต๊อบแหล่ว ...เรามาอยู่ที่นี่ (วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน) เรามาอยู่ดูแลรักษามารดาเท่านั้น เราไม่ได้คิดว่าจะมาอยู่ที่นี่ เพราะมันใกล้บ้านเกิด มีคนรู้จักมาก เราไม่ได้ก่อสร้างอะไร แต่ก่อนอยู่แต่กระท่อม” เพราะขณะนั้นจิตมันหมุน ไม่อยากวุ่นวายกับใคร

ต้องอยู่คนเดียวเท่านั้นจึงจะสำเร็จประโยชน์ แต่เมื่อมารดาป่วยเราผู้เป็นลูกจำต้องสละสิ่งทั้งหมดเพื่อมาดูแลท่าน แม้ท่านป่วย ท่านก็เป็นห่วงเราผู้เป็นลูกมากกว่าห่วงตัวท่านเอง เพราะเราชอบอยู่ในป่าเขาไกล ๆ”

• หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ พระคู่สวดหลวงปู่ลี •

ผู้เขียนขอนำเรื่องหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ซึ่งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งผู้เขียนได้เคยเขียนไว้ใน **“หนังสือพระธุตังคเจดีย์ เจดีย์แห่งพระอรหันต์”** มากล่าวเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้ทราบถึงคุณธรรมของครูบาอาจารย์ของท่าน ดังนี้

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี **“พระอริยเจ้าผู้มีดวงตาเห็นธรรม”**

พระเดชพระคุณหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นหนึ่งในกองทัพธรรมกรรมฐานใต้ร่มธรรมของ **หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ท่านเป็นศิษย์ที่ท่านพระอาจารย์มั่นมอบคำบริกรรมภาวนาให้โดยเฉพาะ เนื่องด้วยท่านเป็นผู้มีราคะจริต ในเบื้องต้นท่านให้คำบริกรรมว่า “**กายเภทำ กายมรณำ มหาทุกฺขำ**” ต่อมาท่านให้เปลี่ยนบริกรรมว่า “**เยกฺชฺโฌ ปฏิกุโล**”

ท่านได้รับการยกย่องจากพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสองว่า “**เป็นผู้มีดวงตาเห็นธรรม**” ท่านมี **พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร** และ **พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ** เป็นสหธรรมิกในการออกธุดงค์

ท่านเกิดในวันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ ปีขาล พุทธศักราช ๒๔๔๕ ณ บ้านดอนเงิน ตำบลแซแล อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรของนายเมืองกลาง และ นางบุญมา กาญวิบูลย์

เมื่ออายุได้ประมาณ ๑๖ ถึง ๑๗ ปี ท่านได้ยินพ่อแม่พูดว่า “**การบวชนี้ได้บุญมาก**” ทำให้ท่านอยากบวชขึ้นมาทันที จึงบอกพ่อแม่ว่า “**ต้องการบวช ถ้าได้บวชแล้วจะไม่สึก**” ดังนั้น

๑. หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
๒. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

๑. พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)
๒. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม
๓. พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

พ่อแม่จึงนำท่านไปฝากเป็นศิษย์วัดกับพระครูพิทักษ์คณานุการ วัดจอมศรี บ้านเมืองเก่า อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ต่อมาในปี พุทธศักราช ๒๔๖๑ ท่านก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร ในระยะนั้นมีโอกาสได้พบกับ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** เกิดศรัทธาเลื่อมใสจึงได้ติดตามหลวงปู่ดูลย์ออกปฏิบัติและศึกษาธรรม

ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔ อุปสมบทเป็นภิกษุฝ่ายมหานิกาย ณ วัดปะโค อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยมี **พระอาจารย์จันทา** เป็นพระอุปัชฌาย์

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๖๖ ได้ออกธุดงค์แสวงหาความสงบวิเวกปฏิบัติธรรมกรรมฐานอยู่กับหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล และ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ได้ยอมมอบกายถวายชีวิตเป็นศิษย์ต่อพระอาจารย์ทั้งสอง ที่วัดบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ท่านได้ขอญัตติใหม่จากหลวงปู่เสาร์ และท่านพระอาจารย์มั่น แต่ท่านทั้งสองยังไม่ยินยอมได้ให้เงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติตามดังนี้ คือ

๑. ฝึกภาวนาไปอีก ๑ ปี

๒. ต้องท่องหนังสือนวโกวาทให้จบ

๓. ต้องท่องพระปาฏิโมกข์ให้จบ

ด้วยความมุ่งมั่นต้องการที่จะญัตติใหม่ ท่านตั้งใจท่องนวโกวาท ๔ วันจบ ท่องปาฏิโมกข์ ๗ วันจบ จึงได้ญัตติเป็นธรรมยุตเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ อายุได้ ๒๓ ปี โดยมี **พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระครูอดิสัยคุณาธาร (คำ อรโก)** เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ ท่านได้จำพรรษาปฏิบัติธรรมอยู่กับ**พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม** ที่วัดป่าอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ จำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับ **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** และ **พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร** รวมเวลา ๑๒ ปี

• นิทานหลวงปู่อ่อน “ไม่ถึงคราวตาย” •

นิทานเรื่องนี้ผู้เขียนได้เขียนประกอบไว้ใน “**หนังสือประวัติ หลวงปู่ประสาร สุมโน**” ซึ่งหลวงปู่อ่อน เป็นผู้เล่า จึงขอยกมากล่าวไว้เพื่อเป็นคติเครื่องเตือนใจ ดังนี้

...มีนิทานเรื่องหนึ่งที่องค์ท่าน (หลวงปู่อ่อน) มักเล่า เรื่อง **ไม่ถึงคราวตายก็ไม่ตาย** ท่านพูดถึงท่านไปอยู่ป่ากลัวเสือคาบคอเอาไปกิน เรื่องนี้มีอยู่ว่า คน ๆ หนึ่ง จับสัตว์สองอย่าง คือ ปลาและกระต่ายได้ดิ้นไม่หลุด ปลามันแกล้งทำเป็นตาย กระต่ายมันวิ่งตำตาข่ายแล้วมันก็ทำแกล้งเป็นตาย ไม่หายใจ คนผู้ได้กระต่ายก็จับขามันหิ้วมาเอาสุ่มครอบไว้บนชานเรือนกับปลานั้น สายพอถึงเวลาทำอาหารกินข้าว พ่อผู้ไปได้ปลาและกระต่ายมานั้น ก็บอกลูกสาวว่า

“จงเอาปลาที่ตายแล้วอยู่ในครุ ไปทำกิน”

ลูกสาวก็เข้าใจว่า ปลามันตายดังที่พ่อว่า จึงจับเอาไปล้างน้ำหนองใหญ่ริมบ้านนั้น ปลาก็ดิ้นอย่างแรง หลุดมือลูกสาวไปพ้นจากความตาย

ลูกสาวบอกพ่อว่า “ปลามันยังไม่ตาย มันดิ้นหลุดมือไปในน้ำแล้ว” พ่อบอกว่า

“เอากระต่าย ที่ตายแล้ว กูเอาสุ่มครอบไว้ทำกิน”

ลูกสาวไปเปิดสุ่มออก กระต่ายลุกยืนขึ้น กระโดดไปพิงหม้อน้ำกิน ลูกบอกพ่อว่า “กระต่ายก็ยังไม่ตาย” พ่อได้ยินเข้ารีบคว้าดุ้นฟืน วิ่งไปฟาดลงใส่กระต่าย กระต่ายกระโดดหนี ดุ้นฟืนโดนโอ่งน้ำแตก กระต่ายไปพิงไหปลาร้า ตาแกวิ่งไปตีกระต่าย กระต่ายกระโดดหนี ดุ้นฟืนถูกไหปลาร้าแตก กระต่ายไปแอบอยู่ข้างหม้อแกง ตาแกวิ่งตามไปตี กระต่ายกระโดดหนี ตีถูกหม้อแกงแตก กระต่ายกระโดดไปแอบอยู่ที่หม้อนึ่งข้าว ตาแกวิ่งไปตีกระต่าย กระต่ายกระโดดหนี ตีถูกหม้อนึ่งข้าวแตก กระต่ายกระโดดหนีลงเรือน และวิ่งเข้าป่าหนีไป พ้นจากความตาย เรื่องเป็นเช่นนี้

ตัวข้าพิจารณาเรื่องปลาและกระต่ายที่ถูกเขาจับ จนจะทำเป็นอาหารกินอยู่แล้ว แต่เมื่อกรรมไม่เคยฆ่ากันมาก่อน มันก็ยังไม่ถึงที่ตาย เราก็จะมาเป็นบ้ากลัว ให้มันเป็นทุกข์ทำไมกันกรรมเรากับเสือ ถ้าไม่ถึงคราวตาย เสือจ้างให้มันก็ไม่กิน เราได้ทำความเพียร ปฏิบัติศีลธรรม ให้เกิดบุญอันใหญ่ อุทิศบุญกุศลไปให้สัตว์ทั้งหลายให้ได้รับผลอยู่แล้วดังนี้เราก็ทำอย่างไรอีกเล่า คนเขาฆ่าคนตาย ปล้นเอาทรัพย์ลักของกัน ถ้าผู้เป็นโทษรับสารภาพ ว่าตนได้เป็นโทษแล้ว ยอมรับใช้สิ่งของที่ตนกระทำแล้ว เจ้าโจทย์ก็ยังอโหสิกรรมโทษให้ หยุดเอาเรื่องกัน มีเต็มโลกอยู่อย่างนี้

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ ได้สร้างวัดป่านิโครธาราม ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ท่านละสังขารเข้าสู่แดนอนุปาทิเสสนิพพาน ณ โรงพยาบาลรามาธิบดี กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ เวลา ๐๔:๐๐ น. สิริอายุ ๘๐ ปี ๕๘ พรรษา

● หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พระคู่สวดหลวงปู่ลี ●

วันหนึ่งได้โอกาสดี หลวงปู่ลียิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์บริสุทธิ์เสมอ ผู้เขียนจึงกราบเรียนถึงครูบาอาจารย์องค์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับท่านว่า “หลวงปู่ครับ หลวงปู่เคยได้ร่วมจำพรรษากับ **มหาปิ่น ปญฺญาพโล** กับ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** รึเปล่าครับ?”

“อุ้ย! หลวงปู่มหาปิ่น เพิ่นตายแต่ก่อนผมบวชพุ่นเว๊ย! หลวงปู่ฝั้น ได้ร่วมอยู่ ได้อยู่เป็นเดือน ๆ สองเดือนพุ่นแหล่ว อยู่ถ้ำเป็ดนี่ ไปอยู่ถ้ำเป็ด มาเที่ยวไปเฮ็ด เพิ่นกะไปอยู่จั่งซั่น เพิ่นเป็นคู่สวดตั้ว” ท่านตอบว่า “หลวงปู่มหาปิ่น ปญญาพโล ท่านตายตั้งแต่เรายังไม่บวชแล้ว ส่วนหลวงปู่ฝั้น อาจาโร ได้อยู่ร่วมราว ๒ เดือนที่ถ้ำเป็ด หลวงปู่ฝั้นเป็นพระคู่สวด (พระอนุสาวนาจารย์) ของเรา

วัดถ้ำเป็ด ได้ชื่อว่าวัดถ้ำเป็ดก็เนื่องจากว่าถ้ำแห่งนี้มีต้นตีนเป็ดขนาดใหญ่ที่ยังให้ร่มเงาอยู่ปากถ้ำ ตั้งอยู่บนภูผาเหล็ก วัดถ้ำเป็ดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่มีพระอรหันต์เดินทางมาธุดงค์ แล้วนั่งกรรมฐานจนเกิดญาณทิพย์อยู่ ณ ถ้ำเป็ดแห่งนี้ ได้แก่ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เป็นต้น

วัดถ้ำเป็ด ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านหนองม่วง ตำบลปทุมวาปี อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ซึ่งคล้อยมาทางจังหวัดอุดรธานี

หลวงปู่ลีท่านได้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติ ตลอดจนเจริญสมาธิภาวนา กับท่านพระอาจารย์ฝั้น การฝึกฝนอบรมตนเองในการธุดงค์ในป่า จะต้องเผชิญกับภยันตรายต่าง ๆ มากมาย ย่อมทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว อดทน หลังจากที่ออกเดินธุดงค์ไปตามป่าเขา ถ้ำเป็ด ห่างจากวัดถ้ำอภัยดำรงธรรม อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ของพระอาจารย์วัน อุตฺตโม ประมาณ ๓ กิโลเมตร ต้องใช้ระยะเวลานานในการลงมาบิณฑบาต เพราะระยะทางห่างจากหมู่บ้านถึง ๕ กิโลเมตร

ผู้เขียนขอยกเรื่องเล่าที่ **หลวงตาพวง สุขินฺทฺริโย** วัดศรีธรรมาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ได้เคยเล่าให้ฟังถึงเรื่องถ้ำเป็ดว่า

“มีอยู่วันหนึ่งเณรที่อยู่ร่วมด้วยเนื่องจากอายุยังน้อย ชอบเล่นตามประสาเด็ก ๆ ในช่วงกลางวันก็ปีนขึ้นไปบนภูเขาแล้วทดสอบปาก้อนหินดูว่าตนจะมีแรงสามารถขว้างปาก้อนหินไปได้ไกลสักปานใด ก็ลองขว้างปาดู ๔ ถึง ๕ ก้อน หลวงปู่ฝั้นอยู่ข้างล่างได้ยินเสียงก้อนหินจึงเรียกสามเณรลงมาถามว่า “เณร! ปาก้อนหินใช่ไหม?” หลวงปู่ฝั้นก็เตือนว่า “ทีหลังอย่าทำ การมาอยู่ป่าอยู่เขาจะต้องสงบสำรวม ต้องมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย จะเล่นคะนองเช่นนั้นไม่ได้” แล้วองค์ท่านจึงได้อบรมสั่งสอนในเรื่องอื่น ๆ อีก แล้วก็ให้สามเณรไปปัดกวาดทำความสะอาดกุฏิ อาบน้ำ เตรียมตัวปฏิบัติธรรม

พอตกกลางคืนในคืนนั้นเอง เวลาประมาณเที่ยงคืน ขณะที่พระภิกษุสามเณรทุกรูปกำลังจำวัดอยู่ก็ได้ยินเสียงดัง **“กับ! ๆ ๆ”** เหมือนม้าวิ่งมาอย่างรวดเร็ว มาหยุดที่บนชานกุฏิของสามเณร ซึ่งอยู่ข้างล่างเชิงเขา สามเณรได้ยินเสียงดังกล่าวก็ตกใจกลัวจนตัวสั่น จะร้องให้ใครมาช่วยก็ร้องไม่ออก ในขณะที่หลวงปู่ฝั้นก็ได้ยินเสียงดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน จึงตะโกนเรียก “เณร!...เณร!” แต่ก็ไม่ได้ยินเสียงตอบรับ ท่านจึงเดินจากกุฏิของท่านลงมาดูที่กุฏิสามเณรเพราะกลัวว่าเสือจะคาบสามเณรไปกิน

เมื่อหลวงปู่ฝั้นมาถึงก็เห็นสามเณรนั่งตัวสั่นอยู่ในกุฏิ ขณะที่ข้างนอกก็ไม่พบสัตว์หรือสิ่งใดเลย หลวงปู่ท่านจึงกล่าวว่า **“เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์เตือนใจถึงการปฏิบัติตัว ให้มีความสำรวมกาย วาจา ใจ ในการออกธุดงค์ในที่ต่าง ๆ เพราะทุก ๆ ที่ ล้วนแล้วแต่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดูแลอยู่”**

ผู้เขียนขอยกประวัติย่อของหลวงปู่ฝั้น อาจาโร ที่ได้เขียนไว้ในหนังสือ **“พระธุตังคเจดีย์ เจดีย์แห่งพระอรหันต์”** มาประกอบดังนี้

พระเดชพระคุณหลวงปู่ฝั้น อาจาโร พระอริยสงฆ์ผู้ทรงคุณธรรมชั้นสูงสุด อุปนิสัยท่านเป็นคนเรียบร้อย อ่อนโยน นิสัยสุขุมเยือกเย็นและกว้างขวาง ปรารภความเพียรแรงกล้าเด็ดเดี่ยวไปตามภูผาป่าเขาเพียงลำพัง แสวงหาความสงบวิเวก ยินดีต่อความสงบ เป็นผู้มักน้อยสันโดษพอใจในปัจจัยสี่ที่ตนมีอยู่แล้วได้มาโดยชอบธรรม เป็นนักต่อสู้เพื่อเอาชนะกิเลส มีสหธรรมิกคือ **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ** และ **พระอาจารย์กว่า สุมโน**

ท่านมีความเคารพเลื่อมใส ตั้งอยู่ในโอวาทของท่านพระอาจารย์มั่นอย่างถึงใจ ทำความเพียร ทั้งกลางวันกลางคืน ไม่มีเวลาหลับนอน จิตใจของท่านมีกำลังกล้าเป็น **“ธรรมดวงเดียว”** ไม่เกาะเกี่ยวกับอะไร ๆ ทั้งสิ้น

ท่านมีพลังจิตสูง หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ดังเช่น

๑. สามารถเรียกฟ้าฝนได้เป็นที่อัศจรรย์ ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ ชาวจังหวัดสกลนครเกิดทุพภิกขภัยอย่างหนักฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล จึงเข้าไปขอฝนกับท่าน ท่านนั่งสมาธิบนลานกลางแจ้งประมาณครึ่งชั่วโมง ท้องฟ้าที่มีแดดจ้าพลันมีเสียงฟ้าร้องคำราม บังเกิดมีก้อนเมฆบดบังแสงอาทิตย์ มีฝนตกเทลงมาอย่างหนักนานถึง ๓ ชั่วโมง ในปีนั้นฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านได้ทำนา ตามปกติโดยทั่วถึง

๒. ท่านสร้างวัดต้องมีการระเบิดหิน ท่านไม่ต้องการให้หินช่วงไหนแตกร้าว ท่านจะเอาปากกาไปเขียนยันต์ไว้ ตรงจุดนั้นระเบิดจะแรงขนาดไหนหินนั้นก็ไม่แตกร้าว

๓. ท่านนั่งสมาธิใต้ต้นกระบก ลูกกระบกตกลงกับพื้นเสียงดังน่ารำคาญ ท่านกำหนดจิตไม่ให้ลูกกระบกตก ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ลูกกระบกต้นนั้นไม่หลุดหล่นลงพื้นอีกเลย

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ ได้เล่าเรื่องพลัง จิตของหลวงปู่ฝั้นไว้ว่า “สมัยหนึ่งหลวงปู่ฝั้นได้ธุดงค์ไปยังจังหวัดจันทบุรี ท่านได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมในงานศพ มีผู้มาฟังธรรมเป็นจำนวนมาก ขณะที่ท่านแสดงธรรมอยู่นั้น มีคนกลุ่มหนึ่ง ไม่สนใจในธรรมที่ท่านแสดง เล่นหมากรุก เมาสุรา ส่งเสียงเอะอะโวยวายรบกวน ท่านส่งกระแสจิตไปปราบพวกขี้เหล้าเหล่านั้น เป็นที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง ขี้เหล้าเหล่านั้นหยุดนิ่งไร้การเคลื่อนไหว บางคนยืนอ้าปาก บางคนถือหมากรุกในมือ บางคนคอพับ ไม่สามารถไหวติงได้ จนกระทั่งท่านแสดงธรรมให้พรจบลงเดินทางกลับ ขี้เหล้าเหล่านั้น จึงกลับมาสู่ภาวะความปกติเดิมได้”

เกี่ยวกับพลังจิตของหลวงปู่ฝั้น หลวงตามหาบัวเล่าว่า **“ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านสามารถกำหนดจิตให้รถหยุด เครื่องยนต์ไม่ติดอย่างง่ายดาย”** ฉะนั้นเวลานั่งรถท่านต้องพยายามทำจิตไม่ให้เพ่งไปที่เครื่องยนต์ ไม่เช่นนั้นเครื่องจะดับทันที และกับเครื่องบินก็เช่นเดียวกัน เมื่อสมัยสงครามโลกเครื่องบินญี่ปุ่นจะมาทิ้งระเบิด คนมาขอให้ท่าน อย่าให้ญี่ปุ่นทำได้ ตอนแรกท่านคิดว่าจะเพ่งให้เครื่องยนต์ดับ แต่คิดได้ว่าหากทำแบบนั้นเครื่องบินต้องตก ทหารญี่ปุ่นต้องตาย ท่านจึงทำวิธีอื่นแทน

อีกครั้งหนึ่งในงานศพท่านพระอาจารย์มั่น พระทั้งหลายกำลังจัดเตรียมงานกันอยู่ มีเด็กน้อย ถีบจักรยานไปมาเป็นการรบกวน หลวงปู่ฝั้นท่านจึง พูดขึ้นว่า “เดี๋ยวเราจะดัดนิสัยไอ้เด็กพวกนี้สักหน่อย จะทำให้รถมันล้มแต่ไม่ให้มันเจ็บ” พอท่านพูดจบรถจักรยานที่เด็กถีบก็ล้มลง

๑. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม
๒. พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล
๓. พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ
๔. พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ
๕. พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน
๖. พระอาจารย์กว่า สุมโน

ทันที นี่คือพลังจิตของท่าน แสดงได้หลายอย่างเป็นที่น่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง ด้วยวัตรปฏิบัติและพลังจิตอันล้ำเลิศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ จึงทรงให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง

ท่านเกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน ณ บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรของเจ้าไชยกุมาร (เม้า) และนางนุ้ย (เป็นบุตรีของหลวงประชานุรักษ์) ปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ อายุได้ ๑๙ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดโพธิ์ทอง บ้านบ่อทอง อำเภอพรรณานิคม ท่านได้เอาใจใส่ศึกษาและเคร่งครัดในพระธรรมวินัยอย่างยิ่งตั้งแต่ยังเป็นสามเณรน้อย ถึงขนาดคุณยายของท่านได้พยากรณ์ไว้ว่า **“ในกาลภายหน้า ท่านจะเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าดงขมิ้นตลอดชีวิต”**

ปีพุทธศักราช ๒๔๖๒ ท่านได้อุปสมบทเป็นภิกษุฝ่ายมหานิกาย ที่วัดสิทธิบังคม ตำบลบ้านไร่ อำเภอพรรณานิคม โดยมี **พระครูป้อง นนตะเสน** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระอาจารย์นวล** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระอาจารย์สังข์** เป็นพระอนุสาวนาจารย์

หลังจากออกพรรษาปีนั้นท่านได้ไปอยู่ที่วัดโพธิ์ทอง บ้านบะทอง ได้ปฏิบัติธรรมอบรมกรรมฐาน ตลอดจนการออกธุดงค์อยู่รุกขมูลกับ **ท่านอาจารย์อาญาคูธรรม**

ปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ ท่านได้พบท่าน **พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ที่ป่าช้าบ้านม่วงไข่

เมื่อได้ฟังธรรมจากท่านพระอาจารย์มั่น เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในสติปัญญาความสามารถของท่านพระอาจารย์มั่นเป็นอย่างยิ่ง จึงมอบตัวเป็นศิษย์พร้อมกับ **ท่านอาญาคูดี** และ **พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน**

ท่านได้ญัตติเป็นพระฝ่ายธรรมยุต เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ เวลา ๑๕:๒๒ น. ณ วัดโพธิสมภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยมี **พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระรถ** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระมุก** เป็นพระอนุสาวนาจารย์

หลังจากญัตติแล้วได้ไปจำพรรษาอยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่วัดป่าอรัญญวาสี อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ถึง ๒๕๑๙ จำพรรษาที่วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เข้าสู่อมตมหานฤพาน ณ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ สิริรวมอายุได้ ๗๗ ปี ๔ เดือน ๑๕ วัน ๕๒ พรรษา

ขอกลับเข้าสู่เรื่องประวัติหลวงปู่ลี อันเกี่ยวด้วยโยมมารดาและครูบาอาจารย์ ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะเป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่านออกจากวัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบานแล้ว ท่านก็มุ่งสู่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ย่อมเป็นที่รู้กันดีในหมู่ศิษย์ขององค์หลวงตามหาบัวทั้งหลายว่า หลวงปู่ลีเมื่อท่านจำพรรษาที่อื่น ออกพรรษาแล้วท่านจะกลับเข้ามาสำนักใหญ่วัดป่าบ้านตาด มาเป็นหูเป็นตาช่วยดูแล ทำไม้กวาดตาด ทำไม้กวาดศาลา ทำขาบาตรถวายองค์หลวงตา ถ้ายังขาดเหลือท่านจะถักไม้กวาดให้เต็มเรียบร้อย นำหมู่คณะจัดหาฟืนใส่โรงต้มให้เรียบร้อย แล้วคอยดูว่าองค์หลวงตาจะมีเรื่องใช้อะไรอีกหรือไม่ ถ้าในปีนั้นมีพระน้อยท่านจะอยู่ก่อนเพื่อร่วมจำพรรษา แต่ถ้าพระมากขึ้น ท่านจะเสียสละให้กับศิษย์รุ่นน้องที่เข้ามาศึกษาใหม่

หลวงปู่ลี ท่านเป็นสมณะผู้รักในศีล สมาธิ ปัญญา รูปร่างอิริยาบถงามทั้งนั้น งามในธรรม ท่านสมัครรักความเพียร เป็นสมณะอย่างเต็มภูมิในปัจจุบันและอนาคตใกล้ ๆ นี้ ท่านเร่งความเพียรเพื่อพ้นจากทุกข์

ด้วยบุญบารมีที่ท่านบำเพ็ญมา บรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย เช่น **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่ขาว อนาลโย** เป็นต้น จึงมาช่วยส่งเสริมสติปัญญาของท่าน เมื่อองค์ท่านตริตรองอย่างละเอียด ปีติปลื้มใจในอนาคามีผล ด้วยอุบายอันละเอียดแยบยลและความเพียรกล้าเกินคน ท่านจักหลุดพ้น ได้ขี่คอกิเลสจับมาปิ้งเล่นอย่างแน่นอน

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ ท่านเห็นว่า หมู่เพื่อนที่วัดป่าบ้านตาดก็มีมากพอสมควร และจิตของท่านกำลังหมุน อาจเรียกได้ว่าอยู่กับใครไม่ได้ ท่านปรารถนาที่วิเวกอย่างยิ่ง อีกทั้งองค์หลวงตาแนะนำว่าจิตประเภทนี้ต้องอยู่คนเดียวเท่านั้น อย่าให้สิ่งใดหรือภาระใดมารบกวน ท่านจึงกราบลาองค์หลวงตาออกเดินธุดงค์ขึ้นไปทางจังหวัดเลย จุดมุ่งหมายคือวัดถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย •

ถ้ำผาบิ้ง สถานที่หลวงปู่ลีมาปฏิบัติภาวนา

อายุ ๓๗ ปี

พรรษาที่

๑๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒

จำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย

• ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีต •

ในต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อได้รับโอวาท ๓ อย่าง จากองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แล้ว ท่านจึงดำริออกแสวงหาที่วิเวกสงบสงัดเต็มที่ ท่านจึงเก็บบาตรแบกกลด เดินทางต่อไป ท่านได้มุ่งหน้าสู่จังหวัดเลย ด้วยเห็นว่าที่นั่นอยู่ห่างไกลออกไปและยังมีที่น่าภาวนาอยู่อีกมาก ภูเขาก็นับลูกไม่ถ้วน สัตว์ป่าก็มากยิ่งกว่าสัตว์เลี้ยงในคอกเสียอีก เถื่อนถ้ำต่าง ๆ ในจังหวัดเลยนั้น ก็ยังเป็นที่ดึงดูดจิตใจให้สงบสงัดน่าบำเพ็ญภาวนามาก ธรรมดาคนในโลกไม่มีใครมีชีวิตแข่งกับเดือนกับดาวได้ นี่เป็นประเพณีในโลกตั้งแต่เกิดมา ต้องตายกันโดยมิได้จำกัดอายุ

เพราะฉะนั้นผู้ไม่ประมาทพึงเร่งความเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ ต้นไม้ต้นหนึ่ง ก้อนหิน ก้อนหนึ่ง มันอยู่คงทนยิ่งกว่าชีวิตมนุษย์หลายร้อยเท่าเสียอีก หากไม่พ้นทุกข์ไม่สำเร็จธรรมจะต้องเสียเวลาเกิดตาย ๆ และนั่งสมาธิเดินจงกรมอีกยาวนาน กิจแห่งพระศาสนาไม่เหมือนกิจอื่น เมื่อทำสำเร็จแล้วไม่ต้องกลับมาทำซ้ำอีก

ถ้ำผาบิ้ง อยู่ที่เชิงเขาในบริเวณวัดถ้ำผาบิ้ง เป็นรอยพระพุทธบาทขนาดใหญ่และแปลกกว่าทุกแห่งที่เคยเห็นมา คือ **รอยพระบาทประทับอยู่ที่เพดานผนังถ้ำด้านบนเหนือศีรษะ แทนที่จะประดิษฐานอยู่ที่พื้นเหมือนแห่งอื่น ๆ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เคยมาจำพรรษาที่นี่ ๒ ครั้ง คือในปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ และปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ องค์ท่านเป็นผู้ชี้บอกว่านี้คือ “รอยพระพุทธบาท”**

ถ้ำผาบิ้งเป็นที่พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล คือ “ท่านพระอุบาลี” เหาะมาด้วยฤทธิ์มานิพพาน ณ ถ้ำแห่งนี้ สำหรับผู้เป็นศิษย์รุ่นใหญ่ของท่านพระอาจารย์มั่น ที่มาเที่ยวธุดงค์ที่นี่

คือท่าน**พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม พระอาจารย์ดุลย์ อตุโล ท่านพ่อลี ธมฺมธโร พระอาจารย์ชอบ ธานสโม พระอาจารย์หลุยส์ จนฺทสาโร** และศิษย์รุ่นหลัง ๆ เช่น **หลวงปู่ลี กุสลธโร**

ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่เป็นมงคลอย่างยิ่ง นอกจากเป็นที่นิพพานของพระอรหันต์แล้ว ยังมีเทพรักษาสถานที่อย่างดี ระหว่างภาวนาจะได้กลิ่นดอกไม้หอมอยู่บ่อย ๆ เป็นการนอบน้อมบูชาของเทพเจ้าที่ดูแลสถานที่

ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่ตั้งแห่งภูเขาเป็นเอกเทศลูกหนึ่งต่างหาก ไม่ติดต่อกับภูเขาลูกอื่น ๆ มีถ้ำอยู่ทางทิศตะวันออก กับทางทิศตะวันตกตรงกัน เป็นสถานที่ติดต่อกับทุ่งนา อากาศดีบริสุทธิ์ มีลมพัดมาชำระสิ่งโสโครกในถ้ำและภูเขาให้สะอาด ปราศจากเชื้อโรค และมีบ่อน้ำใกล้ชิด เป็นที่อาศัยอุปโภคบริโภคได้สะดวก ทั้งในฤดูแล้งฤดูฝนและฤดูหนาว

ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่บรรพบุรุษของพวกเรา เหล่าพุทธบริษัท ได้ถือกันสืบ ๆ มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ห่างไกลจากหมู่บ้านนาอ้อ และบ้านนาแก ๕๐๐ คันธนู บ้านอื่น ๆ ก็ไม่ไกลนัก เช่น บ้านกกเกี้ยง บ้านนาเหล่า เป็นต้น และไม่ห่างไกลจากอำเภอวังสะพุง

ถ้ำผาบิ้งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อถึงฤดูเทศกาลปีใหม่ ท่านพุทธศาสนิกชนพุทธบริษัท ทั้งเฒ่าแก่หนุ่มสาว ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ ได้พากันมานมัสการพระพุทธรูป และรอยพระพุทธบาท ซึ่งประดิษฐาน ณ ถ้ำผาบิ้ง ทุก ๆ ปี เพื่อความมีอายุ วรรณะ สุขะ พละให้บังเกิดมีแก่ตนและครอบครัว และขอฟ้าขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล

● ท่านพ่อลีได้นิมิตอัศจรรย์ที่ถ้ำผาบิ้ง ●

ในบทนี้ผู้เขียนขอยกบทความที่เขียนไว้ในหนังสือ **ประวัติท่านพ่อลี ธมฺมธโร “พระอริยเจ้าผู้มีพลังจิตแก่กล้า”** อันเกี่ยวเนื่องกับถ้ำผาบิ้ง ดังนี้

วันหนึ่งในเวลากลางคืนเงียบสงัด ร่างกายธาตุขันธ์ละเอียดเบาสบาย ท่านพ่อลีเข้าที่นั่งสมาธิภาวนาแล้วปรากฏภาพนิมิต จิตเกิดความรู้ว่า ทางทิศตะวันตกของภูกระดึงมียอดเขาสูง มีต้นไม้หลากชนิดนานาพันธุ์ บางต้นสูงระฟ้า ดารดาษด้วยกิ่งก้านสาขา แนวพนาทั้งหมดสีเขียวสด สลับสล้างกับสีเหลืองอ่อน เป็นดินแดนที่มนุษย์ทั่วไปไม่เคยได้พบเห็นมาก่อน เปลี่ยวกายแต่ไม่เปลี่ยวจิต เป็นภพภูมิที่เป็นอยู่ด้วยสิ่งอันเป็นทิพย์

มีบุรุษผู้หนึ่งรูปร่างสูงใหญ่ร่างกายกำยำ นุ่งผ้าสีเหลืองแก่ กำลังเหาะเหินเดินฟ้า เอามือคว้าอากาศไปมา เราเหาะไปยืนอยู่ใต้รักแร้ของเขา ๆ บอกว่า **เขาเป็นเทพบุตรชื่อ “สันตะจิตโต”**

สันตะจิตโตเทพบุตรนั้น ได้บอกเหตุ ๓ ประการคือ

๑. **ต่อแต่นี้ไปมนุษย์จะลำบาก จะเกิดโรคตายด้วยน้ำเป็นพิษ** ๆ มีอยู่ ๒ ชนิดคือ

(๑) **น้ำหมอกน้ำค้างอันเป็นพิษ** เมื่อตกรดลงมาในท้องนา คุณภาพของข้าวจะเสื่อม คนกินอาจเกิดโรคภัยไข้เจ็บ

ท่านพ่อลี ธมฺมธโร

(๒) **น้ำฝนอันเป็นพิษ** ถ้าพบน้ำฝนแปลกอย่าฉัน ให้สังเกตดังนี้ คือ น้ำฝนสีแดง และสีเหลือง มีรสผิดธรรมดา ถ้ากินเข้าไปจะเกิดถ่ายท้อง เกิดเป็นเม็ดผื่นคัน ถ้ากินเข้าไปมากอาจถึงแก่ความตาย

๒. **สันตะจิตโตเทพบุตรนั้น ชี้นิ้วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทันใดนั้น น้ำทะลุขึ้นจากแผ่นดินถึงนภากาศ** น้ำนี้ไหลไปถึงไหน มนุษย์จะเกิดโรคภัยไข้เจ็บไปถึงนั้น ถ้าใช้น้ำนี้รดต้นไม้ ผลไม้จะเกิดโรคร้าย อายุมนุษย์จะสั้นเข้าทุกที

ท่านพ่อลี จึงถามเทพบุตรว่า “เรื่องราวเหล่านี้จะแก้ไขได้ไหม?”

เทพบุตรตอบว่า “โรคที่เกิดจากน้ำ ถ้าแก้ไม่ทันต้องตายภายใน ๓ วัน ๕ วัน ๙ วัน”

ท่านถามว่า “แล้วตัวอาตมาเองจะเป็นเช่นไร?”

เทพบุตรตอบว่า “ตัวท่านจะไม่เป็นอะไร เพราะท่านรู้จักบุญคุณของผู้ใหญ่ ถ้าโรคนี้เกิดขึ้นกับใคร จะบอกยาให้ขนานหนึ่ง ให้เอามะขามมาปลอกเปลือกออก แช่น้ำเกลือหรือผสมน้ำกระเทียมดองกิน อาการของโรคนั้นก็จะหายโดยพลัน”

๓. **ได้ปรากฏเหตุการณ์บนยอดเขา พอสันตะจิตโตเทพบุตรนั้นยื่นมือออกไปทางไหน ต้นไม้ทางนั้นก็หักเป็นระนาว** ท่านจึงถามว่า “เพราะเหตุไรต้นไม้จึงหักโค่นเช่นนั้น?” เทพบุตรตอบว่า “**ในกาลข้างหน้าผู้ใหญ่ในบ้านในเมืองจะไร้ศีลธรรม คนในชาติจะลำบาก**”

ท่านพ่อลีเล่าว่า ในครั้งนั้นท่านได้สนทนากับ สันตะจิตโตเทพบุตร เป็นอเนกปริยายด้วยความรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับพวกกายทิพย์เพิ่มเติมอีกไม่น้อย เป็นที่ประทับใจไม่รู้ลืม เขาได้ปฏิสันถารต้อนรับท่านเป็นอย่างดี

ท่านได้แสดงอริยสัจ ๔ มรรค ๘ ให้เขาฟัง เพื่อมิให้ประมาทและนอนใจกับการเสวยทิพยสมบัติ ซึ่งตกอยู่ในกฎอนิจจัง เหมือนกับโลกมนุษย์ทั่ว ๆ ไป สอนให้เขาพยายามปฏิบัติธรรมเพื่อความสิ้นทุกข์เข้าสู่แดนแห่งพระนิพพาน อันเป็นอมตะมหานิรันดร์กาล และเป็นที่สุดแห่งภพชาติอย่างแท้จริง

สันตะจิตโตเทพบุตร เป็นผู้มีจิตงดงามพร้อมรองรับอรรถธรรมที่ท่านแสดง ได้ฟังข้อธรรมดังนั้น มีรัศมีในกายโชติช่วง เป็นเครื่องบ่งบอกความหมายแห่งการดื่มด่ำในรสสัทธรรมอันเป็นทิพย์ยิ่งกว่าทิพย์

เขาแสดงความขอบคุณท่านที่เมตตามาโปรด คราวหน้าหากมีโอกาสบุญอำนวย เขาก็กราบอาราธนาท่านกลับมาโปรดอีกครั้ง

ท่านได้สงเคราะห์พวกกายทิพย์ในภพภูมิต่าง ๆ ในการเที่ยวธุดงค์ทุกครั้งเต็มความสามารถ **การสอนพวกกายทิพย์ย่อมง่ายกว่าการสอนมนุษย์ทั่ว ๆ ไป เพราะใช้ภาษาจิต เป็นภาษากลางแห่งภพภูมิทั้งหลาย ติดต่อกันได้สะดวก ไม่ติดขัดเหมือนภาษามนุษย์และภาษาสัตว์ ท่านผู้มีความรู้ลึกซึ้งทางด้านจิตใจ สิ่งเหล่านี้ย่อมกลายเป็นเรื่องธรรมดา**

เมื่อท่านพ่อลี และพระติดตาม ๒ รูป คือ พระปลัดศรี และพระจูม พร้อมฆราวาสอีก ๒ คน พักปฏิบัติธรรมเป็นที่สบายกายจิตที่ถ้ำผาบิ้งพอสมควรแล้ว ท่านจึงออกธุดงค์รอนแรมผ่านป่าเขาอันสลับซับซ้อนทะลุถึงตำบลแห่งหนึ่ง ชาวบ้านบอกเล่าเหตุการณ์ที่แปลกประหลาดให้ฟังว่า เมื่อคืนนี้มีหมอกไหลผ่านไปในสวนยาของเขา ใบหญ้าร่วงโรยไปหมด และมีข่าวประกาศว่า ที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ชาวบ้านได้รองน้ำฝนมีสีชากิน ตายไป ๑๐ กว่าคน ทั้ง ๒ เรื่องที่ได้ฟังรู้สึกว่าแปลกเพราะตรงกับเรื่องที่ได้นิมิตนั่นเอง

● ปู่ชอบต้มหลวงปู่ลี ●

พระกรรมฐานอาจนับได้ว่าเป็นเพศที่มีความสุขทางใจมากที่สุดในโลก เพราะท่านอยู่สบายตายสะดวก การไปการมาของท่านก็ไม่ขัดข้อง แม้นจะคลุมจีวรเศร้าหมองแต่ข้างในของท่านแจ่มใสยิ่งนัก หลายคนอาจคิดว่าเป็นชีวิตที่เคร่งเครียด มิได้เป็นเช่นนั้นเลย ผู้เขียนสัมผัสมาแล้ว ท่านมีอารมณ์เป็นที่สบาย เบิกบานเสมอ ยิ้มได้ทุก ๆ วัน เพราะท่านไม่มีเครื่องผูกมัดให้ทรมาน แม้บางรูปป่วยใกล้จะตาย ท่านก็ยังยิ้มได้ ไม่เป็นทุกข์เดือดร้อนกับโรคภัยไข้เจ็บ ท่านถือว่าเป็นธรรมดาเท่านั้น การหัวเราะของท่านก็หัวเราะแต่พองาม องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ท่านได้กล่าวไว้พร้อมเสียงหัวเราะและรอยยิ้มอันสง่าว่า **“ถ้าการบวชแล้วห้ามหัวเราะ เราคงบวชไม่ได้”** ท่านพูดถึงขนาดนั้น การยิ้มและแย้ม เป็นความงามอย่างหนึ่งของพระเจ้าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

เมื่อกล่าวถึงการหัวเราะและยิ้มแย้มผู้เขียนได้สัมผัสกับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร แบบเต็ม ๆ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ท่านเล่าเรื่อง ***“โซ้นลานขี้ตั๋ว”*** ครั้งที่ ๒ ท่านเล่าเรื่อง ***“เตะฟุตบอลแล้วไปเตะขาครูใหญ่”*** และเรื่องที่ ๓ คือเรื่อง ***“ถูกหลวงปู่ชอบต้ม”*** ท่านเล่าแล้วขำแบบที่เรียกว่า “ขำกลิ้ง” น้ำหูน้ำตาไหลกันเลยทีเดียว

ชีวิตพระกรรมฐานท่านเครียดไม่เป็น แต่ท่านไม่ยุ่งกับผู้คนเท่านั้น เลยดูเหมือนท่านเครียด ที่จริงท่านไม่ยุ่งคลุกคลีจึงเข้าหาท่านยาก เวลาท่านมอบเงินช่วยเหลือสาธารณกุศลจะเป็นล้าน สิบล้าน ร้อยล้าน หรือมากกว่านั้น ท่านมอบเลย มอบเสร็จก็อย่ายุ่งกับท่าน แม้แต่หนังสือขอบคุณท่านยังไม่อ่าน ท่านบอกว่าให้ไปแล้วจะมายุ่งอีกทำไม ท่านสบายมีความสุขไม่มีเรื่องทุกข์ร้อนใด ๆ

แล้วอีกเรื่องหนึ่งเวลาท่านทำอะไร ท่านทำเลยตามที่ท่านได้พิจารณาดีแล้ว ท่านก็ไม่ไปชวนหมู่ชวนพวก หาหมู่หาพวกเห็นด้วยไม่เห็นด้วย ไม่มีแบบสอบถาม ตั้งคณะกรรมการนั้นคณะกรรมการนี้ การลงคะแนน การยกมือโหวต รู้สึกจะไม่มีในธรรมวินัยของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านเอาความบริสุทธิ์ของท่านเป็นที่ตั้ง นี้คือความแตกต่างระหว่างปุถุชนกับอริยชน

ขอเข้าเรื่องหลวงปู่ลี กุสลธโร ที่ในตอนนี้ หลวงปู่ท่านเล่าด้วยเสียงหัวเราะ ท่านบอกว่าถูกหลวงปู่ชอบต้ม คำว่า **ต้ม** หมายถึง **หลอกลวง**หรือ**ทำให้เปื่อย** แต่ในที่นี้เป็นกิริยาระหว่างศิษย์กับอาจารย์ มิได้เหมือนโลกทั่วไป อาจเรียกได้ว่า **“หักเหลี่ยมธรรมะ”** ก็ได้ มิได้ต้มหลอกลวงให้เสียตัวเสียเงินเสียทรัพย์แต่ประการใด แต่ต้มให้ไปบำเพ็ญบารมี...สิ้นกิเลส

เสียงใส ๆ ของหลวงปู่ลี กุสลธโร ได้เล่าให้ฟังว่า “อยู่หั่น อยู่ผู้เดียวซำบายอยู่หั่นนะ... อยู่ที่ถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย คนเดียวสบาย ...เราภาวนาอยู่ถ้ำผาบิ้ง คนเดียวสบาย”

...สถานที่เช่นนี้ไม่มีความเสื่อม มีแต่ความเจริญเท่านั้น ผู้ปฏิบัติไม่หยุดความเพียรพยายามเพื่อบรรลุคุณธรรมสูง ๆ ขึ้นไป ไม่มีความฟุ้งซ่าน ไม่มีการงานอะไรที่ต้องหมกมุ่น จิตใจถูกยกให้สูงขึ้นไม่อยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่วใด ๆ

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

ท่านเล่าต่อถึงบรรยากาศขณะที่ท่านพำนักอยู่ถ้ำผาบิ้งว่า “เจ้าของอยู่ผาบิ้งหั่นแหล่วเบิ่งนกเค้ากับค้างคาว มันมางอยก้อนหินแล่วกะ ค้างคาวบินออกมา ๆ มันกะแซวับ! คาบไปฮ้อง! จี๊ด! แล่วกะเอาไปกินแล่ว แซวับ! โลด...

...เราพักสมาธิภาวนาอยู่ที่ถ้ำผาบิ้ง นั่งดูนกเค้าแมวกับค้างคาว นกเค้าแมวยืนคอยอยู่บนผาหินคอยจ้องจับค้างคาว พอค้างคาวบินออกมา นกเค้าแมวก็จะบินโฉบคาบค้างคาวด้วยความเร็ว **แซวับ**! วินาทีชีวิตนั้น จะได้ยินเสียงค้างคาวร้องเสียงดัง “**จี๊ด!**” แล้วนกเค้าแมวก็บินแซวับ! ๆ ๆ คาบเอาเหยื่อไปกิน”

(คำว่า “**แซวับ**” คือลักษณะของนกเค้าแมว บินโฉบเอาค้างคาวไปกินอย่างรวดเร็ว แล้วก็หายวับไปกับตา เป็นศัพท์เฉพาะขององค์ท่านที่ยังใช้คำโบราณอีสานอยู่)

“ปี ๕๐๒ นั่น มาจำหั่น นั่นจำเป็น เจ้าของเที่ยวอยู่พุ่นนะ อยู่องค์เดียวอยู่ถ้ำผาบิ้ง หลวงปู่ชอบเพิ่นสั่งให้ไปเอาท่านลี มาเฝ้าวัดเด้อ สิไปเที่ยว ไปมื้อพุ่นนะ มอสิเข้าพรรษาสิมาดอก บ่มาเลย โอ๊ย! ต้มคักต้มแหน่ ...

...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ ช่วงฤดูแล้ง เราเที่ยวธุดงค์อยู่องค์เดียว พักสมาธิภาวนาอยู่ที่ถ้ำผาบิ้ง หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ท่านสั่งให้โยมบอกว่า “ให้ไปเอาท่านลีมาเฝ้าวัด (ท่าสวย) เพราะท่านจะไปเที่ยวธุดงค์กรรมฐาน” แล้วท่านกำชับโยมให้บอกเราว่า “ถึงวันใกล้เข้าพรรษาท่านจะกลับมาร่วมจำพรรษาด้วย” เราก็รอแล้วรอเล่า! รอจนถึงวันเข้าพรรษา ท่านไม่กลับมาเลย **โอ๊ย! หลอกกันแท้ ๆ**”

ท่านเล่าต่อว่า “มาแล่วให้พ่อออกไปตามหา บ่เห็นส้นเลย มิดแหม่ว ไปลี่อยู่บ้านหั่นนะ... คีรีวงกต...

...เราเดินจากถ้ำผาบิ้งมาถึงวัดป่าท่าสวยแล้วไม่เห็นหลวงปู่ชอบ จึงให้พ่อออกไปตามหา แต่ก็ไม่เห็นแม้รอยเท้า ไม่รู้ข่าวคราว (มิดแหม่ว) มารู้ข่าวภายหลังว่าท่านไปหลบ (ลี่) จำพรรษาอยู่ที่เขาคีรีวงกต อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี กับสามเณรสด

ผู้เขียนล้อท่านบ้างว่า “กะจั่งแม่นเว่าคักเน๊าะ ถึกหลวงปู่ชอบต้ม... ประวัติหลวงปู่นี่เก่งกว่าผู้อื่นเด้เนี่ย อย่างน้อยกะถึกหลวงปู่ชอบต้มแหล่ว เอาไปเขียนประวัติหลวงปู่ลีถึกหลวงปู่ชอบต้ม คนสิหัวขวนคัก ๆ ...สิให้พี่สาวลำให้ฟังแหล่วหลวงปู่ชอบต้มหลวงปู่ลี ... ลำกลอนคือสิม่วน... ไปล่อตั๋วกันมาจากถ้ำผาบิ้งพุ่นนะ...

...หลวงปู่พูดได้สะใจมากว่า ถูกหลวงปู่ชอบหลอกลวง ประวัติขององค์หลวงปู่ฉบับนี้ต้องเยี่ยมยอดกว่าฉบับไหน ๆ อย่างน้อยก็มีเรื่องแปลกพิสดาร ถูกหลวงปู่ชอบต้ม (หลอก) เอาไปเขียน คนคงหัวเราะกันลั่น เรื่อง หลวงปู่ชอบต้มหลวงปู่ลี เอาไปเขียนกลอนลำ โอ้ละหนอ! คงสนุกมาก เรื่องหลวงปู่ชอบไปหลอกลวงหลวงปู่ลีมาจากถ้ำผาบิ้ง พอมาถึงแล้วเจอแต่วัดร้างว่างเปล่า รอเท่าไหร่ก็ไม่มาสักที แถมหนีเข้าไปอยู่เขาคีรีวงกต... โน้น!” ผู้เขียนกล่าวจบลง หลวงปู่ลีหัวเราะหนักมาก

หลวงปู่ลีกล่าวย้ำที่ถูกหลวงปู่ชอบต้ม ซ้ำ ๆ ดูเหมือนจะเคืองแค้นแต่ไม่ใช่ ตลก ๆ มากกว่าว่า “คักแหล่ว ไป ๆ เอา ท่านลีมา ๆ เฝ้าวัดสีไปเที่ยว โอ๊ย! บ่ฮู้จักบ่อนเพิ่นอยู่ซ่ำ จั้กไปอยู่บ่อนใด๋ ถามผู้ใด๋กะบ่รู้เรื่อง ตกลงได้จำพรรษาหั่น ตั้งแต่นั้นเข็ดหลาบบ่ไปใกล้เพิ่นแหล่ว...

...จำฝังใจ หลวงปู่ชอบท่านสั่งโยมว่า “ไป ๆ ตามเอาท่านลีมาเฝ้าวัด เราจะออกเที่ยวกรรมฐาน” เราก็มา มาก็ไม่เจอท่าน ไม่รู้ว่าท่านไปอยู่ที่ไหน ถามชาวบ้านถามใครก็ไม่รู้เรื่อง สรุปจึงได้จำพรรษาที่วัดท่าสวย บ้านวังม่วง ในปีนั้น ตั้งแต่นั้นมาเราเข็ดหลาบ ไม่เข้าไปใกล้ท่านอีกเลย”

เวจจกุฏีของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ที่วัดป่าท่าสวย

• ยึดมั่นในคำสอนพ่อแม่ครูจารย์เยี่ยงชีวิต •

“๒๕๐๒ ไปจำพรรษาวัดบ้านวังม่วง วัดหลวงปู่ชอบเฮ็ด ไว้นะ...

...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ ท่านเข้าจำพรรษาที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เป็นวัดเก่าที่หลวงปู่ชอบ ฐานสโมได้สร้างเอาไว้”

เป็นคำตอบจากหลวงปู่ลีที่เป็นภาษาอีสาน ที่ฟังแล้วเมื่อไหร่ก็ลึกลงไปในหัวใจทุกครั้ง ความจำของท่านดีมาก อยู่ที่ไหน? ทำอะไร? ผู้เฒ่าในวัย ๙๔ ปี จำได้หมดทุกเรื่อง นี้คือ **สติวินโย** ผู้มีสติเป็นวินัย

การสนทนากับท่านทุกครั้งประหนึ่งว่าได้เจรจากับปราชญ์ภายใน ดูกิริยาภายนอกเหมือนท่านไม่ชำนิชำนาญในอรรถและธรรม พอเข้าสู่โหมดภายในเราต้องยอมท่านทุกครั้ง สมกับหลวงตามหาบัวยกย่องท่านว่า **“ธรรมลี รู้ทุกอย่าง”**

ท่านมีนิสัยเล่นกับใครไม่เป็น การเล่นกับคนของท่านที่แสดงออกมากที่สุดคือยิ้มและหัวเราะน้อย ๆ ก็มีอยู่เท่านั้น บางครั้งมีงานหนักที่ต้องเหนื่อย ช่วงเวลาจังหันเช้า ท่านจะเปรย ๆ บอกว่า **“วันนี้ฉันกันให้อิ่ม ๆ”** วันนั้นเตรียมตัวเป็นกรรมกรแบกหามลากขนไว้เลย แสดงว่ามีงานหนักรออยู่ ฉันเสร็จท่านเรียกไปทำงาน ศิษย์ทั้งหลายทำงานเหนื่อยมาก บางองค์แทบจะหอบสังขารไม่ไหว ท่านเห็นสภาพแล้วคงสงสารศิษย์น้อยศิษย์ใหญ่ ที่สละเพื่อท่านได้ทุกอย่าง

ท่านแสดงความพอใจ ยิ้ม ๆ แล้วจึงพูดกับโยมวัดว่า **“วันนี้พระเณรเหนื่อยมาก พรุ่งนี้! ต้องเลี้ยงกันให้อิ่มหน่อย”** พระเณรทั้งหลายได้ยินดังนั้นก็ยิ้มออก คิดว่าหลวงปู่ใจดี จะได้ฉันของดี ต้องมีเมนูอะไรเป็นพิเศษเป็นแน่แท้

พวกเราเป็นพระอยู่วัดป่าขาดอนฉันแต่ปลาร้าปลาจ่อม ผักป่า หน่อไม้ ท่านคงจะสั่งญาติโยมให้หาอาหาร เมนูหรูเลิศจากในเมืองมาถวายพระเป็นแน่แท้ คิดไปว่าเป็นลาภปากของพวกเราแล้วหนอ แล้วองค์ท่านก็พูดสั่งด้วยเสียงอันดังได้ยินโดยทั่วกันว่า **“พระเณรทำงานเหนื่อยมาก พรุ่งนี้ต้องพิเศษหน่อย ให้พวกโยมไปสับหน่อไม้อยู่ในป่ามาถวายพระในวันพรุ่งนี้ให้มาก ๆ ด้วย”** “เจ็บปวดเหลือเกินกับการลุ้นเรื่องการกิน” พระรูปหนึ่งกล่าวขึ้นในใจ นี้คือเรื่องย่อ ๆ ข้างหน้าหากมีพื้นที่เหลือจะนำมาเขียนให้อ่านอีกครั้ง

องค์ท่านจริงจังมาก มีแต่ทีจริงทีเล่นไม่ค่อยมี นาน ๆ อาจมีสักครั้ง โดยเฉพาะพระเณรแม้อุปัฏฐากก็ไม่คุ้นเคยกับท่านพอที่จะสามารถกล่าวอะไร ๆ ได้ตามใจ เมื่อเข้าไปใกล้ชิดท่านต้องสงวนท่าทีทั้งนั้น มิฉะนั้นอาจโดนดีเอาง่าย ๆ ท่านเป็นผู้ที่ติดตามครู แล้วเอาสิ่งที่ครูสอนมาได้หมดเกลี้ยง เพราะท่านใส่ใจในคำสอนของครูเป็นอย่างมาก **ถ้าสิ่งไหนหลวงตาพูดท่านก็พูด หลวงตาดูท่านก็ดู ถ้าสิ่งไหนหลวงตาทำท่านก็ทำ** ตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาบ่ายสามสี่โมงเย็นท่านนั่งดูสารคดีชีวิตสัตว์ มีพวกช้างพวกเสือ เป็นต้น ถามว่าทำไมท่านดู? ท่านก็จะตอบ “หลวงตาเพิ่นเบิ่งเด้! ...หลวงตาท่านดูน่ะ!”

อีกอันหนึ่งการขอขมากรรม **เถเร ปมาเทน** ฯลฯ ท่านไม่พาทำ แต่ท่านก็ไม่ถึงกับปฏิเสธ ทำไมท่านไม่ทำ? พระเณรเถรานุเถระเขาทำกันทั้งบ้านทั้งเมือง วัดนั้นไปขอขมาวัดนี้ วัดนี้ไปขอขมาวัดนั้น อาจารย์นี้พรรษาน้อยกว่าไปขอขมาอาจารย์ผู้พรรษามากกว่า

ท่านตอบว่า “หลวงตาเพิ่นบ่พาเฮ็ด ...หลวงตาท่านไม่พาทำ”

นี้คือศิษย์ที่เดินตามรอยทุกกระเบียดนิ้วจริง ๆ แม้แต่ที่นั่งที่นอนในกุฏิไม่มีหรอกเตียงตั่งอะไร ๆ แบบนี้ เพราะครู (หลวงตา) ของท่านไม่พาทำ **ท่านปฏิบัติต่อหลวงตาด้วยความเคารพ สบง สังฆาฏิ จีวร อาสนะ ท่านวัดขนาดมิให้ผืนใหญ่กว่าขนาดที่องค์หลวงตาใช้เลย** ดังที่ได้เขียนมาแล้วนั้น แล้วบัดนี้ลูกศิษย์ขององค์ท่านก็ปฏิบัติต่อท่านด้วยความเคารพ ดังคำที่ว่า

“ครูคนใดปรนนิบัติอุปัชฌาย์ อาจารย์ บิดามารดา ด้วยความเคารพ ศิษย์ของครูคนนั้น ก็เอาอย่างครูนั้นด้วย”

หลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นผู้ยึดมั่นในถ้อยคำสอนของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวอย่างมาก แม้การอธิษฐานจำพรรษาของท่าน ๆ ก็ตั้งสัจจะเอาไว้ว่า **“ใน ๔๐ พรรษาแรก ท่านจะไม่จำพรรษาซ้ำที่เดิม ยกเว้นจำพรรษาร่วมกับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวที่วัดป่าบ้านตาดเท่านั้น”**

ต้นม่วงไข่ ที่วัดป่าม่วงไข่ เป็นสถานที่หลวงปู่ลีไปปฏิบัติภาวนา

หลวงปู่ลีท่านเป็นศิษย์ที่ได้ใคร่ครวญยึดมั่นในถ้อยคำและหลักคำสอนของครู (หลวงตา) โดยถ่องแท้แล้ว มีคำกล่าวว่า “**หากต่อมาศิษย์จะพึงกลายเป็นผู้ฆ่าโจรไซร้ ก็ต้องถือว่าครูมีส่วนร่วมในการฆ่าโจรนั้นครึ่งหนึ่งด้วย**” โจรหรือมหาโจรในที่นี้ เป็น **ธรรมาธิษฐาน** หมายถึง **กิเลสและอวิชชา**”

● เผชิญเสือกลางทางจงกรม ●

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านต่อไปว่า “ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ หลวงปู่ไปจำพรรษาอยู่บ้านวังม่วง ใกล้ ๆ กับวัดโคกมน ของหลวงปู่ชอบ สมัยก่อนสัตว์สาราสิงมีมากมั้ยครับ? ออกพรรษาแล้วหลวงปู่ท่องไปในป่าเปลี่ยวเพียงผู้เดียว พวกสัตว์ร้าย ๆ เคยมารบกวนหลวงปู่บ้างหรือไม่?”

“หลายโพดแหล่ว เจอเสือตัวใหญ่แหล่ว เขากะบอกอยู่ บ่อนหั่นไปอยู่ผู้เดียว บ้านม่วงไข่แหล่ว ไปภาวนา บ่ได้จำพรรษา บ้านม่วงไข่ ปี ๕๐๒ ฯลฯ ...เสือสัตว์มีมาก เราเคยเจอเสือตัวใหญ่ กลางคืนมันคำราม ชาวบ้านเขาก็บอกว่าเป็นถิ่นของเสือ เราไปคนเดียว ไปเที่ยวภาวนาที่บ้านม่วงไข่ (วัดป่าม่วงไข่ อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ปัจจุบัน) แต่ไม่ได้จำพรรษา ช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๐๒”

ผู้ที่เคยได้ยินเสียงเสือคำรามคงรู้ดีว่า เสียงนี้ช่างมีอำนาจราวกับว่าจะสะกดให้ทุกสิ่งทุกอย่างหยุดการเคลื่อนไหว เมื่อใดที่มีเสียงเสือคำรามเกิดขึ้นในป่า เสียงเซ็งแซ่ของบรรดานกแมลง หรือพวกครึ่งบกครึ่งน้ำจะเงียบกริบ ป่าตกอยู่ในความสงัด เปรียบได้กระทั่งแม้ว่ากระแสลมยังหยุดพัด สายน้ำก็ดูราวจะหยุดไหล แต่กระนั้นนาน ๆ ครั้งเท่านั้นหรอก ที่ขณะอยู่ในป่าเราจะมีโอกาสได้ยิน เสือไม่ได้คำรามอย่างพร่ำเพื่อ สาเหตุหลัก ๆ ที่เสือคำรามคือ แจ้งอาณาเขตและอีกประการคือบอกให้เพศตรงข้ามรู้สึกถึงช่วงเวลาอันพร้อมผสมพันธุ์ เสือคำรามก็เพื่อประกาศว่าพวกเขายังมีตัวตน หากเสือส่งเสียงขู่นั่นหมายถึงเขาพร้อมจะโจมตี แต่เมื่อใดที่เสียงเงียบ กว่าจะรู้ตัว อาจมีคมเขี้ยวฝังมิดอยู่ที่ก้านคอแล้ว

หลวงปู่ลี ท่านเล่าออกท่าทางอย่างน่าฟังว่า “เสียงคำรามดังลั่น! เราเดินจงกรมตอนกลางคืนเสียงเสือมันคำรามดังมาจากทางด้านทิศตะวันออก เราเดินจงกรมไปสุดทางแล้วหันกลับมาทางทิศตะวันตก ชั่วขณะเดียวเท่านั้น! เสียงมันมาคำรามทางทิศตะวันตก พอเราเดินสุดทางทิศตะวันตก เดินหันกลับมาทางทิศตะวันออก ในชั่วขณะเท่านั้น! เรากำหนดจิตตั้งสติเดินตลอดเวลา ธรรมและจิตหมุนอยู่ภายใน เสียงเสือคำรามจิตไม่ได้สนใจไม่ได้ใส่ใจอะไร มีแต่เรื่องของธรรมล้วน ๆ กลัวก็กลัวเป็นธรรมดา แต่ว่าธรรมก็แก่กล้ามิใช่เล่น

นึกถึงบทธรรมที่พ่อแม่ครูจารย์สอนไว้ เรากินสัตว์มาเท่าไร พุงเรานี้มีแต่สัตว์ทั้งนั้น ร่างกายเราโตมาก็เพราะเนื้อสัตว์ ทำไมเสือจะมากินเราคนเดียวนี้ เราจะกลัวอะไรกันนักหนา ถ้าอย่างนั้นเรานี้ก็เห็นแก่ตัวมากมาย กินสัตว์เต็มพุงมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งป่านนี้ พุงนี้มีแต่ป่าช้าสัตว์ นี้เสือจะมากินเราตัวเดียว เราไม่ยอมให้มันกิน นี่แสดงว่าเราเอารัดเอาเปรียบสัตว์ทั้งหลายเกินไปกระมัง

เอ้า! เป็นยังไงก็เป็นกันในวันนี้ ตัดสินใจทันที เสือกินวันนี้ก็ไม่เป็นไร เพราะเรากินสัตว์มามากต่อมากแล้ว หรืออาจจะกินเสือไปแล้ว แต่เราไม่รู้ เพราะไปบิณฑบาตเขาใส่บาตรเนื้อสัตว์มาให้ฉัน อาจเป็นเนื้อเสือก็ได้”

ท่านทั้งหลาย! ผู้สร้างสมบารมีมามากนี้ท่านก็มีกิริยาที่น่าอัศจรรย์! น่ารัก! น่านับถือ! ท่านไม่มีเวรภัยติดตามตัวของท่าน การบำเพ็ญบารมีนี้ลำบากมาก อดข้าวอดน้ำอยู่ในป่าบางที่เจริญสมณธรรมอยู่ที่ป่าเปลี่ยว ๆ เสี่ยงตายด้วยภัยต่าง ๆ อดข้าวตายมีมาแล้ว พระกรรมฐานตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบันก็ยังมีอยู่ อดข้าวตาย หลงป่าตาย สัตว์ร้ายกัดตาย ตายด้วยโรคต่าง ๆ ตายไปด้วยภัยต่าง ๆ **แล้วก็ก่อนจะตายนี้ ท่านก็ต้องรู้ว่าจะต้องตายแน่ ๆ ท่านไปเสี่ยงกับภัยเหล่านั้น ท่านก็จึงรีบเร่งความเพียรให้สำเร็จก่อนตาย**

“ยืนคำรามอยู่กลางเลยแมะ อยู่กลางทางจงกรม จิตมันกะรวมลงเลย ความย่าน ยืนอยู่หั่นจั้กกะมันยืนจั้กชั่วโมง กะบ่ฮู้จัก...

...หลวงปู่ลีท่านเล่าวินาทีชีวิตว่า เมื่อเราเดินทางจงกรมแล้วหันกลับมาเท่านั้น! เสือใหญ่มันยืนจังก้าอยู่ประจันหน้า ส่งเสียงคำรามลั่น แยกเขี้ยวอันยาวอันแหลมคม “**หม่าวฮือ! ๆ ๆ**” ด้วยความเร็วของสมาธิปัญญาวิ่งประสานกัน จิตรวมลงอย่างรวดเร็ว ธรรมกับใจรวมเป็นหนึ่งในขณะจิตเดียวเท่านั้น เรายืนสงบตัวแข็งที่ออยู่ตรงนั้น ไม่รู้กี่ชั่วโมง ไม่รับรู้สิ่งภายนอกได้เลย”

ความกลัวก็กลัวเป็นธรรมชาติอันหนึ่งเวลาคับขัน แต่ธรรมและจิตของเราก็แข็งแกร่งจิตแท้ ๆ แล้วไม่รู้อะไรเลย มีแต่ตัวรู้เท่านั้นที่รู้ เวทนาก็ไม่มี มันเหมือนกันกับเรานอนหลับ

วันนี้เรานอนหลับสนิทจนไม่รู้สึกตัว เวทนาไม่มี เพราะจิตมันวางจากกายแล้ว เพียงแต่ไม่มีสติเท่านั้นเอง แต่การภาวนานั้นมีสติเต็มเปี่ยม ขอให้อบรมให้จิตเป็นมหาสติ ฝึกจิตใจของเราให้อยู่อย่างนั้น ฝึกปัญญาให้มันมี ฝึกธรรมจักษุให้เกิดขึ้น กรรมฐานไม่มีอะไรติดตัว แม้แต่ยาเม็ดเดียวก็ไม่มีติดย่าม สู้เลยเอาเป็นเอาตายว่ากัน ฉะนั้นใจมันถึงเด็ด เป็น **“อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ”**

เราถึงได้รู้ว่าธรรมท่านสอนว่า **“อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ”** มันมีความหมายว่ายังไง?

เมื่อกล่าวถึงเรื่องผจญภัยกับเสือร้ายแล้ว หลวงปู่ลีได้เล่าเรื่องเสือเลียขาของหลวงปู่ชอบและหลวงปู่ขาวประกอบว่า “คิดดูอย่างพ่อแม่ครูจารย์ขาว ท่านไปอยู่กับพวกมูเซอ พ่อแม่ครูจารย์ขาว ท่านไปอยู่ที่เสือมาก ๆ เขาก็กลัวเสือจะมากินท่าน เขาเลยมาล้อมรั้วให้ท่าน ไม่ให้ท่านออกมาตอนกลางคืน ท่านเดินจงกรม เสือมันก็มาเลียแข้งเลียขาท่าน อยู่ที่ริมรั้วฟากนั้นเหมือนกันกับหมาบ้าน ท่านว่า เราก็ดูสายตาของมันอ่อน ๆ เหมือนกันกับสุนัขบ้าน บางครั้งมันมาสองตัว บางครั้งก็มาตัวเดียว มาก็มานั่งเฝ้าอยู่นั่นแหละ มันคุ้นเคยกับพระฝ่ายกรรมฐานมันคุ้นเคยขนาดนั้น”

พระกรรมฐานท่านเที่ยวธุดงค์ ท่านไม่เอาอะไรชิ้นใหญ่ ๆ ติดตัวไป เอาพอไปใช้ได้ เอาใส่ในบาตร เทียนไขก็ไม่ได้เอาไปมาก ใช้เวลาจำเป็นเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากอยู่ตามสถานที่แล้วก็ใช้โคมประจำเพราะมีเทียนอยู่เป็นประจำในสถานที่พัก เช่นวัด อย่างวัดหนองผือ แต่เราไปเที่ยวกรรมฐานในที่ต่าง ๆ เทียนเอาไปไม่ได้ เอาไปอย่างมากไม่เกิน ๓ ห่อ ใช้เฉพาะเวลาจำเป็นเท่านั้น เวลาไปค้างคืนก็จุดดูอะไร เวลาเดินจงกรมกลางคืนก็ให้มี ให้หาที่โล่งแจ้ง กลางคืนเดือนมืดก็ต้องให้มองเห็น เราเดินมีงูเงี้ยวเลื้อยผ่านมา มันจะเห็นสีดำ ๆ ผ่านทางจงกรม

เวลาเราเดินอยู่นาน ๆ ถึงจะเป็นเดือนมืดก็ตามมันจะมองเห็น ถ้าเป็นเดือนหงายไม่มีปัญหา เทียนไขจะเอามาใช้อยู่ตลอดไม่ได้ ต้องใช้เฉพาะเวลาจำเป็นเท่านั้น

“วันต่อมาหลังจากเจอเสือใหญ่กลางทางจงกรมแล้ว...” หลวงปู่ลีท่านเล่าประสบการณ์ธุดงค์... คราวนี้ท่านว่าท่านกำลังนั่งสมาธิภาวนาอยู่ในเพิงพัก เสียงสัตว์มันดังอยู่ด้านนอกกุฏิ

“เฮาฟังมันอยู่หั่นนะ ใจหนึ่งกะว่าเสือ ใจหนึ่งกะหมู ...เราฟังเสียงแล้วจึงใคร่ครวญพิจารณาดู ใจหนึ่งก็คิดว่าเป็นเสียงเสือ อีกใจก็ว่าเป็นเสียงหมู”

พิจารณาดูดี ๆ มันไม่ใช่เสือ เป็นพวกหมูป่ามาเป็นฝูง ๆ มากินลูกกระบกอยู่ด้านหัวนอนของกุฏิที่พัก มันพูดกัน กำหนดจิตดูแล้วมันน่าฟัง สัตว์มันก็เหมือนคน มีสุขมีทุกข์ มีปัญหาครอบครัว มีปัญหาชีวิต คนเป็นอย่างไรเรื่องของสัตว์ก็เป็นอย่างนั้น มันคุยโต้ตอบเหมือนพวกมนุษย์เราคุยกัน คุยกันไปกินกันไป เหมือนครอบครัวหนึ่งนั่งกินข้าวรวมกันแล้วก็คุยถามสารทุกข์สุกดิบ แต่สัตว์คุยไปมันต้องระวังภัย มันเตือนกันให้ระวังว่าอย่าพากันกินเพลิน เดี๋ยวพวกพรานมาอาจถูกฆ่าตายได้ง่าย ๆ นะ สัตว์กับคนเหมือนกัน มีรักโลภโกรธหลง มีเสพกาม มียศถาบรรดาศักดิ์ มีสวยมีขี้เหร่ คนต่างกับสัตว์ คือคนอยู่อย่างมีศีลธรรมเด่นชัด แต่สัตว์ที่เป็นโพธิสัตว์

ยังมีศีลธรรมยิ่งกว่า ฟังหมูคุยกันเคี้ยวลูกกระบกไปด้วย เวลามันเคี้ยวมันก็เคี้ยวพร้อมกันเป็นจังหวะ อยากให้คนทั้งหลายไปได้ยิน มันเคี้ยวพร้อมกัน แล้วก็คายเปลือกพร้อมกัน

“มันกัดบักบกเนี่ย เป๊าะ! กะ เลี๊ยะ! ท่อนั่นหล่ะ พร้อมกันเลย แล่วกะมิดไปหน่อยหนึ่งกะมื้อฉันจังหันแล่ว มีตะเปลือกบักบกเต็ม ...เสียงมันกัดกินลูกกระบก เสียงดัง “เป๊าะ!” แล้วจึงคายเสียงดัง “เลี๊ยะ!” พร้อมกัน แล้วก็เงียบฟังเสียงระวังภัย เราฉันจังหันเสร็จแล้วจึงเดินไปดูมีแต่ลูกกระบกที่มันกินแล้วคายไว้เต็มไปหมด” สัตว์ป่ามันระวังภัย ระวังถึงขนาดนั้นก็ยังถูกฆ่าตายได้นะ

ธรรมเป็นของเย็น พระกรรมฐานอยู่ที่ไหน สัตว์ป่าต้องได้อาศัยอยู่ หมูป่าเห็นคฤหัสถ์เป็นยักษ์เป็นมาร เบียดเบียนสัตว์ ยิงจนไม่มีเหลือ เสือภูวัว ท่านพระอาจารย์มั่นทำอุโบสถ มันมาร้อง เมื่อฟังปาฏิโมกข์จบแล้วมันก็หายไป ท่านพระอาจารย์มั่นคุ้นเคยกับสัตว์เหล่านี้ ท่านรู้วาระจิตของสัตว์เหล่านี้ ท่านเป็นมิตรสหายกันกับมันด้วยธรรมเครื่องเย็นใจ

สัตว์เดรัจฉาน เขาก็มีสัญญา ปัญญา นามธรรม รู้เหมือนกับมนุษย์ แต่เขาพูดไม่ได้เท่านั้น ท่านสรุปท้ายอย่างน่าฟัง

หลวงปู่ลี กุสลธโร นั้น ท่านดีเด่นเป็นยอดในการปฏิบัติกรรมฐาน แต่องค์ท่านหาพอใจยินดีในการเทศนาสั่งสอนภิกษุสหธรรมิกและพุทธบริษัทไม่ ธรรมเทศนาอันเป็นอนุสาสนีของท่านถึงมีแต่ก็ไม่มาก คงมีแต่ธรรมภาษิตเนื่องมาจาก **ธัมมสากัจฉา** คือการสนทนากันในเรื่องธรรมะ กับหมู่เพื่อนบ้าง กับลูกศิษย์ลูกหาบ้าง กล่าวบททบทวนพระพุทธดำรัสบ้าง เป็นปริกถาบทเลียบเคียงบ้าง หากสอนท่านมักสอนแบบซึ่งหน้า เป็นรายบุคคลไป

ในขณะพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวยังทรงธาตุขันธ์อยู่ ดูท่านจะไม่เด่นเท่าไหร่นักเป็นพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งเท่านั้น มาปรากฏเป็นพระองค์สำคัญเมื่อพระหลวงตามหาบัวละขันธ์นิพพานแล้ว ด้วยคุณธรรมชั้นสูงสุดที่องค์หลวงตารับรองเปิดเผย

ยิ่งกาลเวลาผ่านมานานหลายปี องค์ท่านยิ่งเด่น นำหมู่คณะพระกรรมฐานรักษาปฏิปทาพ่อแม่ครูจารย์เอาไว้ได้เป็นอย่างดี

ในวันเสาร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ตรงกับวันวิสาขบูชา ในเวลาบ่ายแก่ผู้เขียนได้ฤกษ์อันสำคัญเข้ากราบท่านที่กุฏิพำนัก ปกติจะเป็นฝ่ายกราบเรียนถามองค์ท่านแต่คราวนี้ท่านกลับเมตตาถามขึ้นก่อนว่า “ไปเบิ่ง ภูหอแล่วติ๊? ...ไปดูภูหอรึยัง?” กราบเรียนท่านว่า “ยัง”

ท่านเล่าว่า ป่าเป็นรมณียสถานอันรื่นรมย์ท่ามกลางขุนเขาที่โอบล้อมอยู่โดยรอบ อุดมด้วยแมกไม้และพฤกษานานาพันธุ์ มีลำธารน้ำใสไหลระรินตามธรรมชาติ อันมีความสัปปายะเหมาะแก่การเจริญจิตตภาวนาเป็นอย่างยิ่ง มีที่พักแบบเรียบง่ายภายใต้ร่มเงาแห่งมวลหมู่พฤกษาล้วนอุดมด้วยความสัปปายะ เกื้อกูลจิตใจผู้ปฏิบัติให้มีความสงบร่มเย็น ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในการปฏิบัติส่งจิตให้รื่นเริงในธรรมได้โดยง่าย

อันยอดภูหรือยอดคีรี ย่อมมีลักษณะเป็นผาสูง ตั้งตระหง่านมิได้รู้หวั่นไหว ไม่มีใครที่จะสามารถขึ้นได้ง่าย พืชพันธุ์ทั่วไปงอกได้ยาก เต็มไปด้วยพลาญหิน ต้นไม้ชี้โด่เด่แทงรากอย่างพิสดาร และสัณฐานแต่ละต้นก็ประหลาดนัก สงบสงัดปราศจากความรักความชัง อาจเทียบยอดเขากับพระนิพพาน คือ พระนิพพานสูง มิได้รู้หวั่นไหว บุคคลจะถึงได้โดยยาก กิเลสทั้งหลายงอกขึ้นมิได้ ปราศจากความรักความชัง การได้อยู่บนยอดเขาสูง จึงเป็นงานท้าทายก้าวไปสู่พระนิพพาน

สบโอกาสงามจึงเรียนถามท่านว่า “อยากให้หลวงปู่เล่าเรื่องภูหอให้ฟังบ้าง ภูหอเป็นอย่างไร? สำคัญอย่างไร? ที่นั่นทราบมาว่า เสือใหญ่มาร้องคำรามใส่หลวงปู่ฟังหลายครั้งหลายหนใช่ไหมขอรับ?”

“เสือมาครางใส่สองเทืออยู่ดิภูหอนั้น บ่ย่านเด้ มันกะครางใส่ซือ ๆ ...ช่วงฤดูแล้ง เราออกเที่ยวกรรมฐานภาวนาไปทางภูหอ สัตว์เสือมีมากแต่เราไม่กลัว เสือมันมาร้องคำรามในที่ใกล้ทางจงกรม ๒ ครั้ง ชาวบ้านที่นั่น เขามาสร้างกุฏิให้ เขาทำดีทุกอย่าง เอาไม้พาดไปพาดมา เอาไม้

พระอาจารย์บุญพิน กตปุญโญ และพ่อคล้าย แก้วสุวรรณ อดีตพระคล้ายผู้ซึ่งเคยติดตามหลวงปู่ลี

ทำฝา ไม้เยอะแยะไม่อดไม่อยาก อยู่ด้วยกัน ๓ องค์ เราขึ้นไปกวาดตาด และทำที่พักอยู่บนหลังถ้ำปีนขึ้นไปอยู่ชั้น ๓ ทั้งหมดมี ๗ ชั้น พระติดตามมี **พระอาจารย์บุญพิน กตปุญโญ** และ **พระคล้าย แก้วสุวรรณ** ไปกับเราในคราวนั้น

"ต้นไม้มีแต่ต้นบักใหญ่แหล่ว โอ้ย! ต้นคูณบักใหญ่เด้ ให้พ่อออกฟันมาเคี้ยว (หัวเราะ) มันล้มเนิ่งไปซื่อ ๆ บ่ทันตาย โอ้ย! งามฮ้าย ...ภูหอเป็นป่าใหญ่ต้นไม้มีแต่ต้นใหญ่ ๆ มีต้นคูณต้นงามใหญ่มันล้มเอนไปสักหน่อย เราให้โยมเขาฟันเอามาเคี้ยวหมาก" ปัจจุบัน ชาวบ้านเขาบุกรุกทำไร่ทำสวนไปแล้ว แต่ก่อนมีวัด มีพระไปปฏิบัติ ก็มีผู้รักษาป่า พอพระออกมาป่าก็หมด เราไปภาวนาอยู่ที่นั้นเป็นเวลา ๒ เดือนกว่า ยังไม่มีครูบาอาจารย์องค์ใดขึ้นไปอยู่ ทางไปลำบากเป็นทางช้างทางเสือ ไกลบ้านไกลเมืองออกไป

"โอ๊ย! ไปบิณฑบาตนี่ ฉันจังหัน พอสิล้างบาตรนี่ เขาตีเพลแล้ว (หัวเราะ) ใจเอา มีบ้าน ๖-๗ หลังท่อนั่น สรงน้ำสรงท่า กะสรง มันมีอ่างน้ำอยู่เด้ น้ำซับน้ำซึมได้อาบละ แต่มันมีหินปูนได้ต้มซะก่อน เฮาสิฉันต้ม..ต้มแล้วเมี้ยนใส่กาไว้ สุมื้อนี่ บ่มีกาแหล่ว ...โถ! บิณฑบาตแต่ละครั้งกลับมาถึงวัดเป็นเวลาเพลพอดี ฉันจังหันเช้าเสร็จประมาณก่อนเที่ยง ใจต้องสู้ ชาวบ้านมีเพียง ๖ ถึง ๗ หลังคาเรือนเท่านั้น สรงน้ำมีอ่างน้ำซับน้ำซึมอยู่ข้างบน น้ำฉันต้องต้มเสียก่อนเพราะน้ำ

มีหินปูนมาก ต้มเสร็จแล้วเทใส่กาเก็บไว้ฉัน ทุกวันนี้กาน้ำแทบจะไม่มีแล้ว”

ถ้าวันไหนฝนฟ้าลง เสียงอึ่งอ่างร้องสนั่นไพร บิณฑบาตในตอนเช้าเขาต้มอึ่งถวายบ้าง ต้มตัวตุ่นถวายบ้าง ผักน้ำพริกดำบ้าง เป็นอาหารป่า ความยากลำบากไม่เคยคำนึงถึง จิตมีแต่พุ่งไปข้างหน้า เดินบิณฑบาตแต่ละครั้งตัวเปียกเหมือนอาบน้ำ ...การปฏิบัติอย่างนี้ไม่เคยนึกเลยว่าเป็นความยากลำบาก

ภูหอมีเสือมาก อาจเรียกได้ว่าเป็นดงเสือ ยามกลางคืนมีฝูงกวางเป็นจำนวนมาก ยามเย็นมีฝูงเนื้อทราย มันมากมายยิ่งกว่าวัวควายอยู่บนโคกเสียอีก

“ทางอุดรเอาไม้ลงขายเด้ กะพรานตั้ว พวกค้าไม้ พวกเขาค้าฝิ่น ...เพราะว่าคนทางจังหวัดอุดรธานีพากันทำลายป่าขนไม้ลงมา พวกพรานล่าสัตว์ ค้าไม้ ค้าฝิ่น พวกสัตว์จึงอพยพขึ้นไปทางภูหอ ภูหลวง จังหวัดเลย”

ช่วงดึกสงัดเราออกมาบำเพ็ญเพียรเจริญสมาธิภาวนา สัตว์เหล่านี้มันก็ออกมาหากินในบริเวณนั้น มันอาศัยอยู่รอบตัวเรา เป็นสวนสัตว์ในธรรมชาติ ทั้งรื่นเริงบันเทิงในธรรมชาติที่ยังดาษดื่น ทั้งรื่นเริงบันเทิงในธรรมที่กำลังเข้าด้ายเข้าเข็ม คิด ๆ ดูแล้วก็เห็นบุญคุณธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพร พระพุทธเจ้าสำเร็จธรรมตั้งศาสนามาได้ก็เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องอุดหนุน

ภูหอ เป็นภูเขาสูงที่มีรูปร่างคล้ายระฆังคว่ำ ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำคู่ (หมู่ ๒ ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย) เราเพลิดเพลินรื่นเริงไปในธรรมชาติอากาศเย็นสบาย สมัยหนึ่ง**ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** เคยขึ้นไปพักภาวนาบนยอดภูหอ ได้รับความอัศจรรย์ในธรรมเป็นอย่างมาก

“กลางคืนแม่นกวาง กลางเวนแม่นฟาน ...กลางคืนเต็มไปหมู่กวาง กลางวันเต็มไปด้วยฝูงฟาน (เก้ง) ทั้งวันทั้งคืน เต็มไปด้วยสิงสาราสัตว์”

เวลาเราออกไปบิณฑบาต มันเห็นเรา เกิดระแวง มันก็วิ่งเข้าป่า ในวันแรกเราจึงพูดกับมันว่า ***“เพศนี้ไม่ใช่เพศเบียดเบียนสัตว์นะ อย่าพากันวิ่งหนี อย่าพากันกลัว พวกเธอวิ่งไปเดี๋ยวจะตกเหวนะ”*** สัตว์พวกนี้มันออกมาเต้นรำดูแล้วสนุกสนาน มันมากินลูกมะกอกมันก็หยอกล้อเล่นกันไปมาอย่างเริงร่า

๓ วันแรกที่เราอยู่ที่นั่น มันวิ่งหนีไปด้วยความหวาดระแวง มันสังเกตเราอยู่ พอถึงวันที่ ๔ มันวิ่งไปหน่อยหนึ่งแล้วมันก็กระโดดไป แล้วจึงหันกลับมายืนมองเรา ดังคำที่คนเขาพูดว่า “**กวางเหลียวหลัง**” บางทียืน ๓ ขา เบิกตากว้างดูเรา มันน่ารักน่าชังพูดไม่ถูก เขาก็มีกรรมของเขา เราก็มีกรรมของเรา สัตว์โลกเป็นไปตามกรรม เราจึงพูดกับมันออกว่า ***“อย่าวิ่งนะ มันจะตกเหว เรามิได้มาเบียดเบียนสัตว์ เรามาภาวนาสมาธิ เราเป็นพวกเดียวกัน เกิดแก่เจ็บตายเหมือนกัน”***

พอถึงวันที่ ๕ พวกเก้งพวกฟาน มันไม่กลัว แต่ก่อนมันเต้นหนี คราวนี้มันเต้นเข้ามาหา มันก็เต้นใส่เราอยู่อย่างนั้นแหละ วัวควายอยู่ในคอกยังน้อยกว่าพวกมันเลย คิดดูเถอะว่ามันมากมายเพียงใด

(ซ้าย) พรานอ่อน ผู้เคยตักบาตรหลวงปู่ลีใยสมัยนั้น นำสำรวจภูหอ

จากนั้น มันก็หากินไปตามเรื่อง พอเรามองดู มันก็หากินไป ไม่ได้สนใจเรา สัตว์มันฉลาด ถ้าเปรียบจิตใจมันก็อันเดียวกัน แต่มันแตกต่างกันแต่เพียงร่างกายเท่านั้นเอง สัตว์ก็เสวยวิบากกรรมของเขา เคยทำดีทำชั่วมา แต่วาระจิตนั้นอันเดียวกัน สัตว์ตัวที่ผูกอาฆาตพยาบาทก็มีเหมือนกัน ไปลองซิ ถ้าไม่เชื่อไปทำให้มันโกรธดู มันจัดการเลยนะ

ในปลายปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ นั้น สัตว์ยังมีเป็นจำนวนมาก เราออกไปบิณฑบาตทางหมู่บ้านน้ำคู่ เห็นฟานแม่ลูกอ่อนมันออกหากิน เห็นแล้วมันสนุกกับเขา...บริเวณแถบนี้เดินขึ้นไปทางอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ก็ได้ ป่ากว้างใหญ่ไพศาล มีแต่ต้นไม้ใหญ่ ๆ สูงระฟ้า กลางวันเดินใต้ต้นไม้แทบไม่เจอแดด เราชอบอากาศทางจังหวัดเลย ภาวนาดีเงียบสงัด เราเดินป่ามามาก แต่ไม่เคยหลงป่าสักครั้ง

“ไปอยู่นำไทด่าน ซำบายตั๊ว เขาบ่กวน ...เราอยู่กับพวกไทด่าน (คือชาวอำเภอด่านซ้าย) สบาย เขาไม่รบกวน เขาใส่บาตรให้กินแล้วเขาก็ไปทำไร่ทำนาทำสวน ไม่มายุ่งกับพระ” เราก็สะดวกสบายภาวนา ไม่ต้องพบเจอใคร ๆ วัน ๆ **จิตหมุนไปกับธรรมเป็นธรรมจักร กิเลสก็ถูกตัดแข้งตัดขาตัดตัว เหลือแต่หัวใจของกิเลสคืออวิชชาเท่านั้น**

พูดก็พูดเถอะ! ที่เราสามารถอยู่ในป่าอย่างนี้ได้เพราะพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน) ท่านฝึกหัดเรามาอย่างหนัก เราจึงออกธุดงค์ได้อย่างสบายไม่เก้อเขินหรืออายใคร ๆ องค์ท่านกล่าวย้ำท้ายอย่างภาคภูมิใจ ที่เป็นลูกศิษย์ ของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

● “บักงาลาก” ช้างพระโพธิสัตว์ที่ภูหลวง ●

กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่ออกจากภูหอแล้ว เดินธุดงค์ไปทางไหนต่อ?”

“ต้นปี ๐๓ ไปภูหลวงพุ่นแหล่ว...กะขึ้นไปพุ้นไปอยู่บ้านไปอยู่ ขะเจ้าเฮ็ดฮ่านให้อยู่ เขาเอิ้นแก่งม่วง ทางตะวันตกภูหลวงน่ะ ...ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ จากภูหอแล้วเราไปต่อที่ภูหลวง ขึ้นไปทางด้านทิศตะวันตกของภูหลวงถึงบ้านแก่งม่วง ชาวบ้านสร้างเพิงพักให้อยู่อาศัย”

“ภูหลวง” มีความหมายว่า **ภูเขาที่ยิ่งใหญ่ หรือหมายถึงภูเขาของพระเจ้าแผ่นดิน** ซึ่งนับเป็นสิริมงคลนามที่บรรพบุรุษได้ตั้งชื่อไว้ ภูหลวงเกิดจากการยกตัวของพื้นผิวโลก และดินส่วนที่อ่อนถูกพัดพาลงสู่พื้นที่ส่วนต่ำ คงเหลือหินซึ่งเป็นโครงสร้างที่แข็งไว้เป็นภูเขา

“ตั้งตะกี้มันหลายเด้... ภูหลวง จังหวัดเลย หลายคือหยัง ซาวบ้านเขาเอิ้น บักงาลาก ...ออกจากภูหอแล้วท่านจึงนำคณะธุดงค์ไปยังภูหลวงจังหวัดเลย สมัยก่อนที่ท่าน (ปู่ลี) ไปเที่ยวธุดงค์ภาวนามีช้างป่าเป็นจำนวนมาก ช้างเผือกใหญ่ตัวหัวหน้า เขาเรียกชื่อมันว่า **“บักงาลาก”** (ไอ้งาลากหรือไอ้งายาว) ช้างตัวนี้มีลักษณะพิเศษคืองาสวยงามและยาว เวลามันเดินถึงขนาดงาครูดไปกับพื้นดิน จึงเป็นที่ต้องการของนักล่างาช้างทั้งหลาย

“มีอยู่ภูหลวงพุ่น ช้างบ่เบียดเบียนพระและคนเด้ มันมีโพธิสัตว์อยู่หั่น มันเหยียบมันมาภูหอจั่งซี่ มันกะถกข้าวล้ม มันกะแปลงให้ ...ช้างตัวใหญ่ ๆ เป็นช้างพระโพธิสัตว์ อยู่บนภูหลวง ไม่เบียดเบียนพระและคน มันเดินจากภูหลวงมาทางภูหอ ช้างบริวารรอบล้อมซ้ายขวาอารักขา เมื่อช้างบริวารเดินผ่านทุ่งนาทำข้าวกล้าชาวบ้านล้มเสียหาย มันจึงตามมาตกแต่งปลูกคืนให้อย่างดี ที่มาพระโพธิสัตว์จุติเป็นสัตว์ก็เพื่อบำเพ็ญบารมี”

คำว่า **“โพธิสัตว์”** คือสัตว์ที่ยังข้องอยู่ในการสร้างบารมีเพื่อพระโพธิญาณ บำเพ็ญเพียรเพื่อความสุขแก่มหาชนเป็นอันมาก จะจุติเป็นสัตว์หรือมนุษย์ก็ตาม มีพระมหากรุณาแก่สัตว์ทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง มีบริวารมาก บรรเทาภัยให้มหาชน ขวนขวายคุ้มครอง

พระโพธิสัตว์สร้างบารมี ไม่ทิ้งเมตตา เพื่อรื้อขนสัตว์ข้ามวัฏสงสาร ตัดโลกธรรมใหญ่ จึงสร้างพระบารมีอย่างใหญ่ เกิด ๆ ตาย ๆ ให้เต็มแล้วตรัสรู้ ขนสัตว์ขึ้นสวรรค์นิพพาน ท่านอดทนมีขันติมากที่สุด ไม่เอาแง่เอางอนกับมนุษย์และสัตว์ มีศีลธรรมทุกชาติไป ด้วยมหาเมตตามหากรุณา เต็มเปี่ยมในพระทัย

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อว่า **“ช้างตัวนี้เป็นพญาช้าง นัยน์ตาทั้งคู่สวยงามราวกับแก้วมณี มีกายสง่างาม พระโพธิสัตว์ปกครองช้างบริวารจำนวนมากให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุข”**

คราวหนึ่งมีฝูงช้างบริวารเหยียบย่ำนาข้าวของชาวบ้าน ช้างพระโพธิสัตว์เห็นดังนั้น จึงเอางวงจับข้าวกล้าที่ล้มระเนระนาด ทำให้ลำต้นตรงขึ้นใหม่ ช้างโพธิสัตว์ไม่ทำลายคน รู้ภาษาคน เวลาเดินขึ้นภู องอาจสง่างามเอางาถูกิ่งไม้ต้นไม้และพื้นดินเป็นทางยาว บริเวณทางเดินใดที่เป็นหลุมเป็นบ่อมันก็ใช้เท้าเกลี่ยให้สม่ำเสมอ

“บักงาลาก ...ไอ้งาลาก” มันเดินขึ้นภูเขา งามันยาวครูดดินขึ้นไปเป็นรอย...ช้างบริวารคอยเกลี่ยดินปิดร่องรอย พวกนายพรานคนบ้านแก่งม่วงซึ่งไม่ไกลจากภูหลวงไปนอนรอดักยิง “พวกพรานขึ้นภูหลวงพยายามเอาแท้ ๆ กินหญ้าหมู่พวกอ้อมหมด ...พวกพรานขึ้นภูหลวงพยายามล่าช้างตัวนี้หลายครั้งหลายหน พยายามมานาน แม้ขณะกินหญ้าพวกช้างบริวารแวดล้อมช้างโพธิสัตว์ไว้ทุกด้าน ด้วยความที่ช้างบริวารกลัวคนรู้ว่าเป็นพญาช้างเผือก ช้างบริวารทั้งหลายต่างเอาขี้โคลนทาตัวพญาช้างเผือกไว้เพื่อมิให้ใครรู้” แม้อารักขาขนาดนั้นพวกพรานก็ยังฆ่าจนได้ พอพวกมันฆ่าช้างใหญ่ได้แล้ว จึงตัดเอางา

“งาใหญ่หลาย มันแบกบ่ไหว มัดเชือกเดินนำลำห้วยลงมา ช้างตัวนั้นช้างปรารถนาพระโพธิสัตว์เด้ ...งามันใหญ่และยาวเหลือเกิน พวกพรานแบกลงมาไม่ไหว จึงมัดเชือกหาบเดินลงมาตามลำห้วย” พรานที่ฆ่ามีชีวิตอยู่บนพื้นโลกมนุษย์ได้เพียง ๓ วันเท่านั้น ด้วยผลกรรมอันแรงกล้าฆ่าช้างโพธิสัตว์ ล้มตายกันทุกคน

“เขาเสี่ยงอยู่เดี๋ยวนี้ บ่เปิดเผยใคร ยาวหลาย ...ปัจจุบันเขาเอางาช้างไปซ่อนไว้ ไม่ยอมเปิดเผย ไม่บอกใคร งามันยาวมาก”

ภูหลวง

...ถึงเป็นช้างพระโพธิสัตว์แต่ก็ยังมีกรรม ยังไปถูกฆ่า เหมือนพระเทวทัตกับพระพุทธเจ้าตามจองล้างจองผลาญหมายเอาชีวิตพระพุทธเจ้าในหลายภพชาติ

"ตั้งแต่ช้างโพธิสัตว์โตนั้นตายแล้ว ช้างบริวารมันไปกะกินแหล่ว มันบ่มีหัวหน้าห้ามเด้ ...ตั้งแต่ช้างพระโพธิสัตว์ล้มตายลงเพราะฝีมือนายพรานผู้ใจบาป จากนั้นมาช้างบริวารทั้งหลายไม่มีหัวหน้าคอยควบคุมอบรมสั่งสอน จึงดื้อรั้นลงมาทำลายข้าวกล้า สิ่งปลูกสร้าง ผลผลิตการเกษตร และทำร้ายผู้คน"

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า **"ในหมู่มนุษย์หรือหมู่สัตว์ต้องมีผู้นำที่ทรงธรรม จึงจักอยู่ร่มเย็นเป็นสุข"**

"กะนิทานพระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นช้างอยู่นั้นถวายฮอดงาช้าง งาให้เขาตัด (หัวเราะ) พระเทวทัตตัดไปแล้วไปขออีก ให้ตัดอีก พุ่นประวัติโพธิสัตว์ ...ในนิทานชาดกมีกล่าวไว้แล้วว่าพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นช้างโพธิสัตว์ ถวายงาเป็นทาน พระเทวทัตเห็นแล้วอยากได้อีก พระองค์ก็ให้ตัดอีก...นั่นประวัติพระโพธิสัตว์ท่านแสดงไว้"

ท่านบำเพ็ญไม่ปรารถนาอย่างอื่นเลย ปรารถนาโพธิญาณเท่านั้น!...เท่านั้น! ไม่มีสอง

หลวงปู่ท่านกล่าวด้วยความมุ่งมั่นเสียงดังฟังชัดมากว่า “เฮาอย่างอื่นบ่เอาเลย...เอาหลุดพ้นท่อนั่น...ฮู้ฮักษาตัวรอดเป็นยอดดี ...**ส่วนเราอย่างอื่นไม่เอา เอาตัวเองให้หลุดพ้นเท่านั้น รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี**” ท่านกล่าวอย่างนั้นเราก็อดสาธุในใจไม่ได้ เพราะกับท่านพูดอะไร ๆ ต้องใคร่ครวญให้ดี เพราะวิถีจิตของท่านมุ่งตรงไม่มีอะไรปิดบังท่านได้ อะไรที่เป็นการยกยอปอปั้นแบบโลกท่านตัดทิ้งหมด ไม่มีเหลือเยื่อใย แม้ในวันที่สนทนาธรรมกับท่านจะมีผู้คนมามากสักเท่าใด องค์ท่านนั่งเฉย ไม่ถามสักคำว่าใครมาบ้าง เพราะท่านไม่ให้ใครเข้าถึงองค์ท่านได้ง่าย มากราบก็กราบข้างนอก “**มาเอาความดี มิใช่มาดูหน้าพระ**” ท่านว่าอย่างนั้น เขานั่งรถอะไรมา เขาเป็นคนจนคนรวย ท่านก็ไม่ได้ไต่ถาม แต่ท่านแผ่เมตตาให้กับทุกคนเสมอภาคไม่มีประมาณ ท่านบอกว่าใครจะมาวัด “**กำหนดรู้ก่อนแล้ว**”

องค์ท่านกล่าวย้ำท้าย ๆ ในการสนทนาในวันนั้นว่า “ใจเอาแล้ว ทุกข์ปานใด๋มันกะบ่ทุกข์ดอก...คั่นใจเอาแล้ว ...**ถ้าหากพอใจที่จะทำแล้ว (ฉันทะ) ถึงเรื่องนั้นมันจะทุกข์สักปานใดมันก็เหมือนไม่มีความทุกข์**” เป็นคำสอนที่กินใจสุดซึ้ง ยากจะอธิบายสำหรับผู้นั่งฟังเฉพาะหน้าที่เห็นกิริยาอันผ่องงามขององค์ท่าน

นี่ล่ะ! ช้างพระโพธิสัตว์ซึ่งได้รับพุทธทำนายว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลเห็นแล้วก็น่าอัศจรรย์ในพุทธบารมี หลวงปู่ลีเล่าสรุปในเรื่องนี้

● บำเพ็ญเพียรที่ถ้ำนกแอ่น ●

คำรำพึงที่องค์หลวงปู่ท่านเปรยขึ้นขณะท่านนั่งพักอยู่ที่ระเบียงกุฏิหลังน้อย สำหรับพระเถระผู้ใหญ่เยี่ยงท่านถือว่าเป็นกุฏิหลังเล็กมาก สามารถรับแขกได้ไม่เกิน ๖ ถึง ๗ คน ห้องจำวัด ห้องน้ำก็ขนาดเล็กมาก กุฏิหลังน้อยนี้เดิมเป็นกุฏิองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวที่องค์ท่านสร้างถวายในยามที่หลวงตามาพักที่วัดภูผาแดง เมื่อหลวงตานิพพานลงองค์ท่านจึงอาศัยกุฏิหลังน้อยนี้จำวัดเรื่อยมา ถือว่าเป็นกุฏิที่สมถะมากเพราะสามารถอยู่ได้เพียงรูปเดียวเท่านั้น

วันนั้น (๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ เวลา ๑๖:๐๐ น.) ท่านรำพึงว่า “ภูหอ โอย!! มีแต่สัตว์เด้ ต๊ะเก่า พวกนั่นมันมาแยงมาจอบคลาน ๆ... เสือมาฮ้องใส่... บ่ไปภูหลวงติ๊ ...ภูหออำเภอภูหลวง แต่เก่าก่อนมีสัตว์มาก สัตว์เหล่านั้นมันมาจะมาหมอบคลานแอบดูเรา...แม้เสือมันก็มาร้องคำรามให้ได้ยิน...ในที่ไม่ไกลจากทางเดินจงกรม” องค์ท่านรำพึงถึงอดีตที่เคยฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสตัวดุร้าย ยิ่งกว่าเสือร้ายที่บริเวณภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลยเสียอีก แล้วองค์ท่านก็ย้อนกลับมาถามว่า “***ไปภูหลวงรึยัง?***” เพราะภูหลวงเป็นอีกสถานที่แห่งหนึ่งที่องค์ท่านออกเที่ยววิเวกได้ประสบการณ์ทางธรรมมากมาย

ภูหอตั้งอยู่ไม่ห่างจากภูหลวงมีหมู่บ้านน้ำคู่กั้นอยู่ระหว่างกลาง อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีแหล่งน้ำอันสำคัญคือ “**ลำห้วยน้ำคู่**” ที่หมู่สัตว์นานาชนิดลงมาหากินในบริเวณนี้

ถ้ำนกแอ่น

ทั้งภูหลวงและภูหอเป็นสถานที่ภาวนาชั้นเอกเหมาะสำหรับผู้บำเพ็ญพรตมาหมกตนโหมหักอยู่ในป่าภาวนาเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ แม้ผ่านกาลเวลามานานหลายปีภูหอยังคงมนต์ขลัง เป็นขุนเขาที่น่าเกรงขาม เป็นป่าเขาอันสงัดวิเวก มีต้นไม้ใหญ่ แผ่ร่มเงากิ่งก้านประสานกันแทบไม่เห็นแสงตะวันเป็นป่าสูง...สุดหนาทึบ เป็นคล้ายบันไดขั้นแรกที่จะนำขึ้นไปสู่ยอดภูซึ่งสูงราวกับจะชูยอดไม้ขึ้นประดับแผ่นฟ้า ต้นไม้แต่ละต้นใหญ่ยิ่งนัก

ไม้ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ ไม้ประทม ไม้สะค้ำ ไม้มะกอกกัน ไม้ชิงชัน ไม้เปลือย ไม้แจ่งแซง...ไม้มะคร้อ ไม้ไผ่รวก ไม้ไผ่ซาง ส่วนที่เกิดตามพื้น กวาวเครือเล็ก...กวาวเครือใหญ่ กลอย ส้มกบ

น้ำตกชาวบ้านเรียกว่า “**ตาด**” ภูหอมีตาดถึง ๕ ตาดกว่าจะถึงยอดภู

ตาดที่ ๑ หมายถึง ที่น้ำไหลลงมาขังที่สันแปร หมายถึงพื้นที่เสมอ แล้วไหลลงสู่ห้วยน้ำคู่

บริเวณถ้ำที่หลวงปู่ลีพักชื่อว่า “**ถ้ำนกแอ่น**” ซึ่งเป็นถ้ำเล็กแต่ยาวเพดานต่ำ มีอากาศโปร่งโล่งสบาย ลมพัดถ่ายเทได้ ปากถ้ำกว้างคนเข้าไปอยู่ในบริเวณถ้ำได้แต่ได้ไม่มากนัก ห่างจากหมู่บ้านราว ๕ กิโลเมตร ต้องปีนภูเขาสูงชันใช้เวลากว่า ๓ ชั่วโมงในบุคคลผู้มีเรี่ยวแรงดี ถ้ำนกแอ่นอยู่บริเวณตาดที่ ๓

หลวงปู่ลีท่านเล่าให้ฟังอย่างมีความสุข “แต่เก่าเดินจงกรมเอาไม้ตาดกวาด ๆ แล่วกะเดินโลดแหล่ว ยามกลางคืนกะบ่อยู่ถ้ำแหล่ว ขึ้นไปเดินจงกรมอยู่เทิงพุ้น ...ทางเดินจงกรม

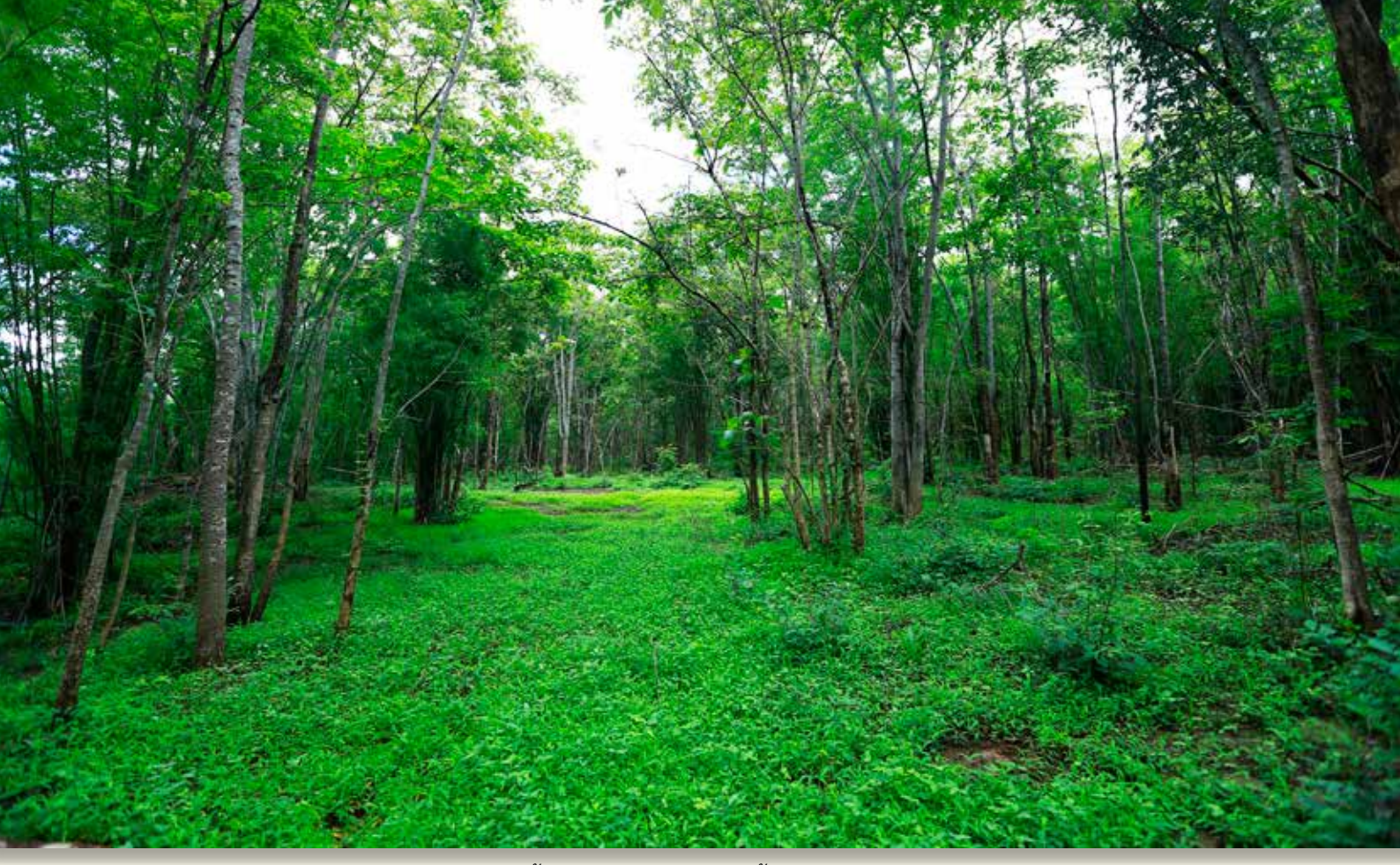

พื้นหญ้าเขียวขจี บนหลังถ้ำนกแอ่น

เอาไม้ไผ่กวาด ๆ แล้วก็เดินเลย ช่วงกลางคืนปีนขึ้นไปบนหลังถ้ำซึ่งเป็นสันแปร คือที่เสมอเดินจงกรมสบาย หญ้าเขียวขจีเหมือนสนามหญ้าเป็นที่เลี้ยงสัตว์”

กราบเรียนท่านว่า “สถานที่ท่านไปปฏิบัติ ทรมานกิเลสมิใช่ของง่ายที่ใคร ๆ ก็อาจทำได้ ต้องเป็นผู้ปฏิบัติจริงเท่านั้น เกล้ามีกิเลสหนาไม่อาจทำอย่างนั้นได้ กราบขออนุโมทนากับหลวงปู่ ชีวิตพระกรรมฐานมิใช่ใครจะทำได้ง่าย ๆ”

ท่านเมตตาตอบว่า “แม่นแหล่ว! ต้องเด็ดขาดอีหลี ...ใช่! ชีวิตพระกรรมฐานต้องเด็ดขาดจริง ๆ”

“หลังเขาแท้ ๆ มีแต่ก้อนหินซากลากอยู่ ...หลังเขาบนภูหอมีแต่ก้อนหินใหญ่ชูชันเหมือนดอกเห็ด”

“กลางคืนอยู่ถ้ำแหล่ว มื้อเวนเดินเที่ยวเบิ่ง ห่าลังเทือ เสือมาคราง ใส่ มันถือกลิ่น ...กลางคืนอยู่ภาวนาที่ถ้ำนกแอ่น กลางวันเดินเที่ยวชมป่า บางครั้งในช่วงกลางคืนขณะเดินจงกรม เสือมันมาคำรามใส่ เพราะมันถูกกลิ่นมนุษย์”

“เดิ่นกวาง บ่อนนั่นมันมีหญ้า หญ้าขะหมง เลาะบ่อนก้อนหิน เป็นเดิ่นอ้อม บ่อนกวางหาอยู่หากิน เพราะว่ามันกวางหลาย ฟานกะหลาย หมูกะหลาย ...ลานกวาง! ลานหญ้าขะหมง เป็นที่อาศัยของหมู่กวาง หญ้าชูชันเขียวขจี ขึ้นข้างก้อนหิน เก้ง กวาง หมูป่ามากมาย ดังสนามเลี้ยงสัตว์”

องค์ท่านเพลิดเพลินในการพิจารณาธรรมและธรรมชาติ ท่านถือการเจริญสมณธรรมเป็นหลัก ส่วนอาหารบิณฑบาตนั้น ท่านแทบจะไม่สนใจเลย เป็นการบิณฑบาตตามมีตามได้โดยแท้ เช่น ได้พริก ได้เกลือ ก็ฉันกับพริกกับเกลือ จะได้ข้าวเปล่า ๆ ก็ฉันข้าวเปล่าๆ ท่านว่าพระพุทธเจ้าก็สอน หลวงตามหาบัวก็สั่ง “**พริกกับเกลือก็ดี ข้าวเปล่า ๆ ก็ดี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ได้มาจากบิณฑบาต ถือเป็นอดิเรกลาภทั้งสิ้น เป็นลาภที่พระธุดงค์ควรมีความสันโดษพอใจแล้ว เพราะความจนเป็นทรัพย์ของบรรพชิต**”

การภาวนาที่ “**ถ้ำนกแอ่น**” ภูหอนี้ ท่านว่า “**นั่งได้ทุกที่ เดินจงกรมได้ทุกแห่ง เป็นภาวนาไปหมด...ภาวนาได้ทะลุทั้งตัว จิตหมุนเพื่อละสังโยชน์เบื้องสูง...**”

ท่านย่อมพอใจ สถานที่...อากาศ...และบุคคล ทั้งเห็นด้วยตาก็ดี ไม่เห็นด้วยตาก็ดี วิถีจิตมีพระนิพพานเป็นที่ตั้ง

ลานหินทรายที่สะอาด เดินภาวนาเปลี่ยนอิริยาบถได้ตามสบาย ทั้งมีก้อนหินสูง ๆ ต่ำ ๆ สะอาด เจริญใจ ทั้งมีน้ำตกสายเล็ก ๆ ที่พอมีน้ำใช้ ใสสะอาด บริโภคอุปโภคได้เป็นอย่างดี สำหรับน้ำฉัน ก่อนบริโภคต้องนำมาต้มเสียก่อนเพราะมีหินปูนปะปน จะอยู่ที่ใดก็เป็นที่เงียบสงบ สัตว์ป่าก็ยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกกวาง ซึ่งดูจะเป็นมิตรสนิทสนมกับองค์ท่าน (หลวงปู่ลี) อย่างยิ่ง

● หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ขาว หลวงปู่พรหม ตามหาหลวงปู่มั่น ●

จึงกราบเรียนท่าน “พระอริยเจ้า! ท่านคงเพลิดเพลินในป่าเปลี่ยวเช่นนี้”

“แม่นแหล่ว ...ใช่แล้ว” ท่านตอบสั้น ๆ แล้วอธิบายยาวเป็นเวลาเกือบชั่วโมง ดังนี้

“ในสมัยที่หลวงปู่มั่นท่านยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่มีใครทาบชั้นท่านได้เลย แต่เดิมเขาว่า **หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น** เป็นพระกรรมฐานไม่กินเนื้อกินปลา กินแต่กล้วยกับบักหุ่ง (มะละกอ) วันหนึ่งท่านพระอาจารย์มั่น ขณะพักจำพรรษาที่บ้านนาหมีนายูง อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี ท่านเดินผ่านต้นมะขามที่ลูกมันร่วงอยู่กับพื้นดิน ท่านจึงบอกโยมให้เก็บไป “***เก็บกลับบ้านสิเอาไปขัดฝาบาตร***” พอถึงรุ่งเช้าเวลาฉันจังหัน ท่านจึงบอกกับโยมให้เอามะขามมาประเคน แล้วท่านก็ฉัน เขาถามท่านว่า “มะขามพระกรรมฐานฉันได้หรือ?” “ฮ่วย!...สูกินจั่งใด๋ เฮากะกินจังซั่นแหล่ว ...พวกเธอกินอย่างไรเราก็กินอย่างนั้น”

“อุ๊ย! มันสิอึดสิอยากหยังบักขามจั่งซี่ ...ท่านอาจารย์ครับ! มะขามบ้านเรามันไม่อดไม่อยากมีมากมาย” ตั้งแต่นั้นมาท่านจึงมีของฉันเพิ่มขึ้น ดูความลำบากของพระกรรมฐานสมัยก่อน

แล้วองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร จึงยกเรื่องหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มาเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า

“เพิ่นเก่งแหล่ว หลวงปู่ชอบ ...หลวงปู่ชอบท่านเก่งมาก” ท่านข้ามแม่น้ำไปฝั่งประเทศพม่า เมื่อพญานาคทราบว่าท่านจะข้ามไปฟากโน้นเขาก็มาบอกกับท่านในเวลากลางคืนว่าจะไป

รออยู่ที่ท่าน้ำ เมื่อองค์ท่านไปถึงเขาจึงเนรมิตกายเป็นจระเข้ใหญ่ ท่านจึงขึ้นเหยียบบนหลังจระเข้เหมือนยืนอยู่บนน้ำ คนทั้งสองฝั่งแม่น้ำเห็นเหตุอัศจรรย์เช่นนั้นก็เรียกกันมาดู **“พระวิเศษเดินบนผิวน้ำได้”** เขาร้องตะโกนบอกกันและกัน พอท่านถึงฝั่งพม่า คนพม่าก็แห่กันมากราบไหว้ท่านจนดึกดื่นไม่เป็นอันหลับอันนอน ท่านเห็นท่าจะไม่ดี พอดึกสงัดมืดสนิท ท่านจึงรีบหนีออกเดินธุดงค์ต่อไป

กราบเรียนถามท่านว่า “เป็นนิสัยเฉพาะแต่ละองค์... หรือว่าพระอรหันต์ทำได้ทุกองค์... ขอรับ?”

แล้วองค์ท่านจึงเล่าเรื่องหลวงปู่ชอบต่อไปอีกว่า “โอ๊ย! บ่ได้ทั่วไปดอก เป็นเพราะเพิ่นปรารถนาอภิญญามาก่อน ...ว่ากันว่า “**ของเก่า**” หลวงปู่ชอบท่านมีอยู่ เป็น **ปุพฺเพกตปุญฺญตา** ได้ทำบุญมาแล้วด้วยดี แต่ปุเรชาติ ความรู้ทางอภิญญาทั้งหลายจึงผุดขึ้นมาทางการภาวนาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ”

การภาวนานี้ มีผลอันน่าอัศจรรย์แก่ผู้ที่ตั้งใจทำจริงเสมอ ถ้าทำอย่างแน่วแน่ทำอย่างมั่นคงทำอย่างมอบกายถวายชีวิต ก็มักจะประสบผลอย่างคาดไม่ถึงเสมอ ความรู้พิเศษของหลวงปู่ชอบมันน่าแปลกอยู่อย่างหนึ่ง มีผู้เฒ่าคนหนึ่งตายไปได้ ๒๐ ปีแล้ว ก่อนตายแกแอบเอาสมบัติไปฝังเอาไว้ ทีนี้ลูก ๆ ที่อยู่เบื้องหลังเขาก็หาสมบัติที่แกฝังไว้ไม่เจอ หายังไงก็ไม่พบ

ทีนี้หลวงปู่ชอบท่านไปภาวนาอยู่ที่นั่น วิญญาณของผู้ตายมาบอกท่านไว้ทุกอย่าง ท่านบอกว่าสงสารลูกหลานเขา ถ้าไม่บอกก็รู้อยู่คนเดียวอดที่จะบอกไม่ได้ ท่านถามวิญญาณนั้นว่า “ถ้าเราบอกลูกให้แล้วจะไปไหนหล่ะ?” เขาตอบว่า “จะไปสวรรค์” เวลานี้เป็นห่วงลูกหลานจะไปไหนก็ไปไม่ได้ หลวงปู่ชอบจึงให้คนไปเรียกลูกหลานของแกมาถามว่า “รู้มั้ยว่าพ่อฝังสมบัติเอาไว้เมื่อ ๒๐ ปีก่อน?” เขาบอกว่า “รู้! แต่ค้นหายังไงก็หาไม่เจอ” ท่านจึงบอกว่า “วิญญาณพ่อของเจ้ามาขอร้องให้เราช่วย จะได้ไปเกิดบนสวรรค์เสียที ตอนนี้เป็นห่วงลูกหลานวนเวียนอยู่แถบนี้ทุกข์ทรมานมาก” แล้วหลวงปู่ชอบท่านก็ชี้มือบอกว่า “ให้ไปขุดใต้ต้นไม้ต้นนั้น” ขุดไปไม่เท่าไหร่ ก็พบไหสมบัติที่ฝังอยู่

เมื่อพบไหสมบัติ ผู้คนจึงล่ำลือกันว่า **“ท่านเป็นพระอรหันต์ รู้จักหมดทุกสิ่ง”** คนเขาแห่กันมากราบไหว้ ท่านเห็นว่าจะไม่สงบจึงเดินธุดงค์ต่อไปในคืนนั้นนั่นเอง

“เทือหนึ่งไปนำกัน หิวน้ำหลายฮ่าย หลวงปู่ขาว กับ หลวงปู่พรหม ตามหลังหลวงปู่ชอบนำหน้า ไปอึดน้ำหลาย ...ครั้งหนึ่งท่านไปธุดงค์ด้วยกัน ๓ รูป มี **หลวงปู่ชอบ** เดินนำหน้า **หลวงปู่ขาว หลวงปู่พรหม** เดินตามหลัง เดินอยู่ในกลางป่าเปลี่ยว ไร้บ้านผู้คนอาศัยน้ำที่นำติดตัวไปไม่เหลือแล้ว “หิวน้ำหลายฮ่าย” ทุกรูปต่างหิวน้ำจนตาลาย เรี่ยวแรงที่จะเดินต่อไปแทบไม่มีแล้ว” คณะธุดงค์ที่แข็งแกร่งอาจจะข้ามป่านี้ไปไม่ได้เสียแล้ว อาจจะถึงคราวทิ้งชีวิตกันไว้ ณ ป่าแห่งนี้

พระสิกฺขาสิกฺขาสิกฺขา

หลวงปู่เทสก์ เทสรงฺสี

พระกรรมฐานลูกศิษย์ของท่านจึงธุดงค์มุ่งตามหาท่านทางภาคเหนือ เที่ยวเสาะแสวงหาทางโน้นบ้าง ทางนี้บ้าง เสาะแสวงหาท่านไปเรื่อย “หลวงปู่เทสก์ ไปพ้อก่อน ...โดยที่สุดแล้วหลวงปู่เทสก์ เทสรงฺสี ไปพบองค์ท่านก่อนรูปอื่น”

ส่วนคณะของหลวงปู่พรหม หลวงปู่ขาว และหลวงปู่ชอบ เที่ยวเสาะตามหาหลวงปู่มั่น จนกระทั่งไปถึงสถานที่ป่าแห่งหนึ่ง ได้พบผู้คนกำลังอาบน้ำที่ลำธาร จึงถามว่า “เห็นหลวงปู่มั่นเพิ่นอยู่ทางใด๋ ...ทราบมั้ยว่าหลวงปู่มั่นท่านอยู่ ณ ที่ใด”

“นี่...อยู่นี่ อยู่เทิงเนี่ย เพิ่นมาเอาน้ำนี่หละไปฉัน มันมีน้ำบ่ ...ท่านอยู่ข้างบนภูเขานี้เอง ท่านลงมาตักน้ำที่บ่อน้ำนี้แหละไปฉัน ตรงนั้นมีบ่อน้ำ”

เมื่อศิษย์ทั้ง ๓ ของพระกรรมฐานใหญ่ ได้ทราบดังนั้น ก็ดีใจเป็นนักหนา รีบเร่งสะพายบาตรแบกกลดเร่งฝีเท้ามุ่งตรงขึ้นไปบนยอดภู เมื่อเดินขึ้นไปถึงพบหลวงปู่มั่นท่านนั่งรออยู่แล้วบนร้านที่พักเล็ก ๆ มี**หลวงปู่เทสก์**นั่งอยู่ด้านข้าง

หลวงปู่เทสก์ท่านเล่าให้หลวงปู่ลีฟังว่า “ไปเรียนกรรมฐานใหม่ ไปจำพรรษากับหลวงปู่มั่น” พระที่ไปหาหลวงปู่มั่น ต้องนอนกันตามดินตามหญ้า ตอนเช้าออกบิณฑบาตกับชาวป่า “บ้านน้อย ๆ แน่ ๆ เด๊ะอยู่ เขาเฮ็ดไฮ่เฮ็ดสวน บ่หรูหราคือสมัยนี้ดอก มันบ่ได้ซื้อได้ขาย บักแค่งป่ากะบ่อึด หมากไม้หมากไร่ สุ่มื่อนี้มันเป็นของขายเบิ็ด ...เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ พวกเขาทำไร่ทำสวน ไม่หรูหราเหมือนสมัยนี้ ทุกอย่างไม่มีการซื้อขาย มะเขือพวงป่าเยอะแยะ ผลหมาก รากไม้ที่เป็นของป่ามีจำนวนมาก ต่างกับทุกวันนี้มีแต่ของซื้อขาย”

หลวงปู่ลีท่านย้ำว่า “เที่ยวหาครูบาจารย์มันยากแท้เด้อ ...การเที่ยวตามหาครูบาอาจารย์ที่ทรงธรรมมิใช่ของง่าย” ท่าน (ปู่มั่น) มาอยู่ ชาวบ้านเกิดจิตศรัทธาจึงเข้ามาทำที่พักถวายองค์ท่าน “มีต๊ะกระต๊อบของเพิ่น ทอนั่นแหล่ว ...ที่เหลือนอนตามดินตามป่ามีกระท่อมที่พักเฉพาะองค์หลวงปู่มั่นเท่านั้น”

กราบเรียนถามท่านต่อว่า “หลวงปู่ครับ! พระพุทธเจ้า ท่านอยู่แบบนี้ใช่รึเปล่า?”

“โอ๊ย! กะอยู่จั่งซี่แหล่ว ตะกี้มันกะบ่มีพระศาสนา แฮ่งสิอึดสิอยากก่อเฮากะบ่จั้กแหล่ว เขาบ่ถือศาสนา ...พระพุทธเจ้า พระองค์ปรารภความเพียรตรัสรู้และสอนธรรมในป่า สมัยก่อนคนไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นความลำบากอดอยากกว่าพวกเราในสมัยนี้ที่ศาสนาเจริญแล้ว” คิดดูซิ! พระองค์อดพระกระยาหาร ปัญจวัคคีย์เสื่อมศรัทธาหนีจากพระองค์ไป พระนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส พระองค์ฉันแล้วอธิษฐานใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

"ยังบ่ได้ตรัสรู้สิบ่ลุก เป็นที่ ๆ ตายลาว ...หากยังไม่ตรัสรู้จะไม่ยอมลุกจากที่ สถานที่แห่งนี้จะเป็นที่ตายของเรา" พระองค์อธิษฐานเด็ดขาดถึงขนาดนั้น คิดดูว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ทุกข์ทรมานมาเท่าใด กว่าจะได้ตรัสรู้ พระองค์บำเพ็ญ ๖ พรรษา จึงได้บรรลุตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

• ทำอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์ •

กราบเรียนท่านว่า "ปู่เคยอธิษฐานตั้งจิตหนัก ๆ แบบพระพุทธเจ้านี้รึเปล่า?"

ท่านตอบอย่างหนักแน่นว่า "ฮ่วย! ถิ่มแหล่ว บ่ตาย มันกะฮู้จั่งซี่แหล่ว ถิ่มเอาโลดแหล่ว ...**ทิ้งทุกอย่างเลย ...ไม่ตายต้องได้รู้ เหมือนอย่างที่ผมรู้ ๆ อยู่นี้แล ทิ้งชีวิตแลกธรรม**"

"บ่เฮ็ดจั่งซั่น บ่ได้แหล่ว มันตายกะสิได้ไปสวรรค์ บ่ตายกะสิเห็นธรรมหละ ...หากเราไม่ทำอย่างนั้น มันไม่ได้ (บรรลุ) ถ้าหากตายในขณะบำเพ็ญก็ได้ไปสวรรค์ หากไม่ตายต้องได้เห็นธรรม บรรลุเป็นพระอรหันต์แน่นอน" ...ประวัติครูบาอาจารย์ ท่านก็ให้ประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น เมื่อเราได้ยินได้ฟังจับเอาปฏิปทาของท่านมาฝึกประพฤติปฏิบัติดัดกายวาจาใจของตน ฝึกละกิเลสตัณหา ละได้แล้วสบาย "กิเลสบ่เบิด กะมาเกิดอีกเด้หละ ... ถ้าไม่สิ้นกิเลสตัณหามันก็ต้องกลับมาเกิดอีกแน่นอน" ท่านย้ำเล่าให้ฟังอย่างน่าเลื่อมใสในมรรคปฏิปทาขององค์ท่าน

กราบเรียนถามท่านว่า "พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ ๓ ยาม **ปฐมยาม** บุพเพนิวาสานุสติญาณ **มัชฌิมยาม** จุตูปปาตญาณ **ปัจฉิมยาม** อาสวักขยญาณ พระสาวกจะเป็นเหมือนพระพุทธเจ้าได้หรือไม่?"

องค์หลวงปู่ลีท่านตอบว่า "มีแต่พระมหากัสสปะ ทอนั่นตั๋วรู้ จนว่าพระพุทธเจ้าห้ามเด้ โอ๊ย! บ่แม่นนิสัยพระพุทธเจ้าแหล่ว โตเพิ่นว่าคิดไปแหล่วเสียประโยชน์ เพิ่นกะยังห้ามเด๊ะ! พระมหากัสสปะนี่เก่ง ...มีแต่พระมหากัสสปะเท่านั้นที่รู้ ถึงขั้นพระพุทธเจ้าทรงตรัสห้าม เพราะมิใช่นิสัยพุทธะ ถึงคิดไปก็ไม่มีประโยชน์ พระมหากัสสปะนี่เก่ง"

กราบเรียนถามท่านว่า "ผู้ที่ท่านสบายหรือหลุดพ้นแล้ว จิตสว่างตลอดเวลาหรือไม่?"

องค์ท่านกล่าวว่า "เรื่องจิตใจของเพิ่นนี่มันกะซำบายแหล่ว แต่ธาตุขันธ์นี่มันบ่ซำบายแหล่ว มันรบกวนอยู่จั่งซั่นแหล่ว ...เรื่องจิตใจของท่านสบายแล้ว แต่ธาตุขันธ์มันไม่สบาย มันรบกวนอยู่อย่างนั้น"

เรียนถามท่านว่า "เกล้าฯ ฟังมาว่า สมัยหลวงปู่มั่น ก่อนที่องค์ท่านจะละสังขารเข้าสู่นิพพาน ท่านบอกว่า **ให้พึ่งท่านขาวนะ ท่านขาวพึ่งได้ พึ่งมหาบัว ๆ พึ่งได้**"

พอมาถึงยุคพ่อแม่ครูจารย์หลวงตา องค์ท่านก็บอกว่า “**ให้พึ่งธรรมลี เด้อ ธรรมลีพึ่งได้**” ครั้นยุคต่อจากหลวงปู่ไป อย่างพวกเกล้าฯ พระตาดำ ๆ ไม่ประสีประสาในทางธรรม จะพึ่งใครได้ ต่อจากยุคหลวงปู่ต่อไป ผู้สืบทอดจะเป็นใคร?”

“โอ๊ย! มันกะสิมีละแหม มันเกิดเป็นเองไปเรื่อย ครั้นมีผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแท้ ๆ พระอรหันต์บ่ว่างจากโลก เพิ่นกะยังเว่าเด้ เตือนพระอานนท์นะ เพิ่นกะเตือนแล่วเด้ “เราสอนเบิดแล่ว อีหยังกะสอนเบิดแล่ว สิมาร้องไห้อีหยังกะด้อกะเดี้ย” ...มันก็คงจะมี หากยังมีผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจริง ๆ โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้ตรัสเตือนพระอานนท์ไว้ก่อนปรินิพพานว่า **เราสอนหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีอยู่ในกำมือของอาจารย์ จะมาร้องไห้คร่ำครวญอะไรกันนักหนา**”

กราบเรียนท่านว่า “พวกเกล้าฯ คนมีกิเลสจะอดร้องไห้คร่ำครวญได้อย่างไรหากพ่อแม่ครูบาอาจารย์ผู้เคารพรักจากไป ...หากหลวงปู่ล่วงไป พวกเกล้าฯ คงสลบไป ๓ หน ครั้น พวกเกล้าฯ ตายไปก่อนก็แล้วกันไป เพราะชีวิตมิได้มีค่าสักเท่าไหร่ ส่วนหลวงปู่เป็นก้อนธรรมก้อนทิพย์ พวกเกล้าฯ ได้กราบไหว้จึงพอมีชีวิตอยู่ได้สร้างบารมีไปวัน ๆ ครั้นไม่มีพ่อแม่ครูบาอาจารย์ เท่ากับว่าหมดที่พึ่งเพราะยังพึ่งตนเองไม่ได้ มันต่างกันอย่างนี้

จึงเรียนถามท่านว่า “กราบพระธาตุของพระพุทธเจ้า กับกราบพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ครั้นจิตเสมอกันผลอานิสงส์ย่อมเสมอกัน เป็นจริงหรือไม่?”

ท่านตอบว่า “แม่นแล่ว ผู้บริสุทธิ์เสมอกันเบิดเด้ ต่างแต่ปฏิปทาทอนั่นแหละ วาสนาบารมีผิดกัน ที่สร้างมาต่างกัน ...ใช่แล้ว ผู้บริสุทธิ์เสมอกันหมด ต่างแต่ปฏิปทาเท่านั้น วาสนาบารมีที่สร้างมาต่างกัน อย่างเช่นหลวงปู่ขาวนี้เก่งเรื่องช้าง หลวงปู่ชอบเก่งเรื่องเสือ”

• หลวงปู่ชอบ เล่นกับเสือ •

หลวงปู่ลีท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “หลวงปู่ชอบท่านไปอยู่ประเทศพม่า ท่านพักอยู่กระท่อมเล็ก ๆ เสือใหญ่ตัวหนึ่งเข้ามาหาท่าน มาถึงมันก็กระโดดขึ้นบนก้อนหินนอนแผ่ในที่ใกล้ ท่านเดินจงกรมมันก็นอนเฝ้าดูอยู่อย่างนั้น เหยียดแข้งเหยียดขาอย่างสบาย มันนอนอยู่ตรงนั้นกระทั่งสว่าง “เฝ้าเบิ๊ดคืน” รุ่งเช้าท่านออกบิณฑบาต เห็นมันนอนอยู่ตรงนั้น ท่านจึงถามเสือว่า “ฮ่วย! โตมานั่งเฝ้าเฮาเบิ๊ดคืนบ่หิวติ๊ ...เธอมานั่งเฝ้าเราตลอดทั้งคืนไม่หิวหรือไง ?” ท่านพูดกับมันเหมือนแมวบ้าน มันแสดงกิริยาอาการรับทราบแล้ว ออดอ้อนเข้าเลียแข้งเลียขา ทั้งน่ารักทั้งน่าชัง ท่านจึงพูดกับมันว่า “เราจะไปบิณฑบาตเด้” ท่านกลับมาจากบิณฑบาตมันจึงหนีไป

ท่านหลวงปู่ชอบอยู่พม่านานพอสมควรเมื่อเกิดสงครามโลก ทางการทหารพม่าพบเห็นคนไทย เขาต้องฆ่าทันที เมื่อเขาทราบว่าท่านเป็นพระไทย ทางการพม่าจึงติดตามฆ่า เมื่อท่านทราบว่าเขาจะฆ่า ตอนเที่ยงคืนท่านจึงออกเดินทาง มีญาติโยมมาส่ง ขณะนั้นมีผู้เฒ่าคนหนึ่ง

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร หลวงปู่ชามา อจุตฺโต

ถือขันเงินวิ่งมา เรียกท่านให้หยุดว่า “อุ้ย! ให้ทำบุญนำแหน่ ขอนิมนต์ก่อน ...พระคุณเจ้า! กระผมขอทำบุญด้วยนิมนต์หยุดก่อนเถิด” ท่านจึงยื่นบาตรรับให้เขา ท่านเดินไปได้ระยะหนึ่ง มีโยมผู้ชายคนหนึ่งมานั่งพนมมือรอ เอาผ้าขาวม้าปูไว้ให้ท่านเหยียบ

“เพิ่นกะเลยเทบาตร เพิ่นเทเงินใส่หั่น เทให้พ่อออก ยกมือโจ้โก้ ๆ เอาไปกินไปทานเด้อ เพิ่นกะเลยมาได้ถามทางลัดไปในไทย ...หลวงปู่ชอบท่านจึงเทเงินออกจากบาตรใส่ผ้าขาวม้าของโยมคนนั้น เขายกมือขึ้นเหนือเศียรเกล้า ท่านจึงกล่าวด้วยความเมตตาว่า ***“เอาไปกินไปทานเถอะนะโยม”*** แล้วองค์ท่านจึงถามทางเดินลัดกลับมายังประเทศไทย”

“เดินทางบ่มีบ้านคนจั้กบ่อน ...ท่านเดินผ่านป่าเขาไม่มีบ้านผู้คน” ท่านเดินทางลัดเลาะเรื่อยมา ผ่านไป ๓ คืน ท่านทั้งหิวทั้งเหนื่อยอย่างมาก อาหารบิณฑบาตไม่มี ทั้งหิวทั้งเหนื่อยหมดเรี่ยวแรง

ท่านคิดว่า “ชีวิตเราจะเบิ็ดนี่บ่ สิบ่มีคนมาชุบเลี้ยงเลยบ่ ชีวิตเราสิบ่เป็นประโยชน์แก่ชาติศาสนาบ๊อ! ...ถึงคราวชีวิตเราจะสิ้นแล้วหรืออย่างไร จะไม่มีคนมาชุบเลี้ยงเลยหรือไร ชีวิตเราจะไม่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองและพุทธศาสนาเลยหรือไร” เดินไปเท่าใดยิ่งเหมือนห่างไกลจากบ้านจากเมืองไปเท่านั้น ไม่มีเสียงมนุษย์เล็ดลอดมาให้ได้ยินเลย มีแต่เสียงสัตว์ไพร

พอท่านเดินฝ่าความมืดมาจวบจนพระอาทิตย์ขึ้น...แดดจ้า...เป็นเวลาสายหน่อย ท่านเดินแบบทอดอาลัยที่จะพบบ้านผู้คน ในกลางป่าที่หนาทึบไร้บ้านผู้คนอยู่อาศัย อยู่ๆ กลับมีโยมผู้ชายคนหนึ่งโผล่ออกมาจากไหนก็ไม่รู้ มาขอใส่บาตร ช่างพิสดารและแปลกประหลาดยิ่งนัก

เจดีย์หลวงปู่ซามา อจฺตฺโต ที่วัดป่าอัมพวัน บ้านไร่ม่วง จังหวัดเลย เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่หลวงปู่ลีมาพักภาวนา

ท่านเห็นดังนั้นก็รีบเปิดบาตรรับอาหาร “แกงอั่นหน่อหวายกับปลา ๆ นั่นกะบ่มีหัวดอก ...อาหารที่เขาใส่นอกจากข้าวแล้วยังมีแกงหน่อหวายและปลา ๆ ก็ไม่มีหัว”

“โอ๊ย! พอปานคอนให้แหล่ว ...อาหารเพียง ๒ อย่างเท่านั้น แต่ดูหนักมากประหนึ่งว่าต้องแบก เมื่อฉันก็อิ่มพอดี”

ท่านจึงถามว่า “บ้านโยมอยู่ไหน?” เขาตอบว่า “โอ้ย! บ้านโยมอยู่ไกล...ทางโน่น” เขาชี้มือบอกทาง ท่านถามว่า “ไปอีกไกลมั้ยจะถึงบ้านคน” เขาตอบว่า “...เออท่าน...ตอนบ่ายนี้ก็จะพ้นภัยแล้ว ท่านจะพบบ้านผู้คน” จากนั้นผู้ชายคนนั้นก็เดินหายวับไปกับตา

ท่านเดินตามทางเรื่อยมา เมื่อถึงเวลาตะวันบ่ายคล้อยท่านจึงเดินพ้นป่าออกมาถึงเขตประเทศไทย พวกทหารจึงตรวจใบสุทธิท่าน ทราบว่าท่านเป็นพระไทย เขาจึงเอาเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ มาส่งในเขตที่ปลอดภัย

ในช่วงสงครามโลก หลวงปู่ชอบท่านเที่ยววิเวกภาวนาอยู่ในประเทศพม่า ๖ ปี ท่านเล่าว่าที่ประเทศพม่าบริเวณที่ท่านท่องเที่ยวภาวนา ตามห้วยหนองลำคลอง ตาดน้ำ (น้ำที่ไหลมาจากภูเขา) พวกผู้หญิงอาบน้ำแก้ผ้าเปลือยกาย จนกระทั่งหลวงปู่พรหมกล่าวว่า “โอ๊ย! บ่ไหวไปนำบ่ได้ดอก ...โอ๊ย!...ไม่ไหว ไปธุดงค์ด้วยไม่ได้อีกแล้ว”

หลวงปู่ลีท่านเล่าต่อว่า “...แถบเขตไทยลาวริมฝั่งแม่น้ำโขงเหมือนกัน พระอาจารย์บัวคำกับพระอาจารย์สรวง ไปเที่ยววิเวกทางนั้น เห็นผู้หญิงเขาอาบน้ำริมฝั่งโขง แก้ผ้าเปลือยกาย ท่านทั้งสองเห็นเช่นนั้นทนดูไม่ได้ จึงเอาผ้าคลุมหัวเดินผ่านไป”

“เฮาบ่ได้ไปนำดอก แต่หมู่สอนให้ฟัง ...ในคราวนั้น เราไม่ได้ไปด้วยหรอก แต่หมู่เพื่อนเล่าให้ฟัง”

พอตกถึงเดือน ๕ ท่านจึงได้ย้อนกลับมาหา**หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** ที่วัดป่าอัมพวัน บ้านไร่ม่วง อำเภอเมือง จังหวัดเลย พักอยู่ที่นี่จนถึงช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์เสร็จ จึงได้ออกธุดงค์ต่อไปที่บ้านโคกมน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อกราบนมัสการหลวงปู่ชอบ ฐานสโม และให้หมู่เพื่อนที่ติดตามพักอยู่กับหลวงปู่ชอบ ส่วนองค์ท่านจิตหมุนเหมือนธรรมจักรตลอดวันตลอดคืน ไม่มีมืดสว่างหรือวันคืน เป็นผู้มีราตรีเดียว ไม่สามารถจะอยู่ร่วมกับใคร ๆ ได้ เมื่อได้โอกาสอันสมควรท่านจึงหาโอกาสหลีกไปจากหมู่ ไปอยู่แต่เพียงผู้เดียวไม่ให้ผู้ใดติดตาม ●

อายุ ๓๘ ปี

พรรษาที่

๑๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓

จำพรรษาที่ป่าช้าผีน้อย บ้านกกกอก ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

● ผู้เดียวเที่ยวไป...เพื่อหลุดพ้น ●

หลวงปู่ลี กุสลธรรมหาเถระ พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม นับว่าเป็นพระผู้ทรงธุดงค์ ที่หาได้ยากยิ่งนัก ตั้งแต่ออกบวชจวบจนถึงพรรษาที่ ๑๑ ท่านบำเพ็ญตบะความเพียรเป็นใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง ถือธุดงค์เป็นเครื่องขัดเกลากิเลสของตนให้สิ้นไป อาศัยอยู่ในป่า ป่าช้า ป่ารกชัฏเป็นส่วนมาก ป่าจึงเป็นที่เกิดแห่งวิมุติธรรม

ท่านเสพเสนาสนะอันสงบสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูขา ซอกเขา ท้องถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง ลอมฟาง โรงนา ในกาลภายหลังภัตท่านกลับจากบิณฑบาต ฉันจังหันเสร็จแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายให้ตรงดำรงสติเฉพาะหน้าทำความรู้ในสมถะและวิปัสสนา ชำระจิตให้บริสุทธิ์ จากนั้นเข้าสู่ที่นั่งสมาธิและทางจงกรมไม่ลดละความพากเพียรพยายาม ประดุจพระอาทิตย์ไม่เหนื่อยล้าเมื่อขึ้นลง

ท่านเป็นอยู่ด้วยความผาสุก พอใจในอรัญราวป่าบ้าง รุกขมูลบ้าง ภูเขาบ้าง ในซอกธารต่าง ๆ บ้าง ถ้ำเขาบ้าง สุสานป่าช้าบ้าง แนวไพรบ้าง ที่ลานหญ้าบ้าง ตามความพอใจของท่าน มุ่งประพฤติตามพระธรรมวินัย สำรวมอินทรีย์เป็นอันดี จะก้าวหน้าถอยหลัง จะเหลียวไปแลมา จะคู้แขนเหยียดแขนล้วนแต่น่าทัศนาการทั้งนั้น ทอดจักษุชั่วแอกหนึ่ง งามพร้อมทั้งอิริยาบถ ๔ มี ยืน เดิน นั่ง นอน เสงี่ยมสง่างามยิ่งนัก

อิริยาบถทั้ง ๔ ท่านต้องฝึกสติปลุกตนอยู่เสมอเช่นนั้น กำหนดธรรมทั้งหลายรวมตัวอยู่เช่นนั้น เว้นแต่นอนหลับ อิริยาบถปรุโปร่งอยู่เช่นนั้น ไม่มีความกังวลกับสิ่งใด ๆ อยู่ที่วิเวก เสียงสัตว์ป่าร้องเยือกเย็นดี บำเพ็ญดี ไม่มีเวรภัยด้วยประการใด ๆ มีเมตตาใหญ่เกิดความสงสารสัตว์ที่ห้อมล้อมด้วยแก่เจ็บตายด้วยกันอยู่เสมอ

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! ธรรมอันใดเกิดแต่วิเวกในป่าช้า ป่าดงดิบ ในเงื้อมเขาเหล่าไพร ซึ่งประกอบด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิดนั้น เป็นธรรมที่เป็นแก่นสาร

เสือ ช้าง งู ป่าช้า อสรพิษชนิดต่าง ๆ อีกทั้งภูตผียักษ์มาร พระโยคาวจรที่เสียสละชีวิตอันมีค่านี้ ก็เพื่อผุดเกิดใหม่ในธรรมเป็นลูกของพระพุทธเจ้าโดยสมบูรณ์

พระพุทธองค์เกิดในป่าลุมพินีวัน ปลงสังขารในป่า ให้โอวาทปาฏิโมกข์ในป่า ตรัสรู้ในป่าเปลี่ยว นิพพานในป่าเปลี่ยว วิจัยธรรมในป่า ชนะมารในป่า ธรรมทั้งหลายล้วนแต่เกิดในป่า เป็นธรรมมีราคาสูง เป็นโลกุตรธรรมเหนือโลกีย์ อันพุทธบุตรผู้จะก้าวข้ามห้วงโอฆะสงสารเข้าไปสู่แดนพระนิพพาน ย่อมละเลยการเข้าป่าไม่ได้

ท่านผู้เจริญในธรรมทั้งหลาย! การสนทนาธรรมกับหลวงปู่ลี กุสลธโรผู้ที่ได้รับการยกย่องมากมายก้าวมาถึงจุดสำคัญอย่างยิ่ง เหมือนว่าเดินทางถึงที่หมาย ขุดทองเจอแหล่งทองมหาศาล ผู้ที่เดินทางถึงที่หมาย และผู้ที่ออกกำลังเรี่ยวแรงจนเต็มกำลังความสามารถ ในที่สุดเจอทองคำธรรมชาติ เขาย่อมสมอารมณ์หมายสบายใจอย่างหาที่เปรียบมิได้

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ฤดูกาลเข้าพรรษาใกล้เข้ามาแล้ว หลวงปู่ลี ขณะนั้นพักยับยั้งอยู่ด้วยความผาสุกกับหลวงปู่ชอบ ฐานสโม พระอริยเจ้าผู้ทรงอภิญญา ซึ่งเป็นพ่อแม่ครูจารย์ของท่านอีกรูปหนึ่ง

หลวงปู่ลี กุสลธโร ตั้งอยู่ในมัชฌิมวัย อายุ ๓๘ ปี ท่านพักอยู่กับหลวงปู่ชอบโดยกาลไม่นานนัก จิตของท่านในขณะนั้นถ้าเปรียบก็เป็นเหมือนลูกไก่ที่อยู่ในฟองไข่พร้อมที่จะกะเทาะเปลือกออกมาสู่โลกใหม่อันไม่มี เกิด แก่ เจ็บ ตาย สถิตในเมืองพระนิพพาน

นิพฺพานํ นครํ นาม อันชื่อว่า **เมืองพระนิพพาน** ย่อมตั้งอยู่ในที่สุดแห่งโลก โลกมีที่สุดเพียงใด พระนิพพานก็ตั้งอยู่ที่สุดนั้น พระนิพพาน เป็นพระมหานครอันใหญ่ เป็นที่บรมสุขหาที่เปรียบมิได้ บุคคลทั้งหลายถึงที่สุดโลกออกจากโลกได้แล้ว จึงชื่อว่าถึงพระนิพพาน และรู้ตนว่าเป็นผู้พ้นทุกข์แล้ว จะอยู่สุขสำราญบานใจทุกเมื่อ หาความเร่าร้อนโศกเศร้าเสียใจมิได้ ถ้าผู้ใดยังไม่ถึงที่สุดโลก ยังออกจากโลกไม่ได้ตราบใด ก็ชื่อว่ายังไม่ถึงพระนิพพาน จะต้องทนทุกข์น้อยใหญ่ทั้งหลาย เกิด ๆ ตาย ๆ กลับไปกลับมาหาที่สุดมิได้อยู่ตราบนั้น

เอเกโก หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านสะพายบาตรแบกกลด ถือกาน้ำ ทิ้งหมู่เพื่อนแลญาติมิตร และวัดป่าโคกมนไว้เบื้องหลัง เป็นผู้ ๆ เดียวเที่ยวไป มีอัชฌาสัยเป็นปัจเจกจะเอาตนพ้นทุกข์อย่างเดียวเท่านั้น ท่านพิจารณา **นโม วิมุตตานํ นโมวิมุตติยา** ถึงท่านผู้หลุดพ้นในอดีตทั้งหลาย ว่า **บุคคลพึงใคร่ครวญถ้อยคำของพระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์พระอาทิตย์**ว่า

“...การที่บุคคลผู้ยินดีแล้วด้วยการคลุกคลีด้วยหมู่คณะจะพึงบรรลุวิมุตติอันมีในสมัยนั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ บุคคลวางอาชญาในสัตว์ทั้งปวงแล้ว ไม่เบียดเบียนบรรดาสัตว์เหล่านั้นแม้ผู้ใดผู้หนึ่งให้ลำบาก ไม่พึงปรารถนาบุตร จะพึงปรารถนาสหายแต่ที่ไหน พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

ความเยื่อใยย่อมมีแก่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกัน ทุกข์นี้ย่อมเกิดขึ้นตามความเยื่อใย บุคคลเล็งเห็นโทษอันเกิดแต่ความเยื่อใย พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลอนุเคราะห์มิตรสหายเป็นผู้มีจิตปฏิพัทธ์แล้ว ชื่อว่าย่อมยังประโยชน์ให้เสื่อม บุคคลเห็นภัย คือ การยังประโยชน์ให้เสื่อมในการเชยชิดนี้ พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลข้องอยู่แล้ว ด้วยความเยื่อใยในบุตรและภริยา เหมือนไม้ไผ่กอใหญ่เกี่ยวก่ายกัน ฉะนั้น บุคคลไม่ข้องอยู่เหมือนหน่อไม้ พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

เนื้อในป่าที่บุคคลไม่ผูกไว้แล้ว ย่อมไปหากินตามความปรารถนา ฉันใด นรชนผู้รู้แจ้งเพ่งความประพฤติตามความพอใจของตน พึงเที่ยวไปแต่ผู้เดียว!

การปรึกษาในที่อยู่ที่ยืน ในการไปในการเที่ยว ย่อมมีในท่ามกลางแห่งสหาย บุคคลเพ่งความประพฤติตามความพอใจ ที่พวกบุรุษชั่วไม่เพ่งเล็งแล้ว พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

การเล่น การยินดี ย่อมมีในท่ามกลางแห่งสหาย อนึ่ง ความรักที่ยิ่งใหญ่ย่อมมีในบุตรทั้งหลาย บุคคลเมื่อเกลียดชังความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารอันเป็นที่รัก พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลย่อมเป็นอยู่ตามสบายในทิศทั้งสี่และไม่เดือดร้อน ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ ครอบงำเสียซึ่งอันตราย ไม่หวาดเสียว พึงเป็นผู้เที่ยวไปผู้เดียว!

แม้บรรพชิตบางพวกก็สงเคราะห์ได้ยาก อนึ่ง คฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนสงเคราะห์ได้ยาก บุคคลเป็นผู้มีความขวนขวายน้อยในบุตรของผู้อื่น พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

นักปราชญ์ละเหตุอันเป็นเครื่องปรากฏแห่งคฤหัสถ์ ดุจต้นทองหลางมีใบร่วงหล่น ตัดเครื่องผูกแห่งคฤหัสถ์ได้แล้ว พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

ถ้าว่าบุคคลพึงได้สหาย ผู้มีปัญญาเครื่องรักษาตน ผู้เที่ยวไปร่วมกันได้ มีปกติอยู่ด้วยกรรมดี เป็นนักปราชญ์ไซร้ พึงครอบงำอันตรายทั้งปวง เป็นผู้มีใจชื่นชม มีสติ เที่ยวไปกับสหายนั้น หากว่าบุคคลไม่พึงได้สหายผู้มีปัญญาเครื่องรักษาตน ผู้เที่ยวไปร่วมกันได้ มีปกติอยู่ด้วยกรรมดี เป็นนักปราชญ์ไซร้ พึงเที่ยวไปแต่ผู้เดียว ดุจพระราชาทรงละแว่นแคว้นอันพระองค์ทรงชนะแล้วเสด็จไปแต่ผู้เดียว ดุจช้างชื่อมาตังคะละโขลงเที่ยวอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ฉะนั้น

เรายอมสรรเสริญสหายผู้ถึงพร้อมด้วยศีลขันธ์เป็นต้น พึงคบสหายผู้ประเสริฐสุด ผู้เสมอกัน กุลบุตรไม่ได้สหายผู้ประเสริฐสุด และผู้เสมอกันเหล่านี้แล้ว พึงเป็นผู้บริโภคโภชนะไม่มีโทษ พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลแลดูกำไลทองทั้งสองอันงามผุดผ่อง ที่บุตรแห่งนายช่างทองให้สำเร็จด้วยดีแล้ว กระทบกันอยู่ในข้อมือ พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

ก็กามทั้งหลายงามวิจิตรมีรสอร่อย เป็นที่รื่นรมย์ใจ ย่อมย่ำยีจิตด้วยรูปแปลก ๆ บุคคลเห็นโทษในกามคุณทั้งหลายแล้ว พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลเห็นภัย คือ จัญไร ผี อุปัทวะ โรค ลูกศร และความน่ากลัวนี้ ในกามคุณทั้งหลายแล้ว พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลพึงครอบงำอันตรายเหล่านี้แม้ทั้งปวง คือ หนาว ร้อน หิว ระหาย ลม แดด เหลือบ และสัตว์เสือกคลานแล้ว พึงเที่ยวไปผู้เดียว!

บุคคลพึงเป็นผู้เที่ยวไปผู้เดียวเช่นกับนอแรด เปรียบเหมือนช้างใหญ่ผู้เกิดในตระกูลปทุม มีศีลขันธ์เกิดขึ้นแล้ว ละโขลงอยู่ในป่าตามอภิรมย์ ฉะนั้น

เมื่อองค์ท่านพิจารณาได้หลักเช่นนั้น จึงหลีกจากหมู่ แสงหาที่จำพรรษา ท่านย้อนนึกถึงป่าช้าผีน้อย บ้านกกกอก ซึ่งท่านเคยไปมาแล้วในต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นวัดที่ตั้งอยู่สุดทาง สุดบ้าน สุดป่า มีบ้านราว ๓๕ หลังคาเรือน มีอุบาสกนามว่า **นายสังข์ มณีนาง** เป็นผู้ขวนขวายในกิจแห่งพระพุทธศาสนา มีศาลาเสา ๑๒ ต้น พื้นและผนังเป็นฟากไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้าคา อีกทั้งสถานที่แห่งนั้นไม่มีพระจำพรรษา มีภูมิกายทิพย์และเหล่านาคาผู้เป็นสัมมาทิฏฐิและเป็นสถานที่พระอรหันต์เคยมานิพพาน นับว่าเป็นมงคลสถานอย่างดียิ่ง ท่านจึงเร่งเดินเท้าไปแต่เพียงผู้เดียว จากบ้านโคกมน มุ่งสู่บ้านไร่ม่วง ข้ามภูสวรรค์อันสูงใหญ่ ก้าวลงสู่เชิงภูโปก ถึงวัดป่าบ้านกกกอก อันเป็นรมณียสถานอันสุดวิเศษ

● ป่าช้าผีน้อยหรือกกกอก ●

วัดป่ากกกอก ชื่อวัดที่นำชื่อต้นไม้ต้นหนึ่งมาตั้งเป็นมงคลนาม ต้นกอกหรือมะกอก ลูกดก ผลนำมาใส่ส้มตำมะละกอ ส้มตำถั่ว เปรี้ยวพอดี ๆ และที่สำคัญพวกสัตว์ เช่น เลียงผา ชอบกินนัก ยอดมะกอกมีประโยชน์เป็นยาอย่างดี หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท สมัยผู้เขียนเป็นสามเณรชอบเด็ดไปถวายท่าน ท่านฉันทีละเป็นกำ ๆ ท่านว่าเป็นยาระบาย

วัดกกกอกนั้นตั้งอยู่ที่ **เชิงภูโปก** ชาวบ้านเรียกขานว่า “ป่าช้าผีน้อย” ขนาบรายรอบด้วยภูสวรรค์ เป็นที่สุดบ้านสุดทาง อยู่ระหว่างกลางหุบเขาเป็นรูปตัวยู **ลักษณะของพระกรรมฐาน หากเดินขึ้นภูเขาท่านต้องปีนถึงยอดเขา หากเดินทางท่านต้องไปให้สุดทาง หากเดินบ้านต้องไปให้สุดบ้าน หากอยู่ในสมมุติต้องไปให้สุดสมมุติ**

บริเวณแถบนั้นเป็นป่าเขาอันสงัดวิเวก มีต้นไม้ใหญ่แผ่ร่มเงากิ่งก้านประสานกันแทบไม่เห็นแสงตะวันเป็นป่าสูง มีต้นไม้ปกคลุมหนาทึบ ที่เป็นคล้ายบันไดขั้นแรกที่จะนำขึ้นไปสู่ยอดภูซึ่งสูงราวกับจะชูยอดไม้ขึ้นไประแผ่นฟ้า ต้นไม้แต่ละต้น ใหญ่ขนาด มีน้ำซำหรือน้ำซับ อยู่ใกล้บริเวณที่เป็นที่ทำความเพียร เรียกกันว่าเป็น **“ซำเงิน ซำทอง”** หรือ **“น้ำซับเงิน น้ำซับทอง”**... น้ำไม่มีแห้งเหือด จะมีน้ำไหลออกมาหล่อเลี้ยงต้นไม้ให้เขียวขจีอยู่ตลอด รวมถึงได้ให้ชาวบ้านได้มีน้ำกินน้ำใช้อีกด้วย

บริเวณน้ำซับนี้ถือกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เทพยดาอารักษ์ ผู้ใดตัดต้นไม้ ผู้นั้นย่อม

ได้รับโทษ ผู้คนจึงเกรงกลัวไม่กล้าตัด ยิ่งทำให้สภาพป่าบริเวณนั้น ร่มครึ้ม อากาศเยือกเย็นตลอดคืนตลอดวัน

วัดกกกอกมีธารน้ำใสไหลออกมาจากภูโปก อันเนื่องมาจากภูหลวง เป็นแหล่งท่องเที่ยวของพระกรรมฐาน หลวงปู่ลีท่านได้ลิ้มรสของการท่องไพร กับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวมามากต่อมาก ได้ผจญกับไข้มาลาเลียแทบเอาชีวิตไม่รอด ที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย จังหวัดมุกดาหาร ท่านได้ปีนภูหลวง ได้พบเรื่องราวช้างโพธิสัตว์ ดังได้เขียนไว้แล้ว นอกจากนั้นท่านยังได้เล่นกับฝูงสัตว์ที่ภูหอ เก้ง ฟาน กวาง มาเต้นรำให้ท่านดู รู้ภาษาน่ารัก ท่ามกลางแสงจันทร์ที่เย็นฉ่ำ อีกทั้งเจอเสือโคร่งตัวใหญ่ที่บ้านม่วงไข่เดินมาขวางทางจงกรม นับว่าองค์ท่านได้ต่อสู้กับตัวเองและสัตว์ร้ายนานาชนิด ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านมา ๑๑ ฝน ๑๑ หนาว ในศาสนาพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า

แม้นในนิมิตเคยบอกว่าไม่ได้เปิดตู้พระไตรปิฎก แต่นิมิตบอกว่าไปถึงได้เห็นแน่นอน คำว่า **“ไปถึงได้เห็น”** ย่อมเป็นสันทิฏฐิโก สำหรับผู้ปฏิบัติเอง

ท่านมองดูทำเลวัดป่าบ้านกกกอกแล้ว เป็นมงคลสถาน ซำเงิน! ซำทอง! น้ำซับเงิน! น้ำซับทอง! ไหลเอื่อยตลอดทั้งปี อีกทั้งเสนาสนะกุฏิจำพรรษาก็ดูสง่าแบบกรรมฐาน ท่านพระอาจารย์คำบุ ธมฺมธโร ได้สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๙๗ ถึง ๒๔๙๘ โดยจำลองยึดแบบกุฏิหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต สำนักใหญ่บ้านหนองผือนาใน จังหวัดสกลนคร มาตั้งไว้กลางป่าที่แวดล้อมด้วยไม้ไผ่ไร่ อันเป็นประดุจม่านกั้น เหมาะแก่การทำสมาธิภาวนา และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น สถานที่แห่งนี้มีพระอรหันต์เคยมานิพพานแล้ว หลายองค์

• เร่งความเพียรขั้นสุดท้าย •

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่ครับ ทราบมาว่า วัดป่ากกกอก จังหวัดเลย เป็นมงคลสถานอันสำคัญแห่งการปฏิบัติขององค์หลวงปู่ เกล้าฯ ไปมาแล้ว มีกุฏิที่เขาบอกว่าเป็นกุฏิหลวงปู่ลีบรรลุธรรม สถานที่นั้นทุกวันนี้เขียวชอุ่มดี มีธารน้ำไหลใสสะอาด ป่าไม้เขียวขจี อากาศแจ่มใส ขอหลวงปู่โปรดเมตตาเล่าเรื่องการปฏิบัติที่วัดกกกอกให้ลูกได้ฟังเป็นบุญหูด้วยขอรับ?”

“กกกอก ขะเจ้าไปรักษาศีลยามวันพระเต็ม เทิงผู้หญิงผู้ชาย ทำวัตรพากันทำวัตรเทศน์ กะเอาหนังสืออ่านเอา เค้าอยากฟังเทศน์ กะเทศน์ให้เค้าฟัง ...วัดกกกอก สมัยก่อนวันพระญาติโยมไปรักษาศีลกันเต็มศาลา ทั้งหญิงทั้งชาย สวดมนต์ ทำวัตร ญาติโยมอยากฟังเทศน์ก็เทศน์ให้เขาฟัง”

“เอาหนังสืออ่านให้ฟังโลดตั้ว ยากหยัง หนังสือพ่อแม่ครูจารย์แต่งไว้ติดกระเป๋าไป เค้าอยากฟังเทศน์ กะเทศน์ให้ฟังแหล่ว เอาหนังสืออ่านให้ฟัง เป็นกัณฑ์ ๆ พ่อแม่ครูจารย์เฮ็ดไว้แล้ว ...เทศน์จะไปยากอะไร เปิดหนังสืออ่านให้เขาฟัง หนังสือพ่อแม่ครูจารย์แต่งไว้เรียบร้อยแล้ว เอาติดกระเป๋าไว้ เทศน์เป็นกัณฑ์พ่อแม่ครูจารย์ท่านทำไว้ดีแล้ว อยากฟังเทศน์เราก็เปิดอ่านให้ฟัง”

รากไม้ธรรมชาติที่วัดป่ากกกอก

ท่านย้ำ “สิยากอีหยัง ...จากยากอะไร” พูดแล้วท่านก็หัวเราะ

“หนาวแหล่ว ปี ๕๐๓ นั่นนะหนาวหลาย หนาวกว่าทุกเทือ ไปเที่ยวทางพุ่น ปีนั่นมื้อนั่นมันหนาวแท้ ๆ หละ จนได้ลดมุ้งลงห่มแหล่ว ห่มผ้าสังฆากับจีวรกะปานบ่ห่ม แหล่ว กะเอามุ้งลงมากอีก แล่วกะนอนได้แล่ว”

หลวงปู่ลีท่านเล่าถึงความยากลำบากแห่งอากาศหนาวให้ฟังว่า “ปี ๒๕๐๓ อากาศหนาวมากกว่าทุกปี เราไปเที่ยวทางนั้น (หมายถึงวัดป่าบ้านกกกอก จังหวัดเลย) ปีนั้นหนาวมากจริง ๆ ถึงขั้นเอามุ้งกลดลงมาห่ม ห่มผ้าสังฆาฏิและผ้าจีวรทั้งสองผืนแล้วก็เหมือนยังไม่ได้ห่ม แล้วจึงเอามุ้งกลดลงมาห่มทับอีกชั้น...จึงพอนอนได้”

“...บางวันในช่วงกลางคืนเดินจงกรมนาน เพราะมันสงัดดีมาก ตั้งใจว่าจะอยู่เพียงรูปเดียว **ครูลิขิต** จึงเอาเด็กน้อยที่จบจากโรงเรียนมาฝาก พร้อมกล่าวว่า “อาจารย์จะอยู่คนเดียวได้อย่างไร” จึงเอาเด็กออกโรงเรียนมาให้อยู่ด้วย ๒ คน ไอ้คนหนึ่งพอเข้ามาอยู่ด้วยเลือดกำเดาไหลไม่หยุด จึงให้กลับไปรักษาตัวที่บ้าน เมื่อหายแล้วก็ไม่กลับเข้าวัด เหลืออยู่คนเดียว *(ด.ช.เฉลิม มณีนาง อายุ ๑๓ ปี บุตรของอุบาสกสังข์ มณีนาง ปัจจุบันเป็นพระอาจารย์เฉลิม มหาปญฺโญ เจ้าอาวาสวัดกกกอก)* เข้าพรรษาจึงบวชเณรให้มัน”

“ฮ่วย! ภาวนาดีเด้ อยู่หั่นนะ ๒๕๐๓ กะไปอยู่กกกอก ความเพียรเก่งแหล่ว เดินจงกรมคือบ่เหยียบดินเนี่ย ปลิวไปเลย ลืมเบิดแนวอย่างอื่น”

...เราไปอยู่วัดกกกอก ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ภาวนาดี ความเพียรเก่ง เดินจงกรมเหมือนเท้าลอยไปในอากาศ สัญญาความปรุงแต่งไม่มี รู้เหนือโลกธรรม ๘ ไม่หลงไปตามอารมณ์นั้น ๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสังขารทั้งปวง เป็นธรรมชาติว่างประจำตน ไม่มีเหตุปัจจัยอะไรเข้าไปหนุนหรือเกี่ยวข้องเลย แม้โลกจะมีก็เหมือนไม่มี สัตว์สังขารไม่มี ไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้อง ภายในจิตไม่ปรุงแต่ง หยุดหมุนเวียนคงที่ อำนาจมรรค ๘ เข้าประหารกิเลสแล้ว ภาวนายิ่งรู้ยิ่งเห็นธรรมลึกซึ้งสุขุมคัมภีรภาพกว้างขวางเรื่อยไป เกิดกุศโลบายต่าง ๆ เป็นที่น่าแปลกประหลาดและอัศจรรย์ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาเกิด

พระพุทธเจ้าท่านนั่งอยู่ต้นโพธิ์ ท่านเจริญอานาปานสติ ถ้าแปลเป็นไทยก็ดูลมหายใจเข้าออก ท่านไม่ให้ออกจากนั้น พอจิตมันรวมกันเข้า

ปฐมยาม ก็รู้ขึ้นทันทีเรื่อง **บุพเพนิวาสานุสติญาณ**

มัชฌิมยาม ก็รู้ว่าเราทำกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ทำให้ไปตกนรก

ปัจฉิมยาม ตรัสรู้ ต้องดูที่ต้นเค้าให้ดูที่มา พระพุทธเจ้าท่านนั่งอยู่ต้นโพธิ์

ส่วนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่มีกิเลส มีแต่ความวาง จิตมันผ่องใสแล้วมันเห็นเอง ขอให้จิตมันผ่องใสบริสุทธิ์เป็นกระจกเถอะ หลวงปู่ลีท่านย้ำ

“เดินจงกรมนี่ค่ายกันกับบ่เหยียบดิน นั่งภาวนานี่ค่ายกับบ่นั่งพื้นเด้อ! จั่งมันปลิวไปจั่งใด๋ **...เราเดินจงกรมเหมือนว่าเท้าไม่ได้เหยียบแผ่นดิน นั่งภาวนาก็เหมือนกับว่าก้นไม่ได้สัมผัสพื้น** (ท่านพูดแล้วก็เอามือตบพื้นแสดงกิริยาท่าทางให้ดู) ดังว่าเหาะลอยอยู่ในอากาศ ไม่รู้มันปลิวไปได้อย่างไร จิตมันว่าง มันว่างเหนือจิต ฟอกตัวนี้ให้สะอาด มันจะออกอุทานขึ้นมาทันที มันจะเห็นเอง กายมันไม่ปรากฏ แต่ตัวรู้มันเด่นอยู่อย่างนั้น มันเป็นความจริงตามที่พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านพูดให้ฟังทุกอย่าง ไม่ปรากฏเลยเรื่องกายมีแต่ภาษาใจ บางทีจิตมันอยู่นู้น! ไปเที่ยวก้นบาดาล บางทีมันขึ้นอยู่นู้น! บนอากาศทั้งวันทั้งคืน วาระจิตขอให้รวมได้เถอะ”

ถ้าจิตของเราถึงขั้นของพระพุทธเจ้าที่รู้ แล้วเราจะไม่รู้ได้อย่างไร ถ้าได้ตัดก็ต้องตัดให้มันขาดไปเลย เหมือนเขาทำทางรถวิ่ง ถ้ามีหินขวางก็ทุบตีมันลงไปตรงนั้น ถ้าตีจนมันทะลุแล้วก็แตกออกเท่านั้น แล้วปรับพื้นที่ให้เรียบดีแล้วก็เทปูนทำถนน เป็นทางโล่งเตียน

“มื้อคืนนี่บ่นอนแหล่ว มื้อเวนนอนอยู่ อยู่หั่นอยู่มอบ้าน พักแต่มื้อเวน มื้อคืนบ่พัก นั่งเมื่อยแล่วกะลงเดินจงกรม ...กลางคืนเราไม่นอน กลางวันนอนพักบ้างเพราะวัดกกกอกอยู่ใกล้หมู่บ้าน (ไม่สะดวกในการเร่งความเพียรในเวลากลางวัน) กลางคืนไม่พัก นั่งสมาธิเหนื่อยแล้วก็ลงเดินจงกรม ความเพียรเป็นไปในอิริยาบถทั้ง ๓ คือ นั่ง ยืน เดิน เท่านั้น อันความเพียรถ้าหากมันเป็นไปทางใจได้แล้ว จะอยู่ในอิริยาบถไหนก็สามารถพิจารณาธรรมได้แจ่มชัด จิตลงได้หมด ฝึกหัดจิตดีแล้ว จิตเข้มแข็งมีอำนาจมาก ย่อมกระทำกิจสารพัดได้ทุกอย่าง เมื่อเห็นอำนาจของจิตแล้ว จะแลเห็นกายเป็นของอ่อน จิตบังคับกายได้ทุกอย่าง เป็นมหาสติ มหาปัญญา รอบกาย รอบจิต ชนะมาร ชนะในช่องแคบ โลกนี้เป็นอนัตตาทั้งสิ้น ไม่มีต้นไม้ แผ่นดิน แผ่นน้ำ แผ่นฟ้าและภูเขา วิปัสสนาลบล้างเกลี้ยง ไม่มีเชื้อโรคอยู่ในจิต”

• สิ้นสมมุติ •

กราบเรียนถามท่านว่า “ขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติเป็นจั่งใด๋ ลูกหลานเฮ็ดบ่ได้ ขอให้ได้ฟังกะเป็นบุญแล้วข้าน้อย ...ขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติของหลวงปู่เป็นอย่างไร ลูกหลานไม่สามารถทำได้ ขอเพียงแค่ได้ยินได้ฟังก็นับว่าเป็นบุญมากแล้ว”

ผู้เขียนกิเลสหนาอยากทราบเรื่องที่ท่านบรรลุอ้อนวอนให้ท่านเล่า ท่านเป็นผู้ไม่โอ้อวด นิ่งไปพักหนึ่ง คงพิจารณาเห็นกาลข้างหน้าว่า จักเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรสุดท้ายภายหลังบ้าง ท่านจึงเอ่ยขึ้นว่า

“พิจารณาขึ้นคล้าย ๆ กับเฮา พิจารณาเรื่องเปรียบเทียบทางปัญญานั่นนะ มีบุรุษผู้หนึ่งจับขาหมีจั่งเซี่ย หมีกะดึงไปหัวทิ่มหัวตำ ปรากฏว่ามีบุรุษผู้หนึ่งมา เอ้อ! มาซอยแน่ ๆ อั่นเรียกผู้นั่นกะเลยมาซอยจับ ทางนี่กะหนีไปเลย เปรียบเทียบพระพุทธเจ้าหนีบ่ได้สู้โลก อันนี่มาสู้สมมุติอยู่นี่ โลกอันนี่วาซั่น”

กุฏิที่หลวงปู่ลีสิ้นกิเลส ที่วัดป่าก็กก

การพิจารณาในคราวนั้น ...หากเปรียบเทียบทางปัญญาแล้ว ราวกะมีบุรุษคนหนึ่งจับขาหมี (ท่านแสดงท่าจับ) ดึงหัวทิ่มหัวตำชุลมุนชุลเกกันอยู่ แล้วปรากฏว่ามีบุรุษอีกคนหนึ่งโผล่มาพอดิบพอดี บุรุษคนที่จับขาหมีดึงอยู่นั้น ด้วยความดีใจว่าจะมีคนมาแทนตัวได้แล้ว จึงร้องตะโกนขอความช่วยเหลือว่า “ช่วยด้วย! ๆ” เขาได้ยินดังนั้น จึงรีบเข้ามาช่วย บุรุษคนแรกเมื่อมีคนมาช่วยจับช่วยดึงจึงปล่อยมือหนีไปเลย เปรียบเทียบพระพุทธเจ้าหนีออกจากโลก ใครที่ติดอยู่ก็สู้กับสมมุติต่อไป ใครปล่อยวางก็พ้นสมมุติไป ดังนี้

คำว่า **บุรุษ** หมายถึง **ดวงจิต** คำว่า **หมี** หมายถึง **อวิชชา**

คำว่า **บุรุษคนที่สองมาช่วยจับ** หมายถึง **พระธรรม** ที่ทรงตรัสไว้ดีแล้ว ช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ทรมาน

คำว่า **ปล่อยมือ** หมายถึง **ปล่อยวางสมมุติ พ้นจากโลกโดยประการทั้งปวง**

“โอ้! จิตรวมลงพรึ่บ! อัศจรรย์พุ่นแหล่ว น้ำตาร่วงแหล่ว พอสมควรแล้ว ลุกขึ้นกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กราบพ่อแม่ครูจารย์ เรียกว่าซำบายมาแต่พุ่นหละ...

...โอ! พอจิตวางได้อย่างนั้น รวมลงพรึ่บ! อัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง น้ำตาร่วง! (เสวยวิมุตติสุข) เมื่อได้เวลาพอสมควรแล้ว จึงลุกขึ้นกราบพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ (ด้วยความถึงใจ) กราบพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) เรียกได้ว่า **เราสบายมาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา”**

กราบเรียนถามท่านอีกว่า “หลวงปู่เคยคาดคิดไหมว่ามันจะเป็นอย่างนี้ มันจะอัศจรรย์ขนาดนี้?”

"อันนี่มันเป็นไปเองเว้ย! มันโหลดไหลหลูด ๆ ๆ เรื่องภาวนา เรื่องความคิดของเฮา มันเปรียบเทียบเบิ๊ดหยัง ...อันนี้มันเป็นเอง ปัญญาไหลทะลุทะลวงเหมือนสายน้ำไหล ชำระสะสางสิ่งสกปรก เรื่องภาวนา เรื่องความคิดของเรา มันเปรียบเทียบ (รู้เท่าทัน) ทุกสิ่งทุกอย่างเข้าวิปัสสนาเป็นเอง ๆ ฉลาดเอง ละกิเลสได้เอง บริบูรณ์ทุกส่วน"

ท่านสรุปตอนท้ายว่า "เฮาซำบายมาตะพุ่นหละ ...เราสบายมาตั้งแต่ครั้งนั้น"

หมายความว่า จิตดวงนี้ ไม่มีโรคอวิชชาตัณหาอุปาทานใด ๆ มาเสียดแทงได้เลย ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา (๕ ตุลาคม ๒๕๐๓) ท่านบอกว่าไม่มีทุกข์ทางใจอีกเลย... "ซำบายคัก ...**สบายจิตใจแท้จริง**"

● วันเวลาที่สบายที่สุดในสามโลก ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านไม่ได้พูดว่า **"ท่านสิ้นกิเลส"** แต่ท่านพูดว่า "ซำบายมาแต่พุ่นหละ"...**ท่านสบายมาตั้งแต่แต่วันนั้น...คล้าย ๆ แม่ครัวใหญ่ปรุงอาหารสำเร็จ แกงมันพอพริกพอเกลือ เอร็ดอร่อยมาก...เป็นวันที่ไม่มีความทุกข์อีกต่อไปตลอดอนันตกาล**

สมดังคำที่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวกล่าวชมหลวงปู่ลีว่า ***"ท่านชมความเลิศเลออัศจรรย์ในหัวใจของท่าน วันหนึ่ง ๆ ท่านพอใจ ใครจะเชื่อไม่เชื่อก็ตาม ท่านครองธรรมอัศจรรย์ในใจท่านแล้วท่านอยู่สบาย ท่านไม่ดิ้นรนกระวนกระวาย"***

"ขอโอกาส...หลวงปู่ภาวนาดีอยู่ที่วัดกกกอกกี่ค่ำ?"

หลวงปู่ลี ท่านเมตตาเล่าวันล้างภพชาติของท่านว่า "มื้อออกพรรษา มื้อคืนออกพรรษาเช้ามามันมีฝน ๆ มันกะตกเก่งปีนั่น มันมีเสียงฆ้องหม่อง ๆ ๆ สามบาดแล้วกะมีเสียงเฮกันมื้อเช้ามาภูโผดลงมาเลย ...**คืนวันนั้นเป็นวันออกพรรษา** *(อายุ ๓๘ พรรษาที่ ๑๑ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด เวลาราวตีสอง ตรงกับวันพุธที่ ๕ ตุลาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ที่วัดบ้านกกกอก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย)*

...เราพักอยู่ที่กุฏิด้านทิศตะวันตกของศาลา ปีนั้นฝนฟ้าตกดี

พอเสียงนกแซงแซวร้องเสียง แซว! ๆ แกก! ๆ ๆ เป็นสัญลักษณ์ว่าสว่างแล้ว

เสียงสามเณรน้อยที่นอนเฝ้าหน้ากุฏิเก็บมุ้งและเสื่อสาด นำบาตรไปสู่ศาลา

รุ่งอรุณปรากฏ ท่านออกจากสมาธิภาวนา เคลื่อนกายออกจากที่ ซึ่งไม่เหมือนกายเดิมที่ครองขันธ์มาเนิ่นนานอีกต่อไป ฝนฟ้าโปรยปรายลงมาต้อนรับ ประหนึ่งเทพเจ้าผู้มีฤทธิ์จงใจบันดาลให้น้ำทิพย์ในอากาศหลั่งไหลลงมาบูชาอยู่เช่นนั้น

ท่านเพลิดเพลินในการภาวนา ธรรม คือ สติ สมาธิ และปัญญาหลั่งไม่หยุดดั่งน้ำผุดจากธรรมชาติ จิตเต็มอิ่มในธรรม เดินจงกรมคล้ายกับว่าเท้าไม่ได้เหยียบพื้นดิน นั่งภาวนาคล้ายกับว่าตัวลอยอยู่ในอากาศ ทำสมาธิตลอดทั้งคืนไม่พักผ่อน คืนนั้นดวงจันทร์ในวันเพ็ญว่าสว่างแล้ว

ดวงใจยามนั้นสว่างยิ่งกว่า ดวงจันทร์อาจมีเมฆไหลมาบดบังได้บ้างบางขณะ แต่ดวงใจแจ่มจรัสไม่มีสิ่งใดบดบังได้เลย สว่างจ้า เห็นภพภูมิทั้ง ๓ ทั้งเบื้องบน ทั้งเบื้องล่าง และท่ามกลาง

ในขณะที่นั่งสมาธิพิจารณาเข้าด้ายเข้าเข็มธรรมขั้นสุดท้าย จิตเป็นธรรมชาติว่างประจำ ตนหาเหตุปัจจัยอะไรเข้าไปหนุนและเกี่ยวข้องไม่ได้เลย เสียงเทวดาไชโยโห่ร้องก้องทั่วฟ้าโสตประสาทสดับ แต่จิตไม่เกี่ยวข้องแต่ประการใด เสียงตีฆ้องทิพย์ **มง! มง! มง!** ดังกระหึ่ม ๓ ครั้ง จากทิศทั้ง ๔ แล้วสลับกับเสียง **ฮิ้ววว!**~~~ มาเป็นระยะ ๆ เสียงเทวดาไชโยโห่ร้องแว่วมาแต่ไกล ความลับในโลกไม่มี มนุษย์ไม่เห็น เทวดาเห็น “เขาม่วนขนาด เสียงแซว ๆ” พวกเทพเขามีความสุขมากเสียงร้องกระหึ่มทุกชั้นภูมิ เหมือนงานฉลองชัยแห่งพระราชาผู้ยิ่งใหญ่เข้าตีเมืองรบชนะข้าศึกมา ฉะนั้น “มันกะเสวยนั่นแหล่ว” จิตท่านเสวย... วิมุติสุขอยู่ ณ ที่ตรงนั้นจวบจนสว่าง...และจากนั้นยังเสวยวิมุติสุขอีกหลายวัน

“อุทานสุแนวแหล่ว!” อุทานธรรมเปล่งออกมาจากใจสุดที่จะพรรณนา

“โอ๊ย! กราบพระพุทธเจ้า กราบพ่อแม่ครูจารย์ เก่งโพดแหล่ว **...โอ๊ย! กราบพระพุทธเจ้า กราบพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) ผู้มีคุณอนันต์นับครั้งไม่ถ้วน**”

เสียงร้องสาธุการปานว่าโลกธาตุทั้งมวลหวั่นไหว เสียงอสนีบาตฟาดเปรี้ยง! ฟ้าฝนครื้นคร่ำภูเขาถล่มทะลายดั่งแผ่นดินไหว เสียงเปรี้ยง! ภูเขาพังลงมา ดวงจิตของเรากับธรรมชาติเหล่า

นั้นไม่ได้เกี่ยวกันเลยแม้แต่น้อย “ภูโผดลง ...ภูเขาทะลายลงมา” **น้ำตาร่วงอัศจรรย์เกินที่จะนำมาเล่าได้....สันทิฏฐิโก..โอ!..ทิ้งภพชาติทิ้งอย่างนี้เอง**

ในเรื่องนี้ท่านอุปมาเปรียบเทียบไว้ดังฟ้าฝนในคืนนั้นว่า...

“มรรคเบื้องต่ำทั้ง ๓ นี้เป็น **“วิชฺชูปมา ธมฺมา”** คือ **เหมือนกับฟ้าแลบ!** ธรรมดาว่า ฟ้าแลบย่อมมีแสงสว่างเกิดขึ้นแวบหนึ่ง แล้วความมืดก็ปกคลุมต่อไป

ส่วนพระอรหัตมรรคนั้นเป็น **“วชิรูปมา ธมฺมา”** คือ **เป็นเหมือนกับฟ้าผ่า!** ธรรมดาว่าฟ้าผ่านั้น สิ่งที่กีดขวางอยู่จะไม่ถูกทำลายเป็นอันไม่มี ในกรณีนี้ก็เหมือนกัน เมื่อพระอรหัตมรรคเกิดขึ้นแล้ว อวิชชาหรือโมหะย่อมถูกทำลาย ไม่อาจปกคลุมได้อีกต่อไป

เมื่อถึงความดับแห่งการยึดถือตัวตนถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง เมื่อความยึดถือสิ่งทั้งปวงถูกเพิกถอน ไม่มีเหตุหรือคุณลักษณะอะไรๆ ที่ใครๆ จะกล่าวว่าเป็นอะไรได้อีกต่อไป ไม่มีประมาณกฎเกณฑ์ใดหรือเครื่องตรวจสอบอันใดที่จะใช้กับดวงจิตดวงนี้อีกต่อไป เหมือนกองไฟใหญ่ที่ดับพรึบลงต่อหน้า ไม่มีใครอาจกล่าวได้ว่ามันไปในทิศทางใด เพราะพ้นจากสมมุติบัญญัตินั้นแล้ว ทุกอย่างถึงความยกเลิก จะเรียกว่า **เกิด ก็ไม่ควร ไม่เกิดก็ไม่ควร จะไปเกิดก็ไม่ใช่ จะไม่เกิดก็ไม่ใช่ เพราะเป็นของลุ่มลึกมิใช่วิสัยที่จะหยั่งได้ด้วยการคาดเดา**

คืนนั้นและวันต่อมาท่านเสวยวิมุตติสุขสุดที่จะพรรณนา ต่อมาท่านได้นำเรื่องธรรมที่ได้รู้เห็นไปกราบเรียนหลวงตามหาบัว ผู้เป็นอาจารย์ทุกประการ แล้วหลวงปู่ลีท่านสรุปเรื่องนี้ว่า **“เราถามพ่อแม่ครูอาจารย์เรื่องเดียว คือ เรื่องอวิชชาเท่านั้น เมื่ออวิชชาขาดออกจากใจ ธรรมผุดขึ้นทั้งวันทั้งคืน”** เอวังฯ ก็มีด้วยประการฉะนี้

• อรหัตโลกุตรภูมิ ภูมิขั้น “ซำบายแล้ว” •

แน่นอนทีเดียวมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายย่อมหาความสุขมิได้ หากยังมีกิเลสและท่องเที่ยวไปในวัฏสงสารอยู่ แต่มีเพียงจำพวกเดียวคือท่านผู้บำเพ็ญจนถึงขั้นหลุดพ้นจากกิเลส จึงอาจเรียกได้ว่า **ผู้สบายแล้ว** สัตว์นอกนั้น ยังเป็นผู้ป่วยมีโรคเสียดแทง หาความสบายมิได้เลย ดังนั้นหลวงปู่ลีเมื่อท่านปฏิบัติรู้เห็นธรรม ท่านจึงใช้คำว่า “ซำบายมาตั้งแต่พุ่นแหล่ว ...สบายมาตั้งแต่ครั้งกระนั้นแล้ว”

ขอกล่าวถึง **อรหัตโลกุตรภูมิ** ได้แก่ **ภูมิที่พ้นจากโลก** คือ **พระอรหัตคุณ** ท่านผู้ที่บรรลุถึงภูมินี้ย่อมเป็นผู้สมควรแก่การบูชาของเหล่าเทพยดาแลมนุษย์ทั้งหลาย เพราะเป็นมหาขีณาสพเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในพระบวรพุทธศาสนา ฉะนั้น จึงได้นามว่า **พระอรหันต์ ท่านผู้สมควรแก่การบูชา**

ท่านผู้จะบรรลุโลกุตรภูมิชั้นสูงสุดนี้ ต้องบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานผ่านโลกตรภูมิขั้นต่ำมาตามลำดับ แล้วมีวิริยะอุตสาหะเจริญวิปัสสนาให้ภิญโญภาพยิ่งขึ้น เมื่ออินทรีย์ถึงความ

เสมอกันดีแล้ว และบุญวาสนาบารมีเต็มเปี่ยมแล้ว สภาวญาณก็จะเกิดขึ้นตั้งแต่**อุทยัพพยญาณ** เป็นต้นไป จนถึง **สังขารุเปกขาญาณ** แต่ว่าญาณเหล่านี้ จะมีสภาวะประณีตเป็นที่สุด ต่อจากนั้น อนุโลมญาณก็จะเกิดขึ้น ติดตามมาด้วยโวทานะ แล้วพระอรหัตมรรคญาณหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **พระจตุตถมรรค** ก็จักอุบัติขึ้น

เมื่อพระอรหัตมรรคญาณเกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นเสมือนดาบอันคมกล้า ฟาดฟันประหัตประหารบรรดาสรรพกิเลสที่หมักดองในขันธสันดานมานานนักหนาให้หมดไปโดยสิ้นเชิง โซ่เหล็กคือสังโยชน์ที่เหลืออีก ๕ ประการ ก็เป็นอันขาดสะบั้นหมดลง ด้วยอำนาจของพระอรหัตมรรคที่บังเกิดขึ้นในขณะนี้

ต่อจากนั้น พระอรหัตผลญาณก็จะบังเกิดติดตามมาให้ท่านได้เสวยอารมณ์พระนิพพานเป็นขันธวิมุตติหลุดพ้นจากขันธ์ห้า คือ รูปนาม เป็นพระมหาขีณาสพถึงความบริสุทธิ์เป็นอย่างยิ่ง กิเลสธุลีแม้แต่เท่ายองใย ก็ไม่มีเหลือติดอยู่ในขันธสันดาน

อนึ่ง พึงทราบไว้ในที่นี้ ด้วยว่า ท่านที่สามารถจะปฏิบัติให้ พระอรหัตมรรคญาณบังเกิดขึ้นในขันธสันดานนั้น ต้องเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญา คือ มีปัญญาบารมีเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ที่สุด พระอรหัตมรรคญาณนี้ จึงจักอุบัติเกิดขึ้นได้

ฉะนั้น ในพระบวรพุทธศาสนานี้ จึงเป็นพระศาสนาที่เต็มไปด้วยหลัก ๓ ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันยอดเยี่ยมลมบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะการบรรลุมรรคผลอันสูงสุดเป็นโลกุตระนี้จะต้องบรรลุด้วยหลัก ๓ ประการอย่างยอดเยี่ยม คือ

๑. จะบรรลุ **พระโสดาปัตติมรรคญาณ** และ **พระสกิทาคามิมรรคญาณ** ได้ด้วยอธิศีล คือ ศีลชั้นยอดเยี่ยมสมบูรณ์ที่สุด

๒. จะบรรลุ **พระอนาคามิมรรคญาณ** ได้ด้วยอธิจิต คือ มีจิตเป็นสมาธิชั้นยอดเยี่ยมสมบูรณ์ที่สุด

๓. จะบรรลุ **พระอรหัตมรรคญาณ** ได้ด้วยอธิปัญญา คือ ปัญญาขั้นยอดเยี่ยมสมบูรณ์ที่สุด

ท่านพระอรหันตอริยบุคคลนี้ ท่านตัดสังโยชน์ที่เหลืออีก ๕ ประการได้หมดเด็ดขาด คือ

๑. ***รูปราคะสังโยชน์*** ความยินดีในรูปภพ คือ ความอยากเกิดเป็นพระพรหมในรูปพรหมโลก

๒. ***อรูปราคะสังโยชน์*** ความยินดีในอรูปภพ คือ ความอยากเกิดเป็นพระพรหมผู้วิเศษในอรูปพรหมโลก

๓. ***มานะสังโยชน์*** ความถือตัว คือ อหังการ มมังการ

๔. ***อุทธัจจะสังโยชน์*** สภาพที่จิตฟุ้งไปโดยไม่สามารถจะตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวได้นาน

๕. ***อวิชชาสังโยชน์*** สภาพที่ไม่รู้พูดอีกทีก็ว่าโมหะความมืดหลงของจิต

สภาพหมู่บ้านกกกอกปัจจุบัน

• โปรดสัตว์วันแรกหลัง “ซำบายแล้ว” •

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! กลิ่นศีลของผู้มีศีล ย่อมเป็นกลิ่นสูงสุด คือประเสริฐ เลิศ ฟุ้งหอมตลบอบอวลไปในเหล่าเทพเจ้าและเหล่ามนุษย์ ผู้บรรลุธรรมจึงมีชื่อเสียงเลื่องลือในหมู่เทวดามากกว่าในหมู่มนุษย์ เพราะธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียด ผู้ที่มีจิตละเอียดย่อมสัมผัสได้ง่าย ดังที่กล่าวมานั้นแลว่ากลิ่นศีลของหลวงปู่ลี หอมไปทั่วชั้นภูมิแห่งหมู่เทวา และผู้ถวายทานแก่องค์ท่านเป็นคนแรกหลังการบรรลุธรรมนั้น ย่อมมีผลอานิสงส์มาก

“โยมที่ได้ใส่บาตรหลวงปู่คนแรกต้องได้บุญมาก” ผู้เขียนกราบเรียน “แม่น! ...ใช่แล้ว” ท่านตอบ

ครั้งนั้นหลวงปู่ลีได้มีความปริวิตกอย่างนี้ว่า “ผู้มีฤทธิ์มีอานุภาพสามารถดลบันดาลฟ้าฝนส่งเสียงสาธุการไปทั่วสามภพนี่ คือใครกันหนอ?”... ครั้นองค์ท่านทราบแล้วจึงออกบิณฑบาต

“ไปบิณฑบาต สิ่งเบิ่งกะภูพังแหล่ว ภูพัง ลงมาลุมจั่งเซี่ย พังลงมาต้นไม้จนมาตั้งเท่อเล่อแหล่ว โหยดลงมามันคือตั้งอยู่คือเก่านั่นแหล่ว บ่อนหน้าผาจั่งซี่มันกะเป็นตะดินแหล่ว แล่วกะมาตั้งอยู่ใต้เพี่ย มันโหยดลงมา มันกะมาตั้งอยู่ลุ่มเพี้ย...

...ขณะออกบิณฑบาต เราได้ชำเลืองมอง (สิ่งเบิ่ง) เห็นภูเขาพังทลายลงมาด้านล่าง ดินและต้นไม้พังลงมาตั้งอยู่ด้านล่างอย่างสง่า ค่อย ๆ พังลงมา (โหยดลงมา) จากหน้าผาแล้วจึงมาตั้งอยู่เหมือนคนยืน อยู่ด้านล่าง ป่าเขาต้นไม้หาได้ถูกทำลายไม่ ยังคงอยู่เหมือนเดิมเป็นแต่พังลงมาเท่านั้น บริเวณนั้นกลายเป็นที่สร้างศาลาหลังใหม่ในปัจจุบันนี้

“อีนายอันหนึ่ง อั่นเมียผู้ใหญ่บ้าน “โอ๊ย เมื่อคืนนี้ได้ยินเสียงเขาตีฆ้อง พากันไซโยอยู่จนว่าฮอดแจ้ง” ว่าซั่น ฮ่วย! ผู้เฒ่านี่กะฮู้จักนำ ฮู้นำอยู่เด้ ...เมื่อเราออกบิณฑบาต **เมียผู้ใหญ่ลอม** พูดขึ้นว่า “เมื่อคืนนี้ได้ยินเขาตีฆ้อง พากันร้องไซโยอยู่จนถึงสว่าง” เราจึงคิดในใจว่า ผู้หญิงคนนี้ก็สามารถรับรู้ได้เหมือนกัน”

“ทางนี้กะบ่ปากแหล่ว ...เรานิ่งเฉยไม่พูดตอบแต่ประการใด” ได้แต่รำพึงในใจว่า “**ทานที่โยมถวายแล้วในวันนี้ จะเป็นทานอย่างเยี่ยม**”

ท่านทั้งหลาย! การได้นั่งสนทนากับพระผู้รู้แจ้งเห็นจริงเป็นสิ่งประเสริฐในชีวิต การถามตอบในคราวนั้นมีโอชารสเป็นวาจาสุภาษิตเป็นอย่างยิ่ง คือคำพูดทุกคำที่องค์ท่านกลั่นกรองไว้ดีแล้วด้วยใจที่บริสุทธิ์ มิใช่สักแต่พูด เป็นคำพูดสุภาพจริงแท้ ก่อให้เกิดประโยชน์และมีจิตเมตตาก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ฟังยิ่งนัก

ท่านว่า “**คืนนั้น ทั้งเป็นคืนออกพรรษา และเป็นคืนออกจากกิเลส สิ้นกิเลสคือประวัติศาสตร์แห่งภพมนุษย์**” คำพูดขององค์ท่านรู้สึกประทับอยู่ในใจ ไพเราะอ่อนหวานเสนาะโสต กลมกล่อมซึ้งและกังวาน เหมือนว่าอยากจะหยุดโลกไว้ ณ ตรงนั้น ท่านเอย! โอกาสเช่นนี้จะมีสักกี่คน การได้ฟังธรรมก่อให้เกิดปัญญาอย่างนี้เอง

กาเลน ธมฺมสากจฺฉา การสนทนากับองค์ท่านเป็นเวลายาวนานหลายชั่วโมง เสียงของท่านไม่แหบเครือ ชัดถ้อยชัดคำไม่ติดขัด ทั้ง ๆ ที่อายุอยู่ปูนปลายปัจฉิมวัยแล้ว

“ขอโอกาส! ไม่เห็นเทวบุตรเทวดา เป็นตัวเป็นตนมากราบไหว้ฟังเทศน์หรือขอรับ?” ผู้เถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งที่นั่งอยู่ด้านข้างถามขึ้นพร้อมพนมมือระหว่างอก

“อุ๊ย! พวกกายทิพย์นี่กะสิเว่าหยัง มันกะคือธรรมดาเฮานี่หละ จิตวิญญาณเว๊ย! ขอให้ทำใจให้แจ้งเถอะนะ มันปรากฏหละ นั่งแม๊! จิตสงบเข้า ๆ ปั๊บหละ มันสิเป็นแหล่วคือจั่งฉายไฟฉายนี่บางทีหิ่งห้อย แมบ ๆ แล่ว เอ้า! เกิด ๆ สุคนหละ เอาแม๊! จิตสงบได้ มันสิเห็นแจ้งอยู่จั่งซั่นมืด ๆ ใจแจ้ง มันกะสิเห็นดอก...

...เรื่องพวกกายทิพย์จะไปพูดทำไม มันก็เหมือนธรรมดาคนเรานี้แล จิตวิญญาณเหมือนกัน ขอให้เราทั้งหลายทำใจให้แจ้งเถอะ ธรรมของพระพุทธเจ้าต้องปรากฏ นั่งสิ! สมาธิ จิตสงบเข้า ๆ เท่านั้นแหละ แสงสว่างเหมือนไฟฉาย ๆ เข้า บางทีเหมือนหิ่งห้อย แว๊บ! ๆ ทำเถอะเห็นทุกคน ทำจะจิตสงบได้มันจะรู้แจ้งอยู่อย่างนั้น ที่เคยมืดจะสว่างแจ้งขึ้นมา จะรู้เห็นขึ้นมา”

“อุ๊ย! ธรรมพระองค์เจ้า หมู่เฮาเฮ็ดบ่เถิง มีตะกิเลสเอาไปกินเบิ๊ด แยกกิเลสออกจากใจให้มีแต่ธรรมล้วน ๆ เว๊ย! หยังสิบ่เห็นนำหมู่เนี่ย พระพุทธเจ้าเพิ่นเห็นมาพอแฮงแล่ว ครูบาอาจารย์เห็นเบิ๊ด ชำระกิเลสออกหัวใจนั่น

...ธรรมของพระพุทธเจ้า พวกเราทำไม่ถึง มีแต่กิเลสเอาไปกินหมด แยกกิเลสออกจากใจให้มีแต่ธรรมล้วน ๆ เถอะ...ทำไมจะไม่รู้เห็นเหมือนที่ท่านเห็น พระพุทธเจ้าท่านรู้เห็นมาเท่าใดแล้ว

หลังจากบรรลุธรรม หลวงปู่ลีได้เข้าไปกราบเรียนให้องค์หลวงตาทราบ ที่วัดป่าบ้านตาด

ครูบาอาจารย์ท่านรู้เห็นทุกสิ่ง ชำระกิเลสออกจากหัวใจ นั่นหล่ะ! สำคัญ”

“ผมเว่าให้พ่อแม่ครูจารย์ฟังเบิดแล้วเป็นอยู่บ่อนหั่น ผมเว่าให้เพิ่นฟังแหล่ว ...ผมเล่าให้พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ฟังหมดทุกสิ่งอย่าง กับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ที่นั้น (วัดกกกอก) ผมเล่าให้ท่านฟังแล้ว”

“อุ๊ย! ไปเที่ยวบ่ได้ภาวนา บ่ได้ความท่านไล่หนีโลดหลวงปู่มั่นนะ เพิ่นบ่ให้อยู่แหล่ว บ่มีเรื่องมีราวมา อยู่หนัก บ่ได้หน้าได้หลัง อยู่นำปู่มั่นบ่ได้ดอก...

แล้วองค์หลวงปู่ลี ท่านจึงท้าวความว่า “...สมัยหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ใครลาท่านออกไปเที่ยวภาวนากรรมฐาน ไม่รู้เห็นอรรถธรรม กลับมาหาท่าน ท่านถามไม่ได้เรื่องราว ไม่ได้หน้าไม่ได้หลัง อยู่หนักวัด ท่านไล่หนีเปิดเปิงไม่ให้อยู่ด้วย”

“หลวงตาว่าหลวงปู่เป็นเศรษฐีธรรม” พระเถระรูปหนึ่งกล่าวขึ้น โดยยกคำพูดหลวงตา

“โอ๊ย! อันนั่นเพิ่นเว้า เว๊ย! ...โอ๊ย! อันคำพูดนั้น ท่าน (หลวงตา) ท่านพูดเอง”

เมื่อถามท่านพูดจบบทนี้ท่านจึงฉันน้ำเปล่า แล้วให้พระเณรเอาน้ำปานะมาถวาย ผู้เขียนนั่งดูองค์ท่านซึ่งผู้เขียนเองเคารพเทิดทูนท่านสุดหัวใจ ชื่นชอบในกิริยาท่าทางท่วงทีขององค์ท่านอยู่แล้ว ยิ่งเพิ่มพูนความชื่นชอบและศรัทธาเป็นทวีคูณ

● พระอรหันต์ตกกุฏิตาย ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านกล่าวสอนพวกเรา พวกธุดงค์ปลอม คือไม่เอาจริงเอาจัง ท่านจึงยกองค์ท่านมาเป็นอุทาหรณ์ สอนให้เผ็ดจะได้เด็ดกิเลสตัวร้อนรนกันเสียบ้างว่า “***ผมไปอยู่บนภูเขาองค์เดียว มันสบาย มันสนุกนะไปอยู่องค์เดียว ฝึกหัดอย่างนั้นไปหาที่วิเวกอยู่อย่างนั้น เดินจงกรมภาวนาเป็นวัน ๆ ไปเที่ยวเมืองเลย เขาไม่สนใจพระนะ ในบ้านมีงานแต่งงาน มีแต่เขาใส่บาตรให้กินเท่านั้นแหละ บางครั้งก็ใส่ห่อ บางครั้งไม่มีเลยก็มี อยู่บนภูเขามันไกลนะ***”

กราบเรียนท่านว่า “หลวงปู่ครับ วัดป่ากกกอกมีครูบาอาจารย์เก่า ๆ เคยท่องธุดงค์มาจำพรรษาบ้างมั้ย?”

“มีตั้ว! หลวงปู่คำดี น้องซายหลวงปู่สิม อัฐิเพิ่นเป็นพระธาตุ กะหลวงปู่ซามาเนี่ยเพิ่นไปแปลงนั่นกะไปว่าสิไปย้ายธาตุเพิ่นนะ ไปงัดเพิ่นแล่ว เพิ่นกะไปได้อยู่หั่นแหล่ว ...มีหลวงปู่คำดี น้องชายหลวงปู่สิม (พุทธาจาโร) อัฐิท่านกลายเป็นพระธาตุ **หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** มาตกแต่งโยกย้ายธาตุบรรจุอัฐิท่าน พองัดเอาออกมาดู จึงได้เห็นว่าอัฐิของท่านได้กลายเป็นพระธาตุแล้ว”

หลังจากงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ แล้ว หลวงปู่คำดีรูปนี้ *(คนละรูปกับหลวงปู่คำดี ปภาโส)* ท่านธุดงค์รอนแรมมาจำพรรษาปฏิบัติภาวนาที่วัดป่า

บ้านกกกอก กับ **“ตาปะขาวเอีย”** ชาวบ้านเรียกติดปากว่า **“ปู่เอียตาทิพย์”** เพราะแกสามารถรู้เรื่องอะไรแปลก ๆ เรื่องในบ้านในเรือน ใครจะเป็นจะตาย แกสามารถรู้ได้ด้วยความรู้พิเศษของแก แล้วตาปะขาวเอียได้นิมิตจึงมาเตือนหลวงปู่คำดีว่า “ต้องออกจากที่นี่ภายใน ๓ วัน ไม่งั้นจะมีอันตรายถึงชีวิต” หลวงปู่คำดีท่านตอบว่า “เป็นกรรมของสัตว์” เมื่อหลวงปู่คำดีไม่ไปด้วย ตาปะขาวเอียจึงเดินทางหนีไป (แต่ภายหลังกลับมาบวชเป็นพระที่วัดบ้านกกกอก ชาวบ้านเรียกว่า “**หลวงปู่เอียตาทิพย์**”)

พออยู่มาวันหนึ่ง หลวงปู่คำดีท่านป่วยไม่สบายหนัก คิดว่าจะไปตายกับพระพี่ชายคือ **หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร** วัดถ้ำผาปล่อง จังหวัดเชียงใหม่ เดินทางไปทางเรือถึงเมืองหล่มฯ จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ ๆ ท่านก็ให้เขาพาเดินทางกลับมาที่วัดป่ากกกอกเช่นเดิม

“มื้อคืนมามีควายตัวหนึ่งเข้ามาวัด แล่วเพิ่นกะเลยมาไล่ ๆ ... อยู่ต่อมาวันหนึ่งในเวลากลางคืน หลวงปู่คำดีท่านพักอยู่ที่กุฏิเล็ก เป็นเพิงไม่สูงนัก ฝาทำด้วยใบแถบตอง มีควายตัวหนึ่งหลงเข้ามาในวัด ท่านคิดจะออกจากห้องมาไล่ พอท่านเดินออกจากห้องแทนที่จะลงทางบันได กลับเดินไปทางหน้าต่าง “ไปตำฝาเพิงลงมันกะตกกุฏิเลย ...เดินไปชนฝาเพิงตกลงจากกุฏิเสียงดัง ตุ๊บ!”

ท่านอยู่รูปเดียว มีเด็กน้อยมานอนเป็นเพื่อน ท่านบอกเด็กน้อยให้ไปเรียกชาวบ้านมา ***อุบาสกสังข์ มณีนาง*** จึงมาประคองร่างอันบอบช้ำของท่าน แล้วใช้มือบีบตามเนื้อตามตัวเพื่อช่วยท่าน ท่านจึงพูดว่า “วาง...อย่าจับอาตมาเลย โยม! อาตมาตับแตกแล้ว ไม่รอดหรอก ให้วางมือ อย่าจับอาตมา และเอาไปรักษาก็ตาย ไม่เอาไปรักษาก็ตาย”

ก่อนท่านจะดับขันธ์ ท่านยังเทศนาให้ชาวบ้านที่มามุงดูฟัง แล้วท่านจึงกล่าวว่า “อ้าว! เอาอาตมานอน อาตมาจะเข้าสมาธิ ร่างกายไม่ไหวแล้ว อย่าจับต้องร่างกายอาตมานะ”

ท่านพูดเท่านั้น โยมวางมือปล่อยร่างท่านลง ท่านก็มรณภาพ “ไทยบ้านเว่าให้ฟัง แหมะ” ชาวบ้านเขาเล่าให้เราฟัง

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า อัฐิของหลวงปู่คำดี เมื่อท่านมรณภาพจึงบรรจุไว้ในธาตุ ต่อมาเมื่อถึงวัน ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ชาวบ้านเห็นแสงสว่างสีนวลยองใยเหมือนลูกแก้วโตเท่าบาตรวิ่งเข้าไปในธาตุเก็บกระดูกของท่านเป็นประจำ หลวงปู่ซามา อจุตฺโต จึงอัญเชิญอัฐิของท่านไปประดิษฐานใต้ฐานพระพุทธรูปวัดป่าอัมพวัน บ้านไร่ม่วง ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

หลวงปู่ซามา เป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่นรุ่นเดียวกันกับพระอาจารย์กว่า ท่านเคยเดินธุดงค์ไปจนถึงประเทศลาว และได้ไปรับข้ออรรถธรรมทางใจอีกเป็นอันมาก ความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญท่านเดินธุดงค์กรรมฐานไปในป่าเขาดงเสืออยู่ตลอดเวลา

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม *หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร* *หลวงปู่คำบุ ธมฺมธโร* *หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร*

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “นอกจาก **หลวงปู่คำดี** (น้องชายหลวงปู่สิม) ยังมี **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร หลวงปู่คำบุ ธมฺมธโร หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร** เป็นต้น มาพักที่บ้านกกกอกแห่งนี้

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร ท่านมาอยู่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ ก่อนเราหนึ่งปี จากนั้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ท่านก็มาอีกครั้ง *(ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ พรรษา ๔๐ ท่านถึงที่สุดแห่งธรรม ถึงการประหารกิเลสเข้าสู่นิพพานด้วยวิชาม้างกาย ที่วัดบ้านกกกอก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย)*

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ พรรษาที่ ๓๓ ท่านจำพรรษาที่บ้านกกกอก ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ทำเลแถบนี้เป็นที่ท่องเที่ยวของพระกรรมฐานขึ้นภูลงห้วย ท่านเดินตามทางช้างจากภูลูกหนึ่งไปอีกลูกหนึ่งได้อย่างสบาย

เมื่อได้โอกาสเหมาะนั่งประจันหน้ากับองค์ท่าน เราก็แค่เพียงกบในกะลา ส่วนองค์ท่านคือท้องฟ้ามหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาล ฟังคำพูดทุกถ้อยคำของท่านเหมือนพระนิพพานอยู่ข้างหน้า ท่านชี้บอกด้วยเมตตา **“อยากได้ก็มา จะพาไป”** แต่พวกเราผู้เป็นสัตว์โง่เง่าเต่าปลาพากันเดินหนีไปกินหญ้าเสีย เห็นว่าหญ้าดีกว่าพระนิพพาน

นี่แหละ! ความหลง ขึ้นชื่อว่า ความหลง มนุษย์นี้หลงยิ่งกว่าวัวควายเสียอีก

หลวงตามหาบัวท่านสอนว่า **“วัวควายเวลาเขาจะนำมันไปเชือด มันรู้ตัว น้ำตามันไหล แต่พวกพระเณรถูกกิเลสเชือดคอทุกวันไม่รู้เนื้อรู้ตัวกันบ้างเลย”**

ได้โอกาสจึงเรียนถามหลวงปู่ลีว่า “ผู้สิ้นกิเลสแล้วท่านอยู่ด้วยวิหารธรรม เรามักได้ยินอย่างนั้นเสมอมา อยู่ด้วยวิหารธรรม เป็นอยู่เช่นไร?”

ท่านตอบทันทีไม่รีรอเพราะอาวุธคือปัญญาของท่านทันสมัยยิ่งกว่าอาวุธใด ๆ *“วิหารธรรมกะอยู่ซำบายอยู่แหล่ว ความปรุงความแต่งความอีหยังบ่มี บ่มีแนวกวนใจเลย นี่เรียกวิหารธรรม* **...วิหารธรรมคืออยู่สบาย ความปรุงแต่งอะไร ๆ ไม่มี ไม่มีสิ่งใดกวนใจได้เลย** นี้เรียก **“วิหารธรรม”** ●

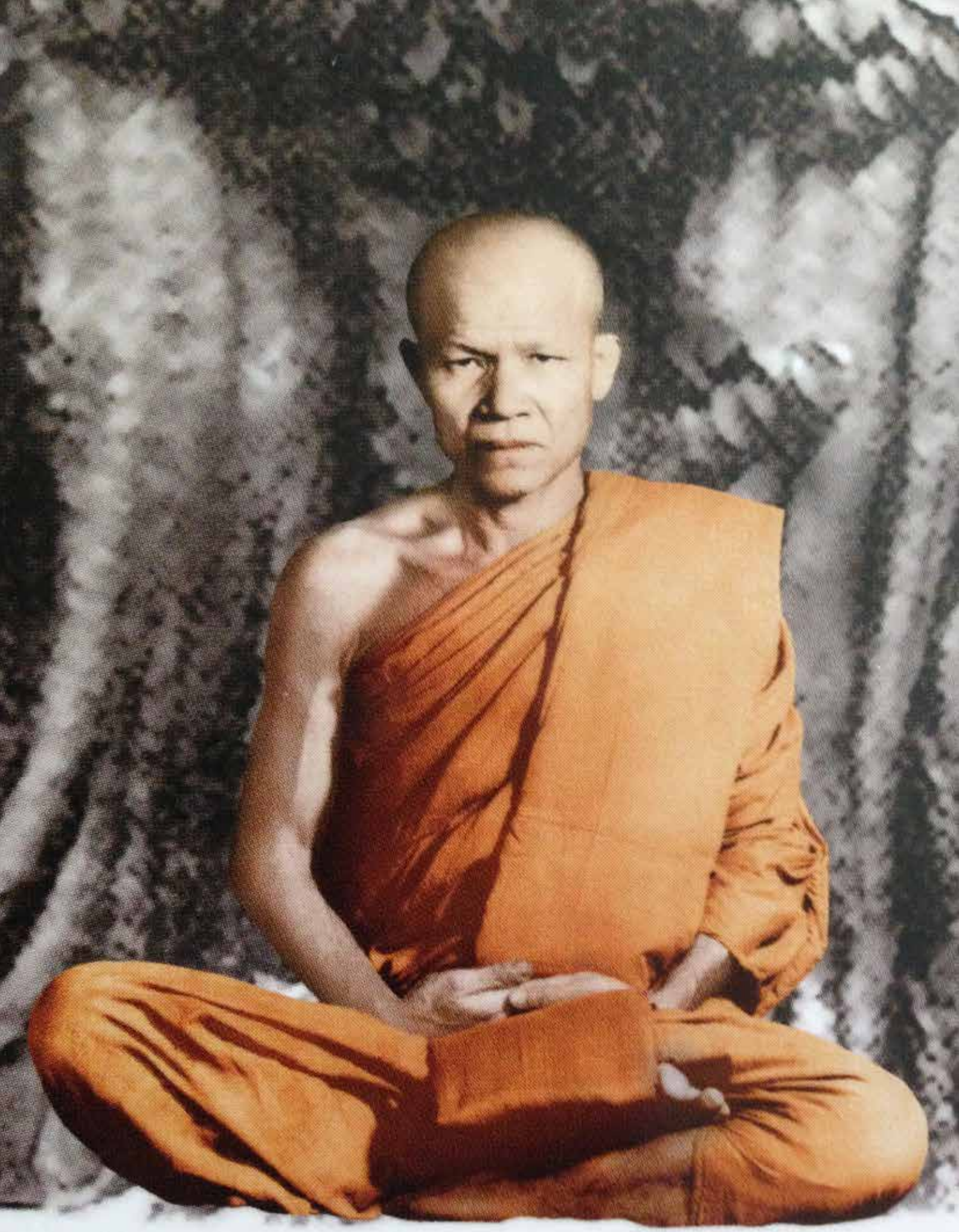

อายุ ๓๙ ปี

พรรษาที่

๑๒

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

● สำเร็จธรรม...กลับมาหาพ่อแม่ครูจารย์ ●

ออกพรรษาลาพระเจ้าที่ **“ป่าช้าผีน้อย”** หรือที่เรียกว่า **“วัดป่าบ้านกกกอก”** ในปัจจุบันแล้ว...

ด้วยความรำลึกในบุญคุณของสถานที่...อากาศ...และบุคคลญาติโยมชาวบ้านกกกอก ทั้งเห็นด้วยตาก็ดี ไม่เห็นด้วยตาก็ดี ทั้งอยู่ในเบื้องบน ทั้งอยู่ในเบื้องล่าง ทั้งเบื้องกลาง ...ล้วนเป็นสิ่งผลักดันให้ท่านได้พบบรมธรรม...ท่านต้องจำใจจากสถานที่อันเป็นมงคลยิ่งแห่งนี้เพื่อไปหาองค์ธรรมใหญ่ คือพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แห่งวัดป่าบ้านตาด ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาสูงสุด...หากมีโอกาสท่านจักย้อนมาสนองคุณหมู่บ้านนี้อย่างแน่นอน

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๔...เมื่อองค์ท่านหลวงปู่ลี กุสลธโร ได้พบและบรรลุในสิ่งที่แสวงหามาหลายภพชาติแล้ว **ธมฺมปีติ สุขํ เสติ** ได้ปีติในธรรมเสวยวิมุตติสุขแล้ว **พุทโธ ธัมโม สังโฆ** รวมเป็นหนึ่งเดียวในดวงจิต พระพุทธเจ้านั้นจิตเป็นพระธรรม พระธรรมนั้นเป็นจิตของพระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์เล่า! จิตก็เป็นธรรมตามพระพุทธเจ้า บุคคลผู้ใดจิตบริสุทธิ์ปราศจากกิเลสไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ในโลก จิตของผู้นั้นก็เป็นพระธรรมที่เป็นจิตของพระพุทธเจ้า

สิ่งหนึ่งที่องค์ท่านประพฤติมาเสมอต้นเสมอปลายจนเป็นเรื่องประจำนิสัยคือ หลังออกพรรษาพอสมควรแล้ว ท่านจะต้องออกท่องเที่ยวภาวนาตามป่าเขาท้องถ้ำเรือนว่างในสถานที่ไกลจากผู้คนเพื่อแสวงหาโมกขธรรม แต่คราวนี้แตกต่างออกไป ท่านไม่ต้องแสวงหาความพ้นทุกข์อะไรอีกแล้ว จุดประสงค์ของท่านในครั้งนี้คือ นำธรรมที่รู้เห็นไปกราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แห่งวัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ให้ท่านทราบ

ท่านแต่งบาตรและบริขารที่จำเป็น มีสามเณรเหลิม อายุ ๑๓ ปี ติดตาม ออกเดินจากวัดป่าบ้านกกกอกขึ้นสู่ภูสวรรค์ บ้านภูสวรรค์ มุ่งสู่ **วัดป่าอัมพวัน** บ้านไร่ม่วง อำเภอเมือง จังหวัดเลย อันมี **หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ฝ่ายกรรมฐานเป็นเจ้าสำนักอยู่ที่นั่น ท่านพักเพียงคืนเดียวเท่านั้น

วันต่อมาไม่รอช้า ท่านรีบเดินทางสู่บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เพื่อเข้ากราบ **พระอรหันต์หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** ใช้เวลาเดินทาง ๑ วันเต็มๆ ซึ่งขณะนั้นหลวงปู่ชอบกำลังก่อสร้าง **วัดป่าสัมมานุสรณ์** เป็นช่วงแรก ๆ เมื่อเข้าสู่สำนักพ่อแม่ครูจารย์องค์ท่านหลวงปู่ลีจะไม่ละเลยข้อวัตรปฏิบัติมีการสรงน้ำถวายพ่อแม่ครูบาอาจารย์ เป็นต้น ท่านพักอยู่กับหลวงปู่ชอบพอสมควรแก่กาลเวลาแล้ว

จากนั้นท่านจึงเดินต่อไปอีก จุดมุ่งหมายคือ เข้ากราบ **พระอรหันต์หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล** ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู หลวงปู่ลีท่านเป็นพระที่คล่องตัวมาก หากใครเดินช้าจะตามท่านไม่ทัน เล่ากันว่าในหมู่ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานจะทราบว่าท่านเป็นพระที่เดินป่าเก่งมาก และท่านมักจะสะพายบาตรของท่านเอง สามเณรที่ติดตามทั้งเดินทั้งวิ่งเพื่อตามท่านให้ทัน ท่านพักอยู่ที่ถ้ำกลองเพลเป็นแรมเดือน เพื่อทำวัตรปฏิบัติต่อองค์หลวงปู่ขาวมีการสรงน้ำ เป็นต้น ช่วงกลางวันถักไม้กวาด ซึ่งเป็นงานถนัดขององค์ท่าน ในบางปักษ์ท่านเป็นองค์สวดปาฏิโมกข์บ้าง ส่วนความเพียรหนักไม่จำเป็นอะไรอีกต่อไป เป็นไปแบบบริหารธาตุขันธ์เสียมากกว่า

จากนั้นท่านจึงเดินเท้าก้าวต่อไป โดยมีสามเณรน้อยเป็นปัจฉา...ตามหลังไปเรื่อยๆ มุ่งสู่ **วัดป่านิโครธาราม** บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เข้ากราบ**พระอรหันต์หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ท่านได้ทำวัตรปฏิบัติ มีล้างกระโถน สรงน้ำ เป็นต้น และในโอกาสเช่นนี้ท่านจะละเลยเสียไม่ได้ นั้นคือ ได้โปรดมารดา คือ **นางโพธิ์** และบิดาบุญธรรม **นายบุ่น ชาลีเชียงพิณ** ตลอดจนญาติพี่น้อง ท่านปิดเงียบเรื่องธรรมภายในไม่ได้บอกให้ใครทราบ เว้นแต่พ่อแม่ครูจารย์พระอรหันต์ดังที่กล่าวมา มองดูภายนอกก็เหมือนพระธรรมดาองค์หนึ่งเท่านั้น แต่ถ้าหากใครได้ทำบุญกับท่าน ผลอานิสงส์ย่อมสุดที่จะคณนา เมื่อญาติพี่น้องทราบว่าท่านกลับมาพักที่วัดนิโครธารามแล้ว ก็พากันหลั่งไหลเข้ามากราบไหว้ด้วยความปลาบปลื้มใจ ท่านจึงใช้โอกาสนั้นสั่งสอนญาติพี่น้องอย่างอาจหาญ ปรากฏว่ายังผลให้ญาติพี่น้องบางคนมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

พระอาจารย์เฉลิม มหาปุญฺโญ
อดีตสามเณรติดตามเดินธุดงค์กับหลวงปู่ลี

ครูบาอาจารย์ที่หลวงปู่ลีไปกราบเรียนหลังบรรลุธรรม

๑. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
๒. หลวงปู่ขาว อนาลโย
๓. หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
๔. หลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน
๕. หลวงปู่ชามา อจุตฺโต
๖. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ

ต่อจากนั้น ท่านก็ออกเดินไปสู่สำนัก **พระอรหันต์หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** วัดป่าหนองแซง บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่ไม่ไกลเท่าไหร่นัก ใช้เวลาเดินเพียงอึดใจเดียวเท่านั้น ท่านได้ทำวัตรปฏิบัติ ถวายน้ำล้างหน้า สรงน้ำ เป็นต้น ในช่วงเวลาว่าง ท่านจัดทำไม้กวาดลานวัด ไม้กวาดศาลา ให้พระเณรได้ใช้อย่างสะดวกสบาย หรือหากเห็นว่ากุฏิหลังไหนเก่า ท่านจะนำพระเณรซ่อมแซมให้ใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

จากนั้นองค์ท่านเดินลัดทุ่งมุ่งไปสู่เป้าหมายอันสำคัญ นั้นคือเข้ากราบ **พระอรหันต์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แห่งวัดป่าบ้านตาด** ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ขณะนั้นหลวงตาพักอยู่กุฏิหลังน้อย ๆ

หลวงปู่ลีเล่าเหตุการณ์ ปี ๒๕๐๔ ว่า “พอมาถึงจึงเข้าไปหาหลวงตา ท่านถามทันทีว่า “มาหยังหมู่เต็มเบิ็ดแล่ว ...มาทำไม หมู่เพื่อนอยู่กันเต็มแล้ว”

จึงเล่าความเป็นไปทุกอย่างในจุดสำคัญแห่งการปฏิบัติตั้งแต่เบื้องต้น ท่ามกลาง จนถึงที่สุด ให้ท่านองค์หลวงตาฟัง ท่านนั่งฟังนิ่ง แสดงความยินดีพอใจรื่นเริงในธรรมเป็นอย่างยิ่ง และองค์หลวงตายังเมตตาชื่นชมผลแห่งการปฏิบัติเป็นอเนกประการ

ทั้งสองท่านปฏิสันถารกันด้วยความละมุนละม่อม เหมือนพ่อกับลูก หลวงตาท่านหยิบปากกาจดวันเวลาที่หลวงปู่ลีบรรลุธรรมใส่ไว้ในสมุดบันทึก

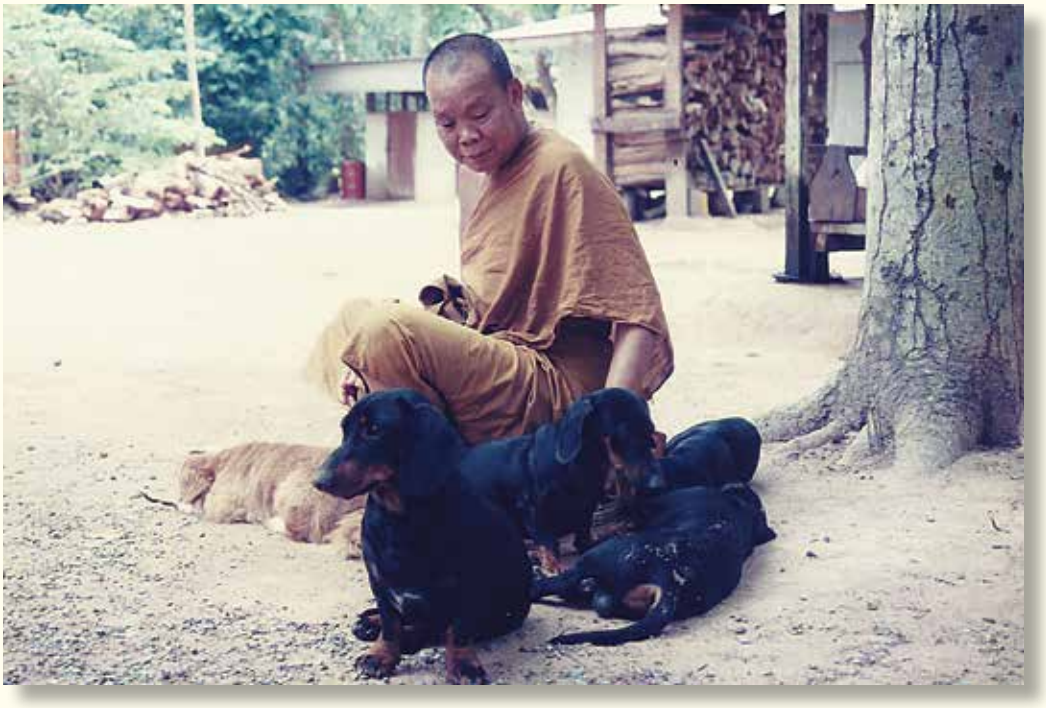

จากนั้นหลวงปู่ลีเข้าที่พัก ถึงเวลาฉันน้ำปานะทั้งสองท่านยังได้โอกาสนี้พบปะสนทนาธรรมกันทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด ดั่งว่าจะลืมวันลืมคืน แม้ในยามจังหันเช้า ทั้งสองท่านยังได้สนทนากันในเรื่องนี้ต่ออีก เพราะผู้มีธรรมอันเดียวกันเท่านั้นจึงจักสนทนากันได้ **น้ำทะเลมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียว คือวิมุติรส ฉันนั้น**

• หมดงานภายใน...ถักไม้กวาดให้ลูกหลานดู •

ท่านทั้งหลาย! ได้ทรัพย์สมบัติใด ๆ ทั้งหมดในไตรภพ ก็ไม่เท่าได้นิพพานธรรม ทั้งไม่หนัก ทั้งไม่เบา ไม่สูง ไม่ต่ำ ไม่มีสุข ไม่มีทุกข์ หลวงปู่ลีท่านได้บรรลุในธรรมที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าและพ่อแม่ครูจารย์สั่งสอนแล้ว

แน่นอนทีเดียวธรรมถึงธรรม จิตหลวงตาเหมือนเรดาร์ ควายชาวบ้านหายที่หมู่บ้านตาด ท่านยังบอกชาวบ้านให้เดินไปจับกลับมาได้โดยง่าย ยังกับตามองเห็นในที่ใกล้ ใครคิดอะไรท่านก็รู้ ไม่รู้ท่านเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ไม่ได้ ในความเป็นวิมุติแล้ว หลวงปู่ลีได้ธรรมที่วัดป่าบ้านกกกอกมีหรือองค์พระหลวงตาท่านจะไม่รู้ ท่านย่อมรู้แน่นอน แต่ในทางสมมุติ หลวงปู่ลีต้องเข้ากราบเรียนให้พ่อแม่ครูอาจารย์ชื่นใจ เป็นประเพณีในอริยวินัยของพระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกทั้งหลาย

ท่านทั้งหลาย! จิตของพระอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรง เพราะปรารภพระตถาคต ย่อมได้ความซาบซึ้งอรรถ ย่อมได้ความซาบซึ้งธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์

อันประกอบด้วยธรรม เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีใจประกอบด้วยปีติ กายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น

อริยสาวกเป็นผู้ถึงความสงบเรียบร้อย ในเมื่อหมู่สัตว์ยังไม่สงบเรียบร้อย เป็นผู้ไม่มีความพยาบาทอยู่ ในเมื่อหมู่สัตว์ยังมีความพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมกระแสธรรม

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า “**อริยสาวกผู้ได้บรรลุผลแล้ว ทราบชัดพระศาสนาแล้ว ย่อมอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้เป็นส่วนมาก นี่เป็นปกติชีวิตประจำวันของพระอริยสาวก**

ภิกษุเหล่าใด เป็นอรหันตขีณาสพ...สมาธิอันสัมปยุตด้วยอานาปานสติ อันภิกษุเหล่านั้นเจริญแล้ว..ย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน และเพื่อความมีสติสัมปชัญญะ..”

ขอย้ำอีกครั้งให้ขึ้นใจ...หลวงปู่ลีท่านได้กล่าวไว้ว่า **“วิหารธรรมคืออยู่สบาย ความปรุงแต่งอะไร ๆ ไม่มี ไม่มีสิ่งใดกวนใจได้เลย”** นี้เรียก **“วิหารธรรม”**

หลวงปู่ลีได้จำพรรษากับพ่อแม่ครูจารย์ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ถึง ๒๔๙๗ จากนั้นมาหลวงตาไล่เข้าสู่ป่าเขา กว่า ๙ ปีที่ออกจากบ้านห้วยทรายไปบำเพ็ญเพียรตามที่ต่าง ๆ เมื่อสำเร็จตามความประสงค์แล้ว “***ซำบายแล้ว***” ที่ ๆ จะไปเพื่อบำเพ็ญเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ไม่มีความจำเป็นอีกแล้ว ท่านอยู่ในวิหารธรรม คืออยู่แบบ “**ซำบาย หมดงานทางใจ ถักไม้กวาด ปลูกต้นไม้ ให้ลูกหลานดู**” เหมือนหลวงปู่มั่นคราวสิ้นกิเลสที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้บอกกับสานุศิษย์ว่า “**หมดงานที่ต้องทำ ต่อไปก็มีแต่สานกระบุงตะกร้าให้ลูกหลานดู**” คือ ท่านสบายแล้ว

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวบรรลุธรรม ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ หลวงปู่ลี บรรลุปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ การบรรลุห่างกันเพียง ๑๐ ปี ถือว่าท่านตามพ่อแม่ครูจารย์ได้อย่างรวดเร็วทีเดียว หลวงตาสิ้นกิเลสพรรษา ๑๖ อายุ ๓๖ ปี หลวงปู่ลีสิ้นกิเลสพรรษา ๑๑ อายุ ๓๘ ปี ท่านตามติดไม่เพียงแต่ร่างกายที่เฝ้าตามติดองค์หลวงตาเท่านั้น แม้นในทางธรรมท่านก็ตามติดแบบชิดใกล้เหมือนกัน สมเป็นศิษย์ที่หมั่นเดินตามครูอย่างยิ่ง

วัดป่าบ้านตาด ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ถึง ๒๕๐๕ นั้น ข้างซ้ายข้างขวา ทิศเหนือทิศใต้ยังเป็นป่าเป็นดง องค์หลวงตาคัดเลือกลูกศิษย์ยิ่งกว่าคัดเลือกนางงามจักรวาล นางงามมีรูปเป็นสมบัติ แต่หลวงตามองผ่านรูปเพ่งถึงธรรมสมบัติ ผู้ผ่านเกณฑ์คือเรดาร์ธรรมของท่านจึงจักอยู่ร่วมสำนักกับท่านได้ ท่านแสดงธรรมแต่ละครั้ง แทบหายใจหายคอไม่ทัน เสียงท่านคมชัด ธรรมะที่ออกมีแต่ธรรมะเด็ด ๆ พระผู้เป็น **เสขะ** ฟังเพื่อก้าวต่อไปในขั้นภูมิของสมาธิปัญญา ส่วนพระผู้เป็น **อเสขะ** ท่านฟังเป็นความรื่นเริงในธรรมที่พระตถาคตเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว

บ้านตาดยุคนั้นก็เหมือนยกวัดห้วยทรายมา เพราะพระผู้ติดตามเข้าออกก็ล้วนเคยอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์มาก่อนแทบทั้งนั้น ล้วนเป็นพระกรรมฐานสายแข็งที่องค์ท่านฝึกมากับมือ หรือที่เรียกว่า **องค์ท่านเป่ากระหม่อมมา**

คำว่า “**เป่ากระหม่อม**” หมายถึง **เสกจากคนธรรมดาให้กลายเป็นอริยะด้วยข้อปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘** หลวงตาท่านเป่าให้จริง ๆ นะ เช่น คราวหนึ่งหลวงปู่เพียรอาพาธหนัก มาคารวะท่านที่กุฏิบ้านตาด องค์ท่านก็เป่ากระหม่อมให้จริง ๆ แม้ว่าอายุพรรษาจะปาเข้าไป ๗๐ ถึง ๘๐ ปีกันแล้ว แต่ทุกองค์ก็มีกิริยาเหมือนเณรองค์น้อย ๆ ของหลวงตานั่นเอง

หลวงปู่ลี ท่านได้ทำงานเพื่อตนให้พ้นทุกข์ เป็น **อัตตัตถประโยชน์**

ทั้งทำงานเพื่อหมู่พวก ญาติมิตร ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็น **ญาตัตถประโยชน์**

และอีกส่วน คือ **ปรมัตถประโยชน์** อันเป็นประโยชน์สุดยอดสูงสุดเพื่อความเกษม หลุดสิ้นแห่งอาสวกิเลสทั้งปวงนั้น ท่านสั่งสมบ่มบำเพ็ญบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิงแล้ว จากนี้ไปมีแต่คำว่า **“เสวยสุข”** ไม่มีทุกข์เท่าเม็ดหินเม็ดทรายมาแทรกซึมในจิตของท่านได้อีกแล้ว

ครูบาอาจารย์ที่เมตตาสั่งสอนท่านมา ดั่งเช่น หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ขาว **พระอาจารย์เดือน** ผู้สอนให้รู้จักพุทโธ **ท่านพระอาจารย์เสาร์** และ **ท่านพระอาจารย์มั่น** ถึงแม้ไม่ได้พบต่อหน้า แต่คำสอนของท่านที่สืบทอดมามีคุณอเนกอนันต์ **ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม** พรรษาแรกแห่งการบวชที่ท่านอบรมสั่งสอน **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** ผู้บุกเบิกป่าเขาเป็นกำลังใจแห่งสัมมาปฏิบัติ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** พระกรรมวาจาจารย์ **พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร** พระอนุสาวนาจารย์ **พระธรรมเจดีย์ (จูม)** พระอุปัชฌาย์ **พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา)** สอนทุกอย่างเพื่อทางหลุดพ้น ไม่มีกำมือของอาจารย์ แต่ละองค์ล้วนมีพระคุณล้นฟ้าล้นแผ่นดิน

ซึ่งหลวงปู่ลีท่านได้เทิดทูนไว้เหนือเศียรเกล้าด้วยความเคารพรักนั้น แต่ละองค์ท่านก็ได้นิพพานไปแล้ว คงเหลือแต่หลวงปู่ลีศิษย์คนหล้า (สุดท้าย) ที่ตายใจได้ เป็นทายาทธรรมสืบทอดดั่งที่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวกล่าวยกย่อง

ภาพกิจวัตร วัดป่าบ้านตาด

• ได้ร่วมจำพรรษากับ “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง” •

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า “๐๔ จำบ้านตาดแหล่ว หลวงปู่เจี๊ยะ กะมาปี ๐๔ บ่ ท่านฟัก ...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท พระอาจารย์ฟัก สนฺติธมฺโม** ก็ได้มาจำพรรษาร่วมในปีนั้นด้วยเช่นกัน” เท่าที่ทราบ **พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม** อีกองค์หนึ่งก็ได้เข้ามาร่วมด้วย

ท่านเล่าเรื่องหลวงปู่เจี๊ยะให้ฟังว่า หลวงปู่เจี๊ยะดุเก่งมาก บางครั้งทำอะไรไม่ถูกใจ ท่านจะเอาจอบมาสับหัว ท่านให้ไปหยิบสิ่งของเอามาไม่ถูก ไม่ถูกใจท่าน ๆ ก็ดุเอา ท่านตีมีดใช้ให้จับเราจับไม่ดี ท่านก็ดุ “ซาเพิ่นบ่ได้ดอก ...อันนี้เป็นอัธยาศัยของท่าน ไม่ควรถือสา” บางครั้งท่านเรียกไปช่วยทำคราดสำหรับกวาดใบไม้ เสียงท่านดัง เราก็สรงน้ำมัวแต่เช็ดตัวชักช้าอยู่ ท่านดุอีก ท่านจึงเรียกครูจารย์บุญมี (หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ) ไปช่วยทำ “กุฏิอยู่มอกัน เด้ ...กุฏิท่าน (ปู่เจี๊ยะ) อยู่ใกล้กับกุฏิเราในคราวจำพรรษาวัดป่าบ้านตาด” ท่านจึงเรียกใช้บ่อย

“ปีนั้น **พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร** ไปอยู่กับ**หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** วัดป่าหนองแซง **พระอาจารย์เพียร วิริโย พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต** ออกไปจำพรรษาที่อื่น”

ในปีนั้นเองได้สร้างกุฏิให้พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว หลวงปู่เจี๊ยะท่านขยัน โกยดิน ปรับดิน หลวงปู่เจี๊ยะท่านจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด ๓ พรรษา คือตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ถึง ๒๕๐๖ จากนั้นท่านไปจำพรรษากับ**หลวงปู่ขาว อนาลโย** วัดถ้ำกลองเพลอีก ๓ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ถึง ๒๕๐๙ แล้วท่านก็เดินทางกลับจังหวัดจันทบุรี ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๐

● หลวงตามหาบัวกล่าวถึงหลวงปู่เจี๊ยะ ●

เรื่องหลวงปู่เจี๊ยะ “กราบฝ่าเท้าหลวงตามหาบัว” ผู้เขียนได้เคยเขียนไว้ในหนังสือ **“หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท พระผู้เป็นดั่งผ้าขี้ริ้วห่อทอง”** จึงขอยกมากล่าวไว้พอสังเขปดังนี้

หลวงตามหาบัวเล่าเรื่องหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๔ ณ สวนแสงธรรม ว่า... “อาจารย์เจี๊ยะ...เคยจำพรรษาด้วยกันที่วัดป่าบ้านตาด ไปจำที่บ้านโคกกับหลวงปู่มั่นก็จำพรรษาด้วยกัน มาคราวนี้ก็เลยยังไม่ได้ไปเยี่ยมท่าน ท่านเป็นผู้ป่วย เราควรจะไปเยี่ยมท่านถึงถูกต้อง ถ้าท่านไม่ป่วย ท่านก็ควรมาเยี่ยมเรา แต่นี่ท่านป่วย เราควรจะไปเยี่ยมท่านนะ

ท่านเป็นพระดีนะอาจารย์เจี๊ยะ พูดเรื่องภายในเป็นผ้าขี้ริ้วห่อทอง คือกิริยาภายนอกท่านไม่น่าดูนะ กิริยาท่านข้างนอก บ๊งเบ๊ง! ๆ อะไร รู้สึกว่ามันไปอีกแบบหนึ่ง ยิ่งกว่าหลวงตาบัวไปอีก (หัวเราะ) แม้แต่หลวงปู่มั่นก็ยังเถียงกันตาดำตาแดง

ตอนปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ท่าน (พระอาจารย์เจี๊ยะ) ไปจำพรรษากับเราที่วัดป่าบ้านตาดนั่นล่ะ เราจะเริ่มปลูกกุฏิหลังนั้นล่ะนะ พวกโยมเขาก็ไปขุดดิน เกลี่ยดินที่จะปลูกฐาน ที่นี้ท่านก็ไปทำอะไร เขาเรียก **“คราด”** อะไรสำหรับกวาดดินนั่นแหละ ทีนี้ท่านทำไม่รู้จักเวลาล่ะซิ กำลังจะมืดแล้วนี่น่า เราเดินจงกรมอยู่ ก็เงียบเป็นเวลาพระท่านเดินจงกรม เสียงปัง ๆ ขึ้นเลยในกลางวัดนี่ เอ๊ะ! มันเสียงใครมาทำอย่างนี้นะ เราก็เดินไปเลยแหละ เดินไปท่านอาจารย์เจี๊ยะ ท่านทำคราดนั้นนะ สำหรับกวาดดินกุฏิเรา ท่านไปทำในเวลาไม่ควรล่ะซิ เสียงดังเปรี้ยง ๆ ขึ้นท่ามกลางวัดเงียบ ๆ นะ เราก็เดินจากทางจงกรมแล้ว ท่านกำลังทำอยู่ เราก็ยืนเลย เอากันเลยทีเดียว

กุฏิหลังแรกของหลวงตาที่วัดป่าบ้านตาด

“ท่านอาจารย์เจี๊ยะ!” ว่าอย่างนี้เลยนะ “ถ้าหากว่าท่านอาจารย์ไม่เคยอยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมาแล้ว ผมก็จะไม่ว่าให้ท่านนะ นี่ท่านเคยอยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมาแล้ว ท่านสอนยังไง กิริยาอย่างไร ทำไมท่านถึงมาทำอย่างนี้” พอว่าแล้วก็เดินกลับเลย พอตื่นเช้ามาท่านอาจารย์เจี๊ยะไปรออยู่ที่บนศาลา ท่านไปนั่งรอตรงที่เรานั่ง พอเรานั่งกราบไหว้พระเสร็จแล้วเราก็มานั่งพัก ท่านปั๊บ! เข้ามาเลย มาจับขาเราดึงออกไปนะ

เราก็พูดว่า “ดึงออกไปทำไมขาวะ!?” อาจารย์เจี๊ยะท่านก็ว่า “โอ๊ย! ผมขอกราบซักหน่อยเถอะ” พอกราบแล้วน้ำตาร่วงต่อหน้าเรานะ

“แหม! ท่านอาจารย์พูดทำไมถึงถูกต้อง ศัพท์เสียงอะไร ลักษณะเหมือนกับท่านอาจารย์มั่น” ขึ้นถึงศัพท์ถึงเสียงเลยนะ

“ทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนกันหมดเลย อู้ย! ผมกราบไหว้เลย เมื่อคืนนี้ผมสลดสังเวช ผมนี้ผิดจริง ๆ” นั่นเห็นมั้ย ท่านว่าอย่างนั้นนะ

เพราะเราก็อ้างว่า “ถ้าท่านไม่อยู่กับท่านอาจารย์มั่นมา ผมก็จะว่าจะสอนท่าน นี่ท่านอยู่มาแล้วนี่ จะให้ผมสอนท่านว่ายังไง” นี่ล่ะท่านทิ้งปั๊วเลยนะ

เพราะฉะนั้นตอนเช้าถึงมารอกราบ แล้วลากเท้าเราไปเลยนะ ไปกราบกับฝ่าเท้าเลย “ผมขอกราบท่านสนิทใจเลย ๆ” ทั้งกราบทั้งน้ำตาร่วงเลย

ท่านว่า “ผมยอมท่านอาจารย์ ดูลักษณะท่าทางนี่ไม่ผิดท่านอาจารย์มั่น ผมจับได้หมดเลย ผมเคารพสุดยอด” ฉะนั้นจึงกราบแล้วก็น้ำตาร่วง

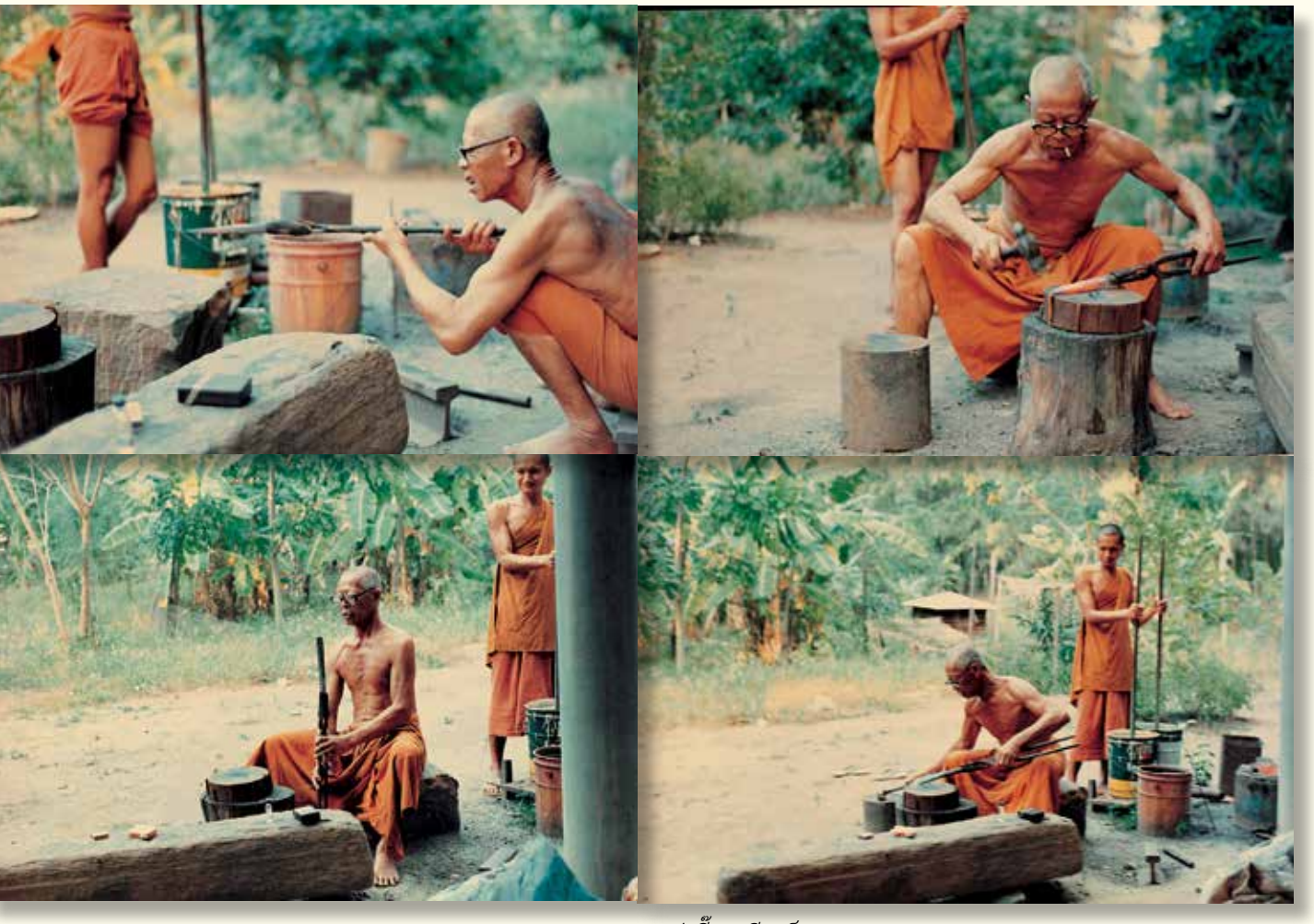

หลวงปู่เจี๊ยะ ตีเหล็ก

ท่านถึงได้บอกว่า “พระนี่ผมกลัวอยู่สององค์เท่านั้น ท่านอาจารย์ใหญ่กับท่านอาจารย์นอกนั้นผมไม่กลัวใคร” ว่าอย่างนี้วะ พูดตรง ๆ อย่างนี้ ท่านมีนิสัยทำอะไรละเอียดลออมาก เราถึงได้บอกว่า “**ผ้าขี้ริ้วห่อทอง**” ภายนอกท่านกิริยาโผงผาง ๆ แต่ภายในท่านละเอียดลออทุกสิ่งทุกอย่างละเอียดหมดนะ หลักธรรมหลักวินัยไม่เคลื่อนคลาดเลย เนี่ย! ที่เราชมท่านนะ หลักธรรมหลักวินัยไม่เคลื่อนคลาดสะอาดมากทีเดียว อยู่กันมานาน อยู่ทางสกลนครก็อยู่ แล้วท่านก็ไปอยู่กับเราด้วย จากนั้นไปพักยางระหงก็ไปมาหาสู่กันตลอด แล้วยิ่งอยู่มาเรื่อยมาอย่างนี้แหละ ว่างั้นเถอะ แม้ที่สุด สร้างวัดสถานีทดลอง ท่านก็สร้างให้หมดเลย เราไม่ได้เกี่ยวข้องท่านจัดการให้หมดทุกอย่างเลย ถ้าจะว่ากันตามจริงแล้ว พูดได้เลยว่า **“หลวงปู่เจี๊ยะนั่นแหละเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น”** หลวงปู่มั่นท่านเมตตาของท่านมาก เหมือนพ่อกับลูกไม่ผิด เวลาถูกใจกันก็จะกระหนุงกระหนิง ๆ ถ้าผิดใจหลวงปู่มั่นขึ้นมาก็เสียงโบ้งเบ้ง ๆ ดังไปทั่ววัด ในที่สุดหลวงปู่เจี๊ยะก็จะหมอบ หลวงปู่เจี๊ยะเข้าไปอยู่กับหลวงปู่มั่นก่อนเรา ฉะนั้น**การอุปัฏฐากรับใช้องค์หลวงปู่มั่น หลวงปู่เจี๊ยะนั่นแหละสอนเรา**

● นิสัยเล่นไม่เป็น ●

ขอกล่าวถึงลักษณะอุปนิสัยส่วนองค์หลวงปู่ลีให้ทราบสักเล็กน้อย องค์ท่านกล่าวว่า

“นิสัยท่านเล่นหยอกล้อกับใครไม่เป็น เดินจงกรมทั้งวันก็เดินได้ นั่งภาวนาทั้งวันทั้งคืนก็ได้ ไม่ได้ทำเล่น เล่นกับเพื่อนไม่เป็น หยอกล้อกับใครไม่เป็น ความสนุกเฮฮาไม่เคยทำ ฝึกมาอย่างนั้น มีแต่ไปคนเดียวมาคนเดียว ถ้าเห็นหมู่พวกติดตามมากก็เข้าบ้านตาด พอเข้าไปแล้วพอว่างจากช่วยการช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว แล้วก็หลบไป เป็นอย่างนั้นตั้งแต่พรรษามากขึ้นมา แต่ถ้าพรรษายังน้อยก็อยู่ประจำกับองค์หลวงตานั่นแหละ

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านพูดอะไรก็จับทันที จับเอามาพิจารณา เอาไปประพฤติปฏิบัติ เพราะความตายไม่รู้จะมาวันไหน นั่งก็ตาย นอนก็ตาย พิจารณาเรื่องความอยากให้มันชินกับความตาย ดูซิ!เวลาจะตาย ก็ร้องไห้ฟูมฟายให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ลำบากรำคาญ บ้านอื่นก็รำคาญ โอย! โอ๊ย! อยู่นั่นแหละ ตายแบบนั้นถือว่าตายขาดทุน ไม่มีที่ไปเกิดก็มาเกิดเป็นตุ๊กแกเกาะอยู่กับตุ่มเพราะมันห่วง อันนั้นของกู ๆ อยู่อย่างนั้น ก็จิตมันเป็นไปอย่างนั้นแหละ ลองตามดูดี ๆ ถ้าว่ามันตาย เอาธรรมของพระพุทธเจ้าไปวัดดูซิ

การทำอะไรมันอยู่ที่ความตั้งใจ ถ้าไม่ตั้งใจทำอะไรก็ได้เท่านั้นแหละ เหมือนคนทำการทำงาน ถ้าตั้งใจจริง ๆ แล้วงานก็สำเร็จได้ การภาวนาก็เหมือนกัน มันจะค่อย ๆ เห็นไปเองหรอก ถ้ามันเห็นเข้าไปแล้ว ความเกียจคร้านมันไม่มีหรอก ขอให้เกิดเถอะ มันจะออกอุทานเองหรอก **ดีก็ไม่อยู่มันโลกนี้ ชั่วก็ไม่อยู่โลกนี้** มันจะอุทานออกมาเลยแหละ ขอให้มันเห็นธรรมของพระพุทธองค์เถอะ ธรรมจริงของพระพุทธเจ้า แต่ผู้ปฏิบัตินั่นแหละมันไม่จริงจึง มีแต่กลัวตาย เคยตายมาหลายภพหลายชาติแล้ว ก็ยังไม่เลิกกลัวตายอีก”

หลวงปู่ลีท่านเอาหลวงตาเป็นหลัก ถ้าวัดบ้านตาดไม่มีงานอะไร จึงจะไปจำพรรษาที่อื่น ถ้าบ้านตาดมีงานก็จะอยู่ช่วยเหลือพ่อแม่ครูจารย์ ยกเว้นท่านไล่หรือหมู่เพื่อนที่พักไม่เพียงพอเปิดโอกาสให้หมู่ได้เข้ามาศึกษา เพราะจะหาครูบาอาจารย์แบบองค์หลวงตามหาบัว หายากยิ่งนัก

ในวันนั้นท่านกล่าวจบลง ท่านบ่นสังขารของท่านที่มีโรคประจำเบียดเบียนอยู่ไม่หยุดว่า **“โอ๊ย! หนหวย...สังขารมีแต่พังไปข้างหน้า...เมื่อไหร่จะตายซักที**..ดังนี้แล ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร

อายุ ๔๐ ปี

พรรษาที่

๑๓

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕

จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● ธรรมล้วนๆ ●

เมื่อออกพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดแล้ว การท่องธุดงค์ขององค์ท่านยังดำเนินต่อไป แม้ว่าจุดหมายปลายทาง คือ บรมธรรมท่านได้ถึงแล้วก็ตาม แต่เป็นความเพลิดเพลินภายในเพื่อวิหารธรรมนั้นยังมีอยู่ และอาจเป็นความเคยชินขององค์ท่านที่ท่องธุดงค์เป็นประจำนิสัย การจดจารึกเรื่องราวขององค์ท่านต่อจากนี้ไปเป็นเรื่องธรรมล้วน ๆ ยืน เดิน นั่ง นอน และกิริยาทั้งหลายล้วนเป็นธรรมแทบทั้งสิ้น ไม่มีกิริยาแห่งปุถุชนเลย เมื่อองค์ท่านเป็นธรรมล้วน ๆ การจดจารึกมาเป็นหนังสือ จึงเป็น **“หนังสือจารึกธรรม”** พระพุทธองค์ตรัสแก่พระสารีบุตรว่า มีอานิสงส์มาก ดังนี้

“ดูก่อนสารีบุตร! นรชนใดมีใจเปี่ยมด้วยศรัทธาได้สร้างหนังสือพระธรรมไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์แก่ชนทั้งหลายได้อ่านได้สดับฟัง จะได้รับอานิสงส์ใหญ่อันประมาณมิได้...

ดูก่อนสารีบุตร! อย่าว่าแต่พระพุทธวจนะตลอดทั้งไตรปิฎกนั้นเลย **“แม้อักขระธรรมหนึ่งตัว”** เป็นเครื่องหมายเพื่อน้อมนำจิตระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย นำมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้ได้พบเห็น เป็นบ่อเกิดให้ประพฤติคุณงามความดีได้...

ฉะนั้นแล้วจะยังผลให้ผู้สร้างได้เสวยสุขเกษมสิ้นกาลช้านาน จักได้เสวยราชสมบัติเป็นบรมจักรพรรดิถึง ๘๔,๐๐๐ กัป ใช่แต่เท่านั้น! เมื่อเคลื่อนจากความเป็นจักรพรรดิมาแล้วจะได้เสวยราชสมบัติเป็นพระราชาทรงมหิทธานุภาพอีก ๙ อสงไขย

ต่อแต่นั้นมาก็จะได้เสวยสมบัติในตระกูลต่าง ๆ เป็นลำดับไปอันมีตระกูล พราหมณ์มหาศาล ตระกูลเศรษฐี คฤหบดี และภูมิเทวดาอย่างละ ๙ อสงไขย

ต่อแต่นั้นก็จะได้ไปเสวยสมบัติในฉกามาพจรสวรรค์ ๖ ชั้นประณีตเป็นลำดับขึ้นไปชั้นละ ๙ อสงไขย เมื่อจุติจากเทวโลกแล้วก็จะถือเอากำเนิดในมนุษย์มีกายผุดผ่องโสภาเป็นที่ปฏิพัทธ์รักใคร่ของผู้ได้พบเห็น ทั้งน้ำใจก็สุจริตปราศจากมลทิน อานิสงส์ดังกล่าวมานี้ เพราะอำนาจการสร้างอักขระธรรมหนึ่งตัว”

● ธุดงค์ภูเวียง โปรดเหล่ากายทิพย์ ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อองค์ท่านเดินทางถึงจุดหมายปลายทางแล้ว หมดทุกข์โศก และเครื่องพัวพันแล้ว ความร้อนใจก็หมดไป ในวัย ๔๐ ปี ย่างเข้าพรรษาที่ ๑๓ ท่านขยันขันแข็ง ไม่ยึดติดแหล่งที่อาศัย ละทิ้งไปตามลำดับ ไร้การสะสม พิจารณาโภชนะก่อนบริโภค **ว่างจากกิเลส ยากที่สามัญชนจะตามทัน เหมือนนกบินบนท้องฟ้า ตามทันยาก** ฉะนั้น

ช่วงฤดูแล้ง เดือน ๔ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ องค์ท่านกราบลาหลวงตาออกท่องเที่ยวต่อไปอันเป็นนิสัยแห่งอริยะ ท่านและสามเณรเหลิมแต่งบาตรและเครื่องอัฐบริขารที่จำเป็นสำหรับสมณะ ออกจากวัดป่าบ้านตาดเดินลัดป่าและทุ่งโล่งสลับกัน ผ่านและพักไปเรื่อย ๆ ตามวัดพ่อแม่ครูจารย์ ได้แก่ **วัดป่าหนองแซงของหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ วัดนิโครธารามของหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ วัดถ้ำกลองเพลของหลวงปู่ขาว อนาลโย** ซึ่งเป็นสายฝ่ายพระปฏิบัติวิปัสสนาธุระและเป็นสายทางที่องค์ท่านเดินเป็นประจำ

มุ่งหน้าสู่วัดป่าอัมพวัน บ้านไร่ม่วง จังหวัดเลย ของ **หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** ท่านพักอยู่ที่วัดแห่งนี้พร้อมกับพระที่ขอติดตามไปด้วย ๑ รูป ชื่อว่า พระดวง รวมเป็น ๓ รูป มุ่งสู่วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน เข้ากราบ**หลวงปู่ชอบ ฐานสโม**

หลวงปู่ลี ท่านพักพิจารณาอยู่ระยะหนึ่งว่าจะไปที่ใดต่อ สถานที่แห่งไหนจักเป็นประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ท่านย่อมเล็งไปในสถานที่แห่งนั้น ได้ความว่า **“ภูเวียง” “ภูพานคำ”** เป็นแนวเทือกเขายาวอุดมด้วยธรรมชาติและสิ่งลี้ลับ เป็นสถานที่ลึกลับสงบสงัด ควรที่ท่านจะไปเสวยพรหมวิหารธรรมในสถานที่แห่งนั้น

ถ้ำพระ-ภูเวียง

จากอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เดินดุ่ม ๆ มุ่งสู่ทางทิศใต้แห่งจังหวัดหนองบัวลำภู ฝ่าเปลวแดดและไอร้อนที่มีฝุ่นหนา ท่านว่า “ฝุ่นเคิ่งตีนแหล่ว ...ฝุ่นครึ่งเท้า” มุ่งสู่อำเภอโนนสังข์ บ้านโคก ข้ามภูเขาจากบ้านสู่บ้าน จากตำบลสู่ตำบล จากอำเภอสู่อำเภอ จากจังหวัดสู่จังหวัด ค่ำมืดที่ไหนก็อาศัยราวป่าที่นั่นเป็นที่พักและโคจรบิณฑบาต

การเดินทางท่ามกลางแสงแดดอันร้อนแรง สามเณรน้อยที่ติดตาม ไม่อาจทนต่อความลำบากของอากาศที่ร้อนจัดได้ จึงร้องห่มร้องไห้ไม่หยุด องค์ท่านจึงพาคณะนั่งพักใต้ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง พอแดดร่มลมตกอากาศเริ่มเย็น องค์ท่านก็นำคณะออกเดินต่อเพื่อมุ่งสู่ภูเวียง ต่อไป

ในระหว่างเดินทาง มี ช้าง ม้า วัว ควายที่พวกนายฮ้อยต้อนมาเป็นฝูงเพื่อนำไปขาย และระหว่างทางจะมีขบวนเกวียนหยุดพักเป็นระยะ ๆ จนถึงถ้ำกวาง บ้านหินร่อง ตำบลเมืองเก่าพัฒนา อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น พลาญหินกว้างมีโขดหินเรียงรายอยู่ประมาณ ๒ ก้อน วางตั้งอยู่ บริเวณก้อนหินมีหลักฐานทางโบราณคดี คือมีรอยฝ่ามือประทับอยู่ ๓ รอย นอกจากนี้ยังมีลักษณะของทางน้ำโบราณอยู่ตรงกลางระหว่างลานหิน ทางน้ำมีความสูง ๕ เมตร กว้าง ๔ ถึง ๗ เมตร ยาว ๑๐๐ เมตร และมีชะง่อนผา ความสูงประมาณ ๑.๙๐ เมตร ลึก ๘ เมตร ยาว ๒๐ เมตร มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายใน

กิร..ทราบว่า ปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ **หลวงปู่คำดี ปภาโส** ยอมสละชีพเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ และมรรคผลนิพพาน ณ ถ้ำแห่งนี้ พระที่ติดตามท่าน ๒ รูป และตาปะขาว ๑ คน ได้เสียชีวิตลง ส่วนตาปะขาวบัว (หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ วัดป่าหนองแซง จังหวัดอุดรธานี) รอดตาย จึงเป็นที่กล่าวขานถึงความดุร้ายของเจ้าที่ภูตผีปีศาจเทวาอารักษ์ ณ ถ้ำแห่งนี้

ถ้ำกวางนี้เป็นสถานที่ที่มีป่าทึบ ห่างไกลจากหมู่บ้านราว ๒ กิโลเมตร

พระที่จะอยู่ ณ ที่แห่งนี้ได้ต้องเป็นประเภท **“โสสุด”** คือ ไม่กลัวตาย เอาความตายเข้าสู้ เสี่ยงเอาชีวิตแลกธรรม ถ้าไม่ได้ธรรมแล้วขอยอมตาย มุ่งหวังธรรมะด้วยการเอาชีวิตเข้าแลก

เมื่อหลวงปู่ลีและคณะเดินทางมาถึง ได้จัดหาที่พักปฏิบัติภาวนาตามถ้ำและเงื้อมหิน สำหรับน้ำใช้น้ำฉัน ก็อาศัยน้ำในบ่อน้ำเล็ก ๆ ภายในถ้ำ ที่ยังพอมีน้ำอยู่เล็กน้อย ฉันแบบ**โภชเนมตฺตญฺญุตา** คือ รู้จักประมาณในการบริโภค

ที่น่าแปลกคือ น้ำในบ่อเล็ก ๆ ภายในถ้ำแห่งนี้มีสีเขียว น้ำในบ่อถึงแม้จะมีเพียงน้อย แต่ก็คงมีอยู่ตลอดปีไม่มีเหือดแห้ง และมีฝูงปลาอาศัยอยู่ (ต่อมาที่แห่งนี้ได้มีการค้นพบซากไดโนเสาร์ดึกดำบรรพ์)

อยู่มาวันหนึ่ง หลังจังหันเช้า สามเณรน้อยขี้เกียจหิ้วน้ำไปล้างบาตร จึงนำบาตรมาล้างอยู่ข้าง ๆ บ่อน้ำภายในถ้ำ สามเณรมองเห็นปลาซิวตัวน้อยในบ่อน้ำ จิตขณะนั้นคิดเพียงว่าอยากให้อาหารแก่ปลาตัวน้อย จึงเอาข้าวก้นบาตรเทลงไปในบ่อน้ำเพื่อให้ปลาตัวน้อยได้กินแล้ว สามเณรก็เดินกลับที่พัก

ครั้นเมื่อถึงเวลาสรงน้ำตอนเย็น สามเณรและพระต้องเตรียมน้ำสรงสำหรับหลวงปู่ลี จึงพากันไปตักน้ำที่บ่อน้ำภายในถ้ำ แต่เมื่อมาถึง น้ำในบ่อจากน้ำเย็นธรรมดาได้กลายเป็นน้ำเดือดผุด ๆ ๆ หมุนวนเป็นเกลียวอย่างรุนแรง ทั้งสามเณรและพระกลัวหลวงปู่ลีจะทราบ เกรงว่าท่านจะดุเอา จึงไม่กล้าบอกท่าน

รุ่งเช้าวันใหม่ หลวงปู่ท่านถามเณรว่า “เจ้าเฮ็ดจั่งใด๋ ...เณร! เธอไปทำอะไรไว้”

“เกล้าฯ เอาก้นบาตรเทใส่บ่อน้ำให้ปลาซิวกิน” เณรตอบ

“เณรทำไมถึงได้ทำอะไรน่าเกลียดอย่างนั้น!” หลวงปู่ลีดุเสียงดัง

“เณรรู้มั้ย! เขาโกรธมากที่เณรไปทำความสกปรกให้กับที่อยู่ของเขา...เมื่อคืนนี้เขามาหาเรา มาบ่นกับเรา...เณรรู้มั้ย! ทำอย่างนั้น “มันฮ้อนหัวเขา” มันร้อนศีรษะของเขา ต่อนี้ไปอย่าได้ทำอย่างนั้นอีกเป็นอันขาด”

*(ความเฮี้ยนของถ้ำแห่งนี้ผู้เขียนได้เขียนไว้แล้วในประวัติ **หลวงปู่ศรี มหาวีโร พระผู้มากล้นด้วยบุญบารมี** อริยสงฆ์แห่งวัดป่ากุง อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด)*

หลวงปู่ลีท่านเทศน์โปรดพวกเหล่ากายทิพย์ที่ถ้ำกวางและถ้ำพระเป็นเอนกประการ เมื่อเห็นว่าล่วง ๒ เดือน ควรแก่กาลแล้ว จึงนำคณะเดินทางกลับมายังจังหวัดเลย เข้ากราบหลวงปู่ชอบที่บ้านโคกมน ท่านจึงนำพระและสามเณรฝากไว้ให้ศึกษาธรรมและวัตรปฏิบัติกับหลวงปู่ชอบ ฐานสโม

ส่วนองค์ท่านมุ่งหน้าแต่เพียงเดียวดายเข้าสู่สำนักใหญ่วัดป่าบ้านตาด เพื่อถวายงานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน และคอยเงี่ยโสตว่าองค์ท่านจะสั่งงานประการใดบ้าง

● จำพรรษากับหลวงปู่อ่อน เพื่อโปรดโยมมารดา ●

แม่ คือ **ผู้ยิ่งใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่อง** มีพระพุทธดำรัสใน **สพรหมสูตร** และ **มาตาปิตุคุณสูตร** ว่า *“ภิกษุทั้งหลาย คำว่าพรหมก็ดี บุพพเทวดาก็ดี บุพพาจารย์ก็ดี อาหุไนยบุคคลก็ดี เป็นชื่อของมารดาบิดา เพราะท่านมีอุปการะมาก เป็นผู้เลี้ยงดูให้ความเจริญ และแสดงโลกนี้แก่บุตร”*

ด้วยความระลึกในพระพุทธดำรัสนี้แล ในปีนี้หลวงปู่ลี จึงได้กราบลาพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) มาจำพรรษาอยู่จำพรรษากับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เพื่อดูแลบำรุงเลี้ยงด้วยอาหารทางกายและทางใจแก่โยมมารดา **นางโพธิ์ ชาลีเชียงพิณ** ซึ่งกำลังป่วยหนัก ท่านกล่าวว่า “แม่ออกป่วยหลาย เลยมานอนปัว... โยมแม่ป่วยหนัก จึงมานอนดูแลรักษา แต่ไม่อาจถูกต้องตัวได้ เพราะมันเป็นอาบัติทุกกฏ”

ในวันนั้นการสนทนากับท่านออกรสชาติหลายอย่างหลายประการ ก็อย่างที่ว่าท่านผู้ไม่มีกิเลสจะทำอย่างไรก็ดูดีไปเสียทุกอย่าง ยิ่งดูยิ่งเห็นยิ่งเป็นยิ่งทราบในบรรดาความดีที่บริสุทธิ์

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ
พระกรรมวาจาจารย์
ของหลวงปู่ลี

ทั้งหลายที่พรั่งพรูออกมาจากจิตโดยไม่มีการปรุงแต่งแบบโลก ในช่วงเย็นวันนั้น (๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ เวลาหกโมงเย็น) ที่ได้ยินแทบทุกวัน อาจเป็นคำพูดต้อนรับแขกอาคันตุกะพระเณรที่เข้ากราบว่า

"โรค ทรมาน สิตายกะบ่ตาย...หนักหน้า ...โรคที่เป็นอยู่ทรมาน จะตายก็ไม่ตาย...อาการหนักไปข้างหน้า" องค์ท่านบ่นว่าสังขารที่ไม่เที่ยงเป็นอนัตตา

คำพูดของท่านคล้ายกับว่าเป็นสัญญาณเตือนให้พวกเราไม่ประมาท แต่ท่านพูดแล้วท่านไม่ยึด พูดแล้วทิ้งไปพร้อมกัน ไม่มีสัญญาอารมณ์ในคำพูดเหล่านั้น เหมือนเอากระดาษเผาไฟไม่รู้ว่ามันหายไปทางทิศไหน และเมื่อเชื้อไฟหยุดลงก็ไม่ปรากฏความร้อนอีกเลย ทั้งกระดาษทั้งเชื้อจึงจบสิ้นทิ้งกันไปตรงนั้น ต่างอันต่างจริง ไฟไม่ยึดเชื้อ เชื้อไม่ยึดไฟ เพียงสังขารแสดงตัวเท่านั้น พอตกดึกท่านนอนไม่หลับ หากมีอะไรสัมผัส องค์ท่านก็พูดกับพระเณรบ้าง ช่วงนี้แหละเป็นโอชารส เพราะหลังหกทุ่มท่านเทศน์โปรดเทวดาในภพภูมิต่างๆ และเป็นโอกาสที่พระเณรจะได้ฟังปกิณกะธรรมที่แปลกใหม่

เวลาประมาณตีสี่ท่านลุกมานั่งพระเณรบางองค์ก็โงกง่วง ท่านปรารภเรื่อง **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรังสี)** ว่า สมเด็จโตฯ ท่านเป็นลูกกษัตริย์นะ พระมหากษัตริย์ท่านไปได้เมียอยู่เขตติดต่อกับประเทศพม่า เมื่อแม่ท่านคลอดท่านออกมา ท่านเติบใหญ่แม่จึงให้แหวนทองวงหนึ่งบอกว่า "นี่! เป็นของพ่อเจ้า อยู่ในวัง ให้เจ้าเข้าวังแล้วเอาแหวนนี้ไปแสดง" ท่านเป็นหนุ่ม

จึงเดินทางเข้าวัง เอาแหวนไปแสดง เขาจึงรู้ว่าท่านเป็นลูกกษัตริย์ พระมหากษัตริย์จะแต่งท่านให้มีตำแหน่งท่านไม่เอา ท่านบอกว่า “อยากจะออกบวช ให้ยศถาบรรดาศักดิ์อะไรท่านก็ไม่เอา จะออกบวชท่าเดียว” ท่านเล่าเพียงเท่านี้ก็ไม่มีพระเณรรูปใดกล้าซักถามท่านต่อ

พอสักพักหนึ่งองค์หลวงปู่ลีท่านก็เอ่ยขึ้นว่า “โอ๊ย! มันสิตายได๋จั่งใด๋ มันหิวเข่าอยู่นิตีสี่ ...มันจะตายได้อย่างไร สังขารมันรู้สึกหิวข้าวตอนตีสี่ (หัวเราะ)” พระที่อุปัฏฐากเมื่อได้ยินดังนั้นก็อดหัวเราะไม่ได้ว่า หลวงปู่ผู้เป็นพระระดับนี้ จะบ่นหิวข้าวตั้งแต่ตีสี่ คำพูดท่านซื่อตรงเหลือเกิน

แล้วองค์ท่านจึงกล่าวต่อไปว่า “เจ้าของ บ่เคยมีเงินในธนาคารเด้! ...ตัวท่านเองไม่เคยมีเงินฝากในธนาคาร”

“เจ้าของเบิ๊ดโต มีแต่ทะเบียนชื่ออยู่ในวัดป่าบ้านตาดเด้! ...ทั้งเนื้อทั้งตัวของท่าน มีแต่ทะเบียนชื่ออยู่ในวัดป่าบ้านตาดเท่านั้น”

ขอกล่าวถึงเรื่องที่องค์ท่านมาจำพรรษาที่วัดนิโครธาราม กับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ**

“องค์หลวงปู่อ่อนท่านเป็นพระมหาเถระผู้มีความสามารถทรงจำรอบรู้อย่างละเอียดในสิกขาบทวินัย เมื่อสมัยที่หลวงปู่อ่อนเป็นพระผู้น้อยอยู่กับ **หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านสามารถท่องจำนวโกวาทได้ในเวลา ๔ วัน และท่องจำพระปาฏิโมกข์ได้สำเร็จในเวลา ๗ วัน”

กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่เอาแต่หลวงตาองค์เดียว ครูบาอาจารย์องค์อื่นไม่ค่อยได้ไปร่วมมาก”

ท่านตอบสั้น ๆ ว่า “แม่น...ใช่!” เพราะองค์ท่านแน่ใจในปฏิปทาที่องค์หลวงตาพาดำเนินว่าไม่ผิดพลาดจากมรรคผลนิพพานอย่างแน่นอน เมื่อองค์ท่านปฏิบัติตามนั้นได้ผลเป็นที่น่าอัศจรรย์! ท่านจึงยึดองค์หลวงตาเป็นต้นแบบทุกอย่าง คอยฟังว่าหลวงตาจะสั่งอะไร แล้วท่านจะปฏิบัติตามนั้น ส่วนใครจะว่าอย่างไรท่านไม่สนใจทั้งสิ้น

“มาอยู่ หลวงปู่อ่อน จำพรรษานำเพิ่น ๓ พรรษา เกี่ยวกับแม่ออก อยู่หนองบัวบาน เนี่ยแม่ออกป่วยหลาย เลยมานอนปัว ๒๕๐๑ แล่ว ๒๕๐๕ ๒๕๐๙ ท่อนั่น ...เรามาอยู่กับหลวงปู่อ่อน จำพรรษากับท่าน ๓ พรรษา ต้องเกี่ยวข้องกับโยมแม่ ที่บ้านหนองบัวบาน โยมแม่ป่วยหนักต้องมาดูแลรักษาท่าน ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ และ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙”

สำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาท่านถือคุณบิดามารดาผู้มีพระคุณ เป็นคุณอันละทิ้งไม่ได้ จะได้เป็นใหญ่เป็นโตหรือสิ้นกิเลสแล้วก็ตาม แต่คุณของท่านผู้มีพระคุณเป็นสิ่งที่ต้องทดแทน ต้นแบบอันนี้มาจากพระบรมครูองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเด่นในเรื่องกตัญญูกตเวทิตาเป็นอย่างมาก

จวบจนมาถึงยุคปัจจุบัน **สุดยอดแห่งพระกรรมฐาน คือ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** เมื่อออกบวชแล้ว ภายหลังท่านกลับบ้านเทศน์โปรดให้โยมมารดาออกบวช และนำออกเที่ยว

ธุดงค์ด้วย **หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ท่านสิ้นกิเลสแล้ว ท่านจึงมาเอาโยมมารดาออกบวชเป็นชี และอีกหลายต่อหลายองค์ เรื่องคุณของมารดาบิดาท่านถือเป็นวัตรปฏิบัติอันสำคัญยิ่ง

อันการที่พระสงฆ์ผู้ออกบวชจะตอบแทนคุณบิดามารดานั้นท่านแบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ

ช่วงที่ ๑ เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน เลี้ยงดูท่านตอบแทนคุณท่านเมื่อยามท่านชรา ดูแลปรนนิบัติการกินอยู่ของท่านให้สะดวกสบายและเอาใจใส่ช่วยเหลือเมื่อท่านเจ็บป่วย และอบรมสั่งสอนให้เข้าใจหลักธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ยิ่งขึ้น

ช่วงที่ ๒ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ก็จัดพิธีศพให้ท่าน และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านอย่างสม่ำเสมอ สำหรับจิตของพระอรหันต์ แม้นมารดาของท่านล่วงไปแล้ว ไปตกนรกท่านยังตามไปโปรด เช่น เรื่อง **พระมหาโมคคัลลานะเถระ** ได้เคยเดินทางด้วยฤทธิ์ไปยังดินแดนนรกและสวรรค์ เรื่องมีดังนี้

ครั้งหนึ่งพระโมคคัลลานะ อยากรู้ว่ามารดาของตนตาย แล้วไปอยู่ที่ไหน? ภพภูมิใด? จึงได้เข้าฌานสมาธิอธิษฐานจิตดู จึงรู้ว่ามารดาไปอยู่นรก เพราะสมัยที่มีชีวิตอยู่ไม่เชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป ไม่ชอบทำบุญทำทาน ไม่ชอบไหว้พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย พระโมคคัลลานะจึงเห็นมารดาอยู่เมืองนรก เสวยความทุกข์ จึงได้ลงไปเมืองนรกเพื่อไปโปรดแผ่เมตตาให้โยมมารดาในเมืองนรก

ครั้งนั้นได้เกิดเหตุการณ์อันประหลาดน่าอัศจรรย์! ด้วยบุญญาธิการ คุณงามความดีของพระโมคคัลลานะที่ได้สั่งสมมา ทำให้เมืองนรกที่มืดมิดไม่เคยมีแสงสว่างใด ๆ เล็ดลอดผ่านเข้ามาได้ครานั้นเกิดแสงสว่าง ความชุ่มเย็น ดับความร้อนในเมืองนรก ดับความร้อนในน้ำกระทะทองแดงทั้งหลายกลายเป็นน้ำเย็นมีรสหวานเหมือนน้ำผึ้งทันที

เมื่อพระโมคคัลลานะไปถึงเมืองนรก เห็นวิญญาณมารดาพร้อมเหล่าสัตว์นรกทั้งหลายได้รับความทุกข์ทรมานด้วยผลวิบากบาปกรรมที่ได้ทำมาในเวลาที่มีชีวิตอยู่ในเมืองมนุษย์ จึงได้แสดงธรรมโปรดมารดาและสัตว์นรกตนอื่น ๆ พร้อมกับเจริญภาวนาสวดมนต์แผ่เมตตาให้แก่บรรดาสัตว์นรกได้รับฟัง สัตว์นรกทั้งหลายก็พลอยได้รับอานิสงส์ผลบุญจากการที่พระโมคคัลลานะไปโปรดโยมมารดา จึงทำให้วิญญาณสัตว์นรกทั้งหลายได้รับบุญจากพระโมคคัลลานะไปผุดไปเกิดตามภพภูมิที่สูงขึ้น พ้นจากความทุกข์ พร้อมกับโยมมารดาของท่านด้วย”

ในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้พระอรหันต์ทั้งหลายยังต้องตอบแทนบุญคุณบิดามารดา

ฉะนั้น ในวงศ์พระกรรมฐาน ท่านถือเคร่งนัก ถึงวิธีการปฏิบัติ ก่อนจะนั่งสมาธิภาวนาเดินจงกรม นอกจากจะระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยแล้ว **ยังต้องระลึกถึงคุณบิดามารดา** ด้วย ดังเช่น ในปฏิปทาของพระธุดงค์กรรมฐานสาย **ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ที่ลิขิตโดย **หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ท่านได้เขียนไว้ว่า

“วิธีเดินจงกรม ผู้จะเดินกรุณาไปยืนที่ต้นทางจงกรมที่ตนกำหนดหรือตกแต่งไว้แล้วนั้น

พึงยกมือทั้งสองขึ้นประนมไว้เหนือระหว่างคิ้ว ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ที่ตนถือเป็นสรณะคือที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวของใจ และระลึกถึงคุณของบิดามารดาอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดท่านผู้เคยมีพระคุณแก่ตน

จบลงแล้วพึงรำลึกถึงความมุ่งหมายแห่งความเพียรที่กำลังจะทำด้วยความตั้งใจเพื่อผลนั้น ๆ เสร็จแล้วปล่อยมือลง เอามือขวาทับมือซ้ายทาบกันไว้ใต้สะดือตามแบบพุทธรำพึงเจริญพรหมวิหาร ๔ จบแล้ว ทอดตาลงเบื้องต่ำ ท่าสำรวม ตั้งสติกำหนดจิต และธรรมที่เคยนำมาบริกรรมกำกับใจหรือพิจารณาธรรมทั้งหลาย ตามแบบที่เคยภาวนามาในท่าอื่น ๆ เสร็จแล้วออกเดินจงกรมจากต้นทางถึงปลายทางจงกรมที่กำหนดไว้ เดินกลับไปกลับมาในท่าสำรวม มีสติอยู่กับบทธรรมหรือสิ่งที่พิจารณาโดยสม่ำเสมอ ไม่ส่งจิตไปอื่นจากงานที่กำลังทำอยู่ในเวลานั้น”

● พระอุปัชฌาย์ละสังขาร ●

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า “นับว่าเป็นปีแห่งการปลงธรรมสังเวชอยู่หลายเรื่อง

๑. ท่าน (ปู่ลี) ต้องมาดูแลอาการป่วยของโยมมารดาที่บ้านหนองบัวบาน

๒. เป็นปีที่สูญเสียอันยิ่งใหญ่ พระมหาเถระองค์สำคัญและเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านคือ “**พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)**” ก็ถึงแก่กรรม มรณภาพด้วยอาการอันสงบในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๕ เมื่อเวลา ๑๕:๒๗ น. ณ โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า ไม่ค่อยมีโอกาสไปจำพรรษาและปฏิบัติกับพระอุปัชฌาย์ ติดตามพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) รูปเดียว มีโอกาสบ้างแต่ไม่มากนักที่ได้เข้ากราบพระอุปัชฌาย์ ก็เพียงครั้งคราว แต่ด้วยเหตุที่ว่าพระอุปัชฌาย์ท่านอยู่ในเมือง ส่วนหลวงปู่ลีท่านชอบอยู่ป่า การจะได้ร่วมจำพรรษากับพระอุปัชฌาย์จึงเป็นการยากยิ่งนัก และท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม) นี้เองเป็นสุดยอดแห่งพระอุปัชฌาย์ พระที่ท่านบวชให้เป็นพระอรหันต์มามากต่อมาก แม้องค์หลวงปู่ลีเองก็อยู่ในข่ายของท่านเช่นเดียวกัน

บัดนี้เพื่อเป็นเกียรติคุณของท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) พระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่ลี กุสลธโร จึงขอนำประวัติย่อมากล่าวไว้โดยสังเขป ดังนี้

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) ได้แสดงความจริงในอารมณ์จิตของท่าน และหาวิธีระงับ ดับอารมณ์นั้น โดยไม่หลงใหลให้กับโลกธรรม อุบายนั้นท่านได้แสดงไว้ว่า

“จิตเป็นธรรมชาติที่กวัดแกว่งดิ้นรน กระสับกระส่าย แส่ไปตามอารมณ์ที่ใคร่พอใจในเบญจกามคุณ ถึงกระนั้นก็ได้มี “**ทมะ**” คือความข่มจิตไว้ ไม่ให้ยินดียินร้ายไปตามอารมณ์ พร้อม

พระธรรมเจดีย์ (หลวงปู่จูม พนฺธุโล) กับเหล่าสัทธิวิหาริกที่ท่านอุปสมบทให้ อาทิเช่น หลวงปู่ขาว อนาลโย

ทั้งมีสติประคับประคองยกย่องจิตตามอนุรูปสมัยนับว่าได้ผล คือ จิตสงบ ระงับจาก**นิวรณูปกิเลส** เป็นการชั่วคราวบ้าง เป็นระยะยาวนานบ้าง แต่ในบางโอกาสก็ควบคุมได้ยาก ซึ่งเป็นของธรรมดาสำหรับปุถุชน

ต่อจากนั้นก็ได้บากบั่นทำจิตของตนให้รู้เท่าทันสภาวธรรมนั้น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ตื่นเต้นไปกับโลกธรรม แต่ว่าระงับได้ในบางขณะ เช่น ความรัก ความชัง อันเป็นปฏิปักขธรรม เป็นต้น เหล่านี้ยังปรากฏมีในตนเสมอ ถึงกระนั้นก็ยังมีปรีชาทราบอยู่เป็นนิตย์ว่า เป็น**โลกิยธรรม** นำสัตว์ให้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้ฝึกหัดดัดนิสัย พยายามถอนตน ออกจากโลกียธรรม ตามความสามารถ รู้สึกว่าสบายกายสบายใจอันแท้จริง ธรรมนี้เกิดจากข้อวัตรปฏิบัติในการละ พอใจยินดีอย่างยิ่งในความสงบ”

และอีกคราวหนึ่งท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ ได้รับนิมนต์ให้ไปเทศน์ โดยมีพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งติดตามไปด้วย คือ พระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี วันนั้นท่านได้แสดงธรรมไว้อย่างแยบคาย พอที่จะหยิบยก เอาใจความสำคัญมากล่าวไว้ในที่นี้ดังต่อไปนี้

จิตของพระอริยะเจ้าแยกอาการได้ ๔ อาการ คือ

อาการที่ ๑ อโสกะ จิตของท่านไม่เศร้าโศก ไม่มี **ปริเทวนา** การร้องไห้เสียใจ จิตใจของท่านมีความสุขล้วน ๆ ส่วนจิตใจของปุถุชน คนธรรมดายังหนาไปด้วยกิเลสเต็มไปด้วยความรัก ความโศกถูกความทุกข์ครอบงำ ความโศกย่อมเกิดจากความรักเป็นเหตุ เมื่อมีความรัก ก็มีความโศก ถ้าตัดความรักเสียแล้ว ความโศกจะมีแต่ที่ไหน

อาการที่ ๒ วิรชะ จิตของพระอริยเจ้าผ่องแผ้ว ปราศจากฝุ่น ไร้ธุลี คือ ปราศจากราคะ โทสะ และโมหะ คงจะมีแต่พุทธะคือ รู้ ตื่น เบิกบาน

อาการที่ ๓ เขมะ จิตของพระอริยเจ้ามีแต่ความเกษมสำราญ เพราะปราศจากห้วงน้ำไหลมาท่วมท้นห้วงน้ำใหญ่เรียกว่า “**โอฆะ**” ไม่อาจจะท่วมจิตของพระอริยะเจ้าได้

อาการที่ ๔ จิตของพระอริยะไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจกิเลส ไม่ตกอยู่ในห้วงแห่งอวิชชา จิตของพระอริยะมีแต่ **อาโลโก** สว่างไสวแจ่มแจ้ง ธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เคยพบเคยเห็นตั้งแต่ภพก่อนชาติก่อน และไม่เคยฟังจากใคร คราวนี้ก็แจ่มแจ้งไปเลย เพราะท่านตัดอวิชชาเสียได้”

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระมหาเถระผู้มีบุญบารมีมากรูปหนึ่ง มีคุณธรรมสูง มีวัตรปฏิปทาอันงดงาม ซึ่งพอที่จะนำมากล่าวได้ ดังนี้

๑. ธีโร เป็นนักปราชญ์ **๒. ปณฺโณ** มีปัญญาเฉียบแหลม **๓. พหุสฺสุโต** เป็นผู้คงแก่เรียน **๔. โธรยฺโห** เป็นผู้เอาจริงเอาจังกับธุระทางพุทธศาสนา คือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ **๕. สีลวา** เป็นผู้มีศีลวัตรอันดีงาม **๖. วตวนฺโต** เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธุดงควัตร **๗. อริโย** เป็นผู้ห่างไกลจากความชั่ว **๘. สุเมโธ** เป็นผู้มีปัญญาดี **๙. ตาทิโส** เป็นผู้มั่นคงในพระธรรมวินัย ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **๑๐. สปฺปุริโส** เป็นผู้มีกาย วาจา และ ใจ อันสงบเยือกเย็น เป็นสัตบุรุษพุทธสาวก ผู้ควรแก่การกราบไหว้ บูชาโดยแท้

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เริ่มอาพาธมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ จนถึงเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ คณะแพทย์ โรงพยาบาลศิริราชได้ถวายการรักษา โดยการผ่าตัดก้อนนิ่วออก รักษาจนหายเป็นปกติ แล้วเดินทางกลับวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี ต่อมาปลายเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ ท่านเริ่มอาพาธอีก คณะแพทย์ซึ่งมี ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ เป็นประธานได้นิมนต์ท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช ท่านเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๐๕ โดยมีพระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ร่วมเดินทางไปด้วย

ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ได้ถวายการรักษาด้วยการผ่าตัดถุงน้ำดีมีก้อนนิ่ว ๑๑ เม็ด อาการดีขึ้นเพียง ๓ วัน ต่อจากนั้นอาการก็ทรุดลง ต้องให้ออกซิเจนและน้ำเกลือ วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) ก็ถูกเวทนาอันแรงกล้าครอบงำ แต่ท่านก็มิได้แสดงอาการใด ๆ ให้ปรากฏจนกระทั่งวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๕ พระธรรมเจดีย์ก็ถึงแก่กรรม มรณภาพด้วยอาการอันสงบ เมื่อเวลา ๑๕:๒๗ น. ณ โรงพยาบาลศิริราช

ท่านได้ละสังขารอันไม่มีแก่นสารนี้ไป สิริรวมอายุได้ ๗๔ ปี ๒ เดือน ๑๕ วัน พรรษา ๕๕ มีพิธีพระราชทานเพลิง ณ เมรุวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๐๖”

หลวงปู่ลีได้เล่าตอนนี้ไว้ว่า “ปีนั่นมันกำลังสิจูดศพเจ้าคุณฯ เพิ่นครูจารย์สุพัฒน์ เพิ่นชวนไปลาพ่อแม่ครูจารย์ไปกราบหลวงปู่ฝั้น เพิ่นบ่ซำบาย กะลาเพิ่นไปเที่ยว เลยไปนำกันไปพุ่น กลับมาสิมาจูดศพ เจ้าคุณฯ อุปัชฌาย์ พ่อแม่ครูจารย์มาหั่น หมู่พวกให้หมู่เข้ามาเต็มกุฏิแล่ว เพิ่นว่า “ให้ไปจำพรรษาใด๋กะไป” ว่าซั่น “หมู่มาเต็มเบิดแล่ว กุฏิบ่มีบ่อนอยู่แล้ว...

งานศพท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)

...ปีนั้น (๒ มิถุนายน ๒๕๐๖) กำลังจะมีงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณฯ พระอุปัชฌาย์ **พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโร** เอ่ยชวนเราไปกราบลาพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว เพื่อเดินทางไปกราบและปฏิบัติกับ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เนื่องจากหลวงปู่ฝั้นท่านไม่สบาย

ลุถึงเดือนมิถุนายน เดินทางมาวัดโพธิสมภรณ์ เพื่อร่วมพิธีพระราชทานเพลิงท่านเจ้าคุณฯ พระอุปัชฌาย์ ปรากฏว่ามีพระเณรทั่วสารทิศมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา องค์ท่านก็มาในงานนั้นด้วย เพราะท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) ก็เป็นอุปัชฌาย์ท่านด้วยเหมือนกัน

โอกาสเหมาะท่านจึงเรียกลูกศิษย์ที่เคยติดตามท่านมาประชุมในกุฏิที่พำนักขององค์ท่าน ท่านกล่าวว่า “ให้พวกที่เคยอยู่เก่า ไปจำพรรษาที่ไหนก็จงไป หมู่เพื่อนมาอยู่ที่วัดป่าบ้านตาดเต็มทุกกุฏิแล้ว ไม่มีที่อยู่เหลือให้ใครอีกแล้ว”

...แล้วท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโร ก็เอ่ยถามกะเราว่า “พวกเราจะไปจำพรรษากันที่ไหน?” เราตอบท่านว่า “ที่จำพรรษามีเยอะแยะ...ไม่อดหรอก” พระอาจารย์สุพัฒน์ ถามต่ออีกว่า “ที่ไหนกันล่ะท่าน?” เราจึงตอบท่านไปว่า “มันจะไปยากอะไรครูจารย์ ที่วัดถ้ำกลองเพลนั่นว่างอยู่”

จากนั้นจึงพากันเดินทางเข้าสู่ป่าเขากว้างใหญ่ยังมีสัตว์ไพรเช่นช้างเป็นต้น อันเป็นแดนแห่งพระอริยเจ้าผู้ได้ฉายานามว่า **“เพชรน้ำหนึ่ง”** คือ **หลวงปู่ขาว อนาลโย** ที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ●

หลวงปู่ขาว อนาลโย

อายุ ๔๑ ปี

พรรษาที่

๑๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖

จำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

• ใต้ร่มธรรมหลวงปู่ขาว อนาลโย •

หลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ในวัยหนุ่ม สำหรับผู้เขียนเอง อยากเรียกท่านว่า “พระอรหันต์หนุ่ม” จึงจะสมใจ ท่านไม่ชอบจำพรรษาหรืออยู่ในที่แห่งเดียวนาน! ๆ

ความเดิมจากตอนที่แล้ว

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด เล่าเรื่องที่รู้เห็นถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

...ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม กับหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เพื่อดูแลโยมแม่ซึ่งไม่สบาย และโปรดหมู่ญาติ

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ เดือนมิถุนายน เมื่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ปรารภกับคณะศิษย์ในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ วัดโพธิสมภรณ์ ว่า “พระที่เคยอยู่วัดป่าบ้านตาดแต่เดิมให้ออกไปจำพรรษาที่อื่น เนื่องพระเณรผู้มาศึกษาที่วัดป่าบ้านตาดทวีมากขึ้น ผู้อยู่เก่าต้องเสียสละจะมาเป็นเขยใหม่อยู่ได้อย่างไร”

ดังนั้นเมื่องานพระราชทานเพลิงศพ **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)** เสร็จเรียบร้อย **องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร** และ**พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม** จึงมุ่งสู่แดนแห่งพระอริยเจ้า **วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู** ซึ่งเป็นวัดของ **หลวงปู่ขาว อนาลโย** ผู้มีฉายานามว่า “**เพชรน้ำหนึ่งแห่งวงศ์กรรมฐาน**”

ผู้เขียนถาม “ทราบว่าหลวงปู่เข้าจำพรรษาใต้ร่มธรรมของพระมหาเถระศิษย์ยุคต้นของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** คือ **หลวงปู่ขาว อนาลโย** ที่วัดถ้ำกลองเพล หลวงปู่อยู่ปีไหน เหตุการณ์เป็นอย่างไรบ้าง ขอรับ?”

หลวงปู่ขาว อนาลโย กับหลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

ท่านตอบว่า “ถ้ำกลองเพลนี่ไปตั้ว ปี ๐๖ ปีนั่นมัน ๑๕ บ่? ไปกะเจ้าของบ่มีกุฏิอยู่แหล่วกะพ่อแม่ครูจารย์หลุย ซื้อหญ้าให้ พากันเฮ็ด...

...เราไปอยู่ถ้ำกลองเพลปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ ปีนั้นมีพระจำพรรษาราว ๑๕ รูป พอไปถึงเราไม่มีกุฏิอยู่ **พ่อแม่ครูจารย์หลุย จนฺทสาโร** ท่านเมตตาซื้อหญ้ามุงหลังคาให้ ก็ได้ช่วยกันสร้างกุฏิ เป็นที่พักจำพรรษาในฤดูฝน”

“บ่เฮ็ดกะอยู่บ่ได้เด้ อาจารย์จันทา... ฮ้าย ...พระเณรรูปใดไม่ลงไปช่วยกันสร้างกุฏิให้เรา พระอาจารย์จันทาท่านก็ดุด่า”

เห็นเราไม่มีกุฏิท่านก็ไม่นิ่งเฉย “แลนพุ่นแลนพี้ ...วิ่งหาอุปกรณ์ทางโน้นบ้าง ทางนี้บ้าง” เพื่อก่อสร้างให้ทันวันเข้าพรรษา เอาหมู่พระเณรมาช่วยกันสร้างช่วยกันทำ

พระอาจารย์จันทาท่านพูดว่า “ไปเฮ็ดให้เพิ่น...หลวงปู่เพิ่นซื้อหญ้ามาให้ ...ไปสร้างกุฏิให้ท่านอาจารย์ลี หลวงปู่หลุยท่านเมตตาซื้อหญ้าคามาให้แล้ว”

หลวงปู่หลุยท่านสมถสันโดษมักน้อย มีนิสัยชอบสงเคราะห์หมู่พระเณร และในปีนั้นองค์ท่านถอนความปรารถนาเพื่อจะเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว

ด้วยความพากเพียรพยายามขององค์ท่านหลวงปู่หลุยและอุบายธรรมอันแยบยลของหลวงปู่ขาว เพื่อนสหธรรมิก ในปีถัดไปพุทธศักราช ๒๕๐๗ ท่านก็สามารถบรรลุจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ที่วัดป่าบ้านกกกอก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย อันเป็นมงคลสถานเดียวกันกับที่หลวงปู่ลีได้ผ่านพ้นจากเหล่าหมู่กิเลสมารเอาชนะได้อย่างเด็ดขาด ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓

● คำสอนหลวงปู่ขาว อนาลโย ●

หลวงปู่ขาว อนาลโย ท่านสอนว่า การทำความเพียรในทางศาสนานี้ จะให้จิตเข้าสู่ความสงบได้เร็วนั้น ท่านเคยทำมาแต่เมื่อครั้งท่านไปอยู่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๔ ปีก่อน

ไม่มีทางอื่นไกลมีแต่อดนอน ผ่อนอาหาร เอาเพียงอิริยาบถ ๓ คือ ยืน เดิน นั่ง เท่านั้น การฉันอาหารนั้น ก็ให้ฉันแต่เพียงน้อย เพราะอาหารฉันมากไปจะทับธาตุ

พระเณรที่จะก้าวหน้า ต้องเป็นผู้ไม่หวาดหวั่นในการทำความเพียร ไม่ห่วงอาลัยในสังขารร่างกาย จะเป็นจะตายอย่างไรเป็นเรื่องของสังขารร่างกาย ถึงจะห่วงอาลัยเท่าใด มันก็ไม่ดีพอที่จะอยู่กับเราตลอดไป

ฉะนั้น จงปล่อยวางสังขารร่างกายลง เหมือนปลงวางของที่แบกหาม **ให้ทำใจให้ขาว สะอาด ใจให้เย็นเหมือนน้ำ ให้ใจหนักเหมือนแผ่นดิน ให้ใจอ่อนนิ่มเหมือนผ้าเช็ดเท้า**

ให้ทำใจเหมือนกับไฟ ไฟเป็นของร้อน

เราทำความเพียรต้องรีบร้อนทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่ให้ลดละ ไม่ให้กาลเวลาล่วงไปเปล่า ๆ

ให้ทำใจเหมือนลม ลมเป็นของเบาและเย็น

ก่อนที่จะเดินจงกรมก็ดี ยืนภาวนาก็ดี นั่งภาวนาก็ดี ให้ตั้งสัจจะไว้ ความเพียรจึงจะไม่ลดละ และไม่ถอยหลัง

ให้ชำระใจให้ผ่องใส สะอาด

๑. **ปล่อยวางความอยาก** ซึ่งเป็นเหตุแห่งทุกข์

๒. **ปล่อยความยึดถือขันธ์** ธรรม ๒ ประเภทนี้ทำให้เวียนตายเวียนเกิด และบันดาลให้ใจไม่อาจเข้าสู่ความสงบ

ความเพียรต้องอยู่คู่สติ **การตั้งความเพียรต้องมีสัจจะ จึงจะเป็นความเพียรของนักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย**

การเดินจงกรม เบื้องต้นให้ตั้งสัจจะยืนตรงดำรงสติมั่น แล้ววางมือซ้ายเหนือพกผ้ามือขวาทับ ก้าวขาขวา ว่า “**พุทโธ**” ก้าวขาซ้าย ว่า “**ธัมโม**” ก้าวขาขวา ว่า “**สังโฆ**” เดินพอดี ๆ ไม่เร็วไม่ช้า ถึงสุดทางแล้วเวียนขวากลับหลัง เดิน ๓ รอบแรก ว่า “**พุทโธ ธัมโม สังโฆ**”อยู่เสมอ

เดินตั้งแต่รอบที่ ๔ ไปเปลี่ยนเป็น “**พุทฺโธ**” เอาอารมณ์เดียว ก้าวขาขวาว่า “**พุท**” ก้าวขาซ้ายว่า “**โธ**” เดินราว ๑ ชั่วโมงแล้วหยุดยืนภาวนา กำหนดรักษาจิตให้อยู่กับพุทโธ ให้เป็นอารมณ์ของสติ ลมเข้าว่า “**พุท**” ลมออกว่า “**โธ**” อยู่อย่างนั้น ไม่ส่งจิตไปอื่น รักษาอิริยาบถยืนอยู่ เมื่อถึง ๑ ชั่วโมงแล้วก็ออกจากที่ยกมือไหว้ “**พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ**”

ความเพียรอยู่คู่กับสติ ขาดสติเมื่อไรก็ขาดความเพียรเมื่อนั้น เมื่อไปถึงที่พักแล้วต้องปัดกวาดให้สะอาด เพราะธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นของสะอาด ทำความสะอาดเสร็จแล้ว ถ้าเป็นตอนเย็นก็ทำวัตรเย็น จากนั้นก็บำเพ็ญภาวนา อบรมจิตใจให้อยู่กับธรรมะ เอาธรรมะเป็นเครื่องฟอกจิตใจ ใจของเราเที่ยวเกิดเทียวตายภพน้อยภพใหญ่ มีแต่ไปกินอารมณ์ของโลก คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

ให้เจริญธรรมเป็นเครื่องฟอก ใจมีสนิมเป็นเครื่องปิดครอบงำ สนิมนั้นดำมืด ได้แก่ โลภะ ราคะ โทสะ โมหะ อวิชชา ตัณหา สนิมแต่ละก้อนนี้เหนียวแน่นติดครอบงำจิตใจมาหลายภพหลายชาติแล้ว เรามาทำความเพียรเพื่อชำระสนิมนี้ เปรียบเหมือนบุรุษผู้ลับมีดพร้าด้วยความเพียร ด้วยความอดทน ด้วยสติปัญญาฉลาด ลับไปนาน ๆ สนิมก็หลุดออก มีดนั้นก็คม นี้ฉันใด ใจก็ฉันนั้น

เมื่อไหว้พระสวดมนต์เสร็จ ก็ตั้งจิตแผ่ส่วนบุญให้เจ้าบุญเจ้าคุณ คือ บิดา มารดา และผู้มีพระคุณต่าง ๆ ตลอดจนสรรพสัตว์ที่เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย เสร็จแล้วชำระใจให้ผ่องใส ปล่อยความอยากและอุปาทานออกจากใจ

ครูสอนมนุษย์และเทพยดาที่จะพาไปพระนิพพานก็คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นี่แหละ นอกจากนั้นไปก็ไม่มี จากนั้นเอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ร่างกายให้ตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า บริกรรม พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ จบ

ไม่ให้ก้ม ไม่ให้เงย ไม่ให้เอียงซ้าย ไม่ให้เอียงขวา ถ้าก้มเงย เอียงซ้าย เอียงขวาแล้ว ใจจะไปกังวลกับธาตุขันธ์ ใจจะไม่สงบ ทำร่างกายให้อ่อน วางใจให้อ่อน บริกรรม “**พุทโธ ธัมโม สังโฆ**” ๓ จบ แล้วย่นเอาแต่ “**พุทโธ**” เป็นอารมณ์เดียว ให้อยู่กับลมหายใจเข้าออกคือ ลมเข้าว่า “**พุท**” ลมออกว่า “**โธ**” อ่อน ๆ นิ่ง ๆ ลมเข้าว่า **พุท** ลมออกว่า **โธ** เข้ายาวออกยาว เข้าสั้นออกสั้น ให้มีสติรู้อยู่ ทีนี้ให้ยืนและเดิน ๑ ชั่วโมง นั่ง ๑ ชั่วโมง มีสติกำกับคอยรักษาจิตอยู่กับพุทโธและกาย

หากเวทนาขันธ์เกิดขึ้น มืนชาก็ดี ปวดร้อนแสบเย็นก็ดี ไม่ให้ลูบคลำ ไม่ให้เกา ไม่ให้พลิกตัวกระดุกกระดิก ไม่ให้ขยับเปลี่ยนอิริยาบถแก้ทุกข์ ถ้าทำอย่างนั้นปฏิบัติไปร้อยปีก็ไม่เห็นธรรมะ เพราะว่าเราติดสุข!

ความสุขเป็นเครื่องปิดบังทุกข์ เรามาทำความเพียร มานั่งทับทุกข์ เดินทับทุกข์ ยืนทับทุกข์ ทุกข์เกิดขึ้นเผากาย มันก็เผาใจด้วย ทุกข์เปรียบเหมือนโซ่ ใจเปรียบเหมือนลิง กายเหมือนหลักตอ ผูกลิงไว้กับหลักตอมันก็ไม่ไปไหน

เส้นที่ ๑ ได้แก่ **สติ**

เส้นที่ ๒ ได้แก่ **ทุกข์**

การเจริญสมาธิภาวนาทำให้จิตใจมีความเพียรและอดทน กล้าหาญชาญชัย ไม่หวั่นไหวในชีวิตสังขาร เพราะเห็นว่าเป็นของไม่ยั่งยืน ไม่นานก็จะแตกดับไปตามเหตุปัจจัย ท่านให้มีสติอยู่กับพุทโธ เป็นอารมณ์ของสติ เมื่อล่วงไปถึงชั่วโมงได้ เราก็ชนะทุกข์ คือ **ทุกข์ที่เกิดจากขันธ์**

เมื่อชนะ **ทุกขเวทนาขันธ์** ก็ได้ชื่อว่า **ชนะตน**

เมื่อชนะ **ตน** ก็ได้ชื่อว่า **ชนะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้!**

เมื่อชนะ **ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้** ก็ได้ชื่อว่า **ทำใจเป็นปราชญ์ผู้มีความเพียร อดทนต่อต้านเวทนาขันธ์ได้**

เมื่อถึงเวลานอน ก็จงนอนแบบสีหไสยาสน์ คือนอนกำหนดภาวนาเหมือนตอนนั่งนั่นแหละ จิตอยู่กับพุทโธ มีสติระวังจิตอยู่เสมอ แล้วพิจารณากาย เป็นอนุโลม ปฏิโลม ทวนขึ้นทวนลง ให้เห็นว่าอยู่ในความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ถ้าจิตถอน ก็มาพิจารณาอีก กลับไปทวนมา

ผู้ข่มความเพียรกล้าหาญชาญชัย ไม่ว่าพระเณร เถรชี อุบาสกอุบาสิกา ไม่ห่วงอาลัยในชีวิตสังขารร่างกาย จะเป็นผู้รู้ธรรมเห็นธรรมได้เร็วเหมือนกับเดินทางลัด เท่าที่ผมเอง (หลวงปู่ขาว) ทำมาเป็นอย่างนี้แล!

● หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่ขาว ถ้ำกลองเพล ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้กล่าวถึงวัดถ้ำกลองเพล และหลวงปู่ขาว อนาลโย ว่า

“**อย่างพ่อแม่ครูจารย์ใหญ่พ่อแม่ครูจารย์ขาว** ท่านพูดถึงเรื่องประวัติถ้ำกลองเพลสมัยก่อนเป็นบ้านเป็นเมืองหมดทั้งภูทั้งเขา เดี๋ยวนี้ไม่มีอะไรนะ แค่พันกว่าปีเท่านั้น ท่านว่าถ้ำกลองเพลนี่ ในอดีตเป็นเมืองใหญ่อยู่บนภูบนเขา ไปดูซิตามภูตามเขามีจารึกไว้หมด ที่ภูพานก็มีจารึกไว้หมด บ้านเมืองมันมาก พอได้อยู่ทำกินก็ทำกันไป เพราะคนมันมาก แต่พอนานเข้าคนมากเข้า ๆ ก็แบ่งกันเท่านั้นแหละ เดี๋ยวคนนั้นขอ คนนี้ขอ ก็หมดเหมือนกัน คนมาก เวลารักษาก็รักษาเหมือนกัน ให้มันเป็นสมบัติของบ้านของเมืองของประเทศชาติ ก็รักษาช่วยกันเท่านั้นแหละ ปลูกฝังเอาไว้แล้ว

“ตั้งแต่อยู่ถ้ำกลองเพลสมัยนู่น! ออกจากกุฏิไปหาอยู่กับก้อนหินนะ แต่ก่อนไปก็ไปอยู่แถวเจดีย์ของท่าน พากันไปอยู่ตีสามตีสี่จึงลงมา นั่งอยู่ก้อนหินใครก้อนหินมัน แต่ก่อนมันไม่สนใจนะว่ายุงจะกัด มิน่าล่ะถึงเป็นไข้มาลาเรียอยู่บ่อย ๆ แต่มันก็ใจสู้นะ กำลังใจมันเข้มแข็ง ความอดทนสูง ถ้าได้นั่งแล้วก็หัวตอเลยแหละ ถ้าจิตมันสงบได้แล้ว ความเจ็บความปวดมันไม่มีหรอก

อย่างหลวงปู่บัว หลวงปู่ขาว ตั้งแต่สมัยที่เราเคยไปท่องเที่ยวภาวนาด้วยกันกับท่าน ท่านเก่งนะ และมีอาจารย์อีกหลายองค์เก่งเรื่องภาวนา ไปจำพรรษาด้วยกันกับท่านอยู่ถ้ำกลองเพล ท่านไม่ได้นอน ท่านนั่งภาวนาเดินจงกรม ท่านสู้จริง ๆ ท่านไม่กลัวความตาย ท่านทิ้งตาย ถึงจะได้ความเพียร ถึงจะได้ธรรมเกิดขึ้น”

ถ้ำกลองเพลยุคนั้นต่างองค์ต่างอยู่ในที่ภาวนา บริเวณวัดถ้ำกลองเพลนั้นกว้างขวางมาก เป็นป่า เป็นเขามีโขดหิน มีธารน้ำ เต็มไปทั้งบริเวณวัด จะอยู่ที่ใดก็เป็นที่เงียบสงบ สัตว์ป่าก็ยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกช้างป่า ซึ่งดูจะเป็นมิตรสนิทสนมกับหลวงปู่ขาวอย่างยิ่ง หลวงปู่ขาวนั้นมีบุญบารมีเกี่ยวกับช้างมากมาย ท่านเคยมีชาติกำเนิดเก่ามาแต่ปางก่อน เป็นพญาช้างบรรดาช้างซึ่งเกิดในชาติปัจจุบันจึงเคารพยำเกรงท่านมาก

สมัยเมื่อท่านขึ้นไปจังหวัดภาคเหนือ เมื่อพบท่านพระอาจารย์มั่น ได้มีช้างออกหากินอยู่ขวางทางซึ่งเป็นไหล่เขา ทางนั้นเป็นทางซึ่งหมิ่นเหม่ที่จะตกลงเหว ด้านหนึ่งเป็นเขาอันสูงชันเป็นที่อันจำกัด แล้วช้างนั้นก็ยังขวางทางอยู่ ท่านพระอาจารย์มั่น ก็บอกหลวงปู่ขาวให้จัดการ **“เจรจา”** กับช้างเหล่านั้น หลวงปู่ขาวก็ออกหน้าหมู่เพื่อนเข้าไปเจรจากับช้างบอกว่า “พี่ชายท่านก็เป็นสัตว์ซึ่งใหญ่น่ากลัว พวกเราเป็นมนุษย์ จะต้องเดินทางต่อไปทางนี้ ซึ่งมีทางเดียวไม่อาจจะหลีกเลี่ยงไปที่อื่นได้ ขอให้พี่ชายจงเห็นใจเราเพราะร่างของท่านนั้นก็แสนจะน่ากลัว ถ้าเผื่อเห็นใจกันได้ ขอให้ท่านเอาหน้าชุกเขา หลบทางให้พวกเราวางใจว่าท่านจะไม่ทำอันตรายเราจะได้เดินทางผ่านไป พวกเราเป็นเพศนักบวชจะพากันไปเจริญศีลภาวนาได้กุศลที่จะได้

แผ่เมตตาให้แก่ท่าน ขอให้ทางผ่านแก่เราด้วยเถิด”

หลวงปู่ขาวบอกว่า ช้างนั้นก็ดูแสนรู้คำพูดนั้นฟังแล้วก็นิ่งหันหลังให้ เอาหน้าซุกเข้าก้อนหิน ดูท่าทางจะรู้ภาษากันดี ดังนั้นคณะธุดงค์ชุดนั้นก็เดินผ่านเขาไปได้ นี้เป็นอัศจรรย์ข้อหนึ่ง!

หลวงปู่ลี ท่านได้อาศัยกุฏิหลังน้อยและโขดหินเป็นที่สมาธิภาวนาตรวจตราภายนอกภายใน ศึกษาว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการสงเคราะห์โลก การอยู่อาศัยกับหมู่คณะในครั้งนั้น มองด้วยสายตาก็เหมือนพระธรรมดาทั่วไป เว้นแต่ผู้มีธรรมอันเดียวกันเท่านั้นจึงจะรู้เรื่องท่านได้ เพราะองค์ท่านรู้แจ้งจึงเป็นอยู่อย่างอิสระ สงบระงับและมีจิตมั่นคง ใจของท่านย่อมสงบ วาจาก็สงบ การกระทำทางกายก็สงบ สงบโดยประการทั้งปวง ดังนี้ฯ •

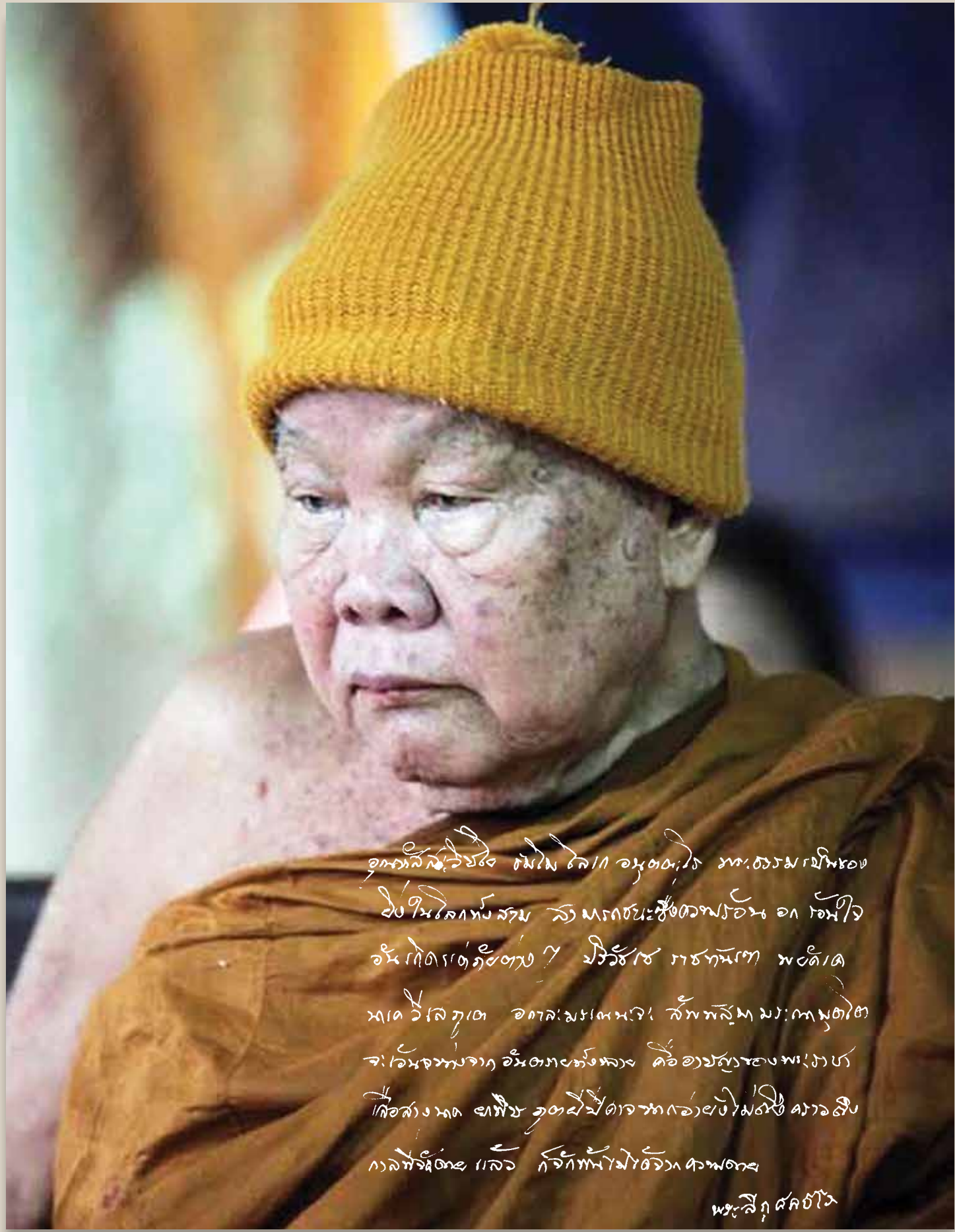

ลายมือลิขิตธรรมโดยหลวงปู่ลี กุสลธโร

อายุ ๔๒ ปี

พรรษาที่

๑๕

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗

จำพรรษาที่สำนักสงฆ์ถ้ำพระนาผักหนอก บ้านกลางใหญ่
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

● อุณหิสสวิชัย ชัยชนะที่ไม่มีวันแพ้ ●

ในสมุดบันทึกเล่มเก่า ๆ ของหลวงปู่ลีในสมัยที่ยังเป็นพระหนุ่ม แสดงความจริงใจที่ท่านเอาใจใส่ทั้งคันถธุระ ทั้งวิปัสสนาธุระในทางพระพุทธศาสนา ที่ขีดเขียนด้วยลายมือที่สวยงาม บรรจงจับปากกาวางปลายหมึกสู่แผ่นกระดาษด้วยสติอันตั้งมั่น ท่านบันทึกเรื่อง อุณหิสสวิชัย สูตร ดังนี้

อัตถิ อุณหิสสะ วิชะโย *ธัมโม โลเก อะนุตตะโร*
สัพพะ สัตตะ หิตัตถายะ *ตัง ตวัง คัณหาหิ เทวะเต*
ปะริวัชเช ราชะทัณเฑ *อะมะนุสเสหิ ปาวะเก*
พยัคเฆ นาเค วิเสภูเต *อะกาละ มะระเณนะ วา*
สัพพัสมา มะระณา มุตโต *ฐะเปตวา กาละมาริตัง*
ตัสเสวะ อานุภาเวนะ *โหตุ เทโว สุขี สะทา*
สุทธะสีลัง สะมาทายะ *ธัมมัง สุจะริตัง จะเร*
ตัสเสวะ อานุภาเวนะ *โหตุ เทโว สุขี สะทา*
ลิกขิตัง จินติตัง ปูชัง *ธาระณัง วาจะนังคะรุง*
ปะเรสัง เทสะนัง สุตวา *ตัสสะ อายุ ปะวัฑฒะตีติฯ*

เรื่องการยืดอายุการตายออกไป พระพุทธองค์ทรงประทานพระคาถาให้เทวดาองค์หนึ่งชื่อ **“เทพอุณหิส”** ซึ่งตระหนักถึงเวลาต้องจุติลงมาเกิดในโลกมนุษย์ แต่ไม่อยากลงมาใคร่อยู่ใน

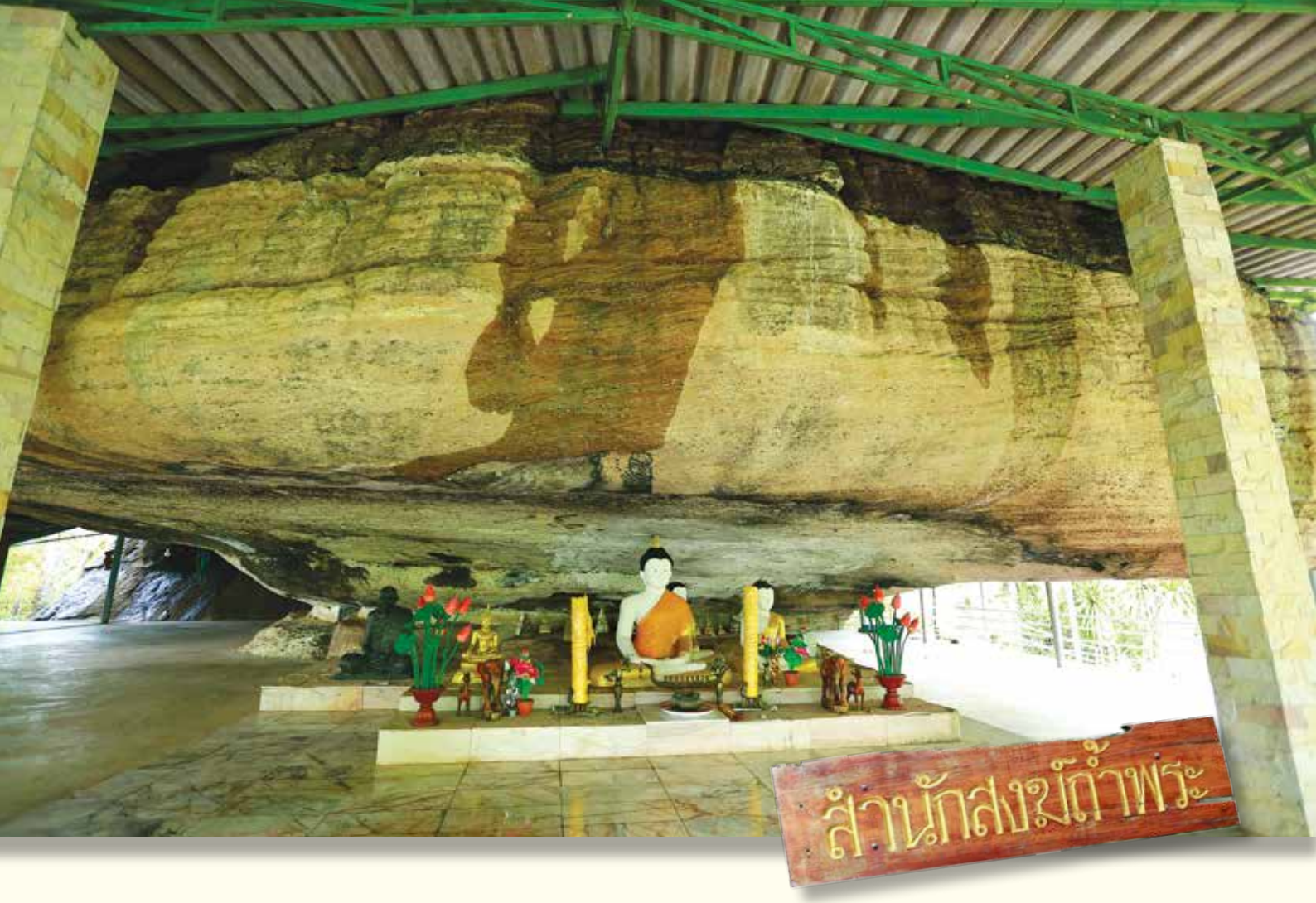

เทวโลกต่อ และกราบทูลขอต่อพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ก็ทรงเมตตาประทานพระคาถายืดอายุให้เทพอุณหิสจึงมีชีวิตยืนยาวอยู่ในเทวโลก

คาถาอุณหิสวิชัย แปลใจความว่า *พระธรรมอันชื่อว่า อุณหิสวิชัยมีอยู่ เป็นธรรมอันยอดเยี่ยมในโลก ดูก่อนเทวดา!ท่านจงเรียนอุณหิสวิชัยธรรมนั้น เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ พึงหลีกเว้นเสียได้ ซึ่งราชทัณฑ์ อมนุษย์ทั้งหลาย เพลิงไฟ เหล่าเสือ นาค สัตว์มีพิษร้าย รอดพ้นจากอกาลมรณะ (ความตายในเมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร) จากความตายทุกอย่าง ทุกประการ เว้นแต่กาลมรณะ (ความตายในเมื่อถึงกาลอันสมควร) ด้วยอานุภาพแห่งอุณหิสวิชัยธรรมนั้น ขอเทพเจ้าจงเป็นผู้มีความสุขทุกเมื่อ (พระธรรมนี้) เอามาเขียนก็ดี นึกคิดก็ดี บูชาก็ดี ทรงจำก็ดี บอกกล่าวเคารพก็ดี ฟังที่ท่านแสดงแก่ผู้อื่นก็ดี จะทำให้มีอายุจำเริญแล*

หลวงปู่ลี ท่านบันทึกและอธิบายความว่า “**ผู้ใดมาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งแล้ว ผู้นั้นย่อมชนะได้ซึ่งความร้อน**”

อุณหิสสะ คือ ความร้อนอันเกิดแก่ตน มีทั้งภายในและภายนอก **ภายนอก** มีเสือสางคางแดง ภูตผี ปีศาจ **ภายใน** คือ กิเลส เป็นต้น

วิชัย คือความชนะ ผู้ที่มาน้อมสรณะทั้ง ๓ นี้เป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมจะชนะความร้อนเหล่านั้นไปได้หมดทุกอย่าง ที่เรียกว่า อุณหิสสะวิชัย

อุณหิสสะวิชโย ธัมโม โลเก อนุตตะโร พระธรรมเป็นของยิ่งในโลกทั้งสาม สามารถชนะ

ซึ่งความร้อนอกร้อนใจอันเกิดแต่ภัยต่าง ๆ จะเว้นห่างจากอันตรายทั้งหลาย คืออาชญาของพระราชา เสือ สาง นาค ยาพิษ ภูตผี ปีศาจ หากว่ายังไม่ถึงคราวถึงกาลที่จักตายแล้ว ก็จักพ้นไปได้จากความตาย ด้วยอำนาจพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ตนน้อมเอาเป็นสรณะที่พึ่งที่นับถือนั้น

● อิ่มอ่อน ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อได้จำพรรษาเป็นที่สบายที่วัดถ้ำกลองเพล ร่วมกับพระมหาเถระองค์สำคัญ เช่น **หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** เป็นต้น พอออกพรรษาแล้วสิ่งแรกคือท่านต้องย้อนกลับวัดป่าบ้านตาด เข้าไปช่วยงาน **พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่ท่านรักเคารพยิ่งกว่าชีวิต** เช่นเคย

หลวงปู่ขาน ธานวโร เคยร่วมจำพรรษากับหลวงปู่ลี

สำหรับท่านในทุกเรื่ององค์พระหลวงตาต้องเป็นหนึ่งเสมอ เมื่อฤดูเข้าพรรษาปีต่อไปใกล้เข้ามาถึงแล้ว ท่านผู้ปรารภความเพียรมักแสวงหาที่จำพรรษาในที่สงบสงัด เหมาะแก่การสบายในวิหารธรรม เพราะองค์ท่านไม่มีความเพียรใดที่ต้องเร่งแล้ว แม้ในธรรมที่รู้เห็นนั้นท่านก็มิได้ยึดถือ

ท่านตัดขาดเหมือนดั่งว่าตัดเครือเถาวัลย์ที่คลุมต้นไม้ออกให้หมด เอาจอบขุดรากถอนโคน รากฝอยแม้เท่าก้านไม้ขีดก็รื้อมิให้เหลือ เท่านั้นยังไม่พอ! ยังใช้มีดตัดทอนเป็นท่อนเล็กท่อนน้อย แล้วนำมาผ่าออกเป็นซีก ๆ นำไปผึ่งแดดและลมให้แห้ง เมื่อผึ่งแห้งแล้วก็เผาไฟ ครั้นเผาแล้วก็ทำให้เป็นขี้เถ้า ครั้นเป็นขี้เถ้าแล้ว ยังนำไปโปรยปรายไปตามสายลมที่พัดแรง หรือให้ลอยไปตามกระแสน้ำอันเชี่ยว เครือเถาวัลย์นั้น ย่อมถึงความไม่มีไม่เป็น ไม่เกิดขึ้นได้อีกต่อไปเป็นธรรมดา ฉันใด กิเลส อกุศลกรรมอันลามกทั้งหลาย ที่องค์ท่านละขาดแล้ว ย่อมถึงความไม่มีไม่เป็น มีอันไม่เกิดขึ้นได้อีกต่อไปเป็นธรรมดา ท่านจึงอยู่เป็นสุข ไม่มีความลำบาก ไม่มีความคับแค้นความเร่าร้อน อยู่เป็นสุขในทิฏฐธรรมนี้เทียว...

กราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาส เกล้าฯ ทราบว่าหลวงปู่เคยไปอยู่ถ้ำพระบ้านนาฮีตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี หรือไม่อย่างไร ขอหลวงปู่โปรดเมตตาเล่าให้ฟัง?”

องค์ท่านตอบว่า “เคยไปจำพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ไปจำพรรษากับท่านขาน *(หลวงปู่ขาน ธานวโร วัดป่าบ้านเหล่า ตำบลทุ่งก่อ กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย)* ๒ รูป ที่ถ้ำพระนาฮี บ้านกลางใหญ่ เดี๋ยวนี้ท่านจันทา ธมฺมธโร เป็นเจ้าอาวาสอยู่

“ผมไปบ้านอยู่มอมอ หั่นแล่ว บ้านนาหัวฮี มี ๕ หลัง ใส่บาตร ๓ หลัง อยู่นำเทิบหินแหล่ว ท่านขานอยู่ถ้ำน้อย ทางตะเวนตก เจ้าของอยู่ถ้ำใหญ่ บ่มีกุฏิดอก มีแต่ถ้ำ...

...เรา (หลวงปู่ลี) ไปอยู่บ้านที่ตั้งอยู่ห่างไกลที่สุดในละแวกนั้น ขณะนั้นบ้านนาหัวฮีมีบ้านเพียง ๕ หลัง ใส่บาตร ๓ หลัง อาศัยพักอยู่ตามเงื้อมหิน ท่านขาน (หลวงปู่ขาน) อยู่ถ้ำน้อยทางด้านทิศตะวันตก ส่วนเราอยู่ถ้ำใหญ่ ในสมัยนั้นไม่มีกุฏิ มีแต่ถ้ำ เป็นที่หลบฝนแดดลมและสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย”

ในพรรษานั้นท่าน (หลวงปู่ลี) ท่านอยู่เย็นสบายเป็นทิฏธรรมสุขวิหารี หมู่เทวดาและพวกกายทิพย์หลายภูมิชั้นมาเกี่ยวข้องกับท่านมาก เมื่อกราบเรียนถามท่าน ๆ ตอบว่า มีมากแต่ไม่เล่า เพราะพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ท่านไม่เล่า ผู้ได้รู้ธรรมถึงขั้นนี้ เรียกได้เต็มปากว่า เป็นผู้ถึงความสำเร็จของมนุษย์ คือ **เป็นอเสขบุคคล** เสร็จกิจที่จะต้องทำการงานทั้งทางโลกีย์ทั้งทางโลกุตระ น้ำจิตของท่านเข้าพระนิพพาน ไม่มีการทำงานภายนอกและภายในอีกต่อไป เพราะจิตของท่านพอหมดทุกอย่าง **อกุปธรรม** จิตไม่กำเริบ ไม่ขึ้นไม่ลง วางอุเบกขาไว้ในกิจนั้น ๆ ท่านวางด้วยความรู้ยิ่งเห็นจริง ส่วนปุถุชนดังเรา ๆ ท่าน ๆ นั้น วางไม่ได้

ในวันนั้น (๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๙) การสนทนากับองค์ท่านออกรสชาติไม่เบาเลยทีเดียว ท่านพูดเรื่องออกธุดงค์ประหนึ่งเป็นอาชีพหลักของชีวิต และเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่ต้องทำเป็นประจำ ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องอันบุคคลทำได้ยากแสนยาก องค์ท่านนั่งเคี้ยวหมาก เหยียดขาสบาย ท่านเปรยขึ้นเสียงเบา ๆ ว่า “สมัยก่อนคราวออกเที่ยวธุดงค์ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านไม่เทศน์เท่าไหร่นะ ท่านชอบไปรูปเดียว พระกรรมฐานทุกวันนี้ ซำบายโพด...สบายจนเกินไป”

เสนาสนะสำนักสงฆ์ถ้ำพระในปัจจุบัน

เมื่อองค์ท่านพูดจบประหนึ่งว่าเปิดประตูช่องเล็ก ๆ ให้ เราจึงแง้มเข้าไปกราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่ครับ! สมัยอยู่ถ้ำพระนาฮี กับหลวงปู่ขาน พวกหน่อไม้กับเห็ด อาหารป่า ๆ คงจะมีให้ฉันมาก?” (บ้านนาฮีปัจจุบันไม่มีแล้ว เนื่องจากถูกทางการขับไล่)

ท่านตอบว่า “พระกรรมฐานแสวงหาที่สงัด ทุรกันดารห่างไกลผู้คน “บ้านน้อยๆ แหล่วบ่ไป ๆ บ้านใหญ่ ๆ มันของกินหลาย” ... เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ เราไม่ไปหมู่บ้านใหญ่ ๆ เพราะของกินมันมาก ถ้าไปแสวงหาของกินเป็นกรรมฐานขี้หมา พระอุปัชฌาย์เจ้าคุณธรรมเจดีย์ท่านสอนสั่งไว้ ไปที่ไหนเขาเบื่อหน่ายขายขี้หน้า

“เขาเฮ็ดนา บ้านมี ๕ - ๖ หลัง เขากะเลยไปนอนนาพุ่น” ...บ้านนาฮีชาวบ้านมีอาชีพทำนา มีเพียง ๕ ถึง ๖ หลังคาเรือน ฤดูเข้าพรรษาเป็นฤดูทำนา ชาวบ้านจึงพากันไปนอนทุ่งนากันเกือบหมด

“ยังอยู่ ๓ เฮือน ...เหลืออยู่เพียง ๓ หลังคาเรือนที่ยังคงอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มองไปทางไหนจึงมีแต่ป่า ป่าเขากว้างใหญ่ สัตว์สาราสิงมากมาย สงบ...ไร้ผู้คน

“ใส่หน่อยๆ แหล่ว เค้าใส่ผู้ละปั้นๆ หละ” ...เขาใส่บาตรนิดเดียว ใส่คนละปั้น (ข้าวเหนียว) บิณฑบาต ๓ หลัง ได้ ๓ ปั้น

“นั่นแหล่ว อิ่มอ่อน นะ” ....นี้แหละ คือคำว่า **“อิ่มอ่อน”**

ท่านพูดคำว่า “อิ่มอ่อน” แล้วก็หัวเราะ ที่ตลอดพรรษาบิณฑบาตได้ข้าววันละ ๓ ก้อน จะอิ่มก็ไม่อิ่ม จะหิวก็ไม่หิว จะว่าอดอยากก็มีกินมีฉัน จะว่าลำบากก็ไม่ถึงตาย โอ๊ย! “อิ่มอ่อน” พอประทังชีวิต

“บัดเค้าแล่วนาแล่วบ่อึด พวกพักเลี้ยงงัวเลี้ยงควายเขามาจังหันนะ ...เมื่อพวกชาวบ้านทำนาเสร็จแล้ว คราวนี้ไม่อดไม่อยาก เขาไล่วัวควายลงทุ่งแต่เช้าตรู่ จากนั้นจึงเข้ามาจังหัน”

พวกเรานั่งฟังองค์ท่านเล่าเรื่องราวในอดีต เหมือนเด็กกำลังนั่งฟังผู้ใหญ่เล่านิทาน เมื่อองค์ท่านหยุดเราก็ยิ่งอยากฟังต่อ องค์ท่านหมาดคอเล็กน้อย พระอุปัฏฐากหยิบกระโถนยื่นให้คายคำหมาก มืออีกข้างขององค์ท่านก็รับขวดน้ำมาบ้วนปาก เสร็จแล้วองค์ท่านก็เล่าต่อว่า **“ปีนั้นเราอยู่กันสององค์กับท่านขาน เดี๋ยวนี้ท่านตายแล้ว ปีนั้นน้ำท่วมที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นอย่างหนัก ญาติท่านขึ้นไปอยู่ทางเชียงราย ท่านจึงติดตามญาติท่านไปอยู่ทางโน้น”**

กราบเรียนท่านว่า “ปฏิปทานักรบธรรมของหลวงปู่ **“อิ่มอ่อน”** กินนิดหน่อยใช่มั้ยครับ?”

ท่านตอบว่า “อาหารป่าพวกเห็ดหน่อไม้มีมากมาย แต่ไม่มีสามเณรคอยทำให้ จึงได้แต่เพียงมองเท่านั้น

คำว่า **อิ่มอ่อน** คือ **อิ่มนิด ๆ กินข้าวหน่อย ๆ กินน้ำมาก ๆ อดบ้าง อิ่มบ้าง** นั่นแหละ! ดี

ละห่างจากบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรือง ไปสู่บ้านเล็กบ้านน้อยซึ่งมีป่าเขาอันวิเวกซอมซ่อ เป็นรสแห่งพระพุทธศาสนา ที่พระบรมศาสดาทรงสั่งสอน เป็นรสภายในที่บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ยาก ผู้ใดได้ลิ้มรสดังนี้ประหนึ่งว่ามีธรรมเจดีย์ติดไว้กับตัว มีพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อยู่แนบชิดในหัวใจโดยแท้

"อิ่มอ่อน" จึงเป็นสำนวนของท่าน คืออาหารการฉัน ก็เพียงบรรเทาธาตุขันธ์ให้เป็นไป มิใช่การฉันเพียงพออิ่ม แต่ฉันเท่าที่มีเท่านั้น ไม่เสาะไม่แสวงหา ไม่แสดงอาการเสียใจเมื่อ...ไม่มี ไม่แสดงอาการดีใจเมื่อ...มี

เพราะฉะนั้น ผู้ปรารถนาจะอยู่ใกล้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ ก็พึงประพฤติตนในทางที่ดีที่ชอบ ยกตนให้พ้นจากความอยากความหิวทั้งภายนอกและภายใน ไม่ยอมให้กิเลสแซงหน้าเพราะเห็นแก่ปากแก่ท้อง"

กราบเรียนถามท่านว่า "ภาคอื่นนอกจากภาคอีสาน เคยไปจำพรรษาและเที่ยวภาวนาบ้างมั้ย?"

ท่านนั่งนิ่งไปเสียนาน เหมือนจะไม่ตอบ แต่แล้วท่านก็กล่าวขึ้นว่า "ทางภาคเหนือไม่เคยได้จำพรรษา ยกเว้นเหนือตอนล่าง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งอยู่ติดกับ จังหวัดเลย ภาคใต้ไม่เคยไปจำพรรษา อย่าว่าแต่ทางเหนือเลย แม้ภาคอีสานเองซึ่งเป็นถิ่นเดิม ยังท่องเที่ยวไม่ทั่ว จังหวัดอุบลราชธานี ไม่เคยไปเที่ยวภาวนา แต่ว่าเคยนั่งรถผ่านไปกับพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) จังหวัดร้อยเอ็ดก็ไม่เคยไปเที่ยวภาวนา อยู่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดเลยเป็นส่วนมาก รวม ๆ แล้ว จำพรรษามากกว่า ๒๐ วัด"

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านข้ามห้วงน้ำได้เพราะศรัทธา ข้ามมหาสมุทรได้เพราะไม่ประมาท ล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร และบริสุทธิ์ได้เพราะปัญญาเป็นบุรุษเอกในพระพุทธศาสนา

ท่านผู้สบายแล้ว! (สำนวนหลวงปู่หมายถึงพระอรหันต์) มีสันติสุขแล้วเที่ยวอยู่ในโลก ต้องเอาพระพุทธองค์เป็นแบบฉบับ ท่านรักษาธาตุขันธ์ของท่านไป แต่ไม่ประคองราคะ โทสะ โมหะให้เดือดร้อน เป็นสุขอย่างยิ่ง

ท่านผู้สบายแล้ว! ไม่ก่อกิเลสในปัจจุบัน ละกิเลสทั้งอดีต อนาคต ไม่ทำกิเลสเกิดขึ้นในปัจจุบัน เสวยความสุขในปัจจุบัน กว่าจะนิพพานในครั้งสุดท้ายรอรถรอเรือจะไปนิพพาน สิ้นภพสิ้นชาติ ทำความรู้แจ้งแทงตลอดเญยธรรมในปัจจุบันนี้ทีเดียว

จิตของปุถุชน จิตซุกซนมาก คิดนึกไปต่าง ๆ ไม่เหมือน ท่านผู้สบายแล้ว ท่านไม่คิดเลย มนุษย์ยังไม่ถึงนิพพานตราบใด บุญบาปต้องให้ผล เมื่อถึงนิพพานแล้ว บุญบาปมิได้ตามให้ผลในเมื่อเข้าสู่นิพพาน

สมบัติของพระผู้สบาย! ผ่านพ้นเรื่องเลวร้ายแห่งภพชาติแล้ว จิตคงที่ จิตไม่กลับกลอก เพราะท่านมีญาณและปัญญาผลิดอกออกผลมาจากไตรลักษณ์

องค์ท่านอยู่สบาย หายโรคทางใจตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ที่วัดป่าบ้านกกกอกแล้ว การจำพรรษาของท่านหลังจากนั้นก็เป็นไปแบบโปรดสัตว์ให้ได้อาศัยสร้างบารมีกับท่านไปเพื่อความสิ้นทุกข์ต่อไป

องค์ท่านได้เล่าเรื่องที่ **“ถ้ำพระนาฮี”** หรือมีอีก ๒ ชื่อว่า **“ถ้ำพระนาผักหนอก” “ถ้ำพระบ้านนาไฮ่เดียว”** ต่อไปอีกว่า “ไปอยู่ที่ถ้ำพระนาฮี พระท่านก็ไปอยู่กุฏิไกล ๆ ท่านมรณภาพเราก็ไม่รู้นะ ไม่ได้ไปหาที่กุฏิก้อนหินสักที ท่านมาเราก็ไม่รู้ ท่านไปเราก็ไม่รู้ อยู่ถ้ำพระนาฮีตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๗”

เมื่อองค์ท่านเล่าเรื่องพระที่ตายที่ถ้ำพระนาฮีแล้ว ท่านก็ย้อนมาสอนพวกเราให้เอาความดีฝากไว้ในโลกว่า “ไปให้ลามาให้ไหว้ อย่าพากันไปสุงสิงกับพระอันธพาล โลกนี้โลกกิเลสตัณหา ขนาดรักษาศีลรักษาธรรมก็ยังรักษาไม่ได้ แค่เอาผ้าเหลืองคลุมกายเฉย ๆ จะไปสำคัญอะไร การพูดก็ให้มีเหตุมีผล การงานก็เหมือนกันทำไป ๆ ถ้างานยังไม่เสร็จก็หยุดไว้ก่อน ทิ้งไว้นี่แหละ ถ้ายังไม่ตายก็มาทำ ถ้าตายก็ให้คนอื่นมาทำต่อไป สมบัติของโลกมันก็เป็นอย่างนั้น ตายแล้วไม่สามารถเอาอะไรไปได้ มีแต่ดีกับชั่วที่ฝากไว้ในโลก

ใครจะเป็นลูกศิษย์พระเทวทัตก็ทำเอา ใครจะเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าก็ทำเอา ท่านเปรียบเทียบไว้ในธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธจ้าไปนิพพาน พระเทวทัตไปอเวจี ท่านก็ทำนายเอาไว้นะ ให้เราทำเอาเอง ท่านว่า **กุสะลา ธัมมา อะกุสะลา ธัมมา**

กุสะลาแปลว่ากุศล **อะกุสะลา**ก็แปลว่าอกุศล การนั่งภาวนามีแต่นั่งปรุงมันก็ไม่ได้อะไร มีแต่ความอยากได้ คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้วาดภาพขึ้นหลอกตัวเองอยู่อย่างนั้น

ครูบาอาจารย์ท่านฝึกให้ได้ความสงบก่อน พอได้เห็นความสงบแล้ว พอจิตสงบเข้าสงบเข้า จิตมันก็รวมได้เกิดแสงสว่าง มันจะเห็นนิมิต นั่นล่ะ จิตไม่ออกจากนั่นล่ะ ท่านใคร่ครวญอยู่อย่างนั้น มันเกิดจากนั่นละ ครูบาอาจารย์ท่านเป็นมา อย่าง **หลวงปู่ชอบ** นี้ ท่านเดินจงกรมหมดทั้งวัน ท่านเดินจงกรมอยู่ในสมาธิเลย จิตสงบอยู่อย่างนั้นเข้าพุทโธอยู่อย่างนั้น ท่านเดินไป ๆ คล้ายกับไม่ได้เหยียบดิน คล้ายเดินอยู่บนอากาศโน้น

เอาให้สงบจิต จิตที่มีแต่ความฟุ้งซ่านรำคาญ มีแต่เอาไฟมาเผาหัวใจตัวเองอยู่อย่างนั้น ไฟอะไรก็ไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะที่มันเผาอยู่ จะมีไฟอะไรอีก ตัวนี้แหละที่ก่อกวนอยู่ นี้แหละที่ปิดบังธรรมของพระพุทธเจ้า และทิฐิมานะอีกตัวหนึ่ง กราบตัวเองอยู่อย่างนั้น ถ้าเห็นทั้งหมดชั่วอย่างหนักถ้าได้ทิฐิมานะตัวนี้เกิดขึ้น แล้วอรรถธรรมของพระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร มันค้างมันติดอยู่เพราะจิตไม่สะอาด ต้องชำระจิตของตัวเองให้สะอาด

กว่าจิตมันจะรวมได้ไม่ใช่ของง่าย ถ้าอย่างนั้นก็เป็นศากยะไปหมดแล้ว วางจิตลงเป็นผ้าเช็ดเท้าหรือเป็นดิน มันถึงจะเห็นอรรถเห็นธรรมของพระพุทธเจ้า มันจะเกิดขึ้นมาเอง ถ้าเห็นแล้วมันเป็นไปเองเลย ถ้าเกิดขึ้นแล้ว เรื่องหมู่เรื่องพวกไม่สนใจเลย เพราะมันเสียเวลา มีแต่จะไปทำงานทางใจ ให้มันเห็นนะธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่ทำจริงจังไม่เกิดผล ดูชาวบ้านทำไร่ทำนาเหมือนกัน เขาจะทำรั้วทำสวนหรือจะทำการทำงานพวกนั้น เราก็สังเกตดู วันไหนเขาเกียจคร้าน วันนั้นก็ไม่ได้งาน นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามานั่งมันปวดของมันเอง ถ้ามันเห็นเข้าไป มันไม่ได้บังคับ มันเป็นไปเองเลย แต่ทีแรกต้องบังคับมันก่อน ไม่ต้องทำอะไร เหมือนกันกับเราเรียนหนังสือนั่นแหละ สิ่งที่ต้องการคือการสอบได้คะแนนดี ๆ มันก็ขยันขึ้นพอไปสอบมันก็ได้คะแนนดีขึ้น

ให้มันเกิดจากใจตัวเอง ทรมานตัวเองได้ ก็สบาย ชนะตัวเองนั้นสำคัญ ถ้าชนะตัวเองได้แล้วมันไม่กลับคืนนะ แต่ถ้าชนะคนอื่น กลับกลัวแพ้ กลัวไปต่าง ๆ ภพไหนชาติไหนก็เหมือนกัน กรรมที่เราก่อที่เราสร้างกันมา ถึงคราวคนนั้นมาฆ่า ชาตินี้คนนี้ไปฆ่า แก้แค้นกันอยู่อย่างนั้น ในธรรมบทมีอยู่ในนิทานท่านสรุปมาไว้ อย่างพระพุทธเจ้าท่านเห็นมา ปัจจุบันนี้ก็อย่างหลวงปู่มั่น ท่านเห็นหมดนะ มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นถึงจะพูดเรื่องเหล่านี้ได้

อย่างปุถุชนคนหนา เทวดาเขาไม่เข้ามาใกล้หรอก เขาเหม็นสาบเพราะศีลไม่บริสุทธิ์ บริสุทธิ์มันเกี่ยวกับจิตใจ จิตใจมันสำคัญที่สุด คิดอิจฉาผู้อื่น คิดเบียดเบียนผู้อื่น อยากทำลายคนอื่น ผูกอาฆาตจองเวร คิดอยู่อย่างนั้น นี่ตัวสำคัญ

ศีลบริสุทธิ์นั้นพร้อมด้วยสติปัญญา ให้แก้ไขพิจารณาเข้าไป อย่าไปเล่น เรื่องคะนองมันสำคัญ เร่งความพากความเพียร ไม่มีใครทำให้เราได้ มีแต่ตัวเราต้องทำเอาเอง ครูบาอาจารย์มีแต่บอกทางเท่านั้น พระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน มีแต่บอกทางเท่านั้น ทางเดิน ถ้าเราไม่เดินมันก็เป็นเรื่องของเรา ให้พากันทำ”

หลวงปู่ลี กุสลธโร กล่าวจบลง แล้วองค์ท่านก็เอามือลูบที่แขน กล่าวขึ้นว่า “***โรคกรรมไม่หายหรอก***” ผู้เขียนใช้ผ้าขาวผืนน้อยลูบไล้ที่ขาขององค์ท่านซึ่งมีไขมันออกตามรูขุมขนที่ไม่อาจมองเห็นด้วยตาเนื้อ จึงกราบเรียนถามท่านว่า “โรคไขมัน โรคคันตามผิวหนังของหลวงปู่นี้เกี่ยวกับกรรมอะไร?” ท่านตอบว่า “มันเกี่ยวกับกรรมนั่นแหละ มันถึงเป็นอย่างนี้ “ฉันหยังกะคือเก่า บ่เห็นลืนอีหยัง ...ฉันยาอะไรก็เหมือนเดิม ไม่เห็นอาการดีขึ้นกว่าเดิมซักที” “เลยบ่อยากฉันยาเด้ ฉันแล้วกะบีบเฮาซือๆ ...เราจึงไม่อยากฉันยา ฉันยาแล้วก็บีบร่างกายของเราให้หนักไปเท่านั้น สมัยอยู่ถ้ำพระนาฮี เราเคยถูกแมงมุมกัดที่ศีรษะ พิษจึงเรื้อรังมาถึงทุกวันนี้

เหตุที่องค์ท่านมีอาการคันตามร่างกาย พระที่ใกล้ชิดองค์ท่านเล่าให้ฟังว่า องค์ท่านเคยปรารภถึงอดีตชาติว่า ด้วยความคึกคะนองเพียงแค่นึกสนุก โดยรู้เท่าไม่ถึงการ องค์ท่านเคยนำตำแย (หมามุ่ย) ไปใส่ในครกตำข้าวของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านที่นำข้าวไปกินเกิดอาการคันคะเยอทรมานไปทั่วร่าง ผลแห่งเศษกรรมอันนั้น จึงย้อนมาให้ท่านชดใช้ในปัจฉิมชาตินี้

กรรมนี้เมื่อทำแล้ว ต้องชดใช้ไม่เว้นแม้แต่พระอรหันต์! **นตฺถิ กมฺมสมำ พลำ** ***ไม่มีแรงใดเสมอด้วยแรงกรรม*** เป็นเช่นนั้นจริง ๆ

“***โอ๊ย! เจ็บก้น***...” เสียงของหลวงปู่กล่าวขึ้นในตอนท้ายแห่งการสนทนาที่ยาวนาน เพราะความเมตตาของท่านที่มีต่อสัตว์โลกอย่างเรา ท่านต้องทนเล่า **อริยญายธรรม** คือธรรมที่อริยสาวกเห็นแล้วด้วยดี แทงตลอดแล้วด้วยดี ด้วยปัญญาอันยิ่ง คือการพิจารณาเห็นโดยประจักษ์ซึ่งอริยสัจ ๔ ข้ามฝั่งขึ้นบก ยืนอยู่อย่างสง่างาม “มนต์เข้าห้องซะเปี๋ยงหยังข้าน้อย...กราบนิมนต์หลวงปู่เข้าห้องพักขอรับ” เสียงพระอุปัฏฐากกล่าวขึ้นชัดถ้อยคำ พร้อมพนมมือท่ามกลางอก

“เบิ่ง! เอาโถนมา ปวดปัสสาวะ ทอใด๋นาฬิกาทอใด๋ ...ดูก่อนท่าน! เอากระโถนมาปวดปัสสาวะ...นาฬิกาเวลาเท่าไหร่แล้ว?” องค์ท่านกล่าวถามพระลูกหลานขึ้นด้วยเสียงเรียบๆ

“ยังอีก ๑๐ นาทีสิทุ่มหนึ่งข้าน้อย ...ยังเหลือเวลาอีก ๑๐ นาที หนึ่งทุ่มขอรับ”

“ไปเข่าห้องพัก ...ไปเข้าที่พัก” เมื่อองค์ท่านกล่าวจบลง การสนทนาจึงจบลงในวันนั้น... **สาธุ! สทฺธมฺมเทสนา**...สาธุกับเทศนาธรรมของท่านที่แสดงโดยไม่ต้องขึ้นธรรมาสน์ และในชีวิตของท่านตั้งแต่บวชมาก็ยังไม่เคยขึ้นธรรมาสน์เทศน์ให้ใครฟังเลย...สักครั้งเดียว ดังนั้นจึงไม่ต้อง... เอวังฯ

• ธุดงค์ภูวัว •

ขอเชิญท่านทั้งหลายติดตามประวัติหลวงปู่ลีต่อไป ท่านเล่าว่า “หลังจำพรรษาอยู่ถ้ำพระบ้านนาฮี ท่านขานกลับถ้ำกลองเพล เฮาไปเที่ยวทางพุ่นลงไปทางภูงัว ไปออกจากนี่กะไปขี่รถขี่เรือขี่เรือลงไปพุ่น ไปบึงกาฬพุ่น...หลังออกพรรษาที่วัดถ้ำพระบ้านนาฮีแล้ว ท่านขาน (หลวงปู่ขานฐานวโร) เดินกลับวัดถ้ำกลองเพล (ไปหาหลวงปู่ขาว อนาลโย) ส่วนเราไปเที่ยววิเวกภาวนาทางภูวัว นั่งเรือล่องโขงไปขึ้นที่จังหวัดบึงกาฬ”

กราบเรียนถามท่านว่า หลวงปู่เคยเล่าว่า “เคยมาท่องเที่ยวภาวนาทางถ้ำพระภูวัว เป็นอย่างไรบ้าง?”

ท่านตอบด้วยเสียงอันนุ่มประกอบด้วยเมตตากรุณาอย่างหาที่สุดมิได้ว่า “ไป ๆ ๐๘ เคยไปพักวัดภูกระแตกับพระครูทองพูล ...แล่วกะไปเข้าไปถ้ำจันทร์ ...เราไปเที่ยวภาวนาปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ ไปพักวัดป่าภูกระแตกับพระครูทองพูล สิริกาโม (พระญาณสิทธาจารย์) จากนั้นขึ้นไปวิเวก **ถ้ำจันทร์**”

องค์ท่านเดินจากวัดภูกระแต จังหวัดบึงกาฬไปถ้ำจันทร์ ในเขตอำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย ใช้เวลาเดินทางเท้าหนึ่งวันเต็ม ๆ เพราะเป็นป่าดงดิบทั้งนั้น มีบ้านชาวข่าซึ่งอพยพมาจากฝั่งลาว มาตั้งบ้านเรือนอยู่กลางดง ชื่อว่า **บ้านนาตับเต่า** มีบ้านอยู่เพียง ๒ หลัง เท่านั้น

ภูวัว

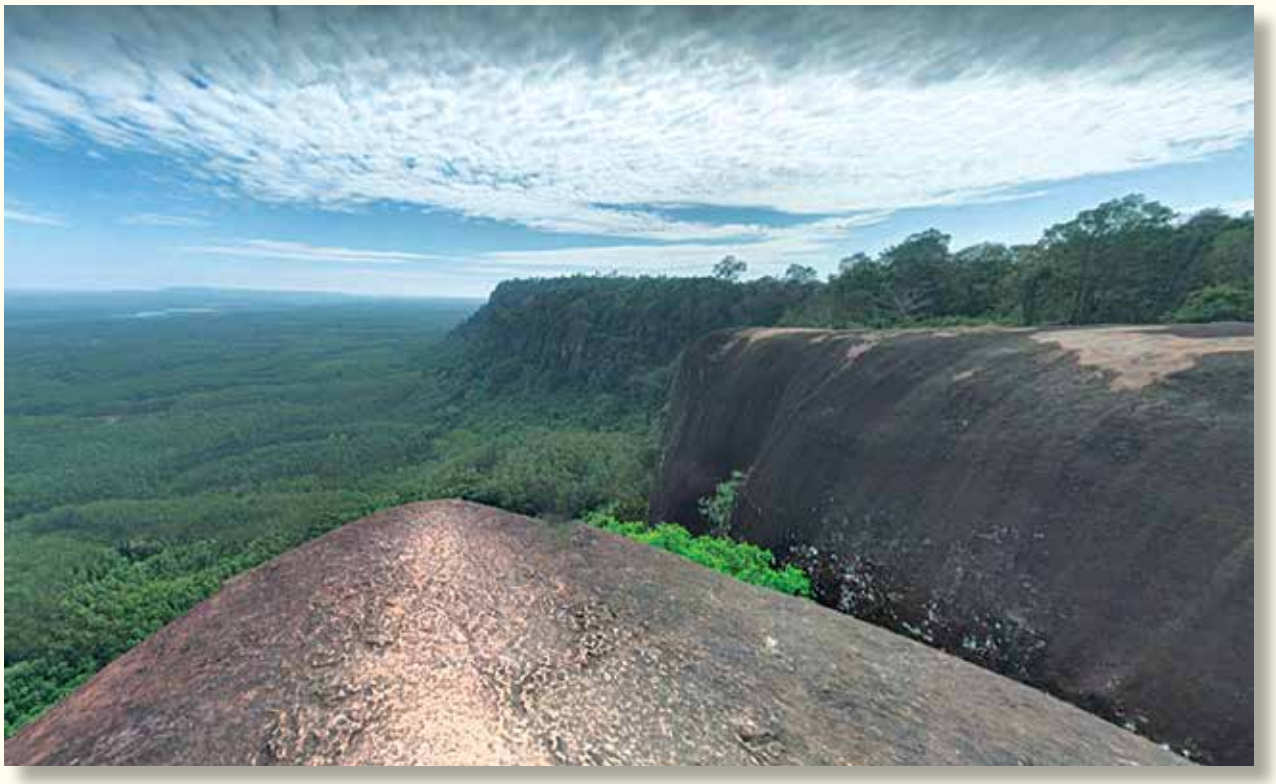

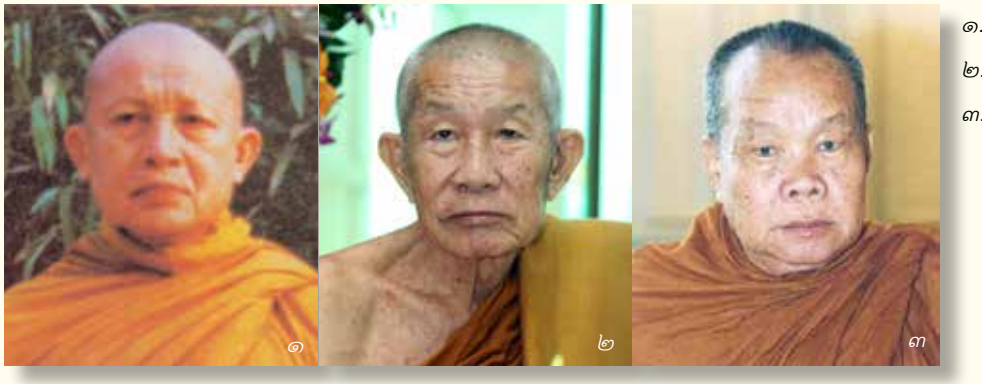

๑. หลวงปู่จวน กุลเชฏโฐ
๒. หลวงปู่ทองพูล สิริกาโม
๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร

ถ้ำจันทร์ นี้ท่านพระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ เป็นผู้ริเริ่มสร้าง มีความสำคัญมากก็เพราะว่ามีพระผู้ใหญ่มาจำพรรษา เช่น หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ผู้มาอาศัยปฏิบัติที่ถ้ำจันทร์จึงผูกพันกันด้วยความอดอยาก

"...จากหั่นกะไปพร้อมครูจารย์จวน ขึ้นภูงัว อยู่นำหลวงปู่จวนแหล่ว เพิ่นสร้างวัดอยู่หั่นเด้ ไปปี ๕๐๘ ไปเยี่ยมไปเที่ยวทางนั่น ...จากถ้ำจันทร์ แล้วก็ขึ้นไปอยู่ภูวัวพร้อมกับพระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ท่านไปสร้างวัดอยู่ที่นั่น เราไปเยี่ยมท่านและถือโอกาสไปเที่ยวธุดงค์ภาวนาทางนั้นด้วย"

ถ้ำบูชา ถ้ำจันทร์ ภูกิ่ว ภูสิงห์น้อย ภูวัว ภูทอก จังหวัดบึงกาฬ ฯลฯ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวภาวนาของพ่อแม่ครูบาอาจารย์องค์สำคัญ เช่น หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เป็นต้น

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า "ภูวัว ลงมาบิณฑบาต นำกัน เสียงช้างหยอกกัน อุแว้ ๆ ฮ่วย!...คือหลายแท้...หยอกกันอยู่บนภู ...อยู่ภูวัว เวลาลงมาจากภูเขาออกมาบิณฑบาต จะได้ยินเสียงช้างมันหยอกล้อกัน เหมือนเสียงเด็กเล่นกัน "อุแว้! ๆ ๆ"...อู้ววว! ช้างมากมาย กำลังหยอกล้อกันอยู่บนภูเขา" "ไปภูงัวไปหา ม่วนนำสัตว์เว้ย! ...ไปอยู่ภูวัว สนุกเพลิดเพลินกับเหล่าสัตว์ทั้งหลาย" สัตว์ทั้งหลายรู้จักกิน รู้จักนอน รู้จักสืบพันธุ์ รู้จักทำความดี รู้จักทำความชั่ว ไปนรกสวรรค์ได้ทั้งนั้น

ส่วนสัตว์มนุษย์ แปลว่า สัตว์ที่มีใจสูง ใจแกล้วกล้า ประกอบด้วยความฉลาดประดิษฐ์การงานได้ทุกอย่าง ยิ่งกว่าสัตว์ประเภทอื่นใดในไตรภพ

มนุษย์ทำจริง เห็นจริงในอริยสัจแจ้งชัด ถึงขั้นสำเร็จมรรคผลเป็นชาติที่เลิศวิเศษมากกว่าสัตว์ในภพอื่น เว้นจากมนุษย์ไปแล้ว ไม่มีจะให้เป็นพระพุทธเจ้า พระปัจเจก พระสาวกได้ ผู้ได้เกิดเป็นมนุษย์ได้ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาจึงนับได้ว่าเป็นผู้มีบุญวาสนามาก

ผู้ฉลาดได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ควรบำเพ็ญภาวนาให้สิ้นทุกข์ เพราะธรรมไม่เป็นของเนิ่นช้า ผู้ใดเร่งปฏิบัติผู้นั้นย่อมบรรลุผลได้เร็ว แต่สัตว์มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายโดยส่วนมากติดกาม ตลอดพระอินทร์ บำเรอกามชนิดเดียวกัน

เหตุนั้นให้หมุนตัวเป็นเกลียวภาวนาพุทโธ หาที่พึ่ง นั้นเป็นการดีเป็นพลเมืองที่ดี เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ดี งดงามในพระพุทธศาสนา

“อยู่ภูงัวเนี่ย กำลังฉันน้ำฮ้อนอยู่ เสือฮ้องขึ้น เจ้าของว่า ๆ แม่นเสียงกวาง หือ เสียงกวางหยังบ่ ...อยู่ภูวัว...มีสัตว์มากมาย แม้ขณะฉันน้ำร้อน (น้ำปานะ) เสียงเสือคำรามขึ้น ท่านคิดว่าเสียงกวาง...รำพึงว่า นี่เสียงกวางรือย่างไร?” ท่านเล่าด้วยกิริยาที่น่ารักน่าเลื่อมใสยิ่ง มีนัยน์ตาที่ใสกระจ่าง แม้นว่าอยู่ในวัยชราไม้ใกล้ฝั่ง แต่พลังแห่งการเล่าดั่งสายลมที่เย็นฉ่ำกระทบโสตประสาทครั้งแล้วครั้งเล่า

“บักหน้าบ่ล้าง...เสือตั้วนั่น ...เมื่อฟังให้ดี ๆ จึงเข้าใจเป็นที่แน่ชัดว่า ไอ้หน้าไม่เคยล้าง... นี่มันเสียงเสือชัด ๆ” ท่านแผ่เมตตาให้จนจิตของเสือนั้นอ่อนรวมลงเป็นมิตรสนิทต่อท่าน สัตว์นั้นสุดท้ายย่อมทำให้อ่อนได้ด้วยแรงเมตตา ไม่ใช่การใช้กำลังอำนาจที่เอาชนะกัน มนุษย์สมัยนี้เอาชนะกันด้วยกำลัง จึงมีการฆ่าฟันกันตาย โกรธขึ้งหิงสาพยาบาทอาฆาตมาดร้ายซึ่งกันและกัน พยาบาทแล้วก็เคียดแค้นกัน ก่อเวรก่อกรรมไม่มีที่สิ้นสุด...พิจารณาแล้วน่าเวทนายิ่งนัก

หากทุกท่านจะใช้ **พรหมวิหาร** ประกอบด้วย **เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา** เป็น **อัปปมัญญาพรหมวิหาร** แผ่ไปให้มาก แผ่ไปโดยไม่มีประมาณ สัตว์โลกทั้งหลายก็จะเป็นมิตรสนิทกัน ไม่มีการก่อเวรก่อกรรมแต่อย่างใด ในอดีตสัตว์กับมนุษย์รู้ภาษากัน เข้าใจกันได้

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “เจ้าของเดินจงกรมเทือหนึ่งอั่นคือสิแม่นอั่นหมู เพียงพี่หละ มันซาด ๆ มานี่ เห็นแข่วมันนี่ขาวจุ๊นพูน ไปซาด ๆ เจ้าของโหลดเห็นมัน กะลี่ยืนอยู่ต้นไม้ มันกะกายไปเสย ...ขณะเรากำลังเดินจงกรม...หมูป่าตัวใหญ่สูงเพียงหน้าอก (ใช้มือทาบหน้าอกแสดง) เสียงมุดป่าเดินมาทางเรา เขี้ยวสีขาวปลอดยื่นออกมาจากปาก เดินเสียงดังใกล้เข้ามา ๆ เราเห็นตัวมันก่อน พอมันได้กลิ่นก็ไปยืนหลบอยู่ข้างต้นไม้ สักพักหนึ่งมันก็ออกมาเดินผ่านเราไปเฉย...”

“ภูงัวม่วนนำอั่นนั่นนะกระต่ายนะ ยืน ๒ ขาจั่งซี่ ขึ่นจั่งซี่กะมีเด้ (ทำท่ายกมือขึ้นสองข้าง) หยอกกัน อุ้ย! นั่งอยู่ก้อนหินหยอกเบิ่งมัน ยืน ๒ ขากะเป็น มันบ่ย่านพระเลย ผมนั่งอยู่เบิ่งมันลี่อยู่ มันไปเดิ่นเด๊ะ อุ้ย! มีตะกระต่ายแหล่ว เพลิดเพลินแหล่ว สนุกเบิ่ง”

บทนี้ท่านเล่าน่าฟัง ออกทั้งกิริยาท่าทาง ที่แสดงให้เห็นสถานที่พระโยคาวจรเจ้าออกปฏิบัติบำเพ็ญเพียร ยิ่งองค์ท่าน **“ซำบายแล้ว”** หมายความว่า ไม่มีกิจอันใดที่ต้องปราบปรามกิเลสอีกแล้ว ท่านยิ่งมีความเพลิดเพลินในวิถีแห่งป่าเขาและสัตว์ไพรเป็นอย่างยิ่ง ท่านสนุกกับสัตว์โลกผู้น่ารัก โดยเฉพาะกระต่ายป่า หลากสีสัน มันยืนสองขามองนั่นนี่โน่น ท่านยกมือขององค์ท่านแสดงประกอบ มันส่งเสียงหยอกล้อกัน ท่านนั่งอยู่บนก้อนหินบ้าง แอบดูมันบ้าง มันสนุกเล่นอยู่บริเวณลานหินทรายและลานหญ้าอ่อนซึ่งกำลังเขียวขจี

ในคืนที่พระจันทร์ขึ้นจะได้เห็นกระต่ายมาเต้นเย้ยจันทร์ เวลากลางคืนฟ้าสว่างมากก้อนหินน้อยใหญ่ที่ภูวัว เหมือนฉากสะท้อนให้มองเห็นมันได้ชัดยิ่งขึ้น บางครั้งมาเป็นครอบครัวใหญ่

หลวงปู่จวน กุลเชฏโฐ

หลวงปู่สิงห์ทอง ธมฺมวโร

เหมือนพ่อแม่พาลูกเล็กเด็กแดงเที่ยวเดินเล่น บางตัวยังมิได้เดียงสาอะไร ก็ยังมีเล่นซนกันอยู่ มองดูแล้วน่ารักน่าสงสารเหลือเกิน คือพวกสัตว์เหล่านี้เขาก็ต่างมีชีวิตเช่นเดียวกับคน มีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกัน หากแต่กรรมนั้นปรากฏอยู่ เขาจึงเสวยชาติเป็นสัตว์ แต่บางครั้งนิสัยเช่นคนก็ยังมีอยู่

บางครั้งระหว่างที่ท่านกำลังเดินจงกรมอยู่นั้น มีเจ้ากระต่ายน้อยเดินจงกรมตามบ้าง หรือมายืนอยู่ที่ปลายทางจงกรมบ้าง มันใช้ขาสองข้างกอดอกหลับตาพริ้มอยู่ เดินมาถึงหัวทางจงกรมมันก็ยังอยู่ กลับไปจนสุดรอบ ย้อนมาก็ยังอยู่ที่นั่น จนกว่าท่านจะเลิกจงกรม มันจึงจะละวางกระโดดเข้าป่าไป ที่มันทำเช่นนั้นเพราะมันรู้สึกปลอดภัยในเมตตาธรรมนั้นเอง

ท่านเล่าว่า ที่ภูวัว จังหวัดบึงกาฬ สัตว์มีเยอะมากกว่าที่ภูหอ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นมงคลสถานที่องค์ท่านเคยท่องเที่ยวภาวนามาแล้ว

หลวงปู่ลีท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่า “มีอยู่ครั้งหนึ่งมีช้างเดินเข้ามาหาพระหาเณร พ่อขาว (คนบ้านกุดแห่) ได้ยินเสียง “แอ๊ะ! ๆ ๆ” ก็ตะโกนเรียกบอกหมู่ หลวงปู่จวนก็บีบไฟฉายที่เป็นแบบ ๓ ขาใส่ฝูงช้าง มันก็พากันแตกกระเจิงวิ่งหนีไป ช้างที่ภูวัว มีแต่ “ช้างพุ่ม” ลักษณะเป็นช้างตัวใหญ่แต่ไม่สูงไม่เหมือนช้างทั่วไป

เวลาออกไปบิณฑบาต จะได้ยินเสียงช้างมันหยอกกัน ทีแรกก็คิดเข้าใจว่า ฮ่วย! ชาวบ้านเอาหมามาเที่ยวหาอะไรในป่า พอเหลียวไปเห็นกลายเป็นช้าง ๒ ตัวกำลังหยอกกันเสียงดัง

“เอี้ยอ้ะ! ๆ” เวลาลงไปบิณฑบาต จะได้ยินเสียงมันหยอกล้อกันอยู่บนภูเขา”

หลวงปู่ลีท่านว่า **“หลวงปู่ชอบ เก่งเรื่องเสือ” “หลวงปู่ขาว เก่งเรื่องช้าง”**

กราบเรียนถามท่านต่อไปว่า “หลวงตาท่านว่าหลวงปู่จวนกับหลวงปู่สิงห์ทอง ท่านเป็นคนขี้เล่น ขี้ตลก จริงหรือเปล่าครับ แล้วหลวงปู่เคยเห็นท่านหยอกกันหรือเปล่าครับ?”

“เคย อยู่นี่แหล่ว หยอกเก่งโพดแหล่ว ...เคยเห็นหยอกกันเก่งยิ่งกว่าอะไร”

หลวงปู่ลี เมตตายกตัวอย่างเล่าเหตุการณ์การหยอกล้อกันระหว่างหลวงปู่จวนกับพระอาจารย์สิงห์ทองในหลายครั้งหลายตอน ดังนี้

...ครั้งหนึ่งหลวงปู่จวนถามพระอาจารย์สิงห์ทองว่า “ท่านไปกรุงเทพฯ ไปทำอะไร?” พระอาจารย์สิงห์ทองตอบว่า “ไปซ่อมโรงสี (ทำฟัน)” หลวงปู่จวนตอบรับทราบพร้อม “เหอ!” อ้าปากค้าง

ทันใดนั้นเองพระอาจารย์สิงห์ทอง ก็จับหน้าหลวงปู่จวนหันเข้าหาตนแล้วถ่มน้ำหมากและคายคำหมากเข้าไปในปากหลวงปู่จวนทันที ใบหน้าหลวงปู่จวนเปรอะเปื้อนไปด้วยน้ำหมาก แล้วหลวงปู่จวนก็ใช้ผ้าเช็ดหน้าที่เปื้อนออก จากนั้นก็เคี้ยวหมากที่พระอาจารย์สิงห์ทองคายใส่ในปาก แล้วก็หันมาพูดคุยเรื่องอื่นหน้าตาเฉย” ท่านทั้งสองเล่นกันเหมือนไม่มีอะไร

...ครั้งหนึ่งหลวงปู่จวนกับอาจารย์สิงห์ทองกำลังหยอกเล่นกันอยู่บนก้อนหิน แม่ขาวจำศีลที่วัดไปเห็นเข้าก็รีบมาเล่าให้หลวงปู่ลีฟัง ว่า “โอ๊ย! ดู ๆ อาจารย์สิงห์ทองแกล้งหลวงปู่จวน โยมกลัวหลวงปู่จวนท่านจะเจ็บ ทั้งจับคาง จับหู” เป็นห่วงหลวงปู่จวนกลัวว่าท่านจะเจ็บตัวเพราะกำลังเป็นรอง อาจารย์สิงห์ทองหนุ่มกว่า พละกำลังดีกว่า แต่หลวงปู่จวนท่านก็ไม่ว่ากระไร มีโอกาสครั้งหน้าเจอกันค่อยหาทางแก้มือใหม่ ท่านทั้งสองหยอกเล่นกันอยู่อย่างนั้น เพราะจริตท่านถูกกัน

...มีครั้งหนึ่งเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ หลวงปู่ขาวท่านไม่สบาย หลวงปู่จวนกับอาจารย์สิงห์ทองไปเฝ้าไข้ นั่งพับเพียบอยู่ข้าง ๆ ท่าน นั่งก็ไม่นั่งธรรมดา นั่งเล่นเอาหัวชนกัน ทางนั้นก็ตุ๊บ! ทางนี้ก็ตุ๊บ! อาจารย์ทุยนั่งอยู่ด้วยก็นึกภาวนาในใจ ว่า “อุ๊ย! เมื่อไรหนอพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาจะขึ้นมาสักที?” ไม่นานนักพ่อแม่ครูจารย์ท่านก็ขึ้นมาบนกุฏิ” เห็นหลวงปู่จวนกับพระอาจารย์สิงห์ทองกำลังเล่นเอาหัวชนกันอย่างสนุกสนาน

พ่อแม่ครูจารย์ท่านก็ดุเสียงดังว่า “โธ๊! เบิ่งผู้ใด๋กะหัวล่านเบิ๊ด เฮ็ดจั่งซี่ตี อั่นครูบาอาจารย์นอนอยู่จั่งซี่ มึงกะเฮ็ดได้ติ๊เฮ็ดจั่งซั่น ...โถ ๆ ๆ มองไปคนไหนก็เห็นแต่หัวล้านกันหมด ทำไมเล่นกันเป็นเด็กน้อยอย่างนี้ ครูบาอาจารย์นอนป่วยอยู่แท้ ๆ เธอทั้งสองก็เล่นกันไปได้หนออย่างนี้!” เล่าเสร็จหลวงปู่ลีท่านก็อดที่จะหัวเราะไม่ได้

“โอ๊ย! เพิ่นหน่ำเอาวาซั่นอยู่หั่นนะ ...พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านดุเอาอย่างหนักในวันนั้น”

พ่อแม่ครูจารย์เรียกหลวงปู่จวน ว่า “**ธรรมผีย่าน**”

หลวงปู่ลีเล่าต่อ ว่า “...นึก ๆ เราก็อดขำตอนพ่อแม่ครูจารย์เทศน์ไม่ได้... ก็หมู่พวก (หลวงปู่จวนกับพระอาจารย์สิงห์ทอง) ถูกท่านเรียกให้คลานตามกันออกมาด้านนอกกุฏิ นั่งนิ่งไม่ไหวติง เทียมกันอยู่ทั้ง ๒ รูป รับฟังเทศนาอบรมสั่งสอนจากองค์พ่อแม่ครูจารย์” หลวงปู่ลีเล่าไปขำไป ว่าท่านทั้งสองเจอของจริงเข้าแล้ว

แล้วท่านพูดต่อไปว่า “เป็นนิสัยของเพิ่น อยู่ภูงัวเนี่ย เห็นดินทราย...โอ๊ย! มันขาวจุ๊นพูนแหล่ว ผ้าเหน็บเตี่ยว แง๊ะ! คลานนำขี้ดินกะมีเด๊ะ หลวงปู่จวนนี่ แง๊ะ! ๆ ควดดินทราย พุ๊น ๆ ๆ (หัวเราะ) เทิงหมู่พวกหายหนีไปแล่ว เอาตะเพิ่นสิเฮ็ดหยัง นิสัยเล่น...

...เป็นอัธยาศัยของท่าน หลวงปู่จวนตอนอยู่ภูวัว เวลาท่านเห็นดินทรายขาว ๆ ท่านก็เอาผ้าเหน็บเตี่ยว แล้วคลานไปตามดิน เอามือขุดคุ้ยเล่นดินทราย หมู่พวกหนีหายหมด แล้วแต่ท่านอยากจะทำอะไรท่านไม่สนใจใคร ๆ นิสัยขี้เล่น”

...ปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ เราไปอยู่เที่ยวธุดงค์กับหลวงปู่จวน ในปีนั้นเจ้าหน้าที่ของหลวงมาจากอำเภอบึงกาฬ (สมัยนั้นยังไม่เป็นจังหวัด) มาที่วัด

เราถามเขาว่า “พากันมาทำไม?”

เขาตอบ“ผมเป็นเจ้าหน้าที่จะมาทำที่นี่ให้เป็นจังหวัด”

เราถามต่อ “ทำที่ไหนล่ะ?”

“เดี๋ยวที่นี้เขาจะตั้งเป็นอำเภอโนนหนามแท่งทั้งหมด” เขาพูดว่าอย่างนั้น

ก็ไม่เห็นตั้งเท่าทุกวันนี้ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๘”

พูดจบแล้วองค์ท่านก็ยิ้มน้อย ๆ แบบไม่มีสัญญาอารมณ์เก็บค้างใจในเรื่องนั้น ๆ ประหนึ่งถึงอาการดับแห่งโลก เพราะความที่องค์ท่านดับไม่เหลือแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้นนั่นแลฯ ●

วัดป่าภูกระแต (ปัจจุบัน ภูเขารัง) บ้านตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

อายุ ๔๓ ปี

พรรษาที่

๑๖

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๘

จำพรรษาที่วัดป่าภูกระแต (ปัจจุบัน ภูเขารัง) บ้านตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

● พญานาค บ้านนาเบี้ย อำเภอด่านซ้าย ●

ในสมุดบันทึกธรรมหลวงปู่ลี...พระผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม ท่านได้ลิขิตธรรมเอาไว้ว่า

“ธรรมะโดยพยัญชนะ แปลว่า ทรงผู้ปฏิบัติตามไว้มิให้ตกไปในที่ชั่ว ว่าโดยอรรถได้แก่ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเพื่อให้เว้นความชั่ว แล้วประพฤติดีปฏิบัติชอบให้เกิดผลดี คือความสุขและความเจริญทั้งแก่ตนทั้งแก่คนอื่น ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนกันและกัน ไม่เป็นไปเพื่อประหัตประหารล้างผลาญกัน เป็นไปเพื่อความรักหวังดีต่อกันเห็นอกเห็นใจกันดี

เมื่อมากล่าวถึงธรรมแล้ว คนโดยมากมักจะเข้าใจผิดเห็นว่าธรรมะนั้นเป็นของจำเป็นสำหรับคนแก่เฒ่าเข้าวัยชรา คนแก่เท่านั้นจึงควรหันเข้าหาธรรมะ ถ้ายังหนุ่มสาวยังไม่ควรหันเข้าหาธรรมะ คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมักสำคัญผิดไปว่าธรรมะเป็นของคร่ำครึล้าสมัยไร้แก่นสารใช้การไม่ได้ และไม่มีคุณประโยชน์แก่ตนเลย

แต่ความจริงธรรมเป็นของจำเป็นแท้แก่คนทุกชาติชั้นวรรณะทุกเพศทุกวัยแก่หมู่คณะแก่ครอบครัว ตลอดถึงประเทศชาติในโลกนี้ ถ้าขาดธรรมเสียแล้วจะหาความร่มเย็นสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองมิได้เลย”

“เที่ยวโงไปพุ่น...ไปบ้านพุ่นนะ” สำนวนหลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อครั้งท่านเล่าเหตุการณ์ครั้งไปเที่ยวธุดงค์ภาวนากับท่านพระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ทางภูวัว จังหวัดบึงกาฬแล้ว จากนั้นท่านได้ย้อนกลับมายังวัดป่าบ้านหนองบัวบาน (วัดนิโครธาราม) เข้าหาหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ และเพื่อเยี่ยมโยมพ่อบุ่นและแม่โพธิ์ ชาลีเชียงพิณ ซึ่งขณะนั้นพ่อบุ่นร่างกายอ่อนแอเป็นไปตามวัย

แห่งโรคชรา ส่วนแม่โพธิ์เล่า! ก็ป่วยออด ๆ แอด ๆ จะหายก็ไม่หาย หลวงปู่ลีท่านให้ความใส่ใจในท่านทั้ง ๒ เป็นอย่างมาก แม้จะไปธุดงค์ไกลเพียงใด ท่านก็จะวนเวียนมาดูแลไม่ห่างหาย

ญาตัตถจริยา โปรดญาติพี่น้องพอสมควรแล้ว องค์หลวงปู่ลีมีพระขอติดตาม ๒ รูป คือ **พระอาจารย์คำผอง กุสลธโร พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร** จึงออกเดินทางท่องธุดงค์มุ่งหน้าไปทางจังหวัดเลย **“เที่ยวมา ๆ”** เป็นสำนวนของท่าน ที่ท่องเที่ยววิเวกไปเรื่อย ๆ โดยสงัดเงียบ เพ่งความสงบ วิเวกอย่างเดียว

ธรรมของพระอรหันต์ กลั่นกรองมาจากวิเวก สถานที่วิเวก เสียงสัตว์ป่าร้องเยือกเย็นดี ไม่มีเวรภัยด้วยประการใด ๆ เกิดสงสารสัตว์ แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันอยู่เสมอ

ส่วนพระอรหันต์ทำตัวเหมือนวัวเขาหัก ไม่ชนใคร ไม่แข่งขันกับใคร ไม่เอาแง่เอางอนกับโลกโลกีย์ จิตเสวยสุขอยู่เช่นนั้น ไม่หวั่นไหว ด้วยโลกธรรม ๘ ประการ “อยู่ซำบาย ...อยู่สบาย” ...เป็นสำนวนพูดของท่านที่ผู้เขียนชอบมาก พอดีพองามไม่โอ้อวดในคุณธรรมแห่งตนแม้มีมาก

เมื่อถึงจังหวัดเลย มุ่งหน้าเข้าหา **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** ที่บ้านกลาง บนยอดเขาเขตอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ซึ่งเป็นสถานที่ในอดีตของหลวงปู่ชอบ

ต่อจากนั้นหลวงปู่ลี จึงนำคณะธุดงค์มุ่งหน้าสู่ถิ่นบ้านเกิดเมืองนับถือผีมาแต่ดึกดำบรรพ์ตั้งแต่สมัยขอม นั้นคือ บ้านเก่า อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านเกิด อีกทั้งจักได้โปรดญาติทางฝ่ายโยมแม่บ้าง ทราบว่าญาติทางฝ่ายโยมแม่ดีใจเป็นนักหนาเมื่อได้ข่าวว่าท่านจะมาโปรด ท่านและพระติดตามจึงมาพักที่เชิงภูเขาบ้านนาเบี้ย ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านเก่า

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งพ่อแม่ครูอาจารย์ชอบนำพาชาวบ้านทำเขื่อนสำหรับเก็บกักน้ำเอาไว้ใช้สอย โดยการนำอิฐมารวมตั้งเรียงกันแล้วเทคอนกรีตทับ

“...พญานาคขนาดลำตัวเท่าต้นมะพร้าว ต้นตาล มาพร้อมกับระลอกน้ำ พุ่งกระโจนเข้าชนเขื่อนคอนกรีตที่กำลังสร้างอย่างแรง เสียงลำตัวพญานาคชนเขื่อนเสียงดัง ก้อนหินที่ตั้งเรียงไว้ถูกชนกระจายพังทลายราบเป็นหน้ากลอง ต่อจากนั้นพญานาคก็พุ่งกระโจนลงไปสู่ห้วยน้ำหมัน บริเวณใต้ห้วยนี้เป็นวัง ลึกเป็นโพรงกว้างลงไปใต้ดินมีพญานาคอาศัยอยู่”

“ปีใหม่มากะไปหล่ะ ลงน้ำหมัน เป็นอูดลูด ๆ น้ำน่ะ ...เมื่อถึงปีใหม่พญานาคก็จะลงไปเล่นน้ำที่ห้วยน้ำหมัน เวลาพญานาคเล่นน้ำสายน้ำจะเป็นระรอกหมุนเป็นเกลียวคลื่น”

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “พ่อแม่ครูอาจารย์ชอบ เลยบอกเขา “เอ้า! เอาบาตร ไปฝัง เอาดอกไม้คู่หนึ่ง เทียนกับดอกไม้เท่านั้นล่ะ ไปวางใส่บาตร” จั่งค่อยเทปูน ตั้งแต่นั้นมามีแต่ข้ามเลย บ่ฮูดเลย เขากะได้ใช้น้ำอยู่เท่าสุมื้อนี่ละ เขาเอิ้นบ้านนาเบี้ย ...พ่อแม่ครูจารย์ชอบ ท่านจึงบอกชาวบ้านให้นำดอกไม้และเทียนอย่างละ ๑ คู่ ไปวางใส่ไว้ในบาตร แล้วนำบาตรไปฝังไว้ยังบริเวณที่จะสร้างเขื่อน” แล้วจึงเทปูน แต่นั้นมาพญานาคก็ข้ามผ่านไม่วิ่งชนเขื่อนอีก ชาวบ้าน

บ้านนาเบี้ย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ก็มีน้ำใช้จนกระทั่งทุกวันนี้ เขาเรียกว่า **บ้านนาเบี้ย**”

หลวงปู่ลีท่านนำคณะเข้าพักที่ลำห้วยเบี้ย บ้านห้วยเบี้ย ที่มีพระธาตุเก่าแก่อายุหลายร้อยปีอยู่ริมห้วย และมีต้นไทรพันรอบพระธาตุเก่าซึ่งดูเข้มขลังมาก ญาติโยมแถบนั้นเขาเอ้น (เรียก) ท่านว่า “**ครูบาลี**” จุดที่ท่านปักกลดอยู่บริเวณเชิงเขาห้วยเบี้ย ซึ่งมองไปด้านล่างเป็นทุ่งนาอันเวิ้งว้างเขียวขจีสุดลูกหูลูกตา สลับกับสายน้ำที่เขียวใส ป่าใหญ่ใบดกหนาอากาศร่มเย็นมีต้นไม้ปกคลุมแทบมองไม่เห็นแสงพระอาทิตย์

ถัดจากบริเวณที่ท่านปักกลดมีสายน้ำผุดขึ้นมาจากบาดาล มีน้ำผุดตลอดทั้งปี หล่อเลี้ยงสรรพชีวิตให้อุดมสมบูรณ์ เสียงกบเขียดระงมไปทั่ว กระโดด ปุ่มปั๊ม ๆ พืชผักนานาดารดาษตามคูคันนา เช่น ผักอีฮีน ผักแว่น ผักกระแยง เป็นต้น เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีเป็นจำนวนมาก ธรรมชาติอุดมแท้จริง ปลาเล่า! ก็มุดน้ำ บุ้ย! ๆ

บรรยากาศอันอุดมนี้ เมื่อเห็นกับตา ดังว่าจะทักทายเราด้วยเสียงธรรมชาติ ทำให้ผู้เขียนรู้สึกตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก! เมื่อได้ไปพบเห็น

มองไปข้างหน้าจะเห็นภูเขาโน่น เขาเรียกว่า “**ภูเขาบ้านเก่า**” เขาที่เป็นประดุจ “**ผ้าห่ม**” ที่ทำให้ผู้คนอบอุ่นยิ่งกว่าอาภรณ์ใด ๆ นั่น! เขาเรียก “**ภูเขาอ่างข้าวเจ้า**” ถัดไปทางโน้นเป็น “**เขาภูเบี้ย**” เยื้องไปอีกนิด เป็น “**ภูง่อมพระวิน**” (ง่อมคือเงื้อม) ผินไปอีกด้าน เป็น “**ภูวัดเจ้า**

ธรรม” (ครูบามานั่งธรรม) ที่โดดเด่นเห็นแต่ไกลเขาเรียกว่า **“ผาแดด”** ซึ่งเป็นผารับแสงตะวันเต็มที่เมื่อโคจรถึงกึ่งฟ้า มองไปอีกด้านเป็นป่าครึ้มดูน่ากลัวยิ่งนัก ผู้คนไม่กล้าเดินผ่านในช่วงกลางคืน หรือแม้กลางวันที่เงียบและวังเวงอาจทำให้ใจไหวหวั่น นั่นคือ **“ป่าอันเป็นที่ตั้งศาลปู่ตา”** และส่วนสายน้ำที่ไหลทอดยาวผุดออกมาจากภูเขา ประดุจบาดาลแห่งเทพ เขาเรียกกันติดปากว่า **“น้ำผุดห้วยเบี้ย”**

สภาพแวดล้อมทั่วบริเวณริมห้วยเบี้ยรายล้อมไปด้วยต้นไม้นานาชนิด เช่น **กกกาเซีย** ลูกสีเขียวเมื่อแกะออกสีแดงสด...คนกินไม่ได้ แต่นกกินได้... นอกจากนั้นยังมีต้นไม้และเครือไม้ได้แก่ **ต้นทอง เครือบักและ เครือบันไดลิง เครือกำลังเสือโคร่ง** ซึ่งหลวงปู่ลีเคยเล่าว่า องค์ท่านเคยเอาเครือกำลังเสือโคร่งจากบริเวณนี้ไปต้มเป็นยาฉัน

ผู้เขียนเดินเพลินชมบริเวณที่หลวงปู่ลีเคยมาปฏิบัติภาวนา นั่งนึกย้อนอดีตไปกว่า ๔๐ ปี ว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง ขณะนั้นมีตาแก่คนหนึ่ง เดินเข้ามาทักด้วยกิริยาสัมมาคารวะ ทราบว่าชื่อ **“ตาถม”** อายุ ๘๓ ปี สนทนาได้ความว่า สมัยหลวงปู่ลีมาพักธุดงค์แถวนี้ ขณะนั้นตาถมอายุได้ประมาณ ๒๐ ปี แกได้อุปัฏฐากรับใช้และมีโอกาสทำบุญใส่บาตรกับองค์ท่านด้วย ตาถมใช้คำนำหน้าเรียกองค์หลวงปู่และคณะว่า **“ครูบา”**

ตาถมชี้บอกจุดที่คณะองค์หลวงปู่เคยปักกลดพักภาวนา ว่า “บ่อนนี้ของครูบาลี ถัดไปก็ครูบาคำผอง ถัดไปจากหมู่เพื่อนไปทางสูง โค้งไปพุ่นนะ ขึ้นไปสูงทางพู้น บ่าง(ช่วง)นั้นนะของครูบาเรียน...”

ตาถมเล่าว่า ที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ว่ากันว่ามีพญานาคอาศัยอยู่ บางทีพญานาคสำแดงฤทธิ์เวลากลางคืนดึกดื่นเที่ยงคืน ฝนฟ้าทำท่าจะตก จะมีฝนปรอย ๆ ลงมาเสียก่อน หลังจากนั้นก็ได้ยินเสียงแผ่นดินสัญญาณดังหึ่น ๆ ๆ ก้องกังวาน คล้าย ๆ เสียงฆ้อง เหตุการณ์ต่อมาคือฝนฟ้าตกชนิดที่ว่า โถด ๆ ๆ โถ... น้ำในห้วยไหลเชี่ยวกรากประหนึ่งว่าจะพลิกผืนป่าเลยทีเดียว ตาถมเองก็เคยพบเห็นเหตุการณ์เช่นนี้เมื่อครั้งไปนอนอยู่ที่ไร่

“ตาถม” อายุ ๘๓ ปี เคยอุปัฏฐากหลวงปู่ลี สมัยธุดงค์ บ้านนาเบี้ย

บริเวณนี้เคยเป็นวัดเก่าที่ครูบาลี (หลวงปู่ลี) และคณะเคยผ่านมาพักอยู่ ที่พอจำได้ก็ ได้แก่ ครูบาลี ครูบาเรียน ครูบาผอง มาพร้อมกันแต่คราวนั้น แล้วพวกญาติของครูบาลีที่บ้านเก่าได้มาปลูกกุฏิไม้ไผ่ถวาย หมู่บ้านแต่ก่อนก็มีในราว ๒๐ กว่าหลังคาเรือน

หมู่ญาติ ๆ ครูบาลี ที่เป็นไทบ้านเก่าก็พากันมาเยี่ยมมาทำบุญถวายจังหันที่นี่ด้วย “แม่ขาน พ่อร่วม หม่อนแม่นบ้าน ขุนเทพแต่ก่อน ปู่จารย์ช่วน อยู่หลุ่มหั่น ...ญาติพี่น้องครูบาลี

เจดีย์โบราณที่บ้านนาเบี้ย ถูกต้นโพธิ์คลุม สถานที่หลวงปู่ลีไปธุดงค์

มาทำบุญที่นี่หมดล่ะ ทั้งแม่ขาน พ่อร่วม ลูกหลานขุนเทพ (โยมตาหลวงปู่ลี) ตอนนี้มีปู่ซ่วนอาศัยอยู่ที่คุ้มนั่น”

นี่คือบ้านนาเบี้ย ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

“ไปนำกันตะกี้ ท่านเรียน ท่านผอง แล่วผม” หลวงปู่ท่านกล่าวขึ้นทำให้เกิดบรรยากาศอันเดียวกันว่า “ไปธุดงค์ด้วยกันคราวนี้นั้น มี **เรา** (หลวงปู่ลี) **ท่านผอง** (หลวงปู่คำผอง กุสลธโร) **ท่านเรียน** (พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร)

“โอ๊ะ! หมกฮวกแม๊ะ ผักหน่อไม้ แจ่วบักพริกดำ น้ำสะทอน เด้” หลวงปู่ลีท่านเล่าบรรยากาศการดำรงชีวิตกินอยู่แบบคนบ้านป่า อาหารที่เขาถวายเป็นพวก “ห่อหมกลูกอ๊อดกบ (ฮวก) ผักหน่อไม้ น้ำพริกดำที่ทำจากใบสะทอน”

องค์ท่านก็เล่าต่อไปว่า “แจ่วบักพริกดำ น้ำผักสะทอน เขาเฮ็ดเป็นแท่งพุ่นตั้ว มาละลายน้ำเอา เขาเฮ็ดเป็นขวดไว้กะมี เอาน้ำปลาไปแลกเอากะได้ตั้ว ...แจ่วพริกดำ น้ำผักสะทอน ชาวจังหวัดเลยนิยมทำเป็นแท่ง หรือทำใส่ขวดไว้ก็มี เอาน้ำปลาไปแลกเอาก็ได้”

ท่านหันมาพูดว่า “บ่ฮู้จักว่าไปแม๊ะ ...ไม่รู้ว่าพวกเราไปที่บ้านนาเบี้ยมา จะได้ฝากน้ำปลาไปแลกน้ำสะทอนกับชาวบ้านอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย”

องค์ท่านกระฉับกระเฉงเมื่อกล่าวถึงบรรยากาศเก่า ๆ ที่นำมาเล่าใหม่ ท่านว่า ยามครึ้ม ๆ ก่อนฝนจะตก ครึ้มๆ ได้ยินเสียง อื้ออึง เสียงดัง หึ่ง ๆ สะท้อนสะเทือนภูเขา เหมือนว่าภูเขาอันสูงใหญ่ จะพลิกกลับด้าน ชาวบ้านจะทราบโดยทั่วกัน รีบวิ่งไปเก็บข้าวของเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ เพราะนั่นเป็นเหตุการณ์ที่แสดงมาเป็นประจำ คือ ฝนจะตกแรงและพญานาคจะออกเที่ยว ทุกคนต้องเข้าไปหลบในบ้าน แล้วแอบส่องดูทางหน้าต่าง

หลวงปู่ลีท่านนิ่งอยู่พักหนึ่ง หยุดชะงักเหมือนว่าจะพูดดี หรือไม่พูดดี เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อกุลบุตรสุดท้ายภายหลังจะเชื่อในบาปบุญคุณโทษนรกสวรรค์พรหมโลกนาคครุฑว่ามีจริง ท่านจึงเปิดเผยเรื่องลี้ลับนี้ขึ้นบ้างว่า “หว่างก้อนหินเจ้าของนอนแล่วกะมันลงไปหั่นพญานาคอยู่หั่น ...ช่วงระหว่างก้อนหินซึ่งเป็นธารน้ำไหล ถัดขึ้นไปอีกนิดเป็นกระต๊อบที่องค์ท่านพักภาวนานั้น เป็นทางขึ้นลงของพญานาค เขาอาศัยอยู่ที่ตรงนั่น”

...วันนั้นฝนตกแรง น้ำกระโจนลงจากภูเขาไหลลงสู่คลองในหมู่บ้านนาเบี้ย ตรงสู่ลำน้ำหมัน ซึ่งไหลทอดยาวไปสู่อำเภอท่าลี้ แล้วลงสู่แม่น้ำโขง พญานาคตัวใหญ่เท่าต้นมะพร้าว หรือเท่าต้นตาล ดำผุดดำว่ายในสายน้ำ ม้วนไปมาอย่างสวยงามสนุกสนานเพลิดเพลิน ลำตัวมันยาวเหยียดแล้วเขาก็เลื้อยลงไปสู่ลำน้ำหมัน”

“ท่านผอง อยู่ฝั่งทางนั่น อยู่ไกลกันเด๊ะ บ่ได้อยู่มอกันเด๊ะ ...ท่านผอง (หลวงปู่คำผอง) อยู่ไกลกัน อยู่ฝั่งทางโน้น (หมายถึงที่ถัดไป) ไม่ได้อยู่ใกล้ ๆ กัน”

จุดที่หลวงปู่ลี ปักกลดภาวนาที่เสนาสนะป่าบ้านนาเบี้ย

นั่งฟังท่านเล่าด้วยความรู้สึกตื่นเต้น นาน ๆ จะได้ฟังเรื่องลี้ลับจากภูเขาและธรรมที่ได้จากป่า จึงรีบกราบเรียนท่านว่า “แต่ก่อนมีพญานาคคอยปราบปรามคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ แต่บัดนี้มันหายไปไหนหมด?”

...สิ่งไหนเมื่อเราต้องการจะฟังแล้วส่งจิตออกไปภายนอก และเมื่อองค์ท่านเห็นว่ามิใช่ข้อสัมมาปฏิบัติพูดแล้วไม่เกิดมรรคผลวิเศษ องค์ท่านแทนที่จะเล่าต่อกลับพูดไปเรื่องอื่นเสีย ว่า “หึ! ...โอ๊ย! เจ็บก้น ...นาฬิกาได้ทอได้แล่ว (๖ โมง : ๓๑ ข้าน้อย) น้อยดับไฟ เหลี่ยมตา...โอ๊ย! วันนี้เจ็บก้น นั่งนาน...นาฬิกาได้เวลาเท่าไหร่แล้ว เณรน้อย ปิดไฟเถอะแสบตา”

“เอาแล้ว!...แห้วอีกแล้ว!” ผู้เขียนคิดในใจ เรื่องที่อยากจะรู้ ท่านจะรีบตัดความอยากของเราในทันที เหมือนว่าอาหารวางอยู่ต่อหน้าต่อตา เมื่อเรากลืนน้ำลายอันแสดงออกซึ่งกิเลสความอยาก ท่านจะรีบดึงสำรับหนีไปและโยนทิ้งในทันที เราจึงมีแต่เสียดาย

แล้วองค์ท่านกล่าวสอนเป็นข้อปฏิบัติว่า “ไปหาอยู่บ้านน้อย ๆ แน่ ๆ จั่งซั่นแหล่ว มันจั่งค่อยดี กลางคืนมากะมิดออนซอน อยู่ไกลกะได้ บ้านใหญ่บ่ไปแหล่ว ...

...ไปหาอยู่หมู่บ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างนั้นถึงจะดี กลางคืนเงียบสงัด ถึงจะอยู่แสนไกลก็ดี หมู่บ้านใหญ่ ๆ เราไม่ไป มันใกล้ความเจริญ

“สุมื้อนี่ โอ๊ย! มันแปนเบิ๊ดแล่ว จนหลงแล่วไปอยู่บ่อนใด๋ ...ทุกวันนี้ มันโล่งไปหมดแล้ว ไม่มีป่าเหมือนสมัยก่อน แม้เราเองไปมองดูแทบจำไม่ได้”

“...ท่านสรุปว่า เรื่องมันนานมากว่า ๔๐ ปีแล้วนะ เราจำไม่ได้แล้ว”

ทุ่งนาบ้านนาเบี้ย

หลวงปู่คำผอง กุสลธโร หลวงปู่จันทร์เรียน คุณวโร พระติดตามหลวงปู่ลีออกธุดงค์ในสมัยนั้น

● จำพรรษาภูกระแต บ้านตาลเลียน ●

เมื่อหลวงปู่ลี ได้โปรดหมู่ญาติที่บ้านเก่า บ้านนาเบี้ย และบ้านนาฮี ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และโปรดสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาคือพวกกายทิพย์ มีพญานาคเป็นต้นแล้ว

จากนั้นท่านนำคณะท่องธุดงค์ล่องลงมาทางฝั่งโขงที่บ้านปากมั่ง อำเภอเชียงคาน มุ่งสู่จังหวัดหนองคาย ลุถึงจังหวัดอุดรธานี ท่านเล่าว่า ในยามค่ำคืนฟ้าสว่างมาก ก้อนหินน้อยใหญ่ที่อยู่ในลำแม่น้ำโขง ก็แพรวพราวรับแสงจันทร์ ท่านภาวนาออกรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย เรื่องภพชาติพรรณนาไม่จบสิ้น จิตถอนออกมาก็เปลี่ยนอิริยาบถออกมาเดินเล่น ชมธรรมชาติฝึกซ้อมรักษาธาตุขันธ์

องค์ท่านได้เล่าต่ออีกว่า “มาหั่น บ้านตาลเลียน บ่มีพระอยู่ อยู่เขา ...เมื่อธุดงค์เที่ยววิเวกล่องตามหมู่บ้านริมฝั่งโขงเรื่อยมา จนกระทั่งมาถึงบ้านตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พอดีวัดนั้นไม่มีพระอยู่ วัดอยู่บนภูเขา”

“ไทบ้านล่ะ มันลึ่งกันกับมหาบุญ สิกไปเอาเมียอยู่นั่นหละ ผู้เฒ่าคุมให้จำพรรษาหั่น ...เมื่อมาถึงบ้านตาลเลียน ได้พบกับคนคุ้นเคยกันคือ “**โยมมหาบุญ**” ซึ่งลาสิกขาได้ภรรยาอยู่ที่บ้านตาลเลียน โยมมหาบุญ นิมนต์แกมบังคับให้อยู่จำพรรษาที่นั่น”

“อยู่วัดที่อาจารย์สวด เฮ็ดไว้ อยู่ภูกระแต จำพรรษานำกัน ๓ องค์ อาจารย์เรียน กับอาจารย์ผอง ...จึงอยู่จำพรรษาที่วัดพระอาจารย์สวด (เขมิโย) สร้างไว้ ชาวบ้านเรียกเขาลูกนี้ว่า “**ภูกระแต**” จำพรรษาด้วยกัน ๓ รูป คือ เรา (หลวงปู่ลี) พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร และพระอาจารย์คำผอง กุสลธโร”

เพิงหินที่ปฏิบัติภาวนา วัดภูกระแตหรือวัดภูเขารังในปัจจุบัน

“แต่แรก อยู่ ๓ องค์ แล่วเขาเอาเณรมาบวชให้นำ ๒ องค์ ...ในตอนแรกอยู่กัน ๓ รูป จากนั้นญาติโยมนำเณรมาบวชให้อยู่ด้วยอีก ๒ รูป (รวมเป็น ๕ รูป)”

ในระหว่างจำพรรษาที่วัดภูกระแต บ้านตาลเลียน ท่านอาพาธด้วยโรคริดสีดวงทวาร ท่านได้หมอชาวบ้านมาช่วยรักษา ท่านระงับเวทนาด้วยธรรมโอสถ

เมื่อองค์ท่านจำพรรษาที่บ้านตาลเลียนด้วยความผาสุกในวิหารธรรมแล้ว ออกพรรษาท่านธุดงค์ย้อนกลับมาทางเดิม คือ ทวนกระแสแม่น้ำโขง กลับมาทางอำเภอเชียงคาน แล้วตรงขึ้นไปหาหลวงปู่ชอบที่บ้านกลาง บนภูเรือ จังหวัดเลย ซึ่งขณะนั้นองค์หลวงปู่ชอบอยู่กับ **พระอาจารย์บุญพิน กตปุญฺโญ** เมื่อหลวงปู่ชอบเห็นพระเณรมากันมากหลายรูป ท่านจึงให้ญาติโยมเกี่ยวหญ้าแฝกให้ทำไพหญ้า ให้พระช่วยกันต่อเติมหลังคาศาลาให้ใหญ่ขึ้น เมื่องานมุงหลังคาต่อเติมศาลาถวายองค์หลวงปู่ชอบสำเร็จแล้ว หลวงปู่ลีและพระอาจารย์จันทร์เรียนจึงกราบลาหลวงปู่ชอบท่องเที่ยววิเวกในเขตจังหวัดเลย ต่อไป

องค์ท่านได้กล่าวโอวาทที่กินใจบทหนึ่งว่า **“ใจเอาแล้ว...ปานใด๋กะบ่ทุกข์ ...หากใจมีความมุ่งมั่นแล้ว จะไม่มีวันกลัวความทุกข์”**

โอวาทธรรมอันแหลมคม ที่ผู้ฟังแล้วอยากกระโจนเข้าไปทำลายกองกิเลสอวิชชา ดั่งแม่ทัพใหญ่ปลุกกำลังใจเหล่าพลรบ ให้ฮึกเหิม โอวาทธรรมหลวงปู่ลีที่สอนพระเณรก็เฉกเช่นนั้น

พระบางรูปมีอายุพรรษามากแล้วติดตามท่านมานาน ขณะนี้ยังอยู่กับองค์ท่านอยู่ กล่าวว่า **“ท่านพูดให้ฟังเท่านั้น มันลึกสุดใจ มันแทงเข้าไปในหัวใจ** จึงตัดสินใจออกธุดงค์ติดตามท่าน”

พระกรรมฐาน คือ ผู้อบรมจิตใจให้กว้างขวาง มีความเผื่อแผ่เจือจาน มักน้อย สันโดษ ประกอบด้วยเมตตาภาวนา เฉลียวฉลาดในศาสนา นักบวชเป็นนักบวชที่ดี พึงรักษาความสงบจิตไม่ส่งเดชฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ ให้เสียความสงบทางใจ นักบวชผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นที่รัก รูปร่างอิริยาบถงามทั้งนั้น รักความเพียร เป็นนักบวชอย่างเต็มภูมิในปัจจุบันและอนาคตใกล้ ๆ นี้”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งที่เป็นที่เคารพบูชาของพุทธบริษัททั้งหลาย ท่านได้พานพบประสบการณ์อันอัศจรรย์มากมายระหว่างธุดงค์ไปในป่าเขาลำเนาไพรเพื่อพากเพียรบำเพ็ญธรรม **เป็นผู้สามารถครอบงำมารเสียได้ ชนะสงครามแล้ว ก้าวล่วงภพทั้งหลายทั้งปวงได้แล้ว มั่นคงคงที่ ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป** ดังนี้แลฯ •

เงื้อมภูผาสาด สถานที่หลวงปู่สีไปปฏิบัติภาวนา

อายุ ๔๔ ปี

พรรษาที่

๑๗

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙

จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม อำเภอหนองวัวซอ
จังหวัดอุดรธานี

● ภูผาสาด อำเภอภูเรือ / บิดาบุญธรรมเสียชีวิต ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้ลิขิตธรรม เอาไว้ว่า *“บุคคลผู้มิได้พ้นจากกองกิเลสราคะตัณหานั้น จะทำบุญให้ทานสร้างกุศลอย่างแข็งแรงเท่าใดก็ดี ก็จักได้แสวงความสุขในมนุษย์โลกและเทวโลกเพียงเท่านั้น ที่จะได้เสวยสุขในพระนิพพานนั้นเป็นอันไม่ได้เลย*

ถ้าประสงค์ต่อพระนิพพานแท้ ให้โกนเกล้าเข้าบวชในพระศาสนา ไม่ว่าบุรุษหญิงชาย ถ้าทำได้อย่างนี้ ชื่อว่าปฏิบัติใกล้ต่อพระนิพพาน เพราะว่าเมืองนิพพานนั้น ปราศจากกิเลสตัณหา ส่วนเมืองมนุษย์ เมืองสวรรค์ เป็นที่ทรงไว้ซึ่งกิเลสตัณหา ไม่เหมือนเมืองพระนิพพาน”

เมื่อออกพรรษาจากวัดป่าภูกระแต บ้านตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ แล้ว...

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ หลวงปู่ลีท่านยังแสวงหาสถานที่สงบสงัดห่างไกลผู้คนอยู่บนยอดเขาสูง เพื่อบริหารธาตุขันธ์และอยู่เป็นสุขในวิหารธรรม ผู้มีธรรมขั้นสูงแล้ว ตาดีท่านก็ทำเป็นเหมือนคนตาบอด หูดีก็ทำเป็นเหมือนคนหูหนวก มีปากก็ทำเป็นเหมือนคนใบ้ ไม่ขี้โม้โอ้อวด ท่านพิจารณาแจ่มแจ้งแล้วว่า ไม่มีมนุษย์หน้าไหน มีชีวิตอยู่เหลือค้างแผ่นดิน ไม่มีเทวดาอินทร์พรหมหน้าไหนเหลือค้างสวรรค์ สังขารนั้นมันไม่เที่ยง แน่นอนคงที่มีแต่เมืองนิพพานธรรมที่ผู้บรรลุท่านครองอยู่อนันตกาล

องค์ท่านเล่าเรื่องราวการท่องเที่ยวภาวนาในสถานที่เป็นป่าเปลี่ยวให้ฟังว่า “เลยไปพุ่นหละ ถ้ำพระ หลวงปู่มหาบุญมี เฮ็ดไว้ กะเลยหมู่อยู่หั่น ท่านแสง กับยาพ่อหยังลืมชื่อแล่ว เห็นเพิ่นอยู่หั่นกะเลยเปิดมา ภูผาสาด บ้านหนองแซง เฮาอยู่ถ้ำหนึ่ง...ท่านเรียนอยู่ถ้ำหนึ่ง แต่ก่อนท่านเรียนย่างนำเฮาได้แล่นนำก้นแหล่ว...

...เลยไปโน่นถ้ำพระ หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร ท่านทำเอาไว้ พอไปถึงพบว่าท่านแสงกับพ่อขาวอะไรลืมชื่อแล้ว เห็นท่านพักอยู่ที่นั้นแล้ว ก็เลยเดินทางต่อมาที่ภูผาสาด บ้านหนองแซง อำเภอภูเรือ ซึ่งเป็นคนละเขตกัน เราอยู่ถ้ำหนึ่ง ท่านจันทร์เรียนอยู่อีกถ้ำหนึ่ง สมัยก่อนท่านจันทร์เรียนเดินตามเราไม่ทัน ได้แต่วิ่งตามหลัง”

กราบเรียนถามว่า “ทุกวันนี้พระรุ่นใหม่เห็นภูเขาไม่ได้ ถอยหนีเลย เห็นภูเขาแล้วถอยห่าง หลวงปู่ได้อยู่พักภาวนาตามถ้ำบ้างไหม? หลวงปู่เล่าให้ฟังไม่เคยพูดถึงว่ามีถ้ำ”

หลวงปู่ลี ตอบว่า “มี! ได้อยู่ ๆ ถ้ำ บ้านหนองแซง อำเภอภูเรือนี่กะอยู่กับท่านเรียนอยู่คนละถ้ำ มันอยู่ตะเวนตกบ้านสานตมไปหั่นล่ะ ...มี ได้เคยอยู่ถ้ำบ้านหนองแซง ตำบลสานตม อำเภอภูเรือ กับท่านจันทร์เรียน แต่อยู่คนละถ้ำกัน อยู่ทางด้านตะวันตกของบ้านสานตม อำเภอภูเรือ

ท่านทั้งสอง (หลวงปู่ลี กับพระอาจารย์จันทร์เรียน) ได้เดินผ่านหมู่บ้านไม่สนใจใยดีกับใคร เดินลัดเลาะขึ้นมาตามทางเดินเล็ก ๆ ซึ่งมีบ้านไม่กี่หลังคาเรือน มุ่งตรงสู่เงื้อมถ้ำภูผาสาด ซึ่งห่างจากบ้านหนองแซงราว ๓ กิโลเมตร อาหารบิณฑบาตก็เพียงน้ำพริกดำกับข้าวเท่านั้น ท่านต้องเดินขึ้นเขาสูงชัน ป่ายังเป็นป่า ไม้ยังเป็นไม้หลายคนโอบ “ด้านล่างแปนเอิดเติด” ยามมองขึ้นข้างบนไม้ใบดกหนา ข้างล่างเดินสะดวกไม่มีต้นไม้เล็ก ๆ เสียงสัตว์มีเก้งกวาง หมูป่า ยังมีเป็นจำนวนมาก เงื้อมถ้ำภูผาสาด เป็นถ้ำเล็ก ๆ อากาศโปร่งพออาศัยอยู่ได้ ชาวบ้านทำแคร่เล็ก ๆ ให้พอได้พักอาศัย แต่ละถ้ำห่างกันราว ๑ กิโลเมตร มีพระกรรมฐานผ่านมาพักหลายรูป เช่น **หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ** นับว่าเป็นมงคลสถานที่ปฏิบัติของพระอริยะ

หลวงปู่ลี กุสลธโร ปักกลดพักในเงื้อมถ้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งพอเหมาะแก่การอยู่เพียงรูปเดียว ถัดไปอีกแห่งหนึ่งท่านพระอาจารย์จันทร์เรียนพัก ตรงบริเวณที่หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านพักภาวนานั้น เป็นเงื้อมหินมีซอกหินเล็ก ๆ พอกันแดดกันฝนได้ รายล้อมไปด้วย ไม้เปือยเลือดไม้เอนมอน ฯลฯ ตามแบบพระกรรมฐานท่านอยู่แบบนี้ เป็นที่สบายๆ ง่ายๆ มีต้นไม้ มีหิน มีน้ำเซาะลงมาเป็นธรรมชาติ ผาหินสีเขียวขจีด้วยเฟิร์นมอสปกคลุม

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย ! หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านอยู่อย่างสันติสุข ซึ่งได้แก่ความสุขอันระงับดับสูญ ไม่เจือด้วยอามิส เมื่อเราใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาเปรียบเทียบดูจะเห็นว่าความสุขชั้นโลกีย์ที่อิงอามิส เหมือนความสุขที่เกิดจากการเกาแผลคัน ส่วนความสุขที่ไม่อิงอามิสเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการไม่มีแผลคันให้เกา เพราะเป็นความสุขที่ไม่ประกอบด้วยรูปนามขันธ์ห้า

ท่านผู้มีกำลังจิตขั้นนี้ สามารถตั้งสัจจาธิษฐาน เป็นอรหันต์อธิษฐาน ให้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ได้มากมาย แต่องค์ท่านไม่ปรารถนาเช่นนั้น ปรารถนาแต่รสแห่งวิเวก ยึดมั่นในคำสั่งขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวอย่างเคร่งครัด คือ

๑. อย่าเป็นนักก่อสร้าง ๒. อย่าเป็นนักเทศน์ ๓. อย่าบอกเบอร์

เมื่อท่านพักอยู่ที่ภูผาสาดหรือที่ใดก็ตาม เมื่อมีคนมาถามเรื่องหวย นิมนต์เทศน์ หรือชวนสร้างวัด ท่านจะรีบหนีทันที โดยกล่าวว่า **“เดี๋ยวเรื่องไปถึงหูพ่อแม่ครูจารย์”** หลวงปู่ลีท่านพักอยู่ที่ภูผาสาด ราว ๒ เดือนจึงเดินทางต่อไป

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “ปีนั่นฝนตกแฮง ปี ๐๙ ฝนตกบักเห็บลงทอหน่วยบักกอก ขาวจากพาก ปีนั่นปีน้ำท่วม หนองคาย ...ปีนั้นฝนตกแรงปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ ฝนตกหนักลูกเห็บลงลูกเท่าลูกมะกอก ขาวโพลน ปีนั้นเป็นปีที่น้ำท่วมจังหวัดหนองคาย”

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า ...อยู่กับท่านจันทร์เรียนนี่ล่ะ ก็พากันเดินธุดงค์มาจากทางโน่น พอมาแล้วก็ให้ท่านจันทร์เรียนพักอยู่ที่นั่น เพราะเราต้องกลับบ้าน ชีวิตเราเกี่ยวข้องกับคนที่บ้านมาก เราต้องกลับไปดูแลคนที่บ้านก่อน ปีนั้นพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณตาย ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙”

หลวงปู่เล่า ว่า “ขณะที่เราขึ้นรถมาถึงจังหวัดเลย เมื่อลงจากรถได้พบกับ “บักตา” (นายตา) คนในหมู่บ้านหนองบัวบานด้วยความบังเอิญ บักตาได้บอกให้ทราบว่าพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ ได้ตายแล้ว เมื่อทราบดังนั้นเราก็รีบเดินทางกลับไปยังบ้านหนองบัวบาน แต่ก็ไปไม่ทันได้ร่วมเผาศพโยมพ่อ มาปีนั้นโยมแม่โพธิ์ ร่างกายอ่อนแอป่วยไข้ไม่สบายเจ็บออด ๆ แอด ๆ เราจึงได้อยู่จำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน ในปีนั้นนี้เอง

แต่ก่อนจะไปจำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน หลวงปู่ลีท่านได้กลับไปยังสำนักงานใหญ่แห่งพระธรรม นั้นคือวัดป่าบ้านตาด เพื่อกราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ให้ทราบเรื่องราวความเป็นไปต่าง ๆ แล้วจึงย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน กับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ**

● วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน ●

เพื่อความแน่ชัดและเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริงและสมบูรณ์ในเนื้อหาประวัติของ **พระเดชพระคุณองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร** ผู้เขียนจึงเดินทางไปยังวัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

ปะเหมาะพอดีได้พบปราชญ์ชาวบ้าน ชื่อ **พ่อคล้าย แก้วสุวรรณ** (นามสกุลเดียวกันกับหลวงปู่ชอบ) อายุ ๗๘ ปี ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านหนองบัวบาน เคยออกธุดงค์กับหลวงปู่ลีสมัยออกบวช อุปัฏฐากรับใช้หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ และเป็นผู้ดูแลวัดป่านิโครธารามเรื่อยมา พ่อคล้ายได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ไว้มากมายดังนี้

บ้านหนองบัวบาน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมเป็นหมู่บ้านซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ลุ่ม ถ้าจะพูดก็เป็นบ้านที่อยู่ในโคลนในตม ถนนหนทางกลางของหมู่บ้านเต็มไปด้วยดินโคลน ชาวบ้านที่นี่ไปไหนมาไหนก็ลำบากอยู่ สมัยท่านหลวงปู่ลีเป็นหนุ่ม เวลาไปเที่ยวเล่นกับหมู่เพื่อนก็เดินไปตามถนนที่เป็นโคลนนั่นล่ะ ค่อย ๆ เดินย่อง ๆ ไป

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ หลวงปู่ลี มาจำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม จนออกพรรษาหลวงปู่ลีก็จาริกไปเที่ยววิเวกของท่าน พ่อคล้ายก็บวชอยู่ที่วัดป่านิโครธารามนี้กับหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ พระคล้าย และหลวงปู่บุญพิน กตปุญฺโญ อยู่กับหลวงปู่ชอบที่วัดป่าโคกมน หลวงปู่ลีไปแวะกราบหลวงปู่ชอบ หลวงปู่บุญพินจึงขอร้องให้หลวงปู่ลีพาออกเที่ยวธุดงค์ทางอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ท่านจึงพาไปบ้านกกกอกขึ้นไปบ้านถ้ำมน ระหว่างเดินทางขึ้นภูเขามีความเหน็ดเหนื่อยเหงื่อไหลไคลย้อย พระคล้ายเกิดอาการหน้ามืดเป็นลม พอได้สติรู้ตัว หลวงปู่ลีท่านก็ดุให้ว่า “โอ๊ย! มาท่อนี่มันกะสิตาย ไปบ่ได้..ไป๊..กลับคืน ...เดินมาเพียงแค่นี้ก็จะตาย ถ้าไปไม่ได้ก็กลับคืนไปซะ!” พระคล้ายแม้ขณะนั้นร่างกายจะอ่อนแรงแต่ก็ตอบกลับองค์ท่านด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่นว่า “ไม่กลับ ตายให้มันตายซะ” พูดจบหลวงพ่อบุญพินก็เอาน้ำมาเป่าให้พระคล้าย พอฟื้นได้สติดีแล้วก็ออกเดินทางผ่านไปยังบ้านกลาง บ้านหินสอ ระหว่างทางได้พบกับหมู่ผู้หญิงสาว ๆ ร้องผญาใส่ พระคล้ายจึงพูดหยอกล้อหลวงปู่ลีว่า “เอ้อ! อาจารย์ผญาตอบเขาแม้” “หือ!...เป็นบ้าบ่...เธอเป็นบ้ารึไง!” ท่านตวาดใส่เพราะตามปกตินิสัยท่านไม่พูดกับผู้หญิง

หลวงปู่ลีท่านไม่ค่อยรับแขกรับคน เวลาเห็นคนมาท่านจะหันข้างให้ คุณ เธอ และฉันจะพูดยังไงก็ตามท่านก็เฉย ท่านไม่ค่อยพูดกับคน นี้เป็นนิสัยที่โดดเด่นขององค์ท่าน

หลวงปู่ลีท่านพาคณะไปเที่ยว ๆ ขึ้นไป อำเภอด่านซ้าย แล้วก็ไปพักอยู่ภูหอ หรือที่เขาเรียกกันว่า “**ภูหอภูวง**” ก่อนจะออกเดินทาง ท่านได้พูดถึงสถานที่แห่งนั้นให้ฟังว่า “เห็นมันสวยไปอยู่เถอะเรา” ว่าแล้วก็พากันออกเดินทาง เมื่อไปถึงภูหอภูวงก็ไปพักที่ในถ้ำแห่งหนึ่ง มีลักษณะยาว ๆ ปากถ้ำหันหน้าไปทางตะวันตก หลวงปู่ลี พักอยู่ทางด้านทิศเหนือ หลวงปู่

ภูหอ

บุญพินอยู่กลาง พระคล้ายอยู่ทางทิศใต้ หมู่บ้านชื่อว่า **บ้านน้ำคู่** ญาติโยมที่นั่นดีมาก มี **ผู้ใหญ่ทองแดง** เป็นผู้ใหญ่บ้าน จำได้ ๒ คน กับ **พ่อออกเพ็ง** ๆ แกมาอยู่ที่กลางทุ่งนา บิณฑบาตมาก็มาฉันจังหันที่เถียงนาแกนั่นแหละ

ภูหอภูวงนี้มีสัตว์ป่ามากมายนานาชนิด เช่น กวาง เก้ง กระต่าย ฯลฯ วันหนึ่งมีฟาน ๒ แม่ลูกกำลังออกเดินหากิน พวกมันมองเห็นพระก็เดินเข้าหาจ้องมองโดยไม่รู้สึกหวาดกลัว สัญชาตญาณมันคงรู้ได้ว่าเพศนี้ไม่มีภัย พระคล้ายบอกกับมันไปว่า “เออ! รักษาตัว ดี ๆ นะ ระวังคนจะเอาไปลาบกินล่ะ”

วันหนึ่งได้ยินเสียงเสือร้องคำราม ท่านอาจารย์บุญพินถามขึ้นว่า “เสียงอะไรท่านคล้าย?”

“หมาป่า” พระคล้ายตอบ แต่ความจริงมันเป็นเสียงเสือร้อง “ตะคู๊ด! ๆ” เป็นชนิดเสือเหลือง เสือตัวเล็ก ๆ ไม่ใช่เสือใหญ่ ขณะอยู่ภูหอภูวงพระคล้ายได้พบซากเขากวางที่สวยงามทิ้งอยู่กลางป่า จึงนำออกมามอบให้แก่พ่อออกที่อยู่ในหมู่บ้าน

พักอยู่ที่ภูหอภูวงได้ระยะหนึ่ง เนื่องจากที่แห่งนี้อยู่ห่างไกลบ้านคน น้ำก็ไม่ค่อยมีเพราะเป็นพื้นที่อยู่บริเวณสันเขา น้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็กินไม่ได้เพราะมีหินปูนหนาแน่นมาก ถึงขนาดที่ว่าต้มแล้วก็ยังเป็นหินปูนจับอยู่ข้างกาน้ำ อยู่ที่นี้ได้ประมาณเดือนกว่า หลวงปู่ลี ก็ว่า “ไปเฮา...ไปเถอะ” แล้วท่านก็พาคณะออกเดินทาง

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้พาคณะเดินทางต่อไปยัง **ตาดเลยหง่า** (ภูเลยหง่า) แหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำเลย ภูมิลักษณะเป็นภูเขา มีหมู่บ้านข้ามไปขึ้นภูหลวง เดินเท้าบุกป่าฝ่าดง สัมผัสธรรมชาติและยลโฉมน้ำตกตาดเลยหง่า ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย น้ำตกขนาดใหญ่มีชั้นเดียวความสูงกว่า ๗๐ เมตร

น้ำตกตาดเลยหง่า อุทยานแห่งชาติภูหลวง จังหวัดเลย ที่หลวงปู่ลีไปพักภาวนา

หลวงปู่ลีท่านพาคณะเดินทางไปเมื่อก่อนยังไม่มีหนทาง ทางล้อทางเกวียนก็ไม่มี ชาวอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เวลาเดินทางเขาจะเดินลัดขึ้นมาทางภู ไป **บ้านเลยวังไสย์** หลวงปู่ลีท่านก็เลยพาไปอยู่ **บ้านตาดเลยหง่า** ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำเลยที่ไหลแยกลงมาจากภูเขา พักอยู่ที่นี่อากาศดีมาก ช่วงเดือน ๔ เดือน ๕ ไม่ร้อนอบอ้าว ห่มผ้าจีวรรู้สึกเย็นสบายพอดี พวกญาติโยมในละแวกนั้นเขามาทำเพิงพักไม้ไผ่ให้

อยู่บ้านวังเลยไสย์ได้พอประมาณ หลวงปู่ลีก็ออกเดินนำหน้าหมู่คณะเดินทางข้ามภูเขาไปอีก พระคล้ายเดินตามหลัง ทางที่เดินมีขนาดไม่กว้าง พอสำหรับเดินสะพายบาตรหลวม ๆ ได้ และใช้เป็นทางล้อทางเกวียนได้ หลวงพ่อบุญพิน เดินรั้งท้ายอยู่ เดินไปเห็นรอยช้างที่มันกินกล้วยใหม่ ๆ แล้วก็ขี้ทิ้งไว้ ขี้ยังอุ่น ๆ อยู่ หลวงพ่อบุญพินท่านก็ว่า “โอ้ย! นี่ทางช้าง ทำไมไม่บอกกัน” ว่าแล้วท่านก็วิ่งตาม

คณะเดินทางขึ้นไปถึงกลางภูเขาซึ่งเป็นป่าดงดิบปกคลุมหนาทึบมองไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน เห็นก็แต่รอยเสือกับรอยควายป่า หลวงปู่ลี ว่า “ฮอยเมย (รอยควายป่า)...รอยเสือกับรอยควายป่า (กระทิง) มันเดินตามกันไป” พระคล้ายบอกว่าเพียงเห็นรอยของมันก็เกิดความกลัว **แต่ก็รู้สึกอุ่นใจและปลอดภัยเพราะว่าไปกับครูบาอาจารย์หลวงปู่ลี**

หลวงปู่ลีท่านพาคณะเดินทางไปถึง **บ้านแก่งม่วง** ซึ่งอยู่กลางหุบเขา เข้าไปพักที่ถ้ำแห่งหนึ่งซึ่งบรรยากาศมีความวังเวงชอบกล ภายในถ้ำมีวัตถุโบราณ บาตร และพระพุทธรูปเก่าประดิษฐานอยู่ พักอยู่สักระยะหลวงปู่ลีก็พาคณะออกเดินทางกลับ

หลังจากออกเดินทางเที่ยวธุดงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ด้วยว่าใกล้จะถึงฤดูกาลเข้าพรรษา หลวงปู่ลีจึงได้พาคณะเดินทางกลับมาหาหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ขณะนั้นมีพระเณรอยู่หลายรูป ได้แก่ หลวงปู่ลี หลวงปู่เพียร หลวงพ่อบุญพิน พระคล้าย และสามเณร ฯ

บ้านเลยวังไสย์ ปัจจุบันมีถนนตัดผ่านเจริญรุ่งเรือง ส่วนมากเป็นภูเขาหัวโล้นไม่มีต้นไม้เหมือนในอดีตที่หลวงปู่ลีธุดงค์มา

หลวงปู่ลี กุสลธโร ขณะที่พักอยู่ที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ กับหลวงปู่ชอบนั้น หลวงปู่ลีท่านจะหาจังหวะและโอกาสที่ไม่มีคนแอบเข้าไปพบหลวงปู่ชอบคนเดียวเพื่อปรึกษาข้ออรรถข้อธรรมกับหลวงปู่ชอบเสมอ ๆ หลวงปู่ชอบก็เมตตาเล่าอะไร ๆ ให้ท่านฟัง

วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตั้งอยู่ห่างไกลบ้านคน บริเวณที่ตั้งเป็นป่าดงดิบ ชาวบ้านเรียกว่า **“ดงขาซี่”** มีถ้ำชาวบ้านเรียกว่า **“ถ้ำผาดิน”** บริเวณไหล่เขาและรอบถ้ำเป็นป่าผักชะอม (ผักเน่า ชาวบ้านเรียก) ขึ้นทั่วบริเวณ ดังนั้นอาหารที่ญาติโยมนำมาถวายโดยมากก็จะเป็นอาหารที่ทำจากผักชะอม

ที่มาของชื่อ **ดงขาซี่** คือดงนี้เป็นดงใหญ่ผู้ใดเดินขึ้นไปก็ต้องเหนื่อยจนต้องนอนพักเอาขาชี้ขึ้นฟ้า เป็นที่ตั้งหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสูบ บ้านโคกมน บ้านสุข บ้านเครือ ฯ เป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำสวยซึ่งไหลผ่านมาทางบ้านสูบ เทือกเขาแถบนี้เป็นบริวารของภูซาง เมื่อขึ้นไปบนภูเขาจะมองเห็นอำเภอวังสะพุง ภูหอ ภูวง ภูหลวง ทิวทัศน์สวยงามมาก

เมื่อถึงฤดูจำพรรษา หลวงปู่เพียร ท่านก็กลับไปจำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล ส่วนหลวงปู่ลีท่านหลบหลีกหนีจากหมู่คณะไปจำพรรษาที่ **วัดป่าบ้านกกกอก** แต่เพียงรูปเดียว วัดป่าบ้านกกกอกนี้เป็นมงคลสถานที่พระกรรมฐานหลายรูปท่านเที่ยวไปพักภาวนา

พ่อคล้ายได้เล่าถึงบรรยากาศบ้านกกกอก ว่า บ้านกกกอกเป็นหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่ราบตั้งอยู่ระหว่างทางจะขึ้นภูเขา ชาวบ้านมีอาชีพทำไร่ทำนาเช่นเดียวกับชาวบ้านในท้องที่อื่น ๆ หากผู้ใดจะเดินทางขึ้นไปบนภูต้องผ่านบ้านนี้ก่อน หยุดพักค้างแรมหนึ่งคืน พอรุ่งเช้าจึงค่อยออกเดินทางแต่เช้าตรู่ ต้องเดินข้ามภูวันหนึ่งประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ ลูก ขึ้นลง ๆ อยู่อย่างนั้น แต่เป็นภูลูกไม่สูงมากนัก บ้านกกกอกนี้มีคลองน้ำใหญ่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี เวลาฝนตกลงมาจะได้ยินแต่เสียงน้ำไหลดังสนั่น อื้ออึงไปทั่วบริเวณ

• โซ้นลานขี้ตั๋ว “ไปใส่ก่วง” •

ในบรรยากาศแห่งบ้านหนองบัวบานในยามนั้น มีหลากเรื่องที่ชวนฟัง

พ่อคล้าย แก้วสุวรรณนี้เป็นลูกเขยของ **พ่อโซ้นลานขี้ตั๋ว** พ่อคล้ายเล่าว่า โซ้นลาน มีชื่อจริงว่า **นายลาน ยอดคีรี** เป็นเสี่ยว (เพื่อนรัก) กับองค์หลวงปู่ชอบ ๆ เรียก **“บักขี้ตั๋ว”** โซ้นลานเป็นคนชอบพูดสนุกหรือภาษาว่า “**คนชอบอำคนอื่น**” การโกหกของท่านก็ไม่ได้ทำให้ผู้ใดต้องได้รับความเสียหายหรือเป็นพิษเป็นภัยกับใคร พ่อคล้ายมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับโซ้นลานขี้ตั๋วว่า

เมื่อถึงยามหน้าแล้ง หมู่คนเฒ่าที่ว่างเว้นจากการทำนาจะพากันไปเกี่ยวหญ้าสำหรับทำแฝกมุงหลังคา...ผู้เฒ่าแต่ละพวกก็จะช่วยกันออกหาอาหาร ผู้เฒ่าพวกหนึ่งไปใส่ก่วง (อุปกรณ์ดักสัตว์) ไว้บนป่าโน่น อีกพวกหนึ่งไปใส่ลัน (อุปกรณ์ดักปลาไหล) ดักปลาไหลตามหนองน้ำ... พวกที่ไปใส่ลันนี้มีพ่อโซ้นลานรวมอยู่ด้วย พวกไปใส่ก่วงก็มี **พ่อใหญ่ปลา** อีกคน

พวกไปใส่ลันได้ปลาไหลน้อยมาตัวหนึ่ง มีกันตั้งหลายคนจะแบ่งกันยังไงถึงจะพอกิน “จะทำยังไงหนอ เขาจะได้ไม่กินกับกู” พ่อโซ้นลานใช้สมองอันทรงพลังแห่งเล่ห์เหลี่ยมคิดว่าแล้วก็เอาปลาไหลน้อยที่จับได้ไปใส่ไว้ในก่วงที่อยู่ในป่า

พ่อใหญ่ปลา เป็นตัวแทนหมู่ไปดูก่วงที่ดักไว้ ปรากฏว่าเห็นปลาไหลเข้าไปอยู่ในก่วงก็เกิดตกใจ “แหม! มึงเป็นตางึด อีพ่อ อีแม่เอ้ย! ปลาไหลหยังมาถึกก่วงอยู่เทิงภูเทิงดงพี่หาเนี่ย

เป็นจั่งใด๋ แม่นเคราะห์แม่นกรรมอีหยัง! ...เหลือเชื่อ! ปลาไหลอะไรถึงได้เข้ามาอยู่ในก่วงอยู่บนภูบนดง จะเกิดเหตุร้าย หรือมีเคราะห์กรรมอะไรไหมหนอ!" หน้าตาตื่นรีบลงจากเขามาหาหมู่พวกแล้วพูดด้วยความตื่นเต้นว่า "ปลาไหลหยังถึกก่วงบ่เคยเห็น ... อีพ่อ อีแม่เอ้ย! ปลาไหลอะไรก็ไม่รู้มาถูกก่วงไม่เคยพบไม่เคยเห็น"

โซ้นลาน ได้ทีรีบพูดขึ้นว่า "มึงอย่ากิน ไผกะอย่ากิน มันตายขวงครัวเฮือนครัวซานเด้เนี่ยเคราะห์ใหญ่ตั้วนี่ ...เจ้าอย่าเอาไปกินเด้อ! ใครก็อย่าเอาไปกิน ไม่เช่นนั้นจะต้องตายกันหมดทั้งบ้าน เคราะห์กรรมใหญ่นะนี่" จึงไม่มีใครกล้ากินปลาไหลตัวนั้น นอกจากโซ้นลานคนเดียวที่ได้กินซะจนอิ่มหนำ...

● พระธรรมเจดีย์ (จูม) ผู้ดำริสร้างวัดป่านิโครธาราม ●

พ่อคล้ายได้เล่าเหตุการณ์ย้อนไปในอดีตเมื่อครั้ง **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** มาโปรดชาวบ้านหนองบัวบาน ว่า ชาวบ้านหนองบัวบานแต่ก่อนนับถือผี เมื่อถึงวันพระจะได้ยินเสียงก๊อบ! ๆ ๆ คล้ายเสียงม้าวิ่งรอบบ้าน หรือบางวันพระคืนวันพระจันทร์เต็มดวงก็จะเห็นมีหมาตัวใหญ่สีดำมายืนอยู่กลางถนนในหมู่บ้าน เวลาคนเดินผ่านก็จะแลบลิ้นใส่ ชาวบ้านทุกคนทราบกันดีว่านี้คือ **ผีประจำบ้าน**

ขุนแดน ขุนพรหม ขุนจัน เป็นผู้ริเริ่มตั้งหมู่บ้านหนองบัวบานขึ้น สมัยก่อนมี **เฒ่าเชียงผิว** เป็นเฒ่าจ้ำประจำหมู่บ้าน บริเวณที่จับจองไว้เพื่อสร้างเป็นวัดมีหนองน้ำเรียกว่า "**หนองกลาง**" ถ้าจะไปทำบุญที่วัดต้องข้ามหนองน้ำนี้ไป **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม และหลวงปู่ขาว อนาลโย** ท่านมาวิเวกอยู่ที่นั่น มาเปลี่ยนความคิดจากการกราบไหว้ผี มาเป็นการกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

หลวงปู่ลีได้เล่าว่า **หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ขาว** มาก่อน จากนั่นมาก็ยุค **หลวงปู่อุ่น หลวงปู่ถิ่น** ต่อมาค่อยมาเป็นยุค **อาจารย์เดือน** กล่าวได้ว่าบ้านหนองบัวบานนี้ เป็นทางผ่านของพระกรรมฐานสมัยแต่ก่อน

ต้นแห่งความเจริญทางธรรมของบ้านหนองบัวบาน คือ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** เป็นผู้ไปเผยแผ่พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านได้ไปศึกษาเรื่องพระธรรมวินัยจาก **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ในคราวแรกที่ท่านไปขอถวายตัวเป็นลูกศิษย์ท่านถูกหลวงปู่มั่นปฏิเสธไม่ยอมรับเป็นลูกศิษย์

หลวงปู่ชอบท่านเกิด **บ้านโคกมน** จากนั้นครอบครัวของท่านก็ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองบัวบาน บ้านหลวงปู่ชอบอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านพ่อคล้าย โดยมีบ้านหนึ่งหลังคั่นกลางอยู่ ซึ่งอยู่ไกลจากบ้านหลวงปู่ลี กุสลธโรประมาณครึ่งกิโลเมตร

พื้นที่หมู่บ้านหนองบัวบานมีลักษณะเป็นทางยาวไปตามสายน้ำ เรียกว่า "**ห้วยหลวง**"

เจดีย์พิพิธภัณฑ์หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ วัดป่านิโครธาราม

คนสมัยก่อนมักจะนิยมอาศัยอยู่ตามริมห้วยเพราะสะดวกแก่การหาอยู่หากิน

ด้วยบ้านหนองบัวบานเป็นพื้นที่ที่มีนาน้ำอุดมสมบูรณ์ จึงมีผู้คนจากแหล่งอื่นย้ายครอบครัวมาตั้งหลักปักฐานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก หลวงปู่อ่อนท่านพูดเสมอ ๆ ว่า “ไปอยู่บ้านน้อยบ่ได้แล่วเฮา เลี้ยงแขกบ่คุ้ม เฮาต้องมาอยู่บ้านใหญ่ ห่าเฮาตายเลี้ยงแขกจั่งคุ้ม ...ไปอยู่หมู่บ้านเล็ก ๆ ไม่ได้แล้วเราเพราะจะเลี้ยงแขกได้ไม่ทั่วถึง เราต้องมาอยู่บ้านใหญ่ ๆ หากเราตายจะได้มีอาหารเพียงพอสำหรับเลี้ยงแขกที่มาในงาน”

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ท่านเป็นคนอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เดิมท่านสร้างวัดที่บ้านหนองโดก อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านหนองผือนาใน เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปดูแลอาการอาพาธของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

ต่อมาหลวงปู่มั่นท่านมรณภาพ หลังจากจัดการงานเผาศพเรียบร้อยทุกอย่างแล้วหลวงปู่อ่อน ได้เดินทางไปกราบพระอุปัชฌาย์ **เจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)**

พระอุปัชฌาย์เจ้าคุณธรรมเจดีย์ได้ถามไถ่ความเป็นอยู่ จากนั้นท่านก็บอกกับหลวงปู่อ่อนว่า **“ไปหาสร้างวัดใหม่ให้เราหน่อย สงครามโลกครั้งที่ ๒ มันก็เกิดผ่านมาแล้ว ไปหาสร้างวัดใหม่ไว้เป็นที่หลบภัยหน่อยไป ถ้าเขาเกิดเป็นสงครามอีกจะได้พอมีที่ไว้หลบภัย หาที่เป็นป่าใหญ่ ๆ นะ”** หลวงปู่อ่อนก็ตอบรับคำ

ปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ และคณะ ได้แก่ **หลวงปู่ผ่าน ปญฺญาปทีโป พระอาจารย์บุญหนา ธมฺมทินฺโน สามเณรเลย** เดินทางมาแวะพักที่วัดป่าหนองแซง วัดอาจารย์สวด ต่อจากนั้นก็เดินลัดมาพบ **พ่อโซ้นจักร คำพัน** ชาวบ้านหนองบัวบานกำลังทำไร่ทำสวนอยู่ ท่านเอ่ยถามขึ้นว่า “พ่อออกแต่นี่ไปไกลขนาดไหนจะไปถึงบ้านหนองบัวบาน?” พ่อโซ้นจักรจึงบอกทางแล้วก็เลยเป็นผู้นำท่านและคณะพระเณรเดินทางมาถึงยังบ้านหนองบัวบานแห่งนี้

ต่อมา **เฒ่าพ่อเซียงคำพัน** ชาวบ้านหนองบัวบาน เป็นผู้นำพาหลวงปู่อ่อนไปพบกับมงคลสถานเป็นป่าผืนใหญ่ ภายในบริเวณมีต้นไทรใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่ เป็นที่ตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก ณ ที่แห่งนี้เอง หลวงปู่อ่อนเป็นผู้นำพาคณะพระสงฆ์ สามเณรและชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดขึ้น มีชื่อตามต้นไทรใหญ่ ว่า “**วัดป่านิโครธาราม**” กุฏิของท่านสร้างขึ้นใกล้ ๆ กับต้นไทรใหญ่นั้นเอง ปัจจุบันต้นไทรใหญ่ไม่มีแล้วเนื่องจากได้หักล้มลงเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ ถึง ๒๔๙๙

โยมพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ บิดาบุญธรรมของหลวงปู่ลี กุสลธโร ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ร่วมสร้างวัดป่านิโครธาราม และเป็นมัคทายกอยู่ที่วัดแห่งนี้นี่เอง

หลวงปู่ลี หลังจากออกบวชแล้วท่านก็ไม่ได้มาอยู่ที่วัดแห่งนี้เลยทีเดียว ท่านเที่ยวปลีกวิเวกไปอยู่กับหลวงตามหาบัว และกับพ่อแม่ครูจารย์ท่านอื่นอีกหลายองค์ หลวงปู่ลีท่านมาอยู่ที่นี่ก็เพื่อมาดูแลโยมมารดา ยามที่โยมมารดาป่วยไข้ไม่สบายท่านจึงมาดูแล

ส่วนหลวงปู่มี ปมุตโต (หลวงปู่เกล้า) พี่ชายของหลวงปู่ลี ท่านเป็นนายพราน ฆ่าหมู ฆ่าฟาน ตามหมู่บ้านนี้ก็เป็นท่านนั่นล่ะยิง ชาวบ้านได้อยู่ได้กินเนื้อสัตว์กับท่าน ๆ ฆ่ากระทั่งช้าง หัวช้างตัวที่ท่านฆ่าตอนนี้ก็ยังอยู่ใต้ฤนโบสถ์วัดป่านิโครธาราม พ่อคล้ายกล่าวเสริมว่า “มีอยู่คนเดียวนั่นล่ะฆ่าช้างอยู่แถวนี้” ปืนที่ใช้ยิงสมัยก่อนเรียก **“ปืนตึ้ง”** หรือ **“ปืนเพลิง”**

ต่อมา **กำนันแดง** เป็นกำนันตำบลหมากหญ้า เกิดปีเดียวกับหลวงปู่อ่อนจึงมีความนับถือสนิทสนมกัน กำนันแดงมีที่นาอยู่ใกล้กับวัดป่านิโครธาราม ซึ่งที่อีกส่วนก็อยู่ติดกับที่วัด เป็นดงผีป่าช้าชาวบ้านใช้เป็นที่เผาผี หลวงปู่อ่อนจึงขอที่บริเวณดังกล่าวมาเป็นของวัด กำนันแดงก็ยอมยกให้

เจดีย์นิโครธารามมหาเถรานุสรณ์
หลวงปู่มหาปราโมทย์ ปราโมชโช หลวงปู่คำผอง กุสลธโร หลวงพ่อศรีนวล ขนฺติธโร

บ้านหนองบัวบานแห่งนี้ ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านสำคัญ เป็นดินแดนเกิดของพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแห่งสยามประเทศ หลายต่อหลายองค์ อาทิเช่น

๑. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ๒. หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร ๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๔. หลวงปู่คำผอง กุสลธโร ๕. หลวงปู่ประสิทธิ์ ปุญฺญมากโร ๖. หลวงพ่อจันทร์เรียน คุณวโร ๗. หลวงพ่อบุญรอด อธิปุญฺโญ ๘. หลวงพ่อสมศรี อตฺตสิริ ๙. หลวงปู่มี (เกล้า) ปมุตฺโต ๑๐. หลวงพ่อชำนาญ ชุติปญฺโญ และยังมีพระเถรานุเถระอีกมาก ซึ่งจะหาหมู่บ้านพระกรรมฐานมากถึงเพียงนี้ไม่มีอีกแล้ว

● หลวงปู่อ่อน เทศน์จนเหลือหมาอยู่ตัวเดียว ●

หลวงปู่อ่อน เป็นพระเทศนาโวหารเก่ง แต่ก่อนท่านอยู่วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกันกับหลวงปู่สิงห์ ในสมัยนั้นออกไปจำพรรษาวัดป่าบ้านใหม่สำโรง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อถึงวันออกพรรษาที่วัดป่าบ้านใหม่สำโรง มีการจัดปฏิบัติธรรม หลวงปู่อ่อนจึงเอ่ยถามกับญาติโยมผู้มาจำศีลว่า “เป็นใด๋มื่อนี้ออกพรรษา ฟังเทศน์สำใด๋เฮาว่า?” ญาติโยมตอบว่า “ขอฟังตลอดคืน” หลวงปู่อ่อนถามต่อ “หมู่เจ้าสิสู้ได้บ่?” ญาติโยมตอบ “สู้ได้” “เอา! ครั้นเมื่อโยมว่าสู้ได้ เราก็จะเทศน์ อาตมากะสิเป็นคนเทศน์ หมู่เจ้าเป็นคนฟัง” หลวงปู่อ่อนพูดจบก็ขึ้นธรรมาสน์ หลับตาเทศน์พรรณนาโวหาร แบบหยดย้อย อนุปุพพิกถา ๕ เริ่มพรรณนาอานิสงส์แห่งทาน.. ศีล.. สวรรค์.. โทษแห่งกาม.. อานิสงส์การบวชออกจากกาม... ไปจนถึงพระนิพพาน

เทศน์จนกระทั่งถึงเวลาเที่ยงคืน ท่านได้ยินเสียงดัง “ก๊อบแก๊บ! ๆ...” ท่านนึกเอะใจสงสัยว่าเสียงอะไร ทำไมเหมือนเสียงเล็บเกากับพื้นกระดาน ท่านจึงลืมตาขึ้น ก็เห็นแต่หมาไอ้ดำนอนหมอบเอาเล็บเกาพื้นกระดาน ก๊อบแก๊บ! ๆ อยู่ คนไม่รู้หายไปไหนหมด

ท่านเทศน์นานจนเหลือแต่หมานั่งฟังอยู่ตัวเดียว เรื่องนี้จึงเป็นที่เล่าขานกันในหมู่พระกรรมฐานมาโดยตลอด ว่ากันว่าหลวงปู่อ่อน ท่านเทศน์ได้จนกระทั่งถึงรุ่งเช้าก็เคยมาแล้ว ไม่มีใครสู้ แม้อยู่วัดป่านิโครธาราม ท่านก็เทศน์เหมือนกัน แต่เทศน์สอนพระ ถ้าวันไหนพระคิดอยากสึกหาลาเพศ ส่งจิตกระทบกับใจท่าน ท่านรู้ ท่านจะไปเทศน์สอน

วันไหนที่ท่านจะเทศน์ ท่านจะนั่งสูบบุหรี่คอยท่าไม่จำวัด ญาติโยมขึ้นไปคนนั้นคนนี้ขึ้นไปท่านก็จะเริ่มเทศน์ หากวันไหนท่านจะให้นวดเส้นถวาย ท่านก็จะนอนสูบบุหรี่คอย ลูกศิษย์ขึ้นไปก็เข้าไปนวดถวายเลย

เหมือนกับหลวงปู่ลี ไปนวดหลวงตามหาบัวที่วัดป่าสุทธาวาส ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๓

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

เมื่อครั้งหลวงปู่ลีท่านบวชใหม่ ๆ หลวงตาท่านนอนเคี้ยวหมากเฉยอยู่ พอหลวงปู่ลีไปถึงก็ไปนั่งคอยจะให้ท่านเอ่ยขึ้นก่อนว่า “มานวดเส้นให้แหน่ลี” หลวงตาท่านก็ไม่เอ่ยสักที ท่านก็นอนเคี้ยวหมากเฉยอยู่ นานเข้า ๆ หลวงตาดุขึ้นว่า “ท่านมาหยังท่านลี สิไปตายไสคือบ่ไปมาตายหยังนี่ หนีเบิ่งแหน่” สิ้นเสียงหลวงตาเท่านั้นล่ะ หลวงปู่ลีท่านก็ก้มกราบลาแล้วรีบลุกหนีทันที กลับไปเล่าให้หมู่เพื่อนฟัง หมู่เพื่อนก็แนะนำว่า “ถ้าท่านนอนให้เข้าไปนวดเลย” “โอ๊ย! บ่ฮู้จักเน๊าะ ถึกด่าหนีมา” หลวงปู่ลีว่า วันหลังไปกับหมู่เพื่อนจึงได้ไปนวดถวายท่าน

หลวงปู่ยง เคยบวชอยู่ด้วยกันกับพ่อคล้าย และมาจำพรรษาอยู่ที่นี่ เมื่อก่อนหามน้ำใส่กุฏิ ปีนั้นมีพระจำพรรษา ๓๐ รูป ต้องหามน้ำจากหนองน้ำขึ้นมาใช้ หลวงปู่ยงท่านเป็นคนมีรูปร่างสูงใหญ่ ส่วนพ่อคล้ายเป็นคนมีรูปร่างเล็กแค่ปี๊บก็หนักพอแรงแล้ว หลวงปู่ยงกับพ่อคล้ายช่วยกันหามน้ำครั้งละ ๘ ปี๊บ นำไปเทใส่กุฏิ แต่ละกุฏิมีโอ่งน้ำตั้งอยู่ตีนบันไดสำหรับใส่น้ำไว้ล้างเท้าก่อนจะขึ้นกุฏิ ถ้าโอ่งไหนน้ำพร่องมากก็เทใส่ ๒ ปี๊บ โอ่งไหนพร่องน้อยก็เทใส่ปี๊บเดียว แต่ต้องพิจารณาดูก่อนว่าน้ำในปี๊บมีตัวสัตว์หรือไม่ ถ้ามีก็ใส่ปี๊บคืนแล้วนำไปเทลงในหนองน้ำ ถ้าไม่มีก็เทน้ำเพิ่มลงไปในโอ่งให้เต็ม

หลวงปู่ยง ท่านว่า “**โอ๊ย! ตู้พระไตรปิฎกอยู่กับหลวงปู่อ่อนนั่นหละ ของดี ๆ อยู่กับท่าน เทศน์ตั้งแต่ ๒ ทุ่ม จนถึงไก่ขัน กระทั่งเลยไปบิณฑบาต ตู้พระไตรปิฎกอยู่นี่หมด**”

หลวงปู่อ่อน ท่านกล่าวบอกอุบาสกบ้านหนองบัวบานที่มาถวายนวดเส้นให้ท่านว่า “นวดให้ใช้เท้าเหยียบ ให้เอามือข้างหนึ่งจับฝาผนัง ใช้เท้ายันลงให้สุดแรง มันจึงจะถึงเส้น” นวดเส้นถวายหลวงปู่อ่อน ต้องใช้ศอกช่วย เส้นของท่านแข็งมากชนิดที่ไม่มีใครเทียบได้

วัตรปฏิบัติหลวงปู่อ่อน ท่านอบรมพระเณร ทุกวันพระ ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ท่านจะเทศน์รวมกันทั้งญาติโยม ทั้งพระเณร

เวลาเช้า หลังฉันจังหันเสร็จ เอาบาตรมาเก็บไว้ที่กุฏิใครกุฏิมัน ทำความสะอาดกุฏิครูบาอาจารย์ ขึ้นไปฟังเทศน์บนศาลา ท่านจะเทศน์เพียงแค่หนึ่งชั่วโมง นาฬิกาไม่ต้องตั้งให้ยุ่งยากเพราะท่านจะรู้ของท่านเอง เมื่อท่านขึ้นนั่งเทศน์จนครบหนึ่งชั่วโมง ถึงจะลงจากธรรมาสน์ พระเณรและญาติโยมก็แยกย้ายกันทำความเพียรในกิจของตน

เวลาเย็น รวมกันที่ศาลาทำวัตรสวดมนต์เย็น ต่อจากนั้นหลวงปู่อ่อนท่านจะเทศน์หนึ่งชั่วโมง หลังจากเทศน์เสร็จแล้วก็จะสนทนาธรรมต่อ หากมีญาติโยมมาปฏิบัติธรรม ท่านก็จะเล่าเรื่องนิทานชาดก เล่าเรื่องพ่อแม่ครูบาอาจารย์ให้ญาติโยมฟัง

เมื่อถึงเวลา ๔ ทุ่ม ก็เลิกราแยกย้ายกันทำความเพียร จะเป็นอย่างนี้ตลอดไม่ว่าจะเข้าพรรษาหรือออกพรรษา ท่านจะเทศน์ทุกวันพระ

ถ้าในช่วงเข้าพรรษา วัน ๔ ค่ำ และวัน ๑๒ ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ท่านจะเทศน์อบรมพระเณร ส่วนอบรมฆราวาสจะเป็นวัน ๘ ค่ำและวัน ๑๕ ค่ำ นี้เป็นข้อวัตรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของวัดป่านิโครธาราม

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม เวลาท่านมาที่วัดป่านิโครธาราม ท่านจะพูดว่า “โฮ้ย! จารย์อ่อนนี่เว่าดู๋ เทศน์หลาย...พระอาจารอ่อนนี่พูดเก่ง เทศน์เยอะ” หลวงปู่อ่อน ก็ตอบว่า “บ่เทศน์เฮ็ดจั่งใด๋ พระพุทธเจ้าเพิ่นพาเทศน์เด้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เฮาเว่า ๓ มื่อ ๓ คืนกะบ่เบิ๊ดเด้หละ...จะไม่ให้เทศน์ได้อย่างใด พระพุทธเจ้าท่านยิ่งเทศน์ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เราเทศน์ ๓ วัน ๓ คืนก็ยังไม่หมด” หลวงปู่ชอบ เวลาท่านมาที่วัดป่านิโครธาราม ท่านมักจะพูดหยอกล้อกับหลวงปู่อ่อนเสมอ ๆ

หลวงปู่ชอบท่านเป็นคนพูดแต่น้อย ท่านจะไม่มีอุบายให้ลูกศิษย์ เรื่องทำสมาธิภาวนาบอกให้ทำแบบนั่นแบบนี้ จิตใจมันกำเริบอย่างนั้นอย่างนี้ ให้แก้อย่างนั้นอย่างนี้หลวงปู่ชอบท่านจะไม่มีอุบาย ท่านมีแต่บอกว่าให้ภาวนาเข้าเอาให้เก่ง อย่าไปพึ่งอย่างอื่นให้เร่งภาวนาเข้า ไม่เหมือนกับหลวงปู่อ่อน ซึ่งมีกุสโลบายในการสั่งสอนมากอย่าง

หลวงปู่ชอบเทศน์น้อย **แต่มีลูกศิษย์มาก**

หลวงปู่อ่อนเทศน์มาก **แต่มีลูกศิษย์น้อย!**

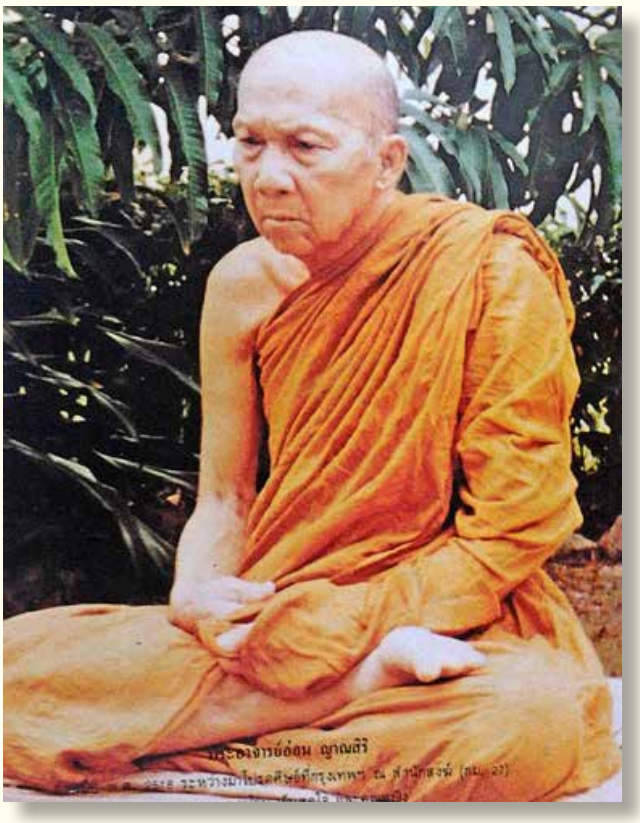

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เรื่องความรู้พิเศษ เช่น ดักใจ ทายใจ เรื่องพวกนี้ท่านรู้ แต่ท่านไม่พูด ท่านจะถ่อมองค์ไว้เสมอ ท่านมักจะพูดว่า “เฮาบ่มีญาณฮู้คือครูบาอาจารย์ บ่ฮู้จักดอกอีหยังกะดาย ...เราไม่มีญาณหยั่งรู้เหมือนกับครูบาอาจารย์องค์อื่น เราเป็นผู้ไม่รู้จักอะไรเลย”

หลวงปู่อ่อน เวลาท่านทายใจคน ดูราวกับว่าท่านเป็นผู้ที่ไปนั่งร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นเลยทีเดียว ท่านจะพูดทักขึ้นมาเลย แต่นาน ๆ ท่านจะทำสักครั้งเพื่อดัดนิสัยใครบางคนที่พอจะสั่งสอนได้

หากใครขัดข้องเรื่องการภาวนา หรือเรื่องอื่นใดก็ตาม เพียงแค่คิดว่าจะเข้าไปกราบเรียนท่าน โดยไม่ต้องพูดอะไรให้มากความ ท่านจะเทศน์ในสิ่งที่สงสัยและไขข้อข้องใจทั้งหมดออกมาเอง

พ่อคล้ายหลังสึกไปได้เมียได้ลูกแล้ว ทีนี้เกิดได้ลูกถี่มีลูกหลายคน สมัยนั้นเขายังไม่มียาคุมกำเนิด ภรรยาอยู่ที่บ้านบอกพ่อคล้ายให้ไปกราบเรียนถามหลวงปู่อ่อนดูซิว่า “จะมีคนมาทำหมันให้ ถ้าเราไปทำหมันมันจะเป็นบาปหรือไม่?”

บ่ายวันถัดมาพ่อคล้าย ก็เดินทางไปพบหลวงปู่อ่อนที่วัด ขณะนั้นท่านกำลังนั่งดัดเหล็กเส้นเพื่อทำลูกกรงอยู่ เมื่อไปถึงพ่อคล้ายก็เข้าไปกราบท่าน ๆ ก็เหลือบตามองแล้วท่านก็หันไปดัดเหล็กเส้นต่อ

พระเถรานุเถระที่ร่วมจำพรรษากับหลวงปู่อ่อนที่วัดนิโครธาราม ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๙

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ *หลวงปู่เพียร วิริโย* *หลวงปู่ลี กุสลธโร* *หลวงปู่บุญพิน กตปุญฺโญ*

หลวงปู่อว้าน เขมโก *หลวงพ่อประสิทธิ์ ปุญฺญมากโร* *หลวงพ่อสมศรี อตฺตสิริ* *หลวงพ่อบุญรอด อธิปุญฺโญ*

พ่อคล้ายคิดไว้ว่าจะมากราบเรียนถามท่านเรื่องอยากทำหมันจะเป็นบาปหรือไม่ แต่ท่านไม่พูดเรื่องเป็นบาปหรือไม่เป็นบาป ท่านว่า “เจ้าสึกออกไปเอาเมียก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีลูก” ท่านพูดขึ้นคำแรก เหมือนแหวกหัวใจพ่อคล้ายดู

แล้วองค์ท่านก็กล่าวต่อ โดยคำถามที่เพียงแค่คิดไว้ในใจ ท่านสามารถตอบให้ได้โดยไม่ต้องเอ่ยถาม ว่า “...เจ้าจะไปกลัวอะไร เจ้าสึกออกไปก็เพื่อไปต่อสู้ก็ต้องได้สู้ เราบอกเจ้าแล้วมิใช่หรือว่าอย่าสึก ห้ามเจ้าสึก เจ้าก็ไม่ฟัง เจ้าฟังแต่ความของตัวเอง มันก็เป็นอย่างนั้นแหละ สมัครใจไปทุกข์ยากเอง ลูกเกิดกี่คนก็พากันเลี้ยงไปซิลูกเต้า...จะกลัวทำไม”

แล้วองค์ท่านก็ประมวลเป็นธรรมะสอนใจว่า “อาจารย์ใหญ่มั่น อาจารย์ใหญ่เสาร์ นี่สิสอนเบิด ผู้หญิง ผู้ชาย สอนเบิด เพิ่นบ่ได้เลือก ผู้หญิงกะสิมีอุปนิสัยวาสนาสิเป็นพระอรหันต์อยู่เพิ่นกะสอน ...ท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ ท่านสอนหมดไม่ได้เลือกว่าเป็นหญิงหรือชาย ผู้หญิงหากมีอุปนิสัยวาสนาจะได้เป็นพระอรหันต์ก็มีอยู่เช่นกัน”

...ในคราวแรกที่มีการบวชเป็นแม่ขาวแม่ชี ก็เพราะหลวงปู่เสาร์เป็นผู้คิดค้นคำว่าคำกล่าวขอบวชขึ้นมา ครั้นให้มารับศีล ๘ ข้อ ก็เพียงสักแต่ว่า มันนึกอยากจะสึกยามใดมัน

ก็สึก เมื่อได้มากล่าวคำขอบวชก็เป็นเครื่องช่วยกันไม่ให้สึกอย่างง่ายดาย หากจะสึกก็ให้สึกยาก ...หลวงปู่เสาร์ก็เลยคิดคำบวชขึ้นมาไว้สอนทั้งหญิงและชาย หลวงปู่เสาร์ได้ท่านอาจารย์ใหญ่มั่นมาเป็นลูกศิษย์เมื่อท่านอาจารย์ใหญ่มั่นได้สำเร็จพระอรหันต์ก่อนแล้วจึงคืนไปสอนอาจารย์ใหญ่เสาร์ ให้ได้สำเร็จไปตาม ๆ กัน”

“...นั่นหละผู้มีวาสนาเป็นอย่างนั้น เจ้าสึกออกไปแล้ว เจ้าได้ลูกหลายคนก็ช่างมันประไร เมื่อเจ้าไปทางโลกแล้ว หากวันใดมีผู้มีบุญวาสนามาสอน พวกเจ้าอาจจะได้สำเร็จมรรคผลไปด้วยกัน”

พ่อคล้ายนั่งนิ่งหลับตาฟังหลวงปู่อ่อนเทศน์อบรมอยู่อย่างนั้นจนจิตสงบ ได้เวลาอันควรท่านจึงหยุดเทศน์ จึงก้มลงกราบลาองค์ท่าน ลุกเดินกลับบ้านตัวเบาหวิวดื่มด่ำซึมซาบกับรสพระธรรมเกิดปีติสุขอย่างยิ่งขึ้นในหัวใจ เป็นอันว่าวันนั้นพ่อคล้ายก็เลยไม่ได้ถามถึงเรื่องลูกมากลูกน้อย

เมื่อกลับถึงบ้าน ภรรยาที่รออยู่ก็ถามว่า “หลวงปู่ท่านว่าอย่างใด?”

“ท่านว่าไม่ต้องทำอะไรหรอก อยู่มันไปอย่างนี้ล่ะ”

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ มีพระที่ร่วมจำพรรษาที่วัดป่านิโครธาราม ๙ รูป ดังนี้

๑. หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ (เป็นประธานสงฆ์) ๒. หลวงปู่เพียร วิริโย ๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๔. หลวงปู่บุญพิน กตปุญโญ ๕. หลวงปู่อว้าน เขมโก ๖. หลวงพ่อประสิทธิ์ ปุญฺญมากโร ๗. หลวงพ่อสมศรี อตฺตสิริ ๘. หลวงพ่อบุญรอด อธิปุญฺโญ

● บิดาบุญธรรมตาย ●

ขอเล่าถึงคุณงามความดีของ**พ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ** บิดาบุญธรรมของหลวงปู่ลี กุสลธโร ไว้พอสังเขปดังนี้

พ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณนี้แลเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมกับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ในการสร้างวัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ จึงทำให้บ้านหนองบัวบานแห่งนี้มีวัดป่าเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง (เริ่มสร้างขึ้นหลังจากหลวงปู่ลีบวชได้ ๓ พรรษา)

หลังจากหลวงปู่ลีบวชแล้ว ท่านก็หายไปอยู่ป่าอยู่เขาเสียนาน ไม่มีข่าวคราวส่งกลับมาบอกทางบ้าน ทุกคนก็ไม่รู้ว่าท่านอยู่แห่งหนตำบลใด เมื่อถึงคราพ่อบุ่น ล้มตายลงในปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ ทางญาติหวังจะบอกข่าวให้ท่านทราบ ก็ไม่รู้จะไปติดต่อทางใด จึงประกาศตามหาทางสถานีวิทยุ จังหวัดอุดรธานี จ้างผู้ประกาศข่าวให้ประกาศว่า “**พระลี กุสลธโร ขณะนี้อยู่ ณ ที่ใด บิดานายบุ่น ชาลีเชียงพิณได้เสียชีวิตแล้ว โปรดกลับบ้านด่วน ทางญาติรออยู่**” ประกาศไปหลายวันก็เงียบ ทางญาติจึงจัดการเผาศพ

หลวงปู่ขาว อนาลโย *หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ* *หลวงปู่คำดี ปภาโส*

ด้วยความดีของพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ ที่มีต่อองค์พ่อแม่ครูอาจารย์สายกรรมฐาน งานศพของท่านจึงมีพระกรรมฐานใหญ่มาร่วมเผาศพและแผ่เมตตาให้เป็นจำนวนมาก เช่น **หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ หลวงปู่คำดี ปภาโส เจ้าคุณจันโทปมาจารย์** งานฌาปนกิจศพจัดขึ้น ณ วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

ด้วยความที่พ่อบุ่นเป็นศิษย์สายพระกรรมฐาน ก่อนตายท่านได้สั่งไว้ว่า “**เมื่อพ่อตายแล้ว อย่าเอากระดูกเข้าธาตุ ให้ฝังสลายไปกับดิน**” เมื่อพ่อสั่งไว้เช่นนี้ จึงไม่มีธาตุของพ่อ

พ่อบุ่นว่า “เอากระดูกเข้าธาตุมันเหมือนกับขังไก่ อยากจะไปไหนก็ไปไม่ได้ ถูกเขาขังไว้อยู่อย่างนั้น คนมาเห็นธาตุกระดูกเขาก็ว่าผีหลอกอย่างนั้นอย่างนี้ หลอกคนนั้นคนนี้ อย่าเอาพ่อเข้าธาตุ เด้อ!” พ่อบุ่นสั่งไว้อย่างนี้

พ่อบุ่นเป็นคนธัมมะธัมโม เข้าแต่วัด ฟังแต่ธรรม เป็นคนซื่อสัตย์ เหล้ายาสุราเมรัยไม่เคยแตะต้องและสั่งห้ามไม่ให้นำเข้ามาในบ้านโดยเด็ดขาด แม้แต่ปลาร้าดิบ ลาบดิบ ท่านก็ยังไม่เคยกิน

ยามมีชีวิตอยู่พ่อบุ่น มักจะเดินทางไปหา **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ที่จังหวัดสกลนคร เมื่อท่านหลวงปู่ฝั้นเจอก็จะกล่าวว่า “พ่อออก...พ่อวันดี (“วันดี” ชื่อพี่สาวคนโต) จักตอกมาให้แน่เด้อ” เมื่อพระอาจารย์ฝั้นสั่ง พ่อบุ่นก็จะจัดการส่งไปให้ตามความต้องการทุกครั้ง

หลังจากจัดงานเผาศพพ่อบุ่นผ่านไปได้ ๑๔ วัน ท่านเจ้าคุณจันโทฯ วัดโพธิสมภรณ์ ซึ่งรักพ่อมาก ก็เดินทางมาทำบุญอุทิศให้ **พ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณ** หลังจากนั้นไม่นานหลวงปู่ลีจึงเดินทางมาถึง แต่ว่างานทำบุญอุทิศได้จัดเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว

ถึงองค์ท่านหลวงปู่ลี กุสลธโร จะเดินทางมาถึงช้าก็ตาม ด้วยกำลังจิตอันมหาศาลขององค์ท่านนั้น การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับพ่อบุ่น ชาลีเชียงพิณนั้น สำหรับองค์ท่านแล้วนั่นมิใช่เรื่องยาก หรือลึกลับซับซ้อนแต่ประการใดเลย เรื่องราวแห่งจิตวิญญาณ ท่านเรียนรู้จบสิ้นทั้งหมดทั้งมวลที่วัดป่าบ้านกกกอก ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เรียบร้อยแล้วฯ •

อายุ ๔๕ ปี

พรรษาที่

๑๗

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๐

จำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

● บันทึกธรรม●

ในสมุดบันทึกเล่มเก่า ขาดวิ่นไปบางส่วน องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้ลิขิตธรรมเอาไว้ว่า

บุญและบาปย่อมแบ่งสัตว์ทั้งหลายให้ต่ำช้าหรือประณีต สมกับโบราณเป็นผู้บัณฑิตท่านแสดงอานิสงส์ไว้ ดังนี้

- **ผู้ใดมีใจงดเว้นจากปาณาติบาต** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์อายุยืน
- **ผู้ใดเบียดเบียนผู้อื่นให้เจ็บกายได้ทุกข์เพราะทุบตี** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้มีโรคมาก
- **ผู้ใดงดเว้นจากเบียดเบียน** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้มีโรคน้อย
- **ผู้ใดมักโกรธแรงกล้า** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีพรรณสรีระกายทุรพลเศร้าหมองไม่ผ่องใสงดงาม
- **ผู้ใดสกัดกลั้นโกรธหนักเสียให้เบาบาง** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีพรรณสรีระกายวิเศษผ่องใสงดงาม
- **ผู้ใดมีความริษยาในลาภสักการะของผู้อื่นแรงกล้าแน่นหนาอยู่ในสันดาน** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีศักดาเดชานุภาพน้อย
- **ผู้ใดไม่ริษยามีสันดานชุ่มด้วยมุทิตาในลาภสักการะของผู้อื่น** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีศักดาเดชานุภาพมาก
- **ผู้ใดไม่บริจาคจำแนกแจกทาน** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีโภคทรัพย์น้อยยากจนไม่ไพบูลย์

ภาพมุมสูงวัดถ้ำกลองเพล

• **ผู้ใดมักจำแนกแจกทาน** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์มีโภคทรัพย์สมบัติมากไม่ขัดสน

• **ผู้ใดมีสันดานกระด้างมีมานะในสันดานมาก** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้เกิดในตระกูลต่ำ

• **ผู้ใดไม่กระด้างเป็นผู้อ่อนน้อมไม่มีมานะเป็นเหตุ** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เกิดในตระกูลสูง

• **ผู้ใดไม่หมั่นเข้าไปหาสมณพราหมณ์ ถามถึงบาปบุญคุณโทษ** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้มีปัญญาทุรพลโฉดเขลา

• **ผู้ใดหมั่นเข้าไปถามบาปบุญคุณโทษกับสมณพราหมณ์** ผู้นั้นเมื่อเกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้มีปัญญามาก

ลิขิตธรรมดังกล่าวข้างต้น บ่งบอกถึงความที่องค์ท่านใฝ่ศึกษาโดยตนเองเป็นอย่างมาก แม้โดยส่วนมากชีวิตในเพศสมณะของท่านจะอยู่แต่ในป่าเขาลำเนาไพรก็ตาม แต่องค์ท่านมีปริยัติสมบัติ ปฏิปัตติสมบัติ และปฏิเวธสมบัติ รอบรู้ในทานศีลสมาธิปัญญาโดยสมบูรณ์ครบถ้วน

หลวงปู่ลีท่านเล่าถึงการจำพรรษากับหลวงปู่ขาว ที่วัดถ้ำกลองเพล ว่า “***เกี่ยวข้องอยู่หลวงปู่ขาวนี่กะไปจำพรรษานำเพิ่น ๒ พรรษา ๒๕๐๖ เทือหนึ่ง ๒๕๑๐ เทือหนึ่ง ปีนั่นเพิ่นป่วยหลายก็ไปเฝ้าเพิ่นไปดูแลเพิ่น***...

... เราได้ไปอยู่จำพรรษากับหลวงปู่ขาว อนาลโย ๒ พรรษา คือ ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ ครั้งหนึ่งและในปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ อีกครั้งหนึ่ง ปีนั้นท่านป่วยหนัก เราก็ไปเฝ้าดูแลอาการอาพาธท่าน” ผู้เขียนพูดขึ้นว่า “ทราบว่าหลวงปู่ท่านเกี่ยวข้องกับช้างกับสัตว์”

หลวงปู่ลีตอบว่า “***เก่งแหล่วอันนั่น หลวงปู่ขาว เพิ่นเล่าให้ เพิ่นเด็ดเดี่ยว***...หลวงปู่ขาวท่านเก่งมากเรื่องเกี่ยวกับช้าง ท่านเคยพูดให้เราฟังหลายวาระ องค์ท่านเป็นพระผู้เด็ดเดี่ยว ”

• เล่าเรื่องหลวงปู่ขาว อนาลโย •

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้เมตตาเล่าปฏิปทาพ่อแม่ครูจารย์ หลวงปู่ขาว อนาลโย ดังนี้

“**หลวงปู่ชอบ** ก็เหมือนกันกับ **หลวงปู่ขาว** ท่านเดินจงกรมภาวนาเก่งมาก ท่านทำให้ดูอยู่อย่างนั้น แต่ถ้าเทศน์นี้ไม่ค่อยพูด ยกตัวอย่าง เวลาญาติโยม หรือ **ครูจารย์เพ็ง** (หลวงปู่บุญเพ็ง) มาที่วัดเพื่อมาขอฟังธรรม ท่านก็บอกให้อ่านหนังสือเอา บางครั้งท่านก็ไม่ลงมาพบญาติโยมเลย ท่านก็แก่ชราแล้วทำอย่างไร แค่แบกสังขารตัวเองนี่ก็หนักมากแล้ว ถ้าเรื่องเทศน์เก่งก็ต้องยกให้ **หลวงปู่บุญยัง** กับ **พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่อ่อน** นี่ล่ะ ท่านเป็นนักเทศน์ที่เก่งจริง ๆ

หลวงปู่ขาว อนาลโย ท่านว่า ท่านเดินจงกรมในวันหนึ่ง ๆ ใช้ทางถึง ๓ เส้น ดังนี้

เส้นที่หนึ่ง “**พุทโธ**” เดินจงกรมบูชาคุณพระพุทธเจ้า

เส้นที่สอง “**ธัมโม**” เดินจงกรมบูชาคุณพระธรรม

เส้นที่สาม “**สังโฆ**” เดินจงกรมบูชาคุณพระสงฆ์

ในแต่ละวันหลวงปู่ขาวท่านจะเดินจงกรมอยู่อย่างนั้นไม่มีย่อท้อ เอาตัวทำความเพียรเผากิเลสอยู่อย่างนั้น

หลวงปู่ลีท่านให้โอวาทธรรมสอนภิกษุสามเณรทั้งหลายต่อว่า “พอไปนั่งภาวนาก็ให้รู้จักทำความสงบ ทำความเพียร ปัจจุบันนี้พระเณรมันไม่รู้จักกำกับดูแลจิตใจตัวเองสักที ปล่อยมันแล้วแต่มันจะแล่นไปทางไหน ถ้าเป็นควายก็วิ่งเข้ารั้วเข้าสวนเขานู่น ไปหาดมก้นกันอยู่นู่นทุ่งไร่ทุ่งนา แล้วจิตก็โลกเลก แล้วมันจะไปทันกินหรือ?

วัดถ้ำกลองเพล

หลวงปู่ขาว อนาลโย ตอนกลางคืน ท่านไปหานั่งอยู่ตามก้อนหินเพื่อภาวนา เดือนหงายท่านนั่งอยู่อย่างนั้น ที่ไหนมันน่ากลัวและลำบาก ท่านกล่าวว่าที่นั่นภาวนาดี ให้เร่งหาความสงบ ถ้ามีความทุกข์ในใจให้ออกจากกุฏิไปหาที่นั่งสมาธิภาวนา หากยังอยู่ในกุฏิก็มีแต่จะนอนเท่านั้นเอง

เดือนหงายสว่างจ้า ในฤดูแล้ง หลวงปู่ขาวท่านพาไปหานั่งอยู่ตามก้อนหิน ท่านนั่งอยู่นู่น! ภูวัว **อาจารย์เพ็ง** ท่านก็พาลูกศิษย์ไปหลายคน เฒ่าขนาดนั้นแล้วยังนั่งภาวนาแข็งแรงจริง ๆ เลยลองนั่งภาวนาแข่งกับผู้เฒ่าดู นั่งจนนั่งไม่ไหว อาจารย์เพ็งก็เลยนอน พอรู้สึกตัวขึ้นมา เห็นท่านนั่งอยู่ ก็ตั้งท่าอีก พอสู้ไม่ไหวก็นอนอีก จนท่านได้มาปลุกเพราะนอนหลับอยู่ หลวงปู่ขาวท่านเก่งเดินจงกรมไม่มีเกียจคร้าน คนหนุ่มสู้ท่านไม่ได้

คำสอนของพระพุทธเจ้าท่านให้เดินจงกรมนั่งภาวนา พวกเรามีแต่กินกับนอน มันก็ไม่เห็นอะไร ถ้าไม่เห็นก็มากล่าวตู่ศาสนาอีกว่าศาสนาไม่จริง ที่แท้เพราะตัวพวกเราไม่จริงจังในการปฏิบัติ จึงไม่เห็นของจริง มีแต่เรื่องเล่น ถ้าได้เข้าหากันแล้ว โธ่เอ๊ย! พูดคุยกันได้ทั้งวันทั้งคืน ยิ่งเณรยิ่งเก่ง

สำหรับเณรนี้คะนองมาก จะทำอย่างไรถึงจะเห็นอรรถเห็นธรรม เพราะความสงบไม่เพียงพอ เหมือนกับคนยืน คนวิ่ง คนเดิน นั่นแหละ! คนที่ยืนอยู่กลางแจ้ง ใครจะมาทางไหนก็เห็น มาทางซ้ายทางขวาทางหลัง เห็นหมดทุกอย่าง แต่นี่มันไม่อยู่นิ่ง แล้วแต่อารมณ์ไหนจะมาเล่นมาคะนอง แล้วจิตมันจะเป็นสมาธิได้อย่างไร เมื่อมันเป็นโลกไปหมด ถ้าได้เป็นโลกแล้ว ก็มีแต่ร้อนนะซิ เรื่องอะไรก็ต้องให้มันถูกใจตัวเองไปหมด เรื่องกิเลสมันเป็นอย่างนั้น ไม่ยอมให้ให้ใครเรียกตัวเองว่าเป็นคนชั่ว ถึงแม้เขาจะจับตัวเข้าคุกตะราง ให้เขาเรียกว่า “**เป็นผู้ต้องหา**” เขาหาว่าหมด เพราะมันยอมรับความจริงไม่ได้นะเรื่องกิเลส มีธรรมเท่านั้นที่รับความจริงได้

ขอให้ปฏิบัติไปเถอะ ถ้ามันเกิดขึ้นในใจตัวของเราเอง มันจะรู้ขึ้นเอง ให้จิตเป็นสมาธิดูซิ พอจิตสว่างแล้วมันจะเกิดขึ้นเอง จะมีเรื่องปรากฏขึ้นมา ไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่ง ถ้าเรื่องนั้นเกิดขึ้นมาแล้ว จะเห็นเรื่องความอัศจรรย์

ถ้าอย่างนั้นพระพุทธเจ้าท่านจะสอนเรื่อง **ศีล สมาธิ ปัญญา** หรือท่านเปรียบเทียบไว้เรื่อง **อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา** ถ้าเป็นจิตแท้ ๆ มันต้องมีสติปัญญา

สติสำคัญมาก นี้! เป็นยอดคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย!

● หลวงปู่ขาว อนาลโย อาพาธหนัก...ระลึกชาติ ●

ขอยกข้อความบางตอนอันเกี่ยวเนื่องด้วยประวัติหลวงปู่ขาวอาพาธที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ในหนังสือ “**ประวัติหลวงปู่ทองพูล สิริกาโม พระอริยเจ้าผู้มีจริยาวัตรอันงามยิ่ง**” ได้กล่าวถึงตอน “**หลวงปู่ขาว อนาลโย อาพาธหนัก...ระลึกชาติ**” ดังนี้

...เช้าวันหนึ่ง **โยมพ่อตัน บารมี** มาถวายจังหัน **หลวงปู่จวน กุลเชฏโฐ** ที่วัดถ้ำบูชา *(ถ้ำพระภูวัว น้ำตกเจ็ดสี)* บ้านดอนเสียด อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ เสร็จจังหันแล้ว จึงกราบเรียนหลวงปู่จวนว่า “ขอโอกาสท่านอาจารย์! หลวงพ่อเพ็ง หลวงพ่อจันทา ให้มารับท่านอาจารย์ไปวัดถ้ำกลองเพลด่วน หลวงปู่ขาวคงจะไม่รอดแล้ว”

หลวงปู่จวนกล่าวว่า “เรายังไม่ได้สั่งลาญาติโยมจะไปได้ยังไง เขาเอาข้าวมาให้กินไม่บอกเขามันไม่สมควร ให้เขาขึ้นมาซะก่อน วันพรุ่งนี้จะได้สั่งมอบหมายให้เขาทราบ ของมันก็มีอยู่ในศาลา เขาเอามาถวายไว้ให้พ่อขาวทำกับข้าว มีเกลือ พริก ปลาร้า พรุ่งนี้บอกลาเขาเสียก่อนจึงจะไป” **ที่ท่านใจเย็นอยู่เพราะทราบภายในแล้วว่าหลวงปู่ขาวจะยังไม่ละสังขาร**

พอรุ่งเช้าอีกวันหลวงปู่จวนจึงสั่งญาติโยมว่า “อาตมาจะได้ลาญาติโยมไปอุปถัมภ์อุปัฏฐากหลวงปู่ขาวท่านอาพาธหนัก”

โยมพ่อตัน บารมี จึงกราบเรียนหลวงปู่จวนเพิ่นเติมว่า “...หลวงปู่สั่ง ให้เขาเตรียมโลงไว้แล้ว หลวงพ่อเพ็ง (หลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิรโต วัดถ้ำกลองเพล) ครูบาอาจารย์หลายองค์ต่างลงมติให้เลื่อยไม้ไว้ทำโลงศพแล้ว ให้ตาชาลี เอาลงแล็คเกอร์เอาไว้หลังศาลา เวลาท่าน

หมดลม ก็จัดการศพได้เลย **หลวงพ่อขาน** (หลวงปู่ขาน ธานวโร) ก็อยู่นั่นท่านก็ไม่ได้ว่าอะไร ขณะนี้พวกหนึ่งก็ลงมติว่าจะเอาไปโรงพยาบาล คณะสงฆ์และคณะลูกศิษย์ลูกหาให้เอามาโรงพยาบาลอุดรฯ มติสงฆ์บอกว่ารอหลวงปู่จวนมาก่อน ถ้าหลวงปู่จวนลงมติเห็นด้วย ก็เอาหามขึ้นใส่รถไปโรงพยาบาลเลย”

เมื่อหลวงปู่จวนท่านทราบเรื่องเป็นอย่างดีแล้ว จึงออกเดินทางจากวัดถ้ำบูชา มาถึงอำเภอศรีวิไลก็มืดค่ำแล้ว จึงมานอนกับ **หลวงปู่โก้** ที่ **วัดศรีวิไล** รุ่งสางท่านได้เหมารถสองแถวถึงวัดถ้ำกลองเพลเวลาราว ๔ โมงเย็น ทันทีที่มาถึงท่านก็ตรงเข้าที่ประชุมเพื่อลงมติ หลวงปู่จวนท่านกล่าวขึ้นว่า **“โอ้ย!..ท่านเหลือแต่ลมแล้วจะเอาไปยังไง อย่าให้ท่านทรมานมาก เราขอคัดค้านไม่ให้นำท่านไป ให้เอาท่านไว้ที่ถ้ำกลองเพล”**

เมื่อมีความเห็นที่แตกต่าง ที่ประชุมจึงขอมติถามความเห็นชอบของแต่ละองค์ ซึ่งโดยส่วนมากเห็นควรให้นำหลวงปู่ขาวไปรักษาที่โรงพยาบาล มีเพียง ๒ รูปที่เห็นด้วยกับหลวงปู่จวน

หลวงพ่อขาน ธานวโร เป็นผู้หนึ่งซึ่งเห็นด้วยกับหลวงปู่จวนท่านว่า “โอ้! ไม่ควรเอาไปท่านเกือบแล้ว เต็มทีแล้ว...รักษาจนหมดความสามารถจะให้ทำยังไง ก็ให้ท่านอยู่ในถ้ำกลองเพลนี่แหละ”

“ไม่เอาไป! ถ้าท่านรอดมาได้ก็เป็นบุญกุศล รอดไม่รอดก็ควรเอาไว้ หีบศพที่ทำไว้แล้วนั้นให้เอาซ่อนไว้ก่อนอย่าเอามาโชว์ไว้นี่” หลวงปู่จวนท่านกล่าวย้ำอย่างหนักแน่นในที่ประชุม

ท่านหลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิรโต จึงกล่าวขึ้นว่า “ไม่ได้ ๆ โลงศพทำไว้ดีแล้ว” ขณะกำลังมีการถกเถียงกันในที่ประชุมอยู่นั้น **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เดินทางมาถึงก็ตรงเข้าเยี่ยมหลวงปู่ขาว แล้วได้นำยามาลาเรียมาละลายใส่น้ำหยอดให้หลวงปู่ขาวฉัน อาการของท่านก็ดีขึ้น ๆ โดยลำดับ

...หลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นพระเถระองค์สำคัญองค์หนึ่งในจำนวนหลายองค์ที่มาคอยดูแลอุปัฏฐากหลวงปู่ขาวขณะอาพาธในระยะนั้นด้วย เมื่ออาการท่านค่อย ๆ ดีขึ้น หลวงปู่จวนกล่าวว่า “เราพูดแล้วว่าท่านยังไม่ทันหมดบุญ เราถึงคัดค้าน” หลวงปู่ขานก็ว่าเช่นกัน...

หายป่วยคราวนั้นหลวงปู่ขาวก็ยังทรงสังขารขันธ์มาจนถึงอายุ ๙๖ ปี ไม่ป่วยอีกสักครั้งแต่นั้นมา กระทั่งเข้าสู่แดนนิพพาน

เมื่อหลวงปู่ขาว อนาลโย พระผู้เป็นดั่งเพชรน้ำหนึ่งในวงศ์กรรมฐาน อาการดีขึ้นร่างกายเริ่มกระปรี้กระเปร่า ท่านได้เล่าถึงเหตุแห่งการรอดตายในคราวนั้นว่า “**เป็นเพราะอานิสงส์ที่ท่านเคยทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อน**”

หลวงปู่ขาวท่านเข้าสมาธิเพื่อระงับเวทนา ท่านระลึกชาติได้ เกิดภาพนิมิตปรากฏขึ้นมาว่า “**ชาติก่อนท่านเคยช่วยทำปฐมสังคายนา ในสมัยพระเจ้าอชาตศัตรูประกาศสังคายนาอยู่ถ้ำสัตตบรรณคูหาอยู่ที่ภูเขาเวภารบรรพต**”

จุดประสงค์สำคัญที่สุดของการสังคายนา คือการรวบรวมพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเพื่อธำรงรักษาพระธรรมวินัยเอาไว้ไม่ให้ขาดสูญหรือวิปลาสคลาดเคลื่อนไป เพราะพระธรรมวินัยนั้นคือหลักของพระพุทธศาสนา หากปราศจากคำสอนแล้วพระพุทธศาสนาก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ดังพุทธวจนะในคราวจะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า

“โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต
ปญฺญตฺโต โส โว มมจฺจเยน สตฺถา”

ดูก่อนอานนท์! ธรรมแลวินัยใดที่เราได้แสดงแล้วและบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย ในเมื่อเราล่วงลับไป
พระเถระทั้งปวงเห็นความสำคัญของพระธรรมวินัย
ซึ่งจะสืบทอดอายุพระศาสนาต่อไปในภายหน้า

หากละเลยปล่อยไว้กระทั่งพระธรรมวินัยเกิดความคลาดเคลื่อนไปจะเป็นอันตรายต่อพุทธศาสนา จึงได้เริ่มสังคายนารวบรวมพระธรรมคำสอนขึ้นเป็นหมวดหมู่ภายหลังพุทธปรินิพพานไปแล้ว ๓ เดือน การประชุมสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรกมีขึ้นที่ **ถ้ำสัตตบรรณคูหา** โดยพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป มี **พระมหากัสสปะ** เป็นประธานและเป็นผู้ถาม **พระอุบาลี** เป็นผู้วิสัชนาพระวินัย **พระอานนท์** เป็นผู้วิสัชนาพระสูตร โดย **พระเจ้าอชาตศัตรู** เป็นศาสนูปถัมภก สิ้นเวลา ๗ เดือนจึงแล้วสำเร็จ

หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้เล่าว่า ในชาตินั้นเราเกิดเป็นคนบ้านนอก พระเจ้าแผ่นดินประกาศให้เอาไม้ไผ่ หญ้าคา ไม้เครื่อง มาทำเป็นที่พักสงฆ์ที่เข้าร่วมประชุมสังคายนา ๕๐๐ ชิ้น เราอยู่บ้านนอก ได้ขนวัตถุสิ่งของอันจำเป็นแก่สมณบริโภค พร้อมทั้งชักชวนญาติพี่น้องให้มีส่วนร่วมในการทำบุญ...ด้วยอุปนิสัยในการเข้าวัดฟังธรรมทุกวันอุโบสถ เราได้นำข้าวสารอาหารแห้งร่วมสมทบโรงทาน เพื่อจัดปรุงเป็นอาหารถวายทานแก่สงฆ์ที่ร่วมทำสังคายนา จนกว่าจะแล้วเสร็จ ภายในพรรษา ๓ เดือน ในชาตินั้นสนุกกินสนุกทาน เราจึงเป็นคนไม่มีอดอยาก

...ด้วยอานิสงส์นั้นจึงเป็นเหตุ เมื่อเราได้มาเกิดเป็นมนุษย์จึงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา สาเหตุที่เราไม่ตายในครั้งนี้ ก็ด้วยอานิสงส์แห่งบุญนั้นนั่นเอง

หลวงปู่ขาวท่านกล่าวอย่างอาจหาญเหมือนคนไม่ได้ป่วยเป็นไข้มาเลเรียเลยว่า *“เราอยู่ในฌาน เราถึงได้ระลึกชาติ เข้าฌานละเอียด จึงรู้ละเอียด มีสังขารแล้ว สังขารไม่เปลี่ยนแปลง สังขารที่ตรงแล้ว สังขารที่จะรู้จริงเห็นจริงแล้ว...ไม่ได้ปรุงแต่งมันเป็นจริงแล้ว”*

บทสนทนาระหว่างหลวงปู่ขาวกับหลวงปู่จวน ในคราวนั้นมีอยู่ว่า มันเที่ยงตรงแล้วไม่เปลี่ยนแปลงได้ เป็นวิสังขาร ถ้าเป็นสังขารธรรมดาย่อมเปลี่ยนแปลงได้ ไม่เที่ยงตรง ถ้าเป็นวิสังขารแล้วมันละเอียด ทั้งบุญเก่าบุญใหม่มันพ่วงกันอยู่ บุญเก่าก็ละเอียด บุญใหม่ก็ละเอียด เป็นวิสังขารมันไม่ปรุงแต่ง รู้ตามเป็นจริง **สอุปทิเสสนิพพาน อนุปทิเสสนิพพาน** จบ

สอุปทิเสสะ คือ ยังปรุงแต่งอยู่

อนุปทิสเสสะ คือ ไม่ต้องปรุงแต่ง มันละกันไป ญาณประเภทไหนก็ละไปแล้ว ความรู้ความเห็นละทิ้งไปหมด

“จิตมันละมันถึงเกิดญาณเรียกว่า **“บรรลุ”**

บรรลุ **“ปุพเพนิวาสานุติญาณ”** คือทรงระลึกชาติในอดีตทั้งของตนเองและผู้อื่น

บรรลุ **“จุตูปปาตญาณ”** คือการรู้แจ้งการเกิดและดับของสรรพสัตว์ทั้งหลาย

บรรลุ **“อาสวักขยญาณ”** คือ รู้วิธีกำจัดกิเลสด้วย อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ทั้งหมดทั้งสิ้นที่กล่าวมานี้แล เป็นบารมีเก่ามาประสานเชื่อมกัน คือตนเองได้สร้างเอาไว้มีเชื้อแห่งความดี เพราะละวางได้ จึงไม่ทำบาป เชื้อเก่าเรียกว่า **บุพเพนิสัย ปโยคนิสัย** คือความเพียรความพยายาม บุพเพนิสัยมีแล้วแต่ชาติปางก่อน ชาติปัจจุบันจึงเป็นเครื่องหนุนให้พ้นทุกข์

หลวงปู่มั่นบอกว่า **หลวงปู่จวนเป็นลูกหลวงปู่ขาวมาแต่ชาติปางก่อน ท่านสร้างบารมีร่วมกันมา** หลวงปู่จวนเรียกหลวงปู่ขาวว่า “อีพ่อ...หมายถึง ท่านพ่อ”

หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร เป็นเพื่อนสหธรรมมิกที่อุปสมบทพร้อมกัน

• ประวัติย่อหลวงปู่ขาว อนาลโย •

และผู้เขียนขอยกเอาประวัติย่อที่เคยเขียนไว้ในหนังสือ **“ธุตังคเจดีย์ เจดีย์แห่งพระอรหันต์”** วัดอโศการาม มาแสดงไว้ดังนี้

หลวงปู่ขาว อนาลโย “พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเพชรน้ำหนึ่ง” วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

พระเดชพระคุณหลวงปู่ขาว อนาลโย พระอริยเจ้าที่ได้ชื่อว่า **“เป็นเพชรน้ำหนึ่งแห่งวงศ์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต”** ท่านมี **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** เป็นสหธรรมิกที่เกื้อกูลกันในทางธรรม ท่านเป็นผู้มีใจเด็ดเดี่ยว มุ่งมั่นในเป้าหมาย มีเมตตาธรรมเป็นเลิศสง่างาม ประดุจช้างสาร ท่านมีอดีตชาติเกี่ยวพันกับสัตว์ป่า มีช้างเป็นต้น ไม่ว่าท่านจะไปเที่ยวที่ป่าดงพงลึกเพียงไหน ช้างหัวหน้าฝูงมักจะเข้ามาคารวะท่าน ท่านรู้ภาษาสัตว์ และสัตว์เหล่านั้นก็รู้ภาษาของท่านเป็นอย่างดี

มูลเหตุที่ท่านออกบวชนั้น เกิดจากภรรยาของท่านมีชู้ เมื่อท่านจับได้คาหนังคาเขา ท่านจึงเงื้อดาบสุดแรงเกิดหมายจะฆ่าฟันทั้งชายชู้และภรรยาชั่วให้ตาย แต่เผอิญชายชู้เห็นก่อนและได้ร้องขอชีวิต ด้วยสาวกบารมีญาณมากระตุ้นเตือน ทำให้ท่านเกิดจิตเมตตา จึงได้เรียกชาวบ้านมาดูเหตุการณ์ พร้อมทั้งประชุมญาติและผู้ใหญ่บ้าน ชายชู้ยอมรับผิด จึงได้ปรับสินไหม

ด้วยเงิน ท่านจึงประกาศต่อหน้าสาธารณชนยกภรรยาให้ชายชู้อย่างเปิดเผย หลังจากนั้นท่านสลดสังเวชใจเป็นกำลัง ใจหมุนไปในทางบวชเพื่อหนีโลกอันแสนโสมม

ท่านสามารถระลึกชาติย้อนหลังได้หลายชาติ สถานที่ต่าง ๆ ที่ท่านอยู่จำพรรษามักจะเป็นสถานที่ท่านเคยเกิดเป็นคนหรือสัตว์ต่าง ๆ ในอดีตชาติมาแล้ว

ท่านได้บรรลุธรรมชั้นสุดยอดในราวพรรษาที่ ๑๖ ถึง ๑๗ ที่เสนาสนะป่ากลางทุ่งนา บ้านโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ท่านเล่าว่า “เย็นวันหนึ่ง เมื่อปัดกวาดเสร็จออกจากที่พักไปสรงน้ำ ได้เห็นข้าวในไร่ชาวเขากำลังสุกเหลืองอร่าม ทำให้เกิดปัญญาขึ้นมาในขณะนั้นว่า ข้าวมันงอกขึ้นมาเพราะมีอะไรเป็นเชื้อพาให้เกิด ใจที่พาให้เกิด-ตายอยู่ไม่หยุดก็น่าจะมีอะไรเป็นเชื้ออยู่ภายในเช่นเดียวกันกับเมล็ดข้าว เชื้อนั้นถ้าไม่ถูกทำลายเสียที่ใจให้สิ้นไปจะต้องพาให้เกิดตายอยู่ไม่หยุด ก็แล้วอะไรเป็นเชื้อของใจเล่า ถ้าไม่ใช่กิเลสอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ท่านคิดทบทวนไปมา โดยถืออวิชชาเป็นเป้าหมายแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ พิจารณาย้อนหน้าถอยหลังอนุโลมปฏิโลมด้วยความสนใจอยากรู้ตัวจริงแห่งอวิชชา นับแต่หัวค่ำจนดึกไม่ลดละการพิจารณา ระหว่างอวิชชากับใจ

พอจวนสว่างจึงตัดสินกันลงได้ด้วยปัญญา อวิชชาขาดกระเด็นออกจากใจไม่มีอะไรเหลือการพิจารณาข้าวก็มายุติกันที่ข้าวสุก หมดการงอกอีกต่อไป การพิจารณาจิตก็มาหยุดกันที่อวิชชาดับ กลายเป็นจิตสุกขึ้นมาเช่นเดียวกับข้าวสุก จิตหมดการก่อกำเนิดเกิดในภพต่าง ๆ

อย่างประจักษ์ใจ สิ่งที่เหลือให้ชมอย่างสมใจคือความบริสุทธิ์แห่งจิตล้วน ๆ ในกระท่อมกลางเขา มีชาวป่าอุปัฏฐากดูแล ขณะที่จิตผ่าน ดงหนาป่ากิเลสวัฏฏ์ไปได้แล้ว เกิดความอัศจรรย์อย่างยิ่ง

“พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเพชรน้ำหนึ่ง” เป็นเนื้อนาบุญเอกของโลก ท่านพิจารณาเมล็ดข้าวจนพ้นทุกข์ ท่านเป็นลูกหลานชาวนา เกิดในสกุลชาวนา ทำอาชีพเป็นชาวนาปลูกข้าวเลี้ยงตัว แม้ยามบวชปฏิบัติธรรมเร่งความเพียร ข้อธรรมที่ท่านใช้ในการพิจารณาธรรมจนบรรลุเป็นพระอริยบุคคลก็ใช้เมล็ดข้าวแห่งชาวนามาพิจารณาเป็นข้ออรรถข้อธรรม ช่างอัศจรรย์เสียนี่กระไร!

ตอนอรุณรุ่งพระอาทิตย์ก็เริ่มสว่างบนฟ้า ใจก็เริ่มสว่างจากอวิชชาขึ้นสู่ธรรมอัศจรรย์! ถึงวิมุตติหลุดพ้นในเวลาเดียวกันกับพระอาทิตย์อุทัย ช่างเป็นฤกษ์งามยามวิเศษเสียจริง”

ท่านเกิดวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ ตรงกับปีชวด ณ บ้านบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นบุตร **นายพั่ว** และ**นางรอด โคระถา**

อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ ณ วัดโพธิ์ศรี บ้านบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมี **พระครูพุฒิศักดิ์** เป็นพระอุปัชฌาย์ และ **พระอาจารย์บุญจันทร์** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อยู่จำพรรษาที่วัดโพธิ์ศรีเป็น เวลา ๖ ปี ได้สังเกตดูครูอาจารย์และเพื่อนพระภิกษุสามเณร ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่เป็นที่พอเชื่อถือได้ ไม่สมเจตนาที่ออกบวชเพื่อมรรคผลนิพพาน จึงเข้ากราบลาพระอุปัชฌาย์เพื่อออกธุดงค์ตามหา ท่าน**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ได้จำพรรษา กับพระอาจารย์มั่นปีแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ พรรษานั้นท่านเร่งความเพียรแทบไม่ได้หลับนอน

ท่านญัตติเป็นธรรมยุตเมื่อ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ โดยมี

พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์

พระอาจารย์บุญ ปณฺณาวุโธ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

(หลวงปู่ขาวเป็นนาคซ้าย หลวงปู่หลุยเป็นนาคขวา หลวงปู่หลุยบวชก่อน ๑๕ นาที)

ท่านได้ธุดงค์จาริกไปตามถิ่นต่าง ๆ จนในที่สุด ก็มาพำนักจำพรรษาอยู่ที่ วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๑

ท่านถึง **อนุปาทิเสสนิพพาน** ณ วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ในวันจันทร์ที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖ สิริรวมอายุได้ ๙๔ ปี ๔ เดือน ๑๘ วัน ๕๗ พรรษา ●

หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ วัดป่าหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

อายุ ๔๖ ปี

พรรษาที่ ๑๙

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๑

จำพรรษาที่วัดป่าหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

• ไปเหมือนนก •

ต้นปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านยังท่องเที่ยวต่อไป จากป่าสู่ป่า จากเขาสู่เขา ไปให้สุดบ้าน เดินให้สุดทาง องค์ท่านเป็นผู้มีกิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว มีภาระอันปลงได้แล้ว มีประโยชน์ตนบรรลุถึงแล้ว ...**เพราะรู้โดยชอบ**

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! อริยสาวก ย่อมเป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้และศาสตราเสียแล้ว มีความละอายต่อบาป มีความเอ็นดูกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร ซึ่งเป็นเครื่องบริขารกาย และด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริขารท้อง **จะไปในที่ใด ๆ ย่อมถือเอาบริขารไปได้หมด เหมือนนกมีปีกจะบินไปในที่ใด ๆ ย่อมมีภาระคือปีกของตนเท่านั้นบินไป** ฉันใดก็ฉันนั้น

ผู้ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นอริยเช่นนี้ จึงรู้สึกพร้อมเฉพาะซึ่งสุขในภายในแล้ว

ผู้ประกอบด้วยอินทรีสังวร อันเป็นอริยเช่นนี้ รู้ตัวรอบคอบในการก้าวไปข้างหน้าการถอยกลับไปข้างหลัง การแลดู การเหลียวดู การคู้ การเหยียด การทรงสังฆาฏิบาตรจีวร การฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระ การถ่ายปัสสาวะ การไป การหยุด การนั่ง การนอน การหลับ การตื่น การพูด การนิ่งแล้ว

ประกอบด้วยกองศีลอันเป็นอริยเช่นนี้ด้วย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอันเป็นอริยเช่นนี้ด้วยแล้ว ได้เสพเสนาสนะอันสงัดคือป่าละเมาะ โคนไม้ ภูเขา ซอกห้วย ท้องถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง ลอมฟาง อย่างใดอย่างหนึ่ง กลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงดำรงสติเฉพาะหน้า จิตตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากกามาสวะ ภวาสวะ แม้จากอวิชาสวะ เล็งญาณหยั่งรู้...เป็นสุขในทิฏฐธรรมแล้ว

องค์หลวงปู่ลี ท่านเป็นสุขซำบายในธรรมที่เห็นแล้ว...แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์และสัตว์เป็นอันมากยังตกอยู่ในความมืดคือกองกิเลสอวิชชา หากได้สัมผัสธรรมจากท่านผู้รู้จริง อาจเป็นเหตุให้รู้แจ้งเห็นจริงเข้าถึงวิมุตติได้

ที่เขียนมาข้างต้นนี้ก็เพื่อเป็นกำลังใจให้กับนักปฏิบัติทั้งหลายได้เห็นช่องทาง เพื่อจะเป็นบันไดก้าวให้สูงขึ้นในขั้นต่อไป

● หลวงปู่บัว อาพาธ ●

หลวงปู่ลี ได้พักปฏิบัติธรรมบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่วัดถ้ำกลองเพล กับหลวงปู่ขาว อนาลโย จนกระทั่งเวลาจวนจะเข้าพรรษา **เมื่อทราบว่าหลวงปู่บัว วัดป่าหนองแซง อาพาธ อีกทั้งโยมแม่โพธิ์ก็ป่วยหนัก** ท่านจึงได้กราบลาหลวงปู่ขาว เพื่อมาจำพรรษากับหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ที่วัดป่าหนองแซง ซึ่งหลวงปู่บัวองค์นี้เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อีกรูปหนึ่ง ที่มีปฏิปทาเด็ดเดี่ยวน่าเลื่อมใสเป็นอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับของครูบาอาจารย์ทั้งหลายด้วย

ท่านหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เป็นพระอริยเจ้าชั้นสูงที่ได้รับคำชมเชยจาก **หลวงปู่ขาว อนาลโย** วัดถ้ำกลองเพลว่า **“ท่านบัวนี้ เป็นผู้วิเศษองค์หนึ่งนะ!”**

วัดป่าหนองแซง แห่งนี้เป็นที่แวะพักทางผ่านของครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ที่จะต้องเดินทางไปมาระหว่างจังหวัดอุดรธานีกับจังหวัดเลยเสมอ

ในพรรษานี้ **หลวงปู่เพียร วิริโย** ก็ได้มาจำพรรษา ณ ที่แห่งนี้ด้วย เนื่องจากตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดถ้ำกลองเพลเท่าใดนัก เพื่อจะได้เข้าออกโดยสะดวกเพราะเป็นห่วงสุขภาพของหลวงปู่ขาว บางครั้งก็รอฟังข่าวอาการอาพาธของหลวงปู่ขาวที่นี่เลย อาศัยบารมีธรรมของหลวงปู่บัวจึงได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ท่านว่าครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ในสมัยนั้น ออกจากวัดถ้ำกลองเพลแล้วส่วนมากก็จะมาศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมที่ป่าหนองแซงนี่เอง

พระเถรานุเถระที่จำพรรษาวัดป่าบ้านหนองแซง ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ ได้แก่

๑. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ๒. หลวงปู่เพียร วิริโย ๓. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๔. หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร ๕. หลวงปู่บุญทา ถาวโร ๖. หลวงปู่แสง ญาณวโร ๗. หลวงปู่เสน ปญฺญาธโร ๘. พระอาจารย์ปรีดา ฉนฺทกโร ๙. หลวงปู่ขันตี ญาณวโร เป็นต้น

ในร่มธรรมหลวงปู่บัว สิริปุณโณ ท่านมีข้อวัตรที่เคร่งคัดให้พาดำเนิน ในวัดของท่านไม่มีงานก่อสร้างใด ๆ แต่งานการก่อสร้างของท่านก็มี คือการก่อสร้างใจให้ใหญ่โตแข็งแรง

๑. ต้องเดินจงกรมภาวนา ๒. ห้ามประมาทในการเจริญสติ

ต้องให้ตั้งอยู่ในสติ หากใครไม่จริงจังในการประพฤติปฏิบัติ ท่านจะกล่าวดุทันที **“*ประมาทเหรอ! มาดูถูกกรรมฐานนี่หือ!*”** พระเณรในวัดหากเจ็บไข้ได้ป่วยกินยาท่านก็ว่า **“*หือ! มันมาดูถูกกรรมฐาน*”**

ศาลาวัดป่าหนองแซง

ว่ากันว่าเณรน้อยเป็นไข้กำลังชักดิ้นชักงออยู่ เจอท่านดุเข้าหายจากอาการไข้โดยไม่ต้องกินยาเลยก็มีมาแล้ว “***มาดูถูกหรือ? มาประมาทหรือ? ประมาทกรรมฐานเหรอ?***” ท่านพูดอย่างนี้เสมอ ๆ

“**ผู้ใด่เอาไปโรงบาลผู้นั่นบาป ...ใครพาพระเณรที่ไม่สบายไปโรงพยาบาลคนนั้นบา**ป” ท่านพูดแล้วก็ยิ้ม

หลวงปู่บัวท่านมิใช่ธรรมดา ปฏิบัติเด็ดขาดมาก ท่านไม่เคยกินยา เวลาไม่สบายท่านก็กินแต่น้ำปัสสาวะ หรือภาษาธรรมเรียกว่า “น้ำมูตรเน่า”

ท่านสอนว่า “***สมณะนอน ๔ ...เศรษฐีนอน ๕ ...ขี้ข้านอน ๘***” แปลความว่า...

...บุคคลผู้นอนวันละ ๔ ชั่วโมง ได้แก่ สมณะผู้เร่งความเพียรเพื่อหวังมรรคผลพระนิพพาน

...บุคคลผู้นอนวันละ ๕ ชั่วโมง ได้แก่ เศรษฐีผู้หมั่นขยันทำมาหาเลี้ยงชีพจนร่ำรวย

...บุคคลผู้นอนวันละ ๘ ชั่วโมง ได้แก่ พวกขี้ข้า ขี้เกียจ ขี้คร้าน เป็นต้น ยากจนไปเรื่อยๆ

หลวงปู่บัว ท่านเป็นคนเทศน์น้อย มีครั้งหนึ่งท่านได้รับนิมนต์ให้ไปเทศน์ที่วัดโพธิสมภรณ์ เมืองอุดรธานี ท่านขึ้นธรรมมาสน์ แล้วเทศน์ ว่า “หาคนเทศน์กะหาย๊ากยาก **...**คนเทศน์หายากแสนยาก” แล้วท่านก็เทศน์ต่อ ว่า “***คนเทศน์ก็มีแล้ว คือ อาตมา ผู้ฟังก็มีแล้ว คือ ญาติโยมที่นั่งเต็มอยู่บนศาลา ส่วนผู้ปฏิบัติหามีไม่ มีแต่คนมานั่งคุยกัน เอวัง!***” กล่าวจบท่านก็ลงจากธรรมมาสน์เลย

ในคราวเดียวกันนั้นเอง **หลวงปู่จันทา ถาวโร** ถูกนิมนต์ให้ขึ้นเทศน์ลำดับต่อจากหลวงปู่บัว หลวงปู่จันทานั้นท่านอยากจะเทศน์เหลือหลาย เห็นญาติโยมมาฟังเทศน์มากมาย ๆ ตัวสั่นอยากเทศน์ (หลวงปู่เสนเล่า) พอญาติโยมว่า “***นิมนต์ให้หลวงปู่จันทาเทศน์***” ท่านก็รีบขึ้นธรรมมาสน์ทันที

ภาพมุมเจดีย์หลวงปู่บัว ที่วัดป่าหนองแซง

ตั้งนะโม ๓ จบ ยกพระคาถาขึ้นปั๊บ! ตั้งคาถาจบปึ๊บ!

หลวงปู่บัวกล่าวขึ้นอย่างดังว่า *“**เอวัง! ซ่ะ**”*

หลวงปู่จันทาว่า *“**แฮ! ๆ**”* แล้วท่านก็ลงจากธรรมมาสน์เลย เป็นที่น่าแปลกมากคือ หลังจากนั้นแล้วก็ไม่มีใครพูดอะไรเกี่ยวกับเรื่องการแสดงธรรมของท่านทั้ง ๒ อีกเลย เหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้นในวันนั้น และในวันต่อ ๆ มาก็ไม่มีใครกล่าวถึงเรื่องนี้อีกเลยเช่นกัน

คำสอนหลวงปู่บัว *“**สติ** บ่มีเฮ็ด! บ่มี! **ขันติความอดทน** บ่มีเฮ็ด! บ่มี! **ปัญญา** บ่มีเฮ็ด! บ่มี! **หิริ** บ่มีเฮ็ด! บ่มี! **โอตัปปะความเกรงกลัวต่อบาป** บ่มีเฮ็ด! บ่มี! **ไม่ใช่มันจะเกิดเอง ต้องเฮ็ดต้องทำ**...*

แปลความว่า **สติ...ขันติ...ปัญญา...หิริ...โอตัปปะ...หากตนไม่ฝึกฝน ไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว ทุกสิ่งอย่างก็ย่อมไม่เกิดไม่มีขึ้นอย่างแน่นอน**

หลวงปู่บัว สอนพระสอนเณร ให้ทำความเพียรมาก ให้ทำการเดินจงกรมภาวนามาก ท่านว่า *“**ให้กินน้อย นอนน้อย พูดน้อยต่อยมาก**”* ผู้ใดเมื่อมาอยู่กับท่านแล้ว หากเกียจคร้านไม่ทำความเพียร จะถูกท่านไล่ตะเพิดหนีไม่ให้อยู่ด้วย ท่านจะใช้ไม้เท้าไล่ตีเลย พร้อมกับวลี ว่า *“**หือ! มาประมาทหรือ? มาดูถูกกรรมฐานเหรอ?**”* ท่านไม่สอนธรรม...แบบธรรมดาทั่วไป

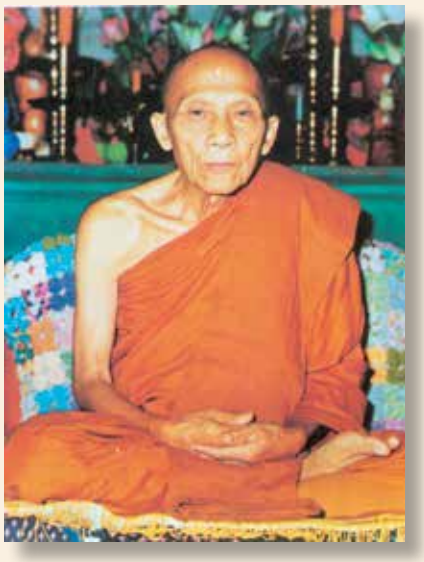

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

หลวงปู่คำดี ปภาโส

ครูบาอาจารย์ของหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

• ประวัติโดยย่อหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ •

ผู้เขียนขอนำชีวประวัติโดยย่อของ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** วัดราษฎรสงเคราะห์ (ป่าบ้านหนองแซง) อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี **“พระอริยเจ้าผู้บรรลุโสดาปันน์ตั้งแต่ยังเป็นคฤหัสถ์”** ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือ **“พระธุตังคเจดีย์ เจดีย์แห่งพระอรหันต์”** วัดอโศการาม ดังนี้

พระเดชพระคุณหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เป็นศิษย์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่สำคัญรูปหนึ่ง ซึ่งได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ในวัยชรา

ท่านได้บวชเป็นตาปะขาวถือศีล ๘ อย่างเคร่งครัด ติดตาม **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** และบางคราว **หลวงปู่คำดี ปภาโส** ออกธุดงค์ จนได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันตั้งแต่ยังเป็นคฤหัสถ์ ท่านมีวิถีจิตมุ่งสู่ความหลุดพ้น ท่านพระอาจารย์มั่นได้กล่าวทำนายไว้ว่า **“ในกาลข้างหน้า ถึงเวลาบารมีสุกงอมเต็มที่ จะมีคนมาโปรด”**

...ต่อมาท่านได้รับอุบายธรรมขั้นสูงจาก **หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ที่วัดป่าแก้วชุมพล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ตามคำทำนายของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

หลวงตามหาบัว ท่านแนะวิธีปฏิบัติให้ในตอนเย็น พอรุ่งเช้า ท่านก็จบกิจพรหมจรรย์ เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา

ท่านเล่าว่า **“อวิชชาขาดมันรุนแรงถึงขั้นกายไหว ประหนึ่งว่าคานกุฏิที่อยู่ได้ขาดไปด้วย อัศจรรย์พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และอัศจรรย์อุบายธรรมที่หลวงตาแนะนำพร่ำสอน คืนนั้นทั้งคืนจิตตื่นอยู่ไม่หลับไม่นอน เสวยวิมุตติสุข หาสุขอื่นยิ่งกว่าไม่มี”**

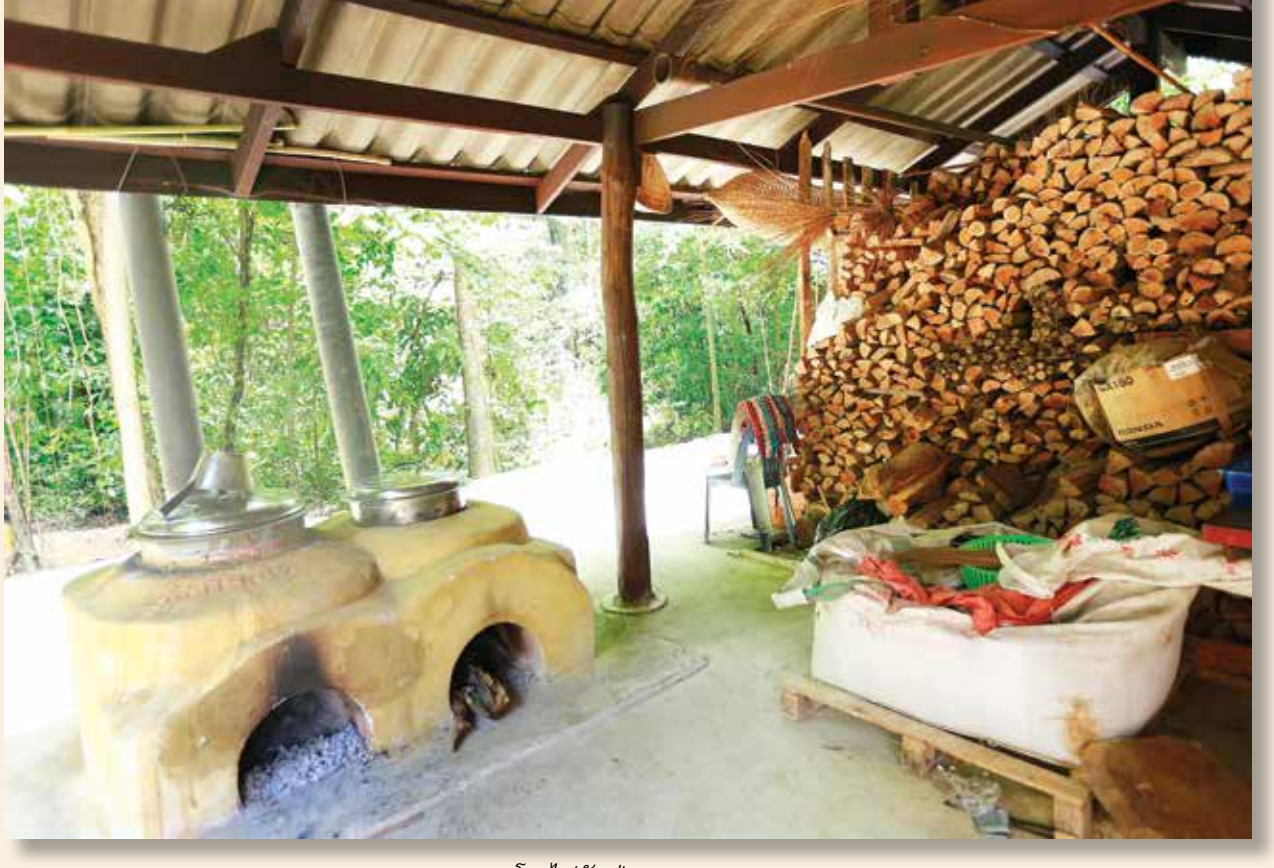

โรงไฟวัดป่าหนองแซง

...หลวงปู่บัวเป็นผู้แก้จิตและแนะนำธรรมขั้นสุดท้ายให้แก่หลวงปู่ศรี มหาวีโร พระอริยเจ้าแห่งวัดป่ากุง จังหวัดร้อยเอ็ด หลวงปู่ศรีจึงเคารพรักท่านเป็นอย่างมาก

ท่านไม่ได้ร่ำเรียนเขียนอ่าน แม้เจ้าอาวาสท่านก็ให้องค์อื่นเป็น ท่านให้พรไม่คล่องแคล่ว ท่านเพ่งแต่ภายในซึ่งเป็นธรรมลึกซึ้ง ท่านภาวนาพุทโธตั้งแต่ยังเป็นฆราวาส บวชเป็นผ้าขาว ถือศีล ๘ อย่างเคร่งครัด เป็นเวลา ๓ ปี ติดตามหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ไปธุดงค์ตามป่าตามเขา ผจญกับสัตว์ป่าและอันตรายต่าง ๆ อย่างเอาเป็นเอาตาย

ในระหว่างเป็นผ้าขาวได้ฟังธรรมจากครูบาอาจารย์กรรมฐานหลายรูป เช่น **พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ, หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม, หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่จันทร์ เขมปตฺโต, หลวงปู่อ่อนสา สุขกาโร, หลวงปู่คำดี ปภาโส, หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** เป็นต้น

ท่านเป็นพระกรรมฐานที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบปฏิบัติตรง ไม่ยอมท้อถอยให้แก่กิเลสมารแต่ประการใด ท่านสละชีวิตเพื่อธรรมอย่างแท้จริง ถึงแม้อยู่ในวัยชราแต่ความเพียรพยายามเหมือนพระหนุ่ม ๆ ท่านมีความพึงพอใจต่อการรักษาสัจจะ และนับเป็นยอดปรารถนาของท่านเลยทีเดียว หากศิษย์คนใดมีจิตใจแน่วแน่ที่จะรักษาสัจวาจาแล้วจะเป็นที่นิยมและชอบใจของท่านเป็นยิ่งนัก

ท่านเกิดเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ ที่บ้านเขืองใหญ่ ตำบลหมูม่น อำเภอธวัชบุรี (โป่งลิง) จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นบุตรของ **นายลาด** และ **นางดา น้อยก้อม** มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๙ คน

ชีวิตฆราวาสท่านมีอาชีพเป็นช่างประจำหมู่บ้าน และเก่งในวิชาอาคมไสยศาสตร์ประกอบอาชีพเป็นหมอผี ปราบผีสางนางไพร เป็นที่นับถือของคนถิ่นแถวนั้น ท่านยึดมั่นในคุณธรรม ๒ ประการ คือ การมีสัจจะ และการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด

ท่านอุปสมบทในปีพุทธศักราช ๒๔๘๒ อายุ ๕๓ ปี ณ วัดบึงพระลานชัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เวลา ๑๕:๑๘ น. โดยมี **พระครูคุณสารพินิจ** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระปลัดแก้ว** เป็นพระกรรมวาจาจารย์

หลังจากพิธีบวชแล้ว ท่านได้มาจำพรรษาอยู่กับ **พระอาจารย์เพ็ง พุทฺธธมฺโม** ซึ่งเป็นพระลูกชาย ที่วัดป่าศรีไพรวัน จังหวัดร้อยเอ็ด

ในกลางพรรษาแรกนั้นเอง ท่านมีอาการเจ็บในรูหูเป็นอย่างมาก ได้นั่งสมาธิพิจารณาทุกขเวทนา ใต้ต้นลำดวนในบริเวณวัด ติดต่อกัน ๓ วัน ๓ คืน จึงรู้แจ้งในอริยสัจจ์ จึงเอาชนะความเจ็บปวดนั้นได้

จากนั้นได้เข้าไปถวายตัวเป็นศิษย์ **ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ที่วัดป่าบ้านหนองผือ อำเภอพรรณนานิคม จังหวัดสกลนคร เมื่อไปถึงท่านพระอาจารย์มั่นทักถามทันทีว่า **“...นั่งอยู่ใต้ต้นลำดวนอยู่ถึง ๓ วัน ๓ คืนนั้น เธอได้พิจารณาอะไรบ้าง”**

ท่านถึงกับตกใจที่ท่านพระอาจารย์มั่น สามารถรู้ได้เช่นนั้น จึงกราบเรียนท่านว่า

“...กำหนดดูปฏิสนธิตั้งแต่เริ่มแรก พิจารณาการเกิดตั้งแต่เข้าไปอยู่ในครรภ์มารดาต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ”

จากนั้นท่านได้เดินธุดงค์ไปทางจังหวัดมหาสารคาม ได้ถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อปฏิบัติพระกรรมฐานกับ **พระอาจารย์คูณ ธมฺมฺตฺตโม** ที่วัดป่าพูนไพบูลย์ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** กับ **พระอาจารย์ศรี มหาวีโร** รับนิมนต์จาก **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)** วัดโพธิสมภรณ์ อุดรธานี เพื่อสร้างวัดกรรมฐานที่บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน จังหวัดอุดรธานี

หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ท่านได้ละสังขารเข้าสู่อนุปาทิเสสนิพพานในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ สิริอายุ ๘๗ ปี ๓๖ พรรษา

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย! ถ้าจะกล่าวไปแล้ว ก็อาจเห็นได้ว่า ทั้งหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ และ หลวงปู่ลี กุสลธโร ล้วนได้รับอุบายธรรมอันประเสริฐจากพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน นับว่าเป็นลาภอันประเสริฐของพวกเราทั้งหลาย! ที่องค์หลวงตาได้อุบัติเกิดขึ้นมาในแผ่นดินไทย ยังความร่มเย็นทั้งฝ่ายอาณาจักร ทั้งฝ่ายพุทธจักร เราทั้งหลายได้เห็นประวัติแห่งบุคคลผู้ใกล้ชิดองค์หลวงตา ย่อมก่อศรัทธาปสาทะเป็นอย่างยิ่ง นามของท่านและสาวกจริยาจะถูกจารึกไว้ในดวงใจของชาวพุทธตลอดกาล •

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ในวัยหนุ่ม

อายุ ๔๗ ถึง ๕๐ ปี

พรรษาที่

๒๐-๒๓

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ – ๒๕๑๕

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

● ดินแดนอริยธรรม ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อออกพรรษาจากวัดป่าหนองแซง ปีพุทธศักราช ๒๕๑๑ แล้ว ท่านท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวตามความพอใจ ไม่ติดใจในถิ่นที่อยู่ ไม่มีการสั่งสม ดวงจิตของท่านมารตามไม่ทัน ยากที่สามัญจะรู้ได้ เปรียบดั่งทิศทางที่นกโบยบิน...หรือรอยเท้าในอากาศ ฉะนั้น

รอยต่อแห่งภพชาติถูกตัดขาดสิ้นแล้ว ท่านไม่จำเป็นต้องสร้างโอกาสเหมือนมนุษย์ทั่วไป เพื่อจะเอาอะไรอีก ท่านเป็นผู้สิ้นหวังในกามคุณและรสของโลก นี้คือ **“ยอดของคน”** ที่พระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนให้เป็นให้ได้

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๕ ท่านย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด เพื่อเข้าหาและคอยถวายงานดูแลอาการอาพาธด้วยโรคหัวใจแด่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

องค์หลวงตามีอาการโรคหัวใจกำเริบเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ ขณะแสดงพระธรรมเทศนาบนธรรมาสน์ใน งานเผาศพท่านอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ เจ้าอาวาสวัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ ถึง ๒๕๑๒ เป็นต้นมา องค์หลวงตาท่านงดรับแขก

จากนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๕ องค์ท่านเริ่มแสดงธรรมได้บ้างเล็กน้อย แต่ต้องพูดด้วยความระมัดระวัง...

องค์หลวงตาท่านได้กล่าวถึงการป่วยในครั้งนั้นว่า ...เรื่องใจสำคัญนะ เรายกตัวอย่างพวกหมอศิริราชเขาตั้งหน้าตั้งตามานิมนต์เราไปค้างที่ศิริราชสักคืนหนึ่ง แล้วเขาเอาเครื่องมาวัดไว้เพื่อจะได้ดูชัดเจน เขาว่านี่ “โอ้โห!” หมอคนไหนก็ “โอ้โห! ๆ” ทั้งนั้น “แล้วเป็นยังไง?”

เขาว่า “ถึงแค่นี้ตายไปแล้ว นี้มันเลยไปอีกนู้น! ท่านยังเฉยอยู่ ลงขนาดนี้แล้วมันตายไปห้าทวีปแล้ว นี่ท่านอยู่ได้ยังไง เห็นท่านเฉยธรรมดา ท่านอยู่ได้ยังไง?”

พวกหมอ “โอ๋ย! ตกใจ ๆ กันทั้งนั้น พอออกมาดูแล้ว ก็อย่างนั้นละกำลังใจ ก็เราไม่มีอะไร เราพูดจริง ๆ เรื่องกำลังใจกำลังธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว มันจึงไม่มีสะทกสะท้านหวั่นไหวกับอะไรในสามโลกธาตุ”

เมื่อผู้เขียนกราบเรียนถามหลวงปู่ลี ถึงองค์หลวงตามหาบัว องค์ท่านจะแสดงกิริยาเคารพนบนอบกล่าวถึงด้วยความเทิดทูนเป็นอย่างยิ่ง ทุกสิ่งอย่างในชีวิตของท่านต้องคอยพิจารณาดูว่าองค์หลวงตาท่านพาดำเนินหรือไม่อย่างใด หากสิ่งใดหลวงตาไม่พาดำเนินแล้วไซร้ ปฏิปทาเช่นนั้นท่านจะไม่ทำ ไม่ว่าจะเป็นสวรรค์วิมานชั้นใดก็ตาม ดูเหมือนท่านจะไม่สนใจเอาเสียเลย

เรียนถามท่านว่า “ทำไมหลวงปู่ต้องกลับเข้าบ้านตาดทุกปี...ในระยะที่ยังออกท่องเที่ยวธุดงค์?”

องค์หลวงปู่ลีอธิบายว่า หากขาดเหลือหรือมีสิ่งอื่นใดบกพร่องจะได้ช่วยพ่อแม่ครูจารย์และเพื่อเข้าไปช่วยดูแลสอดส่องว่าพระเณรได้ปฏิบัติต่อองค์ท่านถูกต้องหรือไม่ อีกประการหนึ่งเวลาหลวงตาจะดุด่าว่ากล่าว ดูเหมือนว่าองค์หลวงปู่ท่านจะเป็นพานทองรองรับน้ำพระธรรมจากหลวงตาได้เป็นอย่างดี ในระหว่างนั้นองค์หลวงตาท่านเข่นพระเณรอย่างหนัก ธรรมที่แสดงแต่ละกัณฑ์ถึงพริกถึงขิง ทำเอาผู้ฟังสะดุ้งโหยง โดยเฉพาะช่วงเทศน์สอนพระ ท่านจะห้ามฆราวาสเข้ามายุ่งประหนึ่งว่าปิดประตูตีแมว พระรูปไหนควรจะได้หลักเกณฑ์ จะถูกท่านเข่นอย่างหนัก

ในสมัยนั้นสะดวกสบาย คนมาวัดป่าบ้านตาดมีเพียงไม่กี่คน หน้าวัดหลังวัดยังเป็นป่าห่างไกลบ้านเรือนของผู้คน ถนนหนทางยังไม่สะดวก สัตว์ป่าบางชนิดยังมีมาให้เห็นอยู่เนืองๆ

องค์หลวงปู่ลีกล่าวขึ้นว่า “ที่จริงองค์พ่อแม่ครูจารย์ท่านไม่ได้มีเจตนาจะสร้างวัดป่าบ้านตาด ท่านว่ามันใกล้บ้านเกิด ใกล้ญาติพี่น้อง มิใช่นิสัยขององค์ท่านเลย แต่เนื่องจากปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ โยมมารดาป่วยไม่ยอมติดตามท่านไปทางจังหวัดสกลนคร ท่านจึงต้องอยู่ดูแลโยมมารดา นี้คือเหตุที่ว่า ทำไมท่านจึงสร้างวัดป่าบ้านตาด ท่านว่า “**เหมือนวัวตอกหลักผูกแม่ไว้แล้ว ลูกจำต้องเดินวนอยู่ตรงนั้น**”

ในยุคนั้นท่านสอนให้ฝึกหัดใจในความสงบ มิให้คุ้นเคยกัน มันจะกลายเป็นทางโลก ถ้าคุ้นเคยกันแล้วก็ดูถูกกัน เป็นเรื่องโลกไปไม่ใช่เรื่องธรรม พระเณรจะพบเห็นหน้ากันได้ ก็เฉพาะตอนกวาดตาด (กวาดลานวัด) และฉันน้ำปานะเท่านั้น นอกนั้นไปใครไปมัน แต่เก่าแต่ก่อนมีพระมีเณรเพียงไม่กี่รูป บางครั้งก็ ๙ รูป บางครั้ง ๘ รูป รวมทั้งพระทั้งเณร บางครั้ง ๕ รูปก็เคยมี”

หลวงปู่ลีกล่าวซ้ำท้ายว่า “**จะมาอยู่กับท่านเล่น ๆ ท่านไล่หนีตั้งแต่ยังเดินมาไม่ถึงวัด**”

“**วัดเกษรศีลคุณ** หรือ **วัดป่าบ้านตาด**” องค์หลวงตามหาบัวได้สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ สาเหตุเพื่อโปรดและสนองคุณมารดาผู้ให้กำเนิด

ส่วนชื่อวัดป่าบ้านตาดที่มีชื่อเป็นทางการว่า “**วัดป่าเกษรศีลคุณ**” นั้น **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** แห่งวัดป่าบ้านนาคูณ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่กับองค์หลวงตามาตั้งแต่เริ่มตั้งวัดในปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ อธิบายว่า เป็นนามขององค์หลวงตา คือ “**บัว**” ซึ่งเป็นชื่อของดอกไม้ (คำว่า “**เกษร**” แปลว่า ดอกไม้)

เกี่ยวกับสภาพวัดในช่วงแรกเริ่มนั้น องค์หลวงตาเคยกล่าวไว้เช่นกันว่า “...วัดป่าบ้านตาดเมื่อเริ่มสร้างวัดใหม่ ๆ มีพระเณรอยู่ด้วยกันหลายรูป ตอนที่เรามาสร้างวัดนี้ บริเวณนี้เป็นดงทั้งหมด ติดต่อจากนี้ไปถึง **อำเภอหนองแสง** เป็นดงใหญ่ทั้งนั้น ทะลุปรุโปร่งไปหมด มีแต่ดงแต่ป่า สัตว์นี้เต็มไปหมด มีทุกประเภทของสัตว์ **ช้างเป็นโขลง ๆ** เต็มดง **กระทิง วัวแดง กวาง หมู** เป็นฝูง ๆ ฝูงละเป็นร้อยก็มีหมูป่าในดงนี้ พวกเก้งพวกกวางพวกอะไร **ไก่ป่า ไก่ฟ้า อีเห็น เม่น** มีอยู่เต็มดงนี้...

หมูป่า เป็นฝูง ๆ ยังพากันมาอาศัยนอนและเที่ยวหากินอยู่ตามบริเวณหน้ากุฏิพระเณรในเวลากลางคืน ห่างจากที่ท่านเดินจงกรมราว ๒ ถึง ๓ วาเท่านั้น ได้ยินเสียงมันขุดดินหาอาหารด้วยจมูกเสียงดังตุ้บตั้บ! ๆ อยู่ในบริเวณนั้น ไม่เห็นมันกลัวท่านเลย เวลาท่านเรียกกันมาดูและฟังเสียงมันอยู่ใกล้ ๆ ก็ไม่เห็นมันวิ่งหนีไป ยังพากันเที่ยวหากินตามสบายในบริเวณนั้นแทบทุกคืน ทั้งหมูและพระเณรเคยชินกันไปเอง แต่ทุกวันนี้ยังมีเหลือเล็กน้อยและนานๆ พากันมาเที่ยวหากินทีหนึ่ง ... ต่อไปอีกไม่กี่ปีคงจะเรียบไปเอง...

สำนักวัดป่าบ้านตาด คือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ชั้นเอกของพระพุทธศาสนาในทางภาคปฏิบัติยุคปัจจุบัน เป็นสำนักแห่งการเรียนรู้วัตรปฏิบัติชั้นเลิศ ตั้งแต่ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูงสุดแห่งสมถะและวิปัสสนา โดยอาศัยพระมหาเถระผู้ทรงคุณธรรม คือ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวญาณสมฺปนฺโน เป็นผู้อบรมสั่งสอน ตามแนวสายกรรมฐานของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต

ท่านสอนธรรมจากใจ...อาศัยตำราทางใจที่ท่านได้รู้ ได้เห็นและได้บรรลุเป็นหลัก...และสอนโดยไม่สะทกสะท้านในสามแดนโลกธาตุ ท่านจึงเป็นผู้ชำนิชำนาญทั้งทางภาคปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ เป็นครูเหนือครูที่หาไม่มีในโลกปัจจุบัน

สำนักแห่งนี้จึงมีทั้งพระไทยพระฝรั่ง...ผู้ที่อาศัยศึกษาปฏิบัติอยู่สำนักนี้ได้ นั้นแสดงให้เห็นว่า ถูกคัดสรรสั่งสอนมาเป็นอย่างดี...เพราะผ่านหูทิพย์...ตาทิพย์...สอดส่องดูแล และการอบรมสั่งสอนแบบถึงพริกถึงขิง...ถึงแก่นแท้ อาจารย์ผู้สอนคือหลวงตาพร้อมที่จะขับไล่ศิษย์ผู้ไม่เอาถ่านออกจากสำนักตั้งแต่ก้าวเท้าเข้าไปก้าวแรกเหยียบยังไม่ทันถึงพื้นดินเลย

สำนักแห่งนี้จึงง้อธรรม...แต่ไม่ง้อโลก... ผู้มีกิเลสหนาจึงเข้าไปไม่ถึง... เจาะผ่าน เข้าไปไม่ได้... ถึงเพียงประตูนอกเขตวัดก็ถูกขับไล่ให้กลับเสียแล้ว ผู้อยู่ในสำนักแห่งนี้มีสิทธิ์มองแค่เพียงดาวเดือน มองราวป่ามีกำแพงล้อมรอบ มองหนทางเดินบิณฑบาต จะเที่ยวเหม่อมองเตร็ดเตร่ไปที่ไหนตามอำเภอใจไม่ได้...แม้เพียงเศษของหนังสือพิมพ์ที่เขาทิ้งไว้เป็นขยะก็หยิบมาอ่านไม่ได้ ผู้อยู่กับท่านถึงยังไม่หลุดพ้น... แต่ต้องเป็นผู้เพียรพยายามปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น... เป็นผู้มุ่งมั่นมาเพื่อปฏิบัติกำจัดโลภ โกรธ หลง อย่างแท้จริง

สำนักแห่งนี้จึงสอนปุถุชนจนกลายเป็นกัลยาณชน อริยะ และพระอรหันต์... เห็นผลเป็นที่ประจักษ์...

และเป็นสำนักหนึ่งเดียวบนโลกยุคปัจจุบัน ที่ผู้สอนเป็นผู้หลุดพ้น... ผู้ฟังได้หลุดพ้นตาม... เป็นหลักฐานพยานปรากฏให้ค้นคว้าทางธรรมได้ ในระดับมองเห็นด้วยตา

ดังที่พระหลวงตาได้กล่าวยกย่อง **หลวงปู่ลี กุสลธโร** ศิษย์รูปหนึ่งของท่านว่า **“ธรรมลีองค์นี้คือ มหาเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ”** “บวชแล้วติดตามเราเหมือนปลิงติดขา สลัดไม่ออก ไปไหนติดตลอดเลย แต่ผลของแกก็ได้เป็นมหาเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ มีธรรมแต่ใครก็ไม่รู้นะ เราเปิดให้เฉย ๆ ธรรมดาเราไม่เปิด ไปไหนติดตามตลอดเลย จนกระทั่งทุกวันนี้ไปไหนก็ติดไปด้วย ถ้าเราไม่เปิดให้ก็ไม่มีใครรู้เลย เราได้เปิดออกเสียบ้าง” (๘ มกราคม ๒๕๕๑)

● ธรรมลี พระสำคัญอันดับหนึ่ง ●

องค์หลวงตาได้สาธยายเรื่องราวขององค์หลวงปู่ลี กว่าจะได้มาเป็นเศรษฐีธรรมว่า “...พอพ่อแม่ครูจารย์มั่น มรณภาพเท่านั้นแหละ พึ๊บ! โอ๊ย! ที่นี้มันไม่ใช่ไปแบบสบาย โดดเข้าป่าไหนที่ไหนเป็นอย่างนั้นทั้งนั้น ขโมยหนีจากหมู่เพื่อนนี่ โอ้โห! ถ้าเป็นตกนรกเราลงอเวจีโน่น! ไม่ใช่

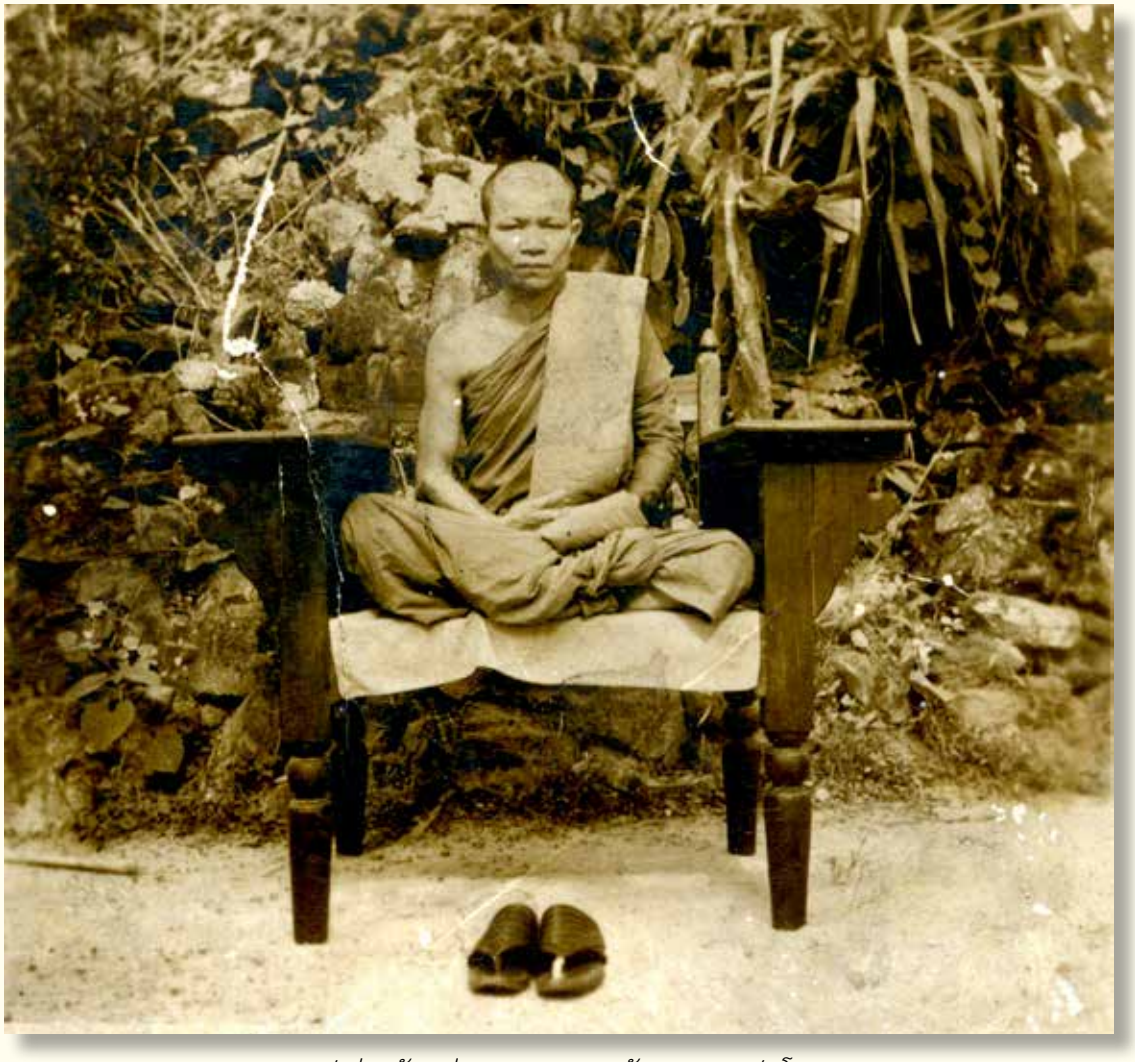

รูปเก่าสมัยหนุ่ม หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

ธรรมดา ลงเลยเทวทัตอีก เพราะอะไร? ก็เพราะเราขโมยหนีจากพระนี้มันไม่ทราบกี่ครั้งกี่หน ขโมยทุกแบบ ขโมยหนีกลางคืนเงียบ ๆ เวลาพอพระรุมตาม ไปอยู่ไหนก็รุมตามๆ ตั้งแต่พ่อแม่ครูจารย์มั่นมรณภาพ

แต่ก่อนเราไม่คิดว่าใครจะมาจ้องมามองดูเรานี่นะ เราก็มีแต่หน้าที่ของเราที่จะปฏิบัติตัวเองอย่างเดียวไม่เกี่ยวข้องกับญาติกับโยมกับพระกับเณร อยู่คนเดียวไปคนเดียวตลอด พอท่านมรณภาพเท่านั้น พึ๊บเดียวเลย! มองหาตัวไม่เห็น ไปไหนก็ไม่สบาย

ทีนี้ทำไงหนา ก็เอาแบบนั้นแหล่วขโมย บางทีก็ไปกลางวันแสก ๆ นั่นแหละ กลางวันก็ทำท่าเดินเลียบบริเวณ คือพระไปด้วยกี่องค์ท่านก็ทำเป็นร้าน (สำหรับพักภาวนา) อยู่นู้น! ในป่านั้น เราก็มีของเราอยู่ร้านเล็ก ๆ เป็นเตียงเป็นแคร่นั้นแหละ เราก็ทำท่าเดินฉากไป ถ้าหากว่าพระเห็นเราหรืออะไรนี่ ก็เป็นทำนองเราเดินเที่ยวดูวัด ดูสถานที่ ถ้าพระไม่เห็นเราคือไปดูลาดเลาของพระ ว่าพระรู้เราไหม? ถ้าไม่รู้เราก็จะเตรียมผ้า หมายความว่าจะขโมยหนี

ทีนี้ไป พอเงียบ ๆ องค์นั้นเดินจงกรมอยู่บ้าง องค์นี้นั่งภาวนาอยู่บ้าง เรามองไม่มีองค์ใดรู้เราแล้วก็มาเตรียมของปั๊บ ๆ ออกทางนี้เลย ออกทางพระไม่มี ออกแล้วบุกป่าไปเลยเงียบ ทีนี้พอตกค่ำมาพระไม่เห็นเรา ตายทีนี้ยุ่งกันใหญ่ ไปใหญ่เลยเรา

มันสำคัญอันเดียวนี่แหละมันลำบาก ใครไปที่ไหนเอาแต่บาตรเปล่า ๆ ไปนั่นนะมันไม่ได้ มีข้าวติดบาตร ไปไหนก็ไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ก็ให้คนรู้นั่นแหละ พระก็สืบนั้นสืบนี้ พวกนี้พวกจมูกเก่งมาก รู้จนได้นั่นแหละ เดี๋ยวก็รุมอีกแล้ว ๆ อยู่อย่างนั้น

บางทีกลางคืนขโมยหนี พอเงียบ ๆ แล้วทีนี้ เราเตรียมออกทางนี้ทางไม่มีพระ บุกป่าเลยกลางคืนก็ตาม ไอ้เรื่องคำว่ากลัวว่ากล้าเราไม่เคยคิดมันแหละ มีแต่จะไปด้วยเหตุด้วยผลของเรานี้ ไปหายเงียบไปอยู่ที่ใดก็ประมาณ ๑๔ ถึง ๑๕ วัน เท่านั้นแหละ เดี๋ยวรุมอีกแล้วคือทราบข่าว เนื่องจากเราไปอยู่ที่ไหนก็ต้องไปอาศัยบ้านเขาใช่ไหมล่ะ ไปบิณฑบาต เมื่อโยมเห็นพระก็เห็นล่ะซิ พระก็รู้ โยมรู้พระก็รู้เนี่ยเป็นอย่างนั้นเรื่อย

นี่ก็มาถึงวาระธรรมลีแล้วทีนี้ พอไปถึง “**วัดอ้อมแก้ว**” ธาตุพนม ไล่หมู่เพื่อนหนีหมด เราจะเข้ามาอีก มา “**ถ้ำพระเวส**” เรากะในใจของเรา ๆ จะเข้ามาอยู่แถวถ้ำพระเวส อำเภอนาแก เพราะเราเคยมาแล้วมันสะดวกสบายมีป่ามีเขามีถ้ำเยอะ

พอออกจากนั้นแล้วก็ไล่ไปหมด ใครก็ยอมไป ๆ พระไปตั้ง ๙ องค์ ๑๐ องค์ ต่างองค์ก็ไปกันล่ะ นุ่น! พากันไปทางห้วยทรายอะไรโน่น! หมู่เพื่อนไป เราก็อยู่วัดอ้อมแก้วนั่น จนกระทั่งบ่าย ๆ อยู่คนเดียว ไล่ไปตอนนั้นไปหมดแล้วรุม ๆ ๆ เราว่า “ไป ๆ ด้วยกันจะไปทางไหนก็ไปเถอะไปหาภาวนามีแต่กรรมฐานเฒ่าแก่ทั้งนั้นแหละไม่ใช่เด็กพอที่จะหาเกาะโน้นเกาะนี่” ท่านก็ไป

พอท่านไปแล้วเราก็ไปตอนฉันเสร็จแล้ว ลุกเป็นคณะไป คือเหตุที่เป็นคณะก็เพราะจะไปในงานผูกพัทธสีมาวัดบ้านสามผง แต่งานมันล้มเขาเปลี่ยนโปรแกรมใหม่ มันก็เลยล้มระนาวกันไปหมด ทีนี้ไม่ทราบว่าจะไปยังไงต่อยังไง พระก็พันกับเราไป ๆ ถึงวัดอ้อมแก้ว ธาตุพนม เราก็ไล่พระหนีหมด สุดท้ายก็ไปจริง หลวงตาบัวก็ไป ใครก็ไป ไปทางห้วยทรายนู้นแหละ! ธรรมลีก็ไป แต่ก่อนทีแรกนะ ไปซะก่อน

พอถึงตอนบ่าย ๆ ที่นี้เราก็ออกด้อม ๆ เราจะไปพักทางนี้ จะเข้าถ้ำพระเวส จากธาตุพนมจะไปถ้ำพระเวสไม่ใช่ใกล้เลยนะ จะกลับก็วันนั้น พอดีเดินบุกป่ามาจากวัดอ้อมแก้ว พอโผล่มาทางถนนก็มีรถชลประทานคันหนึ่งมา รถชลประทานคันนั้นก็เป็นรถคุณบุญล้อมก็ลูกศิษย์อีกแหละถามเรา “ท่านมหาจะไปไหน?” เราก็ว่า “นี่รถจะไปไหน?” เขาก็ตอบรถจะไปโน้น เอ้า! เราก็ขึ้นรถ พอดีไปโดนเอาพวกนี้อีกล่ะ มันกรรมแท้ ๆ รถนะ ไปโดนไอ้พวกนี้อีกและ

“นั่งเซาเกือกเทือกอยู่กลางท่งนา ยามค่ำ ๆ กูตายมาพ้อพวกหมู่นี้อีก เฮ็ดจั่งใด๋ สิไปซ่อนฮอยที่ใดเด้ที่นี่ ...มองไปเห็นหมู่พระนั่งพักกันเป็นเทือกอยู่กลางทุ่งนา ช่วงเวลาใกล้จะพลบค่ำ เราคิดอยู่ในใจว่า ตายแล้วมาเจอพวกหมู่นี้อีกแล้ว แล้วเราจะทำยังไงถึงจะหลบไม่ให้พวกพระเห็นร่องรอยเราได้ล่ะทีนี้”

ในที่สุดพวกนั้นเห็นเรา สุดท้ายก็เลยต้องลงรถที่นี่ล่ะ แล้วก็พากันเข้าไปพักที่บ้านชะโนดดง เราก็คิดแผนการจะหนีหมู่อีก ตื่นขึ้นรุ่งเช้าหลังจากฉันจังหันเสร็จแล้วก็ไล่หมู่ไปอีก

ธรรมลีไม่ยอมไปทีนี้ ไม่ยอมไปเลยเกาะติดเลย หรือมันจะเป็นอะไรบันดลบันดาล ธรรมลีคิดว่า “...ไม่ได้!...เสียท่า!...ท่านไล่เรามา เราก็มากับหมู่แหม!...เราเสียท่า!

คราวนี้ตั้งสัจจะอธิษฐาน ว่า “**อย่างไรเสีย ก็ขอให้ได้พบท่านอาจารย์มหาบัว อีกคราว และขอให้ได้พบภายในวันนี้ เมื่อพบท่านแล้ว คราวนี้เราจะเกาะติดท่านเลย ท่านพูดอย่างไร เราก็จะไม่ไป ท่านไล่เราอย่างไร เราก็จะไม่ไป**”

...ท่านว่า ท่านเข้าในร่มไม้ ท่านกราบตั้งสัจจะอธิษฐาน พออธิษฐานเสร็จแล้วก็มานั่งอยู่กับหมู่นั่นล่ะ สักประเดี๋ยวเหลียวมองเห็นรถมา **“รถท่านอาจารย์มาแล้วเว้ย!”** ท่านพูดอย่างนี้ให้หมู่พวกฟัง ไม่ได้พูดให้เราฟังดอก ถ้าพูดให้เราฟังก็คงถูกด้ามไม้คันฟอยฟาดหัวแล้ว

เราว่าจะหนีโจร ยังไงกลับไปเจอโจร โจรต่อโจรไปเจอกันว่างั้น โอ๊ย! บาปไม่แพ้บุญ! จะว่าไม่ใช่ก็ใช่! เราจะหลบหนีทีแรกเราก็ว่าจะหลบเข้าไปอยู่ในภู แต่พวกนี้ไปจะไปไหนก็แล้วแต่ล่ะ เราจะไปหาภาวนาผู้เดียวของเรา ๆ เคยอยู่ผู้เดียวสบายคราวนี้เลยไปชน เลยได้เสียรอย

พอไปถึงนั่นธรรมลีไม่ไปซิ ทำอย่างไรก็ไม่ไป ไล่อย่างไรก็ไม่ไป หมู่ไปกันหมดแล้ว ธรรมลีไม่ยอมไป

นี่แหละพูดถึงเรื่องธรรมลี เรื่องมันเป็นอย่างนั้น ติดตามจริง ๆ เข้าบวชแล้วก็ไปด้วยกันเลย บวชปีเผาศพหลวงปู่มั่น เรานี่ล่ะ

...ธรรมลีนี้ นิสัยเด็ดแท้ ๆ เด็ดภาวนาเด็ดแท้ ๆ ท่านติดสอยห้อยตามเรามาตั้งแต่โน่น จนกระทั่งทุกวันนี้ พรรษามากปานนั้นแล้วก็ยังเข้า ๆ ออก ๆ อยู่นี่ล่ะ อยากมาก็มาอยากไปก็ไป **ท่านเป็นคนมีสมบัติไม่มีใครรู้จักเสียด้วย**

ธรรมลีนี้มหาเศรษฐีธรรม ไม่ค่อยมีคนรู้จักดอก รู้จักแต่ในวงศ์ปฏิบัติใกล้ ๆ ท่านเป็นพระสำคัญนะ ถ้าว่าพูดอันดับ ก็สำคัญอันดับหนึ่ง ครั้นครั้งพุทธกาลก็ต้องว่าเป็นอันดับหนึ่งนั่นล่ะ

ท่านเป็นอย่างนั่นล่ะพระกรรมฐานท่านรู้ ไม่ค่อยมีใครรู้จักดอก ท่านไม่ได้หาอวด ประกาศโฆษณาลั่นโลกคือปลาเน่านะ นั่นมันปลาเน่า มันอวดเขาก็โฆษณาไป ทั้งหนังสดหนังแห้งอยู่ตามถนนหนทางเห็นไหม? เสียงตีกลอง ติ้งตั้ง! ๆ เขาโฆษณา ๆ หนังสดหนังแห้งนี่เป็นประเพณีของโลกเขา แต่ธรรมนี้เป็นอย่างนั้นไม่ได้มันขัดมันขวาง เดี๋ยวนี้ธรรมเป็นอย่างนั้นแล้ว

เพราะฉะนั้นมันถึงต้องเข้าไปข้างในแบบเดียวกัน ท่านผู้เป็นอรรถเป็นธรรมแท้ ๆ คนทั่วไปจะไปรู้จักกับท่านง่ายๆ ไม่ได้ อย่างหลวงปู่มั่น จะมีใครไปรู้จักกับท่านได้ล่ะ ผู้อยู่ใกล้เท่านั้นล่ะที่รู้จัก รู้จักก็ไม่ใช่จากท่านบอกนะ ท่านเค้นมาออกมา คำแต่ละคำ ๆ ออกมาจากหัวใจท่าน หนักบางเบามากน้อยขนาดไหนรู้กัน ๆ

การเทศนาหลักการ คือการบอกหัวใจเจ้าของ คือการอ่านให้คนอื่นฟังคือฟังหัวใจเจ้าของ อ่านหัวใจเจ้าของผู้เทศน์ การแต่งหนังสือเหมือนกัน การเทศนาว่าการก็เหมือนกับผู้เทศน์นั้น ผู้แต่งหนังสือนั้น ถ้าเป็นภาคปฏิบัติก็คือกระดานดำให้เขาอ่านอย่างไรไป ท่านไม่ได้ประกาศออกลั่นโลกว่าท่านเป็นนั่นนะ

นั้นมันเรื่องโลก หิวโหยอยากให้เขานับถือลือหน้า อยากให้เขายกย่องสรรเสริญ ว่าตัวดิบตัวดี ตัวเป็นผู้รู้นักปราชญ์ราชกวี **ความอยากนะนั่น มันยังอยากอยู่อย่างนั้น มันเป็นบ้าอยู่นั่นนะ มันดิ้นอยู่อย่างนั้น ๆ เหมือนหางจิ้งเหลนขาด มันอยาก มันดิ้นหาประมาณมิได้ ธรรมแท้ ๆ ธรรมเข้าสู่ใจแท้ ๆ ไม่มีอยากดอก เสมออยู่อย่างนั้น**

ถึงเวลาจะใช้ ยกตัวอย่างเหมือนกับมีดอยู่ในคมในฝัก ถอดด้ามออกมานี่ ตวัดทีเดียวนี้ขาดสะบั้นหมดเลยนั่น! พอเวลาจะใช้นะ พอเวลาใช้หมดแล้วเก็บเข้าในฝัก สวมลงปึ๊บ! เข้าในฝักแล้วเลย ไม่บาด คนก็ไม่บาด ไม่มีใครจะโง่ปานท่านผู้วิเศษในธรรมทั้งหลายดอก ไม่มีใครฉลาดยิ่งไปกว่านั้น ทำโง่ก็ได้ ทำฉลาดก็ได้ ทำอะไรได้หมด นั่นถึงจะใช่คนฉลาด ไม่บาด กับมีดก็ไม่บาด

พูดถึงธรรมลี ก็ดีอันหนึ่งนะ ท่านไม่ค่อยอยู่เป็นหลัก นี้ตรงกับพระพุทธเจ้า ประเพณีของสาวกอรหัตอรหันต์ท่าน ๆ ไม่ค่อยมีที่อยู่แบบนี้ ท่านว่า **“อนิเจตสาวี”** แปลว่า ผู้ไม่มีที่อยู่ คือไปตามปกติ ไปโดยปกติ ไปอย่างนั้นเรื่อย ที่ไหนสะดวกสบายอยู่ไปเรื่อย ๆ ไม่ได้มาห่วงมาใยกับสถานที่บ้านเรือนวัดวาอาวาส

ท่านเทียบเหมือนกับนกเวลาจะกินต้นไม้ต้นใด ออกไปแล้วไม่ได้ห่วงใยไม้ต้นนั้น ไม่ได้ห่วงใยเปลือกต้น อันนั้นเปลือกต้นเป็นของเรา อันนี้เป็นของเรา ถิ่นฐานนั้นเป็นของเรา ต้นไม้

เป็นของเรา ไม่เคย! พวกนกทั้งหลายกินอิ่มท้องแล้วมีแต่ปีกกับหางบินไปเลย นี่ฉันใดก็เหมือนกัน ลูกศิษย์เราตถาคต ลูกเราตถาคตก็เหมือนกันทั้งนั้น ไม่ได้ห่วงได้ใยไม่วุ่นวายอะไร นี่ท่านเทียบ เป็นข้อเปรียบเทียบ **อนิเจตสาวี** ผู้เที่ยวไปอยู่ปกติไม่มีหลักมีเกณฑ์ คือเป็นเครื่องผูกมัด ไม่ใช่ว่าไม่มีหลักมีเกณฑ์ในใจนะ หลักใจก็คือหลักธรรม แต่ว่าไม่มีเครื่องผูกมัด ท่านหมายความว่าอย่างนั้น

ครั้นมีแขกมีคนก็หายตัว แวบ! เข้าป่า ไม่รู้ไปทางไหนเงียบกริบ ท่านไม่ค่อยเล่นนะ เรื่องอรรถเรื่องธรรมกับญาติกับโยม มีคนเข้าไปหาท่านทำเล่น ๆ ไม่จริงไม่จังท่านหนีหายเลย ธรรมลีกับหมู่ไม่พันกันเรื่องธรรม ธรรมของท่าน ท่านเป็นคนสำคัญเป็นพระสำคัญ

พวกเราก็ให้ได้ฟังแต่ว่า **“ท่านเป็นคนสำคัญ”**

● วัดต้นแบบของพระกรรมฐาน ●

กว่าครึ่งศตวรรษแล้วไม่มีสำนักใดสามารถสอนสานุศิษย์ทั้งพระและฆราวาสได้มากมายอย่างนี้ ไม่มีสำนักใดที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเสียสละช่วยโลกสงสารได้ถึงเพียงนี้ การสอนนั้นไม่ได้มีตารางสอนเหมือนมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั่วไป แต่ท่านสอนให้มีสติทุกการเคลื่อนไหว ทุกลมหายใจเข้าออก ตามแบบปฏิปทาพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต องค์หลวงตาท่านเป็นครูชั้นเลิศแม้เพียงศิษย์คิดนอกลู่นอกทาง องค์ท่านก็ทราบและกำราบขู่ปรามในทันที ไม่ปล่อยให้กิเลสตัวใดมาล่วงล้ำพระธรรมวินัย ในขอบเขตขัณฑสีมาวัดป่าบ้านตาดได้ ดังในวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ องค์หลวงตาได้กล่าวตักเตือนเขตอุบาสิกาภายในวัดว่า **“ผู้ปฏิบัติธรรมเลอะเทอะ ผู้ปกครองไม่เลอะเทอะนี่นะ ดูแต่คนอื่นไม่ดูหัวใจตนเอง มันก็มาสร้างความเลอะเทอะล่ะซิ! ให้อภัยกัน อย่านินทากาเลในวงปฏิบัติ ขัดกับธรรมอย่างมาก อย่านำมาใช้นะ”**

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน องค์ท่านจึงเป็นองค์เดียวในคณะศิษย์กรรมฐานของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่ยึดถือและคงรูปแบบการปฏิบัติ และปฏิปทาของท่านพระอาจารย์มั่นไว้ได้ครบสมบูรณ์ที่สุด

ฉะนั้นในปัจจุบันนี้องค์ท่านจึงเกิดมาเพื่อ **“เป็นแบบฉบับ”** **“เป็นต้นแบบ”** และ **“เป็นพระปรมาจารย์”** ของพระกรรมฐานโดยแท้ ทุกท่วงท่ากิริยาการแสดงออก แนวคิดความเห็นสติปัญญาอันแหลมคม จึงเป็นต้นแบบถ่ายทอดให้ชาวโลกได้ยึดถือปฏิบัติตามองค์ท่านเสมอมา ปฏิปทาอย่างนี้ จึงเป็นปฏิปทาสงเคราะห์โลกด้วยความเมตตาสุดส่วน มิใช่เฉพาะเรื่องวัตรปฏิบัติ การช่วยชาติ และการสงเคราะห์โลกเท่านั้น แต่ทุก ๆ เรื่องที่องค์ท่านทำเป็นแบบอย่างเสมอ มีเหตุมีผลเป็นเครื่องประกอบ เป็นตัวอย่างให้ลูกศิษย์ได้สำนึก กำจัดกิเลสตัวแข็งกล้าหน้าด้านในหัวใจให้มีกำลังอ่อนลง และหายไปจากหัวใจในที่สุด ความเมตตาของท่านที่มีต่อโลก...จึงไม่รู้จบ...

ไม่มีประมาณ ความเงียบ ความสงบ และสมณะ คือ บรรยากาศของวัดป่าบ้านตาด ที่มีพระสงฆ์มาจำพรรษาอยู่กว่า ๕๐ รูป ต่างผลัดเวรกันมาดูแลทำความสะอาด พระรูปใดที่ไม่มีหน้าที่ หลังจากฉันเช้าเสร็จแล้ว จะไปปฏิบัติธรรมอยู่ในกุฏิที่ปลูกอย่างเรียบง่ายในป่า ห่างกันพอประมาณ กุฏิของพระเณรเป็นกุฏิแบบเรียบง่าย พอแก่การบังแดด ลม ฝน สูงจากพื้นดิน ประมาณ ๑ เมตร เพื่อกันการรบกวนจากสัตว์เลื้อยคลาน ฯลฯ และความชื้นจากดิน ขนาดกว้างยาวเพียงพอแก่การอยู่เพียงรูปเดียว ฝาผนังใช้ผ้าจีวรเก่ากางกั้น ทุกกุฏิจะมีทางจงกรมอย่างน้อย ๑ เส้น ยาวประมาณ ๒๕ ก้าว อยู่ใต้ร่มไม้ ดูร่มเย็น เป็นลานธรรมเพื่อปราบกิเลสตัวขี้เกียจขี้คร้าน

อานิสงส์ของการเดินจงกรม คือ ทนต่อการเดินทางไกล ทนต่อการบำเพ็ญเพียร มีอาพาธน้อย ย่อยอาหารได้ดี ทำสมาธิได้นาน กุฏิแต่ละหลังห่างกันพอประมาณ มีเทือกป่าเป็นม่านกั้นประหนึ่งว่าอยู่ท่ามกลางป่าเพียงลำพังเดียวดาย เพื่อให้สัปปายะเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณะธรรม...พบอริยะธรรม กิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ที่นี่ คือ

ยามเช้า เวลาประมาณตีสี่ ทำวัตรสวดมนต์ที่กุฏิ แล้วต่อด้วยการทำสมาธิก่อนออกบิณฑบาต พระภิกษุสามเณรขัดถูปัดกวาดศาลา และบริเวณรอบ ๆ ส่วนพระที่อุปัฏฐากองค์หลวงตาก็คอยดูแลความสะอาดเรียบร้อยในทางนั้น มิให้ขาดตกบกพร่อง

ในเวลาบ่ายโมง พระเณรทั้งหมดมารวมฉันน้ำปานะ

บ่ายสามโมงเย็น ทำข้อวัตร ปัดกวาดเสนาสนะ ขัดถูกุฏิศาลา บริเวณวัด หน้าวัด ทำความสะอาดห้องน้ำห้องส้วมอย่างพร้อมเพรียงกัน

คณะสงฆ์หมู่ใหญ่กราบคารวะพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

กิจวัตรประจำวันที่สำคัญยิ่งใน ตอนหัวค่ำจนถึงห้าทุ่ม คือการฟังอบรมภาคปฏิบัติที่องค์หลวงตาแสดงและการนั่งสมาธิภาวนา เดินจงกรม สร้างสติปัญญามีความเพียรกล้า หาทางแผดเผากิเลสด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่องค์ท่านสั่งสอน เพื่อดับไฟคือความรุ่มร้อนกระวนกระวายภายในจิตใจให้เหือดแห้งไป

หลวงตาจะสอนพระเณรอยู่เสมอว่า **“จงเป็นผู้มีความเรียบง่าย สะอาดทั้งภายนอกและภายใน ให้เป็นผู้มักน้อยสันโดษยินดีตามมีตามได้ ไม่เสาะไม่แสวงหา ไม่คลุกคลี ปรารภความเพียร แผดเผากิเลส รักษาศีลให้บริสุทธิ์อย่าให้ติเตียนตนเองได้ในเรื่องศีล เร่งสมาธิปัญญาอย่าช้า ตลาดแห่งมรรคผลนิพพานคือวิมุตติหลุดพ้น รออยู่ไม่ไกล”**

“เขตฆราวาส” ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม จะแยกบริเวณกันระหว่างหญิงและชาย ทุกชีวิตที่นี่มีแต่ความสงบสุข แม้แต่สรรพสัตว์ทั้งหลายในวัดก็ได้อาศัยใบบุญของหลวงตา อยู่อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นไก่ สุนัข นก กระรอก กระแต ลิง กระจง กระต่าย ฯลฯ ต่างมีอาหารกินอย่างอุดมสมบูรณ์ เพราะต้นไม้ต่าง ๆ ที่ออกดอกออกผล หลวงตาห้ามเก็บเอามารับประทาน ไม่ว่าจะเป็นขนุน มะเฟือง มะไฟ น้ำนมราชสีห์ กล้วย ฯลฯ ต้องปล่อยให้สุกคาต้น เพื่อจะได้เป็นอาหารของสัตว์ทั้งหลาย เสียงเจื้อยแจ้วของไก่ นกยูง และสัตว์อื่น ๆ จึงมีให้ได้ยินอยู่ตลอดเวลา ท่ามกลางธรรมชาติที่ร่มเย็น ทุกชีวิตต่างมาพึ่งใบบุญขององค์หลวงตา

องค์ท่านไม่ได้ให้เฉพาะภายในวัดนี้เท่านั้น หากยังเผื่อแผ่เมตตาไปทุกหย่อมหญ้าที่เดือดร้อนทั่วประเทศ ไม่มีภาคไหนที่องค์ท่านไม่ได้ช่วย ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล โรงเรียน เรือนจำ หน่วยงานราชการ สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า ฯลฯ อีกทั้งองค์หลวงตายังได้ตั้ง **โครงการช่วยชาติโดยหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** มอบทองคำดอลล่าร์เข้าสู่คลังหลวงมากกว่า ๑๓ ตัน **“โครงการรักษาป่าต้นน้ำลำธารน้ำหนาว เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”** โดยองค์ท่านได้ซื้อที่ดินเป็นจำนวนหมื่นไร่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์

นอกจากนี้แล้วด้วยเมตตาขององค์ท่านยังได้เผื่อแผ่ไปยังต่างประเทศอีกด้วย นี้คือสิ่งที่องค์ท่านให้ความอนุเคราะห์ทั้งนั้นฯ ปฏิปทาขององค์หลวงตามหาบัวนั้นเป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เพราะธรรมท่านออกมาจากใจ ไม่ใช่การเสแสร้งแกล้งขลัง ความไม่ยึดติดในทุกสรรพสิ่งและเป็นคณาจารย์อารมณ์ดี ต้อนรับคนทุกระดับชั้น ทำให้ผู้ที่เข้าหาศรัทธาทุกคน

ที่สำคัญคือ องค์ท่านเน้นการแสดงธรรมเป็นชีวิตจิตใจ ทุกครั้งที่บรรดาลูกศิษย์มาเยี่ยมเยือน เป็นต้องได้ข้อคิดสะกิดใจกลับไปใช้ในชีวิตเสมอ ๆ แม้ยามอาพาธโรคร้ายรุมเร้า ก็ยังข่มความเจ็บปวดแสดงธรรมอยู่เป็นนิตย์ เพราะทั้งชีวิตท่านปวารณาตัวไว้ว่า **“จะใช้ธรรมชี้ทางสว่างไสวให้สาธุชนไปจนกว่าจะละสังขาร”**

ธรรมะขององค์หลวงตามหาบัวที่ใช้สอนญาติโยมนั้น **“เปรียบเสมือนแกงหม้อใหญ่”** รสชาติปานกลาง เป็นคำพูดที่ฟังง่าย เข้าใจง่ายและไม่สลับซับซ้อนชวนให้ปวดหัว

ส่วนธรรมที่แสดงต่อพระสงฆ์ด้วยกัน **“เปรียบเสมือนแกงหม้อจิ๋ว”** รสชาติเผ็ดร้อน เป็นธรรมค่อนข้างสูง สอนเฉพาะหน้า แต่ก็ไม่ยากต่อการแปลความหมาย ทุกถ้อยคำฟังแล้วจับจิตจับใจ บ่งบอกถึงความเป็นพระผู้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมะคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สานุศิษย์ของท่านจะมีครอบคลุมไปทั่ว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะไม่ว่าจะเป็นคนระดับไหน **ท่านก็ไม่เคยเลือกที่รักมักที่ชัง ใครสนใจธรรมะจากท่าน วัดป่าบ้านตาดยินดีต้อนรับ**

อย่าสักแต่ว่ามนุษย์ขี้เหม็นที่เห็นหน้ากันอยู่นี่เลย แม้กระทั่งท้าวสักกะเทวราช ก็ยังมาขอความเมตตาจากองค์หลวงตาเช่นกัน ดังที่องค์ท่านได้เล่าให้บรรดาลูกศิษย์ฟังว่า “ฟันซี่หนึ่งของท่านกำลังโยกคลอนจะหลุด พอตกกลางคืนท่านฝันว่าท้าวสักกะเทวราชพร้อมทั้งบริวาร มาขอฟันซี่นั้นกับท่านเพื่อนำไปให้ทวยเทพทั้งหลายได้สักการะบูชา ท่านก็ได้อนุญาตให้ รุ่งขึ้นมาฟันซี่นั้นได้หายไปแล้ว” นับว่าเป็นความโชคดีของท้าวสักกะเทวราชที่ได้ไป (๗ พฤษภาคม ๒๕๕๐)

โดยหลักธรรมชาติแล้วพระป่ากรรมฐานท่านจะไม่มายุ่งวุ่นวายกับใครหรือผู้ใด ยิ่งเรื่องการบ้านการเมือง ถ้าเป็นธรรม มีความปกติดีอยู่ ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลผู้บริหารประเทศ ส่วนท่านภาวนาอยู่ในป่าลึก ๆ เป็นความสะดวกสบายที่สุด พระป่าท่านนิยมชมชื่นรื่นรมย์แต่ในป่า **เหมือนนกปรารถนาฟ้า เสือปรารถนาป่า ปลาปรารถนาน้ำ** แต่ถ้าถึงคราวจำเป็นที่มีเหตุการณ์ไม่ดีงามเกี่ยวกับประเทศชาติ ท่านจะนิ่งนอนใจไม่ได้ เพราะชีวิตินทรีย์คือชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมีความหมาย เมื่อรู้ว่าเขามีทุกข์จำต้องโปรด ให้เขาหายสร่างทุกข์ พระของพระพุทธเจ้าทุกหมู่เหล่าล้วนถูกฝึกให้เป็นพระนักเสียสละ เป็นนักต่อสู้ผู้มีเมตตา ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จงรักภักดีต่อพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ครูบาอาจารย์ แบบอย่างใดเป็นจารีตที่บูรพาจารย์อบรมสั่งสอนมา ท่านจะยกบูชาไว้เยี่ยงชีวิตเลยทีเดียว

ท่านจึงมีตาไว้ดู หูไว้ฟัง ใจเอาไว้คิด ในพระธรรมที่ครูบาอาจารย์อบรมสั่งสอน ไม่เคยแหนงหน่ายเสื่อมคลาย ท่านจึงมีความสัมผัสสัมพันธ์สมัครสมานสามัคคี ด้วยความมีพระธรรมวินัยอันเดียวกัน ความเป็นมาของวัดป่าบ้านตาด องค์หลวงตาได้เล่าเรื่องความเป็นมาของวัดป่าบ้านตาดไว้ว่า...

...ทีแรกเรามาพักอยู่นอกบ้านทางนู้น เขาจึงนิมนต์ให้มาพักที่ตรงนี่ มีสองเจ้าภาพถวายที่ดิน จึงกลายเป็นวัดขึ้นมา แล้วก็สงบสงัดดี เป็นเอกเทศ

ประจวบกับโยมมารดาบวชชีเมื่อมีอายุครบ ๖๐ ปีพอดี ส่วนโยมบิดานั้นได้สิ้นชีวิตไปก่อนหน้านี้แล้วตอนอายุ ๕๕ ปี จากนั้นเราจึงได้พาโยมมารดาไปจำพรรษาด้วยที่จังหวัดจันทบุรี

แม่ชีแก้ว เสียงล้ำ แม่ชีแพงสี โลหิตดี (โยมมารดาหลวงตา)

เป็นเวลา ๑ พรรษา โยมมารดาได้ล้มป่วยลงด้วยโรคอัมพาต จึงหวนกลับพามารักษาตัวที่บ้านตาด โรคของโยมแม่ถูกกับยาหมอที่อยู่บ้านจั่น ซึ่งไม่ห่างจากบ้านตาด เรามาพักและรักษาโรคของโยมแม่พร้อม ๆ กัน

ทีนี้พอนาน ๆ ไปก็เลยกลายเป็นสร้างวัดป่าบ้านตาดขึ้นมา เรื่องมันเป็นอย่างนั้น โยมแม่ได้จากไปเมื่ออายุย่างเข้า ๙๓ ปี วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ซึ่งวันนี้เราจะทำ “**บุญเปิดโลกธาตุ**” ระลึกถึงท่านทุก ๆ ปี “...วัดป่าบ้านตาด เดิมมีเนื้อที่ ๑๖๓ ไร่ ๒ งาน ที่มีกำแพงกั้น แล้วนอกกำแพง ก็พอ ๆ กัน รวมแล้วปัจจุบัน ๕๐๐ กว่าไร่ ที่วัดกว้างขวางก็ดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพราะวัดนี้เป็นวัดของแผ่นดิน ทำประโยชน์ก็เพื่อแผ่นดิน ตั้งแต่สร้างวัด เราก็ทำประโยชน์เรื่อยมา

ถนนหนทางทำตั้งแต่บ้านดงเค็งเข้ามาถึง บ้านตาดให้ลูกศิษย์ลูกหาช่วยกันทำเรื่อยมา ถนนจากหมู่บ้านเข้ามาถึงวัดนี้ก็เหมือนกัน นี่เราทำเอง ขอชาวบ้าน ขอลูกเต้าหลานเหลนนำทางมา แหวกทางมา ขอมาเรื่อย มาเรื่อย แล้วก็ขึ้นค่าสินน้ำใจเขา เราไม่ขอเอาเฉย ๆ เราให้ค่าสินน้ำใจตอบแทน ค่าตอบแทนเราก็ไม่ให้ต่ำ ให้สูงไว้เสมอ ๆ เพราะฉะนั้นสองฝั่งทางนี้มันจะมีหลักฝังอยู่ นี่เราก็จ่ายเงินเขาไปหมดแล้ว

สระน้ำหน้าวัดนี้ก็เหมือนกัน เราก็ให้ทำเพื่อชาวบ้าน ทางสายหน้าวัดนี้แต่ก่อนมันเป็นดงไม่มีบ้าน นี่เราขอเอาไว้ก่อนเลย หลวงตาบิณฑบาตไม่ได้บิณฑบาตแต่ข้าวอย่างเดียว แม้กระทั่งถนนหนทางก็ขอบิณฑบาต ขอไปไหนได้หมด เขาก็ว่า อุ้ย! หลวงตาขออะไรได้หมดแหละ และเขาก็ให้หมดจริง ๆ ถนนหนทางมันจึงกว้าง

เกี่ยวกับเรื่องน้ำเรื่องท่า เราขวนขวายให้ชาวบ้าน อันไหนที่จะเป็นไปได้เราก็ช่วยไปเรื่อย ๆ เราขอเขา เขาให้เราด้วยน้ำใจ เราก็ต้องมีน้ำใจให้แก่เขา จำฝังใจผู้เฒ่าสี ทำถนนเข้ามานี่สร้างวัดนี้ ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ เดือนพฤศจิกายน เดินบุกไปตามคันนาไม่มีถนนหนทาง ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒ ผู้เฒ่าสีเจ้าของนา ๒ แปลงก็ให้ที่ดินทำถนน ทำจากสะพานหน้าวัดเข้ามา ให้เงินเท่าไหร่แกก็ไม่ยอมเอา ผู้เฒ่าสีแกบอกว่า **“เงินไม่เอา จะเอาบุญนี้ ตัดทางเข้ามาเลย”** เราจะเอาอะไรให้ แกก็ไม่เอา ให้เป็นล้าน ๆ ก็ไม่เอา จะเอาบุญเท่านั้น คำพูดของผู้เฒ่าเรายังไม่ลืม ฝังลึกมาก แกบอกว่า **“จะไต่ไปทำไมคันนา พระตกคันนา มันไม่เหมือนเด็กน้อยตกนะ รีบไปทำถนนเข้าสิ พระตกคันนามันมีบาปด้วยล่ะ”** แกพูดน่าหัวเราะนะ พอเวลาผู้เฒ่าแก่มากเข้าจริง ๆ เราก็บอกว่า “ให้ตายใจ หลับตาให้สบายหายห่วงนะ หลานจะเผาศพให้เอง” ผู้เฒ่านี้เป็นน้องแม่ มามีเมียอยู่ทางนี้ เพราะฉะนั้นนา ๒ แปลงนี้จึงมีคุณค่ามาก ลึกซึ้งมากภายในหัวใจและในวัดนี้ เพราะคุณธรรมเป็นของลึกซึ้งมาก เงินล้านสู้ไม่ได้ อันนี้เป็นน้ำใจ น้ำเงินกับน้ำใจต่างกัน น้ำใจนี้ลึกซึ้งมาก

วัดป่าบ้านตาดนี้ ตั้งแต่สร้างวัดมาแต่ก่อนไม่รับพระมาก อย่างมากแค่ ๑๘ องค์ เราก็ไม่เคยสนใจกับการก่อการสร้างอะไรทั้งนั้น สร้างเฉพาะที่จำเป็นที่อยู่ กุฏิก็เป็นร้าน เล็กๆ มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ทำโก้ ๆ ไว้ ๒ ถึง ๓ หลังนี้อวดแขก นอกนั้นมีแต่กระต๊อบ เรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

กุฏิบ้านตาด สมถะ

สำหรับวัดนี้เราให้เป็นวัดภาวนาล้วน ๆ คงเส้นคงวาหนาแน่นด้วยข้อวัตรปฏิบัติ หลักธรรมวินัย มิให้เคลื่อนคลาด พระจะมากน้อยปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันหมด คลาดเคลื่อนไม่ได้อย่างน้อยเตือน มากกว่านั้นดุเลย จากดุก็ขับออก พระเณรมีมาก ต่างชาติก็เยอะ เราก็แบ่งรับเอา แบ่งประเทศละหนึ่งองค์สององค์ ไม่ให้มากกว่านั้น เพื่อพระไทยเราซึ่งเต็มทั่วเมืองไทยทุกภาคมาอยู่นี้หมด ให้ได้ประโยชน์ทั่วถึงกัน ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับวัด เปิดประตูวัดไว้แต่กลางวันพอค่ำเข้ามาก็ปิดประตู รถจอดข้างนอก

ถ้าจำเป็นที่ควรจะเข้ามาข้างในก็ให้เข้ามา ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์เหตุผลบังคับเอาไว้เลอะเทอะไปหมด มนุษย์เลอะเทอะไม่เหมือนสัตว์ทั้งหลายเลอะเทอะนะ ทำความเสียหายได้มาก ส่วนสัตว์เขาเลอะเทอะ โดดลงไปเล่นน้ำในบึงในคลองขึ้นมาก็สลัดขนป๊ะแล้วก็ไปสบายเขา คนเราเลอะเทอะไม่เป็นอย่างนั้นมันเปื้อนอยู่ในหัวใจ (๒๐ เมษายน ๒๕๓๖ และ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๐)

ป้ายที่เขียนไว้นั้น ใครจะว่าหลวงตาบ้า เอ้า! ว่ามา หลวงตาสงสารโลกต่างหาก ที่เขียนไว้ “**ที่นี่เป็นวัด เป็นสถานที่ภาวนาเพื่อความสงบใจ ไม่มีกิจจำเป็น ไม่ควรมาเที่ยวเพ่นพ่าน**” มาวัดให้มีความสำรวมระวังใจ เฉพาะอย่างยิ่งมาดูวัดป่าบ้านตาดว่าเป็นอย่างไร ท่านดำเนินอย่างไร พระมีหลักมีเกณฑ์มีธรรมวินัย มีความพ้นทุกข์เป็นจุดหมายปลายทาง เหมือนพวกระเกะระกะไหม มาไม่มีหลักมีเกณฑ์ในใจเลย มันทุเรศ หัวใจที่สว่างจ้ากับใจที่จมอยู่ในมูตรในคูต คือกิเลสตัณหาทั้งหลายนี้มันดูกันไม่ได้ ต่างกันราวฟ้ากับดิน ภาษาธรรม เราอยู่กับธรรม พระปฏิบัติท่านมีสติสตัง มันรำคาญหนักเข้าเลยติดประกาศไว้ ธรรมออกให้รู้กันเสียบ้าง ธรรมพระพุทธเจ้า ธรรมพระอรหันต์เป็นยอดธรรมทั้งนั้น

● เตือนพระเณร มหาภัย ๕ อย่าง ●

“...พระเราเป็นเพศที่หนึ่งที่จะสามารถ ครองมรรคครองผลได้ เพราะมีโอกาสอันดีงามทุกสิ่งทุกอย่างอำนวยหมด ให้พากันตั้งใจ เราเป็นห่วงเป็นใยพระลูกพระหลานของเรา กลัวจะเลินเล่อเผลอสติเป็นบ้ากับโลกกับสงสารเขา ทุกวันนี้เรื่องของกลมายาของกิเลสนั้นมีมากนะ วันนี้จะพูดให้บรรดาพระลูกพระหลานทั้งหลายของเราได้ทราบเสียว่าจุดใหญ่มหาภัยคืออะไร? เริ่มตั้งแต่

๑) **หนังสือพิมพ์** เป็นข่าวเป็นคราว พระเราไม่จำเป็นต้องหาข่าวหาคราว หลีกข่าวหลีกคราวทั้งนั้นถึงถูก อย่างพระพุทธเจ้าไล่เข้าป่า...เพื่อหลีกข่าวหลีกคราวทั้งหลาย อันเป็นเรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวายของกิเลสมันบีบบี้สีไฟนั้นเอง จากนั้นก็

๒) **วิทยุ** ให้ตัดออก อันนี้ก็เป็นเรื่องข่าวเรื่องคราว เรื่องยุยงก่อกวนจิตใจให้ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมไปตามมัน

๓) **เทวทัต โทรทัศน์**

๔) **วิดีโอ** นี่เป็นตัวสำคัญมาก อันนี้อันหนึ่งแล้ว

๕) **โทรศัพท์มือถือ** นี้สุดยอดได้เลย จับโทรศัพท์ขึ้นใส่หูปั๊บ! นี้คุยกับอีสาวได้สบายเลยนัดกันไปห้องไหนหับไหน ที่ไหน ๆ ม่านรูดม่านรีดไม่สำคัญ นัดกันได้ถึงที่สุดเลย

นี่แหละ ๕ กษัตริย์นี้เองเป็นตัวทำลายศาสนาอยู่เวลานี้ วัดวาอาวาสเราเลยจะรกจะร้างไปหมดเพราะสิ่งเหล่านี้เข้าไปทำลาย ตามวัดตามวา จะไม่มีเหลือพระเณรอยู่ในวัดแล้ว ...นี่ละตัวมหาภัย จึงได้เปิดเผยให้พระลูกพระหลานทั้งหลายทราบ อย่าได้คุ้นอย่าได้ชินกับมัน อย่าเห็นว่าเป็นสิริมงคล นี้คือตัวภัยสำหรับพุทธศาสนา ... **ในวัดนี้มีไม่ได้**..."

● มหาปเทสและสิกขาบทเล็กน้อย ●

"...ของอะไรๆ ที่ตกมาใหม่ๆ นี้ คัมภีร์พลิกไม่ทัน ตามไม่ทัน เพราะสมัยทุกวันนี้เป็นสมัยจรวด แต่พระพุทธเจ้าท่านครอบไว้หมดเลยโดยยก **มหาปเทส** ขึ้นเป็นข้อเทียบเคียงทรงแยกออกมา ส่วนหนึ่งควรส่วนหนึ่งไม่ควร ส่วนไหนที่ควรเป็นสิ่งของที่จะใช้สอย จะขบฉันอะไรก็แล้วแต่ที่ควร แต่นี้ไม่มีในพระวินัยแต่ก่อนก็ให้โอนลงหลักพระวินัยที่เป็นของควร เช่น น้ำอ้อย แต่ก่อนมีแต่น้ำตาลไม่มีในพระวินัย ก็ให้โอนน้ำตาลว่าเป็นของควร และฉันได้ใน ๗ วัน เช่นเดียวกับน้ำอ้อย

เป็นของไม่ควร เช่น อย่างท่านบัญญัติสุราเอาไว้ในพระวินัย แต่นอกจากนั้นซึ่งเป็นพิษเป็นภัย เป็นความผิดเหมือนกัน หากไม่มีในพระวินัย ก็โอนเข้าไปทางสุราว่าเป็นของไม่ควร เช่น พวกฝิ่น เฮโรอีน อะไรเหล่านี้ ก็โอนเข้าไปทางนั้น นี่ท่านเรียก **มหาปเทส** คือแยกอันไหนที่ควรให้ไปทางฝ่ายพระวินัยที่ควร ของที่คล้ายคลึงกันก็ไปทางนั้น อันไหนที่ไม่ควรก็ให้แยกไปทางไม่ควร นั่นพระพุทธเจ้าท่านฉลาดขนาดไหน ท่านยกมหาปเทสขึ้นเทียบเคียงเข้าไปอย่างนั้น เวลาท่านจะปรินิพพานก็ยังทรงอนุญาต ถ้าสงฆ์มีความประสงค์จะถอนสิกขาบทเล็กน้อยก็ได้ แต่ท่านไม่ได้ระบุว่า สิกขาบทเล็กน้อยคืออะไร?...

คิดดู! ขนาดพระอริยสงฆ์ขั้นพระอรหันต์ ท่านยังไม่มีองค์ใดลงมติได้เลยว่าสิกขาบทเล็กน้อยนั้น คือสิกขาบทเช่นไร จะรวมลงในสิกขาบทเท่าไร ฟังซิ! ก็เพราะท่านเคารพพระพุทธเจ้านั่นเอง ถ้าหากว่าสงฆ์มีความปรารถนาจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยก็ได้ ท่านพูดกลาง ๆ ไว้อย่างนี้

ทีนี้เพราะความเคารพของพระสงฆ์ในครั้งนั้น ยกพระอรหันต์ขึ้นเลยแหละเป็นหลักใหญ่ก็ไม่เห็นมีองค์ใดที่จะระบุออกมาว่าสิกขาบทเล็กน้อยนั้นคืออันนั้น อันนั้นให้ถอนได้ ๆ หรือให้ถอนสิกขาบทนั้นได้ วินัยข้อนั้นได้ ไม่เห็นมีองค์ใดกล้าตัดสิน ก็บอกไว้ในนั้นอีกแหละ เวลาพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระสงฆ์แม้องค์เดียวซึ่งเป็นพระอรหันต์ลงมา ไม่มีองค์ใดกล้าตัดสินลงได้หรือจะถอนพระวินัยสิกขาบทเล็กน้อยนั้นได้ ก็เป็นอย่างนั้น..."

● การทำวัตรสวดมนต์ ●

“...การประชุมไหว้พระสวดมนต์ จะมีเฉพาะวันอุโบสถปาติโมกข์เท่านั้น... ท่านประสงค์ให้พระเณรทำวัตรและสวดมนต์ตามอัธยาศัยโดยลำพัง จะสวดมากน้อยหรือถนัดในสูตรใดและเวลาใด ก็ให้เป็นความสะดวกของแต่ละรายไป ดังนั้นการทำวัตรสวดมนต์ของท่านจึงเป็นไปโดยลำพังแต่ละรายตามเวลาที่ต้องการและเป็นภาวนาไปในตัว เพราะความระลึกอยู่ภายในอย่างเงียบมิได้ออกเสียงดังเช่นทำด้วยกันหลายคน ... สวดมนต์สวดอะไรก็ตาม ดูสูตรไหนดูให้ถูกต้องแม่นยำ อย่าให้คลาดเคลื่อน อย่าถือว่าไม่สำคัญ ศาสนาสำคัญทั้งพระสูตรทั้งพระวินัยทั้งปรมัตถ์สำคัญหมด สูตรต่าง ๆ ออกมาจากจำพวกไหน จำพวกพระสูตรหรือพระวินัย หรือพระปรมัตถ์ก็ให้ถูกต้องตามนั้น อย่าทำมักง่ายไม่ดี...”

● การสวดปาฏิโมกข์ ●

“...คิดดูซิ! พระพุทธเจ้าบางองค์ ๗ ปีถึงประชุมปาฏิโมกข์กันหนหนึ่ง ๖ ปีย่นลงมา ๆ ปีหนึ่งลงอุโบสถสังฆกรรมทีหนึ่ง พระสงฆ์ก็อยู่ได้ด้วยความผาสุก มีความสามัคคีกลมกลืนกันดี ไม่แตกไม่ร้าว

ส่วนศาสนาของพระพุทธเจ้าได้ภายใน ๑๕ วันเท่านั้น เห็นว่าเป็นความเหมาะสมใน ๑๕ วันประชุมสงฆ์ลงอุโบสถครั้งหนึ่ง ท่านบอกไว้อย่างนี้ นี้เป็นความแปลกต่างกัน ในบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ นอกนั้นเหมือนกันหมด ...

การสวดปาฏิโมกข์ก็เป็นความจริงเหมือนกัน อะเป็นอะ อิเป็นอิ อีเป็นอี ครุ ลหุ หนักเบา อักษรนั้น ๆ สระตัวนั้นออกมาจากฐานกรณ์ใด

พวกมหาเปรียญรู้ได้ดีนี่ เพราะอันนี้เป็นหลักของบาลีที่จะสอบเป็นเปรียญด้วยต้องรู้**สิถิล ธนิต โฆสะ อโฆสะ ครุ ลหุ ทีฆะ รัสสะ** พวกมหาเปรียญรู้ดี ฉะนั้นเมื่อผ่านประโยคนี้ไปแล้วแม้จะไม่ฝึกกับใครก็รู้ เพราะครูได้สอนอักขระฐานกรณ์ตั้งแต่เรียนบาลีอยู่แล้ว นอกจากไม่สนใจเท่านั้นเอง จะว่าไม่รู้พูดไม่ได้ ลงเป็นมหาเปรียญไม่รู้สิ่งเหล่านี้เป็นไปไม่ได้ว่างั้นเลย เพราะนี้เป็นหลักสูตรของความเป็นมหาเปรียญ เป็นหลักสูตรฝ่ายบาลี ก่อนจะไปแปลธรรมบทต้องผ่านบาลีเหล่านี้เสียก่อน สนธิสมาสเหล่านี้ต้องคล่องตัว ศัพท์ไหนเป็นสนธิ ศัพท์ไหนเป็นสมาส เป็น**ตัทธิต อาขยาต นามกิตต์** รู้หมด ดีไม่ดียังรู้ไปจนกระทั่ง **ธาตุ วิภัตติ ปัจจัย** จะมาว่าอะไรแต่อักขระฐานกรณ์ที่เรียนเพื่อสวดปาฏิโมกข์เท่านั้น ...

เกี่ยวกับการสวดปาฏิโมกข์อันเป็นกิจสงฆ์อย่างเต็มที่ นี่เป็นสังฆกรรมประเภทหนึ่ง กิจสงฆ์ทั้งหมดที่จะเป็นความเรียบร้อยลงได้ในสังฆกรรมประเภทนี้ต้องผู้สวดเป็นสำคัญ สวดปาฏิโมกข์สวดไม่ถูกก็ไม่สมบูรณ์ สงฆ์ไว้วางใจให้ผู้นั้นทำหน้าที่เพื่อสงฆ์ทั้งวัด จึงต้องทำหน้าที่ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยให้ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องเตือนเสมอ ก่อนที่ใครจะสวดต้องได้ฝึกซ้อมให้เป็นที่

แน่ใจก่อน

ในระยะขั้นเริ่มแรกแห่งการสวดนี้ถึงจะไม่รวดเร็วอะไรก็ตาม เราไม่ถือเป็นสำคัญยิ่งกว่าการสวดให้ถูกต้องตามอักขระฐานกรณ์ เมื่อจำได้แม่นยำ สวดได้ถูกต้อง ในเบื้องต้นแม้จะสวดช้าไปบ้างแต่เมื่อความเคยชินมีแล้วก็รวดเร็วไปเอง ไม่ใช่เร็วแบบไม่ได้ถ้อยได้ความ เร็วตกตามบทตามบาท ที่ไหนที่มี **รัสสะ** มาก ๆ ก็เร็ว ที่มี **ทีฆะ** มาก ๆ ก็ช้าไปเอง ตามจังหวะของการสวดที่มีเสียงสั้นเสียงยาว เคยชินแล้วเป็นไปเอง ความเร็วก็เร็วไปเอง เร็วไปตามหลักแห่งความถูกต้อง ไม่ใช่รวดเร็วไปด้วยสักแต่ว่าอย่างนั้นไม่นับเข้าในกฎเกณฑ์นี้ ...”

● การขอนิสัย ●

“...การขอนิสัย พ่อแม่ครูจารย์มั่นให้ขอรวมกันหมดทีเดียว ท่านก็ชี้แจงเหตุผลให้ทราบขอในเวลาบวชเป็นอย่างหนึ่ง ขอในเวลาที่บวชเสร็จเรียบร้อยแล้วมารวมกันนี้ก็เป็นอย่างหนึ่ง ไม่ขัดต่ออาวุโสภันเต เพราะในขณะนั้นเป็นนามลูกศิษย์ขอนิสัยจากอาจารย์ด้วยกันทั้งนั้น ท่านว่า ก็ถูกของท่าน แต่มีแปลกอยู่เราไม่เคยเห็น เณรท่านให้ขอนิสัยเหมือนกันนะ คือความพึ่งพิงสำหรับเณร องค์ไหนหนอท่านให้ขอนิสัยผมลืมเสียแล้ว พอได้เป็นแบบฉบับอันหนึ่งให้เป็นข้อคิดสำคัญ...”

● หลักธรรมหลักวินัยเหนืออาวุโสภันเต ●

“...ไอ้เราจะว่าขวานผ่าซากก็ตาม หรือจะว่าตรงไปตรงมาก็ตาม เหตุผลมียังไง ธรรมมียังไงเราพูดตามนั้นเลย ไม่น่าเลื่อมใสเราบอกว่าไม่น่าเลื่อมใส ผิดเราว่าผิดเลย เรื่องครูเรื่องอาจารย์ว่าเป็นผู้ใหญ่ไม่สำคัญยิ่งกว่าธรรมกว่าวินัยเรื่องหลักธรรมหลักวินัยเป็นหลักสำคัญมากทีเดียว เราเคารพตรงนี้ ถึงเคารพอาวุโสภันเตก็ตาม ก็ต้องเป็นผู้มีหลักธรรมหลักวินัยเป็นเครื่องยืนยันพอที่จะเป็นอาวุโสภันเตได้โดยสมบูรณ์ แล้วควรกราบไหว้บูชาซึ่งกันและกัน เคารพซึ่งกันและกัน ก็ถือในหลักเกณฑ์ของธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่จะว่าบวชมาหลาย ๆ พรรษาแล้วก็ว่าเป็นอาวุโส จะให้กราบให้ไหว้เลยอย่างนั้นไม่ได้ ในหลักพระวินัยมี อายุ ๖๐ พรรษายังต้องมาขอนิสัยต่อพระผู้มีพรรษาน้อยกว่า นั่นคือไม่สามารถที่จะรักษาตนได้ อายุพรรษาจึงไม่สำคัญ...”

● การอดอาหาร อดนอน ●

“...ดังที่ท่านอดอาหาร ในวัดป่าบ้านตาดนี้เรียกว่าเด่นมาตลอด ใครจะว่าบ้าก็ให้ว่ามา หลวงตาบัวเป็นสมภารวัดป่าบ้านตาด พาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายดำเนินมา ผิดถูกประการใดให้พิจารณา เราเรียนมาก็เรียนมาเพื่อมรรคเพื่อผล เพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างสูงทีเดียวตั้งแต่ต้นเลย

การมาปฏิบัติก็เพื่อปฏิบัติเพื่อมรรคเพื่อผลเหมือนกัน เพราะฉะนั้นการปฏิบัติเหล่านี้จึงแน่ใจว่าไม่ผิด เช่น อดอาหาร ผ่อนอาหาร อาหารนี่เป็นสำคัญพยุงทางธาตุขันธ์ แต่เป็นภัยต่อจิตใจได้ถ้าผู้ไม่พินิจพิจารณา เพราะฉะนั้นจึงให้แบ่งสันปันส่วนกันให้พอดี ธาตุขันธ์ก็ให้พอเป็นไปอย่าให้เหลือเฟือจนเกินไป จะกลายเป็นหมูขึ้นเขียงแล้วไม่ยอมลง ต้องมีการฝึกการทรมาน

พระเราถ้าฉันมากๆ สติไม่ดี ดีไม่ดีล้มเหลว จำให้ดีนะข้อนี้พระ พอผ่อนอาหารลงไปสติจะเริ่มดีขึ้น ผ่อนลงไปหรือตัดอาหารเป็นวัน ๆ ไป สติดี ดีขึ้น ปัญญาจะสอดแทรกไปตาม ๆ กัน ส่วนมากอดอาหารผ่อนอาหารนี้ ถูกจริตนิสัยของผู้ปฏิบัติมากทีเดียว มากกว่าข้อปฏิบัติอย่างอื่น ๆ อย่างท่านว่าธุดงค์ ๑๓ นั่นก็เพื่อกำจัดกิเลส คำว่าธุดงค์ ๆ ก็แปลว่าเครื่องกำจัดกิเลสนั้นแหละ อะไรที่ถูกกับจริตนิสัยของตนให้ยึดมาปฏิบัติ เช่น ท่านบอกว่าเนสัชชิก ไม่นอนจะกำหนดสักกี่วันกี่คืนก็แล้วแต่แล้วปฏิบัติตามนั้น ผลเป็นยังไงบ้าง เราสังเกตดูผล ถ้าไม่ได้ผลทั้งที่เราก็พยายามทำเต็มกำลังตามธุดงค์ข้อนั้น ๆ เราก็แยกเสีย เห็นว่าไม่ถูกก็พลิกไปข้ออื่น

สำหรับอดอาหารนี้ไม่มีในธุดงค์ ๑๓ แต่ก็มีอยู่ในธรรมเช่นเดียวกัน เช่น บุพพสิกขา เป็นต้น ในบุพพสิกขาท่านแสดงไว้ว่า ถ้าพระอดอาหารเพื่อโอ้เพื่ออวดแล้วปรับอาบัติทุกความเคลื่อนไหวเลย ไม่ว่าจะอยู่อาการใดปรับอาบัติเป็นโทษทั้งนั้น ๆ ห้ามอด พูดง่าย ๆ ถ้าฝืนอดไปก็ปรับโทษตลอด อดอาหารเพื่อกิเลสตัณหา คืออดเพื่อโอ้เพื่ออวด เพื่อให้เขายกยอตนว่าเป็นผู้รู้ผู้ฉลาด เพราะอดอาหารอย่างนี้ ปรับอาบัติตลอดเวลา นี่คือข้อธรรม มีในคัมภีร์ เรายกมาแสดงให้ฟัง แต่ถ้าอดเพื่ออรรถเพื่อธรรมแล้วอดเถิด เราตถาคตอนุญาต นี่ธรรมเหมือนกัน คืออดเพื่ออรรถเพื่อธรรมอดเถิด เราตถาคตอนุญาต

● ถือธุดงค์เข้าพรรษา ●

“...เข้าพรรษา ปิณฑปาตังคธุดงค์ที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ประชาชนทั้งหลายมีศรัทธาก็เอามาใส่บาตร ตามเขตที่ปักไว้แล้ว ถือเอากำแพงเก่านี้เป็นบาทฐาน เรียกว่ารับมาถึงนั้นแล้วก็หยุด เราเอาอันนี้เป็นบาทฐานไปเลย ... พระท่านรับบิณฑบาตมาแล้วก็เป็นเรื่องของท่านเอง ข้อวัตรปฏิบัติประจำพระก็คือไม่รับบิณฑบาตไม่รับอาหารเมื่อเข้าในวัดแล้ว ... ถ้าท่านรับก็ขาดธุดงค์ข้อนี้ ท่านไม่ใช่เย่อหยิ่งจองหองนะ ธุดงค์บังคับไว้ให้เป็นผู้มีความมักน้อย ได้มากได้เท่าไรก็ตามเอาเพียงเท่านี้ ๆ เพื่อจะดัดกิเลสตัวโลภมาก กินไม่พอนั่นเอง ตีลงมาธรรมะจะได้ค่อยเจริญรุ่งเรืองขึ้นไปเป็นลำดับ นี่การปฏิบัติตน...”

● การเข้าพรรษา ●

"...ประเพณีการเข้าพรรษา ถือเป็นกิจสำคัญสำหรับพระนับแต่ครั้งพุทธกาลมา เริ่มแรกจริง ๆ ไม่มีการจำพรรษา เห็นมีความจำเป็นเกี่ยวกับการเที่ยวของพระไม่มีเวลำ่เวลา ทำคนอื่นให้ได้รับความเสียหายบ้างหรือมากน้อย ตามแต่พระเณรมีจำนวนมาก เที่ยวไม่มีเวลาหยุดทั้งหน้าแล้งหน้าฝน เมื่อเขากราบทูลพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเรื่องการสัญจรไปมาของพระ พระองค์จึงทรงบัญญัติให้มีการจำพรรษา การอยู่จำพรรษานั้นต้องอยู่ให้ครบไตรมาสคือ ๓ เดือน เพราะเป็นฤดูฝนสมกับการเข้าพรรษา จะอยู่ในสถานที่ใดก็ถือบริเวณนั้นเป็นขอบเขตของตน ซึ่งจะต้องจำพรรษาอยู่ที่นั้นตลอดไตรมาสคือ ๓ เดือน นี่เป็นประเพณีของพระเราต้องมีการจำพรรษา จะไปเร่ ๆ ร่อน ๆ ไม่มีการจำพรรษาอย่างนั้น ผิดพระวินัย ...

เขตในวัดป่าบ้านตาดนี้เป็นเขตที่กำหนดได้ง่ายที่สุด มีกำแพง ในบริเวณวัดเป็นเขตที่พระอยู่จำพรรษา กำหนดไตรมาส ๓ เดือน ไม่ไปที่ไหนถ้าหากไม่มีความจำเป็น เมื่อมีความจำเป็น **สัตตาหกรณีย** กิจไปได้ ๗ วันตามหลักพระวินัย แล้วกลับมา อย่างน้อยต้องมาค้างที่วัด ๑ คืน แล้วไปได้อีก ๗ วัน และกลับมาค้างที่วัดอีก ๑ คืน นี่ด้วยความจำเป็นที่จะต้องไป ด้วยสัตตาหะติดต่อกัน ท่านอธิบายไว้ตามพระวินัยละเอียดมากทีเดียว แต่ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นก็ห้ามไปค้างคืนที่อื่น..."

● สัตตาหกรณียกิจ ●

"...สัตตาหกรณียกิจ กิจที่ควรจะไปได้มี ๗ วันท่านบอก บิดามารดาป่วย เพื่อนฝูงสหธรรมิกหรือครูหรืออาจารย์ป่วย ท่านก็บอกไว้ตามหลักพระวินัย วัดวาอาวาสชำรุดมากจนจะหาที่หลบที่ซ่อนที่อยู่ไม่ได้ เช่น ศาลาโรงฉัน เป็นต้น ให้ไปหาไม้มาทำมาซ่อมแซม สัตตาหะไปได้แล้วก็มาค้างวัดคืนหนึ่งแล้วออกไปภายใน ๗ วันกลับมา หรือพวกศรัทธาญาติโยมที่เป็นศรัทธาใหม่ เช่น พระมหากษัตริย์ นี่ก็ไปได้ ๗ วัน สิ่งที่ควรจะอนุโลมในสิ่งนั้นท่านก็บอกว่ามี ก็พึงอนุโลมตามนี้

อย่าไปแบบสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้หน้าได้หลัง นั่นดูไม่ได้นะ อยากไปไหนก็สัตตาหะไปเรื่อย ๆ สัตตาหะไปโน้น สัตตาหะไปนี้ เลยไม่ทราบว่าสัตตาหะอะไร เก่งกว่าครูกว่าอาจารย์ไปอย่างนั้นมีแล้วนะ ทุกวันนี้ปรากฏแล้วทั้ง ๆ ที่เป็นครูเป็นอาจารย์นั่นแหละ ให้เห็นได้อย่างชัดเจน..."

● ประเคนหรือเทน้ำล้างบาตรก่อนบิณฑบาต ●

"...ตามพระวินัย พระจะออกบิณฑบาตหรือใช้บาตร ต้องให้เณรหรือญาติโยมประเคนบาตรให้ก่อน ถ้าไม่มีใครประเคนให้เทน้ำล้างบาตรเขย่าไปมาแล้วเททิ้งเสียก็พอ แต่ถ้าเอาผ้าไปเช็ด ฝุ่นละอองจากผ้าก็จะไปติดเปื้อนบาตร เป็นอามิสบาตรใช้ไม่ได้ ตามสายตาของโลกเอาผ้าเช็ดแห้งก็สะอาดดีแล้ว แต่จริง ๆ ในผ้าย่อมมีฝุ่นละอองอยู่โดยตามองไม่เห็น..."

● ไม่บิณฑบาตไม่ฉัน อานิสงส์บิณฑบาต●

“...การบิณฑบาต ถือเป็นกิจวัตรสำคัญประจำพระธุดงค์ในสายของท่านไม่ให้ขาดได้ เว้นแต่ไม่ฉันก็ไม่จำเป็นต้องไป ขณะไปก็สอนให้มีความเพียรทางภายในไม่ลดละทั้งไปและกลับจนมาถึงที่พัก ตลอดการจัดอาหารใส่บาตรและลงมือฉัน

การบิณฑบาตเป็นกิจวัตรข้อหนึ่งที่อำนวยผลแก่ผู้บำเพ็ญ ให้ได้รับความสงบสุขทางใจ คือ เวลาเดินไปในละแวกบ้านก็เป็นการบำเพ็ญเพียรไปในตัวตลอดทั้งไปและกลับ เช่นเดียวกับเดินจงกรมอยู่ในสถานที่พัก ๑ เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถในเวลานั้น ๑ ผู้บำเพ็ญทางปัญญาโดยสม่ำเสมอแล้ว เวลาเดินบิณฑบาตขณะที่ได้เห็นหรือได้ยินสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาสัมผัสทางทวารย่อมเป็นเครื่องเสริมปัญญาและถือเอาประโยชน์จากสิ่งนั้นๆ ได้โดยลำดับ ๑ เพื่อดัดความเกียจคร้านประจำนิสัยมนุษย์ที่ชอบแต่ผลอย่างเดียว แต่ขี้เกียจทำเหตุซึ่งเป็นคู่ควรแก่กัน ๑ เพื่อดัดทิฐิมานะ ที่เข้าใจว่าตนเป็นคนชั้นสูงออกจากตระกูลสูงและมั่งคั่งสมบูรณ์ทุกอย่างแล้วรังเกียจต่อการโคจรบิณฑบาตอันเป็นลักษณะคนเที่ยวขอทานท่าเดียว...”

• บิณฑบาตซ้อนผ้าสังฆาฏิ •

“...การบิณฑบาต ประเพณีหรือหลักวินัยพระพุทธเจ้ายืนตัวอยู่แล้ว การไปบิณฑบาตในหมู่บ้านให้ครองผ้าซ้อนกัน สังฆาฏิ จีวร เว้นแต่บิณฑบาตตามทุ่งนาหรือในครัว ไม่ได้เข้าบ้าน นี่เป็นประเภทหนึ่ง ใช้ผืนเดียวก็ได้ไม่ขัดข้อง แต่เข้าไปในหมู่บ้านแล้วต้องซ้อนผ้า ฟังให้ดีนะ ... ถ้าลงได้เห็นแล้วเอาจริง ๆ นะไม่เหมือนใคร เพราะพระวินัยมีชัดเจนมากทีเดียวประจำองค์พระให้ซ้อนผ้า เว้นแต่ฟ้าลงฝนตก อากาศมืดครึ้มฝนจะตก นี่ที่มีข้อยกเว้นในพระวินัย ถ้าอากาศแจ่มใสและเข้าไปในหมู่บ้านด้วย ให้ซ้อนผ้าเข้าไปบิณฑบาต ...

ให้ยึดหลักพระวินัยคือองค์ศาสดา ให้เกาะติดนะ ถ้าพลาดจากพระวินัยคือพลาดจากศาสดา เหยียบหัวพระพุทธเจ้าไปพร้อมเลยนะ พระวินัยและธรรมนี้แลคือศาสดาของเธอทั้งหลายแทนเราตถาคตเมื่อเราตายไปแล้ว...”

• การขบฉัน •

“...การขบการฉันให้สำรวม ตาสำรวมในบาตร และเวลาฉันจังหันนี้ตาเหม่อมองไปที่ไหน ๆ นั่นความไม่มีสติ และเสียศักดิ์ศรีของผู้ฉันในบาตรเป็นอันมากทีเดียว นี้เราเคยเตือนมองดูแพล็บ ๆ มันขวางตานะ เพราะเราไม่เคยปฏิบัติอย่างนั้นมา **ปตฺตสญฺญี ปิณฺฑปาตํ** มันก็มีทั้งสองภาคไม่ใช่รึ! ปตฺตสญฺญี ปิณฺฑปาตํ

อันหนึ่งเป็นภาครับบิณฑบาตไม่ใช่รึ! ปฏิคฺคเหสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา คือรับบาตร ทำความสัญญาอยู่ในบาตรในขณะที่รับบาตรนั่น **ปตฺตสญฺญี ปิณฺฑปาตํ ภุญฺชิสฺสามีติ สิกฺขา กรณียา** เวลาฉันจังหันก็ให้ทำความสำคัญอยู่ในบาตร ตาก็มองอยู่นี้ อย่าไปเถ่อไปทางโน้น เถ่อไปทางนี้ มองโน้นมองนี้

มองดูเห็นหมู่เพื่อนทำให้ขวางตาอยู่นี่ดูไม่ได้นะ ผมเห็นอยู่นี่ เราเคยทำความเข้าใจเจ้าของตั้งแต่วันฉันในบาตรมาแล้ว เราทำเอาจริงเอาจังนี่นะ ทำความเข้าใจกับเจ้าของ จะไปฉันเหม่อ ๆ มอง ๆ ดูนั้นดูนี้ ทั้งเคี้ยวทั้งกลืนหาสติสตังไม่ได้ โอ้! เสียศักดิ์ศรีของกรรมฐานอย่างน้อยเป็นอย่างนั้น อย่างมากก็เหลว ความเลื่อนลอย ดูในนั้นในบาตร ปตฺตสญฺญี ทำความเข้าใจ ทำความสำคัญอยู่ในบาตร สำรวมอยู่ในบาตรนั่น

ฉันก็อย่าให้ได้ยินเสียงจุ๊บ ๆ จิ๊บ ๆ ให้ระมัดระวังกิริยาอาการของการขบการฉัน ใน ๒๖ ข้อ เสขิยวัตร ท่านก็บอกไว้แล้ว ท่านสอนหมดการขบการฉันการขับการถ่าย โอ้โห! สอนละเอียดลออมาก พระวินัยละเอียดมากทีเดียว ถ้าหากเราดำเนินตามพระวินัยแล้วจะมีที่ต้องติที่ไหนมีแต่ความสวยงามทั้งนั้นแหละ ที่โลกเขาต้องติหรือเพื่อนฝูงได้ต้องติ แสลงหูแสลงตา เพราะความไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัยนั่นเองมันเลยไม่น่าดู อย่ามาทำให้เห็นนะ...”

● พิจารณาอาหาร ฉันสำรวม ●

“...ถ้ามีญาติโยมตามออกมาแม้แต่คนหนึ่งขึ้นไป ท่านอนุโมทนา ยถา สัพพีฯ ก่อนแล้วค่อยลงมือฉัน ... ท่านเริ่มทำความสงบอารมณ์พิจารณา **ปัจจเวกขณะ ปฏิสังขา โยนิโส** ฯลฯ ในอาหารชนิดต่าง ๆ ที่รวมในบาตร โดยทาง อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา บ้าง ทางปฏิกูลสัญญาบ้าง ทางธาตุบ้าง ตามแต่ความถนัดของแต่ละท่านจะพิจารณาแยบคายในทางใด อย่างน้อยประมาณหนึ่งนาทีขึ้นไป แล้วค่อยเริ่มลงมือฉันด้วยท่าสำรวมและมีสติประจำตัวในการขบฉัน...

มีสติระวังการบดเคี้ยวอาหารไปทุกระยะ ไม่ให้มีเสียงดังกรอบแกรบมูมมามซึ่งเสียมารยาทในการฉัน และเป็นลักษณะของความเผอเรอและตะกละตะกลาม ตามองลงในบาตร ทำความสำคัญอยู่ในบาตรด้วยความมีสติ ไม่เหม่อมองสิ่งนั้นสิ่งนี้ในเวลาฉัน อันเป็นลักษณะของความลืมตัวขาดสติ...โดยสังเกตระหว่างจิตกับอาหารที่เข้าไปสัมผัสกับชิวหาประสาทและธาตุขันธ์ในเวลากำลังเคี้ยวกลืน ไม่ให้จิตกำเริบลำพองไปตามรสอาหารชนิดต่างๆ...”

● ฉันพอประมาณ เลือกที่สัปปายะ ●

“...ได้อะไรมาจากบิณฑบาตก็ฉันพอยังอัตภาพให้เป็นไป ไม่พอกพูนส่งเสริมกำลังทางกายให้มาก อันเป็นข้าศึกต่อความเพียรทางใจให้ก้าวไปได้ยาก การฉันหนเดียวก็ควรฉันพอประมาณ ไม่มากเกินจนท้องอืดเฟ้อย่อยไม่ทัน เพราะเหลือกำลังของไฟในกองธาตุจะย่อยได้ ความอด

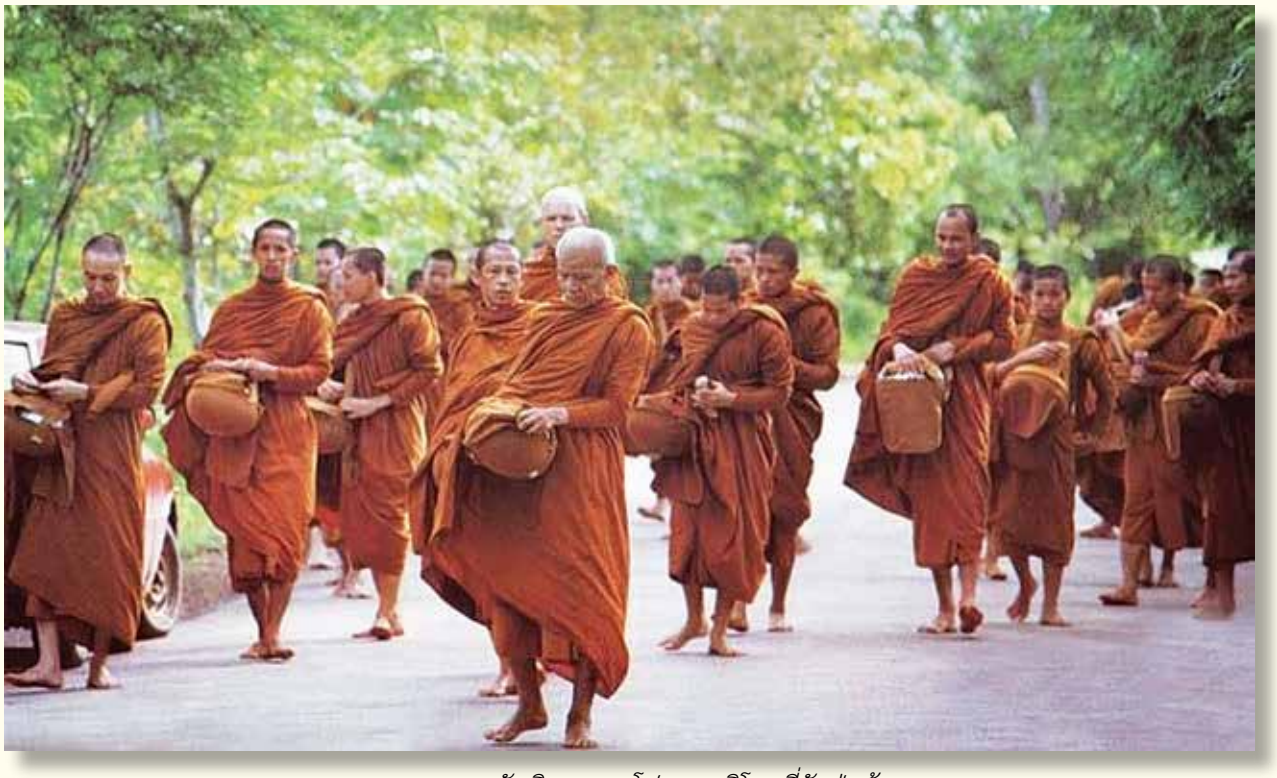

หลวงตาขณะออกรับบิณฑบาตโปรดญาติโยมที่วัดป่าบ้านตาด

ความหิวถือเป็นเรื่องธรรมดาของผู้พิจารณาธรรมทั้งหลายเพื่อความสิ้นทุกข์โดยไม่เหลือ นอกจากฉันหนเดียวแล้วยังสังเกตอาหารอีกด้วยว่า อาหารชนิดใดเป็นคุณแก่ร่างกาย ไม่ทำให้ท้องเสีย และเป็นคุณแก่จิต ภาวนาสะดวก จิตไม่มัวหมองเพราะพิษอาหารเข้าไปทำลาย

เช่น เผ็ดมากเกินไป เค็มมากเกินไป ซึ่งทำให้ออกร้อนภายในท้อง ก่อความกังวลแก่จิตใจ ไม่เป็นอันทำความเพียรได้สะดวก เพราะกายกับใจเป็นสิ่งเกี่ยวเนื่องกันและกระเทือนถึงกันได้เร็ว ท่านจึงสอนให้เลือกอาหารที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นคุณแก่ร่างกายและจิตใจถ้าพอเลือกได้ ถ้าเลือกไม่ได้แต่ทราบอยู่ว่าอาหารนี้ไม่เป็นสัปปายะก็งดเสียดีกว่า ฝืนฉันลงไปแล้วเกิดโทษแก่ร่างกาย ทำความทุกข์กังวลแก่จิตใจ ผู้ฉันหนเดียวมักทำความรู้สึกตัวได้ดี ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมในรสอาหารชนิดต่างๆ...”

• กาลิกระคนกัน •

“...ไปบิณฑบาตกับท่าน (หลวงปู่มั่น) เขาเอาน้ำตาลงบใส่มาให้ น้ำตาลงบหลักพระวินัยมีนี่ กาลิกระคนกัน ไม่ระคนกัน เช่น น้ำตาล ถ้านำมาผสมกับข้าว อายุได้แค่ข้าวเท่านั้น จากเช้ายันเที่ยง น้ำตาลที่นี่จะหมดอายุ ถ้าเปื้อนข้าวนะ ถ้าไม่เปื้อนข้าวน้ำตาลนี่จะเก็บไว้ได้ตามกาล คือ ๗ วัน คือฉันได้ในเวลาวิกาลตลอดอายุ ๗ วันของมัน ถ้าผสมกับข้าวแล้วจะได้เพียงถึงเที่ยงเท่านั้น เรายกตัวอย่างเฉพาะอันเดียวนะ กาลิกนี่มีถึง ๔ กาลิก

ยาวกาลิก ยามกาลิก สัตตาหกาลิก และยาวชีวิก

ยาวกาลิก คือประเภทอาหาร รับประเคนแล้ว พอถึงเที่ยงวันหมดอายุ แล้วเอามาฉันอีกไม่ได้นะ ฉะนั้นอาหารมาจริง ๆ พระจึงไม่รับประเคนถ้าเลยหลังฉันแล้ว มีข้อพระวินัยอยู่

ส่วน **ยามกาลิก** ได้ชั่ว ๒๔ ชั่วโมงเป็นอย่างมาก คือพวกน้ำอัฏฐบาน

ส่วน **สัตตหกาลิก** พวกน้ำอ้อย น้ำตาล เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง อันนี้เมื่อไม่ระคนกับอาหารประเภทที่อายุสั้น ก็ฉันได้ตามกาลของมัน คือ ๗ วัน จึงหมดอายุ เมื่อหมดอายุแล้วต้องเสียสละไปเลยนะ มายุ่งอีกไม่ได้

ส่วน **ยาวชีวิก** นั้นเป็นพวกยา ฉันได้ตลอดกาลของมัน คือจนกระทั่งหมด ยาวชีวิกคือตลอดชีวิตของยานั้น...”

● ขนาดบาตรพระธุดงค์ ●

“...บาตรพระกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่น รู้สึกจะมีขนาดกลางและขนาดใหญ่เป็นส่วนมาก ทั้งนี้เนื่องจากท่านชอบเที่ยวธุดงค์ไปในที่ต่าง ๆ ตามป่าตามภูเขาประจำนิสัย...บริขารจำเป็นที่ควรนำติดตัวไปด้วยในเวลาออกเที่ยวธุดงค์นั้นไม่มีมาก มีเพียงบาตร สังฆาฏิ จีวร สบง ผ้าอาบน้ำ กลด มุ้ง กาน้ำ เครื่องกรองน้ำ มีดโกน รองเท้า เทียนไขบ้างเล็กน้อย และโคมไฟที่เย็บหุ้มด้วยผ้าขาวสำหรับจุดเทียนเดินจงกรมทำความเพียร ...

บริขารบางอย่าง เช่น ผ้าสังฆาฏิ มุ้ง มีดโกน เทียนไข และโคมไฟ ท่านชอบใส่ลงในบาตร ดังนั้นบาตรพระธุดงค์จึงมักใหญ่ผิดธรรมดาบาตรทั้งหลายที่ใช้กัน เพราะจำต้องใส่บริขารเพื่อความสะดวกในเวลาเดินทาง พอบาตรเต็มบริขารก็หมดพอดี ... บาตรที่มีขนาดใหญ่ เวลาฉันจังหันก็สะดวก เพราะท่านฉันสำรวมในบาตรใบเดียว มีคาวมีหวานท่านรวมลงในบาตรทั้งสิ้น...”

หลวงตาขณะออกรับบิณฑบาตโปรดญาติโยมชาวกรุงเทพมหานคร ที่สวนแสงธรรม

● การรักษาบาตร ●

“...การปฏิบัติต่อบาตร วิธีวางบาตร วิธีล้างบาตร วิธีเช็ดบาตร และวิธีรักษาบาตร... พอฉันเสร็จก็ล้างและเช็ดบาตรให้สะอาดปราศจากกลิ่นอาย การล้างบาตรอย่างน้อยต้องล้างถึงสามน้ำ เมื่อเช็ดแห้งแล้วถ้ามีแดดก็ผึ่งครู่หนึ่ง แล้วเก็บไว้ในที่ควร ถ้าอากาศแจ่มใสฝนไม่ตกก็เปิดฝาไว้เพื่อให้หายกลิ่นที่อาจค้างอยู่ภายใน

การรักษาบาตรท่านรักษาอย่างเข้มงวดกวดขันเป็นพิเศษ คนไม่เคยล้าง ไม่เคยเช็ดและไม่เคยรักษาบาตร ท่านไม่อาจมอบบาตรให้อย่างง่ายดาย เพราะกลัวบาตรจะเข้าสนิม กลัวจะวางไว้ในที่ไม่ปลอดภัย กลัวบาตรจะกระทบของแข็งและกลัวตกลงถูกอะไร ๆ แตกหรือบุบแล้วเกิดสนิมในวาระต่อไป เมื่อเกิดสนิมแล้วต้องขัดใหม่หมดทั้งลูกทั้งข้างนอกข้างใน แล้วระบมด้วยไฟอีกถึงห้าไฟตามพระวินัยจึงจะใช้ได้ต่อไป ซึ่งเป็นความลำบากมากมาย ท่านจึงรักสงวนบาตรมากกว่าบริขารอื่น ๆ ไม่ยอมปล่อยมือให้ใครง่าย ๆ ...”

● กัปปิยภัณฑ์ ●

“...บางทีเขาเอาปลาร้าห่อใส่บาตรให้ กลับพอไปถึงถ้ำปลาร้าเป็นปลาร้าดิบ และไม่มีญาติโยมสักคน ก็ต้องได้เอาออก ไม่ได้กิน ภาษาทางภาคนี้เขาเรียก หมากแงวหมากไฟนี่หมากแงวอย่างอยู่หน้าศาลานี่ เขาเอามาให้กินจะกินได้ยังไง อม ๆ แล้วก็คายทิ้ง เพราะไม่ได้กัปปิยะ มะไฟก็อม ๆ สักลูกสองลูกบ้างแล้วก็ได้ทิ้ง พอรำคาญนี่นะ อมเดี๋ยวมันจะลงคอไปไม่ได้กัปปิยะก่อน ...

กัปปิยภัณฑ์ คือสิ่งจำเป็นที่จะซื้อจะหามาสำหรับพระ แต่เราตถาคตไม่อนุญาตให้พระรับเองหรือเขารับไว้ก็ดี ถ้ามีความยินดีต่อการรับเงินรับทองนั้นปรับอาบัติอีก คือไม่ให้ยินดีในเงินในทอง ให้ยินดีในกัปปิยภัณฑ์ต่างหาก กัปปิยภัณฑ์ที่เงินทองจะแลกเปลี่ยนมา ให้ยินดีทางโน้นต่างหากไม่ให้มายินดีในเงินทอง นี่เป็นข้อผ่อนผัน ...

เพียงปัจจัยเครื่องอาศัยเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่ท่านให้ระมัดระวังรักษาเอาอย่างมากมาย ดังเราทั้งหลายได้เห็นแล้วในพระวินัยของพระเป็นอย่างไร ในธรรมชาติอันนี้ท่านเข้มงวดกวดขันอย่างไรบ้าง ถึงขนาดที่ต้องสละในท่ามกลางสงฆ์เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อไร ... พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตไว้โดยความมีข้อแม้ให้ถือเป็นความจำเป็นเพียงกัปปิยภัณฑ์ ไม่จำเป็นในเงินในทอง อย่ายินดีในเงินในทอง ถ้ายินดีอย่างนี้แล้วปรับโทษปรับอาบัติอีก...”

● เงินทองตกหล่นในวัด ●

“...ความละเอียดลออของธรรมวินัยพระพุทธเจ้า ตามธรรมดาท่านห้ามจับเงินและทอง ห้าม! ห้ามเด็ดขาด แต่ทีนี้เมื่อเวลามีสมบัติเงินทองของมีค่ามาตกอยู่ในวัดต้องจับต้องเก็บ

ไม่เก็บไม่ได้ ปรับโทษพระ ตามธรรมดาจับต้องไม่ได้ เมื่อเห็นของมีค่าของผู้ใดก็ตามมาตกอยู่ในสถานที่รับผิดชอบของพระ พระต้องเก็บแล้วโฆษณาหาเจ้าของ ถ้าโฆษณาหาเจ้าของไม่ได้ หมด! เรียกว่าหมดความสามารถแล้วเอาปัจจัยเอาสมบัติอันนี้ไปแลกเปลี่ยนกันเอามาทำประโยชน์ส่วนรวมไว้ในวัด

เวลาเขามาถามมันสุดวิสัยแล้วก็ชี้บอกนี่ ทำไว้แล้วศาลาหลังนี้ นั่นพระวินัย ถ้าธรรมดาจับไม่ได้ ถ้าตกอยู่ในวัดหรือในบริเวณรับผิดชอบของพระต้องเก็บ ไม่เก็บไม่ได้ปรับโทษพระแน่ะเป็นอย่างนั้นละ จับแล้วโฆษณาหาเจ้าของ ไม่มีแล้วก็เอาของนี้ที่เป็นของมีค่าไปซื้ออะไรแลกเปลี่ยนมาสร้างสาธารณประโยชน์ขึ้นในสถานที่นั่น เป็นอย่างนั้นพระวินัยของพระท่านสอนอย่างนั้น...”

● ออกพรรษาแล้วเที่ยวธุดงค์ ●

“...พอออกพรรษาแล้ว ท่านพระอาจารย์มั่นจึงชอบออกเที่ยวธุดงค์ทุก ๆ ปี โดยเที่ยวไปตามป่าตามภูเขา ที่มีหมู่บ้านพอได้อาศัยโคจรบิณฑบาต ... นำพระเข้าบิณฑบาตในหมู่บ้านด้วย บทธรรมหมวดต่างๆ คือสอนวิธีครองผ้าและท่าสำรวมในเวลาเข้าบิณฑบาต ไม่ให้มองโน้นมองนี้อันเป็นกิริยาของคนไม่มีสติอยู่กับตัว แต่ให้มองในท่าสำรวมและสงบเสงี่ยมมีสติทุกระยะที่ก้าวไปและถอยกลับ ใจรำพึงในธรรมที่เคยบำเพ็ญมาประจำนิสัย ...

ที่โคจรบิณฑบาตถ้ามีหมู่บ้านราว ๔ ถึง ๕ หลังคาเรือน หรือ ๘ ถึง ๙ หลังคา ก็พอเป็นไปสำหรับพระธุดงค์เพียงองค์เดียวไม่ลำบากอะไรเลย ตามปกติพระธุดงคกรรมฐานไม่ค่อยกังวลกับอาหารคาวหวานอะไรนัก บิณฑบาตได้อะไรมาท่านก็สะดวกไปเลย แม้ได้เฉพาะข้าวเปล่า ๆ ไม่มีกับเลย ท่านยังสะดวกไปเป็นวัน ๆ เพราะเคยอดเคยอิ่มมาแล้วจนเคยชิน...”

● ปวารณาออกพรรษา ●

“... คำว่า “**ปวารณา**” พระจะไม่ทราบก็มีนะ เวลานี้มันจะเป็นเพียงพิธีกิริยาออกมาจากความไม่มีธรรมในใจ ไม่มีวินัยในใจแล้วนะ คำว่า **สงฺฆมฺภนฺเต ปวาเรมิ** คือปวารณาตนเปิดโอกาสตนแก่สงฆ์ทั้งหลายที่นั่งรวมกันอยู่นี้ คือเปิดเผยเปิดโอกาสให้กันแนะนำตักเตือนสั่งสอนได้ ผิดพลาดประการใด ได้เห็นก็ดี กิริยาอาการที่ไม่ถูกต้องนั้น ได้ยินก็ดี กิริยาแห่งการแสดงหรือการพูดออกมา หรือได้สงสัยก็ดี เหล่านี้ ให้ตักเตือนสั่งสอน เมื่อทราบแล้วจะได้ปฏิบัติแก้ไขดัดแปลงต่อไป

... คำปวารณาจึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เปิดโอกาสไม่ให้มีทิฐิมานะต่อกัน ไม่มีคำว่าชาติชั้นวรรณะ เป็นสังฆะ หรือเป็นพระสงฆ์ศากยบุตรอันเดียวกัน เปิดโอกาสให้กัน

เพราะความรู้เราลำพังคนเดียว ไม่สามารถที่จะรู้รอบได้ในกิริยาความเคลื่อนไหวของตน

จึงต้องได้อาศัยผู้อื่นคอยแนะนำตักเตือนสั่งสอน นับแต่ครูบาอาจารย์ลงมาถึงพระเพื่อนฝูงด้วยกัน คอยแนะนำตักเตือนสั่งสอนกัน เปิดโอกาสให้กันเพื่ออรรถเพื่อธรรม ไม่ได้เพื่อทิฐิมานะฐานะสูงต่ำอะไรเลย สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ธรรม ความเป็นธรรมก็คือความเปิดโอกาสเพื่ออรรถเพื่อธรรม คือความถูกต้องดีงามแก่ตน เมื่อท่านผู้อื่นผู้ใดได้เห็นความไม่ดีไม่งามของเราที่แสดงออก ด้วยการได้เห็นได้ยินได้ฟัง ด้วยรังเกียจสงสัยก็ดีนั้นจะได้เตือนเรา ก็จะได้รับไว้ประพฤติปฏิบัติ

เรื่องทิฐิมานะนั้นเป็นเรื่องของกิเลส การเปิดโอกาสตักเตือนซึ่งกันและกันนั้นเป็นเรื่องของธรรม เพราะเราอยู่ด้วยกันหลายคน อาจมีความผิดพลาด จึงต้องเปิดโอกาสให้แนะนำหรือตักเตือนซึ่งกันและกันได้ ให้พากันเข้าใจตามนี้ นี่ละพระโอวาทของพระพุทธเจ้า...”

• งานกฐิน •

“...กฐินตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำเดือน ๑๑ ไปถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ หมดเขตกฐิน ... วันเพ็ญยังทอดกฐินได้อยู่ กฐินนี้เป็นสิ่งที่อนุโลมต่างหากนะ พระพุทธเจ้าทรงอนุโลมผ่อนผันให้ พระชาวเมืองปาเฐยเดินทางมา จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ กรุงสาวัตถี เข้าไม่ได้ เข้าไม่ทันต้องหยุดจำพรรษาที่เมืองสาเกตก่อน พอออกพรรษาหนทางยังเจิ่งด้วยน้ำ ก็รีบเดินทางมา ผ้าเปียกหมดเลย มีผ้ามาเท่านั้นเปียกหมด ท่านเลยอนุโลมผ่อนผันให้เป็นผ้าพิเศษอีก มีกฐินเข้าไป ให้มีการทอดกฐิน เป็นการอนุโลม เพราะฉะนั้นจึงมีกฐินมาเรื่อย

งานกฐินบ้านตาด

เดิมจริง ๆ ไม่มีกฐิน มีแต่ผ้าบังสุกุลเป็นพื้นมาเลย **บังสุกุล** คือผ้าที่คลุกเคล้าอยู่ตามฝุ่นตามอะไร สกปรกโสมมไม่เลือกละ **บังสุกุล** คือตกอยู่ขี้ฝุ่นขี้ฝอยหรือตามป่าช้าหรือตามสายทาง ผ้าเศษผ้าเดนผ้าทิ้ง นี่ละพระท่านไปเก็บมาซักบังสุกุล ได้มาแล้วก็มาเย็บปะติดปะต่อกันเป็นสบงบ้างจีวรบ้างสังฆาฏิบ้าง เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงทรงผ่อนผันเอาอย่างมากทีเดียว คือสังฆาฏินี้ธรรมดาสองชั้น แม้จะปะร้อยชั้นก็ตามพระองค์ก็ทรงอนุญาต ขาดตรงไหน ๆ ท่านปะท่านชุนเข้าไป ถึงร้อยชั้นเราตถาคตก็อนุญาต นั่นท่านทรงผ่อนผันเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติของพระแต่ก่อนเป็นอย่างนั้น

ครั้นหลังมานี้ก็เห็นพระท่านมาจากเมืองอื่น เข้ามาเมืองที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ จีวรเปียกปอนมา มาประชุมมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก็เลยมาไม่ได้ จีวรเปียกปอน จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเวลานั้นมาไม่ได้ เพราะจีวรเปียกหมด ท่านมีผ้าเพียงสามผืน พระองค์จึงทรงผ่อนผันให้มีกฐิน อนุโลมให้มีผ้า จะเป็นจีวรสองผืนก็ได้ บริขารใดก็ตามเป็นสิ่งที่เศษเหลือจากไตรจีวรสามผืนนั้นก็ได้เรื่อยมาเป็นกฐิน ทีนี้กฐินก็เลยใหญ่กว่าบังสุกุลไป...”

● ไม่ใส่รองเท้าเข้าบ้าน ●

“...สรุปแล้วก็คือว่า สิ่งที่เป็นอาบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คงจะเล็งไปตามกาลสมัย เช่น อย่างท่านห้ามใส่รองเท้าเข้าไปในบ้านอย่างนี้นะ นอกจากเท้าเป็นแผล ห้ามใส่รองเท้าเข้าไปในหมู่บ้าน อันนี้เวลาเปลี่ยนแปลงมา ๆ จนทุกวันนี้เศษแก้วเต็มไปหมดตามลาน ก็ทำความสะอาดลำบากเหมือนกัน นี่ก็ทำให้คิดอยู่

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับเราแล้วไม่เคยใส่รองเท้าเข้าไปหรอก แม้โง่จะตายและเท้านี้จะเหวอะหวะเพราะแก้วตำก็ช่างมันเถอะ ขอให้เราได้บูชาตถาคตแล้วเป็นพอ นี่สำหรับเราเองเป็นอย่างนั้น แต่นี่เราพิจารณาเพื่อวงคณะทั้งหลายที่เห็นว่าเป็นความเหมาะสมอย่างไรบ้างที่ท่านห้ามใส่รองเท้าเข้าในบ้าน สำหรับในวงธรรมยุตเราไม่เคยมี นอกจากจะเป็นธรรมยุตจรวดก็เอาแน่ไม่ได้เหมือนกัน...”

● เที่ยววิเวก ●

“... ออกพรรษานี่ใครอยากจะออกไปเที่ยวภาวนาหาที่สงบสงัดก็ไปนะ ผมไม่ได้ห้ามก็ไม่ทราบจะห้ามเพื่ออะไร นอกจากที่ไหนเป็นที่เหมาะสมในการประกอบความพากเพียรเท่านั้นเอ้าไป! ว่าอย่างนั้นเลย ผมพร้อมเสมอที่จะส่งเสริมหมู่เพื่อนในทางที่เป็นผลเป็นประโยชน์เฉพาะอย่างยิ่งคือ **จิตตภาวนา**

พอออกพรรษาแล้วก็เข้าป่าเข้าเขาเลย แต่ก่อนหากเป็นมาอย่างนั้น อย่างสมัยที่เราอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์มั่นเป็นอย่างนั้น ...ตามธรรมดาพอออกพรรษาแล้วนี้ท่านก็เตรียมออกเที่ยวละ

พระกรรมฐาน อยู่จำพรรษาในสถานที่ ๆ จำกัด พอออกพรรษาแล้วนี้ ท่านก็ออกเที่ยวละ เที่ยวเบื้องต้นนี่ก็อยู่ตามป่าเสียก่อน ยังไม่ขึ้นภูเขา พอตอนเดือนมีนา เมษา หน้าร้อนนี่ก็ขึ้นเขาขึ้นอยู่บนถ้ำเย็นๆ สบายๆ ... ในถ้ำมันเย็นสบายดี...

น้ำสำหรับอาบดื่มใช้สอยมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะขาดไปไม่ได้ อาหารยังพออดได้ทนได้ทีละหลาย ๆ วัน แต่น้ำอดไม่ได้และไม่ค่อยมีส่วนทับถมร่างกายให้เป็นข้าศึกต่อความเพียรทางใจเหมือนอาหาร จึงไม่จำเป็นต้องอดให้ลำบาก ทั้งน้ำมีความจำเป็นต่อร่างกายอยู่มาก ฉะนั้นการแสวงหาที่บำเพ็ญต้องขึ้นอยู่กับน้ำเป็นสำคัญส่วนหนึ่ง แม้จะมีอยู่ในที่ห่างไกลบ้างประมาณกิโลเมตรก็ยังนับว่าดี ไม่ลำบากในการหิ้วขนนัก...”

● ปะชุนผ้า ใช้ผ้าบังสุกุล ●

“...ธุดงค์ข้อถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร การถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรเป็นการตัดทอนกิเลสตัวทะเยอทะยานชอบสวยชอบงามได้ดี กิเลสชนิดนี้เป็นที่น่าเบื่อหน่ายในวงนักปราชญ์ทั้งหลาย แต่เป็นที่กระหยิ่มลืมตัวของพาลชนทั้งหลาย พระธุดงค์ที่ต้องการความสวยงามภายใน...เที่ยวเสาะแสวงหาผ้าบังสุกุลที่เขาทอดทิ้งไว้ตามป่าช้า หรือที่กองขยะของเศษเดนทั้งหลาย มาซักฟอกแล้วเย็บปะติดปะต่อเป็นสบงจีวรสังฆาฏิใช้สอยพอปกปิดกาย และบำเพ็ญสมณธรรมไปตามสมณวิสัยอย่างหายกังวล ไม่คิดเป็นอารมณ์ห่วงใยผูกพันกับใครและสิ่งใด ...

การนุ่งห่มใช้สอยบริขารต่าง ๆ ของพระธุดงค์ เฉพาะท่านอาจารย์มั่นรู้สึกท่านพิถีพิถันและมัธยัสถ์เป็นอย่างยิ่ง ไม่ยอมสุรุ่ยสุร่ายเป็นอันขาดตลอดมา ปัจจัยเครื่องอาศัยต่าง ๆ มีมากเพียงไรก็มิได้ใช้แบบฟุ่มเฟือยเห่อเหิมไป...ผ้าสังฆาฏิ จีวร สบง ผ้าอาบน้ำ ขาด ๆ วิ่น ๆ มองเห็นแต่รอยปะติดปะต่อปะ ๆ ชุน ๆ เต็มไปทั้งผืน... การปะการชุนหรือดัดแปลงซ่อมแซมไปตามกรณีนั้น ก็เพราะเห็นคุณค่าแห่งธรรมเหล่านี้มาประจำนิสัย... ไม่ว่าผืนใดขาดในบรรดาผ้า ผ้าครองหรือผ้าบริขารที่ท่านนุ่งห่มใช้สอย ผืนนั้นต้องถูกปะถูกชุนจนคนทั่วไปดูไม่ได้ เพราะไม่เคยเห็นใครทำกันในเมืองไทยที่เป็นเมืองสมบูรณ์เหลือเฟือจนทำให้คนลืมตน มีนิสัยฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยแม้เป็นคนจน ๆ ท่านเองไม่เคยสนใจว่าใครจะตำหนิติชม...”

● ไปเมืองนอก..ประกาศหรือขายศาสนา ●

“...นี่พระเราหลั่งไหลไปเมืองนอก เราก็ได้เคยถามหมู่ถามพวกที่ไปเมืองนอกมา พระเณรเรานะ วิตกวิจารณ์ไปขายศาสนานะซิไม่ใช่ไปประกาศศาสนา กลัวจะไปขายศาสนา อ้าว! หลงได้ง่าย ๆ เรื่องกิเลสหลอกคนนี้หลงได้ง่ายนิดเดียว ไม่มีอะไรแหลมคมยิ่งกว่ากิเลสหลอกสัตว์โลกแหละ หลงได้ง่ายนิดเดียว ข้อสำคัญก็ **สกฺกาโร ปุริสํ หนฺติ** นะซิ ลาภสักการะมันฆ่าบุรุษผู้โง่เขลาให้ฉิบหาย แปลว่าอย่างนั้นในบาลี ลาภสักการะนี่เครื่องล่อของมาร ผู้ผ่านนี้ไปได้แล้วสบาย

ไม่หลง มีเท่าไรก็ไม่หลง นั้นเป็นนั้น ๆ นี้เป็นนี้ ๆ อยู่นั้นละไม่คละเคล้ากัน ถ้าใจไม่มีหลักแล้วคละเคล้าทันที ซึมซาบทันที

อันนี้ละเราวิตกวิจารณ์ เขานิมนต์ไปฉันที่นั่นที่นี่ไม่ให้ไป ไปทำไม ไปก็ **สกฺกาโร ปุริสํ หนฺติ** มันฆ่าคน ใครได้มาก็นับห้านับสิบละซี ได้มานับเท่านั้นนับเท่านี้ สุดท้ายนับแต่เงินไม่ได้นับธรรมละซิ ไม่ได้หาธรรม...

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านจำพรรษากับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ในคราวนี้ต่อเนื่องกันถึง ๔ ปี แต่ในระหว่างออกพรรษา ท่านก็ออกเที่ยวภาวนาตามที่ต่าง ๆ ตามที่เห็นว่าสมควร บางครั้งท่านธุดงค์ไปพักกับ**พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ที่ถ้ำเป็ด ภูผาเหล็ก อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

วัดถ้ำเป็ด ได้ชื่อว่าวัดถ้ำเป็ดก็เนื่องจากว่าถ้ำแห่งนี้มีต้นตีนเป็ดขนาดใหญ่ที่ยังให้ร่มเงาอยู่ปากถ้ำ วัดถ้ำเป็ดเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่มีพระอรหันต์เดินทางมาธุดงค์ แล้วนั่งกรรมฐานจนเกิดญาณทิพย์อยู่ ณ ถ้ำเป็ดแห่งนี้ ได้แก่ **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่สมชาย ธิตวิริโย** เป็นต้น เพราะเนื่องจากความเงียบและสงบของธรรมชาติของพื้นที่ป่าแห่งนี้ในปัจจุบันยังคงหลงเหลือ ร่องรอยการมาจำพรรษาที่ป่าแห่งนี้คือกุฏิของหลวงปู่ทั้งสามที่ถูกสร้างจากไม้กระดานแบบเรียบง่ายท่ามกลางความสงบร่มเย็น

ด้วยความรักเคารพบูชาต่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ยิ่งนักพอใกล้เข้าพรรษาก่อนวันเพ็ญเดือน ๖ ท่านย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดดั่งเดิม •

ถ้ำเป็ดสถานที่หลวงปู่ลีมาพักปฏิบัติภาวนากับหลวงปู่ฝั้น อาจาโร

อายุ ๕๑ ปี

พรรษาที่

๒๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๖

จำพรรษาที่ถ้ำพระนาหลวง บ้านนาหลวง ตำบลคำด้วง
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

● ประวัติหลวงตาหล้า ●

ถ้ำพระนาหลวง แห่งนี้ เป็นสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ที่มีพระเถระองค์สำคัญหลายรูปได้มาพักปฏิบัติภาวนาและจำพรรษา ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร นั่นเอง

ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวถึง **หลวงตาหล้า ขนฺติธโร** พระอริยเจ้าอีกรูปหนึ่งแห่งวงศ์พระกรรมฐาน ผู้ซึ่งนอกจากจะเคยได้มาพักปฏิบัติภาวนาอยู่ ณ ถ้ำพระนาหลวงแห่งนี้แล้ว ท่านยังมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับชาวบ้านในที่นี้และละแวกใกล้เคียงเป็นอย่างดี

ผู้เขียนขอนำเรื่องราว องค์หลวงตาหล้า ขนฺติธโร พระเถระผู้เด็ดเดี่ยวมาเล่าสักเล็กน้อย

หลวงตาหล้า ขนฺติธโร ท่านเกิดที่ประเทศลาวริมฝั่งแม่น้ำโขง ท่านได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานยังฝั่งประเทศไทยกระทั่งมีครอบครัว หลังจากภรรยาท่านเสียชีวิต ท่านได้ออกบวชเป็นชีปะขาว บริกรรมภาวนา “พุทโธ! ๆ ๆ” จิตรวมเป็นสมาธิ เกิดนิมิตเห็นตัวหนังสือ บอกชัดว่าเป็นตัวอะไร? ชื่ออะไร? เมื่อออกจากสมาธิแล้ว ท่านก็เริ่มฝึกหัดท่องจำ จนสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างคล่องแคล่วชำนิชำนาญ หนังสือที่ท่านอ่านได้แก่ **ปุพพสิกขาวรรณา มหาขันธกวินัย และวิสุทธิมัคค์** เป็นต้น

ต่อมาเมื่ออายุได้ ๓๔ ปี ท่านได้เข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ฉายาว่า “**ขนฺติธโร**”

องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้กล่าวยกย่องท่านว่าสามารถอธิบายเรื่องอวิชชาได้ละเอียดลออลึกซึ้ง หาผู้ที่จะอธิบายเช่นท่านได้ยาก

หลวงตาหล้า ขนฺติธโร

ในอวสานแห่งชีวิตหลวงตาหล้า ก่อนจะมรณภาพท่านไปอยู่ที่ถ้ำพระนาผักหอก เกิดมีอาการป่วยเป็นไข้ ลูกศิษย์จึงนิมนต์ท่านไปพักรักษาที่ถ้ำพระนาฮี บ้านกลางใหญ่ อยู่ได้ไม่กี่วัน ท่านก็บอกว่า “เอาละ! ฉันจะไปตายที่บ้านนาเก็น วัดของฉัน” ลูกศิษย์อ้อนวอนอย่างใดก็ไม่ฟัง

เมื่อไปถึงวัดป่าบ้านนาเก็น ช่วงตะวันเริ่มคล้อยท่านเดินดูรอบ ๆ บริเวณวัด พบต้นไม้แดงต้นหนึ่งตายยืนต้นอยู่ ท่านก็บอกว่า “นี่! ฉันตายแล้วให้เอาต้นไม้แดงต้นนี้เผาฉัน และอย่าเอาไว้ให้ข้ามวันข้ามคืน ตายเดี๋ยวนั้นก็ให้เอาไปเผาเดี๋ยวนั้นเลย” ครั้นถึงเวลาบ่ายสามโมงของวันถัดมา ท่านก็ได้ถึงแก่มรณภาพ

ถือคำสั่งของท่าน บรรดาลูกศิษย์จึงพร้อมกันโค่นต้นไม้แดงที่ท่านชี้บอกนำมาเผาสรีระสังขารท่านในคืนวันนั้น ณ บ้านนาเก็น ตำบลหนองแวง อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐ สิริอายุได้ ๗๖ ปี พรรษา ๔๒

ประวัติขององค์ท่านรู้สึกว่า พิสดารอยู่มาก จนเป็นที่กล่าวขานในวงศ์พระกรรมฐานสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนมีโอกาสเดินทางไปที่วัดป่าบ้านนาเก็นหรือที่เรียกตามฉายาท่านว่า **วัดป่าขันติยานุสรณ์** คือวัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ของหลวงปู่หล้า ขนฺติธโร ได้สนทนากับพระ ได้ทราบเรื่องราวอันชวนให้พิศวงมากมาย และยังได้กราบอัฐิของท่านซึ่งได้กลายเป็นพระธาตุแล้ว และวัดแห่งนี้เป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่องค์หลวงปู่ลี ได้เคยมาพักภาวนา ก่อนที่จะขึ้นไปจำพรรษาวัดถ้ำพระนาหลวง ซึ่งต้องเดินข้ามภูเขาขึ้นไป

● โบราณสถาน ●

วัดถ้ำพระนาหลวง เป็นวัดแห่งหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณสถานโดยเฉพาะวิสุงคามสีมาที่เป็นของโบราณ ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นโบราณสถานที่มีอายุเก่าแก่มาช้านาน

บรรยากาศโดยทั่วไปในปัจจุบัน เป็นลักษณะธรรมชาติล้อมรอบไปด้วยป่าเขา ต้นไม้ที่มีขนาดลำต้นสูงใหญ่ ก้อนหินอันวิจิตรสวยงามตระการตา เพิงหิน เพิกหินที่เมื่อมองดูแล้วรู้สึกสัมผัสได้ถึงมนต์ขลังอันทรงพลัง ดุจดั่งว่ามีสิ่งลี้ลับซ่อนเร้นแอบแฝงอยู่รอบ ๆ บริเวณ เป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

นี้เป็นบรรยากาศที่ผู้เขียนรู้สึกและสัมผัสได้เมื่อย่างกายเข้ามาภายในบริเวณวัด นี้คือ **วัดถ้ำพระนาหลวง** ที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร เคยมาอยู่จำพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ ซึ่งเป็นพรรษาที่ ๒๔ ภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์แห่งองค์ท่าน

ซึ่งหากสังเกตจะเห็นได้ว่าในทุก ๆ วัด และในสถานที่ทุก ๆ แห่งที่องค์หลวงปู่ลีท่านเคยท่องเที่ยวธุดงค์ไปอยู่จำพรรษา ณ สถานที่แห่งนั้นจะต้องมีหินทรายที่มีรูปพรรณสัณฐานที่แปลกประหลาดทุกแห่ง ไม่เว้นแม้หินก้อนเล็ก หินก้อนใหญ่ เพิกหินก็ล้วนแต่มีรูปทรงอันสวยงาม มีรูปลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไป นั่นก็หมายความว่าหินทรายที่สวยงามแปลกตาเหล่านี้ เปรียบได้กับเป็น **บังเกอร์แห่งธรรมะ คือเป็นกุฏิหิน** ให้นักรบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลบภัยจากความยุ่งเหยิงวุ่นวาย

อีกทั้งได้อาศัยหลบแดด หลบฝน และเพื่อกำบังจากสัตว์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติสมาธิภาวนา และยังเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสงบ เกิดความร่มเย็นในจิตใจ

วัดถ้ำพระนาหลวง แห่งนี้มีก้อนหินที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงร่องรอยในอดีตว่าสถานที่แห่งนี้เคยเป็นแหล่งที่อยู่ใต้ท้องทะเลลึกมาก่อน เนื่องจากในหินแต่ละก้อนจะมีเปลือกหอยทะเลฝังแน่นอยู่ สัณฐานของหินแต่ละก้อนมีลักษณะคล้ายเต่าบ้าง คล้ายสัตว์บกบ้าง คล้ายสัตว์น้ำบ้าง เมื่อมองไปแต่ไกลจะเห็นเป็นแสงระยิบระยับคล้ายแสงแห่งอัญมณี ปรากฏให้เห็นตามก้อนหิน โขดหินที่มีรูปพรรณสัณฐานสวยงามแตกต่างกัน บ้างก็เป็นก้อนหินสีเหลือง บ้างก็เป็นก้อนหินสีเหลืองปนขาวปะปนกันอยู่ เป็นที่วิจิตรพิสดารที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

ต้นไม้โดยรอบบริเวณ ได้แก่ ต้นมะค่า ต้นประดู่ และอีกมากมายหลากหลายพันธุ์มีสีเขียวชอุ่ม และบางชนิดก็มีใบสีเหลืองแปลกตาดูสวยงามยิ่ง ท่ามกลางบรรยากาศอันเงียบสงบสงัดวิเวก ณ วัดถ้ำพระนาหลวงแห่งนี้ สำหรับพระกรรมฐานแล้วธรรมชาติเหล่านี้ย่อมเป็นรมณียสถานอย่างยอดเยี่ยมแน่นอนสำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติในคุณธรรมอันยิ่ง

ภายในบริเวณศาลา ประดิษฐานพระพุทธรูปดูเด่นงามตา ก็ด้วยมีหินก้อนใหญ่สวยงามใน

กุฏิกรรมฐาน ที่ถ้ำพระนาหลวง สถานที่หลวงปู่ลีพักภาวนา

แบบธรรมชาติทำหน้าที่เป็นพื้นผนังอยู่ด้านหลัง ทำให้พระพุทธรูปดูเด่นเป็นสง่ายิ่งนัก พื้นศาลาเป็นลานหิน

ด้านข้างศาลามีสิ่งคล้ายเป็นวิสุงคามสีมาโดยรอบ ต้นลีลาวดีมีลำต้นใหญ่บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของอายุการปลูก กุฏิเล็ก ๆ ถูกสร้างขึ้นเป็นระยะ ๆ ในบริเวณที่เป็นพื้นที่ป่า ดูสงบร่มเย็น

เมื่อครั้งสมัย หลวงปู่ลี กุสลธโรมาประพฤติปฏิบัติธรรม สถานที่เหล่านี้แน่นอนทีเดียวย่อมเป็นที่จูงใจให้ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมมีความเพียรพยายามและมีความลึกซึ้งดื่มด่ำในธรรมโดยเฉพาะที่นี่ หลวงปู่ลี ท่านมาปฏิบัติภาวนาหลังจากที่ท่านสิ้นกิเลสแล้ว ก็ถือว่ามาปฏิบัติที่ถ้ำพระนาหลวง นี้ก็เป็นความร่มเย็นอยู่ในวิหารธรรมก็ย่อมเป็นความเพลิดเพลินรื่นเริงในศาสนธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า นี้คือสิ่งที่ได้พบเห็นที่วัดถ้ำพระนาหลวง

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้เมตตาเล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งท่านไปจำพรรษาที่ถ้ำพระนาหลวงว่า

"อยู่ถ้ำพระบ้านนาหลวง ปี ๒๕๑๖ อยู่ผู้เดียว อันนี่กะก่อสิได้ออกกะงอมสิเข้าพรรษาแล่วเด้ เดือน ๘ แรม ...อาจารย์หยังเพิ่นมาตะพุ่น เดี๋ยวนี้เพิ่นอยู่ราชบุรี ...อยู่ถ้ำพระบ้านนาหลวงในปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ อยู่ผู้เดียว กว่าจะได้ออกก็จวนเจียนจะเข้าพรรษาแล้ว เดือน ๘ (กรกฎาคม) ...อาจารย์อะไรจำชื่อไม่ได้ท่านมาแต่นู่น! เดี๋ยวนี้ท่านอยู่จังหวัดราชบุรี"

"...ไปอยู่ถ้ำพระบ้านนาหลวง ไข้เบิ๊ดพรรษา ไปอยู่ผู้เดียว ...ไปอยู่ถ้ำพระบ้านนาหลวงเป็นไข้ทั้งพรรษา ไปจำพรรษาอยู่แต่ผู้เดียว"

...ยาแก้ไข้เราเตรียมไปชนิดที่ว่าอัดแน่นเต็มกระเป๋า ชาวบ้านแถบนั้นพากันป่วยไข้หลายคน เราก็เอายาที่เตรียมไปแจกให้ชาวบ้านกินจนหมด เมื่อถึงคราวตัวเองไม่สบายบ้าง ไม่มียาฉัน พอดีมีโยมผู้หนึ่งไปเที่ยวที่ถ้ำพระนาหลวง จึงถามเขาว่า “โยมอยู่ไหน?” เขาตอบว่า “ผมอยู่บ้านนาข่า” “รู้จักท่านอาจารย์เพียรไหม? (หลวงปู่เพียร วิริโย)” เขาตอบ “รู้จัก ผมก็ไปทำบุญที่นั่นประจำ” เราก็ถามว่า “โยมจะลงไปวันไหน?” เขาตอบว่า “จะลงไปวันพรุ่งนี้ วันนี้ไม่ทันแล้ว” เราจึงฝากความว่า “ไปบอกให้ครูจารย์เพียรฝากยามาให้ฉันด้วย อาตมาเป็นไข้ไม่มียาฉัน” ...พอดีประจวบเหมาะครูจารย์เพียร ไปฉันจังหันที่บ้านนาเก็นแล้วท่านก็ขึ้นเอายามาส่งให้เราที่ถ้ำพระนาหลวง

“...เมื่อครูจารย์เพียรเอายามาส่ง ท่านก็พูดขู่เราว่า “ทำไมมาอยู่แบบนี้ผู้เดียว” “ผมจะไปเข้าบ้านตาดจะไปบอกให้พ่อแม่ครูจารย์ทราบ” แล้วครูจารย์เพียรก็ไปแจ้งข่าวให้ที่บ้านตาดทราบ...คราวนี้ไม่อดไม่อยาก เถ้าแก่โรงสีไทยใหม่ให้ลูกน้องเอายาไปส่งให้กินเป็นลัง...สนุกทานยา ได้ทานยาเก่งอยู่ที่นั่น เมื่อได้กินยาแล้วอาการป่วยก็บรรเทาหายไปในที่สุด”

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าเพิ่มเติมว่า “ยาบรรจุหนึ่งลังกระดาษเต็ม ๆ พ่อแม่ครูจารย์ท่านให้เถ้าแก่โรงสีไทยใหม่จัดส่งมาให้ โดยนำส่งไว้ที่ด้านใต้ของภูเขา เพราะขึ้นมาไม่ได้ ไม่มีทางรถสงสารชาวบ้านพากันเป็นไข้ตัวสั่นงันงก ก็ได้ยาที่พ่อแม่ครูจารย์ส่งมาให้แบ่งให้ชาวบ้านกิน”

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “...ครูจารย์เพียรพูดชวนว่า “ออกพรรษาแล้วไปตัดผ้าช่วยหน่อยนะ” หลังจากเรากรานกฐินเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงเดินทางไปหาท่าน มาแล้วก็มาช่วยงานท่านอยู่ที่นั่น ท่านให้พาหมู่พวกปลูกต้นกล้วย พ่อแม่ครูจารย์ไปซื้อที่ดินให้ท่าน อยู่ที่บ้านหนองกองจำนวน ๓๐ ไร่”

หลวงปู่ลีเล่าถึงการได้มาของที่ดินบ้านหนองกอง ว่า “...พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวเป็นคนซื้อที่ดินให้กับวัดหนองกอง ที่ดินแปลงไหนเจ้าของเขาไม่ยอมขาย ก็ใช้วิธีการไปซื้อ

เงื้อมหินที่หลวงปู่ลีเคยพักจำพรรษา ที่ถ้ำพระนาหลวง

แปลงที่เขาขายแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกัน”

ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า “ไปเที่ยวธุดงค์ไปเที่ยวคนเดียว มีมารบ้างไหมขอรับ อย่างพวกผู้หญิงเป็นมารมารบกวนมีไหมขอรับ?”

หลวงปู่ลี ตอบว่า “บ่มี! ผมบ่ได้สุงสิงกับญาติกับโยมปานใด๋ เขาบ่มาเกี่ยวดอก...บ่มีความเว่ากะบ่เว่านำ นั่นสาแล่วกะแล่ว ...ไม่มี! เราไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับญาติโยมสักเท่าไร ญาติโยมก็ไม่มายุ่งเกี่ยวกับเรา ไม่มีอะไรจะพูดก็ไม่พูด แล้วก็แล้วกันไป ...ไม่มีใครรู้เรื่องราวของเราเมื่อครั้งไปอยู่ที่ถ้ำพระนาหลวงดอก เพราะเราไปจำพรรษาแต่เพียงผู้เดียว”

...ภายในถ้ำมันไม่น่าอยู่หรอก ที่ถ้ำมีกุฏิอยู่นะ ในปีนั้นไปทำไว้ เมื่อเราออกจากวัดป่าบ้านตาด ก็ไปถามหมู่เพื่อนว่า “รู้จักวัดไหนที่ว่างบ้าง?” เขาก็ตอบว่า “ที่ถ้ำพระนาหลวงไม่มีพระจำพรรษาอยู่” เราก็เลยเดินทางไปจำพรรษาที่นั่น”

ที่ถ้ำพระนาหลวง มีระยะทางที่ต้องออกเดินบิณฑบาตในราวกิโลกว่า เมื่อครั้งที่เราไปจำพรรษามีบ้านเรือนอยู่ ๑๕ หลังคาเรือน ใส่บาตรมี ๑๐ หลัง อีก ๕ หลัง ไม่ใส่บาตรเพราะชาวบ้านเขาก็อดอยาก (ปัจจุบันนี้มีชาวบ้านอาศัยอยู่ถึงกว่า ๓๐๐ หลังคาเรือน) มีอาชีพทำไร่ เราขึ้นไปพักอยู่บนภูเขา ลงมาบิณฑบาตยังหมู่บ้านแล้วย้อนกลับขึ้นไปบนภูเขาอีก ทางขึ้นภูเป็นทางลาดชัน

ชาวบ้านนาเก็น ซึ่งอยู่เชิงเขารู้ว่าความเป็นอยู่ของเรายากลำบาก จึงมีความปรารถนาดีเสนอจะให้เณรขึ้นไปอยู่คอยดูแลอุปัฏฐากรับใช้เราด้วย จึงปฏิเสธเขาไปว่า **“...เรามาจำพรรษาแสวงหาที่อยู่เพียงลำพังผู้เดียว เราไม่เอาใครมาอยู่ด้วยนะ”**

ที่ถ้ำพระนาหลวงมีกุฏิ ๒ หลัง เป็นกุฏิหลังคามุงด้วยหญ้าแฝก “ในถ้ำไม่น่าอยู่ เพราะเหม็นขี้ค้างคาว”

กราบเรียนถามท่านว่า “เกล้าฯ ไปเห็นรอยหลวงปู่ ว่าอยู่อย่างไรหนอ? ทุกวันนี้ไปก็ยังลำบาก หลวงปู่ไปอยู่แต่ก่อน ทำไมถึงอยากไปอยู่ผู้เดียว ไม่อยากยุ่งกับหมู่กับพวก?”

ท่านเมตตาตอบว่า “ทำใจกล้าหาญตั๋ว คั่นบ่เฮ็ดจั่งซั่น ใจบ่กล้าหาญตั๋ว ...อยู่คนเดียวก็ต้องทำใจให้มันกล้าหาญ ถ้าไม่ทำอย่างนั้น ใจมันก็ไม่กล้าหาญนะ ถ้ำพระนาหลวง ถ้ำไม่ใหญ่โตมีขนาดพอประมาณ ลักษณะเป็นถ้ำเสี้ยวพระจันทร์ (ถ้ำเกิ้ง) ทางทิศตะวันออก มีน้ำตกไหลผ่าน ป่าหนาทึบ ต้องมุดผ่านป่าไผ่ไร่ลงไปจึงจะไปถึง ...มีแต่ป่าไผ่ไร่เต็มไปหมด อาหารก็กินแต่หน่อไม้กับเห็ดเท่านั้น”

หลวงปู่ลีท่านให้ข้อคิดว่า “บ่อนใด๋มันจิตได้ความกลัวล่ะมันได้กำลัง บ่อนใด๋บ่มีเกรงมีกลัวแล่วบ่ไปอยู่ มันระวังเด้ มีเกรงมีกลัวแล่วมีเทพรักษาเด้ ...**ที่ใดจิตเกิดความกลัวที่นั่นล่ะมันได้กำลัง ที่ใดไม่มีเกรงไม่มีกลัวแล้วไม่ไปอยู่ เมื่อมีเกรงมีกลัวแล้วมีเทพคอยปกปักษ์รักษา**”

เพิงหินทรายธรรมชาติที่ถ้ำพระนาหลวง

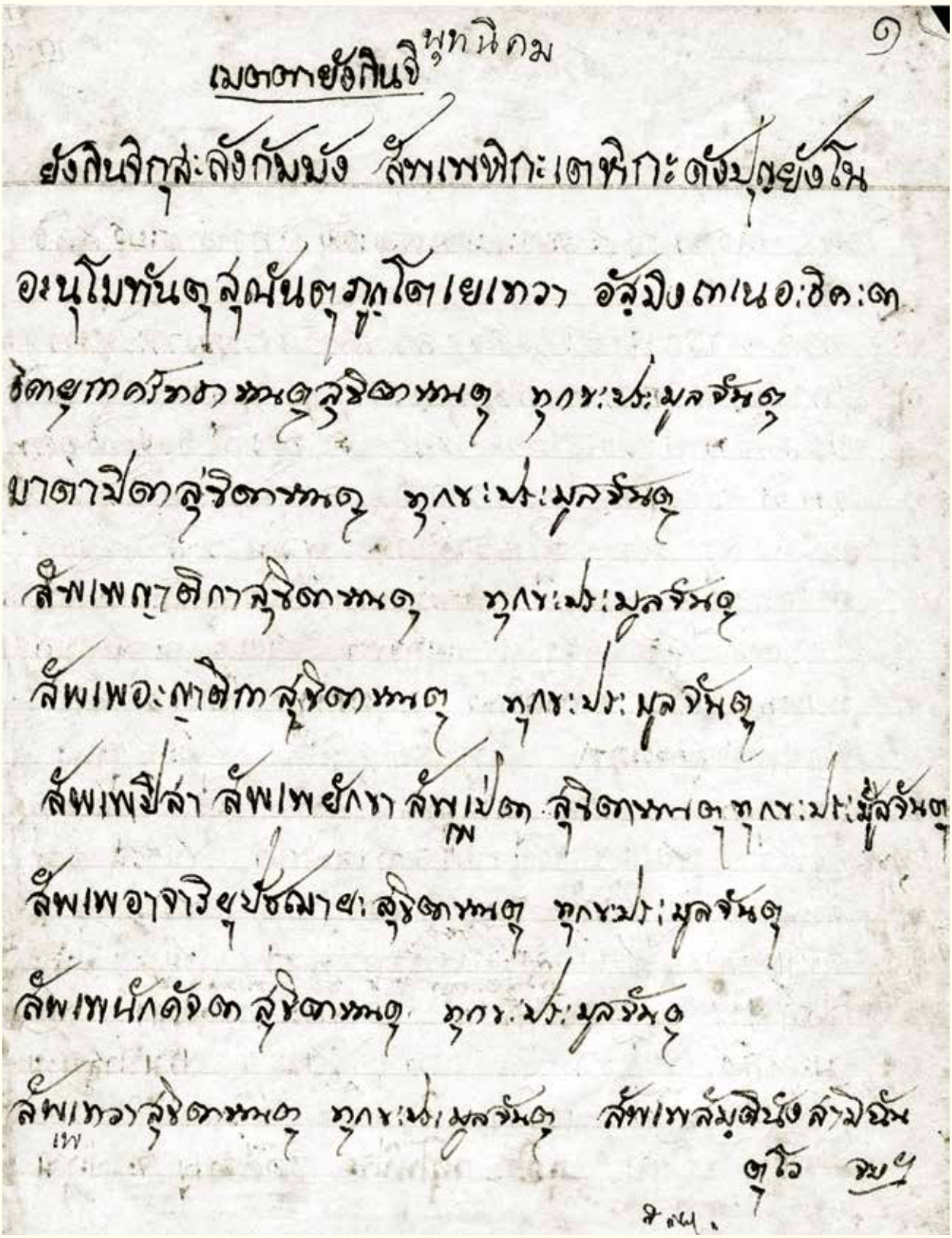

ลายมือหลวงปู่ลี บันทึกคาถา “เมตตายังกิญจิ” ที่หลวงปู่ชอบมอบให้

● คาถา ดาบคาบแก้วของพระพุทธเจ้า ●

ผู้เขียนถามท่านว่า “การอยู่ป่า มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร เทพจึงจะรักษา?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “เอ้า! เฮากะได้รักษาศีลเฮาบริสุทธิ์ แล้วกะนั่นแหล่ว กะสวดวิรูปักเข แล่วกรณี โอ๊ย! คาบดวงแก้วพระพุทธเจ้าเว้ย เฮาบ่ป๋าแหล่ว...

...ก็เรารักษาศีลของเราให้บริสุทธิ์ แล้วก็สวดมนต์ **“บทวิรูปักเข”** และ **“บทสวดกรณียเมตตสูตร”** ถือเป็น **“บทคาบดวงแก้วพระพุทธเจ้า”** เราไม่ทิ้งนะ! เวลาเข้าป่าต้องสวดบทนี้ เจ้าคุณอุบาลี ท่านแปลบทสวดกรณีฯ แปลได้ไพเราะมาก **สักโก** องอาจกล้าหาญ **อุชุ** ตรง **สุอุชุ** ตรงให้ดี ๆ **สุวโจ** ว่าง่ายสอนง่าย **อนติมานี** อย่ามีมานะถือตัว”

“เวลาสวดเทวดามาฟังกันมากไหมครับปู่? ฟังตนเดียวหรือว่าฟังสองตน? ฟังกันมากไหมครับ? ถ้าพวกเกล้าฯ ไม่รู้อรรถไม่รู้ธรรมสักปานใด เวลาสวดหมู่เทวดาเขาจะฟังไหมขอรับ?” กราบเรียนถามท่าน

ท่านนิ่งพักหนึ่งจึงตอบว่า “เอ้า! กะฟังแหล่ว ...อ้าว! ก็ฟังนะซิ”

แล้วอธิบายต่อไปว่า “ผู้ไม่รู้อรรถไม่รู้ธรรมเวลาสวดบท “วิรูปักเข” กับ “กรณียเมตตสูตร” หมู่เทวาเขาก็ฟัง ขอให้สวดด้วยความมีสติ **“ดาบดวงแก้วพระพุทธเจ้า” พกไปก็เปรียบดังว่ามีดาบคอยฟาดฟันหั่นแหลกกับหมู่ภัยพาล**

คาถาดาบคาบแก้ว ๒ อย่างนี้ไปอยู่ ณ ที่ใดก็จะปลอดภัยดีทุกที่ทุกสถานตลอดกาลทุกเมื่อ เราไปอยู่ในป่าดงพงลึกที่คนเขาบอกว่าอันตรายทั้งภูตผีและสัตว์ร้าย ไม่เห็นมีอะไรมาก่อกวน มีแต่ความเย็นกายเย็นใจ ถึงแม้จะมีบ้าง ก็ผ่านมาได้ด้วยดี ไม่เห็นมีเลือดตกยางออกหรือถึงขั้นถูกผีหลอกจนเป็นบ้าเสียจริต มีแต่เทพเทวาภูตผีมาคอยอารักขา ให้เราอยู่เย็นสบาย ...สบายจนบางครั้งลืมไปว่า เราเป็นมนุษย์ ต้องอยู่เมืองมนุษย์วุ่นวายกับผู้คน คิดดูซิท่าน สบายจนลืมเมืองมนุษย์ เพราะใจมันสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งวันทั้งคืนทั้งหลับทั้งตื่น ไม่มีสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา ลืมรูปเสียงกลิ่นรสอันเป็นรสของโลก ลืมชรามรณะ ภพชาติ อุปาทาน ตัณหา เวทนา ผัสสะ อายตนะ นามรูป วิญญาณ สังขาร อวิชชา ลืมแม้กระทั่งโลกนี้และโลกอื่น ลืมดินน้ำลมไฟ ลืมพระจันทร์พระอาทิตย์ สิ่งที่กล่าวมานี้ไม่มีอยู่ในอารมณ์เลย บางครั้งลืมแม้กระทั่งการไปการมา จิตมันดับทุกอย่าง เย็นสนิทข้างใน ทำจิตให้เป็น “วิมุตติจิต” เถอะท่าน แล้วจะหายสงสัยในสิ่งทั้งปวง

“โอ๊ย! สวดสุมื้อสุคืนแหล่ว สวดมื้อเช้า มื้อแลง ทำวัตรยามมื้อเช้าบ่ให้ป๋าแหล่ว ...การเจริญพุทธมนต์ เราสวดทุกวันทุกคืน สวดทุกเช้าทุกเย็น ทำวัตรเวลาเช้าเย็นไม่เคยขาด”

ทุกวันนี้เราไม่สวดแล้ว เนื่องจากความจำไม่มี เราก็สวดมนต์บทของมนุษย์โดยทั่วไป เปิดวิทยุทำวัตรกับหมู่พวกวัดป่าบ้านตาด พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา

ผู้เขียนถามว่า “เขาว่ากันว่าไปเที่ยวอยู่ตามป่าตามเขา บางแห่งก็แรง บางแห่งก็มีเข็ดมีขวาง เจ้าที่เจ้าทางมันจริงไหมขอรับ บริเวณที่ปู่ไปเที่ยวมีเทวบุตรเทวดาหรือว่ามีพวกมารมาเข็ดขวางไหมขอรับ?

หลวงปู่ลี “ฮ่วย! บ่มีดอก เฮาเจริญเมตตาแล่ว บ่มี ...ไม่มีดอก เราเจริญเมตตาภาวนาแล้ว...ไม่มี!”

หลวงปู่ลีกล่าวต่อว่า “มื้อเช้ามื้อแล้งแหล่วสวดทำวัตร บ่ได้ขาด ตะกี้ หลวงปู่มั่น เก่งสวดอ่อม ๆ แหล่ว พ่อแม่ครูจารย์นี่ “เพิ่นสวดสูตรใด๋” ว่าซั่น เพิ่นคลานไปจอบฟัง”

...ตอนเช้าตอนเย็นเวลาทำวัตร ไม่ได้ขาด เมื่อก่อนหลวงปู่มั่นท่านสวดมนต์เก่งมาก ขณะที่ท่านกำลังสวดมนต์เสียง พึมพำ! ๆ อยู่นั่น พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) อยากรู้ “ท่านสวดมนต์สูตรไหนนะ?” ว่าแล้วก็ค่อย ๆ คลานเข้าไปอยู่ใต้ถุนกุฏิหลวงปู่มั่นคอยแอบฟังอยู่ เมื่อรู้ว่ามีคนแอบฟังอยู่หลวงปู่มั่นก็หยุดสวด พ่อแม่ครูจารย์ก็คลานออกมา หลวงปู่มั่นก็เริ่มสวดใหม่ พ่อแม่ครูจารย์ก็คลานกลับเข้าไปแอบฟังอีก” พอรุ่งเช้าหลวงปู่มั่นเห็นพ่อแม่ครูจารย์ ท่านก็ทำตาขึงใส่

ต่อมาพ่อแม่ครูจารย์ท่านก็นำบทสวดมนต์ที่ท่านไปได้ยิน มาบอกต่อว่าหลวงปู่มั่นท่านสวดมนต์สูตรใดบ้าง สมัยเมื่อครั้งที่ท่านอยู่หนองผือ

หลวงปู่ลีเล่าว่า “พ่อแม่ครูจารย์อยู่นำ หลวงปู่มั่น ๘ พรรษา พุ่นเด้ จนเพิ่นเป็นเรื่องแหล่ว ยามแล้งกะไปเที่ยวตามกันไปแล่ว เมื่อเข้าพรรษากะเมือ ...พ่อแม่ครูจารย์ไปอยู่ศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่นถึง ๘ พรรษา จนพ่อแม่ครูจารย์ได้อรรถได้ธรรมขั้นสูง ถึงหน้าแล้งก็ออกเดินเที่ยวธุดงค์ตามกันไป ถึงฤดูเข้าพรรษาก็เดินทางกลับ ...ไปอยู่ถ้ำพระนาหลวงมีเด็กน้อยไปอยู่ด้วย มันไม่เข้าโรงเรียน พามันไปดูถ้ำแก้ว บอกให้มันเอาของศักดิ์สิทธิ์ออกมา เห็นเห็ดบอกให้มันเก็บ หน่อไม้อยู่นอกวัดก็ให้มันเก็บ ทั้งเห็ดทั้งหน่อไม้มีเยอะแยะมากมายบอกให้มันเก็บมันก็ไม่เก็บ มันบอกขี้คร้านสะพาย”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้อาศัยจำพรรษาที่ถ้ำพระนาหลวง เพียงรูปเดียวอย่างสุขสบาย โดยไม่มีความกังวลกับสถานที่อันยากลำบากแต่ประการใด แต่ด้วยความกตัญญูต่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ก่อนจะออกเที่ยววิเวกในสถานที่ต่อไป ท่านต้องกลับไปยังสำนักวัดป่าบ้านตาดเสียก่อน การปฏิบัติเช่นนี้รู้สึกว่าจะเป็นนิสัยประจำของท่านอันจะขาดเสียมิได้

ในตอนท้ายที่สนทนาธรรมกับองค์ท่าน อันมีรสชาติเผ็ดเปรี้ยวหวานมันเค็มเต็มอัตราศึกแห่งภพชาติ ท่านจึงกล่าวสอนพวกเรา ผู้เหมือนเต่าตาบอด คือทั้งเดินช้า ทั้งมองไม่เห็นหนทางแห่งพระธรรมว่า **“ให้ใช้ธรรมเปิดหัวใจตนเอง คลี่ออกดูสิ..ตรงไหนมันขัดข้อง ชำระออกไปล้างมันออกไป พระพุทธเจ้าให้เจริญสติ ถ้าสติกลายเป็นมหาสติ มันจะเห็นเอง...”** ดังนี้ •

มุมสูงถ้ำพระนาหลวง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

วัดป่าสานตม

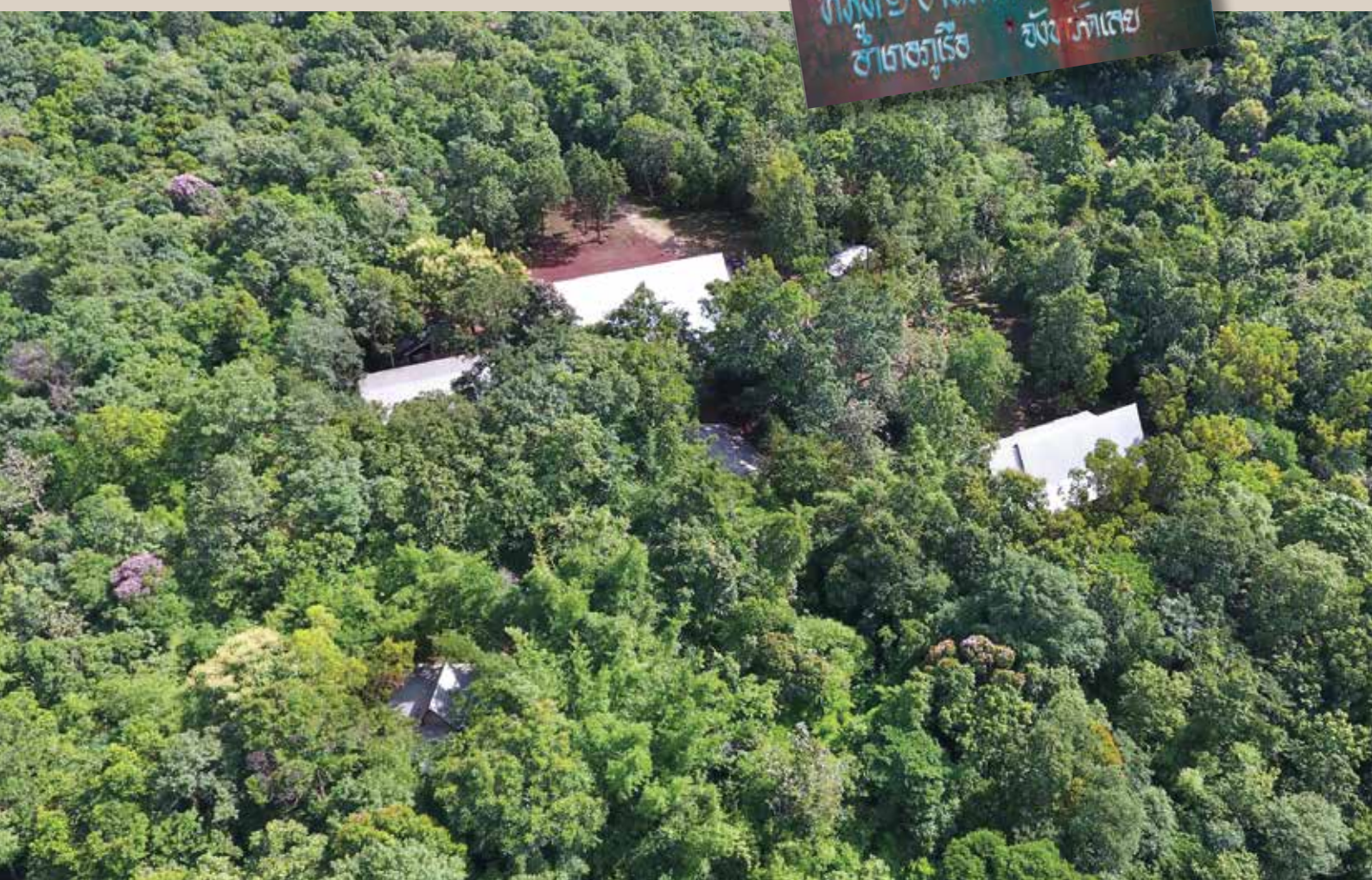

อายุ ๕๒ ปี

พรรษาที่ ๒๕

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๗

จำพรรษาที่วัดป่าสานตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

● ย้อนอดีตที่วัดป่ากกกอก ●

นับเป็นเวลา ๑๔ ปี ที่องค์หลวงปู่ลีว่างเว้นจากการจำพรรษาที่จังหวัดเลย ซึ่งเป็นจังหวัดแผ่นดินเกิด และเป็นจังหวัดที่ระลึกทางธรรมอันทรงคุณค่าที่สุด สาเหตุที่เหินห่างจากทางจังหวัดเลยก็ด้วยว่า **โยมแม่โพธิ์ ชาลีเชียงพิณ** ป่วย **หลวงปู่ขาว อนาลโย** อาพาธ **องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** อาพาธด้วยโรคหัวใจกำเริบ ท่านจึงวนเวียนจำพรรษาอยู่แถบจังหวัดอุดรธานีเป็นส่วนมาก เพื่ออุปัฏฐากดูแลท่านเหล่านั้น

เมื่อผู้มีพระคุณทั้งหลายหายเป็นปกติดีแล้ว องค์ท่านจึงแบกกลดสะพายบาตรออกจากถ้ำพระนาหลวง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ท่องธุดงค์ไปเพียงรูปเดียว ไม่มีเพื่อนสอง เป็นผู้เดียวเสพอาศัยเสนาสนะ คือ ป่าและป่าชัฏ อันสงัด มีเสียงน้อย ปราศจากเสียงกึกก้อง ปราศจากชนผู้สัญจรไปมา สมควรทำกรรมลับแห่งมนุษย์ (กรรมฐาน) สมควรเป็นที่หลีกเร้น เดินผู้เดียว ยืนผู้เดียว นั่งผู้เดียว นอนผู้เดียว เข้าบ้านเพื่อบิณฑบาตผู้เดียว กลับผู้เดียว นั่งในที่ลับผู้เดียว อธิษฐานจงกรมผู้เดียว เป็นผู้เดียวเที่ยวไป เที่ยวไปทั่ว เดินไป พักผ่อน รักษา บำรุง เยียวยา ไม่มีเพื่อนข้างซ้ายข้างขวา ข้างหน้าข้างหลัง สบายแม้กระทั่งเวลาอุจจาระ ปัสสาวะ... ไปผู้เดียวไม่มีเพื่อนสอง

หากจะมีเพื่อนสอง ก็คือสติปัญญาพาเที่ยวไป เช่น

มีอิริยาบถ ๔ ยืน เดิน นั่ง นอน...เป็นเพื่อน
มีอายตนะภายใน ภายนอก...เป็นเพื่อน
มีสมาธิ เพ่งอยู่ในฌาน ๔ ...เป็นเพื่อน
มีญาณ คือกำหนดรู้ในอริยสัจ ๔ ...เป็นเพื่อน
มีมรรคผลพระนิพพาน...เป็นเพื่อนแท้

หลวงปู่ลีท่านสอนว่า **“การเที่ยวไปอย่างนี้เป็นความประพฤติของบุคคลผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ผู้บรรลุมรรคผล... การไปสบาย การมาสบาย... เป็นธรรมเสรีของบุคคลเสรี**

มีปกติอยู่ตามสบายในทิศทั้ง ๔ ไม่มีความขัดเคือง เป็นผู้เจริญเมตตา จึงไม่มีความเกลียดชังสัตว์ทั้งหลายในทุกทิศ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี เสือดาว หมาป่า โค กระบือ ช้าง งู แมลงป่อง ตะขาบ พวกโจร เป็นต้น ซึ่งปรากฏเฉพาะหน้ามิอาจทำอันตรายท่านได้ เพราะองค์ท่านทำลายแล้วซึ่งสังโยชน์ทั้งหลาย เหมือนปลาทำลายข่าย ย่อมแหวกว่ายอย่างเพลินใจ

ท่านเดินจากวัดถ้ำพระนาหลวง อำเภอบ้านผือ มุ่งสู่วัดป่าหนองแซง บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เข้ากราบ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** ดังที่เคยปฏิบัติ

จากนั้นมุ่งไปทางจังหวัดเลย ที่ท่านเคยปรารภเสมอว่า **“จังหวัดเลย อากาศดี คนไทด่านไม่ยุ่งวุ่นวายกับพระเณร และภูเขาล้วนไปด้วยธรรมชาติ ทั้งช้าง เสือ หมี ยังมีชุกชุม”** ท่านเข้ากราบ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** วัดป่าสัมมานุสรณ์ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สนทนาธรรมบางประการ อันเป็นเครื่องรื่นเริงในธรรม

พักอยู่กับหลวงปู่ชอบพอสมควร ท่านจึงหวนกลับวัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน ต่อไปยังวัดป่าหนองแซง บ้านหนองแซง อีกครั้ง ต่อจากนั้นจึงเดินลัดทุ่งเข้าสู่วัดป่าบ้านตาด กราบองค์ **พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน**

หลวงปู่ลีเล่าประวัติตอนนี้ว่า

“ซอยงานพ่อแม่ครูจารย์ หาฮ่านหากุฏิให้อยู่กะบ่มี อยากเฮ็ด ลังเทือกะออกไปแล่วมอสิเข้าพรรษาลาพ่อแม่ครูจารย์ออกไป กะอยู่โตศึกษาพอแฮงแล่ว ...เราเข้าวัดป่าบ้านตาดไปช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์ ที่พักอาศัยกุฏิไม่เพียงพอ เราจึงช่วยทำ พอใกล้เข้าพรรษาจึงกราบลาท่านไปจำพรรษาที่อื่น เพราะเราศึกษากับองค์ท่านเต็มกำลังความสามารถแล้ว”

เมื่อเห็นว่ามีหมู่เพื่อนมาก และองค์ท่านได้ศึกษามาจากองค์หลวงตาทุกสิ่งทุกประการแล้ว จึงกราบลาหลวงตา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เข้าไปศึกษาบ้าง องค์ท่านจึงออกเที่ยววิเวกภาวนาต่อไป

คราวนี้ท่านย้อนกลับไปทางเดิม เหมือนทวนเข็มนาฬิกา หมุนกลับจากวัดป่าบ้านตาดสู่วัดป่าหนองแซง บ้านหนองบัวบาน ซึ่งญาติของท่านคือ **หลวงปู่พุทธา** เป็นเจ้าอาวาส สาเหตุที่หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ท่านไม่เป็นเจ้าอาวาสก็เพราะว่าท่านไม่สะดวกติดต่อกับญาติโยม ท่านเป็นพระนักปฏิบัติไม่ใช่ปริยัติ ท่านไม่สันทัดในการสวดการเทศน์ แม้ให้พร...ยถา...สัพพี... องค์ท่านยังให้ผู้อื่นกล่าวแทน

หลวงปู่ลี กุสลธโร พักอยู่อุปัฏฐากหลวงปู่บัว ซึ่งธาตุขันธ์ชรา เป็นช่วงท้ายของชีวิต แม้โรคาพยาธิจะเข้ามาย่ำยี ท่านไม่เคยแสดงความอ่อนแอให้เห็น ท่านเตือนลูกศิษย์ใกล้ชิดให้ดูความเปลี่ยนแปลงในสังขารร่างกายของท่านเป็นอุทาหรณ์สอนใจ ให้รีบเร่งทำความเพียร

อย่าได้ประมาท เพราะทุกอย่างต้องเสื่อมโทรมไปตามกาลอย่าได้รอช้าในการปฏิบัติ

พักอยู่กับหลวงปู่บัวพอควรแก่กาลแล้ว หลวงปู่ลีจึงออกเดินทางไปเพียงรูปเดียว มุ่งตรงไปยังวัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เข้ากราบหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ซึ่งอาพาธด้วยโรคอัมพฤกษ์ซีกซ้ายเดินไม่ได้ และเยี่ยมสหธรรมิกของท่าน คือ **หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร** ในช่วงกลางคืนเงียบสงัดจากผู้คน ท่านมักจะเข้าไปสนทนาเฉพาะกับหลวงปู่ชอบเป็นการส่วนตัว การสนทนาของท่านทั้งสองไม่มีใครอาจรู้ได้ เพราะเป็นเรื่องภายในเฉพาะผู้ที่มีธรรมแบบเดียวกันเท่านั้นที่อาจรู้กันได้

เมื่อท่านพักอยู่ที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ ควรแก่กาลแล้ว ด้วยนิสัยชอบท่องเที่ยวไปทั่ว จึงเตรียมออกเดินทาง มีพระขอติดตามไปด้วย ๑ รูป สามเณร ๑ รูป คือ **๑. องค์ท่าน ๒. พระอาจารย์ริน** *(มรณภาพ)* **๓. สามเณรโบ้ย**

หลวงปู่ลีนำคณะออกเดินจากวัดป่าสัมมานุสรณ์ มุ่งสู่วัดป่าบ้านไร่ม่วง กราบ **หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** พักอยู่พอควรแล้ว มุ่งขึ้นภูสวรรค์ เดินลงมายังป่าบ้านหมากแข้ง ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เข้ากราบ **หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร** ซึ่งหลวงปู่ลีกับหลวงปู่มหาบุญมี สนิทกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งอยู่ร่วมกันที่สำนักวัดป่าห้วยทราย จังหวัดมุกดาหาร

จากนั้นองค์ท่านและสามเณร จึงมุ่งสู่วัดป่าบ้านกกกอก ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย *ท่านอนุสติรำพึงถึงคืนวันผันผ่านที่สุดมหัศจรรย์ วันล้างภพชาติในครั้งนั้น ตรงกับวันออกพรรษาขณะอายุ ๓๘ ปี พรรษาที่ ๑๑ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด เวลาราวตีสอง ตรงกับวันพุธที่ ๕ ตุลาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ที่องค์ท่านฟาดฟันหั่นแหลกกับกิเลสตัณหา อวิชชา อุปาทาน ได้อย่างสิ้นเชิง*

องค์ท่านยังจำได้มั่นว่า *เมื่อไปอยู่ครั้งก่อนนั้น ที่นั่งสมาธิ ที่เดินจงกรม ทุกสถานล้วนเป็นที่ภาวนาไปทั้งหมด ภาวนาได้จนมองเห็นทะลุไปทั้งตัว ทะลุลงเบื้องล่างภพเบื้องต่ำ ทะลุขึ้นเบื้องบนภพเบื้องสูง และสถานท่ามกลางคือภพมนุษย์ ภาวนาลมหายใจทะลุทุกเส้นขน เป็นที่สัปปายะ พร้อมทั้ง สถานที่ อากาศ บุคคล ถึงด้านอาหารการกินจะไม่สะดวกเท่าใดนัก แต่วิเวกด้วยกายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวก เกิดธรรมะอันน่าอัศจรรย์ของจิตอันวิเศษสุด แม้จะจากวัดป่ากกกอกไปเป็นเวลาเกือบ ๑๕ ปี สภาพป่ายังคงอุดมอยู่เช่นเดิม น้ำซำที่อยู่ใกล้บริเวณเคยทำความเพียร ยังมีน้ำไหลออกมาตลอดปี หมู่นกยังโผบิน หมาป่ายังหอน*

องค์ท่านอยู่โปรดชาวบ้าน เทวบุตร เทวดา นาค ครุฑ คนธรรพ์ผู้มีบุญคุณทั้งหลายพอแก่กาลแล้ว จากนั้นจึงเดินข้ามภูโปกต่อไปยัง **บ้านบงแก่งบักสร้อย** ตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

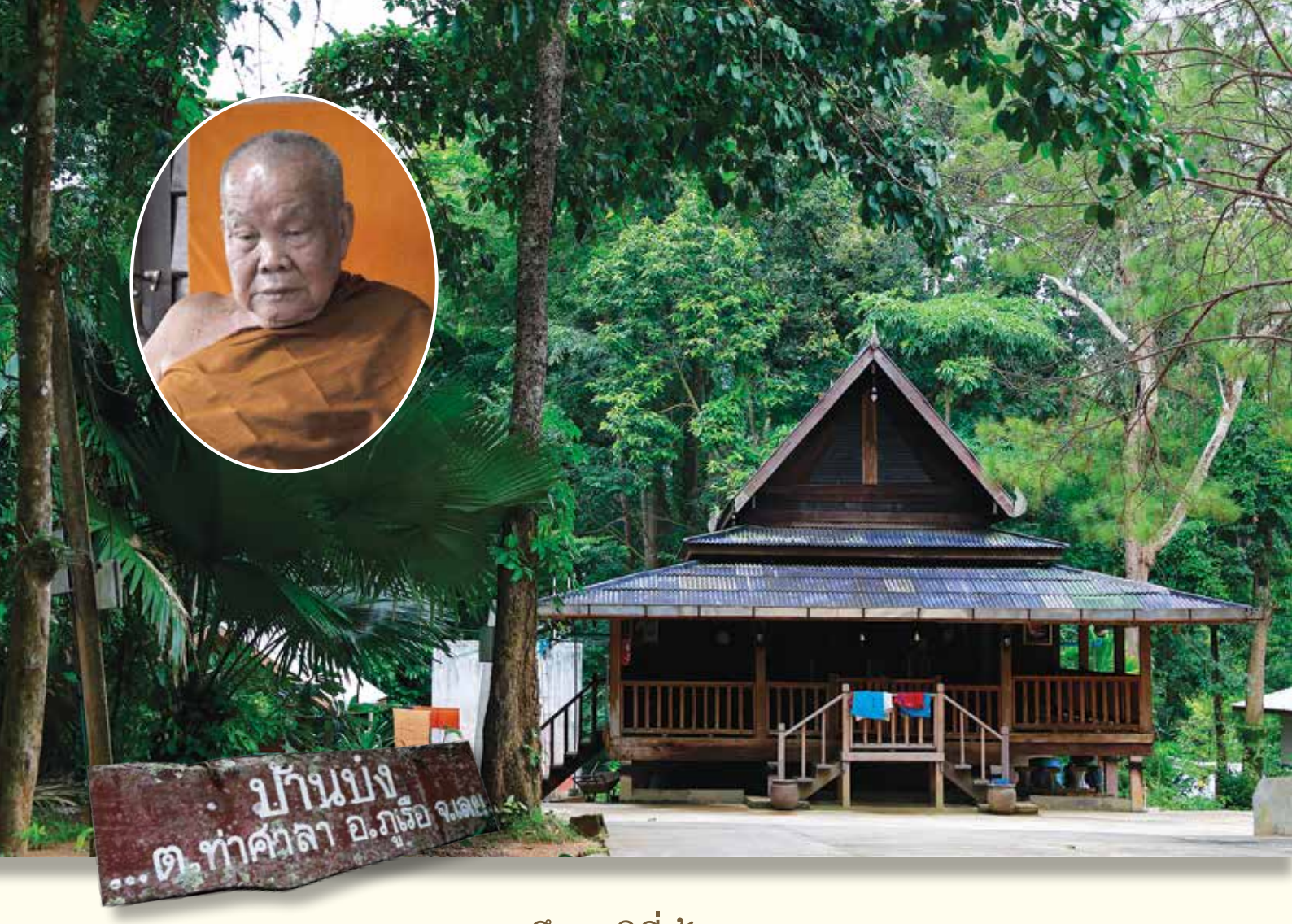

● ระลึกชาติที่บ้านบง ●

“บ้านบง” เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สุดบ้านสุดทาง ติดเทือกเขาภูหลวงซึ่งทอดยาวสุดสายตา เป็นวัดที่หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ท่านระลึกชาติได้รู้ถึงเรื่องราวเหตุการณ์ในอดีตที่ท่านได้เกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งนี้หลายอย่างหลายประการ ท่านจึงดำริสร้างวัดเอาไว้เป็นที่ระลึก แม้หลวงปู่ลีเองในอดีตชาติที่ต้องจดจำไม่มีวันลืมถึงอำนาจของกิเลสราคะตัณหา องค์ท่านมีอดีตชาติที่น่าสลดใจก็เกี่ยวข้องกับบ้านบงแห่งนี้เช่นเดียวกัน

ลักษณะภูมิประเทศ บ้านบงเป็นพื้นที่อยู่ติดกับเทือกเขาภูหลวง ซึ่งมีลำธารไหลผ่านอยู่ทางด้านหน้าของวัด เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีต้นบงเกิดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนคำว่า **แก่งบักสร้อย** นั้นมาจากคำว่า **“แก่ง”** คือ แหล่งน้ำไหลที่มีก้อนหินโผล่ขึ้นกลางน้ำ คำว่า **“บักสร้อย”** สร้อยคือ “กวางสร้อย” ชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะเขาเป็นชั้น ๆ ซึ่งมีเป็นจำนวนมากในบริเวณนี้

อยู่มาวันหนึ่งฝูงกวางสร้อยได้พากันลงมากินน้ำที่บริเวณแก่งนี้ มีกวางตัวหนึ่งเกิดพลัดตกน้ำตาย จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านว่า **“บ้านบงแก่งบักสร้อย”** นั่นเอง

หลวงปู่ลี กุสลธโร เล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งนั่งภาวนาอยู่บ้านบงแก่งบักสร้อย จิตรวมสงบเกิดแสงสว่าง ปรากฏเห็นภาพเรื่องราวภพชาติในอดีต ว่า...

...ในอดีตกาลนานมาแล้ว นับถอยหลังไปหลายภพชาติมิอาจกำหนด กาลครั้งนั้นมีชาวบ้านคนหนึ่งชื่อว่า **พ่อส่วน** เขามีลูกสาวสองคน คนโตชื่อ **อีหวัน** คนน้องชื่อ **อีพัน** มีช้างหนึ่งเชือกชื่อว่า **"คำตัน"** มีควาญช้างชื่อว่า **"บักคำตัน"**

ทั้งหมดอาศัยอยู่บริเวณเชิงเขาภูหลวง (ปัจจุบัน บริเวณบ้านกลาง อำเภอภูเรือ) ด้วยความผาสุกสบาย ช้างคำตัน เป็นช้างหนุ่มที่แข็งแรง แต่ถึงอย่างไรสัตว์ดิรัจฉานก็คงเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เจ้าของรักก็รักแบบสัตว์ วันใดที่เขาจะใช้ลากซุง นายควาญช้างก็พูดจาดีด้วย วันไหนเขาโกรธเขาก็ชี้หน้าด่าทอ เป็นสัตว์ต้องยอมรับชะตากรรมในแบบของสัตว์ เขาปล่อย ก็ได้เดินเข้าป่าหาอาหาร เขาผูก ก็ต้องอยู่จำหลัก ป่วยไข้ไม่สบายก็แสนจะลำบากไม่อาจพูดบอกใครได้ หนาวร้อนเพียงใดก็ต้องทนเอาเพราะเป็นสัตว์ดิรัจฉาน

"ช้างคำตัน" เป็นที่รักของคนในครอบครัวและยังเก่งในการลากซุง ท่อนไม้ใหญ่สามารถลากได้หมดสิ้น เป็นที่ปลื้มใจของพ่อส่วน และลูกสาวทั้งสอง ตลอดจนนายควาญช้างยิ่งนัก นอกจากนั้นยังถูกนำไปรับจ้างเพื่อหาเงิน ช้างคำตันเมื่อเจ้านายพาออกนอกบ้านบ่อยเข้า จึงมีความสำราญที่ได้พานพบช้างพังสาว (ช้างตัวเมีย) เมื่อเห็นช้างสาวก็เกิดกำหนัดรักชอบเป็นอย่างยิ่ง (ติดสัตว์)

ล่วงมาราตรีวันหนึ่ง ช้างคำตันถูกเขามัดไว้กับต้นไม้ ได้รับความอึดอัดใจนักหนา ครั้นเมื่อราคะกำเริบหนัก ตกมัน จึงแหกคอกวิ่งหนีเข้าป่าเพื่อไปหาตัวเมีย นายควาญช้างเห็นช้างหายไปอย่างนั้น จึงลนลานรีบตามหาจ้าละหวั่น ตามไปและตามไปในที่ซึ่งคิดว่าช้างคำตันจะไป พบช้างคำตันคลอเคลียอยู่กับช้างพัง ควาญช้างรีบขึ้นขี่คอใช้ตะงอสับจนเลือดไหลซิบ ๆ เพื่อนำกลับบ้าน

ครั้นเมื่อถูกควาญช้างตามจับตัวกลับมาได้แล้ว จึงถูกทรมานด้วยการเอาตะปูตอกเท้าผูกติดตรึงไว้กับต้นไม้ใหญ่ ช้างได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานแสนสาหัส แต่ถึงปานนั้นก็ตามความกำหนัดในกามราคะก็ไม่ยอมลดละ ยังโหยหาช้างพังอยู่ร่ำไป

ช้างพลายที่ชื่อ **"คำตัน"** คือองค์ท่านในอดีตชาติ

ท่านพิจารณาเห็นดังนั้น เกิดความรู้สึกเศร้าสลดสังเวช เห็นพิษภัยแห่งกิเลส ตัณหา ราคะ และภพชาติที่เวียนว่ายอย่างถึงใจ

หลังจากองค์ท่าน ถอนจิตออกจากสมาธิ น้ำตาแห่งความสลดสังเวชก็พรั่งพรูหยดลงจนเต็มอุ้งมือ ท่านรำพึงในใจว่า **"โอ้! อำนาจแห่งกิเลสตัณหากามราคะมันช่างมีฤทธิ์มากมายนัก ถึงขนาดที่ตัวเองถูกทรมานเจียนตายแต่ก็ยังมิวายคำนึงหา สัตว์ผู้ตกอยู่ในความหลง ย่อมมืดบอดแบบนี้เองล่ะหรือ"**

หลวงปู่ลีท่านย้ำว่า "ขนาดเขาทรมานยังบ่ลงเขา ...ขนาดถูกเขาทรมานปางตายนั้น ก็ยังไม่ยอมเขา...ดูสิ!" เพราะอำนาจกิเลสมันปิดบังตา ผู้ใดภาวนาเป็น เห็นภพชาติในหนหลังของตน ย่อมขยันทำสมาธิภาวนา ผู้ใดภาวนาไม่เป็น ไม่เห็นภพชาติในอดีตแห่งตน ย่อมขี้เกียจทำสมาธิภาวนา ผู้ที่เคยเกิดในชั้นพรหมมาเป็นเวลานาน เมื่อจุติมาเกิดเป็นมนุษย์จึงเป็นผู้มีกามน้อย...

องค์ท่านอุทานขึ้น “หมู่เฮานี้โอ๊ย! เป็นสัตว์มาจักภพจักชาติแล้ว ...พวกเรานี้เกิดเป็นสัตว์มาไม่รู้กี่ภพกี่ชาติมิอาจประมาณได้” นั่นแหละพระพุทธเจ้าท่าน จึงสอนให้มีศีลมีธรรม ให้รักษามนุษย์สมบัติเอาไว้ หากรักษาความเป็นมนุษย์สมบัติไว้ไม่ได้ ส่วนมากไปเกิดเป็นสัตว์ ให้สังเกตใจตนเอง หากยังวุ่นวาย ฮ่วย! ตายไป เกิดเป็นสัตว์ “**โลดแล้ว**” (ในทันที)

วันนั้นท่านเล่าว่า... องค์ท่านนั่งดูเรื่องราวเก่า ๆ ขององค์ท่านในอดีตด้วยความสลดสังเวช ท่านว่า บางชาติก็ไปเกิดเป็นสุนัข เป็นมาทุกอย่าง มนุษย์วนเวียนเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด ติดของเก่า ตื่นเต้นกับของเก่า กามาวจรสวรรค์ สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ ติดของเก่า เกิดมากิน นอน สืบพันธุ์ แม้ปู่ย่าตายายของเราล้วนแต่ติดของเก่า พระพุทธเจ้า พระปัจเจก พระอรหันต์ เมื่อท่านยังไม่ตรัสรู้ก็ติดของเพลิดเพลิน ของเก่าในรูป เสียง กลิ่น รสของเก่าทั้งนี้ไม่มีฝั่งไม่มีแดนไม่มีต้น ไม่มีปลาย ใช้มรรค ๘ อิทธิบาท ๔ ถอนของเก่า ของเก่าจึงเหมือนเอาหนังเก่ามาฉายใหม่ จะฉายอีกสักกี่ครั้งก็คือหนังเก่าเรื่องเก่านั่นเอง แต่ผู้โง่เขลาตายแล้วเกิดมาดูเรื่องเก่าก็คิดว่าเป็นเรื่องใหม่ จึงดูซ้ำซากในเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถึงขั้นกระดูกกองเท่าภูเขาก็ยังไม่สำนึก ยังยินดีที่จะเกิดอีกต่อไป ต่อให้น้ำตาท่วมฟ้ามหาสมุทรก็ยังจะยินดีที่จะร้องไห้ต่อไป...พระพุทธองค์จึงตรัสสั้น ๆ ว่า **“เป็นกรรมของสัตว์”**

● บ้านบงสถานที่สร้างพระแก้วมรกต ●

เรื่องมีอยู่ว่าในปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ นั้น **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** พระผู้สำเร็จฌานอภิญญาในสำนักแห่งหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้ปรารภกับพระเณรที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ ว่า “ให้ไปอยู่หั่นเด้อกับท่านลี อยู่บ้านบง...ท่านลีฮู้สุอย่าง **...ให้ไปอยู่ที่บ้านบงกับท่านลีนะ...ท่านลีนี้รู้ทุกอย่าง**”

ด้วยเถรบัญชาของหลวงปู่ชอบ จึงทำให้พระเณรที่ได้ฟังมีจิตศรัทธาที่จะติดตามหลวงปู่ลีหนึ่งในนั้นคือสามเณรรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นประดุจลูกน้อยของหลวงปู่ชอบ

เมื่อองค์หลวงปู่ลีเข้ามาพักที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน สามเณรรูปนั้นจึงเฝ้าติดตามเรื่อยมา ด้วยว่าอยากเห็นอภินิหารฌานลาภีของหลวงปู่ลีบ้าง เพราะได้เห็นมาจากหลวงปู่ชอบแล้วก็ให้อัศจรรย์ใจเป็นนักหนา หากมีผู้ทำได้อย่างหลวงปู่ชอบบ้างจะขอเฝ้าติดตาม

หลวงปู่ชอบเล่าว่า บ้านบงนี้ ถึงจะเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ห่างไกลความเจริญ มีบ้านอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน สร้างด้วยฟากไม้ไผ่ มุงด้วยหญ้าคา ดูซอมซ่อน่าสงสารก็ตาม แต่ในครั้งโบราณกาลนั้น เคยเป็นเมืองใหญ่มาก่อน เคยเป็นที่ประทับของพระราชาผู้มีมหิทธานุภาพ เป็นธานีที่สมบูรณ์มั่งคั่งมั่นคง มีผู้คนมาก พรั่งพร้อมด้วยข้าวปลาอาหาร มีรมณียสถานบันเทิงใจ มีสำเนียงภาษาเป็นเอกลักษณ์ของตน ผู้คนสนใจในคำสอนของศาสนาพราหมณ์ เป็นเมืองที่ร่มเย็น สมกับเป็นเมืองที่มีพระราชาผู้ทรงธรรม พระราชาพระองค์นั้นจักทรงช้างคู่พระบารมีออกเยี่ยมไพร่ฟ้าประชาราษฎร์

แต่เมื่อหันมาทัศนาบ้านบงในขณะนี้ ย่อมก่อให้เกิดธรรมสังเวชยิ่งนัก! เห็นเพียงเศษหญ้าเศษไม้ และบ้านเก่าที่ผุพังเพียงไม่กี่หลัง ผู้คนยากจนอัตคัด อีกทั้งเป็นที่อาศัยของโขลงช้างฝูงเสือ ทำให้คิดได้ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทนถาวร เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป สิ่งที่มีความเจริญ ย่อมก้าวไปสู่ความเสื่อม สิ่งที่เสื่อมอาจก้าวไปสู่ความเจริญ บ้านเมืองใหญ่ในอดีตที่มีผู้คนคราคร่ำ ไม่เห็นมีอะไรเหลือซากพอที่จะให้กำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ได้ว่า **นี้เป็นเมืองเก่า** หากนำไปเล่าเขาก็อาจหาว่าเข้าขั้นเป็นบ้า ประชาชนพลเมืองในสมัยนั้นก็ตายกันไปหมดแล้ว พระราชาผู้มีบารมีก็ได้สิ้นพระชนม์แล้ว ไม่ว่าโลกนี้หรือโลกไหน ๆ ก็เป็นโลกที่ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน แม้แผ่นดินไทยหรือแผ่นดินใดในโลกก็จักเป็นเช่นนี้เหมือนกัน

สามเณรน้อยซึ่งยังห่างบิดามารดามาได้ไม่นาน นั่งฟังหลวงปู่ชอบเล่าเหมือนตุ๊กตาตัวตรง ไม่ไหวติง รีบปฏิบัติตามคำสั่งหลวงปู่ชอบ ติดตามหลวงปู่ลี กุสลธโร ธุดงค์ผ่านภูเขาหลายสิบลูก กว่าจะถึงบ้านบง ตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

เมื่อถึงบ้านบงมีพระเถระ ๒ รูปพักอยู่ก่อน แต่มีพรรษาน้อยกว่าหลวงปู่ลีมาก ทราบว่าเป็นพระหนุ่มที่มุ่งมั่นในทางภาคปฏิบัติ และเคยติดตามธุดงค์กับหลวงปู่ลีหลายครั้ง แต่มีนิสัยค่อนข้างชอบด้านอิทธิฤทธิ์

เมื่อหลวงปู่ลี ก้าวเข้ามาจึงได้รับการต้อนรับเป็นกรณีพิเศษ

ในปีนั้นเกิดภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ลำรางไม้ไผ่ที่ผ่าซีกต่อทอดยาวลดหลั่นเป็นชั้น ๆ จากยอดเขาประดุจน้ำทิพย์ที่ไหลริน เสียงดังจ๊อก ๆ ตลอดทั้งปี บัดนี้กลายเป็นเพียงไม้ไผ่แห้ง ผุพัง ไร้ค่า

หลวงปู่ลี ผู้มีญาณวิถีบอกกับสามเณร ว่า “เณร! ไปขุดบ่อที่พ่อแม่ครูจารย์ชอบ เคยบอกให้ขุด บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้ง “**สิมน้ำ**” (โบสถ์กลางน้ำ)” เมื่อหลวงปู่ลีพูดจบ สามเณรก็นึกขึ้นได้ว่าตรงกับคำที่หลวงปู่ชอบเคยพูดไว้ ซึ่งในคราวนั้นมีคนได้ยินอยู่หลายคน

หลวงปู่ลี จึงกล่าวย้ำว่า “น้ำส่างอยู่นี่ตั๊ววะเณร ...น้ำบาดาลอยู่ตรงนี้น่ะเณร”

เมื่อสามเณรขุดลงไปใต้ดินลึกประมาณ ๕ เมตร ก็พบมีดดาบที่ทำจากเหล็กน้ำพี้ จำนวน ๑ เล่ม และพระแก้วมรกตองค์เล็ก ๓ องค์

สามเณรเมื่อขุดได้จึงนำพระองค์เล็กไปถวายให้พระเถระรูปหนึ่ง ท่านก็บอกว่า “เฮ้ย! พระไม่สมบูรณ์...เราไม่เอา” เมื่อนำไปถวายให้หลวงปู่ลีท่านก็บอกว่า “ผู้ใดได้ผู้นั้นเอาตั๋วบ่เอาดอกของพอส่ำนี่ ...ผู้ใดพบก็เป็นของผู้นั้นซิ เราไม่เอาดอกของแค่นี้”

สามเณรจึงขออนุญาตหลวงปู่ลีนำไปถวายหลวงปู่ชอบ ๆ บอกว่า “เก็บไว้เด้อ! เป็นของศักดิ์สิทธิ์แท้เด้เนี่ย ...เก็บไว้น่ะ นี้เป็นของศักดิ์สิทธิ์โดยแท้...เก็บไว้เถอะไม่ต้องให้คนอื่น”

ระหว่างที่สามเณรนำสิ่งของที่ขุดพบได้ไปถวายแด่หลวงปู่ชอบ เพื่อให้ท่านพิจารณานั้น องค์ท่านนั่งนิ่งพักหนึ่ง ปล่อยเวลาให้ผ่านไปสักพัก จึงกล่าวขึ้นว่า **“ดาบนี้เป็นของพระราชาในสมัยเก่า ส่วนพระองค์เล็กที่ดูไม่เป็นรูปร่างสักเท่าไร เป็นพระแก้วมรกตจำลองขนาดเล็กเขาทำขึ้นสำหรับแจกแขกผู้ใหญ่จากเมืองต่าง ๆ ที่มาร่วมหล่อองค์ใหญ่ ถ้าหากอยากรู้ว่าองค์ใหญ่ที่หลอมไม่สำเร็จอยู่ที่ใด ให้ไปถามอาจารย์ลี เด้อ!”**

สามเณรได้ลายแทงจากหลวงปู่ชอบแล้ว ก็รีบมาถามหลวงปู่ลี ว่า “ครูจารย์! พระแก้วมรกตองค์ที่หลอมไม่สำเร็จในสมัยโน้น หลวงปู่ชอบบอก ให้มาถามครูจารย์ว่าอยู่ที่ไหน?”

“อย่าเว่าหลายเดี๋ยวเพิ่นสิฮู้ ย่านคนสิฮู้ มันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มันบ่ได้เด้ ถ้าสิ่งของออกจากวัดไปแล้ว ความศักดิ์สิทธิ์มันเบิดเด้ ...อย่าเอะอะโวยวายไป เดี๋ยวใคร ๆ เขาจะรู้ เรายิ่งกลัวคนจะรู้ เพราะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่า เอาไปเที่ยวเล่าสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้น่ะ ถ้าคนนำออกจากวัดไปแล้ว ความศักดิ์สิทธิ์ความขลังก็จะหายไป” หลวงปู่ลีตอบ

และกล่าวต่อไปอีกว่า “อยู่ในหั่นมันหลายอยู่ในสิมนะ ของหลายสมัยยุคนั้น เขามาป้อนลงหั่นเบิดมีหลายมีทุกอย่าง ...อยู่ในสิมน้ำ (โบสถ์กลางน้ำ) มีสมบัติหลายอย่าง เป็นของโบร่ำโบราณหลายยุคหลายสมัย คนสมัยก่อนเขาเอาสิ่งของที่มีค่ามาร่วมบรรจุไว้มากมายหลายอย่าง”

ความจริงแล้วยังมีสิ่งของมีค่าอีกมากมายที่ยังถูกฝังไว้ แต่หลวงปู่ลีท่านบอกให้หยุดขุด ท่านว่า “พอ ๆ ๆ อย่าเอามาของเขาหลายบ่ได้เด้ เพราะว่าพื้นที่มันสิเซาศักดิ์สิทธิ์ ...พอ ๆ ๆ อย่าเอาของเขามามากเพราะพื้นที่จะหมดความศักดิ์สิทธิ์”

วัตถุมงคลโบราณที่หลวงปู่ชอบให้ขุด

หินรินที่ใช้หลอมพระแก้วมรกต

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พระผู้เฒ่าผู้ทรงอภิญญาณลาภีมีบุญญาธิการ ทราบเรื่องในอดีตโดยถ่องแท้ เห็นว่าจะเป็นประโยชน์โดยแม่นมั่น เป็นเรื่องราวการสร้างกุศลแต่ปางบรรพ์ชาตินี้ ชาติหน้ามีจริง พระนิพพานไม่ว่างเปล่า หากยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติ ท่านจึงกำหนดจิตเมตตาเล่าเรื่องพิธีการหล่อพระแก้วมรกต ที่ท่านทราบโดยอตีตังสญาณ ดังนี้

นานมาแล้ว ณ บ้านบง ครั้งนั้นมีพิธีพุทธาภิเษกหล่อพระแก้วมรกตขึ้น ในยุคสมัยขอมรุ่งเรือง เขตอำเภอภูเรือนี้เคยขึ้นเป็นอาณาจักรขอม แยกออกจากประเทศลาว แต่ก่อนบริเวณนี้เป็นดินแดนประเทศลาว ยุคสมัยที่หล่อหลอมพระแก้วมรกต เป็นยุคศาสนาพราหมณ์เจริญรุ่งเรือง เรา (หลวงปู่ชอบ) ได้เกิดอยู่ในยุคสมัยนั้น

ในการจัดพิธีในครั้งนั้น ได้ทำการหล่อหลอมพระแก้วมรกตขึ้นมาทั้งหมดจำนวน ๓ องค์ แต่ละองค์ได้ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

องค์ที่ ๑ อัญเชิญไปประดิษฐานยังภาคเหนือ

องค์ที่ ๒ อัญเชิญไปประดิษฐานยังดินแดนลาว

องค์ที่ ๓ อัญเชิญไปประดิษฐานยังประเทศไทย

หลวงปู่ชอบ ท่านชี้ให้ดูบริเวณที่เคยหล่อหลอมพระแก้วมรกตในสมัยนั้น พร้อมกับกล่าวว่า “นี่หละ! “**หม่อง**” (สถานที่) หล่อพระแก้วมรกตอยู่เมืองลาว” พระแก้วมรกตถูกหล่ออยู่เมืองลาว กล่าวคือศาสนาพุทธรุ่งเรืองที่สุดตอนนั้นก็คือบริเวณอำเภอภูเรือ ซึ่งเคยเป็นประเทศลาวมาก่อน หินที่ใช้หลอมพระแก้วมรกต มีชื่อว่า “**หินริน**” (หินที่มีลักษณะเป็นแก้วสีเขียวมีความแข็งมาก แต่เมื่อถูกความร้อนจะหลอมละลายกลายเป็นของเหลว) หินชนิดนี้มีอยู่มากในเขตอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

หลวงปู่ชอบเล่าให้ฟังต่อว่า พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ในครั้งนั้นได้มีการส่งเทียบเชิญเจ้าเมืองต่าง ๆ มาร่วมในพิธีด้วย เจ้าภาพจัดงานจึงมีความประสงค์จะหล่อหลอมพระแก้วมรกตองค์จำลองขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกบรรณาการให้แก่เจ้าเมืองที่เข้าร่วมในพิธี ซึ่งมีลักษณะเป็นพระสำหรับใช้แขวนคอได้ มีขนาดประมาณเท่าแขน (ถือว่าเล็กแล้วในสมัยนั้น)

จึงได้ทำการหล่อหลอมพระขนาดองค์เล็กขึ้น โดยการนำเศษหินรินที่เหลือล้นจากการหล่อหลอมพระแก้วมรกตองค์ใหญ่มาทำการหล่อหลอมใหม่ หลังจากได้ดำเนินการหล่อหลอมองค์พระแล้ว ผลปรากฏว่าองค์พระที่หล่อหลอมนั้นมีรูปลักษณ์ที่ไม่สมบูรณ์ คือ มีลักษณะเป็นพระหดตัว เหลือเป็นแต่ช่วงลำตัวบ้าง เหลือเป็นแต่ช่วงแขนบ้าง เหลือเป็นแต่ช่วงฐานบ้าง เป็นต้น และถึงแม้จะทำการหล่อหลอมอีกหลายครั้งก็ตาม ก็ยังไม่สามารถหล่อขึ้นเป็นองค์พระได้ เป็นอันว่าในคราวนั้นไม่มีพระแก้วมรกตจำลองเป็นของบรรณาการให้แก่เจ้าเมือง ต่อมาภายหลังได้มีการนำพระที่หล่อหลอมไม่สำเร็จทั้งหมดไปเก็บรักษาไว้ยังฐานโบสถ์สิมน้ำ คือ บริเวณวัดบ้านบงในปัจจุบันนี้

ต่อมาหลังจากได้มีการขุดพบพระแก้วมรกตองค์จำลองอันมีรูปลักษณ์ไม่สมบูรณ์จำนวน ๓ องค์ ได้มีการอัญเชิญไปประดิษฐานยังปูชนียสถานที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

๑. เจดีย์หลวงปู่ชอบ ธานสโม วัดป่าสัมมานุสรณ์

๒. พิพิธภัณฑ์วัดป่าดานวิเวก อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ (สามเณรภายหลังเป็นพระเถระซึ่งเป็นผู้ขุดพบ ได้นำไปบรรจุเองโดยมิได้บอกให้ผู้ใดทราบ)

๓. พระธาตุเจดีย์ฐานสโม (เจดีย์ชเวดากองจำลอง) วัดป่ากกโพธิ์วังกำ ตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

พระธาตุเจดีย์ฐานสโม

● หลวงปู่ชอบเล่าเรื่องอดีตชาติหลวงปู่ลี ●

หลวงปู่ชอบเล่าว่า ในอดีตบริเวณนี้เคยเป็นที่ใช้หลอมพระแก้วมรกต อดีตชาติหลวงปู่ชอบท่านเกิดเป็นคนยุคเมืองลาว เป็นคนลาว เคยได้ร่วมสร้างพระแก้วมรกตที่บริเวณบ้านบง อันมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดกกโพธิ์วังกำมากนัก ซึ่งหากเดินลัดจากวัดกกโพธิ์วังกำก็ในราว ๑๒ กิโลเมตร แต่ถ้าเดินทางโดยทางรถปกติก็ประมาณ ๕๐ กว่ากิโลเมตร

การหลอมพระแก้วมรกต ด้วยอาณาบริเวณนี้เป็นแหล่งหินริน ซึ่งเป็นหินที่มีคุณสมบัติคือเมื่อนำมาเผาไฟจะมีสีเขียว พราหมณ์จึงนำหินรินนี้มาทำพิธีหลอมเป็นพระแก้วมรกต

สมัยนั้นหลวงปู่ชอบเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่ได้มาร่วมอนุโมทนาบุญในพิธี

ในการหลอมพระแก้วมรกตทำขึ้นในแบบพิธีพราหมณ์ทั้งหมด ไม่ใช่พิธีกรรมของศาสนาพุทธ เนื่องจากในขณะนั้นแม้แต่พระยังถือพราหมณ์ ก็คือเป็นพุทธแต่ถือพราหมณ์พิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นพราหมณ์ทั้งหมด

ครั้นหลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ศาสนาพราหมณ์ก็กลับมาอีก พอพราหมณ์มาบวชกับพระพุทธเจ้าแล้วได้เผยแพร่เอาศาสนาลัทธิพราหมณ์ออกมาใช้อีก พระในยุคนั้นยังเป็นพระด้อยการพัฒนา ด้อยการภาวนาตอนนั้นจึงมีแต่พราหมณ์อย่างเดียว ช่วงสร้างพระแก้วมรกตในยุคนั้นจึงไม่ทำเป็นพระพุทธรูปจริง ๆ เพราะพราหมณ์ยังคงถือลัทธิพราหมณ์อยู่ **พระแก้วมรกตจึงเป็นลักษณะพระพุทธเจ้าทรงเครื่องกษัตริย์** โดยถืออดีตพระพุทธเจ้าก่อนจะออกอุปสมบท

บ้านบง นี้มีโบสถ์อยู่กลางน้ำหรือที่เรียกว่า **“สิมน้ำ”** ก่อนจะสร้างโบสถ์กลางน้ำจะมีสะดือสิม เป็นที่สำหรับบรรจุสิ่งของอันมีค่าทั้งหลาย รวมทั้งพระแก้วมรกตองค์จำลองที่มีรูปลักษณ์ไม่สมบูรณ์ ก็ถูกบรรจุไว้ที่สะดือสิมน้ำแห่งนี้ทั้งหมดด้วย หลวงปู่ชอบ บอกว่า วัดนี้เป็นวัดเดิมสมัยยุคเมืองขอม คราวนั้นเมืองลาวเป็นผู้ครอบครองอยู่ และหลวงปู่ชอบ ยังได้เอ่ยถึงชื่อ **พระอาจารย์ลี** ว่า**ในอดีตชาติท่านเป็นกษัตริย์เมืองลาวผู้ยิ่งใหญ่**

● ขุดหาสมบัติบ้านบง ●

ขอกล่าวถึงหลวงปู่ลี เมื่อครั้งธุดงค์ภาวนาที่บ้านบงต่อ องค์ท่านได้พูดหลอกล่อให้สามเณรขุดบ่อเพื่อหาน้ำว่า “เณร!, มาขุดเอาของดี มีเครื่องรางของขลังอยู่ตรงนี้กัน” เณรจึงมีความแข็งขันในการขุดเป็นอย่างยิ่งเพราะความอยากได้ของดี เมื่อสามเณรขุดไปจนพบตาน้ำ หลวงปู่ลีหัวเราะบอกว่า “เออ! พวกนี้ฉลาด ทำให้น้ำได้ใช้ประโยชน์แก่ส่วนรวมได้” ส่วนที่ขุดลงไปที่ได้ประโยชน์ก็คือ **น้ำ** แต่สิ่งที่เป็นความอยากที่ทำให้ขุดลงไปก็คือได้ดาบเหล็กน้ำพี้ หรือที่เรียกกันในสมัยก่อน ว่า **“เหล็กเลย”**

หลวงปู่ชอบบอกว่า เมื่อครั้งมีพิธีกรรมหล่อพระแก้วมรกต มีผู้มีจิตศรัทธาได้นำสิ่งของ

อันมีค่ามากมายมาร่วมเพื่อเป็นวัตถุธาตุในการหลอมเป็นองค์พระ เช่นเดียวกับการหล่อพระพุทธรูปทั่วไป ได้แก่ ทองคำ และทองรูปพรรณชนิดต่าง ๆ แต่การหลอมพระแก้วมรกตนี้มีความพิเศษแตกต่างจากการหล่อองค์พระพุทธรูปทั่วไป คือวัตถุที่ใช้หลอมเป็นแต่หินริน (หินสีเขียว) เท่านั้น มิได้เจือปนด้วยวัตถุธาตุชนิดอื่นใด ดังนั้นสิ่งของอันมีค่าทั้งหลาย ที่ผู้คนมีจิตศรัทธาร่วมบริจาคกันมาอย่างมากมาย จึงได้ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ที่สิมน้ำดังกล่าว

เป็นที่น่าแปลกคือ บริเวณที่พระเถระรูปหนึ่งซึ่งเป็นศิษย์ของหลวงปู่ชอบ ท่านไปเดินจงกรม ที่แห่งนั้นเรียกว่า “**ขุมทอง**” แต่ก่อนเมื่อมีผู้คนหรือพระรูปใดย่างกรายเข้าไปในบริเวณนั้น ผู้นั้นก็จะได้เจอกับงูใหญ่คอยเฝ้าอยู่ มาปรากฏตัวให้เห็นเป็นที่น่าหวาดกลัวยิ่งนัก

บริเวณที่เป็นกุฏิสิมน้ำ ในสมัยก่อนหากผู้ใดเดินผ่านในเวลากลางคืน แล้วปรากฏเป็นทองคำแท่งออกมาให้เห็น เมื่อพบเห็นแล้วเกิดความละโมบอยากได้เป็นของตน ผู้นั้นก็จะมีอันต้องป่วยถึงตายเลยทีเดียว

ทองคำที่อยู่ในบริเวณขุมทองนี้เป็นทองคำในยุคที่คนลาวนำมาจากเมืองหลวงพระบางเพื่อจะไปร่วมสร้างพระธาตุพนม ผู้ที่มีจิตศรัทธาแต่ไม่ได้ร่วมเดินทางไปกับขบวนก็ได้ฝากทองคำเป็นจำนวนมากมาร่วมอนุโมทนาบุญด้วย แต่ในระหว่างทางที่กำลังเดินทางอยู่นั้น ได้มีการแจ้งข่าวว่าพระธาตุพนมได้ทำการสร้างจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ทำให้ผู้ร่วมในขบวนรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก ด้วยว่าหมดโอกาสแห่งการสร้างบุญวาสนาบารมี ในอันที่จะได้ร่วมสร้างมหาเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า

สมบัติทองคำอันมีค่าทั้งหลายเหล่านี้เล่า จักทำประการใด ครั้นจะขนกลับคืนก็มากมายเหลือเกิน จะเป็นภาระต่อการเดินทาง กอปรกับด้วยความรู้สึกในเพลานี้ แม้แต่จะก้าวย่างก็ดูเหมือนจะไม่มีกำลัง ผู้คนที่ร่วมขบวนเดินทางมาเป็นเวลาแรมเดือนก็มีอันล้มหายตายจากด้วยโรคภัย และภัยอันตรายต่าง ๆ จึงเห็นควรให้ฝังสมบัติบางส่วนไว้ยังบริเวณที่เป็นหุบเขา แล้วนำสมบัติส่วนที่เหลือเดินทางกลับคืนสู่มาตุภูมิ ผู้คนที่ล้มตายระหว่างการเดินทางก็ได้กลายเป็นวิญญาณมาเฝ้าสมบัติอยู่ตรงนั้น บริเวณนั้นจึงเป็นที่เล่าลือกันว่า “**ผีดุ**”

เดิมทีเดียววัดบ้านบงนี้เป็นวัดที่อยู่ติดกับหมู่บ้าน ที่เต็มไปด้วยผืนป่าอันสมบูรณ์มาก เป็นอาณาเขตของป่าแม่สอดทั้งหมด เมื่อก่อนหากพระสงฆ์ต้องการจะได้พื้นที่บริเวณใดให้เป็นวัดชาวบ้านให้ชี้เอาเลย ต้องการให้มีป่าช้าอยู่หลังวัดก็ยกให้หมดเลย บริเวณโดยรอบของวัดจึงเป็นป่าทั้งหมด วัดจึงมีเนื้อที่เยอะมากในสมัยก่อน ต่อมามัคทายกวัดได้ขอทำกินในที่ดินของวัดบางส่วน และได้ทำฝายกั้นน้ำ ทำไปทำมากลับกลายเป็นว่ายึดไปเป็นกรรมสิทธิ์ของตน เนื้อที่ของวัดจึงลดน้อยลง คงเหลือที่ดินที่เป็นของวัดเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน

พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ชอบ ธานสโม กล่าวไว้ในหลายสถานเฉพาะศิษย์ใกล้ชิด ว่า **ท่านอาจารย์ลี! ในอดีตชาติ ท่านเป็นกษัตริย์เมืองลาว** นิสัยท่านก็ยังคงเป็นแบบเจ้าเมือง

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
ผู้เปิดเผยความลับว่าหลวงปู่ลี
อดีตชาติเป็นกษัตริย์เมืองลาว

เหมือนเดิม เช่น **นิสัยเจ้าเมือง พูดคำไหนคำนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ออกคำสั่งเด็ดขาด ไม่พูดมาก ไม่เล่นกับบริษัทบริวาร และเป็นผู้ระแวดระวังช่างสังเกต**

เมื่อมีโอกาสผู้เขียนซึ่งเป็นคนบ้าอดีตอนาคตหลงลืมปัจจุบัน จึงพยายามเรียนถามท่านหลายครั้งอยากฟังชัด ๆ เป็นบุญ พอเงี่ยโสตเข้าไปก็ถูกท่านใส่บั้งหูมาทุกที “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่ครับ หลวงปู่เคยเกิดเป็นอะไรบ้างครับ?” คำถามออกจากพระเซ่อ ๆ ถามไม่มีที่มาที่ไป ถามลอยมาจากอากาศ ท่านจึงตอบมากับอากาศด้วยคำพูดที่แสนเย็นว่า **“เคยเกิดเป็นทุกอย่าง”** ท่านพูดเพียงเท่านั้นก็นั่งนิ่ง ไม่กล่าวอะไรอีกต่อไป

● หลวงปู่ชอบเคยเกิดเป็นช่างตีมีด ●

หลวงปู่ชอบเล่าว่า เมื่อครั้งในอดีตชาติที่ท่านเคยเกิดเป็นช่างตีเหล็กนั้น ท่านไปเอา **“แร่เหล็กน้ำพี้”** จากบ้านกกโพธิ์วังกำ จังหวัดเลย หรือที่รู้จักทั่วไปว่า **“เหล็กเลย”** ซึ่งใต้พื้นดินบริเวณนั้นเต็มไปด้วยแร่เหล็กน้ำพี้ จนเรียกได้ว่าเป็นแหล่งเลยทีเดียว

เหล็กน้ำพี้จังหวัดเลยนี้เป็นเหล็กที่มีความคงทนเป็นพิเศษ สมัยก่อนถ้าว่าเป็นมีดเหมือนกันดาบเหมือนกัน หากได้ปะทะกันแล้ว ถ้าเป็นเหล็กเลยจะมีความคงทนไม่มีการแตกหัก แต่ถ้าเป็นเหล็กอย่างอื่นแล้วแตกหักหมด

หลวงปู่ชอบสมัยเกิดเป็นช่างตีเหล็ก ท่านต้องเดินเท้าไปเอาแร่เหล็กน้ำพี้ในบริเวณบ้านกกโพธิ์วังกำ จังหวัดเลย ต้องนำแร่เหล็กที่เป็นก้อนขนาดต่าง ๆ มาหลอมให้เป็นแท่งๆ ที่มีขนาด

เท่ากันเสียก่อน เพื่อสะดวกในการเดินทางและให้ได้แร่เหล็กในจำนวนที่มากพอ

ท่านจะนำแร่เหล็กจากบ้านกกโพธิ์วังกำ ไปหลอมเป็นแท่งที่ริมคลองน้ำที่อยู่บริเวณใกล้ ๆ โดยวิธีการคือ เอาไม้ที่เป็นแท่ง ๆ ตอกลงไปในดิน ถอนไม้ที่ตอกลงดินออกจะได้หลุมเป็นพิมพ์ที่มีขนาดเท่าไม้ที่ตอกลงไป

ต่อจากนั้นนำแร่เหล็กนั้นมาหลอมให้ละลาย แล้วหยอดแร่เหล็กที่กำลังหลอมละลายลงไปในหลุมพิมพ์ที่เตรียมไว้ เมื่อเหล็กหายร้อนก็จะได้แร่เหล็กเป็นแท่ง ๆ เสร็จแล้วก็ทำการเรียงแท่งเหล็ก ห่อแบกใส่หลังสะพายเป็นเป้เดินทางด้วยเท้าขึ้นไปยัง **ผาแด่น** ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อไปถึงก็นำแท่งแร่เหล็กมาหลอมตีขึ้นรูปเป็นมีดดาบ เสร็จแล้วก็แบกใส่หลังเดินเท้านำไปขายยังอำเภอหนองหาน อำเภอบ้านเชียง เขตเมืองอุดรธานี

สมัยก่อนเป็นที่ทราบกันดีว่านักรบนักสู้เก่งฉกาจ ฝีมือดาบเลื่องชื่อลือนามจะอยู่ที่หนองหาญ และบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ที่นั่นจึงเป็นแหล่งที่นิยมซื้อขายมีดดาบกันมากที่สุด เมื่อขายหมดเรียบร้อยก็กลับมาขุดเอาแร่เหล็กน้ำพี้ที่บ้านกกโพธิ์วังกำ ไปตีที่ผาแด่น แล้วนำไปขายที่จังหวัดอุดรธานี อีก

ในคราวที่หลวงปู่ชอบ ท่านไปที่ผาแด่น ท่านได้ชี้บอกสามเณรว่า “เนี่ยหม่องนี่ก่นๆ... ตรงนี้แหละขุดเลย ๆ...” หลวงปู่ชอบ บอกว่าให้ขุดลึกถึง ๓ เมตร สามเณรก็ขุดตามคำสั่ง ขุดไปได้เพียง ๑ เมตร สามเณรก็เป็นอันต้องกราบเรียนหลวงปู่ว่าขุดต่อไม่ไหวแล้วเพราะมันลึกมาก การขุดหาในครั้งนั้นจึงเลิกราไป

กาลต่อมาเมื่อสามเณรเจริญวัยเป็นพระครูบา พระเถระรูปหนึ่งท่านต้องการจะสร้างกุฏิจึงมาปรึกษากับพระครูบาเพื่อหาสถานที่อันเหมาะควร พระครูบาได้โอกาสจึงแนะจุดสร้างกุฏิให้แก่พระเถระ นั่นก็คือบริเวณที่พระครูบาเคยขุดค้างคาไว้แต่เดิม

ได้มีการระดมชาวบ้านทั้งหมู่บ้านมาช่วยกันขุด ใช้เวลาขุดอยู่ประมาณ ๑ เดือน ขุดได้ความลึกถึง ๒ เมตรครึ่ง พระครูบาจึงเอ่ยขันอาสาว่า “เอ้า! หม่องนี่ครูบาสิขุดเด้อ!” พอขุดลงต่อไปได้อีกสักศอกเดียวเท่านั้น ก็เป็นอันพบค้อนปอนตีเหล็กสมัยดึกดำบรรพ์ หรือที่เรียกกันว่า “**ค้อนทะเนิน**” ทำจากเหล็กน้ำพี้ พร้อมแท่นตีเหล็กขนาดใหญ่ก็อยู่ที่นั่นด้วย

เมื่อได้ค้อนตีเหล็กมาแล้ว พระครูบาก็เลยว่า “เอ้า! ใครอยากอธิษฐาน” ก็ให้ยกมือขึ้นพนมแล้วอธิษฐานว่าจะขอเสี่ยงทายดูดวง เช่น หากใช่...ก็ขอให้ยก หากไม่ใช่...ก็ขอให้ยกไม่ขึ้น เป็นต้น จากนั้นก็มีการล่ำลือปากต่อปากถึงความขลังความศักดิ์สิทธิ์ของค้อนปอนที่ขุดค้นพบ ผู้คนหลั่งไหลมาขอเสี่ยงทาย จนทำให้วัดจากที่เคยสงบเงียบกลับกลายเป็นที่ ๆ มีแต่ความวุ่นวาย มีผู้คนเข้าออกทั้งวัน พระก็ไม่เป็นอันได้ปฏิบัติภาวนา พระครูบาจึงได้นำไปซ่อนไว้ในกุฏิจนถึงปัจจุบัน

อันว่าเหล็กน้ำพี้ ของจังหวัดเลยนี้ องค์พระเถระเองก็ขุดพบที่วัดป่ากกโพธิ์วังกำ โดยคำบอกของหลวงปู่ชอบ ท่านชี้บอกว่า “นี่หละ! หม่องเฮามาเอาเหล็กน้ำพี้ไปตีเชียงใหม่ ไปขายให้พม่าสมัยนั้น” พระเถระได้ให้โยมผู้เฒ่าขุดลงไปยังพื้นใต้ดินบริเวณดังกล่าว ปรากฏว่าได้พบแท่งแร่เหล็กน้ำพี้ขนาดประมาณเท่านิ้วมือจำนวน ๓ แท่ง จึงได้ให้ช่างตีเหล็กทำเป็นมีดดาบเล่มเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “**เหล็กมีดหมอ**” ทำได้จำนวนทั้งสิ้นถึง ๒๐๐ กว่าเล่ม และได้นำแจกจ่ายแก่ญาติโยมที่มาทำบุญที่วัด

ในชาติที่องค์หลวงปู่ชอบท่านเกิดเป็นช่างตีเหล็กนี้ ท่านตายในวัยชรา ด้วยเหตุแห่งการสิ้นอายุไขนั่นเอง

● จำพรรษาวัดป่าสานตม ●

เมื่อองค์หลวงปู่ลี ท่องเที่ยวธุดงค์ไปในที่ต่าง ๆ สมความปรารถนาแล้ว ฤดูกาลใกล้เข้าพรรษาปี พุทธศักราช ๒๕๑๗ จักมาถึงแล้ว ท่านจำเป็นต้องแสวงหาที่จำพรรษา ทราบว่าสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งเป็นรอยเก่าของ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** มาสร้างไว้ไม่มีพระ เป็นที่สงบควรแก่การอยู่จำพรรษา สถานที่แห่งนั้น คือ **วัดป่าสานตม** ตำบลสานตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

วัดป่าสานตม ถูกสร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ โดยหลวงปู่ชอบ ฐานสโม เดิมเป็นป่าสุดลูกหูลูกตาเมื่อมองไป เสียงสัตว์ร้องสนั่นไพร ปัจจุบันมีเนื้อที่เหลือเพียง ๘๘ ไร่ เป็นวัดที่

กุฏิหลวงปู่ชอบที่วัดป่าสานตม

๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. หลวงปู่ท่อน ญาณธโร ๓. พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร ๔. พระอาจารย์ขันตี ญาณวโร
เนื่องในงานฉลองกุฏิที่วัดสานตมที่พระมหาบุญทัน ปุญฺญทตฺโต สร้างถวาย

ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว ภายในบริเวณวัดประกอบด้วย ศาลาหลังเก่า ศาลาหลังใหม่ กุฏิหลวงปู่ชอบ ฐานสโม กุฏิรับรอง ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่โดยรอบบริเวณจะเป็นไม้รังเป็นส่วนมาก

บรรยากาศในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบย้อนหลังไปเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ แตกต่างกันมากพอสมควร แต่ความเป็นธรรมชาติภายในวัดยังเงียบสงบวิเวกเหมาะแก่การปฏิบัติภาวนายิ่ง

หลวงปู่ลีท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่า ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ นั้น เราท่องเที่ยวภาวนามาเรื่อย ๆ ไปพักบ้านโคกราช บ้านดอยราช บ้านสานตม หลายที่หลายแห่งเพียงชั่วคราว แล้วก็จากไป ส่วนบ้านสานตม ท่านได้ไปอยู่จำพรรษากับ**ท่านเรียน** *(หลวงพ่อจันทร์เรียน คุณวโร)* **ท่านสมศรี** *(หลวงพ่อสมศรี อตฺตสิริ)* **เณรเหลา**

เส้นทางบิณฑบาตเมื่อก่อนมี ๓ สาย เป็นสามก้อนเส้า ซึ่งองค์หลวงปู่ชอบ ได้พาดำเนินได้แก่

๑) บ้านสานตม ๒) บ้านแสนสุข ๓) บ้านหนองแซงใหญ่

ต่อมาบ้านหนองแซงใหญ่ได้มีการสร้างวัดขึ้น สายบิณฑบาตสายนี้จึงถูกยกเลิกไป คงเหลือเพียง ๒ สายดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

ขณะที่หลวงปู่ลีจำพรรษาที่วัดสานตม มีเหตุไม่คาดคิดเกิดขึ้นคือเกิดเหตุเพลิงไหม้ศาลา ขณะที่องค์ท่านกำลังอยู่ในสมาธิภาวนา ส่วนท่านอาจารย์จันทร์เรียน ก็เดินทางไปตัดผ้าที่บ้านหนองแซงใหญ่ เกิดเพลิงไหม้ศาลาโดยไม่รู้สาเหตุ ปรากฏว่ามีผ้าขาว (นาค) มาร้องตะโกนโวยวายเสียงดังลั่นไปทั่วบริเวณวัดด้วยความตกใจเป็นอย่างมาก เสียงร้องตะโกนว่า “พ่อแม่ครูอาจารย์ **ช่วยด้วย! ๆ** มีคนมาเผาศาลา” เหตุเพลิงไหม้ในคราวนั้นเป็นผลให้ศาลาวอดไปทั้งหลัง

จากเหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นต้นมา องค์ท่านจึงไม่ชอบให้ใครมาร้องตะโกนหรือทำเสียงดังอึกทึกครึกโครม เนื่องจากเป็นการทำลายความสงบของครูบาอาจารย์พระเณร ที่ท่านกำลังปฏิบัติจิตอยู่

เมื่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวทราบว่า หลวงปู่ลีมาจำพรรษาที่วัดสานตมและเห็นความลำบากของพระเณรที่ขาดเสนาสนะ อันเป็นที่หลบฝนกันแดดกันหนาวร้อน อีกทั้งศาลาก็ถูกไฟไหม้

ออกพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ ปีนั้น องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ท่านจึงนำลูกศิษย์มาทอดกฐินถวายแด่หลวงปู่ชอบ ธานสโม ได้ปัจจัยสามหมื่นกว่าบาท สร้างศาลาวัดป่าสานตมทดแทนหลังที่ถูกไฟไหม้ หลังทอดกฐินเสร็จแล้ว หลวงปู่ชอบท่านมอบหมายให้ **หลวงปู่ลี กุสลธโร พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร พระอาจารย์สมศรี อตฺตสิริ** เป็นผู้ดำเนินการสร้างศาลาหลังใหม่

ในการดำเนินการสร้างศาลาหลังใหม่ในครั้งนั้น ทางวัดได้ระดมศรัทธาจากชาวบ้านช่วยกันสร้างศาลาขึ้นใหม่ทดแทน ไม้ที่นำมาสร้างศาลา ได้แก่ ไม้พยุง ไม้มะค่า เป็นต้น ซึ่งไม้ก็ได้จากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาค นั่นเอง

หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า “ไฟไหม้ศาลา หลวงปู่ชอบ นั่นตั๊วะ เพิ่นมาเฮ็ดให้ มาเฮ็ดใหม่จนเพิ่นหนีแล่ว ...ปีจำพรรษาที่สานตม ไฟไหม้ศาลา หลวงปู่ชอบท่านจึงมาสร้างให้ใหม่ จนสำเร็จท่านจึงจากไป”

● จักรเย็บผ้าแม่หมัก ●

ภายในกุฏิขององค์หลวงปู่ ผู้เขียนเหลือบเห็นจักรเย็บผ้าเก่า ๆ ตั้งอยู่ จึงเกิดความสงสัย จึงกราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ! เกล้าฯ เห็นจักรเย็บผ้าที่อยู่ในห้องของหลวงปู่ จักรเก่าอันนี้มีความเป็นมาอย่างไรขอรับ?”

หลวงปู่ลีเมตตาตอบว่า “เขาเอามาถวายแต่เก่า ๆ มันโตอีหยังมันผุเบิ็ด เขาบ่หยิบแล่วละแล่วกะมาเฮ็ดโตฐานมัน หมู่เฮ็ดให้แล่ว ๆ กะเลยมาตั้งไว้นี่ ...เขานำมาถวายตั้งนานแล้ว ตัวจักรมันผุหมดแล้ว เจ้าของเขาไม่ใช้เย็บผ้าแล้ว เราจึงนำมาซ่อมแซมส่วนที่เป็นฐานของมัน หมู่พระซ่อมให้เสร็จแล้วก็เลยนำมาตั้งไว้ที่นี่”

ศาลาเก่าสมัยหลวงปู่ลี กุสลธโร จำพรรษาที่วัดสานตม

หลวงปู่เล่าถึงการได้มาของจักรเย็บผ้าหลังดังกล่าวนี้ว่า “แม่หมัก เขาถวาย เว้ย! เที่ยวอยู่เนี่ย เอาไว้นี่ละ สมัยเที่ยวเมืองเลย โดนแหล่ว จนเขาตายแล่ว ฮ่วย! แม่หมักว่าสิให้จักรเฮาเด้ เดี๋ยวนี้มันโตแป้นเบิ๊ดแล่ว มันเป็นเสี้ยน ๆ มันบ่มีผู้แปลง จักรเขาหลายคันพะน่า เออ! เอาไว้นี่หละกำลังเที่ยว เดี๋ยวเลยถาม ฮ่วย! จักรเก่านี่แม่หมักให้แล่วเด้ว่า เขากะเลยเอาถวายมาต๊ะพุ่นละแต่ ๕๑๓ ไปจำพรรษานำเขา ๕๑๗ บ้านสานตมแหล่ว แมะ! เดี๋ยวนี้กะบ่มีผู้หยิ๊บดอกแป้นมันของไม้อัดมันเป็นเสี้ยน ๆ หยิ๊บยาก ถิ่มไว้ซือๆ...

...แม่หมัก เขาถวายเมื่อสมัยไปเที่ยวทางจังหวัดเลย นานมาแล้ว กระทั่งแม่หมักตาย เราจึงไปทวงถาม “เออ! แม่หมักเคยพูดว่าจะให้จักร” เดี๋ยวนี้ตัวโครงไม่เหลือแล้วมันเป็นเสี้ยน ๆ ไม่มีใครขัด จักรเขามีหลายหลัง ก็เลยว่าฝากเอาไว้นี่ก่อนเรากำลังไปเที่ยว ตอนนั้นปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ เราไปจำพรรษาที่สานตมก็เลยไปทวงถาม ตอนนี้ก็ไม่มีใครใช้เย็บอะไร แป้นมันเป็นพื้นไม้อัดมีเสี้ยนเย็บยาก ก็เลยทิ้งไว้เฉย ๆ เราจึงให้พระไปเอามาไว้ที่วัดภูผาแดง”

เมื่อได้ยินดังนั้นผู้เขียนถึงกับอุทานว่า “โอ้! เค้าถวายมาตั้งนานจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ก็ยังอุตสาห์เก็บไว้ให้เห็นอยู่ เขาไม่ยอมขายทิ้ง คงเพราะเค้ารู้ว่าถวายหลวงปู่แล้ว”

หลวงปู่ลีตอบว่า “บ่! บ่ขาย แม่นแล่ว ...ไม่! ไม่ขาย เพราะเขารู้ว่าแม่หมักได้ถวายเราไว้แล้ว”

แม้องค์ท่านจะเล่าเรื่องจักรเย็บผ้าให้ฟังแล้ว ผู้เขียนก็ยังแคลงในใจว่าท่านเล่ายังไม่จบ ยังสร้างความสงสัยอยู่ในใจว่าจักรเย็บผ้าตัวนี้ต้องมีอะไรมากกว่านี้เป็นแน่ มิเช่นนั้นองค์ท่านคงไม่นำจักรเย็บผ้าเก่า ๆ เข้าไปไว้ในห้องนอนที่คับแคบขององค์ท่านเช่นนั้น มีโอกาสเรียนถามท่านอีก คำตอบคงเป็นเช่นเดิม แล้วต่อมาอีกไม่นานท่านได้ให้พระลูกศิษย์ของท่านนำเงินไปซื้อจักรแล้วนำไปมอบให้ลูกหลานแม่หมัก แม้จะนานมาแล้วองค์ท่านก็ยังไม่ลืมเรื่องแม่หมักถวายจักรในปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ ที่หมู่บ้านสานตม ...ท่านนำมาเล่าเนือง ๆ หรืออาจเป็นของชิ้นแรก ๆ ที่มีศรัทธาถวายต่อองค์ท่านก็มิอาจรู้ได้

แต่ที่แน่ ๆ คือ ท่านรักษาศรัทธาของเขามิให้เสื่อม พระพุทธองค์ตรัสว่า **ยสฺส สทฺธา ตถาคเต ฯลฯ สรํ พุทฺธานสาสนนฺติ** *ความเชื่อของบุคคลใด ตั้งมั่นแล้วในพระตถาคตเจ้า อนึ่งศีลของบุคคลใดดีงาม เป็นที่ยินดีแห่งพระอริยเจ้า อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว ความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด อนึ่งความเห็นของบุคคลผู้ใด เป็นธรรมตรงตามความเป็นจริง บัณฑิตทั้งหลายกล่าวผู้นั้นว่า* ***เป็นผู้ไม่จน*** *ความเป็นอยู่ของผู้นั้น ไม่เปล่าจากประโยชน์ เพราะเหตุนั้น เมื่อผู้มีปัญญามาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็ควรประกอบความเชื่อ ศีลและความเลื่อมใส ความเห็นธรรมไว้เนือง ๆ* ดังนี้แล

การสนทนาธรรมและถามประวัติกับองค์ท่านในวันนั้น จบลงเป็นเวลาราวหนึ่งทุ่ม องค์ท่านดูเหนื่อยอ่อน เพราะฤดูหนาวย่างเข้ามา

ก่อนออกพรรษาเพียงหนึ่งวันองค์ท่านมีอาการเวียนศีรษะ ไม่สรงน้ำ ท่านกล่าวขึ้นว่า ขอพักก่อน ตาดับมองไม่เห็นอะไร หูดับไม่ได้ยินอะไร อาการแย่ เหมือนจะไม่ไหวในสังขาร” ท่านกล่าวจบลง ทำเอาพระที่ดูแลใจหายไปตาม ๆ กัน ท่านเข้าสมาธิจำวัด สักพักจากห้องด้านระเบียงหน้ากุฏิขอเข้าพักข้างใน พระรูปหนึ่งกราบเรียนท่านว่า “คงเป็นเพราะดินฟ้าอากาศมันเปลี่ยนแปลงหลวงปู่จึงไม่สบาย?”

ท่านตอบเสียงดัง ๆ ทั้งที่ไม่สบายว่า **“จะเป็นเพราะดินฟ้าอะไร จะไปโทษดินฟ้าอากาศทำไม มันเป็นอยู่ในตัวเองนี้แหละ เป็นอยู่ในสังขารนี้แหละ โทษกรรมตัวเองซิ อย่าไปโทษดินฟ้าอากาศ...อย่าไปโทษสิ่งอื่นคนอื่นซิ...**

“โอ๊ย!...ใจสิหลูดสิขาด ...โอ๊ย! เหมือนใจจะขาด” “...กรรมหยังกะด้อกะเดี้ย ...กรรมอะไรนักหนา” “...บ่เบิ๊ดกรรมยังบ่ตายดอก ...ไม่หมดกรรม ยังไม่ตายหรอก”

พระต่างองค์ต่างมองหน้ากันเพื่อหาทางออก ว่าจะออกทางไหนดี ทางประตูหรือทางหน้าต่าง เมื่อไม่มีทางหนีไฟได้ ก็ต้องก้มหน้ารับโอวาท ให้ท่านใช้ไฟคือธรรมอันเผ็ดร้อนของท่านตีเผากิเลสของเราต่อไป...จะได้เบาบางลงบ้าง...สาธุ ●

วัดป่าแปก หรือป่าสน ๓ ใบ

อายุ ๕๓ ปี

พรรษาที่ ๒๖

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๘

จำพรรษาที่ดงศรีชมภู (วัดป่าดานวิเวก) บ้านแสงอรุณ ตำบลศรีชมพู อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ

● ธุดงค์ภูบ้านนาลานข้าว อำเภอด่านซ้าย ●

ออกพรรษาจากวัดป่าสานตม องค์หลวงปู่ลี นำหมู่คณะสร้างศาลาที่ถูกไฟไหม้สำเร็จแล้ว ท่านปรารภเพื่อออกเดินเที่ยวธุดงค์ต่อไป มีสามเณรติดตามไปหนึ่งรูป เส้นทางที่ท่านเดินคราวนี้คือ จากบ้านสานตม เข้าสู่บ้านบง ๆ แล้วต่อไปยังบ้านสงคอน มุ่งสู่บ้านกลม บ้านกลาง ซึ่งมีเสนาสนะป่าที่องค์หลวงปู่ชอบทำไว้ และเป็นบริเวณหมู่บ้านที่ท่านเคยเป็นช้างในอดีตชาติ ท่านท่องสู่ภูเขาสูงชันอากาศเย็นเป็นที่สุด คือ บ้านหินสอ จากนั้นหลีกไปอีกเส้นทางหนึ่งมุ่งสู่บ้านโป่งกวาง หลวงปู่ลีท่านเล่าเป็นสำนวนไทเลย ฟังแล้วน่ารัก “ย่างเว้ย! ลัดภูลัดเขาไปกะได้ตั้ว”.... เดินข้ามภูเขาที่เต็มไปด้วย “ไม้แปก” (สนสามใบ) มุ่งสู่ภูนาลานข้าว บ้านนาลานข้าว ตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

บรรยากาศในสมัยนั้นบ้านนาลานข้าว เต็มไปด้วยทะเลหมอก อยู่ห่างกันเพียงวาเดียวก็มองไม่เห็นกันแล้ว ไม้แปกมีแต่ต้น “**บักใหญ่ ๆ**” (ต้นใหญ่ ๆ) ชาวบ้านเขาถามท่านว่า “จะมานอนในป่าแปก จะทนไหวหรือ? ระวังหนาวตาย” ขณะนั้นองค์ท่านอายุได้ ๕๓ ปี พรรษา ๒๖ เป็นพระเถระแล้ว มีเพียงสามเณรน้อยติดตามอุปถัมภ์อุปัฏฐาก

องค์ท่านแม้พร้อมทั้งภายนอกทั้งภายใน แต่ไม่คิดจะเป็นครูอาจารย์ของใคร ๆ มุ่งสู่ที่วิเวกอย่างเดียว ท่านเห็นสถานที่เหมาะดีแล้ว จึงวางบาตร กลดและบริขารนั่งพัก เตรียมจัดที่พักสู้กับความหนาวเย็นยะเยือก แม้จะเป็นเวลาเที่ยงวันแล้วก็ยังมองไม่เห็นพระอาทิตย์ ทั่วบริเวณถูกปกคลุมไปด้วยหมอกกระทิงที่ไหลผ่านจนสามารถจับต้องได้ “บ้านลานข้าวเนี่ย ไม้แปกอุ๊ย! กวาดมานอนปานเสื่อแหล่ว...เราพักภาวนาที่บ้านนาลานข้าวนี่ มีใบไม้สนสามใบที่ร่วงหล่น

ทับถมกันอยู่ตามพื้นเป็นชั้น ๆ ใช้มือกวาดมาทำเป็นเสื่อปูนอน...มันนุ่มดี” ท่านเล่าอย่างน่าฟัง

การได้อยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยภูเขาอันเงียบสงัด เป็นยอดปรารถนาของนักภาวนา นักปฏิบัติจึงเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิต ท่านจะเดินไปในทางที่ควรเดินเท่านั้น และท่านจะไม่เดินตามใครนอกจาก**หลักสัจธรรม** อันเป็น**หลักความจริง**

ในคืนวันที่หนาวเหน็บจนรู้สึกเจ็บเข้าถึงทรวงอก เบื้องต้นท่านนอนในกลด ห่มกายด้วยผ้าจีวร อากาศหนาวหนักเข้าจึงนำผ้าสังฆาฏิมาห่มทับร่างอีกชั้น ยิ่งดึกอากาศก็ยิ่งหนาว **อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ** นอนตายแช่อยู่ในโลงเย็น ไม่มีใครหาผ้าห่มมาให้ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน เมื่อสังขารทนไม่ไหวท่านจึงปลดมุ้งกลดลงมาห่ม เพื่อให้ร่างกายรู้สึกอบอุ่นให้มากที่สุด ถึงกระนั้นสังขารอันเบาบางยังทนสู้ความหนาวเหน็บไม่ไหว **จึงกำหนดจิตเข้าพักในสมาธิให้สบาย...ทำจิตให้พ้นจาก ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ กำหนดเป็นของว่างเปล่า หาแก่นสารมิได้ ทีนี้สบายท่านว่า จะหนาวร้อน อ่อนแข็ง ลมจะแรงมาจากที่ใด เชิญ...พักจิตเข้าไปหลบ...กายสั่นไหวแต่จิตใจไม่รู้สึกรู้สา...พักจิตสบายยาวข้ามไปอีกวันหนึ่ง** ชาวบ้านนาลานข้าวไม่เห็นท่านออกบิณฑบาตเขานึกว่าท่านหนาวตายไปแล้ว จึงพากันออกมามุงดู เมื่อรู้ว่าท่านยังไม่ตายจึงพากันยิ้มออก

วันหลังชาวบ้านเห็นท่านและสามเณรหนาวจนตัวสั่น จึงเข้ามาถามสามเณรว่า “ผ้าห่มเอามาถวายได้มั้ย?” สามเณรตอบว่า “ถ้าเป็นผ้าห่มที่ยัดด้วยนุ่นท่านถือ ให้เอาผ้าห่มธรรมดา” เมื่อชาวบ้านได้ฟังดังนั้น จึงนำผ้าห่มมาถวายเป็นจำนวนมาก ถึงขั้นเหลือจากห่มนำมาปูนอนได้อย่างสบาย

หลวงปู่ลีท่านเล่าอย่างตื่นเต้น ถึงอีกมุมหนึ่งของชีวิตที่ไม่ค่อยมีใครได้เคยเห็นพระกรรมฐานจึงมีชีวิตไม่เหมือนใคร ๆ ที่ไหนลำบากไปอยู่ที่นั่น! ที่ไหนไกล ๆ ไปอยู่ที่นั่น! ที่ไหนมีภูตผีปีศาจร้ายไปอยู่ที่นั่น! ที่ไหนมีสัตว์ร้าย เช่น ช้าง เสือ เป็นต้น ให้ไปอยู่ที่นั่น! ที่ไหนเป็นที่น่าหวาดกลัวที่โลกเขาไม่กล้าไป ให้ไปอยู่ที่นั่น!

พูดไปแล้วเหมือนคนผิดปกติ แม้ชีวิตยังไม่ตาย ยังท่องว่า **มรณำ ตาย ๆ ๆ** กันทุกวัน ท่านทวนกระแสโลก เหมือนเดินทวนกระแสน้ำ ซึ่งผิดธรรมชาติของกิเลส ที่พุ่งลงสู่ที่ต่ำ แต่ธรรมทวนขึ้นไปสู่ที่สูง เรียกว่า “**ธรรมจักร**” หมุนย้อนภพชาติ โดยอาศัยแกนกลางคือ “**มรรค ๘**” ธรรมวินัย ที่เกิดวิเวก การภาวนา โดยไม่เอาอดีตอนาคต เข้ามาประสม เกิดในปัจจุบันล้วน ๆ กลั่นกรองมาจากวิเวก เป็นธรรมที่ขลังดี ทั้งสมถะและวิปัสสนา เป็นธรรมที่เป็นแก่นสารที่พึ่งของดวงใจ ตัดกระแสอดีต อนาคตทิ้ง เป็นธรรมปกครองใจไปจนตายทีเดียว

คืนวันหนึ่งที่ภูบ้านนาลานข้าว อากาศหนาวยังไงก็ยังคงหนาวอยู่อย่างนั้น ไม่ฟังเสียงเรียกร้องของใคร ๆ ว่า **หนาว! ๆ ๆ** ที่จะลดหย่อนผ่อนหนาวลงมาบ้างตามเสียงเรียกร้องแบบประชาธิปไตยเลย ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์มาก็ยังไม่เห็นมีใครเอาชนะธรรมชาติได้เลย มีแต่ต้องยอมรับ

ศิโรราบต่อมันเท่านั้น ธรรมชาติย่อมเป็นเช่นนี้เอง **อิทัปปัจจยตา**! หลวงปู่ลีท่านเล่าพร้อมทั้งอมยิ้ม เมื่อใดท่านเล่าถึงความลำบากอดอยากในอดีตรู้สึกท่านมีพลัง โลกทั้งหลายไม่อยากให้ใครรู้ว่าตัวลำบากอดอยาก เพราะจะเป็นที่อับอายขายขี้หน้าว่าอับจนเข็ญใจไร้ทรัพย์และสติปัญญา แต่ทางธรรมไม่เป็นเช่นนั้น ความสันโดษเป็นทรัพย์ของนักบวช ยิ่งไปไกลอยู่ไกล ทนได้ไม่ตายในระหว่างกลางป่า เดินออกมาพร้อมพระธรรม ท่านจะเดินออกมาอย่างสง่างาม เหมือนกับจะชี้นิ้วเยาะโลกว่า **พวกสู! มัวแต่ดูโลกอันเน่าเหม็น แต่ผู้รู้หาเป็นเช่นนั้นไม่**

พระกรรมฐานท่านมีเพื่อน คือ ผีสาง ช้าง เสือ หรือสัตว์ต่าง ๆ ตามแต่จะมาเยือน มาร้ายท่านก็ยินดีต้อนรับ มาดีท่านก็ยินดีต้อนรับ เพราะท่านมีจิตเสมอกันทั้งในคนดีและคนชั่ว จิตท่านไม่ไปตาม **อิฏฐารมณ์** หรือ **อนิฏฐารมณ์**

ท่านเล่าเป็นภาษาอีสานอย่างออกรสว่า “ยามกลางคืนมากะสอกสอยกับหมูลึ่ง มาเล่นนำก๊อบ ๆ ๆ ผมอยู่ในมุ่งเด๊ มาจิ๊กจั๊ก ๆ ใส่ เห็นมุ้งนะ ...ยามกลางคืนมีตัว **“สอกสอย”** กับ **“หมูหลึ่ง”** (หริ่ง) มาเล่นด้วย เสียงดังก๊อบ ๆ เราอยู่ในมุ้ง มันเดินเข้ามาหาเห็นสีของมุ้งถูกกลิ่นทำเสียง จิ๊กจั๊ก ๆ ๆ ใส่” ท่านอธิบายว่า ตัว **“สอกสอย”** ตัวขนาดเท่าลำแข้ง ขนสั้น ๆ ลักษณะคล้ายตัวเม่นแต่ตัวเล็กกว่าตัวเม่น จมูกแหลม ส่วน **“หมูลึ่ง”** ลักษณะตัวเล็กขนยาวหน้าหมูตัวหมี ตีนหมา มันชอบทำเสียง ***จิ๊ก! ๆ*** ใส่ ท่านว่า เล่นกับสัตว์เพลินดีน่ารัก

ทัศนียภาพบริเวณภูบ้านนาลานข้าว อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย ที่หลวงปู่ลี เที่ยวธุดงค์

หมูหลึ่งและสอกสอย
สัตว์ที่มาเล่นกับหลวงปู่ลี
ที่ภูนาลานข้าว

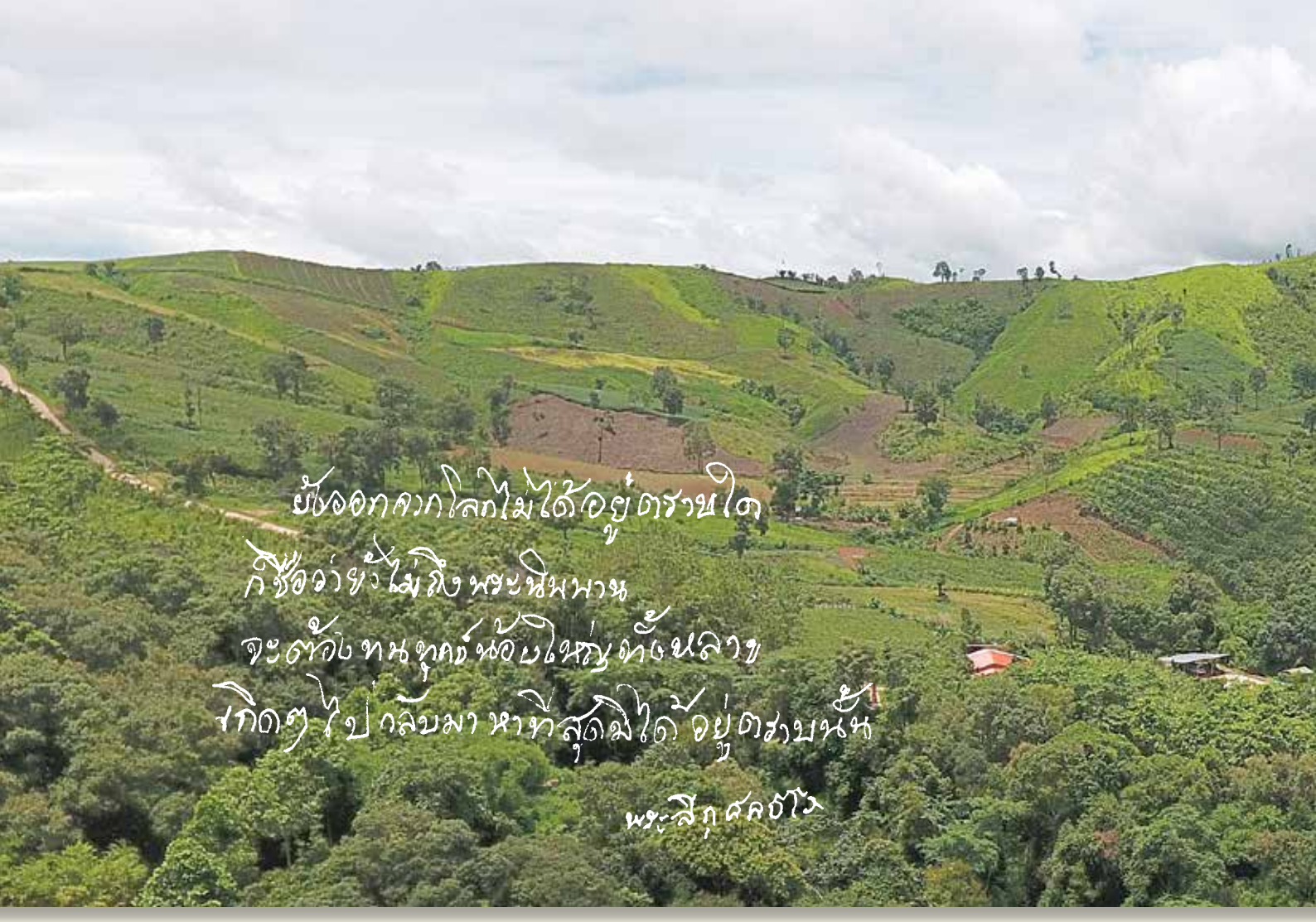

• กกโพธิ์วังกำดินแดนในอดีต •

จากบ้านนาลานข้าว ตำบลโพนสูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ภูเขาเต็มไปด้วยป่าแปก (สนสามใบ) และอากาศหนาวเย็น ท่านเดินข้ามลำธารและภูเขาเข้าสู่หมู่บ้านที่มีประวัติอันชวนพิศวง คือ **บ้านกกโพธิ์วังกำ** ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลเดียวกัน เป็นหุบเขาดารดาษด้วยธรรมชาติ

หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า “แต่ก่อนเฮ็ดแต่ข้าวแต่นา ...สมัยก่อนแถบนี้ทำแต่นาข้าว ไม่มีปลูกมัน ปลูกแก้วมังกร” มีบ้านเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ฝูงช้างจากภูแปก ภูหลวง ยังมีเป็นจำนวนมาก (เดือนสิงหาคม ๒๕๕๙ ผู้เขียนเดินทางไปที่บ้านกกโพธิ์วังกำ มีชาวบ้านถูกช้างเหยียบ) มันลงมาหาอาหารแถบบ้านกกโพธิ์วังกำ ผู้ที่จะเข้ามาต้องเดินตามทางสัตว์เท่านั้น

กราบเรียนท่านว่า “ขอโอกาสขอรับ! ที่กกโพธิ์วังกำมีเรื่องแปลก ๆ หลายอย่าง หลวงปู่เคยพบเห็นบ้างไหม?”

ท่านตอบว่า “เหล็กไหล มันเลื่อนไปมาเองได้ เอาน้ำผึ้งใส่แก้วแล้วเอาเหล็กไหลแช่ มันกินน้ำผึ้งแล้วมันจะออกแสง”

กราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสขอรับ! หากเราอยากได้เหล็กไหล ทำอย่างไรถึงจะได้ขอรับ?”

ทัศนียภาพเหือกเขาบ้านกกโพธิ์วังกำ

หลวงปู่ลีตอบว่า “มันจะไปยากอะไร “ของส่ำนี้” (ของแค่นี้) เมื่อเราทราบว่าถ้ำไหนมีเหล็กไหล ให้เอาน้ำผึ้งไปล่อ เหล็กไหลจะยืดออกมา จากนั้นเราจึงใช้เส้นผมตัดหรือมัดเอาไว้”

กล่าวตอบท่านว่า “ขอโอกาสขอรับ! แล้วพวกพระเรา โกนหัวผมสั้น แทบหาเส้นไม่เจอ จะทำอย่างไรล่ะปู่?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “อ้าว! กะหาผมยาว ๆ นั่นตั้ว! มันอึดควมคึดปานนั่นติ๊ ...ก็หาคนที่ผมยาว ๆ ซิ มันไม่มีปัญญาขนาดนั้นเชียวหรือ”

“อันนี้คนที่เขาเคยตัดเขาเล่าให้ฟัง ส่วนเราไม่เคยสนใจจะไปหาเหล็กไหลหรอก” องค์ท่านเล่าซ้ำท้าย

ผู้เขียนเกิดข้อสงสัยเรียนถามท่านว่า “เป็นการผิดวินัยของพระพุทธเจ้าหรือไม่ขอรับที่พระเราไปเอาของอย่างนี้มาครอบครอง?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “มันกะเป็นการลักของเพิ่น ...มันเป็นของเขา พระไปเอาถือว่าเป็นขโมย ผิดศีลข้อขโมยสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้”

องค์ท่านเมตตาเล่าต่อว่า ...เราท่องเที่ยวกรรมฐานเห็นพระพุทธรูปทองคำอยู่ในถ้ำบนภูเขามากมาย เราไม่เคยใส่ใจ จะถือเอามาทำไมหนักจะตาย เฉพาะแบกบริขารของตนก็หนักพอแรง จนบ่านี้ทั้งแตกทั้งด้าน แล้วยังจะให้แบกพระอีก พระบางรูปรู้ไม่ทันเทวดา เขามาทดสอบ

เป็นบ้ากันไปก็มี ครั้นได้มาก็ไม่เจริญ เป็นสมบัติของแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมบัติเหล่านี้มีเทพหรือผีที่เป็นเจ้าของปกปักรักษา จะไปเอาสุ่มสี่สุ่มห้ามิได้เลย บางทีพวกเจ้าที่เขาดู ถ้าพระหยิบฉวยเอาเขาตำหนิว่าพระขี้โลภ ไม่มีธรรมวินัย ไม่สำรวม บางทีเขาด่าเขาแช่งก็มี "เรื่องของเขามายุ่งนำอีหยัง ...สมบัติของเขา พระมายุ่งทำไม" เขาด่าพระ เขาว่าพระกิเลสหนาอยากได้จนตัวสั่น เราเที่ยวธุดงค์มาเท่าไหร่ ไม่เคยสนใจเรื่องเหล่านี้ ในหลักธรรมพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเตือนไว้แล้ว เห็นแล้วทำจิตให้เป็นทาน ปฏิบัติให้กิเลสตัณหาหมดออกจากใจซิ ให้รู้แจ้งซิ พระพุทธเจ้าพระองค์ไม่มีกิเลส พวกเรามีกิเลส (ท่านมองมาที่พระ) มีกิเลสก็ตายเกิด เกิดตายอยู่อย่างนั้น สิ้นกิเลสก็จบกัน พระพุทธองค์สอนให้แก้กิเลสในใจตนนะ มิใช่ให้ไปธุดงค์หาสิ่งเหล่านี้ เงินทองเป็น **"วัตถุอนามาส"** พระจับต้องไม่ได้เป็นอาบัติ ยิ่งเอามาแล้วถือว่าลักขโมยสมบัติของแผ่นดินเป็นอาบัติหนัก

"พระกรรมฐานเพิ่นบ่โลเลดอก เห็นของเก่า ๆ หมู่นี่เพิ่นบ่เอาแหล่ว **...พระกรรมฐานแท้ ๆ ท่านไม่โลเลโลกเลก พบคลังสมบัติเก่า ท่านไม่เอาหรอก** พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ท่านสอนไว้ทุกสิ่งทุกอย่าง ว่าเห็นอะไรอย่าไปหยิบเอา เอาไปก็ไม่เป็นมงคล เราจึงไม่เคยสนใจหยิบ เราไปเที่ยวที่ไหน ๆ ก็พบสิ่งเหล่านี้มีอยู่ทั่วไป เขาฝังเขาซ่อนไว้ มีวิญญาณรักษา พวกรักษาก็พวกยึดติดในสมบัติไปเกิดไม่ได้ จำไว้เลยว่า นักภาวนาปฏิบัติกรรมฐาน พบสมบัติของแผ่นดินห้ามนำมาเป็นของตัว สมบัติเหล่านี้มีผู้รักษา

"สมบัตินี่มันเป็นสมบัติของพุ่น พระศรีอริยเมตไตรยพุ้นเด้มาตรัสนะ**...สมบัติเหล่านี้เป็นสมบัติของพระศรีอริยเมตไตรย ที่ท่านจะมาตรัสรู้ในกาลข้างหน้า สมบัติเหล่านี้จะผุดขึ้นมา"**

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าต่อว่า มีพระรูปหนึ่งอยู่ที่บ้านภูหนามแท่ง บ้านหนามแท่ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไปเที่ยวธุดงค์ภาวนากับสามเณร ที่ผาดำ อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย ไปพบสมบัติเก่า มีพระทองคำและอีกหลายอย่าง เมื่อได้มาแล้วก็มาสึก นำพระทองคำนั้นไปหลอมในเตาไฟ หลอมพระพุทธรูปนั้นอย่างไรก็ไม่ละลาย เมื่อจนปัญญาจึงอธิษฐานว่า ***"บ่เกิดเป็นมนุษย์เป็นสัตว์เดรัจฉานกะซ่าง สิเป็นสัตว์กะดิกกะเดือนกะซ่าง***...ขอเพียงให้พระพุทธรูปทองคำละลาย ข้าพเจ้าจะไม่ขอเกิดมาเป็นมนุษย์ จะเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็ช่าง จะเกิดเป็นไส้เดือนกิ้งก่ากิ้งกือ ก็ช่าง" เมื่อแกอธิษฐานจบลง พระทองคำ ***"เปื่อยย่าว"*** (ละลาย) ทันที เหมือนเทียนถูกไฟเผา แกดีใจจะได้เป็นเศรษฐีมีเงินทอง ส่วนหนึ่งนำไปขาย อีกส่วนหนึ่งนำมาทำเป็นตุ้มหู สร้อยคอ กำไล ฯ ให้เมียและลูกสาวทั้ง ๒ คน ครอบครัวนี้ใส่ทองโชว์ชาวบ้านยังไม่นานก็ล้มตายกันทั้งหมด วิบัติถึงขนาดนั้น กรรมมันแรง

"ปานนั่นหล่ะ ...แรงกรรมขนาดนั้นน่ะ" แล้วหลวงปู่ลี ท่านสาธยายต่อว่า พระรูปนี้เป็นอาจารย์ไปจากทางจังหวัดอุดรธานีนี้แหล่ะ ไปอยู่จังหวัดเลย ไปเห็นผู้สาวงามอยู่ จังหวัดเลย ได้พระทองคำมาจากผาดำ อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย จึงลาสิกขาเพื่อไปแต่งงาน

“อันนี่ครูบาอาจารย์เพิ่นสอนเบิ๊ดแล่ว กะผมบ่สนใจเอา มีอยู่หลายอยู่ เห็นอยู่ แต่แห่งบ่เอา ...นี้แล พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านสอนไว้หมดแล้ว พบเจอสมบัติในถ้ำ เราจึงไม่สนใจเอา เราเห็นมากอยู่ แต่เราไม่เอา”...หลวงปู่ลีท่านกล่าวเด็ด ๆ และหนักแน่น

กราบเรียนท่านด้วยความอยากทราบว่า “ขอโอกาสขอรับ! หลวงปู่เห็นพระทองคำ และสมบัติเยอะไหม?”

“อือ! สำโป้งมือนี่แหล่ว ตั้งส่ายล่ายอยู่แหล่ว นำบ่อนนะ...เยอะ...องค์มีขนาดเท่าหัวแม่มือเป็นพระทองคำ ตั้งเรียงกันเป็นจำนวนมาก อยู่ตามถ้ำต่าง ๆ ของที่ได้มาโดยไม่ถูกต้องไม่เป็นมงคล เพราะเป็นของที่มีเจ้าของ เจ้าของก็คือผีที่รักษานั้นแหละ ให้ถือว่าเป็นสมบัติของแผ่นดิน” หลวงปู่ลีท่านกล่าวเน้น

“ในระหว่างพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน) **ทำโครงการช่วยชาติอยู่นั้น ท่านต้องการทองคำเป็นจำนวนมาก เขาเอาแผนที่มาบอกให้ท่านไปเอาทองคำ ท่านยังไม่รับ ท่านว่า เอาแต่ของมนุษย์ มาทำบุญก็พอ”**

หลวงปู่ลีเทศน์สอนทำนายไว้ว่า กาลต่อไป...เงินทองทรัพย์สมบัติเมื่อมากเข้ามนุษย์ก็จะฆ่ากันตาย ผู้มีศีลธรรมหลบเข้าป่าเข้าเขา ปล่อยให้คนเขาฆ่ากัน เมื่อมนุษย์ฆ่ากันจนเกือบหมดมาเห็นโทษของความประมาท จึงกอดคอสามัคคีกัน พวกมีศีลธรรมอยู่ที่หลบอยู่ในป่าจะออกมาพวกไม่มีศีลธรรมตายกันเกือบหมด ที่เหลือก็พวกระลึกตัวได้

พวกมนุษย์มีศีลธรรมที่หลบอยู่บนภูเขาก็เหมือนพวกเรานี้แหละ ส่วนชาวบ้านที่อยู่เบื้องล่างก็คือพวกที่ฆ่ากัน กินกัน ทำลายกัน **“ผู้มีศีลธรรมหลบเข้าป่า ปล่อยให้มนุษย์มนาเขาฆ่ากัน”**

หลวงปู่ขาว อนาลโย ท่านยิ่งพูดตำหนิให้มนุษย์มากว่า **“จะมีอะไร ในหมู่มนุษย์มีแต่ฆ่ากัน ในภูเขาวัดถ้ำกลองเพลแต่ก่อน มีแต่คนฆ่ากัน ดูเวลานี้ซิ ไม่เห็นมีใครเอาอะไรไปได้ กฎหมายบ้านเมืองเอาไม่ทัน”**

พระอาจารย์แสง จิรวฑฺฒโก
อดีตสามเณรติดตามหลวงปู่ชอบ
และหลวงปู่ลี ผู้เล่าเรื่องกกโพธิ์วังกำ

● พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาเมืองไทย / ถวายทานแก่พระกัสสปะ ●

ขอย้อนมาเล่าเรื่องที่หลวงปู่ชอบ มาสร้างวัดป่ากกโพธิ์วังกำ ด้วยเหตุเกี่ยวข้องกับองค์ท่านในอดีตชาติ ชวนให้คิดพินิจพิจารณาอีกมาก เรื่องที่กล่าวนี้มิใช่นิทานหลอกเด็กหรือเรื่องที่กุขึ้นมาเล่าเพื่อความสนุกหรือเพื่อโปรโมท หากเป็นเรื่องจริงที่พระอริยสงฆ์ผู้สำเร็จ **อภิญญาฌานลาภี** ได้ประสบมาด้วยทิพยจักษุ บางเรื่องอาจไม่ตรงกับตำราที่ว่าไว้ขอท่านผู้อ่านพิจารณาเอง

หลวงปู่ชอบเล่าว่า ตรงบริเวณลำน้ำวังสองห้อง ที่น้ำหมุนวนนี้ มีต้นไทรใบดกหนา ลานหินทรายใหญ่สะอาด เคยเป็นที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จผ่านมาประทับ!

...คือครั้งเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดมของเรา เสด็จมาทางจังหวัดเชียงใหม่ แล้วต่อมายังจังหวัดเลย สายบาตรพระองค์ขาด จึงได้ขอฝ้ายที่เขตด่านซ้าย จังหวัดเลย มาทำเป็นฝ้ายผูกมัดบาตร ต่อจากนั้นพระองค์และคณะจึงได้เดินทางต่อมายังกกโพธิ์วังกำแห่งนี้

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสทำนายไว้ว่า **“ตรงนี้ เป็นทางเดินของพระพุทธศาสนา เพราะชาวบ้านเคารพศรัทธาในพระสงฆ์”**

หลวงปู่ชอบ เล่าต่อว่า หลายชาติ หลายภพ องค์ท่านเคยเกี่ยวข้องกับ ณ ที่ตรงนี้ โดยเฉพาะชาติที่ท่านได้อธิษฐานให้ได้บวชเป็นพระ ย้อนไปเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าของเราพระองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว จากนั้นพระกัสสปะได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามาบรรจุที่พระธาตุพนม พระกัสสปะได้นำคณะอัญเชิญเดินทางผ่านมายังวังน้ำวน บ้านกกโพธิ์วังกำ อำเภอด่านซ้าย และในชาตินั้นหลวงปู่ชอบได้เกิดเป็นคนชาวอำเภอด่านซ้าย

ด่านซ้ายในสมัยนั้นเป็นเมืองขอม ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของประเทศลาว ถือว่าเป็นแหล่งที่เจริญและเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์มากที่สุดในบรรดาเมืองขอม เขตอำเภอภูเรือนี้ก็เป็นเมืองขอมในสมัยก่อน ในยุคขอมมีการนับถือศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาหลัก

หลวงปู่ชอบได้ออกหาเก็บครั่งนำไปขายและได้เงินมา ๕๐ สตางค์จึงนำเงินนั้นไปซื้อผ้าขาว เมื่อได้ผ้าขาวมาก็ยกขึ้นเหนือหัวนำไปถวายต่อพระกัสสปะด้วยจิตศรัทธา ขณะถวายผ้าขาวท่านได้อธิษฐานจิตขอให้ได้ออกบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา อานิสงส์ในการถวายผ้าขาวแก่พระกัสสปะในครั้งนั้น จึงดลบันดาลให้ท่านได้มาบวชเป็นพระในบวรพุทธศาสนาในชาติปัจจุบัน ชาติก่อนหน้านั้น ท่านมีวาสนาได้บวชเป็นเพียงสามเณร

ในสมัยที่มีการรื้อทาส ณ บริเวณกกโพธิ์วังกำนี้เป็นที่ซึ่งได้ทำการปลดรื้อทาสได้มากที่สุด จุดเริ่มต้นรื้อทาสคือแหล่งนี้ สมัยก่อนหากผู้ใดมีหนี้สิน ก็จะนำลูกมายกให้เป็นทาสแก่เจ้าหนี้ ตรงนี้จึงเป็นที่ริเริ่มในการรื้อทาส แต่หลวงปู่ชอบไม่ได้กล่าวถึงว่าเป็นการรื้อทาสในสมัยใด

ต้นไทรบริเวณวังสองห้อง ที่พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาประทับตามคำบอกเล่าของหลวงปู่ชอบ

• ที่มาของคำว่า กกโพธิ์วังกำ •

กกโพธิ์วังกำ วังน้ำนี้ในสมัยก่อนเป็น “**บ้านวังกำ**” “**บ้านกกโพธิ์**” นี้สร้างขึ้นมาทีหลังช่วงยุคหลวงปู่ชอบท่านมานี้คือยุคบ้านกกโพธิ์ ยุคบ้านวังกำแตกไปหมดแล้วตอนนั้น

กล่าวคือแต่ก่อนแค่เพียงป่วยไข้ไม่สบายก็ว่า “**ผีทำผีกิน**” ชาวบ้านก็พากันแตกบ้านหนีกันหมด เมื่อหลวงปู่ชอบมาอยู่ก็มีบ้านไม่กี่หลังคาเรือน บ้านวังกำ ที่เป็นตัวบ้านวังกำจริง ๆ อยู่ห่างจากที่ตั้งบ้านกกโพธิ์วังกำในปัจจุบันไปประมาณ ๒ กิโลเมตร บริเวณนั้นจะมีวัดเก่า วัดร้าง ซึ่งเป็นวัดในสมัยยุคเมืองขอม ซึ่งยังคงมีร่องรอยเหลือพอให้เห็นอยู่

ต่อมาพอถึงยุคช่วงสงครามโลก ชาวบ้านได้ร่วมใจกันปั้นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งทำจากดิน แกลบ และนุ่นผสมกัน เพื่อที่ชาวบ้านคนใดที่มีของมีค่า เครื่องรางของขลัง พระพุทธรูป หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นำมารวมบรรจุไว้ในองค์พระพุทธรูปใหญ่นี้ หลังจากทำการบรรจุสิ่งของมีค่าต่าง ๆ แล้วก็ทำการหลอมปิด แล้วจึงนำพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้เป็นพระประธาน

พอช่วงสงครามโลกสงบลง ชาวบ้านก็ได้ยินว่าชาวพม่าเที่ยวตระเวนหาตัดเอาเศียรพระพุทธรูป ชาวบ้านก็เกิดความกลัวขึ้น จึงช่วยกันหามพระพุทธรูปใหญ่เพื่อหวังว่าจะได้เอาไปซ่อนไว้ในน้ำ โดยลืมนึกไปว่าพระพุทธรูปนั้นพวกตนทำขึ้นจากดิน แกลบ และนุ่น เมื่อพระพุทธรูปลงไปในน้ำได้ไม่นานนักก็สลายไปตามน้ำหมดทั้งองค์ จากนั้นก็ปรากฏสิ่งมีค่าที่ชาวบ้านร่วมกันบรรจุไว้

ต่อมาภายหลังผู้คนส่วนหนึ่งที่ตายไปในสงคราม จิตยังคงคิดห่วงหวงทรัพย์สมบัติ ไม่ยอมไปผุดไปเกิดจึงกลายเป็นวิญญาณมาอยู่คอยเฝ้าดูแลทรัพย์สิน หากมีใครคนใดเพียงแค่คิดว่าจะมาเอาสมบัติเท่านั้นก็มีอันต้องถึงแก่ความตาย จึงเป็นที่มาของคำว่า **“วังกำ”** มาจากคำว่า **“เวรกรรม”** การยึดติดนั่นเอง แม้จะเป็นพระพุทธรูปก็ตาม หรือว่าสร้างพระก็ตาม แต่ถ้ามีจิตใจไปยึดติดแล้ว อย่างนี้มันก็เป็นเวรเป็นกรรม

● เรื่องเล่าวังสองห้อง ●

บริเวณวังสองห้องนี้ มีลักษณะเป็นลำธารซึ่งมีแก่งหินแบ่งลำธารเป็นห้อง ๒ ส่วน

โดยส่วนที่ ๑ อยู่ด้านบนเป็นที่สำหรับสรงน้ำของพระสงฆ์

ส่วนที่ ๒ ถัดลงมาเป็นที่สำหรับสรงน้ำของสามเณรและเป็นที่ฝังสมบัติของคนโบราณ จึงเป็นที่มาของชื่อว่า “**วังสองห้อง**” ซึ่งเป็นสถานที่ ๆ หลวงปู่ลี กุสลธโร เคยมาพักภาวนาต่อมาในภายหลังหลวงปู่ชอบจึงตามมา และมาพักยังบริเวณที่มีหินเป็นเพิง ก่อไฟต้มน้ำร้อนที่ตรงเพิงหินนั้น

บริเวณก้อนหินใหญ่ หลวงปู่ชอบ ท่านเล่าว่า พระอนุรุทธะเคยมาพักยังที่ตรงนี้ อดีตชาติท่านเคยเป็นเณรได้ร่วมคณะเดินทางมาด้วย สมัยก่อนมีต้นไทรต้นใหญ่ขึ้นอยู่ริมน้ำซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยท่านเป็นเณรของพระอนุรุทธะ ต่อมาต้นไทรต้นนั้นได้ตายลง ภายหลังได้เกิดมีต้นไทรแตกกอขึ้นใหม่ ซึ่งปรากฏให้เราเห็นเป็นต้นไทรใหญ่ในปัจจุบันนี้ นั่นเอง

วังสองห้อง หลวงปู่ลี หลวงปู่ชอบ และครูบาอาจารย์ท่านอื่นที่มาเยือน ณ ที่แห่งนี้ โดยยึดเอาคลองน้ำเป็นที่สะดวกในการพักนอน เวลาออกบิณฑบาตก็เดินลัดเลาะตามคลองน้ำไปถึงหมู่บ้านอันอยู่ไม่ไกลเท่าใดนัก

สมัยเมื่อครั้งหลวงปู่ลีมาพัก หมอกหนาและหนาวมาก มีหมอกควันลงในตอนเช้า หากคนไม่รู้จะเข้าใจว่านั่นคือเม็ดฝน แต่จริง ๆ ไม่ใช่เม็ดฝนแต่เป็นน้ำค้างซึ่งมีขนาดใหญ่ แม้ในเวลาเที่ยงวันก็อาจเป็นได้ที่จะเกิดเป็นน้ำค้างตกลงมา ในตอนแรกมันจะเกิดเป็นหมอกควันออกมาจากภูเขาแล้วก็ไหลผ่านไป เหลียวมองขึ้นไปบนฟ้าจะเห็นเป็นเม็ด ๆ โปรยปราย เขาเรียกกันว่า **“หมอกกระทิง”** หมายความว่า มันวิ่งกระโจนมาเร็ว แล้วก็ไปเร็ว

วังสองห้องนี้เอง ในอดีตกาลแม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ก็เคยนำพระสาวกมาพักเมื่อครั้งเสด็จออกโปรดเวไนยสัตว์ กาลต่อมาพระอนุรุทธะพร้อมด้วยเหล่าพระภิกษุและสามเณรอีก ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร ก็เคยจาริกผ่านมาพักยังที่ตรงนี้ จนมาถึงยุคปัจจุบัน หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านท่องเที่ยวธุดงค์ผ่านมาพักภาวนา ณ ที่ตรงนี้เช่นเดียวกัน นับว่าเป็นมงคลสถานที่ควรจดจำอย่างยิ่ง

● อดีตชาติเป็นเณรพระอนุรุทธะ ●

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ระลึกชาติได้ว่า เคยเกิดเป็นสามเณรของพระอนุรุทธะ แต่ท่านไม่ได้บอกว่าเป็นยุคสมัยใด

ท่านเป็นสามเณรและได้เดินทางธุดงค์มายังบริเวณนี้ร่วมกับคณะธรรมยาตราของพระอนุรุทธะ ซึ่งมีสามเณร ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร ท่านเป็นหนึ่งในนั้นด้วย ยุคนั้นเณรเป็นผู้ที่ไม่มีบาตร มีแต่เฉพาะจีวร ออกบิณฑบาตได้เฉพาะผู้ที่เป็นพระเท่านั้น สามเณรมีหน้าที่รอรับบาตรเพียงอย่างเดียว เวลาฉันข้าวญาติโยมชาวบ้านจะต้อนรับด้วยการทำกับข้าวจัดสำรับมาถวาย สำหรับสามเณรจะจัดเป็นแบบฉันรวม จะมีแต่พระที่ฉันในบาตร ผู้ที่จะบวชพระได้ต้องเป็นผู้ที่มีบาตรพร้อมแล้ว หลวงปู่ชอบท่านไม่มีโอกาสได้บวชเป็นพระในยุคนั้นเพราะท่านไม่มีบาตร จึงได้เป็นแต่เพียงสามเณร พอครบอายุบวชเป็นพระท่านก็ต้องสึกทันที

วันหนึ่งขณะที่หลวงปู่ชอบเข้าสมาธิอยู่นั้น พระพุทธเจ้าได้มาปรากฏให้เห็นในนิมิตแสดงท่าปรินิพพาน ทำให้ท่านได้อนุสติขึ้นมาว่า **พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว แต่พระธรรมไม่สูญหายไปไหนยังคงอยู่ ให้เราเคารพอยู่ ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่งประพฤติตามธรรมอยู่ โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์** ดังนี้

ก้อนหินที่พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาประทับบริเวณวังสองห้อง ตามคำบอกเล่าของหลวงปู่ชอบ

ในสมัยที่พระพุทธรูปหายาก และการออกธุดงค์ก็เป็นการไม่สะดวกที่จะนำติดตัวไปด้วย พระกรรมฐานท่านยึดบริขาร ๘ เป็นอนุสติระลึกถึงพระพุทธเจ้าว่า บริขารนี้เป็นเครื่องหมายของพระพุทธเจ้า เราขอกราบบริขารนั้น

ทุกวันหลวงปู่ชอบท่านจะกราบบริขาร ๘ อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นพุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ จะไหว้พระสวดมนต์จะต้องตั้งบริขาร ๘ ก่อน เช่น ย่าม นี้เป็นความนอบน้อมและเป็นกำลังใจในสัมมาปฏิบัติ เมื่ออยู่ท่ามกลางป่าเขาอันแสนอันตราย และท่ามกลางเมืองอันแสนวุ่นวาย ท่านกราบอัฐบริขารเพราะถือเป็นเครื่องหมายของพระบรมศาสดา เป็นเครื่องหมายที่เรียกว่าเป็น “**ธช**” คือ เป็นธงชัยของพระพุทธเจ้า

“เอวํ พุทฺธํ สรนฺตานํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ ภิกฺขโว
ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหโส น เหสฺสตีติ”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อท่านทั้งหลายมาระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์อยู่อย่างนี้ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีแล...

นี้จึงเป็นสาเหตุที่หลวงปู่ชอบกราบบริขารด้วยความนอบน้อม เมื่อหลวงปู่ชอบท่านออกบิณฑบาตกลับมา อันเป็นกิจของสงฆ์ เมื่อมาถึงศาลาการปฏิบัติของเราทั้งหลายต้องกราบบูชาพระพุทธรูป แต่สำหรับหลวงปู่ชอบท่านว่าเมื่อมาถึงที่พักต้องกราบย่ามก่อน เพราะตอนนั้นออกเดินธุดงค์ไม่มีพระพุทธรูป ท่านจึงถือย่ามนี่แหละเป็น “**รัตนะ**” เป็นสิ่งที่เป็นอนุสติ เป็นพุทธานุสติ ระลึกถึงพระพุทธเจ้า

● สอนพญานาคและภูตผี ●

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ซึ่งเป็นพระทรงอภิญญาฌานลาภี ท่านได้ใช้พุทธวิธีสอนพญานาคและภูตผีที่กกโพธิ์วังกำ ด้วยอุบายธรรมอันแยบยล ดังนี้

คนสมัยก่อนนับถือภูตผี ผู้ใดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สมบัติอันมีค่า หรือเครื่องรางของขลังทั้งหลายก็นำมาบูชายัญโดยการทิ้งลงไปในน้ำบริเวณวังสองห้อง เสร็จแล้วก็ต้องสรรหาผู้ที่จะมาเฝ้าทรัพย์สมบัติ

พิธีการสรรหาผู้เฝ้าสมบัติ โดยการป่าวประกาศให้ชาวบ้านมาชุมนุมรวมกัน เมื่อชาวบ้านมาจนครบแล้ว ร่างทรงทำพิธีประทับทรงแล้ว ผู้นำกล่าวขึ้นว่า “อ้าว! ผู้ใดจะได้เป็นเจ้าของเฝ้าทรัพย์สมบัติ” เมื่อร่างทรงชี้ไปที่ผู้ใดผู้นั้นคือผู้ที่ถูกเลือก ต้องถูกตัดคอ

จากนั้นก็นำผู้ที่ถูกเลือก ไปยืนที่ริมฝั่งตลิ่งน้ำ จับมัดมือพนมพร้อมดอกไม้และธูปเทียนแล้วให้เพชฌฆาตตัดศีรษะของผู้ที่ถูกเลือก ให้ขาดด้วยการฟันเพียงครั้งเดียว ให้ส่วนศีรษะตกลงไปยังวังสองห้อง เป็นวิญญาณเฝ้าอยู่ มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติ ณ ที่แห่งนั้น

วังสองห้องนี้ เคยเป็นที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านมาประทับและสรงน้ำ ณ ที่แห่งนี้ และเป็นที่พักปฏิบัติภาวนา และเป็นที่สรงน้ำของพระภิกษุสามเณรอีกด้วย พญานาค ๒ ผัวเมียอยากสร้างบุญบารมี ก็เลยมาทำหน้าที่เฝ้าแท่นประทับของพระพุทธเจ้าและมารักษาที่ไว้สำหรับเป็นที่พักและสรงน้ำของพระภิกษุสามเณร พญานาคทำหน้าที่คอยเฝ้าดูแลสถานที่แห่งนี้ด้วยความเคารพ

สถานที่สำคัญแห่งเดียวแต่มีผู้ดูแลถึง ๒ พวก จึงเกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างพญานาคเฝ้าสถานที่และผีเฝ้าสมบัติ จึงเกิด **สงครามระหว่างผีกับพญานาค** ขึ้น

ด้วยว่าทั้ง ๒ พวกต่างมีฤทธิ์มีอำนาจ การทะเลาะกันของทั้งสองฝ่ายนี้ทำให้ดินฟ้าอากาศแปรปรวน ถ้าเกิดเหตุฝนตกก็ตกไม่มีหยุดเป็นเวลา ๗ วัน ๑๐ วัน ถ้าเกิดเหตุฟ้าฝ่าก็ทำเอาวัวควายชาวบ้านตายระเนระนาด ถ้าเกิดเหตุแล้งก็ร้อนจนตับจะแตก...เป็นอันตรายต่อมวลมนุษย์

หลวงปู่ชอบรู้ว่าทั้ง ๒ ฝ่ายทะเลาะกัน ท่านคิดว่า “หากเราเดินทางต่อไป พวกเขาก็จะยังคงทะเลาะกันอยู่อย่างนี้ คงไม่ดีเป็นแน่ ภัยพิบัติจักเกิดมีรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ในกาลภายหน้า เห็นควรที่เราต้องอยู่ระงับเหตุวิวาทนี้” คิดดังนั้น ท่านจึงปักหลักอยู่ที่นี่สักระยะจนกว่าทั้งสองฝ่ายเกิดสามัคคีปรองดองกันเราจึงค่อยเดินทางต่อไป

ท่านบำเพ็ญภาวนา โดยอาศัยร่มไทร ที่เคยอาศัยพักมาหลายชาติ แม้ต้นเดิมจะหักพังลงไป แต่กิ่งใหม่ก็งอกขึ้นมาดั่งเดิม ท่านนั่งทำสมาธิอยู่ตรงกลาง ทั้งสองฝ่ายต่างแสดงฤทธิ์ใส่กัน ท่านไม่สอนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง **ตุณฺหี ภูโต** เป็นผู้นิ่ง บำเพ็ญแต่เมตตาภาวนาและอุเบกขาธรรมเป็นอารมณ์ ท่านนิ่ง ทั้งสองฝ่ายทะเลาะกัน แล้วก็หันมามองท่าน ท่านเฉย นานวันเข้าทั้งสองฝ่ายจึงเข้ามากราบท่าน ท่านก็เป็นผู้นิ่งอยู่อย่างนั้นเอง ทั้งพญานาคและภูตผีจึงเกิดศรัทธาใน

องค์ท่าน เห็นโทษของการทะเลาะว่าไม่เป็นผลดีแต่ประการใด เห็นคุณของความสามัคคีนำสุขมาให้

แต่นั้นมาสถานที่แห่งนี้ก็มีแต่ความสงบร่มเย็น สมกับเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมอันรุ่งเรืองมาแต่โบราณกาลโดยแท้ หลวงปู่ชอบท่านว่า **“โปรดทีเดียวได้ทั้งสองฝ่าย”**

ท่านทั้งหลาย! ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้คือ เรื่องจริงจากพระผู้ถือสัตย์ถือศีล **เอเตนะสัจจะวัชเชนะ** ด้วยสัจจะวาจาที่ท่านได้เล่าก็ถือเป็นมงคลสำหรับผู้ที่ได้รับรู้และได้รับทราบ

นี้คือเรื่องราวจริง ๆ ของ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** และ **หลวงปู่ลี กุสลธโร** ที่ผู้เขียนได้สดับมา

● หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ เข้าสู่นิพพาน ●

ราวเดือนกุมภาพันธ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** ท่านปลงสังขารบอกว่า อีก ๓ เดือนข้างหน้า ท่านจะละสังขาร คือ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ท่านเล่าว่าไม่มีผู้สามารถรับอรรถรับธรรมจากท่านได้แล้ว สังขารร่วงโรยเต็มทีเหมือนใบไม้เหลืองรอวันที่จะหล่นจากขั้วเท่านั้น

คณะศิษย์และครูบาอาจารย์แห่งวงศ์กรรมฐานเมื่อทราบข่าวซึ่งไม่ค่อยจะน่ายินดีนักจึงทยอยเดินทางมาที่วัดป่าหนองแซง...หลวงปู่ลี กุสลธโร ก็เช่นเดียวกัน

ต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๘ หลวงปู่ลีท่านจึงลงจากเสนาสนะป่ากกโพธิ์วังกำ จังหวัดเลย มุ่งสู่วัดป่าหนองแซง บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน จังหวัดอุดรธานี เพื่อดูแลอาการอาพาธของหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ

ในวันเวลาที่หลวงปู่บัว จะมรณภาพเข้าสู่นิพพาน หลวงปู่ลีนั่งเฝ้าอยู่ด้านข้างร่วมกับพระทั้งหลาย คอยดูการละสังขารขององค์ท่าน...อย่างใจจดจ่อ

หลวงปู่ลี กุสลธโร หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ และ **องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ท่านสร้างบารมีร่วมกันมาหลายภพชาติ

วันหนึ่งได้โอกาส จึงกราบเรียนถามหลวงปู่ลีว่า “ขอโอกาส หลวงตาเคยเล่าเฉพาะในวงลูกศิษย์ว่าในอดีตชาติ **องค์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** เกิดเป็นพระราชา **หลวงปู่เพียร วิริโย** เป็นมหาดเล็ก **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** เป็นสมุห์นายก **หลวงพ่อปัญญา ปญฺญาวุฑฺโฒ** เป็นทูตจากต่างแดน **หลวงปู่ลี กุสลธโร** เกิดเป็นช้าง แล้วควาญช้างเป็นใคร?”

“อ้าว! กะหลวงปู่บัวหนองแซงนั่นเด้ **...ก็หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ วัดป่าหนองแซง นั่นไง”** หลวงปู่ลีกล่าวตอบอย่างแข็งขัน

ทีนี้ในชาตินั้นช้างคือหลวงปู่ลีก็พาโล... คือดื้อพอสมควร มักแกล้งนายควาญช้างคือหลวงปู่บัวเป็นประจำ บางทีทำเป็นขึงขังเหมือนช้างตกมัน บางครั้งทำเป็นยกหูตั้งขึ้น นายควาญช้างเห็นเช่นนั้นจึงใช้เหล็กตะงอตี ช้างจึงหูตกเพราะความกลัว

๑. หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
๒. หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ
๓. หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ
๔. หลวงปู่เพียร วิริโย
๕. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๖. หลวงพ่อปัญญา ปญฺญาวุฑฺโฒ

ครูบาอาจารย์ที่เคยเกิดร่วมภพชาติสร้างบารมีกับองค์หลวงตามหาบัว

มาปัจจุบันชาติหลวงปู่ลี จึงมีความยำเกรงต่อหลวงปู่บัว ด้วยความเคารพ มอบกายถวายทำให้ได้ทุกอย่าง ส่วนหลวงปู่บัวท่านก็มีความยำเกรงต่อองค์หลวงตามหาบัวเป็นอย่างยิ่ง เพราะในชาตินั้นหลวงตาเป็นพระราชาได้ให้หลวงปู่บัว ซึ่งเป็นควาญช้างผู้ชำนิชำนาญในการขี่ช้าง ให้ขี่ช้างไปออกรบ จนกระทั่งได้รับชัยชนะ นายควาญช้างจึงถูกเลื่อนตำแหน่งให้เป็นนายพล ซึ่งนายพลนี้ก็เป็นคนที่ไม่รู้หนังสือ แต่มีความสามารถในการรบจนชนะ แม้ในปัจจุบันชาติหลวงปู่บัวท่านก็ไม่รู้หนังสือ ให้พร **ยถา สัพพี...** ยังผิด ๆ ถูก ๆ

ส่วนเป็นเสนาอำมาตย์ของหลวงตาในสมัยนั้น ได้กลับมาเกิดในชาตินี้ แล้วออกบวชได้เป็นลูกศิษย์ของท่านเป็นจำนวนมาก

ประวัติหลวงปู่บัว ได้ฟังมาแล้วก็อดที่จะตื่นเต้นมิได้ ชีวิตของท่านออกรสชาติทางธรรมในวัยชราคือบวชเมื่อแก่ ในคราวที่ท่านครองเรือนมีพระกรรมฐานไปโปรดถึงบ้านหลายคณะที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะ **หลวงปู่คำดี ปภาโส** เกี่ยวข้องกับหลวงปู่บัวในอดีตชาติ คือ หลวงปู่คำดีเกิดเป็นลุง (พี่ชายแม่) ของท่าน และได้ออกบวช ดังนั้นหลวงปู่บัวจึงเรียกหลวงปู่คำดีในชาตินั้นว่า “**หลวงลุง**”

หลวงลุงออกบวชอยู่วัดรูปเดียวไม่มีผู้อุปัฏฐาก แม่ของหลวงปู่บัวในชาตินั้นจึงให้หลวงปู่บัวซึ่งเป็นหลานไปบวชเณรเพื่อให้อยู่คอยอุปัฏฐากรับใช้หลวงลุงในวัด

จนกระทั่งต่อมาหลวงลุงเข้าสู่วัยชราและเจ็บป่วยใกล้จะมรณภาพ สามเณรจึงกล่าวกับหลวงลุง ว่า “หลวงลุงเอ๊ย! คั้นยังไปบ่พ้น ถ้าได้มาเกิดอีกมาโปรดแหน่เด้อ ...หลวงลุงเอ๋ย! ถ้าท่านยังไม่พ้นจากกิเลสในชาตินี้ และหากท่านได้กลับมาเกิดอีก ขอให้ท่านมาโปรดผมด้วยนะ”

คำพูดนี้จึงติดอยู่ในจิตหลวงลุง จนกระทั่งในชาตินี้ได้มาเกิดเป็นหลวงปู่คำดี บางครั้งหลวงปู่บัวยังหลงเรียกหลวงปู่คำดีว่า **หลวงลุง ๆ อยู่บ่อย ๆ**

ส่วนสามเณรคือหลวงปู่บัวในอดีตชาติ รักษาพระธรรมวินัยไม่ได้ เมื่อตายแล้วก็ได้ไปเกิดเป็นควาย

หลวงปู่บัวท่านจึงสอนพระให้ระวัง ว่า **“กินของเขา นุ่งห่มของเขา ใช้เสนาสนะของเขา พวกหมู่ห่มเหลือง ตายแล้วไปเป็นควายตัวผู้ โตใด๋ขาว หมายความว่า แม่ขาว รักษาธรรมวินัยไม่ได้ ตายไปเกิดเป็นควายตัวเมีย พวกเหลือง ๆ ควายผู้ พวกขาว ๆ ควายแม่** (ตัวเมีย)”

หลวงปู่ลีมีชีวิตคล้าย ๆ กับหลวงปู่บัว คือ ทำสมาธิจิตสงบอยู่ในทุ่งนา ตั้งแต่ยังเป็นฆราวาส

ก่อนที่หลวงปู่บัวท่านจะออกบวช ท่านทำการสั่งลาทุกสิ่งทุกอย่าง ทิ้งลีลาทางโลกครั้งสุดท้าย คือ หลังจากที่ท่านได้สั่งลาลูกเมียแล้ว ท่านก็เดินลงจากบ้าน เอ่ยกับบันไดว่า “คันไดเอ้ย! คั้นขาคึดฮอดสิให้ขามาเด้อ ใจคิดฮอดสิให้ใจมา กูบ่มาเหยียบมึงอีกดอก ...บันไดเอย! หากขาของข้าคิดถึงเจ้า จะให้ขาเดินมาเอง หากใจคิดถึงเจ้า จะให้ใจมาเอง แต่ตัวข้านี้จะไม่กลับมาเหยียบเจ้าอีกแล้ว”

จากนั้นท่านก็ลงไปยังใต้ถุนบ้าน สั่งเจ้าทุยควายคู่ทุกข์คู่ยาก ว่า “ทุยเอ้ย! ...เจ้าอย่าไปดื้ออย่าไปด้าน เขาสิฆ่าสิแกงเจ้าเด้ พ่อบ่อยู่แล้ว เขาใช้ไสกะไป ไปใช่กรรมใช่เวรเค้าเด้อ พ่อลาแล้ว ...ทุยเอ้ย!...เจ้าอย่าได้ดื้อ อย่าได้ด้าน ถ้าหากเจ้าดื้อด้านเขาจะฆ่าเจ้านะ พ่อไม่อยู่แล้ว เขาจะใช้ทำอะไรก็จงทำเถิด เพื่อชดใช้เวรกรรมของเจ้าซะ พ่อขอลาก่อน”

จากนั้นท่านก็เดินลงกลางทุ่งนาเพื่อลาเคียวเกี่ยวข้าว ว่า “เกี่ยวเอ้ย! ชาตินี่เป็นชาติสุดท้ายเว้ย! ชาติสุดท้ายแล้ว จะไม่มาเกิดอีกแล้ว จะไม่มาจับอีกแล้ว จับครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย”

หลังจากลาเคียวเกี่ยวข้าวแล้วท่านก็เปลี่ยนใส่ชุดขาวออกเดินทาง มาพบ **หลวงปู่คำดี ปภาโส** ที่บ้านหนองร้านหญ้า อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ท่านกราบเรียนหลวงปู่คำดีว่า **“ฝึกสติมาดีพร้อมแล้ว”**

หลวงปู่คำดีถามว่า “หากว่าฝึกสติมาดีแล้ว นั่งสมาธิตั้งแต่หัวค่ำถึงสว่างได้ไหม?”

หลวงปู่บัว ตอบว่า “ได้”

ท่านจึงเริ่มนั่งสมาธิตั้งแต่หัวค่ำ พอถึงห้าทุ่ม สิ่งที่คุยไว้กับหลวงปู่คำดีว่าสติดีแล้วกลับหายไปหมดสิ้น มีแต่ทุกขเวทนาความเจ็บปวดทุกข์ทรมานเผาร่าง ไม่มีปัญญาจะแก้ไข เหลือแต่ความอดทนอย่างเดียวเท่านั้น ขันธมารมาแล้ว

ใจหนึ่งว่าจะสู้จนตาย ใจหนึ่งว่าจะถอยไม่ไหวแล้ว สุดท้ายสู้ไม่ไหวจะออกจากสมาธิ

หลวงปู่คำดี ปภาโส
อดีตชาติเคยเกิดเป็นลุง
ของหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ

ท่านจึงขยับสติเข้าใส่ในจิตสักหน่อย จิตท่านถอยเข้าถอยออกถึงสามครั้ง แต่ยังไม่ยอมลุก พอครั้งที่สี่ ตั้งสติจ่อเข้าไป รวมสติให้ดี ประหนึ่งว่าโยนด้ายใส่รูเข็ม พอดิบพอดี ใส่ปึ้ง! สติถึงใจปั๊บ! โอ๊ย! จบ! สงบขาดจากโลกภายนอกไปเลย จิตลงแนบสนิทถึงสว่าง เหมือนนั่งอยู่กับลมหายใจเดียว วันนั้นท่านไม่กินข้าว จนกระทั่งพระลูกชายมาตาม

ท่านอยู่เป็นตาปะขาวสบาย ไม่ต้องการบวชพระ ถือศีล ๘ สบาย เพราะหนังสือก็ท่องไม่ได้ บวชแล้วหลวงปู่มั่นก็ไม่รับเพราะเป็นพระแก่ชรา **หลวงปู่คำดี จึง**บังคับให้บวชอยู่ถึง ๓ ปี ต่อมาท่านจึงมาอยู่กับ **หลวงปู่อ่อน** วัดนิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน หลวงปู่อ่อนเห็นคุณธรรมของท่านสูง จึงกลัวว่าหากมีใครมาประมาทจะเป็นบาปเป็นกรรมหนัก จึงบังคับให้ท่านบวช ท่านก็ยินดีบวช

เมื่อท่านบวชได้ ๖ ปี ทราบว่าหลวงปู่มั่น ถามหาว่า “มีใครบ้าง ได้ฟังเทศน์หลวงปู่บัว พระผู้เฒ่าบวชตอนแก่ เป็นคนร้อยเอ็ด ผู้เฒ่าได้โสดาบันตั้งแต่เป็นโยม” เมื่อพระได้ยินดังนั้นก็ออกตามหาท่าน ได้มาพบท่านที่วัดป่าบ้านหนองผักตบ อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ขณะนั้นท่านอยู่กับ **หลวงปู่ศรี มหาวีโร**

เมื่อท่านทั้ง ๒ ทราบว่าหลวงปู่มั่น ถามถึง จึงชักชวนกันรีบออกเดินทาง ใช้เวลาเดินทางถึง ๒ คืนจึงมาถึงวัดป่าบ้านหนองผือ

เมื่อถึงที่หมายแล้วหลวงปู่บัวบอกว่าท่านคอยฟังธรรมะหลวงปู่มั่นอยู่ คอยฟังเสียงหลวงปู่มั่นอยู่ ว่าจะออกมาตอนไหน ครั้นเมื่อหลวงปู่มั่นได้พบกับหลวงปู่บัวแล้วท่านก็เอ่ยถามขึ้นทันทีว่า “เฒ่าอันนี้นั่ง (สมาธิ) อยู่อย่างไร ๓ วัน ๓ คืน? ” หลวงปู่บัวคิดว่าตัวเองสำเร็จธรรมขั้นสูงแล้วจึงตอบว่า “นั่งเข้าถึงจิตเดิม จิตปฏิสนธิ” หลวงปู่บัวตอบแค่นี้ หลวงปู่มั่นท่านตวาดด้วยเสียงอันดังว่า “ผิดทางแล้ว...เอาคนต่างด้าวมาเป็นเจ้าบ้านเจ้าเมือง ตายบ่ได้เกิดง่ายอายุเป็นล้าน ๆ ปี เกิดในนิพพานพรหม คราวนี้เอาให้ดี ๆ นะ ตั้งต้นใหม่ได้ไหม?” หลวงปู่บัวตอบ

ว่า “ได้” จากนั้นท่านเข้าที่พักนั่งสมาธิตั้งแต่หัวค่ำไปถึง ๖ ทุ่ม **จิตมีแต่ผู้รู้ แต่สติไม่มี** ท่านทราบทันทีว่า หลงผิดมานาน ท่านติดอยู่ตรงนี้อย่างที่หลวงปู่มั่นสอนจริง ๆ

พอตื่นเช้า ท่านเข้ามาหาหลวงปู่มั่น ซึ่งขณะนั้นท่านชรามากและใกล้จะนิพพานแล้ว หลวงปู่มั่นธาตุขันธ์ท่านอ่อนลงมากแล้วไม่มีเวลาจะมาสั่งสอน ท่านจึงให้อุบายว่า **“ทางข้างหน้ายังกว้างกว่าทางหลัง ให้หยุดภาวนา ให้รักษาจิตที่เป็นอยู่นี้ไว้ให้ดี จะมีคนมาโปรด”**

จากนั้นมาราว ๑๐ ปี ท่านได้เดินทางมาร่วมงานอายุวัฒนมงคลของหลวงปู่ขาว อนาลโย จึงมีโอกาสได้พบและได้รับอุบายธรรมอันสำคัญจากพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว หลวงปู่บัว นำไปปฏิบัติเพียงคืนเดียวเท่านั้น ก็ถึงวิมุตติสิ้นกิเลสที่วัดป่าแก้วชุมพล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ในคืนนั้น นั่นเอง

คำสอนหลวงปู่บัว ท่านสอนให้ภาวนาอย่างเดียว ท่านเน้นสติ ฝึกสติให้เป็น ผู้ที่ไปนิพพานได้ ต้องมีสติ ไม่ต้องได้มหาสติมหาปัญญา เพียงรักษาสติได้...ไปได้ สติเป็นที่ตั้งของสติ

ก่อนตายท่านได้เล่าเรื่องในอดีตชาติว่า ชีวิตของเราในอดีต เราเกิดเป็นสัตว์มากกว่าเป็นคน ท่านเล่าอย่างน่าสงสาร แต่มีความซื่อตรงตามประสาสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ในชาติหลัง ๆ จึงทำให้เราไม่เก่งหนังสือเหมือนคนอื่น อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ตรงกุฏิที่เรานอนอยู่นี้เป็นที่นอนทับนอนถมแห่งร่างสมมุติในชาติปางก่อน

ในอดีตชาติที่เราเกิดเป็นหมู อยู่กับแม่และน้องสาว หากินอยู่ตามป่าบริเวณนี้ แม่ของเราถูกมนุษย์ยิงตายที่หนองแซง ยังเหลือแต่เรากับน้องสาว เป็นหมูสองพี่น้องเที่ยวหากิน วันหนึ่งน้องชะตาขาดเห็นฝูงช้างมาจึงวิ่งหนีเข้าไปหลบในพงหญ้า แทนที่จะปลอดภัยกลับถูกช้างเหยียบตาย เราดูแลน้องไม่ได้เสียใจอย่างมากจึงกลั้นใจตายตาม ตรงที่เรากลั้นใจตาย ก็คือตรงที่เรานอนอยู่นี่ ส่วนหมูน้องสาวก็คือแม่ใหญ่เหรียญที่สร้างโรงครัวให้วัดป่าหนองแซงนี่แหละ

เราตั้งใจไว้ว่าจะนอนทับกระดูกเดิมของเรา (ท่านนอนกับพื้น) ใครก็มิอาจกล้าอาราธนาท่านขึ้นบนเตียง เมื่อหลวงตามหาบัวทราบข่าวจึงเดินทางมาอาราธนาท่านขึ้นเตียง ท่านจึงยอมขึ้นด้วยความเคารพ

เมื่อครบ ๓ เดือน ดังที่องค์ท่านกล่าวไว้ว่าจะปลงอายุสังขารเหมือนพระพุทธเจ้า หลวงปู่บัวท่านกล่าวว่า **“ชีวิตสิ้นสุดแล้ว ถึงอยู่ไปก็ไม่มีผู้รับธรรม บัดนี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา ๆ ขอเปิดเผยให้ท่านทั้งหลายทราบ เราได้เชื่อฟังท่านอาจารย์มหาบัว มาตั้งแต่ไหนแต่ไร หลายภพชาติ เคยอยู่ในข้อบังคับของท่านแต่ไหนแต่ไรมา ไม่เคยก้าวก่ายล่วงเกินท่านสักครั้ง และท่านพระอาจารย์มหาบัว เราเคารพท่านอย่างยิ่ง เราจะขอเข้านิพพานแบบท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ด้วยกระตุกขาให้เป็นที่ทราบ ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้นิ่ง”**

ท่านกล่าวจบด้วยเสียงสั่นเครือ สังขารเพียบแปร้เหมือนท่อนไม้ แล้วท่านจึงบอกให้พระขยับท่านผินพักตร์ หันหน้าไปทางวัดป่าบ้านตาด เพื่อแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ครูจารย์

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน อย่างสูงสุด

ในคืนวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘ เป็นคืนที่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว ทุกอย่างนิ่งเงียบ แม้จะมีพระเณรและพุทธบริษัทเป็นจำนวนมาก มีพระเถระชั้นผู้ใหญ่นั่งรายรอบ ประดุจดั่งดาวประกายพฤกษ์ล้อมเดือนที่ส่องสว่างสีนวลไร้เมฆหมอก ท่านนอนอาพาธนิ่งอยู่บนเตียง ไม่มีอาการหรือเสียงครวญครางแต่ประการใด พอถึงเวลาราวตีสาม ท่านกระตุกขาเล็กน้อย เป็นสัญลักษณ์ว่าท่านปล่อยจิตอันบริสุทธิ์ออกจากร่างซึ่งหมดสภาพแล้ว **พระอาจารย์เสน ปณฺณาธโร** พระผู้ใกล้ชิดก็ประกาศทันทีว่า “**หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ละสังขารเข้าสู่นิพพานแล้ว สิริอายุ ๘๘ ปี ๓๘ พรรษา**”

ศพท่านตั้งไว้เพียง ๑๓ วันก็ทำพิธีฌาปนกิจ องค์หลวงตามหาบัวเป็นผู้จัดการงานพิธีให้ทั้งหมด ซึ่งถูกจัดขึ้นแบบเรียบง่าย โดยการนำฟืนมาวางเรียงเป็นชั้น ๆ ให้เรียบร้อยแล้วจึงเผา มีครูบาอาจารย์ชั้นผู้ใหญ่ศิษย์สายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต มารวมกันอย่างมากมาย โรงทานของกินมากมายแจกจ่ายกันกินอย่างเหลือเฟือ

เมื่องานศพจบลงยังเหลือจตุปัจจัยถึง ๑๗๐,๐๐๐ บาท ได้นำไปซื้อที่สร้างโรงเรียนบ้านหนองแซงเพื่อเป็นที่ระลึกให้กับองค์ท่าน...

เรื่องราวของ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ พระผู้บวชเมื่อวัยชรา** บรรลุโสดาบันตั้งแต่ยังเป็นคฤหัสถ์ ปฏิบัติธรรมสิ้นกิเลสในวัยชรา ยากจะหาบุคคลเช่นท่านได้ สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้จะเดินทางสายพ้นทุกข์ หากมีความตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติด้วยดีแล้ว อายุก็เป็นเพียงตัวเลข เรื่องราวของท่านผู้เขียนได้สดับมามีอีกมาก แต่นำมาเขียนเพียงเอกเทศเท่านั้น

หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ
ด้วยความเคารพหลวงตามหาบัวอย่างสูงสุด เมื่อท่านละขันธ์ ท่านขอให้หันศีรษะไปทางวัดป่าบ้านตาดที่หลวงตาพำนักอยู่

● จำพรรษาดงศรีชมภู / รักษางูกัด ●

หลังจากงานประชุมเพลิงศพหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ แล้วเสร็จ หลวงปู่ลี กุสลธโร จึงได้เดินทางเข้าสู่สำนักใหญ่วัดป่าบ้านตาด ใต้ร่มธรรมใหญ่ใบดกหนาที่สุดขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

หลวงปู่ลีได้เล่าเหตุการณ์ที่ท่านต้องได้มาพักจำพรรษาที่วัดป่าดานวิเวก (ดงศรีชมภู) แห่งนี้ว่า **ท่านบุญเรือง** มาขอจำพรรษา พ่อแม่ครูอาจารย์จึงกล่าวว่า “ฮ่วย! บ่มีบ่อนอยู่เด้หมู่ผู้อยู่นานมันกะบ่ออกไป ...ที่อยู่มันเต็มแล้ว หมู่ที่เข้ามาศึกษาใหม่ไม่มีที่อยู่ ผู้ที่อยู่นานแล้วก็ไม่ยอมออกไปทางไหน แล้วผู้เข้ามาศึกษาใหม่จะอยู่ได้อย่างไร”

หลวงตากล่าวจบท่านก็ “**สิ่งตามาหา**” (เหลือบตามามอง) ทางหลวงปู่ลี ๆ ก็รู้ความหมายทันที รีบกราบเรียนขึ้นว่า “ฮ่วย! ข้าน้อยกะสิไปเที่ยวภูใหญ่ดอก ...เกล้าฯ จะออกไปเที่ยวทางภูใหญ่พอดี” หลวงตากล่าวขึ้นว่า “เออดี! ถ้ามีที่จะไปอยู่แล้วก็ออกไป”

เหลืออีกเพียง ๓ วันเข้าพรรษา ในวันจันทร์ที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนแปดหลัง (๘๘) ปีเถาะ หลวงปู่ลี จึงได้ออกไปจำพรรษาที่ **เสนาสนะป่าดงศรีชมภู อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ**

เขตดงศรีชมภู ในสมัยก่อนยังไม่มีหมู่บ้านผู้คนอาศัยอยู่มากมายนัก ลักษณะบริเวณพื้นที่โดยรอบทั่วไปยังเป็นป่ารกทึบ มีอาณาบริเวณที่กว้างขวางมาก พื้นที่มีลักษณะทอดยาวไปตาม

ศาลาวัดป่าดานวิเวก

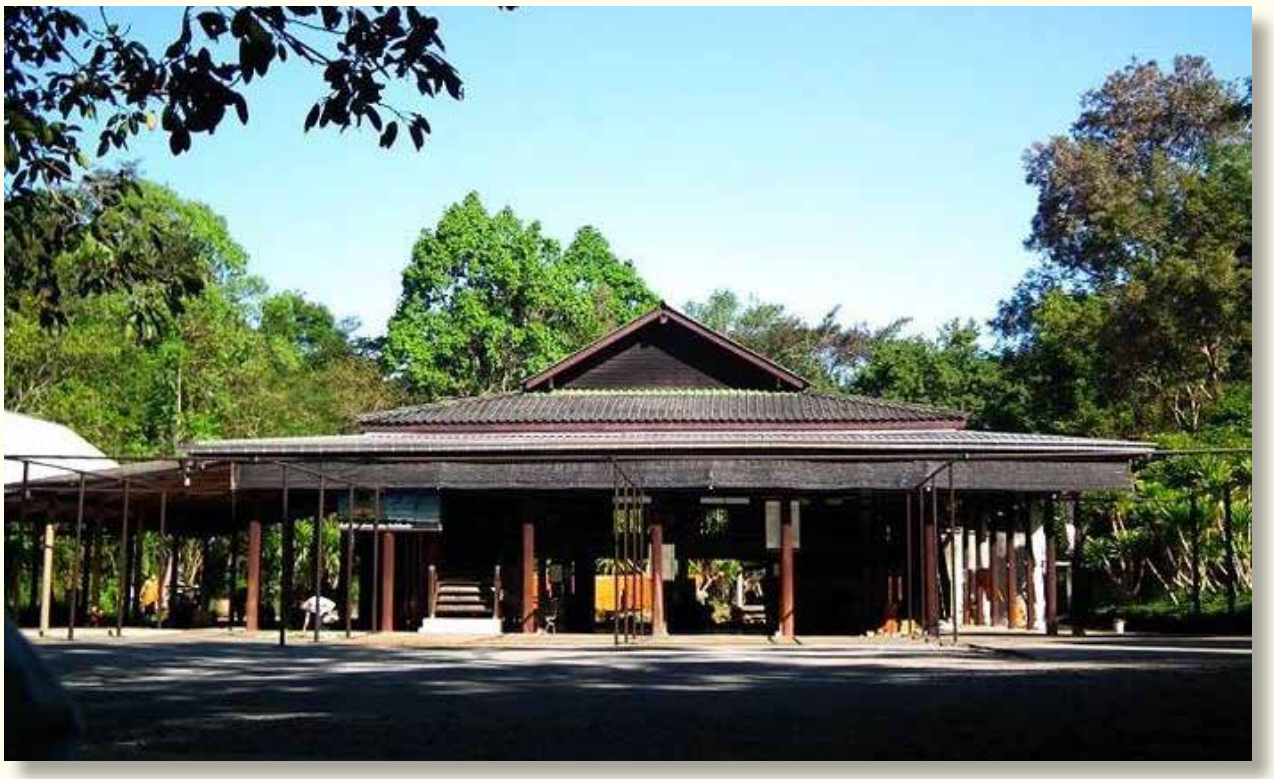

ลำน้ำแม่โขง เริ่มจากเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ไปจรดถึงภูลังกา เขตอำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ระยะทางความยาวกว่า ๑๐๐ กิโลเมตร ความกว้างจากแม่น้ำโขง อำเภอบึงกาฬ ไปถึงแม่น้ำสงคราม อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร มีระยะทางถึง ๖๐ กิโลเมตร นับว่าเป็นทำเลเหมาะสำหรับผู้แสวงหาความวิเวกโดยแท้

ด้วยเป็นแหล่งป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ บริเวณนี้จึงดารดาษไปด้วยต้นไม้นานาพันธุ์ มีลำต้นสูงใหญ่ใบหนาดกปกคลุมไปทั่วบริเวณ บางแห่งเดินทั้งวันก็ไม่เห็นแสงตะวัน สมัยก่อนมีหมู่บ้านไม่มากนัก นาน ๆ จะเจอหมู่บ้านสักแห่งหนึ่ง

สัตว์ป่าจำพวกช้าง เสือ ยังมีอยู่ชุกชุม ภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงที่สุดคือ ไข้มาลาเรียเฉพาะคนนอกพื้นที่ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ หรือพระเณรที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จะโดนไข้ชนิดนี้เล่นงานเกือบทุกรายไป บางองค์หรือบางคนถูกไข้มาลาเรียเล่นงานต้องสละชีวิตของตนหรือทิ้งลูกเมียหนีเอาตัวรอดไปอยู่ที่อื่น เข็ดไปจนวันตาย ใครพูดถึงดงศรีชมภูแล้วแทบไม่อยากได้ยินชื่อนี้

ครั้งหนึ่งองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ให้โอกาสผู้เขียนติดตามไปยังวัดป่าดานวิเวก (ดงศรีชมภู) ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ องค์ท่านเดินชมป่าตามทางเดิน พรรณนาถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าดงศรีชมภูว่า เป็นแหล่งที่องค์ท่านมาเที่ยวภาวนาเพียงองค์เดียว มี ช้าง เสือ หมี วัวป่า ควายป่าชุกชม เดินตามทางสัตว์กว่าจะทะลุป่าเจอบ้านคนต้องใช้เวลานาน ภายนอกสงัดจากมนุษย์ ภายในสงัดจากกิเลส แล้วองค์ท่านชี้ไปที่ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งว่า **“โน้น! กระรอกใหญ่สีเทาตัวเท่าต้นขา มันอยู่ที่ต้นไม้ต้นโน้น ตัวใหญ่จริง ๆ ไม่เคยพบเห็นที่อื่นมาก่อน คิดดูว่าอุดมสมบูรณ์เพียงใด”**

เป็นอันว่าดงศรีชมภู เป็นทำเลที่ท่องเที่ยวภาวนาขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มาก่อน

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ พร้อมกับดูสารคดีชีวิตสัตว์โลก เกี่ยวกับเรื่องงูจงอางท่านอุทานขึ้น “โอ๊ว! คือยกสูงแท้เนี่ย คอมันแข็ง พุ่น! คั้นโตใหญ่สั้าแข้งขึ้นไปแล่ว มันเปลี่ยนแปลงเด้ เป็นขาวโอ๊กโลกเด้ะ หม่นโอ่ยโทย ...โอ! ทำไมงูจงอางยกคอสูงแท้ คอมันแข็งนั่นหากตัวใหญ่ขนาดเท่าขาไปแล้วสีผิวมันจะกลายเป็นสีขาวหม่น”

หลวงปู่ลีพูดต่อว่า “คั้นมันกัดแล่วให้เอาหินส้มกับหญ้าฝรั่งกินโลด กินแล่วกะย่างไปเลย ...ถ้าหากถูกงูกัดแล้ว ก็ให้เอาสารส้ม กับหญ้าฝรั่ง (ต้นสาบเสือ) เอามากินเลย กินเสร็จก็ออกเดินได้”

“เหน็กหนีบไว้ พวกคนป่าเขา ถามเขาว่า “ไปเที่ยวยามกลางคืนงูบ่กัดบ่หยังติ๊?” “ฮ่วย! กะกัดอยู่ ผมมียาดีเด้” เขาจกออกมาจากถุงเขานะ หินส้มกับยาฝรั่ง เขากิน ๆ แล่วเขาย่างไปเลย บ่มีฟกมีไค่..

...พกหนีบติดตัวไว้ ขณะที่เราเดินทางได้พบกับผู้ที่อาศัยอยู่ในป่า เราถามเขาว่า “ไปเที่ยว

เดินป่าในเวลากลางคืนไม่เคยถูกงูกัดเหรอ?" เขาตอบว่า "ก็เคยถูกกัดอยู่แต่ผมมียาดี" ว่าแล้วเค้าก็เอามือล้วงเข้าไปในถุงเอาสารส้ม กับหญ้าฝรั่ง (สาบเสือ หรือหญ้าเมืองล้าง ก็เรียก) ออกมาให้ดู เขาเอามาเคี้ยว ๆ แล้วก็เดินต่อไปเลย โดยที่แผลไม่เกิดอาการฟกช้ำแต่ประการใด"

"หินส้มเขาหนีบไว้เท่าหัวกับขีดกะมี เท่านั่นกะมีเขาเฮ็ดไว้... ส่ำจอมกล้วยกะมีหินส้มมันนานเปื่อยเด้ เขาหนีบ ๆ ต้นน้อย ๆ ไว้ เขาใส่ตลับไว้แหล่ว ยาฝรั่งเฮาเนี่ย ห่อ แล่วกะหย่ำย่างไปเลย ...สารส้มที่คนป่านำพกติดตัวมีขนาดเท่าหัวไม้ขีดไฟบ้าง เท่าจอมกล้วยบ้าง เนื่องจากสารส้มละลายได้ช้า เขาจะแบ่งเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ไว้ในตลับ แล้วก็เอาหญ้าฝรั่ง เคี้ยว ๆ แล้วก็เดินต่อได้เลย"

"อย่างหนึ่งผักหนอกกับพริกไทยนี่แหล่ว อันนี่ตำครกปากบาดนี่...แต่ให้หยอดน้ำเรื่อยเด๊ะ หยอดแห้งวาบ ๆ คั้นมันบ่แห้งแล่วกะเปลี่ยนยาใหม่ ยาจืดแล่ว ได้ปัวมาได้ ๔ คนแล่วเนี่ย ไปอยู่วัดอาจารย์ทุยนี่ล่ะ ต้นเนี่ยเจ้าของบอกเจ้าของกะเก็บไว้ อยู่กระเป๋าเอาให้แล่วกะกำลังกวาดตาด ๆ คนแล่นมาแต่ในบ้าน มึบ ๆ ๆ "โอ๊ย! มึงคือแล่นหยัง" บักอีหยัง มานั่งเป๊าะลง "โอ๊ย! งูกัดคน" ว่าซั่น "มียาแหน่บ่?" ว่าซั่น "ฮ่วย! มีเอาไปโลด...

...อีกอย่างหนึ่งก็คือใบบัวบกกับพริกไทย นำมาตำใส่ครก ใช้โปะไว้ที่ปากแผล ให้คอยหยอดน้ำลงไปเรื่อย ๆ น้ำจะแห้งซึมหาย ถ้าน้ำไม่แห้งแสดงว่าตัวยาเจือจาง ให้เปลี่ยนยาใหม่ เราได้รักษามา ๔ คนแล้ว ตอนไปอยู่วัดอาจารย์ทุย เราก็บอกให้คนรู้ไว้ว่าเรามียานี้เก็บไว้ในย่าม

วันหนึ่งขณะที่เรากำลังกวาดตาดอยู่ มีคนวิ่งมาจากในหมู่บ้าน เราจึงถามว่า "มึงเป็นอะไร ทำไมถึงได้วิ่งหน้าตื่นมา?" เขานั่งลงพร้อมกับพนมมือแล้วพูดว่า "มีคนถูกงูกัด มียาบ้างไหมขอรับ?" "มี...เอา...ไปเลย" เราก็รีบไปเอายาในย่ามมาให้"

"อาจารย์ทุย กะไปนำ เด็กน้อยเลื่อยอยู่เนี่ย บ่แม่นเข้าบ้าน เลื่อยอยู่ท่งนาเขา มารับจ้างเลื่อยไม้เขา เด็กน้อยกำลังเป็นบ่าวนี่หละ บ่แม่นบ่าวใหญ่ เลยอยู่หั่นกะ "เดียวนี่มันเป็นเมือกเป็นปานเบิดแล่ว" ว่าซั่น "โอย! บ่ยากดอก" ว่าซั่น "ตายแล่วกะคั้นดึงเบิ่งผมคั้นผมบ่หล่นบ่เป็นหยัง คั้นผมหล่นเค้าบให้ใส่...

สูตรยารักษาพิษงูของหลวงปู่ลี โดยใช้ใบบัวบกกับพริกไทย

หลวงพ่อปรีดา ฉนฺทกโร (หลวงพ่อทุย)
เคยติดตามหลวงปู่ลีมาธุดงค์ดงศรีชมภู

...เราออกไปดู อาจารย์ทุยก็ติดตามไปด้วย คนที่ถูกงูกัดเป็นเด็กหนุ่มที่มารับจ้างเลื่อยไม้อยู่กลางทุ่งนา อยู่ในวัยกำลังเริ่มเป็นหนุ่มไม่ใช่หนุ่มใหญ่ พอมาถึงเห็นเขาอยู่ในอาการปางตาย เราบอกว่า ไม่ตายดอก รักษาไม่ยากหรอก เมื่อเจอคนที่ถูกงูกัดที่อยู่ในอาการหนักไม่รู้ตัวให้ทำอย่างนี้ ๑) ให้เอามือดึงผมดู ถ้าผมไม่ร่วง แสดงว่า รักษาหาย ๒) ถ้าเอามือดึงผม ผมร่วงติดมือมาด้วย ห้ามใส่ยา

พอดูอาการแล้ว พอรักษาได้ จึงใส่ยาให้ไม่นานก็ค่อย ๆ ฟื้น แล้วต่อมาก็หายสนิท

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า อีกครั้งหนึ่ง พระอาจารย์ตื๊ก ห้วยลาด เมื่อครั้งถูกงูเห่ากัด ก็ได้ยาเรานี่หละรักษา “เพิ่นย่างไปหยังบ๊นี่ อยู่อาจารย์ตื๊ก หย่ำให้โพ๊ะ แล่วกะใส่ ๓ เทือ หายาแต่งเพิ่นว่า “ผมสิไปใส่อยู่กุฏิดอก” ว่าซั่น เพิ่นกะไป ใส่ ๓ เทือกะหายแล่ว ...อาจารย์ตื๊ก ท่านเดินไปทำอะไรไม่รู้ ไปถูกงูเห่ากัด เราก็เคี้ยวยาแล้วโป๊ะยาใส่ให้ ใส่เพียง ๓ ครั้งก็หายขาด อาจารย์ตื๊กว่า “ผมจะเอาไปใส่อยู่ที่กุฏิเองดอก” เราก็จัดยาให้ ปรากฏว่าใส่ ๓ ครั้งก็หายแล้ว”

หลวงปู่ลีเล่าการรักษาคนถูกงูกัดว่า “...เราได้รักษาด้วยวิธีนี้หายมา ๔ คนแล้ว อีกครั้งหนึ่งเหตุเกิดที่อยู่บ้านวังม่วง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย เด็กน้อยจะกระโดดข้ามคูคันนาขาดถูกงูกัดที่ขา ชาวบ้านพากันหามมาให้ช่วยรักษา เขาใส่ยาแล้วก็หามขึ้นล้อไสมา สังเกตเห็นมีน้ำเมือกบริเวณแผลมีลักษณะเป็นฝื่นแดงโดยรอบ เด็กน้อยหายใจเสียงดังหุบหาบ! ๆ ๆ ปานใจจะขาด จึงรีบพากันตำพริกไทยกับใบบัวบก ไม่ใช่ใบบัวบกชนิดใบใหญ่แต่เป็นชนิดบัวบกใบเล็ก ตำใส่แล้วโป๊ะใส่แผลใช้น้ำสะอาดคอยหยอดให้ตัวยาซึมเข้าไปในแผลเพื่อดับพิษงู สังเกตเวลาหยอดน้ำ ๆ จะแห้งวาบ ๆ ถ้าหยอดแล้วน้ำไม่แห้ง ให้เปลี่ยนเอายาใหม่มาแทน เปลี่ยนยาแค่ ๓ ครั้งเท่านั้นก็หายขาด”

สำหรับสูตรที่ใช้สารส้มกับหญ้าฝรั่งนี้หลวงปู่ยังไม่เคยทดลองใช้ เพียงแต่ท่านเคยได้ยินพวกที่อยู่ในป่า ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์พูดให้ฟังเท่านั้น

ผู้เขียนกราบเรียนถามว่า “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่ไปรักษาคนถูกงูกัดอยู่ที่ดงศรีชมภู ดงศรีชมภูมีใครมาสร้าง มาอยู่ก่อนแล้วขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “...ทีแรกนัดกันจะไปเที่ยว(ธุดงค์) เราอยู่วัดป่าบ้านตาด อาจารย์ทุยอยู่วัดถ้ำกลองเพล นัดกันออกธุดงค์เที่ยวภาวนาในระหว่างช่วงออกพรรษา ไปเห็นดงศรีชมภู ปีพุทธศักราช ๒๕๑๑, ๒๕๑๒, ๒๕๑๓ ไปเดือน ๕ พอถึงเดือน ๖ ต้องรีบกลับ พ่อแม่ครูจารย์ท่านสั่งไว้แล้วว่า “**ถ้าพ้นจากวันวิสาขบูชาไปแล้ว ท่านไม่รับ**”

ส่วนปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ไปไม่ได้เพราะต้องอยู่ช่วยพ่อแม่ครูจารย์ทำงานสร้างกุฏิ อาจารย์ทุยจึงไปองค์เดียว”

“...ไปดงศรีชมภู เรามีชาวบ้านติดตามไปด้วยหลายคน มีพ่อบัวโฮม พ่อสมคิด น้องของพ่อชื่อว่าไอ้สิทธิ์ ฯ โยมถนอมซึ่งเป็นชาวบ้าน(แสงอรุณ)เขาอยากได้วัด เขาว่า “ถ้าจะสร้างก็กลัวว่าพระจะไม่มาอยู่” เราก็ว่า “เจ้าเคยสร้างวัดมาก็มากแล้ว วัดป่าหนองแซง วัดป่าหนองบัวบาน ก็สร้างมาแล้ว ทำไมถึงลังเลอยู่...พวกศรัทธาหัวเต่า” พอหลวงปู่ลีว่าหนัก ๆ เจ็บ ๆ เข้า ชาวบ้านก็ฮึดขึ้นมาว่า “อ้าว! สร้างเลยพวกเรา”

หลวงปู่ลีเล่าว่า “ได้กุฏิเฮ็ดได้กุฏิ ๒ หลังปีนั่น ปีลุนมาไปอีก เจ้าของไปก่อน อาจารย์ทุยไปตามหลัง ไปกันน้อยเขาฟันไฮ่แล่วไม้ ไฮ่เขาบ่จูดแบบเส้าพ่อออกนะ “ฮ่วย! จูดได้บ่?” “โอ๊ย! แห่งดี จูดได้เลย” ให้พ่อออกจูดแหล่ว จูดโห ได้เสา ๕ ต้น วัดที่ว่าส่วนนั่น ต้นมีแต่ต้นงาม ๆ เด๊ะ ...ปีนั้นสร้างกุฏิได้ ๒ หลัง ปีต่อมาไปอีก เราไปก่อน อาจารย์ทุยตามไปทีหลัง คนไปกันน้อย ช่วยกันบุกเบิกถากถางที่สุมไฟเรียบร้อย ได้เสาศาลาสวย ๆ ๕ ต้น...”

“ไม้แต้ ไม้แท่นหิน โดยมากกะเอาแต่ไม้แต้ เบิดหละ ออดหลอดแอดแหลด ฮ่วย! ๕๑๓ เนี่ย หาครบเบิดเสนาสนะ พอแล่ว ๆ กะเจ้าของกะบ่ได้ไป ๕๑๔ กะบ่ได้ไปแหล่ว

อาจารย์ทุย อยู่หั่นแหล่ว เพิ่นกะสร้างศาลาทอนั่นตั้ว เสากะได้แล่ว ไม้เขาจนเลื่อยแล้ว ไม้บ่อึดบ่อยากเว๊ย! ไม้ตะเคียนหลายคือหยังนี่ มีแต่ไม้ตะเคียน ไม้แต้ แหละ เพิ่นกะเฮ็ดศาลาเท่าเดี๋ยวนี้แหล่ว ตั้งหินเด้นะ...

“ในปี ๒๕๑๓ เราได้นำญาติโยมหาไม้สร้างศาลา มีไม้แต้ ไม้ตะเคียนหิน ส่วนมากเอาแต่ไม้แต้ ทำไว้ให้พร้อมทุกสิ่งอย่าง ไม้เล็กไม้น้อยเราเตรียมไว้พร้อม หาไว้จนครบ พอที่จะสร้างเสนาสนะ ต่อมาปี ๒๕๑๔ เราไม่ได้ไป จากนั้นอาจารย์ทุยก็อยู่ที่นั่นก็สร้างศาลาต่อ เพราะเสาได้ครบหมดแล้ว ไม้เขาก็เลื่อยไว้จนครบแล้ว ไม่อดไม่อยาก ไม้ตะเคียนก็มาก ไม้แต้ ส่วนมากอาจารย์ทุยก็ทำศาลาที่เห็นในปัจจุบันนี่ล่ะ เป็นศาลาตั้งอยู่บนพลาญหิน

• คุยกับหมี •

ผู้เขียนกราบเรียนถามหลวงปู่ลี ว่า “ขอโอกาสขอรับ! มีผู้เขียนไว้ในตำราว่า ผู้เคยเกิดเป็นพรหมมาก่อนจุติแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์นี่กามจะน้อย ข้อนี้เป็นจริงไหมขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “แม่น! กามบ่หลายดอก ...กามไม่มากดอก”

ผู้เขียนกราบเรียนถามต่อไปว่า “หลวงปู่ในสมัยหนุ่ม ไม่เห็นสนใจเรื่องผู้หญิงเรื่องกามเลย เพราะเหตุใดหรือขอรับ?” หลวงปู่ลีตอบทันทีว่า “อุ๊ย! บ่เคย...เราไม่เคย”

ผู้เขียนกราบเรียนถาม “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่ ได้ชำบายหลายเรื่อง คนอื่นยังยุ่งวุ่นวายอยู่ ไม่เห็นหลวงปู่จะสนใจใครต่อใคร เป็นหนุ่มเป็นน้อยแต่งงานก็แต่งไปเฉย ๆ...เกล้าฯ อยากไปเห็นบ้านบง สักครั้ง...ที่บ้านบง อำเภอภูเรือ หลวงปู่เคยเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่ เคยเป็นช้างอยู่ที่นั่น”

หลวงปู่ลีตอบว่า “ทางผีกกะไปบ้านสานตม แล่วกะผีกเข้าไปบ้านบง ...เลยสานตมไปเลี้ยวซ้าย แล้วก็ลัดเข้าไปถึงบ้านบง”

ผู้เขียนกล่าวต่อว่า “หลวงปู่นั่งสมาธิเห็นตนเองเป็นช้าง น้ำตาไหลจนล้นมือ เกล้าฯ เลยคิดว่า อยากไปเห็น”

หลวงปู่ลีตอบว่า “เป็นสุ่แนวแหละ...**เป็นมาทุกอย่าง เกิดด้วยกรรม ไปด้วยกรรม อยู่ด้วยกรรม...**”

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าต่อว่า “จิตเฮากะถึงพุ่นแหล่ว ครั้นได้สมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ สมาธิอัปปนานี่บ่ได้ถอนจิตออกมาให้มาอยู่อุปจารสมาธิ จั่งค่อยสิเห็น ครั้นอัปปนาแล่วบ่ได้นั่ง

หน่อยหนึ่งกะจิตเข้าภวังค์นั่งปานหัวตอ ซือ ๆ อยากเห็นกะถอนจิตออกมาพี่หละ หลวงปู่มั่นเพิ่นอยู่ถ้ำสาริกา เห็นเทวดาเบิ่งนิมิตมา ถือตะบองเหล็กสิมาตีเพิ่น เพิ่นถามเข้าเกิดเลื่อมใสนำเพิ่นอยู่ถ้ำสาริกา วาสนาบ่มี เค้าบ่เฮ็ดแหล่วนำหมู่นี่...

...จิตเราก็ถึงโน่นหล่ะ ครั้นได้สมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ เมื่อถึงอัปปนาสมาธิแล้วให้ถอนจิตออกมา ให้มาอยู่อุปจารสมาธิจึงจะสามารถเห็นได้ นั่งสั่งพักจิตจะเข้าสู่ภวังค์ ปัญญาก็ไม่เกิดนั่งเป็นหัวหลักหัวตอเฉย ๆ ถ้าอยากเห็นก็ต้องถอนจิตออกมาสู่อุปจารสมาธิ

หลวงปู่มั่นท่านอยู่ถ้ำสาริกา เห็นเทวดามาทางนิมิต ถือกระบอกเหล็กจะมาตีท่าน แต่สุดท้ายเทวดาตนนั้นก็ยอมนอบน้อมต่อหลวงปู่มั่น ผู้ไม่มีวาสนาเทวดาก็ไม่เข้าใกล้”

หลวงปู่มั่น ท่านรู้ภาษาลิง สามารถคุยกับลิงได้ ท่านรู้หมด ท่านปรารภปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า ต่อมาภายหลังท่านได้อธิษฐานขอถอนความปรารถนา ขอสิ้นภพสิ้นชาติ

ผู้เขียนกราบเรียนถามต่อว่า “ขอโอกาสขอรับ! เกล้าฯ ฟังเทศน์พ่อแม่ครูจารย์ เทศน์มีอยู่กัณฑ์หนึ่ง ท่านว่าธรรมลีนี่หละว่ามีหมีแม่ลูกมาหา พูดกับหมีได้ จริงไหมขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “เอ้า! ไปอยู่นี่แหล่วอยู่บ้านวัดอาจารย์ทุยสุ่มื้อเนี่ย เพิ่นคนกวนหลายมันไปออกลูกอยู่ไม้มันปามันโก๋น แล่วกะพวกหาถางป่ามารบกวนมัน ไปพอดีเจ้าของกะเลยตอนนั้นกะได้ยินเสียงมันฮ้องอยู่มอ ๆ หั่นนะ กะพอดีพ่อออกซิหาเสาๆ ย่างไปพุ่น เลี่ยงพี่แล้วกะบอกผู้เฒ่า “ระวังเด้ หมีมันออกลูกอยู่นี่” พอดีพ่อเข็มกะไปย่างไปจับปลายไม้อันนั้นนะมันกะฮ้องขึ้น..แล่นหนี.

...เออ...ใช่! เราไปอยู่ดงศรีชมภู วัดที่อาจารย์ทุยอยู่ทุกวันนี้ หมี คนกวนมันมากนายพรานมันเยอะ มันจึงหลบเข้ามาในวัดมาออกลูกในโพรงของต้นมันปลา พวกถางป่ามารบกวนมัน เราได้ยินเสียงมันร้องอยู่ใกล้ ๆ พวกโยมผู้ชายกำลังเดินหาเสาสร้างศาลา จะเดินไปทางนั้น เราก็ร้องบอกว่า “ให้หลบมานี้อย่าไปทางนั้น ทางนั้นให้ระวัง หมีมันมาออกลูกอยู่ที่นั่น” พอดีโยม**“เข็ม”**แกไม่รู้เรื่อง ไปจับปลายไม้ใกล้ ๆ ที่มันอยู่มันร้องขู่ขึ้น โยมคนนั้นวิ่งหนีเกือบตาย

พอพวกโยมไปกวนมัน มันจึงพาลูกไปหนีไปที่อื่น หนีไป...เขาก็ไปเห็นมันอีก มันไปหลบอยู่ทางโน้น มันกลัวคนมาแย่งเอาลูกของมันไป”

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ องค์หลวงปู่ลีท่านท่องเที่ยวภาวนาวิหารธรรม น้อมนำคำสอนของพระพุทธองค์ เผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น มีเรื่องราวมากมายเกิดขึ้นในพอศอนี้ สมกับพุทธภาษิตที่ว่า

“ไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือป่า เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอน
พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด ที่นั้นเป็นสถานอันน่าภิรมย์” ...ดังนี้ •

หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ ท่านเปรียบเป็นพี่ชายใหญ่วัดป่าบ้านตาด

อายุ ๕๔ ถึง ๕๕ ปี

พรรษาที่

๒๗-๒๘

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๐

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

หลวงปู่ลี กุลสธโร เมื่อออกพรรษาจากดงศรีชมภู ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ แล้ว ก่อนจะไปยังที่อื่น ท่านยังได้ช่วยสร้างเสนาสนะ เนื่องจากเป็นวัดสร้างวัดใหม่

ต่อจากนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๐ ท่านกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดกับ **พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ซึ่งเป็นเจ้าชีวิตและเป็นดวงตาในทางธรรมของท่าน

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า ครั้งแรกจำพรรษากับหลวงตาปี ๒๕๐๔ ครั้งที่ ๒ จำพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ ถึง ๒๕๑๕ ครั้งที่ ๓ ก็ครั้งนี้ ปี ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๐ รวมเฉพาะจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดถึงปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ รวมเป็นเวลา ๗ ปี แต่ถ้ารวมที่อยู่ร่วมจำพรรษากับหลวงตาที่ห้วยทรายด้วย เป็น ๑๑ ปี ส่วนนอกพรรษามาอยู่ร่วมกับหลวงตาแทบทุกปี

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๙ **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** ท่านมีพรรษารองจาก**พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ต่อด้วย**หลวงปู่ลี กุสลธโร**

ในระหว่างในและนอกพรรษานั้นจะมีครูบาอาจารย์ที่ไม่ได้อยู่ประจำเข้าออกอยู่เสมอ เช่น **พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโร หลวงปู่เพียร วิริโย หลวงปู่คำตัน จิตธมฺโม หลวงปู่ฟัก สนฺติธมฺโม หลวงปู่อุ่นหล้า จิตธมฺโม** เป็นต้น

หลวงปู่บุญมี ท่านจะมีเมตตาโอบอ้อมอารีกับหมู่พระภิกษุรุ่นน้อง คอยให้คำแนะนำตักเตือนเรื่องธรรมวินัย บางครั้งเมื่อหลวงตาท่านดุและไล่พระที่ทำผิดออกจากวัดด้วยเหตุบางประการ ท่านก็จะออกรับแทนพระผู้น้อย เป็นหนังหน้าไฟ ขอโอกาสให้กับภิกษุรูปนั้น ๆ ได้อยู่ต่อ ความอนุเคราะห์และไมตรีเหล่านี้ **หลวงปู่บุญมี ท่านจึงเปรียบเหมือนพี่ชายใหญ่แห่ง**

วัดป่าบ้านตาด กอปรกับท่านเป็นพระที่มีจริยาวัตรงดงาม ดังคำที่หลวงตามหาบัวเคยกล่าวไว้

“...ท่านเพียรและท่านบุญมี เรียบร้อยเหมือนกันหมด ไม่มีด่างพร้อย เรียบร้อยในการปฏิบัติธรรม ท่านเพียร ท่านบุญมี ท่านปฏิบัติเอาจริงเอาจังเหมือนกัน...”

ขอกล่าวถึงประวัติ **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ พี่ชายใหญ่แห่งวัดป่าบ้านตาด** ท่านอุปสมบท เมื่อวันปวารณาออกพรรษา ตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เวลา ๑๓:๓๕ น. ณ วัดสร่างโศก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร (ปัจจุบันคือ วัดศรีธรรมาราม โดยมีพระครูพิศาลศีลคุณ (โฮม วิสาโท) เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับฉายาว่า **“ปริปุณฺโณ”**

ในพรรษาที่ ๓ ปีพุทธศักราช ๒๔๙๒ ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าหนองโดก (วัดป่าโสตถิผล) จังหวัดสกลนคร และได้เข้ารับการอบรมธรรมกับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่วัดป่าบ้านหนองผือ จนหลวงปู่มั่นละสังขารลงในปีนั้น หลวงปู่บุญมีมีเพื่อนสหธรรมิกที่สนิทกันมาตั้งแต่ยังเด็กและได้มีโอกาสออกธุดงค์ปฏิบัติธรรมร่วมกัน คือ **หลวงปู่เพียร วิริโย** แห่งวัดป่าหนองกอง จังหวัดอุดรธานี

ในพรรษาที่ ๕ ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ท่านได้กลับไปอยู่ศึกษาธรรมกับหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ และในพรรษาที่ ๖ ปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ ท่านได้ไปอยู่ศึกษาธรรมกับ**หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ที่วัดป่าบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร จากนั้นจึงติดตามหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มาสร้างวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่พรรษาที่ ๑๑ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ และอยู่อบรมกรรมฐานกับพระหลวงตามหาบัว เรื่อยมาจนถึงพรรษาที่ ๓๐ ปีพุทธศักราช ๒๕๑๙

ผู้เขียนกราบเรียนถามหลวงปู่ลีว่า “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่ครับ อยู่บ้านตาดปี ๒๕๒๐ เป็นอย่างไรบ้าง?”

ท่านตอบด้วยความเมตตาทั้งที่สังขารของท่านไม่ค่อยอำนวยสักเท่าใด ว่า **“ตั้งตะกี้... ตั้งแต่ก่อน”** วัดป่าบ้านตาดยังไม่ได้สร้างไม่แปลงอะไรมากนัก พ่อแม่ครูจารย์มีแต่สอนให้ออกเที่ยวกรรมฐานตามป่าตามเขา แต่องค์ที่ไม่ยอมไปคือครูจารย์บุญมี (หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ) ท่านอยู่มายาวนานกว่าใคร ๆ

หลวงปู่ลีกล่าวว่า “๕๒๐ นี่กะ พ่อแม่ครูจารย์เทศน์ ท่านบุญมีบ่อยากไปเที่ยวติ๊ สิมาเป็นเณรน้อยอยู่นี่บ่ ...ปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตา) ท่านถามพระอาจารย์บุญมี (ปริปุณฺโณ) ว่า ไม่อยากออกไปเที่ยวธุดงค์หรือ จะมาอยู่เป็นเณรน้อยเฝ้าวัดป่าบ้านตาดหรืออย่างไร”

ขอยกตัวอย่างคำสอนที่หลวงตาปรารภถึงความเข้มข้นในการสอนขององค์ท่านสมัยก่อนว่า

“กลางคืนผมเดินดูไม่เห็นพระลงเดินจงกรม กลางคืนเงียบ ๆ ไม่เห็นนะ นี่เพิ่งมาพูดวันนี้ไปดูเป็นประจำนะ ท่านทั้งหลายว่าผมไม่ไปดูเหรอ มันขี้เกียจอะไรนักหนา ถ้าขี้เกียจให้หนีจาก

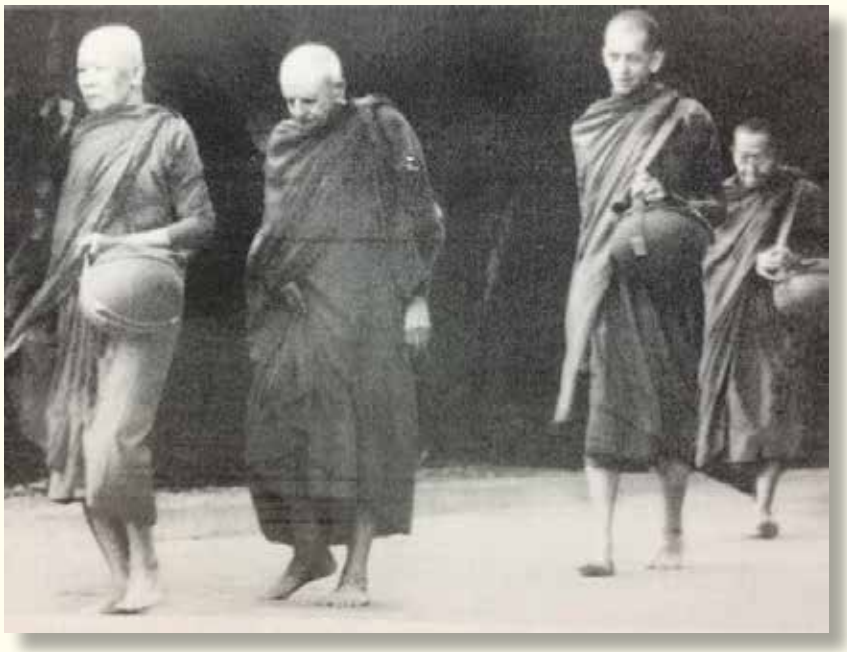

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หลวงพ่อปัญญา ปญฺญาวุฑฺโฒ พระอาจารย์เชอรี่ อภิเจโต

วัดนี้อย่าอยู่ นี้ไปเที่ยวเดินดูหมด กลางค่ำกลางคืนไม่เห็นพระออกมาเดินจงกรมหย็อก ๆ แหย็ก ๆ เลย ท่านทั้งหลายว่าผมไม่ดูเหรอ ผมไปดูตลอดนะ นี่ละวันนี้ออกพูดเสียบ้าง นาน ๆ พูดทีหนึ่ง ๆ

นี่ละการปกครองหมู่เพื่อน รับหมู่เพื่อนรับจริงรับจัง แนะนำสั่งสอน สังเกตสังกาทุกแง่ทุกมุม ให้พากันเอาจริงเอาจัง อย่ามาเหลาะแหละให้เห็น ตั้งแต่ดูธรรมดานี้ก็ขวางตาพอแล้ว แบบหลับหูหลับตาไปกับหมู่กับเพื่อน นี้ไม่ได้คุยนะความเพียร ดูหมู่เพื่อนดูไม่ได้ ถ้าเราทำอย่างนี้เราก็ตายไปนานแล้วแหละ นี่ไม่ได้ทำอย่างนี้”

เมื่อจบจากเทศน์สอนพระแล้วท่านจึงเอ่ยถามขึ้นว่า ท่านบุญมี! ไม่อยากไปเที่ยวกรรมฐานบ้างหรือ? จะมาเป็นเณรน้อยเฝ้าวัดรึไง?” เมื่อองค์หลวงตากล่าวอย่างนั้น ในปีนั้นหลวงปู่บุญมีจึงออกเที่ยวกรรมฐานไปทางถ้ำหีบ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

หลวงปู่ลีเล่าต่อว่า “ปี ๕๒๐ นี่! ผมกะกลับไปเข้าไปบ้านตาดเด้! ...ปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ นี้เราออกเที่ยวแล้ว กลับมาจำพรรษาวัดป่าบ้านตาดดั่งเดิม มีพระจำพรรษาราว ๑๙ ถึง ๒๐ รูป ขอนำมากล่าวเพียง ๖ รูป ดังนี้

๑. *พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน*
๒. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๓. หลวงปู่คำผิว สุภโณ
๔. พระอาจารย์ประยูร
๕. พระอาจารย์ปัญญา ปญฺญาวุฑฺโฒ (หลวงพ่อปัญญา พระฝรั่ง)
๖. พระอาจารย์เชอรี่ อภิเจโต (พระฝรั่ง)

ในพรรษานั้นหลวงปู่ลีท่านจำพรรษาที่กุฏิใกล้ ๆ กับกุฏิหลวงพ่อปัญญา อยู่ทางทิศเหนือของกุฏิหลวงพ่อปัญญา อยู่ตะวันออกเฉียงเหนือของกุฏิหลวงตา ส่วนกุฏิพระอาจารย์ประยูรอยู่ใกล้กุฏิหลวงตาและใกล้ศาลาเนื่องจากอาพาธ (ภายหลังลาสิกขา)

ผู้เขียนเรียนถามพระอาจารย์รูปหนึ่งที่ได้ร่วมจำพรรษาในปีนั้น ถึงบรรยากาศต่าง ๆ ท่านเล่าว่า ทุก ๕ วันองค์หลวงตาจะลงแสดงธรรม หรือถ้านานหน่อย ๗ วันท่านจะลงแสดงธรรมอบรมพระเณรครั้งหนึ่ง

ถ้าพูดถึงองค์หลวงปู่ลี ถ้าพระเณรเข้ามาศึกษาใหม่ ย่อมไม่รู้จักท่าน ก็จะดูเหมือนว่าท่านเป็นพระหลวงตาธรรมดารูปหนึ่ง นั่งถักไม้กวาดให้หมู่พระเอาไว้ใช้ที่ศาลาบ้าง ที่กุฏิหลวงตาบ้าง เหล่านั้นล้วนเป็นฝีมือของท่านทั้งนั้น หรือทำด้ามค้อน ทำที่ไล่ยุง ตรงไหนไม่เรียบร้อยท่านนำพระเณรทำให้สะอาด หาฟืนเข้าโรงไฟ ถักขาบาตรถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์ ส่วนมากเป็นท่านทั้งนั้น หรือแม้กระทั่งเย็บผ้า ท่านชำนาญในการทำบริขารแทบทุกอย่าง ไม่มีใครสู้ท่านได้

ถ้ามองดูด้วยสายตาก็จะมีข้อตำหนิและคำถามขึ้นมาว่า ทำไมหลวงปู่ลี จึงไม่เดินจงกรมนั่งภาวนามาก ๆ เหมือนองค์อื่น ๆ องค์อื่นนั่งสมาธิหามรุ่งหามค่ำโดยเฉพาะอดอาหารนี้เรียกว่าแทบทุกองค์ ยกเว้นองค์หลวงตากับหลวงปู่ลีเท่านั้น?

พระทั้งหลายทำความเพียรแข่งกัน ทางจงกรมเป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่มีกิริยาเล่น ๆ ก้มหน้าก้มตาภาวนาไม่เห็นเมฆหมอกและโลกภายนอก ปฏิปทาหลวงตาท่านกำราบและเอาจริงเอาจังมาก คือความเพียรจุดติด เหมือนบั้งไฟเหมือนเครื่องบิน จุดติดแล้วมีแต่เหินขึ้นเท่านั้น แต่องค์หลวงปู่ลีขณะนั้น ความเพียรท่านก็ทำ แต่ทำอย่างธรรมดา เห็นแต่เวลาว่างถือมีดตอกเหลาโน่นเหลานี่ ทำด้ามไม้กวาดก็ต้องทำงาม ๆ ใช้ไม้ไผ่ลนไฟให้เป็นลวดลายธรรมชาติ ของใช้สอยขององค์หลวงตา เช่น ไม้กวาดต่าง ๆ มีแต่ฝีมือท่านทั้งนั้น ท่านมีกิริยาสบาย ๆ ไม่เหมือนองค์อื่น ๆ ที่คร่ำเคร่งกับการประพฤติปฏิบัติในอิริยาบถทั้ง ๔ แบบไม่ลืมหูลืมตา

พระใหม่จึงสนทนาถามกันขึ้นในสภาหนู (หลวงตาท่านชอบพูด) คือเวลาฉันน้ำปานะต่างสนทนาเรื่องความเพียรของหลวงปู่ลีดังที่กล่าวแล้ว

พระอาจารย์รูปหนึ่งซึ่งมีพรรษามาก ที่นั่งอยู่ในลำดับต้นกล่าวขึ้นว่า “เฮ็ดจั่งใด๋...เพิ่นเบิ๊ดแล่ว ...จะให้ท่านมาเร่งความเพียรเพื่อเหตุอันใด เพราะท่านสิ้นกิเลสแล้ว ”

กรรมฐานบวชใหม่เมื่อได้ยินคำว่า **“สิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์เท่านั้น”** ก็ย่อมมีความตื่นเต้นเพราะเป็นรูปที่เข้าหาได้ง่าย สรุปในวัดป่าบ้านตาดมีพระอรหันต์ถึง ๒ องค์ ในความคิดของปุถุชนคนอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ ย่อมตั้งธงไว้เลยว่า **พระอรหันต์ต้องรู้ทุกอย่าง ความจริงในตำราท่านไม่ได้ว่าไว้อย่างนั้น แต่ท่านรู้ทุกอย่างที่เป็นเรื่องนำไปสู่ความสิ้นกิเลสเท่านั้น**

กรรมฐานบวชใหม่ก็ใคร่อยากเข้าไปปฏิบัติองค์หลวงปู่ลี จึงชวนกันเข้าไปนวดเส้นถวายท่าน เมื่อท่านให้โอกาสได้เวลาจึงขึ้นไปกุฏินวดเส้นถวายท่านที่ระเบียงด้านนอก นวดไปก็คิดไป

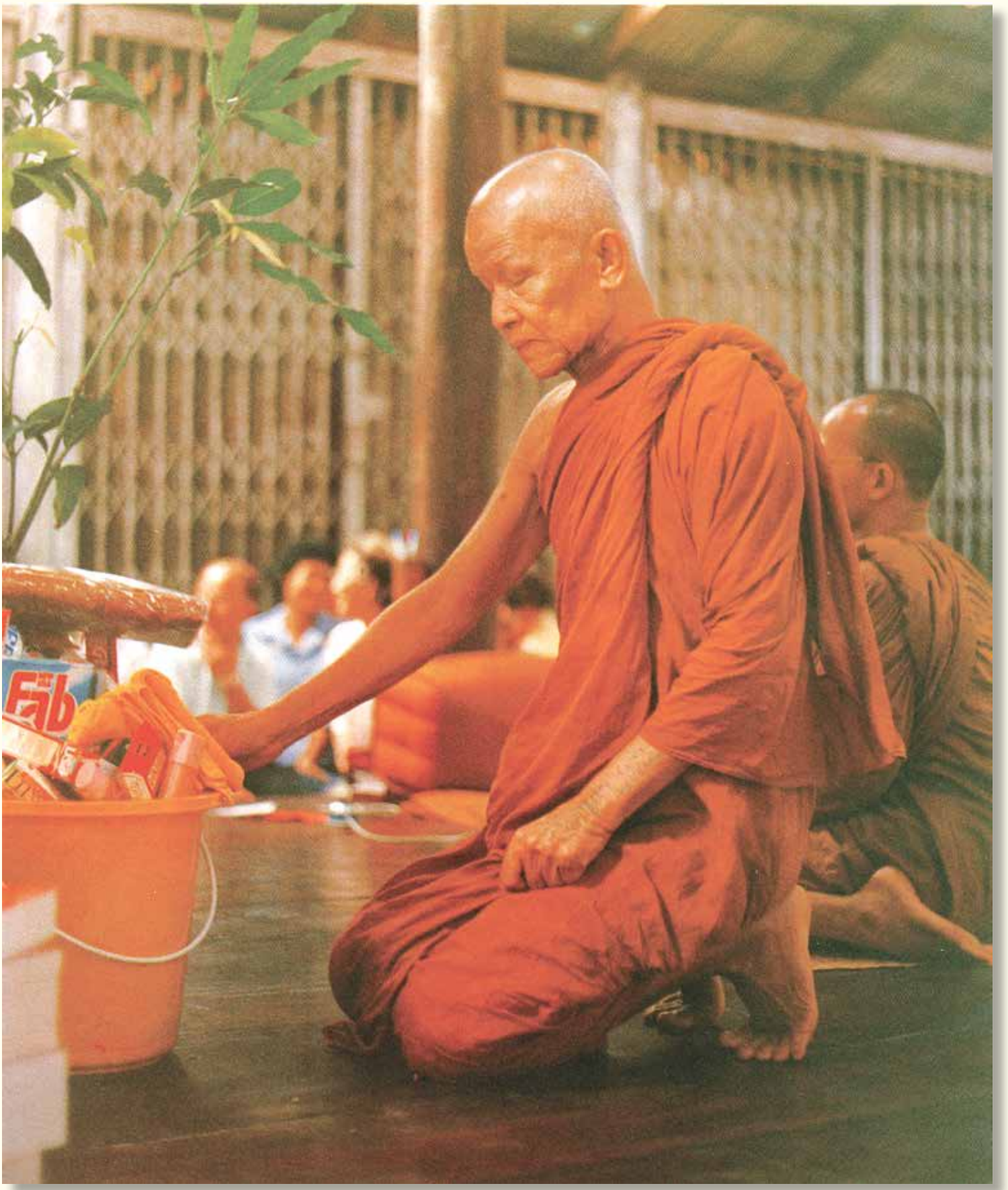

หลวงตาทอดผ้าบังสุกุลที่ศาลาวัดป่าบ้านตาด

ปรุงไป ท่านเดินธุดงค์มามากเส้นแข็งกดแทบไม่ลง ค่ำมาอากาศก็เริ่มหนาว นวดไปยังไม่นานจึงคิดในใจขึ้นว่า “เหนื่อยแล้วเมื่อไหร่จะให้หยุดซะที!” พอคิดจบปั๊บ! ท่านพูดขึ้นมาทันทีว่า “หมู่เพิ่นเมื่อยแล้วเอาหละ ...หมู่เพื่อนเหนื่อยแล้วพอเถอะ” ตกใจกับคำพูดของท่านที่ตรงกับใจคิดเป็นอย่างยิ่ง อุทานในใจว่า “**ท่านรู้วาระจิตเรา!**”

นิสัยของหลวงปู่ลีท่านขวนขวายเพื่อหมู่เพื่อนเสมอ แม้เราจะรู้ว่าท่านเป็นพระอันดับหนึ่งแล้ว แต่การปฏิบัติกับองค์หลวงตาเหมือนเณรน้อย และองค์หลวงตาก็ปฏิบัติต่อท่านเหมือนเณรน้อยเช่นกัน พระบวชกันไม่กี่พรรษายังถูกหลวงตาดุน้อยกว่าองค์หลวงปู่ลี...หลวงตาดุท่านบ่อย ๆ แต่ถ้าใครฉลาดน้อมเข้ามาก็เหมือนว่าตีวัวกระทบคราด **แต่นี่มิใช่ตีวัว แต่เป็นตีทองคำกระทบเหล็กขี้สนิม**

ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ นั้น หลวงตามีดำริสร้างกุฏิให้โยมมารดาในเขตโรงครัว (เขตอุบาสิกา) หลวงปู่ลีเป็นหัวหน้าหมู่เพื่อนในการก่อสร้าง เมื่อหลวงตาเดินมาตรวจงานหลวงตามักจะฉันหมากมือไขว้หลังแล้วเดินมา มาถึงก็ดุหลวงปู่ลีทันที ต่อหน้าพระมาก ๆ พระอาจารย์ที่บวชนาน ๆ บางรูปเห็นหลวงตาดุ แล้วองค์หลวงปู่ลีก็ทำอะไรไม่ถูก ลน ๆ หัวเราะท่าน ทั้งพระฝรั่งทั้งพระไทย พระรูปหนึ่งที่พอเป็นหลักเกณฑ์กล่าวเตือนหมู่เพื่อนว่า “**อย่าไปหยอกท่านด้วยคำพูดหนัก ๆ อย่าไปหัวเราะท่าน ท่านอาจารย์ลี ท่านหลุดพ้นแล้ว**” แล้วพระรูปนั้นก็ย้อนว่า “**หลุดพ้นอะไร เมื่อเช้านี้หลวงตายังดุอยู่เลย นี้ก็ยังโดนดุอีก**”

ภายหลังเมื่อมีพระไปนวดเส้นถวายท่าน ท่านจะเปรย ๆ ว่า การจ้วงจาบพระอรหันต์บาปมากนะ ท่านพูดถึงพระอรหันต์องค์อื่นมิใช่องค์ท่าน มันมีแต่จะลงข้างล่าง (จิตลงภพภูมิที่ต่ำ) ถ้าเราทราบว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ต้องให้ความเคารพอย่างเดียว ท่านบริสุทธิ์แล้ว เราพูดอะไรมันจะเกิดความด่างพร้อยในตัวของเราเอง แม้ในขณะนั้นหลวงตาจะพูดเปรย ๆ ว่า “**ธรรมลีนี้เศรษฐีธรรมนะ**!” ท่านจะพูดนิดหน่อย ๆ ไม่พูดมากเหมือนทุกวันนี้

การปฏิบัติต่อกันระหว่างหลวงตากับหลวงปู่ลีต้องดูให้ดี ๆ ท่านถึงกันหมดทุกเรื่อง ในขณะฉันจังหันเช้า มีหลวงปู่ลีรูปเดียวที่หลวงตาปฏิบัติด้วยอย่างให้เกียรติยิ่ง อาสนะที่นั่งฉันระหว่างหลวงตากับหลวงปู่ลีในขณะนั้นห่างกันราว ๑ เมตร หลวงตานั่งเสากลางศาลาชั้นบน หลวงปู่ลีนั่งถัดมา การนั่งนี้หลวงตาจะเห็นพระเณรทุกรูปอย่างถนัดถนี่ พอได้เวลาฉัน หลวงตาท่านจะหยิบอาหาร เช่น น่องไก่ หลวงปู่ลีก็จะยกบาตรรับอาหารจากหลวงตาทันที ทางหลวงตาหยิบปั๊บ! หลวงปู่ลียกบาตรรับปั๊บ! ทันที ท่านให้กันไวมาก นี่แหละคือศีลธรรมท่านเสมอกัน

อีกอย่างหนึ่งเวลาหลวงปู่ลีทำงาน หรือว่าท่านถักไม้กวาด เหลาหวาย เตรียมด้ามไม้กวาด หรือเลาะแขมสำหรับใช้ถักไม้กวาด พวกพระที่อดอาหารเห็นท่านทำงาน จะมาขอช่วยท่านทำ ท่านมองดู แล้วก็กล่าวว่า “บ่ต้องมาเฮ็ดมาซอยไปภาวนา ...ไม่ต้องมาทำช่วยผม ให้ไปภาวนา” ท่านไล่ไปไม่ให้มายุ่งกับงานเหล่านี้

กุฏิหลวงตาที่วัดป่าบ้านตาด

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านให้โอวาทและกล่าวถึงถึงคำสอนขององค์หลวงตามีแต่เด็ดๆ ว่า “พ่อแม่ครูจารย์เทศน์มีแต่เด็ด ๆ เอาไปปฏิบัติได้เลย ถ้าเราเอาไปใคร่ครวญ เอาไปเป็นคติตัวอย่าง เอาไปเป็นความพากความเพียร แต่ถ้าฟังแล้วไม่เอาไปพิจารณา ไม่เอาไปกำกับจิตใจตัวเอง มันก็ไม่เกิดผล ถ้าเราจะเอาแต่ความจำของเรา ความจริงมันก็เลยไม่เกิดจากใจของเราสักที เราก็เลยไม่สิ้นสงสัยสักที **เหมือนกันกับเราเดินทางไปเห็นมาแล้ว ถึงใครจะมาเถียงเราหรือคัดค้านเราก็ไม่ได้ เพราะเราได้ไปเห็นมาแล้ว** แต่ถ้าไม่เคยเห็นกันเลย ก็เถียงกันอยู่อย่างนั้นแหละ

สมาธิถ้าเราไม่เคยเห็นก็เท่านั้น จะพูดตามตำราก็พูดกันได้ แต่จิตของเราไม่ได้เห็นถึงรากฐานด้วยตนเอง ก็เลยมีแต่เอาคำพูดคนอื่นมาพูดเท่านั้น มันสำคัญ คำพูดเล่น ๆ นั้นแหละสำคัญ พูดเล่นจนเป็นนิสัย ศีลวาจานั้นแหละสำคัญที่สุด มีทั้งสิ่งควรพูดไม่ควรพูด อย่าไปอวดตัวเอง **ถ้าไม่ปฏิบัติตามทางของพระพุทธเจ้า จิตใจมันจะลุ่ม ๆ ดอนๆ ถ้าเปรียบกับทางเดินก็เป็นทางเดินที่ขรุขระน่ะ! ต้องฝึกหัดตัวเองไว้น่ะ!** อย่างทางโลกเขาก็ฝึกเหมือนกันนั้นแหละ อย่างทหารเขาก็ต้องฝึกและก็ยังต้องมีวินัยอีก

วินัย กับ **ศีล** ก็คืออันเดียวกันนั่นเอง แต่ทางพระ เรียกว่า **ศีล**

วินัย ก็เป็นระเบียบที่ต้องรักษาไว้ ไม่อย่างนั้นมันก็คงเลวร้ายไปหมด ถึงจะเรียนมาสูงขนาดไหนก็ตาม ถ้าความประพฤติไม่ดีแล้วไม่มีใครชอบ ความดีต้องทำเอาเอง วันไหนก็ต้องทำ **ถ้าไม่สู้กันจนเต็มที่ไม่รู้ผล** ถ้าจะเร่งความเพียรก็ลองสู้กันสักคืนก็น่าจะปรากฏผล สู้กันจนเหนื่อย

ถ้านั่งก็นั่งจนเหนื่อย ถ้ามันเหนื่อยแล้วมันไม่คิดหรอก จิตมันก็ไม่ออกจากกายเลย แต่นี่จิตมันวิ่งไปตามอารมณ์วิ่งไปนั่นไปนี่ นี่แหละคือจิตมันไม่สงบ

ปฏิปทาครูบาอาจารย์ท่านทำจริง ๆ จิตท่านไม่ได้ออกจากพุทโธ ท่านเอาพุทโธเป็นที่ตั้งท่านเข้าอยู่อย่างนั้น ถ้าพิจารณา ท่านก็พิจารณาในสมาธิด้วยซ้ำไป ถ้าจิตมันรวมไปในความสงบแล้ว ถ้าเกิดเหนื่อย ท่านก็เข้าไปพักในสมาธิ เหมือนกันกับเขาทำไร่ทำนาทำสวน เขาก็ต้องปลูกสร้างกระต๊อบ เอาไว้พักหลบแดดหลบฝนก่อน ไม่ใช่ว่าเขาจะไปตากแดดตากฝนอยู่อย่างนั้น

เมื่อองค์หลวงปู่ลีเล่าเรื่องพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ให้ฟังเป็นบุญหูที่ได้ฟังจากปากของท่านเองแล้ว ท่านก็อดที่จะกล่าวศิษย์รุ่นน้อง คือพระอาจารย์**ปัญญา ปณฺณาวุฑฺโฒ** มิได้ว่า

อาจารย์ปัญญาท่านสนทนากับเรา ท่านพูดว่า ท่านศึกษาหมดทุกศาสนาแล้ว ท่านเรียนถึงขั้นดอกเตอร์ แต่ความสุขทางใจไม่ปรากฏ ท่านมีแต่ทุกข์ทางใจมาก ก่อนท่านจะเข้ามาเรียนทางศาสนา ศาสนาไหนก็อ้างแต่ว่าพระเจ้าอยู่ชั้นสวรรค์ ศาสนาไหนก็เหมือนกัน อาจารย์ปัญญาก็เลยมาศึกษาศาสนาพุทธ พอมาดูแล้วเห็นว่า **พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้ แล้วท่านก็ประกาศสิ่งที่ตรัสรู้นั้น อันนี้มีเหตุผล** พอได้เหตุผลแล้วก็ค้นหา พอค้นหาฝ่ายปฏิบัติประเทศไหนก็ไม่มีการปฏิบัติเลย มีแต่ประเทศไทย อาจารย์ปัญญาถึงได้เข้ามาประเทศไทย

เมื่อมาถึงก็มาบวชอยู่วัดปากน้ำกับหลวงปู่สด จนฺทสาโร ก็เกิดความสงสัยทางการเทศน์การพูดนั้นดี แต่ความประพฤตินั้นไม่ตรงกับพระธรรมวินัย ท่านสังเกตถึงขนาดนั้นนะ แล้วท่านก็หาถามผู้รู้ว่า “ครูบาอาจารย์ดีกว่านี้มีหรือไม่?” เขาก็บอกว่า “มีอาจารย์มหาบัว อยู่จังหวัดอุดรธานี” ท่านก็อยากมา พอมาก็มากราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) พ่อแม่ครูจารย์ท่านก็ให้รอก่อนถึง ๓ ปี ปีที่ ๔ ถึงให้มา

พระอาจารย์ปัญญา เมื่อเข้ามาอยู่ศึกษาธรรมที่วัดป่าบ้านตาด ในปีแรก ๆ หลวงตามหาบัวท่านก็ยังบอกหมู่พวกไม่ให้ไปสุงสิงด้วย องค์ท่านพูดว่า “เขาจะมาแบบไหนให้สังเกตดู อย่าไปสุงสิงอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าพระอาจารย์ปัญญามาถวายของอะไร ก็ให้ประเคนต่อหน้า”

ต่อมาเมื่อหลวงตามหาบัวได้เห็นความตั้งใจจริงของพระอาจารย์ปัญญาท่านถึงได้ย้ายให้พระอาจารย์ปัญญามาเป็นธรรมยุต

การทำความเพียรไม่ใช่ของง่าย การเดินจงกรมก็ไม่ใช่ของง่าย ถ้าพวกเรามีแต่กินกับนอนแล้วทำอย่างไรถึงจะเห็นอรรถเห็นธรรมได้ จิตใจของเรา ถ้าไม่มีปัญญาไม่มีสติแล้ว มันก็วิ่งไปนั่นไปนี่อยู่ตลอด แต่ถ้าเราฝึกหัดสติของเราแล้วมันไม่ไปไหนหรอก ฝึกหัดให้มันเป็นมหาสติเป็นมหาปัญญาแล้ว มันจะไม่ไปกังวลกับเรื่องอะไรพวกนั้นหรอก

หลวงปู่ลีท่านเล่าประวัติต่อไปให้ฟัง ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ยาวมาก เพราะองค์ท่านไม่หยุดนิ่งหรือติดอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง **วิถีจิตและชีวิตขององค์ท่านเป็นไปด้วยศีลขันธ์ อินทรียสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษอันเป็นทรัพย์ของอริยะ ย่อมเสพเสนาสนะ อันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง ลอมฟาง**

หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า “ปีนั่นเฮ็ดกำแพงแล่ว ๆ กะเอาเฮ็ดหยังแล่ว ๆ กะไปเที่ยวไปภูจ้อก้อพุ่นนะ ท่านเฮียง ซวนไปภูจ้อก้อ กะเลยไปนำเพิ่น ...ออกพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ ช่วยหลวงตาดูแลการสร้างกำแพงเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราจึงกราบลาท่านไปเที่ยวภาวนาทาง **“ภูจ้อก้อ”** ท่านเฮียง ชวนเราไปเที่ยวภาวนาทางภูจ้อก้อ เราจึงไปกับท่าน”

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ! ภูจ้อก้อ หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต นี้ใช่ไหมขอรับ?”

ท่านตอบว่า “แม่น!...ใช่แล้ว จากนั้นเราก็กลับมาวัดป่าบ้านตาด เช่นเดิม”

ท่านทั้งหลาย! หลวงปู่ลี ได้แสดงสาวกจริยาอันประเสริฐหลายเรื่อง ได้ออกบำเพ็ญตบะบนภูเขาสูง ชีวิตเลือดเนื้อขององค์ท่านเป็นไปเพื่อธรรมเท่านั้น ท่านไม่ได้หวังลาภสักการะและชื่อเสียงแต่ประการใดเลย ขอเป็นเพียงผู้รับใช้ใต้เบื้องบาทของหลวงตาเท่านั้น ส่วนลาภผลที่เกิดถือเป็น **อติเรกลาภ** คือผลพลอยได้ ผู้บำเพ็ญบารมีเต็มเปี่ยมย่อมมีวาจาศักดิ์สิทธิ์ และนี้เป็นปัจฉิมภพขององค์ท่าน บารมีธรรมทั้งหลายหลั่งไหลมาให้ผลมากมาย แม้องค์ท่านพักอยู่ในกุฏิมีผู้คนมากราบไหว้เป็นสายยาว ท่านนั่งอยู่เฉย ๆ ก็มีเหล่าศรัทธาทั้งจากทางใกล้และทางไกลมากราบไหว้บูชาไม่มีหยุด สุดที่คณนาได้ อุปมาเหมือนน้ำที่ไหลจากยอดเขาสูงย่อมไหลลงเต็มห้วยหนองคลองบึงที่อยู่ด้านล่าง ไม่มีบกพร่อง

นี้แลท่านทั้งหลาย! **บุญบารมีเป็นสิ่งที่ควรสั่งสมโดยแท้** เมื่อแลดูองค์หลวงปู่ลี ผู้มีบารมีเต็มแล้ว...อัศจรรย์ในศาสนาของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นอย่างยิ่งฯ ●

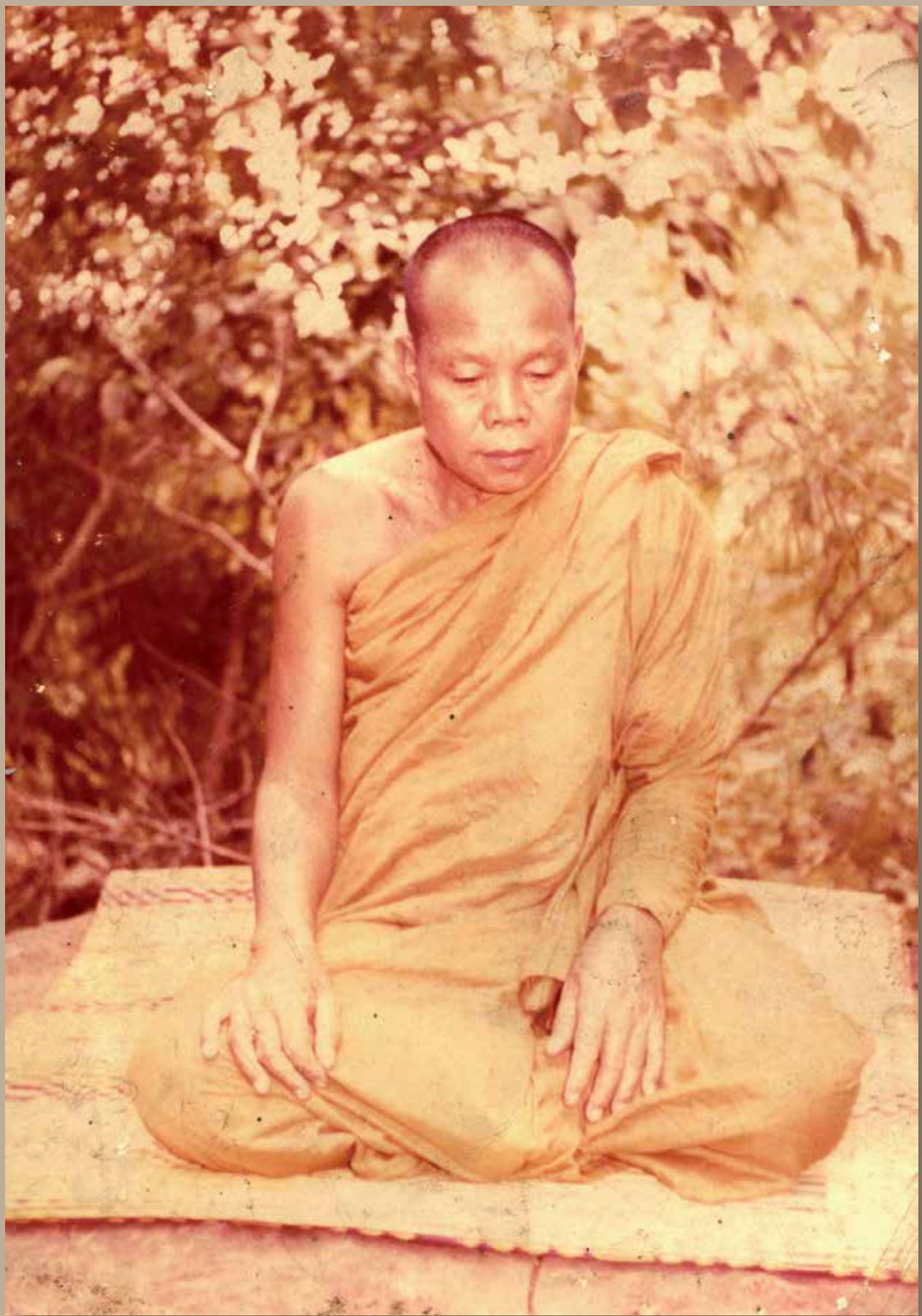

หลวงปู่ลี กุสลธโร ในมัชฌิมวัย (ภาพนี้โยมมารดาของท่านเก็บรักษาไว้)

อายุ ๕๖ ปี

พรรษาที่ ๒๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑

จำพรรษาที่เสนาสนะกลางป่าห้วยอีน่อง บ้านผาขาว
อำเภอผาขาว จังหวัดเลย

ออกพรรษาจากวัดป่าบ้านตาด ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ เสร็จกรานกฐินและการตัดเย็บสบงจีวรเรียบร้อย **หลวงปู่ลี กุสลธโร** ท่านแต่งบริขารพอประมาณตามสมณวิสัย และมองหาสถานที่ภาวนาอันเงียบสงัดต่อไป วัดป่าบ้านตาดเหมือนบ้านพ่อแม่หลังใหญ่ใบดกหนามีหลังคามุงด้วยอริยวิหาร ท่านจึงสะดวกมาสะดวกไป จะขึ้นจะลงเมื่อใดไม่มีเก้อเขินหรือขัดข้อง รู้สึกเป็นที่ให้ความอุ่นใจอยู่เสมอ บางครั้งอาจถูกพ่อแม่ครูจารย์ดุเอาบ้างก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา ท่านไปมาสบายเพราะไม่มีกิเลสตัวใดชักนำฉุดดึงให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจได้อีก “แต่สัตว์โลกซิ!” ท่านเอ่ยขึ้น **“มีกิเลสเป็นเจ้าเหนือหัวคอยชักนำ ดึงไปรอบ ๆ วนเวียน ตกอยู่ในอำนาจของมัน แล้วแต่กิเลสมันจะทำเอาเว้ย!”** ท่านว่าพวกเราผู้นั่งฟัง

ก่อนที่หลวงปู่ลีจะออกเที่ยวธุดงค์ ท่านได้ช่วยองค์หลวงตาก่อสร้างห้องน้ำให้กับโยมมารดาของหลวงตาในเขตอุบาสิกาของวัด ในปีนั้นวัดป่าบ้านตาดมีแม่ชีเพียงรูปเดียวคือ **แม่ชีแพงศรี โลหิตดี** ซึ่งเป็นโยมมารดาของหลวงตา มีแม่ชีจากประเทศสิงคโปร์เข้ามาขออาศัยปฏิบัติเป็นบางครั้ง องค์หลวงตาท่านอนุญาตให้พักอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น

กุฏิพระมีไม่เพียงพอ หลวงตาจึงมีคำสั่งให้สร้างกุฏิหลังใหม่เพิ่มขึ้นอีก ๑ หลัง สำหรับให้พระฝรั่งชื่อ **คริสโตเฟอร์** หลวงปู่ลีได้นำหมู่คณะพระเณรก่อสร้างจนแล้วเสร็จ

เมื่อสร้างกุฏิสำเร็จแล้วภารกิจอีกอย่างหนึ่งของท่านก่อนออกเที่ยวภาวนาคือการหาไม้เปาะมาทำไม้กวาด และหาฟืนใส่โรงไฟให้พร้อม พอดีกับในขณะนั้นมีนายทหารคนหนึ่งเข้ามาบวช ท่านจึงเสียสละกุฏิให้ องค์ท่านกราบลาองค์หลวงตาออกเที่ยวภาวนา และเดินทางไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ที่วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ กราบโลงสรีระสังขาร หลวงปู่ฝั้นอาจาโร

ขอเล่าเรื่องวัดป่าบ้านตาดในปีนั้นเพิ่มสักเล็กน้อย ในระหว่างวันที่ ๒๐ ถึง ๒๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๑ **องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ท่านเดินทางไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ณ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณนานิคม จังหวัดสกลนคร ในงาน **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙)** เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีพระราชทานเพลิงศพ นับได้ว่าเป็นงานสำคัญอันยิ่งสำหรับพระภิกษุทุกรูปในแผ่นดินไทยที่ได้มีโอกาสไปร่วมในงานสำคัญครั้งนี้ โดยเฉพาะพระป่าสายกรรมฐานของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เนื่องจากหลวงปู่ฝั้นถือว่า **“เป็นพ่อแม่ครูอาจารย์ที่สำคัญยิ่งรูปหนึ่ง”** แต่หลวงตามิได้ให้พระวัดป่าบ้านตาดรูปใดติดตามไปด้วยเลย องค์ท่านสงวนพระปฏิบัติให้มาก ต้องการให้พระอยู่เงียบสงบไม่มีความวุ่นวายใจ ปฏิบัติตนจนกว่าจะหลุดพ้น

การไปร่วมในงานใหญ่ ๆ ทำให้หลวงตาเริ่มเป็นที่รู้จักของคนหมู่มาก โดยเฉพาะหนังสือ **ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ที่องค์ท่านเขียนในราวปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง

เมื่อหลวงปู่ฝั้น ละสังขารไป เป้าหมายอันสำคัญของนักปฏิบัติในสมัยนั้นคือองค์หลวงตาวัดป่าบ้านตาด เป็นที่รู้กันในหมู่นักปฏิบัติโดยมากว่า ท่านสำเร็จธรรมเป็นพระอรหันต์มานานแล้ว ว่ากันว่าในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ มีพระจากนานาชาติสลับผลัดเปลี่ยนเข้ามาศึกษาธรรมที่วัดป่าบ้านตาดกันเป็นจำนวนมากกว่า ๑๐๐ รูป มีทั้งพระ**ฝ่ายหีนยานและฝ่ายมหายาน** มาเพื่อหวังจะทดลองภูมิจิตภูมิธรรมขององค์ท่าน วัดป่าบ้านตาดจึงมีความคึกคักสมังคีเต็มไปด้วยชาวต่างชาติอยู่กันแบบแออัดเพราะที่พักมีไม่เพียงพอ

หลวงปู่ชา สุภทฺโท ส่งลูกศิษย์ชาวต่างชาติมาฝึกจิตภาวนากับหลวงตาเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. ๒๕๒๑

พระชาวต่างชาติมาจากหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศเนปาล ประเทศสิงคโปร์ ประเทศจีน เป็นต้น บางท่านเป็นลูกศิษย์ **หลวงปู่ชา สุภทฺโท** วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี บางท่านเป็นลูกศิษย์ **หลวงปู่ศรี มหาวีโร** หรือแม้แต่ **พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร** ก็ได้นำลูกศิษย์เป็นพระฝรั่งชื่อ **เดวิด** มาฝากไว้เช่นกัน

เมื่อพระไทยเจอพระต่างชาติ ซึ่งมีความแตกต่างกันในรูปพรรณสัณฐานและภาษาก็ย่อมมีเรื่องให้ชวนหัวเราะกันอยู่บ้าง!

วันหนึ่ง หมู่พระทั้งหลายทั้งชาวไทยและชาวเทศได้มีการทำกิจวัตรร่วมกัน เมื่อถึงเวลาบ่ายกิจวัตรที่ท้าทายรออยู่นั้นก็คือ **“การโยกน้ำบาดาล”**เพื่อนำน้ำไปเติมตามกุฏิและห้องน้ำ ซึ่งการโยกน้ำต้องใช้พละกำลังและความพยายามเป็นอย่างมาก หากพระรูปใดแรงไม่ดีอาจถึงกับเป็นลมล้มพับให้ขายหน้าได้ ขณะทำงานพระไทยก็ไม่กล้าถามพระฝรั่งเพราะกลัวจะพูดผิด เพราะพระบางรูปก็พูดภาษาต่างชาติไม่ได้เลย

เมื่อถึงเวลาโยกน้ำบาดาลพระฝรั่งเศสเข้าประจำการโยกน้ำคู่กับพระญี่ปุ่น คือการโยกน้ำต้องมี ๒ รูปขึ้นไปถึงจะโยกไหว เพราะต้องใช้แรงมาก **หลวงตาโฮม** ซึ่งเป็นพระไทยอีสานและพระอีกหลายรูปช่วยกันยกถังปี๊บ (ถังน้ำที่เป็นสังกะสีมีที่จับ) พระรูปอื่น ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่างกุลีกุจอช่วยกันเข็นน้ำไปตามจุดต่าง ๆ ต่างองค์ต่างทำงานไม่พูดจากันเพราะไม่รู้ภาษากัน ใช้ภาษามือเป็นส่วนมาก ต่างองค์ต่างดูท่าทีของกันและกันเนื่องจากมุ่งหมายมาเพื่อการปฏิบัติ ขืนทำอะไรลงไปผิด ๆ อาจไม่ได้อยู่วัดป่าบ้านตาด เพราะจะต้องโดนหลวงตาไล่ตะเพิดเป็นแน่แท้

เมื่อทำกิจวัตรนานเข้า ๆ พระฝรั่งเศสจึงตัดสินใจถามพระญี่ปุ่นขึ้นด้วยสำเนียงอีสานเสียงดังฟังชัดว่า “ครูบาเจ้ามาต๊ะไส?” พระญี่ปุ่นตอบว่า “ข้อยมาต๊ะอุบลฯ อยู่กับหลวงปู่ซา” พระจากนิวซีแลนด์จึงกล่าวขึ้นบ้างว่า “ฮ่วย! ครูบา ข้อยว่าแม่นหมู่เจ้าเว้าลาวบ่ได้” พระฝรั่งเว้าลาว! ทำเอาหลวงตาโฮมและพระทั้งหลายที่ได้ยินการสนทนาต่างพากันหัวร่องอหายไปตาม ๆ กัน...จากนั้นมาหมู่พระทั้งหลายก็เริ่มกล้าที่จะพูดจาปราศรัยกับพระชาวต่างชาติมากขึ้น

ในการรับพระที่มาอยู่วัดป่าบ้านตาดสมัยนั้น หลวงตาท่านจะให้โอกาสพระชาวต่างชาติให้ได้เข้ามาศึกษาช่วงนอกพรรษา ช่วงในพรรษาปีนั้นท่านพิจารณารับพระเพิ่มเพียง ๖ รูป และกฐินปีนั้นพระฝรั่งเป็นผู้สวดทั้งหมด ทั้งสวดอุปโลกน์และสวดญัตติ การฝึกสวดหลวงตาท่านให้ไปหัดท่องหัดสวดที่โรงน้ำร้อน หรืออีกแห่งที่กุฏิเก่า **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** ซึ่งปีนั้นท่านออกไปจำพรรษาที่ถ้ำหีบ

นอกจากนั้นหากมีพระเข้ามาขออยู่ ๒ รูปพร้อมกัน คือ องค์หนึ่งเป็นพระมาจากทางภาคกลางและอีกองค์หนึ่งเป็นพระมาจากทางภาคอีสาน หลวงตาท่านจะพิจารณารับพระที่มาจากทางภาคกลางก่อน เช่น พระอาจารย์สุธรรม จังหวัดระยอง มาพร้อมกับพระอาจารย์ทับ จังหวัดสกลนคร หลวงตาท่านก็พิจารณารับพระอาจารย์สุธรรม จุดประสงค์ของท่านก็เพื่อเผยแผ่ธรรมไปยังภูมิภาคอื่น ส่วนพระอาจารย์ทับนั้นเป็นคนอีสานเกิดอยู่ในถิ่นครูบาอาจารย์ การเข้าหาครูบาอาจารย์ย่อมทำได้โดยง่ายกว่าอยู่แล้ว

ว่าด้วยเรื่องการ “**ดุ**” หลวงตาท่านจะดุให้แก่พระอีสานเป็นอันดับหนึ่ง ดุแบบที่ว่าให้มิดจมดินกันไปเลย ส่วนพระภาคกลางและพระภาคอื่น ๆ จะถูกดุรองลงมา เพราะดุพระภาคกลางแล้วมักจะออกอาการฮึดฮัดต่อต้าน **ท่านจึงเอาพระภาคอีสานเป็นเครื่องสอน เพราะพระอีสานยิ่งถูกดุก็ยิ่งหมอบ จำยอมไม่มีฝ่าฝืน**

ขอยกตัวอย่างเรื่องพระถูกดุและพระถูกไล่หนี ซึ่งเป็นที่ลือชื่อมากในสมัยนั้น ปีนั้น **พระอาจารย์คำผิว** นั่งในลำดับที่ ๓ ซึ่งมีพรรษารองจากองค์หลวงปู่ลี ได้เข้าไปในหมู่บ้านโดยไม่ได้บอกลา องค์หลวงตาทราบท่านจึงไล่หนี ท่านพูดเด็ด ๆ ว่า “**ท่านคำผิว! ท่านจะไปหรือจะไม่ไป ถ้าท่านไม่ไป ผมจะไปเอง**” พระอาจารย์คำผิวหมอบยอมทุกอย่าง สุดท้ายพระอาจารย์คำผิว จึงต้องออกจากวัดป่าบ้านตาดไป

ซึ่งที่จริงแล้วการถูกไล่ออกจากวัดป่าบ้านตาดนั้น ไม่ใช่สิ่งที่น่าละอายเลยเสียทีเดียว เพราะนั่นเป็นอุบายคำสอนของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาอย่างหนึ่ง ที่พิเศษกับคน ๆ นั้น หรือพระรูปนั้น ๆ เป็นเฉพาะรูปหรือเฉพาะบุคคล

การอบรมธรรมขององค์หลวงตา ภายใน ๕ วันองค์ท่านจะเทศน์ ๑ ครั้งหรือหากนานหน่อยก็เป็น ๗ วันเทศน์ ๑ ครั้ง ท่านจะเทศน์อบรมบนศาลาชั้นบน เมื่ออบรมจบลงพระอาจารย์ปัญญา *(พระอาจารย์ปีเตอร์ จอห์น มอร์แกน (Peter J. Morgan))* จะเป็นผู้แปลให้พระชาว

ครูบาอาจารย์ที่ร่วมจำพรรษาที่บ้านตาด ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๑
๑. หลวงพ่อคำผิว สุภโณ
๒. พระอาจารย์สุดใจ ทนฺตมโน
๓. พระอาจารย์สุธรรม สุธมฺโม
๔. พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต

ต่างชาติรับทราบ หากพระรูปใดยังไม่เข้าใจแจ้งชัดก็จะไปฟังแปลต่อ จาก **พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต** ซึ่งเป็นพระหนุ่มจบการศึกษามาจากประเทศสหรัฐอเมริกา หรือไม่ก็**พระอาจารย์สุดใจ ทนฺตมโน** ก็พอได้บ้างแต่ไม่เก่งภาษาเท่าใดนัก

การพูดของหลวงตาเป็นธรรมล้วน ๆ ที่ท่านได้พิจารณาดีแล้ว แต่มิใช่ว่าใครจะขัดคอไม่ได้ มิได้เป็นดั่งนั้น หากเป็นหลักความจริงท่านเปิดหมดเหมือนหงายของที่คว่ำ อย่างเช่นในปีนั้น หลังประชุมอบรมกรรมฐานที่ศาลาแล้ว องค์หลวงตาท่านปรารภขึ้นมาว่า “ท่านเจ้าคุณ...ปฏิบัติไม่ถูกต้องสักอย่างหนึ่ง” พระอาจารย์ประยูร ซึ่งนั่งเป็นลำดับที่ ๔ กล่าวแย้งขึ้นว่า “ท่านเจ้าคุณ...ท่านปฏิปทาดีอยู่นะขอรับ” “ท่านไม่ต้องมาสอนผม” หลวงตากล่าวขึ้นในที่ประชุมสงฆ์ พระอาจารย์ประยูรเป็นลูกศิษย์หลวงปู่ฝั้นมาก่อน หลวงปู่ฝั้นท่านไม่ค่อยดุ พอถูกหลวงตาดุให้จัง ๆ ภายหลังต่อมาท่านอาพาธจึงลาสิกขา

พระบางรูปและญาติโยมบางท่านเห็นพระชาวต่างชาติมาก ๆ เกิดความภูมิใจว่า วัดป่าบ้านตาดทันสมัยศาสนาเจริญรุ่งเรือง อยากให้หลวงตาท่านรับพระต่างชาติไว้ในสำนักมาก ๆ หลวงตาท่านตอบว่า “มันสิเป็นสวนบักสีดา **...วัดป่าบ้านตาดมันจะกลายเป็นสวนฝรั่ง ให้ศึกษาช่วงนอกพรรษาก็พอ ส่วนเข้าพรรษาเราจะพิจารณาอีกทีหนึ่ง**”

ไม่เพียงแต่พระจากนานาชาติเท่านั้น ที่หลั่งกันเข้ามาศึกษากรรมฐานที่วัดป่าบ้านตาด แม้ฝ่ายฆราวาสต่างชาติก็มามากเช่นเดียวกัน มีโยมมาจากประเทศออสเตรเลีย มาหัดวิธีเข้าอุปัฏฐากรับใช้พระ เขาใช้ผ้าพาดบ่ากล่าว **“กัปปิยัง ภันเต”** อย่างเคารพนอบน้อม ดูสวยงามยิ่งกว่าคนไทยบางคนเสียอีก

ด้วยความศรัทธาของชาวต่างชาติที่มีต่อองค์หลวงตา แม่ชีชาวสิงคโปร์ มากราบนิมนต์ให้หลวงตาไปสร้างวัดที่ประเทศสิงคโปร์ เธอมีศรัทธาจะซื้อที่และสร้างวัดถวาย ด้วยงบประมาณเป็นพันล้าน เธอจะทำถวายทุกอย่างดุจดั่งนางวิสาขา หลวงตาพิจารณาแล้วจึงไม่รับ และยังมีอีกหลายแห่งจากทั่วโลกที่แสดงเจตนาถวายที่ให้องค์ท่านไปสร้างวัด แต่องค์ท่าน “บ่หัวซา ...ไม่สนใจเลย”

หลวงตาท่านเคยเดินทางไปต่างประเทศมาแล้วที่พุทธประทีป ประเทศอังกฤษ การเผยแผ่ธรรมในครั้งนั้นผลเป็นที่น่าพอใจพอสมควร องค์ท่านพิจารณาว่า **คนไทยมีอยู่อีกมากที่ยังขาดผู้อบรมสั่งสอน สอนคนไทยให้ได้เสียก่อน จึงค่อยคิดสอนคนประเทศอื่นในภายหลัง** จากนั้นองค์ท่านก็ไม่ไปต่างประเทศอีกเลย

แม้พระอุปัฏฐากองค์หลวงตาก็ยังเป็นพระฝรั่ง ได้ศึกษาเรียนรู้ข้อวัตรปฏิบัติมาเป็นอย่างดี สมัยนั้นมี ๒ รูป ๑. **พระอาจารย์ดิ๊ก** (ชาวอเมริกา) ๒. **พระอาจารย์แพท** (ชาวออสเตรเลีย)

พระฝรั่งส่วนมากมักจะเดินซุ่มซ่าม เห็นพระชาวไทยบวช อายุก็ได้ ๒๐ กว่าปีแล้วแต่ก็ยังเข้าใจว่าเป็นเณรอยู่ เพราะหน้าตาคนไทยเมื่อเทียบกับชาวต่างชาติแล้วดูเหมือนว่าอายุยังน้อย

ขอเล่าถึงพระฝรั่งที่อุปัฏฐากหลวงตาที่ชื่อว่า “**พระอาจารย์แพท**” พระฝรั่งรูปนี้มักเดินซุ่มซ่าม หลวงตาเห็นดังนั้นจึงเรียกด้วยความเมตตาว่า **“อีตาแพท”** ทำให้พระฝรั่งรูปนี้สนใจกับคำศัพท์ว่า “อีตาแพท” เป็นอย่างยิ่ง ท่านเที่ยวไปถามพระรูปโน้นรูปนี้ ว่าคำว่า “อีตา” นี้มีความหมายว่าอย่างไร?

ไปถามพระที่เป็นพระมาจากภาคกลางก็บอกว่า “**อี**” ก็เหมือนคำที่ไทยเขาเรียก หมาอีดำ หมาอีแดง “Impolite” (ไม่สุภาพ) ไปถามพระที่เป็นพระทางภาคอีสานท่านก็อธิบายว่าเป็นคำที่ใช้กันธรรมดาทั่วไป เหมือนกับคำว่า ภาค**อี**สาน เป็นสร้อยคำ อย่างพ่อแม่ก็เรียก **“อี**พ่อ**อี**แม่” เป็นคำศัพท์สูงหรือต่ำก็ได้ เป็นคำกลาง ๆ แต่พระอาจารย์แพทก็ไม่ฟัง กลับไปสนใจแต่ความหมายที่ใช้กับคำว่า หมาอีดำ หมาอีแดง สุดท้ายภาวนาไม่รอด ติดตัวตนจึงลาสิกขาไป

ในแต่ละวันของวัดป่าบ้านตาด ไม่ว่าจะเป็นพระไทยหรือพระฝรั่งต้องมีความพร้อมอยู่เสมอ การสวดพระปาฏิโมกข์พระฝรั่งก็ต้องสวดให้ได้ ไม่มีข้อแม้หรือข้ออ้าง ในปีนั้นการสวดปาฏิโมกข์จึงมีแต่พระฝรั่งเป็นผู้สวด

พระฝรั่งในสมัยนั้นชอบอดอาหารเป็นเดือน ๆ องค์หลวงตาท่านจึงดุเอาบ้าง

ปจฺจูสกาเล...กิจวัตรช่วงเช้าในสมัยนั้น พออรุณรุ่งพระทุกรูปต้องออกมาที่ศาลา เพื่อทำความสะอาดขัดถูศาลาและปัดกวาดเสนาสนะให้เรียบร้อย พอได้เวลาก็ทำการซ้อนผ้าสังฆาฏิออกบิณฑบาต

ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตญฺจ... การออกบิณฑบาตนำโดยองค์หลวงตา ว่ากันว่า **เหมือนปล่อยม้าฝีเท้าเร็วออกจากคอก พอเปิดคอกเท่านั้นก็วิ่งทันที ทุกองค์เดินเร็วและคึกคัก มีแต่เสียงฝีเท้าไม่มีเสียงพูดคุย**

หลวงตาท่านออกบิณฑบาตสายด้านทางทิศตะวันออกของวัดป่าบ้านตาด ทางนั้นจะมีต้นยางใหญ่แล้วเลี้ยวซ้ายไป พระฝรั่งโดยส่วนมากจะไปสายเดียวกับองค์หลวงตา อีกสายหลวงปู่ลีเป็นผู้นำเดิน จะออกไปก่อน และทั้ง ๒ สาย จะกลับมาถึงวัดในเวลาพร้อมกันพอดี

ถึงแม้องค์หลวงตาจะเป็นโรคหัวใจ ฉันยาแก้โรคหัวใจโดยตลอด แต่องค์ท่านไปเร็วมาเร็ว แม้**หลวงพ่อประเวศ วัดคลองมะลิ จังหวัดจันทบุรี** อายุน้อยกว่าหลวงตาถึง ๒๐ ปี ออกเดินบิณฑบาตตามหลังหลวงตาไม่ทัน ทั้งวิ่งทั้งเดินก็ยังไม่ทัน ส่วนหลวงปู่เจี๊ยะนั้นขาไม่ดี ออกบิณฑบาตทั้งกระเผลกทั้งเดิน เพื่อเร่งฝีเท้าให้ทันองค์หลวงตา

เวลาองค์หลวงตาท่านจะเมตตาพระรูปใดในสมัยนั้น ท่านจะกล่าวว่า “**บาตรเรามันหนัก**” แล้วท่านก็หยิบห่อหมกหรืออะไรใส่บาตรพระรูปนั้น พระรูปนั้นก็น้อมรับทันที

กิริยาอีกอันหนึ่งขณะองค์ท่านบิณฑบาต เมื่อท่านเห็นไก่น้อยกับแม่ไก่กำลังคุ้ยเขี่ยหาอาหารอยู่ข้างทาง ท่านจะใช้มือล้วงเข้าไปในบาตร พร้อมกับกล่าวขึ้นว่า “เฮาซาวข้าวกากเด้ **...เราเอามือหยิบกากข้าวออก**” พอท่านหยิบขึ้นมาในมือมีข้าวเหนียวเป็นก้อน ท่านถ่มน้ำลายใส่ก้อนข้าวเหนียวแล้วเอามือขยำให้ก้อนข้าวเหนียวแตก แล้วหว่านให้แม่ไก่กับลูกไก่กิน ถ้าไม่ทำอย่างนั้นท่านกลัวว่าข้าวเหนียวจะติดคอไก่น้อยตาย

สูตรในการเดินบิณฑบาตตามหลังหลวงตา คือ อย่าเดินให้ไกลเกินกว่า ๑ วา และอย่าเข้าใกล้เกินกว่า ๓ ศอก เพราะท่านเดินเร็วหยุดเร็ว หากใครเซ่อ ๆ อาจเดินชนท่านได้ จะเผลอไผลเหม่อลอยไม่ได้ ต้องจดจ่อด้วยสติอยู่อย่างนั้น

โยกน้ำเป็นข้อวัตรของวัดป่าบ้านตาดในยุคนั้น

พระประธานบนศาลาวัดป่าบ้านตาด

ว่ากันว่า องค์หลวงตาขณะออกเดินบิณฑบาตสวยงามสง่ายิ่งนัก **สายบาตรพาดไหล่ซ้าย ใช้แขนซ้ายกดบาตรเอาไว้แล้วออกเดิน กลีบจีวรขององค์ท่านราบเรียบแนบสนิทชิดพอดี ไม่สูงไม่ต่ำ เดินสง่าอย่างราชสีห์ มองอีกทีคล่องเหมือนเสือ ท่าทางก้าวอย่างเหมือนช้างตัวประเสริฐ เท้าที่ก้าวเดินมองดูผิวเผินเหมือนเดินช้า แต่ว่ารวดเร็วแทบเดินตามไม่ทัน ราวกับว่าท่านเหาะได้ ท่านก้าวแต่พอดีพองาม ท่วงท่าเล่า! ก็สวยงามสงบหาที่ต้องติมิได้ เมื่อจะเข้าสู่เขตบ้าน ท่านจึงสลับสายบาตรมาทางไหล่ขวาอย่างสง่าองค์**

สมัยนั้นพระที่มีอายุพรรษาน้อย หลวงตาจะให้มาประจำที่ศาลา เพื่อฝึกข้อวัตรปฏิบัติและฝึกไหวพริบปฏิภาณ เมื่อมีคนเข้ามาในวัดต้องซักถามให้รู้เรื่องและเข้าใจเสียก่อน จากนั้นก็บอกให้เขารออยู่ แล้วจึงค่อยเข้าไปกราบเรียนองค์ท่าน ๆ จะถามว่า “เขาเคยมามั้ย?” ถ้าพระตอบว่า “ไม่เคย” ท่านจะถามย้อนว่า “เขาไม่เคยมา ทำไมเขาจึงมาถูก ท่านนี่ยังไงนะ” ดังนั้นพระที่ทำหน้าที่อยู่ศาลาต้องเป็นผู้รอบคอบละเอียดลออ คอยตอบคำถามของท่านอันเป็นเครื่องประเทืองสติปัญญา มากี่คน? รถกี่คัน? สีรถอะไร? ทะเบียนอะไร? ผู้หญิงหรือผู้ชายมีกี่คน? ดังนี้เป็นต้น

ท่านฝึกสติของพระให้มั่นคงและฉลาด เวลาเข้าไปกราบเรียนท่านต้องไปทางอ้อมเพื่อพรางสายตามิให้ญาติโยมเขารู้ อย่าไปทางตรงเพราะหากไปทางตรงญาติโยมจะเดินตามไปทันทีอาจถูกท่านดุได้ ต้องอย่าให้เขารู้ว่าทางเข้ากุฏิองค์ท่านไปทางไหน เว้นแต่เป็นคนเก่า ๆ

ในสมัยนั้นพระที่กิริยาอ่อนโยนที่สุดคือ **หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** ท่านจะไม่ยืนคุยกับญาติโยม เมื่อญาติโยมถามท่าน ๆ จะนั่งตอบ แล้วญาติโยมก็พลอยนั่งตาม

ข้อวัตรอันหนึ่งที่ควรรู้คือ ครูบาอาจารย์ที่เดินทางมาวัดป่าบ้านตาด ล้วนแสดงกิริยาสัมมาคารวะเคารพต่อหลวงตาอย่างมาก ครูบาอาจารย์ทุกท่านจะลงรถที่หน้าวัด แล้วจึงค่อย ๆ เดินเลียบไหล่ทางตั้งแต่หน้าประตูวัดเข้ามายังภายในวัด ถอดจีวรพาดแขนหรือบ่า เดินเข้ามาอย่างเงียบ ๆ ยกตัวอย่างเช่น **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ หลวงปู่อุ่น ชาคโร** เป็นต้น ท่านปฏิบัติอย่างนี้ทั้งนั้น ไม่มีรูปใดเลยที่จะถือวิสาสะหรือองอาจสามารถกล้าที่จะนั่งรถเข้ามาถึงภายในขอบเขตขันฑสีมาวัดป่าบ้านตาด

ขอกล่าวถึงธรรมะข้อหนึ่งที่มักเกิดกับพระป่า นั้นคือเวลานวดเส้นถวายพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงตามหาบัวที่วัดป่าบ้านตาดในช่วงหลังจังหัน ครูบาอาจารย์จะเข้าไปนวดเส้นถวายองค์ท่านเพื่อความสบายแห่งธาตุขันธ์ของท่าน ธรรมะมักจะออกในเวลานี้หรือว่ามีอะไรที่น่าฟังท่านมักกล่าวเฉพาะในเวลาเช่นนี้

ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ นั้น มีเรื่องที่น่านำมาเป็นคติเตือนใจเล่าสู่กันฟังชั่วลูกสืบหลาน วันนั้นมีพระอาจารย์ ๒ รูป เข้านวดเส้นหลวงตา คือ **หลวงพ่อทุย** วัดป่าดานวิเวก และ **หลวงพ่อเสน** วัดป่าหนองแซง ขณะกำลังนวดอยู่นั้นหลวงพ่อทุย กราบเรียนหลวงตาว่าที่วัดดงศรีชมพูของท่านมีหมูเขี้ยวตัน ปืนยิงไม่เข้า พวกนายพรานสนใจมาก มันมาอาศัย พระจึงเอามันสำปะหลัง เอาข้าวก้นบาตรไปให้มันกิน

หลวงตาจึงกล่าวขึ้นว่า “ท่านทุย! ท่านไปง้างปากมันดูตั้งแต่เมื่อไหร่ ถึงรู้ว่ามันเขี้ยวตันหรือไม่ตัน” แล้วท่านก็สอนต่อว่า “อย่าไปบอกใครนะเขาจะรู้ การฆ่าหมูเขี้ยวตัน ต้องยิงในวันที่มันเกิดเท่านั้น เช่น ถ้ามันเกิดวันจันทร์ก็ต้องยิงวันจันทร์มันถึงจะยิงเข้า พวกนายพรานผู้ฉลาดที่รู้เรื่องนี้เขาจะมาดักรอยิงให้ครบ ๗ วัน ต้องตรงกับวันที่มันเกิดวันใดก็วันหนึ่งแน่นอน”

ตั้งแต่นั้นมาหลวงพ่อทุยไม่กล้าเล่าเรื่องหมูเขี้ยวตันอีกเลย!

ต่อมาภายหลังองค์ท่านจึงไปดูหมูเขี้ยวตันแล้วนำมาเล่าให้พระวัดป่าบ้านตาดฟังในที่ประชุมว่า หมูตัวนั้นเป็นหมูโทน สูงเพียงหน้าอก วันหนึ่งมันออกไปข้างนอก คนยิงเขาอัดกระสุนปืนเต็มที่ หวังจะเอาให้ตายเพียงนัดเดียว เสียงปืนยิงดังสนั่นเหมือนเสียงระเบิด ด้วยความแรงของกระสุนปืนทำให้มันล้มลง สักพักมันก็ลุกขึ้นมาเดินต่อไปเฉย ๆ กระสุนไม่ระคายผิวของมันแม้แต่น้อย

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ

• ครูบาอาจารย์ชั้นยอดเข้าหาหลวงตา •

ในปีเดียวกัน **หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** เข้ามาพักที่วัดป่าบ้านตาด ด้วยท่านคิดว่าท่านสำเร็จธรรมขั้นสูงแล้ว ท่านเกิดความภาคภูมิใจ จึงเข้ามากราบเรียนถึงผลของการภาวนาครั้งสุดท้ายให้หลวงตาทราบ หลวงปู่สุวัจน์ท่านว่า “จิตไม่มีกลางวันกลางคืน ปรากฏเหมือนกลางวันกลางคืนหยุดหมุน จิตเป็นปัจจุบันธรรมตลอดเวลา”

หลวงตาจึงสอนว่า **“ท่านสุวัจน์! ท่านยังติดอวิชชาอยู่ ลักษณะจิตท่านคล้าย ๆ กับหลวงพ่อบัว หนองแซงนะ”** หลวงตาจึงแนะวิธีให้ท่านนำไปปฏิบัติ หลังจากนั้นท่านตั้งสติจ่ออยู่โดยกาลไม่นานนัก จึงปรากฏผลเป็นที่อัศจรรย์

ในสภาแห่งการสนทนานั้น พระฝรั่งได้ยินหลวงตาสอนธรรมขั้นสูงกับหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ต่างองค์ก็ต่างฮือฮากันยกใหญ่ พยายามขอร้องอ้อนวอนให้พระไทยช่วยแปลความหมายให้ฟัง นั่งเรียงทำหน้าตาสลอน ดู ๆ ไปก็เหมือนเด็กน้อยเพิ่งมาเกิดในธรรมวินัยใหม่ เมื่อเห็นอะไรเตะตาต้องใจ จึงใคร่รู้ใคร่เห็นในธรรมที่องค์หลวงท่านแสดงอย่างน่าสงสาร

ในปีนั้นหลวงตาท่านเดินทางไปกราบสนทนาธรรมกับ **หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** วัดดอยแม่ปั๋ง จังหวัดเชียงใหม่ และ **หลวงปู่ขาว อนาลโย** วัดถ้ำกลองเพล เป็นเนืองนิตย์ เมื่อกลับมาท่านจะประชุมพระและกล่าวชมพ่อแม่ครูจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่งถึงคุณธรรมชั้นสูงสุด

ในช่วงระยะนั้น มีข่าวดังถึงการกล่าวถึงพระนิพพานว่าเป็น “**อนัตตา**” พระฝรั่งให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก องค์ท่านเทศน์สอนพระว่า **“ถ้าหากนิพพาน เป็นอนัตตา นิพพานก็เป็นไตรลักษณ์ซิ นิพพานเป็นไตรลักษณ์ มันจะพ้นจากทุกข์ได้อย่างไร”**

ในปีนั้นมีครูบาอาจารย์เข้าออกเพื่อศึกษาธรรมะกับองค์หลวงตาเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น **หลวงปู่อุ่น ชาคโร** วัดดอยบันไดสวรรค์ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้เดินทางเข้ามากราบเรียนองค์ท่านเรื่อง **พระธาตุหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เสด็จมาเอง** โดยหลวงปู่อุ่นได้กราบเรียนท่านว่า มีความคิดจะสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิหลวงปู่มั่น ซึ่งมีพระธาตุอยู่แล้ว ๒ องค์ จึงอยากได้เป็น ๓ องค์ ตั้งจิตอธิษฐานว่า **“ขอบารมีหลวงปู่มั่นโปรดเมตตาด้วยเถิด ลูกหลานอยากได้พระธาตุของหลวงปู่ให้ครบเป็น ๓ องค์”** คืนนั้นพอลงนอนเท่านั้น หลวงปู่มั่นมาทางสุบินนิมิต มายืนชี้หน้าแล้วกล่าวว่า **“ถ้าท่านอยากได้พระธาตุ ทำไมท่านไม่ทำเอาเอง ไม่ปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ ทำไมเที่ยวมาขอแต่ของคนอื่น”** หลวงปู่มั่นพูดจบก็โยนพระธาตุให้

ในนิมิตนั้นหน้าตาหลวงปู่มั่นท่านดุมาก ในฝันรู้สึกกลัวท่านมากจนสะดุ้งตื่น พอตื่นขึ้นมาก็นึกย้อนถึงความฝัน ครั้นพอจับหมอนพลิกดูเห็นพระธาตุหลวงปู่มั่นเสด็จมาอยู่ใต้หมอนเป็นที่อัศจรรย์ หลวงปู่อุ่นจึงนำเรื่องนั้นมากราบเรียนให้องค์หลวงตารับทราบ จากนั้นท่านจึงได้สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุหลวงปู่มั่นอยู่บนยอดเขาวัดบันไดสวรรค์ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● หลวงปู่อุ่น ชาคโร เปิดเผยความลึกลับของท่านพระอาจารย์มั่น ●

เมื่อเรื่องเข้ามาสัมผัสในวงศ์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ผู้เขียนขอเล่าเรื่อง **พระครูสังวรศีลวัตร** หรือ **หลวงปู่อุ่น ชาคโร** เพิ่มเติมเพื่อเป็นคติเครื่องเตือนใจ เนื่องด้วย **หลวงปู่ลี กุสลธโร** ไปมาหาสู่กับองค์ท่านเสมอ เมื่อมีโอกาสอันเหมาะท่านจะขึ้นไปกราบเยี่ยมหลวงปู่อุ่นที่วัดดอยบันไดสวรรค์ บ้านหนองคำ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

หลวงปู่อุ่นท่านมรณภาพในวันอาทิตย์ที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๔ พิธีพระราชทานเพลิงสรีระสังขารของท่านมีขึ้นในวันที่ ๑๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ **องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** เมตตาเป็นประธานและแสดงพระธรรมเทศนา ในตอนหนึ่งหลวงตาได้กล่าวไว้ว่า **“ท่านอุ่นนี้ เคยอยู่วัดป่าหนองผือมาด้วยกันกับหลวงตาบัว ท่านคำพอง องค์หนึ่ง ท่านอุ่นนี้องค์หนึ่ง ไปอยู่วัดป่าหนองผือด้วยกันกับหลวงปู่มั่น และจากกันมาเป็นเวลานาน ๕๐ ปีแล้ว เราเคยมาเยี่ยมท่านหนหนึ่ง ขณะที่ท่านอยู่วัดดอยบันไดสวรรค์แห่งนี้...”** ขณะหลวงตาเดินขึ้นไปบนเมรุเผาศพ ทอดผ้าบังสุกุล วางดอกไม้จันทน์ จุดไฟเผาศพ องค์ท่านยิ้มน้อย ๆ มองที่รองเท้าแล้วกล่าวขึ้นว่า **“ท่านอุ่น! อ่อนพรรษากว่าเรามาก เราถึงใส่รองเท้าขึ้นมาได้อย่างสบาย”**

เรื่องราวของหลวงปู่อุ่น ชาคโร น่าสนใจอยู่ไม่น้อย ผู้เขียนจึงนำบันทึกส่วนตัวขององค์ท่านที่ลิขิต เรื่อง **“เปิดเผยความลึกลับ ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ”** ดังนี้

ข้าพเจ้าเกิดมาในชาตินี้ รู้สึกว่าเสียใจมากที่ได้ไปอยู่ร่วมจำพรรษากับท่านพระอาจารย์มั่นเพียงปีเดียว ท่านก็มานิพพานจาก แต่ก็ภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้ไปฟังเทศน์อยู่ร่วมอุปัฏฐากท่านผู้มีจิตบริสุทธิ์ นึกว่าไม่เสียทีประการหนึ่ง ครั้งสมัยนั้นเป็นปี พุทธศักราช ๒๔๙๑ ข้าพเจ้าอยู่วัดอรัญญวาสีท่าบ่อกับ**ท่านพระอาจารย์เทสก์ เทสฺรงฺสี** ท่านได้พูดว่า

พระเณรรูปใดจะไปฟังเทศน์ท่านพระอาจารย์มั่น ก็ไปเสีย เดี๋ยวจะไม่เห็นท่านเพราะท่านได้ทำนายชีวิตท่านไว้แล้วว่า **“จะอยู่เพียง ๘๐ ปีเท่านั้น”** แต่เดี๋ยวนี้อายุท่านก็ ๗๙ จะเข้ามาแล้ว พวกคุณจะเสียดายในภายหลัง ว่าไม่ได้ฟังธรรมจากพระอรหันต์อย่างท่านพระอาจารย์มั่น

ครั้งนั้นก็ได้นมัสการลาท่านพระอาจารย์เทสก์ ท่านก็อนุญาตและส่งทางด้วย เมื่อเดินทางไปถึงวัดป่าบ้านหนองผือ ได้เข้าไปนมัสการท่าน ๆ ก็ยินยอมรับอยู่ในสำนักท่าน นึกว่าบุญเรามากเหนือหัว แต่นั้นก็ตั้งใจปฏิบัติอุปัฏฐากท่าน ฟังเทศน์ฟังธรรมจากท่านเรื่อย ๆ มาตลอด ศึกษาเรื่องภายในจิตที่เป็นไปต่าง ๆ นานา

ข้าพเจ้ากราบเรียนท่านพระอาจารย์มั่น ว่า “กระผมขอโอกาสกราบเรียน การนิมิตเห็นดวงหฤทัย (หัวใจ) ของคน ตั้งปลายขึ้นข้างบนนั้น เป็นอะไร?”

ท่านอธิบายไปว่า “ที่จริงดวงหฤทัยของคนนั้น ก็ตั้งอยู่ธรรมดา ๆ นี้แหละ อันมันเป็นต่าง ๆ นานา ตามเรานิมิตเห็นนั้น มันเป็นนิมิตเทียบเคียงคือ ปฏิภาคนิมิตนั้นเอง ที่ท่านว่ามันตั้งชันขึ้นนั้น แสดงถึงจิตของคนนั้นมีกำลังทางสมาธิ ถ้าจิตนั้นตั้งขึ้นและปลายแหลม กกใหญ่คล้ายกับดอกบัวตูมกำลังจะเบ่งบานนั้น แสดงว่าจิตคนนั้นมีกำลังทางสมาธิและปัญญาแล้ว

ถ้าน้ำเลี้ยงดวงหฤทัยมีสีต่าง ๆ กันนั้น หมายถึงจิตของคน เช่น **โทสะจริตนั้นดวงหฤทัยแดง ถ้าราคะจริตน้ำเลี้ยงหฤทัยแดงเข้ม ๆ ถ้าจิตของคนที่หลุดพ้นไปแล้วเป็น น้ำหฤทัยขาวสะอาดเลื่อมเป็นปภัสสรเหมือนทองหลอมแล้วอยู่ในเตา**

ถ้าดวงหฤทัยเหี่ยว ๆ แห้ง ๆ นั้นหมายถึง จิตของคนนั้นไม่มีกำลังทางจิตคือ ศรัทธาพลัง วิริยะพลัง สติพลัง สมาธิพลัง ปัญญาพลัง ถ้าธรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ไม่มีในจิตแล้ว ท่านว่าอบรมไม่ขึ้น ไม่เป็นไป จะสั่งสอนทรมานสักปานใด ไม่มีประโยชน์เลย

ถ้าดวงหฤทัยคนนั้นมีการเบ่งบานเหมือนดอกบัว อบรมสั่งสอนไป ได้ผลตามคาดหมายจริง ๆ ท่านว่า **ผมเองเคยเพ่งดวงหฤทัยของผมเอง เห็นเลื่อมเป็นแสงเลยทีเดียว เพ่งไปเพ่งมาปรากฏแตกใส่ดวงตา** นี้คำพูดของท่าน

ท่านจึงอธิบายว่า คนในประเทศไทยนี้ ดวงหฤทัยต่างหมู่อยู่ ๓ รูปคือ ดวงหฤทัยปรากฏว่ามีจานหรือแท่นรองสวยงามดี พระสามองค์นี้ องค์หนึ่งคือ ท่านสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ท่านตายไปแล้ว ส่วนอีก ๒ องค์นั้นยังอยู่

หลวงปู่อุ่น ชาคโร

ท่านพระอาจารย์มั่นพูดว่า บุญวาสนาบารมีพระสามองค์นี้แปลก ๆ หมู่เพื่อนมาก

ท่านพระอาจารย์นี้ ท่านดูคนไม่ใช่ดูแต่ ***หูชั้นตาหนัง*** (หูเนื้อตาหนัง) เหมือนคนเรา ท่านสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหาต้องดูด้วยตานอกตาในเสียก่อน ไม่เหมือนปุถุชนเรา อย่างพวกเรานี้มาเอาแต่กิเลสมาสั่งมาสอนบังคับ ไม่ว่าใครเป็นอย่างใด ฉะนั้นจึงเกิดสงครามกันบ่อย ๆ ระหว่างพระอาจารย์กับลูกศิษย์ จึงวุ่นวายกันอยู่ทั่วโลก

ส่วนพระอาจารย์มั่นนั้น ท่านสั่งสอนไปมันก็ได้ผลจริง ๆ อย่างว่า คนจริตไม่มีธรรม ๕ ข้อก็คือ คนอินทรีย์ไม่แก่กล้านั้นเอง อย่างนี้โดยมากท่านไม่รับเอาไว้ในสำนักของท่าน ท่านใช้อุบายว่า ควรไปอยู่แห่งนั้นแห่งนี้ หรือกับคนโน้นดีคนนี้ดี

๒. **ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าตั้งใจปรึกษาท่านด้วยจิต**คือ กุฏิของท่านอยู่ไม่ห่างไกลกับกุฏิของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้เข้าสมาธิทำจิตให้สงบดิ่งลงถึงจิตที่เคยเป็นมา แล้วนึกถามท่านว่า “จิตของข้าน้อยตั้งอยู่อย่างไร และเรียกว่าจิตอะไร จึงขอนิมนต์ครูบาอาจารย์จงได้เมตตาบอกข้าน้อยด้วย” นึกแล้วก็พยายามรักษาจิตอย่างนั้นไว้จนกว่าท่านพระอาจารย์มั่นจะเลิกเดินจงกรม เมื่อท่านเลิกเดินจงกรมแล้ว ท่านก็ขึ้นไปกุฏิ และลูกศิษย์ผู้เคยปฏิบัติอุปัฏฐากท่านคือ ท่านพระอาจารย์วัน ก็ขึ้นไปนั่งอยู่กับท่าน ข้าพเจ้าได้ขึ้นไปนมัสการท่านแล้วนั่งอยู่ โดยไม่ได้พูดอะไร ๆ กับท่านเลย ท่านพูดเอ่ยมาว่า **“จิตของท่านอุ่นเป็นอย่างนั้น ๆ ตั้งอยู่อย่างนั้น ๆ เรียกว่าจิตอันนั้น ๆ ทีเดียว”**

ข้าพเจ้านั่งตัวแข็งเลย พูดอะไร ๆ ไม่ออก ทั้งดีใจ ทั้งเสียใจ ทั้งกลัว ทั้งละอาย ถ้าจะกราบเรียนท่านอย่างอื่น ๆ ไปก็กลัวท่านจะเล่นงานอย่างหนัก แต่ทุกวันนี้คิดเสียดายเมื่อภายหลังว่าเรานี้มันโง่ถึงขนาดนี้จริง ๆ จะเรียนท่านว่า จิตเป็นอย่างนั้น แล้วข้าน้อยจะทำอย่างไรอีก จิตจึงเจริญหลุดพ้นไปได้ สมกับคำโบราณว่า **“อายครูบ่ฮู้ อายชู้บ่ดี”** คำนี้มันถูกเอาเสียจริง ๆ

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต
บิดาพระกรรมฐาน
ยุคกรุงรัตนโกสินทร์

๓. **ครั้งสมัยท่านกำลังแสดงธรรม** เรื่อง “ความหลุดพ้นและอริยสัจธรรม ๔” ข้าพเจ้าได้นั่งอยู่ตรงหน้าของท่าน ตั้งจิตสำรวม ส่งไปตามกระแสธรรมของท่านพร้อมทั้งกำหนดพิจารณาไปด้วย จิตข้าพเจ้าเลยรวมลงพับเดียว ปรากฏว่า ดวงจิตของข้าพเจ้านี้คล้ายกับเครื่องนาฬิกากำลังเดินหมุนเวียนอยู่ พอนิมิตแล้วจิตก็ถอนออกมาพอดี ถูกท่านเทศน์ใหญ่เลยว่า **“จิตพระอรหันต์ทั้งหลายนั้น จิตท่านไม่หมุนเวียนอีก ไม่หันต่อไปอีก จึงได้นามว่า อะระหัน แปลว่าไม่หัน ท่านเหล่านั้นจะเอา “อะ” ไปใส่แล้ว ไม่เหมือนเรา เรามีแต่หันอย่างเดียว ไม่หยุดไม่หย่อน พระอรหันต์นั้นท่านตัดกงหันได้แล้ว ท่านทำลายกงสังสารจักรขาดไปแล้วด้วยอรหัตมรรค”**

ข้าพเจ้านั่งฟังอยู่ครั้งนั้นจึงเกิดความมหัศจรรย์อย่างใหญ่หลวง ท่านพระอาจารย์มั่น นั้นไม่แสดงธรรมด้วยหูหนังตาหนังเหมือนพวกเรา ท่านจก (ล้วง) เอาหัวใจผู้ฟังมาแสดงจริง ๆ ธรรมของท่านที่แสดงจึงถึงจิตถึงใจของผู้ฟัง อย่างพวกเราแสดงให้กันฟังอยู่ทุกวันนี้ มีแต่คนตาบอดผู้แสดงบอดผู้ฟังก็บอด บอดต่อบอดจูงกันไม่รู้ว่าจะไปถึงไหน จะไปโดนเอาหลักเอาตอ ตกเหวตกขุมที่ไหนไม่ทราบกันเลย ผู้เทศน์ก็มีกิเลส ผู้ฟังก็มีกิเลสกันทั้งนั้น ผู้เทศน์เล่าก็หวังเอาแต่กัณฑ์เทศน์ ไม่เทศน์เอาคน มันจึงไกลกันแสนไกล สมกับพระพุทธเจ้าว่า ธรรมของสัตบุรุษกับธรรมของอสัตบุรุษไกลกันเหมือนแผ่นฟ้ากับแผ่นดิน คำหนึ่งว่า ดูกรอานนท์ ถ้าธรรมของเราตถาคตไปสิงในจิตของพระอรหันต์ผู้สิ้นจากกิเลสแล้ว ธรรมของเราก็เป็นธรรมแท้ไม่ปลอมแปลง ถ้าเมื่อใดธรรมของตถาคตนี้ไปสิงอยู่ในจิตปุถุชนผู้มีกิเลส ธรรมของเราก็กลายเป็นธรรมปฏิรูปคือ ธรรมปลอมแปลง

๔. **วันหนึ่งตอนเช้ากำลังฉันจังหัน** พระเณรกำลังแจกอาหารลงใส่ในบาตร และพระผู้อุปัฏฐากท่านก็กำลังจัดอาหารหวานคาวลงใส่ในบาตรท่านพระอาจารย์มั่น ถ้าเป็นอาหารของแข็งหรือใหญ่ ต่างองค์ก็ต่างเอามีดหั่น หรือโขลกด้วยครก ต่างคนต่างกระทำด้วยความเคารพจริง วันนั้นข้าพเจ้าได้มองไปเห็นพระท่านทำ ก็นึกเกิดปีติขึ้นมาด้วยความเลื่อมใสปล่อยใจเลื่อนลอยไปว่า “แหม!...พระลูกศิษย์ลูกหาของครูบาอาจารย์นี้ตั้งใจปฏิบัติอุปัฏฐากด้วยความเคารพเลื่อมใสจริง เอ๊ะ!...ครั้งพุทธกาลโน้น บรรดาพระสาวกทั้งหลายนั้น จะมีสานุศิษย์ปฏิบัติอุปัฏฐากดี ๆ อย่างนี้ไหมหนอ?” คิดแล้วก็ไม่นึกไม่ฝันเลยว่า เราเป็นบ้า คิดเรื่องราวให้ไปกระทบกระทั่งจิตใจของท่าน

ครั้นต่อมาในวันหลัง บรรดาสานุศิษย์ทั้งหลายที่เคยปฏิบัติอุปัฏฐากท่าน ก็เข้าไปจะปฏิบัติถูกท่านห้ามอย่างใหญ่ว่า “**หยุดอย่ามาทำนะ**” วันนั้นท่านดุเอาจริง ๆ

ครั้นต่อมาวันหลังอีก จะเข้าไปปฏิบัติ ท่านเล่นงานอย่างใหญ่อีกว่า ทำไมห้ามไม่ฟัง เดี๋ยวถูกค้อนตีเอาแหละ แล้วท่านก็บ่นว่า **“มันมาดูถูกกัน การปฏิบัติอุปัฏฐากอย่างนี้ ในครั้งพุทธกาลโน้นพระสาวกไม่มีดอก”** วันนั้นไม่มีใครเข้าไปใกล้ท่านได้เลย การจัดสิ่งของลงในบาตรท่านจัดเอง การอุปัฏฐากท่านนั้นจำเป็นต้องงดไปหลายวัน

ต่อมาท่านพระอาจารย์มหาบัว ท่านเป็นลูกศิษย์อาวุโสกว่าหมู่ พรรษาท่านขณะนั้นคงได้ในราว ๑๖ พรรษา จึงได้เรียกบรรดาสานุศิษย์รุ่นน้อย มีท่านพระอาจารย์วัน ท่านพระอาจารย์เนตร พระอาจารย์คำพอง พระอาจารย์สุวัจน์ พระอาจารย์จันโสม บ้านนาสีดา และข้าพเจ้าพร้อมอีกหลาย ๆ รูป ไปประชุมกันที่กุฏิท่านพระอาจารย์มหาบัว ว่า เรื่องนี้เป็นใครหนอ ได้นึกได้คิดอย่างว่านี้ เป็นเหตุให้ครูบาอาจารย์เดือดร้อน ผมเองว่าพิจารณาเห็นว่าคงไม่มีใครดอก เพราะว่าใคร ๆ ที่ได้มาอยู่ก็ได้มอบกายถวายชีวิตกับท่านแล้ว ต่างคนก็ต่างเคารพนับถือท่าน ผมว่าจะเป็นอุบายท่านพระอาจารย์ทรมานพวกเราเฉย ๆ ดอก ตามที่ผมได้อยู่กับท่านมาหลายปี ผมเองเคยถูกท่านทรมาน ดูว่าเรานี้จะปฏิบัติอุปัฏฐากท่านเอาจริง เอาจังไหม หรือสักแต่ว่าทำเพื่อแก้เก้อเฉย ๆ แต่นี้ไปพวกเราต้องเข้าไปทำปฏิบัติท่านเลย ท่านจะฆ่าจะแกงจะต้มอย่างไรเราก็ยอมเสียสละ

นี้ท่านพระอาจารย์มหาบัวแนะนำสานุศิษย์รุ่นเล็ก ๆ ต่อมาก็เลยเข้าไปอุปัฏฐากท่าน ครั้งนี้ท่านไม่ว่าอะไร เพราะจะห้ามไว้ก็ไม่ฟัง เป็นหน้าที่ข้อวัตรของสานุศิษย์ผู้หวังดีจะทำกัน แต่นั้นมาก็ไม่มีใครปรารภเรื่องนี้อีก แม้แต่ท่านพระอาจารย์มั่น ก็ไม่ว่าอะไร ตลอดถึงวันท่านนิพพานของท่าน ยังปิดบังไว้

ครั้นต่อมาประมาณ ๒๐ กว่าปี ข้าพเจ้าจึงมารำลึกถึงบุญคุณ ของท่านพระอาจารย์มั่นดู จึงนึกขึ้นมาได้ว่า เมื่ออยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น ถูกท่านเทศน์กัณฑ์ใหญ่ สมัยนั้นเราผู้ที่ไม่มีสตินี้แหละเป็นเหตุ ทำให้หมู่เพื่อนครูบาอาจารย์องค์อื่น ๆ เดือดร้อนไปตามกัน เมื่อมานึกทวนจิต

รู้มันก็สายเสียแล้ว จะทำอย่างไรดี จะไปขอขมาโทษคารวะท่าน ท่านก็ไม่อยู่ในโลกไหนภพไหน จึงนึกคิดขึ้นมาได้ว่าเหลืออยู่แต่โอวาทคำสอนของท่านนี้แหละให้เรา เราต้องขอขมาโทษเคารพนับถือธรรมของท่านที่ให้ไว้นี้แหละ นึกขึ้นได้แล้วก็เบาใจต่อมานี้แล

ท่านผู้อ่านทั้งหลาย คนเรานี้แม้แต่จิตของตัวเราเองนี้ นึกคิดไปแล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าขณะนี้เราคิดเรื่องอะไร มันจะไปรู้จิตนึกคิดคนอื่นได้อย่างไร ทั้งวัน ทั้งคืน ทั้งปี ทั้งเดือน ผ่านไป ผ่านไป หมดไปเฉย ๆ ไม่ได้ทบทวนตรวจดูการดูจิตของตนเลย อย่างท่านพระอาจารย์มั่นนั้นท่านเคยพูดให้ได้ยินบ่อย ๆ ว่า **“ผมเองพิจารณาเห็นจิตเห็นกายอยู่ทุก ๆ เวลา เช่น เห็นกายเป็นร่างกระดูกอย่างนั้นแหละ เอาผ้ามาห่มมาคลุม ก็เห็นเอาผ้ามาคลุมร่างกระดูกอยู่อย่างนั้น”**

๕. **วันหนึ่งตอนบ่ายท่านพระอาจารย์มั่นจะสรงน้ำ** ตามธรรมดาเวลาสรงน้ำมีพระปฏิบัติท่านพระอาจารย์ในราวสัก ๓ รูปไม่ขาด ครั้งนั้น มีพระรูปหนึ่งท่านองค์นี้ชอบหัวดื้อหน่อย และชอบทดลองสิ่งต่าง ๆ ด้วย พระองค์นั้นจึงคิดทดลองดูว่าท่านพระอาจารย์มั่นนี้จะรู้ไหม ในขณะไปถูขาให้ท่านจึงคิดพิเรนทร์ขึ้นมาว่า “ต้นขาของท่านนี้ ช่างขาวเหมือนขาของผู้หญิง” พอพระรูปนั้นนึกขึ้นเพียงเท่านั้น ท่านพระอาจารย์มั่นจึงพูดขึ้นตอบรับทันทีว่า “เอ๊ะ! ท่านนี้คิดบ้าจริง ๆ เว้ย!” แล้วพระองค์นั้นชะงักงัน ถอยไปข้างหลัง อุทานในใจว่า “เอ๊ะ!....ท่านพระอาจารย์ ท่านรู้วาระจิตของเรา จริงหรือหนอ” แกก็ยังสงสัยอยู่ พอวันหลังท่านจึงเข้ามาสรงน้ำท่านพระอาจารย์มั่นอีก พอถูเหงื่อไคลขาท่านก็ลองนึกอย่างเดิมอีก คราวนี้ ฟ้าผ่ากลางกระหม่อม ท่านพระอาจารย์มั่นดุอย่างรุนแรง ไล่พระรูปนั้นให้หนีในทันทีว่า **“ท่านนี้! ออกหนี อย่ามาทำเลย ไป ไป๊ หนี ๆ”**

อันนี้ข้าพเจ้าผู้เขียนก็ได้ไปปฏิบัติท่านพระอาจารย์มั่นในเวลานั้นเหมือนกัน ท่านพระอาจารย์มั่นท่านชำนาญทางปรจิตวิชา เป็นพระผู้หาได้ยากในโลกใบนี้

๖. **สมัยหนึ่งเป็นเวลาออกพรรษาแล้ว** นายวัน และ นางทองสุข ร้านศิริผล นครราชสีมา ได้มาถวายกฐิน ครั้งนั้นมีครูบาอาจารย์ผู้หลักผู้ใหญ่ นายวันนิมนต์มาด้วยมากองค์ เช่น ท่านพระอาจารย์สิงห์ใหญ่ พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์สีโห วัดป่าสุมนามัย บ้านไผ่ พระอาจารย์สีโหองค์นี้ ไม่เคยมาและไม่เคยเห็นท่านพระอาจารย์มั่นเลย ได้ไปพักอยู่กุฏิเล็ก ๆ ห่างจากกุฏิท่านพระอาจารย์มั่น ประมาณ ๔ เส้น ขณะนั้นท่านพระอาจารย์สีโหอาบน้ำ ข้าพเจ้าและพระอื่น ๆ มาปฏิบัติท่านขณะนั้น

พระอาจารย์สีโห จึงพูดกับข้าพเจ้าขึ้นเบา ๆ ว่า **“เอ๊ะ! ท่านพระอาจารย์มั่นนี้ รูปร่างหน้าตาเหมือนผมนิมิตเห็นท่านไม่ผิดเลย ว่าลักษณะท่านคนน้อย ๆ คางแบน ๆ บัดนี้เราจะได้ฟังเทศน์ท่าน เรานี้อยากให้เทศน์จริง ๆ ว่า จิตเรานี้มันติดขัดอะไร ทำไมจึงไม่เห็นสิ่งที่จิตติดขัด”** ว่าแล้วก็ผลัดเปลี่ยนผ้า ข้าพเจ้าจึงไปกุฏิ

หลวงปู่สีโห เขมโก

พอตอนค่ำครูบาอาจารย์ต่างก็ไปชุมนุมที่กุฏิท่านพระอาจารย์มั่น ท่านพระอาจารย์สีโหก็อยู่นั่นแหละ ท่านพระอาจารย์มั่นก็ทักทายปราศรัยกับท่านพระอาจารย์องค์นั้นองค์นี้ไป พอท่านมองไปเห็นท่านพระอาจารย์สีโห นั่งอยู่ ท่านเลยพูดขึ้นว่า “**ท่านสีโหนี้ ก็มีแต่ไปหากินข้าวต้มขนมเขาอยู่แต่ในเมืองนี่นา ทำไมไม่เห็นเข้าป่าไปภาวนาเล่า**” ว่าแล้วท่านหัวเราะ ใครก็หัวเราะกัน เพราะเป็นเรื่องขบขัน ผู้ฟังเพลินดูคล้ายกับว่าท่านพูดเล่น แต่ที่จริงท่านพูดตามเหตุที่ท่านรู้ทางจิต

๗. **ครั้นต่อมาอีกเช้า เวลาฉันจังหัน** ครั้งนั้นครูบาอาจารย์ที่เป็นพระแขกติดตามมากับองค์กฐินนายวัน แม่ทองสุข เช่น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์สีโห พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฝั้น และพระอื่น ๆ อีกมาก ได้ไปรวมกันฉันที่ศาลาหลังใหญ่เพราะที่หอฉันที่ไม่เพียงพอ จึงฉันอยู่ที่หอฉันก็มีแต่พระเณรเจ้าถิ่นเท่านั้น

ครั้งนั้นบรรดาอาหารหวานคาว พวกโยมทั้งหลายเลยเอาขึ้นไปแต่หอฉันที่ท่านพระอาจารย์มั่นอยู่ ไม่มีใครแบ่งไปศาลาใหญ่เลย พระผู้แจกอาหาร เช่น พระอาจารย์วัน พระอาจารย์ทองคำ และข้าพเจ้านี้ด้วย ก็บังเอิญลืมแบ่งไปจริง ๆ พอฉันเสร็จแล้ว ไม่มีใครว่าอะไรอีก ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ฉันอยู่ศาลาหลังใหญ่ก็ฉันแต่อาหารที่ได้มาในบาตร ไม่มีใครพูดอะไร เพราะกลัวความกระทบกระเทือนจะไปถึงท่านพระอาจารย์ใหญ่

พอตื่นเช้าวันหลังเท่านั้นแหละ ท่านพระอาจารย์มั่นจึงกล่าวว่า “โยมชาวบ้านหนองผือทำอาหารมาให้พระฉันกันอย่างไร อาตมาได้ยินว่า ท่านพระอาจารย์สิงห์ บ่นว่าอาหารจางอาหารจางอยู่” พระพวกภัตตุเทศที่แจกอาหารสืบถามดูความจริงแล้ว ลืมแบ่งอาหารไปศาลา

หลังใหญ่ ปล่อยให้ครูบาอาจารย์ฉันแต่ข้าวที่ไม่มีอะไร ๆ กันทั้งนั้น จึงเป็นเหตุให้ท่านพระอาจารย์มั่นรู้เรื่องราวโดยไม่มีใครบอก อันนี้เป็นของอัศจรรย์ข้อหนึ่งตามข้าพเจ้าเคยผ่านเหตุการณ์มาในเรื่องท่านพระอาจารย์มั่น

๘. **เรื่องอดีตชาติก่อน**ท่านพระอาจารย์มั่นพูดว่า สมัยพระโสณะกับพระอุตตระมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นสุวรรณภูมิ คือ นครปฐมเดี๋ยวนี้ ท่านพระอาจารย์มั่นนี้ได้เป็นสามเณรน้อยมาด้วย ท่านว่า สมัยนั้นท่านข้องคาอยู่ในการปรารถนาพุทธภูมิ ท่านจึงไม่ได้สำเร็จมรรคผลอะไร สมัยนั้นน้ำทะเลขึ้นไปจรดกับจังหวัดสระบุรี หรือเขาวงพระจันทร์ ส่วนพระโสณะและพระอุตตระนั้นชอบใช้ไม้เท้าทางกก (ทางต้น) เป็น ๘ เหลื่อม ทางปลายนั้นเป็น ๑๖ เหลื่อม

ท่านว่า เมืองไทยเรานี้มีคนมีบุญวาสนามากมาเกิดบ่อย ๆ และเป็นที่ชุมนุมของเทวดามเหศักดิ์ผู้มีฤทธิ์มาก ทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระบรมสารีริกธาตุก็เสด็จมาอยู่ในเมืองไทย ประเทศอินเดียไม่ค่อยมี เพราะเมืองไทยเรามีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองกว่าประเทศอื่น

ฉะนั้นเมืองไทยเรา จึงเป็นเมืองแสนสงบสุข อุดมสมบูรณ์เป็นเอกราชมานาน เพราะเป็นดินแดนที่เกิดของนักปราชญ์ทั้งหลาย

พูดถึงตอนนี้เป็นเหตุให้เราคนไทยที่เป็นเจ้าของประเทศภาคภูมิใจมากและภาคภูมิใจที่ได้มาเกิดในเมืองไทยที่มีครูบาอาจารย์ผู้วิเศษมาโปรด

๙. **เรื่องเข้าสมาธิเวทยิตนิโรธสมาบัติ** ท่านพระอาจารย์อ่อนสี วัดพระงาม จังหวัดหนองคาย เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เรื่องเข้าเวทยิตนิโรธนี้ เคยมีครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่กราบเรียนท่านพระอาจารย์มั่น ท่านตอบว่า พระอรหันต์จำพวกได้อภิญญา ๖ และ ปฏิสัมภิทา ๔ จิตถึง **จตุตถฌาน** แล้วจึงเข้าได้ อย่างพระมหาสารีบุตร พระมหากัสสป ท่านเข้าได้ถึง ๗ ถึง ๘ วันจำพวกพระอรหันต์ **สุกขวิปัสโก เตวิชโช** อันนี้เข้าไม่ได้

ท่านพระอาจารย์มั่นพูดว่า **“เอาน่า! เชื่ออ้ายเฒ่าเถอะน่า”** และท่านเคยเตือนลูกศิษย์ว่า “อย่าไปคิดมันเลยเรื่องนี้ ว่าแต่สิ้นกิเลสตัณหาก็พอ พวกเรานี้มันหมดยุคผู้มีบุญวาสนามากแล้ว วาสนาของสัตว์โลกนับวันแต่จะด้อยลงไปทุกที ยิ่งเลย ๒๕๐๐ ปี ไปแล้ว คนที่จะสำเร็จมรรคผลเพียงแค่แต่พระโสดาบันนี้ก็ยาก **อย่าอยากดีอยากดังเกินไป มันจะไม่พ้นทุกข์”** นี้เป็นอนุสาสนีของท่านเตือนสานุศิษย์

● ชีวิตพระกรรมฐาน ●

ผู้เขียนนำท่านผู้อ่านออกไปเสียไกล จึงขออภัยและขอย้อนกลับมาเล่าเรื่องหลวงปู่ลีต่อไป... เมื่อหลวงปู่ลีท่านเห็นว่าวัดป่าบ้านตาดมีพระเณรมากขึ้น ท่านจึงดำริออกแสวงหาที่เที่ยวกรรมฐานตามวัดร้าง หรือวัดป่าที่ไม่มีพระอยู่จำพรรษา ท่านพรรษามากแล้ว อีกทั้งอายุก็ ๕๖ ย่าง ๕๗ ปีแล้ว แต่ท่านยังธุดงค์เหมือนพระบวชใหม่วัยรุ่น ยังคงเดินสุดเขาสุดป่า เช่นเคย

หลวงปู่ลี กุสลธโร เล่าประวัติพระกรรมฐาน

องค์ท่าน **“ชำบาย”** ไม่มีวิปฏิสารอันเป็นเครื่องทรมานจิตใจ ใจครองความเบิกบานทั้งในบ้าน ทั้งในป่า เพราะธรรมชาติของจิตที่ปราศจากอุปกิเลสย่อมเป็นธรรมชาติอ่อนโยนควรแก่การงานทุกอย่าง แต่ด้วยนิสัยป่า ท่านจึงปรารภถึงแต่ป่าอันเป็นรมณียสถาน

ชีวิตของท่านไม่เข้าป่า ก็เข้าหาหลวงตา ไม่เข้าหาหลวงตาก็เข้าป่า วนเวียนไปมาอยู่อย่างนี้ แม้ปัจจุบันท่านย่างเข้าวัยชรา ท่านก็อยู่กับเสียงธรรมหลวงตา ก่อนนอนจำวัดท่านจะเปิดวิทยุ วันนั้นท่านเปิดวิทยุหลวงตา หลวงตาแสดงธรรม เรื่องชีวิตพระกรรมฐานไม่เหมือนใคร ๆ ท่านฟังด้วยความรื่นเริงในธรรม

สำหรับองค์ท่าน หลวงตาตายก็เหมือนยังอยู่ ท่านพูดถึงเกือบทุกวัน ยกตัวอย่างขึ้นมาสอนพระ พ่อแม่ครูจารย์สอนอย่างนั้น พ่อแม่ครูจารย์สอนอย่างนี้ เป็นต้น

วันนั้นในห้องของท่านที่มีเพียงแสงเทียนส่อง พระธรรมเทศนาของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ดังขึ้นมาว่า **“พระกรรมฐาน ไม่มีชีวิตใคร ๆ จะเหมือน”** ชีวิตของผู้หวังพ้นโลกแห่งกองทุกข์ ด้วยความเห็นภัยจริง ๆ ก็ดังชีวิตของพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน ไม่มีชีวิตใคร ๆ จะเหมือน ดังที่เราพูดเมื่อสักครู่นี้ว่าชีวิตกรรมฐานกับเสือ ท่านทำอย่างนั้นจริง ๆ ไม่ใช่เป็นชีวิตแบบที่เขาฉายภาพยนตร์ แต่เป็นชีวิตที่จริง พระบางองค์สำเร็จอรหัตผลในปากเสือ

ชีวิตของพระในครั้งพุทธกาล เข้าใจว่าจะเป็นความลำบากมากยิ่งกว่าชีวิตของพระธุดงค์ในสมัยปัจจุบันนี้

พระพุทธเจ้าทรงเป็นแนวหน้า ทั้งให้การอบรมสั่งสอน ทั้งเที่ยวธุดงคกรรมฐาน พระพุทธ

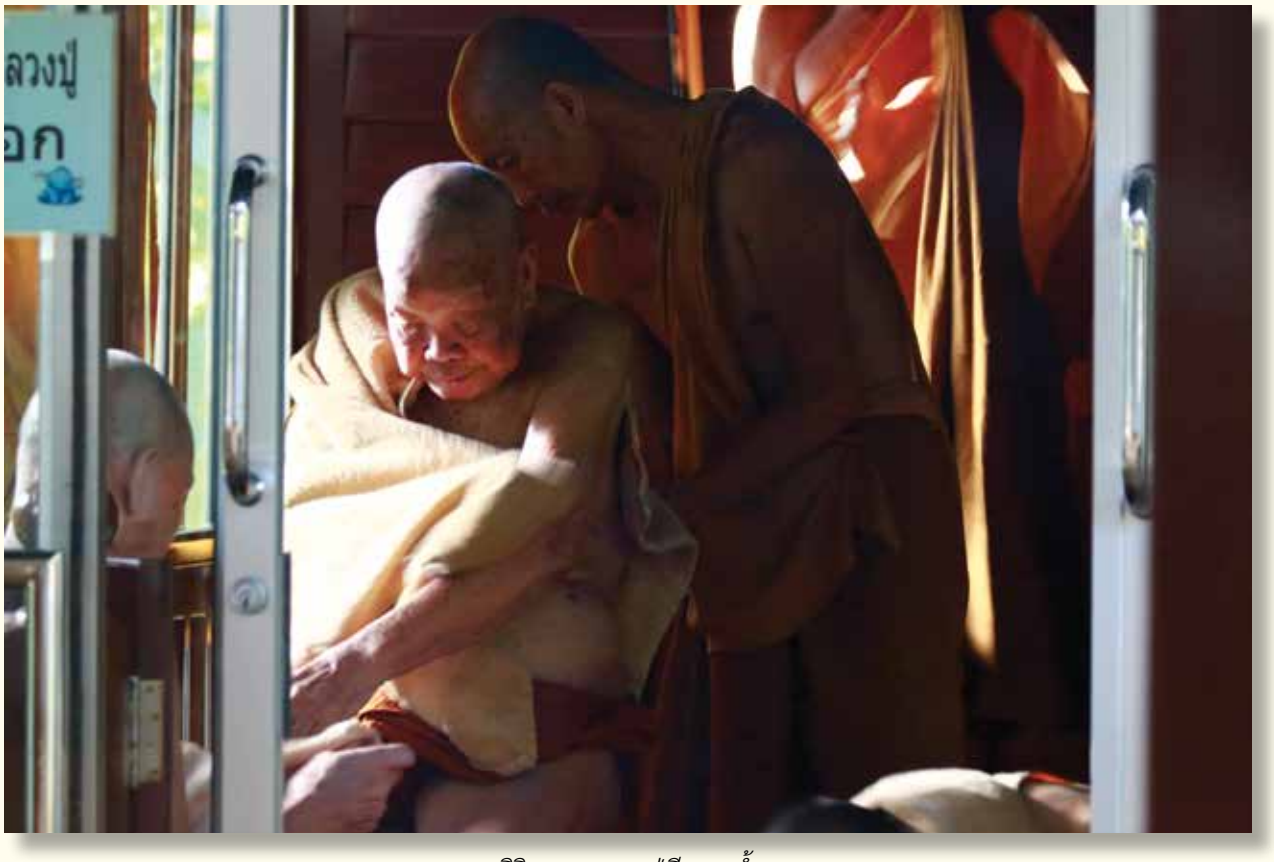

อิริยาบถหลวงปู่ลี สรงน้ำ

องค์ก็ทรงดำเนินอย่างนั้นอยู่เรื่อยมา จึงถือว่าการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อความหลุดพ้นในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่เหมาะสมในการประกอบความพากเพียรนั้น เป็นกิจจำเป็นสำหรับพระในครั้งพุทธกาลอย่างยิ่ง ไม่มีกิจอื่นใดที่จะใหญ่โตยิ่งกว่าสมณธรรม คือการบำเพ็ญของท่าน นี่เป็นกิจการงานของพระศาสนาโดยแท้สำหรับพระเรา ในครั้งพุทธกาลท่านทำอย่างนั้น

ครั้นเวลานานมาก็ค่อยลบเลือนไปโดยลำดับ ๆ กิจการงานอื่นซึ่งไม่เป็นความจำเป็นเลยกลายเป็นความจำเป็นขึ้นมาโดยลำดับดังที่เราเห็นอยู่นี้ นี่เวลาเห็นพระธุดงคกรรมฐานก็เลยเห็นเป็นของแปลก อย่างเช่น การฉัน ท่านก็ฉันมื้อเดียวเป็นประจำ

ในครั้งพุทธกาลมีอย่างนั้นทั้งนั้น อนุญาตให้ตั้งแต่รุ่งอรุณขึ้นมาเป็นวันใหม่ถึงเที่ยง เพราะพระเป็นผู้ขอทานเขากิน ไปภิกขาจารวัตรตามหมู่บ้าน แล้วแต่จะได้มาเช้าสายประการใด ท่านจึงทรงอนุญาตไว้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง ในระยะนี้จะฉันเวลาใดก็ได้ เพื่อความสะดวกของพระซึ่งอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ และไปบำเพ็ญอยู่ในที่ต่าง ๆ กัน ไม่ทราบว่าจะพบบ้านผู้บ้านคนที่ไหนเวลาสัญจรไปมาด้วยการสมณธรรม

จึงทรงอนุญาตไว้เป็นระยะห่าง ๆ หรือนาน ๆ บ้าง เป็นที่กำหนดกฎเกณฑ์ได้ว่า ตั้งแต่สว่างแล้วเป็นวันใหม่จนถึงเที่ยงวัน โอกาสหรือช่องว่างอันนี้ ก็มากลายเป็นฉันเช้าฉันเพลได้ นี่เรื่องมาเกิดขึ้นทีหลังการฉันเพล หรืออาหารว่างอะไรเหล่านี้ มันเป็นเรื่องเกิดขึ้นทีหลัง พวกเรา

นี่ละอุตริบัญญัติขึ้นมาเอง พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ แต่ไม่ทรงห้ามตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง เพื่อความฉันมื้อเดียวนี่แหละ ส่วนข้าวต้มยังมีปรากฏ ดื่มข้าวต้ม คือข้าวยาคูเรียกว่าข้าวต้ม ดื่มนะไม่ได้บอกว่าฉัน ก็คงเป็นน้ำข้าวต้มใส ๆ หรือเหลวอะไรทำนองนั้น นี้มีดื่มบ้าง แต่ไม่ถือเป็นสาระสำคัญเหมือนการฉันมื้อเดียว

ความสมบุกสมบันของพระสงฆ์ในครั้งพุทธกาลนั้น กับสมัยทุกวันนี้ต่างกันมากทีเดียว เพราะฉะนั้นผลที่ปรากฏจึงต่างกันอยู่มาก เหมือนกับว่าคนละโลก โลกของครั้งพุทธกาลเป็นโลกผู้ทรงมรรคผลนิพพาน โลกสมัยปัจจุบันนี้มีแต่คำพูด ถ้าอย่างมากก็ทรงปริยัติคือการจดจำ ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อทรงมรรคผลนิพพานดังครั้งนั้น แล้วก็เลยมีแต่ชื่อ คำว่า “**มรรคผลนิพพาน**” มีแต่ชื่อ องค์ของมรรคผลนิพพานจริง ๆ ไม่ปรากฏภายในจิตใจ เพราะไม่ได้ปฏิบัติตามหลักที่จะให้เกิดมรรคผลนิพพานเช่นครั้งพุทธกาล ต่างกันที่ตรงนี้”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้ปฏิบัติตามพุทธโอวาทและคำสอนหลวงตาอย่างเคร่งครัดเสมอต้นเสมอปลาย วิธีการกลอุบายใด ๆ หลวงตาสอนไว้หมดแล้ว ฝึกไว้ทุกอย่างแล้ว การดำรงชีวิตแบบพระกรรมฐานจึงสะดวกสบายไปด้วยอรรถและธรรม

ชีวิตของพระกรรมฐาน แทบล้มแทบตายที่บำเพ็ญมา ก็มาเห็นผลประจักษ์ที่ตรงนี้ คุ้มค่ากัน ภูมิใจในความเพียรของตนที่ได้ทำมามากน้อย ความทุกข์ความลำบากขนาดไหนก็ไม่มีความเสียอกเสียใจ เพราะได้ผลคุ้มค่า คือพ้นไปจากกิเลสทั้งหลายโดยประการทั้งปวง

วันที่ ๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ช่วงเวลาราว ๑๘:๐๐ น. ท่านสรงน้ำเสร็จ แล้วให้พระทั้งหลายเช็ดที่ขา จากนั้นวัดความดันอันเป็นกิจวัตรประจำวันในหลายปีเรื่อยมา เสียงพระกล่าวขึ้นว่า “ความดันสูง ๑๕๙ ความดันต่ำ ๘๑ ชีพจร ๗๖ ปกติ”

ในขณะที่ทำกิจวัตรถวายองค์ท่านต่างองค์ต่างนิ่งเงียบ แล้วอยู่ ๆ เสียงสวรรค์จากองค์ท่านก็ลอยขึ้นมาว่า

“ปี ๒๑ เฮาออกจากไปเที่ยว ออกจากบ้านตาดแล่วกะไปเที่ยว บ่ได้จำซ้ำของเก่า ไปเที่ยวกลับมาหาเพิ่น พระเณรหลายได้ออกหล่ะ...

...ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ เราออกลาพ่อแม่ครูจารย์หลวงตา (มหาบัว) วัดป่าบ้านตาดออกเที่ยวภาวนา เพราะตั้งจิตเอาไว้ว่า **“ยกเว้นวัดป่าบ้านตาด”** จะไม่จำพรรษาซ้ำที่เดิม พอเที่ยวภาวนาสมใจแล้วกาลใกล้เข้าพรรษาจักเวียนมาถึงจึงย้อนกลับเข้ามาที่วัดป่าบ้านตาด **“กลับมาหาเพิ่น”** (กลับมาหาพ่อแม่ครูจารย์) ปีนั้นมีพระเณรเป็นจำนวนมาก เมื่อเห็นดังนั้นจึงออกมาหาที่จำพรรษาที่อื่น

ท่านออกจากวัดป่าบ้านตาด มุ่งสู่วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เยี่ยมเยือน **“พ่อแม่ครูจารย์ชอบ”** เป็นสำนวนที่ท่านพูดถึงหลวงปู่ชอบ ฐานสโม เสมอ และสหธรรมของท่าน คือ **หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร**

● ไม่ถูกกับบรรยากาศภาคเหนือ ●

เมื่อหลวงปู่ลี กุสลธโร พักอยู่วัดป่าสัมมานุสรณ์ควรแก่กาลแล้ว ด้วยนิสัยแห่งพระธุดงค์ ท่านปรารภถึงสถานที่สงบสงัด เงื้อมผาและป่าดง ซึ่งไม่มีมนุษย์ไปมาเกินควรเกลื่อนกล่น องค์ท่านจึงมีดำริตามรอยธรรมของ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** ไปทางภาคเหนือบ้าง เพื่อเยี่ยมหมู่เพื่อน ซึ่งเป็นสหธรรมทางภาคเหนือ เป้าหมายขององค์ท่านคือ **“ผาแด่น”** ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมงคลสถานในอดีตชาติของ **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** เป็นสถานที่พระมหาเถระองค์สำคัญคือ **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** ได้เคยมาปฏิบัติภาวนาขั้นอุกกฤต และยังมีพระเถระอีกมากมายได้ประสบการณ์แห่งธรรมที่ผาแด่นแห่งนี้

ขึ้นเหนือองค์ท่านมาพำนักอยู่ ณ ห้วยน้ำรินเสียก่อน จากนั้นจึงขึ้นสู่ผาแด่นซึ่งมีบริเวณป่ากว้างขวาง มีธารน้ำใสสะอาดในที่ใกล้ มีหมู่บ้านชาวยาง ซึ่งยากไร้เป็นที่อาศัยโคจรบิณฑบาต มี **พระอาจารย์คำผอง กุสลธโร** ซึ่งเคยติดตามท่านออกเที่ยวธุดงค์พักจำพรรษาอยู่ที่นั้น

หลวงปู่ลีท่านเป็นผู้ยับยั้งอยู่ในวิหารธรรม ตลอดยามแห่งราตรี อิริยาบถเป็นไปด้วยการเดินจงกรม ทำสมาธิกำหนดหัวข้อกัมมัฏฐาน นั่งสำรวมใจ ตั้งสติกำหนดลมอัสสาสะ ปัสสาสะ และสาธยายบทสวดมนต์ด้วยเสียงเบา ๆ ในที่พักอันสมถะพอพักได้เพียงรูปเดียว มี **อัคคิศาลา** โรงไฟสำหรับต้มน้ำใช้น้ำฉันและซักจีวร

เมื่อฤดูกาลเข้าพรรษาใกล้เข้ามาแล้ว ท่านปรารภกับสามเณรที่ติดตามว่า **เราอยู่ไม่ได้ เราไม่มีบารมี ดินแดนภาคเหนือนี้ เป็นดินแดนพระพุทธเจ้า ดินแดนพุทธภูมิ แต่ผู้ปฏิบัติหย่อนยานไม่สมกับเป็นดินแดนพระพุทธเจ้าในอดีต** ท่านย้ำว่า ***“มันบ่สมกัน”*** อีกประการหนึ่งท่านมีโรคประจำตัวคือโรคริดสีดวงทวาร เมื่อประสบอากาศเย็นจะมีอาการของโรคแทรกซ้อนขึ้นมาทันที หากได้รับอากาศร้อนจะมีอาการคันตามร่างกาย หากอากาศเย็นโรคริดสีดวงจะกำเริบหดทำให้มีอาการปวดทวาร เวลาบิณฑบาตพระอุปัฏฐากต้องก่อไฟไว้ก่อน เพื่อให้ท่านได้ผิงไฟในคราวที่อากาศหนาวจัด อันเป็นรักษาแบบภูมิปัญญาของชาวบ้าน

เมื่อใกล้เข้าพรรษาแล้วท่านจึงย้อนกลับที่วัดป่าสัมมานุสรณ์ จังหวัดเลย และ**ผู้ใหญ่ถันวงษา** ได้อาราธนานิมนต์องค์ท่านให้ไปจำพรรษาที่**เสนาสนะป่าห้วยอีน่อง อำเภอผาขาว จังหวัดเลย**

หลวงปู่ลีท่านเล่าตอนนี้ให้ฟังว่า “บ้านโคกมน นะไปเฮ็ดอยู่หนา กะผู้ใหญ่ถัน หละเป็นหัวหน้าหมู่ กะไปนำผู้เฒ่านะ ผั่นว่าบ่มีพระอยู่ว่าซั่นเลยไปให้เฒ่า ...ชาวบ้านโคกมนไปทำนาทำไร่อยู่ที่ (ห้วยอีน่อง) นั่น ผู้ใหญ่ถัน (นายถัน วงษา) เป็นผู้นำชาวบ้าน มานิมนต์เรา เราเห็นว่ามันว่างไม่มีใครอยู่ จึงไปจำพรรษาให้”

บ้านผาขาว อำเภอผาขาว จังหวัดเลย สถานที่หลวงปู่ลีจำพรรษาปี ๒๕๒๑

• จำพรรษาที่เสนาสนะป่าห้วยอีน่อง •

หลวงปู่ลีท่านตั้งใจว่าจะอยู่เพียงรูปเดียว พระอาจารย์บัวคำ (เพื่อนของท่าน) ส่งพระมา ๑ รูป เณร ๒ รูป รวมกับท่านเป็น ๔ รูป แล้วพระอาจารย์บัวคำได้สั่งความมากับพระเณรว่า "สิมามื้อค่ำ ๑ สิมาอธิษฐานโลด ...ท่านจะเดินทางตามมาในวันพฤหัสบดีที่ ๒๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๑ แรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ปีมะเมีย จะมาร่วมจำพรรษาด้วยแน่นอน มาถึงจะอธิษฐานเข้าพรรษาทันที แต่ตอนนี้ให้พวกกระผมมาก่อน"

หลวงปู่ลีกล่าวทั้งรอยยิ้มว่า "เพิ่นตั๋วให้ลูกน้องเพิ่นมาไปหา โอ๊ย! ๓ ทุ่ม ครองเพิ่นนะบัดสิอธิษฐานพรรษานะ ฮ่วย! บ่มาดอกนั่นกะพากันอธิษฐาน ...ท่านหลอกให้ลูกศิษย์ท่านมาก่อน เรารออธิษฐานเข้าพรรษาจนถึง ๓ ทุ่ม เห็นว่าท่านไม่มาแน่แล้วจึงอธิษฐานเข้าพรรษา"

"ฮ่วย! มาว่าให้ บ่เว้าจั่งซั่นเขาสิไปติ้" ภายหลังเราไปเจอพระอาจารย์บัวคำเราก็ต่อว่าทำไมจึงหลอกกันอย่างนี้ ท่านบอกว่า ถ้าไม่พูดอย่างนี้พระเณรมันจะไปหรือ สถานที่มันลำบากอย่างนั้น"

หลวงปู่ลี ท่านเล่าว่า "เฮาจำพรรษาอยู่หั่น...บ้านห้วยอีน่อง เดี๋ยวนี้เขาตั้งเป็นอำเภอผาขาว จังหวัดเลย สูบยา มันขูใส่ผ้า ไหม้ฮอดจีวร ไหม้ฮอดผ้า อังสะ ห้วยมันโง่ปานนี้ บ่ให้มันสูบเลยเซาตะพุ่น...

...เราจึงจำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านห้วยอีน่อง (เป็นบริเวณหนึ่งของบ้านผาขาว...ถ้าพูดว่าบ้านห้วยอีน่องชาวบ้านแถบนั้นไม่รู้จัก...เป็นศัพท์เรียกเฉพาะคนที่อยู่ในป่านั้นเท่านั้น ปัจจุบัน

คือ บ้านผาขาว อำเภอผาขาว จังหวัดเลย) วันหนึ่งเราสูบบุหรี่ แล้วขี้บุหรี่ร่วงใส่ผ้า ลามไหม้จีวร ไหม้ผ้าอังสะ นึกในใจว่า **“ถ้าสูบบุหรี่แล้วยังโง่ขนาดนี้ ต่อแต่นี้เราจะไม่สูบมันอีกแล้ว”** ท่านจึงเลิกสูบบุหรี่ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา”

ท่านเล่าว่ามี **“เถียง”** อันเป็นที่พัก ของชาวไร่อยู่ ๙ เถียง แต่มีประจำอยู่ ๔ เถียง ถึงฤดูการทำนาเขาก็กลับไปทางบ้านโคกมน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ทางวัดหลวงปู่ชอบเพื่อทำนา เมื่อทำนาเสร็จแล้วเขาจึงค่อยกลับขึ้นมาทำไร่ที่ห้วยอีน่อง บ้านผาขาว อำเภอผาขาว จังหวัดเลย

“กะบ่ได้บิณฑบาตไกลดอก เขามาใส่บาตร เขามาท่อนกัน เขากะตีขอโป๊ก! ๆ ๆ แล่วกะลงไป ...การบิณฑบาตก็ไม่ไกลเท่าไหร่ เวลาใส่บาตรเขาจะมารวมกัน แล้วตีขอโป๊ก! (ตีไม้ไผ่ให้มีเสียงดังเป็นสัญญาณให้มารวมกัน) เมื่อพระได้ยินเสียงสัญญาณนั้นจึงออกบิณฑบาต”

● สำรวจห้วยอีน่องสถานที่หลวงปู่ลีจำพรรษา ●

หลวงปู่ลีท่านถามผู้เขียนว่า “ไปรึยัง ห้วยอีน่อง อำเภอผาขาว?”

จึงกราบเรียนท่านว่า “เกล้าฯ ไปมาแล้ว เดชะ เพราะบารมีขององค์หลวงปู่จึงทำให้เกล้าตามหาห้วยอีน่องสถานที่หลวงปู่เคยไปจำพรรษาจนพบ”

กราบเรียนท่านว่า “ไปหาสถานที่แห่งนี้ตามที่หลวงปู่บอก หาอย่างไรก็ไม่เจอ ถามชาวบ้านเขาก็ไม่รู้ เขาบอกว่าไม่เคยมี เกล้าฯ จึงอธิษฐานจิตขอบารมีหลวงปู่ช่วยให้หาเจอ พอนั่งรถไปตามป่าเป็นทางดินเข้าไปในหุบเขาที่มีป่าโอบล้อม เห็นมีผู้ชาย ๒ คนยืนอยู่ข้างทาง จึงถามว่า “รู้จักห้วยอีน่องมั้ย? รู้จักผู้ใหญ่ถัน วงษามั้ย?” เขาตอบว่า “ผมนี้แหละลูกชายผู้ใหญ่ถัน วงษา”

จากนั้นเขาจึงนำไปดูเสนาสนะป่าห้วยอีน่องที่ยังเหลือปรักหักพัง ซากกุฏิไม้ ที่ล้างบาตร ทางจงกรม บัดนี้เป็นป่ารกชัฏ แต่สำหรับผู้เขียนแล้ว ถือว่าเป็นมงคลสถานอันทรงคุณค่า มากกว่าอนุสรณ์สถานใด เพราะเป็นที่พระอรหันต์ หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ลี ได้มาประพฤติปฏิบัติ ปลุกใจ

ซากที่ล้างบาตร

ทัศนียภาพบริเวณห้วยอีน่อง สถานที่หลวงปู่ลีจำพรรษา

สานุศิษย์ให้องอาจกล้าหาญเมื่อยามหวาดหวั่นหมดกำลังใจ และชักจูงให้พบว่า แท้จริงแล้ว ความสุขอันสูงส่งที่ท่านได้มานั้น ก็แฝงซ้อนอยู่ด้วยด้วยทุกข์ยากลำบาก ป่าดงผู้คนถิ่นแถบนั้น แทบไม่รู้จักความเป็นมา เว้นคนกลุ่มน้อยนิด ๓ ถึง ๔ หลังคาเรือนเท่านั้น เป็นป่าอันห่างไกล จากชุมชน โอบล้อมด้วยภูเขาอันแสนวังเวง มีสายน้ำไหลเอื่อย ๆ บริเวณทุ่งโล่งประกอบไปด้วย ไร่ข้าวโพดที่งอกงามสูงท่วมหัว และด้านบนภูเขายังเป็นป่ารุ่นใหม่ ต้นไม้ที่ยังหนุ่มสูงโปร่งประดุจ ลำเทียน

ด้านติดคลองห้วยอีน่องมีนาข้าว สวนผัก และบริเวณคลองมีผักธรรมชาติชูยอดสลอน วัดแห่งนี้ร้างไปเพราะห่างไกลความเจริญ ไร้ผู้คนสัญจรไปมา อยู่กลางหุบเขาอันมีฟ้าเป็นเพื่อน มีเดือนเป็นบ้าน ทุกวันนี้แม้มีผู้เข้ามาทำไร่ พอตกเย็นจึงรีบขับรถกลับ ค่ำลงมันวังเวงชอบกล

เมื่อเดินเลียบลำน้ำนี้ขึ้นไปเรื่อย ๆ เป็นป่าไม้เต็งรัง และในบริเวณมีต้นมะขามปะปน เศษ ปรักหักพังคงเป็นร่องรอยพอคะเนเอาได้ว่าผู้สร้างได้พยายามพินิจพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เห็นได้ จากระยะที่พักห่างกันพอประมาณ รอบ ๆ บริเวณมีป่าบางชนิดเป็นประเภทไม้ดอก สลับกับไม้ ผลอยู่อย่างงดงามทั่วไป มองดูพื้นจะเห็นรอยหลุมเสาศาลาที่ถูกรื้อถอนออกไปใช้ประโยชน์ในที่ อื่น แสดงถึงจิตใจผู้สร้าง มิได้เป็นผู้ทิ้งขว้างสิ่งของ ยังรักษาศรัทธามิให้ตกไป เมื่อในที่นี้ไม่มีผู้คน อยู่อาศัยแล้วจักต้องนำไปใช้ประโยชน์ในที่อื่น ทราบว่าหลวงปู่ชอบให้รื้อไปสร้างศาลาที่วัดป่า โคกมน กุฏิบางส่วนรื้อนำไปสร้างที่วัดป่าท่าสวย บ้านวังม่วง

คนที่จะเข้ามาอยู่ในสถานที่แบบนี้ได้ต้องเป็นผู้เพ่งประโยชน์ในทางธรรม แล้วตัดประโยชน์ อันเป็นทางโลก และมุ่งประโยชน์ทางด้านจิตใจ มิใช่มาเพื่อมุ่งประโยชน์ทางร่างกาย เพราะ สถานที่แบบนี้จะหาความสุขกายสบายตัวมาจากที่ไหน คนที่ปลงใจดำเนินปฏิปทาของผู้ประเสริฐ จะต้องถอนความถือตัวถือตนออกเสียสิ้น ต้องอดทน ต้องเสียสละ ปฏิปทาแบบนี้ คนผู้หมกมุ่น อยู่ในโลกียธรรมเขาว่าเป็นคนโง่ แต่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็น

วิถีชีวิตชาวบ้าน รถที่ชาวบ้านรับ-ส่งหลวงปู่ชอบ

ปฏิปทาของผู้ฉลาด เพราะท่านมองข้ามความเป็นตัวเป็นตนไป ผู้ที่บำเพ็ญได้เช่นนี้จะมีความรู้สึกสดชื่นมั่นคง ท่านผู้นั้นจะรู้ดีว่า จิตท่านสูงยิ่งขึ้นจนทะลุโลกธรรมทั้งหลาย

กลางหุบเขาที่เรียกว่า **ห้วยอีน่อง** ปู ปลา นาน้ำ อุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติ มีป่าไม้หลากหลายชนิด ในอดีตศาลาถูกสร้างขึ้นด้วยเสา ๑๘ ต้น ปัจจุบันมีบ้านคนอาศัยอยู่ประมาณ ๔ ถึง ๕ หลัง ลักษณะเป็นกระท่อม มีป่าอ้อย ไร่ข้าวโพด นาข้าว

ซึ่งลูกชายของพ่อถันเล่าว่า เมื่อก่อนจะมีเถียงนาอยู่บริเวณนี้และมีทางเท้าสำหรับเดิน หลวงปู่ลีท่านเดินบิณฑบาตไปตามทางเท้าข้ามคลองไป ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าฝาย มีกุฏิเล็กตามไหล่เขา ๑๐ กว่าหลัง

เส้นทางที่จะเข้ามาที่วัดแห่งนี้สมัยก่อนเป็นทางลูกรัง ล้อเกวียน รถไม่สามารถเข้ามาได้ ต้องเดินเท้าจากบ้านผาขาวเข้ามา... มีสัตว์ป่า เช่น มีหมูป่า ลิง เก้ง ...และหมูป่าก็ได้มากินหัวมันสำปะหลังที่ชาวไร่ปลูกเอาไว้ด้วย ถึงขนาดมาทำรังอยู่ในป่าอ้อยเลยทีเดียว

ชาวบ้านที่เคยใส่บาตรหลวงปู่ลี เมื่อครั้งมาจำพรรษา

ในวันพระจะมีโยมที่มาจาก **บ้านซำไคล้ บ้านซับสมบูรณ์** มารวมกันทำบุญในวันพระ

สมัยหลวงปู่ลีอยู่จำพรรษา มีกระท่อมอยู่บริเวณนี้ ดังนี้ ๑. กระท่อมนายแป ๒. นายจ้อย ๓. นายทัด ๔. นายกร ๕. นายแห้ว หรือนายอำคา ๖. นายมา

ชาวบ้านแถบนี้ดำรงชีวิตด้วยอาหารป่า หลวงปู่ลีเล่าว่า ***"สนุกกินอาหารป่า"***

ที่แห่งนี้เป็นที่ที่สำคัญที่ผู้เขียนได้เดินเยี่ยมชมและได้รู้ว่าพ่อแม่ครูจารย์ท่านมาอยู่เป็นอย่างไรบ้าง เป็นสภาพอิงธรรมชาติที่ไม่ค่อยได้เห็นในยุคปัจจุบัน อันเป็นยุคก้าวไปสู่ความเจริญทางด้านวัตถุแล้ว น่าอนุโมทนากับญาติโยมผู้ยากจนที่สนับสนุนพระไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

แม้ว่าวัดนี้จะร้างไปแล้ว แต่ว่าหัวใจทุกคนที่ยังเหลืออยู่ที่ห้วยอีน่องนี้ ยังไม่ร้างยังคงมีรูปพระ กราบพระ ไหว้พระ ก่อนนอนก็สวดมนต์ทุกวันทุกคืนเช่นเคย...สาธุ ●

ลำห้วยอีน่อง

วัดป่าถ้ำหีบ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

อายุ ๕๗ ปี

พรรษาที่

๓๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๒

จำพรรษาที่วัดป่าถ้ำหีบ ตำบลจำปาโมง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

สมุดบันทึกธรรมในคราวที่หลวงปู่ลียังเป็นพระหนุ่ม ที่องค์ท่านออกธุดงค์ท่องเที่ยวธุดงค์ไปในไพรกว้าง แบบไม่อาลัยใยดีต่อโลกมนุษย์ ท่านได้บันทึกไว้ว่า **“อัตภาพเป็นมนุษย์นี้เหมือนดังว่าใกล้จะถึงฝั่งสังสารสาครอยู่แล้ว ถ้ากลับกระโจนลงไปสู่หล่มลึกอีก ก็จะได้รับความเสียใจในภายหลัง เหมือนกับคนที่มือด้วนถึงจะไปพบปะดวงแก้ว ก็ไม่รู้ว่าจะจับต้องอย่างไรได้**

เพราะเหตุนั้นเราทั้งหลาย ควรรีบที่จะเร่งเจริญบุญกุศลเสียแต่ในเวลายังมีชีวิตเป็นอยู่ ความตายยังไม่มาถึง **น่าเสียดายจริงหนอ! ทำไมผู้ที่มีอินทรีย์สมบูรณ์ดีอยู่พร้อมแล้ว จึงไม่แลเห็นดวงแก้วอันเป็นอุดมรัตน์นั้นได้ ป่วยการจริงหนอ!ที่มัวไปเป็นธุระเสียให้กิจการอื่น ๆ ที่ทำสำเร็จแล้ว ก็คงเท่ากับไม่ได้ทำ โลกนี้ชอบกลจริงหนอ”**

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ ท่านจำพรรษาที่วัดป่าถ้ำหีบ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นสถานที่สัปปายะ เต็มไปด้วยโขดหินทราย ต้นไม้ใหญ่ มีหลวงปู่พงษ์ ธมฺมาภิรโต เป็นเจ้าอาวาส และเป็นสถานที่พระกรรมฐานแวะเวียนเข้ามาวิเวกภาวนาเสมอ เช่น หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ หลวงปู่เพียร วิริโย หลวงปู่กูด รกฺขิตสีโล เป็นต้น

องค์ท่านได้เล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นไว้ว่า “...หลวงพ่ออีตุ่ม ไปคุมเอา ไปนำเอาอยู่พุ่นนะ อยู่ห้วยลาด บ้านถ้ำยาว อำเภอน้ำพอง ฯลฯ ...ในปีนั้นท่านกำลังพักปฏิบัติภาวนาอยู่ด้วยอริยวิหารธรรมที่วัดป่าห้วยลาด บ้านถ้ำยาว อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”

หลวงพ่ออีตุ่ม หมายถึง เถ้าแก่ลึก เป็นคหบดีเจ้าของลานมัน อำเภอบ้านผือ ซึ่งมีจิตศรัทธาในองค์ท่าน ได้เดินทางตามไปอาราธนานิมนต์ให้ท่านมาอยู่จำพรรษาวัดป่าถ้ำหีบ เพื่อรักษาโรคริดสีดวงทวาร ซึ่งองค์ท่านได้รับอาราธนาด้วยความเมตตา เพื่อรักษาวิบากขันธ์บำบัดกายที่ยัง

ครูบาอาจารย์ที่เคยมาพักภาวนาที่ถ้ำหีบ

๑. หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร
๒. หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ
๓. หลวงปู่เพียร วิริโย
๔. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๕. หลวงปู่กูด รกฺขิตสีโล
๖. หลวงปู่พงษ์ ธมฺมาภิรโต

ครองอยู่ เพื่อทำประโยชน์โลกมนุษย์และโลกทิพย์ที่ควรจะได้รับซึ่งมีอยู่มากมาย ท่านผู้มีคุณธรรมสูงขนาดนี้แล้ว ท่านไม่หวังความสุขรื่นเริงจากอะไร นอกจากความสุขรื่นเริงภายในใจอันเกิดจากพระธรรมอันสมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะเสมอตัว ไม่เสื่อมลงหรือสูงขึ้นอันเป็นลักษณะของโลก ทั้งนี้เพราะองค์ท่านมีธรรมเป็นเอกีภาพ บริสุทธิ์สุดส่วน เป็นหนึ่งไม่มีสอง จึงไม่มีอะไรพอจะมาเป็นเครื่องแข่งดีแข่งดีเด่น จึงเป็นความสงบสุขที่หาอะไรเปรียบมิได้”

ขณะที่องค์ท่านเล่าเรื่องนี้อยู่ องค์ท่านปลงสังขารบ่นพึมพำขึ้นมาว่า “โรคอีหยังเว้ย! สิตายก็บ่ตาย ลำบากหลาย ...ไม่รู้เป็นโรคอะไร จะตายก็ไม่ตาย ลำบากมาก”

ผู้เขียนกราบเรียนท่านว่า “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่ลำบากก็เพียงแต่ร่างกายเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นหลวงปู่เคยบอกเกล้าฯ ว่าสบาย ผ่านพ้นมาแล้ว ตั้งแต่โน่น ปี ๒๕๐๓ ที่วัดป่าบ้านกกกอก แต่พวกเกล้าฯ ซิ ยังจะทุกข์ทรมานกันไปอีกแสนนาน ไม่รู้จะอีกกี่ภพกี่ชาติ แต่พวกพวกเกล้าฯ นี่หล่ะพวกไม่สบาย ป่วยตายอีกหลายภพชาติ ไม่รู้จะเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไรบ้าง คิดแล้วน่าสลดใจ

แล้วองค์ท่านพิจารณาเห็นแล้วจึงสอนว่า “จิตให้อยู่กับ “**พุทโธ**” ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ให้จิตอยู่กับ “**พุทโธ**” เอาให้มันได้นะ”คำสอนนี้ไม่ยาวแต่กลั่นมาจากประสบการณ์แห่งการปฏิบัติตลอดชีวิตของท่านเลยทีเดียว

องค์ท่านแม้ไม่ได้ไปนั่งเรียนปริยัติ นักธรรม ตรี โท เอก เปรียญธรรมประโยค ๑-๙ แต่ขอโทษความจำและความรู้ของท่านเป็นเลิศ บทสวดมนต์ยาว ๆ เช่น มหาสมัยสูตร ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร อนัตตลักขณะสูตร อาทิตตปริยายสูตร เป็นต้น ท่านชำนาญและคล่องปาก

ยิ่งกว่าพระมหาเปรียญเสียอีก จึงกราบเรียนถามท่านว่า“ขอโอกาสครับ! หลวงปู่สวดปาฏิโมกข์ได้ ตอนอายุพรรษาเท่าไร?”

ท่านตอบว่า “โอ๊ย! เดี๋ยวนี้มันลืมเบิดแล่วหละ ...ปีทอใด๋บ๊ ควมจำบ่มีแล่วสุมื้อนี่...กำลังเรียนอยู่บ้านห้วยทราย กะได้...ลิ้นมันใหญ่มันสวดบ่ได้นำหมู่ดอก มันบ่มีแต่ก่อนเด้สวด ... เดี๋ยวนี้ปาฏิโมกข์เราลืมหมดแล้ว ความทรงจำไม่มีแล้วทุกวันนี้ ตอนจำพรรษาอยู่ที่บ้านห้วยทราย เราเรียนหัดท่องพระปาฏิโมกข์ได้ แต่เราเป็นคนลิ้นใหญ่ สวดเสียงไม่เพราะเหมือนหมู่เพื่อนทั้งหลาย สมัยแต่ก่อนพระที่จะสวดปาฏิโมกข์ได้มีน้อย”

ท่านเล่าให้ฟังต่อว่า “ได้สวดอยู่ ตอนอยู่ในถ้ำหีบตลอดพรรษาบ่มีผู้ใด๋ได้... ฝึกบ่เถิงปีดอก ...เมื่อครั้งจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำหีบ ท่านเป็นผู้สวดปาฏิโมกข์ตลอดพรรษา เพราะไม่มีใครสวดได้ ท่านฝึกอยู่ไม่ถึงปี ท่านมักจะพกหนังสือปาฏิโมกข์ติดตัวไปด้วยเสมอ ในยามออกธุดงค์เที่ยววิเวก

ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ! หลวงปู่เคยฟังพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวสวดปฏิโมกข์ที่ห้วยทรายบ้างหรือไม่ขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “เพิ่นสวดอยู่ เพิ่นบ่ป๋าดอก ไปอยู่บ้านตาดเพิ่นกะสวดอยู่ ใหม่ ๆ เก่ามาแล้วลูกศิษย์ได้หลายแล่ว เพิ่นเซาแล่ว ...ท่านก็สวดอยู่ ท่านไม่เคยทิ้งทบทวนเสมอ ในคราวไปอยู่บ้านตาดทีแรก ท่านเป็นองค์สวดปาฏิโมกข์เอง กาลต่อมาทราบว่ามีลูกศิษย์สวดได้หลายรูป ท่านจึงหยุดสวด”

กุฏิที่หลวงปู่ลี กุสลธโร จำพรรษาที่วัดถ้ำหีบ

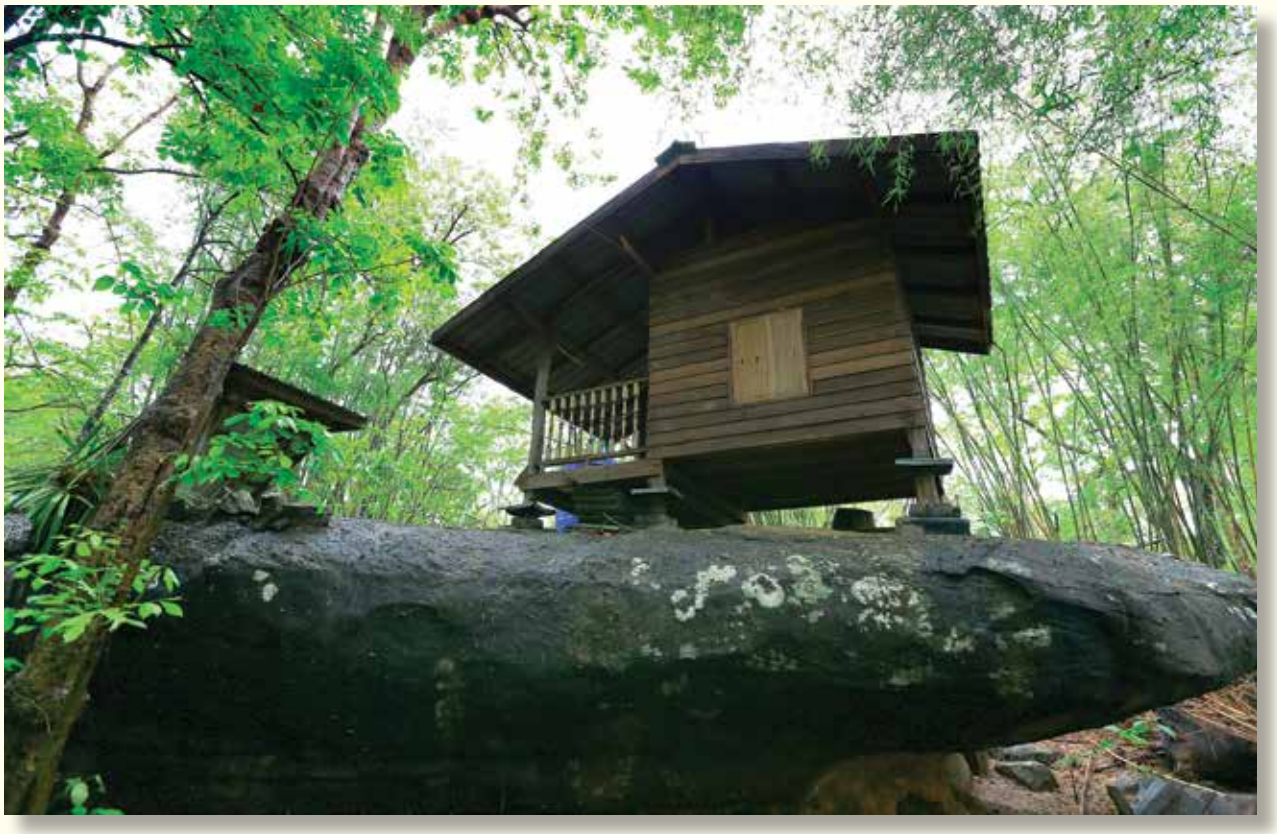

หลวงปู่ลีกล่าวย้ำว่า ครูบาอาจารย์มีแต่บอกทางเท่านั้นนะ จะทำหรือไม่ทำมันเป็นเรื่องของเราหมด คล้ายกันกับคนเจ็บคนป่วย ใครจะเป็นแทนกันได้ เสวยกรรมของใครของมัน ถ้าไม่ลงมือทำก็เท่านั้น ถึงจะได้ยินได้ฟังมา แต่ไม่เอาไปพิจารณาใคร่ครวญมันจะไปได้ผลอะไร มันก็ไม่เกิดประโยชน์ เพราะไม่คิดพิจารณาดูว่า ท่านให้หลักให้พรอะไร ถ้าเราฟังแล้วเอาไปคิดไปใคร่ครวญมันก็เกิดประโยชน์ เหมือนอัญมณีต้องเอาไปเจียระไนให้สวยงาม ให้มันพิสดารออกไป มันจึงจะเป็นสมบัติที่ล้ำค่า เหมือนเราเรียนสำนวน กว่าจะได้สูตรหนึ่งมันไม่ใช่ของง่ายนะ หรือเรียนปาฏิโมกข์ถ้าไม่มีฝึกท่องจำให้คล่องจริงๆ พอมาสวดกับหมู่พวก มันไม่ได้นะ

ปาฏิโมกข์ หมายถึง คัมภีร์ที่รวมวินัยของสงฆ์ ๒๒๗ ข้อ คัมภีร์ที่ประมวลพุทธบัญญัติอันทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา มีพุทธานุญาต ให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ ทุกกึ่งเดือน เรียกกันว่า สงฆ์ทำอุโบสถ บทปาฏิโมกข์เหล่านี้ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก **หมวดสุตตวิภังค์**

การสวดปาฏิโมกข์ เป็นทั้งสังฆกรรมตามพระวินัย และเป็นกิจสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนา ต้องได้ร่วมฟัง

ในวินัยระบุว่า วัดหนึ่งจะต้องมีภิกษุสวดปาฏิมกข์ได้หนึ่งรูป หากไม่มี เจ้าอาวาสต้องขวนขวายให้มี หากไม่ขวนขวายเป็นอาบัติ ถ้าขวนขวายแล้วยังไม่มี พอถึงวันปาฏิโมกข์ต้องไปร่วมฟังในวัดที่มีการสวดปาฏิโมกข์ ถ้าในย่านนั้นไม่มีวัดที่มีภิกษุสวดปาฏิโมกข์ หรือมีภิกษุไม่ครบ ๔ รูป ไม่ต้องสวดปาฏิโมกข์ แต่ให้ตั้งสติอธิษฐานอุโบสถแทน โดยตั้งใจว่า “**วันนี้เป็นวันอุโบสถ**”

ในระหว่างที่มีการสวดปาฏิโมกข์ ผู้ที่จะอยู่ในที่ประชุมสงฆ์ได้ต้องเป็นภิกษุเท่านั้น ไม่มีเหตุจำเป็นจะหยุดสวดปาฏิโมกข์ในระหว่างไม่ได้ มีพุทธานุญาตให้สวดปาฏิโมกข์ย่อได้ เมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ไม่มีภิกษุจำปาฏิโมกข์ได้จนจบ เกิดเหตุฉุกเฉินขัดข้องที่เรียกว่าอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งในอันตรายทั้ง ๑๐ คือ ***๑. พระราชาเสด็จมา ๒. โจรมาปล้น ๓. ไฟไหม้ ๔. น้ำหลากมา ๕. คนมามาก ๖. ผีเข้าภิกษุ ๗. สัตว์ร้ายเข้ามา ๘. งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙. ภิกษุอาพาธหนักจะถึงเสียชีวิต ๑๐. มีอันตรายแก่พรหมจรรย์***

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า กำหนดของอุโบสถของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ไม่เหมือนกัน ส่วนโอวาทปาฏิโมกข์ คือพระโอวาทที่เป็นหลักของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เหมือนกันทั้งสิ้น คือ

วิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำอุโบสถ ๗ ปีต่อ ๑ ครั้ง ทั้งนี้เพราะพระโอวาทที่ทรงประทานวันหนึ่งเพียงพอสำหรับ ๗ ปี

พระสิขีสัมมาสัมพุทธเจ้า และ **พระเวสสภูสัมมาสัมพุทธเจ้า** ทรงกระทำอุโบสถ ๖ ปีต่อ ๑ ครั้ง

พระกกุสันธะสัมมาสัมพุทธเจ้า และ **พระโกนาคมนะสัมมาสัมพุทธเจ้า** ทรงกระทำอุโบสถปีละครั้ง

ศาลาการเปรียญวัดถ้ำหีบ

พระกัสสปทสพลสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำอุโบสถทุก ๆ ๖ เดือน

ส่วน **พระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า** พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันของเรานี้ทรงกระทำอุโบสถทุก ๆ ๑๕ วัน กาลเวลาที่ทำอุโปสถแตกต่างกันอยู่อย่างนี้ แต่พระโอวาทนั้นเหมือนกันทุก ๆ ประการ ดังนี้

• ธุดงค์ภูย่าอู่ •

หลวงปู่ลี หลังจากที่ท่านได้จำพรรษาที่วัดถ้ำหีบ ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ แล้ว หลังจากวันออกพรรษา ท่านได้ออกเดินทางออกหาที่สงบวิเวก แต่ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปในที่ใด ๆ ท่านต้องเดินทางเข้าวัดป่าบ้านตาด เพื่อช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวเสียก่อน จากนั้นได้โอกาสเหมาะ ท่านจึงออกเดินทางไปหาพี่ชายในทางธรรมคือ**หลวงปู่เพียร วิริโย วัดป่าหนองกอง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี** แล้วจึงออกเดินทางมุ่งหน้าสู่ภูย่าอู่ ตามปกติแล้วท่านชอบเดินทางไปเพียงรูปเดียว แต่คราวนั้นท่านอนุโลมให้มีพระติดตาม ๑ รูป และสามเณร ๑ รูปรวมองค์ท่านด้วยเป็น ๓ รูป

ในระหว่างทางได้พักภาวนาที่น้ำตกตาดโตน(ปัจจุบันเรียกว่าน้ำตกยูงทอง) เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลน้ำตกยูงทอง มีจิตศรัทธาช่วยทำเพิงพักเล็ก ๆ ให้ โดยการนำไม้ไผ่มาวางสับฟาก สร้างขึ้น ๓ หลัง แต่ละหลังให้แยกกันอยู่คนละมุมภูเขา คือ หลวงปู่ลีอยู่อีกมุมหนึ่ง พระติดตามและสามเณรก็อยู่กันอีกคนละมุม เป็นสถานที่สมบูรณ์ด้วยธรรมชาติและสัตว์ไพร

ที่นั่นเป็นป่าผาดง ห่างจากหมู่บ้านราว ๔ กิโลเมตร จึงเป็นธรรมดาในเรื่องอาหารการ

ขบฉัน ย่อมขาดแคลน บิณฑบาตได้อาหารเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในตอนเช้าเจ้าหน้าที่อุทยานก็จะนำอาหารมาถวายจังหันแก่พระสงฆ์สามเณร เถ้าแก่ลึกซึ่งเป็นเจ้าของลานมันที่อยู่ในอำเภอบ้านผือ มีจิตศรัทธาต่อหลวงปู่ลีเป็นอย่างมาก จัดอาหารมาถวาย อาหารถึงจะมีไม่มาก แต่เพียงพอกับพระกรรมฐานผู้ไม่ละโมบโลภมากในรสอาหาร ตามปกตินิสัยของท่านถือธุดงค์เป็นอาจิณ คือ ๑) ถือการฉันมือเดียว ฉันในบาตรเป็นวัตร ๒) ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ๓) ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ท่านถือปฏิบัติในธุดงค์คุณทั้ง ๓ ประการนี้อย่างเคร่งครัด เมื่อถึงวันลงอุโบสถท่านจะลงมาจากภูเขาร่วมทำสังฆกรรมที่วัดบ้านสว่าง ซึ่งเป็นวัดที่มีอยู่ใกล้กับบริเวณนั้น ท่านพักภาวนาอยู่ที่น้ำตกยูงทองราว ๑๕ วัน

ต่อมาหลวงปู่ลีจึงได้นำคณะเดินลัดเลาะไปตามหน้าผาสูงชันขึ้นไปยังภูย่าอู่ โดยใช้เวลาในการเดินทางราว ๒ ชั่วโมงครึ่ง จึงขึ้นไปถึงภูย่าอู่ ใกล้ ๆ บริเวณที่พักจะมีน้ำซับน้ำซึมมีน้ำไหลเอื่อย ๆ ตลอดเวลา อากาศข้างบนไม่หนาวเท่ากับอยู่ด้านล่าง แถวนั้นมีหมู่บ้านชื่อ “**บ้านลาดหอคำ**” มีบ้านทรงกระต๊อบอยู่จำนวน ๙ หลังคาเรือน

เนื่องจากเป็นพื้นที่เขา ชาวบ้านจึงปลูกข้าวแบบที่เรียกว่า “**ข้าวไร่**” การบิณฑบาตจึงมีความอดอยากอยู่ แต่ชาวบ้านทั้ง ๙ หลังคาเรือนก็มีใจเป็นบุญใส่บาตรทุกหลังคาเรือน

คราวหนึ่งท่านและคณะออกบิณฑบาต มาถึงที่บ้านหลังหนึ่ง มีเด็กน้อยออกมาใส่บาตร ใบหน้ามีขะมุกขะมอมน้ำมูกไหลเยิ้ม ท่านเล่าทั้งขบขันทั้งน่าสงสารเด็กและน่าสงสารพระกรรมฐานที่สู้อุตส่าห์ละโลกเพื่อไปกำจัดกิเลส ท่านว่าเด็กน้อยนั้นน้ำมูกไหล มันก็เอามือปาดน้ำมูกไปทั่วไปหน้า แล้วมันก็เอามือที่เต็มไปด้วยน้ำมูกเป็นสายยืด จับข้าวเหนียวใส่บาตรทีละก้อน วันนั้นท่านได้ทั้งข้าวทั้งน้ำมูก ท่านมีจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา ไม่รังเกียจเด็กนั้นเลย

ท่านทั้งหลาย! พระบรมศาสดาตรัสว่า “เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมรักใคร่ต่อภิกษุผู้ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ผู้เลี้ยงตนมิใช่เลี้ยงคนอื่น ผู้คงที่สงบแล้ว มีสติทุกเมื่อ”

ส่วนใหญ่การบิณฑบาตของพระกรรมฐานในป่าลึกยุคนั้นจะได้ก็แต่เพียง “**ข้าวในดอก**” (ข้าวเปล่า)ระหว่างทางสามเณรก็จะเก็บลูกมะกอกที่ร่วงหล่นอยู่ตามพื้น เมื่อมาถึงที่พักสามเณรก็จัดการทำแจ่ว บีบน้ำจากลูกมะกอกใส่ บางวันสามเณรน้อยก็ออกหาเก็บหน่อไผ่ไร่นำมาต้มถวายจิ้มน้ำพริก

ในระหว่างความทุกข์ยากในการออกท่องธุดงค์ องค์ท่านได้สอนลูกศิษย์ที่ติดตาม เป็นวลีเด็ด ที่ทำให้ลูกศิษย์จำได้ไม่มีลืม คือ “เขาทานผักเส้นหนึ่งเขากะยอมือสุดศอก ...ญาติโยมผู้ศรัทธาเขาถวายทานให้พระได้ขบฉัน แม้เพียงผักก้านเดียว ดูสิ! เขาก็ยกมือขึ้นอธิษฐานเหนือหัวเป็นพระต้องสำนึกในบุญคุณข้าวน้ำของเขา”

และอีกคำสอนหนึ่งคือ “**แต่ละพุทธันดรเส้นลวดเท่าลำตาลขาด**” อธิบายว่า เพราะพวกพระทำผิดพระวินัย ส่วนผ้าเหลืองไม่มีความผิด เป็นธงชัยของพระพุทธเจ้า ก่อนที่พระผู้ทำ

น้ำตกยูงทอง บริเวณหลวงปู่ลีมาพักภาวนา

กรรมชั่วจะไปตกนรกหมกไหม้ พวกนายนิรยบาลเขาจะให้เปลื้องผ้าจีวรออกเสียก่อน แล้วเอาผ้าจีวรแขวนไว้บนเส้นลวด เนื่องด้วยพวกพระทำความชั่วไว้มาก เส้นลวดเท่าลำต้นของต้นตาลนี้ยังไม่สามารถต้านทานน้ำหนักได้ถึงการขาดลง ท่านเปรียบเทียบ เป็นคำสอนสั้น ๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งกินใจ ที่ลูกศิษย์ไม่มีวันลืม

สมัยนั้นบริเวณภูย่าอู่ภูมิประเทศเป็นโขดหิน ต้นยางใหญ่ ๓ คนโอบ เขาเจาะเอาน้ำมันจากไม้ยางดงมาทำคบเพลิง ต้นไม้สูงระฟ้าทำให้บริเวณโดยรอบดูครึ้มน่ากลัว

ภูย่าอู่ อยู่ในเขตอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ในอดีตถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีความลึกลับที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีน้อยคนนักที่จะรู้จัก เพราะเข้าไปถึงได้โดยยาก การจะไปถึงต้องเดินเท้าขึ้นไปบนภูเขาเท่านั้น แล้วต้องบุกป่าฝ่าดงเข้าไปใช้เวลานานหลายชั่วโมงกว่าจะถึงที่หมาย และที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่และชำนาญทางด้วย เพราะไม่เช่นนั้นอาจต้องมีอันพลัดหลงป่าได้โดยง่าย

ทั่วบริเวณเต็มไปด้วยสัตว์ป่า ภูตผี เปรต เทวดา ที่อาศัยแอบแฝงซ่อนเร้นอำพรางตัวตนอยู่ก็มีมากมาย พ่อแม่ครูบาอาจารย์พระธุดงค์สมัยก่อนจึงมักชอบที่จะไปปลีกวิเวกยังบริเวณแถบนี้ เพราะเป็นพื้นที่ป่ากว้างใหญ่มีขนาดเนื้อที่หลายสิบตารางกิโลเมตร อีกด้านหนึ่งของป่าจะเป็นหน้าผาที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **“ผาดัก”** อยู่ห่างจากภูย่าอู่ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร อีกด้านหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในระนาบสันเขาเดียวกันมีชื่อเรียกว่า **“ภูนกกระบา”** ซึ่งถ้าเดินตามสันเขา

ภูนกกระบาไปเรื่อย ๆ จะได้เห็นภาพบรรยากาศริมฝั่งแม่น้ำโขงที่ทำหน้าที่กั้นกลางระหว่างฝั่งไทย กับ ฝั่งลาว เป็นภาพบรรยากาศวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านเคยมาปลีกวิเวกภาวนาอยู่ บรรยากาศแห่งความวิเวกสงบสงัดจนบางครั้งทำให้รู้สึกถึงความน่าสะพรึง ขนพอง สยองเกล้าขึ้น ใครที่ขวัญอ่อน เป็นคนขี้กลัวผีน่าจะไปฝึกจิตของตนที่นั่น อาจจะช่วยทำให้จิตสงบไว รวมได้ไวขึ้น และเป็นที่น่าแปลกคือพืชพันธ์ ต้นไม้ ดอกไม้ เถาวัลย์ ต้นเฟิร์น ฯลฯ เป็นชนิดที่แปลกตามากมายหลายชนิดซึ่งไม่เคยมีและไม่เคยพบเห็นในที่อื่น ๆ มาก่อน

ป่าเขาบริเวณภูย่าอู่ จะมีสิ่งหนึ่งที่นักภาวนามักได้พบเจอกันอยู่บ่อย ๆ ตั้งแต่สมัยหลวงปู่มั่น ชาวพื้นบ้านแถวนั้นพบเจอกันบ่อย ๆ นั้นก็คือ **“เปรตขาเดียว”** ซึ่งมีอยู่ตนหนึ่งชอบออกท่องเที่ยวอยู่ในบริเวณนั้น เปรตตัวนี้มีลักษณะเฉพาะคือมีขาเดียว ซึ่งขาและเท้าของมันมีขนาดใหญ่โตมาก ใหญ่พอ ๆ กับถังน้ำมันขนาด ๒๐๐ ลิตร (สมัยก่อนถังน้ำมันเขาจะทาสีแดง) ชาวบ้านจึงเรียกเปรตตัวนี้ว่า “ผีถังแดง”

พระและนักภาวนาที่ไปภาวนาในป่าบริเวณนั้น มักจะได้เจอกับเปรตตัวนี้อยู่บ่อย ๆ เล่ากันว่า เมื่อภาวนาไปจนถึงเวลาช่วงดึก ๆ หลังเที่ยงคืน จะได้ยินเสียงเดินของเปรตผีถังแดงประหนึ่งว่าแผ่นดินสะเทือน กระทั่งเปรตผีถังแดงเดินเข้ามาใกล้ ๆ ก็จะเห็นตัวของมันมีลักษณะรูปร่างสูงกว่ายอดไม้ ซึ่งก็มักจะเห็นแต่ส่วนขาของมัน มองไม่เห็นส่วนตัวหรือหัว แต่มันก็ไม่เคยทำอันตรายอะไรต่อใคร...เป็นแต่บางคนขวัญอ่อน ขี้กลัว ก็วิ่งหนีกันป่าราบ ไม่กล้าไปฝึกภาวนาแถว ๆ นั้นอีก...

ในสมัยก่อนป่าแถวนั้นนอกจากจะมีเปรตผีถังแดงแล้วก็ยังมี “ผีก็องกอย” อาศัยอยู่มากมายและมีกันอยู่หลายฝูงด้วย มีเรื่องเล่าขานต่อ ๆ กันมาว่า เมื่อถึงเวลาตอนดึก ๆ จะมีเสียงร้อง “ก๋อยย! ๆ ก๊อก!” เย็นยะเยือกไปทั่วป่า ขณะที่ผีก็องกอยส่งเสียงร้องอยู่นั้น สัตว์อื่นที่เคยส่งเสียงร้องแข่งกันเสียงดังเซ็งแซ่สนั่นไพร ต่างพากันเงียบกริบไม่ได้ยินแม้เสียงหายใจ สำหรับคนที่เข้าไปหาของป่า หากพลั้งเผลอไปทำผิดกฎของป่าแล้ว เมื่อถึงเวลากลางคืนฝูงผีก็องกอยจะพากันมาล้อมยังที่ ๆ คนนั้นอยู่ เมื่อเขานอนหลับก็จะไม่ฟื้นตื่นขึ้นมาอีก นั้นคือนอนตายไปเลย คนที่ตายด้วยอำนาจของผีก๋องกอยจะมีลักษณะที่สังเกตได้ คือ ร่างกายจะซีดเผือด อวัยวะภายในเช่น ตับ ไต ไส้พุง ถูกควักออกจนไม่เหลือ...

ผีก็องกอยจะมีรูปร่างลักษณะคล้ายกับลิงตัวเล็ก ๆ เท้ามีนิ้วเท้า ๓ นิ้ว ปลายเท้าจะหันไปด้านหลัง เวลาเดินจะปรากฏรอยเท้าเหมือนเดินถอยหลัง... ผีก็องกอยมีฤทธิ์ เช่น หากมันส่งเสียงร้องออกมาจากด้านใด เสียงร้องของมันจะกลับไปอยู่อีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นด้านตรงกันข้ามที่ห่างไปอีกหลายสิบหรือหลายร้อยเมตร ...

ปัจจุบันบริเวณพื้นที่ป่าแถบที่ว่ามีผีก็องกอยอาศัยอยู่นั้น ได้ถูกมนุษย์บุกรุกแผ้วถางทำไร่ทำนาไปเสียสิ้น ต้นไม้ที่เคยมีมากมายคงมีเหลืออยู่ก็แต่บริเวณที่เป็นภูเขา ผีก็องกอยก็พลอย

เงียบเสียงไปจากบริเวณนี้มาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว พวกมันคงจะหนีไปอยู่ที่อื่นกันหมด หรือไม่ก็อาจสูญพันธ์ไปพร้อมกับป่าไม้ที่สูญหายไปนั่นเอง นี่ส่อแสดงให้เห็นว่า **“คนนั่นแหละร้ายกว่าผี”**

นับถอยหลังไปเมื่อ ๕๐ กว่าปีที่แล้ว หากเราไปยืนที่ **“ยอดผาดัก”** ผินหน้าไปด้านทิศเหนือจะเห็น **“ภูนกกระบา”** อยู่ไกลลิบ ข้างล่างมองเห็นจะเป็นป่าทึบเหมือนป่าดึกดำบรรพ์ ถ้าจะเดินจากผาดักไปภูย่าอู่ หรือภูนกกระบา จะต้องเดินบุกป่าทึบนั่นไปโดยตลอด คนที่ไม่เคยเดินอาจจะหลงทางวนเวียนอยู่ในป่านั่น ต้นไม้ใหญ่ขนาดหลาย ๆ คนโอบ สูงเสียดฟ้า มีมากมายในป่าแถบนั้น สัตว์ป่าก็มีมากมาย เช่น เสือ ช้าง กวาง เก้ง ฯลฯ

แต่มาถึงสมัยปัจจุบัน หากเราไปยืนอยู่ยังจุดเดิมคือบนยอดภูนกกระบา แล้วมองลงด้านล่าง จะเห็นเป็นทุ่งนาโล่งโจ้งไปหมด ป่าไม้ที่เคยใบดกหนาปกคลุมจนไม่เห็นพื้นดินได้สูญหายไปเสียสิ้น เมื่อนึกย้อนภาพในอดีตมาเทียบเคียงกับภาพที่เห็นในปัจจุบันทำให้รู้สึกเศร้าสลดหดหู่ใจยิ่งนัก

หลวงปู่ลีเมตตาถามพระเณรติดตามว่า “ย่านบ่?” (รู้สึกกลัวไหม?) พระติดตามตอบว่า “ย่าน ...กลัวอยู่ครับผม” แล้วหลวงปู่ลีก็พูดว่า “อยู่นี่มีอยู่ ๒ ...นั่นหมายความว่า ที่นี่มีภูมิเทวดา ๒ ตน แต่เป็นภูมิเทวดาที่ใจดี อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น”

กุฏิหลวงปู่มั่นที่วัดบ้านค้อ

หลวงปู่ลีพักปฏิบัติภาวนาอยู่ที่ภูย่าอู่ ประมาณ ๒ เดือน แล้วจึงนำคณะออกเดินทางลงจากภูย่าอู่ ในระหว่างที่เดินทางลงจากภูเขา ได้ยินเสียงเขียดกระโดด ท่านก็กระซิบบอกแก่พระติดตามและสามเณรว่า **“นั่น ! เสียงเขียดอีแดง”** ในเวลาเช้าเขียดอีแดงนี้จะร้องกระโดดไปตามลำห้วย เมื่อผ่านต้นมะกอก ท่านก็จะบอกว่า “บักกอกฟานมันมักกินยามกลางคืน ...ลูกมะกอก ฟาน (เก้ง) มันชอบออกมากินในเวลากลางคืน”

จากนั้นหลวงปู่ลีก็กลับลงมาปฏิบัติภาวนา ณ จุดเดิมคือใกล้กับบริเวณน้ำตกยูงทอง แต่คราวนี้ท่านมาพักอยู่ที่เงิบหินอยู่บนหน้าผาเวลาเดินต้องมีความระมัดระวัง

ผู้เขียนถามแทรกขึ้นมาว่า “ขอโอกาสขอรับ! หลวงปู่เสาร์เคยมาจำพรรษาแถบนี้บ้างไหมขอรับ?” ท่านตอบว่า เคยมาจำพรรษาที่บ้านค้อ คราวที่หลวงปู่เสาร์อยู่บ้านค้อ ท่านพระอาจารย์มั่นอยู่ที่บริเวณวัดท่านอาจารย์เพียรคือวัดหนองกอง ในปัจจุบัน

จากนั้นท่านเจ้าคุณอุบาลีจึงนิมนต์ท่านพระอาจารย์มั่นจึงเดินทางเข้ากรุงเทพ แสดงธรรม ท่านแสดงธรรมแบบป่า คือนำสิ่งที่ท่านปฏิบัติท่านรู้เห็นจากป่าไปเทศน์ ได้รับความชมเชยจากท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ เป็นอย่างมาก เจ้าคุณอุบาลีฯ จึงเทศน์ต่อโดยนำสิ่งที่หลวงปู่มั่นแสดงมาขยายให้ญาติโยมฟัง เป็นอันว่าวันนั้นญาติโยมได้ฟังเทศน์จากพระมหาเถระถึง สองกัณฑ์

และแล้วเจ้าคุณอุบาลีฯ จึงนิมนต์ท่านพระอาจารย์มั่นขึ้นเชียงใหม่ไปจำพรรษาวัดเจดีย์หลวง เขาจะตั้งท่านเป็นเจ้าอาวาสท่านจึงหนี ไม่นานท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์จึงไปนิมนต์ท่านกลับมาทางภาคอีสาน”

ผาถ้ำหลวงปู่มั่น ที่บริเวณอุทยานแห่งชาตินายูง น้ำโสม ที่หลวงปู่ลีไปธุดงค์ภาวนา

หลวงปู่ลีท่านเล่าให้ฟังยาวเหยียด แต่ผู้เขียนนำมาลงบางส่วนเท่านั้น ขอแทรกสักนิด คือ มีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือ เวลาอัดเสียงสนทนากับท่าน ถ้าอันไหนลึกลับ ท่านเล่าให้ฟังเฉพาะ อัดเสียงอย่างไรก็ไม่ติด กล้องวีดีโอก็เหมือนกัน ถ้าเป็นภายในห้องท่าน จะตั้งกล้องถ่ายแบบไหนก็ไม่ได้ เอาเป็นว่าถ้าหากท่านไม่ให้จะทำอย่างไรก็ไม่ได้ อันนี้ผู้เขียนประสบมาเอง จนกระทั่งต้องกราบขอขมาต่อองค์ท่าน

● หลวงปู่ลีเล่าเรื่องหลวงปู่มั่น ●

ขณะที่องค์หลวงปู่ลี พักภาวนาอยู่ที่**น้ำตกยูงทอง** หรือสมัยก่อนเรียกว่าบ้านนาหมี-นายูง ท่านเล่าว่า “หลวงปู่มั่นท่านไปอยู่บ้านนาหมี ได้กินแต่ข้าวเปล่า เขาคิดว่า “พระกรรมฐานนี้ท่านไม่กินเนื้อไม่กินปลา ท่านไม่กินอะไร?” ถ้าเขาตำแจ่วให้ก็มีแต่แจ่ว คือมีแต่พริกกับเกลือเท่านั้น ถ้าจะใส่ปลาร้าก็ว่าท่านไม่กิน ฉันกับกล้วย กินกันอยู่อย่างนั้น พอดี**โยมแพง**เขาพูดให้ฟัง มันก็โง่ขนาดนั้นแหละแต่ก่อนนั้น พอดีท่านพูดกับเด็กน้อยที่ไปหาท่าน ท่านเลยถามเด็กน้อยคนนั้นว่า “มีมะขามหรือเปล่า?” เด็กคนนั้นก็เลยตอบว่า “มีครับ” “จะเอามะขามหวานหรือมะขามเปรี้ยว” ท่านเลยตอบว่า “มะขามอะไรก็เอามา จะเอามาขัดฝาบาตร” เขาก็เอาใส่ตะกร้ามาตอนเช้า มาก็มีพ่อออก (โยมผู้ชาย) มาด้วยคนหนึ่งกับเด็กน้อย ท่านว่า “มะขามสุกเอามาแล้ว เอามาประเคนให้ท่านเลย” พอเอามาประเคนให้ท่าน แล้วท่านก็เอามากินกับข้าว พ่อออกเห็นก็พูดว่า “ท่านอาจารย์ก็กินอย่างนี้ได้หรือ?” ท่านก็เลยตอบว่า “เราก็กินอย่างนี้แหละ พวกญาติโยม

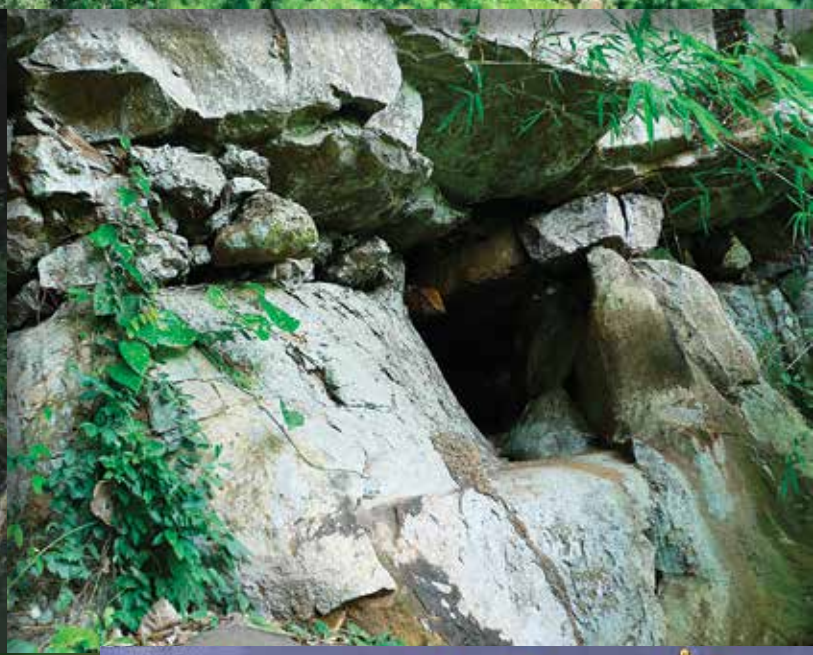

อุทยานแห่งชาตินายูง-น้ำโสม
NAYUNG - NAMSOM NATIONAL PARK
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
DEPARTMENT OF NATIONAL PARKS WILDLIFE AND PLANT CONSERVATION
THAILAND

กินอย่างไร ญาติโยมให้ทานมาอย่างไร อาตมาก็กินอย่างนั้นแหละ”

พ่อออกก็เลยพูดว่า “โอ้ย มันจะไปอดไปอยากอะไร”

“พวกโยมกินอะไร เว้นแต่สัตว์ ๑๐ จำพวกที่พระพุทธเจ้าท่านห้าม หมา งู พระพุทธเจ้าห้าม เนื้อมนุษย์พระพุทธเจ้าห้าม เนื้อช้างพระพุทธเจ้าห้าม นอกนั้นพวกโยมกินอย่างไร อาตมาก็กินได้ ไม่เป็นอะไร”

พ่อออกเลยพูดว่า “โอย พวกผมนี้มันโง่” ตั้งแต่นั้นมาหลวงปู่มั่นถึงได้ฉันอาหาร

หลวงปู่มั่นท่านว่า **“ทำให้มาก เจริญให้มาก”** ท่านว่าถ้ามันเคยชินกับงานมันก็คล่องไม่ว่าอะไรคล่องหมด การทำก็สะดวก ไม่ว่าจะวันไหนมืดกับสว่างมันมีอยู่ประจำอย่างนี้แหละ เราไม่ทำเอาไม่ได้หรอก เราไม่ทำเอา ไม่ได้สักอย่าง

ครูบาอาจารย์ท่านทำความเพียร ดูซิกับพวกเรา มันผิดแผกแตกต่างกันมากขนาดไหน ท่านถึงได้มาสอนลูกศิษย์ลูกหา บริษัทบริวารของท่าน อย่างหลวงปู่เสาร์ ท่านปฏิบัติจนสลบไสลไม่รู้กี่ครั้ง หลวงปู่มั่นก็เหมือนกัน ท่านไม่สนใจกับหมู่พวก เหมือนสมัยปัจจุบันนี้นะ

สมัยนั้นก็มีมาอยู่กับท่านได้แค่ ๒ - ๓ องค์เท่านั้นนะ มีเณรองค์หนึ่ง พระองค์หนึ่ง รวมท่านด้วยก็เป็นสาม นอกนั้นให้ไปอยู่ที่นั้นที่นี่หมด ไม่ให้มาอยู่ใกล้กัน พอถึงเวลามาลงอุโบสถก็มากัน ได้มาฟังเทศน์กับท่านด้วย ถ้าเป็นปัจจุบันนี้ มันคุ้นเคยกัน พอได้พบกันก็หยอกล้อกัน สนุกสนานเฮฮา พอแยกออกจากกัน ก็มีแต่ไปคิดคำนึงว่าเราพูดอย่างนั้น คิดอย่างนี้ ก็คำนึงอยู่อย่างนั้น กว่าจิตจะสงบได้ เวทนาก็ขึ้นทับเราก่อนแล้ว และอาหารการกินมันก็มีมากด้วยนะสมัยปัจจุบันนี้

เมื่อหลวงปู่ลีท่านพักปฏิบัติอยู่ที่น้ำตกยูงทองได้ในราวเกือบหนึ่งเดือน พระที่ติดตามได้ยินมาว่าที่ภูก้อนมีช้างอาศัยอยู่มาก จึงมีความคิดว่าจะเที่ยวปลีกไปวิเวกปฏิบัติภาวนาแต่เพียงผู้เดียว จึงไปกราบลา องค์ท่านจึงเอ่ยทัดทานขึ้นว่า “ท่านสิไปจั่งใด๋...ท่านจะไปยังไง?” แม้ท่านเอ่ยทักท้วงอยู่เช่นนั้น พระติดตามก็ยังไม่เข้าใจ คล้ายว่ามีมารมาบังตา

ท่านจึงพูดว่า “คั้นไปมันกะสึก...ถ้าท่านจากผมไป ท่านจะต้องสึก” พระติดตามเกิดทิฏฐิเถียงขึ้นภายในใจว่า ไม่สึก! อย่างไรก็ไม่สึก เพราะตนเองนี้ไม่ได้บวชมาเพื่อสึก บวชมาเพื่อปฏิบัติเอาตนให้พ้นไปเสียจากกองทุกข์อย่างเดียว

เมื่อท่านได้ยินพระติดตามกราบเรียนเช่นนั้น จึงเอ่ยขึ้นว่า ***“ท่านจากไป ผมจะเดินทางกลับวัดป่าบ้านตาด”***

ต่อมาไม่นานพระติดตามผู้นั้นก็ได้สึกตามที่องค์ท่านได้ทำนายไว้จริง ๆ และภายหลังศิษย์ดื้อรูปนั้น สำนึกตนได้กลับมาบวชใหม่ และได้กลับมาอาศัยอยู่ภายใต้ร่มธรรมขององค์ท่านที่วัดภูผาแดงเป็นที่อบอุ่นใจเรื่อยมา ฯ ●

ภาพมุมสูงและศาลาการเปรียญ วัดป่ากกกอก ตำบลหนองงิ้ว
อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

อายุ ๕๘ ปี

พรรษาที่

๓๑

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๓

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านกกกอก (วัดปริตตบรรพต) ตำบลหนองงิ้ว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

เมื่อหลวงปู่ลีได้เที่ยววิเวกเป็นวิหารธรรมตามปรารถนาอันเป็นวิสัยของพระโยคาวจรเจ้าผู้หมดภาระและเครื่องกดถ่วงทางด้านจิตใจ การเที่ยวธุดงค์ของท่านถ้าหากมองด้วยตาเนื้อก็เหมือนพระหลวงตาองค์หนึ่งเท่านั้น แต่ถ้าหากมีจักษุทิพย์ย่อมอาจทราบได้ว่าท่านท่องเที่ยวเพื่อวิหารธรรมและโปรดมนุษย์ผู้โชคดีตลอดจนเทวบุตรเทวดาทั้งหลายให้ดื่มด่ำในอมตะรส

ท่านกล่าวว่า **อยู่ก็ให้อยู่แบบสุคโต ไปก็ให้ไปแบบสุคโต** หมายความว่า เมื่ออยู่ก็ให้เขารักเมื่อจากไปก็ให้เขาคิดถึง เมื่อพักอยู่ ณ ที่ใด ท่านจะซ่อมแซมกุฏิดูแลเสนาสนะในสถานที่นั้นจนดูดี เมื่อจากไปท่านจากไปสถานที่ตรงนั้นจักเป็นรมณียสถานควรแก่การปฏิบัติของหมู่เพื่อนผู้จรมาทีหลังต่อไป

อีกไม่นานฤดูกาลเข้าพรรษาใกล้เข้ามาแล้ว ท่านจึงลงจากน้ำตกภูย่าอู่กลับสู่วัดป่าบ้านตาดช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เห็นว่าพระที่เข้าจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดมากพอสมควรเสนาสนะแออัด และเรื่องงานต่าง ๆ ที่วัดป่าบ้านตาดเรียบร้อยดีแล้ว ท่านจึงกราบลาพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ปลีกวิเวกหาที่จำพรรษาในที่อื่นต่อไป

ท่านแต่งบริขารเรียบร้อยเดินออกจากวัดป่าบ้านตาด ข้ามทุ่งนา มุ่งหน้าเข้ากราบ**หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** ที่วัดป่าบ้านหนองแซง ทำข้อวัตรต่อหลวงปู่บัวเสมือนหนึ่งเณรองค์น้อย ๆ อุปัฏฐากพระเถระผู้ใหญ่ แม้นว่าองค์ท่านจักครองวิสุทธิธรรมอันล้ำค่าเต็มหัวใจ แต่จะมีใครอาจหารู้ไม่ท่านจึงเหมือนพระหลวงตาองค์หนึ่ง ถักไม้กวาดบ้าง ทำด้ามมีดด้ามขวานบ้าง ถักไม้ไล่ยุงบ้าง ซึ่งองค์ท่านมักทำถวายพ่อแม่ครูบาอาจารย์ในที่นั้น ๆ เสมอ ๆ นอกจากนั้นท่านยังถือโอกาสเยี่ยมโปรดโยมมารดาคือแม่โพธิ์และหมู่ญาติที่บ้านหนองบัวบาน อันอยู่ไม่ห่างไกลจากวัดป่าหนองแซงนั้นด้วย

วัดป่าสัมมานุสรณ์ วัดหลวงปู่ชอบที่หลวงปู่ลีเดินธุดงค์ผ่านมาพักเสมอ

หลวงปู่ลีพักอยู่ที่วัดป่าหนองแซงได้ประมาณ ๒ เดือน มีพระใหม่ ๒ รูป คือพระคำบ่อ และพระแดง (แกว) แอบมองท่านอยู่นาน เห็นปฏิปทาของท่านจึงเกิดปสันนจิตคิดศรัทธาเลื่อมใสในมัคคปฏิปทา ขอติดตามท่านออกเดินธุดงค์ องค์ท่านเมตตาเมตตารับไว้ ท่านและพระใหม่จึงออกเดินทางจากวัดป่าหนองแซง เดินทางไปพักอยู่ที่บ้านโคกมนกับ**หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร** ซึ่งเป็นคู่นาคและสหธรรมิกของท่าน ท่านพักอยู่ได้ในราวหนึ่งอุโบสถ (๑๕ วัน) แล้วออกเดินทางต่อไปพักกับ**หลวงปู่ซามา อจุตฺโต** วัดอัมพวัน บ้านไร่ม่วง จังหวัดเลย ถือโอกาสไปเยี่ยม หลวงปู่ซามา เนื่องจากท่านไม่สบาย พักอยู่ประมาณหนึ่งอุโบสถ (๑๕ วัน) ก็ออกเดินทางไปพักที่วัดเก่าบ้านนาคูณ ขณะนั้นมีพระสงฆ์พักอยู่ลำพังเพียงรูปเดียว กุฏิที่พักเป็น กุฏิหญ้า จะพังแหล่มิพังแหล่ ภาษากรรมฐานท่านเรียกว่า “กุฏิกำมะลอ”

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านมีนิสัยเด็ดเดี่ยว ชอบไปและอยู่ลำพังองค์เดียว ท่านให้เหตุผลว่า **การอยู่คนเดียว ไปคนเดียว เป็นที่สบาย ไม่มีเรื่องราวมาก่อกวนให้วุ่นวาย หากถึงคราวจำต้องตายก็ไม่ต้องห่วงกังวล ชีวิตมนุษย์ก็เพียงยอดหญ้าเท่านั้น** ไม่มีราคาค่างวดอะไร ในร่างกายมองดูก็เห็นแต่อสุภะ ไม่เห็นเพชรนิลจินดาเกิดขึ้นมากับร่างกระดูกนี้ได้เลย **สมแล้วที่องค์หลวงตามหาบัวถวายนามท่านว่า “ธรรมลี เศรษฐีธรรม ของเล่นเมื่อไหร่ ความเพียรเก่ง ใจเด็ด”**

ความเพียรในระยะนั้นของท่านจึงเป็นไปเพียงเพื่อรักษาธาตุขันธ์ วิบากขันธ์ จากนั้นท่านจึงนำคณะออกเดินทางต่อมาทาง**บ้านนาปะบ่า** ทะลุถึงบ้านกกโพธิ์ มาขึ้นรถโดยสารประจำทางสายหล่ม เพื่อมาที่วัดป่าบ้านสานตม มีพระอยู่เพียงรูปเดียว ซึ่งในปีนั้นพระอาจารย์ตื๊ก

ถูกงูเห่ากัด หลวงปู่ลี ท่านให้พระอาจารย์คำบ่อ และสามเณร ช่วยหาใบผักหนอก (ใบบัวบก) และเม็ดพริกไทย มาประกอบยารักษาจนกระทั่งหายสนิท

วัตรปฏิบัติการสั่งสอนพระผู้ติดตามธุดงค์ ท่านเน้นแต่เรื่องการปฏิบัติอย่างเดียว มีแต่เรื่องดีต่อใจ ชักชวนให้เดินจงกรมภาวนาอย่างเดียวไม่เน้นหนักอย่างอื่น ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือวันวิสาขะ ท่านเทศน์อบรมพระเณรว่า **ให้เดินจงกรมภาวนา จนกระทั่งลุถึงเช้าเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา หากแม้ไม่ได้อะไรก็ขอให้ได้ปฏิบัติในวันนี้ก็ยังดี**

โดยปกติแล้วองค์ท่านจะไม่เทศน์ แต่วันนั้นเป็นวันที่ท่านเทศน์อบรมเป็นชั่วโมง ท่านว่า ***"เอ้า! เบิ่งดู ไผซินั่งกะนั่งให้มันตายเบิ่งดู ให้ซาวบ้านเขาได้ซาว่าพระกรรมฐานนั่งภาวนาตาย ลองเบิ่งดู เอาเฮ็ดทำเข้าไป มันซิฮู้จักดอกธรรม พระองค์เจ้า เอาเฮ็ดทำ***...เอ้า พิจารณาดูใครจะนั่งก็นั่งให้มันตายลองดู ให้ชาวบ้านเขาได้เลื่องลือว่าพระกรรมฐานนั่งสมาธิภาวนาจนตายลองทำดูสิ ปฏิบัติเข้าไปสิ มันถึงจะได้เห็นธรรมของพระองค์เจ้า **พระพุทธเจ้าท่านเผชิญกับพญามาร และเสนามารเป็นกองทัพ ท่านไม่มีท้อถอย ส่วนพวกเราสู้กับยุงสองสามตัว กลัวตายอะไรกันนักหนา"** จากนั้นจึงแยกย้ายกันภาวนา

ที่วัดป่าสานตม เมื่อถึงเวลาบ่ายตะวันคล้อยพระเณรจะช่วยกันหามน้ำโดยใช้คุถังสังกะสีกลม ๆ ระยะจากหนองน้ำกับวัดก็ไกลกันราวถึงครึ่งกิโลเมตร วัดป่าบ้านสานตมลักษณะเป็นพื้นที่สูงชัน ดินแถบเมืองเลยมีความลื่น เวลาพระเณรหาบหามน้ำก็จะมีการลื่นล้มกลิ้งกันไปก็มี น้ำที่หามก็ต้องใช้ผ้าปิดปากคุถังไว้คลุมกันน้ำกระฉอก พระเณรช่วยกันหามมาเทใส่ถังเก็บไว้สำหรับล้างบาตร และสำหรับให้องค์ท่านสรง

เส้นทางบิณฑบาต ท่านจะพาพระเณรบิณฑบาตบ้านหนองแซงใหญ่ อยู่เชิงภูผาสาด เมื่อหมู่พระถึงกลางหมู่บ้าน ก็จะยืนรออยู่ ญาติโยมก็จะมารวมกันใส่บาตรบริเวณนั้น ที่ตรงนั้นจะมี **"ขอ"** (ไม้เจาะเป็นโพรงสำหรับใช้เคาะหรือตีให้เกิดเสียงดัง) แขวนไว้ เมื่อพระเณรมาถึง ตัวแทนชาวบ้านก็จะตีขอ ป่อง! ๆ ๆ ชาวบ้านก็จะมารวมกันตักบาตรหมู่พระเณรยืนเรียงแถวรับบิณฑบาต เสร็จแล้วท่านก็จะนั่งให้พรแก่ญาติโยมเพียงรูปเดียว

ที่วัดป่าสานตมพระเณรจะซักจีวรโดยดุ้น **"แก่นบักมี่"** (แก่นขนุน) ซึ่งวัดป่าจะมีอยู่ทุกวัดโดยเฉพาะที่สานตมมีมาก เวลาฉันน้ำปานะ เริ่มตั้งแต่บ่ายหนึ่งโมงถึงบ่าย ๓ โมง ปานะมัตถ์ได้แก่ ผักหนอก (ใบบัวบก) สมุนไพรต้ม ยาหัวต้ม กาแฟเป็นชนิดแบบเป็นกาก ชนิดสำเร็จก็มีบ้างแต่ไม่มากนัก เวลาบ่ายสามโมงเย็นเป็นเวลากวาดตาด(ลานวัด)

ข้อวัตรที่พระสงฆ์สามเณรต้องปฏิบัติเมื่อครั้งพักที่สามตม คือ ตื่นแต่เช้าตรู่ พระเณร ๓ รูปเดินไปที่กุฏิท่านเพื่อรอท่านให้สัญญาณ ท่านจะทำเสียง ป่องแป่ง! แล้วจึงขึ้นไปกุฏิท่าน รูปที่ ๑ ทำหน้าที่เข้าไปในห้องเพื่อนำบาตรมาเตรียมให้ท่าน ยื่นบาตรส่งให้เณรนำออกมา อีกรูปไปตักน้ำ บีบยาสีฟันใส่แปรงไว้รอท่าน

การปฏิบัติของหลวงปู่ลีนั้นจะไม่ผิดไปจากพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวเลย กุฏิท่านนี้ กาน้ำตั้งอยู่ที่ใดก็ให้สังเกตให้ดี ๗ วันต้องนำผ้าปูที่นอนออกตากครั้ง ก่อนจะรื้อผ้าปูที่นอนต้องจำให้ได้ว่าส่วนล่างอยู่ด้านไหน ส่วนบนด้านไหน ลักษณะการพับ ๆ แบบใดก็ให้จำไว้ ขึ้นไปกุฏิก็ต้องให้สังเกตดูว่าของ ๆ ท่านวางไว้ ณ จุดใด เช่น ยา มีด เครื่องมือ ฯลฯ ต้องสังเกตให้ดีทุกอย่าง เวลาท่านจะเรียกใช้จะได้ไม่ต้องไปถามท่าน เพราะหากถามท่านแล้วก็จะถูกท่าน “**ฮ้าย**”(ดุ)ทันที พระเณรที่ขึ้นไปทำกิจวัตรโดยไม่ถูกตำหนิ ถือได้ว่าเป็นคนที่ฉลาดช่างสังเกต แต่หากรูปใด ถามท่านว่า “ของใช้อยู่ไหนครับ?” ก็จะถูกท่านตำหนิขึ้นทันทีว่า “อ้าว! ท่านมาทำกิจวัตรผม ทำไปแบบใด๋ มันบ่มีปัญญาปานนั่นตี๊ คือขี้ร้ายแท้น๋อพระนี่ ...อ้าว! ท่านมาทำกิจวัตรให้ผม จะทำแบบไหน ไม่มีปัญญาขนาดนั้น น่าระอาแท้หนอพระรูปนี้”

หลวงปู่ลี เวลาท่านเดินทางไกล ท่านไม่จับเงินแต่จะให้โยมนำเงินใส่ไว้ในกาน้ำหรือภาชนะ หากมีอันต้องใช้จ่ายก็ให้โยมหยิบเงินจากในกาน้ำหรือภาชนะนั้น ๆ อันนี้เป็นอุบายหลีกเลี่ยงพระวินัยไม่ให้ผิดข้อการจับเงินและทอง

หลวงปู่ลีและคณะพักที่วัดป่าบ้านสานตมจนระยะเวลานานพอสมควร ท่านจึงนำหมู่คณะ ออกเดินทางจากวัดป่าบ้านสานตมโดยเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ให้คนขับรถมาส่งที่วัดป่าบ้านกกกอก ซึ่งเป็นสถานที่จารึกประวัติศาสตร์แห่งชีวิตการปฏิบัติธรรมขององค์ท่าน

เมื่อถึงวัดป่ากกกอกปรากฏว่าขณะนั้นไม่พบผู้ใดพักอยู่เลย อารามรกร้างว่างเปล่า ท่านกำหนดจิตพิจารณาคุณของสถานที่ ที่องค์ท่านได้เอาชนะข้าศึกอันใหญ่หลวงในวัฏฏะสงสาร ที่ไม่มีวันจะกลับมาแพ้ได้อีกแล้ว ชาวบ้านกกกอกทราบว่า ท่านมา ต่างดีอกดีใจ ไม่เพียงแต่ชาวบ้านชาววัดเท่านั้น แม้หมู่เทพเทวาก็ยังมารอต้อนรับท่านอย่างอบอุ่น ในเรื่องนี้ท่านเล่าแต่ไม่มากนัก เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องเล่า

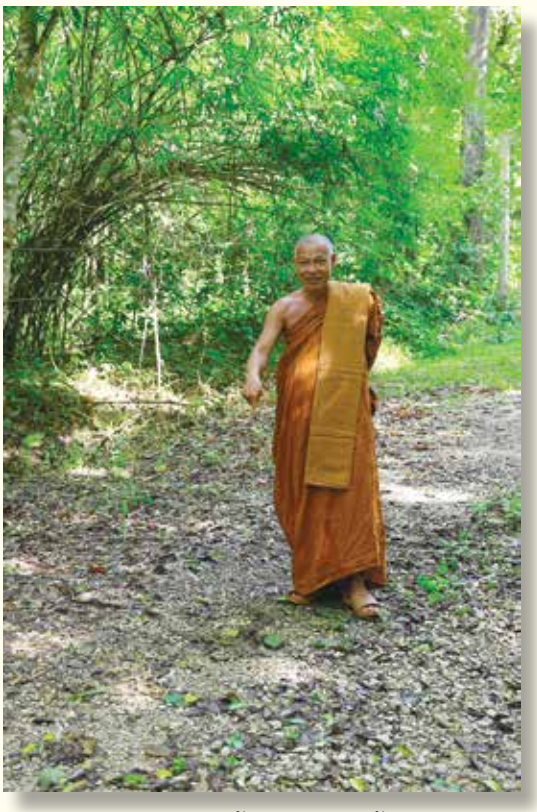

พระอาจารย์เหลาชี้จุดบริเวณที่ตั้งกุฏิหลวงปู่ลี สมัยจำพรรษาที่วัดสานตม

เฉพาะคนที่ไว้ใจกันได้ ในคราวนั้นมีพระร่วมจำพรรษาที่วัดป่าก็กกอก ดังนี้ ***๑. องค์ท่าน (หลวงปู่ลี กุสลธโร) ๒. พระอาจารย์บุญจันทร์ ๓. พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร ๔. พระอาจารย์ไพนิจ ๕. พระอาจารย์แดง ๖. สามเณรศักดิ์ ๗. สามเณรดล*** (หลานพระอาจารย์บุญจันทร์)

เมื่อนำหมู่คณะถึงวัดป่าบ้านกก็กอก อธิษฐานเข้าพรรษาแล้ว กลางพรรษาท่านมีดำริเดินทางไปยังวัดป่าสวนกล้วย ด้วยท่านทราบมาว่า ศาสนาตรงข้าม เขานำเงินมาทุ่มเป็นจำนวนมหาศาล โดยอุดมการณ์ของเขาคือ “**จะล้มไม้ใหญ่ทับไม้น้อย**” องค์ท่านจึงต้องการจะไปเตือนให้ท่านพระอาจารย์จันทร์เรียนให้ได้ทราบก่อน ท่านจึงเดินทางไปบ้านสวนกล้วยเพียงลำพัง เพื่อให้อุบายธรรมกับ**ท่านพระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร** ด้วยอีกทางหนึ่ง

ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ พื้นที่บริเวณวัดป่าก็กกอกเป็นพื้นที่ป่ากว้างขวาง เริ่มสร้างถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน ซึ่งมีอยู่ราว ๕๐ หลังคาเรือน ชาวบ้านมีศรัทธาทำบุญใส่บาตร เขาจัดแบ่งกลุ่มเป็นคุ้ม ๆ แล้วจัดเวรกันกลุ่มละ ๗ วัน เข้าไปจัดทำอาหารในวัดเพื่อถวายพระ แต่หากผู้ใดมีศรัทธาเพิ่มก็จะไปวัดทุกวัน

พระเณรที่ร่วมจำพรรษากับท่านในขณะนั้นได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ขณะจำพรรษาที่วัดป่าบ้านก็กกอก วาระจิตของหลวงปู่ลีนี้หากพระสงฆ์สามเณรรูปใด คิดหรือกระทำในทางที่ไม่ดี ท่านก็จะพูดเปรย ๆ เตือนสติให้รู้ตัวทันที หากมีญาติโยมมาร่วมปฏิบัติธรรมด้วย ท่านก็จะแสดงธรรมโดยใช้วิธีอ่านหนังสือธรรมะชุดเตรียมพร้อมให้ญาติโยมฟัง โดยท่านจะอ่านในหัวข้อธรรมะแล้วไปอ่านท่อนสุดท้าย ไม่อ่านบทตรงกลาง คือเมื่อท่านขึ้นบทนำแล้วก็จะอธิบายขยายความต่อไป แล้วไปสรุปจบจากตอนท้ายของหนังสือ

ในทุก ๆ ๗ วัน ท่านจะมีการประชุมหมู่คณะสงฆ์ โดยท่านจะขึ้นนั่งบนกุฏิ และเทศนาธรรมสั้น ๆ เสร็จแล้วองค์ท่านจะเปิดโอกาสให้พระได้ปฏิบัติข้อวัตรถวายองค์ท่านด้วยการนวดเส้น หากวันใดพระอาจารย์บุญจันทร์ ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์การปฏิบัติภาวนาได้ร่วมถวายการนวดเส้น ก็เป็นโอกาสดีของบรรดาพระลูกศิษย์รูปอื่น ๆ ที่จะได้รับฟังธรรมะเรื่องลึกลับ จากองค์ท่าน

๑. พระอาจารย์บุญจันทร์ กตปุญฺโญ
๒. พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร

องค์ท่านเทศน์โปรดพระสงฆ์สามเณรว่า **ในอดีตชาติท่านเคยเกิดเป็นสุนัขของพระราชา ได้รับการฝึกอย่างดี จนเป็นนิสัยนำติดมาถึงชาติปัจจุบัน คือหากเห็นคนมาแปลก ๆ ใหม่ ๆ ท่านจะจ้องดู นั่นเป็นนิสัยติดมา มิใช่นิสัยจ้องจับผิด พระราชาในชาตินั้นก็คือองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน**

ในปีนั้น หลวงพ่อคำแปง บ้านหมากแข้ง ท่านปวารณาตนขอเป็นองค์สวดพระปาฏิโมกข์ถวายแด่มารดาของท่าน ตลอดไตรมาส องค์ท่านก็เมตตาอนุญาต

ข้อวัตรปฏิบัติในยุคที่สอง ที่องค์ท่านย้อนกลับมาจำพรรษา ก็เป็นในแบบธรรมดาของพระกรรมฐาน คือ **“สอนตนก่อน แล้วค่อยสอนผู้อื่น”** ในแต่ละวันให้เร่งความเพียร กิเลสไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ถ้าผู้ใดประมาทอาจตายเพราะมันได้ เหมือนแผลเล็ก ๆ หากติดเชื้ออาจตายได้ง่าย ๆ คำสอนของพระพุทธเจ้าไม่มีคำว่าเล็กน้อย ให้น้อมปฏิบัติสุดกำลังความสามารถ ท่านห้ามพระเณรไม่ให้พูดล้อเล่นเหมือนฆราวาสจนกิเลสได้ใจ หากท่านทราบ ท่านจะดุแรง ๆ ท่านจะลอกเลียนแบบปฏิปทาพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวมาสั่งสอนเสมอ การเทศนามีเพียงน้อย ๆ ปรารภน้อย ๆ แต่ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติก็จะเกิดมรรคผลขึ้นได้

เช้าวันหนึ่งมีโยมสองผัวเมียมาทำบุญที่วัดป่ากกกอกมากราบองค์ท่าน ท่านก็ไม่ถามไถ่เขาสักคำ นั่งจิ้มฟันเฉยไม่สนใจ พระอุปัฏฐากนั่งใกล้ก็คิดในใจว่า “ทำไมท่านถึงไม่ถามเข้าสักคำหนอ?” กระทั่งเขาเดินทางกลับ พอตกเย็นท่านก็พูดขึ้นเองว่า **“โอ๊ย! สิไปถามเฮ็ดหยัง คนมันมีมานะ มันฮู้จักแต่กลางคืนพุ่นตั้ว มันสิมาอีหยัง สิไปถามเฮ็ดหยัง แม่นแหล่วพวกท่านมันบ่ฮู้จักหยัง มันมีแต่กิเลส ครั้นบ่เชื่อเฮ็ดเบิ่งตี้ ทำเบิ่งตี๊ ครั้นบ่ซั่นซี่ว่าผมไปโกหกอีก เอาเฮ็ดเบิ่งตี้ แม่นหยังมันสิบอกมายามกลางคืนตั้ว มันมาจั่งใด๋ ฮู้จักแต่ยามกลางคืนพุ่นตั้ว** สิไปถามอีหยังยาก.....จะไปถามเขาทำไม เขามีทิฏฐิมานะ เรารู้ตั้งเมื่อคืนนั่นแล้ว เขามาเพื่ออะไร เราก็ทราบก่อนแล้ว เมื่อเราทราบแล้วจะไปถามเขาทำไม พวกท่านหูหนวกตาบอดไม่รู้จักอะไร มีแต่กิเลสปกคลุม ลองปฏิบัติให้จริงจังดูสิ ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะหาว่าผมโกหก ลองทำดูซิ จิตดวงนี้ เห็นอะไรมันจะบอกหมดในตอนเข้าสมาธิช่วงกลางคืน ใครจะไปจะมา คิดอะไรมันรู้ตั้งแต่ตอนกลางคืน เมื่อรู้แล้วจะไปถามเขาเพื่ออะไร”

เรื่องการฉันที่วัดป่ากกกอกนี้ หลวงปู่ลีท่านเข้มงวดมาก เป็นแบบวัดป่าบ้านตาด ห้ามใช้ถ้วยตักอาหาร อนุญาตให้ใส่แต่ **“โจก”** (แก้วน้ำ) ของหวานก็ให้ปนลงในบาตร ช้อนท่านห้ามใช้ ฉันแบบ **“หัตถโยคี”** ใช้มือแต่ข้างถนัดเพียงข้างเดียวเท่านั้น

น้ำปานะฉันเสร็จแล้วก็ให้เก็บเรียบร้อย หากตะวันไม่บ่ายห้ามเข้าโรงปานะเด็ดขาด

ในพรรษา ๒๕๒๓ นั้น ญาติโยมมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะมีแต่ชาวบ้าน เรื่องที่ท่านบรรลุธรรมนั้นปิดเงียบแม้แต่พระเณรด้วยกันก็ยังไม่ค่อยมีใครรู้ ที่พระเณรทราบก็เพราะองค์หลวงตามหาบัว เป็นผู้นำมาเปิดเผยในภายหลัง

กุฏิหลวงปู่ลีบรรลุธรรมในปี ๒๕๐๓ ที่วัดป่ากกกอก

กฐินทานในปีนั้นเป็นกฐินหลอน (กฐินที่ไม่มีการแจ้งไว้ล่วงหน้า) ถึงเวลาตอนเช้าชาวบ้านจะเขียนป้ายนำมาติดไว้ศาลา เนื่องจากใกล้หมดเขตทอดกฐิน ชาวบ้านเกรงว่าครูบาอาจารย์จะไม่อยู่วัดจึงรีบมานิมนต์ไว้

ในครั้งนั้นทอดกฐินได้จตุปัจจัยนำมาถวายวัดจำนวนไม่ถึงหนึ่งพันบาท ทางวัดจึงมอบให้ชาวบ้านไว้ใช้ตามอัธยาศัย ทราบว่าชาวบ้านนำไปให้ค่าจ้างหมอลำเป็นจำนวนเงินถึงสองหมื่น มีการเรี่ยรายเงินกันไปซื้อควายฆ่ากิน และได้มีการจัดตั้งขบวนแห่กฐินกันอย่างเอิกเกริก องค์ท่านกล่าวว่า “กฐินเน่า กฐินเหม็น ...**กฐินไม่บริสุทธิ์ ทำไปก็ไม่ได้อานิสงส์**”

หลังจากพิธีกรานกฐินแล้ว ท่านจึงกล่าวแก่หมู่คณะว่า “ผู้ใด๋สิไปเที่ยวทางใด๋กะไปบาดนี่ ผมสิเข้าไปบ้านตาดก่อน ...ใครจะไปเที่ยวทางไหนก็ไป ส่วนท่านจะต้องกลับเข้าวัดป่าบ้านตาดก่อน”

ได้เขียนประวัติของท่านมาทำให้หายสงสัยในองค์พระศาสดา พระธรรม และพระอริยสงฆ์ตลอดจนครูบาอาจารย์ที่ท่านเข้าสู่นิพพานไปแล้ว คำว่านิพพาน หรือธรรม จึงมิใช่ของที่ใคร ๆ จะไปคาดเดาเอาได้ อริยสัจทั้ง๔ สติปัฏฐานทั้ง ๔ กับหัวใจที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนกระทั่งบรรลุความจริง นั่นแลคือที่สถิตของธรรม

ท่านกล่าวเน้นหนักว่า “มันใจเอาแล้ว ทุกข์ปานใด๋มันกะบ่ทุกข์ดอก ...เมื่อมีจิตใจที่มุ่งมั่นแล้ว แม้จะต้องพบกับอุปสรรคความทุกข์ยากลำบากเข็ญใจสักปานใดก็ไม่รู้สึกรู้สากับ

ความทุกข์นั้นเลย ความพากเพียรพยายามนั่นแลสามารถพาลอยผ่านข้ามอุปสรรคทั้งหลายทั้งมวลไปได้”

ผู้เขียนกราบเรียนว่า “ถ้าใจเอาแล้วมันพุ่งเลยใช่ไหมขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “อือ...ใช่”

ขณะนั้นองค์ท่านกำลังดูสารคดีชีวิตสัตว์โลก จึงกราบเรียนถามท่านว่า “ขอโอกาสครับ! สิงโต เสือชีตร้า ที่มันฆ่ากันแบบนี้ มันจะเป็นเวรเป็นกรรมกันไปต่อเนื่องไหมพวกสัตว์ นี่มันกัดกันกินอย่างนี้ตลอดไป มันก็จะเกิดฆ่ากันไปเรื่อยอย่างนี้หรือไม่ขอรับ หมาป่าพันธุ์แบบนี้ไม่มีแล้วมั้งในบ้านเรา? ไปเที่ยวธุดงค์มีหมาป่าไหมขอรับ? หลวงปู่เคยเจอพวกหมาป่าบ้างไหมขอรับ?

หลวงปู่ลีตอบว่า “มี! ที่บ้านกกกอกนี่แหละ”

ผู้เขียนถามว่า “มันเป็นหมาป่าแบบที่มีหางขนปุย ๆ แบบเดียวกันใช่ไหมขอรับ?

หลวงปู่ลีตอบว่า “คือกันนี่แหล่ว แมนแท้หมาในตั๋วมันเก่ง เสือมันกะบ่ย่านเด้ ...เหมือนกันนี่ล่ะ ที่แน่ ๆ ต้อง “หมาใน” ซิถึงจะเก่ง แม้แต่เสือมันยังไม่กลัวเลย”

“หมาในเนี่ยนะขอรับ?”

ท่านตอบว่า “อื้อ! ไล่ฮอดเสือพุ้นแหล่ว...ใช่! หมาในไล่กระทั้งเสือ”

ผู้เขียนกล่าวพร้อมหัวเราะ “หมาไล่เสือ”

ท่านกล่าวต่อว่า “เยี่ยวมันดี๊ดี เสือผ่านเยี่ยวมันตาฟางโลด...ปัสสาวะของหมาใน หากสัตว์ตัวใดเดินผ่านจะต้องเกิดอาการตามัวพร่าฟาง”

ผู้เขียนกล่าวถามย้ำอีกเพื่อความแน่ใจ “เยี่ยวหมาในนี่น่ะขอรับ?

หลวงปู่ลีตอบว่า “แม่นแหล่ว...ถูกต้อง”

ผู้เขียนเรียนถามเพื่อให้หายข้อข้องสงสัย “แล้วถ้าหากคนไปเดินผ่านก็ไม่ได้หรือขอรับ หรือจะมีอาการตาฝ้าฟางเฉพาะแต่กับสัตว์ หรือว่าเป็นทั้งสองขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “แต่คนบ่ฮู้บ่ได้ยิน แต่สัตว์ตาฟ้าตาฝางเลย ...สำหรับคนนี่เราไม่รู้ แต่สำหรับสัตว์นี้จะเกิดอาการตาฝ้าฟางขึ้นทันที”

หมาใน

ผู้เขียนเรียนถามด้วยความอยากรู้ต่อไปว่า “เสือเดินผ่านนี้ก็ตาฝ้าฟางเลย หมาในนี่มันรุมกันเป็นฝูงหรือว่าลุยตัวเดียวขอรับ?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “ฮ่วย! มีแหล่วมีหลาย...มันรุมกันเป็นฝูงเลยล่ะ”

ผู้เขียนเรียนถามว่า “ถ้าหากมีหมาในมันก็คงจะไม่มีฟานมีกว้างเหลือซิน่ะขอรับ มันก็คงจะไล่กินฟานกินกว้างกินเก้งหมดเลย”

หลวงปู่ลี “แถวบ้านกกกอกหมู่นี่ควายน้อยบ่ยังแหล่ว มันเอาไปกินเบิ๊ดแล่ว ...อย่าว่าแต่เก้ง กวางที่อยู่ในป่าเลย บริเวณบ้านกกกอกนี้แม้ควายตัวน้อย ๆ มันเอาไปกินเรียบ”

ผู้เขียนถามต่อว่า “มันคงจะสูญพันธ์ไปหมดแล้วกระมังขอรับ เพราะทุกวันนี้ไม่เห็นมีหมาใน หรือมันถูกคนฆ่าหมด หรือคนเขาก็กินหมาในเหมือนกัน ทำไมถึงได้หายไปเลย?”

ท่านพูดว่า “หายไปเลย หยังคนทันมันกะเก่งแหล่ว บ่กินหมามันกะยิ่งถิ่ม ...หายไปเลยจะมีอะไรเก่งเท่ากับคน ถ้าหมามันไม่ถูกคนกิน มันก็ถูกยิงทิ้ง”

กราบเรียนถามว่า “สมัยก่อนที่ภูผาแดงของเรามีพวกหมาในไหมขอรับ?”

ท่านตอบว่า “ตะผมมาอยู่นี่บ่เห็นแหล่ว เห็นตะหมาจิ้งจอกนั้นล่ะ ...สมัยที่ผมมาอยู่ที่ภูผาแดงทีแรกก็ไม่เห็นหมาในแล้ว เห็นมีก็แต่หมาจิ้งจอกนั้นล่ะ”

ผู้เขียนถามว่า “หมาจิ้งจอกมี?”

หลวงปู่ลีตอบว่า “หลายโพด...หมาจิ้งจอกมีอย่างมาก”

กราบเรียนถามท่านว่า“สัตว์บางชนิด เป็นสัตว์ที่มีบุญ แต่ยังมีกรรมอยู่จึงได้มาเกิดเป็นสัตว์ สัตว์มีบุญหากมีใครไปแตะไปต้องหรือไปฆ่าก็จะเกิดวิบัติได้เหมือนกันใช่ไหมขอรับ?”

ท่านตอบว่า “เกิดวิบัติแน่นอน”

ขณะฟังท่านเล่าเรื่องราวของป่าเขาและประสบการณ์จากป่าในรูปแบบต่าง ๆ ให้มองเห็นความจริงที่ว่า ของจริงย่อมไม่อยู่ในที่ทั่วไป เหมือนเพชรพลอยก็คงไม่มีอยู่ในภูเขาทั่วไป ย่อมต้องเกิดในที่เฉพาะ พระธรรมอันเป็นของจริงก็ย่อมเกิดในที่เฉพาะ คือป่าเขาลำเนาไพร ผู้ที่จะได้เห็นได้รู้ **ปุถู สีหา ว สลฺลีนา** ต้องหลีกเร้นอยู่ตามซอกเขาเหมือนราชสีห์ และต้องเป็นผู้ควบคุมสติไม่ตื่นเต้นกับเรื่องโลกภายนอก

หลวงปู่ลีถึงระดับจิตของท่านจะเป็นชั้นสุดยอดมงกุฎพระพุทโธแล้ว แต่เรื่องอดิเรกลาภของท่านน้อยมาก ไปที่ไหนมีแต่ความอดอยากลำบากธาตุขันธ์ นี่อาจเป็นเพราะท่านไม่เสาะไม่แสวงหา เข้าแต่ป่าเขาลำเนาไพร ห่างเหินจากบ้านเมืองที่เจริญแล้ว อีกทั้งท่านอยู่จำพรรษาไม่เป็นที่เป็นทาง ใครจะตามไปถึงตัวหรือทำบุญกับท่านต้องเป็นประเภทศรัทธาแท้ อีกทั้งท่านไม่ชอบเกลื่อนกล่นด้วยผู้คนหมู่คณะ ที่ไหนมีคนมากท่านก็หลีกเว้นเสีย ดังนั้นคำว่า **“อดิเรกลาภของท่านมีน้อย”** ก็คงใช้ไม่ได้ แต่เป็นเพราะท่านไม่สนใจใยดีกับอดิเรกลาภเหล่านั้นต่างหากเล่าฯ ●

หลวงปู่ลี กุสลธโร

อายุ ๕๙ ปี

พรรษาที่

๓๒

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔

จำพรรษาที่ป่าช้าบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ท่านทั้งหลาย! พระผู้ที่ท่านบำเพ็ญธุดงค์ ท่านเป็นผู้อยู่ง่ายกินง่าย ไปดีมาดี ไม่มีภัยไม่มีเวร มีสัมมาคารวะอันงามยิ่ง เว้นจากยกตนข่มท่าน ประพฤติไม่นอกธรรม ไม่นอกวินัย ไม่ละเมิดตนต่อกฎหมาย เป็นตัวอย่างอันดี ปัจจุบันนักปฏิบัติมีจำนวนน้อยควรที่พุทธศาสนิกชนจักต้องส่งเสริม

หลวงปู่ลี กุสลธโร จิตท่านเป็นเอก ธรรมภายในของท่านจึงเป็นเอกเสมอ

ประวัติของท่านผู้มีสมัญญา **“เศรษฐีธรรม”** ได้เดินทางมาถึงวัดป่าช้าบ้านสวนกล้วย ๆ เป็นที่ท่องเที่ยวของพระกรรมฐานองค์สำคัญหลายรูป เช่น **หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ** เป็นต้น

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามหลวงปู่ลีเรื่องจำพรรษาที่บ้านสวนกล้วย ทั้งที่องค์ท่านสุขภาพไม่ค่อยดีนัก แต่องค์ท่านก็ยังเมตตาเล่าให้ฟังว่า

“สวนกล้วยนี่ อยู่ ๒๔ ตอนนี้มันบ่ได้อยู่ผู้เดียวดอก หมู่ได้ยินข่าวก็มาหา ไปจำ ๒๔ มันทอนั่นหละ นี่ได้ไปเป็นเจ้าอาวาสอยู่นั่น ผู้บวชให้มาเป็นนาคผู้หนึ่ง บวชให้ก็เดี๋ยวนี้ก็ตายไปแล้ว ท่านปิ่น คนสวนกล้วยอยากบวชนำกะเลยออกพรรษาแล่วเลยมาบวช ๆ ให้ ...บ้านสวนกล้วยนี้ เราจำพรรษา ๒ ปี คือในปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ ในปีนั้นมิได้อยู่องค์เดียว เมื่อหมู่เพื่อน (พระเหลา กุสโล อดีตสามเณรเคยอยู่กับท่านที่วัดสานตม) ทราบว่าเรามาอยู่เพียงรูปเดียวจึงเข้ามาร่วมจำพรรษา เราได้เป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่นั้น มีโยมปิ่นคนบ้านสวนกล้วยเกิดศรัทธาเข้ามาบวชเป็นตาปะขาวจำศีลในพรรษา พอออกพรรษาจึงพาไปบวช ตอนนี้ได้ตายไปแล้ว”

ผู้เขียนกราบเรียนหลวงปู่ว่า “หลวงปู่ คงจะเดินป่าเดินเขาเก่งมากนะขอรับ?”

ท่านกล่าวตอบว่า “ท่านเรียน ของนำก้นนี่บ่ทันดอก ได้ฝึกนำพ่อแม่ครูจารย์แล่วเด้ แต่เก่านี่ไปนำพ่อแม่ครูจารย์นะ ทางโค้งได้แล่น ทำสือแล่นบ่ได้ ย่านเพิ่นเห็น มันบ่ทันเพิ่น แล่นเอาเหลียวพุ่นเหลียวพี่บ่เห็นคนกะแล่นนั่นแหล่ว มันบ่ทันเด้...

..พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร (วัดถ้ำสหาย) เดินตามหลังเรา ไม่ทันหรอก เราได้ฝึกกับพ่อแม่ครูจารย์มาพอแล้ว แต่ก่อนนี้ไปกับพ่อแม่ครูจารย์ พอถึงทางโค้งต้องได้วิ่งตามท่าน จะทำท่าวิ่งไม่ได้กลัวท่านเห็น เหลียวซ้ายแลขวา เมื่อปลอดผู้คน ก็จึงรีบวิ่งตามท่าน ไม่เช่นนั้นก็ตามท่านไม่ทันแน่ ๆ ”

วัดป่าสวนกล้วยในปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ มีพระอยู่จำพรรษา ๒ องค์ คือหลวงปู่ลี กุสลธโร และพระเหลา ในตอนแรกองค์ท่านปรารถนาพักอยู่ที่วัดป่าสวนกล้วยเพียงลำพังองค์เดียว ต่อมาพระอาจารย์เหลา กุสโล ซึ่งเป็นอดีตสามเณรเคยรับใช้ท่านที่วัดป่าสานตม ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ทราบข่าวจึงได้ติดตามมาอยู่ดูแลอุปัฏฐากรับใช้ท่าน

วัดแห่งนี้นับว่าเป็นวัดอัตคัดขัดสนมากทีเดียว จะหาความสะดวกสบายมิได้มีเลย แต่องค์หลวงปู่ลี ท่านปรารถนาที่เช่นนี้ น้ำที่ใช้ภายในวัดป่าสวนกล้วยนี้ จะต่อน้ำจากห้วยข้างนอกวัด ซึ่งมีระยะทางไกลโดยใช้ “**ฮางโล**” (ไม้ซางผ่า) ต่อเป็นท่อลำเลียงเป็นทอด ๆ เพื่อเป็นทางให้น้ำไหลเข้ามาใช้ในวัด

ลักษณะพื้นที่บ้านสวนกล้วยจะเป็นภูเขาอยู่ด้านหลังของหมู่บ้าน มีบ้านเรือนตั้งอยู่น้อย เนื่องจากอยู่ในพื้นที่เป็นหุบเขา ต้องเดินผ่านบ้านกกทองไป มียุงชุกชุมมาก (วัดป่าสวนกล้วยที่หลวงปู่ลีมาจำพรรษาปี ๒๕๒๔ เป็นวัดเก่าตั้งอยู่ในป่าช้า ไม่ใช่วัดสวนกล้วยที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้)

ธาตุขันธ์ของท่านในปีนี้ ดูอ่อนแรง ความเพียรของท่านเป็นไปเพียงเพื่อรักษาธาตุขันธ์ที่บีบคั้นจากการออกธุดงค์อยู่ป่ามาตลอดชีวิตนักบวช ท่านรู้สึกเจ็บตามสรรพางค์ร่างกาย ต้องบำบัดรักษาด้วยวิธีใช้หินประคบไปตามร่างกาย

แม้พระอุปัฏฐากก็มีหน้าที่เพียงแค่รับบาตร ล้างบาตรแล้วก็เอาไปเก็บไว้ให้เรียบร้อย จากนั้นก็คอยดูแลธาตุขันธ์ด้วยการนวดเส้นถวายและประคบด้วยหิน

กุฏิของท่านเล่า ! ก็หลังน้อย ๆ เป็นกุฏิหญ้า มุงฟาก สานด้วยไม้ไผ่ เมื่อยามลมฝนพัดในวสันต์ฤดูก็โอนไปเอนมา ทางเดินจงกรมของท่านชาวบ้านมาสร้างถวายพอได้บริหารกายพิจารณาธรรม เวลาฝนตกลงมายังไม่ทันไร รางไม้ไผ่ก็ขาดกระเด็น ต้องคอยทำการซ่อมแซมอยู่บ่อย ๆ

อาหารการขบฉันก็เพียง “อิ่มอ่อน” คือว่า จะอิ่มก็ไม่อิ่ม อาหารนั้นก็หมดเสียก่อน เป็นประเภทผักหญ้า น้ำปานะก็กาแฟ และโกโก้ ออกบิณฑบาตราว ๗ โมงเข้า ระยะทางครึ่งกิโลเมตร กำลังพอดีกับธาตุขันธ์ของท่านที่ไม่คอยแข็งแรงสักเท่าใด

องค์ท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่า วัดป่าช้าบ้านสวนกล้วยนี้ เป็นธรรมชาติป่ารกทึบ มีต้น

ป่าช้าบ้านสวนกล้วย บริเวณที่หลวงปู่ลี จำพรรษาปี ๒๕๒๔
ปัจจุบันไม่มีวัดเป็นเพียงที่เผาศพ

“**แฮนทำทาน**” คือกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง เมื่อเวลาต้นแก่แล้วจะมีอวัยะเพศคล้ายอวัยวะเพศชายโด่ออกมา เป็นกล้วยไม้แต่ว่าหนีไปได้เมื่อต้นแก่เต็มที่

แฮนทำทาน มีลักษณะลำต้นคล้ายกับกล้วยไม้ มีดอก เวลาต้นแก่เมื่อมีลมพัดผ่านก็ไปกับลมหนีไปเลย ลำต้นอาศัยเกาะอยู่บนต้นไม้ที่มีลำต้นสูงใหญ่ เช่น ต้นยาง เวลาจะเอามาเลี้ยงต้องโค่นต้นไม้ใหญ่ลง หรือไม่ก็ใช้ปืนยิง

“แฮนทำทาน” เป็นยาสมุนไพรโบราณ นำมาเป็นตัวยาสามารถเข้าได้กับยาหลายอย่าง หากนำมาเลี้ยงถ้าต้นยังไม่แก่ก็จะอยู่เป็นต้นไม้ธรรมดา แต่ถ้าต้นแก่แล้วก็จะหนีไปเลย ระยะเวลาในการเจริญเติบโตขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของแต่ละต้น

คำว่า โต นี้ หมายถึง ต้นแฮนทำทานแก่ขึ้น ๆ มีขนาดลำต้นใหญ่ขึ้น ดวงวิญญาณภูตผีก็จะมาสิงสถิตอยู่ เป็นต้นไม้มีฤทธิ์ไปไหนมาไหนได้เอง สามารถกินคนได้ เช่นเดียวกับ “**ว่านโพง**” ว่านชนิดหนึ่งมีแสง กินเลือด กินของคาว

ท่านเล่าว่า...ในคราวที่ท่านออกเที่ยวธุดงค์ ของพวกนี้มีอยู่ดาษดื่น แต่ทุกวันนี้อาจเสื่อมสูญสิ้น วินาศสันตะโรกันไปหมดแล้ว คงเหลือแต่กองขี้ กองเหยี่ยวของมนุษย์และเศษขยะอันเน่าเหม็น กระเด็นสาดกระจายเต็มอยู่ตามยอดเขา ที่ปราศจากรุกขสาขาอันเบ่งบานซึ่งเป็นธรรมชาติดั้งเดิม พอองค์ท่านกล่าวถึงเรื่องป่าเขาอันเป็นที่ภาวนาพ้นทุกข์ องค์ท่านจะเล่าได้อย่างสบายปาก เล่าอย่างชำนิชำนาญ ยิ่งกว่าพวกเรียนจบรุกขศาสตร์เป็นไหน ๆ ท่านจะพรรณนาเปล่งน้ำเสียงออกไปด้วยความพอใจ ประหนึ่งว่าจะดึงเอาหัวใจของเราผู้ฟัง เข้าไปนั่งอยู่ในท้องถ้ำ ภูเขา เงื้อมผา ป่าช้า กับองค์ท่านด้วย อารมณ์แบบโลก ๆ ที่มีมาแต่กัปไหนกัลป์ใดก็พลอยกลายมาเป็นอารมณ์แห่งพระนิพพาน แบบเคลิ้ม ๆ ชั่วขณะ

นี่แหละท่านผู้ได้วิชาวิเศษออกมาจากป่าแท้ ๆ เหมือนพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ ที่ท่านได้วิชาวิเศษนี้มาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาลฯ ●

รูปหล่อเหมือน หลวงปู่มี ปมุตฺโต ที่วัดถ้ำเกีย

อายุ ๖๐ ปี

พรรษาที่

๓๓

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๕

จำพรรษาที่วัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย) บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

ผู้เขียนขอกล่าวถึงพระกรรมฐาน ซึ่งเป็นพระกรรมฐานแท้ มิใช่แบบกรรมฐานลวงโลก เพราะคำว่า **"พระกรรมฐาน"** นั้น มิใช่จะปฏิบัติกันได้โดยง่าย หรือมิใช่เพียงแค่สักแต่อยู่ในป่า นั่งหลับตาไม่สนใจโลกภายนอกเท่านั้น ที่จริงความเป็นพระกรรมฐานมีมากกว่านั้น การจะไปอยู่ในป่านั้น มิใช่อยู่ดี ๆ ก็เดินถือบาตรจีวรเข้าไป แต่ต้องอาศัยความถึงพร้อมด้วยความรู้ทั้งฝ่ายปริยัติ และฝ่ายปฏิบัติ ถึงจะเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าได้ เพราะป่ามิใช่สถานที่ธรรมดาทั่วไป ทั้งอันตราย ทั้งลำบาก ทั้งภูตผี ปีศาจ เทวดา นาค ครุฑ อินทร์ พรหม ยม ยักษ์

ผู้เขียนได้ตามสืบค้นเรื่องของพระเดชพระคุณหลวงปู่ลี กุสลธโร ได้พบสมุดบันทึกลิขิตธรรม ที่องค์ท่านพกติดตัวในช่วงออกท่องเที่ยวธุดงค์ สมุดเล่มนี้อาจเป็นแจไขไปสู่ความสำเร็จขององค์ท่าน ในสมุดนั้นได้บันทึกพระสูตรต่าง ๆ ที่เขียนด้วยลายมือ แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ชำนิชำนาญในการสวดคาถาและพระสูตรต่าง ๆ อย่างเอาจริงเอาจัง บทไหนที่ท่านยังไม่คล่องปากท่านจะบันทึกเอาไว้ เช่น *บทเมตตายังกิญจิ บทชัยน้อย(นโม เม) บทคาถาขอฝน โมกขุปายคาถา โคตมกเจติยธัมมปริยาย อุตุตตยาทิสังเวคคาถา ติรตนปณามคาถา โอวาทะปาฏิโมกขาทิปาโฐ ปหานภาวนาสูตร พยากตาพยากตวัตถุ สังวราสังวรคาถา ธัมมนิยามสูตร มหาสติปัฏฐานสูตร สาราณียธัมมสูตร* เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีบทพุทธศาสนสุภาษิต คำสอนเตือนใจ องค์ท่านยังได้บันทึกลิขิตไว้มากมาย ขอยกเอาบันทึกลิขิตหน้าที่ ๗๔-๗๕ ท่านบันทึกพุทธศาสนสุภาษิตไว้ว่า

๑. **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ตนแลเป็นที่พึ่งของตน

๒. **อตฺตา หิ ปรมํ ปิโย** ตนแล เป็นที่รักอย่างยิ่ง

ภาพมุมสูงภูกำพร้า ที่ตั้งวัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย)

๓. **นตฺถิ อตฺตสมำ เปมำ** ความรักอื่นเสมอด้วยตนไม่มี

๔. **อตฺตนา โจทยตฺตานำ** จงเตือนตนด้วยตนเอง

๕. **ปฏิมำเสตมตฺตนา** จงพิจารณาตนด้วยตนเอง

๖. **อตฺตานุรกฺขี ภว มา อฑยฺหิ** จงเป็นผู้ตามรักษาตนอย่าได้เดือดร้อน

๗. **อตฺตานญฺจ น ฆาเตสิ** อย่าฆ่าตนเสียเลยดีกว่า

๘. **อตฺตานำ นาติวตฺเตยฺย** บุคคลไม่ควรลืมตน

๙. **อตฺตานญฺเจ ปิยำ ชญฺญา น นำ ปาเปน สำยุเช** ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รักก็ไม่ควรประกอบตนนั้นด้วยความชั่ว

๑๐. **อปฺปมาโท อมตำ ปทำ** ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย

๑๑. **อปฺปมาทำ ปสำสนฺติ** บัณฑิตย่อมสรรเสริญความไม่ประมาท

๑๒. **สานิกมฺมานิ นยนฺติ ทุคฺคตึ** กรรมของตนเองย่อมนำไปสู่ทุคติ

๑๓. **สุกรำ สาธุนา สาธุ** ความดีอันคนดีทำง่าย

๑๔. **สาธุ ปาเปน ทุกฺกรำ** ความดีอันคนชั่วทำได้ยาก

๑๕. **อกตำ ทุกฺกฏำ เสยโย** ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า

๑๖. **รกฺเขยฺย อตฺตโน สาธุ ลวณำ โลณตำ ยถา** พึงรักษาความดีของตนไว้ดั่งเกลือรักษาความเค็ม

๑๗. **สงฺกปฺปราโค ปริสสฺส กาโม** ความกำหนัดเพราะดำริเป็นกามของคน

๑๘. **นตฺถิ กามา ปรำ ทุกฺขำ** ทุกข์อื่นจากกามย่อมไม่มี

๑๙. **นตฺถิ ตณฺหา สมา นที** แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี

นอกจากนั้นบันทึกลิขิตธรรม อันเป็นแนวทางสอนชาวโลก องค์ท่านยังได้บันทึกไว้อีกว่า

“...ธรรมะโดยพยัญชนะ แปลว่า ทรงผู้ปฏิบัติตามไว้มิให้ตกไปในที่ชั่ว ว่าโดยอรรถก็ได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเพื่อให้เว้นความชั่ว แล้วประพฤติดีปฏิบัติชอบให้เกิดผลดีคือความสุขและความเจริญทั้งแก่ตนทั้งแก่คนอื่น ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนกันและกัน ไม่เป็นไปเพื่อประหัตประหารล้างผลาญกัน เป็นไปเพื่อความรักหวังดีต่อกัน เห็นอกเห็นใจกันดี

เมื่อมากล่าวถึงธรรมแล้ว คนโดยมากมักจะเข้าใจผิดเห็นว่า ธรรมะนั้นเป็นของจำเป็นสำหรับคนแก่เฒ่าเข้าวัยชรา คนแก่เท่านั้นจึงควรหันเข้าหาธรรมะ ถ้ายังหนุ่มสาวยังไม่ควรหันเข้าหาธรรมะ คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมักสำคัญผิดไปว่าธรรมะเป็นของคร่ำครึล้าสมัยไร้แก่นสารใช้การไม่ได้ และไม่มีคุณประโยชน์แก่ตนเลย

แต่ความจริงธรรมเป็นของจำเป็นแท้แก่คนทุกชาติชั้นวรรณะทุกเพศทุกวัยแก่หมู่คณะแก่ครอบครัวตลอดถึงประเทศชาติ ในโลกนี้ถ้าขาดธรรมเสียแล้วจะหาความร่มเย็นสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองมิได้เลย

ข้อนี้จะเห็นได้ว่านับจำเดิมแต่เริ่มปฏิสนธิขึ้นในครรภ์ของมารดา จนตราบถึงวันตาย ถ้าเราไม่ได้ธรรมะจากมารดาบิดาและคนอื่นบ้างแล้วเราจะไม่มีชีวิตอยู่ได้หรือมีชีวิตอยู่ก็ยากไม่มีความเจริญ กล่าวคือ เมื่อเริ่มปฏิสนธิขึ้นในครรภ์มารดา ถ้ามารดาขาดธรรมหรือขาดความเมตตากรุณา เห็นว่าการที่ทารกเกิดมาในครรภ์เป็นเหตุให้ตนต้องอับอายขายหน้า ท่านก็อาจจะไปจ้างแพทย์รีดหรือฉีดยาให้แท้งหรือตาย หรือเมื่อคลอดออกมาแล้วนำไปทิ้งหรือขุดหลุมฝังเสียไม่บำรุงเลี้ยงดู เราก็คงไม่มีชีวิตอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ การที่เราทุกคนไม่ตาย มีชีวิตอยู่มาได้จนถึง

ทุกวันนี้ก็เพราะมารดาบิดามีธรรม คือมีเมตตากรุณาต่อบุตร อุปการะบำรุงเลี้ยงดู ในครอบครัวสามีภรรยาที่อยู่ด้วยกัน ถ้าขาดธรรมแล้วก็อยู่ด้วยกันไม่ยืด ไม่มีความสงบสุข เช่นสามีขาดธรรมะคือความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ลืมคำมั่นสัญญาที่ว่ากันไว้ ประพฤตินอกใจภรรยา ไปมีภรรยาลับ ภรรยาเก็บ ภรรยาซุกซ่อน ไว้ที่โน่นบ้างที่นี่บ้าง ก็เป็นเหตุให้ภรรยาไม่พอใจเสียอกเสียใจตัดพ้อต่อว่ากัน ทะเลาะวิวาทบาดหมางกันหรือร้างหย่าเลิกกันก็มี

ส่วนภรรยาถ้าขาดธรรมะคือความซื่อตรง ประพฤตินอกใจ ไม่ปฏิบัติทะนุถนอมใจสามี แอบไปมีชู้ ก็เป็นเหตุให้สามีเสียใจ ก็ทำให้โกรธแค้นขุ่นเคืองทะเลาะวิวาทกัน ในที่สุดก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ต้องแยกทางกันเดิน

นี้แสดงให้เห็นว่า แม้ในครอบครัวก็จำต้องมีธรรมะ ถ้าขาดธรรมะแล้วก็ไม่มีความร่มเย็นสงบสุข ชีวิตไม่ราบรื่นมีแต่ความขมขื่นเดือดร้อน ถ้าสามีภรรยาต่างคนมีสันโดษและยึดมั่นสันโดษด้วยกัน เช่นสามีที่มีภรรยาแล้วก็ยินดีในภรรยาของตน ไม่ประพฤตินอกใจ ไม่ยินดีในหญิงอื่น หรือภรรยาที่มีสามีแล้ว ก็ยินดีอยู่กับสามีของตน ไม่ประพฤตินอกใจ ไม่ไปยินดีในชายอื่น เมื่อไม่ประพฤตินอกใจกันแล้ว ความร่มเย็นสงบสุขในครอบครัวก็เกิดมี

เมื่อทุกครอบครัวมีความร่มเย็นสงบสุขเช่นนี้ ก็เป็นผลดีที่ทุกคนปรารถนาต่อกัน สันโดษนี้แหละจะบันดาลให้ครอบครัวมีความร่มเย็นสงบสุข เพราะเหตุนี้สันโดษจึงมีคุณประโยชน์แก่ครอบครัว สันโดษเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเองแก่ชุมนุมชนแก่ครอบครัวแก่ประเทศชาติเช่นนี้ เมื่อเกิดมีก็เป็นเครื่องบำบัดโรคคือความโลภได้อีก คนที่มีสันโดษย่อมมีความพอใจในของ ๆ ตน ไม่ละเมิดล่วงเกินแย่งชิงกรรมสิทธิ์ทรัพย์ของผู้อื่นและบำบัดโรคได้คือความโลภให้สงบระงับ”

นี่แลท่านทั้งหลาย! ประโยชน์ตนองค์หลวงปู่ลีท่านบำเพ็ญสมบูรณ์แล้ว ในบันทึกลิขิตธรรมของท่านนั้น แสดงถึงความเมตตาที่องค์ท่านมีต่อชาวโลกที่เรียกว่ายังประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม

ในพรรษานี้องค์ท่านย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดถ้ำเกีย ซึ่งมีพระพี่ชายคือ**หลวงปู่มี ปมุตฺโต** เป็นเจ้าอาวาส ส่วนองค์ท่านแม้อายุพรรษามากแล้ว ก็ยังไม่มีวัดเป็นของตนเอง ยังท่องเที่ยวไปแบบสบายตามนิสัยกรรมฐาน ที่ไม่ให้ติดถิ่นที่อยู่

นับเป็นปีแรกที่พระเถระผู้ทรงธรรมทั้ง ๒ องค์ ซึ่งเป็นสายโลหิตทั้งทางโลกและทางธรรมได้มีโอกาสจำพรรษาร่วมกัน

อดีตพระอุปัฏฐากหลวงปู่มี ปมุตฺโต ได้เล่าความเป็นมาของหลวงปู่มีและของวัดถ้ำเกียให้ฟังว่า “นับเป็นปีแรกที่พระเถระผู้ทรงธรรมทั้ง ๒ องค์ ได้มีโอกาสจำพรรษาร่วมกันและท่านทั้งสองก็ยังเป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกันอีกด้วย จึงทำให้บรรยากาศวัดถ้ำเกียคึกคักถนัดตา บรรยากาศเดิมที่ดีอยู่แล้วยิ่งทำให้ดีขึ้นไปอีก

หลวงปู่มี ปมุตฺโต พระพี่ชายของหลวงปู่ลี แต่มีพรรษาน้อยกว่าหลวงปู่ลีถึง ๑๘ พรรษา หลวงปู่ลี อุปสมบทเมื่ออายุได้ ๒๘ ปี ในวันที่ ๓๐ มกราคม ปีพุทธศักราช ๒๔๙๓

หลวงปู่มี ปมุตฺโต พระพี่ชายหลวงปู่ลี

หลวงปู่มี อุปสมบทเมื่ออายุได้ ๔๘ ปี ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๑๐

วัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย) บ้านหนองแซง ตำบลหนองบัวบาน จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่บริเวณ “**ภูกำพร้า**” ซึ่งเป็นพื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านหนองแซง เนื่องจากในฤดูฝนช่วงหน้าฝน พวกชาวบ้านจะเอาวัวควายขึ้นมาเลี้ยงไว้บนภูเขา เพราะบริเวณทุ่งนาต้องใช้สำหรับการเพาะปลูกข้าว

หลวงปู่มี ปมุตฺโต (หรืออีกชื่อเรียกว่า หลวงปู่เกล้า) เมื่อครั้งเป็นฆราวาสท่านมีอาชีพเป็นนายพราน มีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบอุปถัมภ์อุปัฏฐากพระ อาจเป็นเพราะบ้านหนองบัวบานอันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของท่าน เป็นหมู่บ้านที่พ่อแม่ครูจารย์สายพระกรรมฐานแวะเวียนธุดงค์ผ่านมาพักเสมอ ๆ ทำให้ท่านเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับหลวงปู่หลวงตาหลายองค์ เช่น **หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เป็นต้น

หลังจากภรรยาท่านเสียชีวิต ขณะนั้นท่านมีอายุได้ ๔๘ ปีท่านจึงบ่ายหน้าเข้าวัดถือครองผ้าขาวอยู่เป็นเวลา ๙ เดือน จากนั้นท่านได้อุปสมบทกับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ณ วัดป่านิโครธาราม ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๐ และอยู่จำพรรษากับหลวงปู่อ่อน ๓ พรรษา จากนั้นก็ออกเดินทางเพื่อไปยังบ้านหนองแซง ก่อสร้างวัดดอยเทพนิมิต (ถ้ำเกีย)

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ สมัยก่อนบริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นถิ่นที่ทุรกันดารมาก ถนนหนทางการไปมาหาสู่ก็ลำบาก ไม้ที่ใช้สร้างศาลาได้จากศรัทธาของชาวบ้านที่ร่วมกันบริจาคต้นไม้ที่เกิดตามหัวไร่ปลายนาคนละต้น ๒ ต้น เมื่อชาวบ้านผู้ใดประสงค์จะบริจาคต้นไม้ให้แก่ทางวัด ทางวัดก็จะจัดหาควายเทียมเกวียนไปลากต้นไม้นั้นมายังวัด

ศาลาหลังใหญ่ที่เห็นในปัจจุบัน มีเสาจำนวน ๔๐ ต้นซึ่งทำจากไม้จำพวกไม้จิก (ไม้เต็ง) และไม้แดง ส่วนที่เป็นพื้นศาลาทำมาจากไม้ประดู่ และไม้ตะแบก

เนื่องจากถนนหนทางไปมาลำบาก จึงทำให้กำลังศรัทธาที่จะมาช่วยในการก่อสร้างมีน้อยมาก มีก็แต่ชาวบ้านหนองแซงกับชาวโรงเลื่อยจากบ้านหนองแซง ที่เป็นกำลังเป็นฐานสำคัญ

หลวงปู่มี แม้จะออกบวชทีหลังหลวงปู่ลีผู้เป็นน้องชายก็ตาม แต่ว่าได้ก่อสร้างวัดก่อนหลวงปู่ลี ตอนนั้นในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ หลวงปู่ลียังไม่มีวัด อยู่ไม่เป็นที่เป็นทาง

บริเวณโดยรอบวัดดอยเทพนิมิตนี้เป็นภูเขาหัวโล้น ที่เห็นมีต้นไม้อย่างทุกวันนี้เป็นต้นไม้ที่ปลูกสะสมขึ้นมาใหม่เรื่อย ๆ สภาพพื้นที่แต่ก่อนแห้งแล้งกว่านี้มาก พื้นเป็นดานหิน ถนนขึ้นมาก็ลำบากเป็นทางเกวียน

ท่านทั้ง ๒ มีอุปนิสัยที่แตกต่างกัน คนละแบบ ชนิดที่ว่าคนละขั้วเลยก็ว่าได้ กล่าวคือ

หลวงปู่มี เทศน์ปั๊บใส่โผงผาง พูดตรงไปตรงมาเสียงดัง พูดไม่มีนอกไม่มีในพูดแล้วก็จบ ผ่าก็ผ่าแรงไปเลย แต่หลวงปู่ลี นิ่งเงียบขรึมเฉย ๆ

หลวงปู่มี นี้ถ้ามีญาติโยมมากราบไม่ว่าจะเป็นเศรษฐีหรือคนยากจน หากมาแบบไม่ถูกทิศถูกทางนี้ท่านจะดุ และไล่หนีเลย เรียกว่าทุบหม้อข้าวกันเลย ไม่ได้เกรงใจใคร

วัตรปฏิบัติของหลวงปู่มี ท่านจะถอดปฏิปทาของหลวงปู่อ่อน ท่านจะชอบพูดเสมอว่า **“อาจารย์อ่อน สอนเรามา”** จะต่างกันก็ตรงที่หลวงปู่อ่อนนี้เทศน์เก่งเทศน์ไม่หยุด แต่หลวงปู่มีไม่เทศน์ แต่ว่าข้อวัตรนี้ลอกเลียนแบบเหมือนกันเลย

กิจวัตรหลวงปู่มี ปมุตฺโต ดังนี้

เวลา ๐๔:๓๐ ชำระสรีระ เสร็จแล้วท่านก็ไหว้พระสวดมนต์นั่งสมาธิ แล้วก็ได้เวลาก็ออกมาบิณฑบาตที่ศาลา ฉันภัตตาหารเสร็จแล้วเดินจงกรมก่อน ท่านถึงจะขึ้นพักที่กุฏิ

เวลา ๑๑:๓๐ น. ท่านจะก็ลงมานั่งที่ศาลา ถ้ามีแขกมาท่านก็สนทนา ถ้าไม่มีแขกท่านมีอะไรท่านก็ทำของท่านตามปกติ

เวลา ๑๓:๓๐ น. ฉันน้ำร้อนเสร็จ ท่านก็ขึ้นกุฏิครั้งหนึ่ง

เวลา ๑๔:๐๐ น. ท่านจะลงปัดกวาดลานวัดเหมือนกิจวัตรทั่วไป

เวลา ๑๖:๐๐ น. กวาดตาดเสร็จสรงน้ำ ให้ลูกศิษย์สรงน้ำให้ สรงน้ำเสร็จท่านจะเดินจงกรมอีก

เวลา ๑๘:๐๐ น. ออกตรวจตราภายในบริเวณวัด

เวลา ๑๙:๐๐ น. ท่านจะขึ้นกุฏิ เพื่อให้ลูกศิษย์ทำข้อวัตรจับเส้นถวาย

เรื่องข้อวัตรหลวงปู่มีมีความละเอียดมาก ล้างกระโถน ห้องน้ำ ของใช้ไม้สอย กาน้ำ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นบริขารของท่าน พระเณรที่อยู่กับท่านต้องเป็นผู้ละเอียด

โดยเฉพาะเรื่องผ้า หลวงปู่มีท่านจะเน้นมาก บริขารทุกอย่างของท่านจะมีขนาดเท่ากับ ๔ ศอกคืบ กับ ๖ ศอกคืบ เช่นเดียวกับศอกคืบพระสุคต จีวร สบง สังฆาฏิ เป็นต้น

ขนาด ๔ ศอกคืบ หมายความว่า ผ้าเป็นของผู้ใดก็ต้องเป็นผ้าขนาดเฉพาะของผู้นั้น

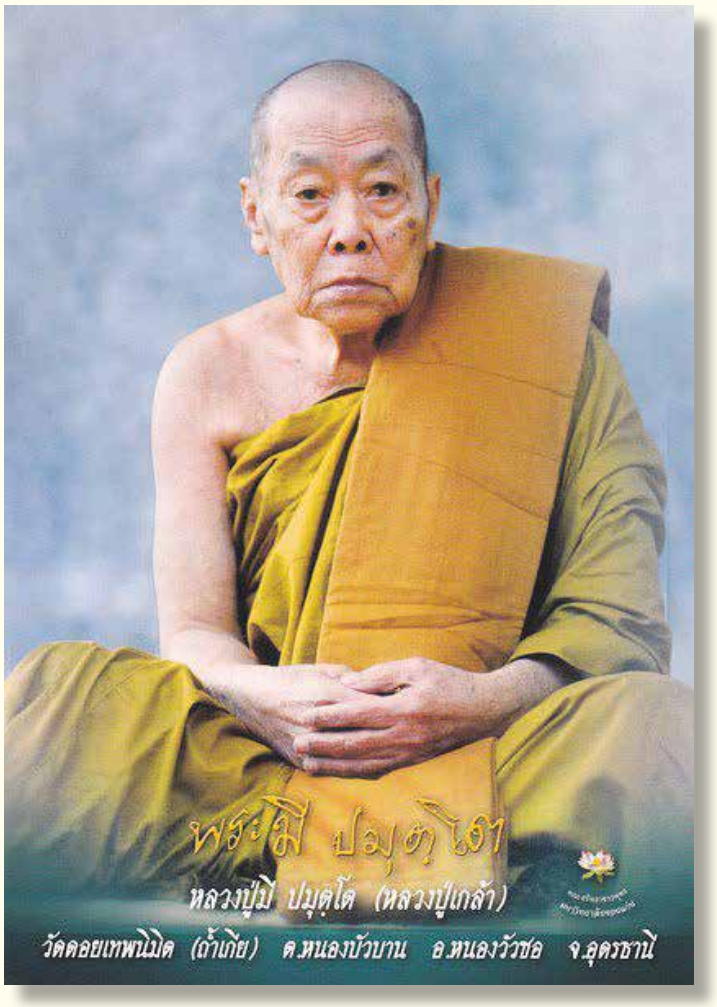

หลวงปู่มี ปมุตฺโต

ผ้าผืนนี้ผู้ใดจะเป็นผู้ใช้ต้องให้ผู้นั้นมาวัดด้วยตัวเอง ท่านจะไม่ใช้ว่า ผ้าวัดอโศการาม ๒ เมตร x ๓.๒๐ เมตร นี้มันเป็นแบบโลก ๆ ไม่เป็นแบบธรรมวินัย ไม่เป็นแบบพุทธบัญญัติ ท่านจะไม่ใช้แบบวัดเป็นเมตร แต่จะเอา ๔ ศอกกับอีกหนึ่งคืบตามศอกของพระสุคต

ยกตัวอย่างเช่น ผ้าของคนที่จะใช้ ๔ ศอกคืบ ๖ ศอกคืบ ลายตั้ง ๔ ศอกคืบ ลายขวาง ๖ ศอกคืบ สบงก็ ๔ ศอกคืบ

แต่หากใช้เป็นไม้เมตร ๒.๕๐ เมตร x ๒.๖๐ เมตร เวลาเราเย็บไปถวายท่าน ไม่ใช่ว่าท่านจะจับเอาเลย เมื่อเราวางผ้าปั๊บท่านจะลุกขึ้นใช้ศอกของท่านเทียบวัดทันที ถ้าท่านวัดแล้วคืบท่านได้ก็คือจับ ถ้าไม่ได้ก็โยนออกมา แล้วว่า “ผมใช้ไม่เป็นหรอกอย่างนี้” ท่านเอาแบบเก่าเลย ซึ่งท่านได้ศึกษาร่ำเรียนมาจากหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

นอกจากจะประพฤติปฏิบัติแล้ว หลวงปู่เกล้าหรือ หลวงปู่มี ปมุตฺโต ในพรรษาท่านยังสอนเรื่องพระธรรมวินัย วัตถุประสงค์ก็เพื่อจะเจาะลึกให้พระเณรได้เข้าใจยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการรักษาตัวเองโดยท่านเป็นผู้ลงมาสอนให้เอง

พระนอนที่วัดถ้ำเกีย

หนังสือที่สอนให้พระเณรจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมวินัย เช่น นวโกวาท วินัยบัญญัติ พุทธประวัติ ธรรมวิภาค เป็นต้น หนังสือเหล่านี้หลวงปู่มี ท่านจะเป็นผู้รวบรวมไว้ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **“บุพพสิกขาวรรณนา”** นี้เป็นหัวใจของท่าน

บุพสิกขานี้ท่านจะกางตำราว่าสอนกันเลย สอนไล่ไปตั้งแต่คนหนึ่งอ่าน คนหนึ่งตรวจทาน ส่วนท่านจะอธิบาย เริ่มตั้งแต่ปาจิตตีย์ เสขิยวัตร วัตรทั้ง ๔ วัตรครูบาอาจารย์ วัตรโรงไฟ ภิกษุไข้อาพาธ อุโบสถสังฆกรรม ปริวาสกรรม ท่านจะเป็นผู้สอน จนกระทั่งว่าท่านอ่อนกำลังลง ท่านจึงหยุดการสอน

เครื่องบริขารทั้งหลาย ไตรจีวร ถลกบาตร ขาบาตร ไม้กวาด กลด องค์ท่านเป็นผู้ทำเองทั้งหมด และท่านก็ยังสามารถสอนให้ผู้อื่นทำเป็นอีกด้วย เป็นที่รู้กันว่า **ถ้าเป็นพระวัดถ้ำเกียแท้ต้องเย็บผ้าเป็น**

หลังออกพรรษา ช่วงจีวรกาลพระภิกษุในวัดต้องออกมาฝึกหัดตัดเย็บจีวรกันทุกรูป ถ้าใครไม่ออกมาฝึกหัดท่านจะปรับอาบัติทุกกฏ ท่านจะแนะนำว่า “พรุ่งนี้ออกมาเย็บผ้ากันน่ะ ใครที่ยังเย็บผ้าไม่เป็นให้ฝึกหัด ใครที่เย็บเป็นแล้วก็ฝึกสอนหมู่คณะ” เมื่อถึงวันและเวลานัดหมาย พระเณรจะเก็บบริขารให้เรียบร้อยแล้วออกมาที่ศาลา ฝึกหัดเย็บผ้า ตัดผ้า ปะชุนผ้า ถ้าใครไม่ออกมานี่ หลวงปู่จะร้องลั่นศาลา และชี้ไปที่พระองค์นั้นว่า **“ผมปรับอาบัติทุกกฏท่าน พระบ้า ๆ อย่ามาอยู่กับผม”** แม้จะมีคนอยู่เยอะ ๆ ก็ตาม ทำเอาผู้นั้นให้อายไปเลย

การลงอุโบสถ ท่านลงอุโบสถในเวลากลางคืน ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจนกระทั่งทุกวันนี้ ท่านไม่ให้บุคคลภายนอกมายุ่งด้วย มันมีเหตุคือแต่ก่อนให้หมู่คณะหรือพระวัดอื่นมาร่วมลงอุโบสถด้วย แต่มีเหตุไม่ดีเกิดขึ้น ท่านจึงประกาศว่า **“ผมไม่เอาใครอีกแล้ว เอาแต่ลูกตัวเอง”**

เวลาตีสองครึ่ง ท่านจะลงมาที่บันไดนั่งรอ พระเณรก็จัดเตรียมปัดกวาดเช็ดถูศาลา ตั้งตามประทีป กล่าวสามีจิกรรมเสร็จ เวลาตีสามเริ่มสวดปาฏิโมกข์ จบราวตีสามสี่สิบ ตีสี่ยี่สิบสวดท้ายปาฏิโมกข์ เสร็จแล้วท่านก็อบรมพระเณร คำสอนของท่านเหมือนปืน ท่านจะยิงตั้งแต่หัวแถวยันท้ายแถว ๑๕ วันท่านปล่อยธรรมาวุธครั้งหนึ่ง จึงกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ มาจนกระทั่งทุกวันนี้

โรงน้ำร้อน! ภาชนะที่ใส่ต้มน้ำร้อนเป็นปี๊บ ฉันเวลาบ่ายสองโมงครึ่ง เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เม็ดทานตะวัน ท่านว่า “ไปฉันอยู่ในป่า ไม่ใช่มาฉันอยู่ที่นี่” ท่านไม่ให้ฉัน จำพวกเนยประเภทยำเนยนี้ ท่านจะยกในบุพสิกขาธรรมวินัยขึ้นมาถามเลยว่า “เนยนี่ มีพุทธานุญาตเพื่อพระอาพาธใช่ไหม?” ท่านจะถามว่าองค์ไหนอาพาธ ถึงได้เอามาฉัน ท่านถามว่าใครอาพาธไปเปิดตำราท่านจำได้แม่นมาก ข้อที่เท่านั้น วรรคที่เท่านั้น เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เพื่อพระอาพาธทั้งนั้น ยังไม่มีบัญญัติสิกขาไหนที่มีปานะสำหรับพระปกติหรอก ไม่มี!

องค์ท่านมีนิสัยดุดัน เดิมทีเดียวสมัยเป็นฆราวาส ท่านมีอาชีพเป็นนายพราน เมื่อภรรยาท่านเสียชีวิตลง ท่านได้พิจารณาว่า เราเป็นผู้มีอายุมากแล้ว บาปเราก็ทำมามากแล้ว ลูก ๆ ก็มีครอบครัวกันหมดแล้ว ท่านจึงตัดสินใจออกบวช

ท่านเป็นผู้มีอุปนิสัยเอื้อเฟื้อ จิตใจเมตตา ชอบให้ทาน ให้จนไม่เหลืออะไรทั้งสิ้น กระทั่งวันมรณภาพ เงินนิตยภัตต์ หมายถึง เงินพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสท่านก็ไม่รับ ตำแหน่งเจ้าฟ้าเจ้าคุณท่านไม่ปรารภไม่ยุ่งเกี่ยว ทางจังหวัดประชุมอะไรท่านก็ไม่ยุ่งเกี่ยว

เรื่องธรรมภายใน ลูกศิษย์ผู้ใกล้ชิดไม่มีความสงสัยในความบริสุทธิ์ขององค์ท่าน

ท่านเป็นหมอยาแผนโบราณ ท่านเข้าโรงพยาบาลครั้งแรกในชีวิตในปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ จริตนิสัยท่านเป็นผู้ที่ไม่ชอบโรงพยาบาล ท่านว่าที่โรงพยาบาลผู้คนวุ่นวาย ที่ท่านต้องเข้าโรงพยาบาลก็ด้วยจำเป็น ธาตุขันธ์ท่านไม่ไหว ช่วงที่ท่านไปอยู่โรงพยาบาลท่านจะพูดปรารภถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า และทุกสิ่งทุกอย่างก็ปรากฏเป็นเหมือนดั่งคำที่ท่านปรารภทุกประการ ท่านเป็นผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่ ภูมิจิตภูมิธรรมท่านก็เต็มที่เช่นเดียวกัน

ในวันประชุมเพลิงองค์ท่าน หลังจากเก็บอัฐิท่านวันต่อมาพ่อแม่ครูบาจารย์หลวงพ่อนิพนธ์ อภิปสนฺโน วัดป่าศาลาน้อย ท่านเคยเที่ยวจรมาพักที่วัดถ้ำเกีย ท่านขออัฐิหลวงปู่มี ท่านกล่าวว่า **“ไปเอามาให้ผมสักชิ้นหน่อย ผมไม่สงสัยท่านหรอก”**

เรื่องความรู้พิเศษขององค์ท่าน วันหนึ่งมีโยมชายหญิงเข้ามาหาท่าน โยมผู้หญิงทำงานธนาคาร โยมผู้ชายเป็นนายทหารอากาศประจำอยู่กองบิน ๒๓ จังหวัดอุดรธานี เป็นคนหน้าตา

ดีทั้งคู่ มาถึงก็เข้ากราบเรียนท่านว่า “หลวงปู่! ลูกอยู่กินกันมานาน ไม่มีบุตร อยากได้บุตรจะทำอย่างไร?” ท่านก็ว่า “มันจะไปยากอะไร” ว่าแล้วท่านเอาน้ำมาขวดหนึ่งเปิดฝาออก ยื่นให้โยมผู้ชายเพื่อส่งต่อให้โยมผู้หญิงกิน “เอ้า! เอาไปกินเดี๋ยวมันก็ไปกับน้ำ” ท่านว่า เวลาผ่านไปเดือนหนึ่งท่านก็พูดกับพระคนสนิทว่า “มันไปเกิดแล้วเด้ ผู้ชายด้วย” ปัจจุบันผู้ชายคนที่ไปเกิดก็เรียนจบการศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ และยังคงแวะเวียนมาทำบุญที่วัดอยู่เสมอ ๆ มิได้ขาด

ที่มาของชื่อ “**ถ้ำเกีย**” คือภายในบริเวณวัดมีโพรงหินอยู่โพรงหนึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงเกีย (ค้างคาว) ครั้งแรกที่ท่านมาอยู่ เป็นบริเวณที่เป็นลานหินมุงหญ้า ญาติโยมจึงเอาใบตองมาทำเป็นฝาแถบตองให้ท่านพักอยู่

หลวงปู่มีท่านเป็นหมอผีจอมขมังเวทย์ ภายหลังจากท่านออกบวชแล้วท่านก็ทิ้งวิชาดังกล่าว ท่านสอนลูกศิษย์ไม่ให้ไปยึดกับของพวกนี้

เรื่องปฏิปทาทำเหรียญท่านจะสอนลูกศิษย์ว่า “อย่าไปยุ่งไม่ใช่ทาง และเป็นสิ่งที่มันไม่งามด้วย” ท่านว่า “อย่ามาฝึกหัด นิสัยนี้ผมไม่เอาด้วย ถ้าปฏิบัติกันจริง ๆ ถ้าเราเต็มเปี่ยมใน ๒๒๗ วรรคสุดท้ายของมาติกานี้ จ้างก็ยิงไม่ออก” ท่านท้าเลย

ช่วงที่ท่านเป็นนายพรานออกไปล่าสัตว์ หากเท้าของท่านไปเหยียบหนาม หรือเหยียบของมีคมอื่นใด ๆ ท่านจะเอาเท้ากระแทกลงไป เลือดที่แผลก็จะหยุดไหลทันที เรื่องนี้พวกคนรุ่นเก่า ๆ ที่เป็นเด็กเคยเดินตามสะพายย่ามให้ท่านก็ยังมีชีวิตอยู่หลายคน สามารถยืนยันได้ว่าเป็นเรื่องจริง

สัตว์ที่ท่านล่ามาได้ ท่านก็จะแจกให้คนอื่นจนหมด เหลือกลับบ้านแค่พอกิน อย่างหมูป่าเป็นตัวก็เหลือกลับบ้านเพียงชิ้นเล็ก ๆ ท่านจะแจกให้ครบหมดทั้งหมู่บ้านหนองบัวบาน

เมื่อออกบวช นิสัยท่านในเรื่องของเคี้ยวของฉัน ท่านไม่เคยพูด ไม่เคยหวง แล้วแต่คนจะฉันน้อยฉันมาก ท่านไม่เคยตำหนิไม่เคยว่า แต่ข้อวัตรกับเดินจงกรมภาวนา ต้องทำ ท่านว่า “คุณอยากใช้ช้อน ใช้ตะเกียบเอา ข้อตรงนี้ผมไม่ว่า เพราะมันไม่ขัดกับภาวนา” อากัปกิริยามันเพื่อธาตุขันธ์ ไม่ใช่เพื่อการเสแสร้ง ท่านจะเป็นอย่างนั้น

เวลาหกโมงเย็นทำหน้าที่ออกตรวจ ท่านจะมีหนังสติ๊กหนึ่งอัน สมมุติว่ามีเสียงอยู่ตรงไหน ท่านจะยิงผ่าไปก่อนในครั้งแรก พอครั้งที่ ๒ เอาจุดแม่น ๆ ใส่โพ๊ะ! ยิงใส่กุฏิเลย พอถึงตอนเช้าเวลาตีสี่พระเณรจะมาเจอกันทุกองค์ เวลาตีสี่ครึ่งต้องได้เจอคำสอนที่เด็ด ๆ “กุฏิตรงนั้นใครอยู่เมื่อคืน เสียงอะไร?” ท่านถามขึ้น พระเณรนี้ เงียบกริบ

ด้วยนิสัยเฉพาะขององค์ท่าน จึงไม่มีโยมอุปัฏฐากที่ถาวร ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ไม่ผูกมัด ไม่มีคุณหญิงคุณนาย ไม่มีโยมท่านนั้น โยมท่านนี้ ท่านจะไม่ยุ่งเกี่ยว และท่านก็จะไม่ส่งเสริมอีกด้วย

ท่านมรณภาพในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๑ สิริอายุได้ ๘๙ ปี พรรษา ๔๒

ตั้งศพไว้บำเพ็ญกุศล ๑๕ วัน ทีแรกหลวงปู่ลี จะให้เอาไว้เพียงแค่ ๗ วัน พระเณรขอโอกาสกับท่านจึงอนุโลมให้บำเพ็ญกุศล ๑๕ วันเท่านั้น

การปฏิบัติกับญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกัน แม้แต่ก้านไม้ขีดก้านเดียวท่านก็ไม่เคยโยนให้ เวลาลูกมาหามาทำบุญด้วยท่านจะวางตัวขรึม หลังจากท่านฉันจังหันเสร็จท่านจะผลักบาตรให้พระอุปัฏฐากแล้วก็ลุกเดินขึ้นกุฏิไปเลย ไม่คุยไม่พูดกับลูกเลย

ครั้งหนึ่งโยมแม่ของท่านนั่งรถสามล้อเครื่องมากราบท่านกล่าวว่า “วันนี้จะไปเยี่ยมอาจารย์ลีที่บ้านตาด” จะพูดดี ๆ กับแม่ท่านก็ไม่พูด ท่านตอบว่า “ว่าอาจารย์ลีดีก็ไปอยู่กับอาจารย์ลีสิ กับญาติพี่น้องกับสายเลือดนี้ ท่านไม่ยุ่งด้วยเลย ผ่าซากไปหมด หักลำไปหมด

ท่านจะสอนลูกศิษย์ว่า **“นี่เห็นไหมหละ ถ้าเล่นด้วย เค้าไม่ได้เอาน้ำเย็นมาส่งนะ เค้าจะเอาน้ำร้อนมาส่ง”** ความหมายก็คือ ถ้าเรายุ่งกับผู้คนมาก ๆ เดี๋ยวเค้าจะเอาเรื่องครอบครัวเรื่องทางบ้านมาทำให้ต้องเดือดร้อนวุ่นวายใจนั่นเอง

หลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อองค์ท่านได้มาร่วมจำพรรษากับพระพี่ชายทางโลก แต่เป็นน้องชายของท่านในทางธรรม องค์ท่านได้ถือโอกาสสงเคราะห์โยมมารดา พระพี่ชาย ญาติพี่น้อง ตามเหตุตามปัจจัย องค์ท่านอยู่ที่ใด ย่อมถือสันโดษตามนิสัยพระกรรมฐาน ซึ่งเป็นสมณสมบัติติดตัวท่านมิเคยขาด เมื่อท่านชนะมารทั้งภายในและภายนอกได้แล้ว จึงไม่มีอะไรห่วงใย ดังลิขิตธรรมของท่านที่ว่า **“มารย่อมไม่สามารถตามรังควานท่านที่ตามเห็นอารมณ์ว่าไม่งามอยู่ สำรวมดีแล้วในอารมณ์ทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ มีความเชื่อและมีความเพียร เหมือนลมรังควานภูเขาหินไม่ได้ ฉันนั้น”** ดังนี้แล ●

กุฏิและทางจงกรมของหลวงปู่ลี กุสลธโร
สมัยจำพรรษาที่วัดป่าหนองไฮ

อายุ ๖๑ ปี

พรรษาที่

๓๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

• คำทำนายของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต •

การสนทนากับพระเดชพระคุณหลวงปู่ลี กุสลธโร ซึ่งท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริง นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ความรู้ของท่านออกมาจากข้างในล้วน เหมือนน้ำทิพย์บริสุทธิ์สะอาด หลั่งไหลออกมามากเท่าใดย่อมเป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายมากเท่านั้น ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องกลาง ปฏิปทาของท่านเฉียบขาด ยากจะหาผู้เสมอได้องค์หนึ่งแม้อายุท่านจะย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัยแล้วก็ตาม แต่การทำความเพียรของท่านยังเก่งกล้าสามารถมิได้ลดหย่อน เดินจงกรมนั่งสมาธิแต่ละครั้งเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง แม้แต่พระหนุ่มเณรน้อยยังสู้ท่านไม่ได้ นี่แลความเพียรของมุนีท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริง ช่างต่างกับพวกเราราวฟ้ากับดิน ต่างกันราวกับฝั่งโน้นกับฝั่งนี้ของมหาสมุทร ส่วนพวกเราคอยแต่ขี้เกียจ แต่อยากไปนิพพานจนตัวสั่น คิด ๆ ดูแล้วก็น่าสลดสังเวช เหมือนเด็กน้อยต้องการดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มาเป็นของตน ก็ได้แต่แหงนมอง แล้วก็ร้องงอแงขอพ่อแม่ไปเอามาให้ตน

การสนทนากับองค์ท่านออกรสชาติ ลีลาการสอน สมเป็นสาวกลีลา **สันทัสสนา** ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ชี้แจงให้เห็นชัด จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา **สมาทปนา** ปลดเปลื้องความประมาท ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ **สมุตเตชนา** ปลดเปลื้องความอืดคร้านเร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวลำบาก **สัมปหังสนา** ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตให้แช่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะ

ได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ คำพูดของท่านไม่มีคำว่า จะเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ มีแต่ว่าต้องเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ชี้ให้แจ่มชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าใจให้กล้า ปลุกใจให้ร่าเริง

แล้วองค์ท่านก็เน้นหนัก สำหรับพวกเราผู้หนักกิเลสว่า **“ให้พากันเร่งความพากความเพียร...เรื่องของใจ ..มันพาให้วุ่นคิดโน่นคิดนี่ ไปคิดไปติดกับคนนั้นคนนี้มันเป็นอยู่อย่างนั้น ไม่ดูหัวใจตัวเอง ถ้าดูหัวใจตัวเองแล้ว จะไม่เป็นอย่างนั้นนี่ คิดดูสิ ดีก็อยู่ที่ปากเขา ชั่วก็อยู่ที่ปากเขา เขาติฉินนินทาก็อยู่ที่ปากเขาโน่น เราไม่เอามาเป็นอารมณ์ ก็ไม่มีอะไร ๆ ล่ะ** คนที่มีธรรมเป็นอย่างนั้นนะ มีแต่คนไม่มีธรรมนั่นล่ะ ที่วิ่งวุ่นอยู่ตลอดเวลา หากอบรมแล้วจิตมันจะลงพรึ่บเลย ได้กราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์กราบครูบาอาจารย์เท่านั้น

วันหนึ่งคืนหนึ่งให้เร่งความพากความเพียร การนั่งการนอนก็ให้ฝึกตนเอง **นอนแค่ ๔ ชั่วโมงก็พอแล้ว ๔ ทุ่มไปก็นอนซะ พอตี ๒ ก็ลุกแล้ว** อยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านพาหัดอย่างนั้น ตอนอยู่บ้านห้วยทราย ท่านแนะนำอย่างนั้น ถ้าง่วงให้ไปเดินจงกรมเลย เดินจงกรมจนเหนื่อย ถ้าไม่เหนื่อยแล้วจิตมันไม่อยู่ มันวิ่งตามอารมณ์ ความอยากตัวนั้นล่ะสำคัญ มันดีดอยู่อย่างนั้น อย่าพากันเล่นมากนะ ครูบาอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติเหลือน้อยลงทุกทีแล้วนะ สักหน่อยมันก็จะเป็นทางโลกไปหมดแล้วนะ อย่างหลวงปู่มั่นท่านได้ทำนายไว้แล้วนะเรื่องศาสนาว่า **“วัดป่ามันจะกลายเป็นวัดบ้าน วัดบ้านจะกลายเป็นคนตาย คนตายจะกลายเป็นบ้า”** ท่านทำนายไว้หมดแล้วนะ เดี๋ยวนี้ดูสิโลกมันร้อนมากนะ พอได้เข้าหาพระหาเจ้า พอได้เห็นครูบาอาจารย์ จิตใจมันก็สบายดูซิ คนได้เข้าหาครูบาอาจารย์ มันก็สบายเย็นใจ แค่เห็นวัดเท่านั้นแหละ เห็นกริยามารยาทของครูบาอาจารย์ จิตมันก็สงบสบาย

กลางปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ ขณะองค์ท่านยังพักจำวัดที่วัดป่าบ้านตาดกับองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ในช่วงระยะเวลาที่ใกล้ถึงวันเข้าพรรษาในราวเดือน ๖ (พฤษภาคม) มีพระจากกรุงเทพมหานคร มาขอพักอยู่จำพรรษากับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว หลวงตาท่านว่า “ที่อยู่มันก็เต็มแล้ว จะทำอย่างไร จะให้พระที่มาใหม่อยู่ไหน” ว่าแล้วองค์ท่านก็ผินพักตร์มาทางหาหลวงปู่ลี ๆ ท่านจึงรับว่า “ข้าน้อยสิออกดอก ...เกล้าฯ จะออกไปจำพรรษาที่อื่นดอก” สรุปความท่านเป็นผู้เสียสละเสนาสนะเพื่อหมู่เพื่อนสหธรรมมิกเสมอมา

หลวงปู่ลี กุสลธโร เดินทางเพียงลำพังผู้เดียว เข้าพักจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮ ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยมี **พระครูบวรธรรมกิจ (ผัน จิตโสภโน)** เจ้าอาวาส เป็นผู้คอยจัดบาตรรับบาตรให้ท่าน

วัตรปฏิบัติวัดป่าบ้านหนองไฮ พระจะออกบิณฑบาตในเวลา ๖ โมงเช้า ระยะทางบิณฑบาตไปกลับมากกว่าหนึ่งกิโลเมตร แต่ก่อนบ้านเรือนไม่ค่อยมีเท่าใดนัก สภาพพื้นที่ยังเป็นป่าเป็นดงหนาทึบอยู่ เกิดเหตุไฟไหม้ป่าอยู่บ่อยครั้ง

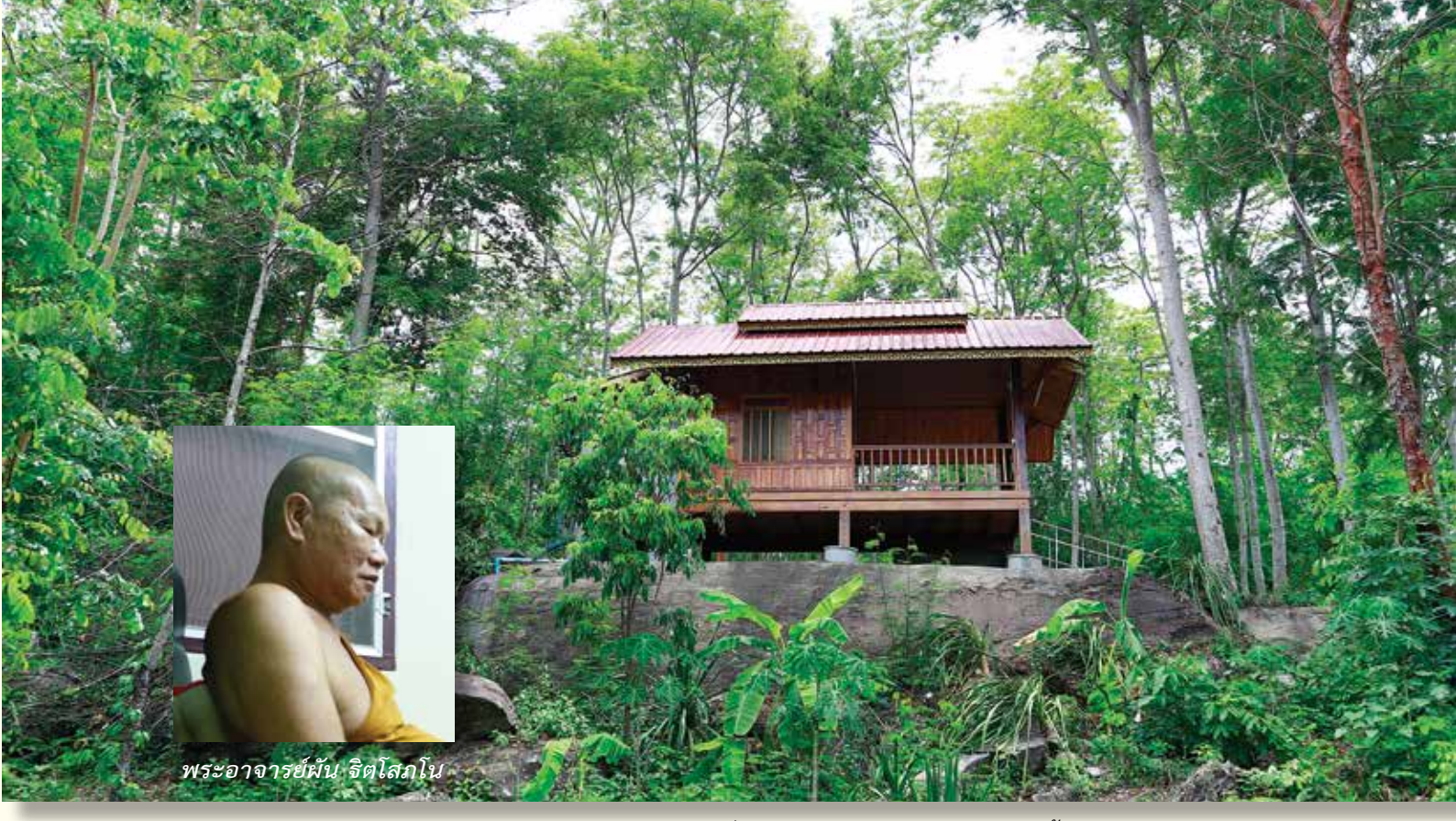

พระอาจารย์ผัน ธิตโสภโน เล่าเรื่องจำพรรษากับหลวงปู่ลีในสมัยนั้น

ย้อนไปในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ **หลวงปู่คำดี ตนฺติปาโล** จากจังหวัดขอนแก่น เดินทางมาพักที่บริเวณแห่งนี้เพื่อโปรดญาติพี่น้อง ท่านพิจารณาเห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ดอน จึงให้ลูกมาซื้อที่ดินที่เป็นที่ไร่ที่นาที่มีแนวเขตติดต่อกับเขตวัดเพิ่ม แล้วหลวงปู่คำดีก็ได้เดินทางกลับจังหวัดขอนแก่น วัดป่าบ้านหนองไฮนี้เคยเป็นที่พักพ่อแม่ครูจารย์ ได้แก่ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** เป็นต้น

ปัจจุบันวัดป่าบ้านหนองไฮ ได้ขึ้นทะเบียนเป็นวัดถูกต้องจำนวน ๑๕ ไร่ แต่เป็นเนื้อที่ที่วัดจะต้องดูแลรวมทั้งสิ้น ๑๕๐ ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาหินทราย สมัยก่อนมีสัตว์ป่าให้เห็นมากมาย ได้แก่ เม่น อีเห็น หมูป่า ฟาน เป็นต้น น้ำสำหรับใช้ภายในวัดสมัยก่อนพระเณรต้องไปหามมาจาก “**ห้วยหินเหล็กไฟ**” ระยะทางห่างจากวัดในราว ๕ เส้น หรือ ประมาณ ๒,๐๐๐ เมตร แต่ปัจจุบันมีน้ำบาดาลใช้

เหตุที่ชื่อว่า **“ห้วยหินเหล็กไฟ”** ก็เพราะว่ามีหินประเภทไฟป๊อก คือหินที่เมื่อนำมาตีหรือสีกันแล้วทำให้เกิดประกายไฟ

มีเรื่องเล่าขานต่อ ๆ กันมาจากผู้เฒ่าว่าที่วัดป่าบ้านหนองไฮแห่งนี้เป็นวัดเก่าแก่ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำ ต่อมามีคนขโมยพระพุทธรูปทองคำออกไปจากวัดแล้วทำให้ชีวิตเกิดความพิบัติต่าง ๆ นานา จึงได้นำพระพุทธรูปทองคำนั้นกลับมาฝังไว้ภายในวัดป่าบ้านหนองไฮ

กุฏิที่หลวงปู่ลีพักตั้งอยู่บริเวณหน้าผา ชื่อว่า **“วัดภูน้อย หรือภูต่ำ”** ภูมิผีเจ้าที่ของวัดป่าบ้านหนองไฮนี้แรงมาก หากผู้ใดเกียจคร้านไม่ประพฤติปฏิบัติภาวนา นอนในเวลากลางวัน

ก็จะมีอันต้องโดนผีเจ้าที่รูปร่างสูงใหญ่ เหน็บเตี่ยว แบกไม้ตะพดใหญ่ เดินเข้ามาเหยียบที่หน้าอกทุกรายไป

หลวงปู่ลี เมื่ออยู่จำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮท่านจะปฏิบัติตนเป็นหลวงตาแก่ ๆ รูปหนึ่ง พระเณรที่วัดก็ไม่มีผู้ใดรู้ว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านเก็บตัวเงียบไม่พูดไม่สุงสิงกับผู้ใด และท่านยังได้สั่งกำชับพระเณรไม่ให้ผู้ใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับท่าน พิธีอธิษฐานเข้าพรรษาหลวงปู่ลีท่านก็เข้าร่วมพิธีกรรมและวางองค์ท่านแบบพระธรรมดาทั่วไป เหมือนไม่มีค่าอะไร

ญาติโยมที่แวะเวียนมาเยี่ยมเยียนท่านก็มีเฉพาะแต่ที่คุ้นเคยกันอยู่แล้ว ได้แก่ เจ็กหมง จังหวัดหนองคาย ญาติโยมจากวัดป่าบ้านตาด และญาติพี่น้องของท่านก็มาเยี่ยมทำบุญแบบห่าง ๆ นาน ๆ จะมีมาสักครั้งหนึ่ง

วัตรปฏิบัติของหลวงปู่ลีในระยะเวลา ๓ เดือนที่ท่านพักจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮ ท่านจะเก็บตัวอยู่แต่ในกุฏิ แม้แต่ในวันพระท่านก็ไม่ลงไปศาลา ตอนเช้าบิณฑบาต จังหันเสร็จแล้วท่านก็เดินกลับกุฏิก็เพียงเท่านั้น ความเพียรของท่านเป็นไปแบบบริหารร่างกายในอิริยาบถทั้ง ๔ ท่านให้ทำทางเดินจงกรมไว้หน้ากุฏิ ยาวราว ๒๕-๓๐ ก้าว

พระเณรได้มีโอกาสทำข้อวัตร คือปัดกวาดกุฏิ และสรงน้ำถวายท่านในช่วงเวลาประมาณ ๖ โมงเย็น น้ำที่ใช้สรงเป็นเพียงน้ำธรรมดามิใช่น้ำต้มแต่อย่างใด

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ มีพระเณรร่วมจำพรรษาประมาณ ๕ รูป ข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรวัดป่าบ้านหนองไฮ มีดังนี้

เวลา ๐๔:๐๐ น. - ทำวัตรเช้า

เวลา ๐๖:๐๐ น. - ออกบิณฑบาต

เวลา ๑๕:๐๐ น. - กวาดตาด

เวลา ๑๖:๐๐ น. - ฉันน้ำร้อน

เวลา ๑๘:๐๐ น. – ทำวัตรเย็น ณ ศาลา ร่วมกัน

ธรรมชาติของต้นไม้ที่อยู่ภายในวัด ต้นไผ่เป็นต้นไม้ที่ปลูกขึ้นใหม่ ไม้ดั้งเดิม ได้แก่ ไม้เขวา ไม้เปือย ต้นไม้ต้นใหญ่เคยมีแต่ถูกตัดไปหมดแล้ว

หลวงปู่ลี เมื่อครั้งท่านอยู่พักจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองไฮ ท่านได้ทำไม้กวาดซึ่งเป็นงานที่ท่านถนัดให้หมู่คณะได้ใช้ กุฏิที่ท่านพักเริ่มแรกเป็นกุฏิมุงด้วยหญ้า พื้นและฝาผนังเป็นฟากไม้ไผ่ ต่อมาเจ็กหมง ลูกศิษย์จากจังหวัดหนองคาย มาเห็นเข้า เห็นว่าท่านเป็นพระผู้ใหญ่มีอายุพรรษามากแล้ว แต่อยู่กุฏิซอมซ่อหลังเท่ากำปั้น จึงขอเมตตาปวารณา ถวายปัจจัยจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อสร้างกุฏิหลังใหม่ถวาย ซึ่งเป็นกุฏิที่ทำด้วยไม้ดูงามตา และเป็นอนุสรณ์ของหลวงปู่ลี กุสลธโร แห่งการมาอยู่พักจำพรรษาที่ ๓๔ อายุ ๖๑ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ ณ วัดป่าบ้านหนองไฮแห่งนี้อีกด้วย

หลังจากออกพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ ที่วัดป่าบ้านหนองไฮ หลวงปู่ลี ได้กลับเข้าไปยังวัดป่าบ้านตาด องค์หลวงตามหาบัว ได้สั่งให้องค์ท่านไปช่วย**สร้างวัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี** มอบปัจจัยให้ ๑๖๐,๐๐๐ บาท และสัมภาระเต็มรถ หม่อมราชวงศ์ทองศิริ ทองแถม (คุณชายปุ๋ำ เป็นผู้ขับรถให้) องค์หลวงตาสั่งว่าให้ไปสร้างกุฏิและเสนาสนะเอาไว้ เดี๋ยวผมจะเขียนจดหมายไปบอกท่านเจี๊ยะ จากนั้นท่านได้เรียกหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท มาหาที่วัดป่าบ้านตาด แล้วสั่งให้หลวงปู่เจี๊ยะไปอยู่ที่วัดป่าภูริทัตตฯ จังหวัดปทุมธานี เมื่อหลวงปู่เจี๊ยะไปถึงทุกอย่างหลวงปู่ลีสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว

หลวงปู่ลี ท่านเมตตาเล่าการไปสร้างวัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม ให้ฟังว่า อากาศร้อนตัวดำปี๋ เดินบิณฑบาตลุยน้ำครึ่งหน้าแข้ง ยุงชุม เป็นมหายุง ต้องจุดไฟไล่ยุงตลอดเวลา ยุงที่นั่นก็แสนฉลาด ถ้ามุงกลดไม่เก็บชายยัดเข้าใต้เสื่อให้ดี มันก็เดินมุดเข้ามา สร้างร้านเพิงไม้เล็ก ๆ พอได้พัก อยู่ได้ไม่นานหลวงปู่เจี๊ยะ ท่านก็ตามมา ท่านช่วยแปรรูปไม้ และสร้างเพิงพักไม้เพิ่มเติม ไม้ไผ่ที่นำมาสร้างที่พักช่วงแรกไปเอามาจากอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ต่อมาองค์หลวงตามหาบัว ให้หม่อมราชวงศ์ทองศิริ ทองแถม มานิมนต์องค์หลวงปู่ลีและหลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท ไปที่จังหวัดอุดรธานี เพื่อฉลองตึกเมตตาฯ โรงพยาบาลศูนย์ ที่องค์ท่านสร้าง

ในโอกาสนี้หลวงปู่ลี ถึงถือโอกาสเดินกลับอุดรธานี ทั้งร่วมฉลองเปิด “ตึกรวมเมตตามหาคุณ” ที่องค์หลวงตาสร้างให้กับโรงพยาบาลอุดรธานี ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๖ ด้วย และร่วมงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่วัดถ้ำกลองเพล ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ ด้วย

เมื่อหลวงปู่ลีไปสร้างวัดภูริทัตฯ ตามคำสั่งหลวงตาแล้ว จากนั้นจึงนิมนต์หลวงปู่เจี๊ยะมาอยู่

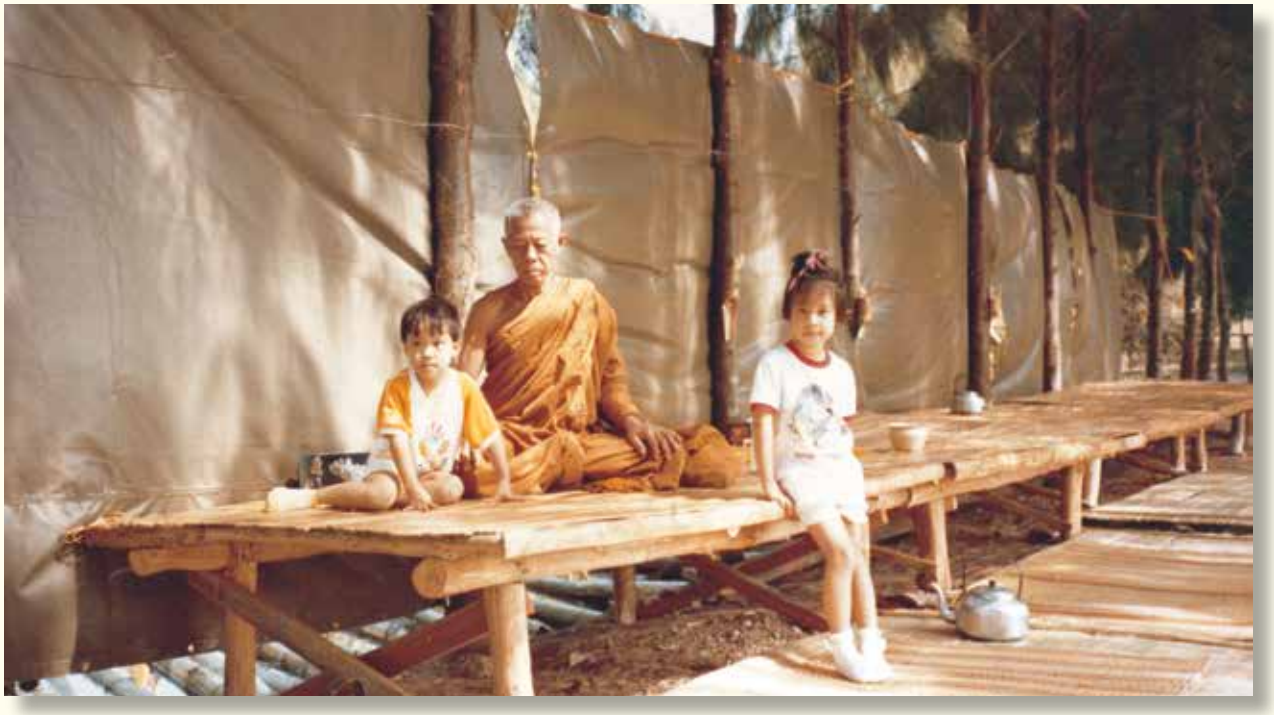

วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี

อายุ ๖๒ ปี

พรรษาที่

๓๕

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๗

จำพรรษาที่วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านต้าย)
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ในเดือนธันวาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท และหลวงปู่ลี กุสลธโร ได้เดินทางจากวัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สู่จังหวัดอุดรธานีเข้าพักที่วัดป่าบ้านตาด ตามคำสั่งของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามาหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เพื่อร่วมฉลองพิธีเปิด **“ตึกรวมเมตตามหาคุณ”** ที่องค์หลวงตาเป็นประธานก่อสร้าง ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๖ ในวันนั้นองค์หลวงตาได้ให้โอวาทว่า ***“การฉลองตึกคนไข้อันเป็นวาระสุดท้ายแห่งความมุ่งหมายสำเร็จลง จึงมีความมุ่งหมายอันแรงกล้าปรารถนาอยากให้โรงพยาบาลแห่งนี้ มีรายได้จากงานฉลองเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเป็นทุนอนุเคราะห์ช่วยเหลือคนไข้ซึ่งมีจำนวนมากที่พึ่งตัวเองไม่ได้ มีความใฝ่ฝันหวังพึ่งผู้อื่นอย่างล้นหัวใจ จะได้ไม่ผิดหวัง ทั้งการแบ่งเบาภาระแก่คณะหมอผู้ทำการตรวจรักษาอีกทางหนึ่งด้วย”***

นับว่าองค์หลวงตาออกสงเคราะห์โลกเต็มตัวแล้ว และองค์หลวงปู่ลีก็ออกก้าวเดินตามหลังเพื่อสงเคราะห์โลกไปทุกระยะเช่นกัน

และในปีต่อมา คือ พ.ศ.๒๕๒๗ องค์หลวงตาได้ มอบเงินบริจาคให้แก่โรงพยาบาลศูนย์อุดรธานี เพื่อก่อตั้ง **“มูลนิธิรวมเมตตามหาคุณ”** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์ผู้ป่วยไร้ที่พึ่งและยากจนของโรงพยาบาลอุดรธานีในด้านที่จำเป็น และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการให้การสงเคราะห์ผู้ยากจนและบุคคล ไร้ที่พึ่งของโรงพยาบาลอุดรธานี

หลวงปู่ลี ตั้งใจว่าจะไปจะช่วยงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่วัดถ้ำกลองเพล จึงแวะมาพักที่วัดป่าบ้านตาด ท่านได้มาช่วยสร้างห้องน้ำที่หน้าศาลา วันหนึ่ง**หลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิรโต** ได้มาพบหลวงปู่ลีที่วัดป่าบ้านตาด จึงพูดขึ้นว่า “อ้าว! ผู้เฒ่าเมื่อไหร่จะไปช่วยงานที่วัดถ้ำกลองเพล”

ภาพประวัติศาสตร์ หลวงปู่ลี กุสลธโร (ยืนขวาบน) สมัยจำพรรษากับหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่ถ้ำกลองเพล

จากนั้นหลวงปู่ลี ก็ได้ไปช่วยงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว อนาลโย และพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธาน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปรากฏว่าวัดถ้ำกลองเพล ซึ่งมีอาณาบริเวณหลายพันไร่กลับคับแคบไปถนัดใจ ประชาชนจากทั่วทุกสารทิศหลั่งไหลกันมาถวายสักการะสรีระสังขารของท่านนับเป็นจำนวนแสนคน นับเป็นประวัติการณ์สูงสุดของประเทศทีเดียว

หลวงปู่ลีท่านเล่าว่า ท่านได้ช่วยงานศพหลวงปู่ขาว เต็มกำลังความสามารถ และในงานนั้น**หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** ก็มาด้วย เนื่องด้วยหลวงปู่เจี๊ยะ ต้องการตัวท่านไปอยู่ด้วยที่วัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม จึงเที่ยวเดินตามหา องค์ท่านไม่อยากไปจึงคอยหลบหลวงปู่เจี๊ยะ ไปหลบอยู่ในป่าตลอดทั้งงาน หลวงปู่เจี๊ยะก็เที่ยวถามหาองค์ท่านทั้งในเวลาออกบิณฑบาต ทั้งเวลาฉันจังหันแต่องค์ท่านก็สามารถหลบหลีกหลวงปู่เจี๊ยะได้

ต่อมาท่าน**พระอาจารย์บุญหลั่น กนฺโตภาโส** ก็ได้เดินทางมากราบอาราธนานิมนต์หลวงปู่ลี ไปอยู่จำพรรษา ณ วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านใต้) เพื่อโปรดเมตตาชาวบ้านใต้ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยยกเหตุผลว่า **“หลังจากท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโรมรณภาพ ด้วยอุบัติเหตุเครื่องบินตกเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๓ ที่ท้องนาทุ่งรังสิต เขตหมู่ที่ ๔ ตำบลคลองสี่ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พร้อมกับหลวงปู่**

บุญมา จิตเปโม หลวงปู่วัน อุตฺตโม, พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ และพระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร ทำให้ชาวบ้านใต้ขาดที่พึ่ง เสียกำลังใจเป็นอย่างมาก ขอบารมีขององค์ท่านไปโปรดให้ชาวบ้านญาติธรรมทางสกลนครได้มีกำลังใจบ้าง” องค์ท่านเมตตารับนิมนต์ด้วยดี ด้วยว่าองค์ท่านกับพระอาจารย์สุพัฒน์มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี พระอาจารย์สุพัฒน์ มีพรรษามากกว่าท่าน ๑ พรรษา และเคยร่วมจำพรรษาด้วยกันหลายที่ดังนี้

พุทธศักราช ๒๔๙๖ จำพรรษา ณ เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย ต.คำชะอี อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

พุทธศักราช ๒๕๐๔ จำพรรษา ณ วัดป่าบ้านตาด ต.บ้านตาด อ.เมือง จ.อุดรธานี

พุทธศักราช ๒๕๐๖ จำพรรษา ณ วัดถ้ำกลองเพล ต.โนนทัน อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

ผู้เขียนกราบเรียนท่านว่า “หลวงปู่ไปอยู่ที่ใดก็สบายทุกที่ สถานที่ที่หลวงปู่ได้ไปอยู่แต่ละที่ล้วนเป็นแต่ที่ยากที่ลำบากทั้งสิ้น แต่หลวงปู่กลับพูดว่า “สบายในทุกที่”

หลวงปู่ลีตอบว่า **“...อ้าว! ก็สบายน่ะซิ เพราะฝึกใจให้สบายนี่น่ะ ใจสบายแล้ว สบายหายห่วงทั้งสามโลก”**

หลวงปู่ลีท่านเล่าย้ำอีกว่า “ตกถึงฤดูแล้งปี ๒๕๒๗ หลังจากงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล เราก็กลับเข้ามาช่วยงานพ่อแม่ครูจารย์ที่วัดป่าบ้านตาด ขณะนั้นกำลังสร้างกุฏิถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์ หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ เป็นช่าง ส่วนองค์ท่านเป็นลูกมือ ...วันเข้าพรรษาใกล้เข้ามาแล้ว หมู่พระมาขอพักที่วัดป่าบ้านตาดเพิ่มหลายรูป เราเห็นว่ามีพระเณรมากแล้ว จึงกราบลาพ่อแม่ครูจารย์ออกไปจำพรรษาที่วัดบ้านต้าย ตามคำนิมนต์ของท่านหลั่น (พระอาจารย์บุญหลั่น)”

หลวงปู่ลีเมตตาเล่าว่าท่านได้ช่วยพ่อแม่ครูจารย์สร้างกุฏิทุกหลังภายในวัดป่าบ้านตาด หลวงปู่บุญมี ท่านเป็นช่าง

รายชื่อพระภิกษุและสามเณร ที่จำพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ ณ วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านต้าย) มีดังนี้

๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร อายุ ๖๒ ปี พรรษา ๓๕ ๒. พระบุญหลั่น กนฺโตภาโส ๓. พระวิชัย กนฺโตภาโส ๔. พระประสงค์ สุจิตฺโต ๕. พระตาหวัน ตาณรโต ๖. พระชินตา ชินวงฺโส ๗. พระกองสอน สีลสุทฺโธ ๘. พระสี วรธมฺโม ๙. พระคำ โชติปุญฺโญ ๑๐. พระสมพงษ์ อนุตฺตโร ๑๑. สามเณรสมพัฒน์ ๑๒. สามเณรระนอง ๑๓. สามเณรมนตรี

พระอาจารย์ประสงค์ สุจิตฺโต เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันซึ่งขณะนั้นได้ร่วมจำพรรษาด้วยได้เล่าให้ฟังว่า พ่อแม่ครูจารย์ลีท่านมาจำพรรษาที่วัดป่าบ้านต้าย ในปีนั้น ในวัดกุฏิหลังใหญ่มีมากมาย กุฏิเจ้าอาวาสที่จัดไว้ถวายท่านเพื่อพักจำพรรษาก็มี แต่ท่านเลือกเอากุฏิหลังเล็ก ๆ มีทางจงกรมยาว ๆ อยู่ในป่า ในระยะที่ท่านมาอยู่ญาติโยมศรัทธาท่านมาก แต่ละวันมีคนมากราบท่านเสมอ

พระอาจารย์บุญหลั่น กนฺโตภาโส
ผู้อารธนานิมนต์หลวงปู่ลี
มาจำพรรษา

มีโยมอดีต ส.ส.จิรวิทย์ คอยรับใช้ท่าน พระเณรที่ร่วมจำพรรษากับท่านในยุคนั้นลาสิกขาไปเกือบหมดแล้ว ท่านพาประพฤติปฏิบัติอย่างเรียบง่าย เน้นการเดินจงกรม นั่งสมาธิเป็นหลัก ไม่มีการก่อสร้างใด ๆ องค์ท่านสมถะสันโดษเป็นอย่างยิ่ง องค์ท่านคมในฝัก อยู่ใกล้อบอุ่น ยิ่งเข้าไปสัมผัสอย่างใกล้ชิด ได้ฟังท่านพูด จะรู้สึกศรัทธา ในความรู้ความเห็นของท่านอย่างจับใจ ฟังท่านพูดแล้วยิ่งรื่นเริงในธรรมสุดจะกล่าว

แม้พระบางรูปได้ยินได้ฟังแล้วอาจสงสัยในบางแขนงที่องค์ท่านพูด แต่เมื่อองค์ท่านทราบจะชี้แจงในเหตุผลแห่งการปฏิบัตินั้นให้ฟังทันที เมื่อองค์ท่านพูดแทงใจดำเหมือนเปิดหัวใจของเขาออกมาพูด ก็ทำให้พระรูปนั้น ๆ ยอมในคุณอันสูงของท่าน องค์ท่านกล่าวสอนว่า **“ผมก็เคยเป็นเหมือนพวกท่านมาก่อน เคยงมกองขี้เล่นกองขี้ มาก่อน พวกท่านจะมางมกองขี้เล่นกองขี้กันอีกทำไม ขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง มันเป็นยอดแห่งความเน่าเหม็น จะมาพากันเล่นเอามาทาเนื้อทาตัว และยังนำไปทาคนอื่นทำไม ผมได้ชำระล้างกองขี้เหล่านี้ด้วยสิ่งซักฟอกต่าง ๆ มาหลายปี จนมั่นใจว่า**

๑. พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม
๒. พระอาจารย์ลี กุสลธโร

กองขี้เหม็นเหล่านี้ได้หายไปเกลี้ยง เหลือแต่กลิ่นหอม พวกท่านยังจะขยันเอามาทาตัวอีกอยู่หรือ หรือพวกท่านเข้าใจว่าขี้เป็นน้ำหอม ถ้าอย่างนั้นพวกท่านก็คงเป็นหนอนชอนไชพระพุทธศาสนา บวชมาเพื่อทำลายล้างคุณธรรมและความดี ผมเข็ดแล้วนะกับกองขี้เหล่านี้ จึงนำมาบอกมาสอนให้พวกท่านทั้งหลายรีบพากันชำระล้างโดยด่วน เพราะมิฉะนั้น จะเหม็นไปทั่วสามแดนโลกธาตุ พวกท่านอย่าอาจหาญเอากองขี้มาเป็นศาสดา ประเดี๋ยวจะจมไปต่อหน้าจะหาว่าผมไม่เตือน”

นาน ๆ พวกพระจะได้ยินได้ฟังเสียงธรรมแผดดังออกมาที ทำเอากิเลสของพระ ร้อนหัว ร้อนตัว ร้อนใจไปตาม ๆ กัน

องค์ท่านให้โอวาทคำสอนกินใจว่า “แต่เขาฝึกควายฝึกวัวฝึกสัตว์ปีก เขายังฝึก ช้างอยู่ป่าอยู่ดง เขาไปคล้องมา เขายังเอามาฝึกใช้ลากไม้ซุงได้ กรรมฐานไม่เหมือนเดิมแล้วนะ สมัยทุกวันนี้มันไม่เหมือนสมัยที่หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์พาดำเนินมา ดินฟ้าอากาศก็เปลี่ยนไปแล้ว มีแต่ป่าของคน ป่าของสัตว์หมดไปแล้ว บ้านเมืองมันมีคนมาก สมัยก่อนคนมีน้อย พวกสัตว์มันก็มีมาก พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านแนะนำให้ผมพาหมู่พวกไปอยู่ในป่า ผมก็ปฏิบัติเรื่อยมาด้วยความเทิดทูน”

เมื่อองค์ท่านได้จำพรรษาอบรมสั่งสอนพระเณรพุทธบริษัทที่วัดป่าบ้านต้ายตามสมควร ทำให้พุทธศาสนิกชนทางจังหวัดสกลนครหายโศกเศร้ากังวลกับการจากไปของพระคณาจารย์ คือ **พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม พระอาจารย์วัน อุตฺตโม พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ** ได้บ้าง

เมื่อออกพรรษาแล้วองค์ท่านจึงออกเที่ยววิเวกตามนิสัยวาสนาที่ชอบอยู่แต่ในป่าเขาลำเนาไพรมาเกือบตลอดชีวิตฯ ●

กุฏิหลวงปู่ลี ที่พักจำพรรษาที่วัดป่าสวนกล้วย

อายุ ๖๓ ปี

พรรษาที่

๓๖

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านสวนกล้วย
อำเภอเมือง จังหวัดเลย

หลวงปู่ลี กุสลธโร นับว่าท่านเป็นบุรุษอาชาไนย สามารถทำการพลิกแพลงกับกิเลสและธรรมได้อย่างน่าอัศจรรย์ แม้เกิดในบ้านนอกคอกนาในป่าเขาเหมือนชาวชนบทธรรมดาทั้งหลาย ก็ตาม แต่องค์ท่านสามารถพลิกเกมส์ชีวิตและวิถีจิตแห่งการเป็นรองมาเป็นต่อ เอาชนะคะคาน ซึ่งสิ่งที่เป็นฝ่ายต่ำไปได้อย่างราบคาบ อันเป็นคุณลักษณะของบุรุษอาชาไนย องค์ท่านมิได้พูดว่า ผมสำเร็จขั้นนั้นขั้นนี้แห่งธรรมนั้น มิเคยได้ยินจากปากท่านเลย ท่านมิเคยแสดงหรือพูดในสิ่งที่แสลงปากแสลงใจต่อโลกในสิ่งที่ดีงาม นอกเหนือหรือเกินเลยพระธรรมวินัย เพียงแต่กิริยาของท่านที่แสดงออกต่อโลก ก็อาจทราบได้แล้วว่าองค์ท่านเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในพระธรรมคำสอนอันแน่นอนไม่ผันแปร ที่กล่าวว่า **ท่านเป็นบุรุษอาชาไนย** นั้นคือ ผู้เพียงได้ยินได้ฟังหรือได้เห็นซึ่งความทุกข์อันเนื่องจากความเกิดแก่เจ็บตายที่เป็นไปในสรีระทั้งในตนและผู้อื่น ซึ่งกล้าแข็ง แสบเผ็ดไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ ก็สังเวชถึงความสลดใจ ครั้นสลดใจแล้ว ก็เริ่มตั้งความเพียรโดยแยบคาย มีตนส่งไปในแนวธรรมะ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งปรมัตถสัจจะด้วยนามกาย และเห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ดังนี้

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านเล่าประวัติมาถึงเดือนพฤษภาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ เดือนและ พ.ศ.นั้น ท่านเดินธุดงค์ไปเยี่ยมโยมมารดา คือแม่โพธิ์ ชาลีเชียงพิณ ที่บ้านหนองบัวบาน เมื่อสนทนาโปรดโยมมารดาให้ศีลให้พรพอสมควรแล้ว จึงเข้าพักที่กุฏิทรงโบราณ วัดป่าหนองแซง บ้านหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ ซึ่งในระยะนี้พระเณรให้ความสนใจในองค์ท่านมาก ชื่อเสียงของท่านปรากฏเด่นในหมู่พระกรรมฐาน เป็นที่รู้กันว่าท่านเป็นพระผู้ทรงธรรมไม่ด้อยกว่าคณาจารย์ผู้ทรงธรรมทั้งหลาย อดีตสามเณรรูปหนึ่งในยุคนั้นได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า เมื่อมีโอกาสได้พบกับองค์ท่าน เพียงแรกพบ ก็ให้รู้สึกเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในองค์ท่านอย่างจับหัวจิตหัวใจ

พระประธานภายในศาลาการเปรียญวัดป่าสวนกล้วย

เมื่อมองท่านแล้วรู้สึกเย็นกายเย็นใจอยากรับใช้อุปัฏฐาก ความรู้สึกมันอยู่ในใจนี้ซึ่งยากจะอธิบาย พอดีพระอาจารย์นิพนธ์ถามขึ้นว่า “เณร! เธอจะไปอยู่กับหลวงปู่ลีมั้ย?” จึงตอบท่านทันทีไม่รีรอว่า “ไปอยู่ครับ” ขณะนั้นวัดป่าหนองแซงมีพระจำพรรษาประมาณ ๒๐ รูป กุฏิเป็นแบบกุฏิโบราณ

พอใกล้เข้าพรรษาองค์ท่านมีดำริเดินทางกลับไปจำพรรษายังแผ่นดินเกิดคือจังหวัดเลยอีกครั้ง ได้ออกเดินทางจากวัดป่าหนองแซงไปยังบ้านสวนกล้วย อำเภอเมือง ซึ่งเป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ท้ายสุด ในกลางหุบเขา การเดินทางครั้งนั้นมีสามเณรนคร สามเณรขาว ติดตามท่านออกเดินทางโดยใช้พาหนะคือรถปิคอัพยี่ห้อโตโยต้าของโยมตู้คำพอง

ท่านว่าจังหวัดเลยอากาศเย็นสบายทั้งปี ป่าเขามีมาก ทั้งคณะศรัทธาญาติโยมก็ไม่มารบกวนให้วุ่นวาย อีกทั้งท่านเมตตามาโปรดชาวบ้านสวนกล้วย ซึ่งองค์ท่านเคยมาจำพรรษาแล้วก่อนหน้านี้ คราวนี้มีพระร่วมจำพรรษาดังนี้

๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ประธานสงฆ์
๒. พระอาจารย์สมศรี อตฺตสิริ
๓. พระอาจารย์นิพนธ์ อภิปสนฺโน
๔. พระอาจารย์สุเมธ
๕ พระอาจารย์อุทาน จารุธมฺโม
๖. พระอาจารย์เพ็ง มทุจิตฺโต
๗. สามเณรนคร
๘. สามเณรขาว
๙. สามเณรจ่อย
๑๐. สามเณรเตี้ย

ผู้เขียนได้เดินทางไปที่วัดป่าบ้านสวนกล้วยแห่งใหม่ ซึ่งมิใช่แห่งแรกที่องค์ท่านเคยจำพรรษา พบว่าภายในบริเวณวัด มีกุฏิหลังหนึ่งได้ขึ้นป้ายเขียนว่า **“กุฏิหลวงปู่ลี กุสลธโร”** เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งองค์ท่านที่เคยมาพักจำพรรษา กุฏิดังกล่าวตั้งอยู่ในหุบเขาพอดี ทราบว่าองค์ท่านเป็นผู้ดำริให้สร้างขึ้นตามแบบและรูปทรงที่องค์ท่านเป็นผู้บอกและให้พระเณรทำตาม

ข้อวัตรที่องค์ท่านพาดำเนินจนกระทั่งออกพรรษา คือเมื่อถึงวัน ๕ ค่ำ และ ๑๒ ค่ำ จะมีการประชุมอบรมพระภิกษุสามเณร ส่วนในวัน ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ องค์ท่านจะนำชาวบ้านที่มาถือศีลทำวัตรสวดมนต์ สวด ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน เป็นต้น ท่านสอนชาวบ้านให้ถือไตรสรณคมน์ ปฏิบัติศีล ๕ ศีล ๘ อย่างเคร่งครัด

ตามปกติชาวบ้านเขาจะต้องออกไปหาปลาล่าเนื้อ วันพระท่านให้หยุด ชาวบ้านมี ๓๐ หลังคาเรือน ผู้ใดออกนอกบ้าน ไปทำไม่ดี เช่น ไปหาปลา ล่าเนื้อ ฆ่าสัตว์ในวันพระ ก็จะมีคนมากราบเรียนท่านว่า **“คนชื่อนี้ทำไม่ดี มันไม่เชื่อฟังหลวงปู่”** องค์ท่านจะตักเตือนคนนั้นด้วยเมตตา

ท่านให้ศีลทั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นลูกเล็กเด็กแดงให้ถือหมด ประเภทอาหารการฉันก็เป็นอาหารจำพวกของป่าอาหารพื้นบ้าน ไม่มีอาหารในตลาด

ในฤดูกาลเข้าพรรษามีญาติโยมมาร่วมจำศีลฟังเทศน์ฟังธรรมกันทั้งหมู่บ้าน คือมี ๓๐ หลังคาเรือนก็มากันครบทั้ง ๓๐ หลังคาเรือน ท่านจะเทศน์อบรมสั่งสอนธรรมแก่ญาติโยมเบื้องต้นท่านจะเปิดเทปพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว จบแล้วท่านจึงจะเทศน์อบรมอธิบายอีกรอบ

ในเวลาประชุมสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน ท่านจะเปิดเทปเทศน์ของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านจะเป็นคนเลือกกัณฑ์เทศน์ที่จะนำมาเปิดด้วยตัวท่านเอง เมื่อฟังเทศน์จากเทปจบแล้วองค์ท่านก็จะเทศน์อบรมอธิบายในกัณฑ์ที่เพิ่งได้รับฟังจบลงไปแล้วอีกครั้ง และท่านก็จะเล่าเรื่องราวขององค์ท่านที่เคยประสบในการออกธุดงค์และรับใช้พ่อแม่ครูอาจารย์ให้ลูกศิษย์ฟัง ท่านกล่าวว่า

“ฟังกัณฑ์นี่ เพิ่นเทศน์เฮ็ดจั่งซี่ ๆ หมู่เฮาสิเฮ็ดจั่งใด๋ เพิ่นเฮ็ดเห็นบ่? เพิ่นรอดล้มรอดตายมาเว้า ...ฟังกัณฑ์นี้ที่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านเทศน์ให้ทำอย่างนี้ ๆ แต่พวกเราปฏิบัติอย่างไร ดูตัวอย่างที่ท่านทำให้ดูสิ? ท่านรอดเป็นรอดตายกว่าจะได้อรรถได้ธรรมมาบอกมาสอนพวกเรา”

ท่านจะเข้มงวดกับการปฏิบัติภาวนาเป็นอย่างมาก ผู้ใดจะไปทำงานตีไม้เสียงดังโป๊ก ๆ เป๊ก ๆ นี้ ท่านไล่หนีทันที ท่านไม่ให้ทำงาน ไม่ให้ก่อสร้างสิ่งใดเกินเหตุจำเป็น ให้มุ่งจิตไปเพื่อปฏิบัติภาวนาหามรรคผลนิพพานอย่างเดียวเท่านั้น หากผู้ใดทำการงาน เช่น ตีไม้ ตอกตะปู มีเสียง ท่านจะตามไปถึงกุฏิเลย ไม่ว่าอยู่ในพรรษาหรือนอกพรรษาก็ตามท่านไม่ให้ทำ ยกเว้นแต่ทำไม้เจีย (ไม้สีฟันที่ทำด้วยไม้โกทา) กับไม้จิ้มฟันเท่านั้น

ในเรื่องนี้ท่านพระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร วัดถ้ำสหาย ได้เล่าให้ฟังว่า **“งึดจนหัวสิแตก! ที่องค์หลวงปู่ลีท่านก่อสร้างวัดและเจดีย์ใหญ่โต เพราะแต่ก่อนท่านไม่สนใจในการก่อสร้างอะไรเลย”**

เมื่อถึงตอนเย็นกวาดตาดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านจะพาพระภิกษุสามเณรออกไปเดินป่าธาตุขันธ์องค์ท่านแต่ก่อนแข็งแรงมาก ขึ้นเขาลงห้วยท่านไม่ได้ใช้ไม้เท้า ท่านเดินดุ่ม ๆ ท่านเป็นคนขยันไม่เคยอยู่นิ่งเฉย

ในเวลาเย็น พระภิกษุสามเณรทำข้อวัตรปฏิบัติถวายแด่องค์ท่าน มีการถวายนวดเป็นต้น ได้เวลาตี ๔ พระอุปัฏฐากจะขึ้นไปรับบาตร นั่งคอยอยู่ตรงบันได จนกว่าท่านจะทำเสียงดัง ก๊อก แก๊ก! เพื่อเป็นสัญญาณ แล้วท่านก็จะอุ้มบาตรกับกระโถนออกมาตั้งไว้ข้างนอก พระเข้าไปรับบาตรไปศาลา และนำกระโถนหมากของท่านมาล้าง

ตอนเช้าหลังฉันจังหันเสร็จแล้ว ท่านจะเดินกลับกุฏิแล้วก็จะเข้าทางจงกรม เดินจงกรมอยู่ประมาณ ๑ ชั่วโมงแล้วก็จะเข้าพัก

เวลาบ่าย ๓ โมงเย็น เป็นเวลากวาดตาด และทำความสะอาดศาลา กุฏิและเสนาสนะน้อยใหญ่ทั้งหลาย

เวลาบ่าย ๔ โมงเย็น เป็นเวลาฉันน้ำปานะ ได้แก่ โกโก้ กาแฟ น้ำอ้อย น้ำตาล ท่านจะฉันเพียง ๒ อย่าง ๆ ละ ๑ แก้ว คือ โกโก้ ๑ แก้ว และน้ำขิง ๑ แก้ว เท่านั้น เวลาฉันน้ำปานะพระภิกษุสามเณรจะมารวมกันหมด องค์ท่านจะใช้เวลาฉันน้ำปานะในการอบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณร จนกระทั่งถึง ๕ โมงเย็นแล้วจึงเลิกกัน แยกย้ายกันไปสรงน้ำ ส่วนพระอุปัฏฐากก็ไปรอสรงน้ำให้ท่าน น้ำที่ใช้สรงให้เป็นท่านเป็นน้ำร้อน ผสมน้ำให้อุ่น ๆ หลังจากสรงน้ำเสร็จแล้วท่านก็จะเดินจงกรมเลย เวลา ๑ ทุ่ม ท่านก็จะขึ้นบนกุฏิทำวัตรสวดมนต์ เวลา ๒ ทุ่มพระเณรถวายนวดเส้น จนกระทั่งถึงเวลา ๓ ทุ่มแยกกันเข้าที่ทำสมาธิภาวนา องค์ท่านปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง เป็นกิจวัตร เป็นแบบฉบับเสียก่อน แล้วจึงสอนพระเณรหรือผู้อื่นให้ปฏิบัติตามทีหลัง

ในปีนั้นพระปาฏิโมกข์ มี ๓ รูป ได้แก่ **พระอาจารย์สมศรี อตฺตสิริ พระอาจารย์เพ็ง มทุจิตฺโต** และ**พระอาจารย์อุทาน จารุธมฺโม**

กิจวัตรขององค์ท่านในวัยนี้เป็นแบบสบาย ๆ ไม่ต้องไปเร่งอะไร ท่านอยู่แบบสบาย ๆ ถักไม้กวาด ทำนั่นทำนี่ เดินลัดเลาะตรวจตราบริเวณวัด ตามกุฏิ เพื่อบริหารออกกำลังธาตุขันธ์ให้แข็งแรง หากเดินไปพบหมู่พระกำลังเดินจงกรมภาวนา ท่านก็จะเดินเลี่ยงออกหนี หากหมู่พระไม่เดินจงกรมก็จะเดินไปส่องดูตามกุฏิ ท่านจะสอนทันที ท่านบังคับให้ปฏิบัติ ผู้ใดไม่เดินจงกรมไม่เห็นแสงเทียนส่องทางจงกรม ท่านจะถามว่า **“ทำไมไม่เดินจงกรม ไม่เห็นแสงเทียนแสงไฟ”** แต่ก่อนใช้แต่เทียน กับโคมไฟ เพราะไม่มีไฟฟ้า

พระเถระที่ร่วมจำพรรษากับหลวงปู่ลี กุสลธโร ที่วัดป่าสวนกล้วย ปี ๒๕๒๘
๑. พระอาจารย์สมศรี อตฺตสิริ
๒. พระอาจารย์นิพนธ์ อภิปสนฺโน
๓. พระอาจารย์อุทาน จารุธมฺโม

การเทศน์การสอน องค์ท่านจะเทศน์สั่งสอนเอาแต่หัวข้อหลักไม่มีพรรณนาโวหาร ท่านพูดแต่น้อย แต่ฟังเข้าใจง่าย สรุปคือ **“ให้ภาวนา เร่งเข้า ๆ ๆ อย่ารอช้า กิเลสตัณหาเหยียบย่ำหัวใจ รีบเอามันออกไปเสียโดยเร็วพลัน”**

ออกพรรษาแล้ว ส่วนมากท่านจะไปแต่เพียงผู้เดียว หากมีหมู่เพื่อนขอติดตาม ท่านก็จะพูดออกตัวว่า “โอ๊ย! บ่ดี ซิไปรักษาดากก่อน ...โอ๊ย...ร่างกายไม่ดี จะไปรักษาริดสีดวงทวารหนักก่อน”

ครูบาอาจารย์บางองค์ท่านรู้ทัน จึงว่า “โอ๊ย! ครูจารย์ลี เพิ่นหากินนำดาก ...ครูจารย์ลีท่านใช้ริดสีดวงทวารหนักเป็นข้ออ้าง เพื่อจะไม่ให้ใครติดตามท่านได้” พูดจบแล้วท่านหนีเลย พระภิกษุสามเณรรุ่นเก่าย่อมรู้จักอัธยาศัยท่านดี ไปที่ใด ท่านจะไปลำพังแต่เพียงผู้เดียว อัธยาศัยท่านเป็นแบบนั้น

ท่านลาญาติโยมและหมู่เพื่อนจากวัดป่าสวนกล้วยกลับเข้าวัดป่าบ้านตาดเช่นเคย ซึ่งองค์ท่านปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำแทบจะถือได้ว่าเป็นกิจวัตรประจำองค์ทุกช่วงฤดูออกพรรษาทุกปีไปเสียแล้ว แม้อายุพรรษาของท่านจะมากอยู่ในระดับพระเถระผู้ใหญ่แล้วก็ตาม องค์ท่านยังปฏิบัติตนเป็นผู้ใหม่เสมอเหมือนพระเล็กเณรน้อยเข้าไปคารวะรับใช้องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่องค์ท่านเคารพสุดหัวใจ เมื่อเข้าวัดป่าบ้านตาด ท่านจะไม่เข้ามามือเปล่า ขนสิ่งของเครื่องใช้อันเนื่องด้วยกิจสงฆ์มาเต็มคันรถ ไม่ว่าจะเป็นไม้กวาดตาด ด้ามไม้กวาดดอกแขมสำหรับทำไม้กวาดศาลา แก่นขนุนสำหรับซักย้อมจีวร เป็นต้น เพื่อถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวทุกครั้ง

แสดงให้เห็นว่ากายวาจาใจของท่านตรงต่อมรรคผลนิพพานและพ่อแม่ครูบาอาจารย์ทุกขณะ ประพฤติปฏิบัติในครรลองดั่งพระครั้งสมัยพุทธกาล ใจกับธรรมของท่านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เราเห็นว่ามิได้อยู่ที่กาลสถานที่แต่ประการใดเลย ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นที่ใจ เจริญงอกงามขึ้นที่ใจ และดับลงที่ใจนี้เองฯ ●

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

อายุ ๖๔ ปี

พรรษาที่

๓๙

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙

จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

● หลวงตามหาบัวรู้เหตุการณ์ในอนาคต ●

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ หลวงปู่ลี ท่านหวนกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดอีกครั้ง นับเป็นครั้งที่ ๔ ท่านมีพรรษาเป็นลำดับ ๒ รองจากองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน องค์ท่านพิจารณาเห็นว่า การงานที่วัดป่าบ้านตาดมีมากขึ้น พระเณรก็มีมากถึง ๕๕ รูป การอยู่จำพรรษาช่วยเป็นหูเป็นตาให้องค์พ่อแม่ครูจารย์ฯย่อมเป็นสิ่งที่จำเป็น

องค์ท่านเล่าว่า *“อย่างพ่อแม่ครูจารย์ก็เปิดเรื่องธรรมภายในเต็มที่ ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ผมเป็นผู้อัดเทป ท่านจะเอามาประมวลใส่ประวัติหลวงปู่มั่น*

สมัยนั้นจะอยู่ร่วมกันได้ก็ตอนกวาดตาด กับตอนฉันน้ำร้อนเท่านั้น นอกนั้นไปใครไปมันผมนี่ ถือว่าเป็นเลขเด็ดให้พ่อแม่ครูจารย์ให้พ่อแม่ครูจารย์ดุด่าว่ากล่าวตักเตือนเป็นคติให้หมู่เพื่อนเสมอ

เข้าพรรษาไปคารวะวัดนั้นวัดนี้แต่เก่าแต่ก่อนอยู่บ้านตาดไม่มีนะ เรื่องที่จะไปทำวัตรที่นั่นที่นี่โดยนิสัยไม่มี แล้วพ่อแม่ครูจารย์ท่านก็ไม่ได้ส่งเสริมทางนี้ ท่านส่งเสริมทางการปฏิบัติเดินจงกรมภาวนา

ผมเองจำพรรษาซ้ำที่ก็มีแต่ที่บ้านตาดเท่านั้นเอง ถ้าออกจากพ่อแม่ครูจารย์ไป ก็ช่วงออกพรรษาแล้ว ก็ถึงไปหาเที่ยวป่า แต่ถ้ามีหมู่พวกติดตามมากก็จะพาวกเข้าบ้านตาดเลย เอาหมู่พวกไปด้วยไม่ได้หรอก พอหมู่พวกออกห่างจากผมแล้ว ผมก็หนีเข้าป่าเลยแหละ ตั้งใจดูสิโลกนี้ว่า ***ไม่อยู่ ถึงจะดีก็ไม่อยู่ ถึงจะชั่วก็ไม่อยู่*** *มันต้องเห็นธรรมเป็นแน่ มันจะผุดขึ้นมาในจิตเอง เหมือนชาวนาเขาไปปลูกต้นไม้ หมากผลมันก็เกิดขึ้นเอง เดินจงกรมภาวนาหรือนั่งสมาธิภาวนาบ่อย ๆ ก็เกิดความเคยชินขึ้นเองเหมือนกัน เป็นธรรมดา มันก็เริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ เริ่มจากยากไปหาง่าย*

*เวลานี้พระกรรมฐานเหมือน “**กรรมฐานนกเอี้ยง**” ร่าเริงเหมือนนกเอี้ยง เอาแต่เรื่องทางโลกมาคุยกันหัวเราะร่า”*

ภูมิธรรมแห่งความเป็นพระอริยเจ้าขององค์ท่านในขณะนั้นเป็นที่รู้กันทั้งหมดในหมู่พระวัดป่าบ้านตาด ว่าท่านไม่ใช่พระระดับธรรมดา เพราะองค์หลวงตายกย่องท่านไว้ในที่หลายสถานที่ วัดป่าบ้านตาด ท่านจะเสียบตาดโดยวิธีแบบโบราณคือทำไม้ตาดด้ามสวย ๆ มาไว้ใช้ที่กุฏิหลวงตามหาบัว ๆ พบท่านมักอุทานเรียกท่านเสมอว่า **“โอ้! ธรรมลี”** และหากพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาดุด่า ท่านก็จะนั่งก้มหน้ารับคำด้วยความนอบน้อมเสมือนเณรน้อยทีเดียว

กุฏิหลวงปู่ลีที่วัดป่าบ้านตาดมีลักษณะหลังเล็กแต่ยกพื้นสูง พระอาจารย์สุดใจนิมนต์มาพักหลังที่สะดวกสบายท่านก็ไม่เอา ต่อมาหมู่คณะเห็นว่าท่านอายุมากแล้วขึ้นลงบันไดลำบาก หมู่พระจึงได้ระดมกันสร้างกุฏิขึ้นใหม่เป็นกุฏิหลังเตี้ยถวายท่าน องค์ท่านปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัดที่ว่า **เสนาสนะใดที่พระตถาคตเจ้าอนุญาตแล้วแก่เรา เสนาสนะนั้นควรแก่เราเพียงเพื่อเป็นเครื่องป้องกันหนาวป้องกันร้อน ป้องกันสัมผัสเหลือบยุงลมแดดและสัตว์เลื้อยคลานเพียงเพื่อเป็นเครื่องบรรเทาอุตุอันตราย เพื่อเป็นที่มีความรื่นรมย์ในการหลีกเร้นเท่านั้น**

หมู่พระวัดป่าบ้านตาดต่างก็รู้กันมานานแล้วว่า องค์ท่านมีคุณธรรมสูง เป็นอรหันต์

คำว่า **“ธรรมลี”** ไม่เพียงแต่องค์พ่อแม่ครูจารย์เรียกขานท่านเท่านั้น แม้ครูบาอาจารย์องค์อื่นก็เรียก เช่น หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต เมื่อท่านมาพักที่วัดป่าบ้านตาด เมื่อท่านพบกับหลวงปู่ลีท่านเอ่ยทักทายว่า **“โอ้! ธรรมลี เฮาบ่ได้เจอกันมาเกือบ ๓๐ ปีเน๊าะธรรมลีเน๊าะ”**

ภาพมุมสูง วัดป่าบ้านตาดและกุฏิหลวงตา ยังคงสภาพป่าสมบูรณ์

พระอาจารย์รูปหนึ่งที่จำพรรษาอยู่วัดป่าบ้านตาดขณะนั้นได้เล่าให้ฟังว่า “วันหนึ่งขณะกำลังจะเดินไปสรงน้ำตามปกติที่บ่อน้ำ ได้มาพบกับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวซึ่งกำลังเดินมาพอดี ท่านกวักมือเรียกแล้วกล่าวว่า **“ท่าน ๆ มานี่ นั่นนะท่านหล้ามานะ ฮู้จักบ่? เออ! ให้เตรียมน้ำฮ้อนน้ำหยังไปสรงเพิ่นเด้อ! ไปเอาบุญนำท่านหล้าเด๊ะ นั่นหละฮู้ไหมท่านหล้าพระอรหันต์คัก ๆ เด้”**

ที่หลวงตามหาบัว ท่านยกย่องลูกศิษย์ของท่านก็คือ ๒ องค์นี่แหละ คือ หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต และหลวงปู่ลี กุสลธโร

วันหนึ่งขณะองค์หลวงตาเดินมาหน้าวัดได้ชวนพระอาจารย์รูปนั้นให้เดินมาด้วย ซึ่งสมัยก่อนบริเวณหน้าวัดเป็นทุ่งนาทั้ง ๒ ฝั่ง มีลักษณะเป็นป่ายางและต้นไม้ชนิดต่าง ๆ ขึ้นโดยแน่นหนาปกคลุมไปจนถึงกำแพงวัด อีกฟากก็เป็นที่นาติดกำแพงวัด มีต้นไผ่ขึ้นเรียงรายตามแนวบริเวณสะพาน หลวงตามหาบัวท่านก็ชี้นิ้วไปแล้วกล่าวบอกว่า **“ท่านจำไว้นะ ให้จำไว้นะ เวลาผมตายนะ ให้เอารถเกรดให้หมด ตรงนี้ให้เป็นที่จอดรถ ตรงนั้นให้เป็นที่ตั้งโรงทาน ให้ผู้ใหญ่บ้านกำนันมาประชุมกัน เอาโฉนดที่ดินของเขามาดู ว่าที่ใครถึงตรงไหน เมื่อเราเกรดที่เขาให้เอาเงินชดใช้ให้เขานะ เอารถไถมาไถมาเกรดให้หมดบริเวณนี้ จำเอาไว้นะ ผมตาย รถมันจะติดหนองบัวลำภู ขอนแก่น หนองคาย ถ้าผมไม่พูดจนเกินไป จำไว้นะ! คิดบ้างไหมนี่? คิดบ้างไหม?”**

หลวงปู่ลี กุสลธโร อายุ ๖๔ ปี พรรษา ๓๗ ขณะจำพรรษาและออกบิณฑบาตที่วัดป่าบ้านตาด

พระอาจารย์ที่เดินตามหลังได้ฟังดังนั้นให้รู้สึกงวยงงเป็นยิ่งนัก เมื่อกลับมาถึงกุฏิจึงนั่งนึกรำพึงอยู่ว่า โอ้โห! จะเป็นไปได้อย่างไรที่คนจะมามากมาย จนกระทั่งว่ารถติดถึงปานนั้น ก็วัดป่าบ้านตาดมีคนมาวัดใส่บาตรยังไม่ถึง ๑๐ คน นอกจากในวันเสาร์-วันอาทิตย์ก็มีบ้าง (น่าอัศจรรย์! ผ่านมา ๓๑ ปี เป็นอย่างที่องค์ท่านปรารภทุกประการ)

แต่หลังจากที่องค์ท่านพูด ต่อมาจึงเริ่มมีผู้คนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็เริ่มมีผู้คนเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ท่านจึงได้สั่งให้สามเณรมีหน้าที่ในการนับจำนวนรถที่วิ่งเข้าออกในบริเวณวัด โดยในเวลาเช้าของแต่ละวันในช่วงที่กำลังเริ่มฉันจังหัน เมื่อหลวงตาเดินมาถึงยังที่พักชั้นล่าง ซึ่งเป็นที่พระเณรจัดสำรับพระอาจารย์ปัญญาซึ่งเป็นพระฝรั่งจะเปลี่ยนผ้าให้พ่อแม่ครูจารย์ สามเณรก็จะกราบเรียนช่วงนั้นเลยว่าเมื่อวานนี้มีรถกี่คัน? สีอะไร? ยี่ห้ออะไร? ป้ายทะเบียนมาจากจังหวัดไหน?

มีอยู่วันหนึ่งสามเณรผู้รับหน้าที่ในการนับจำนวนรถเข้าออกลืมนับจำนวนรถเพื่อนำมารายงานองค์ท่าน เมื่อสามเณรเข้าไปนั่งประจำที่ พ่อแม่ครูจารย์นั่งอยู่ถามขึ้น “เณรมื้อนี่รถมีจักคัน?” เณรนี้เกิดอาการสะดุ้งโหยงเรียนท่านไปว่า “กะบ่มีครับ บ่ได้นับ” หลวงตา “หือ!” ขึ้นทันที “นี่บ่ผู้สิมาปฏิบัติธรรม มาภาวนาฆ่ากิเลสให้นับเบิ่งแค่นี้ยังใช่บ่ได้ หนีเดี๋ยวนี้เด้อเนี่ย ต้องหนีฉันข้าวแล่ว ๆ แต่งบาตรหนีเด้อเณร อยู่บ่ได้เณรองค์นี้ ต้องหนีอย่างเดียว หนีนะเณรเนี่ย” ใส่เปรี้ยง ๆ ทำเอาสามเณรฉันข้าวได้ไม่ถึง ๓ คำ หลังฉันข้าวเสร็จแล้วสามเณรก็รีบไปปรึกษาพระอาจารย์ผู้อาวุโส ก็ได้รับคำแนะนำว่าให้ไปขอขมาต่อท่าน เมื่อถึงเวลาบ่ายสามเณรก็จัดแจงถือธูปเทียนไปขอขมา “หึ! มาหยังเณร” “ขอโอกาสพ่อแม่ครูจารย์ครับผมมาขอขมามายอมรับผิดว่าผมผิดครับผม” **“ดอกไม้บ่สำคัญ ๆ ที่หัวใจเณรนะ เฮาเอาหัวใจเณรนะ เฮาบ่ได้เอาดอกไม้นะ เฮาสั่งอย่างดิบอย่างดีมันเป็นจั่งใด๋เณรเนี่ย มันสิอยู่จังใด๋ นี่บ่สิฆ่ากิเลสเณร นี่สิมาฆ่ากิเลสหยัง แค่นี้ยังบ่ใส่ใจ”** “ผมขอยอมรับผิดพ่อแม่ครูจารย์ผมผิดไปแล้ว” สามเณรถูกคาดโทษไว้

ในเรื่องนี้สามเณรได้รับคำกล่าวตักเตือนจากหลวงปู่ลี ว่า **“อยู่กับพ่อแม่ครูจารย์จำไว้เด้อ! คั้นเฮาเฮ็ดผิดเรื่องนี่อย่าไปผิดเรื่องเก่า คั้นซ้ำเรื่องเก่าคือผิดบ่ได้ ถือว่าใช้บ่ได้ คั้นผิดเรื่องใหม่บ่เป็นหยัง”**

ในปีนี้เมื่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาท่านลงกรุงเทพฯต่อไปยังจังหวัดชลบุรี เพื่อรักษาอาการโรคหัวใจอย่างรุนแรง หลวงปู่ลี ท่านถือโอกาสนี้เป็นผู้ดูแลในการขุดสระหนองแด่น ปัจจุบันคือบริเวณน้ำประปาในหมู่บ้านมีเนื้อที่กว่า ๙๐ ไร่ โดยมีทุนจากการทอดกฐินปีนั้นได้ ๓ แสนกว่าบาท สมัยก่อนรถไถก็ไม่มี มีเพียงรถ ๖ ล้อ จ้างเหมาเถ้าแก่เชวงในราคา ๓ แสน ได้ศรัทธาแรงงานจากชาวบ้านช่วยกันทั้งหมู่บ้านสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันวันละประมาณ ๘๐ ถึง ๙๐ คน มาช่วยในการโกยดินอุปกรณ์ก็มีเพียงแค่จอบใช้ในการขุดดินเอาขึ้นรถ ๖ ล้อ ขุดสระเรียบร้อยแล้วหลวงปู่ลีก็ยังอยู่ที่วัดป่าบ้านตาด

ในปีนั้นพระฝรั่งอยู่กันหลายรูปโดยเฉพาะองค์ที่อยู่มานานคือท่านพระอาจารย์ปัญญาวุฑฺโฒ *(นามเดิม ชื่อ ปีเตอร์ จอห์น นามสกุล มอร์แกน (PETER J. MORGAN)*

ด้วยความอยากรู้ยิ่งขึ้นผู้เขียนจึงกราบเรียนถามท่านว่า ท่านพระอาจารย์ปัญญาซึ่งเป็นพระฝรั่งได้ปฏิบัติผ่านไปสบายเหมือนหลวงปู่รึยังขอรับ”

ท่านตอบว่า “ท่านได้ผ่านแล้ว ความเพียรของท่านมิใช่ธรรมดา ท่านขาไม่ดีใช้วิธีนั่งภาวนาบนเก้าอี้ เดินจงกรมใช้ผ้าเหน็บขึ้นมาเดินปลิวว่อน ความเพียรท่านเก่งมาก ท่านเข้ามาอยู่บ้านตาดปี ๒๕๐๖ ปี ๒๕๐๘ ท่านญัตติเป็นฝ่ายธรรมยุต เมื่อท่านได้ญัตติเป็นธรรมหลวงตาให้ติดตามเข้าไปในเขตอุบาสิกาเพื่อแสดงธรรม

อาจารย์ปัญญา ท่านพูดว่า ท่านศึกษาหมดทุกศาสนาแล้วนะ ท่านเรียนถึงขั้นดอกเตอร์ แต่ความสุขทางใจไม่ปรากฏ ท่านมีแต่ทุกข์ทางใจมาก ก่อนท่านจะเข้ามาเรียนทางศาสนาศาสนาไหนก็อ้างแต่ว่าพระเจ้าอยู่ชั้นสวรรค์ ศาสนาไหนก็เหมือนกัน ท่านจึงมาศึกษาศาสนาพุทธพอมาดูแล้วเห็นว่า พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้ แล้วท่านก็ประกาศสิ่งที่ตรัสรู้นั้น อันนี้มีเหตุผล

พอท่านศึกษาได้เหตุผลแล้วก็ค้นหา พอค้นหาฝ่ายปฏิบัติประเทศไหนก็ไม่มีการปฏิบัติเลย มีแต่ประเทศไทย ท่านจึงได้เข้ามาประเทศไทย มาก็มาบวชอยู่ปากน้ำภาษีเจริญ กับหลวงปู่สดจนฺทสาโร ก็เกิดความสงสัยทั้งการเทศน์การพูดนั้นดี แต่ความประพฤตินั้นไม่ตรงกับพระธรรมวินัย ท่านสังเกตถึงขนาดนั้นนะ แล้วท่านก็หาถามผู้รู้ว่า ครูบาอาจารย์ดีกว่านี้มีหรือไม่ เขาก็บอกว่ามีอาจารย์มหาบัว อยู่จังหวัดอุดรธานี ท่านก็อยากมาพอมาก็มากราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) พ่อแม่ครูจารย์ท่านก็ให้รอก่อนถึงสามปีนะ ปีที่สี่ถึงให้มา

พอพระอาจารย์ปัญญามาอยู่ปีแรก ๆ ท่านก็ยังบอกหมู่พวกไม่ให้ไปสุงสิงด้วย ให้ระวังพระต่างชาตินะหมู่พวก ว่าเขาจะมาแบบไหนให้สังเกตดูนะ อย่าไปสุงสิงอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าพระอาจารย์ปัญญามาถวายของอะไร ก็ให้ประเคนต่อหน้านะ ตั้งแต่นั้นมาท่านเห็นความเอาจริงเอาจังของพระอาจารย์ปัญญาท่านถึงได้ย้ายให้พระอาจารย์ปัญญามาเป็นธรรมยุต เพราะเห็นในความตั้งใจจริง การทำความเพียรไม่ใช่ของง่ายนะ การเดินจงกรมก็ไม่ใช่ของง่าย ถ้าพวกเรามีแต่กินกับนอน แล้วทำอย่างไรถึงจะเห็นอรรถเห็นธรรมได้ จิตใจของเรา ถ้าไม่มีปัญญาไม่มีสติแล้ว มันก็วิ่งไปนั่นไปนี่อยู่ตลอดนะ แต่ถ้าเราฝึกหัดสติของเราแล้วมันไม่ไปไหนหรอก ฝึกหัดให้มันเป็นมหาสติ เป็นมหาปัญญาแล้ว มันจะไม่ไปกังวลกับเรื่องอะไรพวกนั้นหรอก

เป็นยุคที่องค์หลวงตาเกี่ยวข้องกับประชาชนและพระเณรมากขึ้น ครูบาอาจารย์ที่อยู่จำพรรษาร่วมกันมีรายนาม ดังนี้

๑. พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน (ละสังขาร)
๒. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๓. พระอาจารย์โกวิท ฐานยุตฺโต
๔. พระอาจารย์ปีเตอร์ ปญฺญาวฑฺโฒ (ละสังขาร)
๕. พระอาจารย์จอร์จ (เชอรี่) อภิเจโต
๖. พระอาจารย์ณรงค์ อาจาโร
๗. พระอาจารย์สุดใจ ทนฺตมโน
๘. พระอาจารย์วิศิษฐ์ สนฺติงฺกโร
๙. พระอาจารย์มงคล (ลาสิกขา)

๑๐. พระอาจารย์มานะ เทวธมฺโม ๑๑. พระอาจารย์ดิ๊ค สีลรตโน
๑๒. พระอาจารย์สาคร (ลาสิกขา) ๑๓. พระจอนท์ (ลาสิกขา)
๑๔. พระอาจารย์บุญเพ็ง ๑๕. พระอาจารย์วันชัย วิจิตฺโต
๑๖. พระอาจารย์น้อย (สุรินทร์) ๑๗. พระอาจารย์กิจจา
๑๘. พระอาจารย์พิมพา จาคจิตฺโต ๑๙. พระอาจารย์สงบ ปภาโส
๒๐. พระอาจารย์สมเดช สิริจนฺโท (อดีตนักมวย...มรณภาพ)
๒๑. พระอาจารย์ศานิตย์ (ลาสิกขา) ๒๒. พระอาจารย์มานะ ฉนฺทสาโร
๒๓. พระอาจารย์สุทธิ ธมฺมสาโร ๒๔. พระอาจารย์ชูชาติ
๒๕. พระอาจารย์ประยูร ๒๖. พระอาจารย์สมยศ (ลาสิกขา)
๒๗. พระอาจารย์สุนทร จิติโก ๒๘. พระอาจารย์สถาพร
๒๙. พระอาจารย์นที ๓๐. พระอาจารย์ธีรยุทธ ธีรยุทฺธโน
๓๑. พระอาจารย์สมภพ อภิวณฺโณ ๓๒. พระอาจารย์พิพัฒน์ ธมฺมวโร (ลาสิกขา)
๓๓. พระอาจารย์ประสิทธิ์ (ลาสิกขา) ๓๔. พระอาจารย์นรา กตรกฺโข
๓๕. พระอาจารย์บัณฑิต ปณฺฑิโต ๓๖. พระอาจารย์วีระศักดิ์ ติกฺขวีโร
๓๗. พระอาจารย์วิเชียร ๓๘. พระอาจารย์วิทยา กิจฺจวิชฺโช
๓๙. พระอาจารย์ชวน จิติธมฺโม ๔๐. พระอาจารย์สุลาน ปภสฺสโร
๔๑. พระอาจารย์ประวิทย์ ๔๒. พระอาจารย์ธวัชชัย
๔๓. พระอาจารย์ชัยวัฒน์ ๔๔. พระอาจารย์ไพรินทร์ ปญฺญาพโล
๔๕. พระอาจารย์ภาสกร ภาสกโร ๔๖. พระอาจารย์วงศ์สิน (ลาสิกขา)
๔๗. พระอาจารย์กฤษฎา สุรวงฺโส ๔๘. หลวงพ่อณัฐ (มรณภาพ)
๔๙. พระฌาน (ลาสิกขา) ๕๐. หลวงพ่อกลด (มรณภาพ)

สามเณร ๔ รูป

๑. สามเณรสมบูรณ์ (พระอาจารย์สมบูรณ์ จิตฺตญาโณ)

๒. สามเณรนคร (พระอาจารย์นคร นาคุตฺตโม) ลาสิกขาแล้วกลับมาอุปสมบทใหม่)

๓. สามเณรสัมฤทธิ์ (ลาสิกขา) ๔. สามเณรมวล (ลาสิกขา)

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้จำพรรษาร่วมกับพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวเป็นปีสุดท้ายในองค์ท่านซึ่งเป็นองค์ธรรมเป็นแบบอย่างสูงสุดอยู่แล้ว การดำเนินชีวิตของท่านเรียบง่าย มุ่งเพื่อประโยชน์สุขของพหูชน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง แม้ว่าท่านจะได้ชื่อว่าเป็นทำกิจเสร็จแล้ว ท่านยังปฏิบัติต่อไปอย่างเดิม เพื่อความอยู่สบายในปัจจุบัน ที่เรียกว่า **ทิฏฐธรรมสุขวิหาร** ท่านไม่มีความห่วงใยเรื่องของตัวเอง จึงดำเนินชีวิตที่เหลืออยู่เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เมื่อได้เวลาอันเหมาะควรท่านจึงมองหาเสนาสนะราวป่าเป็นที่ปฏิบัติธุดงค์ภาวนาสืบไป ●

กุฏิและทางจงกรมของหลวงปู่ลี ที่จำพรรษาวัดป่าประสิทธิ์สามัคคี(บ้านต้าย) ปี ๒๕๓๐

อายุ ๖๕ ปี

พรรษาที่ ๓๗

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐

จำพรรษาที่วัดป่าประสิทธิ์สามัคคี (บ้านต้าย)
ตำบลบ้านต้าย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

• รักษาสมบัติของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ •

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านเป็นพระกรรมฐานผู้อยู่สบายพูดง่ายพูดตรง จิตของท่านหลุดโล่งโปร่งไร้เขตแดนเป็นอิสระเสรี ไร้ทุกข์ ผ่องใส เบิกบาน ไม่ติดข้อง ไม่ถูกครอบงำรัดรึง การเคลื่อนไปมาขององค์ท่านจึงสะดวกสบายคล่องตัวตามปรารถนา ไม่ต้องมัวห่วงกังวลกับการปกป้องรักษาตนเอง ท่านไปได้ทั่ว ลอยพ้นจากโลกธรรม ถึงอยู่ในโลกแต่ไม่ติดโลก อันโลกที่เพียบแปล้ไปด้วยกิเลสฉาบทาท่านไม่ได้แล้ว

ในปีนี้องค์ท่านได้รับนิมนต์จากคณะสงฆ์และชาวบ้านต้ายอีกครั้ง ด้วยความเมตตาชาวบ้านใต้ ท่านจึงได้ย้อนกลับมาจำพรรษา ณ สถานที่แห่งนี้อีกเป็นครั้งที่ ๒ ดำริของท่านที่มาจำพรรษาในครั้งนี้ คือ **“รักษาสมบัติของพ่อแม่ครูบาอาจารย์”**

คำว่า สมบัติของครูบาอาจารย์ คือรอยมือรอยเท้ารอยธรรมที่ท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม ได้สร้างเอาไว้ดีแล้ว ด้วยว่าองค์ท่านกับพระอาจารย์สุพัฒน์เคยจำพรรษาและออกเที่ยวธุดงค์ภาวนาร่วมกันในที่หลายแห่ง และท่านทั้งสองเป็นศิษย์ร่วมสำนักวัดป่าบ้านตาดในองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

สมบัติอย่างที่หนึ่งคือข้อวัตรปฏิบัติปฏิปทาพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่ต้องรักษาสืบต่อให้มั่นคง สมบัติอย่างที่สองคือ รอยมือที่ครูบาอาจารย์ได้สรรสร้างเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นศาลาเก่า กุฏิเก่า บูรณะซ่อมแซมให้ดูดีใช้งานได้ ศาลาเตี้ยติดพื้นยกให้สูงขึ้นเป็นศาลา ๒ ชั้น อันสง่างาม

วัดป่าประสิทธ์สามัคคีหรือวัดบ้านต้าย สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๙ มีเนื้อที่ ๓๑๓ ไร่ มีอุบาสกอุบาสิกามาปฏิบัติธรรมในพรรษาราว ๓๐๐ คน นอกพรรษาราว ๑๕๐ คน มีศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ตำหนักสมเด็จพระสังฆราช ๑ หลัง กุฏิสงฆ์ ๑๕ หลัง โรงครัว ๒ หลัง เวจจกุฎี ๘ หลัง มีพระพุทธชินราช เป็นพระประธาน ๑ องค์ พร้อมพระอัครสาวกซ้ายขวา พระปางอินเดีย ๒ องค์ บ่อน้ำ ๒ แห่ง สระน้ำ ๒ แห่ง กำแพงคอนกรีตรอบวัด มีพระภิกษุปาฏิโมกข์ ๖ รูป

ผู้เขียนขอกล่าวถึง**พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม** อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าประสิทธิ์สามัคคีหรือวัดบ้านต้าย จังหวัดสกลนคร ในสมัยนั้น ซึ่งองค์หลวงตาได้ตั้งฉายาให้ว่า **“ท่านอุปคุต”** เนื่องด้วยมีครั้งหนึ่งในงานครูบาอาจารย์ ขณะที่**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** กำลังแสดงธรรมอยู่ พระอาจารย์สุพัฒน์ ขณะกำลังนั่งสมาธิฟังเทศนาธรรมอยู่บนศาลา เกิดอาการง่วงนอนอย่างหนัก นั่งสัปหงกไปมา หงายหลังเสียงดัง ตูม! พระอาจารย์สิงห์ทองได้ยินเสียงก็รีบหันไปดูปรากฏว่าพระอาจารย์สุพัฒน์ รีบลุกขึ้นนั่งอย่างรวดเร็ว หลับตาฟังธรรมต่อไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น จึงถูกองค์หลวงตามหาบัวนำมายกเป็นเหตุเตือนหมู่คณะ และให้ฉายาแก่ท่านว่า **“ท่านอุปคุตปราบมาร”** เพื่อเตือนสติให้ท่านสำรวมระวังและตั้งใจภาวนา

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เทศนาธรรมเมื่อเช้าวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ณ วัดป่าบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้กล่าวถึงพระอาจารย์สุพัฒน์ ในหัวข้อ**ว่า “ท่านอุปคุตฝันไม่ดี”**ดังนี้

“ท่านสุพัฒน์ ท่านสิงห์ทอง เครื่องบินตกตายนะ ท่านสิงห์ทองนี้อัฐิกลายเป็นพระธาตุ ท่านจวนอัฐิก็กลายเป็นพระธาตุเหมือนกัน นี่บ่งบอกแล้ว อัฐิลงได้กลายเป็นพระธาตุแล้ว คือเป็นพระอรหันต์ล้วน ๆ หมดไป ๆ หล่ะวงกรรมฐานเรา ผู้นำที่ดีงามหมดไป การแนะนำสั่งสอนผู้สอนต้องแม่นยำ ความรู้ในขั้นไหนก็สอนไปถึงขั้นนั้น เลยนั้นไปก็ไม่แน่นัก ลูบๆ คลำๆ ถ้าอยู่ในภูมิธรรมที่เจ้าของรู้แล้ว สอนไปตรงไหนถูกต้องไปตรงนั้น

ท่านอุปคุตนี่สำคัญ ท่านอุปคุตท่านฝันแม่นยำ และแปลกประหลาดมาก ที่ท่านจะไปตายคราวนี้ ฝันว่า ไปเกาะไปพึ่งที่ไหนก็พัง จนตื่นเต้นตกใจเสียใจ ทำไมถึงฝันร้ายขนาดนี้ ไม่เคยฝันอย่างนี้เลย แต่ท่านไม่พูดเรื่องฝันร้ายว่าเป็นอย่างไร ๆ เพียงแต่บอกว่า ฝันร้ายกาจไม่มีชิ้นดีเลย พอตื่นขึ้นมานี้ดูอาการโศกเศร้าเหงาหงอย จากนั้นเขาจึงมานิมนต์ให้ไปในงานนี้ ไม่ใช่จะเอาเราไปตกเครื่องบินตายเหรอ เมื่อเป็นเช่นนั้นท่านจึงบอกผู้นิมนต์ว่า ถ้าท่านพระอาจารย์สิงห์ทองไป อาตมาถึงจะไป ถ้าท่านไม่ไป อาตมาก็ไม่ไป พอดีท่านพระอาจารย์สิงห์ทองรับนิมนต์ จึงไปตายด้วยกัน”

ขอย้อนกล่าวถึงหลวงปู่ลี กุสลธโร เมื่อองค์ท่านมาจำพรรษาที่วัดบ้านต้าย มีพระสงฆ์และสามเณร ร่วมจำพรรษาดังนี้

พระประสงค์ สุจิตฺโต เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ร่วมจำพรรษากับหลวงปู่ลี สมัยนั้น

๑. องค์ท่าน (หลวงปู่ลี กุสลธโร อายุ ๖๕ พรรษา ๓๘)
๒. พระวิชัย กนฺโตภาโส อายุ ๓๒ ปี พรรษา ๑๐
๓. พระประสงค์ สุจิตฺโต อายุ ๒๙ พรรษา ๙
๔. พระชั่ง โชติธมฺโม อายุ ๓๐ พรรษา ๙
๕. พระสงบ ปภาโส อายุ ๒๙ พรรษา ๙
๖. พระสมหวัง โชติธมฺโม อายุ ๒๘ พรรษา ๘
๗. พระสารสิทธิ์ จิติญาโณ อายุ ๒๒ พรรษา ๓
๘. สามเณรนคร พรรษา ๔
๙. สามเณรประยงค์ พรรษา ๑
๑๐. สามเณรเมตตา พรรษา ๑

พระอาจารย์ประสงค์ สุจิตฺโต เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ซึ่งได้ร่วมจำพรรษาในคราวนั้น ได้เล่าให้ฟังว่า

“ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ องค์พ่อแม่ครูจารย์ลี ท่านพาอยู่และปฏิบัติอย่างเรียบง่าย ท่านมุ่งเน้นแต่ข้อวัตรปฏิบัติเดินจงกรมนั่งสมาธิอย่างจริงจัง หน้าที่การงานอื่นท่านไม่ให้ยุ่งเลย ออกพรรษากรานกฐินเสร็จท่านก็ไปเลย ก่อนท่านไป ท่านให้ทุนรอน แล้วสั่งให้ยกศาลาขึ้น

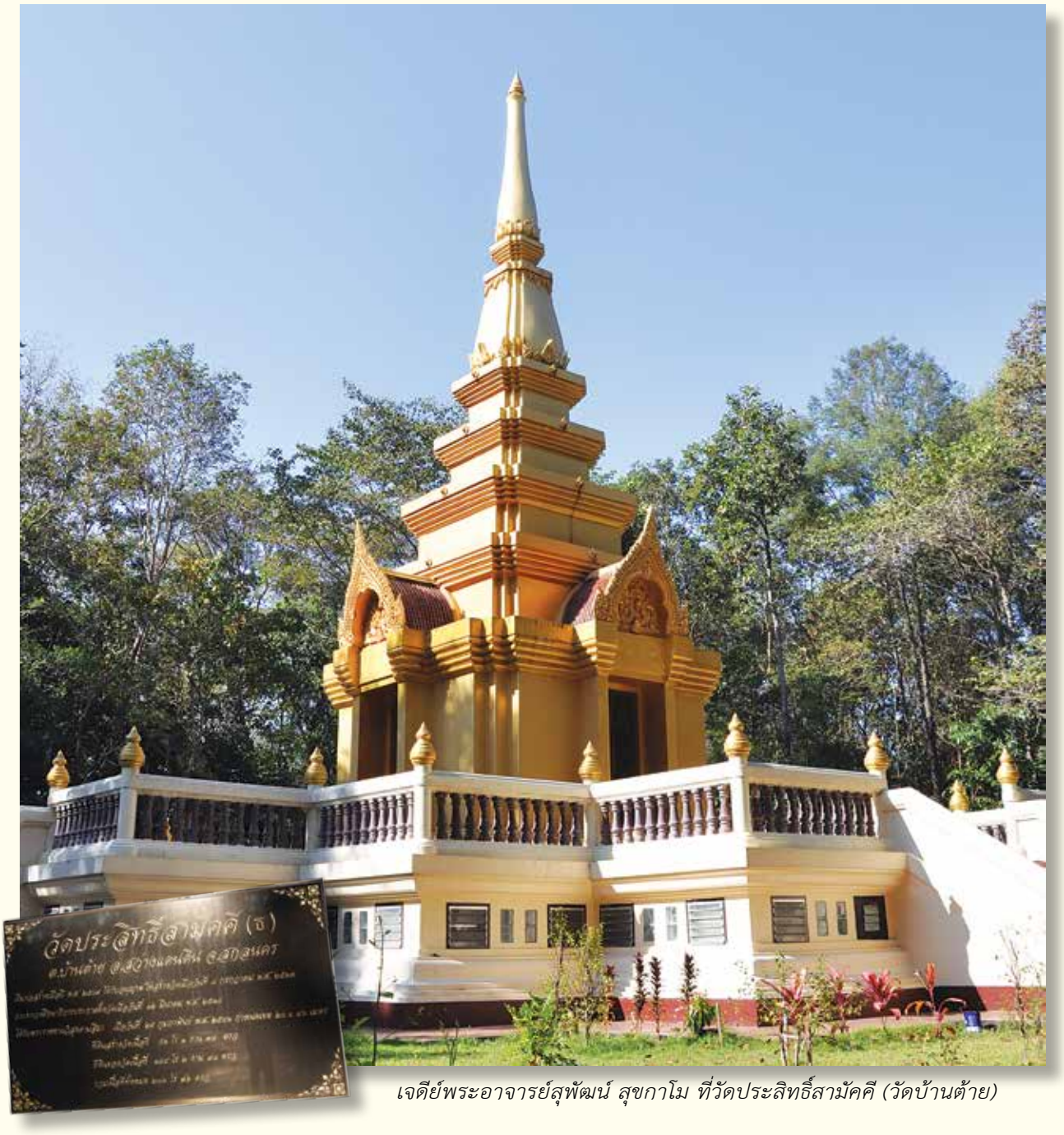

เจดีย์พระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม ที่วัดประสิทธิ์สามัคคี (วัดบ้านต้าย)

ให้รักษาสมบัติครูบาอาจารย์ ไม่ใช่ปล่อยให้ปลวกกินหมด ท่านเทศน์สอนพระเณรเหมือนกันแต่น้อยมาก วันไหนท่านจะอบรมสั่งสอน ท่านจะนัดพระเณรเข้าไปหาท่านที่กุฏิในป่าลึก เบื้องต้นท่านจะให้ไหว้พระสวดมนต์ ต่อด้วยนั่งสมาธิเปิดเทปแถบเสียงเทศน์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หลังจากนั้นท่านจะอธิบายเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยในเรื่องความเป็นไปของจิต ท่านแสดงแบบสงวนคำพูด หากเป็นวันพระท่านลงศาลานำชาวบ้านกราบไหว้พระสวดมนต์จบท่านให้เลิก ปฏิปทาขององค์ท่านคงเส้นคงวา ไม่มากพิธีเกี่ยวกับการถวายทาน ท่านใจดีแต่อย่าให้ดุก็แล้วกัน ถ้าดุแล้วแรงมาก ท่านไปมาหาสู่กันเกี่ยวข้องกันบ่อย ๆ กับหลวงปู่สุพัฒน์ หลวงปู่บุญมี หลวงปู่เพียร หลวงปู่ทุย เพราะอดีตท่านเคยจำพรรษาร่วมกัน”

● หลวงปู่ลีรู้วาระจิตสามเณร ●

พระอาจารย์รูปหนึ่งซึ่งเป็นอดีตสามเณรผู้อุปัฏฐากรับใช้องค์หลวงปู่ลีในสมัยนั้นได้เล่าเหตุการณ์ในระหว่างจำพรรษาที่วัดบ้านต้ายว่า “ในปีนั้นมีสามเณรร่วมกันอยู่ ๓ รูป ผมได้เป็นผู้ออกบิณฑบาตสายเดียวกับองค์หลวงปู่ลี คือบิณฑบาตสายทางด้านหน้าวัด หลังจากไปบิณฑบาตกลับมาจะมารวมกันที่หน้าวัด

วันหนึ่งหลังจากพระเณรของแต่ละสายบิณฑบาตมารวมกันแล้ว สามเณร ๒ รูปที่ออกบิณฑบาตอีกสายหนึ่งพูดให้ผมฟังว่า **“สาวแม่หม้ายที่ใส่บาตรหน้าตางามมาก”** ผมไม่เคยเห็นด้วยไม่เคยใส่ใจที่จะมองใคร เพราะขณะออกบิณฑบาตต้องมีความสำรวมระวังมีสายตาทอดลงต่ำ หากจำเป็นจะต้องมองก็เป็นแต่เพียงมองผ่าน ๆ และที่สำคัญคือกลัวองค์หลวงปู่ลีเพราะเดินตามหลังองค์ท่านอยู่ แต่เมื่อได้ยินหมู่เพื่อนพูดถึงความงามของหญิงหม้ายผู้นั้นเอานักเอาหนา จึงพูดกับเพื่อนเณรว่า **“เออ! จะตั้งใจดูพรุ่งนี้ว่าสาวหม้ายพรายเสน่ห์คนนี้จะงามสักปานใด”**

ครั้นพอรุ่งเช้าผมก็ทำกิจวัตรดังเช่นทุกวัน พอได้เวลาออกบิณฑบาตก็ยื่นบาตรถวายให้หลวงปู่ลี ระหว่างกำลังเดินออกบิณฑบาตอยู่นั้นใจก็คิดแต่ว่าจะทำอย่างไรจะได้โอกาสเห็นหน้าหญิงหม้ายคนงามนั้น เมื่อเดินเข้าไปใกล้ถึงจุดที่สาวหม้ายกำลังรอใส่บาตร จึงคิดขึ้นได้ว่า “จังหวะเดียวที่เราจะสามารถแอบมองดูเธอได้ถนัดเต็มตา ก็คือช่วงที่เธอกำลังใส่บาตรองค์หลวงปู่” คิดแล้วใจก็เริ่มเต้น ตุ้ม! ๆ ต่อม! ๆ

จังหันเช้าที่วัดบ้านต้าย

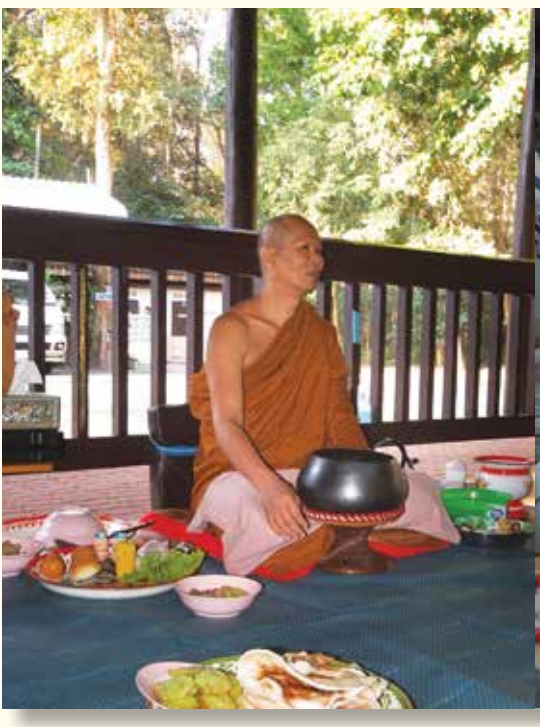

เวลาสำคัญก็มาถึง ในขณะที่เธอกำลังเอื้อมมือใส่บาตรองค์หลวงปู่นั้นเอง ทางเราก็ตั้งใจจะมองเต็มที่ เพราะคิดว่าหลวงปู่คงจะไม่สนใจ แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ พอได้จังหวะนั้นองค์ท่านหันหน้าขวับ! สายตาขึงมาทางผมทันที เห็นท่าไม่ดีเหมือนอีกาหลบเหยี่ยวก็ก้มหน้าหลบในทันใด! เป็นอันว่าผมพลาดโอกาสได้เห็นหน้าหม้ายสาวพราวเสน่ห์ เพราะองค์หลวงปู่ลีรู้วาระจิตก่อน

เรื่องไม่จบเพียงแค่นั้น หลังจากบิณฑบาตเสร็จในวันนั้นองค์ท่านไม่ให้ผมเข้าไปใกล้เลย วันหลังพอจะไปรับบาตรท่าน ๆ สะบัดมือออกแล้วพูดด้วยน้ำเสียงอันขุ่นว่า “**หนี! อย่ามายุ่ง**!” ท่านไม่ยอมให้รับบาตร “เณรนี่! หนีไปให้ไกล ๆ บ่ตั้งใจมาเฮ็ดคิดไปทั่วทีป ...สามเณรรูปนี้ หนีห่างจากเราไปไกล ๆ ไม่ตั้งใจมาประพฤติปฏิบัติ คิดอะไรไปเรื่อยเปื่อยเลอะเทอะ”

พระรูปใดไปขอรับบาตรจากองค์ท่าน ๆ ก็ไม่ยอมให้ ผมต้องใช้แผนโดยการทำท่าจะเดินเตลิดองค์ท่าน พอเข้าไปใกล้ ๆ องค์ท่านแล้วก็รีบแย่งบาตรจากองค์ท่านมากอดแน่นไว้ไม่ยอมปล่อย เมื่อท่านทราบแล้วว่าผมเกิดความกลัวและไม่คิดจะทำอะไรนอกลู่นอกทางอีก ท่านจึงยอมปล่อยบาตรให้สะพายอีกครั้ง

ผมไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าท่านเป็นพระอรหันต์ รู้แต่ว่าเคารพเลื่อมใสศรัทธาองค์ท่านมาก เวลามีญาติโยมมาคุย ท่านก็คุยด้วยเป็นธรรมดา เป็นพระธรรมดาองค์หนึ่ง แต่เมื่อเราคิดอะไร ท่านรู้นี่สิแปลกมาก

สมัยก่อนต้องประพฤติตัวให้ดี กว่าจะได้รับบาตรพ่อแม่ครูจารย์แสนยาก ก็ด้วยว่าเป็นข้อวัตรที่เป็นที่ทราบกันในหมู่พระกรรมฐานว่า

๑. หากแม้นว่าท่านไม่เคยเห็นหน้า ท่านจะไม่ให้รับบาตรแน่นอน

๒. หากแม้นผู้ใดไม่คุ้นกับนิสัยของท่าน ท่านจะไม่ให้รับบาตรแน่นอน

มิใช่ผู้ใดจะมารับบาตรองค์ท่านได้ง่าย ๆ กว่าจะได้รับบาตรองค์ท่านนี้ต้องแน่นอนว่าท่านสนิทสนมวางใจในผู้นั้น เพราะท่านรักษาบาตร ๆ ของท่านเป็นบาตรเหล็ก โดนหรือกระทบกับสิ่งใดเพียงเล็กน้อยก็ถึงทะลุได้ บาตรที่องค์ท่านใช้เป็นบาตรขนาด ๙ นิ้ว เป็นบาตรใบเดิมที่ท่านใช้จนถึงปัจจุบัน

ศาลาการเปรียญที่หลวงปู่ลี บูรณะยกพื้นให้สูงขึ้น

ที่กล่าวมาแต่เพียงส่วนน้อยนี้ นับได้ว่าหลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านพยายามรักษาสมบัติของพ่อแม่ครูบาอาจารย์เอาไว้ ทั้งส่วนภายนอกทั้งส่วนภายใน ภายนอกท่านสอนให้พระเณรสนใจในการท่องเที่ยวภาวนาตามป่าตามเขา ให้เห็นภูผาป่าเขาลำเนาไพร แล้วหัวใจครึกครื้น ยินดีในถิ่นบรรยากาศที่วิเวก ท่านบอกว่าลมภูเขามันเย็นสบาย กลิ่นดอกไม้ป่าก็หอมฟุ้ง นั่งสมาธิทำลายอวิชชาอยู่หน้าผาที่ดารดาษไปด้วยดอกไม้ป่า มีภาคพื้นอาณาที่เยือกเย็น ย่อมอยู่เป็นสุขแล้วด้วยวิมุตติ แต่ในแดนบ้านอันผู้คนคราคร่ำ เกลื่อนกล่นวุ่นวาย จะมีประโยชน์อะไร **“โน่น!ขุนเขาสีทะมึนดุจเมฆ งามเด่น มีธารน้ำเย็นใสสะอาด ดารดาษด้วยผืนหญ้าแผ่ปกคลุม มองด้านล่างเห็นที่ลุ่มที่ดอน แสงตะวันสะท้อน ถิ่นแห่งขุนเขาย่อมทำใจเราให้รื่นรมย์”**

ส่วนภายในท่านสอนว่า “อย่าพากันเล่นมาก ครูบาอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติเหลือน้อยลงทุกทีแล้ว สักหน่อยศาสนาจะถูกโลกกลืนไปเสียหมด” นี้เป็นโอวาทธรรมของท่านที่ฟังแล้ว เข้ากับกาลสมัยเหลือเกิน

เมื่อออกพรรษาแล้วองค์ท่านดำริท่องเที่ยวภาวนาต่อไป แต่ก่อนอื่นท่านต้องกลับวัดบ้านตาดซึ่งเป็นวัดพ่อวัดแม่เสียก่อน แล้วจึงท่องไพรต่อไปด้วยใจอิสระ คือ ไม่ติดในสิ่งต่าง ๆ ไม่ติดในกาม ไม่ติดบุญบาป ไม่ติดในอารมณ์ต่าง ๆ เหมือนใบบัว ไม่ติด ไม่เปียกน้ำ เหมือนดอกบัวที่เกิดในเปือกตม แต่สะอาดงามบริสุทธิ์ ไม่เปื้อนโคลนตม ดังบาลีว่า **“ผู้ถึงธรรม ไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ดำรงอยู่ด้วยสิ่งอันเป็นปัจจุบัน ฉะนั้น ผิวพรรณของท่านจึงผ่องใส ส่วนเหล่าชนผู้อ่อนปัญญา เฝ้าแต่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง และหวนละห้อยถึงความหลังอันล่วงแล้ว จึงซูบซีดหม่นหมอง เหมือนต้นอ้อสดที่เขาถอนทิ้งไว้ในกลางแดด”** ดังนี้ฯ ●

หลวงปู่ลี ขณะกำลังเล่าชีวประวัติ

อายุ ๖๖ ปี

พรรษาที่ ๓๙

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑

จำพรรษาที่วัดป่าห้วยลาด อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

● รักษาจิตให้ได้อย่างเดียว ●

ได้เขียน **ประวัติหลวงปู่ลี กุสลธโร เกือบจะถึงปลายทางแล้ว** พอให้ได้ทราบว่าพระกรรมฐานแต่ก่อนท่านจริงจังหนักแน่นมาก แม้คุณธรรมในจิตท่านสูงส่งแล้ว องค์ท่านยังพยายามให้ยิ่งขึ้นไปอีก เพราะท่านเป็นอริยสาวกผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ท่านไม่ให้มีสิ่งใดมายุ่งเกี่ยวได้เลยนอกจากการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์เท่านั้น แม้พ้นทุกข์แล้ว ยังหันหลังกลับมาดึงให้ผู้อื่นพ้นตาม

หลวงปู่ลี ท่านได้บันทึกบทธรรมไว้ในสมุดเล่มน้อยของท่าน ซึ่งเป็นลิขิตที่มีคุณค่า ผู้เขียนขอยกมาแต่เพียงน้อยดังนี้

“จะเห็นได้จากเรื่องอันมีมาในธรรมบทว่าสมัยพุทธกาล...มีอุบาสกคนหนึ่งได้ฟังเทศน์จากพระเถระรูปหนึ่งแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ครั้งแรกทำบุญแต่ที่ง่ายๆ มีให้ทานรักษาศีลเป็นต้น ต่อมาไปถามพระเถระอีก พระเถระก็แนะนำให้บวช ตกลงบวชเณรและบวชพระโดยลำดับ

เมื่อบวชเป็นพระแล้วพระอุปัชฌาย์ก็สั่งสอนว่าอย่างนี้ควรอย่างนั้นไม่ควร ตามธรรมดาพระรูปนี้เป็นคนเอาจริงเอาจังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์อย่างเคร่งครัด ครั้นนาน ๆ เข้ารู้สึกอัดอัดเพราะศีลของพระมีมาก คิดอยู่ในใจว่าการที่เราเข้ามาบวชก็เพื่อความเย็นอกเย็นใจแต่นี่คล้าย ๆ กับว่าสถานที่เหยียดมือเหยียดเท้าในศาสนานี้ไม่มี สึกออกไปเป็นฆราวาสบำเพ็ญบุญให้ทานยังจะสะดวกใจกว่า มักจะปรารภเรื่องนี้ให้เพื่อนพระฟังเสมอ พระอุปัชฌาย์รู้เรื่องจึงพาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าตรัสถามเรื่องราวมาตั้งแต่ต้น พระภิกษุรูปนั้นก็เล่าความรู้สึกอึดอัดต่าง ๆ ให้พระองค์ทรงทราบ พระพุทธองค์ตรัสถามว่า

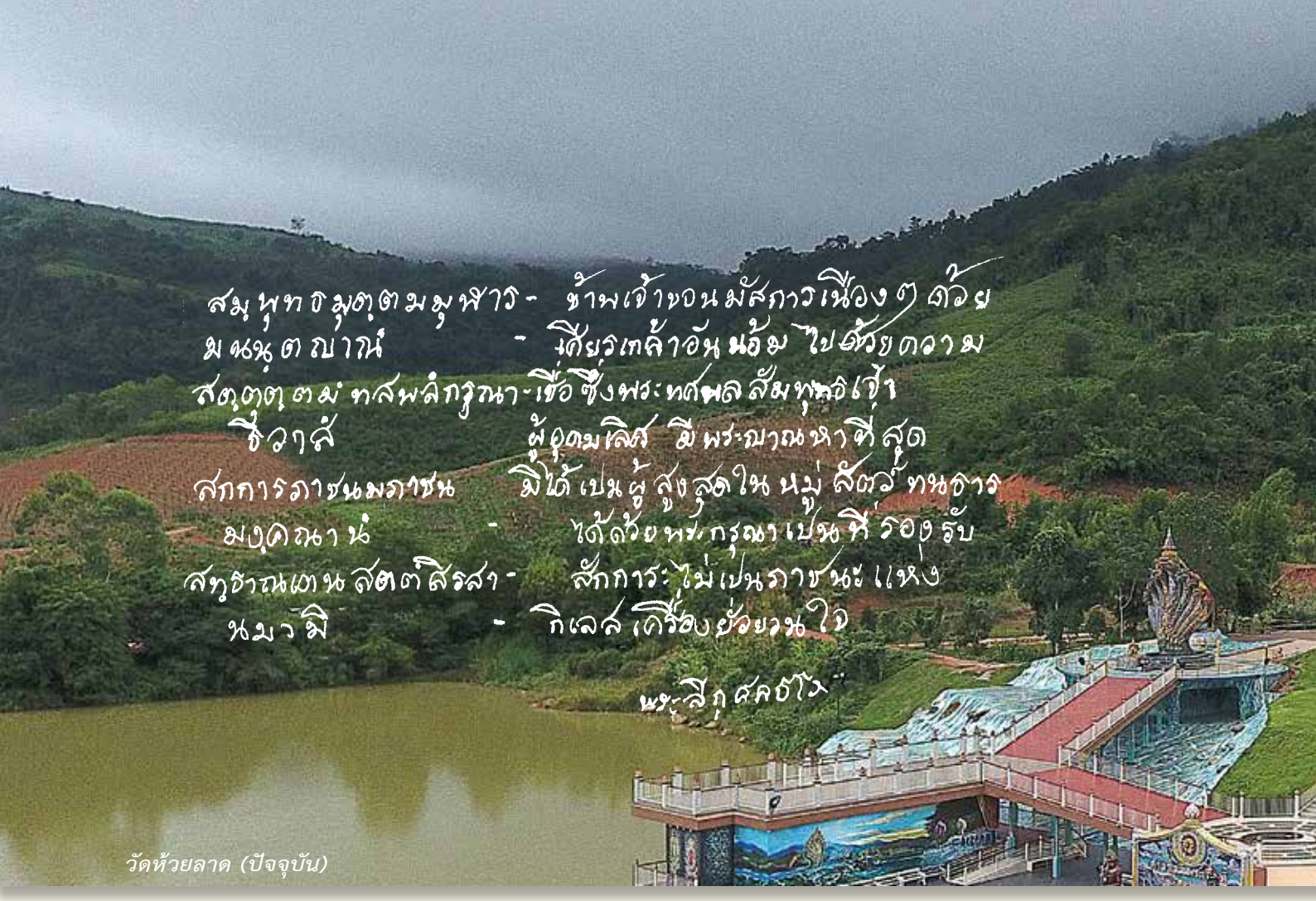

วัดห้วยลาด (ปัจจุบัน)

“เธอจะสามารถรักษาธรรมชาติอย่างหนึ่งได้ไหม?”

พระภิกษุรูปนั้นทูลถามว่า “ธรรมชาติอย่างหนึ่งนั้นคืออะไร?”

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า **“ธรรมชาติอย่างหนึ่งนั้นคือจิต ถ้าเธอสามารถรักษาจิตไว้ได้อย่างเดียว ย่อมชื่อว่ารักษาไว้ได้ทั้งหมด”** พระภิกษุรูปนั้นทูลว่าสามารถรักษาได้

ตั้งแต่นั้นมาพระภิกษุรูปนั้นก็ได้สติไม่หลงไปพะวงรักษาที่อื่น คอยสำรวมระวังใจอยู่เสมอ ไม่ทำความลำบากอึดอัดใจ ในที่สุดก็ได้ถึงจุดที่มุ่งหมายคือได้สำเร็จเป็นอรหันต์ขึ้นในพระพุทธศาสนา

ตามเรื่องนี้จะเห็นว่าศีลแม้จะมีข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย แต่จุดสำคัญนั้นต้องเข้าถึงเจตนาด้วย ตัวเจตนาความงดเว้นนี้เองเป็นตัวศีล ท่านกล่าวว่า **บรรดาสัตว์ไม่มีสัตว์อะไรประเสริฐเท่าสัตว์มนุษย์ บรรดามนุษย์ไม่มีอะไรประเสริฐเท่าจิต และบรรดาจิต จิตที่ได้รับอบรมแล้วเท่านั้นประเสริฐที่สุด**

ก็ศีลตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมเป็นบาทเบื้องต้นของอบรม จิตและศีลที่จะตั้งมั่นอยู่ด้วยดีก็เพราะจิตที่ได้รับการอบรมดีแล้ว ฉะนั้นเรื่องที่จะพูดต่อไปก็คือการอบรมจิต ปัญหาที่มีว่าทำไมจึงต้องอบรมจิต ความจริงท่านว่าจิตใจของเราคนเรานี้กลาง ๆ คือไม่ดีไม่ชั่ว ที่จะดีจะเศร้าหมองไปได้เพราะอารมณ์ภายนอกมากก่อกวนให้เป็นไป

อย่างไฟที่เรามองเห็น เรามองเห็นเป็นสีต่าง ๆ สีเขียว สีแดง สีดำ ความจริงไฟหาได้เป็นสีต่าง ๆ ตามที่มองเห็นนั้นไม่ หลอดสีต่าง ๆ ต่างหากที่ทำให้เราเห็นเป็นเช่นนั้นฉันใด จิตก็เป็นเช่นนั้น อารมณ์ที่ก่อกวนจิตให้เศร้าหมองนั้นมี ๒ ประเภทคือ

ส่วนที่น่าปรารถนา เช่นที่รูปสวย เสียงที่ไพเราะ เป็นต้น

ส่วนที่ไม่น่าปรารถนา เช่นรูปที่ไม่สวย เสียงที่ไม่ไพเราะ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เราต้องระวังอารมณ์เหล่านี้ การระวังอารมณ์นั้นจะทำอย่างไร ท่านกล่าวว่า สติเป็นเครื่องป้องกันเป็นเครื่องกลั่นกรองอารมณ์ ทางที่อารมณ์จะผ่านเข้ามานั้นคือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายและทางใจ เราต้องมีสติคอยควบคุมกำลังจิตไว้เสมอ **สติเปรียบเหมือนทราย อารมณ์เปรียบเหมือนน้ำ** คนโบราณเมื่อต้องการใช้น้ำที่สะอาดเขาเอาทรายใส่ในหม้อน้ำแล้วเทน้ำลงไปทรายจะกลั่นกรองของที่ไม่สะอาดไว้ น้ำที่สะอาดจะไหลซึมลงในหม้อที่รองไว้ตามความประสงค์ ฉันใด จงกลั่นกรองอารมณ์ไว้ ฉันนั้น คือ ไม่ปล่อยให้จิตใจลุ่มหลงในอารมณ์ที่น่าลุ่มหลง ไม่ปล่อยให้จิตขัดเคืองในอารมณ์ที่ขัดเคือง ไม่ปล่อยให้จิตมัวเมาในอารมณ์ที่น่ามัวเมา จิตก็จะต้องอยู่ตามสภาพปรกติ นั่นคือความสงบสุข”

นี้คือลิขิตธรรมที่องค์ท่านลิขิตไว้ ผู้เขียนได้มาจากบ้านโยมแม่ขององค์ท่าน ที่เก็บรักษาสมบัติทางธรรมของพระลูกชายไว้อย่างดี

กุฏิหลวงปู่ลี จำพรรษาที่วัดป่าห้วยลาด ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ บูรณะขึ้นใหม่

• วัตรปฏิบัติที่วัดป่าห้วยลาด •

หลวงปู่ลี กุสลธโร อายุ ๖๖ ปี พรรษา ๓๙ อายุย่างเข้าสู่ปัจฉิมวัยแล้ว แต่องค์ท่านยังออกท่องธุดงค์ท่องเที่ยวจำพรรษาในที่ต่าง ๆ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เบาสบายเหมือนนกที่มีเพียงปีกบินไป มิใช่เพื่อสะสมหรือเพื่อลาภสักการะและชื่อเสียง แม้พรรษามากแล้วท่านยังไม่มีวัดเป็นของตนเอง พระรุ่นน้องเขาเป็นเจ้าอาวาสมีวัดเป็นหลักแหล่งกันหมดแล้ว แม้มีญาติโยมถวายที่ให้ท่านสร้างวัด ท่านยังไม่รับ อย่าว่าแต่มนุษย์เลย แม้เทพ เทวดา อินทร์ พรหม มานิมนต์ท่านสร้างวัดท่านก็ยังไม่รับ เว้นเสียแต่พระบัญชาของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว เท่านั้น!

กราบเรียนถามท่านว่า “ปี ๒๕๓๑ หลวงปู่จำพรรษาที่ไหน?” ท่านเมตตาตอบว่า **“ที่ห้วยลาด”** ท่านท่องขึ้นมาทางจังหวัดเลย ตามรอยพ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ชอบ ฐานสโม มาทางอำเภอภูเรือ จำพรรษาที่ภูครั่ง วัดป่าห้วยลาด ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของบ้านห้วยลาด ผู้คนยังไม่มากห่างบ้านห่างเมืองอยู่สงบสงัดวิเวก ท่านมีพระติดตาม ๒ รูปที่มาจากวัดบ้านตาดชื่อ **พระสมยศ** และ**พระแดง** สามเณร ๑ รูป ชื่อ**สามเณรเตี้ย** คนบ้านกกกอก ซึ่งองค์ท่านเมตตามาก ผ้าขาว ๑ คน ชื่อ **ไพนิจ** คอยอุปัฏฐากรับใช้ผัดเปลี่ยนกันตลอดทั้งพรรษา

ท่านเล่าว่า “ระลึก..รำพึงถึงห้วยลาด ในคราวที่องค์ท่านท่องเที่ยวธุดงค์มากับ**หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒** เป็นที่สัปปายะ เป็นป่าช้าสำหรับเผาผี ต้นหมากต้อง (กระท้อน)ที่ท่านปลูกไว้ผ่านมา ๒๙ ปี สูงใหญ่ใบดกหนาลูกเต็มต้น ห้วยลาดเป็นสถานที่ครูบาอาจารย์อยู่อาศัยนับว่าเป็นมงคลสถาน แต่ขณะนั้น ไม่มีใครอยู่ รกร้างว่างเปล่า เสนาสนะผุพัง

เป็นเพียงที่จรเที่ยวภาวนาของพระกรรมฐาน ยังไม่มีผู้ใดอยู่เป็นหลักแหล่ง ท่านสงสารชาวบ้านที่เขามีจิตศรัทธาโดยเฉพาะ**โยมพ่อแหล่** และ**โยมพ่อปลา** และชาวบ้านทั้งนั้นก็ล้วนแต่ยากจนหาเช้ากินค่ำ แต่กับครูบาอาจารย์เขาปฏิบัติดีเหลือเกิน

องค์ท่านยังกล่าวถึงสรรพคุณความดีที่ท่านไปอยู่ห้วยลาดด้วยใจกระหยิ่มว่า “ตั้งแต่เฮาไปจำพรรษามา พระบ่ขาดเด้!..” หลังจากปีที่ท่านไปอยู่จำพรรษา ต่อแต่นั้นมาพระไม่เคยขาดวัดเลย แถมคนจนได้กลายเป็นคนรวยกันหมด ที่ดินราคาไม่กี่บาทได้กลายเป็นทำเลที่มีราคาแพง บางคนมีเงินถึง ๕๐-๖๐ ล้าน พลิกจากหน้ามือกลายเป็นหลังมือซึ่งแต่ก่อนยังต้องมายืมเงินวัดทีละ ๓๐๐-๔๐๐ เพราะความขัดสน”

ผ้าขาวไพนิจ ซึ่งขณะนี้ท่านบวชเป็นพระแล้ว ได้เล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นให้ฟังว่า “หลวงปู่ลี ท่านชอบเที่ยวธุดงค์เป็นนิสัยประจำขององค์ท่าน **พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร** ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านเห็นท่านมาอยู่ที่ห้วยลาด ซึ่งเป็นทำเลที่ลำบาก จึงซื้อบ้านเก่ามาจากอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก นำมาสร้างกุฏิถวายท่าน ท่านให้สร้างบริเวณป่าช้าแบบเรียบง่าย

ความเพียรขององค์ท่านแม้ผ่านพ้นจากกิเลสมานานแล้วยังเป็นไปแบบเข้มข้น ฉันข้าวเสร็จเข้าทางจงกรม ท่านมีไม้ไล่ยุงตวัดเสียงวับ ๆ สักพักท่านออกมานั่งสมาธิเป็นอย่างนี้ตลอดทั้งพรรษา ดูภายนอกเหมือนว่าร่างกายท่านแข็งแรง แต่แท้ที่จริงปีนั้นท่านป่วย ท่านบ่นว่าแขนขาชา เมื่อตรวจดูทราบว่าเป็นโรคกระดูกทับเส้น ในพรรษานั้นท่านให้พระเณรนวดเส้นถวาย ปีนั้นฝนตกตลอดเดินไม่ระวังต้องล้มกลิ้งไม่เป็นท่าทันที

การลงปาฏิโมกข์เมื่อมีพระหย่อน ๔ รูป มีเพียง ๓ รูป องค์ท่านให้ทำปาริสุทธิอุโบสถให้รูปหนึ่งสวดประกาศด้วยญัตติว่า **“สุณันตุ เม ภันเต อายัส์มันตา อัชชุโปสโถ ปัณณะระโส, ยะทายัส์มันตานัง ปัตตะกัลลัง, มะยัง อัญญะมัญญัง ปาริสุทธิอุโปสถัง กะเรยยามะ”** จากนั้นองค์ท่านจึงบอกความบริสุทธิ์ว่า **“ปริสุทโธ อะหัง อาวุโส, ปะริสุทโธติ มัง ธาเรถะ”** พระภิกษุที่เหลือจึงแสดงต่อตามลำดับพรรษา

กิจวัตรที่ท่านพร่ำสอนก็เหมือนปฏิปทาของพ่อแม่ครูบาอาจารย์พาดำเนิน นอน ๕ ทุ่มตื่นตี ๓ ตอนเช้าเตรียมยาสีฟันเตรียมน้ำล้างหน้าถวายท่าน รับบาตรท่านลงกุฏิ ล้างกระโถน นำบาตรไปศาลา เพื่อออกบิณฑบาต ชาวห้วยลาดตักบาตรทำบุญดีเหลือเกิน เพราะมีศรัทธาเป็นทุนตั้งแต่สมัยหลวงปู่ชอบแล้ว แกงหน่อไม้ ลูกก่อต้ม ผักพื้นบ้าน น้ำพริกดำ เป็นอาหารประจำที่ชาวบ้านถวายทุกวัน เพราะที่ห้วยลาด ภูคลั่งเป็นป่าไผ่ทั้งนั้น

กิจวัตรเวลาบ่ายสามโมง กวาดลานวัด ทำสะอาดศาลา ตักน้ำใส่ตุ่ม จากนั้นฉันน้ำปานะมีโกโก้ กาแฟ สมอ และหมากเหลี่ยม(สมอภิเภก)ที่เกิดในบริเวณนั้น

วันพระวันศีลในพรรษามีญาติโยมมาสวดมนต์ไหว้พระเสมอ ส่วนพระสงฆ์องค์สามเณรท่านจะเรียกประชุม ๗ วันต่อหนึ่งครั้ง ท่านแสดงธรรมสั้น ๆ ยกหัวข้อธรรมด้วยปากเปล่า

เล่าให้ฟัง เป็นธัมมะแบบป่า ๆ บทสวดมนต์ที่องค์ท่านนำสวดเสมอคือ **บทมหาสมัยสูตร ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร อนัตตลักขณสูตร อาทิตตปริยายสูตร** และนอกจากนั้นจะมีบทเมตตา ยังกิญจิ และพรหมวิหารธรรม

องค์ท่านเล่าถึงบท **“เมตตายังกิญจิ”** บทนี้ว่า เป็นบทสวดที่องค์หลวงปู่ชอบให้มา ขลังดีนักแล คนจะใส่ของหรือภูตผีจะทำอันตรายมิได้เลย ให้สวดคู่กับพรหมวิหาร ๔ ยิ่งดีนัก

ท่านเล่าว่า มีโยมคนหนึ่งไปเรียนเล่นของมา เอาไปใส่ใครให้ผลเป็นบ้าเสียจริตมานักต่อนัก ทีนี้คนเล่นของมันไม่ชอบลูกศิษย์หลวงปู่ชอบ มันจึงเสกของคือคุณไสย์มาใส่ ใส่ยังไงของนั้นก็ไม่ติด ไม่มีผลร้ายเหมือนดังที่เคยทำ ด้วยความกลัวของจะย้อนกลับเข้ามาใส่ตน จึงตัดสินใจเข้าไปขอโทษและไต่ถามความว่า **“เจ้ามีของดีอะไร เราเสกคาถาใส่ของ จึงไม่เข้าถึงตัวเจ้า”** เขาบอกว่า “ไม่มีของดีอะไร?” พอถามหนักเข้า ได้ทราบว่า “เขามีคาถาเมตตายังกิญจิที่หลวงปู่ชอบให้สวดทุกวัน ป้องกันพวกของต่ำจากไสยเวทได้ทุกอย่าง”

คาถานี้ผู้เขียนพบในสมุดบันทึกที่องค์ปู่ลีได้ลิขิตไว้ ดังนี้

ยังกิญจิ กุสะลัง กัมมัง สัพเพหิ อัมเหหิ กะตัง ปุญญัง โน อะนุโมทันตุ
สุณันตุ โภนโต เย เทวา อัสฺมิง ฐาเน อะธิคะตา ทีฆายุกา สทา โหนตุ
สัพพะสัตตา สุขี อัตตานัง ปริหะรันตุ
มาตาปิตา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ ญาติกา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ อะญาติกา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ ปิสาจา สัพเพ ยักขา
สัพเพ เปตา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ นักขัตตา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ เทวา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพเพ อาจาริยุปัชฌายา สุขิตา โหนตุ ทุกขา ปะมุจจันตุ
สัพพะ สัมปัตติโย สะมิชฌันตุ โวฯ

ด้วยความสมถะขององค์ท่าน ในระหว่างพรรษาฝนตกแต่ศาลาไม่มีรางรองน้ำฝนเก็บไว้ใช้ ท่านเห็นความลำบากของพระเณร จึงเดินทางไปขอรางน้ำเก่าจากพระอาจารย์ปัญญาที่วัดป่าบ้านตาด เพื่อนำมาซ่อมใช้ หลวงตาทราบดังนั้นกล่าวตามหลังว่า **“ธรรมลีนี่! ทำตัวเหมือนไม่เคยอยู่กับเรา ขาดอะไรก็บอกเราสิ”**

ขณะนั้นองค์ท่านมีปัจจัยอยู่ ๑,๐๐๐ บาท หากชาวบ้านเดือดร้อนป่วยไข้ไม่สบายก็มายืมจากองค์ท่านก่อน ท่านเมตตาเสมอ คราวหนึ่งมีเถ้าแก่จากเมืองอุดรฯ มาถวายเช็คของขวัญ

ปี ๒๕๐๒ หลวงปู่ลี ธุดงค์มาที่ภูครั่ง (บ้านห้วยลาด) พร้อมกับหลวงปู่ชอบ

ให้กับท่าน ท่านให้ตาปะขาวนำเช็คนั้นไปแลกที่จังหวัดเลย ท่านบอกว่า “ทางหน้าวัดอย่าไป ให้โค้งหลบออกทางหลังวัด ออกบ้านหนองบง อย่าให้ใครเห็น” ตาปะขาวไปเช้ายันเย็นนำเงินกลับมา ท่านแบ่งให้พระเณรและตาปะขาวคนละ ๕๐๐ ดูเถอะความเมตตาขององค์ท่านที่เจือจุนหมู่เพื่อน บางท่านนำมาถวายคืน ท่านตอบว่าให้แล้วจะเอามาให้คืนทำไม ท่านไม่รับ ขณะที่องค์ท่านพักจำพรรษาที่แห่งนี้มีคณะศรัทธาจากทางอุดรธานีและญาติพี่น้องของท่านมากราบเยี่ยมท่านเสมอ

● เปิดเผยคุณธรรม ●

พระอาจารย์รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นศิษย์ยุคต้น ได้เข้ามาทำข้อวัตรองค์ท่านที่วัดป่าห้วยลาด และได้นวดเส้นถวายท่านในคืนที่เงียบสงัด ท่านถามขึ้นว่า “เป็นอย่างไรภาวนา”

พระตอบท่านว่า “ไม่ได้เรื่องไม่ได้ราว จิตใจมันร้อน มันอยากจะลาสิกขา”

ท่านว่า “ฮ่วย!..**นี่มันกรรมฐานแห้งนะเนี่ย สนิมเหล็กมันเกิดจากที่ไหน มันก็เกิดจากเหล็กนั่นแล เหล็กกับสนิมมันอยู่ด้วยกัน ไม่แยกออกเหล็กก็กลายเป็นผุยผง ไม่มีชื่อเหล็กเหลืออยู่เลย ความร้อนรุ่มในหัวใจของท่านมันไม่ได้มาจากไหน มันก็มาจากใจท่านนั่นแล ถ้าท่านไม่แยกกิเลสออกจากใจ ตัวท่านจะไปเหลืออะไร มีแต่จะกลายเป็นผุยผงไปแบบไม่มีชิ้นดี ทำใจให้เป็นเหล็กดี เหล็กกล้าซิ เห็นมั้ยเหล็กบางชนิดสนิมกินไม่ได้นะ**”

ศาลาการเปรียญวัดป่าห้วยลาด

พระอาจารย์รูปนั้นได้สติคืนมาในทันที อุทานอย่างถึงใจว่า“สนิมเหล็กเกิดจากเหล็ก กิเลสกูร้อน เกิดจากใจของกูนี่เอง” ใจท่านน้อมลงในพระธรรมเหมือนมีน้ำเย็นมาเทใส่ แสงสว่างว๊าบฉายเข้ามาแทน ใจที่รุ่มร้อนเหมือนกองไฟใหญ่เผาลน เหมือนมีคนเอาน้ำทั้งสระมาสาดใส่ให้ไฟดับมอดลง

จากนั้นองค์ท่านจึงเล่าการปฏิบัติแต่หนหลังจนถึงวันหลุดพ้นจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งหลายทั้งมวล พระอาจารย์รูปนั้นอุทานว่า โอ้ย..เสียดายไม่มีเทปอัดไว้ แต่จำได้บ้าง แต่ไม่เหมือนที่องค์ท่านพูด เพราะเป็นธรรมแท้ออกมาจากปากของท่านผู้บริสุทธิ์ พอมาถึงเรากล่าวต่อจิตห่อสนิมพูดไปก็ไม่เหมือนท่าน ครั้งนั้น นับเป็นครั้งแรกที่องค์ท่านเปิดเผยเรื่องธรรมภายในให้ศิษย์ผู้ใกล้ชิดฟังแบบเฉพาะมิได้แพร่งพรายให้ใครทราบ แม้ว่าองค์ท่านจะถูกยกย่องจากองค์พ่อแม่ครูจารย์ แต่สำหรับองค์ท่านเองมิเคยปริปากพูดปิดเงียบมาโดยตลอด

ขณะพระอาจารย์รูปนั้นกำลังนวดเส้นถวาย ท่านได้เอ่ยขึ้นว่า “คนที่ไปถึงฝั่ง ยืนอยู่บนฝั่งแล้ว ใยจะต้องกลัวน้ำไหลท่วมทับ ใยจะต้องกลัวเกลียวคลื่นซัดไปซัดมา มีแต่หาที่นั่งเย็น ๆ ดูน้ำไหลสบาย คำว่า **“บนฝั่ง”** หมายถึงนิพพาน คำว่า **“เกลียวคลื่น”** หมายถึง กามโอฆะ ภวโอฆะ อวิชชาโอฆะ คนมีกิเลสเหมือนคนเจ็บไข้ได้ป่วย จะหาความสุขมาแต่ที่ไหน ส่วนท่านผู้ถึงธรรมเป็นผู้หายป่วยแบบถาวร ไม่มีวันจะป่วยอีกเลย ท่านถามพระว่า “แบบนี้สบายไหมล่ะ” แล้วองค์ท่านก็แสดงลักษณะจิตที่ให้เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม จิตที่เป็นโสดาบัน ถ้าตายแล้วจะไปค้างอยู่ตรงนั้น จิตที่เป็นสกทาคามี ถึงขั้นนี้ต้องเร่งความเพียรอย่างนี้ จิตที่เป็นอนาคามี ไม่เดือดร้อนด้วย ราคะ โทสะ โมหะ หากเร่งเต็มที่สำเร็จในชาติปัจจุบัน องค์ท่านแสดงเป็นขั้นเป็นตอน เป็นอย่างนั้น ๆ จนถึงหมดกิเลสไปจากจิตใจ แล้วองค์ท่านจึงพูดถึงวิธีการที่จะรู้วาระจิตของคนและสัตว์ทั้งหลาย ท่านเล่าถึงขนาดว่าเมื่อน้ำไม่มีใช้จึงใช้จิตส่องดูว่าน้ำมันลึกลงไปใต้ดินกี่เมตรจึงให้โยมมาขุดดู ท่านยกเรื่อง**ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตฺยาคโม** ขึ้นมาเป็นอุทาหรณ์ถึงความรู้ภายใน

ท่านว่าการเร่งความเพียรแบบไม่ลืมหูลืมตาเป็นสิ่งสำคัญ กามกิเลสมันขาดไปจากจิตใจยังมิใช่อรหันต์นะ เพียงแค่ภูมิอนาคามี ถ้าจิตปฏิบัติถึงแล้วมันจะแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาทั้งหมด ไม่มีสิ่งใดปิดบังลี้ลับ บางทีพวกพระไปแอบคุยสนทนากันในที่ลับหูลับตา ท่านรู้หมดแต่องค์ท่านไม่สนใจ เหมือนโทรทัศน์มีแล้วเปิดไว้แต่ไม่สนใจดูมันก็เท่านั้น แต่บางทีก็หันมาดูบ้างหากจำเป็นและเป็นประโยชน์แก่โลก ถ้าไม่เป็นประโยชน์แก่โลกก็ไม่ต้องดู ท่านเทียบกับจิตของท่านอยากดูอยากเห็นตอนไหนก็ได้

ท่านกล่าวว่า “เหมือนพระที่ติดตามผม องค์พอสอนได้ผมดูแล้วผมก็สอน องค์ไหนสอนไม่ได้ บัวใต้น้ำก็ต้องปล่อยผ่านไป เรื่องกิเลสต้องเด็ดขาดนะท่าน อย่าไปญาติดีกับมัน เพราะมันไม่เคยคิดว่ามันเป็นพี่เป็นน้องเป็นญาติสนิทมิตรสหายของเราสักครั้ง มีแต่มันขย้ำคอกลืนหัวใจหัวตับหัวปอดเราตลอดเวลา จิตผมหมุนเข้าขั้นทำลายล้างกองอวิชชา ตั้งแต่อยู่ห้วยทรายกับพ่อแม่ครูจารย์ จิตหมุนเพื่อสมาธิภาวนา เดินจงกรมตลอด เหนื่อยแล้วนั่งสมาธิ นั่งไปนาน ๆ มองดูร่างเห็นกระดูกตัวเอง “ขาวเปิ่นเหวิ่น” ขาวปลอดเหมือนสังข์ขัดไว้ดีแล้ว

ออกจากสมาธิคิดเสียดายอยากจะดูต่อไปอีกมันเพลิดเพลิน เมื่อถึงเวลาเข้าไปทำข้อวัตรถวายพ่อแม่ครูจารย์ (หลวงมหาบัว) ท่านรู้วาระจิตเรา ท่านกล่าวว่า **“ธรรมของพระพุทธเจ้าปฏิบัติได้มีแต่ความสุขสบายนะ”**

ต่อมาเรานั่งภาวนาถึงรุ่งสางเป็นว่าเล่น วันหนึ่งไปทำข้อวัตรพ่อแม่ครูจารย์ ไม้กวาดสอดอยู่ใต้ถุนกุฏิท่าน ตรงนั้นมีรังแตน วันไหนที่เราไปทำข้อวัตรท่านจะบอกเตือนว่า “ระวังนะ มีรังแตน” ท่านจะเตือนทุกวัน เราก็ไปทำทุกวัน ไม่เคยถูกแตนต่อย พอวันนั้น ท่านไม่ได้บอก เราเข้าไปถูกแตนต่อย พ่อแม่ครูจารย์ท่านว่า”พระองค์นี่ วันไหน ๆ เราก็ได้บอกได้เตือนเสมอ วันนี้เราไม่ได้เตือนถูกแตนต่อย ทำไมท่านถึงเป็นพระเซ่อเอานักหนา” คืนนั้นโมโหตนเองจึงตั้งจิตอธิษฐานนั่งสมาธิภาวนา **“ข้าพเจ้าจะนั่งสมาธิตั้งแต่เย็นจนกระทั่งถึงหกโมงเช้า จะเป็นหรือตายมิให้ขาดสัจจะ”** เบื้องต้นมันจะปวดเข่าก่อน จากนั้นถึงหกทุ่มมันจะปวดบั้นเอว ตีหนึ่งขึ้นมาปวดที่สันหลัง ตีสองความปวดขึ้นมาที่ศีรษะ จากนั้นปวดหนักหน่วงทรมานไปทั้งร่าง ร่างกายเหมือนตอยู่ในหลุมถ่านเพลิง ทุกขเวทนารุมเร้าสุดบรรยาย **“พุทโธ”** คำบริกรรมภาวนาที่เคยใช้และให้ความสงบสุขทางใจมาโดยตลอด ใช้ไม่ได้เลย ได้แต่ภาวนาว่า **“ตาย ๆ ตายแน่”** อย่างเดียว สู้ไปจนกระทั่งเกือบตีสามจิตมันลงถึงขั้นสงบสุดยอด เหมือนไม่มีตัวตน ไม่มีเนื้อหนัง ระงับเวทนาใหญ่ได้สนิท ถอนจิตออกตอนหกโมงเช้า พอดีถึงเวลาลงศาลาจัดบาตร ท่านเอามือเกาะข้างฝาลุกขึ้น ท่านกล่าวต่ออีกว่า **“การทำสมาธิภาวนาเก่งแค่ไหนก็ตาม ถ้าขาดปัญญาไม่มีความหมาย เป็นเพียงสมาธิหัวตอเท่านั้น”**

พระอาจารย์รูปนั้นได้กล่าวว่า เสียดายเหลือเกิน มีปัญญาน้อยมิอาจจดจำสิ่งท่านเมตตาแสดงแก่ตนได้ทั้งหมด ท่านแสดงในวันนั้น ช่างเป็นธรรมที่พิสดารลึกซึ้ง แต่มันเกินวิสัยปุถุชนจะจดจำเรื่องของอริยบุคคลมาได้ ท่านกล่าวเป็นภาษาธรรมที่สละสลวยงดงามไพเราะ เหมือนพิณสายกลางที่ฟังแล้วไม่แสลงหูแสลงใจ หากทราบเพียงแต่ว่าพอดิบพอดีลงตัวทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ด้วยปัญญาด้อยจึงไม่อาจจดจำมาเล่าได้ทั้งหมด ของดีอย่างนี้อยากแบ่งให้ท่านผู้อื่นได้ฟังบ้าง

พอออกพรรษาที่วัดป่าห้วยลาด วันรุ่งขึ้นท่าน**พระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร และเถ้าแก่ศรีไทยใหม่** (กกหุ่ง) นำรถขึ้นมารับท่านทันที อาราธนานิมนต์ท่านไปรักษาอาการกระดูกทับเส้นกับหมอแผนโบราณที่จังหวัดบุรีรัมย์ ●

๑

๒

๓

๑. ศาลาการเอนกประสงค์ วัดป่าภูทอง (ปัจจุบัน)

๒. หอระฆัง

๓. เขตวิสุงคามสีมา

อายุ ๖๗ ปี

พรรษาที่

๔๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๒

จำพรรษาที่วัดป่าภูทอง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

• อยู่เหมือนราชสีห์ •

ตั้งแต่เริ่มเขียนประวัติของหลวงปู่ลี กุสลธโร มาจนถึงวันนี้ คำว่า“สาธุ”มีมาโดยตลอด เขียนเรื่องท่านไปก็อดที่จะสาธุมิได้ในความดีงามของท่าน เห็นสถานที่ ๆ ท่านบำเพ็ญก็อดสาธุดัง ๆ ไม่ได้ ชีวิตและปฏิปทาของท่านเป็นเรื่องที่ควรสาธุการตลอดสาย ยิ่งได้ทราบแก่นลึกของพระกรรมฐานที่ท่านบวชมาประหารกิเลส จึงต้อง **สาธุ โข ปพฺพชา นาม**

ขอเรียนให้ท่านทั้งหลายได้ทราบว่า **“พระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ยังมีอยู่มาก โดยมากท่านไม่ออกจากป่าจากเขา ชอบหลีกเร้นอยู่เหมือนราชสีห์”** อันปรากฏในบทสวดมหาสมัยสูตรที่องค์ท่านหลวงปู่ลีชอบสวดตอนหนึ่งว่า **“เย สิตา คิริคพฺภรํ ปหิตตฺตา สมาหิตา ปุถู สีหาว สลฺลีนา โลมหำสาภิสมฺภุโน โอทาตมนสา สุทฺธา วิปฺปสนฺนมนาวิลา..** ภิกษุทั้งหลายเหล่าใด อาศัยแล้วที่ซอกแห่งภูเขา มีตนอันส่งไปแล้ว ตั้งจิตมั่นเป็นอันมาก ซ่อนเร้นอยู่แล้วดั่งราชสีห์ ครอบงำเสียซึ่งขนพองสยองเกล้า มีใจผุดผ่องหมดจดใสสะอาดไม่ขุ่นมัว”

พระกรรมฐานแท้ผู้คนไม่ค่อยเห็นท่านได้ง่าย ซ่อนตัวอยู่ดั่งราชสีห์ ท่านไม่เข้าเมืองหลวงหรือตัวอำเภอจังหวัด หากไม่มีเหตุจำเป็นจริง ๆ หากเข้านอกออกในเมืองบ่อย ๆ ชักจะเป็นกรรมฐานลืมครูเสียแล้ว หรือเป็นกรรมฐานเกินครู วิ่งแซงหน้าครูเพื่อไปตกหลุมมูตรหลุมคูถแล้วจึงนำความเน่าเหม็นนั้นไปแจกจ่าย จนชาวโลกทั้งหลายเขาทนไม่ไหว จนต้องออกมาขับไล่สาปแช่ง ดัง**ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** ท่านว่า “กรรมฐานพ้อว้อมาขี้ให้หมู่เหม็น ...ออกฉากมาเมื่อไหร่เป็นอันได้ฮายิ่งกว่ายี่เกหมอลำ เป็นอันได้ปิดจมูกด้วยผ้าสิบชั้นยังกลบกลิ่นเหม็นไม่อยู่ ยิ่งกว่าซากศพค้างปีค้างชาติเสียอีก

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านชอบอยู่ป่าอยู่เขาห่างไกลบ้านเมือง ค่อนข้างไปทางทุรกันดาร ยังไม่ปรากฏว่าท่านจำพรรษาในตัวจังหวัดหรือตัวอำเภอที่เจริญแล้ว แม้แต่วัดที่ท่านเคยอยู่

ภาพมุมสูงวัดป่าภูทอง

จำพรรษาถูกปิดไว้เสียมิดก็เพิ่งมาทราบในตอนหลังนี้เอง บางแห่งรถเข้าไม่ถึง อาศัยรถสองขาเดินเท้าเปล่าบุกป่าบุกโคลนเข้าไป ถ้าเป็นหน้าฝนบอกได้คำเดียวว่าไม่มีทางเข้าไปได้ บางแห่งท่านเข้าไปภาวนาในป่าลึกเจอทรัพย์สมบัติของคนโบราณที่ฝังเอาไว้ทั้งแก้วแหวนเงินทองมีค่ามหาศาล ท่านก็เฉยไม่สนใจ มองดูเหมือนเป็นเศษหญ้าฟางเท่านั้น ท่านอาศัยอยู่อย่างเงียบ ๆ ไม่มีใครอาจทราบความเคลื่อนไหวเป็นตายร้ายดีสุขทุกข์ของท่านได้ เว้นแต่พระกรรมฐานด้วยกันเท่านั้นที่จะทราบจุดที่ท่านพักปฏิบัติอยู่ในป่าเขาจุดนั้น ๆ ดู ๆ แล้วเหมือนว่าถ้าไม่ใช่พวกเดียวกัน ตามดมกลิ่นกันไม่เจอ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้เขียนไปตามร่องรอยท่านดู เป็นพระประเภทชอบสอดรู้สอดเห็นเรื่องท่านผู้ปฏิบัติดี ชอบเพ้อฝันอยากพบอยากเจอพระอรหันต์พระอริยบุคคล ทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่ได้เรื่องราวอะไร เมื่อตามไปดูจะเห็นได้ว่าสถานที่บำเพ็ญเพียรเป็นที่ซึ่งคนทั่วไปอยู่ไม่ได้เป็นแน่ ถ้าไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญชำนาญป่าแบบที่เรียกว่า**มองภูเขาทะลุปลายฟ้า เดินไปมาอยู่แค่ปลายเท้า** หลวงปู่ลีท่านเที่ยวอยู่ทางภาคอีสานตอนบนเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะจังหวัดอุดรธานี เกินครึ่งชีวิต รองลงมาเป็นจังหวัดเลยราว ๑๐ ปี หย่อนลงมาเป็นทางจังหวัดหนองคาย หนองบัวลำภู ขอนแก่น สกลนคร กาฬสินธิ์ มุกดาหาร มีภาคเหนือตอนล่างบ้างคือเพชรบูรณ์ ส่วนภาคตะวันออกมีบ้างนิดหน่อยคือจังหวัดจันทบุรี ท่านไปง่ายมาง่ายมีสมบัติแต่ไม่บอกให้ใครรู้ปิดเงียบ ท่านดำเนินชีวิตไปธรรมดาค่อนข้างเหมือนผ้าขี้ริ้วแต่ข้างในนั้นห่อทองคำ บุคลิกภาพและภาวะจิตของท่านอยากจะพูดให้เต็มปากว่า **ท่านไม่มีอะไรกังวล หรือติดค้างใจ สงบลึกซึ้ง ไม่มีความหิวโหย ใจอิ่ม เที่ยวไปไหนได้ตามสบาย** เป็น **“อตฺตมโน”** มีธรรมในตน มีตนในธรรม **อยู่เหนือความดีและความชั่ว มีอำนาจเหนือจิตของตน เป็นตัวของตัวเอง มีใจไร้พรมแดนแท้จริง**

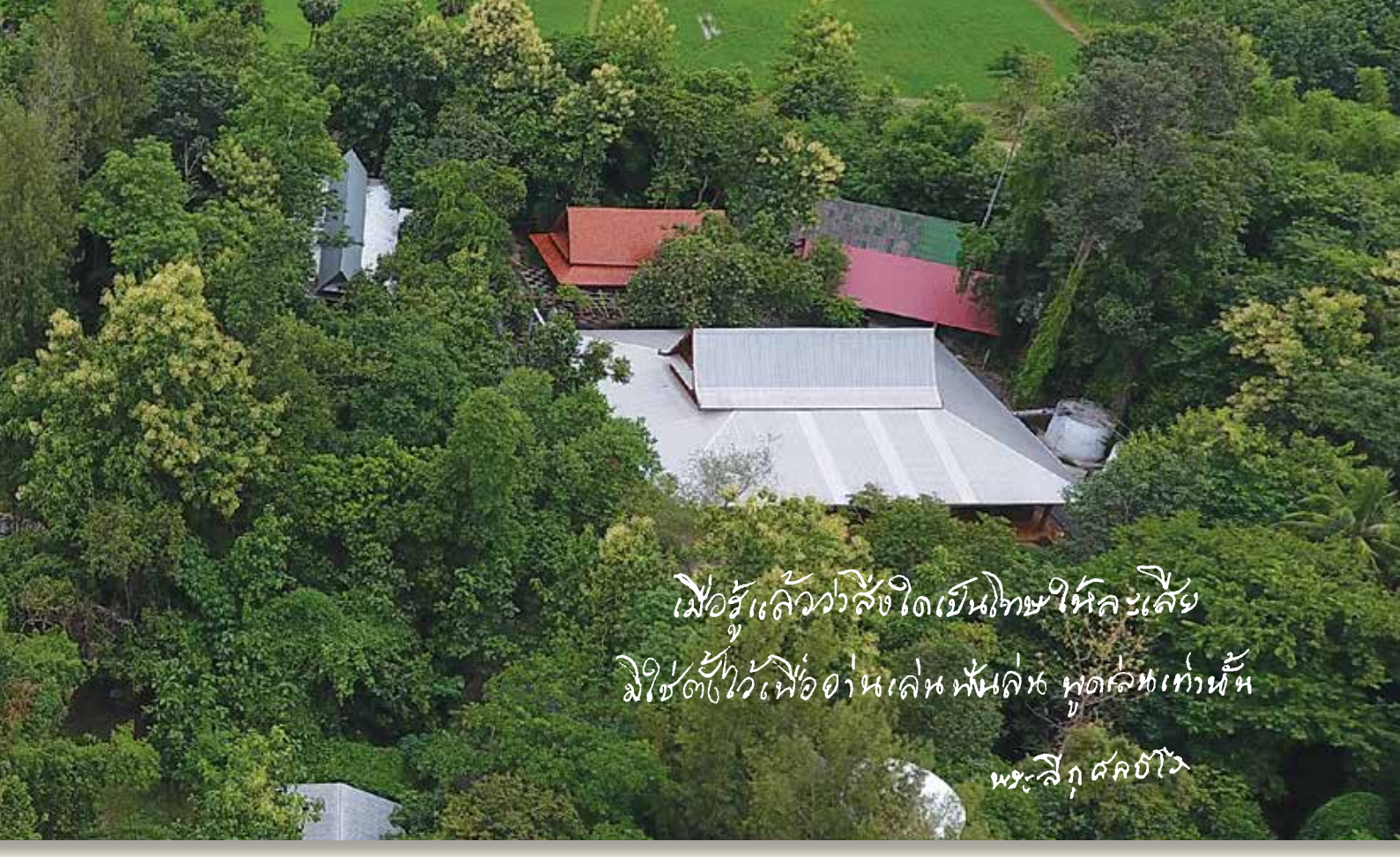

• รักษาโรคกระดูกทับเส้น •

ขอท้าวความตอนที่แล้ว ...หลังออกพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ที่วัดห้วยลาด อำเภอภูเรือ จังหวัดเลยแล้ว หลวงปู่ลีมีอาการแขนขาชากระดูกทับเส้น ท่านพระอาจารย์จันทร์เรียนคุณวโรและเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ เดินทางไปรับท่าน ๆ มีพระอาจารย์สมยศติดตามอุปัฏฐากรับใช้ เมื่อพักที่ถ้ำสหายพอสมควรแล้ว ท่านจึงเดินทางไปรักษาตัวกับหมอเส้นที่มีชื่อเสียงยัง**วัดป่าหนองเกาะแก้ว บ้านหนองเกาะ ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์** ซึ่งเป็นวัดที่**หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต และหลวงปู่สาม อกิญฺจโน** เคยไปเที่ยวพักภาวนามาก่อน

ในตอนนี้ผู้เขียนโชคดีได้ทราบว่ามีพระอาจารย์รูปหนึ่ง ซึ่งขณะนั้นเป็นพระใหม่ ได้ติดสอยห้อยตามท่านตั้งแต่นั้นจนถึงทุกวันนี้ได้เล่าให้ฟังว่า “แต่ก่อนนั้น ผมยังไม่รู้คำว่าศรัทธาว่ามันเป็นอย่างไร แต่เมื่อได้เห็นหลวงปู่ลีในครั้งแรกแล้วรู้สึกเย็นดี สบายดี ยิ่งได้อยู่รับใช้อุปัฏฐากใกล้ชิดท่านยิ่งรู้สึกถึงความเย็นดีสบายดี จึงคอยอยู่รับใช้ท่านอยู่อย่างนั้น”

ท่านใช้เวลาพักรักษาตัวอยู่ที่วัดเกาะแก้ว ๗ วัน วันหนึ่งผมได้เข้าไปขออนุญาตทำข้อวัตรถวายท่าน ๆ ท่านก็เมตตากล่าวว่า “เอ๋า! ฝนมีดให้แหน่ ...อ้าว! เธอลับมีดให้เราด้วย” จากนั้นท่านก็พูดคุยด้วย ผมจึงนวดเส้นถวายได้ถือโอกาสเอ่ยปากขออนุญาตเป็นศิษย์ติดตามท่าน

ทีแรกผมก็ไม่กล้าพูด เลยกลับไปกุฏิไปท่องคำพูดมาใหม่ว่า “หลวงปู่ครับ ผมไปนำแหน่ ผมอยากไปเที่ยว ผมบ่ฮู้จักหยัง...หลวงปู่ครับผมขอไปด้วยคน ผมอยากไปเที่ยว ผมยังไม่รู้ภาษี ภาษาอะไร”

ถ้ำยานาโพธิ์ (ภูลังกา) อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม สถานที่หลวงปู่ลีมาธุดงค์หลายครั้ง

ท่านตอบว่า “ฮ่วย! กะแฮงดีแหล่ว ผมสิเอาท่านไปเสี่ยงอยู่หั่น ...อ้าว! ก็ยิ่งดีนะซิ เราจะได้เอาเธอไปซ่อนไว้ในป่านั่น”

ท่านถามว่า “เจ้าภาวนาดีบ่?...เธอภาวนาดีไหม?” ตอบท่านว่า “เกล้าฯภาวนาไม่เป็นครับ”

ท่านถาม “พ่อแม่เธอหล่ะ” กราบเรียนท่านว่า “พ่อผมไม่มี พ่อผมไปอยู่กับเมียใหม่ ผมอยู่กับน้องกับแม่”

ท่านถามว่า “น้องมี จักคน” ตอบท่านว่า “มี ๒ คน”

ขณะกำลังสนทนากันอยู่นั้นเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ ก็เดินเข้ามาพอดี ถามท่านว่า “เป็นใด๋ครูจารย์ ...เป็นอย่างไรบ้างครับครูจารย์” ท่านตอบ “บ่หายดอกเถ้าแก่ มื้ออื่นเช้าฉันข้าวแล้วกลับเถอะเฮา เอาท่านนี่ไปนำ ...ไม่หายดอกเถ้าแก่ พรุ่งนี้ (วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒) เช้าฉันข้าวเสร็จแล้วพวกเราก็เดินทางกลับ ให้เอาพระรูปนี้ไปด้วย”

หลังจากฉันจังหันเสร็จแล้วขึ้นรถออกเดินทางไปหา**หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร** ที่อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด พักอยู่ที่นั่นหนึ่งคืน ตื่นแต่เช้าตีสี่ ด้วยความเมตตาที่มีต่อพระใหม่ จึงกล่าวกะเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ว่า “เถ้าแก่คั้นกลับกะพาพระรูปนี่ไปเที่ยวก่อนนิ เธอบ่เคยไปไส... เถ้าแก่ถ้าจะกลับก็ให้พาพระใหม่นี้ไปเที่ยวเปิดหูเปิดตาก่อน เพราะเธอไม่เคยไปที่ไหน พาเธอนี้ไปเที่ยวซะก่อน แล้วจึงค่อยกลับวัด”

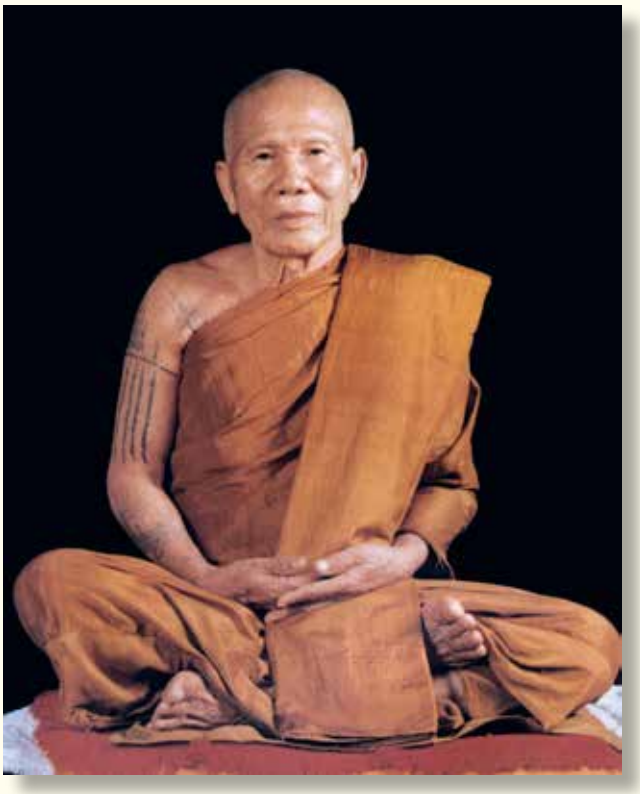

หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต

หลังจากที่คณะเดินทางออกจากอำเภอพนมไพรแล้วก็ไปฉันข้าวกับ**หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต** ที่วัดภูจ้อก้อ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ไปถึงในเวลาเช้า ออกบิณฑบาตในหมู่บ้านหนองแวง

ขณะกำลังฉันข้าวอยู่ หลวงปู่หล้า ถวายมังคุดแก่หลวงปู่ลี ๆ พนมมือแล้วน้อมรับด้วยการเอามือซ้อน โอ้! ท่านทั้งหลาย! ช่างเป็นภาพที่งดงามยิ่ง ได้เห็นภาพที่งดงามนั้นให้นึกขึ้นในใจว่า “โอ้! หลวงปู่หล้า ท่านเป็นพระมีชื่อเสียง ทำไมท่านจึงแสดงความเคารพต่อหลวงปู่ลี” หลวงปู่หล้ากล่าวว่า **“พ่อแม่ลี! ให้ผมใส่บาตรแหน่ ...พ่อแม่ครูจารย์ลีให้ผมใส่บาตรด้วย”** ท่านกล่าวทั้ง ๆ ที่หลวงปู่ลีพรรษาน้อยกว่าท่าน

หลังจากฉันข้าวเสร็จแล้วหลวงปู่หล้าจึงพูดขึ้นในสังฆสมาคมวัดภูจ้อก้อนั้นเพื่อยกย่องคุณธรรมของหลวงปู่ลีว่า **“พระในยุคปัจจุบันนี้ ให้ดูหลวงปู่ลี นี่แหละ “เศรษฐีธรรม” ไม่พูดไม่จาไม่อะไรกับใครทั้งนั้น แต่ว่าเรื่องวัตรปฏิบัติให้ดูอย่างไว้เลย เศรษฐีธรรมเรื่องปฏิบัติภาคปฏิบัตินี่ล่ะเศรษฐีธรรม นี่ล่ะเศรษฐีธรรม หลวงปู่หล้ากล่าวย้ำอยู่อย่างนั้น นี่คือเศรษฐีธรรม ให้ดูไว้นะพวกพระ ให้ดูท่านไว้น่ะ พระอาจารย์ลี ธรรมลีเศรษฐีธรรม”**

ฉันจังหันเรียบร้อยก็กราบลาหลวงปู่หล้า แล้วเลยไปหา**คุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ** ที่สำนักชีบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ท่านทั้งสองผู้สูงส่งด้วยคุณธรรม พูดคุยถามสารทุกข์สุกดิบ โดยมีคนขับรถคือเถ้าแก่ศรีไทยใหม่

ต่อจากนั้นก็ไปกราบพระธาตุพนม หลวงปู่ลีเมตตาพูดว่า “ท่านนี่เพิ่นบ่เคยได้ไปไส ให้เพิ่นไปกราบพระธาตุพนม... พระใหม่รูปนี้ท่านไม่เคยไปที่ใด ให้พาเธอไปกราบพระธาตุพนมเสียก่อน” เถ้าแก่ศรีไทยใหม่จึงพาไป

จากนั้นไปกราบเยี่ยม**หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ**ที่ภูลังกา วัดถ้ำยานาโพธิ์ อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ไปพักหนึ่งคืนรุ่งเช้าออกบิณฑบาตฉันร่วมกับองค์ท่าน หลวงปู่บุญมีท่านมีความนบนอบต่อหลวงปู่ลีเป็นอันมาก จึงไม่ค่อยได้สนทนากันเท่าใดนัก แต่บรรดาพระที่นั่นต่างพากันมาห้อมล้อมขอถวายนวดเส้นกับหลวงปู่ลี เดี๋ยวผู้นี้ก็มาจับผู้นั้นก็มาจับเรียกหลวงปู่ลีว่า **“ครูจารย์ ๆ”**

หลังจากพักที่ภูลังกาเรียบร้อยแล้วก็ออกเดินทางไปสนทนาธรรมกับ**หลวงพ่อทุย ฉนฺทกโร** ที่วัดป่าด่านวิเวก(ดงศรีชมพู) อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย หลวงปู่ลีก็เดินเลาะดูต้นหวายซึ่งมีมากที่วัดดงศรีชมพู แล้วท่านก็ให้คนตัดใส่รถ จากนั้นเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ก็พามานอนที่**วัดถ้ำสหาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี กับพระอาจารย์จันทร์เรียน คุณวโร**

หลังจากนั้นเถ้าแก่ศรีไทยใหม่(***นายทนันชัย ตรังคานุกูลกิจ..สถานะปัจจุบันออกบวชที่วัดถ้ำสหาย***) จึงนิมนต์หลวงปู่ลีเข้ากรุงเทพ ฯ พบหมอนิพนธ์ (ศ.นพ.นิพนธ์ พวงวรินทร์) เพื่อรับการรักษาผ่าตัดเอาหมอนกระดูกออกที่กรุงเทพฯ

เมื่อองค์ท่านเดินทางกลับมาจากการผ่าตัด ก็จวนจะใกล้เข้าพรรษาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๒ แล้ว เถ้าแก่ศรีไทยใหม่ จึงนิมนต์ท่านไปจำพรรษาที่**วัดภูทอง อำเภอบ้านผือ**แทนหลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร ที่เดินทางไปจำพรรษาที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อตอบแทนบุญคุณเถ้าแก่ศรีไทยใหม่ เนื่องจากวัดนั้นเถ้าแก่ฯเป็นผู้อุปถัมภ์ และเป็นวัดเก่าของหลวงปู่มหาบุญมีซึ่งเถ้าแก่ฯมีความเคารพศรัทธาท่านมาก

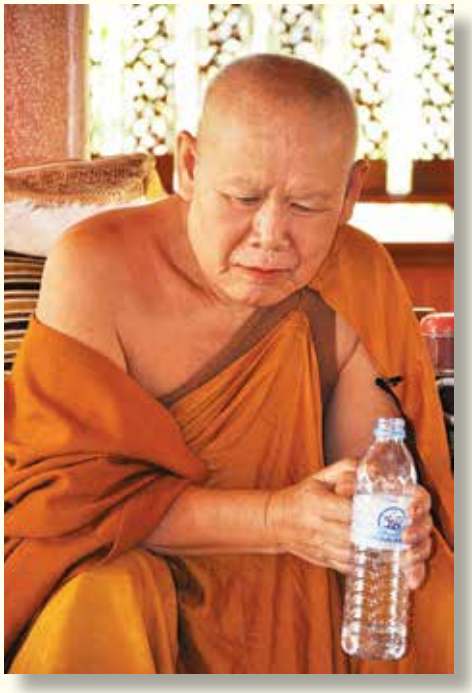

หลวงปู่คูณ สุเมโธ
เล่าประวัติวัดภูทอง

หลวงปู่คูณ สุเมโธ อดีตเจ้าอาวาสวัดภูทอง ได้เล่าให้ฟังว่า“ก่อนที่หลวงปู่ลีท่านจะมาอยู่จำพรรษาที่วัดภูทองบ้านภูดิน เถ้าแก่ศรีไทยใหม่เป็นผู้นิมนต์ ท่านเมตตาด้วยเห็นว่ายามองค์ท่านป่วย เถ้าแก่ศรีไทยใหม่เป็นผู้ดูแลทุกอย่าง เดิมวัดนี้ชื่อว่าวัดภูดิน พ้องกันกับชื่อวัดบ้านภูดินในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนสับสน หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร จึงเปลี่ยนชื่อจากวัดภูดิน มาเป็น วัดภูทอง

วัดภูทองแห่งนี้เดิมทีเดียว เป็นที่พระกรรมฐานจาริกมาพักภาวนา ในสมัยหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านมาพักจำพรรษาที่วัดสาระวารีหรือวัดป่าบ้านค้อนารายณ์ อำเภอ

บ้านผือ ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๖ พรรษาที่ ๒๘ ท่านได้สร้างพระพุทธรูปหิน ๑ องค์ อยู่จำพรรษา ๒ พรรษา ชาวบ้านค้อได้บำรุงรักษากุฏิของท่านไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่สาธุชนสืบมาจนถึงทุกวันนี้

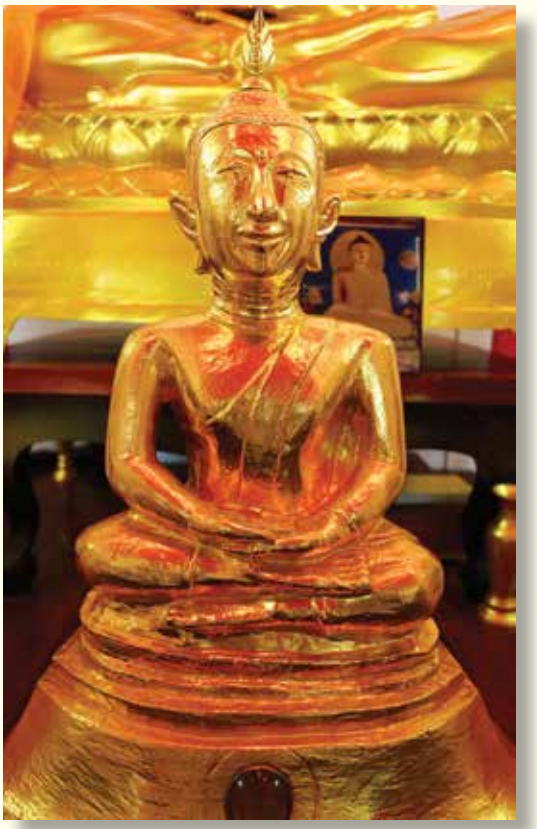

พระพุทธรูปหินที่หลวงปู่มั่นสร้างที่วัดป่าบ้านค้อ

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๑๐ พระครูวีรญาณโสภณ (หลวงปู่บัวคำ มหาวีโร) เพื่อนสหธรรมิกที่ออกบวชพร้อมกับหลวงปู่ลี ท่านเป็นศิษย์หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ได้เดินธุดงค์จากวัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มายังบ้านภูดิน เห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะสม พ่อแม่ครูบาอาจารย์สมัยก่อนโคจรมาจาริกภาวนา ท่านจึงเริ่มก่อสร้างให้เป็นวัดอย่างอย่างจริงจัง แต่ท่านอยู่ไม่นานก็จาริกต่อไปทางบ้านหนองเทานาบอน เขตอำเภอน้ำโสม วัดร้างระยะหนึ่ง มีพระเข้าออกแต่อยู่ไม่แน่นอน

จากนั้น**หลวงปู่บัวทอง กนฺตปทุโม** ซึ่งเป็นญาติผู้น้องของหลวงปู่บัวคำ ได้เข้ามาสร้างเสนาสนะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

และในปีพุทธศักราช ๒๕๒๐-๒๕๓๐ เถ้าแก่ศรีไทยใหม่ จึงได้นิมนต์หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร ให้ท่านมาจำพรรษาและบูรณปฏิสังขรณ์วัด ด้วยบารมีขององค์ท่าน ท่านสร้างเสนาสนะครบทุกอย่างด้วยความอุปถัมภ์ของเถ้าแก่ศรีไทยใหม่

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๒ หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร เดินทางไปจำพรรษาที่วัดป่าหนองเกาะแก้ว บ้านหนองเกาะ ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ วัดภูทองขาดพ่อแม่ครูบาอาจารย์เถ้าแก่ศรีไทยใหม่จึงนิมนต์พ่อแม่ครูจารย์ลี เข้ามาจำพรรษา เมื่อท่านเข้ามาจำพรรษามีพระเณรติดตามมาจำพรรษารวมกับท่าน ๑๑ รูป ดังนี้ ๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. พระนิคม (ลาสิกขา) ๓. พระอาจารย์ไม (เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน) ๔. พระสมยศ ซึ่งเป็นพระอุปัฏฐาก (ลาสิกขา) ๕. พระอาจารย์วีระศักดิ์ ติกฺขวีโร ๖. พระมาขอจำพรรษาร่วมไม่ทราบนาม ๗. พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ ๘-๙. พระบวชใหม่ไม่ทราบนาม ๑๐. พระจม (ลาสิกขา) ๑๑. สามเณรน้องชายพระจม (ลาสิกขา)

เมื่อหลวงปู่ลีท่านออกไปพระก็ออกตามหมด จึงทำให้วัดร้าง ว่างผู้ปกครองดูแล

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ เถ้าแก่ศรีไทยใหม่จึงได้ไปนิมนต์**หลวงปู่คูณ สุเมโธ** ซึ่งขณะจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ ที่วัดถ้ำยานาโพธิ์ ภูลังกา อำเภอบ้านแพง จังหวัด

ต้นค้อเขียวที่หลวงปู่ลีปลูก
สมัยจำพรรษาที่วัดป่าภูทอง

แถวนั่งที่สองจากซ้าย หลวงปู่บัวทอง กนฺตปทุโม ผู้สร้างวัดป่าภูทองต่อจากหลวงปู่บัวคำ

นครพนม จำพรรษา และองค์ท่านก็ครองวัดนี้เรื่อยมา (ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้วเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

กราบเรียนถามหลวงปู่คูณอีกว่า “อยากให้เล่าเรื่องปฏิปทาของหลวงปู่ลีให้ฟังบ้าง”

ท่านนั่งหลับตานึกสักพักด้วยความเคารพ แล้วเมตตาตอบว่า “หลวงปู่ลีปฏิปทามิใช่ธรรมดา องค์ท่านเป็นผู้ตั้งมั่นในการประพฤติปฏิบัติเอาจริงเอาจัง ไม่มีย่อท้อ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวเคยเล่า เมื่อคราวครั้งท่านออกเที่ยวธุดงค์ ท่านไม่ให้ใครติดตามไปด้วย ชอบเที่ยวภาวนาเพียงรูปเดียว แต่หลวงปู่ลีขอติดตาม ไล่หนีอย่างไรก็ไม่หนี ให้ทำอะไรก็ทำตามทุกอย่าง แม้จะโดนดุด่าว่ากล่าวอย่างหนัก องค์ท่านก็หนักแน่นไม่หวั่นไหวติดตามอุปัฏฐากไปทุกหนแห่ง เรียกว่า **“เป็นยอดอุปัฏฐาก”** ท่านทั้งสองเหมือนพ่อกับลูก หลวงตาไปไหนท่านก็วิ่งตามเหมือนเด็กวิ่งตามพ่อแม่ แม้ระยะหลังพรรษาท่านมากเป็นพระมหาเถระแล้ว ท่านก็ยังเข้า ๆ ออก ๆ วัดป่าบ้านตาดเสมอ” แล้วหลวงปู่คูณท่านก็ชี้ให้ผู้เขียนดูว่า **“นั่น!ต้นค้อเขียวอันสูงใหญ่ นั่น!ป่าตะเคียน นั่นป่าไม้กลุ่มใหญ่ หลวงปู่ลีเป็นผู้ปลูกไว้ทั้งนั้น นั่นทางกรม นั่นกุฏิเป็นที่วิปัสสนาของท่าน ๆ อยู่แบบสมถะ”**

สาธุ...การได้ฟังเรื่องของพระอริยะเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรมเป็นมงคลอย่างสูงสุด

ปลายปีพุทธศักราช ๒๕๓๒ หลังจากออกพรรษากาลกฐินวัดภูทองเสร็จแล้ว หลวงปู่ลีท่านเดินทางกลับมายังวัดถ้ำสหายซึ่งเป็นสถานที่ธุดงค์ท่านสร้างมาก่อนใคร จากนั้นท่านไปต่อที่เสนาสนะป่าน้ำจั้น ซึ่งเป็นทำเลป่าไม้พยุงและตะเคียน ทางไปน้ำจั้น (คำว่า **น้ำจั้น** หมายถึง น้ำหยดไหลออกไม่หยุด) แต่ก่อนเป็นทางรถขนไม้ เป็นทางช้างเหยียบ รถขึ้นไปได้ระยะหนึ่ง แล้วจึงค่อยเดินเท้าลัดต่อไปอีก

ช่วงนั้นอากาศหนาวเย็นมาก ทำให้ท่านขาแตกเลือดไหลอาบ โรคริดสีดวงที่ทำท่าว่าดีกลับกำเริบหนัก ท่านบรรเทาอาการปวดริดสีดวงด้วยการกินมะละกอสุกเพื่อให้ขับถ่ายได้ง่าย ใช้รากมะเขือบ้าฝนเป็นยาทาที่บาดแผลริดสีดวง ท่านว่า**โรคริดสีดวงนี้เป็นโรคกรรมที่ท่านไปใส่เบ็ดกบเขียด เบ็ดเกาะที่ก้นมัน มันเป็นกรรมสนอง ท่านว่ามันไม่หายดอก หากยังไม่หมดกรรม**

ต่อมาท่านพิจารณาเห็นว่าที่น้ำจั่นแห่งนี้ไม่เหมาะที่จะสร้างวัดด้วยเหตุหลายประการ กอปรกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้แสดงความหวงแหนสถานที่ ท่านพิจารณาทางด้านภายในทราบว่า **“ภูมิเจ้าที่เป็นพวกมิจฉาทิฐิ ไม่ศรัทธาพระ”** ท่านจึงเอ่ยกับลูกศิษย์ผู้หนึ่งว่า “ไปเฮา ฟ้าวหนี.. ไปเถอะเรา รีบหนี” ว่าแล้วท่านก็สะพายบาตรด้วยตัวท่านเอง เดินทางกลับมายังวัดถ้ำสหายอีกครั้ง

ทั้งหมดทั้งสิ้นที่องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร มุดป่าหาที่สงบ หาทำเลอากาศบริสุทธิ์ ตรงนั้นบ้าง ตรงนี้บ้าง เหตุผลอย่างเดียวของท่านก็คือ อยากสร้างกุฏิพองาม ๆ สักหลัง แล้วนิมนต์องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มาพักผ่อนอิริยาบถเนื่องจากที่วัดป่าบ้านตาดมีแขกมาก

ดูสิท่านทั้งหลาย! องค์ท่านทำอะไรก็นึกถึงแต่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาฯ เป็นหนึ่งในใจท่านเสมอ นี้คือ **“สุดยอดแห่งความเคารพ”** อย่างแท้จริงฯ ●

ถ้ำสหาย
สถานที่หลวงปู่ลีมาพักภาวนา
ก่อนสร้างวัดภูผาแดง

หน้าผาภูผาแดง
อาณาจักรธรรม

ที่หลวงปู่ลี กุสลธโรสร้างถวาย
พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

ให้มีความมักน้อยในปัจจัย
แต่มิใช่ว่าจะห้ามเสียไม่ให้กินไม่ให้นุ่งห่ม
ไม่ให้อาศัยในสถานที่ไม่ให้กินหยูกกินยา
เช่นนั้นก็หามิได้ คือให้ละความโลภในปัจจัยเท่านั้น

พระสิกุสลธโร

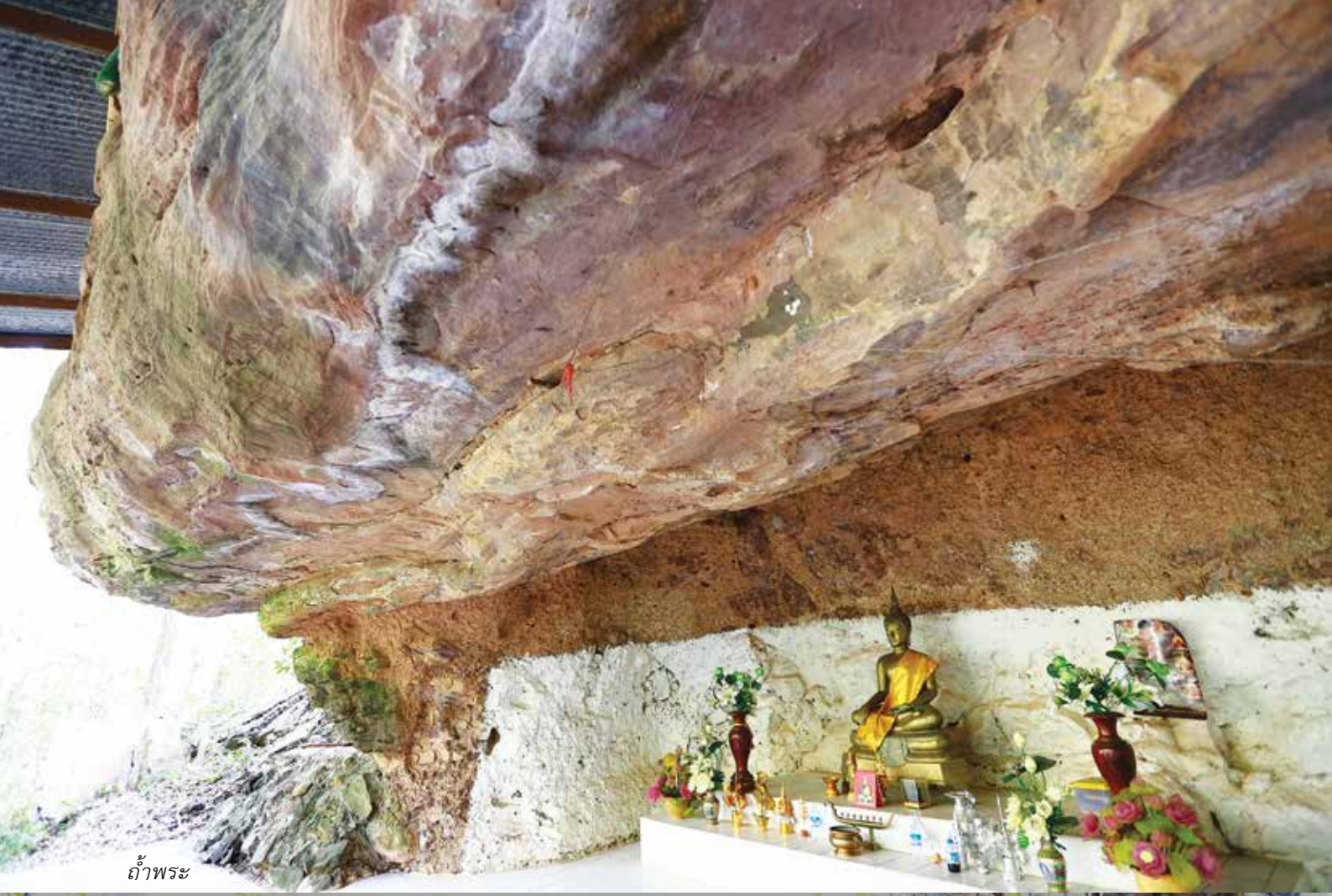

ถ้ำพระ

ธรรมชาติที่ภูผาแดง

อายุ ๖๘ ถึง ๗๗ ปี

พรรษาที่

๔๑-๔๙

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ ถึง ๒๕๔๒

จำพรรษาที่วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง) อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● ภุมมะเทวดานามว่า “ท้าวคำสิงห์” นิมนต์มาสร้างภูผาแดง ●

การเขียนประวัติและติดตามเรื่องของ**พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร** มาถึงจุดที่องค์ท่านหยุดอยู่จำพรรษายาวนานที่สุด คือวัดเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (วัดภูผาแดง)

ในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้เขียนได้เข้าหาองค์ท่านตอน ๔ โมงเย็น วันนั้นท่านอ่อนแรง ทั้งวันมีผู้คนมากันมากเนื่องจากเป็น**วันอาสาฬหบูชา** มีคณะครูบาอาจารย์มาจากงานบรรจุพระลงในพิพิธภัณฑ์หลวงตามหาบัวที่วัดป่าบ้านตาด ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่องค์ท่านสร้างเพื่อบูชาคุณหลวงตา ผู้คนพระเณรเข้ามากราบท่านหลายคณะ ท่านกล่าวว่า **“เวียนหัว เขามานิมนต์ไปงานบรรจุพระเข้าพิพิธภัณฑ์ แต่ไปไม่ไหว คนจะตายอยู่แล้วจะไปไหนได้”** เวลาห้าโมง ท่านบอกว่า ขอนอนพัก จากนั้นสรงน้ำเสร็จ ท่านนั่งให้พระเวรและพวกเราคอยเช็ดตามขาและหลังให้ท่าน

กราบเรียนถามท่านว่า “ภูผาแดงแต่ก่อน มีช้างมีเสือ มีสัตว์มากมั้ย ขอรับ”

ท่านตอบว่า **“มีทั้งช้าง ทั้งเสือ กวาง วัวป่า ควายป่า มีหมดทุกอย่าง สมัยเราเป็นเด็กช้างป่าจากภูพานฝูงใหญ่มันเดินผ่านบ้านบัวบานมายังภูผาแดง ป่าดงใหญ่มันต่อกันกับภูพาน”**

กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่มาอยู่ผาแดงได้นิมิตก่อนหรือไม่? หรืออยากมาเฉย ๆ ลูกหลานอยากฟังเป็นบุญหู” ผู้เขียนกราบเรียนถามทั้งที่ทราบว่าคำถามแบบนี้องค์ท่านไม่ชอบตอบ

ท่านกล่าวว่า “มีหยู่ กะนิมนต์มาอยู่เด้! ...มีภูมิเขาไปนิมนต์มาให้อยู่ ตอนนั้นเราอยู่วัดป่าหนองแซง หลังจากหลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ ท่านละสังขารไปแล้ว พวกภุมเทวดา ได้ไปนิมนต์หลายครั้ง พอปี ๒๕๒๙ จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาด จึงเดินทางขึ้นมาดูตามนิมิตที่ท้าวคำสิงห์

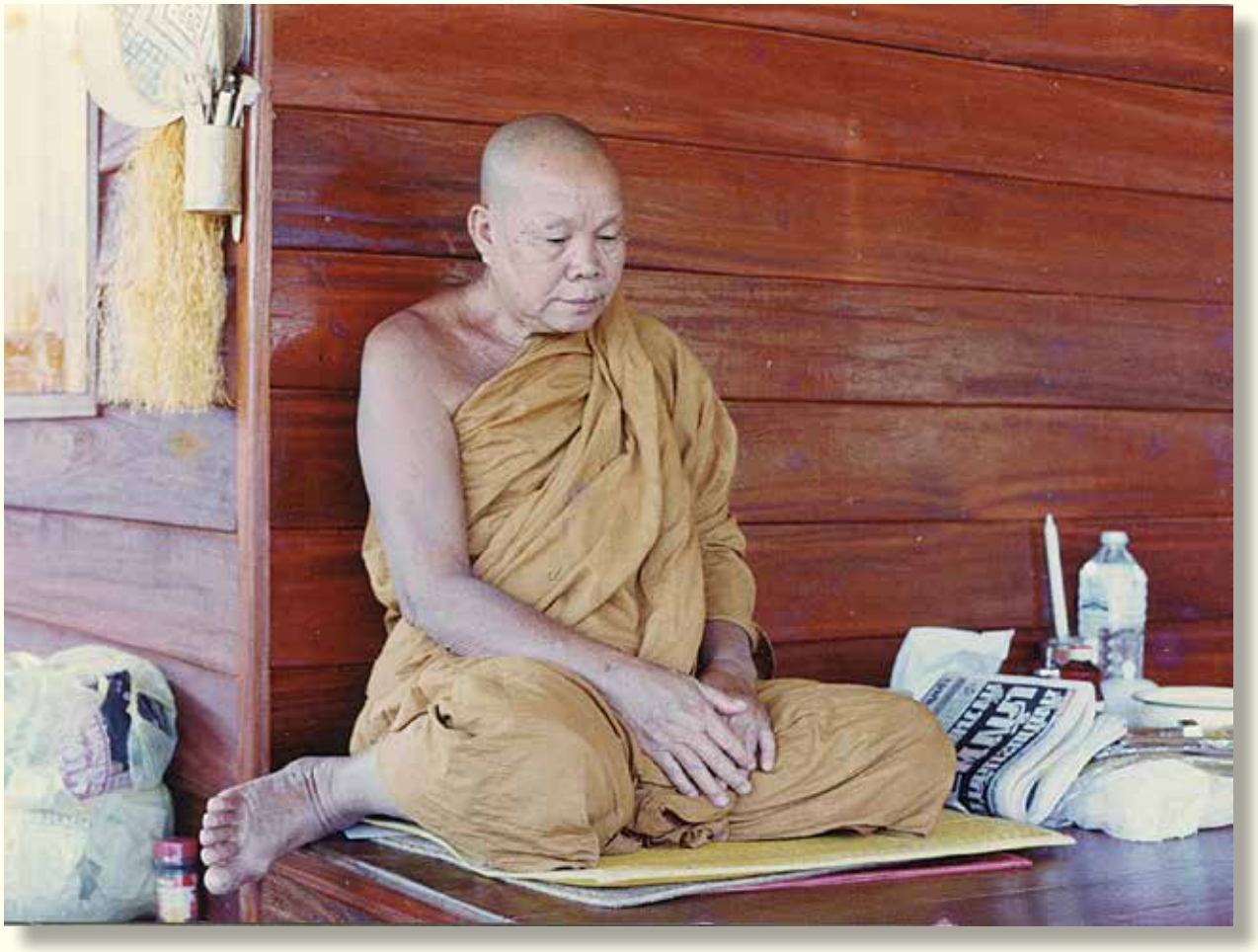

นิมนต์ สิ่งที่เห็นในนิมิตกับตาเนื้อที่สัมผัสเหมือนจริงทุกประการ **“แม่นเบิ๊ดนำหมู่เนี่ย จั่งซั่นจั่งซี่มากวดเบิ่ง”**...เมื่อเป็นจริงตามนิมิตทุกประการ จึงลงมือปัดกวาดทำความสะอาดบริเวณภูผาแดงที่เป็นลานหิน เงื้อมหิน ที่เรียกว่า **“ถ้ำพระ”** นั่งพักพิจารณาธรรมกำหนดจิตดูแผ่เมตตาไปทั่วสารทิศ พักอยู่ที่ภูผาแดงราว ๑๐ คืน จึงเดินทางกลับวัดป่าบ้านตาด

กราบเรียนถามท่านว่า “เวลาเขาไปนิมนต์ เขาพูดว่าอย่างไรบ้าง ?”

ท่านตอบว่า “พระคุณเจ้า! พวกเกล้าขออาราธนาพระคุณเจ้า ไปอยู่ผาแดง เพื่อให้พวกข้าพเจ้าได้อาศัยใบบุญและข้ออรรถข้อธรรมเพื่อสร้างเสริมวาสนาบารมีบ้าง”

กราบเรียนถามท่านว่า “เทวดาที่นิมนต์ ตอนนี้เขาอยู่ไหนขอรับ?”

ท่านตอบว่า “เขาก็อยู่กับเรามานาน จนกระทั่งถึงปีนี้ (๒๕๕๙) เขาไปแล้ว ไปภพภูมิที่สูงกว่า”

กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงปู่ช่วยหลวงตา หาทองคำช่วยชาติ พวกเขาได้ช่วยบ้างมั้ย?”

ท่านตอบว่า “ซอยหยู่! ...ช่วยอยู่ เขาซื่อท้าวคำสิงห์ ”

กราบเรียนถามท่านว่า “ท้าวคำสิงห์ มีบริษัทบริวารมากไหม ขอรับ?”

ท่านตอบว่า “ฮ่วย!...หลายอยู่เด้! ...เออ...มีมาก”

กราบเรียนถามท่านว่า “เมื่อเขาอยู่กันมากเช่นนี้ องค์หลวงปู่ต้องแสดงธรรมให้เขาฟัง เขามาฟังเทศน์หลวงปู่บ่อยไหมขอรับ?”

ท่านตอบว่า “กะมีมากหยู่! ...ก็มีมากอยู่นะ”

กราบเรียนถามท่านว่า “เทศน์สอนพวกเทวดายากไหมครับ และเขาแสดงอภินิหารอะไรให้เห็นบ้าง?”

ท่านตอบว่า “ง่ายกว่าสอนมนุษย์เพราะเป็นภูมิละเอียด เป็นภาษาจิตภาษาใจ เดี๋ยวนี้มันบ่ทดลองเฮาดอก มันทดลองมาอยู่แต่ทีแรก...ปัจจุบันเขาไม่แสดงฤทธิ์ทดลองเราแล้ว แต่ครั้งแรกที่เรามาอยู่เขาทดสอบทดลองเราด้วยฤทธิ์หลายอย่าง

อยู่ถ้ำนี่แหล่ว เฮ็ดสายรุ่งให้เบิ่งแหล่ว ...บางครั้งเราเดินจงกรมที่ถ้ำพระ มีสายรุ้งเป็นประกายยังแสงสว่างให้ปรากฏทั่วบริเวณ ลางเที่อเฮาย่างขึ้นมามันกะขาวโจ๊กโพกจั่งซี่กะมี เฮ็ดลองเบิ่งใจเฮา ...บางครั้งเราเดินขึ้นมา ป่าทั้งป่าสีขาวบริสุทธิ์สว่างโดยรอบ เขาทดสอบจิตใจเรา

กราบเรียนถามท่านว่า “พวกทรัพย์สินเงินทองเขาเอามาทดสอบเราบ้างไหม?”

ท่านตอบว่า “บ่มี...บ่เกี่ยวเรื่องจั่งซั่น ...ไม่มี เรื่องแบบนี้ไม่มี”

กราบเรียนถามท่านว่า “พวกเทพ เขาจะฟังเทศน์จากหลวงปู่ เขาฟังแบบไหน?”

ท่านตอบว่า “**ฮ่วย! เขาฟังสูตรตั๊ว เขาอยากฟังสูตรได๋เขาบอกขึ้นมาแหล่ว** ...เออ... เขาชอบฟังพระสูตรนะ พวกเขาอยากฟังสูตรไหน เขาบอกชื่อพระสูตรนั้น”

กราบเรียนถามท่านว่า “เวลาหลวงปู่เทศน์สอนพระสูตรให้เขาฟัง หลวงปู่นึกหาพระสูตรได้อย่างไร ในเมื่อพระสูตรมีมากต่อมาก”

ท่านตอบว่า “จั๊กมันได้มาแต่ใด๋ เว้าไปแหล่ว ว่าได้แหล่ว ...เราก็ไม่ทราบว่าพระสูตรเหล่านี้ เราได้มาตั้งแต่เมื่อไหร่ เพียงกำหนดเท่านั้น พระสูตรก็ปรากฏขึ้นมาแล้วว่าได้เลย เช่น เขาอยากฟังกรณียเมตตสูตร บทนี้ก็ปรากฏ เขาอยากฟังบทไหน บทนั่นก็ปรากฏ พวกเทพเขาไม่ได้ฟังแต่เรานะ พวกเขายังน้อมเอาพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นที่พึ่งด้วย

ผู้เขียนเกิดความสงสัยจึงกราบเรียนถามท่านว่า “บทสวดพระสูตรในตำรา กับบทสวดที่ปรากฏในจิตที่แสดงให้เทวดาฟัง เป็นบทเดียวกันทั้งหมดหรือมีแตกต่างกันบ้าง?”

ท่านตอบว่า “**กะต่างอยู่ มันมีผิดอยู่ ว่าตามวาสนากันดอกว่านั่น ...มีต่างกันอยู่บ้าง มีผิดแผกกันอยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับวาสนาของท่านผู้แสดง**” ถ้าวาสนาของผู้แสดงกว้าง องค์ท่านก็สามารถแสดงได้กว้าง ถ้าวาสนาของท่านผู้แสดงแคบ ท่านก็แสดงได้แคบ เป็นไปตามนิสัยวาสนาของผู้แสดง อย่างพุทธนิสัย กับสาวกวิสัย ต่างกันมากราวฟ้ากับดิน สาวกที่เป็นอัครสาวก กับสาวกธรรมดาก็ต่างกันไกลมาก และสาวกยังเรียงตามลำดับอริยภูมิ คือภูมิจิต

ภูมิธรรมที่ต่างกัน ลั่กหลั่นกันไปตามนิสัยวาสนากว้างแคบ

กราบเรียนถามท่านว่า “เหล่าเทพของพวกท้าวคำสิงห์ ที่มาฟังเทศน์หลวงปู่มีมากแค่ไหน?”

ท่านตอบว่า “กะหลายแหล่ว ลังเทือกะหลาย ลังเทือกะบ่หลาย ...มีมากอยู่นะท่าน บางครั้งก็มามาก บางครั้งก็มาน้อย”

กราบเรียนถามท่านว่า “นับเป็นจำนวนเป็นร้อย หรือจำนวนพัน ขอรับ?”

ท่านตอบว่า “ฮ้วย! หลายกว่านั่น ...โถ...มันมีมากกว่านั้นนะท่าน”

กราบเรียนถามท่านว่า “เป็นหมื่นไหมครับ?”

ท่านตอบว่า “ขาวจ๊ากพากกะมี เอาแน่บ่ได้ดอกอันนี้ ...มองดูขาวสุดสายตา จำนวนนี้ไม่รู้ว่าจะเท่าไหร่”

กราบเรียนถามท่านว่า “พวกมาฟังเทศน์หลวงปู่กันกี่โมงกี่ยาม ขอรับ?”

ท่านตอบว่า “มากะหกทุ่มกะมี ห้าทุ่มกะมี บ่ายหนึ่งกะมี ...มาหกทุ่มก็มี ห้าทุ่มก็มี บ่ายหนึ่งก็มี”

ผู้เขียนโง่ได้ยินว่า “บ่ายหนึ่งก็มี” จึงกราบเรียนถามท่านว่า “กลางวันบ่ายโมงก็มารึปู่ ?”

ท่านตอบว่า “มื้อคืนมา มื้อเวนบ่มา ...กลางคืนมา กลางวันไม่มา”

ผู้เขียนถึงบางอ้อ คำว่า **“บ่ายหนึ่ง” ใน**ความหมายของท่านคือตีหนึ่ง จึงกราบเรียนถามท่านว่า “นอกจากท้าวคำสิงห์ซึ่งเป็นภุมเทวดาแล้ว ยังมีพวกพญานาคในบริเวณแถบนี้มาฟังเทศน์หลวงปู่ มีหรือไม่?”

ท่าตอบสั้น ๆ ว่า “มีอยู่”

กราบเรียนถามท่านว่า “การสอนมนุษย์กับการสอนเทวบุตรเทวดาพญานาค อย่างไหนสอนง่ายกว่ากัน?”

ท่านตอบว่า “สอนพวกกายทิพย์ สอนสบาย เพราะเขาเป็นอันเดียวกัน คือกายละเอียด ส่วนกายมนุษย์ กายหยาบ กายกิเลสตัณหา สอนยากกว่า

กราบเรียนท่านว่า “มีคนเขาพูดว่าหลวงปู่เป็นพระที่ไม่เทศน์ ไม่แสดงธรรม ความจริงแล้วหลวงปู่แสดงพระธรรมเทศนาไม่น้อยกว่าองค์ใด ๆ คิด ๆไป อาจจะมากว่าพวกพระนักเทศน์เป็นเท่าทวีคูณเสียอีก พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ห้ามหลวงปู่สมัยหนุ่มออกธุดงค์ ห้ามเป็นพระนักเทศน์ แต่หลวงปู่กับเลี่ยงบาลีไปเทศน์ให้เทวดาฟัง หลวงปู่ขอรับ แล้วทางจังหวัดที่หลวงปู่ชอบไปเที่ยวธุดงค์ ทางโน้น ภูผาป่าเขาเยอะแยะ มีพวกเทพเทวดามาขอฟังธรรมบ้างไหม?”

ท่านตอบสั้น ๆ ว่า “มีหยู่ สู่หม่อง ...มีอยู่ทุกสถานที่” “เซา ๆๆ! พ่อแม่ครูจารย์บ่พาเว้า เซา ๆ ...หยุด ๆๆ ! พ่อแม่ครูจารย์ (หลวงตามหาบัว) ท่านไม่ให้พูดเรื่องแบบนี้ หยุด ๆ ๆ”

ท่านทั้งหลาย! ได้ฟังคำถามตอบที่องค์ท่านเมตตาแล้ว คงพอจะพิจารณาเห็นว่า เรื่องเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมยมยักษ์นาคครุฑ สำหรับองค์ท่านถือเป็นเรื่องธรรมดาเท่านั้น มิใช่

เรื่องแปลกพิสดาร จะเห็นได้ว่า แทนที่ท่านจะไปพึ่งเทวดา เปล่าเลย! เทวดานั่นแหละต้องมาพึ่งท่าน ผู้เขียนขอยกแง่มุมแห่งความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างเทวดากับมนุษย์มาให้ฟัง บางอย่างเทวดาดีกว่า บางอย่างมนุษย์ดีกว่า เช่นในตำราพระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบมนุษย์ในชมพูทวีป กับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า “เทพชั้นดาวดึงส์เหนือกว่ามนุษย์ ๓ อย่าง คือ มีอายุทิพย์ ผิวพรรณทิพย์ และความสุขทิพย์ แต่มนุษย์ชาวชมพูทวีปก็เหนือกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๓ ด้าน คือ กล้าหาญกว่า มีสติดีกว่า และมีการประพฤติพรหมจรรย์”

ท่านทั้งหลาย! เมื่อเทวดาองค์ใดองค์หนึ่งจะจุติ เพื่อนเทวดาบนสวรรค์เขาจะพากันอวยพรว่า ให้ไปสุคติ คือไปเกิดในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะโลกมนุษย์ เป็นถิ่นที่มีโอกาสเลือกประกอบการกุศล ประพฤติตนสร้างบารมีต่าง ๆ และประพฤติธรรมได้อย่างเต็มที่ นั่นเอง

ผู้เขียนจึงกราบเรียนท่านว่า “เป็นคติเครื่องเตือนใจว่า พระพุทธศาสนายังมีท่านผู้รู้เรื่องเหล่านี้ ฟังแล้วน่าชื่นใจ ไม่รู้จะไปหาฟังที่ไหน เพราะท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริงมีน้อยลงทุกวัน แปลกนะขอรับ โลกเจริญ ๆ ขึ้นทุกวัน แต่ท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริงกับมีน้อยลงทุกวัน มิน่าหล่ะสุดท้ายโลกถึงต้องแตกสลาย หลวงปู่ครับ ที่ชื่อว่า **“วัดเกษรศีลคุณดอยธรรมเจดีย์”** หลวงปู่ตั้งขึ้นเองหรือว่าใครเป็นผู้ตั้งชื่อครับ?”

ท่านตอบว่า “กะผมนี่แหล่วตั้งเอา ผมเอาซื่อวัดบ้านตาดแหล่ว วัดพ่อแม่ครูจารย์วัดบ้านตาดเด้ เอาตั้งซื่อไว้ซือ ๆ บ่มีป้ายอีหยัง ผมกะเลยมาติดป้ายพี่ ...ผมเองนี่แหละเป็นคนตั้งชื่อ ผมเอาชื่อวัดป่าบ้านตาดมา จริง ๆ ชื่อวัดป่าบ้านตาดคือ **วัดเกษรศีลคุณ** ครั้นตั้งชื่อแล้วก็ไม่มีใครรู้จักชื่อ ป้ายก็ไม่มีติดบอกไว้ ทั้ง ๆ เป็นชื่อที่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาแต่งตั้ง ผมจึงคิดว่า เอาตั้งชื่อวัดที่ผมสร้าง เอาป้ายมาติดไว้ที่นี่ ให้คนได้รู้จักบ้าง” “แล่วผมกะเอาอุปัชฌาย์ผมเข้าเด้ ...แล้วผมก็เอาชื่อพระอุปัชฌาย์ของผมคือ**พระธรรมเจดีย์**เข้าด้วย” จึงเป็นวัดเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ ได้ทั้งอาจารย์คือ **“หลวงตา”** ได้ทั้งพระอุปัชฌาย์ คือ **“พระธรรมเจดีย์”**

กราบหลวงปู่ด้วยความเคารพครับที่เมตตาเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง ยิ่งวันนี้ได้ฟังเรื่องราวท้าวคำสิงห์ซึ่งเป็นภุมมเทวดาผู้นิมนต์หลวงปู่มาอยู่ที่ภูผาแดง ยิ่งได้ทราบว่า ถึงเทพเทวาจะนิมนต์มาหลวงปู่ก็มิได้มา หากมาก็เพราะสาเหตุแรก คือ ต้องการแสวงหาที่ ให้พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา ได้มาพักผ่อนหลบแขกผู้คนที่นับวันหลั่งไหลเข้าไปกราบองค์ท่านจนไม่มีเวลาพักผ่อนธาตุขันธ์ ส่วนเหตุผลรองที่เหล่าเทพนิมนต์องค์หลวงปู่ก็มิได้สนใจสักเท่าไหร่ หลวงปู่เหนื่อยแล้วก็กราบให้หลวงปู่พักผ่อนธาตุขันธ์

ราวหกโมงเย็นในวันนั้นพระวัดความดัน ถวายยา และหยอดตา วันนี้ท่านเหนื่อย มีคนมากราบมาก แต่ว่าให้กราบข้างนอก เวลา ๑๘.๑๕ น. ท่านเข้าห้องพัก ให้ออกซิเจน (Oxygen) ช่วยหายใจ นวดท่านไปด้วย มีพระอาจารย์คำบ่อ ผู้เขียน ครูบาเหี่ยว ครูบาจอร์ด พระอีกรูปหนึ่งไม่ทราบนาม ถวายการนวด พระอาจารย์คำบ่อกราบเรียนว่า วันนี้ที่บ้านตาดพิพิธภัณฑ์

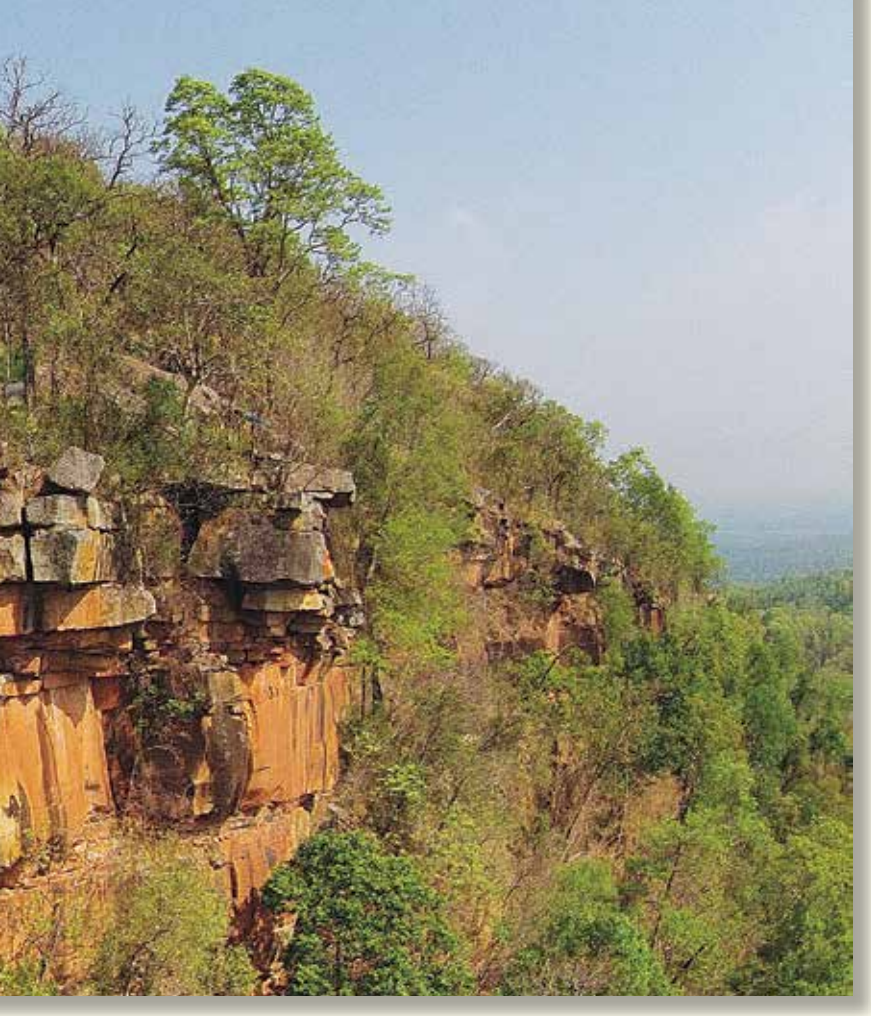

หน้าผาอันเป็นสัญลักษณ์ของวัดป่าภูผาแดง

หลวงตามีผู้นำเอาพระมาร่วมบรรจุเยอะ ท่านกล่าวว่า **“เราสร้างจนสำเร็จแล้ว จะให้เราไปทำไม”** หมายความว่า พิพิธภัณฑ์องค์ท่านสร้างสำเร็จแล้ว ไม่จำเป็นต้องไปแล้ว เวลาประมาณสองทุ่มองค์ท่านลุกขึ้นทำวัตรสวดมนต์พร้อมกับวิทยุเสียงธรรมเพื่อประชาชนวัดป่าบ้านตาด

● เริ่มสำรวจภูผาแดง ●

เมื่อทุกอย่างพร้อม ร่างกายพร้อม จิตใจพร้อม บุญวาสนาบารมีพร้อม ย่อมสร้างได้ทุกอย่าง เว้นเสียแต่ขี้เกียจสร้าง ขี้คร้านทำเท่านั้น

วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ หลวงปู่ลีมีบัญชาให้พระอาจารย์ชาตรีกับพระนิคม เดินทางล่วงหน้าขึ้นมายังภูผาแดง เมื่อท่านทั้งสองเดินทางจากถ้ำสหาย ผ่านบ้านผาสิงห์ บ้านผางาม ไต่ตามไหล่เขาขึ้นมาเรื่อย ๆ ได้พบป้ายที่ติดชื่อวัดไว้ว่า **“ถ้ำผาแดงศิรินิมิต”** ซึ่งอยู่กลางไหล่เขา คาดว่าน่าจะเป็นหลวงปู่ลีใหญ่เป็นผู้สร้างไว้ราวปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ ต่อจากนั้นยังมี **หลวงปู่คำพอง ติสฺโส หลวงปู่ปั่น** เพื่อนสหธรรมิกหลวงปู่คำพอง **หลวงปู่บุญมา กลฺยาณคุตฺโต** เป็นผู้สร้างและรักษาป่าสืบมา เสนาสนะมีเพียงกุฏิชั่วคราวเล็ก ๆ และมีถ้ำพระเป็นที่พักอาศัย พระอาจารย์ชาตรีกับพระนิคม ขึ้นมาพักตรงบริเวณถ้ำพระ และพบว่าได้มีการตัดไม้เต็มไปหมด ไม้ตะเคียนขนาดใหญ่ ต้นมะค่าต้นงามตรง ๆ ถูกเขาลักลอบโค่นลงจนหมด คงเหลือแต่ที่เป็นไม้ที่มีรูปทรงคด ๆ อันจะเทียบได้ว่าบ้านเมืองคนตรง ๆ ก็ตัดทิ้ง คนคดถึงเหลืออยู่ได้ ไม้ส่วนที่นำมาสร้างกุฏินี้เป็นแต่ส่วนปลายของไม้ที่เขาไม่ต้องการแล้ว

หลวงปู่คำพอง ติสฺโส

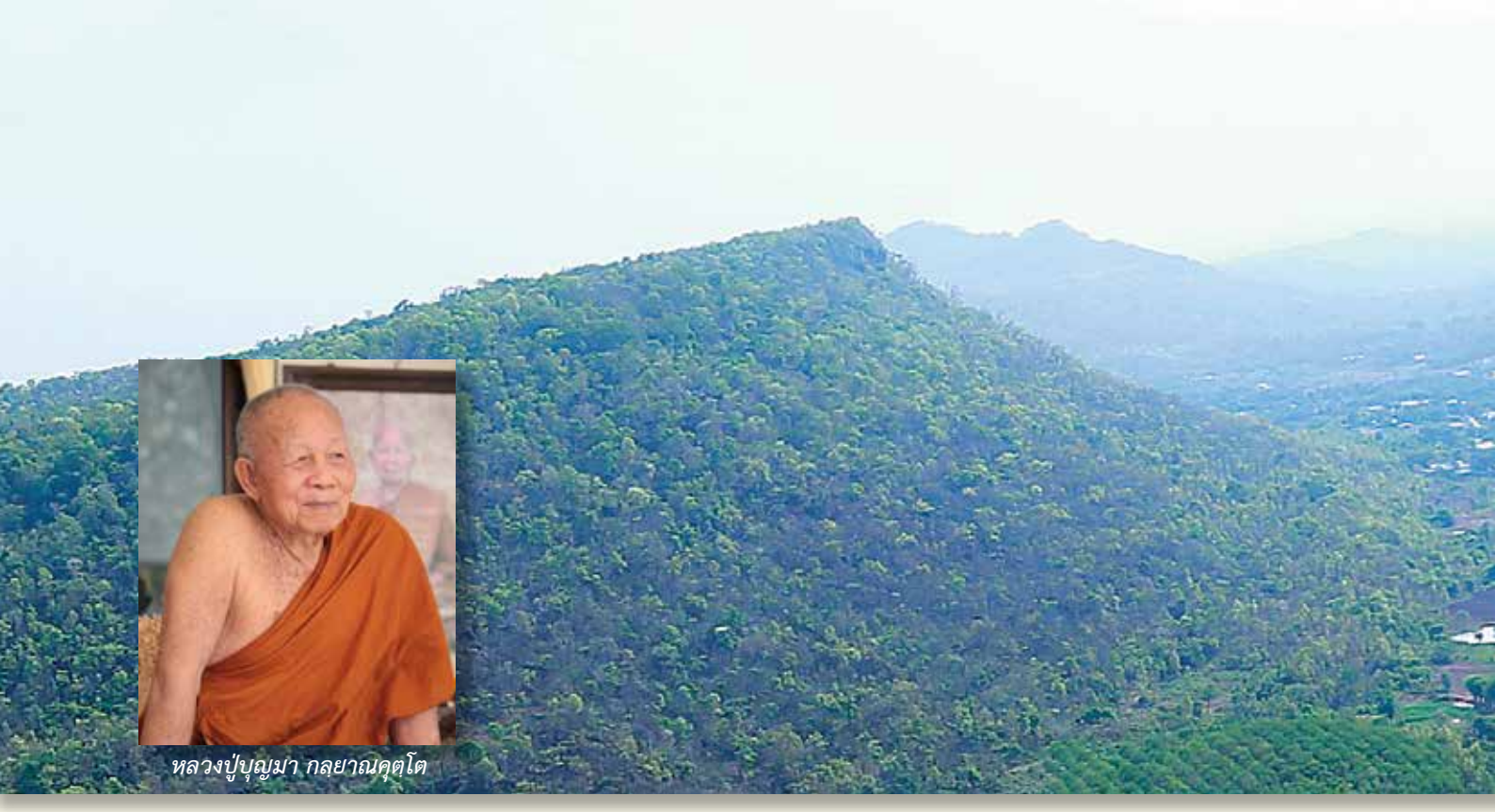

หลวงปู่บุญมา กลฺยาณคุตฺโต

ผู้เขียนขอขัดจังหวะท่านผู้อ่านสักหน่อย เมื่อได้ทราบรายนามผู้อยู่มาก่อน ผู้เขียนจึงเดินทางไปหา**หลวงปู่บุญมา กลฺยาณคุตฺโต** เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านหนองอ้อ ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดป่าภูผาแดงเท่าไหร่ ท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่าแต่ก่อนภูผาแดงยังไม่มีทางคนทางรถ มีแต่ทางช้างทางเสือ คนก็เดินไปตามทางช้างทางเสือไปตามป่าไม้ แต่ก่อนท่านเองไปอยู่กับทางช้างทางเสือกับ**พระอาจารย์ปั่น** ซึ่งเป็นสหธรรมิกกับ**พระอาจารย์คำพอง ติสฺโส**

ขณะนั้นหลวงปู่บุญมายังเป็นพระหนุ่มอายุราว ๒๓ ปี ในปี ๒๕๐๐ โน้นบรรดาสัตว์ เช่น ช้าง เสือ มีมากมายให้ได้เพลิดเพลิน มีอยู่โดยรอบบริเวณภูเขา ๓ ลูก ได้แก่ ๑. ภูอุ้มข้าวบ้านผาสิงห์ ๒. ภูผาแดง ๓. ภูเม็ง ระยะทางบิณฑบาตจากบ้านผาสิงห์ ไปกลับอยู่ในราว ๓ กิโลเมตร (แต่ก่อนมีบ้านผางามมีผู้คนอาศัยอยู่กว่าร้อยหลังคาเรือนปัจจุบันได้ถูกทางการขับไล่) ตอนแรกไปอยู่ที่ภูผาแดงเฉียงไปทางทิศใต้หน่อย ๆ ตรงบริเวณที่เป็นล่องลง ๆ จด**ห้วยสามพาด** หน้าผาแดงตรงบริเวณถ้ำพระเป็นป่าดงดิบ ซึ่งเป็นบริเวณที่ไฟป่าลามไปไม่ถึง สัตว์ป่าที่มีอยู่ในป่าภูผาแดง ได้แก่ ช้าง เสือ นกยูง ไก่ป่า เป็นต้น โดยเฉพาะ ช้างป่ามีอยู่ราว ๓๐๐ ถึง ๕๐๐ เชือก ขณะกำลังนั่งสมาธิอยู่ เมื่อช้างมันเดินมาเห็น มันก็เดินหลบออกไป ช้างรู้จักกลิ่นคน กลิ่นเสือ กลิ่นอะไรมันก็สามารถรู้ได้ ถ้าเป็นพระมันก็ **“ผีก”** หมายถึงหลีกออกไป ช้างมันรู้จักหมดพวกที่มีศีลไม่มีศีลมันก็รู้ ถ้าเทียบแล้วภูผาแดงก็คือคอกช้างคอกเสืออันใหญ่มหึมา ยามค่ำคืนเสียงสัตว์สนั่นไพร คนใจอ่อนขวัญหายมิอาจอยู่ได้ ช้างเสือมันจะเดินลงมาจากภูผาแดงแล้วก็เดินไปยังวัดถ้ำกลองเพล พอออกจากวัดถ้ำกลองเพลมันก็ย้อนกลับมาทางบ้านหนองอ้อ มันจะไปกันเป็นฝูง ๆ มันจะเดินไปทางบ้านโนนสมบูรณ์ ทิศใต้หมู่บ้านทางลงมาใกล้บ้านคำหมากคูณแล้วมันก็ **“อ่วย”** หมายถึงหันกลับขึ้นมาภูผาแดงตามเดิม เป็นวัฏจักรอยู่เช่นนี้

ภาพมุมสูงภูผาสิงห์ บ้านผาสิงห์

ช้างกับเสือมันจะไปด้วยกัน แต่ไปกันคนละวัน ช้างมันจะล่วงหน้าไปก่อน ส่วนเสือจะตามไปในวันหลัง แต่ก็ไม่อาจรู้ได้ว่ามันเป็นเพราะอะไร มันไปทำไม แต่ว่าไปด้วยกัน ตาม ๆ กันไป นกยูงเล่า! ก็มีอยู่มากวิ่งเล่นอยู่ตามข้างทางเดินจงกรม สัตว์อื่นก็มี เช่น กวาง เก้ง ฟาน ฯลฯ แต่ก่อนบรรดาสัตว์ที่ผาแดงนี้มีมากยิ่งกว่าสัตว์ในคอกเสียอีก งูตัวใหญ่ ๆ ก็มี งูมันจะร้องเวลาฝนจะตก งูจงอางเสียงมันร้องเหมือนกับแมงง่วง ร้องเสียงใหญ่ แต่ร้องเสียงสั้น ๆ ว่า “อื๊ด! ๆ ๆ”

แต่เดิมต้นไม้มีแต่ต้นสูงใหญ่ แหงนมองคอตั้งบ่า ลำต้นของต้นไม้สูงใบดกหนาแทบมองไม่เห็นเดือนดาว พอมองจากด้านล่างก็ดูโล่งเห็นแต่เป็นลำต้นของต้นไม้เหมือนลำเทียน ขนาด ๕ คนโอบ ไม้ยาง ไม้เปลือย ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน มีต้นไทรใหญ่ “หมากดก” (ผลดก) มีสัตว์จำพวกบ่างรั่วตัวใหญ่ ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเสียงมันร้อง “อุ่ย! ๆ ๆ” ในเวลากลางคืน นอกจากนั้นก็ยังมีสัตว์อื่นอีก เช่น **“กระรอก” “เห็นอ้ม”** (ชะมด) ที่ต่างพากันมากิน **“หมากไม้”** (ผลไม้) อยู่ที่ต้นไม้นั้น เวลาเรา **“เบ่งไฟ”** (ฉายไฟ) ขึ้นไปจะมองเห็นแววตาฉายแสงวาวของพวกมันเป็นสาย ๆ หนูหวายตัวใหญ่ ๆ เวลาเรากางมุ้งนอนอยู่ มันก็กัด ๆ มุ้งเข้าไปกัดหนังเท้าของเราด้วย สมัยก่อนเรื่องราวมันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ

พระรูปแรกที่ขึ้นมาอยู่ภูผาแดงชื่อว่า“พระลี” (ผู้เขียนขอให้นามท่านว่า พระลีใหญ่ จะได้ไม่สับสนกับหลวงปู่ลี) พระลีใหญ่แต่ก่อนเป็นฆราวาสมีอาชีพเป็น “นายฮ้อย” (พ่อค้า) “ประกวดอ้อย” หมายถึง ประมูลอ้อย ได้มาภาวนาอยู่ที่ถ้ำพระ มีเหล่าเทพมาบอกในนิมิตว่า **“ในครึ้มที่มีต้นไม้ปกคลุมก้อนหินอยู่นั้น เป็นถ้ำที่มีของมีค่า”** พระลีใหญ่ก็สำรวจตามซอกตามหลืบเงื้อมหิน ลงไปถึงห้วยก็ไม่เห็น ไปเที่ยวค้นหาป่าตรงนั้น ถ้ำตรงนั้นก็ไม่เห็น พอกลับขึ้นมาจึงมาเห็นอยู่ที่ถ้ำพระนี้ นายลีจึงได้กลับเข้ามาบวชเพื่ออยู่ประจำที่ภูผาแดงนี้ เหตุผล คือ บวชหาสมบัติอันมีค่า

สมัยที่พระลีใหญ่มาอยู่ที่ภูผาแดงปี ๒๕๐๐ ท่านสุมไฟเผาป่าหาสมบัติอยู่หลายปี ได้เต่าทองคำ จากนั้นท่านก็นำเต่าทองคำไปขายและนำเงินที่ได้ไปสร้างตึกให้ลูกให้หลาน ต่อมาพระลีใหญ่ก็อยู่ที่นั่นไม่ได้ เป็นไข้เป็นหนาวป่วยเป็นโรคสารพัด พระลีใหญ่ (๙ พรรษา) จึงชักชวนพระบุญมา (หลวงปู่บุญมาขณะนั้น ๖ พรรษา) ให้ขึ้นมาอยู่ด้วย อยู่ต่อมาพระลีใหญ่ แม้จะมีพระบุญมาคอยอุปัฏฐากดูแลรักษาอาการอาพาธ ท่านก็อยู่ไม่ได้ เมื่อย่างกรายเข้าไปในถ้ำคราวใด ก็เกิดมีอาการป่วยหนักครานั้น ท่านจึงหลบหนีจากภูผาแดงไปอยู่ อำเภอหนองสองห้อง กับพระมหาสมาน ท่านคงเข็ดหลาบไม่กลับมาอีกเลย

แต่ก่อนมี**ฆ้องทองคำ ฆ้องวิเศษ** ตีโหม่ง ๆ ไม่รู้ว่าใครตี มันดังขึ้นมาเอง ได้ยินถึงอำเภอหนองวัวซอ แต่ก่อนมันเป็นปรากฏการณ์ในวันพระวันศีล พระลีใหญ่เมื่อพบของศักดิ์สิทธิ์จึงเอาอิฐหรือเอาปูนไปโบกอัดไว้ สาเหตุที่โบกปูนไว้ก็เพราะท่านกลัวคนจะขโมยเอาของวิเศษที่นั่นหนีไป จึงเอาปูนเอาอะไรไปปิดไว้หมด ไม่ให้คนอื่นรู้ ปัจจุบันก็ยังปิดอยู่ใต้หลังกุฏิ (ปัจจุบันคาดว่าคงเป็นบริเวณกุฏิหลังแรกหลวงปู่ลี กุสลธโร ใกล้บริเวณถ้ำพระ)

ทางหน้าผาแดงบริเวณต้นไม้รัง “โงก ๆ (เอน ๆ) จะมีรูอันหนึ่งขนาดพอ “หลมตัว” (พอดีตัว) ของเรา ลักษณะเป็นรูลึกเข้าไปในถ้ำ แต่หากคนไม่สังเกตุก็จะมองไม่เห็น หลวงปู่บุญมาเคยเข้าไปกับหลานชาย แต่การเข้าไปต้อง “บืน” (ออกแรง) รูที่ทอดยาวไปนั้นบางช่วงก็มีขนาดกว้าง บางช่วงก็มีขนาดแคบ ต้องทำตัวลีบ ๆ เข้าไป เวลาเดินไปก็ไปหน้าเรื่อย “บุ” (ฝ่า) ระยะทางราวหนึ่งเส้น มุดเข้าไป ขณะที่กำลังเดินไปแสงก็ส่องลอดเข้ามา เมื่อเดินไปถึงที่แห่งหนึ่งมันจะมีหลุม ๆ หนึ่งมีขนาดใหญ่อยู่ช่วงระหว่างกลางถ้ำ ลักษณะ “เกลี้ยงริน” (เกลี้ยงเกลา) เหมือน

มีคนมาปัดกวาดอยู่ทุกวัน ถ้ำด้านในไม่กว้างเท่าไรนัก เมื่อมองไปข้างล่าง จะเห็นหลุมกว้างใหญ่ หลวงปู่บุญมาก็ลองทิ้งก้อนหินลงไป มันก็ดังปั๊กอยู่ “ลุ่ม” (ด้านล่าง) จึงตัดใจไม่ลงไปสำรวจด้านล่าง เมื่อเหลียวมองขึ้นไปด้านบนเห็นแสงคล้ายกับแสงดาว จึงเดินตามแสงดาวนั้นขึ้นไป ๆ มีต้นไม้ต้นหนึ่งมัน “ซอด” (ทะลุ) ลงไป จึงพากันขึ้นไปยังต้นไม้ต้นนั้น ก็มาโผล่ทะลุออกทางหน้าผาแดงพอดี

ต่อมาได้มีกลุ่มขบวนการคอมมิวนิสต์เข้าไปอาศัยหลบซ่อนตัวอยู่รูถ้ำนั้น ภายหลังหลังจากที่มีการยกเลิกขบวนการคอมมิวนิสต์ ๆ ได้ขนดินปิดทางเข้าออก โดยการขุดเอาดินที่อยู่ด้านบนไปปิดทางแล้วเอาไฟสุม แล้วก็กวาดดินเข้าไปปิดในรูถ้ำจึงเข้าไปไม่ได้อีก

ต่อมาหลวงตามหาบัว มีดำริให้หลวงปู่ลี กุสลธโร ไปหาทำเลที่ตั้งวัด เพื่อต้องการหลบหลีกจากผู้คน หลวงปู่บุญมาจึงกล่าวนิมนต์ให้หลวงปู่ลี มาสร้างมาเป็นผู้ดูแลรักษาป่าผืนนี้ในปี ๒๕๒๙ ผ่านไป ๕ ปี หลวงปู่ลี จึงได้กลับมาสร้างในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓

● จุดเริ่มต้นของวัดป่าภูผาแดง ●

พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ
พระยุคบุกเบิก ผู้เล่าเรื่อง

พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังต่อไปอีกว่า “สมัยนั้นนายประสิทธิ์ คอนแก้วเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เห็นว่าบ้านผางามเป็นบ้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จึงถูกขับไล่ลงทั้งหมด เพราะชาวบ้านไม่ประกอบอาชีพอื่น ตัดแต่ต้นไม้ขายซ่องสุมกำลัง สร้างบ้านร้างขึ้นไว้ให้มันตากแดดตากฝน ให้มันเป็นบ้านเก่าเพื่อนำไปขาย ทางการจึงได้ย้ายบ้านผาสิงห์ บ้านผางาม บ้านหนองแพรว บ้านหนองน้อยขับไล่ลงหมด ชาวบ้านปลูกบ้านเป็นกระต๊อบก็ถูกทางการเอาทหารมาขับไล่ หลวงปู่ลีให้ผมมาอยู่ก่อน พอไปบิณฑบาตทางนั้นก็ไม่มีใครอยู่

เมื่อครบ ๔ วันหลวงปู่ลีก็ให้หมออารีย์ขับรถมาส่ง มาทางบ้านหนองแวง บ้านคำหมากคูณ แต่ก่อนเป็นทางที่เขาใช้ขนไม้ ทางขึ้นหลังเขานี้คือทางที่เขาใช้ขนไม้พยุงลงมา ปัจจุบันเรียก **“สนามไม้”**

หลวงปู่ลีมาอยู่ที่ผาแดงครั้งแรก ท่านพักอยู่กุฏิร้าง เป็นกุฏิเก่าที่หลวงปู่บุญมา กลฺยาณคุตฺโต ท่านมาสร้างเอาไว้ เมื่อหลวงปู่ลีมา ข้าวน้ำไม่มี ท่านและพระเณรได้อาศัยหมอตุ้มเอาปิ่นโตมาจาก**พระอาจารย์จันทร์เรียน วัดถ้ำสหาย แม่ชีออย แม่ชีไย** ทำให้ แล้วก็ถือปิ่นโตมาถวายให้หลวงปู่ลี ส่วนพระเณรไปบิณฑบาตบ้านหนองอ้อเก่า ระยะทางราว ๙ กิโลเมตร ไปกลับ ๑๘ กิโลเมตร

กุฏิผาแดงยุคแรก

ฉันข้าวครั้งแรกบนกุฏิที่เป็นเทิบ จากถ้ำพระลงไปอีก บริเวณข้างลำห้วย ขณะนั้นมีพระทั้งหมด ๔ รูป สามเณร ๑ รูป **ได้แก่ ๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. พระอาจารย์นิคม (ลาสิกขา) ๓. พระอาจารย์วีระศักดิ์ ติกฺขวีโร ๔. พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ ๕. เณรป้อม คนบ้านผาน้อย**

ต่อมาก็มี**เณรสมัคร เณรพัน** คนบ้านสวนกล้วย จังหวัดเลยที่ศรัทธาองค์ปู่ลีขึ้นมาอยู่ด้วย จากนั้นก็มี**ครูบาอรรถ เณรขอด เณรเฒ่า** ก็ตามขึ้นมา ก็เลยย้ายขึ้นมาอยู่กุฏิตรงบริเวณที่เป็นเครื่องไฟ หลวงปู่ลีท่านทำไม้ฟากอยู่ตรงนั้น พอลงไปด้านโน้นก็เริ่มจะบิณฑบาต เริ่มสร้างโรงครัว เริ่มสร้างกุฏิตรงโรงเห็ด จุดประสงค์ของการสร้างวัดภูผาแดงก็เพื่อจะให้พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวมาหลบผู้คน หลวงปู่ลีท่านสร้างสำหรับพ่อแม่ครูจารย์อย่างเดียว ไม่ได้สร้างเพื่อองค์ท่านเอง

เมื่อมาอยู่ที่ภูผาแดงมีคราวหนึ่งหลวงปู่ลีมีอาการปวดหลังปวดเอวผู้ใดมานวดให้อย่างไรก็ไม่หาย ท่านเล่าว่า มีเทวดาชุดขาวมาถวายการนวดให้ท่าน อาการเจ็บปวดนั้นก็หายในทันที หลวงปู่ลีเล่าให้ฟังว่า ยามกลางคืนเขามาหา กดจับหน่อย ๆ ก็หาย “โอ๊ย! จับคราวเดียวเย็นไปเบิดโต...ตาปะขาวจับให้แป๊บเดียวรู้สึกเย็นวาบไปทั่วทั้งตัว”

มีเหตุการณ์แปลก ๆ หลายเรื่อง เกี่ยวกับสถานที่วัดภูผาแดง คือ ในช่วงปีแรก เกิดปรากฏการณ์ฟ้าผ่า ๔๐๐ ถึง ๕๐๐ ครั้งต่อวัน มีแต่ลมพัดหมุนอยู่แต่ภายในบริเวณวัด เสียงฟ้าผ่าดัง เปรี้ยง! ปร้าง!ๆๆ จนกระทั่งว่าหลังจากฝนหยุดตก ฟ้าหยุดผ่าแล้ว หมู่พระได้มา

ช่วยกันตัดต้นไม้ที่ถูกฟ้าผ่าเสียหายหลายต้น พิลึกกึกกือจริง ๆ และน่ากลัวจริง ๆ ปีนั้น

เสียงฟ้าผ่า เปรี้ยง!ๆ ๆ พระเณรกลัวมาก บางรูปถึงกับนอนคลุมโปงร้องไห้ ฝนตกไม่แรง แต่สายฟ้าผ่านี้แรงเหลือเกิน

วันขึ้น ๑๕ ค่ำจะได้ยินเสียงระนาด เสียงฆ้อง กลอง ย่ำไพรีอยู่อย่างนั้น ลักษณะการตีแบบแห่ขบวนเสียงนี้ดังเสียจน **“เป็นตาย่าน”** หมายถึง น่ากลัวพิลึก ยามค่ำคืน มีแสงพวยพุ่งขึ้นฟ้า เหมือนสวนสนุกของเหล่าเทพเทวา นาคานาคี พญานาคพญาครุฑ เล่นสนุกสนานกัน แต่เรา ๆ ท่าน ๆ เห็นเข้าใจเสียวหัวใจ ใจจะขาดตาย

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ เป็นปีแรกของการมาสร้างวัดภูผาแดง พระเณรที่ภาวนาอยู่บริเวณไหล่เขาถ้ำพระได้ย้ายขึ้นมาบริเวณหลังเขาซึ่งเป็นสถานที่ใหม่ มีพระเณรร่วมจำพรรษา ๑๑ รูป ดังนี้ ***๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. พระอาจารย์วันชัย วิจิตฺโต ๓. พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร ๔. พระอาจารย์นิคม(ลาสิกขา) ๕. พระอาจารย์อุดร วฑฺฒโน ๖. พระอาจารย์วีระศักดิ์ ติกฺขวีโร ๗. หลวงตาจ่อย ๘. พระอาจารย์จันดี (คบ.เตี้ย ลาสิกขามาอุปสมบทใหม่) ๙. พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ ๑๐. พระตั๋ว(ลาสิกขา) ๑๑. สามเณรป้อม***

เดินลัดลงบิณฑบาตมาทางหมู่บ้านตั้งแต่ตีสี่ ถึงชายป่าต้องได้อรุณจึงค่อยออก ในพรรษานี้เอาผ้าครองไปด้วย ใช้เวลาเดินบิณฑบาตจนกระทั่งกลับถึงวัดเวลาสองโมงสี่สิบห้านาที พอมีโรงครัว แม่จ่อยจึงทำอาหารมาถวายบ้าง แม่จ่อยไปขุดหัวกลอยแช่กลอยไว้แล้วนึ่งถวายพระ เนื่องจากข้าวไม่พอฉัน แล้วก็หาเก็บพืชผักตามป่า เช่น อีลอก หน่อไม้ ผักหวาน ยอดผักในป่าเป็นต้นมาถวาย

พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร ศิษย์ผู้หนึ่งที่ได้ร่วมจำพรรษาในครั้งนั้นได้เล่าให้ฟังว่า “หลวงปู่ลีท่านเข้มงวดนักกับพระเณร ฉันข้าวใช้ช้อนซดก็ไม่ได้ ในพรรษาท่านถือธุดงค์ หลวงตาบ้านตาดสอนอย่างไร องค์ท่านทำอย่างนั้นไม่ผิดเพี้ยน การฉันของหวานท่านอนุโลมให้ใส่แก้วน้ำได้บ้าง หรือปนระคนลงในบาตรย่อมเป็นการดี โรงน้ำปานะหรือโรงน้ำร้อนลงฉันให้ตรงเวลาที่ท่านกำหนด เลยนั้นไปไม่ได้ ท่านให้เก็บเรียบร้อย ข้อวัตรปฏิบัติต้องเป๊ะทุกอย่าง เรื่องดุด่าว่ากล่าวตักเตือนแรงยกให้เป็นหนึ่งไม่เป็นสองรองใคร

ความเป็นมาก่อนที่องค์ท่านจะตัดสินใจสร้างวัดป่าภูผาแดง คือ วันหนึ่งราว ๆ ปี ๒๕๒๙ องค์ท่านเข้าไปทำข้อวัตรและกราบพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ที่วัดป่าบ้านตาด องค์หลวงตากล่าวว่า **“ธรรมลี! ในบริเวณป่าเขาที่บริบูรณ์ด้วยธรรมชาติ ที่ไม่ห่างไกลจากวัดป่าบ้านตาดนัก พอได้หลบแดดหลบร้อน หลบผู้คนที่มากขึ้นทุกวัน จะพอมีบ้างหรือไม่”**

ท่านฟังแล้วนำมาพิจารณาจึงแสวงหาที่หลบอากาศร้อนให้หลวงตา เบื้องต้นท่านไปที่เสนาสนะป่าน้ำจั้น แต่น้ำไม่อุดมสมบูรณ์ ท่านจึงย้อนมาภูผาแดง ซึ่งพวกภูมมเทวดานามว่า **ท้าวคำสิงห์** เคยอาราธนานิมนต์ท่านมาสร้างวัด

เบื้องต้นท่านอยู่กุฏิกำมะลออยู่หน้าผาใกล้ต้นมะค่าใหญ่ ไม้พื้นก็ถูกคนใจร้ายขโมยไปเสียเกลี้ยง ลูกศิษย์จึงบูรณะถวายท่านใหม่ เมื่อเข้าพรรษาท่านย้ายจากไหล่เขาขึ้นมาด้านบนหลังเขา ซึ่งเป็นกุฏิเสา ๖ ต้นอยู่หน้าศาลา เยื้องโรงต้มน้ำร้อนปัจจุบัน

ยุคแรกของวัดผาแดง บิณฑบาตบ้านผาสิงห์ เดินลงไปตามล่องน้ำห้วยสามพาด

ใกล้จะเข้าพรรษาเดือน ๖ พระอาจารย์วันชัย ท่านเข้ามาจำพรรษากับหลวงปู่ลี ปีแรกมีพระ ๑๐ สามเณร ๑ รูป กุฏิยังไม่มี ทำเป็นร้านกำมะลอมุงหญ้าพอได้หลบฟ้าฝน ซึ่งที่ผาแดงฟ้าแรงเป็นพิเศษ

เมื่อมาอยู่ด้านบนเขา จึงยกเลิกการบิณฑบาตที่บ้านผาสิงห์ เปลี่ยนมารับบิณฑบาตสายที่ ๑ สายบ้านหนองอ้อ สายที่ ๒ บ้านคำหมากคูณ บ้านหนองแวง เดินราว ๘ กิโลเมตร ไปกลับราว ๑๖ กิโลเมตร

เวลา ๐๓.๐๐ น.ต้องตื่นขึ้นมาทำข้อวัตร และออกบิณฑบาตกลับเข้ามาถึงวัดราว ๐๗.๓๐ น. แต่เมื่อเข้าพรรษาเนื่องจากระยะทางไกล พระออกนอกเขตวัดก่อนอรุณขึ้นมิได้ ขาดพรรษาท่านให้บิณฑบาตครึ่งทางญาติโยมมาครึ่งทางพบกันบริเวณเชิงภูน้อย

เมื่อเข้าพรรษา พระเณรและญาติโยมช่วยกันทำถนนหนทาง พอออกพรรษาทางนั้นก็สำเร็จพอดี

พอออกพรรษาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านเมตตามาเยี่ยม ยังความปลาบปลื้มใจให้กับหลวงปู่ลีและพระเณรวัดภูผาแดงเป็นอย่างยิ่ง หลวงตาเข้าพักในเสนาสนะที่หลวงปู่ลีจัดถวาย พระเณรถวายวัตรปฏิบัติ มีการนวดเส้นเป็นต้น ความปรารถนาที่หลวงปู่ลีจะสร้างวัดถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาสำเร็จแล้ว สาธุ!

กฐินปีแรกเพื่อนของพระอาจารย์วันชัยซึ่งเป็นทหาร มาทอดได้เงิน ๗๐๐,๐๐๐ บาท จากนั้นท่านให้สร้างศาลา บริเวณนั้นไม่มีต้นไม้ใหญ่ เป็นป่าไม้ไผ่ไร่ ต่อจากนั้นสร้างกุฏิที่ถ้ำย่างไก่องค์ท่านมีดำริสร้างให้พระอาจารย์วันชัยพำนัก จากนั้นท่านให้สร้างห้องน้ำสำหรับญาติโยม

ผู้เขียนเรียนถามพระอาจารย์คำบ่อว่า “หลวงปู่ลีท่านมาสร้างวัดสร้างวาก็ลำบากลำบนท่านอาจารย์มองออกไหมว่าท่านจะเป็นพระที่มีชื่อเสียงโด่งดัง สามารถช่วยชาติกับองค์หลวงตาได้เยอะขนาดนี้ มีบุญบารมีอย่างทุกวันนี้ วัดภูผาแดงเป็นอาณาจักรได้ขนาดนี้ ในยุคนั้นพระอาจารย์พอมองออกหรือไม่?”

ท่านตอบว่า ผมมองไม่ออก มีแต่ความลำบาก “หลวงปู่ลีท่านพูดว่า ถ้าพ่อแม่ครูจารย์ยังอยู่ผมก็สบาย ถ้าพ่อแม่ครูจารย์ละสังขารไปคนมันก็จะหลั่งมาหาผมนะ ผมอธิษฐานให้มันตายก่อนพ่อแม่ครูจารย์อยู่นี่ แต่คงไม่เป็นไป”

แต่ก่อนก็มองไม่ออกว่าท่านจะมีชื่อเสียง เพราะชื่อขององค์ท่านไม่ปรากฏในสารบบพระกรรมฐานดังเลย คิดดูซิ! สมัยที่ผมอยู่เสนาสนะป่าน้ำจั้น โยมในเมืองอุดรธานีเขามานิมนต์

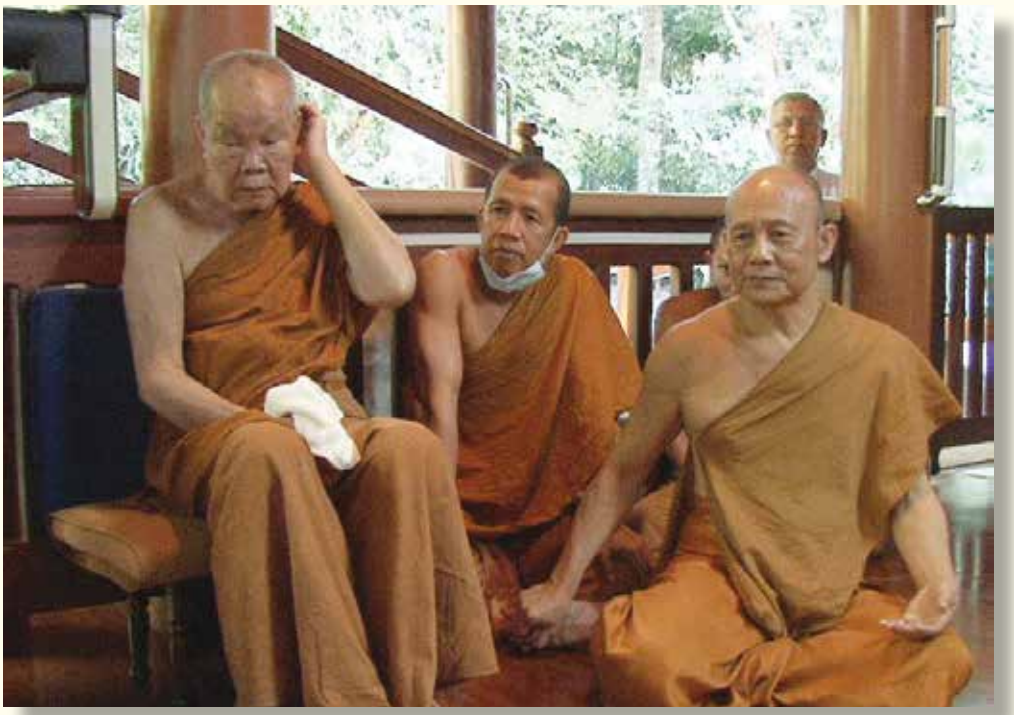

หลวงปู่ลี กับพระอาจารย์วันชัย

ท่านไปสวดมนต์กับพระอาจารย์จันทร์เรียน พระอาจารย์จันทร์นั่งหลังท่านเขาถวายปัจจัย ๒,๐๐๐ บาท ส่วนองค์ท่านนั่งหน้าเขาถวาย ๕๐๐ บาท ขากลับท่านให้คนรถซื้อปลาแห้งมาทั้งหมด ๕๐๐ บาท ท่านเอามาให้สามเณรปิ้งตำใส่พริก ทำใส่กระปุกไว้ ถึงยามเช้าตอนจังหันให้สามเณรนำขึ้นถวายพระ เพราะแต่ก่อนไม่มีอาหารฉัน

นึกถึงคราวกฐินที่บ้านกกกอกปี ๒๕๒๓ เงินเหลือ ๘๐๐ ท่านแบ่งให้พระเณรทุกรูป ประวัติของหลวงปู่ลี มีแต่ความทุกข์ยากลำบากทั้งนั้น ไปอยู่กับท่านที่บ้านนาคูณ จังหวัดเลย ฉันแต่แจ่ว ไปอยู่ห้วยลาดก็ฉันแต่แจ่วกับผัก ไม่เห็นมีอย่างอื่น เรื่องเงินจตุปัจจัยท่านไม่มีเลย คือไม่ต้องไปพูดถึงเลย เพราะท่านไม่มี ไปกับท่านไม่มีค่ารถโดยสาร ท่านก็พาเดิน ท่านกล่าวว่า **“เราไม่มีเงินเราจะไปขึ้นรถเขาได้อย่างใด”** มีแต่พาเดิน คนมารู้จักท่านก็ตอนหลวงตามหาบัวช่วยชาตินี้เท่านั้น ที่หลวงตากล่าวว่า **“ธรรมลี! เศรษฐีธรรม”** ญาติโยมถึงได้รู้จักองค์ท่าน ช่วงที่ท่านมาอยู่วัดป่าภูผาแดง กฐินมีคนมาทอดถวาย ได้เงินจำนวนมาก องค์ท่านยังกล่าวว่า “บารมีท่านวันชัยเด้! บ่แม่นบารมีผมเด้! ...**เป็นบารมีของพระอาจารย์วันชัยนะ มิใช่บารมีของผมนะ”**

ญาติโยมจากทางกรุงเทพเห็นพระเณรวัดภูผาแดงลำบากจึงนำนมแลคตาซอยมาถวายเป็นจำนวนมากคิดว่าเป็นน้ำปานะได้ องค์ท่านไม่ให้ฉัน ให้นำไปถวายพระวัดบ้าน ครั้นนาน ๆ เข้าท่านจึงให้สามเณรเอาขึ้นถวายพระตอนจังหันเช้ารูปละ ๑ กล่อง

เรื่องดุด่าว่ากล่าวนี่เด็ดขาด ผมเองเคยถูกท่านไล่หนีนับครั้งไม่ถ้วน เช่นพระเณรนั่งคุยกันทั้งวัน ท่านกำหนดจิตดูท่านก็ทราบ เมื่อถึงเวลาสรงน้ำถวายท่าน ท่านขึงตาใส่ จะเข้าไปสรงน้ำ

ท่านตวาดอย่ามาสรง “หนีไป๊! พระนักเทศน์ตั๊วะเนี่ย มันเทศน์เก่งเด้เนี่ย มาเก่งแท้เทศน์ให้ผมฟังแหน่น๊า ...พวกพระนักเทศน์ พวกพระนักพูด พวกท่านมันพระเทศน์ พูดเก่งพูดทั้งวัน มาพูดมาเทศน์ให้ผมฟังหน่อยน๊า” พระที่ได้ยินดังนั้นย่อมอยู่กับท่านไม่ได้ต้องหลบไปเสียก่อน

เวลาฉันจังหัน ฉันไปต้องมององค์ท่านไปพร้อม พอท่านขยับปับ เราต้องรีบลุกทันทีจะอิ่มหรือไม่อิ่มก็ตาม บางทีท่านเห็นพระเณรติดในรสชาติอาหาร ท่านฉันนิดเดียว พอท่านฉันเสร็จต้องรีบไปรับบาตรท่านไปล้าง ถ้าหากชักช้าท่านจะนำไปล้างเอง และวันหลังท่านไม่ให้รับบาตรท่าน ต้องใช้เวลาอีกหลายวันจึงจะเข้าหน้าท่านได้อีก”

• โรคกำเริบ กรกฎาคม ๒๕๓๘ •

ท่านผู้เห็นภัยในวัฏสงสารทั้งหลาย! การที่เราได้สัมผัส กับเรื่องราวของหลวงปู่ลี กุสลธโร พระอริยสาวก ผู้มีทรัพย์คือปัญญา มีญาณหยั่งถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมสิ้นไปอันเป็นอริยะทะลวงกิเลสได้ ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ เป็น**ทิฏฐิสัมบัน** บรรลุธรรมแล้ว **ธรรมาภิสมัย** การบรรลุธรรมของท่าน จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่หาที่เปรียบมิได้

องค์ท่านจำพรรษาต่อเนื่องเรื่อยมาที่วัดภูผาแดง มิอาจไปที่ไหน ๆ อย่างเดิมได้แล้ว สังขารร่วงโรยตามวัยอย่างหนึ่ง และที่วัดภูผาแดงองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านมาเยี่ยมเสมอ อาศัยเป็นที่พักผ่อนหลบผู้คน และองค์ท่านให้เงินมาซื้อป่าเพิ่มเติม ขยายพื้นที่ปลูกป่าเป็นจำนวนมาก ภารกิจของท่านจึงมากขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

ท่านให้โอวาทเรื่องรักษาป่าว่า **“ปลูกป่าไว้มาก ทำไว้ให้กุลบุตรสุดท้ายภายหลัง ปลูกไว้พวกเราไม่ทันได้ใช้หรอก คงตายก่อน ทำไว้ให้ลูกหลานเหล่านั้น”**

และองค์ท่านได้เทศนาสอนพระเณรที่ถ้ำย่างไก่ว่า “ผมนั้นโรคกำเริบเก่งนะ ได้สบายทางใจเท่านั้น ถ้าเจ็บขึ้นมาเป็นตุ่มขึ้นเลย ถ้าภายในร่างกายมันขัดกันตรงไหนมาก ๆ เป็นตุ่มขึ้นเลย ผมคิดว่าตัวเองเป็นโรคมะเร็งหรือเปล่านะ แต่อาการมันวิ่งอยู่อย่างนั้นนะ มันมาผุดขึ้นให้เห็นตั้งแต่อยู่ที่กุฏิใหญ่นู่น พูดมากก็ไม่ได้ เดี๋ยวคนจะมากวนเอาเข้าโรงพยาบาล ป่วยวันไหนได้วิ่งหนีความเพียรเท่านั้นเอง เผื่อผมตายไป ปัจจัยที่มี ผมทำไว้ก็เพื่อเป็นสมบัติของวัดนี้ ไม่ได้ทำส่วนตัว ถ้าผมตายก็ให้หมู่พวกรับเอาดอกเบี้ย มาซื้ออาหารแบ่งเขาเลี้ยงกัน มันจวนแล้วนะทุกวันนี้ คิดดูสังขารร่างกายอ่อนแรง ดูอยู่วันไหนมันจะไป บางวันเกิดลมขึ้นมากภายในร่างกาย ตัวลมนี้สำคัญมาก

ให้พากันเร่งนะความพากความเพียร ตัวการกระทำนั้นสำคัญ เดินจงกรมภาวนากำหนดจิตตัวเองให้มันสงบ ถ้าจิตไม่สงบ ย่อมไม่เห็นอะไรในธรรมทั้งหลาย ฝึกหัดความสงบเสียก่อน มันสงบเป็นชั่วโมงหรือสองชั่วโมงก็ช่างมัน พอจิตถอนออกจากความสงบแล้วถึงมาใคร่ครวญ ใคร่ครวญความสงบใคร่ครวญอันนั้นพิจารณาแยกธาตุแยกขันธ์ออกเป็นส่วน ๆ เวลาสงบ

หลวงปู่ลี กุสลธโร ขณะติดตามหลวงตามหาบัวในงานผ้าป่าช่วยชาติ

อย่าไปรบกวนมัน ๆ จะสงบทั้งวันก็ช่าง อย่างพ่อแม่ครูจารย์ท่านพูดว่า **ถ้าอยู่กับพุทโธแล้วไม่มีเสือ ไม่มีช้าง มันปรุงแต่งไม่ได้ เพราะอยู่กับพุทโธไม่มีกลัวอะไร** เพราะจิตไม่ได้แส่ไปทางนั้น มันสงบ สังเกตจิตของเราเหมือนกัน เวลานอนหลับมันไม่มีสตินะ แต่การภาวนาสติรู้ มันไม่ใช่เวทนามันก็รู้จัก การนอนมันไม่มีพอ ตื่นนอนเช้ามาก็รู้ว่าเมื่อคืนนอนหลับเหมือนตาย ไม่ฝันอะไร ตัวรู้มันว่าอย่างนั้น ฝันเรื่องนั้นเรื่องนี้ รู้ขึ้นหมดนี่แหละตัวรู้ มันไม่ได้ปราศจากสติ”

และต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ ท่านกล่าวว่า “สังขารบีบคั้น สำหรับผมนี้เต็มที ปวดทั้งเอวทั้งหัวเข่า ตกเย็น ก็มีอาการแน่นท้อง ลมขึ้น คิดดู มันคงใกล้จะตายแล้วนะปีนี้ร้ายแรงนะ สังขารมันบีบคั้นร่างกายอยู่อย่างนั้น ยังดีที่ได้อบรมทางใจมา บางวันสังขารมันก็บีบคั้น วันนั้นวันนี้ ผมก็ไม่ได้ลงมาหาญาติโยม ก็ให้หมู่พวกเปิดเทปให้ญาติโยมฟัง เทปเราก็มีมากนะ คงใกล้จะตายแล้ว หมู่พวกพากันเร่งความพากความเพียร เดินจงกรมภาวนานะ”

โอวาททั้งสิ้นขององค์ท่านประมวลลงในความไม่ประมาท เตือนสานุศิษย์ทั้งหลายทั้งปวงให้เร่งเร้าในกุศลธรรม บำเพ็ญตนให้พ้นจากทุกข์โดยด่วน อย่ารอช้า ดังนี้แล •

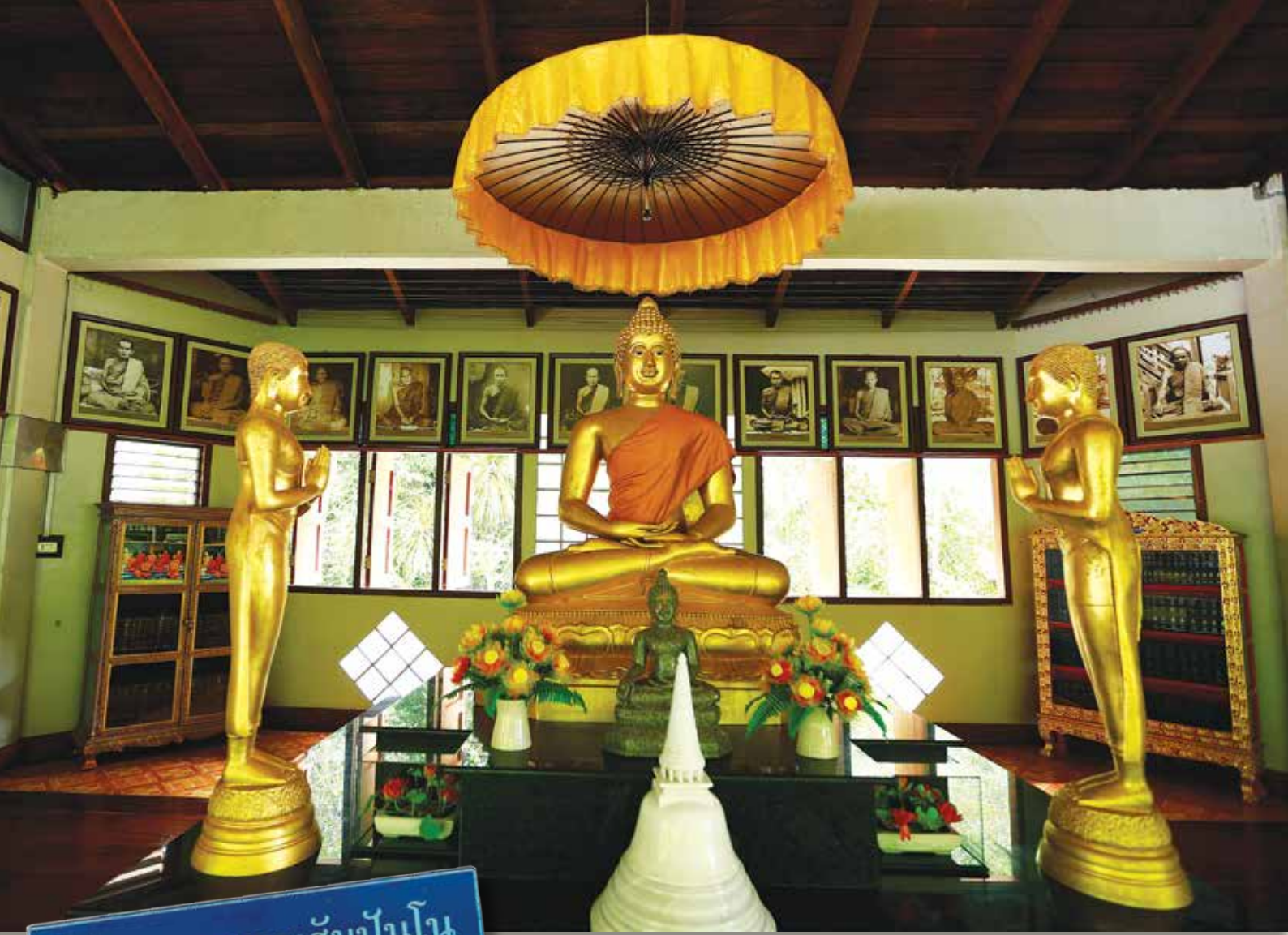

วัดป่านาแองญาณสัมปันโน

อายุ ๗๘ ปี

พรรษาที่ ๕๐

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๓

จำพรรษาที่วัดป่านาแองญาณสัมปันโน บ้านนาแอง ตำบลนิคมสงเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ในช่วงฤดูหนาวปลายปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ถึงต้นปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ หลวงปู่ลี กุสลธโร พร้อมด้วยคณะศิษย์ เดินทางไปยัง**วัดพระราชญาณวิสุทธิโสภณ** (ถ้ำเกียน้อย) บ้านทับกุง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นวัดในสาขาวัดป่าภูผาแดง ที่องค์ท่านดูแลอยู่และสร้างถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน วัดแห่งนี้มีเนื้อที่ดูแลกว่า ๑,๐๐๐ ไร่ บริเวณสร้างวัด ๑๕ ไร่ซึ่งมีพระอาจารย์น้อยซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านที่ออกมาจากวัดภูผาแดงอยู่จำพรรษาเป็นประธานสงฆ์ ระยะทางบิณฑบาต ๘ กิโลเมตร ไปกลับ ๑๖ กิโลเมตร ครั้งนี้ท่านเดินทางมาเพื่อสร้างถนนลูกรังเข้าวัด และสร้างอ่างเก็บ ๒ อ่าง ต่อด้วยขึ้นโครงสร้างศาลาการเปรียญเป็นต้นทุนให้ลูกศิษย์อีกด้วย

ความสำคัญของวัดถ้ำเกียน้อย เป็นหนึ่งในมงคลสถานที่องค์ท่านเคยมาบำเพ็ญภาวนาในคราวที่องค์ท่านออกเดินเที่ยวธุดงค์ สมัยนั้นท่านเดินออกจากวัดป่าบ้านตาด มาทางอำเภอหนองแสง แวะพักบนภูบ้านหนองไฮแล้ว ต่อขึ้นไปพัก **“ถ้ำเกียน้อย”** บ้าง **“ถ้ำสาลิกา”** บ้าง นับว่าเป็นสถานที่ **“ท่านสะพายบาตรแบกกลดเที่ยววิเวก”** ไม่ไกลนักจากรัศมีธรรมขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว เข้าออกวัดป่าบ้านตาดได้โดยสะดวก ภายหลังป่าไม้ถาวรซึ่งเป็นลูกศิษย์กราบนิมนต์ท่านมาสร้างวัดเพื่อป้องกันคนเข้ามาทำลายป่า เริ่มสร้าง**วัดป่าภูร้อยก้อน** ต่อมาจึงสร้าง**ถ้ำเกียน้อย** แต่จุดประสงค์ขององค์หลวงปู่ลีคือ **“สร้างวัดต่ออายุให้พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว”** องค์ท่านไม่เคยกล่าวว่าสร้างให้ตนเองสักแห่ง มีแต่ว่า **“สร้างถวายต่ออายุให้พ่อแม่ครูจารย์”**

ในเรื่องนี้ผู้เขียนขอเล่าให้ฟังเพื่อเป็นคติ คำที่ว่า **หลวงปู่ลีสร้างอะไรก็ถวายหลวงตาทั้งหมด แม้แต่วัดภูผาแดงและพระเณรทั้งวัด องค์ท่านยังยกถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาทั้งหมดทั้งสิ้น** ไม่เหลือไว้เป็นสมบัติของตนเองสักอย่างเดียว

อาจมีคำถามสอดแทรกเข้ามาว่า สร้างถวายพ่อแม่ครูจารย์ทั้งหมดนั้นเป็นอย่างไร?

เป็นอย่างนี้ คือ คราวหนึ่งองค์หลวงตาท่านเดินทางมาที่วัดภูผาแดง มีเหตุอะไรสักอย่างไปกระเทือนธรรมขององค์ท่าน ๆ จึงกล่าวสอนเสียงดัง ๆ ว่า “**พวกท่าน!(หมายถึงพระที่วัดภูผาแดงทั้งหมด)ทราบเอาไว้ด้วยว่า พวกท่านอย่านึกว่าเป็นลูกน้องของธรรมลีนะ พวกท่านไม่ใช่ลูกน้องของธรรมลีนะ ธรรมลี!เอาพวกท่านไปยกถวายผมหมดแล้ว ผมจะเอาพวกท่านไปต้มยำทำแกงหรือจะเอาไปฆ่าทิ้งก็ได้ทั้งนั้น**” คำเปรียบเทียบเปรียบเปรยนี้พอสรุปความได้ว่าหลวงปู่ลีสร้างหรือทำอะไรก็ยกเทิดเศียรเกล้าน้อมประณมนบยกยอดเจดีย์ถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวทั้งนั้น องค์ท่านกล่าวว่า **ที่ได้ดิบได้ดีมาทั้งหมด เพราะองค์หลวงตาเมตตาอบรมสั่งสอนมาทั้งสิ้น...ไม่มีองค์หลวงตาก็ไม่มีธรรมลีเศรษฐีธรรมในวันนี้**

จากนั้นในปีเดียวกันคือพุทธศักราช ๒๕๔๓ ช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน องค์ท่านจึงเดินทางไปพำนักอยู่กับ**หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** ที่วัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้ถูกคุณชายใหม่นิมนต์ให้มาจำพรรษาที่วัดป่านาแองญาณสัมปันโน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามในเรื่องนี้ว่า “ขอโอกาสขอรับ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ หลวงปู่ไปจำพรรษาที่ใด?”

ท่านเมตตาตอบแล้วยิ้ม ๆ ใช้ผ้าขาวผืนน้อยปาดที่ใบหน้าว่า “**แม่นแล่ว ออกไปจำพรรษานำท่านเติม บ้านนาแอง ปี ๒๕๔๓** ...ใช่แล้ว เราออกไปจำพรรษากับ **ท่านเติม**” หมายถึง **พระอาจารย์เติม ธิโตภาโส** ที่วัดป่าบ้านนาแอง สาเหตุที่ได้ไปจำพรรษาบ้านนาแอง เพราะเราได้ปรึกษากับคุณชายใหม่ว่า “วัดป่านาแองฯ แห่งนี้ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ท่านเมตตารับไว้ในอุปถัมภ์มานาน ศาลาก็ยังไม่มี ยังเป็นเพิงมุงหญ้าเล็ก ๆ เราผู้เป็นลูกศิษย์เห็นแล้วไม่สบายใจ” คุณชายใหม่จึงกล่าวขึ้นว่า “ผมจะไปสร้างศาลาให้แล้วเสร็จ แต่มีข้อแม้อย่างหนึ่งขอนิมนต์หลวงปู่ลีมาจำพรรษารับกฐิน” เมื่อเห็นว่าจะเป็นทางสำเร็จเราจึงรับนิมนต์ไปจำพรรษาสุดท้ายการก่อสร้างศาลาถวายพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน จึงสำเร็จตามเป้าประสงค์ทุกประการ

ความเป็นมาของวัดนาแองญาณสัมปันโนดังนี้.....ราวปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ ชาวบ้านนาแองนำโดย***พ่อตู้เต๋ พ่อตู้พุทธา พ่อตู้หมู พ่อครูเฉลิม พ่อตู้พรต พ่อตู้โก๋ พ่อตู้ไหม*** เข้ากราบถวายที่แด่องค์หลวงตามหาบัวจำนวน ๘๐ ไร่ ๑ งาน ๒๔ ตารางวา จุดประสงค์อยากได้วัดป่ากรรมฐานแท้ ๆ ที่ว่าแท้ ๆ เพราะว่ามีวัดกรรมฐานปลอม ที่ว่าปลอมเพราะชื่อป้ายว่า **“วัดป่า”** แต่ว่าฉันข้าวสองมื้อ เอาเงินใส่ย่ามเที่ยวไปซื้อกินจับจ่ายเอง ไร้หิริโอตตัปปะ ไม่รักษาพระธรรมวินัย เป็นต้น จึงเข้ามากราบเรียนขอความเมตตาจากองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาขอพระไปอยู่ที่ป่าช้าบ้านนาแองซึ่งเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้นานาพันธุ์ แต่เนื่องจากป่าเดิมเป็นที่สาธารณะไม่สามารถขอสร้างเป็นวัดตามกฎเกณฑ์ได้ **หลวงปู่ลี กุสลธโร** และ**แม่จันดี**

หลวงปู่ลี กุสลธโร

โลหิตดี จึงซื้อที่โฉนดมอบให้เบื้องต้น ๖ ไร่ กาลต่อมาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาเมตตาซื้อเพิ่มให้อีก ๑๗ ไร่ และคณะศิษย์ขององค์พ่อแม่ครูจารย์ซื้อเพิ่มถวายอีกส่วนหนึ่ง รวมที่โฉนด ๕๕ ไร่ ๒ งาน ๕๐ ตารางวา รวมเนื้อที่วัดทั้งหมด ๑๓๕ ไร่ ๓ งาน ๗๔ ตารางวา

หลังจากนั้นมา พระอาจารย์เติม อาพาธและมรณภาพในวันที่เสาร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ สิริอายุ ๔๙ ปี ๒๖ พรรษา พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาเมตตาให้นำสรีระสังขารของท่านมาเผาที่วัดป่าบ้านตาดในวันพุธที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

หลวงปู่ลี กุสลธโร ได้กล่าวถึงพระอาจารย์เติม ยามอาพาธเพื่อเป็นอนุสสติให้ญาติโยมฟังว่า“เหมือนอาจารย์เติม อาตมาไปดูที่โรงพยาบาลมีแต่ปั๊มหัวใจ ถ้าเป็นอาตมา อย่าเอาไปเลย ถ้าเป็นอย่างนั้นให้มันตายไปเถอะ เกิดแก่เจ็บตายมันเป็นอย่างนั้นนะ ไม่ใช่ว่ามันจะทุกข์แต่ตัวเองนะ มันทุกข์ถึงเพื่อนด้วย ต้องไปเผาไปหาไปดูอยู่อย่างนั้น ท่านเติมป่วยหนักหมอเขาไม่รับแล้ว ทั้งโรงพยาบาลหนองวัวซอ ทั้งโรงพยาบาลอุดร ไปโรงพยาบาลไหน เขาก็ไม่รับ ไปจังหวัดขอนแก่นก็ไม่รับ ก็ยังไปที่กรุงเทพฯ อีก

ขอเตือนท่านทั้งหลาย! ให้พากันประกอบความพากความเพียร เดินจงกรมภาวนา ครูบาอาจารย์หมดไปเรื่อย ทำให้มันถูกตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ท่านทำอย่างไร ท่านรู้

ท่านเห็นอย่างไร ในตำราเราก็ดูมามากแล้ว ครูบาอาจารย์ท่านก็แนะนำมามากแล้ว มีทั้งเทปทั้งหนังสือ เหลือแต่บังคับใจตัวเอง ใส่ทางใจคือใส่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ตัวสำคัญตัวนี้แหละ เป็นก็เป็นอยู่ในใจในกายเรานี้แหละ จะไปรู้ที่ไหนถ้าไม่รู้ที่นี่ คิดดูซิเพียงแต่บริกรรม**"พุทโธ"** ให้มันอยู่ดูสิ ๒๔ ชั่วโมง ถ้าไม่เกิดความอัศจรรย์ ตัวสติสำคัญที่สุด ถ้าไม่มีสติก็เหมือนกับการนอนหลับ การนอนหลับไม่มีเวทนานะ แต่ถ้าเรามีสติ มันรู้หมด นั่งก็รู้ นอนก็รู้ด้วยสติ ลองทำดูซิ ทำให้มันได้ ให้มันเหมือนอย่างที่ว่า ให้มันเป็นอธิศีล อธิปัญญา อธิจิต ให้รวมกันเป็นมหาสติมหาปัญญา ถ้าทำเหมือนท่านแล้วไม่เห็นตามพระพุทธเจ้าไม่มีหรอก

แต่นี่โลเล ทำอะไรหน่อยก็กลัวจะตาย มันก็หนีไม่พ้นความตาย ไม่ตายตอนแก่ ก็ตายตอนหนุ่ม ไม่เห็นหรือ เขาก็มีตายให้เราพบเห็นอยู่ ให้เราเร่งความพากความเพียร ถ้ามันรู้ จะออกอุทานในใจขึ้นมาเอง ส่วนท่านที่ภาวนาเป็นนั้นไม่ขาดนะ จะมีแต่ผู้ที่มาหาท่าน แต่ส่วนท่านจะพูดให้ฟังหรือไม่นั้นเป็นเรื่องของท่าน ถ้าท่านพูดให้คนหูมืดตามืดฟัง ก็เท่านั้นแหละ ถ้าท่านพูดให้ฟังก็จะหาว่าท่านอวดอุตริมนุสธรรม เรื่องกิเลสมันเป็นอย่างนั้น มันไม่เอาของดีเข้าไปใส่ในใจหรอก มันมีแต่จะเพ่งโทษ"

รายนามพระที่จำพรรษาที่วัดป่านาแอง ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ ดังนี้

๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. พระอาจารย์เส็ง สุตาวุโธ (มาณภาพ) ๓. พระอาจารย์เติม ธิโตภาโส (มรณภาพ) ๔. พระอาจารย์จันดี ๕. พระอาจารย์ศักดิ์ (ลาสิกขา) ๖. พระหลวงตาทา ๗. พระอาจารย์อเนก อนุตฺตโร ๘. พระอาจารย์ประสบ ๙. พระอาจารย์วีระศักดิ์ (แดง) ๑๐. พระอาจารย์อุเทน สุธมฺโม ๑๑. พระอาจารย์ไพนิจ สิริปุญฺโญ ๑๒. พระสราวุฒิ (มรณภาพ) ๑๓. สามเณรนิ ๑๔. สามเณรจั๊กกะเร่อ (คนพม่า)

หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้วางแบบแผนเป็นระเบียบให้หมู่ผู้อยู่ทีหลังประพฤติปฏิบัติตาม ท่านก่อสร้างศาลาและเสนาสนะสำเร็จตามความประสงค์แล้ว เราจะสังเกตได้ว่าแม้องค์ท่านอยู่ภาวะแห่งท่านผู้พ้นทุกข์แล้ว ท่านยังก่อสร้างวัตถุให้เป็นทานเพื่อเกื้อหนุนนักปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสไวว่า "บำเพ็ญทานให้เป็น **จิตตาลังการ** เป็น **จิตบริขาร**" อันจะช่วยให้การบำเพ็ญสมถะวิปัสสนาของพระลูกหลานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไปนั่นเอง

พระอาจารย์เติม ธิโตภาโส

นับได้ว่าท่านได้สอนให้พระเณรทั้งหลายปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาด้วยการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา จากนั้นองค์ท่านจึงเดินกลับมาจำพรรษาที่วัดเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (วัดภูผาแดง) ตามเดิมฯ ●

พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

ขณะก่อสร้างปีพุทธศักราช ๒๕๕๙

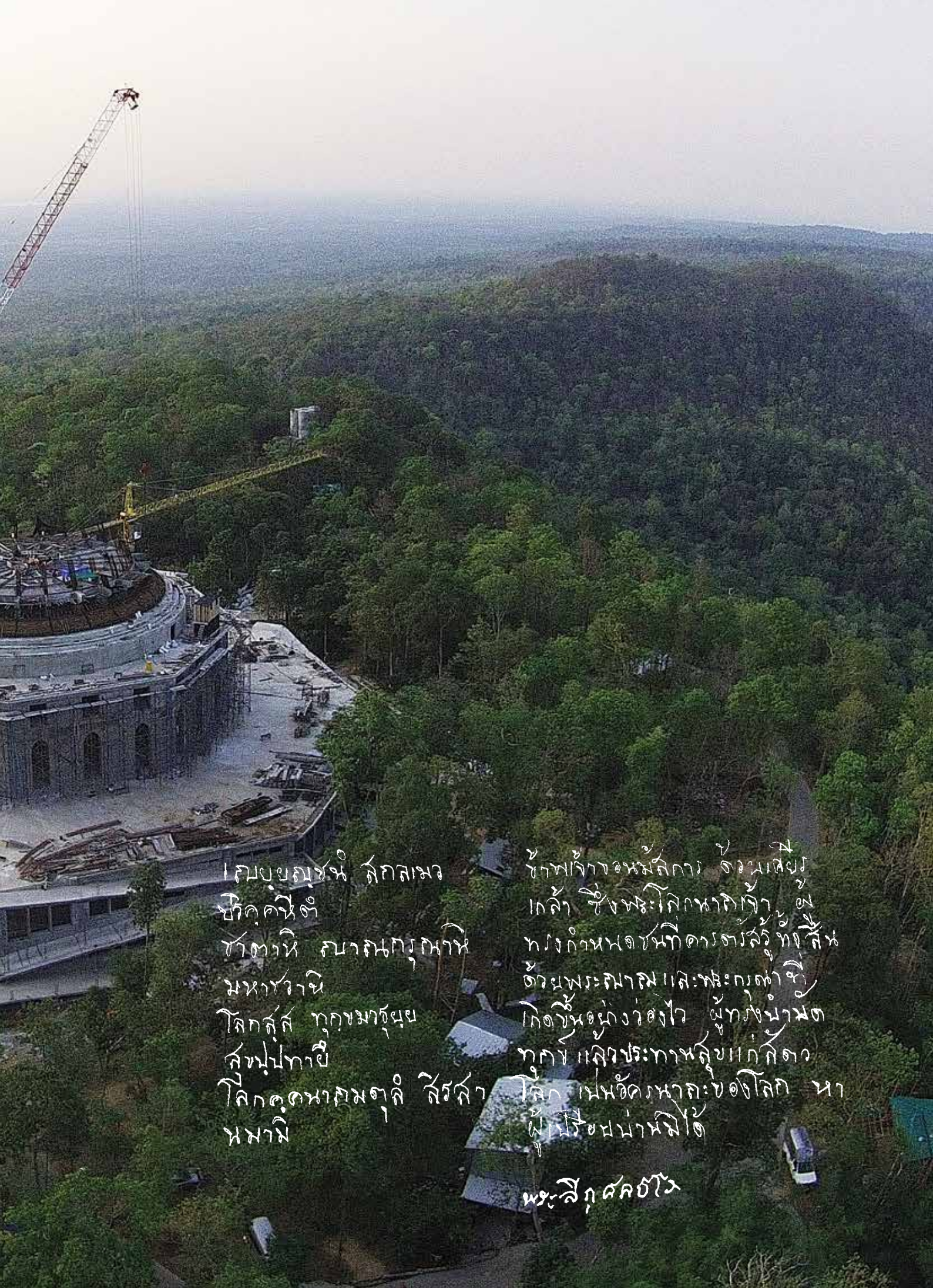

เอวมฺเม สุตนฺติ สกลเมว
ชินจกฺกนิทฺทำ
ชาตาหิ สนาถกรุณาหิ
มหาชาหิ
โลกสฺส ทุกฺขมาจุณฺณย
สพฺพปฺปทายี
โลกคุตฺตนาถมตุลิ สิรสา
นมามิ

ข้าพเจ้าขอน้อมสักการ ด้วยเศียร
เกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้
ทรงกำหนดชนที่ดารดาสรู้ทั่วสิ้น
ด้วยพระสยามและพระกรุณาที่
เกิดขึ้นอย่างอเนกไว ผู้ทรงนำมาซึ่ง
ทุกข์แลประทานสุขแก่สัตว์
โลก เป็นอัครนาถของโลก หา
ผู้เปรียบปานมิได้

พระสิริศรีไชย

อายุ ๗๙ ถึง ๙๕ ปี

พรรษาที่

๕๑-๖๔

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ ถึง ๒๕๖๐

จำพรรษาที่วัดป่าเกษรศีลคุณธรรมเจดีย์ (ภูผาแดง)
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

● สถานที่สำคัญที่วัดป่าภูผาแดง ●

วัดป่าภูผาแดงเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาภูพาน และเป็นต้นน้ำของห้วยหลวงที่เลี้ยงคนทั้งจังหวัดอุดรธานี เขาเทือกนี้ทอดยาวมาจากจังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองบัวลำภู ทอดยาวไปจนถึงประเทศลาว เป็นที่ท่องเที่ยวของพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต นับว่าเป็นรมณียสถานแดนของท่านผู้พ้นโลก

ท่านทั้งหลาย! ในหลักธรรมของพระพุทธเจ้าท่านกล่าวรมณียสถานไว้ ๒ อย่าง คือ

๑. วนรมณียสถานที่เต็มไปด้วยธรรมชาติขุนเขาป่าไม้และหน้าผา

๒. บุคคลรมณียสถานที่เต็มไปด้วยบุคคลผู้มีความละอายแก่ใจ เกรงกลัวต่อบาป ผู้มีศีลธรรม รมณียสถานที่ครบทั้งสองประการนั้น นับว่าเป็นรมณียสถานอันสุดยอด

คำว่า บุคคลผู้สุดยอด หมายถึงท่านผู้ทรงคุณธรรม อย่างเช่น หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านได้เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม สถานที่แห่งวัดภูผาแดงจึงกลายเป็นรมณียสถานของผู้ปฏิบัติธรรมและอุดมไปด้วยป่าไม้ธรรมชาติและสัตว์ป่า อีกทั้งเทวดาก็เกื้อหนุน

เมื่อองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านอยู่เป็นหลักแหล่งที่วัดภูผาแดง การก่อสร้างขยายเพิ่มขึ้น มีกุฏิที่สำหรับพระปฏิบัติเพียงพอรับพระได้เป็นร้อย แบ่งออกเป็น ๒ โซน และ ๑๑ สถานที่อันสำคัญ ดังนี้

๑. โซนภูผาแดง เป็นภูเขาแยกออกมาลูกหนึ่งต่างหาก นับจากด้านหน้าวัดบริเวณสระน้ำใหญ่เรียกชื่อว่า **“วัดป่ากุสลธโรวนาราม”** ไปจนถึงหน้าผาแดง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อวัดภูผาแดง มีกุฏิมีศาลาพร้อมพรั่งเป็นรมณียสถาน มีกุฏิกระจายอยู่ตามป่า โซนด้านนี้นอกจากจะเป็นที่พัก

ศาลาการเปรียญ

พระประธานภายในศาลาการเปรียญ

หินพรานป้อ

กุฏิซ่อนอยู่ภายใต้หินพรานป้อ

ภาวนาอย่างดีแล้ว ยังเป็นบริเวณจิตกาธานสำหรับเผาศพพระเณรที่มรณภาพ มีร้านเล็ก ๆ อยู่ข้างสระน้ำองค์หลวงปู่ลีท่านมักจะมานั่งพักบริเวณนี้เสมอ แถบนี้เป็นแหล่งน้ำบริบูรณ์ มีเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่เพื่อส่งน้ำขึ้นไปใช้ด้านบน เดิมเป็นที่ชาวบ้าน เมื่อครั้งสร้างวัดแรก ๆ องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาให้เงินมาซื้อที่เพิ่มเติมกว่า ๒,๐๐๐ ไร่ จากป่าเลี้ยงวัว จึงกลายเป็นป่าธรรมชาติ องค์ท่านปลูกป่ามากจนกระทั่งได้รับรางวัลจากกรมป่าไม้ ขณะนี้ขยายเนื้อที่ในการดูแลรักษาป่าเพิ่มมากขึ้นกว่า ๑๐,๐๐๐ ไร่

บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของหน้าผาแดง มีกุฏิกระจายอยู่ตามป่า เงียบสงัด ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน ห่างไกลทางสัญจร มีกุฏิตั้งอยู่ตามหน้าผาและโขดหิน มีหินขนาดใหญ่อันประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า **“หินพรานป้อ”** ที่องค์พระหลวงตามักนำมาเล่าถึงเรื่องราวในอดีตนายพรานผู้หาญกล้าสามารถขี่เสือด้วยการสะกดด้วยเวทย์มนต์ เดิมเป็นที่ชุมนุมของพวกเสือ ช้าง มีกุฏิโดดเดี่ยวอยู่หนึ่งหลัง ถัดขึ้นไปเป็นบริเวณริมผาแดงเป็นกุฏิวัดใจ ใครขวัญอ่อนห้ามไปอยู่ บริเวณนี้องค์ท่านสงวนไว้มิให้พระสุมสี่สุ่มห้าเข้าไป อีกทั้งไม่มีการก่อสร้างวัตถุใหญ่ใด ๆ ทั้งสิ้น องค์ท่านว่า **“เจ้าที่เจ้าทางเขาแรง”** พระไปทำอะไรไม่ถูกไม่ควรเป็นต้องโดนดีทุกราย นกยูงซึ่งเป็นสัตว์ประจำถิ่นอาศัยอยู่บริเวณนี้โดยมาก

๒. โซนภูเม็ง โซนนี้เป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ อากาศเย็นสบาย ยิ่งเดินชมยิ่งสนุก ลืมทุกข์ไปชั่วขณะ วิวกว้างสามารถมองเห็นภูเก้า-ภูพานคำ ทอดยาวไปถึงภูพังคี เป็นสถานที่ลึกลับอีกทั้งส่วนหน้าเป็นสถานที่ก่อสร้างพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน เดินลึกเข้าไปมีถ้ำ เงื้อมผา หน้าผา ซอกถ้ำ ต้นไม้ใหญ่และพันธ์ไม้แปลก ๆ ที่ไม่มีในที่ทั่วไป **“ก้อนเม็ง”** อันมหึมา มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม วิเวกวังเวง มีการขุดพบพระพุทธรูปโบราณ มีของโบราณหลายชนิด คนเฒ่าเล่าว่าพวกฝรั่งมังค่าใช้เฮลิคอปเตอร์แอบมาขนเอาวัตถุโบราณในช่วงสงครามโลก สันนิษฐานว่าเป็นเมืองโบราณที่เคยเจริญรุ่งเรือง

เมื่อแยกเป็นสถานที่ ๑๑ ที่ ๆ น่าสนใจ ดังนี้

๑. ผาแดง เป็นสถานที่โดดเดี่ยวห่างไกลผู้คน มีพระพุทธรูปอยู่ใต้หน้าผาเดิมเป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยไม้หายาก มีสมบัติของคนโบราณถูกฝังอยู่ในเงื้อมถ้ำ ด้านข้างมีภูเขาอีกลูกชื่อว่า **“ภูผาสิงห์”** ถัดไปคือ **“ภูกุ้มข้าว”** มองไปด้านล่างคือหมู่บ้านผาสิงห์ เป็นหน้าผาโกรกชันสีแดง น่าเกรงขาม

๒. หินพรานป้อ เป็นก้อนหินขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนก้อนหินอีกก้อนหนึ่งคล้ายหินพระธาตุอินทร์แขวนในพม่า ตั้งโด่เด่อยู่กลางป่า เป็นที่พรานป้อจอมขมังเวทย์สามารถเรียกเสือมาขี่เล่นได้ ปัจจุบันมีกุฏิพระอันสงบสงัดเหมาะแก่ผู้ปฏิบัติที่ไม่ต้องการยุ่งกับโลกภายนอก

๓. **ศาลาการเปรียญ**ที่สร้างแบบเรียบง่ายเป็นสถานที่อธิษฐานเข้าพรรษา ประชุมสงฆ์ ฉันจังหัน ลงปาฏิโมกข์ เป็นศูนย์กลางของวัด ด้านข้างศาลาเป็นกุฏิหลวงตามหาบัว ปัจจุบันเป็นที่พำนักจำพรรษาของหลวงปู่ลี กุสลธโร

หน้าผาแดง

๔. ถ้ำย่างไก่ เดิมเป็นสถานที่หลวงปู่ลี ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนญาติโยมพระเณร ปัจจุบันใช้เป็นที่สำหรับรักษาของสำคัญของวัด เช่นพระแก้วมรกต พระธาตุพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ตู้พระไตรปิฎก รูปเหมือนพ่อแม่ครูบาอาจารย์ วัตถุมงคลที่เตรียมไว้ใช้บรรจุในพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

๕. พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและอัฐิธาตุพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ตลอดจนพ่อแม่ครูบาอาจารย์ผู้เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นสภาแห่งสงฆ์ขนาดใหญ่ ใช้ประชุมเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ

๖. ถ้ำพระ เป็นถ้ำโบราณมีเรื่องลึกลับมากมาย ทุกสิ่งทุกอย่างยังเป็นธรรมชาติสดใส เป็นสถานที่นักปราชญ์เก่าใช้ซุกซ่อนของศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่เริ่มแรกที่องค์หลวงปู่ลีพำนักเมื่อแรกเริ่มสร้างวัดป่าภูผาแดง มีพระพุทธรูปอันเป็นพระประธานประจำ มีกลดที่พระกรรมฐานได้มาอยู่อาศัย ถ้ามองจากถ้ำพระออกไปด้านนอกก็จะเห็นว่ามีธรรมชาติตรึงจิต ขนาดถ้ำพระมีความสูงจากพื้นประมาณ ๒.๕๐ เมตร จากปากถ้ำกว้างราว ๘ เมตร ยาวประมาณ ๑๕ เมตร เป็นปฐมสถานแห่งแรกที่องค์หลวงปู่ลีใช้เป็นสถานที่ฉันจังหัน กุฏิหลังแรกของท่านถัดจากนั้นขึ้นไปประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นกุฏิเสา ๖ ต้น มุงด้วยหญ้าคา เมื่อองค์ท่านมาอยู่ที่แรกนั้นยังมีโจรใจบาปมาขโมยแผ่นพื้นกุฏิไป ๘ แผ่น จากนั้นมาแม่อ้วนซึ่งเป็นคณะศรัทธาจากจังหวัดปราจีนบุรีมีจิตศรัทธาบริจาคปัจจัยบูรณะขึ้นใหม่ บริเวณอยู่กลางหุบเขาห่างจากศาลาการเปรียญปัจจุบันราว ๔๐๐ เมตร

๗. สวนอาสน์ ตั้งอยู่บนยอดเขาสูง ดารดาษไปด้วยอลังการธรรมชาติ หินงอกราวดอกเห็ดเป็นรูปทรงต่าง ๆ กินเนื้อที่ไปกว่า ๕ ไร่ พันธุ์ไม้แปลก เช่น กุหลาบหิน ต้นตางหมอง โมกข์หิน มีน้ำใสไหลเอื่อย เป็นต้น

๘. ก้อนเม็ง ก้อนหินใหญ่ตั้งอยู่บนหน้าผา ที่สามารถมองเห็นไกลไปถึงภูเก้า-ภูพานคำ ภูพังคี เป็นสถานที่สงบเหมาะแก่พระโยคาวจรเจ้าผู้ปรารถนาความพ้นทุกข์ใช้เพ่งพิจารณาธรรมอาจหาญไม่หวั่นต่อความตาย

๙. ถ้ำขาม สถานที่หลวงตาเคยเอ่ยว่าจะมานิพพาน และกล่าวชมถึงทัศนียภาพอันแสนสงบสุข แต่ภายหลังองค์ท่านเปลี่ยนความตั้งใจ เป็นที่ตั้งกุฏิหลวงตามหาบัว กุฏิหลวงปู่ลี ว่ากันว่าเป็นสถานที่เหล่าเทพยดามาชุมนุม และมีสิ่งศักดิ์เช่นเหล็กไหล มีเรื่องราวแปลก ๆ ที่ชวนให้ขนพองสยองเกล้า หลวงตามหาบัว เคยเข้ามาพักแสดงธรรม โปรดญาติโยม

อีกทั้งบริเวณนี้มีเงื้อมหินทรายอันกว้างใหญ่ไพศาล และท้องถ้ำอันโอ่โถง เป็นธรรมชาติยิ่งใหญ่ท่ามกลางขุนเขาอันเกรียงไกร

จุดประสงค์ในการสร้างสถานที่แห่งนี้คือ เพื่อถวายความกตัญญูกตเวทีต่อองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เพื่อให้องค์ท่านได้มาพักผ่อนธาตุขันธ์ เป็นกุฏิแบบ

ถ้ำย่างไก่

พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

ถ้ำพระ

สวนอาสน์

กุฏิหลวงตามหาบัว ญาณสมปันโน ที่ถ้ำขาม

กุสลธโรวนาราม

กรรมฐาน มีทางเดินขึ้นเตี้ย ๆ มีที่กันมด และมีราวจับสำหรับคนชรา สร้างจากไม้ตะเคียนหินทั้งหลัง ซึ่งทนกับลมฟ้าอากาศได้เป็นอย่างดี

มองออกไปโดยรอบจะเห็นป่าที่เป็นธรรมชาติโอบล้อมอลังการงานสร้างสุดที่จะพรรณนา มีทางเดินจงกรมขององค์หลวงตา มีสายน้ำไหลตลอดพรรษาเย็นฉ่ำเสียงกบเขียดร้องร่ำพร่ำพรอดกันระงม

ท่านทั้งหลายโปรดทราบว่า หลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านไม่ได้สร้างแต่เพียงวัดเท่านั้น ท่านยังเป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน และใครๆ ก็อาจได้เข้ามาสัมผัสธรรมชาติอันงดงาม เป็นเหมือนไปอีกซีกโลกหนึ่ง ซึ่งสงบสงัด เป็นสิ่งที่ดึงดูดจิตใจสำหรับผู้ที่มาประพฤติปฏิบัติศีลธรรม เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์อย่างหนึ่ง พระที่พักอยู่จุดนี้ต้องเดินมาศาลาราว ๒ กิโลเมตร ต้องตื่นตั้งแต่ตีสอง ถึงจะออกมาทำข้อวัตรทันหมู่เพื่อน

๑๐. ถ้ำผาน้ำหยด มีน้ำหยดไหลรินตลอดทั้งปี มีเฟิร์นสีเขียวสดระย้าเหมือนม่านธรรมชาติ หลวงปู่ลีเล่าว่าเป็นทางผ่านพวกพญานาค พระที่มาปฏิบัติบริเวณนอนไม่มีสติถูกผีเล่นงานดึงขามาหลายรูป นับว่าเป็นสถานที่วัดใจแห่งหนึ่ง เข็ดขวาง คือ พระรูปใดมาอยู่ก็จะเจอเหตุการณ์

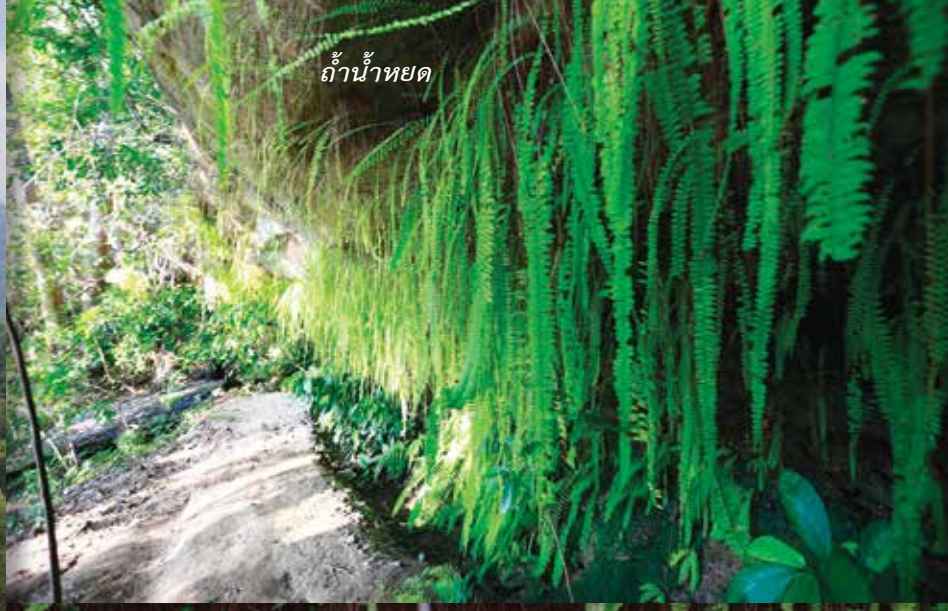

ถ้ำน้ำหยด

ถ้ำน้ำหยด

แปลก ๆ มีกุฏิหลังน้อย มีตะเกียงห้อยอยู่ เป็นที่ปฏิบัติสำหรับพระ มีลานสำหรับนั่งสมาธิภาวนา

เราจะมองย้อนไปอีก ก็เห็นเป็นเงื้อมผายื่นออกมา เป็นสถานที่ปฏิบัติภาวนาเพื่อความพ้นทุกข์ เป็นสถานที่ปฏิบัติให้ความรื่นเริงในป่าเขาลำเนาไพร

๑๑. กุสลธโรวนาราม ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวัด เป็นป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ มีสระน้ำใหญ่ หล่อเลี้ยงพระเณรทั้งวัด มีกุฏิสำหรับหลีกเร้นอยู่ตามป่า เป็นสถานที่ผู้คนผ่านไปมาแต่ไม่มีใครสนใจ จึงกลายเป็นที่สงบสงัด ห่างจากศาลาราว ๒ กิโลเมตรเช่นเดียวกัน

๒ โซน และสถานที่ ๑๑ แห่ง ดังที่กล่าวมา นับเป็นมงคลสถานที่สำคัญของวัดป่าภูผาแดง จนถึงขั้นองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว เมื่อคราวองค์ท่านมาเยี่ยมโปรดวัดป่าภูผาแดง เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ ได้ออกปากชมว่า **“ที่วัดภูผาแดงเหมาะเจาะทุกอย่าง การอยู่ การภาวนา สถานที่แห่งนี้เหมาะทั้งการเกิด เหมาะทั้งการตาย”** เมื่อมีคนมากราบองค์ท่านที่วัดป่าบ้านตาดมาก ท่านจะปลีกวิเวกหลบผู้คนมาที่วัดป่าภูผาแดง เพราะเป็นสถานที่สงบสงัด ทั้งเป็นที่ชุมนุมของเหล่ากายทิพย์อีกด้วย

● หลวงตายกย่อง ●

ภารกิจอันสำคัญขององค์**หลวงปู่ลี กุสลธโร** ในระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๔๔-๒๕๕๓ คือ ๑. สงเคราะห์โลก หาทองคำช่วยชาติถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ๒. อบรมพระเณรให้ปฏิบัติกรรมฐาน ๓. ดูแลป่า ปลูกป่าเพิ่มเติม รักษาธรรมชาติให้คงอยู่

นิสัยองค์ท่านที่เด่นชัด คือ กตัญญูรู้คุณต่อพ่อแม่ครูบาอาจารย์อย่างหาที่สุดมิได้ เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ และชอบปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างหลังเมื่อองค์ท่านมาสร้างวัดป่าภูผาแดงตามเจตนารมณ์องค์หลวงตาแล้ว ท่านปลูกต้นไม้ทวีเพิ่มมากขึ้นจนมิอาจนับได้ ท่านกล่าวอย่างอาจหาญว่า **“เราจะฟื้นป่า ไม่ได้เชียวหรือ”** ท่านเห็นคุณของป่า ที่เป็นประโยชน์ต่อนักปฏิบัติกรรมฐานเป็นอย่างมาก

องค์ท่านได้กล่าวสอนพระเณรเสมอว่า **“การบริกรรมภาวนาก็เหมือนการขึ้นบันได ต้องมีราวจับ “พุทโธ” ทำให้จิตเกาะเหมือนกับมือจับราวขึ้นบันได เมื่อจิตสงบแล้วเหมือนว่าขึ้นบันไดไปถึงที่แล้ว มือก็ต้องปล่อย จิตก็ต้องปล่อยคำบริกรรมเช่นเดียวกัน จิตที่มีพุทโธเสือก็ไม่กลัว ผีก็ไม่กลัว ไม่มีอะไรในโลกที่ต้องกลัว เพราะจิตไม่ได้ส่งไปทางโลกนั้นอย่างพ่อแม่ครูจารย์นี่ กลางพรรษาท่านไม่นอนล่ะ ท่านเข้าซอง(โลง)พอออกพรรษานี่ช้ำหมด หน้าผากช้ำหมด ขนาดพอดีกับศีรษะนี่ล่ะ เข้าซองน่ะ ขนาดนั้นเลยนะ ครูบาอาจารย์ท่านทำความพากความเพียร อย่างหลวงปู่ขาวเช่นกัน พากเพียรจนสลบไสลโน่นน่ะ ถ้าไม่สละตายไม่ได้ลองดูสิ นั่งสมาธิตลอดรุ่งดูสิ”**

แม้อายุพรรษามากเป็นมหาเถระแล้ว องค์ท่านยังไป ๆ มา ๆ วัดป่าบ้านตาด เข้าหาหลวงตาพระผู้ให้กำเนิดธรรมแก่องค์ท่านและเดินตามหลวงตาไปทุกหนแห่ง เหมือนเด็กน้อยวิ่งตามบิดามารดา คำยกย่องที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ยกย่ององค์ท่านเสียงดังหนาหูขึ้นทุกวันว่าท่านเป็นพระองค์สำคัญ ดับอวิชชา ดับกิเลส ดับทุกข์ บรรลุจุดสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยามที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาออกเทศนาช่วยชาติ องค์ท่านคอยตามไปข้างหลังเสมอ เมื่อองค์ท่านให้ลูกศิษย์นำทองคำ ดอลลาร์ และเงินเข้าไปถวาย องค์พ่อแม่ครูจารย์จะยกย่ององค์ท่านเสมอ ๆ ผู้เขียนขออัญเชิญคำพูดที่องค์หลวงตายกย่องท่านมากล่าวไว้เป็นประวัติศาสตร์ชีวิตขององค์ท่าน ดังนี้

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ หลวงตาได้กล่าวถึงหลวงปู่ลีว่า “ธรรมลีวิ่งตามไปไหนนี่เหมือนปลิงนะ เกาะติดเลย พอดีเราไปจากวัดหนองผือ ไปพักในป่าทางเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ฝนตกหนัก ต่างคนต่างบิณฑบาตคนละหมู่บ้านมีอยู่สองสามบ้านแถวนั้น หลงกันเลย ฝนตกขนาดนั้น ตกหนักจริงๆ ไม่ใช่ธรรมดา น้ำนี้เจิ่งนองไปทุกแห่ง พอได้เวลาออกบิณฑบาตจึงเอาบริขารเล็กน้อยใช้ฟางข้าววางทับไว้แล้วจึงออกบิณฑบาตตากฝน องค์หนึ่งไปบ้านหนึ่ง องค์หนึ่งไปบ้านหนึ่ง หลงทิศกัน วันนั้นออกไป ธรรมลีวิ่งตามเกาะติด คราวนั้นดูเหมือนจะมีถึงสามสี่องค์มั้ง ถ้าธรรมดาไปกับเราไม่ได้นะ เราจะไปแต่องค์เดียว ๆ ตอนนั้นออกจากวัดหนองผือพระเกาะติดล่ะ”

วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ หลวงตาได้ปรารภว่า “สำหรับธรรมลีไม่พูดอะไรมาก พูดเพียงเล็กน้อยว่า **ธรรมลีเศรษฐีธรรม** บอกเท่านั้น บอกว่าเศรษฐีธรรมอยู่ที่นั่นนะ ไม่ค่อยได้จับจ่ายไปไหน เราพูดเพียงเท่านี้แหละ พูดว่า**เศรษฐีธรรม** แต่ไม่ค่อยได้จับจ่ายไปไหนแหละ เพราะนิสัยท่านไม่ชอบเกี่ยวข้องกับแขกกับคน ไม่เทศนาว่าการ จึงเรียกว่า “**เศรษฐีธรรม**”

วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ หลวงตากล่าวว่า “ธรรมลีนี่เศรษฐีธรรมนะ เก็บอยู่เงียบ ๆ ออกมาจึงจะรู้ ออกมาจากเศรษฐีธรรม ธรรมพอในใจแล้วอันนี้ออกช่วยโลก เราจึงเรียกว่า **“เศรษฐีธรรม”**

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตาให้โอวาทว่า “ธรรมลีนี้เก่งอยู่น่ะ ความพากเพียรเก่งมาแต่ไหนแต่ไร นี้เรื่องได้ทำบุญสนองคุณของครูบาอาจารย์เรารู้ ธรรมลีเป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ที่จะออกไปนู้นไปนี้ออกไปชั่วกาลเวลา หลักใหญ่อยู่ที่นี่ ๆ ตลอดนี่ก็ให้ไปอยู่ผาแดงนะ เราสั่งให้ไปเพราะไม่มีหัวหน้าอยู่ที่นั่น แล้วป่าสงวน เหมือนเสือหวงซากด้วย เราได้สั่งไปเลย เป็นยังไงเราจะพิจารณาเรื่องเหล่านี้ ทำไมประชาชนเป็นลูกชาวพุทธจะมาขับไล่พระที่ช่วยรักษาป่า และให้หนีจากป่ามีอย่างเหรอ เอา ๆ ไปอยู่ นั่นละเรื่องราวเราสั่งไปเอง เพราะฉะนั้นป่านี้ จึงเป็นป่าที่หนาแน่นมั่นคง พวกนี้กินป่า เข้าใจไหมล่ะ เราไล่พระเข้าไปอยู่ในป่า ไม่กล้ามากินละซี มันกระเทือนใหญ่ เพราะเรื่องของเราก็ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยใช่ไหม

พอเป็นเรื่องของเราเท่านั้นมันจะหวาดกันไปหมด เพราะเอาจริงเอาจัง แต่ไหนแต่ไรมานั่นละวัดธรรมลีจึงอยู่ที่นั่น

ธรรมลีออกจากวัดป่าบ้านตาดไปอยู่ที่นั่น แน่นหนามั่นคงดี และธรรมลีนี้ดี เรียกว่า **“เศรษฐีธรรม”** มานานแล้วน่ะ ท่านมีธรรมอย่างเงียบ ๆ รู้กันนานแล้ว ท่านปฏิบัติธรรมเก่งมากทีเดียว จึงเรียกว่า **“เศรษฐีธรรมองค์หนึ่ง เงียบ ๆ”** ไม่มีใครรู้ การเทศนาว่าการก็ตามนิสัยวาสนา แต่เรื่องภูมิจิตและภูมิธรรมเต็มส่วน”

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นวันเปิดโลกธาตุที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาทำบุญถึงโยมมารดาและรับผ้าป่าช่วยชาติ ในท่ามกลางมหาประชาชนนั้น หลวงตาได้ประกาศดังพญาราชสีห์คำรามเสียงสนั่นไพรดงขมิ้นว่า “เราขอพูดให้ชัดเจนเปิดปากพูด กิเลสมันเปิดปากพูดหลอกลวงสัตว์ทั้งหลายมานานแล้ว ธรรมขอเปิดปากพูดเพื่อรื้อขนสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์เสียบ้าง ธรรมลี! เป็นเศรษฐีธรรม ภายในใจเต็มที่แล้ว เป็นลูกศิษย์ของเราตั้งแต่วันบวชติดตามมาโดยตลอด เอาจริงเอาจังมาก ความเพียรเก่งมาก ภาวนาเก่ง เด็ดเดี่ยวมาแต่ไหนแต่ไร สมบูรณ์มานาน พี่น้องทั้งหลายให้ทราบไว้นะ”

วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตาสอนว่า “เราเรียกแต่ธรรมลี นี่เศรษฐีธรรมองค์หนึ่ง เราไม่ค่อยพูดหละ ออกมาก็มีธรรมลีนี้ออก ออกปากมาหลายปีแล้วนะ ธรรมลีนี่เศรษฐีธรรมองค์หนึ่ง ใครไม่ทราบให้ทราบเสีย เศรษฐีธรรมครองสมบัติอยู่เงียบ ๆ ไม่มีกระโตกกระตาก เศรษฐีธรรมองค์นี้ผ่านไปนานแล้ว อยู่กับเราที่ห้วยทรายจิตหมุนติ้ว ๆ ตั้งแต่นู้นแล้วจากนั้นมาก็เป็นเศรษฐีธรรม องค์นี้องค์หนึ่ง”

วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตากล่าวให้สานุศิษย์ฟังว่า “ไม่ได้ไปวัดผาแดงนาน ไปเยี่ยมธรรมลี นั่นละธรรมลีเป็นคลังสมบัติมหาสมบัติอยู่ในนั้นหมด แต่ท่านไม่พูดไม่จาคนไม่ค่อยรู้นะ เราเป็นอาจารย์ละซิถึงรู้หมดทุกแง่ทุกมุม ธรรมลีตั้งแต่บวชแล้วติดตามเราตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ ไล่ออกจากนี้ก็ไปอยู่ผาแดงนั่นแหละ ไปอยู่นั้นเข้า ๆ ออก ๆ ตลอดมา ธรรมลีจึงรู้ได้ทุกอย่าง เราสอนทุกกิทุกกี เป่ากระหม่อมให้หมดเลย ”

วันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตากล่าวสั้น ๆ ว่า “อย่างธรรมลีนี้ก็พูดเพียงเบาะ ๆ นิดหน่อย ไม่พูดมากขอบอกว่า “ธรรมลีนี้คือเศรษฐีธรรมเท่านั้น” เราไม่พูดมาก บอกว่าเศรษฐีธรรมภายในอยู่อย่างลึก ๆ เท่านั้นพอ”

วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตากล่าวให้ประชาชนญาติโยมได้รู้จักหลวงปู่ลียิ่งขึ้นประหนึ่งว่าเสียงกลองดังดี ยิ่งตีให้ดังยิ่งขึ้นไปอีกว่า “ใครอยู่ที่ไหนอย่าลืมธรรมนะ อย่าอวดดีอวดเก่งด้วยความรู้วิชา ฐานะสูงต่ำของตัวเอง ยิ่งกว่าธรรม ธรรมนี้เลิศครอบไปหมดแล้วมีมากมีน้อยจะเลิศอยู่ในใจของผู้มีอยู่ในนั้น อบอุ่นอยู่ในนั้น ธรรมมีมากมีน้อยไม่ได้ถือว่าเป็นขั้นเศรษถงเศรษฐีเหมือนโลกเขาแหละ ธรรมมีภายในใจเราจะเรียกว่าเศรษฐีธรรมก็ได้ อย่างที่

เราเคยพูดให้ **“ธรรมลีผาแดง”** ท่านงุบ ๆ งิบ ๆ ไม่ค่อยพูดอะไรแหละ เหมือนเซ่อ ๆ ซ่า ๆ แต่ภายในเป็นเศรษฐีธรรม เราบอกเลย นั่น นิสัยท่านเป็นอย่างนั้น งุบ ๆ งับ ๆ แต่ภายในสว่างจ้า เรียกว่า **เศรษฐีธรรม ไปไหนเย็น มีธรรมในใจ”**

วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตากล่าวชมเชยท่านว่า “เราเรียกธรรมลี นั่น เศรษฐีธรรมนะ ครองธรรมอัศจรรย์อยู่เงียบ ๆ คือ องค์นี้องค์หนึ่ง”

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ หลวงตากล่าวว่า “ธรรมลีนี้พอบวชแล้วติดตลอดเลย แต่เป็นผู้ตั้งใจดีมากเชียว ตั้งแต่บวชทีแรก เอาจริงเอาจัง แล้วติดมาเรื่อยตลอด ออกจากนี้ก็ไปอยู่ผาแดงเท่านั้นเอง ถึงจะอายุพรรษาแก่แล้ว ไป ๆ มา ๆ อยู่อย่างนั้นตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ นี่เป็นเศรษฐีธรรมนะ นั่น เงียบ ๆ ๆ ท่านผ่านไปนานแล้วนะ ผ่านไปสัก ๓๐ ปีแล้วมั้ง”

วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ หลวงตาเมตตาสอบถามถึงหลวงปู่ลีขณะอาพาธที่สวนแสงธรรมว่า “ธรรมลีไม่สบายเรื่องเป็นอย่างไร” คุณหมอตอบว่า “หลวงปู่ลีแขนซ้ายมีอาการอ่อนแรง เอ็กซ์เรย์คอมพิวเตอร์ทราบว่าสมองขาดเลือดและมีความดันสูง มีหมอนิพนธ์เป็นผู้ดูแล อยู่โรงพยาบาลธนบุรี หลวงตากล่าวด้วยความเป็นห่วงว่า ถ้าถึงมือหมอแล้วเราก็หายวิตกวิจารณ์ หายกังวล แล้วธรรมลีเป็นเมื่อไหร่” “เป็นกะทันหันครับ” หลวงตาถามและกล่าวว่า “เป็นแขนซ้ายหรือ แน่ะบทเวลาจะเป็น ธรรมลีนี่แหละเศรษฐีธรรมองค์หนึ่ง ธรรมลีบวชวันถวายเพลิงพ่อแม่ครูจารย์มั่น ธรรมลีติดตามเราจนถึงวันนี้ เร่งความเพียรตั้งแต่ห้วยทรายความเพียรเก่ง ใจเด็ด เราสลัดใครได้หมด ธรรมลีสลัดไม่ออก ติดแนบกับเรา **ธรรมลีจึงไปกับเรา เพียงสององค์ ธรรมลีเหมือนเด็ก จึงไม่มีคัมภีร์วินัยกับเรา** พูดนี้เราก็กระซิบเอา ท่านสิงห์ทององค์หนึ่ง ธรรมลี ท่านสิงห์ทอง ท่านเพียร ท่านบุญมี เราไล่ออกไปอยู่ที่อื่น ธรรมลีเข้า ๆ ออก ๆ ไปอยู่ผาแดง ถ้าเราเอาไฟไปเผาผาแดง ดูซิ! ธรรมลีจะไปอยู่ที่ไหน แต่ก่อนเรื่องอรรถเรื่องธรรมจริงจังมาก เราควบคุมเองด้วย”

วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ หลวงตาให้โอวาทกล่าวถึงหลวงปู่ลีว่า “ธรรมลีมาที่นี่เศรษฐีธรรมนะนี่ องค์นี้ละองค์เศรษฐีธรรมเงียบ ๆ มหาเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ บวชแล้วติดเราเหมือนปลิงติดขา สลัดไม่ออก ตั้งแต่บวชแล้วติดเราตลอด ไปไหนติดตลอดเลย แต่ผลของท่านก็ได้เป็นมหาเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ มีธรรมใครไม่รู้นะ เราเปิดให้เฉย ๆ ธรรมดาเราไม่เปิด เห็นเงียบเอาเสียนักหนา มันตายแล้วหรือธรรมลี เลยปลุกขึ้นมาเฉย ๆ นี่ธรรมลี เป็นเศรษฐีธรรมเงียบ ๆ กับเราติดจริง ๆ ตั้งแต่บวชแล้วไม่เคยปล่อยเลย ไปไหนติดตามตลอดเลย จนกระทั่งทุกวันนี้ไปไหนก็ติดไปด้วย มาคราวนี้ใครไปนิมนต์ ไม่นิมนต์ก็มาเอง ถ้าเราลงมาแล้วเป็นไม่อยู่บ้าตัวนี้ ไปกรุงเทพฯ ก็ติดไปด้วย ไปไหนติดไปด้วย นี่ละเศรษฐีธรรม มีธรรมเงียบ ๆ ใครไม่รู้นะ ถ้าเราไม่เปิดให้ก็ไม่มีใครรู้เลย เราได้เปิดออกเสียบ้าง เรื่องเศรษฐีธรรม”

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ หลวงตากล่าวสั้น ๆ ว่า “ธรรมลี วัดถ้ำผาแดง ไปไหนติดตามหลวงตาบัวไปทุกแห่ง”

วันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ หลวงตากล่าวยกย่องท่านว่า “ธรรมลีนี้นิสัยติดมากกับเรา ตั้งแต่บวชมาปั๊บ ติดเราตลอดเลยสลัดไม่ออกนะ สลัดไม่ออกธรรมลี ไปไหนติดปั๊บ ๆ เลย คือนิสัยเราไปคนเดียว เราไม่ไปกับใคร เราไปแต่คนเดียวเที่ยวไป ธรรมนี้ติดเลยตกลงเป็นสอง ๆ เราก็จะหาอุบาย บาปมันสู้บุญไม่ได้นะ เราเห็นในตัวของเราเอง

เราพูดถึงเรื่องธรรมลียังไม่จบ ตั้งแต่วันบวช วันนั้นเป็นวันถวายเพลิง วันเผาศพหลวงปู่มั่น บวชจำนวนมาก พระบวชจำนวนมาก ธรรมลีนี้องค์หนึ่ง ธรรมลีนี้ มันหูดีตาดี ยังติดสอยห้อยตามเราอยู่กระทั่งทุกวันนี้นะ”

วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตาให้โอวาทว่า “ธรรมลีนี้เอาของมา ปัจจัยเอามาเรื่อย ๆ ไม่ว่าองค์ไหนละอยู่แถวนั้น เอามาเรื่อย ๆ นะ แถวนาคูณ หนองกอง ผาแดง มาทั้งนั้นละ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่านเพียรก็มา ท่านป่วย มานี่ถวายเช็คเท่าไร เป็นล้านบาทนู่นน่ะ เมื่อสองสามวันนี้ ท่านเพียรมาจากหนองกอง

ท่านเหล่านี้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งนั้น เป็นลูกศิษย์เรามาตั้งแต่ต้นเลย ที่ออกไปจากนี้ถูกเราขับไล่ออกไปนะ นี่ยังมาเป็นลูกเขยใหม่มันอย่างไรกันนี่ ไป ไล่ไป องค์นั้นไปอยู่นั้น องค์นี้ไปอยู่นี้ ท่านเพียรไปหนองกอง ท่านบุญมีไปอยู่นาคูณ ธรรมลีไปอยู่ผาแดง ธรรมลีนี้ไล่ไม่ค่อยไปนะ ไล่ทางนี้หลบมาทางนี้นะ ธรรมลีอยู่กับเรามาดั้งเดิม”

วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตากล่าวว่า “พอดีตอนนั้นธรรมลีติดตามเราเข้าไปอยู่ในกลางป่าช้า ให้ธรรมลีอยู่ข้างนอก ถ้าเรารู้ว่าธรรมลีกลัวผีแล้วเราจะไล่ธรรมลีเข้าไปอยู่ในป่าช้านั่น เราจะมาอยู่ข้างนอกแล้วเปิดหนีเลย เลยไม่ได้หนีตอนนั้น

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตากล่าวว่า “ธรรมลีเศรษฐีธรรมนะ เอาจริงเอาจังมาก ติดเรามาตลอดนะ ไล่ไปไหนก็ไม่กลับ ดื้อไปแบบนั้นนะ”

วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตาสอนว่า “ธรรมลีนี้เป็นเศรษฐีธรรมมาเนิ่นนาน ถ้าธรรมเต็มเม็ดเต็มหน่วยเรียกว่า เศรษฐีได้แล้ว เศรษฐีธรรม ธรรมภายในหัวอก ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้วไม่จม”

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตากล่าวว่า “ธรรมลีเศรษฐีธรรมนะนั่น เราพูดเป็นครั้ง ๆ คราว ๆ เศรษฐีธรรมเป็นมานานแล้วนะ ตั้งแต่เราอยู่ห้วยทราย เศรษฐีธรรม สมเหตุสมผลกับติดตามเรา”

วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตากล่าวว่า “เศรษฐีธรรมนะ ธรรมลีของเล่นเมื่อไร ใครไม่รู้เศรษฐีธรรม ใครไม่ค่อยรู้ ความเพียรเก่งไปกับเรา ความเพียรเก่ง ใจเด็ดมาก”

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงตากล่าวถึงหลวงปู่ลีว่า “ธรรมลีได้เศรษฐีธรรมนะนั่น ใครไม่รู้ง่าย ๆ เศรษฐีธรรม รู้มานานแล้วนะ ตั้งแต่ห้วยทรายตอนนั้นความเพียรเร่งหมุนจี๋ รู้กันทันทีละ พูดทางดำเนินของจิตถึงไหน ๆ รู้ทันที ๆ ขอให้ผู้ฟังรู้สูงกว่าเถอะ ผ่านไปตรงไหนรู้ทันที ๆ รู้กันอยู่ห้วยทราย”

วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ หลวงตาเดินทางไปเยี่ยมเมตตาที่วัดภูผาแดง องค์ท่านให้โอวาทสอนพระ ก่อนกลับได้กล่าวว่า **“ธาตุขันธ์ไม่ดี เป็นอยู่ภายใน ฉันข้าวไม่ค่อยได้ ให้พระเณรตั้งใจปฏิบัติ สติเป็นของสำคัญมาก ปัจจัยที่เขาถวาย เรามอบให้ธรรมลี เราเรียกแต่ธรรมลี ไม่ได้เรียกธรรมดาเหมือนพระทั่วไปนะ”**

โอวาทมากมายและคำชื่นชมมากหลายที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ได้กล่าวถึงองค์หลวงปูลี กุสลธโร ที่นำมาลงเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น จึงเป็นอมตะวาจา ที่บ่งบอกคุณธรรมขั้นสูงของท่าน ซึ่งองค์หลวงตาเองก็มิได้กล่าวถึงศิษย์รูปอื่นแบบเต็มปากเต็มคำเต็มความภาคภูมิเหมือนองค์หลวงปู่ลีที่องค์ปั้นมากับมือ นับว่าพวกเราทั้งหลายยังมีบุญที่ได้เห็นและยังได้สัมผัสประวัติแห่งการปฏิบัติของท่านเพราะจากชาตินี้ไป พวกเราทั้งหลายคงไม่มีโอกาสได้พบท่านอีกแล้ว เพราะท่านจะไม่กลับมาเกิดร่วมโลกกับใคร ๆ ต่อไปตลอดอนันตกาล

• ช่วยชาติกับหลวงตามากกว่าใคร •

ตั้งแต่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ประกาศเริ่มโครงการช่วยชาติอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๑ นั้น หลวงปู่ลีก็เป็นประดุจเงาติดตามตัวทุกหนทุกแห่ง เริ่มออกช่วยชาติตามดำริขององค์หลวงตาทันที จนกระทั่งวันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๗ โครงการช่วยชาติปิดลง องค์ท่านยังคงดำเนินตามกระแสดำริของหลวงตาตราบเท่าทุกวันนี้

อดีตสะท้อนปัจจุบันเป็นที่น่าอัศจรรย์เสมอในบุญบารมีที่องค์ท่านได้สั่งสมอบรมมา ใครจะคาดคิดได้ว่า พระรูปร่างเล็ก ๆ อยู่ในป่า ไม่มีโวหารเทศนาต้อนรับแขกผู้มาเยือนเช่นท่านจะสามารถหาทองคำช่วยชาติไทยถวายหลวงตาได้มากถึงปานนี้

ที่จริงเรื่องนี้ผู้เขียนได้ยินได้ฟังมามาก เมื่อองค์หลวงตาเมตตาเดินทางไปรับผ้าป่าช่วยชาติตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้ยินเสียงผ่านทางจอทีวีหรือหน้าปัดวิทยุคลื่น ๑๐๓.๒๕ เสียงธรรมเพื่อประชาชนวัดป่าบ้านตาด จะได้ยินองค์พ่อแม่ครูจารย์ประกาศว่า **“ธรรมลี! เอาทองคำมาถวายอีกแล้ว ให้เอามาเยอะ ๆ”** แล้วองค์ท่านก็หัวเราะ ต่อด้วยเรื่องเล่าที่หลวงปู่ลีติดตามท่านออกธุดงค์ไล่อย่างไรก็ไม่หนี ตามติดเหมือนปลิง ทำให้ประชาชนทั้งหลายเมื่อได้ยินเช่นนั้นเป็นต้องยิ้มไปตาม ๆ กัน

ในเรื่องนี้ผู้เขียนก็พยายามสอบถามและค้นดูตามเอกสาร หรือตามหนังสือต่าง ๆ ที่มีการติพิมพ์เผยแผ่เป็นหลักฐาน หรือแม้เรียนถามองค์ท่านเอง องค์ท่านก็กล่าวแต่เพียงว่า **“ไม่ได้จดจำ มีเท่าไหร่ก็ถวายไปเรื่อย”**

เพื่อความแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นจึงกราบเรียนถามเรื่องนี้กับ**พระอาจารย์สุลาน ปภสฺสโร** วัดป่าบ้านตาด เพื่อบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ ดังนี้

ผู้เขียนกราบเรียนถามท่านว่า “ขอครูจารย์เล่าเรื่องหลวงปู่ลี ที่องค์หลวงตากล่าวถึงเฉพาะวงศ์ในหมู่คณะศิษย์ และเรื่องช่วยชาติกับองค์หลวงตาให้ฟังหน่อยครับ?”

ท่านตอบว่า “วันหนึ่ง...ผมเข้าไปนวดเส้นถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์ ท่านกล่าวว่า **“ธรรมลีนี่! โถ!...ไม่ใช่ธรรมดา สำเร็จธรรมตั้งแต่ยังพรรษาน้อย ๆ ๑๑ พรรษาก็สำเร็จแล้ว สำเร็จเร็ว แต่ไม่มีโวหารในการเทศน์ ถ้าใครไม่เชื่อ ถ้าภาวนาเก่ง ๆ ท้าให้ไปถามธรรมลีดูสิ”**

พระอาจารย์สุลานเล่าต่อว่า “การช่วยชาติหลวงปู่ลีท่านหาทองคำมาถวายองค์หลวงตาได้ถึง ๓ ตันกว่า”

“๓ ตันกว่า ทองคำนะท่านอาจารย์ มิใช่มันสำปะหลัง” ผู้เขียนอุทาน

“จริง ๆ หลวงปู่ลีถวาย ๓ ตันกว่าจริง ๆ ท่านถวาย ๓ กิโลกรัมบ้าง ๔ กิโลกรัมบ้าง ตอนนั้นเถ้าแก่กระทิงแดงมาถวายครูบาอาจารย์รูปละ ๒๐ กิโลกรัม หลวงตาเริ่มโครงการช่วยชาติท่านก็เริ่มถวายเลย เมื่อหลวงตาลงมาโปรดญาติโยมทางกรุงเทพฯ ที่สวนแสงธรรม เขาถวายหลวงตาด้วย ถวายองค์ท่านด้วย เป็นสองแรงบวก แล้วองค์ท่านก็นำไปถวายหลวงตา ถึงฤดูกาลกฐินวัดภูผาแดงเมื่อได้เงิน ๓-๔ ล้านหรือมากกว่านั้น ท่านก็นำเงินไปซื้อทองคำมาถวายหลวงตาทั้งหมด ตอนหลังหลวงปู่เพียร วิริโย อาพาธไม่อาจติดตามหลวงตาลงกรุงเทพฯได้ องค์ท่านจึงติดตามลงมาแทน เมื่อมีผู้ถวายปัจจัยและทองคำเพิ่มมากขึ้น ในแต่ละครั้งท่านถวายทองคำแก่หลวงตาเกือบ ๆ ร้อยกิโลกรัม หลวงตาไปที่ไหน ท่านก็ตามไปทุกแห่ง การไปในต่างจังหวัด

ลำดับพระเถราจารย์ที่บริจาคทองคำช่วยชาติกับหลวงตามากที่สุด

๑. หลวงปู่ลี กุสลธโร
๒. พระอาจารย์แบน ธนากโร
๓. หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ
๔. หลวงปู่เพียร วิริโย
๕. หลวงปู่อุ่น จิตฺตธมฺโม
๖. หลวงปู่ฟัก สนฺติธมฺโม

องค์ท่านต้องเป็นผู้บิณฑบาตแทนองค์หลวงตา เช่น ที่วัดป่าหมู่ใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ องค์ท่านก็บิณฑบาตแทนหลวงตา ยิ่งตอนประชุมสังฆสามัคคีที่วัดอโศการามครั้งแรก ท่านมาเป็นตัวตั้งตัวตีให้หมู่เพื่อนตามคำสั่งหลวงตา และในครั้งที่สองที่วัดอโศการามเช่นเคย คราวนี้มีข้อขัดแย้งเยอะแม้ในหมู่ศิษย์หลวงตาเองก็มีบางรูปที่ไม่เห็นด้วย หลวงตาจึงไปสั่งหลวงปู่ลีให้บอกพระเณรครูบาอาจารย์ให้ทราบโดยทั่ว พระที่ทำตามหลวงตาทุกอย่าง หลวงตาว่าหนึ่ง ท่านก็ว่าหนึ่งตามไม่มีว่าสอง คือ **หลวงปู่บุญมี หลวงปู่เพียร หลวงปู่ลี หลวงปู่อุ่น**

พระอาจารย์สุลานเล่าต่อว่า “หลวงปู่ลีท่านก็ทำหน้าที่ดูแลตรงนั้นตรงนี้แทนหลวงตามาโดยตลอด โรงพยาบาลอุดร หลวงตาได้สร้างตึกสงฆ์ไว้ยังไม่สำเร็จองค์ท่านละสังขารเสียก่อน เงินยังขาดอยู่ ๖๐ ล้านหลวงปู่ลีท่านสานต่อมอบให้เงินจนครบตามจำนวนที่หลวงตาดำริไว้ คือ ๕๐๐ ล้านบาท ท่านเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ ลูกศิษย์หลวงตายอมรับท่านทั้งหมดว่าท่านเป็นพระอรหันต์ แม้แต่หลวงปู่ใหญ่ คือ**หลวงปู่บุญมี** และ**หลวงปู่เพียร** ยังให้ความเคารพอย่างเช่น ปี ๒๕๒๙ **หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต** มาที่วัดป่าบ้านตาด ท่านยังให้ความเคารพต่อคุณธรรมของหลวงปู่ลี ยามหลวงตาอาพาธท่านเป็นผู้ดูแลและตัดสินใจขั้นสำคัญทุกอย่าง

เมื่อหลวงตาละสังขารท่านก็เป็นผู้ควบคุมดูแลทุกอย่าง ท่านให้ปฏิบัติตามคำสั่งหลวงตาโดยเคร่งครัด เมื่อหลวงตาล่วงไป หมู่คณะนิมนต์ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาดแต่องค์ท่านบ่ายเบี่ยงไม่รับ โดยบอกว่าท่านบริหารไม่เป็น ให้**พระอาจารย์สุดใจ**รับ พ่อแม่ครูจารย์ทำพินัยกรรมไว้แล้ว พูดถึงการช่วยชาติในนามลูกศิษย์หลวงตาถือว่าท่านเป็นเบอร์หนึ่ง หลวงตารับบริจาคดอลลาร์ ท่านก็หาดอลลาร์ หลวงตาเปลี่ยนมารับทองคำ ท่านก็เปลี่ยนมาหาทองคำ ถ้าเรียงลำดับผู้ที่ช่วยชาติกับหลวงตามากที่สุด **๑. หลวงปู่ลี ๒. พระอาจารย์แบน ๓. หลวงปู่บุญมี ๔. หลวงปู่เพียร ๕. หลวงปู่อุ่น ๖. หลวงปู่ฟัก**

• ปฏิปทาเผาศพไม่เก็บไว้นาน •

กราบเรียนถามพระอาจารย์สุลานต่ออีกว่า “ขอเรียนถามพระอาจารย์ครับ เมื่อเร็ว ๆ นี้ **พระอาจารย์เส็ง**มรณภาพ ทำพินัยกรรมให้นำศพมาเผาศพที่วัดผาแดง หลวงปู่ลีท่านสั่งให้เผาเลย ไม่ต้องรั้งรอ ศพเอามาจากโรงพยาบาลแวะขึ้นศาลาพักศพเพียง ๓๐ นาทีเท่านั้นยกขึ้นเชิงตะกอนเผาทันที นี่เป็นปฏิปทาของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาของเราใช่หรือไม่? เหมือนยุคสมัยสองพันสี่ร้อย ยุคหนองผือมีพระตาย หลวงปู่มั่นท่านเผาศพในวันนั้นเลย ?”

ท่านตอบว่า “เป็นปฏิปทาตั้งแต่สมัยหลวงปู่มั่น จนมาถึงยุคของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตา เช่น โยมมารดาของหลวงตา ตายวันนี้ วันพรุ่งนี้ก็เผา แม่ชีน้อม ตายตอนตีสี่ ถึงช่วงบ่ายท่านก็ให้เผาหน้าศาลา ครูอุไร ตายวันนี้ วันพรุ่งนี้ตอนบ่ายก็เผาเลย ท่านอาจารย์เติม ก็เผาอยู่หน้าวัด เก็บศพไว้วันเดียวก็เผา เมื่อแม่จันดีเสียชีวิต หลวงปู่ลีท่านมาสั่งเองว่า**“อย่าเก็บไว้นาน”** เคลื่อนศพไปเก็บไว้ศาลาหน้าวัดเพียงคืนเดียว วันต่อมาก็เผา หลวงปู่ลีท่านรักษาปฏิปทาของพ่อแม่ครูจารย์ไว้อย่างดี อย่างพระเณรที่ตายวัดผาแดง ท่านก็เผาเลย อันนี้เป็นปฏิปทาที่คงเหลืออยู่แต่วัดกรรมฐาน ถ้าไม่เด็ดขาดย่อมทำการเช่นนี้ไม่ได้ ติดขัดกระแสต้านของโลก

ที่นำเรื่องพระตายมาต่อท้ายในบทนี้ ถือว่าเป็นเรื่องที่แทรกมาแต่ว่าเป็นคติที่ดีงาม ผู้เขียนเคยไปภาวนาอยู่ภูสังโฆ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ กับ**พระอาจารย์วันชัย พระอาจารย์นรา พระอาจารย์ชวน พระอาจารย์พรหม** รู้จักเณรน้อย ๒ รูป ๆ หนึ่งชื่อว่า **เณรขี้ดังโบ้ย** (หลวงปู่ลี

งานฌาปนกิจศพคุณแม่จันดี โลหิตดี น้องสาวหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ที่วัดป่าบ้านตาด

เจดีย์บรรจุอัฐิหลวงพ่อไพรัช ที่วัดภูผาแดง

ตั้งชื่อให้) อีกเณรชื่อว่า **เณรหมอน** เณร ๒ รูปนี้เดินป่าเก่ง เป็นคนบ้านผาสิงห์ เป็นเณรหลวงปู่ลีวัดภูผาแดง เธอทั้งสองเที่ยวเดินไปเล่นที่ภูเสิงเคิง (ภูสังโฆ) แล้วโผล่ไปเที่ยวเล่นแถวถ้ำน้ำจั้น ต่อไปยังถ้ำสหาย เดินไปมาหาสู่ เหมือนป่าเป็นตลาดเทศบาล การเดินไปมาระหว่าง ภูผาแดง ภูผาสิงห์ ภูเสิงเคิง ถ้ำสหาย ถ้ำน้ำจั้น เป็นว่าเล่น เป็นเหมือนเดินช้อปปิ้งในห้างอย่างใดอย่างนั้น เพราะมันเพลิดเพลินสนุกเดินป่า **สามเณรหมอนเธอสามารถเป่าใบไม้เป็นเสียงต่าง ๆ ได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง** จนผู้เขียนติดใจว่า ทำไมสามเณรน้อยรูปนี้ สามารถเป่าใบไม้เป็นเสียงต่าง ๆ ได้อย่างน่าทึ่ง นึก ๆ แล้วเพียงปี ๒๕๓๕ เทือกเขาผาแดงถึงภูเสิงเคิงยังมีเก้งร้องหมูป่ามากมาย แต่ทุกวันนี้เห็นเงียบไปแล้ว

ขอเล่าถึงสามเณรหมอนรูปนี้สักหน่อย เรื่องนี้อุทิศให้เธอผู้รับใช้หลวงปู่ลีและพระวัดผาแดงมา เณรหมอนนี้ก่อนที่เธอจะได้มาบวชเพราะมีเหตุการณ์ในชีวิตที่น่าหวาดผวา คือตอนเป็นเด็กไปเที่ยวป่ากับพ่อ พ่อก็เป็นนักเที่ยวป่าล่าสัตว์หาของป่า แล้วมาวันหนึ่งได้มาล่าสัตว์ที่โขดหินพรานป้อ ซึ่งเป็นหินที่ศักดิสิทธิ์มีเรื่องราวมายาวนาน ในตอนกลางคืนจะมีแสงสว่างพวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าในวันพระเหมือนกับที่หน้าผาแดงและภูเม็งบริเวณสร้างพุทธมหาเจดีย์ เด็กชายหมอนนั่งเล่นที่บริเวณหินพรานป้อ เอามือเขี่ยไปเขี่ยมาตามประสาเด็ก ปรากฏว่ามือไปสะดุดวัตถุสิ่งหนึ่งเย็น ๆ เมื่อจับมาดูได้ทราบว่า **เป็นพระโบราณที่สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ขึ้นสนิมแดงตรงกลางมีสีขาวคล้ายพระธาตุติดอยู่ เห็นแล้วดีใจว่าได้ของดี** จึงนำกลับบ้าน เมื่อนำกลับบ้านแล้วเกิดฝันร้าย นอนสะดุ้งทุกคืน บิดามารดาเห็นดังนั้น จึงถามได้ความว่า ได้พระศักดิ์สิทธิ์มาจากโขดหินพรานป้อ เมื่อบิดามารดาเห็นว่าอาการของลูกคล้ายถูกผีสิงแก้ไขไม่ได้แล้ว จึงขอให้บวชจะได้หายจากอาการฝันร้ายเห็นผีหวาดผวา จึงนำมาบวชเป็นสามเณรที่วัดภูผาแดง มาอยู่กับหลวงปู่ลี เมื่อบวชเป็นเณรอาการก็ดีขึ้น แต่ความกลัวยังมีอยู่ สามเณรจึงนำพระศักดิ์สิทธิ์นั้นไปถวายหลวงตาจ่อย เมื่อพระศักดิ์สิทธิ์นั้นไม่ได้อยู่กับตัวเณรแล้วอาการก็ยิ่งดีขึ้นเป็นลำดับ เมื่อหลวงตาจ่อยรับพระโบราณไปครอบครองแทน ท่านมีอาการแปลก ๆ ถึงขึ้นวิปลาส เป็นบ้า หลวงปู่ลีท่านเมตตาปรุงยารักษาอาการจึงดีขึ้น พระอาจารย์ชาตรี ทราบเรื่องอาถรรพ์พระโบราณศักดิ์สิทธิ์จากหินพรานป้อ ท่านจึงไปเอาพระจากหลวงตาจ่อยมาถวายองค์หลวงปู่ลี เรื่องราวจึงสงบลงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ต่อมาทราบว่า**เณรหมอน**นี้ ย้ายไปอยู่น้ำจั้น มรณภาพเพราะฉันมะม่วง ขนุน ส้มตำ แกงเห็ดกระด้าง ซึ่งเป็นอาหารย่อยยากเข้าไปมาก อาหารไม่ย่อย นำศพมาที่ภูผาแดง หลวงปู่ลีท่านก็ให้นำฟืนที่กองอยู่ด้านข้างศาลามารวมกันแล้วเผาในทันที ต่อมา**ครูบาจ่อยตาย (มิใช่**

หลวงตาจ่อย) ท่านให้เก็บไว้หนึ่งคืนก็เผา **หลวงตาไพรัช**มรณภาพที่วัดภูผาแดง องค์ท่านก็ให้เผา หากฟืนหรือฝนฟ้าอากาศไม่พร้อม ท่านให้เก็บศพไว้ไม่เกิน ๓ วัน

นี่เป็นปฏิปทาของหลวงปู่ลีอย่างหนึ่ง ท่านเด็ดขาดมาก ทราบว่า หากท่านแข็งแรงดี ท่านไปดูฟืนเผาศพเอง เช่น ต้นพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ เผาศพ**พระอาจารย์เส็ง สุตาวุโธ ๔๐ กว่าพรรษา** ญาติพี่น้องหมู่เพื่อนสหธรรมิกของท่านยังมาไม่ถึง หลวงปู่ลีท่านสั่งเผาเรียบร้อย ใครมาทันก็ทัน ท่านไม่เก็บหมักดองไว้นาน ท่านว่าของเน่าของเหม็นเก็บไว้นานทำไม ถ้าหากรูปใดมีคุณธรรมเพียงพอสมควรแก่ธรรม องค์ท่านเมตตาให้สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ เช่น หลวงพ่อไพรัช แม้มีพรรษาไม่มาก แต่ท่านให้ทำเจดีย์บรรจุอัฐิเอาไว้ และยังมอบของศักดิ์สิทธิ์ไปบรรจุด้วย

หลวงปู่ลีท่านสอนเด็ดขาดให้มีนิสัยกล้าหาญ ไม่ขี้ขลาดต่อความตาย ไม่เสียดายอาลัยชีวิต ท่านกล่าวว่า **“แม้มีชีวิตอยู่ก็ยังไม่อาลัยเสียดาย ตายแล้วยังจักเสียดายอาลัยอะไรอีกเล่า!” อารมณ์ธรรมของท่าน คือการไม่ยึดถือ ท่านยังเพ่งลึกไม่ยึดในอารมณ์ที่ไม่ยึดถือนั้นอีกด้วย** ตายก็ตาย อยู่ก็อยู่ อย่ามาร้องคร่างคร่ำครวญโหยหวนเหมือนหมูถูกเชือดได้อย่างไร พระเป็นพระ พระไม่ใช่หมูขึ้นเขียงให้กิเลสสับยำทำแกงหวานปากของมัน ท่านทำตามโบราณบัณฑิตไม่ยุ่งยากเหมือนพระสมัยใหม่ อยู่ก็แห่ ตายก็แห่ สุดท้ายพากันแห่ไปลงหม้อนรกกันหมด สนุกไม่ออกก็ตอนแห่ลงหม้อนรกนี่แหละ หลวงปู่ลี ท่านทำตามพระพุทธเจ้าและพ่อแม่ครูบาอาจารย์ของท่าน ท่านไม่ลัดคิว ไม่แซงหน้าแซงหลัง ตรงไปตรงมา ธรรมของท่านจึงปลุกประสาทของผู้ปฏิบัติให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ท่านสอนว่า **“ปฏิบัติตัวเองให้ดี ไม่ต้องรอพวงหรีด โลงแก้ว โลงทอง ไม่ต้องให้ใครมาอ่านประวัติ บวชมาเพื่อปฏิบัติให้ตัวเองพ้นทุกข์ไปเท่านั้น”** ฟังท่านพูดแล้วโล่งอกโล่งใจไปในสามแดนโลกธาตุแท้แล

หลวงปู่ลีเมตตาให้เผาศพพระอาจารย์เส็ง สุตาวุโธ ที่วัดภูผาแดง อย่างเรียบง่าย (๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐)

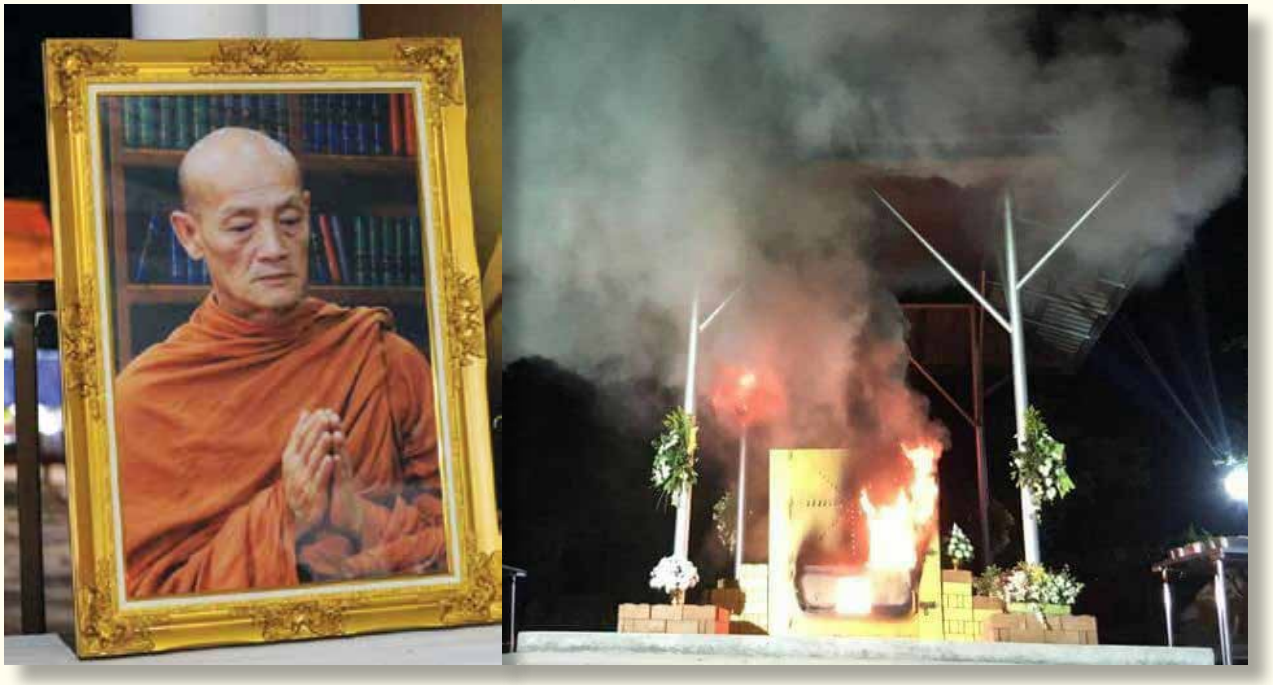

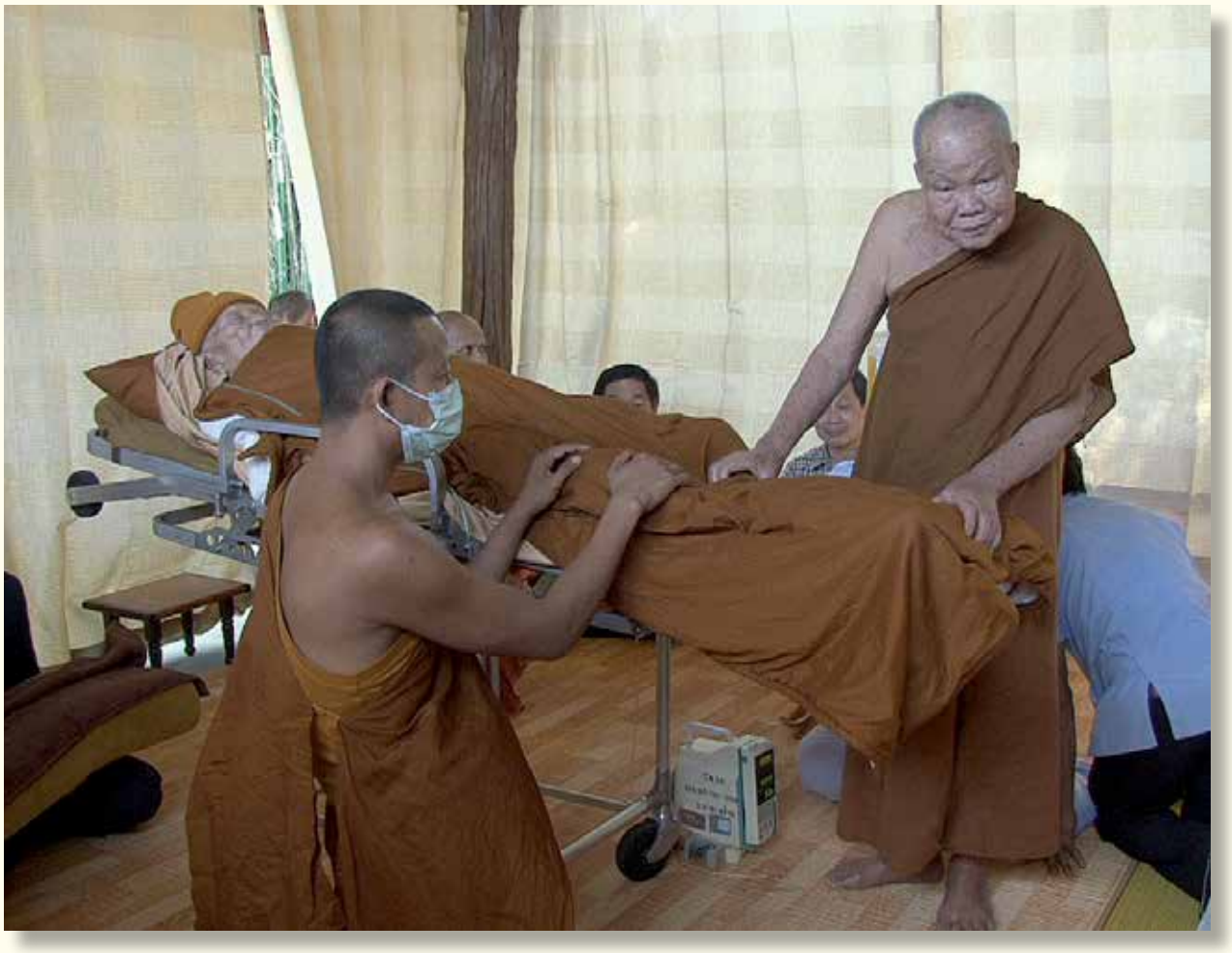

● เฝ้าอาพาธหลวงตา ●

ขอเล่าเรื่องอันเป็นส่วนสำคัญแห่งเกียรติประวัติอันงดงามของท่านอีกอย่างคือ กาลเมื่อองค์หลวงปู่ลี ท่านทราบว่าหลวงตาอาพาธ องค์ท่านจึงย้ายสมณบริขารมาพำนักอยู่ที่วัดป่าบ้านตาด ตั้งหลักสร้างกุฏิพำนักเพื่อดูแลอาการอาพาธของหลวงตาอย่างใกล้ชิดเหมือนลูกน้อยคอยดูแลพ่อแม่ยามเฒ่าแก่ชราไม่ห่างกายาไปไหน จนถึงขั้นองค์หลวงตาออกปากพูดแล้วหัวเราะร่าว่า “**รำคาญธรรมลีเหลือเกิน! วนเวียนอยู่แถวท่านแม้กระทั่งชื่อวัด ชื่อวัดป่าบ้านตาดคือวัดเกษรศีลคุณ ธรรมลีเอาไปตั้งชื่อวัดผาแดง แล้วยังใส่ชื่อเจ้าคุณอุปัชฌาย์ ธรรมเจดีย์เข้าไปอีก ถ้าชื่อวัดป่าบ้านตาดยาวกว่านี้ ชื่อวัดธรรมลีจะไม่ยาวแปดทวีปไปหล่ะหรือ ธรรมลีจะไปไหนได้ วนเวียนอยู่แถววัดป่าบ้านตาดนี้แหละ แม้แต่ตั้งชื่อวัดวาก็เอาแต่ชื่อเราไปตั้ง วนเวียนอยู่รอบตัวเรา ไม่ห่างไปไหนไกล**”

วันจันทร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ สังขารของหลวงตาชำรุดเหมือนไม้ผุคอยแต่จะผุพังไปข้างหน้า แต่องค์ท่านยังพยายามประคองขันธ์เพื่อเป็นประโยชน์แก่โลกให้นานที่สุด

วันจันทร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ องค์ท่านออกมาฉันจังหันและเทศน์โปรดญาติโยมไม่ได้ตามปกติ

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ เวลาบ่ายโมงครึ่ง แม้องค์ท่านอาพาธหนักมีอาการเจ็บคอยังเมตตาเดินทางไปยังวัดป่าภูผาแดง เหมือนว่าไปสั่งลาเป็นครั้งสุดท้าย องค์ท่านผอม ธาตุขันธ์อ่อนล้า พูดแต่ละครั้งต้องรวบรวมกำลังกาย แต่ใบพักตร์สดใส มือซ้ายค้ำศีรษะเอียงไปทางซ้าย เคี้ยวหมาก ท่านถามพระว่า **“ธรรมลีไปไส”** พระกราบเรียน “อยู่วัดป่าบ้านตาดครับผม” หลังจากนั้นท่านกล่าวให้โอวาทพระเณรพุทธบริษัท กล่าวถึงความหลังสั่งลาโลกสงสารที่เคยเกิดตายมานานแสนนานว่า **“ตอนเป็นฆราวาสยังหนุ่มแน่น เราปีนต้นไม้เก่งมาก ตีทอยปีนขึ้นยอดยางเพื่อเก็บรังผึ้ง เราเป็นเด็กไม่มีใครสังเกต เรื่องขโมยของป่ายกให้เรา...พอเฒ่ามาแล้วเหนื่อย ไปไหนมาไหนก็ลำบาก ปีนป่ายอย่างนั้นไม่ได้”** ดังนี้ แล้วองค์ท่านวกมาสอนพระเณรว่า **“เป็นพระกรรมฐานภาวนาหาอรรถหาธรรม ตรงไหนสงบสงัดให้ไปตรงนั้น”** องค์ท่านนั่งมองนั่น มองนี่ แล้วจึงกล่าวว่า **“ที่นี่..เป็นที่สงบ...อื้อ...ไปหล่ะ”** ปัจจัยที่มีผู้ถวายองค์ท่านในวันนั้น ๗,๗๕๐ บาท ท่านให้มอบไว้ที่วัดภูผาแดง ท่านสั่งให้เอาอะไรทับไว้ จากนั้นคณะศิษย์หามท่านขึ้นรถตู้โฟล์คทะเบียน อธ 999 เดินทางกลับวัดป่าบ้านตาดแบบที่ไม่มีใครคาดคิดว่าองค์ท่านจะไม่ได้กลับมาเทศน์โปรดที่วัดผาแดงด้วยกายเนื้ออีกแล้ว

วันที่ ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ คณะสงฆ์ได้ร่วมประชุมหารือโดยมี**หลวงปู่ลี กุสลธโร** เป็นองค์ประธาน ในการประชุมได้มีการแต่งตั้งคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ถวายการดูแลอุปัฏฐากองค์หลวงตา โดยแยกออกเป็นส่วนและจัดเป็นเวรเพื่อเข้าถวายการดูแลองค์ท่านร่วมกับคณะแพทย์ในการนี้พระผู้ดูแลได้ช่วยคณะแพทย์ในการลงบันทึกเกี่ยวกับอาการต่าง ๆ การขบฉัน การปัสสาวะอุจจาระในแต่ละวัน ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้กับแพทย์เป็นอย่างมาก เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นพระสงฆ์ที่อยู่วาระเวร ก็จะบอกปัญหากับแพทย์เวร และเมื่อแพทย์เวรรับทราบ จึงทำการถวายการรักษาองค์หลวงตา โดยกราบเรียน แผนการรักษาต่อพระสงฆ์ก่อน เมื่อพระสงฆ์เห็นสมควร จึงจะกราบเรียนองค์หลวงตา หากองค์ท่านอนุญาต คณะแพทย์จึงจะสามารถถวายการรักษาได้ การที่คณะสงฆ์เข้ามาดูแลและร่วมปรึกษาหารือกันเช่นนี้เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ และยังเป็นการปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว

วันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ หลวงปู่ลีเมื่อท่านทราบว่าหลวงตาจะลงไปรักษาธาตุขันธ์ องค์ท่านรีบเดินทางล่วงหน้าไปรอที่กรุงเทพฯ ก่อน จากนั้นองค์หลวงตาเมตตาเดินทางโดยเครื่องบินของกองทัพเรือ มาพักรักษาที่ตึก ๘๔ ปี ชั้น ๖ ห้อง ๖๐๒ โรงพยาบาลศิริราช ทูลกระหม่อมฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ โปรด ให้คณบดีมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการถวายการดูแลโดยมีคณบดีเป็นประธานมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทุกสาขาที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสิ้น ๒๖ ท่าน จากการรักษาและทำการตรวจอย่างละเอียด พบว่าเป็นมะเร็งตับอ่อนระยะสุดท้ายก้อนโตไป

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ขณะอยู่บนเครื่องบินเพื่อเดินทางกลับวัดป่าบ้านตาด (๓ มกราคม ๒๕๕๔)

เบียดลำไส้เล็กส่วนต้นตีบตัน โดยมะเร็งได้กระจายไปที่ช่องท้องและเยื่อหุ้มปอด ทำให้มีน้ำสีเหลืองจำนวนมาก ส่งผลให้มีอาการเหนื่อยหอบหายใจลำบาก

ในระหว่างที่องค์หลวงตาพักรักษาอาการอาพาธที่โรงพยาบาลศิริราช หลวงปู่ลีเข้ามาเยี่ยมอาการป่วยทุกวันมิได้ขาด เมื่อทราบว่าหลวงตาจะเดินทางกลับวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี องค์ท่านจึงรีบด่วนเดินทางกลับก่อนเพื่อไปตระเตรียมห้องพักให้กับหลวงตา และเตรียมยาหม้อ ยาหม้อท่านได้สูตรมา ท่านควบคุมการต้มเองและยังสวดคาถาปลุกเสกยาเอง เพื่อถวายยานั้นเยียวยาธาตุขันธ์องค์หลวงตาให้หายอาพาธโดยเร็วพลัน

วันที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กราบเยี่ยมอาการอาพาธหลวงตาด้วยความห่วงใย จากนั้นจึงได้ประสานกองทัพอากาศใช้เครื่องบินซี ๑๓๐ ไปส่งท่านที่จังหวัดอุดรธานี

เมื่อขึ้นรถมาวัดป่าบ้านตาด องค์ท่านได้สั่งคำแรกว่า **“ธรรมลี... อยู่ที่ไหน เราจะไปอยู่กับธรรมลี”**

ขณะที่หลวงตาพักรักษาตัวอยู่ที่วัดป่าบ้านตาด หลวงปู่ลีคอยเข้าไปกราบเยี่ยมอาการอาพาธของพ่อแม่ครูบาอาจารย์เสมอด้วยความเป็นห่วงเป็นใย บางวันอยู่ถึงดึกดื่นก็มี หลวงตาท่านได้หยอกล้ออันแฝงด้วยคติธรรมต่อหลวงปู่ลีว่า **“ธรรมลีบ้อ มานวดเส้นให้แหน่ ไคก่อนั่งอยู่ซือ ๆ ...ธรรมลีใช่มั้ย! มานวดเส้นให้หน่อย ดีกว่านั่งอยู่เฉย ๆ พระเณรที่มาเกี่ยวข้องกับเราล้วนแต่แข็งกระด้าง เราสอนให้ฉลาดแต่กลับโง่”** ซึ่งบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่า องค์หลวงตาไว้ใจหลวงปู่ลีเป็นอย่างมาก

คำสั่งของท่านคราวนี้ เป็นเหมือนครั้งหนึ่งท่านเคยสั่งกับ**พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร** เป็นกติกาว่า **ใครตายก่อนคนนั้นต้องมาเผาและจัดงานศพ**

คำสั่งขององค์ท่านในครั้งนี้ก็หมายความว่าการจัดการกับองค์ท่านทุกอย่างท่านไว้ใจและมอบหมายให้กับ**หลวงปู่ลี กุสลธโร** เป็นเชิงบอกว่า ใครจะปฏิบัติอะไรกับองค์ท่านเมื่อท่านพูดไม่ได้หรือละขันธ์ไปแล้ว ให้ถามหลวงปู่ลี กุสลธโรแทน นี่หมายถึงการปฏิบัติตรงต่อองค์ท่าน

ส่วนทรัพย์สินอันเป็นทางโลกที่เกี่ยวข้องกับองค์ท่านด้วยข้อกฎหมายบ้านเมือง ท่านได้ทำพินัยกรรมไว้เรียบร้อยแล้ว

ดังนั้น เมื่อเป็นเจตนารมณ์ขององค์ท่านที่จะพักกับหลวงปู่ลี ทางคณะศิษย์ จึงได้จัดให้ท่านพำนักที่กุฏิบริเวณหน้าวัด ทางด้านทิศตะวันออก ใกล้กับกุฏิหลวงปู่ลี เป็นกุฏิที่หลวงปู่ลีสร้างถวายองค์ท่านไว้ก่อนหน้านี้ ท่านจึงพักรักษาอาการอาพาธที่ชั้นล่าง ใช้ม่านเป็นแนวกั้นเรียบง่าย ตามแบบขององค์ท่านที่ไม่ชอบอะไรพะรุงพะรัง

ขณะหลวงตารักษาอาการอาพาธอยู่ด้านนอกที่กุฏิพำนักที่องค์หลวงปู่ลีจัดถวายนั้น วันหนึ่งอาการหลวงตาเพียบหนัก เท้าดำมากขึ้นลุกลามขึ้นเรื่อย ๆ หมอที่เฝ้าดูแลบอกว่า ถ้าเป็นคนธรรมดาตายไปแล้ว ถามพระว่าจะให้ทำอย่างไร มี ๒ ทางเลือก ๑. เจาะคอ ๒. เพิ่มขนาดถังออกซิเจนให้ใหญ่ขึ้น พระที่ดูแลจึงไปถามความเห็นครูบาอาจารย์ให้ตัดสินใจในเรื่องนี้ บางรูปตอบว่าอย่ามาถามผม ถ้าผมตัดสินใจไปหมู่เพื่อนจะมาเหยียบผมจมดิน มีพระรูปหนึ่งพูดสอดขึ้นมาว่า ทำไมไม่ไปถามหลวงปู่ลี พระจึงวิ่งไปถามหลวงปู่ลีเวลาประมาณตีหนึ่ง ท่านตอบทันทีว่า **“ให้รีบช่วยท่านทันที จะทำอะไรให้รีบทำ จะมามัวถามผมทำไม”** พระจึงรีบวิ่งกลับมาปฏิบัติตามคำสั่งของท่าน ผลปรากฏว่าทำให้อาการอาพาธองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาดีขึ้น นี้เป็นการตัดสินใจอันเฉียบคมเด็ดขาดขององค์หลวงปู่ลี ซึ่งครูบาอาจารย์องค์อื่นไม่กล้าตัดสินใจในยามคับขันเช่นนั้น

หลวงตามหาบัว รักษาอาการอาพาธ ที่กุฏิหลวงปู่ลีสร้างถวาย หน้าวัดป่าบ้านตาด

หลวงปู่ลี กุสลธโร ดูความเรียบร้อยในการจัดงานบำเพ็ญกุศลสังขารหลวงตามหาบัว (๓๐ มกราคม ๒๕๕๔)

● หลวงตานิพพาน...หลวงปู่ลีเป็นแม่งาน ●

วันที่ ๒๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ เสด็จเยี่ยมอาการหลวงตา เฝ้าอาการอย่างใกล้ชิดร่วมกับคณะสงฆ์

แพทย์รายงานว่าฟังเสียงปอดด้านขวาผิดปกติ เอ็กซเรย์ปอดพบชายปอดด้านขวาทึบ มีการอักเสบติดเชื้อในกระแสเลือด หลวงตาอนุญาตให้ใช้ยาปฏิชีวนะระงับอาการติดเชื้อ แต่เครือญาติทำจดหมายไม่ยินยอมให้คณะแพทย์ใช้ยาปฏิชีวนะ แพทย์แถลงว่าพบมีไข้สูง ๓๙.๘ องศาเซลเซียส ความดันโลหิตลดต่ำลง พบปอดทั้งสองข้างติดเชื้อมากขึ้น และหัวใจเต้นผิดบางจังหวะในบางครั้ง เมื่อเห็นท่านอาการไม่ดี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ คณะสงฆ์และประชาชนอีกเป็นจำนวนมากจึงกล่าวขอขมาอาราธนาท่านให้อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกศิษย์ไปนาน ๆ

เวลา ๑๘.๐๐ น. หลวงตามีอาการขั้นวิกฤต มีความดันลดต่ำลงเรื่อย ๆ ออกซิเจนในเลือดลดลง

ขณะที่คณะสงฆ์ยังมีความหวังจากการใช้ยาทางเลือกช่วยฟอกธาตุขันธ์ หลวงปู่ลี กุสลธโร กล่าวว่า **“หลวงตาเข้าฌานฟอกธาตุขันธ์ ให้เป็นไปตามอัธยาศัยขององค์ท่าน อย่ารบกวน”**

ขณะนั้นประชาชนพระเณรมากันเป็นจำนวนมากหลั่งไหลโถมถั่งกันเข้า บ้างก็ร่ำไห้ บ้างก็นั่งสมาธิ บ้างก็ใจจดจ่ออยู่กับการจ้องมององค์ท่านผ่านห้องกระจก

แม้เจ้าหน้าที่ให้ขยับไปไหนทุกคนไม่ยอมขยับอยากดูอยากรู้อยากเห็นเพราะต่างก็ถือว่าท่านเป็นพ่อแม่ของตนเช่นกัน พระเถระผู้ใหญ่ลูกศิษย์ขององค์ท่าน **หลวงปู่บุญมี วัดนาคูณฯ หลวงปู่ลี วัดผาแดงฯ หลวงปู่อุ่น วัดป่าแก้วฯ** เป็นต้น ซึ่งมาประจำอยู่ที่บ้านตาดก่อนแล้วต่างทยอยเข้ามาคารวะโดยลำดับ คำสอนของหลวงตาทั้งเป็นส่วนคำพูดว่า สังขารไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ทั้งส่วนที่มองเห็นด้วยตาเนื้อคือเรือนร่างขององค์ท่านเป็นประจักษ์พยานเป็นอย่างดี แต่ทั้งสองสิ่งนี้เป็นเรื่องภายนอก

แต่ธรรมธาตุในหทัยของท่านไม่มีคำว่าเที่ยงหรือไม่เที่ยง ทุกข์หรือสุข เกิดหรือตาย เพราะธรรมชาตินั้นเหนือเกิดเหนือตาย ไม่มีการเวียนว่ายกันอีกต่อไป ท่านสอนว่า “สัตว์ตายกับคนตายไม่มีอะไรผิดแปลกกัน ปัญญาจะหยั่งทราบว่าเป็นภัยเหมือนกันหมด ย้อนมาหาตัวของเราเอง เราตายก็เป็นภัย ก่อนที่จะตายได้รับความทุกข์มิใช่น้อย ถึงขนาดที่ทนไม่ไหวถึงต้องตาย คนเราสัตว์ทั้งหลายก็ดี เหล่านี้เป็นสัจธรรม พิจารณาคลี่คลายให้เห็น อย่าคิดว่าใครวิเศษวิโสในโลกนี้ไม่มีใครเหนือ **มรณมฺปิ ทุกฺขํ** นี้ ไปได้ ก่อนที่จะตาย **ทุกฺขํ ทุกฺขํ ฟังสิ!** บีบบังคับจนกระทั่งทนไม่ไหว ตายไปด้วยกัน”

ในคืน**วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐** หลวงปู่ลีเข้ากราบองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาในตอนเย็นและในตอนกลางคืนราวสามถึงสี่ทุ่ม วันนี้องค์ท่านเข้ากราบองค์หลวงตาสองรอบ องค์

ท่านกราบนิ่งและนาน เมื่อองค์ท่านกราบหลวงตาจึงกล่าวกับหมู่เพื่อว่า **“ในคืนนี้ ไม่เกินตีสี่ พ่อแม่ครูจารย์! ท่านละขันธ์แน่นอน ให้หมู่เพื่อนเตรียมการไว้เลย”** แล้วองค์จึงกลับกุฏิพำนักเข้าสมาธิติดตามการละขันธ์ของหลวงตาตลอดทั้งคืน

วันนั้นผู้เขียนเป็นผู้หนึ่งที่นั่งเฝ้าดูองค์ท่านในห้องปลอดเชื้อ คำสอนของท่านก็หลั่งไหลไปในห้วงลึก พระเณรทุกองค์ก็คงคิดเหมือนกัน ก็ได้แต่คิดว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงเป็นทุกข์จริง ๆ ที่เป็นทุกข์ ก็เราเป็นผู้ทุกข์ไม่ใช่องค์ท่าน ทุกข์เพราะรักเคารพในท่าน ไม่อยากให้ท่านเจ็บตาย แต่สังขารมีความเกิดและความดับเป็นธรรมดา ท่านสงบระงับดับแล้วโดยสิ้นเชิง ท่านงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด แม้สังขารท่านจะเป็นแบบนี้ แต่ท่านสงบถึงบรมสุขแล้ว ฉะนั้น สังขารไม่เที่ยง แต่จิตท่านเที่ยง สังขารเป็นทุกข์ แต่จิตท่านถึงบรมสุข สังขารเป็นอนัตตา แต่จิตท่านเหนืออัตตาและอนัตตา องค์ท่านก็คือผู้ครองธรรมอันเที่ยงแท้ไม่แปรผัน ธรรมของท่านเหนือจิต จิตใจของท่านเที่ยงแล้ว ท่านไม่มีอะไรที่จะต้องมายึดมั่นถือมั่นอีกต่อไป

มองดูสรีระร่างของท่านยามอาพาธใกล้ตายแต่กลับตรงกันข้ามน่าอัศจรรย์นักเพราะองค์ท่านงามยิ่งสุดที่จะพรรณนา น้ำตาไหลซึมทุกที ซึมออกมาจากจิตข้างใน ทุกครั้งนั่งมองท่านแล้วนั่งมองดูเรา เรานี่ตัวกิเลส ตัวตัณหา ตัวภพ ตัวชาติ แต่ท่านไม่มีอะไรที่จะเป็นกังวลห่วงใยอีกแล้ว ถึงที่สุดแห่งทุกข์ ไม่มีอะไรที่จะต้องมากังวลมุ่งหวังอะไรกับพวกเราอีกแล้ว ท่านเรียนจบหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว หมดสิ้นกิเลสหมดสิ้นราคะ ตัณหา หมดสิ้นโลภ สิ้นโกรธ สิ้นหลงแล้ว

เรือนร่างของท่านแม้จะถูกเครื่องช่วยหายใจช่วยอยู่ แต่จิตใจของท่านไม่ต้องให้ใครมาช่วย ไม่ต้องมาเป็นกังวลหวังเกี่ยวข้องกับสิ่งพวกนี้อีกแล้ว ท่านลอยตัวหลุดพ้นเข้าสู่แดนเหนือโลก เหนือโกรธ เหนือหลง เหนือทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นบัวที่เหนือโคลนตมเรียบร้อยแล้ว

แม้พวกเราจะนั่งเฝ้าท่านอยู่ด้วยความเศร้าโศกเสียใจ แต่ท่านไม่มีเสียใจดีใจอะไรกับพวกเราอีกแล้ว สังขารของท่านกับสังขารของเราต่างกันราวฟ้ากับดิน พวกเรานี้ไม่เที่ยงทั้งอยู่ ไม่เที่ยงทั้งตาย แต่ท่านถึงจะอยู่หรือตายท่านก็เที่ยงแล้ว ในชีวิตจิตใจของท่านเที่ยงหมดแล้ว รูปเรือนร่างที่นอนอยู่บนเตียงนั้น ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่เราเห็นเป็นรูปธรรมนามธรรม ส่วนดวงจิตของท่านถูกแยกทางเข้าสู่แดนแห่งบรมสุขอันถาวรมั่นคง เป็นธรรมธาตุ ธรรมฐิติ เป็นอนันตกาล

ต่อมาเวลาราว ๐๒.๔๙ น. เป็นต้นไป อาการขององค์ท่านไม่ดี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จที่ห้องปลอดเชื้อ ประทับนั่งนิ่ง ดูอย่างใกล้ชิด หลวงตามีอาการทรุดลง อยู่ในภาวะวิกฤต ระดับความดันโลหิต เริ่มต่ำลง ตรวจพบสมองหยุดทำงาน

เวลา ๐๓.๕๓ น. ศาสตราจารย์นายแพทย์นิพนธ์ พวงวรินทร์ จับชีพจรหลวงตา ฟ้าหญิงฯ ดูนาฬิกา นาทีแห่งโลกสลายใกล้เข้ามาแล้ว ลมหายใจและความดันมีค่าเป็นศูนย์

หลวงตาถอดจิตออกจากร่างประหนึ่งถอดจีวรตากไว้บนราว จากนั้นเสียงหมอพูดขึ้นว่า **“หลวงตาละสังขารแล้ว”** ฟ้าหญิงฯ น้ำพระเนตรหยด เสียงพระเณรบอกต่อไปโดยรอบว่า **“หลวงตานิพพานแล้ว”** เสียงดังจากเมืองมนุษย์ไปถึงไตรภพ จบชีวิตพระอรหันต์ที่โลกไม่อาจลืม หลายคนที่นั่งอยู่ที่นั่นน้ำตาไหล พระเณรบางรูปสุดที่จะอดกลั้นน้ำตาไว้ได้ ก้มหน้าลงสงบนิ่งแล้วน้ำตาหยดลงจีวรผืนบาง แม่ชีแม่ขาวมีน้ำตาเปื้อนหน้า พระเถระ ผู้มีอายุพรรษาน้ำตาตกในเหตุการณ์เงียบสงัด เงียบสนิท และทุกคนตั้งสติกันอยู่พักหนึ่ง พระเถระผู้ใหญ่ทั้งหมดก็อยู่ที่นั่นรวมอยู่ที่นั่น วินาทีที่ท่านดับประหนึ่งโลกดับ โลกาวินาศจะหารอยยิ้มจากที่ใด ๆ ไม่มีเลย จากฉากม่านที่เปิดไว้ที่ให้ใครต่อใครได้เห็นสรีระร่างของท่านในยามสุดท้าย บัดนี้ถูกปิดแล้วเพื่อถวายการดูแลสรีระร่างของท่านใหม่ เปลี่ยนชุดครองใหม่ เช็ดองค์ท่านด้วยน้ำอุ่นให้สะอาด รูปร่างท่านยังอุ่น ๆ อยู่ องค์ท่านในชุดครองสง่างามเหมือนพญาราชสีห์นอนหลับ ทุกคนที่นั่งอยู่รอบนอก เงียบนิ่งสงบประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มีอะไรไหวติงทีเดียว ไม่มีใครพูดคุยกันดัง ทุกสายตาจ้องไปที่ห้องกระจกที่องค์ท่านนิพพาน

แม้ผู้คนจะมากมายรายรอบกุฏิ ก็ไม่มีใครพูดกันสักคำ ทุกคนมีแต่นั่งนึกถึงองค์ท่าน ไม่นึกถึงสิ่งใดเลย ทุกคนพนมมือ ในจิตใจนึกถึงหลวงตาน้ำตาไหล ทุก ๆ คน อยู่ในอาการตกภวังค์ ประชาชนแน่นขนัดทั่วบริเวณ พระ เณร ตำรวจ ทหาร อีกทั้งเทวบุตรเทวดาเต็มแผ่นฟ้า เพื่ออารักขาธรรมราชาเข้าสู่แดนนิพพาน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระองค์ประทับข้างเตียงหลวงตา พระองค์เป็นลูกหลวงตาและเป็นยิ่งกว่าลูกกว่าหลาน

คอยดูแลตลอดเวลา คอยทำทุกสิ่งทุกอย่าง คอยแนะนำ คอยพูด คอยเป็นกำลังใจให้กับลูกศิษย์ พระองค์ทำเพื่อหลวงตาจริง ๆ พระองค์ก็เป็นลูก พวกเราก็เป็นลูกเหมือนกัน คราทีนั้นเป็นบรรยากาศที่เงียบสงบนิ่ง ทุกอย่างไม่ไหวติง แม้แต่ต้นไม้ ใบไม้ ลม ก็ไม่ไหวติง ปานประหนึ่งว่าไม่มีลมหายใจกันแล้วหรือ พวกเราอยู่กับอะไร อยู่แบบไม่มีลมหายใจแล้วหรือนี่ พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านล่วงไปแล้ว พวกเราก็ตายแล้วเหมือนกันหรือนี่ พวกเราเหมือนคนตายไปแล้ว เหมือนคนไม่มีชีวิตหรือนี่ พวกเราทำอะไร ทำไปเองโดยอัตโนมัติ ไม่ว่าจะเช็ดตัว ไม่ว่าจะเปลี่ยนผ้า ทุกคนที่อยู่ข้างนอก แม้จะมองไม่เห็นแต่ก็มองที่แสงไฟ ที่ม่าน ที่ประตู พยายามที่จะมองแม้จะมองไม่เห็นก็ตาม ไม่เคยละสายตาแม้แต่วินาทีเดียว ก็ยังมองจ้องอยู่ที่นั่น ประหนึ่งว่าอยากจะมองทะลุกระจก อยากจะมองทะลุม่านให้ได้ สายตาอยากมองหรืออยากจะพังเข้าไปดูว่าข้างในเป็นอย่างไงบ้าง องค์หลวงตาเป็นยังไงบ้าง อยากจะพัง อยากจะแหวก อยากจะทะลุกระจก อยากจะทะลุม่านเข้าไปทุก ๆ คน ทุก ๆ องค์ ทีเดียว ลมเงียบอากาศเย็นเฉียบ ในใจก็เย็นชา ความคิดไหวหวั่นตลอด ถึงซึ่งอาการตะลึงงัน ความคิดได้หลั่งไหลไปดั่งสายน้ำ... เออ! เราจะอยู่ยังไง เราจะพึ่งอะไร เราจะอยู่แบบไหนต่อไป องค์ธรรมของเราได้ล่วงไปแล้ว และชีวิตที่เหลืออยู่เราจะพึ่งใคร และใครจะอบรมสั่งสอนเรา ใครจะตักเตือนเรา และเราจะมากราบใครต่อไปนี้ และเราจะเห็นท่านได้ยังไงต่อไปนี้ รอยยิ้มที่ท่านมี กิริยาที่ท่านงาม ธรรมเทศนาที่จับใจ จะหาฟังสด ๆ ร้อน ๆ ได้จากใคร คิดวกไปวนมาอยู่แค่นี้ มันคิดไม่ออกบอกไม่ถูก ทำอะไรไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะทำยังไง มันสุดวิสัย สุดชีวิตสุดจิตสุดใจจริง ๆ แล้ว อีกไม่นาน..ม่านถูกเปิดออกอีกครั้งหนึ่ง การเปิดคราวนี้เป็นการเปิดที่ไม่มีวันที่จะปิดได้อีกแล้ว เปิดโลกธาตุเข้าสู่แดนอวกาศของจิตของธรรม คำสอนของหลวงตาได้หลั่งเข้ามาสู่ในห้วงนึก

“ในโลกนี้ไม่มีอะไรเกิด ไม่มีอะไรตาย เป็นเพียงธรรมชาติแห่งธาตุอันหนึ่งเท่านั้น จงทำใจเป็นกลางปล่อยวางสิ่งทั้งปวง เป็นเรื่องธรรมดา ธรรมชาติ”

มีพระรีบไปนิมนต์หลวงปู่ลี ที่กุฏิพำนักกราบเรียนให้ท่านทราบว่า“**หลวงตาละขันธ์นิพพานแล้ว**” องค์ท่านรับทราบ แต่ไม่ลงมา ขอเข้าสมาธิที่กุฏิพำนัก สั่งให้หมู่เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งที่พ่อแม่ครูจารย์สั่งไว้ทุกประการ

ม่านเปิด นัยน์ตาทุกคนเปิดกว้าง ม่านดวงใจทุกคนเปิดเมื่อได้เห็นท่านอีกครั้ง ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ก็ให้สัญญาณว่าขอขมาองค์ท่าน ก่อนจะเคลื่อนเข้าห้องที่เคยจำวัด

เมื่อหลวงปู่ลี กุสลธโร ไม่ลงมา ท่านติดตามหลวงตาด้วยจิตภาวนาภายใน ยากที่เราทั้งหลายจะเข้าใจ พระเถระลำดับรองลงมาจึงเป็นผู้นำพิธี

เสียงกล่าวคำขอขมานำโดยพระเถรานุเถระ อุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัท ดังกึกก้องทั่วอารามวัดป่าบ้านตาด ทุกท่านทุกคนขอขมาทั้งน้ำตาจากข้างใน ขอขมาทั้งความโศกความเศร้า พระบางรูปนั่งอยู่ด้านข้างผู้เขียนก็ร้องไห้สะอื้นเบา ๆ ท่านทั้งหลายก็ลองคิดดูว่าน้ำตาของพระ

น้ำตาของเจ้าฟ้าฯ น้ำตาของศิษยานุศิษย์ น้ำตาของคนทั้งประเทศที่ข่าวกระจายออกไป ทุกคนตกใจและก็น้ำตาไหล น้ำตาข้างในของเราคือจิตใจก็ซึมซับ น้ำตาข้างนอกก็ไหล น้ำตาข้างในก็ตกสะเทือนอยู่ในหัวอกหัวใจทุกรูปทุกนาม เป็นน้ำตาแห่งความลึกซึ้ง เป็นน้ำตาที่มีคุณค่า ขอขมาท่านเสร็จแล้ว ก็เคลื่อนสรีระท่านไปยังห้องข้าง ๆ ซึ่งเป็นห้องจำวัดประจำของท่าน พระอาจารย์ผู้ใกล้ชิดท่านรูปหนึ่งก็บอกว่าให้พระเณรที่ไม่เกี่ยวข้อง ออกไป ให้ท่านอยู่ในห้องของท่านที่เคยอยู่ และนอนอยู่เหมือนท่าที่ท่านเคยจำวัตร หมอนของท่านเคยอยู่ตรงไหนก็วางตรงนั้น พระรูปใดเป็นอุปัฏฐาก ให้พระรูปนั้นเฝ้าดู อยู่ในห้องนอนเล็ก ๆ ของท่าน

ในห้องรักษาสรีระของท่านเข้าไปแล้วมีพระอาจารย์สุลาน พระอาจารย์นพดล พระอาจารย์โสภา พระอาจารย์นิคม ผู้เขียนและก็มีพระที่อุปัฏฐากประจำ ๒ รูป จำชื่อไม่ได้ก็อยู่ในห้องนั้น ส่วนโยมมีคุณชายปั๋ม คุณเหลียง โยมชู เท่าที่จำชื่อได้

สักพักฟ้าหญิงฯ ก็เสด็จเข้ามาทางด้านเท้าของท่าน พระองค์เข้ามาดูหลวงตาใกล้ ๆ แล้วก็ตรัสกับพระว่า **“พระคุณเจ้ามีอะไรก็บอก ทางคณะสงฆ์มีประการใด ก็ให้บอกมา ทุกสิ่งทุกอย่าง ให้ทำตามองค์หลวงตาทั้งหมด”** แล้วทางพระถวายพระพรว่า “ทูลกระหม่อมมีอะไรจะรับสั่งก็รับสั่งได้เลย” “ก็แล้วแต่ทางคณะสงฆ์” “ขอถวายพระพร ขอให้ทางทหารมาดูแลรอบ ๆ กุฏิหลวงตา ดูแลไม่ให้เกิดความโกลาหล” ฟ้าหญิงฯ ก็รับสั่งตามนั้นแล้วจึงเสด็จกลับกุฏิที่ประทับ ท่านเป็นเสมือนพี่สาวของพระที่อายุน้อยกว่า และเป็นเหมือนน้องสาวของพระที่อายุมากกว่า เป็นญาติธรรมในวงศ์ลูกหลานของหลวงตาอย่างแท้จริง

เมื่อสรีระสังขารขององค์หลวงตาอยู่ในห้องท่านเรียบร้อย จากนั้นพวกเราก็กราบขมาหลวงตาอีกครั้ง และพระอาจารย์ผู้เป็นศิษย์ใกล้ชิดท่านก็บอกว่า **“เออหมู่! ดูพ่อแม่ครูจารย์ให้ดี ๆ พวกเราเป็นลูกเป็นหลานของท่าน ทำเหมือนพ่อแม่ครูจารย์เคยอยู่ ท่านเคยจำวัดตรงนี้ ท่านเคยวางหมอนตรงนั้น เราทำเหมือนท่านอยู่ ทำประหนึ่งว่าท่านยังอยู่และให้ความเคารพท่านอุปถัมภ์อุปัฏฐากท่านเหมือนเดิม ตัวพ่อแม่ครูจารย์ยังอุ่น ๆ”**

จากนั้นท่านก็ดึงสำลีที่อุดจมูกหลวงตาออกบ้าง เหลือไว้เพียงนิดหน่อยและพูดต่อไปว่า **“ผมยังไม่คิดว่าท่านตาย เกิดท่านถอดจิตกลับมาสำลีจะได้กระเด็นออกได้ หายใจได้ ผมยังไม่คิดว่าท่านตาย ท่านจะได้ฟื้นคืนมาได้ พ่อแม่ครูจารย์ไม่เหมือนคนธรรมดาอย่างพวกเรา อย่าไปแตะเนื้อต้องตัวท่านนะ ท่านเคยสั่งไว้ ถ้าท่านเป็นอะไรไป ต้องค่อย ๆ จับ ค่อย ๆ ทำ บางทีถ้าพอกลับมาได้ ท่านอาจจะกลับมา ถ้าธาตุขันธ์ท่านยังพอเป็นไปได้ พวกเราอย่าประมาท”**

คำพูดของท่านเพียงแค่นี้ทำเอาผู้เขียนน้ำตาซึม เป็นคำพูดแสดงถึงความรักความผูกพันและความศรัทธาอย่างสูงสุด...หาที่สุดมิได้

จากนั้นท่านก็ให้พระเณรที่ไม่เกี่ยวข้องก็ให้ออกไปให้หมด ญาติโยมก็ให้อยู่ข้างนอกไม่ให้

สรีระสังขารหลวงตามหาบัว ที่ศาลาภายในวัดป่าบ้านตาด (๓๐ มกราคม ๒๕๕๔)

มายุ่งเกี่ยวแล้วล็อคห้องปิดประตู ดูแลสรีระสังขารหลวงตาอย่างเคารพ

พระอรหันต์แก้วนิพพานแล้ว หลวงปู่ลีผู้เป็นศิษย์ติดตามมายาวนานกว่ากว่า ๖๑ ปี นั่งพิจารณาธรรมตามไม่ลดละ อรหันต์หนึ่งละสังขารที่เรียกว่า **“อนุปาทิเสสนิพพาน”** อรหันต์หนึ่งยังทรงขันธ์ที่เรียกว่า “**สอุปาทิเสสนิพพาน**” ท่านทั้งสองเป็นผู้ได้ **“กิเลสนิพพาน”** แต่บัดนี้หลวงตาเข้าสู่ **“ขันธนิพพาน”**แล้ว

บรรดาลูกศิษย์ขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาต่างเสียใจอย่างสุดซึ้ง ประชาชนพระเณรเรือนแสนแห่สักการะศพแน่นวัด เจ้าภาพ โรงทานผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดเลี้ยงคนไม่อัดไม่อั้น แสดงถึงบารมีทานขององค์ท่าน น่าภูมิใจเหลือเกินที่ชาวเราที่ได้เกิดมาเป็นลูกเป็นหลานเป็นลูกศิษย์ของหลวงตาได้เกิดมาทันในยุคสมัยขององค์ท่านซึ่งเป็นยุคสมัยที่เพียบพร้อมทั้งทางด้านวัตถุ ทั้งด้านการปฏิบัติธรรม ท่านมีจิตใจที่เหนือวัตถุ ทุกสิ่งทุกอย่างที่วัดป่าบ้านตาดท่านทำให้เราเห็นแจ้งชัดถึงบารมีธรรมแล้ว

หลวงปู่ลี ยังเป็นองค์แทนสานต่องานที่ยังคั่งค้าง นั่งรับการบริจาคทองคำหรือเงินเพื่อซื้อทองคำเข้าสู่ท้องพระคลังหลวงตามเจตนารมณ์ขององค์หลวงตาต่อไป

วันรุ่งขึ้นศาลาในของวัดป่าบ้านตาดถูกจัดเตรียมเพื่อถวายน้ำสรงสรีระสังขารขององค์ท่าน **หลวงปู่ลี กุสลธโร** เป็นผู้มาสั่งงานดูแลความเรียบร้อย ศาลาหลังนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ กว่า ๕๐ ปี ที่ท่านใช้แสดงธรรมโปรดญาติโยม การจัดเตรียมทุกอย่างไม่หรูหราฟุ่มเฟือย จัดแบบ

ขบวนเคลื่อนสรีระสังขารหลวงตา เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๔ เวลา ๑๐.๐๐ น.

เรียบง่ายสมถะตามนิสัยขององค์ท่าน หลวงปู่ลีกำชับว่า **“ให้ทำตามที่พ่อแม่ครูจารย์สั่งทุกประการ”** เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังช่วยเหลือเต็มที่ ซึ่งการจัดงานประเภทแบบนี้พระป่าของเราก็ไม่คุ้นนัก เพราะเป็นงานใหญ่เกี่ยวข้องกับทุกส่วนราชการ และพระราชวัง

หลังจากองค์พ่อแม่ครูจารย์ละสังขารแล้ว คณะศิษย์ผู้ใหญ่ประชุมกันนำโดย**หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** มีความเห็นตรงกันว่า **“หลวงปู่ลี เป็นผู้เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด สืบทอดทายาทธรรม”** แต่เมื่อคณะสงฆ์กราบเรียนขอให้องค์ท่านรับเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด องค์ท่านรีบปฏิเสธพร้อมกล่าวว่าพินัยกรรมหลวงตาก็เขียนแล้วให้พระอาจารย์สุดใจเป็นผู้ดูแลวัดป่าบ้านตาดดีแล้ว

• หลวงปู่ลีเป็นต้นแบบการบวชงานถวายเพลิงฯ •

ในหนังสือ**ญาณสัมปันนธัมมานุสรณ์**ได้บันทึกเอาไว้ว่า “คณะกรรมการจัดงานฯ เห็นควรเปิดโอกาส ให้ประชาชนผู้มีจิตศรัทธาในสายกรรมฐานเข้าบรรพชาอุปสมบทบูชาพระคุณเนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระสรีระสังขารองค์หลวงตา โดยน้อมนำเอาเหตุการณ์ครั้งอดีตเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ ในงานประชุมเพลิงของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งจัดให้มีพิธีบรรพชาอุปสมบทมาก่อนแล้ว ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ คำปรารภที่องค์หลวงตาเมตตากล่าวไว้โดยยก**หลวงปู่ลี กสุลธโร** มาเป็นเหตุว่า “ธรรมลีนี้เป็นเศรษฐีธรรมมานานนะ ติดสอยห้อยตามเราตั้งแต่บวช วันนั้นเป็นวันเผาศพพ่อแม่ครูจารย์มั่น ธรรมลีบวชวันนั้นหล่ะ”

การบรรพชาอุปสมบทเนื่องในงานพระราชทานเพลิงนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีอันดีงามและสืบสานศาสนทายาทสายกรรมฐานให้ดำรงอยู่ต่อไป ดังคติแบบอย่าง ที่**หลวงปู่ลี กุสลธโร** ได้ดำเนินมาจนประสบผลอย่างใหญ่หลวง ผู้สมัครบวชไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะเข้มงวดในเรื่องคุณสมบัติผู้ขอรับการบรรพชาอุปสมบทครั้งนี้ และมีเงื่อนไขเพิ่มเติมอีกด้วยว่า จะต้องดำรงสมณเพศอย่างน้อยถึงวันออกพรรษา ในวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ แม้กระนั้นก็มีผู้ขอสมัครทั้งสิ้นถึง ๒๙๒ ราย แต่ที่ผ่านเกณฑ์การเข้าศึกษาอบรมตามข้อกำหนดของโครงการจำนวน ๒๔๕ รูป สามเณรจำนวน ๖ รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๕๑ รูป มีกำหนดการดังนี้ วันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ เวลา ๐๙.๓๐ น. มีพิธีบรรพชาทั้งสิ้นจำนวน ๒๕๑ รูป ณ ศาลานอกวัดป่าบ้านตาด โดย**พระอุดมญาณโมลี** (หลวงปู่จันทร์ศรี จนฺททีโป) เป็นพระอุปัชฌาย์ วันที่ ๑-๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ มีพิธีอุปสมบท จำนวน ๒๔๕ รูป โดยกระจายกันไปอุปสมบทตามวัดต่าง ๆ จำนวน ๕ วัด ได้แก่ **วัดโพธิสมภรณ์ วัดป่ากกสะทอน วัดป่าศรัทธาถวาย วัดป่านาแองญาณสัมปันโน** จังหวัดอุดรธานี **วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร

๖๑ ปีผ่านมาแล้วที่หลวงปู่ลีบวชในงานถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ซึ่งประจวบเหมาะตรงกับวันละสังขารของพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ แปลกแต่จริงวันบวชหลวงปู่ลีตรงกับวันละสังขารของหลวงตา

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดสัมพันธวงศ์ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์

ในวันที่หลวงปู่ลีอุปสมบทมี**พระมหาจันทร์ศรี จนฺททีโป** เป็นพระนั่งหัตถบาส มาบัดนี้ พระมหาจันทร์ศรี จนฺททีโป ได้กลายมาเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ เป็นท่านเจ้าคุณ **“พระอุดมญาณโมลี”** เป็นพระอุปัชฌาย์ในการบรรพชาอุปสมบทหมู่ในงานพระราชเพลิงสรีระสังขารองค์หลวงตา

พระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน สิ้นกิเลสในปี พุทธศักราช ๒๔๙๓ นั้น ได้กลายมาเป็นพระผู้มีชื่อเสียงโด่งดังสุดขีด เป็นพระกู้ชาติเป็นต้นแบบแห่งวงศ์ปฏิบัติ เป็นพ่อแม่ครูจารย์แห่งวงศ์พระกรรมฐานในบัดนี้

ส่วนพระลี กุสลธโร ที่บวชบูชาคุณหลวงปู่มั่นคราวนั้น ได้ติดตามอาจารย์คือหลวงตามหาบัว ออกธุดงค์ยาวนาน ได้กลายมาเป็น **“หลวงปู่ลีเศรษฐีธรรม”** ในวันนี้

คิด ๆ ดูแล้วในวงศ์ของพระนักปฏิบัติกรรมฐาน ท่านเกี่ยวข้องกันเป็นสายบุญสายธรรมอย่างนี้เอง

วันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ เวลา ๑๐.๐๐ น. ขณะที่ผู้เขียนอยู่ด้านบนเมรุใช้เสียงประกาศลำดับเหตุการณ์พิธีต่าง ๆ พิธีเคลื่อนสังขารองค์หลวงตานำโดยพระอุดมญาณโมลี เจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี และภิกษุสงฆ์ ๔๐ พรรษาขึ้นไป พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้ร่วมกันอัญเชิญพระสรีระสังขารหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ขึ้นสู่จิตกาธาน โดยประชาชนจำนวนมากที่เดินทางมาร่วมงานพร้อมใจกันเปล่งเสียง **“สาธุ”** ดังกึกก้อง

วันที่ ๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ เป็นวันแห่งประวัติศาสตร์ที่ชาติไทยต้องจดจารึกประชาชนนับล้าน โรงทานนับพัน พระสงฆ์นับหมื่น ร่วมงานพิธีพระราชทานเพลิงองค์หลวงตาผู้มีศรัทธาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ เฝ้ารอคอยงานพระราชทานเพลิงพระสรีระสังขาร

องค์หลวงตา พระมหาเถระองค์สำคัญซึ่งเป็นหลักของพระกรรมฐานศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ผู้ทรงคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ กอบกู้วิกฤติเศรษฐกิจจนพ้นภัย ความเมตตาอันบริสุทธิ์ เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ดึงดูดจิตใจของชนทุกชาติชั้นวรรณะ เกิดความเลื่อมใสศรัทธายินดี เมื่อองค์ท่านละสังขารจึงมีพระภิกษุสามเณรและประชาชน มาร่วมงานจำนวนมากเป็นประวัติการณ์

เวลา ๑๗.๐๐ น. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินถึงเมรุชั่วคราว วัดป่าบ้านตาด เสด็จฯ เข้าพลับพลาที่ประทับโดย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอาทิตยาทรกิตติคุณเฝ้ารับเสด็จ

จากนั้นเสด็จขึ้นเมรุ ทรงทอดผ้าไตรพระราชทาน ๑๐ ไตร ที่รอบโกศพระสรีระสังขาร จากนั้นพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูป ประกอบด้วย**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เป็นต้น เป็นประธานทอดผ้าบังสุกุล

เวลา ๑๘.๑๐ น. พระเถรานุเถระที่เป็นศิษย์ชั้นผู้ใหญ่ของหลวงตาขึ้นวางวางไม้จิก คงจะเป็นด้วยเทพบันดาลหรือบารมีองค์หลวงตาบันดาล ทำให้**หลวงปู่ลี กุสลธโร** เป็นผู้จุดเพลิง**บูชาญาณสัมปันนสรีระ**บนแท่นจิตกาธาน

จากนั้นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จขึ้นไปถวายพระเพลิงจริง ตามด้วยพระเถรานุเถระ โดยบุคคลทั่วไปวางไม้จิกลงในภาชนะทองรอบพระเมรุด้านล่าง

พระเณรที่บวชบูชาคุณ ในงานพระราชทานเพลิงสรีระสังขารหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

• ปรากฏการณ์วันถวายเพลิงหลวงตามหาบัว •

ขอเล่าเรื่องปรากฏการณ์ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นในช่วงเผาศพหลวงตา อยากจะพูดว่าเกิดมาในชีวิตนี้ได้เห็นปาฏิหาริย์ด้วยตาเปล่า ๆ ก็คราวนี้แล สาธุชนจากทั่วสารทิศหลั่งไหลร่วมงานเป็นจำนวนมากเป็นประวัติการณ์ สื่อนอกตีข่าวไปทั่วโลก

ทั้งนี้สื่อนอก ระบุว่า หลวงตามหาบัวเป็นที่รู้จักกันดีของชาวไทย และชาวโลก จากการระดมเงินและทองคำจากประชาชนบริจาคให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อช่วยกอบกู้เศรษฐกิจของประเทศไทย ที่ประสบกับวิกฤติต้มยำกุ้ง เมื่อปี ๒๕๔๐

เริ่มตั้งแต่วันที่องค์ท่านนิพพานปรากฏว่าอากาศเย็นพอสบาย ๆ เสียงสัตว์ไพรเงียบเหมือนวัดป่าบ้านตาดไม่เคยมีสัตว์สักตัว ปกติสัตว์ไพรในวัดจะร้องลั่นวันนั้นเงียบสนิท เช้าวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ ปรากฏการณ์ **“ฟ้าร้องไห้”** ท้องฟ้าปั่นป่วน หมุนเป็นเกลียวขึ้นข้างบน คล้ายมีแรงดึงดูดมหึมา แสดงสีสันต่าง ๆ โอ้หนอ! แม้ธรรมชาติยังแสดงอาการโศกเศร้าเสียใจได้ถึงเพียงนี้ จะป่วยกล่าวไปใยถึงหมู่มนุษย์และเทวาทั้งหลายจะไม่เสียใจเล่า ใครที่แหงนดูท้องฟ้าในวันนั้นย่อมเห็นว่าปรากฏการณ์เกิดขึ้นนี้แน่นอน เกิดขึ้นเฉพาะเจาะจงให้เห็นในเช้าวันที่องค์หลวงตานิพพานเท่านั้น ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ในวันนั้น เมื่อได้อ่านถึงตรงนี้ต้องพอระลึกได้แน่นอน

ในระหว่างงานพิธีศพขององค์ท่าน ๑ เดือน ผู้คนหลายล้านหลั่งไหลมาไม่ขาดสาย โรงทานห้าพันโรงทานขึ้นไป เงินบริจาคเป็นจำนวนพันล้าน ของบริจาคกองเท่าภูเขาเลากา ในระหว่างช่วงที่องค์ท่านอาพาธ หมอได้เก็บเลือดไปตรวจแล้วพระได้เก็บเลือดนั้นไว้ ปรากฏว่า เลือดนั้นได้กลายสภาพเป็นโลหิตธาตุ แม้พระเกสา พระโลมาคือขน พระทันตาคือฟัน พระนขาคือเล็บ

พระตโจคือหนัง ได้กลายเป็นพระธาตุไปเสียสิ้น

พอถึงวันพิธีพระราชทานเพลิงศพ ก็มีเรื่องราวดลบันดาล ไม่เป็นไปตามกำหนดการ ทั้งฝ่ายบรรพชิตก็ได้จุดไฟเผาจริง คือ มีเหตุดลบันดาลให้องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร ให้เป็นผู้จุดเพลิงจริงบูชาองค์หลวงตา อันนี้เป็นถวายเพลิงจริงอันที่ ๑ จริงต่อมาคือเจ้าฟ้าหญิงฯ พระองค์ได้ขึ้นถวายเพลิงจริงตามคณะสงฆ์ เป็นการถวายเพลิงจริงเป็นจริงอันที่ ๒ รวมแล้วเป็นการถวายเพลิงจริงทั้งฝ่าย ๒ ฝ่าย

ขณะนั้นผู้เขียนอยู่บนเมรุกับครูบาอาจารย์หลายรูป ขณะเปลวเพลิงกำลังพวยพุ่งขึ้นฟ้า ผู้คนสงบนิ่ง ขณะอากาศกำลังร้อนอบอ้าว พอไฟเพลิงมีควันพวยพุ่งเท่านั้น แสงแดดดับพรึบ! หายไปทันที อากาศเย็นฉ่ำคล้ายหมอกบาง ๆ ไหลเข้ามากระทบกายให้อบอุ่น ยิ่งผู้เขียนอยู่บนเมรุซึ่งเป็นที่สูง ยิ่งมองเห็นได้ชัด ทำให้ขนลุกขนพอง อีกทั้งท้องฟ้าภายในบริเวณวัดก็ได้เปล่งรัศมีเป็นสีทอง

พอสักพักมีเสียงผู้หญิงร้องกรีดขึ้นมาอย่างดังในขณะที่ผู้คนเงียบสนิทว่า **“หลวงตา... อย่าเพิ่งไป นั่นหลวงตากำลังโบกมือให้ฉัน”** แล้วมีเสียงมาจากอีกทางบอกว่าให้ผู้คนมองดูพระอาทิตย์ หลวงตาปรากฏบนพระอาทิตย์ พระอาทิตย์ทรงกลดในตอนเย็นซึ่งเราไม่เคยพบเห็นมาก่อน บางคนเห็นเปลวไฟพวยพุ่งจากเมรุเป็นสีขาวนวลมีรูปร่างคล้ายดอกบัวลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า บางคนเห็นหลวงตานั่งสมาธิอยู่บนพระอาทิตย์ บางท่านเห็นหลวงตาเดินจงกรมอยู่บนท้องฟ้า บางคนเห็นหลวงตายิ้มให้ บางคนเห็นพญานาคเลื้อยพาดผ่านดวงพระอาทิตย์ แล้วอยู่ ๆ เปลวเพลิงก็แตกเป็นพระธาตุให้คนได้อาราธนาไปบูชาที่บ้าน ดอกไม้ที่ประดับรอบเมรุไม่ว่าจะเป็นช่อกุหลาบหรือดอกไม้อื่น ๆ ปรากฏว่ามีพระธาตุขององค์ท่านอยู่ในช่อนั้น ๆ เป็นที่อัศจรรย์ บางท่านอธิษฐานจิตก็ปรากฏว่าได้พระธาตุเองโดยมีผู้นำมาแบ่งให้ ผู้คนลุกฮือ! ต่างคนต่างชี้มือให้ดู

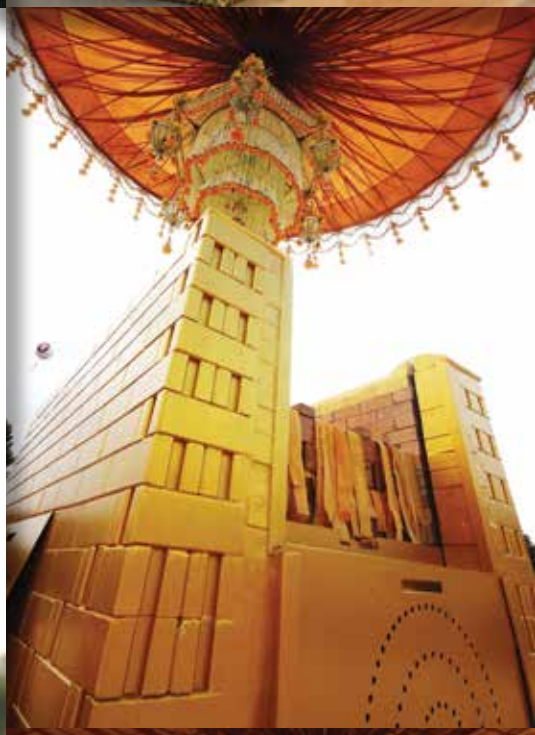

ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่ตนเองเห็น แต่ที่แปลกคือเรื่องเดียวกันสิ่งเดียวกันแต่เห็นไม่เหมือนกัน ผู้เขียนก็เห็นเหมือนกัน อาจจะบอกได้ว่าแล้วแต่บุญวาสนาของใครของมันที่จะเห็นได้ นอกจากนี้ บรรดาสรรพสัตว์ในวัดป่าบ้านตาด เช่น นกยูง ไก่ป่า กระรอก ที่มาอาศัยในบริเวณวัดต่างออกมาส่งเสียงร้องระงม ประหนึ่งร่วมไว้อาลัยต่อการจากไปขององค์หลวงตาด้วย นี้แลฤทธิ์ของพระธรรมอันใคร ๆ ประมาทมิได้

เหล่าบรรดาสานุศิษย์ญาติโยมและพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้นั่งเพ่งจิตอธิษฐานไปที่จิตกาธาน ขณะที่ไฟกำลังลุกโชติช่วง และควันลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า เพื่อกราบองค์หลวงตาผู้เข้าสู่วิมุติธรรม สักพักนักข่าว ช่างภาพนำภาพมาแสดงให้ดูสด ๆ ร้อน ๆ จนผู้คนแตกตื่นกันไปทั้งงาน ภาพเปลวไฟคล้ายหลวงตาอุ้มบาตรปรากฏชัดในเปลวเพลิง กล้องได้บันทึกภาพเปลวไฟที่มีลักษณะคล้ายด้านข้างของหลวงตาครึ่งตัว กำลังอุ้มบาตร ภาพดังกล่าวสร้างความฮือฮาและตื่นตะลึงของบรรดาผู้ที่ได้รับชมเป็นจำนวนมาก และเชื่อว่าภาพนั้นเป็นปาฏิหาริย์ขององค์หลวงตา

ขอเล่าถึงที่มาของภาพหลวงตาอุ้มบาตรบนเปลวเพลิง องค์หลวงตาท่านเคยกล่าวถึงภาพที่องค์ท่านยืนอุ้มบาตรขนาดใหญ่ที่ติดไว้ตรงสี่แยกเมืองอุดรธานี เมื่อองค์ท่านถามว่าใครเป็นผู้นำไปติด พระเณรลูกศิษย์ลูกหาก็กลัวว่าท่านจะดุด่าว่ากล่าวตักเตือน จึงปิดปากเงียบ องค์ท่านถามหลายครั้ง แล้วองค์ท่านก็กล่าวขึ้นว่า ภาพนี้ต้องเป็นพระนำไปติดแน่นอน ภาพนี้มีความหมายมากนะ ภาพอุ้มบาตรแสดงถึงศีลทาน ความมีน้ำใจกว้างขวาง ไม่คับแคบตีบตัน แสดงถึงความไม่อดไม่ยาก บาตรมีเฉพาะในพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาทรงบาตรจีวรสวยงามมาก นักบวชผู้ถือเนกขัมมบารมี ต้องมีบาตรเที่ยวไป ปางอุ้มบาตรแสดงถึงความเป็น

ผู้ให้ทั้งธรรมทานและวัตถุทาน เปิดผาบาตรเหมือนเปิดธรรมจักษุคือดวงตาแห่งธรรมเปิด ปางอุ้มบาตรแสดงถึงบารมี ๑๐ ทัศที่พระองค์ทรงสอนสาวกให้บำเพ็ญ องค์หลวงตากล่าวเรื่องภาพอุ้มบาตรของท่านเป็นเอนกปริยาย

ท่านทั้งหลาย! แต่สิ่งที่น่าอัศจรรย์ที่เหนือกว่าความอัศจรรย์ทั้งหลายนั้นก็คือ ธรรมะขององค์ท่าน พร่ำสอนสานุศิษย์จนได้เป็นอรหันต์มาหลายรูป และสอนคนให้พ้นทุกข์มาหลายราย

ที่เขียนนี้ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม เชื่อหรือไม่เชื่อก็ช่าง แต่ความจริงมันเป็นอย่างนี้ เกิดมาชาตินี้จะมีพระอย่างนี้ให้เราได้เห็นจะมีอีกไหมหนอ ผู้เขียนเห็นงานเผาศพมามาก ไปเผาศพพระดังมาหลายรูป แต่ไม่เคยเห็นเหตุอัศจรรย์ในระดับสายตามองเห็นอย่างนี้มาก่อน นึก ๆ แล้วน้ำตาจะไหลซึ้งใจไม่หายในบารมีธรรมขององค์ท่าน

ปาฏิหาริย์คือเหตุการณ์เหนือคาดคิดยังมีอีก พอถึงเช้าวันที่ ๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ เวลา ๐๓.๓๐ น. ท่านทั้งหลาย! เมื่อเปิดเตาเผาสรีระสังขารของท่านออกมาคณะสงฆ์ที่เป็นฝ่ายจัดเตาเผาถึงกับอึ้งไปตามกัน เบื้องต้นช่างภาพได้บันทึกภาพไว้ สภาพอัฐิของท่านถูกวางเหมือนองค์ท่านตั้งใจแสดงให้เห็นว่าเมื่อตายแล้วท่านก็สามารถเปลี่ยนอิริยาบถได้ตามที่ท่านต้องการที่เรียกว่าฤทธิ์เดชพลังจิตของพระอรหันต์หรือพระอรหันต์อธิษฐาน คือ เมื่อเวลาอัญเชิญสรีระสังขารขององค์ท่านขึ้นสู่จิตกาธาน ศีรษะของท่านหันไปทางทิศตะวันออก เท้าเหยียดไปทางทิศตะวันตก แต่เมื่อเปิดดูสภาพอัฐิของท่านเหมือนว่าท่านนั่งอยู่ในท่านั่งสมาธิ คือ อัฐิอยู่ในบริเวณเดียวกัน ไม่กระจัดกระจายเหมือนศพทั่วไป เมื่อเปลวไฟโหมไหม้สังขารอย่างแรง ท่านผินศีรษะไปทางทิศใต้ เท้าเหยียดไปทางทิศเหนือ ท่วงท่าเหมือนขณะองค์ท่านจำวัตรคราวยังมี

ชีวิตอยู่ สาเหตุที่เท้าและศีรษะขององค์ท่านเปลี่ยนทิศทางอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะเหตุว่าปลายเท้าของท่านเหยียดไปเป็นทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นศาลาที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ที่องค์ท่านเคารพสูงสุด สันนิษฐานว่า องค์ท่านจึงเปลี่ยนท่าเสียใหม่เพื่อแสดงความเคารพต่อท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต จากท่านอนเป็นท่านั่งจากนั้นจึงผินพักตร์ไปทางทิศใต้ เหยียดเท้าไปทางทิศเหนือ แล้วนอนตะแคงขวาเหมือนที่องค์ท่านชอบนอน เพราะสังเกตได้จากกระดูกแขนขวาและมืออยู่ใต้กะโหลกศีรษะ กระดูกขาขวาวางทับกระดูกขาซ้าย กระดูกปลายเท้าอยู่ด้านทิศเหนือ แต่ละชิ้นวางบอกทิศทางเหมือนจงใจให้พวกเราได้ทราบถึงเจตนารมณ์ขององค์ท่าน เมื่อประมวลแล้วจึงเหมือนท่านอนที่องค์ท่านนอนประจำคือหันศีรษะไปทางทิศใต้ ทำเอาพระที่เห็นบอกอัศจรรย์จริง ๆ แล้วถ้าเล่าไปใครจะเชื่อ เก็บไว้ในใจดีกว่าไม่ต้องไปบอกกับใคร ผู้เขียนคิดว่าถ้าหากไม่จารึกเอาไว้ เรื่องนี้อาจเลือนหายไป

คณะสงฆ์ ได้เคลื่อนย้ายหีบรองรับพระอัฐิธาตุและพระอังคารธาตุขององค์ท่าน ไปเก็บรักษาไว้ภายในกุฏิพิพานโดยมี**หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ** และ**หลวงปู่ลี กสุลธโร** เป็นประธานที่ปรึกษาและผู้ควบคุมดูแลทั้งหมด มีกำลังตำรวจ ทหารเฝ้ารักษาความปลอดภัยตลอด ๒๔ ชั่วโมง

เมื่อเปิดหีบบรรจุอัฐิออกปรากฏว่า มีส่วนที่กลายเป็นพระธาตุหลังจากเผาทันที คือส่วนแขนของท่าน จึงนำส่วนนี้ทูลเกล้าฯ ถวายฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ

นับแต่วันที่หลวงตาอาพาธ ละสังขาร จนกระทั่งเก็บอัฐิ หลวงปู่ลี ได้คอยทำหน้าที่ศิษย์ผู้กตัญญูแบบใจจดจ่อ แม้องค์ท่านจะไม่ออกหน้างานเหมือนครูบาอาจารย์รูปอื่น แต่องค์ได้อำนวยการอยู่ข้างหลังในงานพระราชทานเพลิงสรีระสังขารของหลวงตาแทบทุกอย่าง นับว่าท่านได้ทำหน้าที่ของลูกศิษย์เต็มสมบูรณ์ถวายบูชาคุณพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ผู้เป็นเจ้าชีวิตของท่านตลอดกาล

อัฐิธาตุองค์หลวงตา กลับทิศทางหลังจาก พระราชทานเพลิงแล้ว

รูปเหมือนหลวงเสาร์ กนฺตสีโล

รูปเหมือนหลวงตามหาบัว ญาณ

• สร้างพิพิธภัณฑ์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน •

ท่านทั้งหลาย! การที่ผู้เขียนได้พบเห็นชีวิตอันประเสริฐของพระเดชพระคุณหลวงปู่ลีในช่วงปัจฉิมวัยนั้น ก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะยิ่งนัก แน่นอนองค์ท่านเป็นพระสาวกที่ทรงมรรคทรงผลที่เราทั้งหลายพยายามหาดูหาทำบุญ แต่ก็ไม่อาจทราบว่าจะไปหาดูได้ที่ไหน เพราะองค์ท่านไม่ใช่พระตู้กระจกหรือพระตุ๊กตา ที่นั่งรอให้คนมากราบไหว้ซื้อขายพรมน้ำมนต์ ดังนั้นเราจึงไม่อาจทราบได้ว่าท่านองค์ใดเป็นสาวกแท้ทรงมรรคผล ท่านองค์ใดเป็นสาวกเทียมทรงความลามกสกปรก ก็ได้แต่คาดเอาอาจผิดบ้างหรือถูกบ้างก็ได้ แต่เราทั้งหลายโชคดีที่ยังมีพ่อแม่ครูจารย์หลวงตาเปิดเผยให้ทราบออกมา พวกเราถึงได้รู้ว่าท่านองค์นั้นได้ทรงมรรคผล หลุดพ้นแล้ว ถ้าเปรียบกับสมัยพุทธกาล หากองค์สมเด็จพระบรมศาสดาไม่ทรงตรัสถึงสาวกรูปนั้นว่าเป็นพระอรหันต์ยอดเยี่ยมอย่างนั้น ๆ พวกเราก็ไม่อาจรู้ได้เหมือนกัน เรื่องเช่นนี้ต้องตามผู้รู้แจ้งเห็นจริงจึงจะรู้ได้ ท่านจะทราบโดยละเอียดว่า สิ่งนั้นมี สิ่งนี้มี นรก สวรรค์ พรหมโลก พระนิพพาน มี

ส่วนคนตาบอดเล่า เขาจะไปเห็นอะไรได้ บางคนไม่ใช่บอดธรรมดาบอดมาตั้งแต่เกิด คนบอดไม่เคยมองเห็นรูปสีดำ สีขาว สีเขียว สีแดง สีเหลือง ไม่เคยเห็นดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ถ้าคนบอด ๆ แบบนี้ มาบอกเราว่า รูปสีดำ สีขาว สีเขียว สีแดง สีเหลือง ไม่มี ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ไม่มี เราควรเชื่อเขาได้หรือไม่ เราย่อมเชื่อไม่ได้ คนบอดตาใน คือไม่มีธรรมจักษุย่อมปฏิเสธว่า นรก สวรรค์ พรหมโลก พระนิพพาน ไม่มี ฉันนั้น

รูปเหมือนหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

นสมฺปนฺโน

หลายคนอาจสงสัยว่าว่า พระอรหันต์ ท่านเป็นอยู่อย่างไร แตกต่างจากชาวบ้าน ชาวเมืองหรือไม่ หรือเหมือน ๆ กัน อาจมีคำถามมากมาย เพื่อบ่งบอกยี่ห้อของท่าน

ที่จริงตามที่เห็นมาด้วยตา ท่านก็เหมือนเรา ๆ ในรูปร่างมนุษย์ แต่ว่าการกระทำของท่านไม่เหมือนเรา การกระทำที่เรียกว่า **“กรรม”** ท่านไม่มีเหมือนเรา คือ**ท่านเป็นผู้ดับเวรกรรม ท่านไม่กระทำอะไรออกไปโดยอาศัยอวิชชา ตัณหา อุปาทานครอบงำ จิตเป็นอิสระไม่ทำอย่างปุถุชนคนบ้าน ๆ เขาทำกัน หรือคนในโลกเขาทำกัน ไม่ทำอย่างเทวดา อินทร์ พรหมด้วย ท่านทำอย่างพระอรหันต์ ไม่ทำด้วยความยึดมั่นถือมั่น ไม่ทำด้วยความอยากได้บุญกุศล ไม่ทำเพราะอยากได้ยศถาบรรดาศักดิ์ ไม่มีผลประโยชน์อะไรในโลกนี้ที่ทำให้ท่านลุ่มหลงพอที่จะอยากได้ แม้แต่ความดีที่โลกนิยมท่านก็ไม่มีความอยากในสิ่งนั้น ท่านพ้นเรื่องอย่างว่ามาทั้งหมดทั้งสิ้น** ส่วนโลภ โกรธ หลง ไม่ต้องพูดถึง ท่านผ่านมาจนจำชื่อมันไม่ได้แล้ว ท่านไม่เป็นศัตรูในดีหรือชั่วอีกต่อไป ท่านมีพลังขับเคลื่อนนอกเหตุเหนือผล จิตของท่านไม่มีอะไรกีดกั้นได้ ท่านสามารถเปลี่ยนเรื่องวุ่นวายให้กลายเป็นเรื่องสบายน่ารื่นรมย์ได้โดยไม่ยาก บุคคลเข้าใกล้ก็พลอยได้ไออุ่นแห่งธรรม ก็พลอยรื่นรมย์ มีความสุขสดชื่น เบิกบาน ดั่งบัวแรกแย้มเจอแสงแห่งอาทิตย์อุทัยย่อมบานฉ่ำ

เมื่อองค์หลวงปู่ลี กุสลธโร นำศรัทธาสาธุชนก่อสร้างพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน ผ่านมาได้ ๔ ปี องค์ท่านหวนรำลึกถึงคำสั่งเสียขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา และสิ่งนั้นก็เป็นปัจจัตตัง มีเพียงองค์ท่านกับองค์หลวงตาเท่านั้นที่เข้าใจ ท่านใช้ปัญญา

ภาพพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตาฯ ขณะกำลังก่อสร้าง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙

พิจารณาอย่างแจ้งชัดในเหตุและผล มีญาณทัศนะเห็นประโยชน์ใหญ่เป็นที่ประจักษ์ในวันข้างหน้า

วันหนึ่งองค์ท่านกล่าวลอย ๆ ขึ้นมาว่า **“เราจะสร้างพิพิธภัณฑ์ถวายพ่อแม่ครูจารย์เหมือนพิพิธภัณฑ์หลวงปู่มั่น วัดป่าสุทธาวาส”** เมื่อคณะศิษย์ได้ยินเช่นนั้นจึงเก็บไปคิดและเริ่มเก็บข้อมูลเรื่องแบบแปลนพิพิธภัณฑ์หลงปู่มั่น ภูริทตฺโต โดยให้คุณก้อย (คุณสมพร ธนอำพัน) ซึ่งเป็นสถาปนิก เขียนแบบแปลนจำลองแบบมาจากพิพิธภัณฑ์หลวงปู่มั่น วัดป่าสุทธาวาส เตรียมไว้ให้พร้อม

คำพูดของท่านผ่านไปสักระยะหนึ่ง... พอได้โอกาสอันเหมาะควรมาถึงท่านจึงเรียกจ่อยคนขับรถมาแล้วสั่งว่า “เราจะสร้างพิพิธภัณฑ์ ถวายพ่อแม่ครูจารย์ ไปเอารถมา เราจะไปภูสังโฆ ไปหาท่านวันชัย (พระอาจารย์วันชัย วิจิตฺโต)” เมื่อถึงวัดภูสังโฆ ท่านนั่งพักอิริยาบถแล้วกล่าวกับพระอาจารย์วันชัยว่า “เนี่ย! ผมจะไปสร้างพิพิธภัณฑ์ให้พ่อแม่ครูจารย์นะ วัดผาแดง ให้ท่านไปดูนะ ให้ท่านไปดูแลการสร้างเจดีย์วัดผาแดงนะ ผมมามอบให้ท่านดูแลนะ”

จากนั้นองค์ท่านกลับมายังวัดผาแดง วันรุ่งขึ้นเก็บข้าวของไปปักหลักที่วัดป่าบ้านตาด เพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์ฯ ถวายองค์หลวงตา พอไปถึงเบื้องต้นองค์ท่านสั่งให้ถมดินก่อน ท่านชี้บอกว่า **“ตรงที่ว่าง ๆ พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาท่านไม่ให้ปลูกต้นไม้ จงพากันถมตรงบริเวณนั้น”** พอถมดิน ก็เริ่มมีผู้คัดค้านมากขึ้น องค์ท่านสั่งให้สร้างศาลาไว้หนึ่งหลังให้คุณก้อยซึ่งเป็นสถาปนิกออกแบบให้เหมือนศาลาใหญ่หน้าวัดป่าบ้านตาด แต่ให้หลังเล็กกว่านั้น ท่านกล่าวว่า **“เผื่อฟ้าหญิงท่านเสด็จมาตรวจงาน พระองค์จะได้มีที่นั่งพัก”** จากนั้นองค์ท่านให้สร้างศาลาสำหรับประดิษฐานรูปเหมือนพ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ทุกจุดองค์ท่านกำหนดเอง เมื่อทุกอย่างลงตัว องค์ท่านจึงชี้จุดสร้างพิพิธภัณฑ์ เมื่อเริ่มก่อสร้างไปได้สักพักองค์ท่านเปลี่ยนแปลงแบบนิดหน่อยคือ รูปทรงเดิมแต่ขยายด้านหน้าออกราว ๕ เมตร ขยายให้ยาวอีกประมาณ ๕ เมตร คณะศิษย์เมื่อทราบเจตนาขององค์ท่านจึงรวบรวมปัจจัยว่าจ้างวิศวกรจากกรุงเทพฯ ออกแบบโครงสร้างทั้งหมด จากนั้นมามีวิศวกรจากมหาลัยราชภัฏอุดรธานีเป็นผู้คุมงานด้วยศรัทธาเรื่อยมา

การก่อสร้างเป็นแบบร่วมแรงร่วมใจช่วยกันทำ ใครมีทรายก็ถวายทราย ใครมีหินก็ถวายหิน ใครมีเหล็กก็ถวายเหล็ก ใครมีไม้ก็ถวายไม้ ใครมีต้นไม้ก็ถวายต้นไม้ พลังศรัทธาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นที่รู้จักของบุคคลในวงกว้าง

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ การสร้างเจดีย์ถวายองค์หลวงตาที่วัดป่าบ้านตาดยังไม่คืบหน้า มีข้อถกเถียงหลายประการ อันยังไม่เป็นที่ลงใจของคณะศิษย์ในขณะนั้น และยังมีพระบางรูปไม่เชื่อฟังคำขององค์ท่านเรื่องแนวทางปฏิปทาที่องค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาสั่งเสียเอาไว้ ก้าวล้ำแซงหน้าแซงหลังไม่แสดงความเคารพตามคุณธรรมที่มี คิดวาดมโนภาพอยากใหญ่ หาเหตุผลมาถกเถียงเอาเรื่องโลกเข้ามาสอดไส้ในวงศ์พระกรรมฐาน ท่านเอย! หลวงตานิพพานยังไม่เท่าไหร่ พระจัญไรวิ่งเข้าหาญาติโยม วิ่งเข้ากรุงเทพฯ จนถนนหนทางเข้ากรุงเทพฯ เป็นร่องลึก ส่วนทางจงกรมที่วัดรกรุงรังดั่งทางเดินเปรตอสุรกายเครือไม้เถาวัลย์รกทึบประหนึ่งว่าสร้างทางจงกรมไว้ให้ลิงค่างบ่างชะนีห้อยโหน อาศัยปฏิปทาป่าที่พ่อแม่ครูจารย์พาดำเนินออกหากิน ซดหน้าซดหลังตั้งก๊กตั้งเหล่าเล่าความเท็จเช็ดน้ำตายิ่งกว่าดาราช่อง ๓ ช่อง ๗ องค์ท่านหลวงปู่ลีจึงกล่าวเสียงสูงปรี๊ดว่า “มันเบี๊ดแล้วบ๊อ ผู้ที่สิมารักษาปฏิปทาพ่อแม่ครูจารย์...**มันหมดแล้วหรือไร ผู้ที่จะมารักษาปฏิปทาพ่อแม่ครูจารย์**”

วันที่ ๑๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ ซึ่งเป็นวันเผาศพน้องสาวหลวงตา “แม่จันดี โลหิตดี” ที่ด้านหน้าวัดป่าบ้านตาด วันนั้นอากาศโปร่งสายลมพัดแรงมีครูบาอาจารย์มาร่วมงานมากมาย ในช่วงบ่ายหลวงปู่ลีเห็นคณะสงฆ์ลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของหลวงตาพร้อมพรั่ง องค์ท่านจึงกล่าวถึงการแสดงเขตตามพระวินัยเพื่อจักสร้างพิพิธภัณฑ์ถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาในจุดที่ไม่มีต้นไม้ที่องค์หลวงตาเคยให้เว้นไว้ วันนั้นคณะสงฆ์นำโดย***หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ องค์ท่าน (หลวงปู่ลี กุสลธโร), หลวงปู่บุญมา คมฺภีรธมฺโม, หลวงปู่อุ่นหล้า จิตฺตธมฺโม, พระอาจารย์สุดใจ ทนฺตมโน*** และคณะสงฆ์ศิษยานุศิษย์ในองค์หลวงตาจำนวนมากไปดูสถานที่ปักหมุดก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ธรรมเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโนฯ ณ ที่แปลงใหญ่ตรงข้ามสระน้ำหน้าวัดป่าบ้านตาด ท่านให้ปักธงธรรมจักรแสดงเขตแดนตามพระธรรมวินัย ท่านถามหมู่คณะถึง ๓ ครั้ง เมื่อคณะเห็นพร้อม พระอาจารย์รูปหนึ่งเป็นตัวแทนสงฆ์จึงป่าวประกาศคล้ายตั้งญัตติแต่กล่าวเป็นภาษาไทย ถามขึ้นว่าเห็นด้วยหรือไม่ เมื่อคณะสงฆ์ทั้งมวลกล่าวว่าเห็นด้วยแล้วองค์ท่านจึงให้ตอกหมุดและคณะสงฆ์ทั้งนั้นกล่าวคำว่า **“สาธุ”** พร้อมกัน ท่ามกลางแสงตะวันเจิดจ้า

หลวงปู่ลีเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า “พ่อแม่ครูจารย์ก็ล่วงไป ๔ ปีแล้ว อะไร ๆ ก็ยังไม่ได้สร้างถวายองค์ท่านเป็นชิ้นเป็นอันสักอย่าง ล่วงเลยมานานแล้ว อีกทั้งเราก็แก่เฒ่าแล้ว จะตายวันไหนก็ได้ เราจะสร้างพิพิธภัณฑ์ถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์”

หลวงปู่ลี เปิดเผยถึงสาเหตุแห่งการสร้างพิพิธภัณฑ์หลวงตาว่า “ที่ลงมาทำพิพิธภัณฑ์พ่อแม่ครูจารย์นี่ บ่แม่นมติเจ้าของเด๊ะ พ่อแม่ครูจารย์เพิ่นสั่งไว้หมดทุกอย่างแล้ว สั่งไว้ให้สร้าง

EVERDIGM

หลวงปู่ลีและพ่อแม่ครูอาจารย์ตอกหมุดเป็นปฐมฤกษ์สร้างพิพิธภัณฑ์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๖

หม่องฮั่นหม่องนี่ ปลูกกกไม้หม่องฮั่นหม่องนี่ เพิ่นสั่งไว้หมดแล้ว มีแต่บ่เว่าให้ไผฟังซื่อๆ มันเป็นปัจจัตตัง เว่าให้ผู้ได๋ฟังเขากะบ่เข้าใจดอก....**สาเหตุที่ท่านต้องลงมือสร้างพิพิธภัณฑ์ถวายองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตา มิใช่มติขององค์ท่านเอง องค์หลวงตาเองเป็นผู้สั่งเสียเอาไว้ ทุกอย่างทุกประการ แต่ท่านมิเคยเล่าให้ใครฟัง เป็นปัจจัตตัง ถึงพูดให้ใครฟังเขาก็คงไม่เข้าใจ**”

แล้วองค์หลวงปู่ลี ท่านจึงเล่าเป็นการภายในว่า “ในช่วงขณะที่พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาอาพาธอยู่นั้น องค์ท่านได้ปรารภเกี่ยวกับเรื่องพิพิธภัณฑ์ให้เราฟังเป็นการโดยเฉพาะ...**นี้พ่อแม่ครูจารย์พุ่นเด้สั่งไว้ เจ้าของละดีใจอยู่ข้างในพุ้น เพิ่นซีมข้างหูนี่ แต่บ่บอกให้หมู่ฟัง** ...เรื่องสร้างพิพิธภัณฑ์นี้พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาท่านสั่งกับเราไว้ เราดีใจเป็นนักหนา ท่านกระซิบบอกข้างหู แต่เราไม่ได้บอกให้หมู่เพื่อนรับทราบ”

วันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ ซึ่งตรงกับวันมาฆะบูชา องค์ท่านเข้ามาพักที่วัดป่าบ้านตาด ถือว่าเป็นวันเริ่มก่อสร้างพิพิธภัณฑ์หลวงตาฯ วันถัดมาครบรอบวันพระราชทานเพลิงศพองค์หลวงตาครบ ๔ ปี องค์ท่านจึงเริ่มลงมือสั่งการเรื่องการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่หน้าวัดป่าบ้านตาด อย่างเต็มที่

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘ องค์ท่านให้ประกอบพิธีเทเสาเอกพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตาฯ โดยมี หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ และองค์ท่าน หลวงปู่บุญมา คมฺภีรธมฺโม หลวงปู่อุ่นหล้า จิตฺตธมฺโม พระอาจารย์สุดใจ ทนฺตมโน มีพุทธบริษัทร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

ผู้เขียนขอยกคำพูดที่บันทึกไว้ในหนังสือ **“คำครู คำว่า เล็กน้อยไม่มี”** เป็นหนังสืออนุสรณ์การสร้างพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตาฯ โดยหลวงปู่ลี กุสลธโร

หลวงปู่ลีท่านกล่าวว่า “พิพิธภัณฑ์นี้สร้างไว้เป็นที่ระลึกกราบไหว้บูชา เป็นขวัญตาขวัญใจของเราที่เป็นชาวพุทธนะ ของดี ๆ ของเลิศ ของประเสริฐ อยู่ข้างในนั่นล่ะ...

...วันนี้เป็นวันมหามงคล ของพี่น้องทั้งหลาย ที่ได้มาในงานนี้ โดยเสียสละหน้าที่การงาน ชีวิตจิตใจ เวลำ่เวลา ทุกอย่าง ทุ่มเข้ามา เพื่อบูชาอรรถธรรม เพื่อเป็นการเบิกทางแห่งความดีของตนให้ถึงความพ้นทุกข์...

...พิพิธภัณฑ์หลังนี้ นั่นปรากฏขึ้น ด้วยเจตนาของท่านผู้มีความเคารพนับถือในครูในอาจารย์ได้ริเริ่มสร้างขึ้นไว้

...การที่จะสร้างนี้ ไม่ได้สร้างอย่างง่ายดาย นาน ๆ ถึงจะมีครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เป็นครั้งสำคัญของพี่น้องชาวไทยเรา ที่ได้อุตส่าห์พยายามเสียสละ มาร่วมแรงร่วมใจกัน ใครมีมากมีน้อยไม่สำคัญ สำคัญที่น้ำใจนั่นแหละ

...เราเห็นครูเห็นอาจารย์ที่เป็นอรรถเป็นธรรมแล้วเราชุ่มเย็นจิตใจ จิตใจก็ไม่ดีดไม่ดิ้นไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ต่างจากที่เราเห็นสิ่งอื่น

หลวงปู่ลี ขณะมาตรวจงานสร้างพิพิธภัณฑ์

...นอกจากการกราบไหว้บูชาจากที่ตนสร้างขึ้นไว้แล้ว ผู้อื่นยังต้องได้รับบุญกุศลนี้ต่อไป เราได้ทำเพื่อท่านผู้วิเศษวิโสเลิศเลออย่างนี้ บุญอันไหนจะเท่าเราสร้างต่อท่านผู้เลิศเลออย่างนี้ นี่เรียกว่า เรามีบุญมาก นี่แหละ เป็นทางเดินที่ราบรื่นดีงามของเรา

...กาลนี้เป็นกาลอันควรมากแล้ว ในกาลต่อไปนี้มันไม่มีแน่นอน เวลานี้เรายังไม่ตาย ให้อุตส่าห์พยายามทำเสีย ซึ่งเป็นสิ่งที่แน่นอน ตายแล้วความดีมีแล้ว ไปไหนก็ไปได้อย่างสะดวกสบาย

..สิ่งที่เรากำลังสร้างวันนี้ ล้วนแล้วแต่เพื่อท่านผู้เลิศเลอ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก เป็นของเล็กน้อยเมื่อไร”

วันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ครบรอบวันละสังขารขององค์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ครูบาอาจารย์ผู้เป็นสานุศิษย์ในองค์หลวงตา เช่น หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ หลวงปู่ลี กุสลธรโร หลวงปู่อุ่นหล้า จิตฺตธมฺโม ได้เข้าเยี่ยมชมความคืบหน้าการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ฯ

ท่านทั้งหลาย! ในทุก ๆ วัน วันละหลาย ๆ ครั้ง หลวงปู่ลีท่านจะมาดูแลงานและให้กำลังใจศิษย์ทั้งพระเณรและฆราวาส ถึงแม้ธาตุขันธ์ขององค์ท่านจะอ่อนแรงไปตามสภาพสังขาร แต่เพื่อพิพิธภัณฑ์อันเนื่องมาจากคำปรารภขององค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตาแล้ว องค์ท่านจะละเลยเสียมิได้ ท่านจึงทุ่มเทแรงกายแรงใจพาสานุศิษย์กระทำการสร้างเพื่อเป็นมหาสักการะบูชาอันยิ่งใหญ่

ชาติ สกุล

บวชเรียน

พ่อแม่ครูอาจารย์

บรรลุธรรม

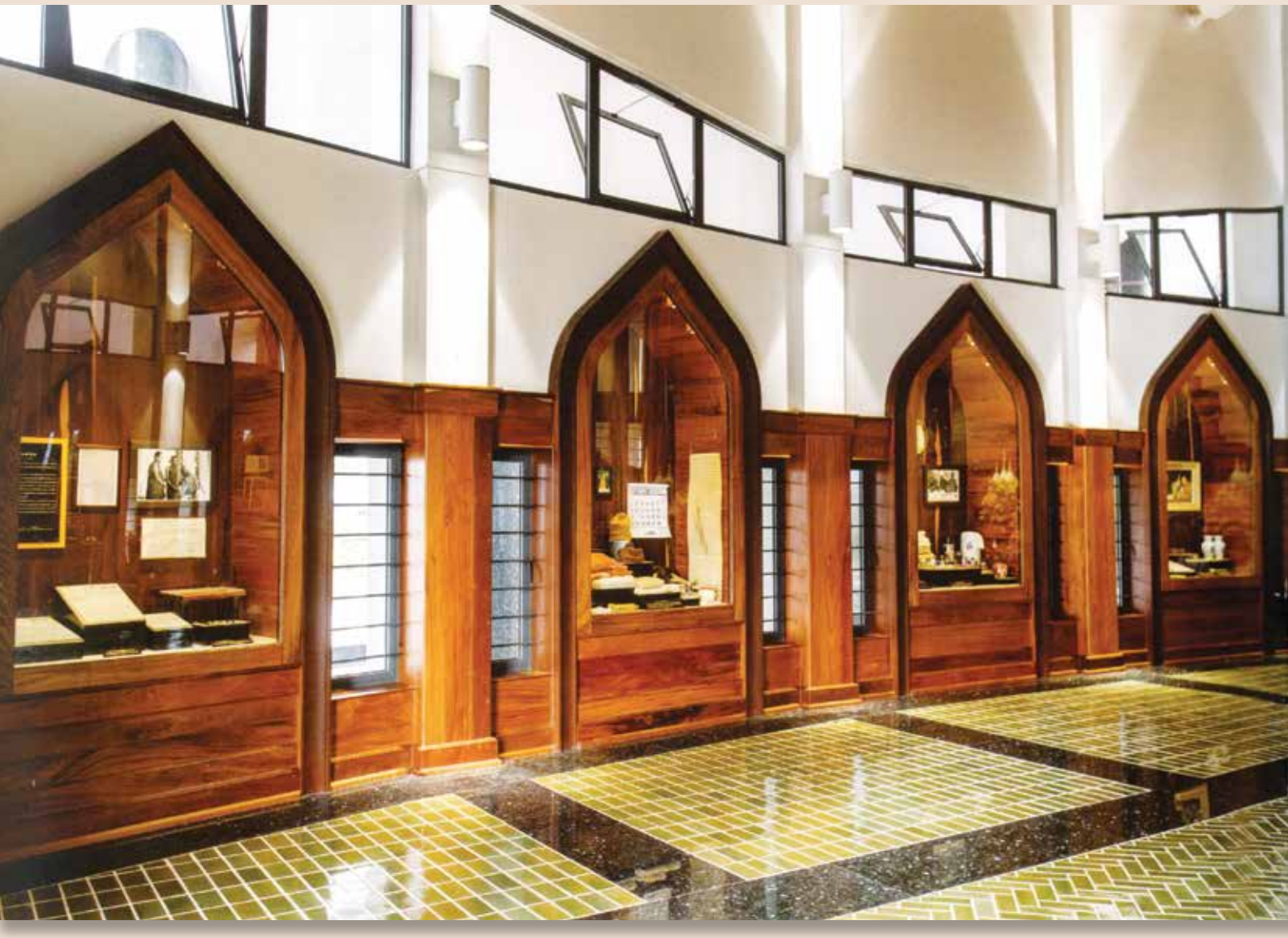

ซุ้มแสดงประวัติและอัฐบริขารของ หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

วัดนี้เป็นวัดของแผ่นดิน
ทำประโยชน์ก็เพื่อแผ่นดิน

ธรรมสงเคราะห์โลก

ช่วยชาติ ราชวงศ์

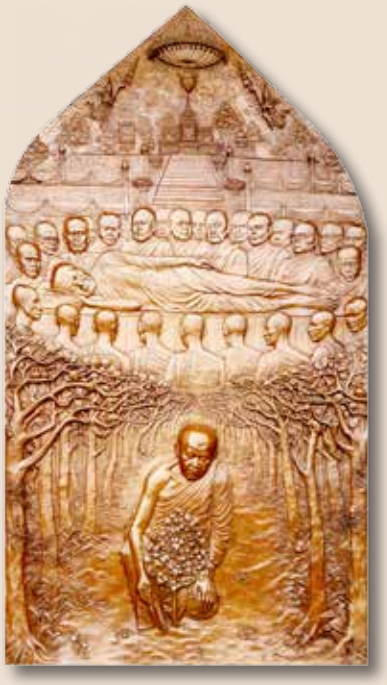

อาพาธ นิพพาน

วันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ มีพระมากราบเรียนอาราธนานิมนต์ให้องค์ท่านไปเป็นประธานงานวันที่ ๑๒ สิงหาคม ซึ่งเป็นครบรอบวันเกิดรำลึกถึงองค์หลวงตาที่วัดป่าบ้านตาด และเป็นวันอัญเชิญรูปเหมือนองค์หลวงตาเข้าสู่พิพิธภัณฑ์ฯ ที่องค์ท่านสร้าง องค์ท่านกล่าวว่า "ผมเฮ็ดเหมิดแล่วบ้านตาดนะ ผมบ่ไปอีกเด้! ฯลฯ...ผมทำทุกอย่างแล้วที่วัดป่าบ้านตาด ผมไม่ไปแล้วนะ เจดีย์ที่สร้างที่วัดผาแดงก็ยังไม่สำเร็จ ที่บ้านตาดกำแพงผมก็ไปสร้างให้สำเร็จแล้ว ถนนลาดยางก็ทำให้สำเร็จแล้ว พิพิธภัณฑ์ก็สร้างสำเร็จแล้ว ที่ดินก็ซื้อให้แล้ว ที่เหลือให้ไปทำต่อกันเอาเอง "**ผมเว้ามาจนพอแฮงแล้ว**..ผมพูดมาทุกอย่างแล้ว" มีอะไรให้ไปหาท่านสุดใจ

แล้วองค์ท่านต่อไปว่า "...ต้นไม้อีหยังพ่อแม่ครูจารย์กะก๋ำไว้เหมิดแล่ว แปนเอิดเติดอยู่ มันยังบ่เอาเด้ยังซิมารื้อนั่นพุ่นนะ รำคาญ ...ต้นไม้ แนวเขตต่าง ๆ พ่อแม่ครูจารย์(หลวงตา)ท่านกำหนดไว้หมดแล้ว ที่โล่งโจ้งมีให้สร้างไม่สร้างไม่ทำ ไปทำในที่ต้องรื้อถอนต้นไม้ ...ในที่ท่านห้ามไม่ให้สร้างไม่ให้ทำ...เรารำคาญ"

"คั้นเป็นอยู่จั่งซี่บ่ไปดอก มันเป็นลมนำเด้เดี๋ยวนี่โอ๊ยลำบากหลายซิตายกะบ่ตาย อยู่ทรมานกะด้อกะเดี้ยเหมิดธุระแล่ว...มอบให้เหมิดแล่วเด๊ะ ...หากร่างกายเราป่วยอยู่อย่างนี้ คงไปไหนไม่ได้ เป็นโรคลมตีขึ้นลำบากมากจะตายก็ไม่ตาย อยู่ทรมานเหลือเกิน ธุระที่บ้านตาดได้ทำสำเร็จแล้ว มอบทุกสิ่งทุกอย่างให้(วัดบ้านตาด)หมดแล้ว"

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ฤกษ์งามยามดี ภาคเช้าทำบุญรำลึกวันครบรอบวันเกิดหลวงตา แม้องค์ท่านจะล่วงไปแล้วแต่พุทธศาสนิกชนยังมามากเช่นเดิม ช่วงเย็นคณะสงฆ์นำโดยพระอาจารย์พรหม กิตฺติวณฺโณ พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ และผู้เขียน มีครูบาอาจารย์อีกหลายรูป และอุบาสก

อุบาสิการาว ๕๐ ท่าน มาร่วมในพิธีอัญเชิญรูปเหมือนหินแกะสลักองค์หลวงตาฯเข้าสู่พิพิธภัณฑ์ฯ แบบเรียบง่าย สวดบทธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร และอีกหลายบทถวาย แล้วกล่าวขอขมาทำสามีจิกรรมต่อองค์ท่าน เป็นอันสำเร็จพิธี ทุกคนล้วนปีติปลื้มใจที่องค์หลวงปู่ลี เมตตาพาสร้างในสิ่งที่ประเสริฐยิ่ง

วันที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ อัญเชิญรูปเหมือน**หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่สร้างจากหินแกะสลัก ขึ้นสู่พระแท่นภายในพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน คณะสงฆ์นำโดย **พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร พระอาจารย์พรหม กิตฺติวณฺโณ พระอาจารย์ชาตรี นิสฺสโภ** และ**ผู้เขียน** เป็นตัวแทนประกอบพิธีถวายสักการะแทนองค์หลวงปู่ลี มีพระภิกษุสามเณรร่วมด้วยราว ๑๐ กว่ารูป อุบาสกอุบาสิกาประมาณ ๕๐ คน สวดธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร ต่อด้วยบท **นโม เม** และบทสวดมนต์อีกหลายบท กล่าวคำขอขมากรรมนั่งสมาธิ เป็นอันเสร็จพิธี รูปเหมือนพ่อแม่ครูอาจารย์ทั้ง ๓ รูป ได้ประดิษฐานภายในพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ตามเจตนาของหลวงปู่ลีครบแล้ว

บัดนี้ พิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่องค์หลวงปู่ลี กุสลธโร เป็นผู้สร้างเพื่อถวายเป็นมหาอาจาริยบูชาแด่องค์หลวงตา ได้สำเร็จบริบูรณ์ **ใช้งบประมาณการก่อสร้าง ๗๐ ล้านบาท** สวยงามสมถะตามแบบพระป่ากรรมฐาน สืบทอดแนวการก่อสร้างมาจากพิพิธภัณฑ์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต วัดป่าสุทธาวาส ที่องค์หลวงตาเคยสร้างเอาไว้ รอยมือต่อรอยมือ ดังคำที่หลวงตากล่าวว่า “**มือของครูอาจารย์กับมือของลูกศิษย์ลูกหา ญาติมิตรเพื่อนฝูง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันใช้แทนกันได้ ไว้ใจกันได้ เชื่อใจกันได้ ตายใจกันได้**”

บัดนี้หลวงปู่ลีได้ฝากรอยมือแสดงความเคารพอย่างสูงสุดแล้ว ยังเหลือแต่การฉลองอย่างเป็นทางการเท่านั้น แต่องค์ท่านยังนิ่ง...พวกเราก็ได้แต่รอต่อไปเท่านั้น

“ภูเม็ง”

สถานที่ก่อสร้างสร้างพุทธเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

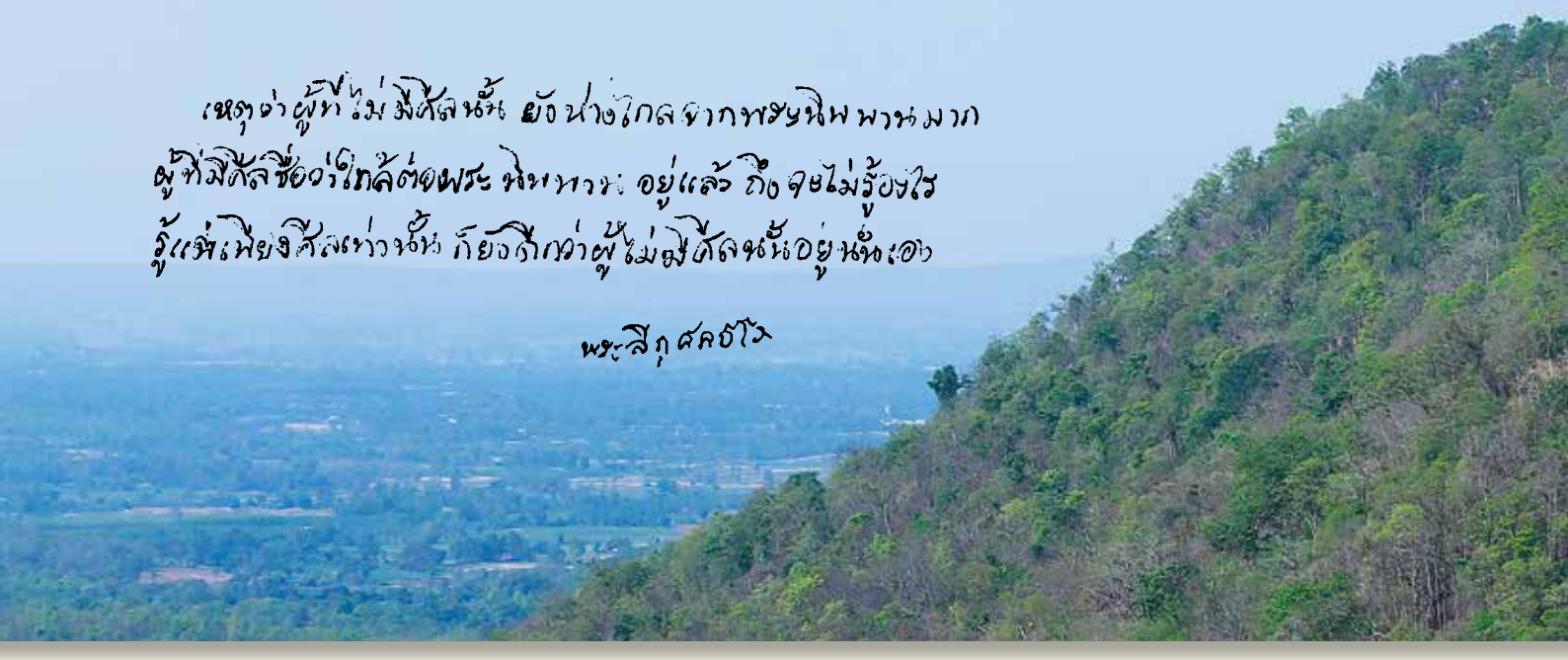

● สร้างพุทธเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ●

ท่านทั้งหลาย! การสนองคุณเพื่อบูชาองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว องค์หลวงปู่ลี แสดงออกไม่เคยหยุด องค์ท่านยังทำยิ่ง ๆ ขึ้นไปเสมอ เมื่อองค์หลวงตาละขันธ์นิพพานแล้ว องค์ท่านยังทำเหมือนหลวงตายืนสั่งงานอยู่ต่อหน้าต่อตาเหมือนไม่เคยตายไปจากกันเลยทีเดียว

สิ่งที่องค์ท่านหมายตาไว้ในชาติสุดท้ายที่จะได้ทำระหว่างศิษย์กับอาจารย์คือการสร้างเจดีย์ถวายองค์หลวงตา เดิมหลวงตาเคยมีดำริจะมานิพพานที่ภูผาแดง ด้วยเป็นสถานที่สัปปายะ แต่เนื่องด้วยท่านเป็นพระของแผ่นดินจึงมิอาจจะทำเช่นนั้นได้

นักปราชญ์โบราณมักสร้างเจดีย์ในสถานที่สวยงาม สูง เด่น สร้างคุณค่าทางด้านจิตใจให้กับตำบล อำเภอ ประเทศ และโลก ตลอดจนเทวโลก ลึกลงไปจนถึงภพเบื้องต่ำ องค์ท่านจึงหาจุดที่ดีที่สุด เรียกว่า **“นั่งทางในหาจุดเพื่อสร้างเจดีย์ถวายองค์หลวงตาเลยทีเดียว”** ท่านได้จุดอันเป็นศูนย์กลางของเมืองหลวงในอดีตเป็นสถานที่เคยเจริญรุ่งเรืองโด่งดังในอดีตกาล คือยอดเขา **“ภูเม็ง”** ซึ่งเป็นลานหินขนาดใหญ่ ประกอบไปด้วยหญ้าคาและป่าไผ่

ซึ่งองค์ท่านได้เคยปรารภกับพระลูกวัดหลายครั้งเมื่อนานมาแล้วว่า **“ในอนาคตบริเวณนี้จะเป็นที่สร้างเจดีย์”** ด้วยเหตุนี้แสดงให้เห็นว่า ท่านทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำทีเดียว

หลังออกพรรษาปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ หลังองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ละสังขารไปได้ ๑๐ เดือน หลวงปู่ลีท่านเดินทางมาพักที่วัดป่าบ้านตาด ด้วยเห็นว่าหมู่คณะหว้าเหว่ขาดกำลังใจและที่พึ่ง มีเรื่องกระทบหลายด้าน องค์ท่านเป็นเหมือนพี่ชายใหญ่จึงต้องมาให้กำลังใจแก่หมู่คณะรุ่นน้อง ๆ

ต่อมา**วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๔** ขณะที่องค์ท่านพำนักที่ **“กุฏิตาเสือ”** วัดป่าบ้านตาด ซึ่งเป็นกุฏิพำนักประจำ คำว่า “กุฏิตาเสือ” เพราะบริเวณนั้นมีต้นตาเสือใหญ่อยู่ด้านข้าง.... ราว ๕ โมงเย็นองค์ท่านมีปฐมดำริขึ้นว่าจะสร้าง **“พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน”** ที่วัดภูผาแดง จากนั้นองค์ท่านให้จ่อยคนขับรถไปตาม**พระอาจารย์กนก**และ**ช่างน้อย**เข้าพบ องค์ท่านแสดงเจตจำนงค์ว่าจะสร้างเจดีย์ถวายหลวงตา พระอาจารย์กนกถามว่า “จะสร้างที่ไหน” ท่านตอบว่า “จะสร้างที่วัดภูผาแดง หมายตาสถานที่ไว้แล้ว” พระอาจารย์กนกถามว่า “จะทำอย่างไร ความสูงเท่าไหร่” “ท่านตอบว่า “ให้มีความสูง ๙๘ เมตร เท่ากับอายุพ่อแม่ครูจารย์” กราบเรียนถามท่านว่า “จะให้ทำรูปทรงอย่างไร?”

ท่านตอบพร้อมกำหนดมาตรฐานการก่อสร้างไว้พร้อมเสร็จว่า “**ยังไม่ต้องถาม ให้ลงมือทำกันก่อน ส่วนแบบแปลนแผนผัง มันจะมาจากกรุงเทพฯ เอง ให้ใช้กำลังศรัทธาช่วยกันทำ ไม่ให้มีผู้รับเหมา จะต้องสร้างแข็งแรงอายุได้ ๑,๐๐๐ ปี ให้มองเห็นได้จากวัดป่าบ้านตาด ให้สร้างด้วยหินศิลาแลง**” อีกทั้งองค์ท่านยังประทานนามอันเป็นมงคลยิ่งให้อีกว่า **“พระพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน”**

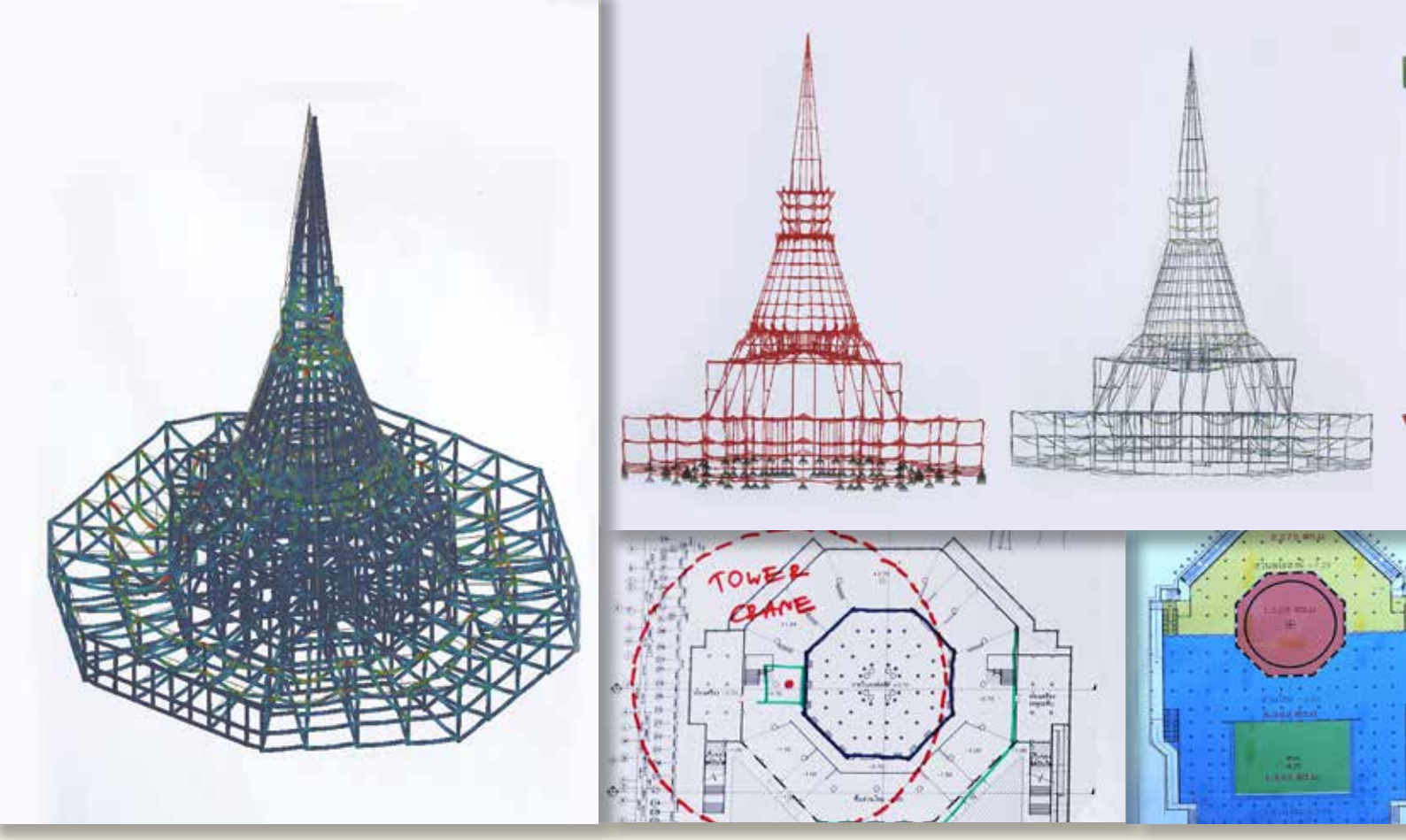

แบบแปลนพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัวฯ ตามดำริของหลวงปู่ลี

ซึ่งจุดประสงค์หลักของการก่อสร้างเจดีย์นั้น เพื่อเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระอัฐิธาตุและอัฐบริขารขององค์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน และของครูบาอาจารย์องค์สำคัญองค์อื่น ๆ ของสายวิปัสสนากรรมฐานด้วยเช่นกัน และบริเวณโดยรอบจะมีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทยด้วย

สรุปคุณลักษณะการสร้างพุทธมหาเจดีย์ตามเจตนารมณ์ขององค์ท่าน ดังนี้

๑. สร้างให้กุลบุตร กุลธิดาได้กราบไหว้ เป็นเจดีย์ที่คงทนถาวร อยู่ได้นาน ๑,๐๐๐ ปี

๒. สร้างเจดีย์ให้สูงตระหง่าน โดดเด่น สามารถมองเห็นได้ไกลจากบ้านตาด ดังดำริของท่านที่ว่า ***“จะสร้างเจดีย์ให้สูง ๙๘ เมตร เท่าอายุองค์พ่อแม่ครูจารย์ ให้มองเห็นบ้านตาดและให้บ้านตาดมองมาเห็นให้ได้”***

๓. การก่อสร้างเจดีย์ จงให้สาธุชนร่วมแรงร่วมใจทำ ไม่ผ่านการรับเหมาจากบริษัทจัดจ้างใด ๆ ทั้งสิ้นโดยไม่จำเป็น

จากนั้นวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ท่านสั่งให้เสี่ยอ๋อ (นายกิตติชัย ชัยเอีย) นำรถแบคโฮ รถเกรดขึ้นไปเคลียร์พื้นที่บริเวณภูเม็ง จากนั้นอีกประมาณ ๓ วัน (วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๔) องค์ท่านเดินทางตามขึ้นไปตรวจงานชี้จุดเอง ว่า **“เอาหม่องนี้** ...สร้างตรงนี้...ด้านนี้เอาเท่านี้...ด้านนั้นถึงตรงนั้น ท่านควบคุมเองทุกขั้นตอน

หน่วยงานหลักที่เข้ามาช่วยเหลือในการก่อสร้างพุทธมหาเจดีย์คือ กำลังทหารจาก มทบ.๒๔ ญาติโยมชาวบ้าน บริษัทกระทิงแดงอุปถัมภ์ในการก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นเพาเวอร์เครน

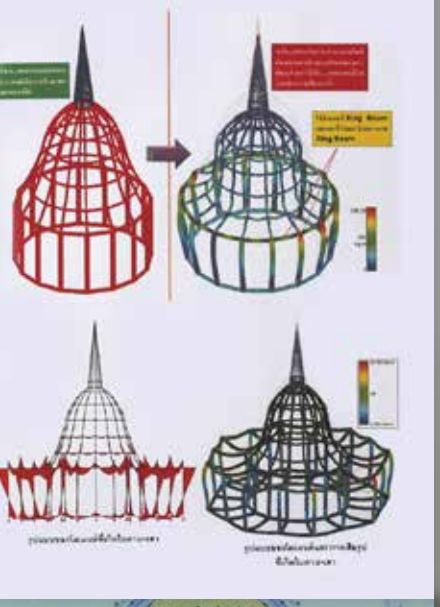

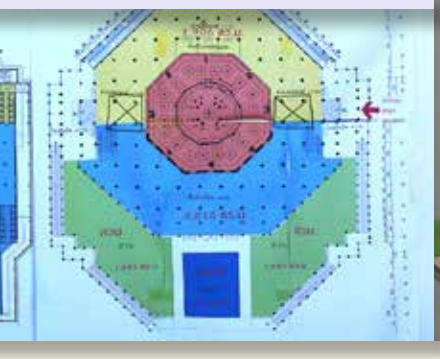

ขนาดใหญ่สูงกว่า ๑๒๐ เมตร รถแบคโฮ รถปูน รถสิบล้อ ไซโล พระอาจารย์วันชัย วิจิตฺโต บริจาคไซโลอีกหนึ่งจุด และเครนของคุณโยมสมบัติจากจากจังหวัดชลบุรี อีกทั้งมีโรงทานประจำของพระอาจารย์นิทัศน์ และคณะศิษย์คอยเลี้ยงทานผู้คนที่มาร่วมสร้างเจดีย์อีกด้วย

แม้มีการลงมือปรับพื้นที่แล้ว แต่รูปทรงเจดีย์องค์ท่านก็ยังไม่ยอมบอกไว้ให้ชัดเจน เรื่องรูปทรงเมื่อองค์ท่านไม่พูดก็ไม่มีใครกล้าถาม แต่การก่อสร้างยังดำเนิน ทั้งที่ไม่มีแบบแปลน ต่อมาองค์ท่านกล่าวว่า **“ให้ทำเหมือนเจดีย์หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท วัดภูริทัตตปฏิปทาราม คือ ๒ ชั้น ชั้นล่างให้เป็นห้องโถง ชั้นบนเป็นพระธาตุเจดีย์”** แต่ก็ยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ตัวองค์เจดีย์องค์ท่านต้องการอย่างไร พอผ่านมานานยังไม่มีแบบแปลน ผู้สร้างก็วิตกกังวล การเจาะหินทำล่วงหน้าไปก่อน เพียงแต่คิดกันว่า ถ้าความสูง ๙๘ เมตร รากฐานต้องกว้างประมาณ ๑๐๐ เมตร เมื่อมีผู้อาสากล้าตายไปถามท่านว่า “ไม่มีแบบจะให้ทำอย่างไร?” ท่านตอบว่า “แบบมันอยู่ในหัวสมองนี่ จะไปยากอะไร” เมื่อพระผู้ก่อสร้างได้ฟังดังนั้นยิ่งเครียดกันใหญ่ พอนานเข้าท่านเปรยเรื่องแบบแปลนขึ้นมาว่า “...เจดีย์ให้ทำเป็นปุ้ม ๆ โอ่งโหล่ง ” องค์ท่านทำมือบอกลักษณะ...

ลูกศิษย์ลูกหาได้ฟังองค์ท่านดำริเช่นนั้น ก็ไปหารูปทรงเจดีย์ **“ปุ้ม ๆ โอ่งโหล่ง ๆ”** เจดีย์ทรงนี้ในโลกนี้มิใช่จะหาได้ง่าย ๆ เพราะทุกคนก็ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องสถาปัตยกรรมของเจดีย์เลย จึงช่วยกันแสวงหาเจดีย์ทรงปุ้ม ๆ โอ่งโหล่ง ๆ ตามแบบของท่านอยู่เสียนานสองนาน พลิกตำราไหนดูก็ยังไม่มีใครทราบว่าทรงเจดีย์แบบนี้มันมีที่ไหนในโลก

แต่เดชะบุญ วันหนึ่งมีลูกศิษย์ท่านหนึ่งเปิดทีวีดูพอดี เป็นรายการเกี่ยวกับกษัตริย์ไทยสมัยโบราณ กล่าวถึงพระราชกรณียกิจของรัชกาลที่ ๔ ว่าพระองค์ทรงโปรดปรานการสร้างเจดีย์

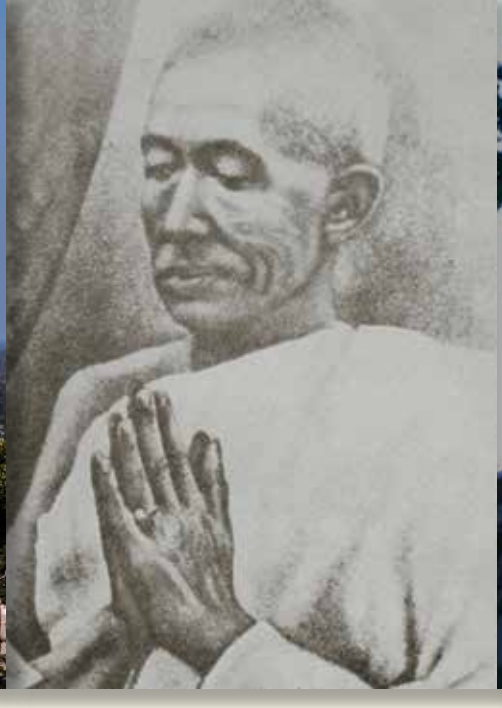

พระสุทธเสลเจดีย์ที่เขาวัง จังหวัดเพชรบุรี รัชกาลที่ ๔ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้สร้าง

เป็นอย่างมาก และพระองค์ทรงสร้างมาหลายที่ เช่น **พระสุทธเสลเจดีย์** เป็นเจดีย์ทรงระฆังทำด้วยศิลา (หิน) สีเขียวอมเทา ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ๒ ชั้น กล่าวคือ ฐานชั้นแรกเป็นฐานในผังแปดเหลี่ยม มีบันไดขึ้นไปสู่ชั้นที่สอง ส่วนชั้นที่สองเป็นฐานในผังกลม มีซุ้มจระนำ ๓ ด้าน ส่วนด้านที่ติดกับพระวิหารนั้นไม่มีซุ้มจระนำ สำหรับองค์เจดีย์อยู่ในผังกลม ฐานรองรับประกอบด้วย ฐานบัวคว่ำ-หงาย ถัดขึ้นมาเป็นชุดมาลัยเถา ๓ ชั้นและฐานบัวลูกแก้วอกไก่ จากนั้นจึงเป็นองค์ระฆัง ด้านบนเป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยม ก้านฉัตรที่มีเสาหานล้อมรอบ ถัดขึ้นไปด้านบนคือบัวฝาละมี ปล้องไฉนทรงกรวยและปลียอด ซึ่งโดยรวมแล้วเป็นงานศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ ๔ หรืออาจกล่าวได้ว่า **พระสุทธเสลเจดีย์** เป็นส่วนหนึ่งในบรรดาเจดีย์แบบพระราชนิยมรัชกาลที่ ๔ ซึ่งยังพบในหลายแห่ง เช่น **พระเจดีย์ประธานวัดบวรนิเวศ** หรือ **ปาสาณเจดีย์** (หมายถึง พระเจดีย์ศิลา) เจดีย์ประธานวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม เป็นต้น

เมื่อได้เรื่องราวมาจากทีวีนั้นแล้ว ลูกศิษย์ผู้ใกล้ท่านหนึ่ง จึงนำเรื่องไปปะติดปะต่อเรื่องราวที่องค์ท่านดำริ “เจดีย์ทรงปุ้ม ๆ โอ่งโหล่ง ๆ” คงหมายถึงเจดีย์ทรงระฆังคว่ำเป็นแน่แท้ ระฆังคว่ำมีลักษณะ**ปุ้ม ๆ** คือ **จุ้ม ๆ โอ่งโหล่ง** คือ **โหม่ง ๆ** หมายถึง เสียงระฆัง ดังโหม่ง ๆ อีกทั้งองค์ท่านมักพูดเสมอว่า หลวงตามหาบัว เคยเกิดเป็นกษัตริย์พระนามว่า..... หลวงปู่ลีท่านพูดหลายครั้ง และในยุคสมัยนั้นองค์ท่านเองเกิดเป็นช้างศึกของพระราชา หลวงปู่บัวหนองแซงเป็นควาญช้าง องค์หลวงตาท่านมีบริวารเป็นสตรีเยอะเพราะอดีตหญิงเหล่านี้เคยเป็น**เจ้าจอมหม่อมห้าม**ของท่านมาก่อน และองค์หลวงตาชอบไปเยือนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี และไปเยือนพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นประจำ

เมื่อเรื่องมันชักเข้าเรื่องตามประสาลูกศิษย์คิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่านมาก ๆ องค์ท่านถึงกับทักตักเตือนให้อยู่กับปัจจุบัน ดั่งจะพูดว่า “พวกมึงคิดไปฟุ้งไป ก็เอามาใช้หนี้ ธกส. ไม่ได้หรอก” บางทีลูกศิษย์คิดย้อนไปไกลมากถึงเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ยุคนั้นยุคนี้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้

พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัวฯ ขณะกำลังก่อสร้าง ปี ๒๕๕๙

แล้วคิดไปถึงองค์หลวงตามหาบัว ที่องค์หลวงปู่ลีเล่าเสมออย่างชื่นชมว่าเป็นผู้มีมหาเมตตาคือเมตตาใหญ่เหนือกว่าเมตตาทั้งหลาย แต่ทำไมองค์พระหลวงตาจึงมีวิบากกรรมที่เท้า เป็นแผลเน่าทรมานขันธ์ถึงขั้นต้องตัดนิ้ว เป็นแผลติดเชื้อกินลึกเข้าไปถึงกระดูก ได้รับทุกขเวทนาทางกาย และลูกศิษย์ก็คิดต่อไปไกลว่าองค์หลวงทำไมไม่ไปประเทศพม่า ไม่ไปประเทศเขมร แต่ทำไมไปช่วยประเทศลาว ไปช่วยไทใหญ่ เมตตาชาวไทใหญ่ หรือว่าในอดีตหลวงตาเคยเกิดเป็นกษัตริย์สู้รบกับพม่ากับเขมรมาก่อน ท่านอาจเกิดความระอากับคนเหล่านั้น ท่านจึงไม่ไปทางนั้น แต่ทำไมองค์ท่านกลับมีปฏิสัมพันธ์ดีกับประเทศลาวยิ่งนัก เมื่อลูกศิษย์คิดฟุ้งซ่านเพราะความรู้อยากเห็นในสิ่งที่ตัวเองเห็นไม่ได้ องค์ท่านคงสลดสังเวชจิตคิดสงสารสัตว์ตาดำ ๆ หัวใจแดง ๆ มืดบอดเที่ยวคลำโน่นคลำนี่ไม่เข้าเรื่อง แล้วองค์ท่านจึงกล่าวขึ้นว่า **“พ่อแม่ครูจารย์เคยเกิดเป็นกษัตริย์ แล้วยกทัพไปตีเมือง ๆ หนึ่ง ได้รับชัยชนะ แต่ด้วยความโมโหโกรธา จึงตัดคอกษัตริย์นั้นเสีย เอาเลือดมาล้างเท้า จึงเป็นกรรมของท่าน ทำให้ท่านต้องได้รับทุกขเวทนาที่เท้าจนกระทั่งนิพพาน จึงจะหมดเวรกัน”**

เมื่อองค์ท่านกล่าวจบลง ลูกศิษย์คิดอยากจะถามต่อเพราะอยากรู้เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ มานาน อาจเป็นเพราะดูละครทีวีจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่บ้านมามากจึงเหม่อลอยไปได้ไกล เมื่อจะเอ่ยถามท่านว่ากษัตริย์องค์นั้นเป็นใคร ก็ต้องโดนท่านสกัดเสียก่อนว่า เรื่องของตัวเองดูให้ดี มิใช่ปรี่ไปอยากรู้เรื่องของคนนั่นคนนี่ เรื่องของตัวเองที่ทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำ ได้พิจารณาบ้างหรือยัง ถ้ายังให้รีบไปทำให้สำเร็จเสีย

เมื่อได้สติคืนมาแล้ว ลูกศิษย์ท่านนั้นจึงรวบรวมหลักฐานเกี่ยวการสร้างเจดีย์ของรัชกาลที่ ๔ รูปทรงระฆังคว่ำมากราบเรียนถวายองค์ท่าน คราวนี้องค์ท่านตอบรับโดยง่ายว่า “อื้อ.. ดีแล้ว” เมื่อได้รูปแบบแล้วคณะศิษย์นำโดย**พระอาจารย์กนก กนโก** จึงร่างรูปแบบคร่าวๆ ให้คุณก้อยสถาปนิกผู้มีจิตศรัทธาออกแบบให้ เป็นอันว่ารูปแบบและรูปทรงตามที่องค์ท่านต้องการสำเร็จด้วยดีทุกประการ

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ หลวงปู่ลี เมตตาให้จัดงานวางศิลาฤกษ์ **"พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน"**
โดยมี **พระอุดมญาณโมลี** *(จันทร์ศรี จนฺททีโป) เป็นประธาน*

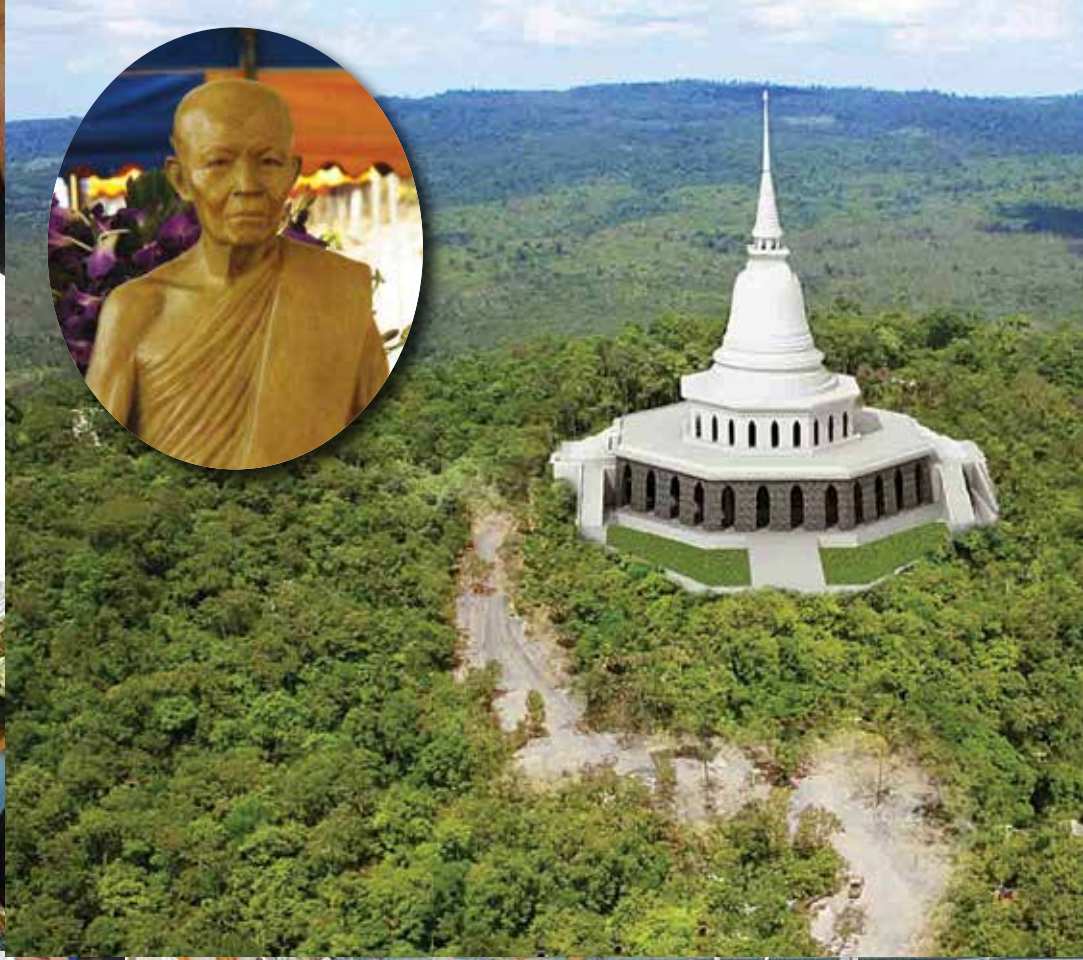

ลำดับเหตุการณ์ การสร้างพุทธมหาเจดีย์โดยสังเขป ดังนี้

เมื่อ**วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕** หลวงปู่ลี เมตตาให้จัดงานวางศิลาฤกษ์ **“พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน”** โดยมี **พระอุดมญาณโมลี** (จันทร์ศรี จนฺททีโป) เป็นประธาน มีพระเถรานุเถระตลอดจนประชาชนญาติโยมมาร่วมงานเป็นจำนวนมากเป็นประวัติศาสตร์ของวัดภูผาแดง ที่จัดงานใหญ่ถวายบูชาคุณหลวงตามหาบัว ญาสมฺปนฺโน

ต่อมา**วันเสาร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖** หลวงปู่ลี มีดำริทอดผ้าป่าสามัคคีสร้างพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ณ วัดป่าภูผาแดง บ้านหนองสวรรค์ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยมี หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ วัดป่านาคูณ เมตตาเป็นประธานสงฆ์ในครั้งนั้น

ผู้เขียนได้ฟังพระวัดผาแดงเล่าถึงการมีผู้ไปถามองค์ท่านว่า “หลวงปู่ เมื่อไหร่เจดีย์จะสำเร็จ จะได้ฉลองซะที” ท่านตอบว่า **“การฉลอง จะไปยากอะไร เอาสีไปทา ๆ แล้วก็ฉลองเลย”** องค์ท่านพูดแล้วก็หัวเราะ “หึ ๆ” แบบสบายใจ

ล่าสุดองค์ท่านไปตรวจงานเยี่ยมชมพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว วัดภูผาแดง องค์ท่านแสดงความเป็นห่วงว่าเมื่อไหร่จะสำเร็จ ท่านเพียงแต่กล่าวเป็นคำพูดสั้น ๆ ว่า “อีกสามปีสิแล้วบ๊อ...มันสิบ่ตายก่อนบ๊อ....อีกสามปีจะสำเร็จไหม? เราจะตายก่อนมั้ย?”

การได้อยู่ได้ดูได้เห็นองค์ท่านสบายใจ ไม่มีอะไรเครียด ทุกอย่างเป็นธรรมล้วน ๆ ชวนให้ชื่นใจอยู่เสมอ บางเรื่องเขาทะเลาะกันแทบเป็นแทบตาย แทบจะฆ่าเอาศพไปฝัง

หลวงปู่ลี ตรวจความเรียบร้อยงานก่อสร้างพุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

พอยกทัพมาถึงองค์ท่าน เรื่องนั้นกลายเป็นเรื่องขี้หมูราขี้หมาแห้ง เสือกลายเป็นหมูเซียนอยู่รูหมูอยู่ตึกไปในบัดดล ท่านไม่มีอะไรค้างคาใจ ทำอะไรด้วยเหตุและผล มิใช่ประเภทเป็นพระอริยะแล้วปล่อยปละให้ทุกอย่างไปตามเรื่องตามราวไม่สนใจใยดีอะไรทั้งสิ้น ขอท่านทั้งหลายอย่าได้คิดเช่นนั้น หลวงปู่ลีไม่เป็นเช่นนั้น ท่านตามโคนจนถึงยอด ตามยอดลงมาจนถึงโคน ท่านสนใจใส่ใจในเหตุและผลเป็นอย่างมาก บางเรื่องควรดุ ท่านก็ดุแรง ๆ ทำเอาพวกเราไปไม่ถูกทาง บางเรื่องควรปลอบโยน ท่านก็ทำเอาเราแทบเหาะแทบบินกันเลยทีเดียว นิสัยปุถุชนอย่างเราจับทางท่านยาก เหมือนกางตาข่ายดักทางลม ย่อมไม่มีทางที่จะดักได้ ฉะนั้น

ขอพักเรื่องเจดีย์ไว้เท่านี้ก่อน หากอยากทราบตื้นลึกหนาบาง โปรดไปเยี่ยมชมที่วัดภูผาแดง เปิดโอกาสให้ทุกท่านได้ช่วยกันสร้างบารมีเต็มที่ การรับบริจาคยังรับต่อเนื่อง หากจะไปปฏิบัติธรรมด้วย สร้างเจดีย์ด้วยก็ยังได้ องค์หลวงปู่ลีท่านเมตตาทั้งสองประการ

ขณะนี้การก่อสร้าง**พุทธมหาเจดีย์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน** วัดภูผาแดง ล่วงมา ๖ ปีกว่าแล้วเป็นรูปร่างดั่งปรากฏ ท่านพระอาจารย์กนก ผู้รับมอบจากองค์ท่านให้เป็นผู้นำการก่อสร้างกล่าวว่า “ขณะนี้การก่อสร้าง ไปครึ่งทางคือ **๕๐** เปอร์เซ็นต์แล้ว” ส่วนเรื่องค่าใช้จ่ายคุณหมออ้วนแถลงว่า “ใช้เงินไปแล้ว **๒๔๗** ล้านบาท เงินคงเหลือในบัญชี **๔๖๐** ล้านบาท”

สาธุ! การได้เดินตามรอยพระอริยเจ้า! ช่างก่อให้เกิดความสุขสดชื่นใจแท้แล

หลวงปู่ลี ลงอธิษฐานเข้าพรรษา (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙)

• น้ำมูตรกลายเป็นพระธาตุ •

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ หลวงปู่ลีแม้อายุ ๙๔ ปี ๖๗ พรรษาแล้ว องค์ท่านแม้อยู่ในวัยชรายังเด็ดเดี่ยว ท่านยังลงอธิษฐานเข้าพรรษาและปวารณาได้ตามปกติ ในปีนี้การสวดมนต์องค์ท่านยังกล่าวนำได้อยู่ ความจำยังแม่นยำไม่มีหลงลืม แต่อาจมีมือสั่นบ้างตามสภาพสังขาร การเดินไปมาลำบากได้ระยะสั้น ๆ ต้องใช้รถเข็น

การอธิษฐานเข้าพรรษาองค์ท่านกล่าวขึ้นนำพระเณรสวดมนต์ทำวัตรเย็นในเบื้องต้น ต่อจากนั้นองค์นำอธิษฐานกล่าวคำเข้าพรรษา องค์ท่านเป็นต้นเสียงพระเณรรับคอสองพร้อมกัน **“อิมัสสะมิง อาวาเส อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมะ”** ๓ ครั้ง กราบ ๓ หน จากนั้นองค์ท่านหันหน้ามาทางพระเณร ให้พระอุปัฏฐากถอดสังฆาฏิวางไว้ด้านข้าง พระเณรทั้งหมดกราบพร้อมกันแล้วกล่าวคำขอนิสัย ตั้งนโม ๓ จบ กล่าวคำว่า **“อาจาริโย เม ภันเต โหหิ อายัสสะมะโต นิสสายะ วัสสามิ”** องค์ท่านกล่าวรับว่า **“โอปายิกัง”** พระเณรรับว่า **“สาธุ ภันเต”** องค์ท่านกล่าวว่า **“ปะฏิรูปัง”** ผู้ขอรับว่า **“สาธุ ภันเต”** องค์ท่านกล่าวว่า **“ปะสาทิเกนะ สัมปาเทหิ”** พระเณรรับว่า **“สาธุ ภันเต”**

จากนั้นพระเณรผู้ขอนิสัยพึงกล่าวรับเป็นธุระให้ท่านว่า **“อัชชะตัคเคทานิ เถโร, มัยหัง ภาโร, อะหัมปิ เถรัสสะ ภาโร”** (ว่า ๓ ครั้ง)

จากนั้นคณะสงฆ์ทั้งมวลจึงกล่าวคำขอขมาว่า **“มหาเถเร ปะมาเทนะ ทะวารัตตะเยนะ กะตัง, สัพพัง อะปะราธัง ขะมะตุ โน ภันเต”** (๓ หน)

องค์ท่านรับว่า **“อะหัง ขะมามิ ตุมเหหิปิ เม ขะมิตัพพัง”**

พระเณรรับว่า **“ขะมามะ ภันเต”**

จากนั้นองค์ท่านให้พรเสียงดังฟังชัด มีกิริยาน่าเคารพเลื่อมใส ยิ่งมองดูยิ่งซึ้งใจ

พระเณรกราบท่าน ๓ ครั้ง องค์ท่านกล่าวว่าไม่ไหวแล้ว ขอเข้าพักที่กุฏิพำนัก

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ มีพระจำพรรษาจำนวน ๕๗ สามเณร ๓ รูป ดังนี้

๑. พ่อแม่ครูจารย์หลวงปู่ลี กุสลธโร ๒. พระอาจารย์คำบ่อ กนฺตวีโร ๓. พระอาจารย์อุทาน จารุธมฺโม ๔. พระอาจารย์กนก กนโก ๕. พระอาจารย์สุจีน ธานวโร ๖. พระอาจารย์มาณพ ธิตนาโย ๗. พระเอนก อนุตฺตโร ๘. พระอาจารย์เคลือบ โรจโน ๙. พระอาจารย์ดำริ ธมฺมสงฺกปฺโป ๑๐. พระอาจารย์สักก์ สีลสาโร ๑๑. พระอาจารย์มหาธีรนาถ อคฺคธีโร ๑๒. พระอาจารย์สมปอง อลีนจิตฺโต ๑๓. พระอาจารย์ขรรค์ สิริธมฺโม ๑๔.พระอาจารย์พงศกร วรกิจโจ ๑๕. พระอาจารย์อุเทน สุธมฺโม ๑๖. พระมหามงคล สุมงฺคโล ๑๗. พระไพนิจ สิริปญฺโญ ๑๘. พระประทีป อุทโย ๑๙. พระพุฒ ญาณวโร ๒๐. พระมิตร อภิชญฺโญ ๒๑. พระพิชัยยุทธ วีตาลโย ๒๒. พระณัฐพงษ์ โกวิโท ๒๓. พระสุริยัน ทนฺตจิตฺโต ๒๔. พระธำรง ธมฺมธโร

คณะสงฆ์วัดภูผาแดง อธิษฐานเข้าพรรษา และกล่าวขอขมา (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙)

๒๕. พระมหามนตรี ถิรจิตฺโต ๒๖. พระนิรันดร์ ถาวโร ๒๗. พระพรเทพ ญาณวุฑฺโฒ ๒๘. พระทวี เตชธมฺโม ๒๙. พระพงษ์เพชร พฺรหฺมวโร ๓๐. พระศิวะ รกฺขิตฺตธมฺโม ๓๑. พระพิมพ์ ชาคโร ๓๒. พระมณฑล คมฺภีรธมฺโม ๓๓. พระทวี อตฺตสาโร ๓๔. พระธราดล ชิตงฺกโร ๓๕. พระเพลินจิต อธิจิตฺโต ๓๖. พระพิษณุ วชิรปญฺโญ ๓๗. พระสมพร สุธีโร ๓๘. พระสุขสันต์ สุจิตฺโต ๓๙. พระกัมพล อุตฺตโม ๔๐. พระสมหมาย ขนฺติโก ๔๑. พระ JORG ขนฺธปญฺโญ ๔๒. พระศุภชัย สุขกาโม ๔๓. พระศักดิ์ศิริ ปญฺญาธโร ๔๔. พระคะนอง วฑฺฒธมฺโม ๔๕. พระแสง สุปภาโส ๔๖. พระอุดมชัย ธมฺมภาโร ๔๗. พระวีรยุทธ กนฺตวีโร ๔๘. พระสุริยา สจฺจญาโณ ๔๙. พระจักรกราวุธ อภิปุญฺโญ ๕๐. พระอัคคัญญู โชติปญฺโญ ๕๑. พระเมฆิลน์ ธมฺมยาโค ๕๒. พระชัยยนต์ อุตฺตวงฺโส ๕๓. พระรัฐภูมิ จกฺกธมฺโม ๕๔. พระเวชยัน อริญชโย ๕๕. พระยุทธนา สิริปุญฺโญ ๕๖. พระประดิษฐ์ สิริคุตฺโต ๕๗. พระพงษศักดิ์ ธีติภูโต ๕๘. สามเณรศุภโชค ทรงทิพย์ ๕๙. สามเณรวิเชียร สมแก้ว ๖๐. สามเณรปลาดุก ไชยลา

องค์ท่านสอนพระเณรมิให้ย่อท้อต่อความพากเพียร ให้อุบายปลุกจิตใจอยู่เสมอ พระบางรูปทำทางจงกรม แล้วสร้างหลังคาครอบกันความร้อน ท่านดุเอาว่า **เดินกลางแจ้งนั่นแหละดีมันจะได้เห็นทุกข์ เดินจงกรมสะดวกสบายอย่างนั้นจะไปเห็นธรรมอะไร** รายใดอ่อนแอกระวนกระวายใจ ไม่สำรวมกิริยามารยาท รายนั้นต้องถูกท่านเทศน์อย่างหนัก รายใดจิตใจเข้มแข็งองค์ท่านแสดงความยินดีชมเชยกล่าวถึงและเทศน์ให้ฟังอย่างไพเราะจับใจ การปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์ที่เข้ามาเยี่ยม องค์ท่านอ่อนน้อมยิ่งนัก อย่างเช่น**หลวงปู่บุญมี ปริปุณฺโณ**

มาเยี่ยมท่าน องค์ท่านแสดงความอ่อนน้อมต่อกันเป็นอย่างมาก เป็นกิริยามารยาทที่สวยงาม ต่างองค์ก็ต่างแก่เฒ่าต้องมีพระคอยเป็นล่ามแปลกันอีกทอดหนึ่ง แต่เวลาท่านอยู่ด้วยกัน ท่านจะแสดงออกต่อกันด้วยธรรมล้วน ๆ ไม่มีกิเลสแอบแฝง ทางหลวงปู่บุญมี จะมีปัจจัยมาถวายร่วมสร้างพุทธมหาเจดีย์กับองค์ท่านเสมอ ๆ เป็นเงินก้อนใหญ่ ๆ ส่วนองค์ปู่ลีก็จะถามหลวงปู่บุญมีว่า สร้างเจดีย์เสร็จแล้วหรือยัง เมื่อทราบว่าเสร็จแล้ว มีพระทองคำบรรจุหรือยัง เมื่อยังไม่มีองค์ท่านให้เอาพระทองคำที่ห้องนอนมีน้ำหนักหลายกิโลกรัมออกมาถวาย พร้อมทั้งเอาพระโบราณที่ขุดพบที่ภูผาแดงมอบให้หลวงปู่บุญมีไปบรรจุที่เจดีย์วัดป่าศิลาทอง จังหวัดยโสธร อีกด้วย

ยังมีหลวงปู่อุ่นอีกรูปหนึ่งที่เข้ามาหาท่านแล้วดูงามยิ่ง ท่านทั้งสองสนทนากันเป็นที่น่าชื่นใจ ท่านถามไถ่กันไม่มากนัก แต่เป็นไปแบบละมุนละไมอ่อนนุ่มพอดี ๆ ส่วนมากท่านทั้งสองจะถามถึงสุขภาพว่าเป็นอย่างไร สบายดีหรือ พอทนกับธาตุขันธ์อันไม่เที่ยงได้อยู่หรือ พอมีชีวิตอยู่ต่อไปได้หรือ เหมือนครั้งสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ากำลังเสด็จจาริกไป ทรงเจอพระภิกษุสงฆ์ในระหว่างทางก็ตรัสทักทายว่า **“ขมนียं ยาปนียं ภิกฺขเว”** และพระภิกษุสงฆ์ก็ทูลตอบว่า **“ขมนียं ยาปนียं ภนฺเต”** แปลเป็นภาษาบ้านเราก็ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เธอสบายดีหรือ พอทนอยู่ได้หรือ?” “สบายดี พอทนได้อยู่ พระเจ้าข้า” แม้รูปอื่น ๆ ที่เข้ามาหาท่านส่วนมากเป็นไปในแนวเดียวกัน ส่วนเรื่องธัมมะธัมโมแต่ละท่านก็ผ่านมาอย่างโชกโชน รู้เห็นเป็นจริงกันไปหมดแล้ว ไม่ค่อยเห็นสนทนากันสักเท่าไหร่ ที่จริง **ขมนียं ยาปนียं** ที่ท่านถามไถ่กันก็เป็นอริยสัจอยู่ในนั้นทั้งหมดอยู่แล้ว

ข้อวัตรบางส่วนของวัดภูผาแดง

ยิ่งสามเณรน้อยองค์ท่านเมตตามาก ท่านจะถามอย่างน่ารักว่า “น้อยเป็นอย่างไรอย่างนั้น อย่างนี้” เก็บช็อคโกแลตไว้ให้ ท่านสนใจเณรเป็นพิเศษ หากเณรโตพอสมควรใกล้จะบวชพระ องค์ท่านสั่งให้ท่องปาฏิโมกข์ องค์ท่านจะคอยถามว่าท่องไปถึงไหน

กับพระในวัดท่านถามถึงฟืนที่โรงน้ำร้อน ไม้กวาดที่องค์ท่านสั่งให้ทำไปถวายวัดนั้นวัดนี้ องค์ท่านละเอียดมากเรื่องเครื่องใช้บริขารต่าง ๆ เรื่องงานวันเกิดท่านไม่ปรารภเลย พอถึงวันงานท่านสั่งให้เจริญพุทธมนต์ต่อด้วยบทมหาสมัยสูตร ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร ท่านว่าสวดบทมหาสมัยสูตร เทวดามาชุมนุมกันมากเป็นที่อัศจรรย์

องค์ท่านมีเมตตามากแม้ในบุคคลทั่วไป เรื่องวัตถุมงคลหากมีผู้กล้าขอ ท่านอาจอนุญาตให้ทำเป็นบางรายเพื่อแจกจ่ายให้สาธุชนที่มากราบไหว้ได้รับเป็นของที่ระลึกแทนองค์ท่านที่ไม่ได้ออกมาต้อนรับ แต่ท่านห้ามมิให้ทำเพื่อจำหน่ายหาเงินทอง

แม้องค์ท่านไม่ได้ออกเดินทางไปไหน แต่เมื่อเวลาหมู่คณะล้มตายมรณภาพรู้สึกว่าองค์ท่านใส่ใจเป็นอย่างยิ่ง สมเป็นผู้นำหมู่คณะ คือท่านช่วยเหลือด้วยการกระทำ มิใช่คำพูดอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น งานเผาศพหลวงพ่อประสิทธิ์ ปุญฺญมากโร ที่วัดถ้ำสหาย ท่านสั่งให้เตรียมฟืนไม้จิกสำหรับเผา และข้าวของที่จำเป็นเสร็จสรรพ นำรถเกรด รถแบคโฮ รถสิบล้อจากวัดภูผาแดงไปเกรดจัดเตรียมสถานที่อย่างเต็มที่ มอบเงินทำบุญ และรูปอื่น ๆ องค์ท่านก็ปฏิบัติอย่างนี้เรื่อยมา

เรื่องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของท่านเด่นมาก มิใช่ทำเพื่อต้องการให้คนรู้จัก แต่ทำด้วยความเมตตาจริง ๆ เช่น องค์ท่านนั่งรถผ่านมาทางถนนสายหลักอำเภอหนองวัวซอเห็นเด็กนักเรียน

พระเณรวัดป่าภูผาแดงขณะกำลังทำไม้กวาดตามสูตรของหลวงปู่ลี ในพรรษาปี ๒๕๕๙

วิ่งข้ามถนน ท่านเห็นว่าจะเป็นอันตรายกับเด็กท่านจึงเมตตามอบเงินให้กรมทางหลวงสร้างสะพานลอยถึง ๓ จุด แต่ละจุดราว ๓-๕ ล้านบาท นี่แสดงถึงความเมตตาขององค์ท่านเป็นอย่างยิ่ง แต่ละวันจะมีผู้มาขอเมตตาจากองค์ท่านมาก ถ้าไม่เหลือวิสัยและจำเป็นแก่เหตุนั้น ๆ องค์ท่านพิจารณาช่วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นรถนำของตำรวจ รถพยาบาล หรือตึกสงฆ์ ท่านพิจารณาให้เป็นเงินหลายสิบล้านก็หลายแห่ง การสงเคราะห์ขององค์ท่านเป็นรองก็เพียงองค์หลวงตาเท่านั้น ในบรรดาศิษย์หลวงตาทั้งหลายรู้สึกว่าองค์ท่านจะเด่นกว่าหมู่ แต่เป็นไปในแบบไม่เปิดเผยให้ท่านผู้ใดทราบ ท่านให้ด้วยเมตตาธรรมจริง ๆ

ผู้เขียนได้กราบเรียนถามถึงการขอขมากรรมหรือทำวัตรครูบาอาจารย์วัดต่าง ๆ ช่วงเข้าพรรษา ท่านบอกว่า “พ่อแม่ครูจารย์ไม่ได้พาทำ ถ้าทำ องค์ท่านเองไปเพียงรูปเดียว ง่าย ๆ ไม่ให้พระเณรติดตามไปด้วย เช่น องค์หลวงตาท่านไปคารวะหลวงปู่ใหญ่วัดโพธิ์ฯ องค์ท่านไปเพียงรูปเดียว ที่เห็นก็มีเพียงแค่นั้น รู้สึกท่านให้เน้นหนักทางภาคปฏิบัติกลัวพระเณรจะถือเอาเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นเยี่ยงอย่างแล้วปฏิบัติกันเลอะเทอะ แทะแต่กระดูกกินแต่กระดาษคิดว่าเป็นเนื้อสัน

วัดกรรมฐานแท้ย่อมมีข้อวัตรปฏิบัติที่เข้มงวด และงดงาม ผู้ที่นอกรีตไม่อาจจะมาร่วมสังฆกรรมกับองค์ท่านและหมู่คณะได้ ท่านเป็นพระอยู่ป่า ท่านก็อยู่ป่าจริง ๆ ไม่รับนิมนต์เข้าในเมือง ข้อวัตรปฏิบัติคือศีลอันเป็นรั้วกั้นบาปอกุศลทั้งหลาย วันพระปาฏิโมกข์ลงรวมที่ศาลาเวลา ๐๓.๐๐ น. วันปกติประมาณ ๐๔.๐๐ น. พระเณรต่างเดินออกจากกุฏิที่พักเพื่อมารวมกันทำข้อวัตรที่เป็นศาลาการเปรียญที่มีรูปแบบสมถะพอเหมาะพอควร

คณะสงฆ์วัดภูผาแดงออกรับบิณฑบาตสายบ้านหนองอ้อ

เวลาราว ๐๕.๑๕ น. หรือได้อรุณผ้าครอง ออกบิณฑบาต ๖ สายคือ ๑. บ้านหนองอ้อ ๒. บ้านคำหมากคูณ ๓. บ้านหนองแวงฮี ๔. บ้านผาแดงหรือบ้านหนองสวรรค์ ๕. โรงครัว และรอบศาลาสำหรับพระอาพาธและชราภาพ ส่วนในพรรษาถือธุดงค์ตามอัธยาศัย

สำหรับข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงปู่ลี หมุนเวียนกันทั้งวัด เข้าเวรดูแลธาตุขันธ์ขององค์ท่านเป็นรายวันบ้าง เป็นรายสัปดาห์บ้าง เนื่องด้วยโรครุมเร้าในตอนกลางคืน องค์ท่านจะนอนน้อย ช่วงเวลาจำวัตรคือใกล้รุ่ง

เวลา ๐๖.๓๐ น. เป็นเวลาจังหัน หลังจังหันองค์ท่านจะจำวัดได้บ้าง ราวเที่ยงออกจากกุฏิไปตรวจงานตามอัธยาศัย

เวลา ๑๔.๐๐ น. เปิดโอกาสให้ญาติโยมเข้ากราบด้านหน้ากุฏิ

เวลา ๑๖.๐๐ น. สรงน้ำ ฉันน้ำปานะ จากนั้นพระที่มีหน้าที่ประจำเรื่องยา จัดยาถวาย

เวลา ๑๘.๐๐ น. เข้าห้องพักเร็วช้าตามธาตุขันธ์ มีพระที่คอยนวดเส้นถวายประจำราว ๓ - ๔ รูป องค์ท่านเปิดวิทยุฟังพระธรรมเทศนาขององค์หลวงตาทุกวันมิได้ขาด

เวลา ๒๐.๐๐ น. องค์ท่านทำวัตรสวดมนต์พร้อมสถานีวิทยุเสียงธรรมบ้านตาดเป็นประจำมิได้ขาด

คณะสงฆ์วัดภูผาแดงฉันภัตตาหารเช้าที่ศาลาการเปรียญ

เวลา ๐๕.๐๐ น. องค์ท่านทำวัตรเช้าพร้อมกับสถานีวิทยุเสียงธรรมวัดป่าบ้านตาด

องค์หลวงปู่ท่านมีโรคประจำตัวคือ ๑. โรคความดัน ๒. โรคไขมันออกตามผิวหนังไม่หยุด จะมีพระอุปัฏฐากประจำคอยปฏิบัติประจำอยู่ ๓ รูปตลอด ๒๔ ชั่วโมง คือ ๑. พระอาจารย์สายัณห์ ๒. ครูบาต้น ๓. สามเณรเบนซ์

นอกจากนั้นยังมีพระอุปัฏฐากเป็นรายเรื่อง แม้นอาจจะไม่ได้เข้าใกล้องค์มากนัก แต่มีหน้าที่ประจำ อย่างเช่นองค์ที่คอยตำสมอซึ่งเป็นยาระบาย องค์ที่คอยซักผ้าสำหรับเช็ดไขมันองค์ท่าน และยังมีฆราวาสที่ช่วยประจำคอยเสริมช่วยเหลือพระในการอุปัฏฐากด้วย ยังมีพระเจ้าหน้าที่ประจำที่คอยดูแลระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า การก่อสร้าง ซึ่งแต่ละท่านจะมีความชำนิชำนาญเป็นอย่างมาก วัดของท่านจึงเป็นเหมือนบริษัทใหญ่ คือ พุทธบริษัทช่วยกันดูแล

พระเณรที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าอุปัฏฐากก็จักได้โอกาสฟังธรรม สัมผัสธรรมแท้ในช่วงเวลาเข้าอุปัฏฐากองค์ท่านนี้แล หากท่านรูปใดมีปัญหาทางการภาวนาทางด้านภายใน โอกาสนี้เป็นโอกาสเหมาะที่สุดที่จักกราบเรียนถามท่านได้ หรือหากองค์ท่านปรารภหัวข้อธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ถ้าฉลาดพอก็จักได้ฟังธรรมอันวิเศษที่หาฟังไม่ได้ในที่ทั่วไป แต่ละองค์ที่เข้าไปใกล้องค์ท่าน ๆ จะมีอุบายสอนแต่ละรายไปไม่ซ้ำกัน

หลวงปู่ลี ขณะปลงผมในพรรษา ปี ๒๕๕๙

มีอีกเรื่องที่จักนำมากล่าวขอท่านผู้อ่านพิจารณาเอง ทราบมาว่ามีหมู่เพื่อนหลายรูปนำน้ำมูตรของท่านใส่ขวดเก็บไว้ได้กลายเป็นพระธาตุ หรือบางรูปนำเกสาของท่านไปเก็บรักษาไว้ได้กลายเป็นพระธาตุ พระเณรบางรูปญาติโยมพุทธบริษัทที่ได้ไปนั้นต่างอัญเชิญไปไว้ในสถานที่อันควรของตน ๆ เพื่อสักการะบูชาแทนองค์ท่าน แต่เรื่องนี้รู้กันเฉพาะภายในมิได้แจกจ่ายให้บุคคลภายนอก หรืออาจมีบ้างเฉพาะท่านผู้คุ้นเคยจริง ๆ ผู้เขียนก็ได้จากหมู่เพื่อนที่นำมาให้ดูแล้วบอกว่า เวลาองค์ท่านปัสสาวะเก็บเอาไปรักษาไว้สิแล้วอธิษฐานจิต ผมรับรองเลยว่าต้องเป็นพระธาตุแน่ บางรูปก็ไม่สนใจในเรื่องนี้เพราะเคยชินเคยเห็นมาบ่อย แล้วกล่าวว่า **“โอ๊ย! จะไปดูอะไรกับปัสสาวะอุจจาระของท่าน ผมนั่งอยู่กุฏินั่งคิดนั่งปรุงอะไร ท่านยังเดินมาบอกว่าท่านอย่าคิดอย่างนั้น อย่าปรุงอย่างนั้น มันทำให้จิตไม่เกิดสมาธิได้ง่าย ขนาดคิดอยู่ทางนี้หลบคิดอยู่คนเดียวอยู่ในซอกหลืบยังไม่พ้นที่องค์ท่านจะรู้ได้ นับประสาอะไรกับน้ำมูตรของท่านจะไม่กลายเป็นพระธาตุ ต้องกลายแน่นอน”** บางรูปคิดอยู่ในใจว่า “อยากถึงธรรมเหมือนที่องค์ท่านถึงบ้าง ขอบารมีท่านช่วยส่งเสริมในการปฏิบัติให้เร็วขึ้น” คิดไปเดินไปเพื่อถวายการสรงน้ำขององค์ท่าน พอเดินไปถึง ท่านกล่าวขึ้นแล้วมองหน้าว่า **“อยากได้ธรรม ต้องทำเอาเอง ปฏิบัติเอาเอง ผมได้แต่บอกสอนเท่านั้น หน้าที่ปฏิบัติเป็นหน้าที่ของท่าน ไม่มีใครขอใครได้ หรือทำแทนกันได้นะ”** พระรูปนั้นได้ฟังเฉพาะหน้าถึงกับเข่าอ่อน เพราะไม่คาดคิดว่าท่านจะรู้วาระจิตความคิดของตนที่ปรุงออกมาแบบบ้า ๆ บอ ๆ ชุบมือเปิบ

พูดถึงน้ำมูตรกลายเป็นพระธาตุ ผู้เขียนเองก็เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง วันหนึ่งจึงทดลองให้ครูบาที่คอยนวดถวายท่านเก็บไว้แล้วอธิษฐานจิตบูชาท่าน ไม่กี่วันครูบารูปนั้นหน้าตาตื่นมาว่า

ทันตธาตุหลวงปู่ลี

เกศาธาตุหลวงปู่ลี

เหรียญหลังช้าง

พระกริ่งหลวงปู่ลี ๒๕๕๙

“อาจารย์ น้ำมูตรหลวงปู่กลายเป็นพระธาตุจริง ๆ” ท่านเอามาให้ดูก็เป็นเม็ดเล็ก ๆ ใส ๆ วาว ๆ เมื่อน้ำมูตรแห้งลง ได้กลายเป็นแบบนี้ทั้งหมด ผู้เขียนบอกว่า “ลองอีกครั้งเถอะ จะเป็นอย่างนี้อีกรึเปล่า” ครูบาท่านก็เก็บเอาปัสสาวะหลวงปู่ไปใส่ขวดอธิษฐานอีก เพียงไม่กี่วันท่านก็หน้าตาตื่นมาอีกว่า “ท่านอาจารย์ น้ำมูตรหลวงปู่กลายเป็นพระธาตุอีกแล้ว” เมื่อนำมาพิจารณาดูก็เป็นเหมือนครั้งก่อนไม่ผิดเพี้ยน จึงบอกกับครูบาว่า “ขอลองอีกเป็นครั้งที่สาม ตติยัมปิ.... แม้ครั้งที่สามก็ขอให้เป็นอีก” จึงให้ครูบาไปเก็บเอาน้ำมูตรของท่านในตอนเย็นอีก ครูบาท่านเอาไปรักษาไว้ได้ไม่นานคราวนี้ท่านก็หน้าตาตื่นมาอีกว่า “ท่านอาจารย์เป็นเหมือนเดิมอีกแล้ว น้ำมูตรหลวงปู่กลายเป็นพระธาตุอีกแล้ว” จึงนำเอามาดูเป็นพระธาตุสวยงามเช่นเดิม จึงกราบขอขมาที่ทดลององค์ท่านถึง ๓ วาระ วันนั้นเข้าไปกราบท่านตอนเย็น ท่านกล่าวว่า **“ไม่สิ้นกิเลสมันไม่หายสงสัยหรอก ปฏิบัติให้สิ้นกิเลสสิจะได้หายสงสัย”** ผู้เขียนนั่งก้มหน้าฟังถึงความโง่เขลาเบาปัญญาที่ได้ล่วงเกินองค์ท่านด้วยการทดสอบอย่างนั้น

หลวงปู่ลีจึงเป็นพระอาจารย์ที่สำคัญองค์หนึ่ง ท่านสอนพระให้เด็ดเดี่ยวอาจหาญมาก ใครไม่ตั้งใจจริงไปอยู่กับท่านย่อมมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา องค์ท่านเป็นองค์ธรรมคอยอบรมสั่งสอนความจริงแห่งธรรมให้ศิษยานุศิษย์ได้อาศัยประพฤติปฏิบัติ

พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัวท่านกล่าวว่า **“ธรรมลีสำเร็จเร็ว บวชไม่กี่ปีก็สำเร็จ ...ผู้สำเร็จธรรมขั้นสูง เป็นพระอรหันต์ ถ้าครองขันธ์นานอัฐิหรือส่วนแห่งสังขารย่อมกลายเป็นพระธาตุเร็ว”**

หลวงปู่ลี เป็นประธานในพิธีปวารณาออกพรรษาที่วัดผาแดง วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

ท่านทั้งหลายลองพิจารณาดูสิ! องค์ท่านได้สำเร็จธรรมเมื่ออายุ ๓๘ พรรษาที่ ๑๑ ตรงกับวันพุธที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด เวลาราวตีสอง ที่ป่าช้าผีน้อย บ้านกกกอก อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย รวมมาถึงปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ นับเป็นเวลาที่ท่านครองขันธ์อันบริสุทธิ์ ๕๗ ปี ซึ่งถือว่านานามากทีเดียว การที่ส่วนแห่งสังขารของท่านจะกลายเป็นพระธาตุจึงเป็นเรื่องไม่แปลก

การเขียนประวัติขององค์ท่านยังไม่จบเพราะองค์ท่านยังครองขันธ์เรื่องราวขององค์ท่านยังต้องจารึกกันอีกต่อไป ท่านอาศัยอยู่ในโลกใบนี้เพียงรอเวลาเสื่อมไปของสังขารเท่านั้น ท่านตั้งอยู่ในภาวะที่เรียกว่า **“ลอยพ้นจากโลกธรรม ไม่ติดโลก”** แม้องค์ท่านจะไม่ได้แสดงฤทธิ์เหาะเหินเดินฟ้าดำดินให้เห็น แต่สำหรับผู้เขียนแล้วกลับเห็นว่าองค์ท่านแสดงฤทธิ์ตลอดเวลา เป็นฤทธิ์แบบอริยะ คือจิตขององค์ท่านลอยอยู่เหนือ ความโลภ โกรธ หลง **ในสิ่งที่น่าเกลียด คนทั้งหลายเกลียดชังแช่งด่า ท่านก็ไม่เกลียด ในสิ่งที่น่ารัก คนทั้งหลายหลงรักหลงชัง ท่านก็ไม่หลงรักชัง** ส่วนฤทธิ์ที่เหาะเหินเดินฟ้าที่คนทั้งหลายชอบแสวงหา นั่น! มิใช่ฤทธิ์แบบอริยะ ดีไม่ดีบางทีอาจเกิดโทษไม่สามารถทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ แต่สำหรับองค์ท่านได้ทำใจให้เหนือฤทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง คือจิตใจบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส บรรลุอาสวักขัย ท่านใช้เวลาที่เหลือเป็นแบบ

อย่างสั่งสอนประชาชนญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลายมิให้ลุ่มหลงในโลกแห่งความเลือนลาง มิให้ไปวุ่นวายกับสิ่งลับ ๆ ล่อ ๆ บ้า ๆ บอ ๆ สูง ๆ ต่ำ ๆ ดำ ๆ ขาว ๆ ผลุบ ๆ โผล่ ๆ ยื้อ ๆ แย่ง ๆ ที่มิอาจจะทำให้รู้แจ้งชัดเจนได้ ท่านสอนให้พึ่งตนเองแล้วพยายามพากเพียรนำตนให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งมวล

ดูก่อนท่านทั้งหลาย! สำหรับเรื่องประวัติหลวงปู่ลีนั้น ค่อนข้างจะมากอยู่ ตั้งแต่ต้นชนปลายรู้สึกว่าสวยงามทุกระยะ ชีวิตของท่านถูกออกแบบมาดี เป็นที่น่าเคารพเลื่อมใสของคนทุกเพศทุกวัย ได้ยินไปถึงไหนหอมหวลไปถึงนั้น เป็นพระมหาเถระองค์สำคัญยิ่งในพุทธจักรวงศ์พระกรรมฐาน เป็นผู้มีบุญพรั่งพร้อมด้วยจริยาสัมมาปฏิบัติ ได้ติดตามองค์หลวงตามหาบัวเป็นเวลานาน กระทำกิจทุกอย่างเพื่อองค์หลวงตา โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากใด ๆ ท่านมีจิตใจอ่อนนิ่มบริสุทธิ์สะอาดในองค์พระหลวงตายิ่งนัก ท่านปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรงประดุจดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ คติที่ไปของท่านเป็นหนึ่งไม่มีสองสมดังภาษิตที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสไว้ว่า “**คติ มิคานำ ปวนำ อากาโส ปกฺขินำ คติ วิราโค คติ ธมฺมานำ นิพฺพานารหตำ คตีติ. ป่าเปลี่ยวเป็นที่ไปของฝูงเนื้อ กลางหาวเป็นที่ไปของฝูงนก การสิ้นความกำหนัดเป็นเป้าหมายของธรรมะ พระนิพพานเป็นที่ไปของพระอรหันต์** ดังนี้

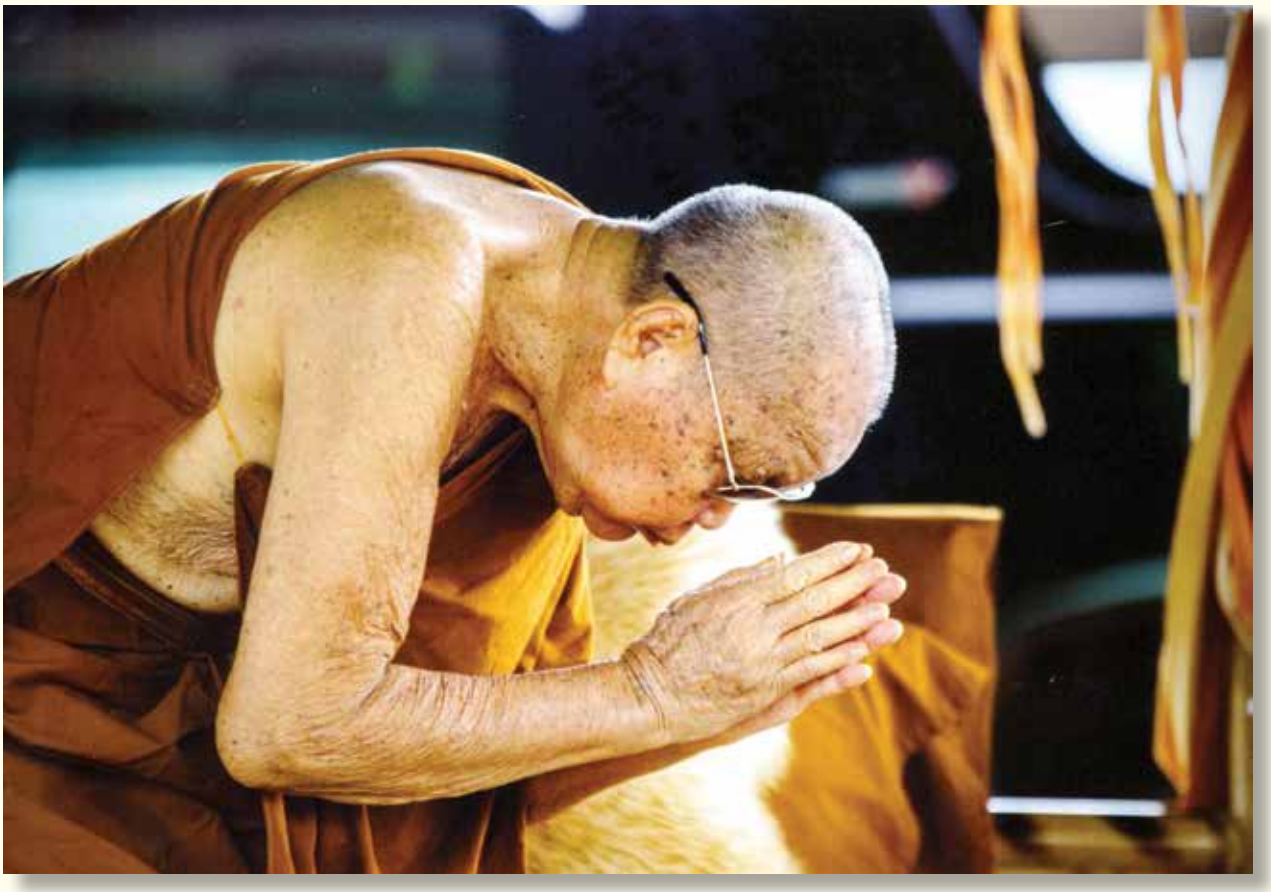

ในบรรดาศิษย์ทั้งหลายผู้ใกล้ชิดองค์พ่อแม่ครูจารย์หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ผู้ใดเล่าจะเสมอเหมือนหลวงปู่ลี กุสลธโร ท่านช่างเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน มีอุปนิสัยเป็นปัจเจกะ มีกิริยาที่น่ารัก ท่านพูดเพียงพอดี ไม่มากไม่น้อย รักสงบ สมถะสม่ำเสมอ ยินดีในธุดงควัตร มีเมตตาเป็นสาธารณะ ไม่ระย่อในการปราบกิเลส กตัญญูรู้คุณต่อท่านผู้มีพระคุณหาผู้เปรียบได้ยาก

ท่านได้ทำหน้าที่พุทธสาวกและศิษย์เอกองค์หลวงตาสมบูรณ์แล้ว ท่านทรงคุณสมบัติดีงาม บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ประเสริฐ **อรหำ** เป็นผู้ไกลจากกิเลส **ขีณาสโว** เป็นผู้สิ้นอาสวะ **วุสิตวนฺโต** จบคัมภีร์ชีวิตครบถ้วน **โอหิตภาโร** เป็นผู้ปลงภาระ **มหาปุริโส** เป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรม **สมฺปนฺนกุสโล** มีบุญกุศลสมบูรณ์ **ปรมกุสโล** มีกุศลธรรมอย่างยิ่ง **ภาวิตตฺโต** เป็นผู้มีตนพัฒนาแล้ว **กุสลธโร** ดวงจิตทรงไว้ซึ่งกุศลสุดส่วน สมชื่อสมนามที่องค์พ่อแม่หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน มหาปราชญ์ภาคอีสาน ประทานนามให้องค์ท่านว่า **“ธรรมลี เศรษฐีธรรม”** อย่างแท้จริงฯ

ประวัติคติธรรมปฏิปทาและพระธรรมเทศนา ของหลวงปู่ลี กุสลธโร พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม ข้าพเจ้าได้สดับมาทั้งต่อหน้าและลับหลัง อาจพลาดพลั้งหรือตกหล่นหรือล้ำ

เกินไปบ้าง ตามนิสัยปุถุชนคนหนา ที่บังอาจเขียนเรื่องพระอริยเจ้า ขอพนมมือกราบไหว้ด้วยกาย วาจาใจ ทุกสิ่งทุกอย่างผู้เขียนบันทึกไว้ ทำด้วยหัวใจที่เทิดทูน เพราะอาศัยแสงจันทร์อันนวลใย จึงสามารถเดินย่ำไปในยามค่ำคืน เพราะอาศัยท่านเป่ากระหม่อมจอมขวัญจึงอ่านออกเขียนได้ ถ้าหากมิใช่บารมีองค์ท่านคอยค้ำหนุน คงมิอาจเพิ่มพูนดวงสติปัญญา เพราะอาศัยท่านซึ่งเป็นประดุจดวงอาทิตย์นั่นแหละหนา แม้อยู่ในที่มืดก็พลอยได้รับแสงอาภารัศมี ผู้เขียนก็มิใช่นักเขียน เป็นแต่เพียงนักบันทึกความจริงจากปากท่านผู้ทรงธรรมนำมาเรียบเรียงให้เป็นเล่มเท่านั้น

บัดนี้ ในวาระลุปริโยสานแห่งงานหนังสือ **“ธรรมลี เศรษฐีธรรม”** อันตั้งจิตไว้เป็นธรรมทานในวาระ ๙๕ ปี เศรษฐีธรรม ค้ำโพธิ์ให้ลูกหลานได้อาศัย ค้ำชัยให้ลูกหลานได้พึ่งบุญ จึงถือเอาฤกษ์เอาชัยอาศัยกุศลธรรมทาน ต่ออายุกาลหลวงปู่ลี ให้ยืดยาวออกไป ขอทุกท่านจงเกื้อหนุนอนุโมทนาการ จงเจริญเกษมสำราญด้วยสรรพกุศล ขอบารมีหลวงปู่ลีจงบันดาลดล ให้ทุกคนมีความสุขกายสบายใจ ขอพระสัทธรรมรุ่งเรืองสว่างไสว เจริญไพบูลย์ยิ่งใหญ่ เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทยตลอดกาล เทอญฯ

กุสลธรฺเถรวฺถุ นิฏฺฐิตำ.

รายนามผู้ร่วมทำบุญหนังสือประวัติหลวงปู่ลี กุสลธโร

จำนวนเงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐.- บาท วัดป่าภูผาสูง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

จำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐.- บาท คุณกษิรา เทพเจริญ และครอบครัว

จำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐.- บาท คุณวีระศักดิ์ เสียงชอบ และครอบครัว

จำนวนเงิน ๒๖,๐๐๐.- บาท คุณพ่ออุดม-คุณแม่เอมอร ปิ่นวัฒนาพฤกษ์ และคุณกนกพร เวชมณีกร ณ ราชสีมา

จำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐.- บาท คุณปุณยวัจน์-คุณษมาวีร์-ด.ช.พรรษิษฐ์ เจษฎาภูษณบุษย์

จำนวนเงิน ๑๕,๐๐๐.- บาท ครอบครัวกองทุ่งมน, คุณพินิจ-ปาณิศา วุฒิพันธ์ และครอบครัว

จำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐.- บาท คุณพงศ์ศักดิ์ กาญจนเสวี, คุณนันทนา กาญจนเสวี, คุณรวมพร ไชยเศรษฐ และครอบครัว, คุณพิพัฒน์-ถาวร ปัญจนันท และครอบครัว

จำนวนเงิน ๕,๕๐๐.- บาท ครอบครัวกันตะวงศ์

จำนวนเงิน ๕,๐๐๐.- บาท แม่วารินทร์ วัฒนไชย-พ่อเจริญ วิริยาภิรมย์, ครอบครัวอิ่มจันทร์, แม่อรุณ สาระดำ และครอบครัว, ยายวารินทร์-คุณเจริญ วิริยาภิรมย์, นายรุ่ง-นางนงค์นุช ศรทัตต์ และครอบครัว, คุณกฤษณา จินดาศักดิ์

จำนวนเงิน ๔,๘๐๐.- บาท น.ส.ละมัย พาหลง

จำนวนเงิน ๔,๕๙๔.- บาท ร้านก้อนอิฐ

จำนวนเงิน ๔,๐๐๐.- บาท ครอบครัวศรีอำภัย

จำนวนเงิน ๓,๓๐๐.- บาท นายชูชาติ บุญญาพิจิตร์ พร้อมญาติมิตร

จำนวนเงิน ๓,๐๐๐.- บาท พ่อสมพร-แม่สนิท พุฒนอก, คุณสำรวย วุฒิพันธ์, คุณสมบัติ-คุณณัฐชนก โคตรภักดี และครอบครัว

จำนวนเงิน ๒,๕๐๐.- บาท พ่อบุญเท-แม่ทองใบ วงศ์สีแก้ว **จำนวนเงิน ๒,๓๐๐.- บาท** แม่อรุณ สาระดำ และครอบครัว

จำนวนเงิน ๒,๑๐๐.- บาท แม่สำราญ-นายจักรกริช นุชกระโทก

จำนวนเงิน ๒,๐๐๐.- บาท คุณพิชัย นันทิวาส และครอบครัว, พ.ต.ท.เนติรัฐ-บุษรา และครอบครัว, คุณสมบูรณ์ หินทราย, พ่อบุญเท-แม่ทองใบ วงศ์สีแก้ว, ครอบครัวเดชพร, คุณย่าประคอง จิพิมาย, คุณสายชล-คุณอ้อย-คุณผกามาศ กองทุ่งมน, พ่อทองหล่อ-แม่พิกุล สุวรรณศร, คุณจำลอง-คุณคำนาง-คุณกัณธิมา หนูพันธุ์, แม่บุปผา บาดขุนทด, แม่ทองใบ วงศ์สีแก้ว, คุณสนอง-คุณกรกฎ ขลิบกลาง และครอบครัว, คุณมาร์ติน-คุณจุไรรัตน์ ฮอมเดย์, คุณส่งศักดิ์-คุณกรรณิการ์ โสภาจันทร์, คุณรวมพร ไชยเศรษฐ, คุณไชยเดช-คุณณภัทรธรา ยอดมีชัย, คุณชวินสรรค์ โรจน์รุ่งธนานพ, คุณกรองแก้ว เกอมิเนน และครอบครัวไรมอล, ดร.วิวรรธน์ กาญจนนันทิวัฒน์, คุณนวลจันทร์ ตันฑศรีสุโรจน์, คุณวัฒนา กาญจนหัตถกิจ, ดร.วิภาภรณ์ เกียรติอำนวย, ครอบครัววงศ์สีแก้ว, ครอบครัวโรจน์รุ่งธนานพ และครอบครัวธนโชติภักดิพงศ์, ครอบครัวอยู่สุขสำราญ (ดงมะไฟ), ครูบาปอง, คุณอำนวยผล-สมพร ยอดจะโปะ และครอบครัว

จำนวนเงิน ๑,๘๐๐.- บาท นางวิภาวดี วัฒนชัยไผ่สวัสดิ์ **จำนวนเงิน ๑,๗๐๐.- บาท** คุณส่งศักดิ์-คุณกรรณิการ์ โสภาจันทร์และคณะ, ร.ท.บรรหาร-คุณระเบียบ รวมใหม่ **จำนวนเงิน ๑,๕๐๐.- บาท** ครอบครัวม่ามกระโทก, แม่กระบี่ จ้อยพุดซา, คุณยายเชื่อง ลวดกระโทก, คุณกรองแก้ว เกอมิเนน และครอบครัว, คุณรุ่งเรืองสิน มัวร์ พร้อมครอบครัว, คุณสุชาติ-คุณวราภรณ์ เตียนโพธิ์ทองและครอบครัว, คุณวิรัช-คุณกรรณิกา กาญจนเสวีและครอบครัว, คุณชิราภรณ์ กาญจนเสวี, คุณภาธิญา กาญจนเสวี

จำนวนเงิน ๑,๔๐๐.- บาท แม่สมจิตร ปฐมานุรักษ์ และคณะ, พ่อถนอม-แม่น้อย-คุณสมบัติ-คุณกัญญา-คุณทศพร

จำนวนเงิน ๑,๓๐๐.- บาท ครอบครัวมุ่งก่ายกลาง **จำนวนเงิน ๑,๒๐๐.- บาท** ครอบครัวมีมุข, แม่ประทุม บุญมารักษ์ และครอบครัว, แม่ประกอบ เชิดพุดซา, คุณวีระเชษฐ คำคง, พ่อติ่ง-แม่ตังค์ ฤทธิ์จันอัด, คุณวรรณี ถนอมศักดิ์เจริญ และครอบครัว,

จำนวนเงิน ๑,๑๕๐.- บาท ครอบคิ้วสูงเนิน, ครอบครัวแก่นของ **จำนวนเงิน ๑,๑๐๐.- บาท** แม่ชีทวี เอี่ยมจันทึก, พันเอกพิเศษ ศักดิ์สิทธิ์ เสาวคนธ์, คุณวิรัช มะลิวัลย์, พ.ต.ต.บุญร่วม-คุณทัณฑิต หลวงนา, คุณสังวาลย์-คุณชอ้อน เบาไธสง และครอบครัว, ผู้ใหญ่สมาน-คุณชลอ ยิ้วพ้วย, คุณผ่องศรี-คุณอติรุจ ปวงทิพย์เนตร์, แม่วันนา-พ่อประเสริฐ-แม่หนูแดง โสกระโทก, รวมศรัทธาแม่สานิตย์ ศักดา, ครอบครัวเทพไพศาล, ครูบามือ **จำนวนเงิน ๑,๐๙๐.- บาท** คุณโกศล-คุณจันทนา-คุณธิดารัตน์ กองทุ่งมน, โยมหนองบุญมาก

จำนวนเงิน ๑,๐๕๐.- บาท ครอบครัวเทพไพศาล, ครอบครัวโมลาสูงเนิน, **จำนวนเงิน ๑,๐๔๐.- บาท** ครอบครัวมุ่งก่ายกลาง ดีกลาง

จำนวนเงิน ๑,๐๐๐.- บาท ครอบครัวเกษมกุลพิสิฐ, คุณพัชระวดี เกตุชญารัฐ, คุณธนากร-คุณอัญคนา บิณตะคุ, ครูบาโต, ครูบาเหี่ยว, ครอบครัวพรหมเวชยานนท์, ครูบาเรด, สมบัติ-กัญญา ศรีทอง, แม่เม่า ครีบกระโทก, คุณนิกุล ถาวรวิทยาคม, ครอบครัวเปรี่ยมกระโทก และคณะ, ครอบครัวทาคำ, คุณสมาน-คุณรำพึง จิตดอน, ครอบครัวบรรจงปรุ, แม่พจน์ หล้ามูลชา, พ่อประเสริฐ-แม่หนูแดง โก้กระโทก, แม่น้อย จามสำโร, แม่ถนอม ทองพิมาย, ครอบครัวจิตตวชิรานนท์, ด.ญ.แพรภัทรา บุญมี, ร้านธีรพันธ์ค้าโฟม (จ.อุดรธานี),

ครอบครัวโกวิทชาคร, ครอบครัวพิพัฒน์พฤกษา, ครอบครัวแซ่ลี้, สมชาย-น้ำผึ้ง และคณะ, กันจะรัตน วังหนองหว้า, ร.ต.ทรัพย์-ฉันทนา เนนเลิศ, ครอบครัวพรมยกบัตร, คุณเจริญ-คุณลัดดาวรรณ เนียมแตง, ครอบครัวชินวงศ์, ไทรทองการประเสริฐ, ครอบครัวรีสีประเสริฐ, คุณสมบูรณ์ แซ่ตั้ง, คุณวรรณี ถนอมศักดิ์เจริญ, คุณไก่ โพธิ์ศรีสุข, ครอบครัวยอดจะโปะ, ครอบครัวกันภัย, ครอบครัวเขียวหวาน, ครอบครัวแซ่อึ้ง, คุณชุบ เทียนกระโทกและคณะ, ครอบครัววงศ์วิไลย์, คุณณัฐพล พรมทิง, คุณศรีไพร บรรจงปรุ, ครอบครัวชิมรัมย์, ครอบครัวโพธิสิรัธสี, ครอบครัวจันทร์ศิริ, นายแสวง-คุณประยูร วิเศษแสงทอง, คุณศุภรัตน์ ขลังกระโทก, แม่เจริญ เปรี้ยวกระโทก, ร้าน ส.สมบูรณ์อิเล็คทรอนิคส์, นายประติกา-นางรังสรรค์ เนตร์ถา และครอบครัว, คุณนิพล-คุณอำพร-ด.ญ.ธีระการ เข้าเมือง, แม่ขาเจียง แซ่เตีย, พ่อแดง-แม่ประยูร ปรัดกลาง, คุณจุไรรัตน์ มาร์เชลล์และครอบครัว, แม่สมจิตร เกตุใหม่, นายสุพรรณ สมัครคดี และครอบครัว, ครูบรรเจิด-ครูสำเรียง ทานกระโทก, แม่นิด ปราณีตพลกรัง, แม่มะลิ ดังกลาง, คุณวีณา เหลาทองคำ, พ่อวุฒิ-แม่ศรีไพร บุญทัยสง, ครอบครัวอาชะวะบูล, ครอบครัวกาญจนวิชิต, นางละม่อม กุยเทพพระเนา, แม่ขาว, คุณละเอียด คมจิตร และครอบครัว, คุณสุทินี บ้านสวนริมคลอง, ครอบครัวสินธุสิงห์, พ่อทรัพย์-แม่เข็มพง สินสุพรรณ, พ่อขจร-แม่ปภาวี บัตรสูงเนิน พร้อมลูกหลาน, ครอบครัวลวดลาย, ครอบครัวพุฒนอก, นายพร้อม-นางสุภาพ ฟูกสันเทียะ, ครอบครัวร้านก้าวอะไหล่, นายคนึง-นางพอง พิรักษา, คุณวีรวรรณ แก้วกลม และคณะซีเกท ทีม B, นางทองดี ตวยกระโทก, คุณรันทม พรมทิง, คุณบุญพร้อม-คุณสำราญ มุ่งฝอยกลาง, ครอบครัวจันทร์วิจิตร์, ครอบครัวจุลลัษเฐียรและญาติมิตร, คูบาสด วัดป่าภูผาสูง, ครอบครัวคุณศักดิ์ชัย รู้งาน, พ่อสงวน-แม่ธนพร ภูมิโคกรักษ์, คุณไชยเดช-คุณณภัทรธรา ยอดมีชัย, นายประสพโชค-นางบุญโรม แส่กระโทก, พ่อมี-แม่เลื่อน-น้องมะนาว มาสำโรง, คุณสมพิศ สุทินรัมย์, พ่อประจวบ-คุณประติญา พาไหม, คุณเครือวัลย์ พาไหม, คุณธิดารัตน์ พาไหม, ครอบครัวพิมเสน, แม่ศรี สุเอนก, พ่อขันทอง-แม่สุวรรณ กองทุ่งมน, คุณวิบูลย์ ภักดียุทธ-ด.ช.เมธาวี ตากกระโทก และครอบครัว, คุณสมศักดิ์-คุณวาสนา ลักขษร และครอบครัว, พระบารมี ปารมีสมปันโน (ครูบาฟ้า), แม่เภา ชวดชัยภูมิ, ครอบครัวธณีสรรค์, ช่างแก่น-คุณเขมจิรา-คุณทินกร-คุณนทีกานต์ เบาสูงเนิน, คุณวราพงษ์ ณรงค์ชีวพัฒน์ และครอบครัว, คุณบังอบ ทนเล, ด.ช.ชินกฤต แจ่งกลิ้ง, ครอบครัววรรณทอง, คุณนิรมล สันทับทิม-คุณนวลจันทร์ ช่วยเจริญวงศ์, ครอบครัวแม่ถนอม นองใหม่, พ่อคนอง-แม่สำรวย-คุณนิสา สัวขุนทด, นายสุทิน-คุณนารินทร์ สุทินรัมย์ และครอบครัว, คุณทองใส ไตรวงศ์, พ่อประพันธ์-แม่ฉันทนา นาเมืองรักษ์, แม่เรียบ ขันธรรมโรง, คุณเฉลียว ขันธรรมโรง, คุณชะออม ขันธรรมโรง, แม่สำเรียง เปลื้องกลาง, เฮียคำ-เจ้ชิว ตลาดไชยณรงค์, คุณรัตนา กวกขุนทด และคณะ, พ่อสมเกียรติ-แม่สวงค์ เจียกงูเหลือม และครอบครัว, พ่อชั้น-แม่สำฤทธิ์ มะโน, คุณมนต์ศักดิ์อนันตภักดิ์-คุณนุฏชนารถ พลางจัน, คุณอัมพร ทนเล, คุณวิลเลี่ยม โรเบิร์ตสัน, ด.ช.เลียม โรเบิร์ตสัน, แม่สำรวย เนยสูงเนิน พร้อมครอบครัวและคณะ, ครอบครัวกาลจักร, คุณถวิล เงยกระโทก, คุณสมร-คุณสุภาภรณ์ แบนกระโทก, แม่สมปอง กุลวงศ์, แม่นงนุช จงอุ้มกลาง และลูกหลาน, ครอบครัววรรณพงศ์เจริญ, ครอบครัวบุษบงก์, แม่จำรัส นาโศก, คุณชวนเพลิน เดชพรและครอบครัว, คุณช้อน-คุณสุวิมล สังรัมย์, ร้านสมใจ (สีมาการช่าง), คุณบุญรอด ไพรจันทร์, คุณชนันท์-คุณอมรา อักครพงษ์, แม่สมควร สมบูรณ์, ดาบตำรวจสมชาย-คุณเพ็ญวดี เพ็ชรหมื่นไวย และครอบครัว, คุณอุษา กังขุนทด และครอบครัว, ครอบครัวตุ่นเตียน, คุณวิษณุ-คุณพนิดา-คุณพรกนก เลือดกระโทก, คุณสุรนันท์ เกษานุช, คุณชวินสรรค์-คุณมนต์อัปสร-หลานเคน, ปลัดชัยยุทธ์ สมพงษ์, ด.ช.กฤษฎา ชัยลา (ปลาดุก), คุณเสนาะ-คุณวรัญญา ฟูกสันเทียะ, คุณประยูร-คุณรัตนา มงคล และครอบครัว, คุณสำราญ-คุณแม่กล้วย (หน่วยเดียว), คุณเจริญ-คุณลัดดาวัลย์ เนียมแตง, คุณเจริญ ตลาดแก้ว และครอบครัว, คุณฉมามาศ หาญคันธภัค, นายพงษ์เพชร-นางจิราพัชร อ่อนหงษ์ทอง, แม่บุญช่วย ดงกระโทก, โยมริน-โยมแต๋ว พ่วงกลาง, คุณสายยนต์ ราชสมบัติ, คุณนวพร ราชสมบัติ, คุณสวรรยา ราชสมบัติ, คุณจิตติ ราชสมบัติ, คุณเศรษฐวิชย์ ราชสมสมบัติ, คุณอารียา ราชสมบัติ, คุณสุขุมาบ ราชสมบัติ, คุณกฤตเมธ ราชสมบัติ, คุณจิตสุภา ราชสมบัติ, คุณสุนธร-คุณวรรณา สุโพธิ์ และครอบครัว, พ่ออรุณ-แม่สำรวย มั่นคง, ร้านชิวมอเตอร์ พร้อมครอบครัว, แม่ประหยัด-คุณขนิษฐา แสงทอง, คุณจำนอง ศรีม่วง, พ่อบัว-แม่ยวน ขึงกระโทก, ส.ต.ต.ณัฐชัย-นายธีรวุฒิ ลวดลาย, แม่จ่อย มั่นดอน-น.ส.ปัณพร ชมดอน, พ่อเคน-แม่บางทิพย์เนตร, ดร.สุวารี สุรประภาภิชย์, คุณสมยศ-คุณสมบูรณ์ หวังธงกลาง และครอบครัว, คุณมะลิวรรณ โด่กระโทก และครอบครัว, แม่สมจิต ไมล์วิสัย, แม่สมจิตร-คุณเสมา เกตุใหม่, นายวิสุทธิ-นางรส ผลบุญ, ด.ต.สุรศักดิ์-คุณทองใบ ไชยทองศรี และครอบครัว, ครูบรรเจิด-ครูสำเรียง ทานกระโทก, คุณเจริญนคร-คุณพิศมัย จูมคำ และครอบครัว, คุณสด-คุณวันเพ็ญ-คุณสิรินภา ตลาดแก้ว, คุณวุฒิ-คุณศรีไพร บุญทัยสง, แม่อัม-คุณวิรัตน์ พร้อมสันเทียะ, แม่เภา ชวดชัยภูมิ, คุณสมศักดิ์-คุณดอกไม้-ด.ช.ดนุสรณ์ โกวิทชาคร, น.ส.เมธาพร บ่วงกระโทก, คุณธีรพันธ์-คุณจิรยา-ด.ย.แพรภัทรา บุญมี, พ่อทรงศีล-แม่เยือน อาจกระโทก, นายอำนวย-นางสำเรียง ดวงกระโทก, คุณจำลอง-คุณอรุณ เมืองกลาง และลูก, คุณสมเกียรติ-คุณแสงดาว-คุณสุนิสา กองสันเทียะ, นายสมพิศ-นางวิเชียร เรียบร้อย, แม่ศรีสะอาด ภาคพุดซา (โครงการโมเดิ้ลวิลล์ อุดรธานี), แม่บัว ศรีกุดเรือ, นายพร้อม-นางสุภาพ ฟูกสันเทียะ, นายสมาน-นางเชิด ใจทน, คุณธนพร กฤชไมตรี และครอบครัว, คุณเอมอร เรืองจรุงพงศ์, คุณรติบรรพ์-คุณจีรศักดิ์ จันทร์หอมไกล, แม่พิมพ์ สุวรรณแก้ว, นางสมพิศ-นางวิเชียร เรียบร้อย และครอบครัว, ครอบครัวจิตดอน, ครูบรรเจิด-ครูสำเรียง ทานกระโทก, ครอบครัวกันตะวงศ์, ครอบครัวโสภณ สังแป้น, ครอบครัวเพียงดวงใจ, นายชนะ ครึบกระโทก, คุณฉลวย-คุณร่วม ปัญญาแจ้งสกุล, น.ส.ปุญยาพร นัดสันเทียะ, คุณลลดา-คุณกฤชพล และคณะ, แม่เหรียญ ชิขุนทด, นายคำรณ-นางถนอมศรี จันทร์วิจิตร์, “ครอบครัวจุลลัษเฐียร” ขอนแก่น, ร.ต.ท. พัชระเมศฐ์-นางอลิสา ธีระสุขะกุล, คุณอำนาจ นองใหม่, ครอบครัวโก้กระโทก, คุณน้อย จามสำโรง, คุณสำเนียง ไปใกล้, คุณป้อมฤทัย พั้วสอน และครอบครัว, นางสำรวย เฮ้าบ้านอ้วน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พระมหาธีรนาถ อคฺคธีโร.

หลวงปู่ลี กุสลธโร พระอริยเจ้าผู้เป็นดั่งเศรษฐีธรรม.-- กรุงเทพฯ : พี.เพรส, ๒๕๖๐.

๗๓๖ หน้า.

๑. สงฆ์--ชีวประวัติ. I. ชื่อเรื่อง.

๒๙๔.๓๐๙๒๒

ISBN 978-616-445-010-3

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม ๒๕๖๐

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์

ผู้จัดพิมพ์ วัดป่าภูผาสูง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

คณะผู้จัดทำ พระอาจารย์มหาธีรนาถ อคฺคธีโร วัดป่าภูผาสูง
คุณศรีประภา (แจ๋น) คล่องคำนวณการ
คุณพินิจ วุฒิพันธุ์
คุณเบ็ญจมาศ เพ็ชรพลาย
คุณพิพัฒน์ - ถาวร ปัญจนันท

ภาพวาด อาจารย์สุรยุทธ เพ็ชรพลาย (ปก), คุณธีระพงษ์ บัวระเพชร

ภาพถ่าย วัดป่าภูผาสูง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
คำแก้ว ธงชัย, นิพล ฟ้ากระจ่าง

ขอบคุณ ทุกท่านที่มีส่วนเอื้อเฟื้อข้อมูล ภาพ และสถานที่

ออกแบบรูปเล่มและและดำเนินการพิมพ์ บริษัท พี. เพรส จำกัด โทร. ๐๒-๗๔๒-๔๗๕๔-๕

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด นิคมอุตสาหกรรมสินสาคร

ติดต่อสอบถาม www.facebook.com/pupasoong
E-mail: pupha123@gmail.com
Tel: ๐๘๑ ๖๒๓ ๙๘๔๖-๗

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้
ของบุญญานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์
จงมาปกเกล้าเหล่าท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย
ที่ได้อุตสาห์มาด้วยความเต็มอกเต็มใจ
ให้มีความสุขกายสบายใจทุกทิวาราตรีกาล
ดังได้ยินได้ฟังมาในธรรมคำสั่งสอน
ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
เหมือนว่าสมควรแก่เวลา หยุดเสียด้วยเวลาเพียงเท่านี้
เออังก็มีด้วยประการฉะนี้

พระสิริมังคลาจารย์

โลกุตตรนิพพานปราศจากวิญญาณ
จึงไม่มีเกิด ไม่มีแก่ ไม่มีเจ็บ ไม่มีตาย
มีแต่ความสุขสุขสบาย ปราศจากอามิส
หาความสุขอันใดจะมาเปรียบดังพระนิพพานไม่มี

พระสิกุศลธโร